

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

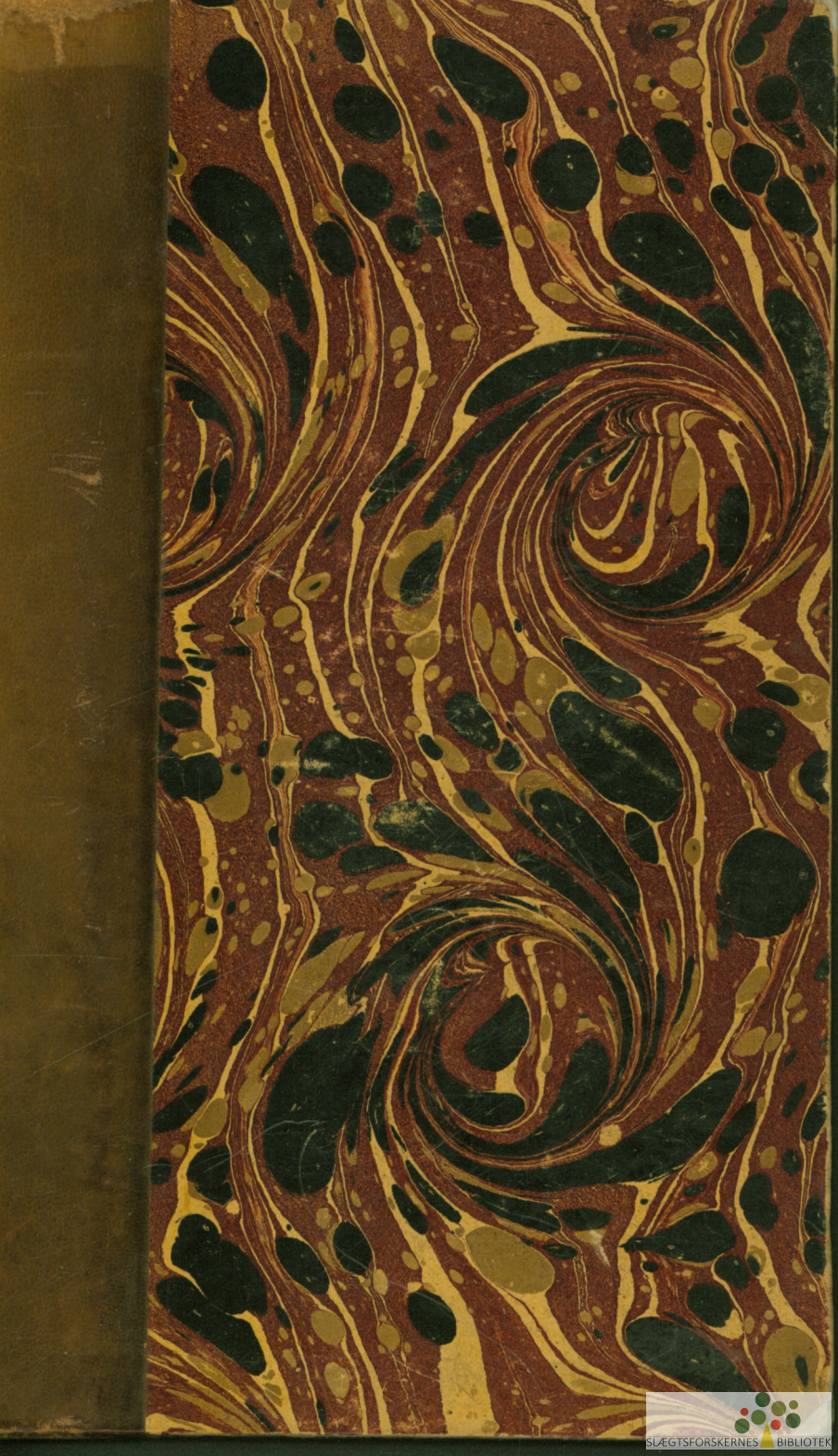
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Stukkeet af A. Weger. Trøng.

A. Weger

Af
Anthon Frederik Tschernings
efterladte Papirer.

Udgivet
af
hans efterlevende Familie.

Første Bind.

Med Tschernings Portræt.

Kjøbenhavn.

P. G. Philipsens Forlag.

Trykt hos J. Jørgensen & Co.

1876.

Forord.

Mere end halvandet Aar er nu forløbet, siden Døden den 29. Juni 1874 tog **Anthøn Frederik Tscherning** bort fra den lille Kreds af Slægt og Venner, til hvilken han i sine sidste Dage var knyttet. Efter hans Død fandtes hans Papirer i den fuldstændigste Orden. Ved nærmere Undersøgelse og Gjennemlæsning af dem forekom det os, mine Børn og mig, at der i dette omfangsrige, gennem Aarrækker opsamlede Efterladenskab var Meget, som kunde have Interesse for en større Kreds, baade fordi det kastede rigere Lys over en Virksomhed, der havde været saa lang og mangesidig og haft saa stor Indflydelse paa vort Fædrelands Udvikling, og fordi det gav Bidrag til at belyse den Tid, hvori han havde levet, og flere af de Personer, med hvem han havde staaet i Forbindelse.

Vi besluttede da at gjøre et Udvalg bestemt for Offentligheden. Men Arbeidet var ikke let. En stor Del af Papirerne bestaaer af Concepter til Rapporter, tjenstlige Indstillinger, tekniske og politiske Afhandlinger, Udkast til Piecer, Avisartikler osv.; heraf er kun Lidet

optaget og, saavidt vi vide, Intet, der forhen har været trykt. Fra Tschernings forskjellige Reiser forelaae endvidere fuldstændige Dagbøger med Skildringer af de Steder, hvor han havde opholdt sig, de Personer, han var kommen i Berøring med, og med omhyggelige Beskrivelser af de offentlige og private Fabrikker og Etablissementer, han havde besøgt, de Arbeider og Forsøg, han der havde overværet; de sidste ere udeladte, af de første ere Uddrag optagne. Fremdeles fandtes Concepter til en Mængde Breve, som han i Aarenes Løb havde skrevet til forskjellige Personer; heraf er ligeledes gjort et Udvalg. Endelig ere flere Breve fra hans Fader og fra andre, bekendte Personer tagne med.

Der er maaske mellem det Optagne Et og Andet, som efter Nogles Mening hellere burde være udeladt eller have veget Pladsen for Ting af større Interesse. Det er vanskeligt ved et Arbeide af den Art at tilfredsstille Alle. Hvorledes imidlertid end Dommen herom vil falde ud, vil forhaabentlig det, der her bringes frem for Offentligheden, yde værdifulde Træk til Billedet af den Mand, hvis varme Fædrelandskjærlighed og uegennyttige Opoffrelse for sine Medmennesker var Hoveddrivfjedren til hans alvorlige og utrættelige Virken lige fra den Stund, da han som nittenaarig Yngling traadte ud i Livet, og til den Dag, da han fængsledes til Sygeleiet for aldrig mere hverken i Tale eller Skrift at henvende et kraftigt Ord til det danske Folk.

De Mænd, der paa forskjellig Maade velvillig have ydet deres Bistand ved Udgivelsen af dette Bind, ved at meddele Raad og Skjøn om Arbeidet i dets Helhed eller

om Enkeltheder, hjælpe os med den endelige Redaktion af den forudskikkede Biographi og med at tilveiebringe en god Forbindelse mellem de optagne Papirer, endelig ved at staae os bi ved alt Trykningen vedkommende, bringer jeg min og mine Børns erkjendtlige Tak.

Kjøbenhavn den 22. Marts 1876.

Eleonore Christine Tscherning
født **Lütow.**

Indhold af første Bind.

Anthou Frederik Tschernings Levned Side 1.

Familiens Oprindelse: S. 1. — T.'s Forældre og Barndom: S. 4. — Selvbiographi (indtil 1841): S. 13. — T.'s praktiske Virksomhed udenfor Militærvæsenet: S. 32. — Ægteskab: S. 34. — Politisk Virksomhed under Christian VIII: S. 35. — Marts 1848: S. 36. — Virksomhed som Krigsminister: S. 39. — Den grundlovgivende Forsamling: S. 44. — Virksomhed i Rigsdag og Rigsraad: S. 45. — Tilbageblik paa T.'s politiske Virksomhed: S. 47. — T.'s Privatliv: S. 54. — Hans sidste Dage, Død og Begravelse: S. 63.

To Breve fra Tschernings Forældre 1812 og 1813 Side 65.

Uddrag af Breve og Dagbøger fra 1814—19. Side 71.

Med Tropperne i Holsten 1814: S. 73. — Marsch fra Bremen til den hollandske Grændse 1815: S. 75. — Marsch gennem Holland 1815—16: S. 81. — Marsch gennem Belgien 1816: S. 85. — Breve fra samme Felttog: S. 85. — Ophold i Paris 1817—18: S. 97. — Brevvexling med Prindsen af Hessen om en Reise til Metz osv. 1818: S. 122. — Private Breve i Anledning af samme Sag: S. 131.

Uddrag af Breve og Dagbøger 1819—20 Side 137.

Brev til P. A. Heiberg 1825: S. 139. — Til en Ubekjendt om Inspektørpladsen paa Frederiksværk: S. 142. — Breve fra Felttoget med den franske Armee i Grækenland 1828—29: S. 144 ff. — Til Toulon: S. 144. — (Brev fra P. A. Heiberg 1828: S. 147.) — Overreise og Ankomst til Grækenland: S. 153.

VIII

— (Den store Klokke i Frue Kirke: S. 158.) — Beskrivelse af Fæstningerne Navarino og Modon: S. 161. — Skildringer af Tilstandene i Morea: S. 163, 166 og 172. — (Brev fra A. St. Aubain: S. 168.) — Tilbagereise til Marseille: S. 180. — Uddrag af efterladte Dagbogsoptegnelser paa denne Reise: S. 186. — Rapport til Kongen om den franske Armee: S. 221. — Breve til Prinds Christian om Grækerne og den franske Armee: S. 225. — Rapport til Kongen om græske Forhold: S. 239. — Brev til General Bülow om en Udfugt i Morea: S. 246. — Uddrag af Dagbogsoptegnelser fra Opholdet i Frankrig 1829: S. 251 ff. — Quarantaine i Marseille: S. 251. — Montpellier: S. 259. — Narbonne (et Valg til Deputeretkammeret): S. 260. — Kanalreise til Toulouse: S. 264. — Toulouse: S. 265. — Udflugter til Crev Lahittes Slot: S. 269 og 273. — Udfugt til Firmy: S. 271. — I Pyrenæerne: S. 277. — Tarbes: S. 282. — Til Bordeaux: S. 283. — Angoulême: S. 284. — Over Poitiers, Tours og Orléans til Paris: S. 285. — Over Bryssel, Amsterdam og Hamborg til Kjøbenhavn: S. 286.

Uddrag af Breve og Opsatser 1830—32 Side 287.

28. Mai-Selskab og -Gilde 1831 og 1832: S. 289. — Breve til F. H. Hegewisch (navnlig om Forholdet til Hertugdømmerne og om en fri Forfatning): S. 294. — Om Skandinavismen og Almenvæbning: S. 304. — En Udtalelse af Tscherning om hans Stilling ved Høiskolen og hans egne Forhold: S. 312.

Det er sikkert, at de Forhold og Omgivelser, hvorunder vi henleve vore tidligste Aar, øve den væsentligste Indflydelse paa hele vor Udvikling, ja ofte paatrykke Individualiteten et Stempel saa energisk og dybt, at dets Spor kan forfølges gennem hele Livet. Vistnok gjælder dette mindre, i samme Omfang som en Personlighed af Naturen er rigt og sjældent udrustet, jo dygtigere og selvstændigere den er istand til at gribe ind i sin egen Udvikling og beherske Forholdene, men selv hos en Natur som Tschernings vil mangan lille Eiendommelighed, mangt enkelt Træk maaske først faa sin rette Forstaaelse ved at sees under dette Synspunkt, med Barndomsforholdene til Relief.

Andre Træk kunne have deres Forklaring liggende endnu dybere. De, der have kjendt Tscherning personlig, ville ikke have undgaaet at lægge Mærke til, at der saavel i hans Ydre var noget Vist fra den danske Type forskjelligt, som ogsaa at hans aandelige Structur frembød Sider af fremmed Art. Hans energiske rastløse Virksomhedsdrift, hans mere kosmopolitiske end nationale Tendentser, hans djærve Bekjæmpen af al formel Liberalisme og hans udprægede demokratiske Sindelag, det er Egenskaber, saavel af personlig som social Karakter, der aldrig i nogen særlig Grad have været betegnende for den danske Aand. Men der var ogsaa fremmed Blod i Tschernings Aarer. Allerede Navnet klinger ikke dansk. Saavel paa fædrene som mødrene Side er Slægten af

fremmed Oprindelse. I første Henseende regner den sit Udspring fra Bøhmen, i sidste fra Venden. Efter en med den slaviske Type særdeles fortrolig Kunstners Udsagn, skal hans Ansigt ogsaa have baaret tydelige Spor af den tjekkiske Herkomst. Nogle faa orienterende Bemærkninger om den Tscherningske Slægt turde derfor her være paa sin Plads.

Samtidig med den lyriske og epigrammatiske Digter Andreas Tscherning — født i Bunzlau i Schlesien 1611, død som Professor i Rostock 1659 — der navnlig er bleven bekjendt ved sit Digt til Gustav Adolf, hvori han hilser denne som Forkæmper for den protestantiske Sag, har der her i Landet levet 2 Tscherninger (om Brødre indbyrdes og Brødre til Andreas Tscherning er uvist). Den mest bekjendte af disse 2 Tscherninger var General-auditeur Paulus Tscherning. Han eller maaske hans Fader er kommen ind i Landet som Officeer med Christian den IVs Tropper, der optog en Del af Flygtningene fra det hvide Bjerg. Under Frederik den tredie har han, som var en intim Ven af Christoffer Gabel og Generalfeldtmarskalk Greve Hans Schack, været benyttet af disse ved deres Arbejder i Anledning af Souverainitetens Indførelse. Mest Interesse turde hans Medvirken herved have, forsaavidt han efter Gabels Opfordring skal have sørget for, at der i Arvehyldningsactens trykte Exemplarer kom til at staae absolut Regjering istedetfor arvelig Regjering. Denne Tildragelse, saavel som de andre af de i Gabels Papirer forefundne Efterretninger (Suhm nye Saml. til den d. Histor. I, 232), betvivledes stærkt af Historieskriverne i forrige Aarhundrede, saaledes af Spittler (*Geschichte der dänischen Revolution im Jahr 1660*. Berlin 1796 S. 186 og 187). Men Fr. Hammerich (*Nord. Universit. Tidsskrift* 1857, 1, 158) mener, at Gabels Papirer maa modtages med større Tillid.

I 1666 sendtes denne Tscherning paa en hemmelig Mission til Rusland; paa Rejsen er han maaskee død, thi

hans Død sættes til 1666. Han udgav i 1663 uden Navns Nævnelser et lille latinsk Skrift i Amsterdam (Epistola de ordine subditorum in regno Daniæ), der aander stærkt Had imod al Fødselsadel og er en mærkelig Blanding af Demokratisme og Respekt for og Tillid til den uindskrænkede Kongemagt. I Skriftet omtaler han sig selv som den, der „har tilbragt saa mange Aar i Krig og tjent hos saa mange Herrer“, og som den, der „selv var tilstede“ ved Statsomvæltningen 1660. Hans Angreb paa Fødselsadelen gav Anledning til, at den rige og lærde Oluf Rosenkrands i 1665 udgav et anonymt Forsvar imod „den faktiøse Bagvaskers berygtede Bog.“ Ved sin Død blev Tscherning forhindret i at svare, men to tyske Professorer (Oldenburger og Buno) fortsatte Kampen; Rosenkrantz svarede atter med et nyt Skrift (Apologia

Vi hidssætte her de to Familier Tscherning og Lütsov i de Linier, der directe lede til Tschernings Forældre.

		Scalizer af Verona
<u>Andreas Tscherning, Lieutenant.</u>		<u>Bucelius Lütsov, Mecklenburg.</u>
<u>Andreas Tscherning, Officer, f. 1676, d. 1710 for Helsingborg.</u>		<u>I. II. B. Lütsov, c. 1300. III.</u>
<u>Andreas Tscherning, Kræmmer og Exerceermester ved Kjbh. Borgere. 1707—1781.</u>		<u>Hartvig v. Lütsov, Slutn. af det 16de Aarhundrede.</u>
		<u>Kgl. dansk Overhofmarskalk.</u>
		<u>Fredr. v. Lütsov.</u>
		<u>Fyrstelig sønderborgsk Hofmarskalk.</u>
		<u>Johan Christoffer v. Lütsov, Major. 1667—17—?</u>
		<u>Adam Fredrik v. Lütsov, Commandeur i Sætaten 1702—1759.</u>
		<u>Anton Fredrik v. Lütsov, Viceadmiral.</u>
<u>Eilert Peter v. Tscherning, Oberst, 1767—1832.</u>	∞	<u>Maria v. L., 1768—1830.</u>
		<u>Adam Tobias v. L., Generalmajor, 1775—1844.</u>
<u>Anthøn Fredrik Tscherning, 1795—1874.</u>	∞	<u>Eleonore Christine v. Lütsov.</u>

nobilitatis danicæ); for dette Skrift blev han af Højesteret dømt fra sin Rang og sin Boeslod o. s. v. Straffen blev dog ved Kongens „Naade“ formildet til en Bøde paa 20,000 Rdl.

Den anden dengang levende Tscherning var en Kobberstikker David Tscherning, om hvem ikke vides andet end, at han har stukket et af Carl van Mandern malet Portrait af Gabel i Aaret 1664.

Hvem af disse to Tscherninger der er Fader til den Lieutenant Andreas Tscherning, fra hvem Familien dernæst kan nedledes, er ikke sikkert.

Af den under Texten anførte Stamtavle sees, at Tscherning ogsaa paa mødrene Side nedstammede fra en gammel Familie, der hørte til Landets Officeers- og Adelsslægter. Ikke desmindre har Tscherning fra sin tidligste Tid betragtet sig selv som et Barn af Folket, som en virkelig Borgerlig.

Efter disse faa Notitser om Tschernings Slægtforhold skulle vi, før vi gaae over til hans eget Liv, tale et Par Ord om hans Forældre.

I'æderen Oberst Eilert Peter Tscherning har Sønnen altid omtalt med en høi Grad af Veneration. Han skriver saaledes selv: „Faa Mænd skylde Deres Fader mere end jeg; hans klare og bevidste Opfattelse af Forholdene, hans rige Kundskabsfylde og mangesidige Udvikling ere komne mig tilgode i mange Retninger. Ved

Paulus Tscherning skal, som tidligere omtalt, være indvandret fra Bøhmen paa Tredivaarskrigens Tid. Om han er af den store grevelige Czerninske Slægt vides ikke. Denne Familie nedstammer fra Heinrich Czerny (den sorte), en Søn af Heinrich Markgreve af Zaaym, der var en yngre Søn af Wladislaus I af Bøhmen. Familien, der ophøiedes i Grevestanden 1644, har delt sig i flere Linier, hvoraf nogle skulle findes i Østerrig. Om de omtalte Tscherninger fra det 17de Aarhundrede ere af den samme Familie eller af en Tjenerfamilie, der har antaget Navnet, er uvist.

saa mange Leiligheder, hvor andre have maattet søge og læse for at faae deres Tvivl løst, var et Spørgsmaal og en Samtale nok for mig. Som eneste Søn var jeg meget om ham som Barn, som yngre Mand førte jeg i 8 Aar i Embedsstilling under ham: det fortroligste Samliv med ham. Men min Fader, der var født i Aaret 1767, var opvoxet i den Tid, da først de saakaldte philosophiske Ideer og siden disses Udprægning gjennem den franske Revolution havde revet hele den europæiske Ungdom med sig, da de her i Landet havde faaet deres Udtryk gjennem en Række høist folkelige Samfundsudviklinger, Bondeudfrielse, Skoleforbedring, Fattigvæsen, Landeværns Indførelse o. s. v. Han havde seet Trykkefriheden blomstre og atter synke sammen, samtidig med Kronprindsens Optræden som Hovedleder i Regjeringen, og havde ikke været nogen ligegyldig Tilskuer. Han havde opfattet Begivenhederne i 1807 forskjellig fra de fleste, som en Følge af Napoleons ærgjerrige Planer, og skjøndt han delte den almindelige Harmen over den lidte Overlast, saa han i Overfaldet mere et Nødværg fra engelsk Side end en fjendtlig Hensigt mod os. Uagtet han godt saa, hvor megen Uhumskhed den franske Kost feiede bort, saa saa han dog lige saa klart, at Undertrykkelsen og ikke Friheden fulgte Napoleons Spor. Medens mange kun saa Napoleons Storhed og Seiersløb, saa han Skyggesiderne tillige, forudsaa og ønskede Undertrykkerens og Erobrerens Fald. Min Fader blev udenfor sin egentlige Stilling brugt i mange fortrolige Sendelser og Hverv, og jeg var meget tidlig hans Fortrolige, han prøvede min Paalidelighed og benyttede den. Jeg var saaledes neppe 17—18 Aar gammel, da han betroede mig sine Brevskaber og Papirer og gjorde mig Meddelelser, der bragte mig til at see Begivenheder, hvis Traade vare skjulte for de Fleste.“

En Oversigt over den gamle Tschernings Liv turde

saaledes ikke være uden Interesse, og vi skulle derfor give den her væsentlig efter hans egne Optegnelser.

Han skriver: „Jeg blev af mine Forældre bestemt til Theologien og tog Studenterexamen i mit 17de Aar 1783, Philosophicum 1784. Jeg maatte paa Grund af Fattigdom tage Huslærerplads, men vedblev at studere Theologie til 1786, da min Moder døde. Da jeg intet Kald følte til Theologien, gav jeg mig til at studere Jura og fik en Plads som Cancellist i Generalcommisariatscollegiets Revisionscontoir. Da Krigen mellem Danmark og Sverrig udbrød i 1788, vaagnede min Barndomslyst til den militaire Stand, og skjøndt lige færdig til at tage juridisk Attestats forlod jeg Juraen. I tre Dage var jeg foreslaaet, antaget og indskibet paa Fregatten Main med det ridende Artillerie til Norge. I nogle Uger gjorde jeg Adjudanttjeneste i Fredriksstad; ved i denne Tid at være en flittig og agtpaagivende Iagttager, var jeg kommet saa vidt, at jeg kunde træde i fuldkommen Activitet som Secondlieutenant under v. Bielefeldt. . . . I Aaret 1790 kom jeg til Kjøbenhavn, hvor jeg studerede forskjellige Videnskaber. Da jeg 1791 vendte tilbage til Fredriksstad, holdt jeg Forelæsninger over Mathematik for Officererne af det søndenfjeldske Regiment. Da jeg i Efteraaret 1792 kom til Kjøbenhavn, giftede jeg mig med min Trolovede, Frøken Marie v. Lützwow, Datter af Søcapitain (senere Admiral) Lützwow. I August 1794 afgik jeg som Prøvecommissair til Frederiksværk og blev i September ansat som Inspecteur samme Sted“*).

*) Efter Messenger du Nord 1826 Nr. 1—2 gives her følgende Oplysninger om dette Anlæg. Frederiksværk, der, efter at have ført en temmelig beskednen Tilværelse, i 1768 var kjøbt af General Classen, var under hans Ledelse steget til et anseeligt Etablissement, hvorfra Armeen forsynedes med Materiel. Efter Classens Død 1792 kjøbte Landgreve Carl af Hessen Værket af det Classenske Fideicommiss. Bestyrelsen overtoges af Generalcommissair Hasler, der i 1794 antog Tscherning som Inspecteur. I Slutnin-

har været ret betydelig og ikke uden Værd. Han bidrog meget til at bringe Værket frem i Slutningen af forrige Aarhundrede og holde det nogenlunde oppe i de ulykkelige Krigsaar i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Han maatte imidlertid see Værket synke mere og mere sammen, og det var kun ved store Anstrengelser at han (fra 1820—28) i Forbindelse med Sønnen trods de slette og vidtløftige Bestyrelsesformer naaede at bringe Fabrikken lidt paafode igjen inden sin Afgang derfra. Foruden Inspecteur paa Frederiksværk var E. P. Tscherning Commandant for det militaire Corps, der dannedes 1800 paa Frederiksværk og dækkede Kysten i 1801. I Spidsen for dette opnaaede han en gunstig Capitulation i 1807, organiserede en Reisning i Nordsjælland mod Englænderne, der dog ikke kom til at træde aktivt op, da disse droge bort, forinden dens Organisation var færdig. Senere commanderede han Kystmilitsen i Frederiksborg og Jægerspris Districter. Under sit Ophold paa Fredriksværk brugtes han til flere Sendelser dels i tekniske dels i politiske Øiemed, saaledes 1798 i Sverrig; 1811 gjorde han „en

gen af Aarhundredet udvikledes Værket betydeligt. Man forøgede Bygningerne, bragte de gamle Etablissementer videre paa fode og anlagde nye Værksteder for blanke Vaaben, skjærende Instrumenter, Affutager og Landbrugsredskaber. For at skaffe Arbeidere uddelte man smaa Jordlodder til Folk. Da Lodderne vare utilstrækkelige til at føde Familier paa, kom da Leierne og arbejdede paa Værket. I 1804 overgik Værket til Kronprinds Fredrik, der underlagde det en Administration bestaaende af Hasler og 2 andre, der, da Hasler døde Aaret efter, vedbleve Administrationen, medens Tscherning vedblev som Inspecteur. Under Krigen led Fredriksværk forholdsvis lidt ved det engelske Indfald og stod sig godt paa Grund af de betydelige offentlige Leverancer, men efter at disse svandt bort ved Fredsslutningen, og Bestillinger fra private Folk ikke indløb særdeles rigeligt, gik Fredriksværk tilbage, og i 1820 var det paa Grund af Pengemangel og Mangel paa Vandkraft fuldstændigt i Tilbagegang.

Reise i Sverrig og Norge, som det hed i Værkets Anliggender, men mere for at indhente Efterretninger om Stemningen i disse Riger“. I 1813—14 commanderede han paa Als og i Sundeved mod de allierede Tropper, og efter Freden sendtes han paa en Undersøgelsesreise først i Holsten og dernæst ind i Nordtydskland, hvor hans Hverv var at holde Øie med de svenske Troppebevægelser. I 1823 foretog han en Reise paa Bornholm og i Tydskland. Han opholdt sig paa Fredriksværk til 1830, da han tog sin Afsked og ansattes som Vicecommandant paa Rosenborg, en Post, som beklædtes af udtjente Officerer. I denne Stilling blev han til sin Død den 26de Juli 1832. Tid efter anden var han stegen til Capitain, Major, Oberstlieutenant og Oberst. Fra 1794 ufoldede han en ikke ringe literær Virksomhed. Mest bekjendt er „Den Militairiske Sophron til sine unge, uerfarne Kammerater. En frie Oversættelse.“ Kjøbenhavn 1794.

Om han end i Begavelse og Evner ikke kan stilles lige med Sønnen, er det dog vist, at denne har hans belærende og omhyggelige Veiledning at takke for meget. Dette er ogsaa naturligt naar man tænker paa den Mængde af Forhold, hvori han har bevæget sig, og naar man husker, at han var en for sin Tid ualmindelig oplyst Mand, der arbeidede imod alt, hvad der kan kaldes Fordom, hvad enten denne gik i Retning af Kartoffeldyrkning, som han fremmede ved at give Exemplet i sit lille Landbrug, eller Vaccination, som han var en af de første, der anvendte, idet han lod sin hele Familie vaccinere trods den Uvillie, der herskede mod dette dengang nye Præservativ mod Koppesygdommen. Af Udvortes var han en smuk og anseelig Mand. Ikke sjældent maatte Sønnen af Folk, der havde kjendt dem begge, høre: Ja Tscherning, De er en smuk Mand, men saa smuk som Deres Fader er De ikke. Moderen synes vel at have været en stræng Opdragerske, men efter den Maade, hvorpaa Sønnen altid omtalte hende, en kjærlig

og omhyggelig Moder, hvilket ogsaa fremgaaer af de Breve fra hende til Sønnen, der ere bevarede. Skjøndt opdraget i et gammeldags Hus, paa en Tid da det var Skik og Brug, at kun de voxne Sønner og Døttrene, først naar de vare forlovede, fik Lov til sidde tilbords med Forældrene, saa indførte hun dog ikke lignende Skikke i sit Hus. Tvertimod hun var opdraget uden for sine Forældres Hus, og da hun som voxen var kommen hjem, følte hun sig tilligemed 3 andre Søstre tilsidesat for den eneste Broder, der var Kjæledægge, og hun har vist lovet sig, at hun i sin Opdragelse af sin eneste Søn*), ikke skulde gjøre sig skyldig i en lignende Feil; hun var ogsaa temlig stræng imod ham, uden at dog denne Strænghed efterlod andet end gode Minder i Sønnens Sjæl, og han var fuld af Mildhed, naar han i sin Alderdom talte om de smaa Begivenheder, hvoraf Moderens strixe Opdragelse fremgik. Et Par Smaatæk, som ere bevarede i Familien, skulle vi meddele her. Broderen Major (senere General) Lützow var i Besøg paa Fredriksværk og forundrede sig over at see Neveuen sidde med et Strikketøi. Men Moderen forsikkrede, at det havde han godt af, „han kan dog ikke altid gaae ude og gjøre dumme Streger med de andre Dreng.“ — Engang seer Moderen fra sit Vindue, hvorledes hendes Anthon i Legen med Værkets Dreng gjør sig vigtig og kujonerer Kammeraterne, maaskee i sin Følelse af at han var Inspecteurs Søn. Men da aabner Moderen Vin-

*) A. F. Tscherning havde 2 ældre Søstre: Elisabeth Birgithe, senere gift med General de Meza, og Karen Marie, senere gift med Kammerjunker Schumacher, i sin Tid Chef for Raketcorpset, der hørte under Artilleriet. Aaret efter Anthon's Fødsel kom der en Søn, Andreas, der døde som lille Barn. Ni Aar senere fødtes en Datter Sara, der døde ugift i 1842, og Aaret efter en Datter Albertine, gift med Capitain (senere Major) Dalberg, der efterfulgte Svigerfaderen i hans Stilling som Inspecteur paa Værket.

duet og lader Drengene vide, at de skal ikke taale noget af Anthon, men banke ham, hvis kan ikke er skikkelig. — Ogsaa overfor de andre Børn har hun viist en passende Strengthed, og man faar allerede et bestemt Syn paa hendes Opdragelse, naar man seer et lille Træk som det, at hun ved en indbyrdes Uenighed i Kortspillet eller et lille Hanreisbedrag af et af Børnene strax tog Kortene fra dem; hun undersøgte ikke, hvem der var Ophavsmand, men lod dem lide i Forening, saa kunde de en anden Gang holde Orden indbyrdes.

Kujonerie var ikke vel seet af Forældrene, og derfor toge de ikke i Betænkning tidlig at sende Sønnen paa Toure, hvor han maatte aflægge saadanne Svagheder. Det var med en vis Fornøielse, at Tscherning i sin Alderdom fortalte om, hvorledes han alt som lille Dreng blev brugt til at hente Posten paa den omtr. $\frac{1}{4}$ Mil fra Værket liggende Herregaard Arresødal, hvortil Veien gaaer gennem en temmelig uhyggelig Skov langsad en steil Brink, hvorunder Aaen flyder. Engang paa en saadan Tour syntes det ham, at der var en Forfølger i Hælene paa ham; han løb, men jo stærkere han løb, desto stærkere løb ogsaa Forfølgeren efter. — Saa opdager Drengen, at det er hans Manchesters Benklæder, der give den skrattende Lyd, og Skrækken fortager sig.

Imidlertid har han ogsaa til Tider vidst at sætte sin Villie igjennem ligeoverfor Moderen. Han har fortalt, hvorledes han engang var sat til at luge for Moderen i hendes Blomsterhave; men Arbeidet forekom ham for nedværdigende, og han tog derfor sin Tilflugt til en List, der hjalp. Han oprykkede forfode Blomster og Ukrudt, og da han tiltrods for al Undervisning ikke syntes at kunne skjelne det nys opskudte Ukrudt fra Blomsterplanterne, men ubønhørligt rensede Bedene for Riddersporer saavel som for Brændenelder, blev Enden den, at han blev fritaget for dette Hverv.

Faderen er det imidlertid, der har haft den væsent-

lige Indflydelse paa Sønnen, hvis Oplæring i hele Barndommen er delt mellem Almueskolens og Hjemmets Undervisning. Om Underviisningen i Skolen og den Oplærelse væsentlig i practisk Retning, som Faderen ved Siden heraf bibragte ham, skriver Tscherning følgende: „Landgrevens Styrelse bar Præget af de philanthropiske Ideer, der besjælede mange Stormænd og Fyrster i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. Der var oprettet en egen Militz, tildeels efter amerikansk Mønster, Fattigvæsenet var ordnet paa Fabrikstedet som en gjensidig Forsørgelsesanstalt med en egen Commission i Spidsen, Skolen blev ogsaa indrettet ganske udenfor det almindelige Skolevæsen under en egen Skolecommission, i hvilken Præsten kun var Medlem paa lige Fod med de andre Medlemmer, og Religionsunderviisningen kun et Fag som de andre Læregjenstande, men ikke Grundlaget for Underviisningen. Hvert Barn havde kun 2 Timers Underviisning daglig. Alle Drengbørn, Embeds- og Bestillingsmænds Sønner deri indbefattede, deeltog i Underviisningen. Jeg gik saaledes i Almueskolen til mit 13de Aar. Ved Siden af denne Underviisning i Skolen var der ringe Anledning til at give den et større Omfang. Skolens Lærer gav mig og tvende Søstre nogle Timers Privatunderviisning ugentlig. Min Fader havde ikke Tid til at give mig formelig Underviisning, men han gav mig Plads paa sit Contoir, anordnede et Selvstudium, lod mig følge sig paa sine daglige Vandringer i Værkstederne, lod mig gjøre Rede for, hvad jeg hørte og saae og overdrog mig forskjellige Hverv at udføre. Han havde lidt Avlsbrug, deri maatte jeg deeltage ved at udmaale Sæd, besørge Salget af Kartofler og holde Bog herover, tælle Traver o. s. v., saavidt mine barnlige Evner rækkede til. Min tidligste Bestemmelse var at træde over i en Industri-virksomhed, derfor blev jeg saa tidligt som mine Legemskræfter tillode i en Alder af 11—12 Aar beskæftiget 2 til 4 Timer daglig i Værkstederne især i Smedeværkstedet.

Dette førte mig tidligt i nøie Forhold til den menige og arbejdende Befolkning, og der herskede stedse det velvilligste Forhold imellem os.“

Smedehaandværket, som han her omtaler at være oplært i, synes ikke at være drevet blot som Spøg. Han eiede til sine sidste Leveaar et lille Instrument af ret net Kleinsmedearbeide, som han selv havde forfærdiget, og som vidnede om en ikke uøvet Haand, og han bar paa sin ene Haand et uudsletteligt Tegn paa sin Smedevirksomhed, nemlig de tiibageblevne Mærker af en Knusning af den ene Fingerende. Om denne Knusning fortalte han, at da den var skeet, turde han ikke forlade sit Værksted før den bestemte Tid, og da han kom hjem, var det saa langt fra, at hans Moder beklagede ham, at hun tvertimod skammede ham ud og sagde ham, at han egentlig skulde have Bank, fordi han bar sig saa klodset ad.

De pecuniare Forhold i Tschernings Barndomshjem have været tarvelige, og Luxus har der ikke været offret stort paa; derfor maatte Sønnen ogsaa finde sig i at staa til Confirmation i blaa Trøie og gule Nankings Beenklæder, da man ikke vilde sætte sig i unødvendige Udgifter til en ny Confirmationsdragt, eftersom han strax efter skulde til Cadetcorpset og altsaa ikke havde Brug for civile Klæder.

Saaledes vare de Forhold, hvorunder Anthon Fredrik Tscherning opvoxede, og hans Liv vilde maaskee have seet anderledes ud end det gjorde, hvis ikke Krigs-udbrudet i 1807 havde givet det en helt anden Retning. I dette Aars Begivenheder kom han til at deeltage halvt om halvt activt. Faderen, der, som anført, commanderede Fredriksværks Corps og var den militaire Øvrighed paa Værket, blev beordret til at føre en Transport Krudt til Kjøbenhavn. Men Toget, der foruden en yderst sparsom Dækning bestod af Bøndervogne belæssede med Krudt, stødte med sit Fortrav ved Kollerkolle paa Englænderne, der toge de første Vogne. Resten dirigerede

Obersten nord paa og søgte at skaffe den største Del af dem i foreløbig Sikkerhed paa Kronborg. Men en Del af Vognene gik tabt, idet Kudskene flygtede og gjemte Krudtet. Den gamle Tscherning naaede tidsnok til Fredriksværk til at kunne skaffe sin Kone og Døttre bort, inden de engelske Tropper viste sig, og faa ordnet Forholdene saaledes, at han kunde faae en gunstig Capitulation i Stand, thi om Forsvar kunde der selvfølgelig ikke være Tale. I disse Dage var det, at den 12aarige Anthon gjorde sin Familie en stor Tjeneste ved at ride med Bud mellem Faderen og den bortsendte Del af Familien, ligesom han ogsaa senere, da Faderen organiserede en Reisning i Nordsjælland mod Englænderne, var dennes hemmelige Bud ved flere Leiligheder. Senere da de engelske Tropper vare dragne bort fra Værket for at deeltage i Angrebet paa Kjøbenhavn, maatte han i Selskab med sin Familie gennemleve de pinlige Dage, da de fra Krudttaarnsbakkerne og Maglehøi kunde see Lysningen af den brændende By ude i Horizonen. Da endelig den ulykkelige Capitulation var kommet istand, rejste han med Faderen til Kjøbenhavn for at besøge Familien, og det sørgelige Syn af den bombarderede og af Fjenden besatte By gjorde et blivende Indtryk paa Drengen.

Efter disse faa Meddelelser om Tschernings Barndomshjem, lade vi ham selv fortsætte. I sin i 1841 til Ordenscapitulet afgivne Selvbiographie skriver han:

„Jeg er født paa Fredriksværk den 12te Dec. 1795 af Moder Marie Lützow og af Fader Eilert Peter Tscherning, Oberst af Armeen og Inspecteur paa Frederiksværk. Ved Daaben kaldtes jeg Anthon Fredrik.

Efter Fredsbrudet 1807 henrev den almindelige Krigslyst mig; jeg opgav mit hidtilværende Ønske at uddanne mig til Mechaniker og tog i Aaret 1809 Krigstjeneste,

idet jeg den 1ste August indtraadte som Cadet i det kongelige Artillericorps*). Fire Aar senere udnævntes jeg til Lieutenant ved dette Corps med Anciennitet fra 1ste Juni 1811.

Efter min Udnævnelse til Officeer i 1813 kom jeg strax i Activitet først med at føre en Transport Krudt til Nakskov, siden ved at ansættes ved Capitain v. Lumbyes kjørende Batterie, henhørende til den Armee, der under Fredrik den Sjettes egen Commando sammendroges paa Fyen. Efter Freden i Kiel Februar 1814 førte jeg en Transport Stykkudske**) til Rendsborg og ansattes ved

*) Indskrevet som Volonteur 5te Mai 1804, opt. i Institutet 1ste Aug. 1809, opt. som Cadet Januar 1810 med Cadetsanciennitet fra 1809. Om Tschernings Cadettid foreligger der intet uden mundtlige Efterretninger. At hans Forhold baade til Kamerater og Overordnede har været godt, sees tydeligt af flere Breve fra senere Perioder. Om hans Dygtighed i sin Klasse vides det, at han aldrig har været Nr. 1 (han afgik fra Skolen som Nr. 5). Paa større eller mindre Cadetløier synes hans Klasse ikke at have været rig, dog fortalte Tsch. med sin sædvanlige Godmodighed om en og anden lille Tildragelse paa Academiet, hvor da han sjældent synes at have spillet nogen fremtrædende Rolle, medens han sikkert har taget saa vidt Deel i Spilopperne, som passende var for en god Kammerat; i en Retning er det afgjort, at Tscherning strax slog sine jævnaldrende og endogsaa sine ældre Kammerater af Marken, det var som practisk Talent. Her kom hans Opdragelse ved Fabrik, Landbrug og alt, hvad han havde seet i sin Barndom, ham tilgode.

**) Som characteristisk for de daværende Tilstande kan det anføres, at Tsch. kom til at overtage denne Sendelse ved Bytning, paa Grund af at den dertil udseete Officeer manglede baade Sadel og Penge. — Hvor ringe Tilstanden endvidere var, kan sees deraf, at da Afdelingen, som Tsch. førte, kom i Nærheden af Rendsborg, maatte den paa Grund af Mangel paa Levnetsmidler og Penge næsten tigge sig lidt Smørrebrød til hos Befolkningen. Manglen paa Fodtøi bragte den til at tage imod nogle Støvler, som fandtes i Tøihuset i Rendsborg fra Fredrik den 5tes Tid. Disse Støvler hjalp imidlertid kun daarligt, thi Saalerne gik hurtigt fra paa Grund af deres Ælde.

det 3die kjørende Batterie, der under Capitain v. Moltke rykkede med det danske Auxiliaircorps mod Frankrig, og deeltog i Blokaden af Jüllich i Holland.

Freden til Paris gjorde Ende paa dette tvungne Feldttog, og efter faa Maaneders Forløb vendte Tropperne tilbage til Fædrelandet, hvor Armeen opløstes, og jeg gik tilbage til Garnisonen i Kjøbenhavn.

Skjøndt meget ung havde den uheldige Brug, der blev gjort af Folkets uhyre Anstrengelser, den høitidelig bebudede Modstand og den strax derpaa følgende ilfærdige Underkastelse, der medførte Norges og senere i visse Maader ogsaa Holstens Tab, gjort et dybt og uudslætteligt Indtryk paa mig. Det eneste Lysglimt i denne uheldsvangre Tid, Erklæringen af Norges Uafhængighed, havde jeg hilset med Begeistring. Min Hensigt havde været at ile did og tilbyde min Tjeneste, men snart slukedes ogsaa dette Haab. Dog i Norge blev noget tilbage til Løn for Anstrengelsen, en forynget og forbedret Rigsforfatning var sikkert det fraskilte Broderfolk ved dets ædle Konges, den danske Arveprinds Christian Fredriks selvopoffrende Bestræbelser. Denne store Begivenhed, den største i Skandinaviens senere Annaler, vakte mig og flere Danske til en langt fuldstændigere Bevidsthed om Landets Stilling og Trang. Vor tilkommende Konge havde givet et umiskjendeligt Fingerpeg og paany vækket Haab for vor Fremtid.

Men saae jeg saaledes paa den ene Side en bedre Fremtid imøde, saa græmmedes jeg paa den anden Side inderligt ved at bemærke den Letsindighed, hvormed det danske Folk klyngede sig til de, saa forekom det mig, ringe, tildels nedværdigende Erstatninger, som Danmark fik fra Congressen i Wien, glemme herover de nylig lidte Tryk og Ydmygelser. Saasnart derfor Rygtet om Napoleons Landstigning i Frankrig udbredte sig, søgte jeg om Tilladelse til at forlade den danske Krigstjeneste for

at søge Tjeneste i Udlandet*), Dette blev afslaaet, derimod blev jeg ansat ved det under Capitain v. Frieboe i Rendsborg formerede 6 Pd. Feldtbatteri, der stødte til det Contingent, som i Aaret 1815 rykkede ind i Tydskland. Slaget ved Waterloo**) endte vort Feldttog før det vel var begyndt, men mod Slutningen af samme Aar stødte Batteriet til det mindre talrige Contingent, som Danmark havde at stille til den allierede Besætningsarmee i Frankrige. I Begyndelsen af 1816 ankom vi i det nordlige Frankrige i Egnen af Douais. Endnu samme Aar blev Batteriet opløst som Feldtbatterie og indlagt i Bouchain, og ved Aarets Slutning blev jeg ifølge allerhøieste Befaling detacheret fra Batteriet for i Paris og siden i Metz at gjøre mathematiske, chemiske og artilleristiske Studier***).

I Paris førtes jeg til Peter Andreas Heiberg, der snart fattede Godhed for mig og indførte mig i enkelte anseete politiske Kredse; ogsaa Malthe Bruun lærte jeg at kjende, og gennem vor Gesandt, General Walterstorff,

*) Da Tschernings Ansøgning om Tilladelse til at gaae i fransk Tjeneste var ham afslaaet, samtidig med at Kongen fra sit Ophold i Wien havde sendt en skarp Irettesættelse til en stor Del Officerer, der havde viist franske Sympathier, var han tilligemed en Klassekammerat Hjelte betænkt paa at gaae til Sydamerika, hvor Bolivar dengang havde begyndt Befrielseskampen for sit Fædreland.

**) Som bekjendt naaede de danske Tropper ikke tidsnok Belgien til at kunne deltage i det afgjørende Slag, og Tscherning fik derfor ligesaa lidt her som ved Jüllich Leilighed til at optræde paa en Valplads.

***) At Tscherning blev udseet til at gaae til Paris kan dels have ligget i Faderens Indflydelse, dels i en lille Tildragelse, som Tscherning først senere erfarede. Han havde sendt en Skitse over en Maneuvre af det danske Contingent hjem til sin Fader, og dette Croquis havde tjent til at afgjøre en Strid hos Kongen, hvor man ikke kunde blive enig om en af Prindsen af Hessen ved denne Maneuvre begaaet Fejl, som var søgt skjult i det officielle Croquis.

kom jeg ogsaa i Berøring med adskillige anseete politiske Mænd fra Fortid og Datid og saae enkelte Afspeilinger af de høiere Kredses Maade at være og leve paa. Der var dengang strømmet mangfoldige unge Mænd til Paris fra forskjellige Lande, Alle begeistrede af den Friheds-aand og Frihedsduft, som havde ledsaget den saakaldte Befrielseskrig, og i Paris forhandlede med Iver og Begeistring Alt, hvad der angik det nye Forfatningsliv, som var bragt til Frankrig med Freden. Her var saaledes baade Opfordring og Anledning til at høre, see, lære og udvikles, uden man selv vidste hvordan. Jeg stødte ogsaa her paa Landsmænd, hvis Omgang var baade behagelig og gavnlig. Jeg nævner her fortrinsviis senere Professor, nu afdøde Howitz, der havde et saadant Fremsyn i sit Fag, at han allerede dengang sagde, at alt som Videnskaben trænger mere ind i Medicinen og vækker Tvivl mod Erfaringsreglerne, saa tabe dens Midler Tillid, og føiede han spøgende til: Lægerne faae intet andet at gjøre end daglig at skrive de Riges og Levelystnes Kjøkkenseddel. Da jeg paa Veiene frem og tilbage mellem Danmark og Frankrig fulgte med Troppecorpset, saa saae jeg det nordlige Tydskland, Nederlandene, Belgien, Holland og franske Flandern, som man kun seer Landene paa denne Maade. Indquarteringslivet medfører nemlig af og til længere Ophold, snart i Middelpunkterne for Udvikling og Omsætning, snart i afsides beliggende sjelden besøgte Egne, saa at man ofte bliver indviet i det snevreste Familieliv, og bruges Officeren nu ved Forretninger, som medføre Berøring med Landenes Myndigheder, saa lærer han noget af Love, Sædvaner og Forvaltningsformer at kjende.

Da Besætningsarmeen opløstes mod Slutningen af 1818, maatte jeg følge det danske Contingent til Rendsborg, hvorfra jeg kort derpaa afgik med en Transport hjemforlovede Stykkudske, som fordeelttes i Provindserne, hvorpaa jeg gik i Garnison i Kjøbenhavn.

Fra Begyndelsen af 1819 til Medio 1820*) forblev jeg i denne Garnison, var ansat som Lærer ved en Exerceerskole, som Inspecteuofficeer ved Arsenalet, kort i de Forretninger, som Artilleritjenesten medfører, og søgte i Forbindelse med mine fra Frankrig hjemkomne Kammerater at vinde Indpas for Ideerne om Nødvendigheden af væsentlige Forbedringer saavel i Materiellet som i Personellet**).

I Sommeren 1820 blev jeg ansat som Assistent ved Fredriksværks Inspektorat, dog under Forpligtelse af at møde ved de aarlige artilleristiske Øvelser. I denne Stilling forblev jeg i 8 Aar. Da jeg kom til Fredriksværk vare samtlige Fabricationsgrene i Forfald, flere af de betydeligere Værksteder vare i uheldige Forpagteres Hænder, Vaaningerne vare maadelige, mange ubeboelige og faldefærdige, altsammen Følge af de uheldige finansielle Tilstande, de ringe Bestillinger til Armeen og den herskende Vandmangel***). Da jeg forlod Fredriksværk

*) Som characteristisk for den altid virksomme Tscherning skal det anføres, at han i dette Tidsrum bl. a. har ansøgt om Tilladelse til at sætte en Entreprise i Gang, der skulde gaae ud paa at indføre Brugen af Droscher i Kjøbenhavn. Planen gik ud paa at holde 50 Enspændervogne paa offentlige Pladser til Personbefordring istedetfor de brugelige Hyrekareter, der vanskelig kunde faaes hurtigt. Ansøgningen blev ham nægtet.

***) Den 23de August 1820 udnævntes han til Premierlieutenant.

*) Paa denne Tid styredes Fredriksværk af 2 Administratorer (see Noten Side 7), der boede i Kjøbenhavn og havde med Salg af Fabricaterne og Indkjøb af Materiale at gjøre. Fabriken indre Anliggender styredes af Inspecteuren med sin Assistent, der begge boede paa Værket. Etablissementet havde visse Privilegier. Toldfrihed for Raastoffer, Fritagelse for Krigstjeneste. Ret til at holde Udsalg og besøge Markeder uden at betale Afgift, Ret til at anlægge Værksteder, uden at Laugene kunde indvende noget derimod; Fattigvæsen indrettet efter Stedets særegne Forhold. Flere Værksteder vare forpagtede bort, medens andre dreves for Kongens Regning.

Om alle de Bestyrelsen vedkommende Forhold udtaler Tscherning sig i Notitser, der næsten findes ordret aftrykte i

i 1828 vare de fleste af disse Vanskeligheder hævede, Fabricationen i Opkomst og Planen lagt, hvis Befølgelse har tilveiebragt den senere indtraadte heldigere Stilling. Det er imidlertid ikke min Hensigt at tilegne mig Hovedfortjenesten herfor, jeg var, ifølge min Stilling, kun en underordnet Medarbejder. — Ved nok saa lidt Eftertanke kom det Spørgsmaal til at ligge for: hvorvidt hører Fabrikdrift og Vindskibelighed hjemme i Landet, hvorledes stiller den sig til vor Agerbrugsindustri, til Handel og Bedrift i det Hele, til Underviisningsvæsen og Oplysningsmidler. Uden at have Tid til noget omfattende Studium af Lov og Ret fandt jeg mig dog opfordret til at arbeide mig saameget ind heri, at jeg forstod Samfundstilværelsens lovbundne Sammenhæng.

Det var ved samme Tid (1821—22), at der i flere Retninger blev givet lovbundne Fortrin til de universitariske (latinsk begrundede) Examina; Laugsvæsen og Examensvæsen strammedes i Haandværk og Industri, Næring paa Landet holdtes i stramme Tøiler o. s. v. — Modsætningen, mellem hvad jeg havde seet andetsteds og saae her, traadte gribende frem for mig. Ligesom min Fader havde været og var Raadgiver for alle Slags Be-
trængte af Almuesklassen, saa blev jeg, der var voxet op paa Stedet, det ogsaa. Paa den Tid grundlagde sig

N. Davids statsoeconomiske Archiv 1827 S. 305. Han angriber først den slette Bestyrelsesform; han mener, at kun een Styrende bør findes istedetfor 2, der som Sideordnede hver for sig bestyrede Værket. Han klager over, at vigtige Værker staae ubrugte, og at Etablissementet ikke bruges til en Skole for Haandværkere og Ingenieurer. Han gaaer dernæst ud paa at angribe den Maade, paa hvilken Forhandlingen af Varerne skeer. Den dreves nemlig saaledes, at Bestillinger og Kjøb foregik ude paa Værkets Contoir i den yderste Ende af Amaliegade. Senere fik man vel en Boutik i Børsbygningen, men man gjorde intet for at bringe Varerne ud i den almindelige Boutikhandel, hvorfor de kun kjendtes lidt trods deres anerkjendte fortrinlige Beskaffenhed.

den Overbeviisning hos mig, at Staten savnede en Middelklasse, at denne kun lod sig finde i Landbokklassen, at Bondeudfrielsen var et halvgjort Værk, at Laugsvæsen og Kjøbstadafpæling var hindrende for en naturlig Udvikling, at Examensvæsnet for en stor Deel var en Støtte for Middelmaadigheden, og at det latinske Laug var Laugenes Laug og det skadeligste af alle. Da jeg havde afvundet min Erfaring og mine Undersøgelser denne Grundanskuelse, aabnede jeg Feldttoget ved Meddelelser til Pressen, ved at tage mig af forskellige Sager, kort ved Hjælp af de faa Midler, der stod til min Raadighed, uden at overskride Lovlighedens Grændser. — Jeg var dengang endnu ikke 30 Aar gammel og fattet paa at arbejde videre, uanseet hvorledes Sagerne stillede sig for mig, der havde, maaskee formeget, Følelsen af at kunne sørge for mig selv, idet jeg nemlig var legemlig stærk, ikke frygtede legemligt Arbeide, ikke let led under legemlige Savn og havde et frisk og freidigt Sind. At jeg vedblev at leve ugift, bidrog til at gjøre mig uafhængig.

Som Assistent paa Fredriksværk konstruerede jeg de tvende Stykker affuterede Feldtkanoner, som foræredes til Pachaen af Egypten. Disse vare de første Affutager af engelsk Model, som udførtes her i Landet.

Ved min Afgang fra Fredriksværk forærede samtlige Mestere mig til Erindring om vor Samvirken en forgyldt Sabel med Indskrift. Hans Majestæt havde allerede Aaret iforveien tilkjendegivet mig sin allernaadigste Tilfredshed, ved at opmuntre mig til at blive ved Fredriksværk for i sin Tid at overtage Inspectoratet, men jeg havde bedet mig fritaget herfor, saasom jeg var inderlig overbevist om, at det var umuligt med den daværende Administration og under det befulgte System at opnaa noget godt Resultat*). Jeg haabede at en saadan Til-

*) Blandt Tschernings Papirer findes et Forslag indgivet til Kongen, der gaar ud paa, at man bør afhænde Værket. Efter

bagetræden fra min Side skulde henlede Opmærksomheden paa Sagernes sande Tilstand og blive gavnlende for min Efterfølger.

Det var i October 1828, at jeg forlod Fredriksværk for i Forening med tvende andre Officerer*) at begive mig

at have paaviist Fredriksværks slette Stilling, siger han: „Pengehandlens Tidspunct synes nu at være kommet, det er ved denne, at uhyre Formuer i en kort Tid erhverves, og med besynderlig Lethed seer man i England Capitaler anskaffede til de aller usikkreste Formaal. Dette vil maaskee endogsaa blive lettere, naar de Planer gaae igjennem, som ere lagte af enkelte Magter, at nedsætte Renten paa Statspapirer. Capitalister ville maaskee da vove Dele af deres Formue i andre Speculationer for at vinde en høiere Procent. Denne Formodning har i det mindste været yttret offentligt af flere statskloge Mænd. Skulde i et saadant Øieblik ikke Fredriksværk ogsaa kunne blive Gjenstanden for en saadan Operation. Dets høie Eier bliver vel betalt herved, og Værket ved heldig anlagte Capitaler og ledet af en god Handelsaand kunde faae et Sving, der blev gavnligt for hele Landet. For at besvare dette Spørgsmaal, saavidt det kan skee af En, der ikke er initieret i Penge-speculanternes egentlige Motiver til hellere at anlægge deres Fonds i dette end i hint, bliver det nødvendigt at give en kort Oversigt over Værkets Indtægter.“ Efter dernæst at have viist, at Indtægten beløber sig til 24 à 26,000 Rdl., og paaviist, at der vil være et betydeligt Udbytte, naar alle Værksteder exploiteres ordentlig, og naar man tillige erindrer Godsets Indtægter, omtaler han Værkets Rettigheder og Armeens Bestillinger som noget meget lokkende for Speculanter. Derefter fortsætter han: „Vel veed jeg paa den anden Side, at en betydelig Gjæld hefter paa Fredriksværk og Gods, og at der ved en saadan Forandring vilde blive adskillige Embedsmænd ledige, men de Summer, som udfordres til alt dette, klinge smaa paa de store Pengemarkeder, og om deres Majestæt endog kun fik i Udbytte af hele Operationen hele den paaliggende Gjæld betalt eller overdraget og en Capital, hvis Rente kunde afholde de reducerede Embedsmænds Vartpenge, saa fik dog Deres Majestæt denne Capital, efterhaanden som hine Mænd døde.“

*) Disse to Officerer vare C. F. Hansen, senere General og Krigsminister, og Schlegel, senere General.

til Grækenland, hvor Regjeringen havde erholdt den franske Regjerings Tilladelse, til at vi maatte deeltage i Expeditionscorpsets Foretagender paa Morea. De faa Krigsbegivenheder, som dette Tog medførte, vare tilendebragte inden vor Ankomst, der blev kun tilbage for os at deeltage i og medvirke til de organisatoriske Foranstaltninger, hvormed Armeen beskjæftigedes for at sætte Fæstningerne i en taalelig Forsvarsstand og for at ordne Personellet*). Efter faa Maaneders Forløb beordredes vi til igjen at vende tilbage. Ved denne Leilighed tilkjendegav den franske Regjering den danske, hvormeget man havde været tilfreds med vort Tjenestforhold.

Paa Hjemveien fra Morea blev jeg beordret til at besøge nogle af de vigtigste Artillerietablissementer, og da jeg i October 1829 ankom til Kjøbenhavn medbragte jeg Tegninger over alt, hvad der indtil da var indført af det nye Artillerisystem, forskjellige vigtige Efterretninger om Bronzekanoners Støbning og Prøvning i Toulouse, om Jernkanoners Støbning og Prøvning i Ruelle, samt om andre artilleristiske Gjenstande.

I 1829 ansattes jeg som Lærer i Physik og Chemie ved Artilleriinstituttet og begyndte at holde Forelæsninger, de første, som ved denne Skole holdtes over disse Fag. Da Institutet kort efter inddroges under den kongelig militaire Høiskole fik jeg en anden Bestemmelse.

Paa samme Tid forlangte hans Majestæt Kongens Generaladjutant Oplysninger af mig angaaende det militaire Underviisningsvæsen i Frankrig med særdeles Hensyn til Oprettelsen af en Skole for de specielle Vaaben. Oberstlt. von Abrahamson, Capt. von Bendz og jeg, som alle tre vare raadspurgte, forenede os om at udkaste de første Grundtræk til Planen for den kongelig militaire Høiskole. Som Følge heraf blev jeg udnævnt til Medlem

*) Tscherning var ansat som Adjoint ved Artilleristabens Materielvæsen.

af Organisationscommissionen for denne Skole, deeltog virksom i dens Oprettelse og blev ansat ved samme som første Skoleofficer. I denne Post blev jeg til Juni 1833, da jeg pludselig blev kaldet til at udføre en Sendelse af en anden Art, hvorom senere. Som 1ste Skoleofficer troer jeg at have bidraget væsentlig til at overvinde og jevne de Vanskeligheder, som en begyndende Indretning medfører, som og til at opretholde Orden, god Forstaaelse og tilbørlig Disciplin ved Skolen. Ved min Afgang fra Skolen anerkjendtes dette paa den ene Side ved en meget hæderlig skriftlig Erklæring fra Chefen, og paa den anden ved at Lærere og Elever i Fællesskab indbød mig til et Festmaal og der forærede mig en Kaaarde med en meget smigrende Indskrift*).

Medens jeg var ansat ved Høiskolen, udnævntes jeg til Medlem af Commissionen for Landcadetaccademiets Reorganisation. Ved nøie at undersøge denne Skoles Tilstand, bestyrkedes mine Anskuelser betydelig over Forholdene i Staten, og det Forsæt, som siden 1813—14 spirede i mig, bragtes til Modenhed, at forsøge for Alvor at vække Erkjendelsen om den Fare, hvori Staten svævede formedelst den overhaandtagende Slaphed i Bestyrelsen. I Commissionens Skjød sparede jeg ingen Møie for at forebygge lignende Misgreb for Fremtiden, dog

*) I Undervisningsdirecteurens Brevbog findes den 6te Juni 1833 et Brev, hvori han, idet han overleverer sit Embede til Major Quaade, der skulde fungere for ham under en Permission, omtaler Tscherning. Efter nemlig at have sat Quaade ind i de forhaandenværende Forhold skriver han: „Vor gode Tscherning har da faaet Afsked idag. Det er et haardt Stød og i Sandhed et meget betydeligt Tab for Høiskolen. Vi ville alle føle det længe og meget haardt. Han var en nidkjær Medarbejder, og hans Kraft og Selvstændighed, hans Aand og Kundskaber vare os ved heel mangan Leilighed til stor Nytte, ogsaa er der kun een Stemme derom mellem Alle ved Høiskolen. Gud være med ham! Gud veed, naar vi see ham igjen.“

indsaae jeg vel, at al Umage var spildt, saafremt det ikke lykkedes at tilveiebringe et strængere og mere oplyst Tilsyn fra Regjeringens Side. Det var blevet min Overbevisning, at Landcadetcorpsets Tilstand ikke var et afsondret Phænomen, men ligefrem Resultatet af en almindelig Aarsag, og at denne maatte hæves*).

Som Lærer i practisk Artilleri ved den kongelig militaire Høiskole havde jeg Anledning til at affordre Artillericorpset faste Bestemmelser for alle artilleristiske Tjenstforhold. Dette Forlangende tilveiebragte Nedsættelsen af en Commission for Oprettelsen af faste practiske Skoler ved Artilleriet og for Udarbeidelsen af de dermed forbundne Reglementer og Regulativer for Tjenestens forskjellige Grene. Jeg blev udnævnt til Medlem af denne Commission, men forlod den, inden den var færdig, paa Grund af min ovenomtalte Bortsendelse i andre Forretninger. Forinden min Afreise var imidlertid den vigtigste Deel af Commissionens Arbeide tilendebragt, og hvis den ikke fra høiere Steder var blevet hemmet i den Virksomhed, som oprindelig var den foreskrevet, saa tør jeg nok sige, at Artilleriets vigtigste Trang var bleven afhjulpet. Jeg smigrer mig endnu med den Overbeviisning, at den har angivet Veien, som nødvendigviis maa betrædes, for med de ringeste Midler at holde Artilleriet paa den taaleligste Fod. Desværre maa jeg tilstaae, at selv af Commissionens Medlemmer vare de gjorte Forslag ikke opfattede med Klarhed, skjøndt de havde fundet Alles Bifald.

For at udføre mit Forsæt, at vække til en rigtigere Erkjendelse af Statens Tilstand eller rettere at samle i eet Brændpunct de adspredte og eensartede Anskuelser

*) I disse Commissioner havde Tscherning en Mængde Sammenstød med Commissionens andre Medlemmer, navnlig med C. F. Hansen, der formaaede langt mere hos Frederik VI, end han formaaede i Debatteerne i Commissionen.

af Forholdene, besluttede jeg at forsøge Pressens Virkning. Kun naar Folket var kommet til Enighed, kunde Regjeringen komme til at virke. Imidlertid skuffede jeg mig ikke over Følgerne af mit Foretagende for mig selv, jeg begreb, at min Fremfærd vilde forskaffe mig mægtige Uvenner og Modstandere; jeg gjorde mig desaarsag Flid for at blive strængt indenfor Lovlighedens Grændser, og afholdt mig især fra at berøre det Mindste, af hvad der stod i directe Forhold til de Gjenstande, hvormed jeg var beskjæftiget. Herved undgik jeg endog Skinnet af Indiscretion. Paa den anden Side oversaae jeg ikke, at Tildragelserne i Frankrig 1830 havde banet Veien for en friere Omtale af Meget, som ellers vanskeligt havde været muligt at berøre. Den overhængende Krigsfare, f. Ex., tillod mig uden Omsvøb at henlede Opmærksomheden paa Landets Tilstand og paa Tildragelserne 1807 og 1813, og vistnok er det, at naar Folkets Følelse tilbørlig vaagner for Betydningen og Indflydelsen af de lidte Krænkelse og bragte Ofre, saa vil det nok med Alvor stræbe efter at lægge Grundvolden til en bedre Fremtid, og Regjeringen vil føle Kraft og Indsigt til at udvikle den. Jeg begyndte derfor at føle mig for ved at skrive enkelte Artikler i de dengang meest læste Dagblade. Samtidig samlede jeg Materiale til min Fremstilling af Væbningsvæsenet, men nu indtraf uventet tvende for min Hensigt heldige Begivenheder, den ene: det kongelige Løfte om Indførelsen af stændiske Institutioner for, som det i Anordningen hedder, at vække Almeenaanden og det offentlige Liv; den anden: Udgivelsen af Captain Blom's Skrift om Land- og Sømagt og den hele deraf følgende Strid, der oplyste paa en yderst folkelig Maade et af Statsstyrelsens største, gennem flere Generationer nedarvet, Misgreb.

I Anledning af Rescriptet om stændiske Institutioner tøvede jeg ikke med i et lille Skrift „De preussiske Provindsialstænders Historie i korte Træk“

(1831)*), at udhæve det Feilagtige i at ordne Forholdene i Danmark efter Preussens Forbillede og at henpege paa den norske Constitution, som mere svarende til vor Trang og vore Forhold. Denne sidste Idee søgte jeg desuden at skaffe Indpas ved flere mindre Artikler. Med Hensyn til Striden om Land- og Sømagt, udgav jeg, dog uden at antyde den directe Forbindelse, et lille Skrift „Nogle Bemærkninger om det danske Væbningssystem og dets Mangler (1831)**), hvis Tittel noksom betegner dets Indhold. Kort efter udgav jeg Nr. 2 om det danske Væbningssystem (1832), hvis Hovedbestemmelse var at give Oplysning om de Hindringer, som stod iveien for Indførelsen af et bedre Væbningssystem, hvis Omrids jeg tillige antydede, nemlig Almeenbevæbning støttet paa en

*) Oversat samme Aar paa Tydsk af N. N. Falck.

***) I denne Piece viser han først, hvorlidt det vil sige, at Danmark har en staaende Hær, og erklærer det, som kaldes saaledes, for en Militz.

Han paaviser det uheldige Forhold, at Hæren er kommen i slet Anseelse, hvad der har sin Grund i, at saavel Officerer som Underklasser ere slettere stillede med Hensyn til Livets første Fornødenheder end de Folk i borgerlig Stilling, til hvis Omgang de forskjellige militaire Klasser ere henviste, og hvis Levemaade de til en vis Grad maa følge. Ligeledes ere Udsigterne slette. Og den Rang, man har givet Officererne, kommer dem kun lidt tilgode, naar deres Stilling ikke svarer dertil. Desuden er Armeen i en slet Anseelse paa Grund af vore uheldige Krige, der dog ikke ere hidførte af Uduelighed, men af ulykkelige Omstændigheder. Naar nu Danmark vil holde sin Stilling som Militairmagt, saa er det nødvendigt, at man søger at stille de Militaire paa en saadan Maade, at man føler Værnepligten ikke som en Byrde, men som en Borgerpligt. Vaabenøvelse burde da være hver Mands Sag, idet han for at indtræde som Landets Borger maatte godtgjøre, at han var øvet i Vaabenbrug. Samtidig dermed kunde man let tilveiebringe en militair Inndeling af Landet, hvorved Samlingen af Tropper blev lettet. Armeen, som en Deel af Befolkningen, kom i Anseelse, og Hæren blev billigere. Nogle Normalbatailloner for de specielle Vaaben bleve vel nødvendige.

tilsvarende Udvikling i Skolerne og hensigtsmæssig Anvendelse af de til enhver Tid tilstedeværende Kræfter.

Nogle Maaneder senere fremkom Nr. 3 om samme Gjenstand (1832). Heri udvikles et Væbningssystem overensstemmende med det i Nr. 2 givne løse Omrids, tillige paapeges den nøie Forbindelse, hvori Omdannelsen af Væbningsvæsnet staaer til en bedre Ordning af de statsborgerlige Forhold, fortrinligviis i Danmark, hvor Lovene om Værnepligt udgjøre nogle af de vigtigste organiske Love.

I disse forskjellige Skrifter havde jeg naturligviis maattet røre ved meget af det, som for at bruge Hamlets Ord, er rotten in the state of Denmark, ved mange Fordomme og Misbrug, og maatte derfor lide mange Anfægtelser, hvorimod jeg satte mig til Modværge, saagodt som Tid og Omstændigheder tillod. Da jeg var blevet en af Gjenstandene for den store Søhelteforbitrelse kom jeg ogsaa ind paa dette Terrain; blandt de Gjenstande, der ved denne Leilighed blev bragt til Omtale, vare Manglerne ved Søcadetacademiet*). Nogen Tid efter indtraadte en Deel meer eller mindre væsentlige Forbedringer.

*) Den her nævnte Strid falder i Aaret 1831 og dreier sig om Land- og Sømagtens Betydning i Danmarks Forsvar. En Del Søofficerer følte sig krænkede over, at deres Etat i en af Cøp. Blom udgiven Piece sattes under Landetaten. De fleste i Striden indviklede have skrevet anonymt. Heller ikke Tschernings Navn findes paa nogen af de vedkommende Artikler. Men det er vist neppe nogen Tvivl underkastet, at nogle Artikler i Kjøbenhavnsposten, der efter hans Død fandtes blandt andre Avisartikler, hvis Forfatter han var, skyldtes ham. Det Tscherning mest anker over, er den slette Opdragelse i videnskabelig Retning, som meddeles ved Søcadetacademiet, der har ladet Tiden løbe fra sig. Han foreslaaer, at lade Søcadetterne tage en Adgangsexamen lig Landcadetternes Oprykningsexamen i næstælte Classe, og at lade Akademiet recrutere sig deels fra Landcadetter med Lyst og Evne til Sølivet, deels fra saadanne Søfarende, der have Lyst til Officersveien.

Et Par andre Gjenstande af høiere politisk Betydning fik jeg i Løbet af denne Strid ogsaa Leilighed til at henlede Opmærksomheden paa, nemlig:

Nødvendigheden af at tage Forholdsregler for itide at affinde os med de ydende Magter angaaende Øresunds Told, fordi den skader os saa vel i politisk som i mercantilsk Henseende, og fordi den, som stridende mod de nuherskende Grundsætninger, snart vil tabes uden Vederlag.

Nytten og Muligheden af en nøie Forbindelse med de 3 nordiske Riger. I det første Øieblik, da Artiklen herom kom fordagen, tildrog den mig en Irettesættelse gjennem min Chef, men da jeg oplyste, at jeg kun havde omtalt en Tingenes Ordning lig den hans Majestæt i 1810 med Iver havde efterstræbt, modtog jeg en Skrivelse, der fritog mig for enhver Anke.

I Anledning af et Angreb af en anonym Forfatter i et eget Skrift, som ganske directe angik det af mig fremsatte Væbningsystem og endog min Person, udgav jeg Nr. 4 om det danske Væbningsvæsen (1833). Følgende Angriberen Skridt for Skridt kom jeg til med større Fynd end tilforn at fremhæve mange af de i mine tidligere Skrifter kun løselig antydede Mangler.

Alle disse Bestræbelser sluttede sig nøie til den bebudede Indførelse af en repræsentativ Forfatning, jeg havde erkjendt og udtalt, at kun i Forbindelse med en saadan kunde Nationalbevæbning trives; da jeg derfor i 1832 saae, at Tiden gik hen, uden at den bebudede Institution traadte i Virkelighed, og jeg frygtede for, at Publicums Taushed kunde tages for Ligegyldighed, tragtede jeg efter at tilveiebringe en synlig Demonstration af den herskende Stemning, forenede mig derfor med flere Venner til Høitideligholdelsen af Aarsdagen af det givne kongelige Løfte. Saaledes fremkom den siden saa bekjendte 28de Maisfest. Da imidlertid Stænderanordningen næste Aar var udkommet, og jeg alt dengang troede at

forudsee, at den ny Forfatning, som et villieløst med Landets Tilstand og Inddeling usammenhængende Væsen, enten maatte blive intetsigende eller medføre Anarchi, søgte jeg igjen, men uden Held, at tilveiebringe en nye Demonstration, ved at foreslaae Festens Ophævelse. Min Virksomhed i Pressen standsedes i de 5 Aar fra 1833 til 1839, jeg tilbragte i Udlandet, men da jeg efter min Hjemkomst troede det betimeligt paanye at optage Sagen om Væbningsvæsnet, udgav jeg Nr. 5 om samme Gjenstand (1839). Heri søgte jeg at gjøre det indlysende, at Forsvarsvæsnets Omdannelse og Fuldstændiggjørelse var et langt bedre Middelpunct for patriotiske Bestræbelser til Statens Gjenfødsel end Finantsregnskabets Regningsdeficit, hiin havde noget positivt ved sig, noget Folkeandens opløftende, som dette savnede, dertil kom at Regningsdeficitet kunde hæves ved heldige Omstændigheder og Bogholderkunster, og saaledes Grundlaget for den hele Virksomhed borttages. Jeg søgte tillige at godtgjøre, hvorledes Forholdene i Holsten og Slesvig førte til ufortøvet at tage Væbningsvæsnets Tilstand i alvorlig Overveielse. Dette Skrift er det sidste, jeg har ladet komme for Lyset*).

Allerede ovenfor har jeg omtalt min Sendelse til Udlandet i 1833. Den skete ved et kongelig Rescript af 6te Juni**), hvori Hans Majestæt, efter i de naadigste

*) Det vil erindres, at den til Ordenscapitulet afgivne Autobiographie slutter med Aaret 1841.

***) Det behøver neppe at bemærkes, at Tscherning i denne Skildring ikke godt kunde berøre den sande Aarsag til sin Bortsendelse, som var Misfornøielsen med hans liberale politiske Anskuelser og skarpe Udtalelser. Hvad man dømte om ham, fremgaaer af følgende, der er taget af Undervisningsdirecturens Brevbog til Chefen ved Krigsskolen. Medens man heelt igjennem sporer den Tilfredshed, som der er ved Skolen med Tschernings Arbeide ved den, finder man den 25de April 1833 et Brev, hvor Under-

Udtryk at have omtalt min særdeles Duelighed til at udføre det tilsigtede Hverv (jeg bruger Rescriptets Ord) overdrager mig at bereise Preussen, Frankrig og England for at studere de forskjellige nyere Artillerisystemer og især Jernskydtsset og give Beretning derom. Denne Sendelse udstraktes senere til Østerrig, Schweitz, Norditalien, Holland, Belgien, Baden, Würtemberg, Bayern og Sachsen, idet det tillige blev mig paalagt at indhente Efterretninger om de forskjellige Militairforfatninger*).

Jeg har været heldig nok til at samle ikke faa Oplysninger, skaffe en heel Deel Tegninger etc. og har tillige benyttet Leiligheden til i mine Rapporter sammen-

visningsdirecteuren beklager den sandsynlige Sammensætning af en Commission, som eventuelt skal nedsættes for at drøfte Omordningen af Artilleriet, medens nemlig Collegiet heri agter at indsætte Folk af Collegiet og af Infanteriet, vil man ikke indsætte een af Høiskolens Officerer deri. Heller ikke nogen med de fremmede Artillerier bekjendt Officeer indsattes i Commissionen. Endvidere: „Ere de gode Collegiefolk ikke glade ved at have mig med, nu vel, saa sæt en af Hovedlærerne, som ogsaa er Artillerist, derind, f. Ex. Olsen, Meza, Fibiger, Bendz, Hoffmann; Tscherning vil jeg ikke engang nævne, Vedkommende fik vel Kolik blot af at see hans Navn til Sammenarbeide med dem.“

- *) I og for sig var denne Undersøgelsesreise, der ifølge Rescriptets „vilde medtage lang Tid“, en ligefrem Landsforviisning. Tscherning lod imidlertid som han ikke opfattede den saaledes, og gik op og takkede Fredrik VI for dette ærefulde Hverv. Kongen svarede: „Naa saa De tager det paa denne Maade!“ I Begyndelsen af Juli reiste han, men før Afreisen gav nogle Venner ham en Frokost hos Madam Lynges i Fredriksberg. En Del unge Mennesker samlede sig udenfor for at bringe ham en Afskedshilsen, deres Ordfører var den unge Orla Lehmann. Paa Reisen stiftede han flere interessante Bekjendtskaber, saaledes med General Cavaignac, Louis Bonaparte (Napoleon III) og flere andre. I Frankrig leverede han Afhandlinger af militairvidenskabeligt Indhold til Tidsskrifter. En af disse Afhandlinger „Les principes de la force armée, mise en harmonie avec l'état social actuel“ er desuden udkommen særskilt.

ligningsviis at fremhæve Manglerne ved vort eget Militairvæsen.

Ved min Afreise afgik jeg fra Høiskolen med Pension; efter min Hjemkomst søgte jeg om, at denne Afsked fra Høiskolen maatte ombyttes med en Afsked fra Armeen. Som Grund fremførte jeg blandt andet mine 27 Aars Tjeneste, men min Begjæring blev afslaaet. For nu at forsøge mine Kræfter i det private Liv og for at vise, at min Begjæring om Pension ikke var en Følge af Trang, men af Overbeviisningen om min, efter almindelig Brug, erhvervede Ret, søgte jeg og erholdt 2 Aars Permission uden Gage. I disse 2 Aar overtog jeg først Bestyrelsen af et Kulværk i Auvergne og siden af Jernbanen fra Montpellier til Cette, fra begge Forretninger, men især fra den sidste har jeg modtaget de hæderligste Vidnesbyrd om Tilfredshed og de bestemteste Opfordringer om at vedblive Bestyrelsen, endog efter min Hjemkomst. Jeg har atter fornyet min Begjæring om Afsked, men forgjæves, og fast besluttet paa ikke at opgive mit Krav paa Pension har jeg foretrukket at give Afkald paa de heldigere Udsigter i Industrien. Som Følge heraf er jeg traadt tilbage i Artillericorpset og har der overtaget det 7de Artilleribatteri.

Paa dette Trin er jeg nu kommet i mit 46de Aar, og der bliver jeg rimeligviis staaende til enten legemlig Brøst, aandelig Svaghed, eller Døden udriver mig derfra.

Hermed slutter den til Ordenscapitulet indsendte Biographie. Som Grundlag for det efterfølgende er benyttet dels en kortfattet Fremstilling fra Tschernings egen Haand, skrevet paa Opfordring fra Redactionen af et Værk, der udkom i Genf, og indeholdt Skildringer af berømte Mænds Liv, dels, hvor denne Fremstilling har forekommet Udgifterne for kort eller ufuldstændig, Optegnelser af ham selv og for et enkelt kort Tidsrums Vedkommenke tillige af hans Hustrue.

Efter i den sidstnævnte Skildring at have meddeelt sin Ansættelse som Batterichef i 1841, skriver han:

Da der imod Slutningen af samme Aar som Forberedelse til en Forandring af Hærorganisationen udgik Opfordring til de Officerer, som ønskede at faae Afsked, om at melde sig, idet der tilstodes dem meget gunstige Vilkaar (Fuld Gage og Cantonnementstillæg i Pension), saa gjentog jeg min allerede tidligere indgivne Begjæring om Afsked, hvilken jeg fik inden Udgangen af samme Aar, fremskyndet ved en Strid, hvori jeg var geraadet med en stor Del af Artillericorpsets Officerer, som optraadte som Klagere imod mig, fordi jeg havde erklæret mig enig med en Artikel i en Journal (Fædrelandet), hvori Forfremmelsen af Underofficerer til et passende Antal Officeerspladser blev anbefalet*). Fra denne Tid til Marts 1848 levede jeg som Privatmand, beskjæftigende mig paa forskjellig Maade, meest i industriel Retning.

Det tør vel have sin Interesse at kaste et Blik paa dette Tidsrum, som Tscherning selv glider saa hurtigt henover, og paa de Foretagender, med hvilke han i disse Aar var beskjæftiget; ogsaa de saavel som hans hele øvrige Liv ydede ham rigelig Leilighed til at skaffe sig den Erfaringsfylde, som gjorde, at det ikke var saa meget uberettiget, naar han sagde om denne eller hin Ting, at han forstod sig maaskee bedre derpaa end de

*) Af en Krigsret, til hvis Nedsættelse hans Kammerater havde givet Anledning, blev han endog idømt nogle Dages Arrest, som han udstod paa Hovedvagten. Fr. Barfod fortæller i sin Biographie af Tscherning i „Illustreret Tidende“, 9de Januar 1862 (hvorfra vi hist og her have taget flere Enkeltheder), uden dog at turde indestaae for Meddelelsens fuldstændige Nøiagtighed, at det ikke var hans første Arrest. Da Frederik VI 1815 vendte hjem fra Wien, skal nemlig den unge Second-lieutenant ikke have villet deeltage i den almindelige befalede Hilsnings-Jubel, og derfor være idømt nogle Dages Fængsel paa Hovedvagten.

fleste andre. Sagen er den: Man har nok vidst, at Tscherning var Officeer, havde reist meget og derfor seet meget, men hvad man kun ufuldstændig veed, det er, at han desuden har beskjæftiget sig med saa mangeartede Forretninger, at der maaskee ikke er nogen større Sphære af det practiske Liv, uden at han har givet sig intensivt af dermed.

Et af de første Foretagender, som Tscherning efter sin Afsked indlod sig paa, var en Forretningsreise til Frankrig om Kulaffairer, som han foretog i Begyndelsen af Aaret 1844 for Handelshuset Suhr.

Sommeren derpaa gjorde han Kjøbenhavnerne en Tjeneste, som de endnu den Dag idag nyde Frugten af uden maaskee at vide, hvem de have at takke derfor. Vi mene Strandveiens Vanding. Dette var en Sag, som alt længe havde ligget for, men Udførelsen var strandet paa mere eller mindre betydelige Forhindringer. Tschernings Project var baade udførligt og billigt og blev modtaget, hvorefter han paa Amtets Vegne indgik de fornødne Contracter med vedkommende Entrepreneurer, og i Løbet af Sommeren 1843 paasaac han fra sin lille Bolig i det gamle Bomhus paa Strandveien tæt ved „Slukefter“ Arbeidets Udførelse. Det Hageske og Puggaardske Handelshus deeltog Aaret efter med betydelige Summer i Kjøbet af nogle store svenske Godser, Skarhult o. fl., og da det var magtpaaliggende at have en i saadanne Forretninger brugbar Agent, faldt Valget paa den afskedigede Capitain.

Bestyrelsen af et Fineerskjæreri og andre Hverdreves samtidig med, at han reiste om i Provindserne og anlagde Tørreovne for derværende Kornhandelshuse. Man har sagt os, at der endnu findes af hans Ovne, som ere i Brug. Den sidste Forretning, hvorved han var beskjæftiget, lige til Begivenhederne i 1848 trak ham ind i større Sphærer, var Ombygningen af endeel store Pakhuse paa Christianshavn, som A. Hage havde kjøbt.

Det var i denne Periode (27de August 1845), at han ægtede sin Cousine Eleonore Christine Lützow (født i Helsingør 4de Juli 1817, Datter af hans Morbroder, Generalmajor A. T. v. Lützow). Naar en Mand paa 50 gifter sig med en Pige paa 28, kunde det synes et ulige Ægteskab, og Tscherning lagde heller ikke for sin Cousine Skjul paa det Urimelige i at gifte sig med en Mand, som om faa Aar maatte være en Olding eller maaskee død. Tiden føiede det imidlertid anderledes og forundte dem et trediveaarigt Samliv. Det nygifte Par bereiste Jylland og det nordlige Slesvig i et Par Maaneder*) og droge derpaa ind i Tschernings Ungkarlebolig til et tarveligt og stille Liv, hvor man hjalp sig uden Pige, lod hente Restaurationsmad og fik Tiden rigelig udfyldt, han med sine mangeartede Forretninger, hun ved sit Staffeli, hvor hun i Blomstermaleriet bragte det videre end til Dilettantisme**).

*) Paa denne Reise modtog Tscherning de mest indtrængende Opfordringer til at tage Ophold i nogen Tid hos Prindsen af Augustenborg, men han og hans Hustrue vare enige i at afslaae dette Tilbud. Prindsens Stemning imod Tscherning var i det hele venskabelig. Tscherning lod sig imidlertid lidesaa lidt rokke fra sine Meninger ved Fyrstegunst dengang som nogensinde ellers, og da ved given Leilighed Prindsen af Augustenborg for Tscherning udviklede sine slesvigholstenske Maximer, svarede denne ham omtrent reent ud, at han vilde sige ham, at hvor godt deres Venskab end var, saa vilde han dog, saavidt det stod til ham, i det Tilfælde, at Prindsen med Vaaben vilde forsøge at føre disse Ideer igjennem, klynge ham op som en slet og ret Oprører, hvis han fik ham i sin Magt. Da et Par Aar senere Efterretningen om Tschernings Indtræden i Martsministeriet kom til Augustenborg, forlod Prindsens Familie saa hovedkulds sin Bolig, at de snart efter indrykkende danske Tropper fandt Damernes Sytøi og Toiletgjenstande henkastede, uden at man havde givet sig Tid til at ordne det Mindste.

***) Tschernings Omgangskreds i disse Aar bestod, som man kan vente, for en stor Del af Tidens fremadskridende politiske Per-

Men heller ikke Politiken hvilede*), tvertimod nu havde han sin Frihed til at udtale sig uden at støde Kammerater eller altfor følsomme Overordnede, som han ikke mere havde. Vi ville herom anføre hans egne Ord:

I disse Aar fortsatte jeg tillige Rækken af tidligere begyndte Smaaskrifter og leverede en Del Stof til Journalistiken især Bladet Fædrelandet. Det var paa denne samme Tid, at jeg udviklede mine Ideer om den foederative Form, man burde benytte ved Udviklingen af det danske Rige til en repræsentativ Stat. Jeg søgte at fremhæve Nødvendigheden af at gjøre Holstens og Slesvigs forskjellige Stilling til det tydske Forbund og til det danske Statshele klar ved at organisere Statsstyrelsen saaledes, at den hidtil bestaaende Forvirring i denne Retning kunde ophøre, og Farerne forebygges, som hidrørte fra den sig fra denne Forvirring skrivende og til misforstaaede Overleveringer fra Fortiden støttede Idee om en slesvigholstensk Stat. Jeg søgte ligeledes at henvende Opmærksomheden paa Farerne, som hidrørte fra den i det kongelige Hus meer og meer fremtrædende Udsigt til Arveusikkerhed og Arvestrid. Hvor Leilighed gaves, udhævede jeg Utilstrækkeligheden af at modvirke denne Fare ved Giftermaal i den kongelige Mandstamme, men tilraadede at forbinde Anvendelsen af dette Middel med Affindelser i nogle Retninger og Adoption i andre.

Medens jeg søgte at paavirke Regjeringen som ovenanført, søgte jeg at formaae Folket til at benytte de Midler, som Regjeringen tilbød for at fremme Udviklingen

sonligheder: Lehmann, Monrad, Ploug, Gjødwad, Alfred Hage, desuden Balthasar Christensen, Glerup og andre af dem, der med Tscherning stiftede Bondevennernes Selskab.

*) I December 1842 finde vi hans Navn blandt Medindbydernes til det Møde, der holdtes i Hotel d'Angleterre, og paa hvilket man blandt andet vedtog at indbyde til en Markssubskription for ved en Gave at hædre P. H. Lorenzen, hvem Tydskerne i Slesvig havde villet kaste ud af Stænderforsamlingen.

af større forfatningsmæssig Enhed i Staten, selv om man misbilligede det Tilbudne i flere Retninger. Jeg angav Planen til og tog en virksom Deel i Stiftelsen af Bondevennernes Selskab*), hvis Formaal var at fremkalde saadanne Ændringer i Lovgivningen, at den saakaldte Bondestand, der i Kongeriget udgjør $\frac{3}{4}$ af Befolkningen, kom til at staae paa lige Vilkaar med Statens andre Samfundsklasser, at det bundne Godsforhold efterhaanden ophørte paa billige Vilkaar for begge Parter, Jorddrot og Bonde, at Værnebyrden fordeeldes ligelig paa alle Samfundsklasser o. s. v. Selskabets Virksomhed skulde gaae ud paa Samfundsudviklingen, det skulde til enhver Tid benytte den bestaaende Statsorganisme til sine Formaaes Opnaaelse.

Da Kong Frederik den 7de under 28de Januar 1848 udstedte en Kundgjørelse, hvori en ny Statsorganisme bebudedes søgte jeg i Forbindelse med andre Venner at bevirke de Forandringer i de kongelige Tilsagn, som maatte ansees uafviselig nødvendige, om den tilsagte Statsordning ikke skulde blive farlig for Staten. Saa længe de repræsentative Forsamlinger vare deelte og

*) Den nærmeste Anledning til Dannelsen af Bondevennernes Selskab den 5te Mai 1846 var, som bekjendt, Rescriptet af 8de Novbr. 1845, ved hvilket det blev forbudt at holde Forsamlinger paa Landet uden forud given Tilladelse af Øvrigheden, og selv naar denne efter meddeelt Oplysning om Forhandlingsgjenstandene og de Personer, som vilde deeltage, var given, turde i intet Tilfælde andre end Sognets egne Beboere tage Deel i Mødet.

Ideen til dette Selskab var fattet af en Bonde i Holbek Amt, hvor Rescriptet navnlig havde vakt Røre blandt Bønderne, men selve Dannelsen af Selskabet skete, efter Opfordring af daværende Skolelærer, senere Rigsdagens Bureauchef, nu afdøde A. C. Glerup, af Tscherning i Forbindelse med flere Andre, af hvilke B. Christensen, J. C. Drewsen og O. Lehmann vare de meest fremragende. Tscherning var Selskabets Formand, indtil han indtraadte i Martsministeriet.

raadgivende, havde Bondevennerne ikke beskjæftiget sig med Repræsentationsspørgsmaalet, men henvendt sig til Kongens Enevælde og krævet Rætfærdighed af denne, nu da en lovgivende Forfatning skulde indføres, kunde denne Vei ikke længere følges, Selskabet maatte beskjæftige sig med Repræsentationsspørgsmaalet; det sluttede sig nu om et af mig foreslaaet Udkast til en Valglov, af hvilken adskillige vigtige Momenter ere overførte i den nu i Danmark gjældende Valglov. Da man ansaae det for fornødent at samle Folket om de politiske Formaal, som man efterstræbte, at holde det politiske Liv paa Offenlighedens Gebet, blandt andet for at undgaae Faren ved hemmelige Selskaber og derfor holdt større offentlige Forsamlinger, var jeg en af de ledende Mænd ved disse. Som saadan tog jeg Deel i det store Møde, der gik forud for den af Kongen i Anledning af Begivenhederne i Holsten navnlig ved Rendsborg den 18de Marts fattede Beslutning at forandre den collegiale Bestyrelse til en ministeriel og i den Anledning at afskedige det daværende Ministerium, for at danne et nyt, der passede til de foreliggende nye uventede og vanskelige Omstændigheder. Ved min Indflydelse og stærke Stemme lykkedes det mig at skaffe de Talere Ordet, som traadte op mod Forsamlingens store Fleertal, blandt hvilke var den dengang i dansk Statstjeneste staaende Etatsraad Francke, der blandt andet søgte at svække Betydningen af Begivenhederne den 18de ved Rendsborg. Det var som bekjendt fra denne Forsamling i Rendsborg, at en Deputation var afsendt til Kjøbenhavn med nærgaaende Fordringer og Trudslar til Kongen. Dette var bleven den ovennævnte Forsamling (20de Marts) i Kjøbenhavn meddeelt. Det var ogsaa mig, der i væsentlig Grad bidrog til at afholde Forsamlingen fra endnu samme Aften at begive sig til Kongen og formaaede den til at give Begivenhederne Tid til at udvikle sig paa naturlig Vei.

Den 21de Marts var jeg en uvirksom Tilskuer af

Begivenhederne, hvilke jeg nu saae udvikle sig paa en naturlig og lovlig Maade. Om Ministerplads for mig hørte jeg kun tale af de utaalmodigste, mig tildeels ubekjendte Folk, der deels fortalte mig Rygter om min Ud-nævnelse, deels næsten vilde true mig til at trænge mig frem. Jeg tilbragte den største Deel af denne Dag i mit Hjem og har da ikke modtaget nogen Kaldelse til at indtræde i et Ministerium.

Den 22de om Morgenen omtrent Kl. 7 kom Monrad for at hente mig til en Samling hos Etatsraad Schouw, hvor, om jeg mindes ret, de Mænd, der havde indbudt til Casinomødet, skulde enes om Midlerne til at skaffe det nye Ministerium Ro til, uforstyrret af folkelige Bevægelser, at kunne tage Forholdsregler med Hensyn til den forventede Oprørsdeputation. Kl. henved 10 indfandt Etatsraad Bang (der antoges at være Medlem af det om Natten dannede Ministerium) sig der og opfordrede paa en meget indtrængende og bestemt Maade flere af de forsamlede Mænd til ufortøvet at møde paa Slottet, for at deeltage i Sættelsen af et nyt Ministerium. Omtrent samtidig kom tvende ansete Borgere ind og klagede over Vanskeligheden ved at berolige Mængden i den lange Uvished og ligeoverfor Deputationens samme Formiddag forventede Ankomst. Jeg var blandt de saaledes kaldte Mænd, men saa uforudseet var denne Kaldelse, at jeg maatte ile hjem og klæde mig om, førend jeg kunde gaae til Slottet. Ankommen der Kl. 10 $\frac{1}{2}$ —11 fandt jeg i Forgemyndigheden nogle af de Mænd, der vare kaldte tilligemed mig; nogle vare allerede inde hos Kongen. Jeg erfarede, at Ministersættelsen endnu var Gjenstand for Underhandling. Jeg gjentog nu for de forskjellige Mænd, som syntes indviede i Sagen, de samme Grunde til ikke at indlemme mig i Ministeriet, som jeg ovenfor har anført, og endnu andre, hentede fra min særlige politiske Stilling, der gjorde mig det til Pligt at gennemføre indgribende Forandringer, paa hvilke

man maaskee endnu ikke var fattet. Jeg traf ogsaa der Mænd, som beklædte høiere militaire Poster, og som efter deres Stilling maatte ansees langt mere egnede til at overtage Krigsministeriet; til disse Mænd henvendte jeg mig og bad og besvoer dem ikke at vige tilbage for et Hverv, de jo bedre end jeg maatte kunne udfylde. Mine nærmere Venner, som forlangte, at jeg ikke skulde holde mig tilbage, da de savnede Tillid til en Sammensætning, hvori jeg ikke traadte med ind, søgte jeg at gjøre min Stilling begribelig og opfordrede dem til at opgive en Fordring, hvorimod der stillede sig saa mange Vanskeligheder. Jeg var paa denne Maade allerede kommen saavidt, at jeg ansaae mig for frigjort, og var ifærd med at fjerne mig, da jeg blev kaldt tilbage, og nu først, efter et Par Timers Forløb, kom Grev A. W. Moltke til mig og gjorde mig Forslag om at indtræde som Krigsminister. Jeg gjorde ham de samme Indvendinger og bad ham paany at betænke sig, førend han greb til denne Udvei, men efter fornyede Overveielser, og efter at alle Hindringer vare ryddede af Veien, gjentog han sin Opfordring, og jeg holdt det da for min Pligt at modtage Posten, idet jeg vel vidste, at, naar jeg havde gennemført, hvad Alle dengang veg tilbage for, saa vilde der komme en Tid, da Dhrr. * * & Comp. langt bedre kunde have stillet Ægget paa Enden.

Klokken var uden Tvivl 1—2, da Ministeriet var sammensat og forestillet Kongen. Fra Slottet begav jeg mig til Commandocontoiret, hvor Generaladjutanten overleverede mig Forretningerne. Kl. 5½ kom jeg til mit Hjem for at spise og ordne min personlige Flytning til det nævnte Contoir, hvor jeg, for Forretningernes Skyld, der fra nu af i nogen Tid gik Nat og Dag, maatte tage Bopæl. Kl. 7 begav jeg mig til mit nye Opholdssted, og da der i Dagens Løb var taget militaire Forholdsregler, for at sikre den om Formiddagen Kl. 10 ankomne Deputation mod Overlast, og denne i samme Hensigt var

bragt til en privat Vaaning, saa lagde jeg Veien om gjennem Gaden, hvori denne laae, hørte mig for i Huset, om Alt var sikkert for Natten, og begav mig strax, da jeg havde erfaret dette, og uden at see eller tale med nogen af Deputationen, til mine nye Forretninger Kl. henved 8.

Den 23de kom jeg i Statsraadet, hvor naturligvis den nærmest foreliggende Sag forhandlede. Hvad her er passeret, hvad jeg har yttret og sagt, anseer jeg endnu ikke for at være mig paa den Maade personlig tilhørende, at jeg her bør meddele det; men jeg er overbeviist om, at samtlige Medlemmer og, jeg tør sige, især de Mænd, som havde hørt til det tidligere Ministerium, skulle indrømme, at jeg i Statsraadet ikke har gjort andre Anskuelser gjældende, end dem, jeg offentlig har vedgaaet, og at de i mig oftere have fundet Understøttelse for deres Meninger.

Den 23de optog Statsraadsforhandlingerne en stor Del af Dagen. Resten brugte jeg til den Mængde Expeditioner og Overeenskomster, som min Stilling medførte. Denne Dag blev Deputationen modtagen af Kongen, og Svar lovet til næste Dag. Ministeriet var ikke tilstede.

Den 24de om Formiddagen var der atter Statsraad. Deputationen fik Svar, ligeledes uden at Ministeriet var tilstede. Daværende Etatsraad Francke var, om jeg mindes ret, kaldt af Statsraadet, fordi man vilde høre hans Raad, men han forlod pludselig Slottet, for at gaae over til Schleswigholstein. Oprørrets anden Act, det væbnede Oprør under det tydske Flag, var dengang alt udbrudt den 23de om Aftenen Kl. 11 i Kiel og den 24de om Morgenens Kl. 7 i Rendsborg.

Da jeg modtog Udnævnelsen til den nye Post, havde henved en Fjerdedel af Hæren sluttet sig til den i Holsten og Sydslesvig udbrudte Opstand. Hovedfæstningen Rendsborg med det derværende betydelige Krigsmateriel var i deres Hænder. I Kongeriget var alt Hærvæsenet

paa Fredsfod. Omtrent 4500 Mand vare tilstede under Vaaben, heraf henimod 3700 i Kjøbenhavn, Resten fordelt i 8 forskjellige Garnisoner, foruden forskjellige Detachementer. Med Undtagelse af at Completeringsmandskabet til Liniehæren var indkaldt et Par Dage forud, var der ingen Forholdsregler taget for at sætte Hæren i Kongeriget paa Krigsfod. Hæren havde vel faaet en ny Organisationsplan i 1842, men vigtige Dele af samme, saasom Krigsreserve og Forstærkning havde endnu ikke modtaget den tilsigtede Organisation. For Forvaltningsvæsen, Sundhedsvæsen etc. havdes ingen Krigsorganisation. Der havde vel i de seneste Aar været gjort en Deel for Hærens Forsyning i forskjellige Retninger, men Opmærksomheden havde især været henvendt paa at forsyne Forbundscontingentet fuldstændigen. De hertil hørende Gjenstande fandtes i Holsten. Den almindelige Mening, en Mening, som endog havde været gjort gjældende i Regjeringskredsene, havde været, at der behøvedes henimod 6 Uger for at gjøre 6000 Mand marschfærdige i Kongeriget*). Et Krigsministerium der forenede Overcommandoen med Forvaltningen etc. var en ganske ny Indretning, som paa een Gang skulde skabes og benyttes. Fra alle Sider kom man den nye Krigsministers Bestræbelser imøde med den største Velvillie ja med Enthusiasme, herved og ved den overordentlige Virksomhed, som udvikledes i alle Grene af Krigsvæsenet, saavel tillands som tilvands, lykkedes det at fremme Hærens Sammendragning ligeoverfor Opstandshæren, der strax

*) En Aften nogen Tid før Oprøret, havde denne Sag været paa Bane hos Suhr, hvor Bang var tilstede. Da denne yttrede sig i den anførte Retning, udtalte Tscherning som sin Mening, at han med fuldstændig fri Raadighed over alle Midler vilde paatage sig at have det nævnte Antal Tropper ved den slesvigske Grændse i mindre end 3 Uger. Bang bad ham vogte sig for at give for store Løfter, thi han risikerede at blive taget paa Ordet, om det behøvedes.

efter Opstanden var rykket frem mod det nordlige Slesvig, saaledes at denne Fremrykning snart blev standset, Hovedstillingen, alt den 8de April rekognosceret fra flere Sider, og Opstandshæren fuldkommen slaget ved Flensborg den 9de April*), hvorved Slesvig igjen kom under Kongens Herredømme.

Havde Kongen af Preussen ikke alt forud for denne Begivenhed kastet en Garnison ind i Rendsborg, opstillet en betydelig Troppstyrke ved Grændsen og i det tyske Forbunds Navn lagt Kongen af Danmark Hindringer i Veien for den kongelige Hærs videre Fremrykning, saa havde Opstanden efter al Sandsynlighed allerede dengang været endt, men disse Forholdsregler standsede den seierlige kongelige Hær. De snart paafølgende Begivenheder paatvang Krigen fra dansk Side en aldeles defensiv Karakter. Underhandlingerne kom til at ledsage Krigsbegivenhederne og udøvede en ikke ringe Indflydelse paa disse. Jeg benyttede Tiden til at forøge Hæren og udvikle Forsvarsmidlerne. Hærens Munderingsvæsen indrettedes saaledes, at det passede bedre for Krigen, og nye Anskaffelser gjordes lettere. Disse saavel som Vaabenforraad bragtes tilveie, ligeledes alle Arter af Udrustninger og Transportmidler. Practiske Skoler indrettedes for Uddannelsen af Underofficerer og Officerer, hvorpaa der var Trang. Inden Løbet af 3 Maaneder stod den kongelige Hær omtrent 25000 Mand stærk ligeoverfor Fjenden. Den havde hæderlig bestaaet forskjellige Kampe og begyndte at blive vel forsynet med alle Fornøden-

*) Heller ikke ved denne Leilighed kom Tscherning til at deeltage personlig i Krigsbegivenhederne. Saasart hans Person kunde undværes i Ministeriet, reiste han til Hæren i Slesvig og ankom om Eftermiddagen den 9de April til Sønderborg, hvor han maatte oppebie Kongens Ankomst. Han bereiste derefter Nordslesvig og Jylland i c. 8 Dage for at gjøre sig bekendt med Forholdene paa de Steder, der sandsynligen kunde blive vore tilkommende Valpladser.

heder. I Depoterne dannedes nye Cadrer og toges saadanne Forholdsregler, at Hærens hele Styrke inden Begyndelsen af August Maaned var stegen til henimod 40000 Mand og var i stadig Tiltagen. Der var udgaaet Avancementsbestemmelser til Lettelse for Underofficeersklassernes Forfremmelse og for Befordring udenfor Anciennetetsfølgen under Tilsyn af en egen dertil anordnet raadgivende Comité for Krigsministeriet, og de indledende Skridt vare skete for at bringe de for Værnebyrden hidtil befriede Samfundsklasser under almindelig Værnepligt. Da jeg i November Maaned under den da bestaaende Vaabenstilstand traadte af tilligemed det Ministerium, hvortil jeg hørte, var alting forberedt for Hærens yderligere Forøgelse og for at kunne holde den paa rede Haand til pludselig Opbrud og Sammendragning uden at bebyrde den udtømte Statskasse med Underholdet af mange Tropper under Vaaben. Inspectorater vare traadte i Virksomhed for at raade Bod paa de ved den pludselige Overgang fra Fred til Krig af en hertil ikke forberedt Hær opstaaede Uordener, for at paasee at de til Hærens Udvikling givne Forskrifter befulgtes, og at Orden og Sparsomhed indførtes i alle Retninger. I Ministeriet maa jeg regnes blandt dem, der, hvad den ydre Politik angik, raadede til ikke at føre Krigen uden nødtvungen, ikke lade sig vildlede af det høiest skuffende Haab om Bistand fra de venskabelige Magter, men derimod gennem Underhandlingerne vinde Tid, indtil det viste sig, hvorledes Forholdene i Tydskland udviklede sig*).

Alt den 10de April havde Kongen benaadet mig ved at gjøre mig til Oberst. I denne Egenskab, der først

*) Selv midt under Krigen fik Tscherning dog baade Tid og Kraft til at arbeide for de fattigere Klassers Vel. For største Delen skyldte vi ham de Forordninger om Forbedringer i Husmænds og Indersters Kaar, om Jordsafgivelse til Fattighuses Opførelse o. s. v., som udkom omkring dette Tidspunct.

ved min Udtræden af Ministeriet fik sin egentlige Stadfæstelse, traadte jeg som Pensionist tilbage i Privatlivet*).

Kort efter Udtrædelsen blev jeg af Kongen udnævnt til Medlem af den grundlovgivende Forsamling. I denne søgte jeg at fremme det Forslag, som var indbragt, endnu inden jeg udtraadte af Ministeriet, og som det paafølgende Ministerium havde tilraadet Kongen i det Væsentlige at holde fast ved. Af Forhandlingerne herom seer man imidlertid, at jeg personlig ikke billigede Forslaget, der efter mine Anskuelse omfattede en Mængde Bestemmelser, som hørte hjemme i Lovgivningen, men let kunde blive misforstaaede og bebyrdende i en Grundlov**). I samme Forhold stod jeg til den anden vigtige Sag, som behandlede i denne Forsamling, Loven om almindelig

*) Efter Slaget ved Bov vilde Kongen gjøre Tscherning til Oberst og satte Oberstepauletterne paa ham erklærende, at han ikke kunde lide at see ham med de tarvelige Capitainsepauletter. Da Tscherning imidlertid vægrede sig ved at udstede sin egen Forfremmelsesordre, blev denne først udstedt efter hans Fratrædelse som Minister. Commandeurkorset, som Kongen vilde tildele ham, undgik han med Vanskelighed og kun ved en bestemt Vægning. „Jeg har Møie nok med at dæmpe Forfængeligheden hos Officererne, men jeg vilde umulig kunne gjøre det, naar jeg selv syntes at give efter for den,“ skal han ved denne Leilighed have svaret.

***) Tschernings Tanke med Hensyn til Overgangen fra det absolute Kongedømme til en repræsentativ Forfatning var den, at man ikke med eet Slag skulde kuldkaaste det Bestaaende. Han mente, at man bibeholdende Kongeloven kunde i den foretagne de Forandringer, der vare nødvendige for Overgangen til en repræsentativ Statsordning. Alt Andet, mente han, burde høre til den særlige Lovgivning og burde udelukkes fra en Grundlov, hvor han troede, at det kunde faae den Betydning, at man, fornøiet med at Ens Fordringer vare slaede fast ved at sættes i en Grundlov, lod dem staae som Fordringer, medens disse bedre vilde faae deres endelige Udtryk i Lovgivningen, naar man lod dem blive udenfor Grundloven, da den indførte Repræsentation i Kraft af sin lovgivende Myndighed vilde vide at sætte de Forandringer igjennem, som Tiden fordrede.

Værnepligt. Ogsaa her søgte jeg at fremme den vigtige Sags snarlige Afgjørelse, skjøndt jeg misbilligede den Vei*), man var gaaet, og selv tidligere havde foreslaaet en anden.

Da Rigsdagen første Gang kom sammen var jeg tilstede i sammes Folkething som Medlem for Holbeks Amts 2den Valgkreds. Med Undtagelse af een Rigsdagssamling, fremgaaet af nye Valg, ved hvilke jeg, der var stillet i en anden Valgkreds (Kjøbenhavns Amts 2den, mod Professor Kayser), ikke var bleven valgt**), har jeg hidtil stadig været Medlem af Rigsdagen for denne Valgkreds. I Rigsdagen har jeg været anset som et af dens brug-

*) Tschernings Forslag i Retning af almindelig Værnepligt var en naturlig Consequents af hans for flere Aar tilbage i hans Arbejder om det danske Væbningssystem fremkomne Forslag. — Det i 1848 foreslaaede gik ud paa at inddele Landet i Udskrivningskredse paa 50000 Indbyggere, hvoraf hver kunde levere alt i alt 2400 Mand i en Alder fra 20—30 Aar, fordeelt paa 2 Batailloner Infanteri (1600), $\frac{1}{2}$ Bataillon Jægere (400) og desuden 400 Mand fordeelt til Cavalleri, Artilleri, Ingenieur-tropper, Depot, Train o. s. v. Befalingsmændene skulde boe i de Districter, hvor deres Forretninger hørte henne, undtagen ved større Troppesamlinger. I hver Kreds skulde der findes en Slags Kredshovedstad, hvor Mandskabets Alarmplads var. Garnisonstjeneste skulde besørges af Bataillonerne skifteviis. De særlige Vaabenarter: Artilleri, Ingenieurtropper og Cavalleri skulde lægges i faste Garnisoner, hvor det tilhørende Materiel fandtes samlet. — Detaillerne af dette Forslag til en Nationalvæbning findes i en som Manuscript trykt Piece, der udkom i Aaret 1866 for at gjøre den til Hærordningen nedsatte Commission bekjendt med de ældre Aktstykker, der vedkom de af Commissionen behandlede Emner.

**) Kampen om dette Valg blev dreven med den største Iver og Hensynsløshed fra Tschernings Modstanderes Side. Ikke blot ved alle honnerte Midler søgte man at hverve Stemmer for Kayser, men man undsaae sig ikke engang for at skaffe Stemmer ved ligefrem Anvendelse af Penge. Man udbredte tillige en Carricatur, tegnet, som det siges, af en dengang levende bekjendt Kunstner.

bareste Medlemmer, og har derfor og ved min Forbindelse med Bondevennerne udøvet en Deel Indflydelse. I de betydeligere politiske Sager har jeg støttet de forskjellige Ministerier og modarbeidet alle de Bestræbelser, som gik ud paa at fremkalde Forandringer i Ministeriet, uden at det laae klart for Dagen, hvor man forresten vilde hen og hvem, der var beredt til at være Bærere for det nye System. Jeg har været en stadig Forkjæmper for Monarchiets Organisation i en saadan Form, at de forskjellige Landsdeles særlige Interesser ikke traadtes for nær, at der dog ikke i Organisationen blev nedlagt Spiren til at berettigede fornyede schleswigholsteinske Bestræbelser, og at det tydske Forbund ikke beholdt noget Paaskud til Indblanding i andre Sager end dem, der angik Holsten og Lauenborg; da jeg forudsaae de diplomatiske Skridt, som førte til Kundgjørelsen af 28de Jan. 1852, har jeg derfor sluttet mig til denne. De Forslag som af Regjeringen have været bragte for Rigsdagen, deres Gjennemførelse, har jeg stadigen paa det ivrigste understøttet, hvorved jeg meer og meer er bleven skilt fra, ja kommen i skarp Modsætning til tidligere politiske Venner. Denne Isolering er gaaet saa vidt, at jeg har anseet det nødvendigt i sidste Rigsdagsmøde (1866) at udtale, at jeg ogsaa maatte ansee mig skilt fra de Mænd, som i Spidsen for Bondevennerne og det Parti i Rigsdagen, som sluttede sig til dem, havde, siden dens første Møde, gaaet Haand i Haand med mig, da de nemlig nu svigtede mig ved at forkaste et af mig stillet, senere af Ministeriet optaget, mæglende Forslag. Medens jeg saaledes har været ministeriel i denne Art Sager, har jeg været en alvorlig Modstander af Ministeriet i andre Retninger, saaledes har jeg med stor Iver søgt at paatvinge forskjellige Ministerier, især Krigsministerierne, en større Sparsomhed og søgt at paavise Udveie, hvorved dette kunde opnaaes, ligeledes har jeg benyttet en hver Leilighed til at fremkalde Forbedringer i Lovgivningen be-

træffende det menige Folks Stilling i Statssamfundet. I Anledning af den af Kongen af Danmarks udgivne Forordning om det danske Monarchies Fællesforfatning er jeg i 1854 af Kongen bleven udnævnt til Rigsraad.

Med de følgende Bemærkninger skulle vi i al Korthed søge at supplere det ufuldstændige Billede, som Tscherning i det Foregaaende har givet af sin politiske Virksomhed og dens Resultater.

Efter Fredrik d. VII's Thronbestigelse og Indførelsen af den konstitutionelle Regjeringsform i Danmark optoges Tschernings Tid saagodtsom udelukkende af Politiken. Det er en Sag, der maatte falde saaledes af sig selv, og som ikke behøver nogen Forklaring. Vi have seet hans Stilling til selve Spørgsmaalet om Indførelsen af Constitutionalismen, saa hurtigt og uden Overgang, som den foregik. Det bør dog samtidig fastholdes, at hans Indflydelse med Hensyn til Grundlovens Affattelse og Indhold har været særdeles betydelig. Ham skyldes det saaledes, at Spørgsmaalet om „Kirkens“ formeentlige „Eiendomsret“ ikke blev afgjort ved nogen Grundlovsbestemmelse. Efter at Sagen imidlertid var afgjort, og Grundloven af 5te Juni 1849 var underskreven, forelaa der paa alle Omraader saa mange vigtige Spørgsmaal til Behandling og Ordning, Spørgsmaal, som næsten uden Undtagelse alle længst tilforn havde sysselsat Tschernings Tanker og optaget hans Interesse, at hans Kræfter nu aldeles bleve tagne i Beslag til deres Gjennemførelse. I fulde 18 Aar, fra 1848—1866, se vi ham ogsaa udelukkende beskjæftiget paa denne Maade. En udførlig Skildring af denne Virksomhed i alle sine Enkeltheder vilde ikke her være paa sin Plads. Det vilde medføre, at ikke nogen vigtig Sag, der har været behandlet paa de forskjellige Rigsdags- og Rigsraadssamlinger i dette lange Tidsrum, maatte lades uomtalt. Saa godt som enhver Sag, der forelagdes, beskjæftigede ham som noget,

der særlig laa for ham. En naturlig Grund hertil, foruden hans enorme Arbeidsevne og mangesidige Indsigt, var hans Stilling som Leder af den lovgivende Forsamlings daværende Venstre. Hans Indflydelse var overordentlig stor. Han var en af de faa, der af Modpartiet paa eengang var agtet og frygtet. Det var ikke godt muligt at forekaste den bereiste, gjennemdannede og erfarne Tscherning de sædvanlige Bebreidelser for Kundskabsløshed eller Sneversyn. Det var vanskeligt at gjøre ham latterlig. Naar Rigsdagen var samlet, arbejdede Tscherning som faa eller ingen. Allerede tidlig om Formiddagen gik han derop, og det var mere end eengang, at det var blevet Midnat, inden han kom derfra. Han var stadig Medlem af en ubegribelig Mængde Udvalg, og navnlig har han havt sin faste Plads i Finansudvalget, hvis Formand han oftere har været, og denne Virksomhed synes at have været ham særdeles tiltalende. I Udvalgene mødte han altid med militair Punktighed paa Slaget og kunde med den største Interesse og Livlighed flere Timer i Træk følge Diskussionen og i Mængde udkaste nye Ideer. Blev han valgt til Ordfører kunde man være sikker paa, at det ikke skulde vare længe, inden der forelaae en Betænkning. Ved Siden heraf har han i Almindelighed ogsaa været Thingets første Viceformand.

Af det Rigsraad, som indførtes ved den octroierede Forordning af 26de Juli 1854, og som foreløbig skulde bestaae af 20 kongevalgte Medlemmer, udnævntes han til Medlem og tog imod Udnævnelsen. Af Rigsraadet efter Forfatningen af 2den October 1855 var han ligeledes Medlem. Hans Indflydelse i Rigsraadet har været meget stor, men kan dog langt fra sammenlignes med hans Betydning i Rigsdagens Folkething.

Medens vi som bemærket ikke kunne inklade os paa at give en Skildring af hans politiske Virksomhed i det enkelte, hvilken iøvrigt vil fremgaa af de Breve og Skrifter, som meddeles i det følgende, skulle vi

derimod forsøge paa i et Par korte Træk at samle Hovedsynspunkterne for hans politiske Virksomhed, saaledes som disse efter hans egne efterladte Meddelelser maa opfattes. Naturligt gaar hans politiske Virksomhed i det omhandlede Tidsrum i to Retninger. Den ene nærmest med Hensyn til Danmarks Stilling til Udlandet, væsentlig bestemt ved den dansk-tyske Strid, den anden repræsenteret af den indenrigske Politik. I førstnævnte Henseende stod han i bestemt Modstrid til den dengang raadende nationalliberale Politik. Staten meente han, burde omfatte alle Landsdeles Interesser og kunne støtte sig paa alle dens Kræfter. Danmark havde ingensinde i sit indre Væsen udgjort nogen virkelig samlet Heelhed, men bestaaet af ufuldstændig udprægede foederative Dele. Denne fra tidligere Tid tilstedeværende foederative Opfattelse af Statslivet, der igjen blev optaget og fastholdt ved Kundgjørelsen af 28de Januar 1852, lagde Tscherning stor Vægt paa og meente, at en saadan Forfatning vilde kunne yde Beskyttelse imod gjensidig Undertrykkelse og ved passende Frihedsformer sikre Udviklingen af hver Landsdeels indre Samfundsliv. Fra dette Synspunkt kjæmpede han for den nævnte Kundgjørelse og gjorde Modstand imod Novemberforfatningen og udtraadte derfor af Rigsraadet i 1864.

Med Hensyn til Arvefølgeafgjørelsen i 1853 stillede han sig paa Regjeringens Side og stemte for den foreslaaede Beslutning, medens det nationalliberale Parti gjorde Indsigelser imod den, fordi den kvindelige Arvefølge ikke blev saaledes hævdet for Danmark og Slesvig, at den traadte i Kraft for disse Landsdele, naar Mandsstammen af Prinds Christian af Glücksburg var uddød; hvad Spørgsmaalet om Toldeenheden angaar da stod han ogsaa her Side om Side med Regjeringen, medens de Nationalliberale ivrede herimod. Modstanden fra de Nationalliberales Side var i begge disse Spørgsmaal saa stor, at Rigsdagen flere Gange maatte opløses,

uden at det lykkedes Regjeringen at trænge igjennem med disse saa nødvendige Forholdsregler, og naar dette endelig lykkedes den, skyldes det ikke mindst Tscherning.

Skandinavismen, som han i sine tidligste Aar tildeels havde seet venligt paa, opgav han, efterhaanden som det viste sig, at denne ved enhver afgjørende Leilighed fuldstændigt svigtede. Ligeoverfor de tyske Magter var det hans bestemte Opfattelse, at Danmark ikke ved nogensomhelst overmodig Handling skulde sætte disse (Østerrig navnlig) i den Nødvendighed paa vor Bekostning at gjøre sig populære i Tydskland. Af de saakaldte venskabelige Magter skulde vi Intetsomhelst vente os i Retning af virkelig og materiel Understøttelse, men tage Lære af vore Erfaringer i denne Henseende. Hovedsummen af disse Betragtninger blev for ham, at Danmark i sin ingenlunde sikke Tilværelse burde søge Anerkjendelse som neutral Magt. Sit Forsvarsvæsen skulde det ikke derfor forsømme, men paa den anden Side ordne efter sine eiendommelige Forhold. Det burde indføre et til sine ringe Evner og store Trang svarende Militssystem og vel erindre, at enhver Søvæbning, der gaaer ud over, hvad der hører til Landsdelenes Forbindelse, Kysternes Forsvar og Landsforsvarets Understøttelse, hører til Angrebskrigen, der i en lille landfast Magts Haand, indeholder en tirrende Trudsel, uden at give Udsigt til nogen virkelig Nytte i Krig med en tillands overmægtig Fjende, og som desuden har den svage Side, at den, beregnet paa at forstyrre Handelen, rammer den private Eiendom, og det ikke alene Fjendens, men ogsaa de neutrale Magters. Hvad Fæstningsvæsenet angik, burde dets Ordning svare til en saaledes indrettet Hær, og Tscherning var en afgjort Modstander af store Fæstninger; han kjæmpede mod Dannevirke som Grændsefæstning og mod Fredericia, ligesom han i de sidste Aar under Debatten om Forsvarets Ordning stærkt udtalte sig imod at gjøre Kjøbenhavn til Fæstning og Middelpunktet for Krigsvæsenet,

derimod holdt han paa Befæstningen af Dybbøl, Helgenæs og i det hele paa en Række befæstede Punkter, der kunde tjene til Flankestillinger og Repliposter for Hæren.

Hans Anskuelse vandt dengang ikke Bifald og Tilslutning hos dem, der gave Tonen an. Danmark fulgte i denne Periode en national Krigspolitik, hvis Resultat vi kjende.

I sin indre Politik saae Tscherning bedre Resultater. Hans Hovedformaal i denne Henseende var paa den ene Side at søge det overmægtige Bureaucrati holdt indenfor passende Skranker og samtidig at gjøre sit Bedste for at fremkalde en oplyst og uafhængig Middelstand. Han saae sin førstnævnte Bestræbelse begrundet i, at Bureaucratiet, der under Enevælden er et mildnende Element, om man vil et Frihedselement, under Friheden fører til Anarchi, idet et saadant sluttet Bureaucrati som politisk Parti behersker baade Konge og Folk, medens dets Uafhængighed befæstes ved Statsskoler, universitarisk Candidatur, fast Pensionsret o. s. v. Ligesaa væsentligt forekom det ham at skaffe det danske Samfund den Middelstand, som den lange enevældige Periode ikke havde formaaet at fremkalde. Dennes sociale Resultat var en overmægtig Embedsstand og en eneste stor By, Kjøbenhavn, de aristocratiske Elementer, som fandtes, vare uden Betydning, Smaakjøbstæderne fortrykte uden Selvstyrelse og uden Indflydelse i nogen Retning, og den store Landalmue stillet og betragtet som en underordnet Tyendebefolkning, hvem Værnepligten ene tyngede, men som man ellers ikke faldt paa at tage i Betragtning ved nogen Leilighed. Her var nok at gjøre, og her har hans Virksomhed affødt store Resultater. Han var ikke blind for, at hele den Reform, som disse Bestræbelser i Virkeligheden indeholdt, til deres Iværksættelse maatte kræve store Midler, og som et andet Hovedformaal for sin politiske Virksomhed satte han derfor en streng Sparsommelighed i Statshusholdningen for, som han har udtrykt

sig: „At skaffe Statsborgeren Leilighed til at opsamle den nødvendige Capital til Udfoldning af nye Grene af Vindskibelighed, der kunde give Beskjæftigelse til det dobbeltartede Proletariat, som er ifærd med at udvikle sig hos os baade blandt dem, som opdrages til de frie Kunster og til at finde Levebrød i Statens Tjeneste, og som ikke kunne finde Livsopholdet ved Beskjæftigelse i disse to Retninger, medens de kun ere lidet skikkede til andre, og blandt dem, som fødes i for stort Antal under de landlige Forhold og ikke finde nogenlunde stadig Beskjæftigelse ved Landbruget. En Deel af de Førstnævnte tyngde allerede paa Stat og paa Samfund som et gjærende Stof, ligesom ikke Faa af sidste Klasse bæres af Fattigvæsenet. Jeg har modarbeidet de kunstige Maader, hvorpaa Statslivet i mange Retninger søges udviklet, og jeg har stræbt at bringe det over paa en naturlig Grundvold. Man kan gjøre, hvad man vil, saa bliver Kjøbenhavn ikke til et Athen, ligt det gamle; vogter man sig ikke, saa kan det blive ligt det nye Athen, hvor Embedsjægerne ere nærvæd at overvælde Finantsministeren, og hvor Dagdrivere søge Beskjæftigelse ved Oprør og Statsomvæltninger.“ Ligesom Tscherning havde bekjæmpet Forfatningen af 18de November 1863, hørte han ogsaa efter dens Gjennemførelse til dens ivrigste Modstandere, og da man efter Fredsslutningen i 1864 vedblivende lod den staa ved Magt og kun igjennem den vilde reconstruere Danmarks Forfatningsforhold, bad han, der ikke kunde see andet, end at Forfatningen maatte være bortfalden samtidig med det reale Grundlag for den, og dermed Junigrundloven atter traadt i Kraft, og som tydelig forudsaae de Indskrænkninger i Friheden, som den modsatte Fremgangsmaade vilde have til Følge saavel som til Hensigt, i December Maaned 1864 sig fritagen for at være kongevalgt Medlem af Rigsraadets Landsting og ophørte samtidig at give Møde. Fritagelsen indrømmedes ham i Januar 1865. Da Resultatet af den derpaa følgende to-

aarige Forfatningskamp, i hvilken Tscherning som Medlem af Rigsdagen i øvrigt havde taget Deel*), forelaae i Skikkelse af den reviderede Grundlov af 28de Juli 1866, forlod han, der under Kampen ikke havde faaet den forventede Støtte af sine Meningsfæller, som følte sig isoleret, og som saae en ny Tid og nye Mænd fremtræde, den politiske Kampplads for bestandigt**).

*) Som et karakteristisk Træk skal det ikke lades uomtalt, at Tscherning end ikke, efter at Lovforslagets Vedtagelse i begge Thing var sikkert, og dets Indstilling af Ministeriet til kongelig Stadfæstelse en afgjort Sag, opgav sin Kamp for Juni-grundloven, men i Forening med afdøde Biskop N. F. S. Grundtvig søgte Audients hos Kongen for at formaae ham til igjennem sit Veto at forhindre dets Ophøielse til Lov. Denne Audients blev ham afslaaet.

***) I en igjennem „Nørrejylland Tidende“ offentliggjort Skrivelse, der er henvendt til en Del politiske Meningsfæller, som for ham havde udtalt deres Beklagelse over, at han havde trukket sig tilbage fra den offentlige politiske Virksomhed, fremfører han de Grunde, der havde bevæget ham hertil. Det hedder:

„Mine Medborgere kunne være overbeviste om, at det kun er efter moden Overveielse, at jeg har ophørt at søge Plads i den lovgivende Forsamling. Alt ved tidligere Leilighed har jeg udtalt mig om Grundene til denne min Beslutning, dog skal jeg her igjen nævne disse.

En Grund ligger naturligviis i min fremrykkede Alder. Det var mig imod at overleve mig selv i den her omtalte Virkekrede. I Forbindelse hermed og maaskee endnu i højere Grad har den Overbeviisning ledet mig, at min Nærverelse i Repræsentationen ikke mere vilde have samme Betydning for mine politiske Meningsfæller som hidtil. Jeg og de Mænd, som jeg i en Række af Aar havde arbejdet sammen med, vi havde tildeels ophørt at forstaae hverandre, ja hvad der var værre, den gjensidige Tillid var ikke mere den samme som tidligere. Under den Kamp, der maatte føres for at forsvare Rigsdages Eneret til i Forbindelse med Kongen at afgjøre alle Lovgivningssager, der kun angik Kongeriget alene, fremfor alt Kongerigets Forfatningssager, mod dem der opretholdt Grundloven af 18de November 1863 for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, efterat

Man vil have seet, at Tscherning i de Fragmenter, han har efterladt sig, næsten ganske tier om den mere private og personlige Side af sit Livsløb. Det efterfølgende har til Hensigt i Korthed at yde et Bidrag til Belysningen heraf.

Hans Barndom og tidligste Ungdom er alt i det Foregaaende skitseret.

Fællesmonarchiet var sunket i Gruus, alt Fællesskab i Anliggender ophørt, de dertil knyttede Institutioner altsaa i Gjærningen ophørt, under denne Kamp havde jeg allerede tidlig maattet erfare, at Mænd, saavel blandt Repræsentanterne som blandt Vælgerne, paa hvis Samstemning jeg havde haabet, ikke havde modstaaet Tidens Tryk og dens Fristelser, men gave sig hen til, ved Hjælp af Rigsraadet for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender at ville ad Lovgivningsveien opnaae Formaal, der ligeoverfor Forfatningsagen vare af en underordnet Natur, men som gav den Paa-stand Medhold, at Rigsraadet, der kun lovgav for Monarchiet, kunde udgjøre en Deel af den lovgivende Magt i det af alt Fællesskab udskilte særlige Kongerige.

Med denne Kjendsgjærning var Rigsdagens Ret opgivet. Vi, der stode paa 5te Juni-Grundlovens Standpunkt 3: opretholdt Aarhundredets store Tanke, den politiske Lighed, havde herved faaet en næsten haabløs Stilling.

I Rigsdagen viste det sig desværre ogsaa for snart, at mange Rigsdagsmænd henskjøde sig under at være bundne ved de i Rigsraadet saa snildt anvendte Overeenskomsters Baand.

Med denne Uklarhed, Vaklen og Mangel paa Paalidelighed for Øie paa Kampens sidste Trin, besluttede og udtalte jeg, at saafremt Rigsdagen ikke gjenvandt sin Ret til, ene i Forbindelse med Kongen at afgjøre Forfatningsagen, men denne blev afgjort af Rigsraadet og blev et Efterladenskab af Grundloven af 18de November 1863, saa vilde jeg ikke mere indtræde som Rigsdagsmand.

Idet jeg fattede hiin Beslutning, blev jeg ledet af de samme Grunde, som i 1864 bragte mig til at udtræde af Rigsraadet. Ministerium og Rigsraad vare dengang ifærd med at enes om at lade Rigsraadet gjælde for Deel af Lovgivningsmagten i Kongeriget; men jeg, der nys under Krigens Tryk og Rigets Forladthed havde været med at afstaae Hertugdømmerne

Paa Fredriksværk, hvor han jo efter sit første Ophold i Udlandet tilbragte et længere Tidsrum (8 Aar), levede han meget eensomt og isoleret, dog har han alt paa den Tid staaet i Forbindelse og knyttet nært Bekjendtskab med sine senere Omgangsfæller. Af enkelte Breve fra denne Tid synes det tillige, som Tscherning en Tid lang har tænkt paa at gifte sig; han opgav imidlertid dette Forsæt tildeels sikkert paa Grund af hans

Lauenborg, Holsten og Slesvig til Keiseren af Østerrig og Kongen af Preussen, jeg der derved havde bidraget min Skjærv til at gjøre det umuligt at have forfatningsmæssige „Fællesanliggender“ med noget af disse Hertugdømmer, jeg indsaar ikke, hvorledes jeg endnu kunde „ubrødelig holde Grundloven for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender.“ Hvor var den, som længere var berettiget til at sammenkalde et Fællesrigsraad? Hvem kunde være berettiget til at holde det sammen? Der kunde ikke mere lovliges vælges eller udnævnes Nogen til at indtræde deri.

Det var ogsaa disse Betragtninger, som ledede mig til at foreslaae Ministrene satte under Anklage. De havde, meente jeg, brudt deres Forpligtelser til at haandhæve Freden og skaffe den tilbageværende Deel af det danske Rige den Sikkerhed, som var tilsigtet gennem de bragte Offere, idet de havde tilraadet at opretholde en Forfatning, som omfattede og repræsenterede de aftraadte Landsdele, de havde brudt deres Forpligtelse til at opretholde det tilbageblevne danske Kongerige i dets forfatningsmæssige Rettigheder.

De samme Grunde ere tilstede til at holde mig fjern fra en Repræsentation, valgt i Henhold til Grundloven af 28de Juli 1866; den er jo Udbyttet af hiint Rigsraad og hine Ministres forenede uberettigede Virksomhed. Min Modstand mod disse Overgreb er udgaet af en dyb Overbeviisning og var alvorlig meent; ved at indtræde i den Rigsdag, som udgik af de af mig som ulovlige bekjæmpede Skridt havde jeg maattet vække Tvivl, om jeg virkelig havde meent, hvad jeg hidtil havde gjort og sagt.

Efter Grundlovssagens Udfald kunde jeg ikke mere tvivle om, at den Tid jo var forbi, hvor min Virksomhed, mine Anskuelser havde Betydning for mine tidligere Meningsfæller. Det har viist sig, at jeg i saa Henseende har dømt rigtigt.

ringe pekuniære Vilkaar og Udsigter. Saa kom han tilbage til Kjøbenhavn og traadte her snart i Forbindelse med den Kreds af yngre Mænd, som paa den Tid stode forrest i Kampen for politisk Frihed. Ved Siden heraf færdedes han igjennem ældre og yngre Familieforbindelser i flere af Kjøbenhavns bedste og høit dannede Selskabskredse. Tscherning selv deeltog med Glæde, ligesom han var en velkommen Gjæst, i Datidens tarvelige Aftensammenkomster, hvor en Kop The udgjorde hele Tractementet. Af saadanne Kredse kunne nævnes den Hei-

Skjøndt nu udenfor Rigsdagen, har jeg dog underkastet flere af de i denne Samling forelagte Forslag en offentlig Drøftelse. Under mit Navn har jeg offentlig undergivet Lovene om Hær- og Marineorganisationen og om Nedlæggelsen af nogle af Kjøbenhavns Fæstningsværker en meget fuldstændig Prøvelse. Naar nu de ærede Brevskrivere undersøge Forhandlingerne om disse Love, saa ville de see, at min Stemme saagodtsom har lydt i Ørken. Især det sidsnævnte Lovforslag, der i 1852 gjennem Rigsdagen fik den Afgjørelse, som jeg nu atter har søgt at haandhæve som den rette, der i 1860 paany afgjordes i samme Retning, viser hvorledes Meningerne have skiftet. Da det nu atter fremkom iaar, og Hr. Jacob Jensen gjør sig til Talsmand for disse, tidligere af Folkethinget og nu af mig i mine offentlige Udtalelser hævdede Anskuelser og stiller de dertil fornødne Ændringsforslag til Regjeringens Forslag, saa har kun et lille Mindretal af mine tidligere Meningsfæller fulgt ham, og det uagtet de Mænd, som ellers ansees for de kyndigste i Sager af denne Natur, erkjendte hans Forslag for de rigtige.“

Dette er Efterklangen af den Maade, som Rigsdagsmedlemmer have vænnet sig til at behandle Lovgivningsværket paa under Grundlovssagen. Det umiddelbare Demokrati, der lader sig friste til at deeltage i saadan Fremfærd, bereder sin egen Til-sidesættelse. Jeg kan ikke, saaledes som de ærede Vælgere, sætte nogen Skranke herimod, min Stemme høres ikke. Ville Vælgerne have det anderledes, saa maae deres Repræsentanter vide det fra Vælgerne selv — mig følge de ikke. Vel har Mange sagt mig, det vilde være anderledes, naar jeg selv var mødt i Thinget, men jeg har den Overbeviisning, at Skaden var bleven den samme, og Spotten var kommen til.“

bergske, Saint Aubains, Buntzens og flere andre og tilige flere af vore store Handelshuse, som Suhr og Owens. Den tidligere omtalte 5aarige Reise til Udlandet i 1833 skilte ham vel for en Tid fra disse Venner, men hans Omgangskreds tabte ham ikke af Syne, og da han i 1838 atter vendte hjem, modtog alle de fordums Bekjendte ham med Varme.

Som tidligere anført giftede han sig i 1845. Det første Barn, en Datter, fødtes den 11te April 1847, og siden kom der 4 andre Børn, stadig med 2 Aars Mellemrum, saa at det sidste Barn, ogsaa en Datter, fødtes da Tscherning var 60 Aar gammel.

Saa kom 1848, der voldte en heel lille Revolution i de huslige Forhold. I selve Sommeren 1848 var han saagodtsom aldrig hjemme. Lange Tider var han bortreist, og medens han var hjemme, boede han paa Amalienborg, hvor Krigsministeriet var, og hvad han saae til sin Familie, var den korte Tid, han brugte til at nyde sin Frokost og Aftensmad, som hans Hustrue personlig bragte ud til ham fra deres Hjem. Dette var hans Hviletid, naar han sammen med hende og en af sine Adjutanter eller anden god Ven sad i Privatværelset bag Ministeriet ved Thekjedlen, der kogte paa en Spirituslampe, og et tarveligt Maaltid blev pakket ud af den lille Sypose.

Kort derpaa skiftede Familien Opholdssted og flyttede ud paa Landet til Papirfabriken Ørholm et Par Mil nord for Kjøbenhavn. Børneflokket voxede nemlig, uden at Indtægterne steg i samme Forhold, og dette i Forbindelse med, at Tscherning og hans Hustrue delte den Anskuelse, at Opdragelsen paa Landet vilde gavne Børnene, var Grunden til denne Forandring. Nu var det kun den korte Tid om Sommeren, naar der hverken var Rigsraad eller Rigsdag, at Tscherning kunde offre sig for sin Familie; saalænge Samlingerne varede, maatte han boe i Byen og kom kun hjem hver Søndag Morgen for atter med Lyngby Omnibus Mandag Morgen at tage ind

til sine Forretninger, Rigsdagsmøder og Udvalg. Han overlod saaledes sin Hustrue Børneopdragelsen for den væsentlige Del, og hun maatte tillige sørge for, at de ingenlunde rigelige Indtægter*) kom til at slaae til.

Ogsaa paa den Tid af Aaret, da Tscherning levede hjemme paa Landet, optoges han væsentlig af politisk Beskjæftigelse, men ved Siden heraf laae ogsaa Børnene ham paa Sinde, og han tog selv Deel i deres Underviisning, som, medens Familien boede paa Ørholm, heelt foregik i Hjemmet. Som Huusfader var han bestemt, men aldrig overdrevent streng, og medens han fordrede Lydighed imod Forældrene ikke som en Følge af Raisonnement, men i Kraft af deres Myndighed, var Midlet her til dog ikke at have Riset bag Speilet, og dog gik hans Huus i det Hele med en fortrinlig Orden og Accuratesse. Medens Børnene saaledes holdtes under en omhyggelig Control, var Tscherning tilbøielig til tidlig at lade dem selv tage deres Bestemmelser, saa vidt det lod sig gjøre, idet han altid først fremsatte sine Raad. Havde han overladt en Handlings Udførelse til et af Børnene, og den ikke svarede til det Ønskede, saa var han ikke paafærde med haarde Ord og ærgerlige Udbrud. Han viiste, hvad der var galt, og regnede paa, at med Alderen kom nok bedre Forstand.

Da Sønnerne vare komne i Skole (Døttrene have aldrig besøgt nogen Skole, men deres Underviisning foregik heelt i Hjemmet) lod han dem saavidt muligt selv arbejde sig igjennem deres Lectier, og kun naar den faderlige Hjælp paakaldtes, var han tilrede med Raad og Veiledning; men saa var han heller ikke tilbøielig til at holde Huus over en mindre god Character, ligesom han aldrig gav Belønning for de gode Characterer. Man har

*) Tschernings aarlige Indtægter have aldrig naaet 3000 Rdl., naar hans Pension 1600 Rdl., Rigsdagsdiæter og Rigsraadsgage samt hans smaa private Rentepenge lægges sammen.

railleret over, at Tscherning lod sine Sønner studere, og over at en af hans Døttre blev Kunstnerinde; man har drevet det til som Fru Heiberg at sige ham reent ud, at det var en blid Straf for hans Angreb paa Intelligents, paa Kunst og paa Videnskab. Der er en Miskjendelse af Tschernings Natur og tillige noget Overfladisk i denne Opfattelse. Det var en Hovedsag for Tscherning at udvikle Evnen til Selvstændighed og Selvhjelp hos sine Børn. Det var ham om at gjøre ikke med sin halvhundredaarige Erfaring forud for dem at øve et Tryk, der let vilde kunde blive for stort, paa deres Udvikling. Derfor kunde han ikke modsætte sig det Valg af Livsbane, som det fremfor alt havde været ham magtpaaliggende, at hans Børn maatte kunne foretage saavidt muligt med bevidst Frihed og saa tidligt som muligt. Og det kan vel tillige ikke ret godt falde nogen ind, at en Mand af Tschernings Natur, hvor han saae en sand Aandsudvikling, en stærk og bestemt Tilbøielighed, skulde falde paa ved Tvang at søge at holde den nede. Han var og maatte i saadanne Forhold være den liberaleste Opdrager af Verden. Dertil kom, at han neppe kunde see synderlig Fare ved at lade sine Sønner slaae ind paa Universitetsdannelsens Veie. Ved Siden af den Udvikling, de modtog i den lærde Skole, stod Hjemmet med sin nok saa stærke. Hvor ofte havde de ikke her hørt Faderen paapege og angribe alle de Mangler, der klæbede ved Universitetsdannelsen og paavise alle de Feilgreb, hvori den danske Intelligents havde gjort sig skyldig. Tschernings Indflydelse i det Hele med Hensyn til Børnenes aandelige Udvikling har sikkert været meget stor. I denne Henseende havde han altid Tid. Timer itræk kunde han sammen med dem drøfte en eller anden Sag, som der var bragt paa Bane, og hvorom den barnlige Forstand nok kunde trænge til veiledende Oplysning. Det er characteristisk nok, at Formen for denne Veiledning altid var den forstandsmæssige Discussion. Den mere end

50 Aar ældre Fader hørte villig og gjerne ethvert Raisonnement, og gik ufortrødent ind paa de vel ofte saare ungdommelige Opfattelser, som han saa igjennem Samtale søgte at rette, men aldrig at standse eller trænge tilbage med en Henviisning til sin egen paa Kundskaber og Erfaring støttede Myndighed. Han behandlede dem i denne Henseende som sine Ligestillede, og undertiden har han sikkert havt Møie med at bevare Alvoren, naar Børnene i disse Discussioner fremførte deres iltre Meninger saa skarpt og uforbeholdent ligeoverfor ham, som nogen af hans jevnaldrende Modstandere paa Politikens og Offentlighedens store Arena.

Under sine Sommerophold paa Landet brugte Tscherning den Tid, der levnedes ham, til at sysle i den store Have, som er ved Ørholms Hovedbygning; han beskar sine Viinranker og Frugttræer, han stak sine Asparges og var utrættelig til at grave Kvikgræsset op mellem Jordbærrerne, og man kunde hyppigt vente at finde ham ved saadant Arbeide, gaaet til Haande af sin Hustrue og Børn, ja hun tog sig maaskee som første Mand af det hele Havevæsen, hvilket jo Tschernings Fraværelse paa lange Tider medførte. Men heller ikke om Sommeren hvilede Politiken; han skrev sine Artikler, udarbejdede sine Lovforslag og gav Raad til hvem, der søgte ham, og det var ikke saa faa endda, der kom, skjøndt han boede saa fjernt fra alle Slags Communicationsmidler.

I sine senere Aar deeltog Tscherning ikke meget i Fornøielser. I sin tidligste Ungdom havde han nok kunnet være med ved et lille Lag af Kammerater, men det var altid med et vist Maadehold. Han skal aldrig have været drukken, men mere end eengang have maattet holde igjen paa de andre. Det laa i flere Grunde. Han drak aldrig Brændeviin og havde naturligiis derved en Fordeel fremfor sine Kammerater; tilmed var han en kraftig Natur, som Spiritus kun tog lidt paa, og det fortælles, at han engang i et Lag, da Stemningen begyndte at

blive ham for høi, men Bollen endnu ikke var tom, og de andre vilde drikke den tilbunds, reiste sig, svor paa, at de ikke maatte drikke mere, og da de andre nok vilde see, hvorledes dette Forbud kunde iværksættes, tog han Bollen for Munden og tømte den. Han gik gjerne i Theatret i sine unge Dage og for dem, der af Tschernings Theaterpolitik maatte vilde slutte, at han var blottet for Sands og Interesse for den sceniske Kunst, skal det være sagt, at han var en taknemmelig Tilskuer som kun faa. Fru Gyllembourg erklærede ham for den, hun helst gik i Theatret med; thi hun havde kun seet faa græde og lee saa inderligt over Stykkerne. I sin senere Alder gik Tscherning kun yderst sjældent i Theatret, men kom han der, saa var han med, ligesom naar han læste en Bog, der gik ham til Hjerte. Som et lille hermed beslægtet Træk skal det anføres, at i Tschernings husslige Kreds var der maaskee neppe nogen, som med saa spændt Interesse fulgte Feuilletonen i „den Berlingske“ som han, og han kunde ved en Katastrophe i Fortællingen komme i den dybeste Rørelse. Vi anføre disse Smaatræk, fordi de pege hen paa noget Naivt, Friskt og Elskværdigt, som maaskee Mange neppe havde ventet at finde hos Politikeren Tscherning. Ved selskabelige Sammenkomster havde han i sin Ungdom været en persona grata, hvad enten det var ved et tarveligt Bord i en Familierekreds eller det var i en større Forsamling. Hertil bidrog deels hans gode Humeur, deels hans Gave til at tale og samtale. Ogsaa senere hen saae man ham med Glæde i en Selskabskreds, men med Undtagelse af et Par enkelte Familier, til hvem han var bundet ved et gammelt Ven-skab, som Politiken ikke havde overrevet, eller som den endog havde knyttet fastere, kom han ikke til nogen. Thi den hele Kreds af Mænd, i Forening med hvem han i tidligere Dage havde ført de djærveste Slag, havde kun daarligt kunnet indlade sig paa at følge Tschernings demokratiske Politik til de Consequentser, som han vilde,

og med mange, ja med de fleste af disse var Brudet gaaet videre end til Politiken. Dog en stor Mængde selv af Tschernings heftigste Modstandere vedligeholdt en saa dyb Respect for hans Person, at de gjerne havde ønsket hans Omgang. Han selv har rimeligviis følt den store Vanskelighed ved at vedligeholde den selskabelige Omgang med Mænd, som han i Politiken skaanselsløst maatte bekjæmpe, og hvis Opfattelser og Interesser han bestandig maatte angribe og af denne Grund holdt sig tilbage. Thi han vilde have Lov at angribe heftigt, ja hensynsløst; han fandt sig selv i de laveste og meest nærgaaende Beskyldninger med en Godmodighed, der havde sin Rod i, at han under Skjældsordene opsøgte, hvad det var Angrebet var rettet imod; herpaa samlede han da sin Opmærksomhed og lod Skjældsordene ligge. Men var han saaledes tildeels efter eget Valg ude af alt Selskabsliv, saa var han dog alt andet end menneskefejensk; og det var en Fornøielse at see det Liv, hvormed den hvidhaarede Olding kunde deeltage i en selskabelig Samtale, om end meget deraf nok kunde trætte ham. Tscherning var en kraftig Natur, hvad det legemlige angik. Han var sjeldent syg, og naar undtages en Brystkatarrh i 1861, som han nogle Aar havde Mindelse af, saa nød han i sine sidste Leveaar en god Helbred. Men netop derfor havde hans Kreds ogsaa vænnet sig af med at tænke paa, at han saa at sige stod med den ene Fod i Graven, og derfor kom Budskabet om hans Død overraskende for mangeog meest for dem, der kun faa Dage i Forveien havde mødt ham gaaende saa rask som faa 79-aarige eller havde hørt ham samtale med en Livlighed, som kudne maale sig med mange Unges.

Tscherning var ingen troende Christen. I mange Aar havde han ikke gaaet i Kirke uden ved en eller anden festlig Leilighed. Han forkastede alt, hvad der paa nogen Maade kom ind under Miraclet, men han havde saa meget af forrige Aarhundredes Rationalisme i sig, at

han søgte at opstille naturlige Forklaringer af Mirac-
lerne. At opstille hans System i religiøs Retning vilde
ikke være let; men man kan sige, at han fulgte sin For-
nuft og ikke andet; han saae, at denne skortede paa et
Punct for ham som for Enhver, og han erklærede, at
man fra dette Punct kun havde to Ting at bygge paa:
sine Sandser og Troen, hvor altsaa Sandserne ikke kunde
strække til, der maatte man tage tiltakke med Troen.
Forkastede han saaledes Christendommens Troeslærdomme,
saa havde han til Gjengjæld optaget Selvfornegtelsen og
Kjærlighed til sine Medmennesker som sine Grundprin-
ciper. Og det er ikke En, men Mange, der have søgt
og faaet Hjælp hos ham, der havde saa lidt for sig selv.

Tschernings sidste Dage vare lige saa fredelige, som
hans Liv havde været bevæget. Aftenen før han blev
syg, havde han en flere Timers Samtale med en yngre
Bekjendt, med hvem han talte frit og livligt. Hans Søvn
var urolig, og han følte sig syg, men hans Utilbøielighed
til at være til Besvær eller fordre Tjenester bragte ham
til at ligge stille, til han hørte sin Hustru i Sideværelset
staae op, først da lod han sin ældste Søn kalde ind til
sig. Han fordrede bestemt at staae op, men var saa
svag, at han neppe kunde hjælpes fra Sengen over i
sin Sopha.

Om Aftenen gik han for sidste Gang i Seng. Han
var angreben af en Lungebetændelse, som i 5 Dage
gjorde Ende paa hans Liv. I Begyndelsen syntes hans
kraftige Natur at staae imod, men saa gjorde hans Alder
sin Ret gjældende, og han bukkede under. Han var saa
taalmodig som nogen og rolig overfor Tanken om Døden,
som han flere Gange udtalte, dog vist stadig med et
Haab om Livet, som han trods sin høie Alder hang ved.
Kun eengang gav han en dybere Bekymring Luft: han
vilde endnu gjerne have seet begge sine Sønner som
Candidater, men da hans Hustrue erindrede ham om, at
han havde været lykkeligere end de fleste, saa blev han

mere fattet og yttrede ikke flere Skrupler for sin Families Vedkommende før den sidste Aften, da han paa alt kunde mærke, at Døden nærmede sig. Der trak et Tordenveir op, og der kom flere voldsomme Tordenskrald. Skjøndt han dengang kun daarligt kunde tale mere, lod han dog sin Søn kalde ind til sig og sagde ham, at han jo vidste, hvor hans Papirer af Betydning fandtes, og dersom nu Lynet slog ned, saa maatte han tage disse Papirer og hente en Drosche og kjøre med ham (Faderen) og Papirerne hen til Communehospitalet; thi de Papirer vare en stor Deel af Familiens Velfærd. Senere hen paa Aftenen, da Lægen kom, sagde Tscherning til ham: „Ja, nu kjære Doctor, seer jeg jo nok, at De mener jeg skal døe, men De maa holde Livet i mig til den 1ste Juli (han døde d. 29de Juni) for at min Kone kan faae den Maanedes Pension.“ Og da hans Hustru bebreidede ham, at han tænkte paa den Art Ting, saa sagde han til hende, at det maatte hun huske, at hun kunde nok trænge til den Nødskilling.

Tschernings Begravelse fandt Sted som den tarveligste Mands. Han havde mere end eengang yttret et bestemt Ønske om at begraves saa stille som muligt, og det fandt Sted. Han blev begravet den 3die Juli Kl. 9 om Morgenen, uden at der havde fundet nogen Bekjendtgjørelse Sted om Tiden for Begravelsen, fulgt af nogle faa Venner, der underhaanden havde faaet det at vide, blandt dem Kongens Repræsentant. Ved Graven holdtes ifølge hans Ønske ingen Tale. Han havde ogsaa ønsket, at der intet fremtrædende Monument maatte sættes paa hans Grav. Den findes nu omgivet af et simpelt Jernstakit paa en afsides Plads paa Garnisons Kirkegaards nordre Del i Nærheden af hans forlængst afdøde Onkel Lützows og ikke langt fra Generalerne Ryes, Mezas og andre Officerers Grave.

To Breve fra Tschernings Forældre

1812 og 1813.

Fredriksværk d. 8de Decbr. 1812.

Min kjære Anthon.

Jeg lykønsker dig og mig til din tilstundende Fødsels-Dag, fordi Du indtil dette Øieblik stedse har opført dig saaledes, at du er dine Forældres Glæde og Haab. Føler du, hvad der ligger i disse to Ord, vil du vist vedblive saa brav en Søn som hidtil, og din største Belønning være den Selvtilfredshed, som følger Opfyldelsen af de helligste Pligter.

Sædvane — og Tilbøielighed — fordrer en Gave til din Fødselsdag. Jeg har henlagt min til et kjønt Meubel, naar du er bleven Officeer. Men jeg vil sende dig strax en langt kostbarere Gave, din faderlige Vens Raad, som Erfaringer have frembragt.

Det første og fornemste gjælder din gode moralske Opførsel. Ved den har du bestandig erhvervet dine Fore-sattes Godhed og dine Kameraters Agtelse. Disse to uendelig store Fordele vil følge dig, saalænge du ved-bliver, men tabes ved det første Feiltrin, kunde det endog skjules.

Det andet angaaer dine Videnskaber. Ansee alle som du skal lære, for lige vigtige, og dyrk især dit Modersmaal for at erhverve det lette, tydelige og rigtige skriftlige Foredrag, uden hvilket du ikke er i Stand til at overtyde andre om Tilstrækkeligheden af dine Kund-skaber. Din Stil har vundet meget, men feiler endnu indtil Fuldkommenhed. Erinder dette ved din Hidkomst

i Julen, og jeg skal ved faa Regler, give den sin sidste Politur.

Det 3die angaaer dine Følelser. Tro altid, at du mangler Kundskaber, og trænger til Underviisning. Afviis aldrig noget Tilbud, hvoraf du kan lære, om du endog overseer Læreren. Især lad aldrig Egensind lede dig til at skille dig ved en nyttig Veiledning. Den høieste Kundskab bestaaer i at føle, at man endnu mangler meget. Den ædleste Følelse er den af sin egen Ufuldkommenhed, forenet med Stræben efter det bedre.

Det fjerde angaar dit Forhold mod din Familie og Venner. Elsk dem af dit inderste Hjerte. Søg at opdage deres skønne Egenskaber og bær over med deres Svagheder og Feil. Ved denne Opførsel vil du erhverve dig den Overbærenhed, som du i din Alder vist ofte trænger til. Paa disse Raad veed jeg ikke at skrive andet, end at jeg er din hengivneste Ven og Fader

Tscherning.

Fredriksværk d. 10de August 1813.

Min eneste Søn.

Saa har du da endelig naaet det Maal hvorefter du har tragtet. Gid det maa være din Lykke, og at du aldrig maa fortryde, at du gik den Vei. Husk paa, at der gives nu just endmere Leilighed til at danne dig ikke alene til en god Officeer, men ogsaa til en Mand af Verden, ikke at jeg hermed vil sige en fin Mand, endskjøndt ogsaa dette hør til, men at du søger at gjøre dig skikket til at leve iblandt Menneskene, som de ere, og ikke som man ofte i sin Indbildning troer, de burde være. Husk paa, at du ikke alene lever for dig selv, men og for det Hele. Jeg troer vist nok, at du har ret gode Grundsætninger, men sæt dog for alting ikke for megen Tillid til dig selv, thi Erfaring i Verden har du

dog ikke. Din Fader har talt om at du maaskee kom til Holsteen. Dette vilde jeg ikke gjerne, ikke fordi jeg derved mistede dig, thi dette vil vel dog engang være Tilfældet, men fordi det var dig vist selv tjenligt at blive ved dine Studeringer, som da reent vilde standse, desuden ønsker jeg ikke at ofre min eneste Søn for en fremmed Magts Storhed. Jeg skal hilse dig fra Peter Hertel; han er her i disse Dage. Det er et vakkert ungt Menneske, og er i en god Vei, hvor han kan gavne om nogle faa Aar sit Fædreneland og sig selv. Jeg har sendt til Moder, hvad jeg har til din Frokost, og bedet hende besørge, hvad der mangler, for min Regning. Nu har jeg da nydt den Glæde at see dig i Vei; gid jeg saa vel saae dine ældste Søstere forsørgede, de yngste vil jeg ikke tænke paa, thi saa længe ønsker jeg ikke, mine Dage skulde blive. Ja min gode Anthon, jeg beder til Gud hver Dag, at mine Dage snart var forbi, thi jeg veed aldrig, naar jeg staaer op om Morgen, om jeg har Ro til Aften. Lev nu vel min Gode og tænk engang imellem paa din evig hengivneste

Moder Mikke.

Uddrag af Breve og Dagbøger

fra 1815—19.

Efteraaret 1814.

Kjære Fader.

Dit Brev af 15de September har jeg modtaget, det indeholder mange faderlige Raad, som jeg vist nok skal benytte mig af, naar der gives Leilighed dertil, dog hvor sjelden gives den ikke; du raader mig f. Ex. at gjøre mig bekjendt med Konster og Manufacturer, og hvorledes det; naar man vil gaae ind i et Værksted for at see, for at opmaale, eller for at lade sig underrette, maae man være beredt paa at kunne give nogle Drikkepenge, men vi har ikke til Livets Nødvendigheder med Spise, Drikke og Klæder mindre til Drikkepenge.

Bedrøveligt er det, at Soldaten meest af Alt maae frygte at være i sit eget Land, og dette er virkeligt Tilfældet. For at du ikke skal troe, at jeg klager ubillig, saa vil jeg blot fremstille for dig vores nærværende Forfatning.

Du veed at vort Troppecorps er rykket ind i Holsteen for at forblive der Vinteren, som det hedder, eller i det mindste til nærmere Ordre. Næppe ere vi komne over Elben, førend vi modtage en Skrivelse fra Ordinateuren, som forkynder os, at vi skal have vores Gage i Rigsbankdaler, saaledes at vi istedetfor 18 Rdl. slesvigholsteensk Courant faaer 9 Specier, og strax derefter en Forordning, som siger, at Indqvarteringen skal skee efter en Forordning af 9de Mai 1806. Indholdet af denne Forordning er omtrent, at Officerene skal betale Alt,

deres Logis undtagen, og at Værten i Kjøbstæderne ikke er forpligtet til at bespise Officeren, da han der kan søge Værtshusene, Folkene derimod er han forpligtet til at give et Maaltid varm Mad. Denne Forordning, der er givet, da Officereren virkelig havde sine 18 Rdl., skal vi følge, der ikke har stort over halvt saa meget, under Omstændigheder, hvor Priserne ere stegne i det mindste om $\frac{1}{3}$ Deel.

Misfornøielsen stiger ogsaa daglig, ja jeg tør sige at den er saa almindelig, at der af 100 Officerer ikke er 2 eller 3, som ikke ere i høi Grad misfornøiede. I Begyndelsen da disse Afdrag skete (omtrent for 2de Aar siden), da fandt de fleste sig rolig i sin Skjebne, man troede maaskee, at det var nødvendigt for Staten at gjøre disse Offere, men nu da Staten intet taber ved at lade os beholde, hvad vi have og bør have, idet at en fremmed Magt lønner os, nu raaber Alle det er ubilligt! Det er uretfærdigt.

Jeg troer at have overveiet Alt, hvad i denne Henseende er at tage i Betragtning, og troer, at min Pligt, baade mod mig selv og mit Fædreland, byder mig at tage min Afsked og søge mit Ophold, enten i et andet Fag (hvilket vil koste mig megen Overvindelse) eller i en fremmed Magts Tjeneste, hvor jeg tillige kunde faae Leilighed til at danne mig som Kriger, for med Tiden at kunne gavne mit Fædrene Land, naar dets Forandringsperiode kommer, hvilken ikke synes at være langt borte. Dog vil jeg, førend jeg tager nogen bestemt Beslutning i denne Henseende, bede dig om dit faderlige Raad. Skulde du finde, at jeg har taget en rigtig Beslutning, vilde du da ikke have den Godhed at forespørge dig, om ikke Officererne af Linietropperne, der ønske at afskediges, kan haabe samme $\frac{2}{3}$ Gage i Pension, som Kongen har tilbudet de annecterede Batailloner, især da jeg kun fordrer den, indtil jeg igjen er kommet i Vei.

Da Hurtighed ved en saadan Leilighed ofte gjør Udslaget, saa kommer jeg til at bede dig om Svar saasnart som muligt.

Mit Legeme befinder sig forresten i alle Henseender særdeles vel, hvilket er en naturlig Følge af en Bevægelse saa passende til min gode Constitution.

Hav den Godhed at hilse Moder og Søskende fra din hengivne Søn

A. F. Tscherning

Hav den Godhed at sige Moder, at hun maae love mig at lade sin Indqvartering, om de oftere skulde faae nogen, spise i Huset, om ikke andet, saa dog i det mindste for Betaling, thi det er Synd at nøde dem til at søge Værtshusene.

March fra Bremen til den hollandske Grændse 1815.

4de December marscherede jeg som Qvarteermeister fra Oberneuland gjennem Bremen til Ipium eller rettere først til Delmenhorst, hvorfra Qvarterer bleve os anviste i Kirchspiel Harberg, Batteriet kom ved Ipium. Byerne i denne Egn ligge ikke samlede, Husene ligger ofte flere Hundrede til 1000 Skridt fra hinanden. Skjøndt det langt fra er Marskland, staaer om Efteraaret dog mange Marker, ja selv Veiene under Vand, saaledes at Passagen der til sine Tider er næsten umulig. Denne Oversvømmelse foraarsages ved en Mængde smaa Bække, som gjennemkrydse Egnen paa langs og paa tvers. Bønderne ere ret velhavende, men kuns faae af dem reenlige og de flestes Boliger slette. Veiret denne Dag var næsten utaaleligt, det regnede saa stærkt, at man næppe kunde see for sig, og den halve Deel af Veien, som ikke var brolagt, var meget opkjørt og tung. Mit Qvarteer i Ipium var hos en Bondeenke v. Seckern — hvor jeg

tilbragte 2de Rastdage, d. 5te og 6te. Huset, hvor jeg laae, var nyt opbyggt og i mange Henseender godt indrettet, og mangiede Brolægning i alle Staldene. Paa mit Spørgsmaal om Aarsagen dertil, svarede man mig, at det var nødvendigt for at faae den til deres Agerbrug nødvendige Gjødning. Alle Husene vare omplantede med Fræer hvoriblandt mange Frugttræer, en Indretning som findes hos de fleste af denne Egns Beboere.

Den 7de om Morgenen fortsatte jeg min March gjennem Delmenhorst til Wildeshausen. Paa samme Tid, som jeg kom til Byen, vare de tilbagemarcherende oldenburgske Tropper rykket ind for at holde rendezvous, og bleve beværtede der i Byen. Soldaterne fik Brød, Brændeviin og Øl og marcherede ufortøvet af til det for dem bestemte Cantonnement, — de fleste Officerer derimod bleve tilbage for at ende deres begyndte Frokost —. Da alle Byens Embedsmænd ogsaa vare forsamlede her, saa blev jeg nødsaget til at gaae ind, jeg blev meget galant imodtaget, drak adskillige Glas Biskop, men kunde ikke formaa Billetteurerne til at forlade Selskabet og maatte vente næsten en Time, inden jeg fik Qvarteer. De oldenburgske Tropper, som bestod af 2de Batailloner Infanteri, vare godt munderede og armerede, de førte 2de erobrede Feldtkanoner med sig. Som oven for allerede er anmærket, blev jeg efter mange Omstændigheder indquarteret og just hændelsesviis paa det samme Sted, hvor jeg havde ligget forrige Aar. Det var hos en Kjøbmand, der saavidt jeg veed, hedder Schiöter. Han var gal før, og han er gal endnu, dog vtrrer hans Galskab sig anderledes. Forrige Gang havde han ganske omskabt sig til Kosak, dennegang var han paaatrængende høflig. Han førte mig hen i en Klub om Aftenen, og plagede mig den hele Aften igjennem snart med Drikke snart med Spise; han gik saa vidt, at han forfulgte mig med et Glas Viin ind i en anden Mands Stue, hvor jeg havde taget min Tilflugt, og da vi om

Aftenen Kl. 11 vilde til at gaae hjem, saa han just en Reisende sætte sig til at spise varm Mad, og nu var der næsten ingen Udvei meer, førend jeg paa en næsten uhøflig Maade erklærede ham min Uvillie. Konen i Huset og næsten hele Huset, naar jeg undtager min Stue og en ret net Huusjomfrue, var smudsig og uordentlig.

16de December. Endelig er jeg da kommet saa vidt, at jeg med nogenlunde Beqvemmelighed kan fortsætte mit Skriveri; en å to ulykkelige Bylder har forhindret mig i de fleste af de foregaaende Dage, saa at jeg hverken har kunnet ligge, sidde, gaae, staae eller kort sagt befinde mig i nogen Stilling uden at føle Smerter. For at faae Tenen fuld, maa jeg knytte Traaden og begynde at spinde paanye. Altsaa den 8de December fortsatte vi vores March paa en smuk, men temmelig kold Dag til den nuværende oldenborgske forhen mynsterske Stad Cloppenburg. Veien gik gennem store Heder, hvor store Faareflokke, nogle vist paa 200 Faar, blev vogtede. Hyrderne saa besynderlige, om just ikke romantiske ud, de bære nemlig over deres øvrige Klæder en Art spansk Kappe efter Udseende forfærdiget af et eller flere Hestedækkener, den naaer dem omtrent til Knærne. I Nærheden af Staden er Jordbunden bedre og dyrket med megen Fliid, man finder der ikke nogen udyrket Strimmel Land, Alt er deelt i temmelig lange og smalle Agere, som ere pløiede høit i Midten og adskilte ved dybe Agerrender. Man seer sjelden eller aldrig nogen Ager bestemt til Hvede; hvad der ikke allerede er besaaet med Rug, kan man see er bestemt til at besaaes til Foraaret, formodentlig med Havre, hvilken tilligemed ovennævnte Kornart ere de almindelige der i Egnen. For at kunne vedligeholde denne Dyrkningsmaade udfordres naturligviis megen Gjødning, hvilken man forskaffer sig deels ved Fliid deels ved at Slags Svineri. Hver Bonde har nemlig foruden sit Agerland et betydeligt Stykke Hedeland, som han aldrig søger at dyrke,

men som maa formere hans Gjødning. Han afskræller nemlig Skorpen med den derpaa voxende Lyng (kaldes i Bondesproget plakren) og bringer det sammen i en Hob, hvorfra det, naar det er halvt forraadnet, bringes i Møgdynngen. Det afskrabede Land frembringer snart igjen en fin Lyng, hvorpaa Faarene græsser. For at faae virkelig Gjødning, gjør man Staldene som ere ubrolagte, kun yderst sjelden rene hverken for Heste eller Qvæg, strøer derimod temmelig flittig under dem, skjøndt dette sidste vel hjælper noget, saa er Stalden dog saa fugtig og smudsig, at man knap kan gaae i den. At Strøelsen paa denne Maade forraadner stærkere, er rimeligt, imidlertid troer jeg, skulde man næsten opnaae det samme ved at rense Stalden ofte, og kaste Gjødningen tillige med Strøelsen i en fugtig Fordybning. (Besyderligt er det, at man ikke finder Hegn i en Egn hvor man bearbejder sin Ager med saadan Fliid). Hvad ovennævnte Dyrkningsmaade angaaer, saa troer jeg den kun fordeeltig, saafremt Bondens Hedeland er ganske udyrkeligt, da jeg imidlertid har fundet mange udyrkede Heder, som bestode af et leerholdigt Sand, der vist ikke er uskikket til Dyrkning, saa troer jeg, at Bonden paa saadanne Steder vilde finde stor Fordeel ved at drive Heden, saaledes at han kunde lægge Stykker af sit bedste Land ud til Græsning, som de sædvanlig feiler ganske. Skjøndt de vel erstatter dette Tab ved Staldfodring, saa troer jeg dog, at det græssede Qvæg kunde malke stærkere og i det mindste forskafe Bonden, uden at forstørre hans Udgifter, en bedre Levemaade, saa at han kunde drikke Melk istedetfor Vand og spare en Deel af det meget Brændeviin og Kaffen, som i disse Egne nydes. Men det er paa høi Tid at forlade Landet for at komme til Kjøbstaden. Jeg fik Qvarteer hos en Hr. Assessor Bothe. Min Stue var bedre om Sommeren end om Vinteren, da Kakkelovnen var temmelig liden og Stuen stor. Jeg havde seet, at man for at faae en Steg eens stegt,

overalt vender den paa et Spid for Ilden, denne Erfaring lod jeg mig komme til Nytte og dreiede mig saalænge langsomt om for Ilden, indtil jeg blev gennemvarm. Ved nærmere Bekjendtskab med min Vært, fandt jeg, at han havde en god lille varm Stue og en ret net 14 Aars Datter, og fra nu af var jeg bestandig hos ham. Da Huset var omringet med Vand, saa fandt jeg beqvem Leilighed til at løbe paa Skøiter og benyttede mig deraf, da vi den 9de holdt Rastdag.

10de December marcherede jeg til Lønningen, atter igjennem forskjellige Heder, overalt hvor ingen Byer laae. Byerne faaer her i det Hele en anden Dannelselse, Husene blive mindre, og Faarestalde, som ere adskilte fra Husene, udgjøre ofte smaa Byer for sig selv, eller endnu oftere Forstaden til Byerne, saaledes har Lønningen en ikke liden Forstad af lutter Faarestalde og Ud-huse. Lønningen selv, som maaskee har 150 Huse, er kun maadelig bygget og har mange fattige Indbyggere. De ringere Borgeres Huse bestaae af en eneste Stue, hvori saavel Mennesker som Dyr lever, her er Stald, her er Kjøkken, her er Dagligstue, Stadsstue og Sovegemak, alt forenet i et (allerede i Cloppenborg begyndte denne Bygningsmethode). Bønderne her i Eggen befølger ogsaa denne Bygningsmethode, og for at forskaffe sig den fornødne Varme tilstopper de alle Sprækker med Straae. Husene, som ere klinede af Leer og af et yderst fattigt Udseende, har ingen ordentlige Vinduer. De ere undertiden forsynede med et Par enkelte Ruder, der ere klinede fast i Væggen, men det er og alt. De have sædvanlig en Skorsteen af Træe, indvendig beklinet med Leer. Jeg blev i Lønningen indquarteret hos Madame Mynzebrok, en artig gammel Kone, der havde en smuk, lyshaaret, blaaøiet 16aarig Datter. Da jeg om Aftenen drak Thee hos Hr. Kapt. Gerstenberg, kom en Deel af Byens Damer, som bade ham om at synge og spille paa Guitar for dem. Efter at vi længe havde bedet ham

derom, indlod han Damerne og opvartede dem efter Ønske. Iblandt disse Damer vare et Par ret kjønne, Resten var kun maadelig. Den, ene en Datter af Huset, hvor Capt. Glahn laae i Qvarteer, og som synes at have kastet sine Øine med Velbehag paa Lieut. Malling, lignede en udklædt Skruptudse.

11te December marcherede vi til Hasellüne og, efter vores Dislocation, tilbage til en stor Bondeby Hertzlach.

14de December fortsatte vi vores Vei gjennem Hasellüne til Meppen, hvortil vi efter den forandrede Marschbestemmelse maatte marschere istedetfor over Lingen. Da jeg ikke kunde taale at ride, maatte jeg kjøre, hvorved jeg befandt mig særdeles vel. Da den største Deel af Veien var fuld med Hede, saa var den yderst kjedsommelig, og jeg formedelst min ømfndlige Bag, kun lidt skikket til at nyde af det gode, som jeg antraf der.

Mit Qvarteer hos en Gjæstgiver var yderst kjedsommeligt, det bedste jeg saae vare 2 Tjeneste-Piger, som vare sande Caricaturer.

15de December gik Touren atter til Vogns fra Meppen til Vellhuisen. Kaffedrikken gaaer vist intet Sted saa stærkt i Svang som her, Bonden drikker Caffé om Morgenen, igjen Kl. 10, strax efter at han har spist, Kl. 4 om Eftermiddagen, og endelig igjen Kl. 7 om Aftenen, NB. om Sommeren drikker de saavel Kl. 6 som Kl. 9 om Aftenen, altsaa 5 Gange om Sommeren og 6 Gange om Vinteren.

17de December. Paa Marchen fra Vellhuisen til Hardenberg passerede vi den Bentheemske Flekke Neuhausen, en ret net lille Bye, bygget aldeles i hollandsk Smag. Af den hollandske Reenlighed saa afstikkende mod den hanoveranske Smudsighed saae man her allerede tydelige Spor.

March gjennem Holland 1815—16.

Vi kom den 14. Decbr. til Hardenberg, den første hollandske Stad paa denne Kant af Holland. Byen er ikke meget stor, men er temmelig godt bygget, og alle Husene faae et smukt Udseende ved den udmærkede Reenlighed, som allerede her tager sin Begyndelse. Byen har Skibsfart, formedelst en liden Flod, som har sit Løb der forbi. Hos Captain Haffner, der laa som Marchcommisair heri Byen, læste jeg Conventionen, der var afsluttet med den hollandske Regjering; den bar det fuldkomne Præg af at hidrøre fra en Kjøbmands-Nation. Man modtog os her med den yderste Velvillie; alt, hvad vi kunde ønske, stod til vor Tjeneste.

Den 18. Decbr. forlod jeg Hardenberg og marcherede til Dalphsen, en Landsby. Jeg var saa lykkelig at komme hertil, efterat alle Qvartererne vare belagte, og Borgemesteren fandt sig selv nødsaget til at tage mig i Qvarteer. Borgemesteren var en Baron v. Millerts, en temmelig rig Mand, og vist en god Mand, thi alle de simple Folk i Egnen roste ham meget. Han var gift med en ung, elskværdig Kone, med hvem han havde 2 Børn. Konens Søster, som var der i Huset, havde vel et ældre Udseende, men var desuagtet ret vakker. I dette Selskab tilbragte jeg Dagen ret behageligt, og fik god Øvelse i at forstaa det Hollandske. Jeg spiste her en Suppe, kogt paa Løg, og drak Chokolade Kl. 11½ om Natten.

Den 19. Decbr. fortsatte jeg Marchen til Zwoll. Efter al Rimelighed har Zwoll tilforn været befæstet, thi man finder endnu store Levninger af Volde og Grave. Byen er temmelig stor og har adskillige ret smukke Gader. Jeg fik her et ganske ypperligt Qvarteer; man behandlede mig, som om jeg kunde været en Søn af Huset. Manden var saa lykkelig over at kunne forstaae mig, at han svor paa, jeg kunde Hollandsk. Datteren, en Pige paa imellem 14 og 15 Aar, var ret smuk. Hun havde

sit Skab staaende i min Stue, hvilket gav mig Anledning til at see hende ofte, thi hun hentede ret tidt af sit Tøj, som laa der. Den gamle Bedstefader, Konen i Huset, kort, Alle der i Huset vare ret artige Folk. Den 20. Decbr. havde jeg bestemt at besee Staden, men deels var Veiret slet, deels borttog Forretninger ved Batteriet mig en Deel af Tiden, og Resten anvendte jeg paa at besee min Verts Genever-Brænderi, som jeg kun løselig fik seet, dog bemærkede jeg, at det ikke var meget forskjelligt fra vores Brænderier. Han bryggede ogsaa Eddike; men da dette kun kan fortsættes med Fordeel om Sommeren, saa laae det nu stille. Mærkværdigt er det, at han præparerer sin Eddike af Drank. Foruden disse 2 Dele har han endnu en 3die Næringsvei, nemlig ved at tilberede Liqueurer, hvilket Arbejde han selv uden nogen Underviisning har begyndt, og efter hans eget Sigende været ret heldig med. Han sagde mig i Anledning af hans Eddikebryggeri, at det enten var en tydsk eller fransk Opfindelse, og sagde tillige, at disse Nationer gjøre Opfindelserne, men vi, nemlig Hollænderne, have Pengene til at udføre saadanne Projecter, til at raffinere dem og til at trække Fordelen deraf.

Den 21. Decbr. forlod jeg Zwoll og marcherede til Nunspeet til Hest for første Gang, efterat mine Bylder vare curerede.

Den 22. Decbr. forlod jeg Nunspeet temmelig sildig. Jeg kom næsten først i Mørkningen til Putten. Borgemesteren var yderst galant; han taledede bestandig Fransk. Vores Bestemmelse var at gaae videre til Ammersfort den næste Dag, men vi bleve standsede af en Ordre, som befalede os at gjøre Holdt, indtil paa nærmere Ordre. Aarsagen hertil var Iisgangen ved Færgestedet ved Leck. Jeg forblev saaledes den næste Dag i Putten, og tilbragte Aftenen hos min Vert, i Selskab med Borgemesterens smukke Datter og en Comtesse der fra Eggen, paa en høist behagelig Maade. Endnu samme Aften fik

vi Ordre til at marchere til Neukirchen. Vi forbleve her til 4. Januar. Floderne vare stegne saa høit, og Iisgangen var saa stærk, at ingen Tropper kunde passere. Jeg var i al denne Tid indquarteret hos Apotheker Pypers, der var næsten altfor høflig imod mig; naar jeg undtager, at jeg ikke havde nogen varm Stue for mig selv, saa havde jeg et godt Quarteer her. I Byen findes der adskillige Religionssecter, som alle synes at være meget religiøse; man seer dem hver Helligdag at fylde Kirkerne; især forekom det mig, at Fruentimmerne vare flittige Kirkegjængere. Bønderkonerne kom ude fra Landet med deres store Straahatte paa og deres Ildkasser i Hænderne. Men endnu større end deres Religjøsitet er deres Nysgjerrighed; den bevæger dem endog til at forlade Kirken for at see gjennemmarcherende Tropper, og de samle sig flokkeviis for at see en af os staae til Hest. For at more os maatte vi søge Selskab mellem os selv, ride, spadsere etc. Den sidste December gjorde jeg en saadan Promenade til Hest. Min Bestemmelse var til Putten, men jeg forfeilede Veien ud af Byen; for ikke at ride tilbage igjennem Byen, besluttede jeg at ride Tervereien ad den Direction, hvor jeg vidste, at Veien til Putten gik. I Begyndelsen gik det godt, men efterhaanden bleve Veiene mere og mere fulde af Vand, og tilsidst saae de mere ud som Aaer end som Veie. Efter saaledes at have redet længe, kom jeg til et Stykke Vei paa 50 Alen, hvor Isen endnu ikke var tøet, jeg prøvede at ride over, Hesten blev bange, da Isen brak, sprang til Siden, og faldt med mig i en Grøft, hvor jeg nær var bleven stikkende. Da jeg kom ud af Grøften, passerede jeg Isen, og kom rigtig til den søgte Vei; men det begyndte allerede at blive Aften, og jeg maatte vende tilbage til Byen, hvor jeg kom, efter at have irret flere Timer omkring. Dagen derpaa gik min Tur lykkelig for sig til Putten. Dagen efter, den 2. Januar, blev der indsat en ny Øvrighed i Neukirchen, og i denne Anledning var et

Selskab foranstaltet om Aftenen i Klubben, til hvilket vore Officerer bleve indbudne. Hovedøiemaalet for dette Selskab var at drikke, dog kom de Fleste ædrue hjem, skjøndt det varede til Kl. 3 om Natten.

Den næste Dag modtog vi vores Marchroute, og jeg afgik Dagen efter, den 4. Januar, til Ammersfort.

Den 5te gik Marchen til Utrecht. Veien her er fortræffelig; det er Chaussee, lagt med Muursteen, og altsaa saa glat som et Stuegulv. Denne Vei var allerede begyndt en Time foran Ammersfort. En Deel af den Egn, som vi passerede, var Hede, og efter Hollændernes Mening store Bakker, den sidste Del af Veien derimod var besaaet med smukke Lyststeder og gik saagodt som igjennem en stor Plantage. Utrecht har ligesom Ammersfort en gammel Ringmuur med Taarne og Grave. Byen er stor og for en Deel ret smuk; man seer her Gader under hverandre, og langs omkring med Kanalerne boer Folk i Stuer, som ere byggede under Gaderne, der hvile paa Hvelvinger. Mit Qvarteer var i et Vertshus, hvor Bønderkarlene gik op paa Markedsdagen med deres Kjærester og leiede et Værelse paa en halv Timestid, og hvor man, strax efter at jeg var kommen, stjal en Kaarde fra mig.

Den 7de marcherede jeg til Gorcum. Paa Veien mødte vi mange brabantiske Tropper, som skulle garnisonere i Holland for bedre at kunne disciplineres (allerede i Utrecht laae forskjellige). De bestode af ganske unge Folk. Man klagede meget over deres slette Opførsel; de hade Hollænderne.

Den 8de forlod jeg Gorcum og marcherede til Emminkhafen.

Den 10de passerede jeg en Time fra Emminkhafen en Arm af Maas, og kort efter den anden Arm ved Fæstningen Gertrudenburg, som jeg kom igjennem. Den har ingen af Stederne nogen betydelig Bredde; over Gertrudenburg marcherede vi til Breda.

March gjennem Belgien 1816.

Den 11. Jan. forlod jeg Breda og tillige Holland, hvis Grændse er omtrent 3 lieues derfra. Den første belgiske By, hedder Vanstwesel; det er en Landsby, som for Resten aldeles ikke er mærkelig.

Den 12. Jan. Fra Vanstwesel gik Touren til Antwerpen, en stor, riig, men ikke meget smuk By, Gaderne vare smaa og meget vildsomme, saa at jeg var nødt til at vende tilbage til det store Porttaarn, hvergang jeg vilde gaae fra et Sted til mit Qvarteer, for ikke at forvildes i Smaagaderne. Tiden var altfor kort til, at jeg skulde være istand til at besee nogen af de virkelige mærkelige Ting, som findes her.

Den 13. Jan. forlod jeg Antwerpen i den stærkeste Regn omtrent ved Middagstiden, og kom ganske vaad til Mecheln om Aftenen. Jeg fik her Qvarteer hos en Kniplingskræmmer, og fik derved Lejlighed til at see nogle af de fineste Sorter af denne Slags Varer.

Harnes den 20de Febr. 1816.

Kjære Fader.

Jeg har, som du seer, fulgt dit Exempel med at nummerere mine Breve, og sender dem saavidt muligt med Artillericorpsets Post, saavel for Sikkerhed som for Kostbarhedens Skyld.

Den Qvarteerforandring, som jeg i mit sidste Breve skrev til dig om, er nu gaaet for sig til stor Fordeel for os; skjøndt vi endnu bestandig cantonere hos Bønder, og endog længere fra Kjøbstæderne end tilforn, saa have vi dog truffet paa et godmodigt og mere reelt Folkeslag, end det forrige, hos hvem vi vare. Besynderligt er det, at finde en saadan betydelig Forskjel blot paa en Strækning af 2 Miil. Her gaar Alt, som det pleier, vi høre sjelden eller aldrig Klager, Soldaten er tilfreds med sin Vert og omvendt. Paa det forrige Sted derimod vare

idelige Klager, og det dertil de urimeligste Klager af Verden. Skulde ikke denne Forskjellighed have sin Grund fra Revolutionstiden, i hvilken det er noksom be- kjendt, at der i Arras blev begaaet mange Grusomheder.

Desuden haves her den Fordeel, at man af og til hører Folk tale Fransk, istedetfor det almindelige Patois.

Batteriet har for Øjeblikket sine Qvarterer mellem Douais og Lens, i en frugtbar og stærk befolknet Egn. Da Befolkningen er for stor, saa finder man en Mængde Fattige, hvorimod der paa den anden Side igjen er adskil- lige, som kunne kaldes rige. Foruden Kornavlen drives her i Eggen stærk Høravl, Rapssædavl og andre til Olive- fabrikationen nødvendige Planter, hvilken sidste drives stærkt. Hørren, som her frembringes, er meget lang og saa fin, at den endog bruges til Kniplingstraad; den præpareres med den største Flid. Olien fabrikeres meest til at brænde i Lamper, imidlertid har man den og fin nok til at spises. Af Kvæg findes kun lidt. Af Heste holde kun de mange, som kjøre Fragt til Kjøbstaden. Hestene ere forfærdelig store og svære, godt skikkede til at trække i stadig Gang, men due slet ikke til at løbe; de ere saa klodset byggede, at man vilde holde det for en Fabel hos os, naar man fortalte om en saa- dan Hest.

Stemningen er ganske mod Napoleon og synes meget kongeligsindet; man finder Tegninger af Lillier og vive le Roi overalt, lige indtil paa Vandhusene. De faae Napoleonsindede, som findes, ere forhadte af de Andre, med hvem de aldeles ikke omgaaes, ligesom og de faae Jacobinere afsondre sig ganske fra begge de andre Par- tier. De ere uenige i Alt, undtagen i at sige la France est perdue, hvilket alle tre Partier forsikkre med lige Iver, og hvortil hvert Partie har sine forskjellige Grunde. Re- volutionens Ødelæggelser sees endnu tydelig overalt, især kjendes de ved den Mængde Ruiner af Geistlighedens Bygninger, som her findes. Jeg har iblandt Andet seet

nogle Ruiner af et Abbedie Mont St. Eloi, som endnu tydelig bære Præget af fordums Pragt. Det var bygget paa et lille Bjerg, og havde omtrent indtaget det dobbelte Rum mod Frederiksberg Slot. Haven, som hørte dertil, var omgivet med en Muur af 4 Alens Høide og er vist større end en Bondegaard's Marker. Af Kirken stod endnu Halvparten unedreven, skjøndt dog fordærvet, hvoraf man kunde slutte sig til den øvrige Deels Skjønhed, ogsaa stode tvende smukke Taarne endnu tilbage.

Jeg haaber, at du passerede den 2den Febr. glad og fornøiet. Jeg har ikke glempt, at det var min Faders Fødselsdag, fordi jeg var fraværende; jeg vilde blot ønske, at denne Dag maatte indtræffe saa ofte, som jeg erindrer den, og jeg er da overbeviist om at leve stedse sammen med dig. Jeg skriver fornøiet, ganske vist har disse mange Forandringer, der skal være sket i Danmark, ikke bidraget dertil. Vi ere her endnu ganske uvidende om dem; enkelte Rygter rose dem just ikke.

Jeg befinder mig vel og beder dig hilse Moder, Søstre og andre gode Venner fra din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Lad Moder især ikke troe, at jeg forglemmer hende, fordi jeg ikke skriver, men Breve til hende kunne ikke gaae med Corpsets Post. Bed hende at antage hvert Brev til dig, som det var til hende tillige.

Harnes d. 26de Marts 1816.

Kjære Fader.

Jeg skylder dig Svar paa 2 Breve nemlig paa Nr. 3 og 4, paa hvilket sidste Nummeret manglede. Du beklager dig i dem begge over ikke at have faaet mine Breve, uagtet jeg med Nøiagtighed har fulgt den antagne Regel at skrive maanedlig een Gang, og afsende dem alle med Corpsets Breve, som ere afgaaede fra Major Bille. For Sikkerheds Skyld have de været adresserede til Of-

ficerer i Corpset, som jeg igjen har paalagt at besørge dem til dig.

Du roser Landets Beboere meget, og virkelig ere de i den Egn, hvor vi ere, heller ikke saa ganske ond-
artede. Imidlertid er det ikke Hannoveranere eller Danske. Deres temmelig store Mistro til en Fremmed er Beviis paa en skjult Charakter, en Aarsag til en mindre god Forstaaelse mellem Indbyggerne og vore Tropper. Foruden dette er Gjerrighed en almindelig Fejl her, og som en Følge heraf maa man vogte sig for at blive be-
draget af dem. De elske Frihed, men ledes dog næsten bestandig af deres Interesse; man anseer dem overalt for gode Kongeligsindede, men jeg troer, at hver især tænker kun til Fordeel for Kongen, fordi han i dette Øieblik selv har Fordel deraf.

Deres Landbrug er fortræffeligt, og maa være det, som en Følge af den stærke Befolkning. Hver Mand har kun lidt Jord, og kan lade den for en Deel drive ved Haandkraft, da Daglønnen er saa ringe. Jeg har seet Arbeidere her arbeide en heel Dag igjennem for 6 Sk. lybsk. De have især deres største Fordeel af at avle Frø til Oliefabrikation og af Høravl. Iøvrigt staae de tilbage for vore Bønder i Kvæg- og Hesteavl, to Ting, der ikke ere skikkede for et Land, hvor man dyrker alle Marker og ikke kjender til Engbund. Alt Kvæg fodres her paa Stalden, og finder man kun sjelden mere end 4 til 6 Køer hos nogen Bonde, ja mange have endog kun een eller to, for hvilke de en Gang om Dagen koger Foder. Deres Stalde ere sjelden brolagte, men for at forebygge det ellers altfor store Svineri, som vilde følge heraf, saa strøe de meget stærkt. Deres Princip at anvende al deres Halm til Møg er meget Aarsag til deres gode Korn. Dersom jeg saae saameget af Fæstningsværker og Tøjhuse som af Bøndergaardene, saa skulde jeg vist heller ikke vælge dem til Materie i mine Breve, men det er hidtil ikke faldet i min Lod. Desuden have

vi gode Grunde til at lade al Reisen fare, saasom vi endnu ikke have faaet udbetalt fuld Gage for den Tid, vi have været her, og endnu mindre de Diæter, som vi skulde have, istedetfor vore Portioner, som man har taget fra os. Det er dobbelt ubehageligt, da det synes, som Skylden ligger hos vore Chefer, og ikke hos den franske Regjering. Naar vi engang kommer saa vidt, at man betaler os til rette Tid og rigtig, saa beløber vore Indtægter sig til omtrent 172 Frcs maanedlig, eller 36 Rd. slesvigholsteensk Courant.

Jeg ønsker dig ret til Lykke med dit Avancement og din Afskedigelse. Du kan i Fredstid ikke gjøre nogen større Lykke, og i Krigstid vil man nok søge din Tjeneste, om du da igjen skulde attraae at tjene dit Land som Soldat, og maaskee føre din Søn mod Fjenden.

Jeg tager mig den Frihed som Slutning at bede dig at hilse Moder og Søstre ret mange Gange fra mig, og at forsikkre dem om, at jeg ikke har glemt dem, fordi jeg ikke skriver til dem alle. Du maa ogsaa ønske Becks til Lykke i deres nye Huus, og have den Godhed at formelde min Kompliment til Saint Aubains. Din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Bouchain d. 26. Juni 1816.

Kjære Fader.

Jeg har nu over en Maaned forgjæves ventet paa Brev fra dig. Jeg skulde dog ikke befrygte, at der er indtruffet nogen Ubehagelighed, som har bevæget dig til at tie saalænge, eller har du maaske ikke faaet mine sidste Breve. Men hvorledes det endog er, saa haaber jeg snart at faae Svar, da Vished under alle Omstændigheder er at foretrække for Uvished.

Siden jeg sidst skrev dig til, har jeg gjort et Par smaa Reiser her i Egnen, hvoraf den ene især gav mig Anledning til at see en af Europas Mærkværdigheder. Det er nemlig Foreningen af Schelden og Sommen,

som er ledet i Hvælvinger under Jorden. Floderne vare nemlig adskilte ved store Bakker, saa at deres Forbindelse ved almindelig Canalgravning næsten var umulig. Man har derfor ledet Canalen under Jorden paa 2 Steder, hvoraf det ene er 9000 Alen, det andet 1000 Alen langt. Det Første har jeg seet. Det bestaaer i en lang Hvælving, som er udhugget i Bakken, og som, forsaavidt at Naturen ikke selv har givet Hvælvingen Fasthed, er muret med Muursteen (den mangler endnu disse murede Hvælvinger paa mange Steder). For at anlægge den, har man anvendt 54 Mineer-Brønde, som alle ere anlagte efter en paa Overfladen afstukket Linie, og udførte med en saadan Nøiagtighed, at man i Canalen ikke bemærker den mindste Krumning, saaledes at man i den ene Munding af Canalen seer den anden Udgang som en Stjerne. De dybeste af disse Brønde ere 220'. Naar Aabningerne af disse Brønde ikke vare, og den opgravede Jord, som for en Del bestaaer af Kalk og Flintsteen, var jevnet, saa var intet Spor mere af Canalen ovenpaa Jorden. Man seer Byer og Landeveie, som ligge ovenpaa den. Den forsyner sig for Størstedelen selv med Vand, hvilket den endog har i temmelig Overflødighed. Ved at passere den, maa man saagodtsom udholde en vedvarende Regn. Ved Anlægget har man ofte truffet paa Kilder, som man har været nødt til at aflede ved Render og forlægge til andre Steder af Bakken. Arbeidet har varet i 5 Aar, og havde omtrent endnu varet 1 a 2 Aar, førend den havde været fuldendt; men for Øieblikket kan dette Arbeide ansees for stoppet. Heller ikke har denne Forbindelse saa stor Vigtighed, som under Krigen, da Nederlandene hørte til Frankrig.

Jeg havde foresat mig en Reise til Paris med det Første, og vilde derfor bede dig om din Caution for 500 Francs, som jeg vilde laane til denne Tour, og som jeg vilde forbinde mig til at afbetale i 6 Maaneder, naar vi bleve her, men man taler nu om, at vi skal marchere

hjem med vores Batteri, i hvilket Fald jeg maa slaae slige Fluere af Hovedet, da det i Danmark vil være umuligt at existere, naar jeg har en saadan Gjæld at afbetale. Med mange Hilsener til Moder og Søstre forbliver jeg din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Bouchain d. 20de August 1816. •

Kjære Fader.

Jeg har modtaget den Caution for 500 Francs, som indeholdes i dit sidste Brev, og takker dig ret oprigtigt derfor, uagtet jeg for Øieblikket ikke kan afbenytte den; thi hverken kan jeg faae Permission at gaae til Paris, førend i tilkommende Maaned, da man venter at faae Revuer for Wellington, og heller ikke har Prindsens Svar paa min Ansøgning om Laan været saa ganske gunstigt. Da jeg har hørt, at der i Danmark hersker en stor Pengemangel, saa har jeg ikke villet anmode dig om at gjøre mig dette Forskud, kunde du imidlertid gjøre det, uden at det skulde trykke dig altfor meget, saa skete mig en stor Tjeneste, og jeg skal bestemt lade en saadan Summa staae maanedlig, at det snart kan være betalt dig tilbage. Jeg venter dit Svar herpaa saa snart som muligt.

Du har været tilfreds med den Beskrivelse, jeg har gjort dig over Sousterrainnet ved Castellet, og ønsker at faae en lignende Beskrivelse over Bouchain, hvilket jeg i dette Brev skal bestræbe mig for at udføre saa godt, som det staaer i min Magt.

Bouchain er en befæstet By, som ligger paa Scheldens Bredder imellem Cambray og Valenciennes, nemlig 3 lieues fra den Første og 4 fra den Sidste. Saavel Scheldens gamle Leie som den nye, gravede Canal passere Byens Værker, ligesom og Canalen ved deene By modtager Vandet af den lille Flod Senne. Byen bestaaer af 2 Dele, kaldede ville-haute og ville-basse, som skilles fra hinanden ved den nye Canal og ved Fæst-

ningsværker. Ville-haute, som udgjør Hoved-Fæstningsværket, er et befæstet Trapetium. Hovedvolden er bygget efter den gamle nederlandske Smag, og er ifølge sin Alderdom snart faldefærdig (man har nylig begyndt at reparere den). Bastionerne ere meget smaa og indskrænke Skytsets Betydning, da man knap i Bastionerne kan placere de dertil fornødne Redskaber. I Hovedvolden er en Deel Cassematter, men ikke nok for at kunne logere hele Besætningen i, men derimod findes et saa vel bygget Minegallerie, at det tilnød kunde indrettes til Caserner. Graven har den Fordeel, at den paa de 3 af Fæstningens Sider kan sættes under Vand eller lades tør efter Omstændighederne. Udenværkerne, som skulle være anlagte af Vauban, ere ret smukke, men dog ikke saa fuldstændige, som man seer dem paa de nyere Constructioner. Hovedvoldens forunderlige Construction har gjort det vanskeligt at slutte Udenværkerne, som de burde, hvorved er indtruffet den Feil, at man fra en Høide udenfor omtrent i 1200 Alens Afstand kan anbringe sine Skud i Hovedvoldens Grundvolde. Den 4de Side af Graven udgjør Canalen, som altsaa stedse er vaad. Udenværkerne bestaa her i et Hornværk, som, da det vender ind imod ville-basse, er af lettere Bygningsart. Da en Deel af Terrainet udenom er temmelig dominerende, saa er en af Bastionerne forsynet med en Cavaleer, et Værk af liden Betydning, da det kun er besat med 1 Kanon. Af samme Aarsag findes nok et Værk, som er eget i sit Slags. Det er nemlig et Taarn, som bestaaer af 3 Etager godt hvælvede Magaziner, med et fladt, befæstet Tag, hvorovenpaa er anbragt en Kanon, der kan skyde til alle Sider og, saavidt jeg kan skjønne, dominere hele Eggen. Hvor dette Taarn, som kaldes la tour d'Ostrevant, staaer, stod rimeligvis den første Befæstning, anlagt af Pepin den Lille som Greve i Grevskabet Ostrevant. For den ene Side, ud imod Canalen,

kan Oversvømmelser anbringes. — Om ville-basse's Befæstning skal skrive i næste Brev.

Jeg tager mig den Frihed at bede dig hilse Moder, Søstre og øvrige Familie fra mig. Hvis jeg ikke skriver til dem Alle, saa er det ikke fordi jeg glemmer Nogen; jeg tænker daglig paa dem Alle. Din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Jeg beder endnu engang om hurtigt Svar.

Bouchain d. 10de Septbr. 1816.

Kjære Fader.

Mit sidste Brev endte med at beskrive den Deel af Bouchain, som kaldes ville-haute, dette begynder derfor at beskrive den anden Deel, nemlig ville basse. — — —

Jeg vil anvende den sidste Side af mit Brev for at gjøre dig adskillige Spørgsmaal, som jeg haaber, at du vil have den Godhed at besvare i dit næste Brev.

Det første bliver at spørge dig om, hvorledes du og Moder og Sødskende befinde sig. Det er nu en Maaned siden, jeg fik Brev fra Danmark.

Hvorledes gaaer Høsten fra Haanden hos os? Jeg tænker daglig derpaa ved at see, hvormeget der gaaer spildt ved det vedvarende Regnvejr. Levnetsmidler stige daglig i Priis, og Hungersnød skal allerede have yttret sig paa forskjellige Steder. I Lille har Folket med Magt nødt Bagerne til at bage og til at sælge.

Endelig har jeg endnu et 3die Spørgsmaal at gjøre. Hvorledes er Sverigs Forhold for Tiden til Danmark? har Sverig virkelig forlangt Caroline til Gemalinde for Prinds Oscar, hvad Svar har det faaet, og hvilke Følger vil dette Svar kunne have? Hvad har Holsteen faaet for sine Bestræbelser (man har talt her om Stænder)? Kan Danmark ikke vente det samme?

Hvis der i Danmark forefalder noget, som udfor-

drer Mandsgjærning, saa glem ikke, at du har en Søn, som ønsker at kunne erhverve sig det store Navn af en Mand, og som brænder af Begjærlighed efter at tjene sit Land og at vise sig din værdige og hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Bouchain d. 14de Oktbr. 1816.

Kjære Fader.

Du vil let indsee Aarsagen, hvorfor jeg saalænge ikke har skrevet, naar jeg siger dig, at jeg først for 4 Dage siden har modtaget dit Brev, som var dateret fra d. 6te August og fra d. 10de September. Ubegribeligt er det, at enkelte Breve kunne være saalænge underveis. Jeg har tilligemed Brevet modtaget den indlagte Anviisning, for hvilken jeg ikke noksom kan takke dig. Den er kommen mere end betimeligt nok, thi jeg kan ikke faae Permission at reise, førend den combinerede Maneuvre, som Hertugen af Wellington vil udføre med Armeens høire Fløi, er endt; man venter, at den vil begynde den 21de og vare i 3 til 4 Dage. Da Batteriet er gjort immobilt, saa vil jeg ikke blive andet end Observateur, hvilket ved en Maneuvre er den nyttigste og behageligste Forretning.

Jeg har seet tre forskjellige Revuer, nemlig over det danske Contingent, over Sachserne og over Hannoveranerne.

Man forsikrer, at Wellington skal have sagt til Prindsen, at han havde isinde at gjøre nogle Maneuvrer for Hertugen af Cambridge, og da han ønskede noget Smukt, saa indbød han Prindsen til at deeltage deri med sine Tropper. Efter at have seet denne Maneuvre, troer jeg at turde sige, at vore Tropper behøve kun at blive brugte for at kunne maale sig med de bedste Tropper i Europa.

Bouchain d. 26de Derember 1816.

Kjære Fader.

Indlagt følger det længe lovede Croquis*) med tilsvarende eller idetmindste tilhørende Beretning. Jeg haaber at du er saa god at give mig en Bedømmelse derover i dit næste Brev.

Du skriver mig i dit sidste Brev, at du ønsker en oprigtig Beskrivelse af mine daglige Beskjæftigelser, og jeg skal give dig den, følgende Sandheden ganske nøiagtig. Jeg kan, for at angive et Mellemtal, sige, at jeg begynder min Dag Kl. 8, almindeligviis med at læse, hveranden Morgen Fransk uden Lærer, og tre Gange om Ugen Engelsk med en Irlænder, som kjender ret godt det Franske, og som man har sagt mig meget godt det engelske Sprog. Fra Kl. 11 til 12 læser jeg enten Venturen i over Taktik eller jeg tegner. Kl. 12 gaaer jeg, naar det er min Tour, til Paraden, og efterat den er forbi, passerer jeg gjerne en Time enten paa min Hest eller ved at løbe paa Skøiter eller ved at spille et Par Partier Billard. Resten til Kl. 2 anvender jeg sædvanlig paa mit Værelse, uden at jeg kan angive nogen bestemt Beskjæftigelse. Fra Kl. 2 til 4 spiser jeg (denne Spisetid synes dig noget lang, men er mere anvendt til at tale end til at spise). Fra Kl. 4 til 5 spadserer jeg og spøger med Smaapigerne, naar Veiret er godt, eller jeg gaaer hjem og beskjæftiger mig sædvanlig til Kl. 8 med at læse Fransk eller Engelsk, med at skrive forskjellige Ting, med at læse Manuel de l'Artillerie eller med at læse Venturen i fra 8 til 10; Kl. 11 er jeg gjerne i vores Klub.

Undertiden tilbringer jeg Aftenen hos en eller anden af mine Kammerater, hvor vi da spille et Parti Boston, dog ikke høiere, end at ingen af os bliver fattig derved, og spise da vort Smørrebrød, saaledes som i Kjøbenhavn,

*) Det i Noten Side 16 nævnte Croquis.

paa Tøihuusvagten. For at gjøre Gjengjæld kommer ogsaa undertiden Nogle hos mig Et saadant Gjæstebud. bestaaende af 5 Personer er omtrent en Udgift af 4 Rigsbankdaler. Dog maa jeg endnu tillægge, at jeg af og til gjør smaa Toure for at besøge en eller anden Kammerat, fordums Vært eller smuk Pige paa Landet eller i Douai, hvilke da borttage 1 eller 2 Dage, og at det først er i de sidste 2—3 Maaneder, at jeg er saa meget hjemme; medens Sommeren varede, var jeg mere i Marken og tilbragte en Deel Tid med at dressere Heste, hvilket endnu stedse er en af mine største Fornøielser. Min sædvanlige Sengetid er Kl. 11.

Jeg troer nu at have været saa oprigtig som mulig, og ikke at have forglemt Noget, og jeg venter med Længsel at høre din Mening om det, jeg har skrevet.

Jeg takker dig meget for, at du har udvirket hos Kongen, at jeg kommer til at ligge i Paris. Befalingen derom skal allerede for flere Uger siden være kommen til Prindsen; min Kammerat, som formodentlig bliver Rothe, har seet den; men der er os endnu Intet communiceret derom, hvorfor veed jeg ikke, og at spørge derom vilde være upassende. Hvis Kongen vilde udvirke denne Naade for mig paa flere Aar, som let kunde skee, hvis Contingentet bliver saalænge i Frankrig, saa skal han, hvis Gud vil som jeg, ikke komme til at fortryde det. Jeg lover ham da, og jeg lover for at holde det, at jeg skal blive en god Soldat; det staaer i min Magt at love, thi baade min Aand og mit Legeme ere sunde og stærke. Man har ofte seet, at Øvelsen har gjort en god Soldat til en god General. Rothe, der, som jeg sagde ovenfor, maaskee kommer til at gjøre Følgeskab med mig, er en Klasse ældre end jeg, men jeg haaber desuagtet at kunne kappes med ham; dog har han Noget forud, og det er, at han er mindre stridig, og at hans Fætter Abrahamson saa ofte har viist ham den Sang: „Min Søn, vil du i Verden frem, saa buk“, at han snart begynder

at lære den og at fatte Lid til den ved at see Virknin-
gen af dens Kræfter. Dog har han hidtil været og er
endnu stedse anseet for en reel Karl, og virkelig imel-
lem Mange kjender jeg Ingen, som jeg hellere reiste med.

Du har været saa god at nævne mig en god fransk
Mathematiker. Jeg har længe villet købe mig en god
mathematisk Bog, men kun savnet Navnet. Jeg ønsker mig
ofte: gid jeg blot havde lidt af dit Bibliothek her hos mig.

Jeg veed for Øjeblikket Intet at skrive mere, und-
tagen at bede dig bringe mine Hilsener til Moder og
Søstre og takke dem for den store Skjenk, og sige dem,
at hvis jeg ikke forud har fortjent min Lykke, som jeg
ikke heller er mig bevidst, saa skal jeg fortjene den
bagefter, for ikke at have faaet Noget for Intet. Din
hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Den i det foregaaende Brev forventede Befaling til at
gaae til Paris, indtraf faa Dage efter fra Hovedkvarteret, idet
der under 31. December herfra bekjendtgjøres Tscherning,
at han den 3die Januar 1817 sammen med Lieutenant
Rothe skal tiltræde Reisen til Paris for at uddanne
sig i artilleristisk Retning. En Række Breve, som han
under sit Ophold her skrev til Faderen, er bevaret og giver
en ret god Forestilling om Tschernings daglige Beskjæftigelser.
Originalerne ere for Øvelsens Skyld skrevne paa Fransk, og
Brevene foreligge derfor i Oversættelse.

Som Supplement følger et ganske kort Uddrag af en
Dagbog, som Tscherning, saaledes som han havde for Skik
paa sine Reiser, førte ogsaa i dette Tidsrum.

Paris d. 7de Februar 1817.

Kjære Fader.

Jeg vilde være kommet dit Ønske i Forkjøbet, hvis
du ikke havde fremsat det saa tidligt. Allerede længe
har det været min Hensigt at skrive til dig i det franske
Sprog, men jeg vilde endnu have ventet i nogen Tid,
for at mine Fremskridt kunde falde dig lettere i Øinene.

Jeg sætter imidlertid min Forfængelighed tilside for din Villie og skynder mig at efterkomme den.

Sandt er det, hjemme hos os træffer man saagodt-som ingen oplyste Haandværkere, og hvoraf kommer det? Sikkert fordi vi savne et Institut som Collège de France, hvor Enhver, der er Sproget mægtig, kan skaffe sig Kundskaber uden at have til Hensigt at blive Jurist, Præst eller Videnskabsmand, det sidste Ord taget i den Forstand, hvori det almindelig bruges. Hvis man hos os vil skaffe sine Børn mere end den almindelige Skolekundskab, maa man lade dem blive Studenter og syssel-sætte dem med Ting, som ikke give dem den Kundskab og Indsigt, som er nødvendig for den praktiske Virksomhed, hvorved de kun spillede den Tid, som burde anvendes til praktisk Uddannelse, der for dem er langt vigtigere end Boglærdom.

De nødvendige Midler til Oprettelsen af et saadant Institut vilde altid findes, især hvis Folket styrede sig selv, eller rettere sagt var i Besiddelse af constitutionelle Rettigheder, som kunde værne det.

13de Februar.

— — — — Jeg troer ikke, at man kan beskyldte mig for Dovenskab, fordi jeg anvender enkelte Aftener til at gaae i Theatret. Jeg troer endogsaa, at det er min Pligt at benytte det enkelte Gange for at danne min Smag, og især for at uddanne mig i Sproget. De gode Skuespilleres Udtale paa Theatre Français er blevet hele Byens, ja hele Landets Norm. Dersom man kommer i Strid om Udtalen af et Ord, støtter man sig altid paa Skuespillernes Udtale og ender sin Drøftelse i Skuespilhuset (d. v. s. i Theatre Français, hvilket man giver Fortrinet). Men da jeg nu er kommet til at tale om Theatrene, saa kunde det maaske more dig at erfare, hvor mange der er og af hvad Art.

Jeg forbigaaer dog de smaa Forstadstheatre, hvoraf der, saavidt jeg veed, er flere, men de ere kun lidt

kjendte; jeg vil kun tale om dem, hvis Opslag man seer hver Dag.

Først er der Théâtre français. Det ligger nærved Tuillerierne og Palais Royal i rue Richelieu. Tilskuerspladsen er større end den i vort Theater, men Decorationerne ere mindre elegante end mange af vore. Jeg antager, at Huset kan rumme 2 à 3000 Mennesker, som da alle sidde. Directionen er sammensat af de bedste Skuespillere og Skuespillerinder, som dele Indtægterne og betale de ringere Skuespillere. Dragterne ere fortrinlige. Det er Skuespillerne selv, som anskaffe dem. Det er her man spiller de store franske Forfatteres Tragедier og Comedier, som Racine, Voltaire, Corneille, Molière og mange Andre. Det er her, at Talenter som Talma, Lafon, Fleury, Damerne Dugenois, Mars osv., Alle berømte paa Scenen og kjendte over en stor Deel af Europa, optræde. Du kan tænke dig, hvilken Nydelse man har af at see disse Skuespillere, naar jeg siger dig, at hver i sin Genre er idetmindste lige saa fortrinlig som Frydendahl hos os i sine bedste Roller.

Paris d. 15de Februar 1817.

I mit sidste Brev begyndte jeg en Beskrivelse af Theatrene i Paris. I dette vil jeg fortsætte. 2) Salle royale de musique eller den store Opera. Jeg har nævnet den efter Théâtre français, uagtet jeg egentlig burde have sat den som Nr. 1, men næsten alle Parisere give det sidste Forrangen, idet de sige, at det er her, man faaer Skuespilkunsten eller mere bestemt Skuespillernes Kunst at see, medens man i Operaen ofte applauderer en Kunstner, som ikke spiller saa godt, men som henriver ved sin Sang. Bygningen ligger som Théâtre français i rue Richelieu, men nærmere ved Boulevarden. Tilskuerspladsen er noget større end den anden, og den er tillige bedre decoreret. Maskineriet er saa fortrinligt, at det intet lader tilbage at ønske. Illusionen er fuldstændig: man

seer Skyerne, Havet, Træer, Huse, og man er nær ved at troe, at det er et Prospekt ude i Naturen. De Bevægelser, som frembringe disse mærkelige Virkninger, ere tredobbelte, medens de kun ere dobbelte hos os; derved have de en stor Fordeel. Da jeg ikke er Musikkjender, gaaer jeg ikke saa ofte derhen, tilmed da Priserne ere høiere der end andre Steder. Jeg havde nær glemt at sige dig, at det er der, man giver Balletter.

Efter den store Opera følger:

3) Opera comique. Dette Theater findes i rue Feydeau, i Nærheden af det Sted, hvor rue Richelieu støder sammen med Boulevarderne. Navnet er nok til at vise, til hvad Genre de Stykker høre, som spilles her. Tilskuerpladsen er stor, især meget høi, men der er ikke lagt tilbørlig Vægt paa Decorationerne, tilmed udføre de bedste Skuespillere og Skuespillerinder i dette Theater deres Roller med mindre Omhu.

4) Italiensk Opera findes i Nærheden af de tre nævnte. Navnet antyder allerede, hvad der opføres her. Skuespilhuset er ret pragtfuldt. Orchestret, omendskjøndt det ikke er det største, er dog det bedste, der findes i Paris. Det er her den berømte Catalani, som for et Aar siden har gjennemreist næsten alle Europas Lande, og hvis Talent som Sangerinde man har beundret saa høit, lader sig høre. De andre Theatre ere théâtre de l'odeon, som tidligere var, hvad théâtre Français nu er; men det har tabt sit Renommé. Det ligger i Nærheden af Slottet Luxembourg. Theatret er et af de skjønneste i Paris. Variététheatret, Vaudevilletheatret, théâtre du port St. Martin, Gaité og théâtre de l'ambigu comique gaae almindelig under Navnet de smaa Theatre. Der opføres her kun smaa Skuespil og Farcer, der af og til udstyres med lidt Dands. Endnu regnes til de offentlige Skuespil et théâtre pittoresque de monsieur Pierre og Cirque olympique de monsieur Franconi. Det Sidste er en Ridebane, hvor man fremstiller Heste

og andre fortrinligt dresserede Dyr som Hjorte, og paa samme Tid Mennesker, der udføre gymnastiske Øvelser paa Hestene.

Paris d. 2den Marts 1817.

Jeg har længe villet rette et Spørgsmael til dig, men har hidtil opsat det, da jeg ikke har kunnet fremsætte det tilstrækkelig klart. Efter nu i nogen Tid at have overveiet det, troer jeg, at jeg er istand til at fremsætte det saa tydeligt, at du vil forstaa det, og jeg stiller derfor følgende Spørgsmaal til dig:

Troer du, at hvad man kalder Cours afhænger af Banken eller af de Handlende? Hvis den afhænger af Banken, kan den da forbedres, saalænge Kongen er Herre over at bemægtige sig den til enhver given Tid. Det vil sige, kan vor Cours forandres meget til vor Fordeel, saalænge Kongen er Souverain, eller er det nødvendigt, at han først renoncerer paa sine Rettigheder og tilstaaer Folket en fornuftig Constitution. I det Tilfælde, at en Constitution var nødvendig for at bringe en Slutning paa et Onde, som i 8—9 Aar har bragt Landet Ulykke, var det da ikke muligt, at Folket fordrede denne Ret uden derved at støde Kongen, og er det ikke et Tegn paa Svaghed, at man ikke gjør det? Hvorfor skal Danmark være det eneste Land i den civiliserede Deel af Europa, hvis Fyrste vægrer sig ved at tilstaae denne Frihed (Rusland og Tyrkiet ere for Øieblikket de eneste, der dele denne Skjæbne med os), og endnu et, hvis Kongen døde, havde man da mere Ret til at fordre denne Frihed af hans Efterfølger, end man har havt til at fordre den af ham selv.

Jeg forstaaer det ikke ret. Hver Dag bemærker man hos Kongen en Hjertens Godhed, som udmærker ham fremfor de fleste andre Fyrster, og det er sandsynligt, at han vil det Gode, men hvorfor vil han da ikke gjøre dette lille Offer. Det var, som det synes mig, den

simpleste Maade at vinde alle sine Undersaatters Tillid. Er det da ikke nu det gunstige Øieblik? Hele Europa er beskjæftiget med at skaffe sig Constitutioner. Og den største Deel af Fyrsterne ere saa at sige i Krig med deres Folk. Hvis Kongen af Danmark under saadanne Omstændigheder gav Folket af sig selv, hvad de Andre give nødtvungent, troer du da ikke, at det vilde gjøre en stor Sensation, og at han vilde vinde Agtelse overalt i Europa? Man siger ofte, at den Frihed, som et Folk nyder under en constitutionel Regering, kun er indbildt, at det undertiden er mere undertrykt under en constitutionel Regering end under den absolute Konge, men denne indbildte Frihed er det ikke netop den, der giver Folket Energie, og som danner store Mænd. Enhver vil tage Deel i Styrelsen og søge at skaffe sig Kundskaber.

Den 5te Marts.

Med Hensyn til det Emne, hvorom jeg talte ifor-
gaars, maa jeg omtale, at Hr. Andrieux, der er Pro-
fessor i fransk Literatur, en Mand af stor Retsindighed
og Aand, gjorde den Bemærkning ved at foredrage et
Sted af Lafontaines Fabler, hvor denne Forfatter siger,
at man kunde ikke udtale for megen Roes over sin Gud,
sin Konge og sin Elskerinde, at det var for meget sagt,
at man ikke kunde rose sin Konge for meget, og at La-
fontaine havde havt Uret ved at udtale disse Ord, som
kunde være farlige for hele hans Land. Er det ikke
Lovtalerne, som man har udøst og endnu udøser hver
Dag over Kongen, der bringer ham paa den Idee, at
Folket er tilfreds med ham. Hvor dog en Konge er
ulykkelig, naar han ikke har en eneste Mand ved sin
Side, der vil bringe ham ud af den Vildfarelse, og som
vover at sige ham Sandheden. Jeg havde endnu mange
lignende Spørgsmaal at rette til dig, men jeg vil vente
dit Svar, før jeg stiller dem.

Jeg undlader ikke at underrette dig om en Begi-
venked, som beskjæftiger hele Paris for Tiden, og som,

uagtet den i og for sig er en Bagatel, dog paa Grund af Tidsforholdene medfører mange Følger. To Boghandlere, som havde forenet sig om at give en ny Udgave af Voltaires og Rousseaus Værker, averterede for at skaffe sig Subscribenter dette i de offentlige Blade. Parises Præsteskab sluttede sig sammen og offentliggjorde et lille Skrift, hvori det fordømte Boghandlernes Plan og søgte at lægge Værkerne for Had i Mængdens Øine. Det sagde blandt Andet, at det var dem, som havde fremkaldt Frankrigs Ødelæggelse, og som havde draget Folket fra den sande Tro. Naar man læser dette Skrift, troer man, at det er en Bog fra det 8de eller 9de Aarhundrede og forstaaer ikke, hvorledes man har vovet at skrive slige Ting paa et Tidspunkt, da den mindst Oplyste maa finde dem latterlige. Der er f. Ex. et Sted, hvor der siges: Gud, tilgiv os, at vi sige det, men hvis Du ikke forskyder disse to Værker fra Dit Rige, saa er Du fortabt“. Denne ene Sætning forekommer mig at være nok til at vise, af hvad Beskaffenhed hele Arbeidet er. Seer jeg Leilighed, skal jeg sende dig den sammen med de to Boghandlers Svar, som er meget vel skrevet. Følgen af disse Demonstrationer har været, at en stor Mængde Mennesker have abonneret paa Udgaven, og at Voltaires og Rousseaus Grundsætninger derfor ville blive endnu mere udbredte.

Den 14de Marts 1817.

Jeg har her for nogle Dage siden seet et Museum for alle Slags Maskiner; de vare opstillede ved Siden af de paa dem forfærdigede Producter. Maskinerne ere deels i Model, deels i samme Størrelse, hvori man finder dem i Fabrikerne. Saasnart de ti Aar ere forløbne, i hvilke den, som har gjort Opfindelsen, har Privilegium paa at holde den hemmelig for at han kan høste Fordeel ved at være den Eneste, der kan betjene sig af den, er han forpligtet til at forære Samlingen enten en Model

eller en fuldstændig Maskine med nøiagtig Beskrivelse af Constructionen og Brugen, og da kan Enhver gaae derhen for at see den og derefter construere lignende. Jeg har der seet en fuldstændig Modelsamling af alle de Maskiner og Utensilier, hvoraf man betjener sig ved Krudtfabricationen. Det vilde være umuligt at beskrive dig alle de Maskiner, som der ere samlede. Man finder der i een Bygning alle Fabriker i hele Frankrig. Der er ansat Lærere ved dette Etablissement. Hvis jeg bliver her næste Vinter, vil jeg der studere Mechaniken under en af disse Læreres Veiledning, og derefter troer jeg at være istand til at besøge det franske Artilleries Etablissement, hvis Centrum er Metz, og hvis jeg maa vende lige hjem, kan jeg see og forstaae Indretningen af de Fabriker, jeg møder paa min Voi.

Den 23de April.

— — — — —

Man har atter aabnet Udstillingen i Louvre, som man havde lukket i nogle Uger for at ordne Udstillingen af de Malerier, Tegninger, Stik og Billedhuggerarbejder, som Frankrig har frembragt i de sidste Aar, og især af det, som ikke har været offentlig udstillet. Denne Udstilling omfatter 808 Oliemalerier, 135 Billedhuggerarbejder, 11 Bygningstegninger og 106 stukne Arbejder (iblandt dem flere, som ere stukne i Steen). Da jeg ikke er Kjender, saa vover jeg ikke at udtale mig med Hensyn til disse Arbejders Værd, men jeg troer imidlertid at kunne sige, at der Intet findes, som overgaaer vor Eckersberg, men jeg maa ogsaa tilføie, at Frankrigs betydeligste Maler, den berømte David, ikke har udstillet noget Billede. I det Hele troer jeg at have bemærket, at der er mere Correcthed i Tegningen end Skjønhed i Farverne. Den franske Skoles Billeder forekomme mig at være correcte, men ikke livlige, som de italienske. Jeg kan ikke nævne dig et eneste af disse

Billeder, som har slaaet mig uden et ganske lille, der viser det Indre af et Huus. Der er flere, som tiltrække sig Mængdens Opmærksomhed, men det er mere ved Sujettet end i deres Egenskab af Malerier. Blandt disse udmærker sig et, som forestiller en Scene af Krigen i Spanien. En lille fransk Troup bliver overrumplet og nedsablet af en 800 Mand stærk Guerillabande. Selve Kunstneren (en vis General Lejeûne) førte Commandoen over de Franske. Det er næsten umuligt at faae dette Billede at see, saa mange Nysgjerrige stimle altid sammen om det. Det er rimeligt, at man ikke har udstillet de Billeder, der handle om de store Begivenheder fra Napoleons Tid, og som udentvivl ere udførte af de største Knnstnere for at pryde de mangfoldige Bygninger, som denne store Fyrste har ladet opføre. Fyrstehadet gjør Kunsten stort Afbræk, naar det ikke er tilfreds med at forfølge Modstanderens Person, men udstrækker sig lige til Billederne af ham. Man har saaledes vansiret en af Luxembourgslottets skjønneste Sale (nu Pairskammerets Sal) ved at sætte slette Tapeter ovenpaa meget gode Billeder, der fremstille Episoder af Napoleons Historie.

Den 27de April.

— — — — — — — — Idet jeg tænker paa den Ed, som vi have aflagt til Kongen, forekommer det mig, at Formularen knytter os altfor fast til Kongens Person som absolut Souverain, og udsætter os for at blive Meenedere i det Tilfælde, at Kongen kom i Strid med sit Folk, et Tilfælde, som man har seet finde Sted; thi hvorledes skulde jeg kunne bære Vaaben imod et Folk, der fordrer de Rettigheder, som hver Mand bør nyde? Nei, jeg vilde aldrig støtte den enkelte Mands Overmod imod mine Landsmænd. Jeg skulde være rede til at døe for at frelse min Konges Liv, men aldrig vilde jeg drage min Kaarde for at forsvare den absolute Kongemagt, som jeg ha der ligesaameget som jeg elsker Kongens Person.

Kunde man ikke finde paa et Middel til at forandre denne Formular, idet man forestillede Kongen, at det grændser til Tyranni at aflægge Ed efter den som den er, hvilket jeg er vis paa, han misbilliger. Dersom Armeen, eller idetmindste Størsteparten af Armeen, bad ham om at forandre den, vilde han saa ikke gjøre det? Hans naturlige Godhed og hans Charakteers Loyalitet taler til Fordeel for os. Jeg tvivler ikke om, at Kongen, naar han var ene, ikke et Øieblik vilde nægte sit Folk en moderat Constitution, men han veed ikke, at man saa ivrigt ønsker denne Constitution, og Hoffet, som drager Fordeel af den absolute Magt, faaer ham til at tro, at kun gjennem Absolutismen kan han være lykkelig. Hvis han tænker paa at drage Fordeel af Omstændighederne for at forene de tre Kroner (og Danmarks Konge maa altid stræbe hen imod dette Maal), maatte hans egen Interesse oplyse ham om, at aldrig vilde Norge, og i Særdeleshed aldrig vilde Sverig have en Konge, som ved alle Leiligheder lod skinne igjennem, at han havde en afgjort Tilhøielighed til at bevare den absolute Magt.

Det forekommer mig, at en Dansk maa skamme sig over at see Nationen med saa stor Lethed hengive sig til Trældom, at den lader disponere over sit Gods uden at faa Rede for, hvorledes man gjør Brug deraf, og aligevel er der ikke en Eneste, som har Mod til at reclamere den Ret, som man før har havt, og som Nationen aldrig har givet Afkald paa. Det 'er sandt, Nationen modsatte sig ikke Frederik den 3die, som forstod at benytte de gunstige Omstændigheder for at gjøre sig uafhængig, men det er ikke at indvillige.

Hvortil nytter os alle vore rige Herrer, som Lykken har givet Ret til at tale for sig selv og for os andre, dersom de ikke benytte sig af denne Ret, dersom deres Patriotisme bestaaer i, at de betale deres Skatter og spise deres Penge op; det er ikke Kongen, man maa

bebreide den Søvnens og Svaghedens Tilstand, hvori vort Land befinder sig, nei, det er over os selv, det er over det oplyste Parti i Nationen, vi maa beklage os. De Mænd, som ved deres Alder, ved deres Bekjendtskaber og ved deres Loyaltitet have vundet deres Landsmænds Tilslutning, dem er det, der maa tale først, de ere visse paa at blive hørte af Regjeringen og støttede af os andre; man vilde hos dem kalde Mod, hvad man hos en Mand uden Navn vilde kalde Galskab. Øieblikket er gunstigt; thi vi ere ikke udsatte for, at vore Naboer skulle blande sig i vore Affairer for at drage Fordeel af vor Uenighed, da de ere beskjæftigede med at ordne deres egne Sager, og desuden vilde Uenigheden vel ikke blive stor, eftersom hele Nationen ønsker en Forandring. Hvor maa dog en Mand føle sig lykkelig, naar han kan sige: „Jeg har gjort mit Land en Tjeneste“.

Hils Moder og mine Søstre, jeg tænker hver Dag paa dem, og ønsker, at de boede i Paris, eller at jeg engang imellem kunde flyve til dem, men dette maa jeg undvære. Hils de øvrige Medlemmer af Familien, glem ikke at hilse Oberst Saint Aubain og hans Familie. Mindet om dem er mig altid kjært. Jeg siger dig selv Farvel med det Ønske, at jeg en Dag kan kalde mig mig din værdige Søn.

A. F. Tscherning.

Den 20de Juni 1817.

Jeg har havt Leilighed til at gjøre Bekjendtskab med flere Officerer af Gardeartilleriet, den eneste Afdeling af denne Vaabenart, som er i Garnison i Parises Omegn, de har modtaget os med megen Høflighed; en af dem, til hvem Rothe var anbefalet, har ladet os see de Værksteder, over hvilke han har Inspection, og har indbudt os til Middag for at præsentere os for flere af sine Kammerater. Vi have havt Leilighed til at see dette Artilleri skyde blindt og kaste Bomber; man maa tilstaa,

at de gjøre det godt, men ikke bedre end vi, som man har villet overtude os om; om de ogsaa skyde lidt bedre, saa er det vist, at deres ridende Artilleri hverken manœvrerer med saa megen Hurtighed eller saa megen Præcision som vort; hvad de gjorde bedst, var deres Ricochetskud, som gjordes for at demolere de Piecer, der vare opstillede bag et Brystværn; af 24 Skud have 3 ramt Affutagerne og sønderslaaet dem, 4 ere gaaede ind i Brystværnet. En Bombe, som forvildede sig lidt, rettede sig imod mig, jeg fik neppe Tid til at fjerne mig 2 à 3 Skridt, før den slog i Jorden paa det Sted, som jeg lige havde forladt.

Den 3die Juli 1817.

Kjære Fader.

Før jeg begynder mit egentlige Emne, vil jeg fortælle dig en Begivenhed, som er ganske morsom. Den kaster just ikke noget ærefuldt Lys over de Mænds Kundskaber, der omgive Kongen og meddele ham, hvad der vedkommer Rothe og mig. Du veed, at man efter Studiet af den theoretiske Chemie foretager den saakaldte chemiske Analyse, hvilket ikke er andet end en Repetition af Alt, hvad man har lært, eller med andre Ord, Anvendelsen af chemiske Midler for at komme til Kundskab om de forskjellige Stoffers S sammensætning. Eftersom vi maanedlig maa indgive Rapport om, hvorledes de af os fulgte Øvelser skride frem, saa have vi ogsaa indberettet, at Thenard vilde begynde paa den chemiske Analyse. Denne Rapport kommer til Kjøbenhavn, og der forfærdes de gode Herrer over Ordet Analyse. Idet de nemlig altid have hørt Tale om Analysen i Mathematik som noget rædsomt Noget, der ogsaa kaldtes høiere Mathematik, troe de, at den chemiske Analyse er noget Tilsvarende og skynde dem at sende mig et Forbud mod at fortsætte Studiet af den „høiere Chemie“. Da jeg fik

denne Ordre*), vidste jeg først ikke hvad jeg skulde gjøre; imidlertid tænkte jeg som saa: der findes Intet, som hedder høiere Chemie, du kan da fortsætte dine Studier i al Ro. — Vare kun alle Ordre saa lette at bringe i Udførelse.

Den 13de August 1817.

Jeg har modtaget dit Brev af 29de Juli; det er kommet til mig i en højst besynderlig Tilstand. Convoluten havde været brækket og atter forsegleet med Oblater, man havde med Traad bundet dertil — ti danske Skillinge, indsvøbt i Papir. Jeg var ude, da Brevet blev bragt fra Postvæsenet, jeg kunde saaledes ikke gjøre Indsigelser, men jeg kommer udentvivl til at betale disse danske Skillinger meget dyrt.

Du raader mig til at søge General Reigner med al Iver, jeg har Intet forsømt i saa Henseende, men det synes, at han for bestandig har opslaaet sin Bopæl paa Landet, siden de sidste Tildragelser have sat ham ud af Virksomhed. Jeg veed godt, at en saadan Mand kunde være mig til megen Nytte, naar jeg kunde træffe ham. Men hvorledes skulde jeg kunne fremstille mig for ham, hvem skulde indestaae ham for, at jeg ikke var en Bedrager, der under et falskt Navn søgte at indsnige sig hos ham for at aflure ham hans hemmelige Følelser

*) Som Curiosum anføres her den allerhøieste Ordre, som forbyder Tscherning Studierne af disse høiere Grader af Chemie. — „I Anledning af de os under 15de ds. indsendte Rapporter fra Lieutenanterne Tscherning og Rothe, som studere i Paris, indsee Vi ikke Nyttens af at studere de høiere Grader af Chemie; thi saadant kan vel være nyttigt og nødvendigt for den, der skal være Lærer i denne Videnskab eller er bestemt til Forretninger, hvorved samme er Hovedsagen, men for en Officer finde Vi, at sligt Studium er til liden eller ingen Nytte, og Hovedhensigten af, at Vi sende disse Officerer til Paris er dog unegtelig den, at perfectionere dem udi Videnskaber, som ere til Nytte og nødvendige for en Militair“.

angaaende den nuværende Regjering. Han har havt Exempler nok paa lignende til at kunne blive mistroisk. Det er ikke her som hjemme hos os, hvor Rygtet følger Personen, her er man høflig mod Enhver, men man har altid Mistillid til Fremmede, det er en Følge af Statsrevolutionen, du behøver kun at læse de Processer, som i den sidste Tid have verseret for de franske Domstole, og du skal see, hvorledes falske Venner af den Anklagede er gaaet til ham i Fængslet, og have modtaget hans Fortrolighed, og bagefter have skadet ham ved at optræde som Vidner imod ham.

De Forretninger, jeg har havt for hans Højhed Prindsen, har været at skaffe ham Oplysning om den Kunst, som her gaaer under Navnet Lithographie, det vil sige at trykke Skrift eller Tegninger ved Hjælp af en Steen; han har villet vide, hvorvidt denne Kunst til at mangfoldiggjøre Tegninger var anvendelig paa Militairkort. Jeg har maattet udføre flere Tegninger paa Stenen og ladet dem trykke, men da man gjør en Hemmelighed af, saavel hvorledes Stenen tilberedes, som hvorledes Blækket og Blyanten tilberedes, har jeg maattet bruge megen Tid og mange Penge (af min egen Lomme) for at være istand til at give en rigtig og udførlig Beskrivelse om, hvorvidt denne Kunst kunde være til Nytte for Armeen.

Espingolvaabenet forekommer mig nyttigere end Raketterne, som jeg sammenligner med de Balloner, ved hvis Hjælp man havde til Hensigt at gjøre Landgang i England. Jeg troer ikke, at det vilde være nyttigt at føre med Armeen Bomber af et saa stort Caliber uden at være nødt til at danne et betydeligt Train for at transportere Morterer. Det forekommer mig umuligt at kunne rette dem med Nøiagtighed, naar jeg seer den store Mængde Tilfælde, som kan føre dem ud af deres Vei; see blot, hvorledes ved Bomber, der kastes med Morterer, det ene Skud varierer fra det andet, og det er dog et

Vaaben, som man har forbedret paa i lang Tid, og paa hvilket de ydre Omstændigheder ikke influere saameget som paa Rakterne; jeg har desuden en Forkjærlighed for de lette Vaaben, jeg holder ikke af Kanonade paa lang Distance, den tjener kun til at opmuntre Fjenden. De heftige Angreb derimod overrasker og forfærder ham. Dersom jeg var saa lykkelig en Gang at forsvare mit Fødeland i Spidsen for en Armee, vilde jeg ikke svække den ved lange Hesitationer.

Du siger mig, at F. har talt meget til min Fordeel, han gjør det maaskee for at nøde mig til ikke at tale ondt om ham, for han kunde ikke være forfængelig nok til at mene, at jeg skulde tale godt om ham. Han har paa en Maade Ret i at sige, at jeg har commanderet Batteriet; jeg var altid hos ham, og da han var for svag til at commandere alene, har jeg paa en Maade havt den absolute Magt, medens han lod, som om han havde den, ikke desmindre var denne Stilling ikke meget behagelig, den fremkaldte jævnlig Trætte med mine Kammerater, saa jeg blev glad ved at blive Qvarteermeister, hvor jeg ikke havde med Regnskaberne at gjøre, hvilket jeg havde, til jeg forlod Batteriet.

Jeg maa endnu tilføie, at jeg aldrig har blandet mig i Fouragesagerne uden for at modtage, jeg har aldrig givet mig af med at fordele Fouragen, jeg har indskrænket mig til at gjøre mine almindelige Iagttagelser derover. Følgende Anecdote kan give dig en Idee om, hvorledes jeg stod mig med ham.

Vort Batterie laa i Bremens Omegn, vi havde alt været flere Dage i de samme Qvarterer, og efter al Rimelighed skulde vi blive endnu mindst en Maaned. Rationerne formindskedes, flere af mine Kammerater talte derom og vilde, at man skulde protestere; jeg gik til Capitainen og sagde ham ganske venskabeligt: „Tag Dem i Vare for Deres Underofficeer, der uddeler Fouragen, han er dem vist mere hengiven, end De egentlig

kan ønske, idet han gaaer saa vidt, at han formindsker Rationerne. Capitainen, der følte Bebreidelsen, blev rød i Hovedet, takkede mig for mit Venskab imod ham og for min Iver for at gjøre ham Tjenester, han lovede, at han skulde nok faa disse Misbrug rettede, hvilket jeg antager, at han har gjort, da jeg lang Tid efter ikke hørte Klager.

Jeg takker dig for dit Tilbud om at forstrække mig med 300 Francs, især fordi jeg deri seer et Tegn paa din faderlige Godhed, men jeg troer ikke, at jeg trænger til dem for Øiebliket; maaskee kommer der en Tid, hvor mine Finantser ville være i en mindre heldig Forfatning, da forbeholder jeg mig Ret til at gjøre Brug af din Godhed.

Jeg beder dig hilse min Moder og mine Søstre, tænk ofte paa din Søn.

A. F. Tscherning.

Paris den 7de November 1817.

Kjære Fader.

— — — — — Du skal ret have Tak for dine Bemærkninger om min Stil og Retskrivning. Selv har jeg gjort de samme Iagttagelser, men trods al min Umage har det ikke været mig muligt at aflægge disse Feil. Min Tanke, heelt optaget af det foreliggende Stof, faaer ikke Stunder til at anvende den tilbørlige Omhu paa Ortographien og mit Øie savner den fornødne Lethed i at følge Pennen. Det er nu mere end 10 Aar siden, at jeg begyndte at lære at læse og skrive mit Modersmaal og med Skam maa jeg tilstaae, at jeg endnu kan begaae grove ortographiske Bommerter; for en Deel troer jeg, at Aarsagen ligger i den Forskjel, som der er mellem Skriftsproget og Talesproget, en Forskjel, som jeg idetmindste troer, at man maa søge saa meget som muligt at bringe til at forsvinde. — — — —

Din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

20de November 1817.

I mit sidste Brev har jeg berørt en Plan, som jeg havde lagt til en Reise, som skulde gaae for sig til næste Aar. Den er, det tilstaaer jeg, temmelig omfattende, og det bliver maaskee nødvendigt at gjøre Indskrænkninger i den; men ligemeget, jeg vil meddele dig den i sin Heelhed.

Henimod Juni Maaned tænker jeg at have tilegnet mig de Kundskaber, der ere nødvendige for at kunne reise med Fordeel. Paa den Tid tænker jeg da paa at forlade Paris og gennemreise Frankrig, især har jeg i Sinde at anvende Sommeren og Efteraaret til at besøge Havnene, Arsenalerne o. s. v. Dersom Tiden skulde tillade det, kunde jeg have Lyst til at gjøre en Afstikker til Spanien for at see de smukke Miner, som er der, Saltværkerne, de Provindser, hvor Salpeteret dannes af Naturen o. s. v. Efter denne Spadseretur vilde jeg vende tilbage og tilbringe en Deel af Vinteren 1818 i Paris for at tænke over, hvad jeg havde seet, og for at raadføre mig med Bibliotheker og Professorer om Alt, hvad der var forekommet mig at fortjene Opmærksomhed og mig fremmed. I Februar Maaned 1819 vilde jeg begive mig til Holland for at see Oversvømmelserne og de Midler, som man anvender for at bortskaffe Vandet og istandsætte Diger og Sluser. Fra Holland vilde jeg gaae op ad Rhinen og besøge de fortrinlige Fabriker, som findes i disse Egne. I Metz vilde jeg saa tilbringe nogle Uger for at overvære Artilleriets Prøver og Øvelser; det har her sit Hoveddepot og sin specielle Skole for de Officerer, der ere udgaaede som Elever fra école polytechnique. Fra Metz har jeg i Sinde at gennemreise Elsass og de badensiske Lande, hvor der findes Fabriker og Bjergværker, Broer, Fæstninger o. s. v. I August Maaned vilde jeg kunne være i Schweitz, hvilket netop er den Aarstid, der er heldigst, naar man vil besee dette skønne Land. Efter at have reist gennem Schweitz,

ønskede jeg at opholde mig nogle Maaneder i Italien, og vilde da lægge min Reise saaledes, at jeg kunde tilbringe Vinteren enten i Wien eller i en anden tydsk By, hvor der fandtes et godt Universitet. Sommeren 1820 vilde jeg anvende til at gennemreise og besee Tydskland, og mod Slutningen af dette Aar vilde jeg da vende tilbage til mit Fædreland og til Eder og alle mine Venner. Jeg vilde da være en endnu ung Mand og istand til at anvende mine Kræfter til Bedste for mit stakkels Land, thi det er nødvendigt, at vi alle uegennyttigt offere det vore Kræfter, hvis vi skulle bevare vor Uafhængighed. Du vil sige, at dette er altsammen meget net stillet op, men Pengene. Nu vel, du skal da see, hvorledes jeg har gjort min Beregning med Hensyn hertil. Hvis Kongen vilde overlade mig min Gage (∴ heri ikke indbefattet de Tillæg, som jeg nu nyder) og give mig et Tillæg paa 20 hollandske Ducater om Maaneden, saa mener jeg næsten at kunne slaae mig igjennem med Hensyn til Bestridelsen af Udgifterne ved min Reise. Hele Summen vil da ikke overstige 600 Ducater, der betaales i circa 3 Aar. — See dette er mine Ønsker; uagtet store, kunne de dog sammenfattes i faa Ord. Jeg vilde juble, dersom min Plan havde Held, men jeg skal ikke være bedrøvet, om den skulde strande. Jeg havde nær glemt et meget vigtigt Land, det er England; maaskee kunde man opgive Italien for at faae England at see.

Frederiksværk den 18. December 1817.

Min kjære Søn.

Jeg skylder dig Svar paa dine sidste Par Breve. En Sygdom, for hvis Eftervirkninger jeg endnu ikke er ganske befriet, forsaavidt mine Øine ere meget svage, har forhindret mig i at skrive. Om kort Tid haaber jeg midlertid at være fuldkommen rask.

For dine interessante Iagttagelser om Krudttilvirkningen er jeg dig megen Tak skyldig. Jeg er saa nogenlunde istand til at danne mig en rigtig Forestilling om de nye Fabrikationsmetoder, som bruges i Essone.

Til Oberst Maissiat staaer du i stor Gjæld. I et Brev til Kongen, hvori han takker ham for en Naadesbeviisning, har han rost dig i stærke Udtryk. Hans Majestæt har viist mig den Naade at sende mig en Afskrift.

Da jeg forleden gjorde Kongen min Opvartning, benyttede jeg Leiligheden til at tale om dit Ophold i Frankrig og om dine Reiseplaner. Jeg er bange for, at jeg ikke vil formaae at skaffe dig Understøttelse for længere Tid end et Aar, og at du derfor kommer til at opgive Planen om at besøge Havnebyerne i Frankrig og Spanien, ligesom det paatænkte Vinterophold i en eller anden tydsk By. Men hvis du er heldig nok til at komme til at see Schweitz, reise til Italien og derfra gjennem Tyrol til Wien og saa nedad Rhinen til Holland, vil allerede dette være dig til stor Fordeel og godt medtage et Aarstid. Naar du saa dertil kunde gjøre en Afstikker til England paa Hjemveien til dit Fædreland og opholde dig der en tre Maaneders Tid, og endelig besøge Sverrig og Norge, saa er det alt, ja mere end jeg tør haabe og vente.

Din Bestefader har været Døden nær, men er kommen sig fuldstændig; han er nylig bleven Commandeur af Dannebrog. Hele din øvrige Familie og Bekjendtskabskreds, din Moder og dine Søstre befinde sig alle vel og har den 12te sidstleden tømt et Bæger paa din Sundhed. Jeg kunde kun sidde hos. Vi ønske dig alle i det kommende Aar Helbred og godt Mod.

Jeg er som altid din Fader og oprigtige Ven

Tscherning.

Uddrag af en Dagbog, ført under Opholdet i Paris.

Den 1. Januar 1817. Igaar Aftes just som jeg var beskjæftiget med at lave mig til for at gaae paa en Concert, som blev givet her, modtog jeg Prindsens Ordre til at begive mig til Paris den 4de. De nærmere Underretninger herom skulde jeg afhente hos ham selv den 2den; jeg tilbragte derfor en stor Deel af Dagen med at ordne mit Tøi og med at gjøre forskjellige Aftaler angaaende min Reise. Nytaarsdag er en endnu langt travlere Tid i de franske smaa Byer end den, saavidt jeg har bemærket, er hos os. Foruden den almindelige Kirkegang og Lykønskning, naar man møder hinanden, er det endnu Skik, at man løber fra Huus til Huus for at lykønske, ja der sees saa nøie derpaa, at flere Dage ere bestemte til dens Opfyldelse, for at hver En kan faae Tid til at gjengjælde de modtagne Visiter.

Den 15de. Formiddagen tilbragtes som sædvanlig paa Forelæsningerne. Om Eftermiddagen kom Cpt. Abrahamson til os og bragte os en Indbydelse fra Ministeren til at spise hos ham til Middag. Jeg havde en Disput med Cpt. Abrahamson, som paastod, at vores Konge slet ikke var bunden til sine Love, men at han kunde gjøre Undtagelser, naar han vilde; jeg derimod paastod, at Kongen, saa længe han vilde lade en Lov staae i Kraft, var nødt til at følge den, men tilstod vel, at han kunde hæve den, naar han vilde. Jeg sagde fremdeles, at jeg troede, at jeg ikke var min Konge videre Pligter skyldig, naar han ophævede de menneskelige Love, som stode ved Magt, da jeg svor, og blev sine Undersaatters Tyran.

Den 17de. Hr. Heiberg havde den Godhed at forelæse os et Stykke, som han har skrevet over de senere politiske Tildragelser; det fører Tittel af Svar paa det fra det Ebeltoftiske Videnskabers Selskab opgivne Prisspørgsmaal: „Med hvilken Ret tør Fanden blande sig i Opdragelsesvæsenet?“ (For nogle Aar siden havde der

været et Spørgsmaal opgivet i Danmark, som lød lignende, kun at der stod Staten istedetfor Fanden, men udenpaa Bindet havde Sætteren af en Feiltagelse sat Satan). Han gaaer i denne Piece især ud paa at laste de Indretninger, som gjøres til Oplysningens Forhindrelse og det især Frankrig betræffende. Indledningen, som var det, der behagede mig meest, var en Undersøgelse, om hvem og hvad Fanden var, og slutter med at bevise, at han var en Konge. Fra denne Slutning gaaer han siden ud og siger, hvad Konger tør gjøre, tør Fanden altsaa med samme Ret, og ved at anføre Exempler beviser han Fandens Ret. Efter dette beviser han, at han (Fanden) allerede har blandet sig deri, og han slutter med at advare Folkene, sigende, at, som det synes, er Fanden nær ved at undertrykke dem. Især da Hæren (Præsterne), som er bestemt til at bestride ham, synes at være underkjøbt og at være af hans Partie. Hans Lignelse imellem de jordiske Kongers Adfærd og Fandens, saaledes som Bibelen omtaler ham, ere yderst vittige og bidende.

Den 18de. Cpt. Abrahamson fortalte mig en ret mærkelig Historie om, hvorledes de endnu staaende Ørne vare blevne frelste fra Døden, der var dem tiltænkt; medens man var i bedste Gang med at dræbe dem, bad Forstanderen for Monuments français om en af disse Fugle, da der imellem dem fandtes de største Mesterstykker af Billedhuggerkunsten; man blev opmærksom herpaa og for at redde nogle af disse Mesterstykker, fandt man paa at bemærke, at Ørnen havde været brugt tilforn af den bourbonske Familie, at den i det Hele var et Tegn paa Noblesse, og at den i mange Kirker fandtes paa Alteret anvendt til at bære Bibelen, og forandrede desaaarsag Dommen dertil, at kun de, der vare kronede skulde ødelægges. Billedhuggerne, som havde deres Børn

kjære, benyttede den gode Leilighed og frelste dem ved om Nætterne at hugge Kronerne af dem og sætte Fjær paa i Stedet for den kongelige Pynt.

Den 25de. Et tydeligt Bevis paa, hvor lidet det franske Folk elsker Adelen, havde jeg i Dag i Hr. Andrieux's Time. Da denne talte om Forfængelighed og citerede nogle Vers, som især sigtede paa Ahnestolthed, saa applauderede strax det hele Publicum.

Den 27de. I Tuillerihaven traf vi Heiberg, med hvem vi gik Gangen flere Gange op og ned; vi talte om Museet, og han fortalte os, at ogsaa her havde de Allierede fulgt Napoleons Exempel, thi mange af de Stykker, som de toge bort, havde Frankrig ikke taget, men faaet istedetfor Pengesummer, som de Stater, Stykkerne havde tilhørt, skulde have betalt til Frankrig. Han fortalte os ogsaa en Tildragelse, som meget oplyser Napoleons Character. Medens han var i Bayonne blev der indbragt adskillige Breve, som man havde opsnappet, blandt andre et, hvori Carl den IV skrev til sin Søn om sine Pligter imod Folket. Heiberg oversatte det og gav det til Ministeren, denne gav det atter til Napoleon, som, da han læste det, sagde til Ministeren: „Deres Oversætter er et Bæst, han har ikke oversat rigtigt, der har bestemt i det været Tale om Folkets Pligter imod Kongen“.

Den 31te. Andrieux sagde om Fruentimmerne i Anledning af Indbildningskraften: „Jeg siger det saa sagte, men jeg troer, at Fruentimmerne have mere Indbildningskraft end Fornuft, og at man burde søge at svække den første og at uddanne den sidste“. „Saaledes“, sagde han, „har Musikken ofte henrevet Sandserne ved at spænde Indbildningskraften“. Ved en anden Leilighed anmærkede han, at det rimeligviis var falskt at sige, at Sprogene forfinedes, alt som Sæderne fordærvedes. „Thi“, sagde han, „det franske Sprog er forfined meget i de sidste 35 Aar, og Sæderne ere i denne Tid snarere blevne for-

bedrede end forværrede“. Disse 35 Aar betyde siden Revolutionen, og Andrieux er en stor Liberalist.

Den 11te Februar. Jeg underholdt mig i Aften en Times Tid med min Vert og nok en Franskmand og indlod mig i politiske Forhandlinger med dem; besynderlig fandt jeg, at de yttrede deres Meninger meget frit om Regjeringen, hvilken de ikke elskede meget; man forundrer sig ikke over de Franskes store Fremskridt, naar man blot lægger Mærke til den store Tiltro hver enkelt Mand har til sine Kræfter, ogsaa heri ligger deres Ulykke, thi den kommer unegtelig af deres altfor store Overmod. Man kan f. Ex. høre dem sige: „Naar den franske Nation var enig, saa kunde den let overvinde hele Europa, at de kunde uddrive den allierede Armee, om de endog kun vare bevæbnede med Stokke“ og flere Ting af samme Slags.

Den 4de Marts. Andrieux bemærkede, at Voltaire var som Tragoediedigter betragtet maaskee en af de meest christelige, som har existeret, og forelagde i denne Anledning et Stykke af et af hans Værker. Denne Bemærkning kom meget beleiligt i en Tid, hvor Præsterne have søgt at gjøre ham og Rousseau saa forhadte. Han sagde blandt andet, at det næsten vilde være lettere at gjøre 3 Literaturcursus uden at citere andet end Værker af Voltaire, end at gjøre dem uden at citere ham.

Den 28de April. Den saa almindelig besøgte Promenade, kaldet Long-champ, begynder allerede i Dag. Alleen i Champs élysées var allerede fuld af Vogne, som og Spadseregangene ved Siden af vare temmelig opfyldte med Mennesker. Jeg traf Heiberg her og fulgte et Stykke med ham; han fortalte mig, at Anledningen til denne Spadseren havde fra Begyndelsen været, at der i Paaske-dagene blev sunget særdeles smukke Choraler i et Kloster, kaldet Long-champ, som laa ved bois de boulogne; lidt efter lidt var det udartet, og endelig, da man ikke mere fandt Klosteret, saa blev man i Champs élysées,

og Valfarten bestod nu i, at hver kørte i sin bedste Eqvipage eller red paa den bedste Hest eller gik i sine bedste Klæder. Moderne bestemmes her for hele Aaret.

Den 10de Mai. Marschal Massenæs Begravelsesdag. Man fortæller, at Kongen sendte Marschalstaven til hans Kone, af Frygt for at man skulde begrave ham med den gamle, som han endnu bestandig havde. Følget var talrigt, mange gamle Marschaller fandtes med. Mærkværdigt, at man saae Officerer i den gamle Uniform.

Heiberg forelæste os et Stykke, hvori han beviser, at Folket har Ret til at revoltere sig imod sin Prinds. Jeg billiger alt, undtagen hvad han siger om, at endog, naar Folket gjør Opstand mod en Konge, der handler ret, endog da har det Ret; Beviserne herfor maae jeg nærmere see igjennem, før jeg fatter dem.

Den 5te Juni. Var om Formiddagen hos Heiberg, saae hos ham to Stykker, som viste Præsternes Misbrug og de Skjændigheder, som disse bedreve. Det ene Stykke angik et Syn, en Hyrde havde havt i Egnen af Bordeaux. En Helgen nemlig havde viist sig for Hyrden paa det Sted, hvor hans Capelle fordem havde staaet, og forlangt, at denne skulde sige Øvrigheden, at han ønskede at see sit Capelle opbygget igjen; at de paa et Sted, som han angav, vilde finde de fornødne Stene, og at Communen let vilde blive enig om Bekostningen; alle disse Fordringer bleve fulgte af Løfter og Trudslers. Præsten, som Hyrden først henvendte sig til, vilde ikke troe, eller lod som han ikke troede det, og Hyrden forlod ham meget misfornøiet; men den samme Person viste sig paany for Bonden, og denne henvendte sig til en Sous-præfect der i Nærheden, som lod søge efter Stenene, fandt dem, som det var blevet sagt, og lod Capellet bygge.

Det andet Mirakkel er næsten endnu mærkeligere end dette første. I Languedoc (saavidt jeg erindrer) var fundet et Brev, skrevet med gyldne Bogstaver af Jesu Christi egen Haand; det paalægger Afholdenhed fra Ar-

beidet om Søndagen, paalægger Kirkegang, Faste, gaae til Præsterne etc. og truer med Forbandelse, hver som ikke følger slig Advarsel. Det ender med at paalægge den, som finder det, at bekendtgjøre det for Folket og lade enhver, som vil, afskrive det. Hvo som har det i sit Huus, skal vorde velsignet, hvo der finder det og gjemmer det, skal vorde forbandet; den derimod, der offentligt gjør det bekendt, skal faae alle sine Synder tilgivne, naar han blot skrifter dem til en indviet Præst.

Talen om den catholske Geistlighed bragte Heiberg til at udvikle sine Grunde, hvorfor han troede, at Præstestanden (den catholske), ligesaa skadelig som den nu er, har været gavnlig før, og det just ved sine sære Indretninger. Det var den eneste Stand, hvori den Fattigste kunde vente at stige til Souverain, i denne Stand var Souverainen underlagt Love, hvilket gav et godt Exempel for Folket, og da de ikke kunde gifte sig, saa kunde de ikke blive en Stand; der kun indeholdt udelukkende Frænder og Slægtninge.

Den 9de. Heiberg, hvor vi ogsaa vare, gjorde en Bemærkning om, hvorledes det første Kammer i en Stat, hvis Constitution fører to Kamre med sig, kunde indrettes. Det skulde bestaae af 25 Medlemmer, nemlig 5 Geistlige, som stedse vare, f. Ex. den ældste Bisp, den ældste Stiftsprovst, de to ældste Sognepræster. Af Armeen den ældste General og ældste Admiral, de to ældste Regimentschefer og den ældste Commandeur af Søetaten. Fra Lovkyndighedsmænd den ældste Stiftsamtmænd, den ældste Amtmand, den ældste Dommer, den ældste Sorenskriver og den ældste Foged. Fra Videnskaberne den ældste Professor fra hvert Facultet og den ældste Rector. Endelig de 5 resterende skulde Folket selv udvælge i deres Kammer. Ethvert af disse Medlemmer, de 5 sidste undtagne, tiltraadte deres Plads i Kammeret, saasnart de have faaet den Rang, som fører denne Forret med sig.

Efterat Tscherning havde opholdt sig omtrent halvandet Aar i Paris, lært de derværende militaire Etablissementer at kjende og nogenlunde erhvervet sig Færdighed i Sproget, mente han at kunne anvende den Tid, hvori han endnu tilligemed Kontingentet skulde opholde sig i Frankrig, med større Udbytte for sit Fag og for sig selv, hvis det blev ham tilladt at besøge de vigtigste Vaabenpladser, særlig Metz med sit udmærkede Bibliothek i artilleristisk Retning og sine øvrige Samlinger og derfra at foretage en Reise til Sydfrankrig, hvor de store Staal- og Krudtfabrikker fandtes. Han andrager herom hos Kontingentets Øverstkommanderende, Prindsen af Hessen, og da denne ikke er tilbøielig til at gaae ind paa hans Planer, fremkommer den nedenstaaende Brevvexling mellem den 21aarige Secondlieutenant og Hans Durchlauthed, Kongen af Danmarks Svoger.

In Ihrem an Mich eingesandten Gesuch wünschen Sie, Herr v. Tscherning, eine Reise nach Metz und andern Orten des südlichen Frankreichs zu machen, um sich bey den dortigen Schulen und Werkstellen über Artillerie und Ingenieur-Arbeiten umzusehen und zu unterrichten.

Ich möchte Ihnen hierin auch gerne willfahren, wenn es nicht mit einigen Schwierigkeiten verbunden wäre, denn Sie müssen, Herr v. Tscherning, bedenken, dass Sie von Sr. Majestät dem Könige nach Paris commandirt sind, um sich da so viele Kenntnisse als möglich zu sammeln und nicht auf Reisen in den Provinzen zu gehen.

Die Zeit, die Sie ansetzen, geht dabey so weit hinaus, dass es nicht unwahrscheinlich ist, dass das Contingent schon vor Ablauf derselben nach dem Vaterlande abmarschirt seyn wird. Die von Frankreich zu zahlenden Zulagen fallen also weg, und Ihre Einnahme wird bedeutend vermindert werden.

Die Academie zu Metz wird jetzt schon vom Capitain v. Abrahamson besucht, und von ihm erwarte Ich eine genaue Beschreibung über die dortige Artillerie- und Ingenieur-Schule. Es wäre also überflüssig, dass auch Sie dahin gingen.

Ich kann Ihnen daher nur den Rath geben, wenn Sie eine Reise in's südliche Frankreich zu machen wünschen, dass Sie sich deshalb an Sr. Majestät dem Königen und zugleich bemerken, dass Ihnen die zur Reiserforderlichen Kosten gesichert werden, wenn das Coningent vielleicht im Herbst abmarschiren sollte.

Hauptquartier Lewarde, den 11ten Juny 1818.

Friedrich Pz. Hessen.

Underdanigst Promemoria.

Igaar den 14de har jeg havt den Ære at modtage Deres Durchlaughtigheds Skrivelse af 11te Juni til Svar saa min for nogle Dage siden gjorte Ansøgning; det merter mig naturligviis at have faaet et Afslag, men jeg kjender for vel mine Pligter til at ville gjøre nye Forestillinger desangaaende; dog, da Deres Durchl. Skrivelse synes at tilkjendegive, at De misbilliger mit gjorte Forslag, saa troer jeg at turde vove at retfærdiggjøre mig, uden at paadrage mig Deres H. Durchlaucht. Utilredshed.

Deres H. D. synes at troe, at min Attraae har været ut forlade mine Arbeider i Paris for at gjøre en Reise, der vilde mindre give mig Anledning til at studere med Flid og saaledes opfylde H. M. Villie, end mit Ophold, hvor jeg er. I denne Anledning maae jeg have den Ære at bemærke, at jeg for vel føler hvor meget jeg er blevet mit Fædreland skyldigt ved den Naade, Hs. Maj. har viist mig, at ladè mig i over et Aar tjenstfri nyde min fulde Jage med Emolumenter til at ville spille noget Øieblik for at sætte mig i Stand til i Tiden ved mine Arbeider ut afbetale denne Gjeld; mit Ønske om at gaae fra Paris og til Metz har da alene være grundet derpaa, at jeg troede der at kunne anvende min Tid med større Nytte end i Paris, hvor ogsaa Forelæsningerne, jeg der frequenterer, snart høre op, og hvor altsaa hovedsagelig kun

Bibliothekerne giver mig Arbeide; men disse ere mindre skikkede for mig end Bibliotheket i Metz, hvilket alene er indrettet for mit Fag; vel sandt, at dette Bibliothek ikke er offentligt, men jeg har grundet Haab om at erholde Tilladelse til at benytte det; videre maae jeg lægge til, at om et Par Maaneder lukkes alle Bibliotheker i Paris. Min Mening med at gaae til Metz har ikke været at blive der nogle faae Dage for flygtig at besee Skolen der, men derimod at tilbringe 6 à 8 Uger for at belære mig ved Hjælp af de mangfoldige Midler, som Etablissementet der frembyder mig. Endnu kunde jeg lægge til, at jeg ved at opholde mig i Metz kommer til at leve imellem franske Artillerister og derved faaer megen Anledning til at faae Efterretninger, som jeg ikke kan faae her.

Hvad den øvrige Deel af den Reise angaaer, som jeg har ønsket at gjøre, da har det ingenlunde været min Hensigt at fare fra Provinds til Provinds, fra By til By, hvilket jeg haaber Deres H. D. let kan overbevise Dem om ved at betragte, at jeg kun maanedlig havde henved 300 Francs; min Attraae var at gaae til nogle enkelte Steder og opholde mig en tilstrækkelig Tid paa hvert, især var mit Ønske at see Staal- og Vaabenfabrikerne, som ere i de Egne; jeg troede nemlig at kunne see disse med Nytte, da jeg har været opdraget imellem saadanne Fabriker, ja endog selv har lært en Deel af Haandværket.

Hvad min Ansøgning angaaer med Hensyn til Penge, da maae jeg underdanigst bemærke, at jeg har søgt om Forskud indtil December, fordi jeg troede at netop det vilde blive ved den Epoque, at Contingentet kom til at marschere, thi jeg indseer heel vel, at mine Emolumenter maatte ophøre med Contingentets Afreise, og at jeg isaa-fald maatte tilbagebetale, hvad jeg havde faaet formeget.

Dersom jeg nu maatte have været saa heldig at overbevise Deres Durchl. om, at det ikke har været min

Mening at forlade Paris for at ophøre at arbeide, men derimod for at arbeide mere eller i det mindste mere nyttigt, da vilde jeg ansee mig særdeles lykkelig, thi sandelig den Tanke nedtrykker mig, at Deres Durchl. skulde troe om mig, at jeg under Navn af at gjøre Nytte skulde blot have søgt en Anledning til at more mig og saaledes at bedrage mit Land for de Penge og den Tid, som det skjenker mig, et Bedragerie, som jeg anseer for et af de største, og som jeg, saafremt min Alder og Stilling tillod og fordrede det, vist vilde være en af første til at paatale.

Deres Durchl. har den Naade at raade mig at ansøge Hans Maj., men hvorledes kan jeg det, saalænge jeg troer, at min Plan mishager Deres H. F. Durchlauchtighed.

Underdanigst
A. F. Tscherning,
Art.-Lieutenant.

Da der Herr Lieutenant in Ihrem letzten Schreiben erklärten, Sie könnten sich nicht an Sr. Majestät den König wenden, um Erlaubniss zu der von Ihnen projectirten Reise zu erhalten, so sah Ich Mich dadurch veranlasst Sr. Majestät die Sache vorzulegen.

Allerhöchstderselbe hat Mir mit der letzten Post geantwortet, wie Sie aus der Anlage ersehen werden.

Sollte der Herr Lieutenant von dieser Allerhöchsten Erlaubniss Gebrauch machen, so muss Ich Ihnen aufgeben solche Veranstaltung zu treffen, dass Mir Ihr Aufenthaltsort beständig bekannt ist, damit Ich Ihnen das etwa Erforderliche mitzutheilen im Stande bin.

Dem Commissariat werde Ich aufgeben Ihnen, wenn Sie es verlangen sollten, Ihre Gage und Indämmitäten pro August und September vorschussweise auszuzahlen. Auf eine längere Zeit hinaus kann Ihnen für's erste

ohne besondere Königliche Erlaubniss, keinen grössern Vorschuss aus der Feldkasse ausbezahlt werden.

Hauptquartier Lewarde, den 21sten July 1818.

Friedrich Pz. Hessen.

Underdanigst Promemoria.

Idag den 15. August, netop som jeg var i Begreb med at afreise til Metz, modtog jeg en Skrivelse fra Oberkrigscommissair von Fischer, som tilkjendegav mig, at de Qvarteerpenge og øvrige Tillæg, maanedlig beløbende omtrent 92 Francs, hvilke hidtil ere mig udbetalte, skulde aftrækkes mig pro August og September og fremdeles; denne Ordre blev mig notificeret som kommende fra Hr. Oberstlieutenant von Lesser.

Saafrømt nævnte Ordre skulde opfyldes, saa bliver det mig umuligt at udføre Hans Majestæts allerhøieste Villie at besøge Metz, thi Bekostningerne af Reisen til og fra Metz ville borttage mine øvrige Indtægter. Jeg har derfor vovet at troe, at denne Ordre maatte være en misforstaaet Fortolkning af Deres høifyrstelige Durchlauchtigheds høie Villie og indkommer derfor underdanigst med en Forestilling imod dens Iværksættelse. Følgende Grunde troer jeg at gjøre mig dette Skridt til en Pligt.

I Haab om, at min Stilling i Metz skulde blive den samme som i Paris, da det Modsatte ikke var befaleet, henvendte jeg mig til den danske Ambassade for ved dens Mellemvirkning at erholde Adgang til de militaire Etablissementer i Metz; min Ankomst der er altsaa ventet, og vil min Udeblivelse vække Forundring, og rimeligviis vil man i Fremtiden blive mindre villig til at opfylde Begjeringer, som blive uden Følge.

Hvad Tillæget angaaer, som hidtil har været mig tilstaaet til Sproglærer, da har jeg sluttet efter Analogie og troet, at jeg skulde beholde det, thi for omtrent to Maaneder siden blev det Lieutenant v. Rothe tilstaaet at beholde samme, skjøndt han indmeldte, at Sprog-

underviisningen ophørte. Dog, jeg anfører ikke dette som en Grund, hvorfor jeg skulde troe at have Ret til at beholde det, thi det var en Naadesbeviisning, der altsaa ikke kan tjene til Regel.

Endvidere maae jeg have den Ære at anføre, at i den Ansøgning, som Deres Høifyrstelige Durchlaucht. havde den Naade at indsende til Hans Majestæt, fandtes indført og specificeret de nævnte Tillæg, med Clausul at jeg kun kunde reise, saafremt jeg beholdt dem; Hans Majestæt Kongen har bevilliget Reisen, uden at befale at Tillægene skulle bortfalde.

Mit allerunderdanigste Ønske bliver da, at jeg maatte vedblive at beholde de hidtil havde Tillæg. Hvis Deres Høifyrstelige Durchlaucht. ikke skulde ville bevillige dette, da kan jeg ikke afreise til Metz og ansøger underdanigst om Ansættelse ved Contingentet og om, at mine Reiseomkostninger fra Paris og hertil samt Tillæg indtil den Dag, da det er mig tilkjendegivet, de skulle ophøre, maatte vorde mig udbetalte og om Tilladelse til at indmelde til Hans Majestæt, hvorfor jeg ikke har opfyldt hans allerhøieste Villie. Hans Majestæts gjentagne Naadesbeviisninger troer jeg gjør mig dette til en Pligt.

Bouchain, den 15. August 1818.

Underdanigst
A. F. Tscherning,
Art.-Lieutenant.

Vor einiger Zeit sandten der Herr Lieutenant Mir ein Gesuch, in welchem Sie wünschten eine Reise nach Metz und Städten des südlichen Frankreichs machen zu dürfen, um die Militairschule der erstern und die Fabriquen in den letzteren besuchen zu dürfen, weil, wie Sie anführten, Ihr Lehrunterricht zu Ende sei in Paris.

Ich erwiderte Ihnen hierauf, dass Sr. Majestät der König hierüber entscheiden mögte, und bat Sie, deshalb mit einem Gesuch allerunterthänigst einzukommen.

Auf diese Antwort haben Sie Mir schon höchst ungeziemend geantwortet, und Ich hätte damals schon anders gegen Sie verfahren können.

Ich habe es nicht gethan; Ich habe Ihre Briefe an Sr. Majestät eingesandt und Mich dabei Mein Urtheil gänzlich enthalten.

Sr. Majestät hat allergnädigst entschieden, dass Sie die gewünschte Reise bis zum etwaigen Abmarsch des Contingents von Frankreich machen können, und im Fall des Abmarsches desselben mit demselben zurückmarschiren sollen.

Dies ist Ihnen wörtlich communicirt worden, und Ihnen dabei mitgetheilt, dass Ihnen Ihre Gage und Emolumente von Dänemark und Frankreich pro August und Sept. Monat vom Commissariat ausbezahlt werden würde. Mehr habe Ich vorläufig nicht thun können, weil Ich nicht weiss, wann das Contingent zum Abmarsch kommandirt werden wird.

Der Herr Lieutenant äussere Sich hierüber in Ihrem Schreiben vom 15. d. M. abermals in einem Ton, dem Ich von Meinen Untergebenen nie gewohnt gewesen bin, und dem Ich auch nie gestatten werde. Mit Bescheidenheit und Respect höre Ich einem Jedem. Hätten Sie in diesem Styl geschrieben, so würde Ich Ihnen auf dieselbe Weise geantwortet haben.

Ohne Mich näher auf Ihr letztgenanntes Schreiben einzulassen, wird Ihnen hiemit bedeutet, Sich zu erklären, ob Sie unter den angebotenen Umständen die gewünschte Reise nach Metz antreten können oder wollen, oder nicht. Sollte letzteres der Fall sein, so werde Ich Ihnen bald Gelegenheit geben, nach dem Vaterlande zurück zu gehen, weil das Contingent Ihre Dienste nicht mehr bedarf.

Hauptquartier Lewarde, den 18. August 1818.

Friedrich Pz. Hessen.

P. S. Es wird hiebei annoch bemerkt, dass Ihr Brief vom 15ten d. erst dem 18ten d. Mittags bei Mir augekommen ist.

Underdanigst Promemoria.

I en Skrivelse af 18de August opfordrer Deres Høifyrstelige Durchlaughtighed mig til at erklære, om jeg vil afreise til Metz, naar jeg kun beholder Gage som Secondlieutenant i det danske Artillerie og Emolumenter, saaledes som mig tilkommer ved Contingentet. Dersom det kun beroede paa min Villie, da skulde jeg ikke tøve et Øjeblik, men jeg er uden Formue og kan ikke, hvilket jeg alt oftere har havt den Ære at erklære, bestride Reiseomkostningerne med den blotte Gage og Emolumenter, — maae altsaa opgive min Reiseplan. Jeg eier hidtil kun min Sabel og mit Liv og min Ære som Dansk, stedse beredt til at ofre de tvende første for min Konge og mit Land og at sørge for at bevare den sidste ukrænket, for at den i Modgang kan være min Støtte og Trøster.

Med dyb Følelse af Erkjendtlighed indseer jeg, hvor meget jeg er Deres Durchlaughtighed skyldig for Deres Godhed at love mig snart at gjensee mit Fødeland, og vover jeg at frembringe min underdanigste Tak derfor. Hvilken Dansk stræber ei did, saa ofte alvorlige og gavnende Beskjæftigelser ikke kalder ham derfra.

I Deres Høifyrstelige Durchlaughtigheds ærede Skrivelse af Dags Dato staaer anført, at da Hans Majestæts allernaadigste Resolution af 9de Juli 1818 blev mig meddeelt, blev det mig tillige erklæret, at der skulde udbetales mig Gage og Emolumenter fra Danmark og Frankrig for August og September, „dass Ihnen Ihre Gage und Emolumente von Dänemark und Frankreich pro August und September Monat vom Commissariat ausbezahlt werden würde“; herved maa jeg have den Ære at bemærke, at i omtalte Meddelelsesskrivelse af 21de Juli 1818 — den

eneste, som mig er kommet ihænde — staaer kun „Ihnen, wenn Sie es verlangen sollten, Ihre Gage und Indäm-nitåten pro August und September vorschussweise aus-zuzahlen“ — uden Tilføielse af Danmark og Frankrig — og intet mere. Da Ordet Indemnitet almindeligviis bruges om enhver Skadesløsholdelse, saa har jeg troet, at i det mindste Skadesløsholdelse for det militaire Qvarteer ogsaa maatte forstaaes under dette Ord, og er det alene af denne Grund, jeg har tiltraadt min Reise.

Deres Høifyrstelige Durchlaucht. Ædelmodighed imod mig, at troe mig strafskyldig og kun at søge min Straf i mine egne Følelser, føler jeg i sin hele Storhed, og smerter det mig ret inderligt at have tildraget mig Deres H. D. Misfornøielse, men at forsøge at retfærdiggjøre mig under nærværende Omstændigheder frygter jeg kun vilde blive at opirre mere, og maa jeg lide i Taushed, indtil en gunstigere Leilighed vil tilbyde sig. Maatte mine Handlinger blive min Retfærdiggjørelse, da vilde jeg føle mig dobbelt lykkelig.

Underdanigst
A. F. Tscherning.

Aus dem Schreiben des Herrn Lieutenants vom 18ten dieses sehe Ich, dass Sie sich gegenwärtig nicht im Stande fühlen, die von Ihnen gewünschte Reise nach Metz unternehmen zu können. Wären Sie gleich von Paris dahin abgereist, und hätten Sie sich nicht erst nach Bouchain begeben, wohin Ich Sie nicht commandirt habe, so wären Sie schon eine geraume Zeit in Metz und hätten die Reisekosten nach Bouchain gespart, die Ich Ihnen unter diesen Umständen nicht erstatten kann.

Ich will Sie dagegen wieder in derselben Lage setzen, in welcher Sie willens waren von Paris nach Metz zu reisen und Ihnen gegenwärtig, da der August Monat bey-nahe verflossen ist, auch die Gage und Emolumente pro October Monat vorschussweise vom Commissariat

ausbezahlen lassen, nemlich Gage, Cantonnementszulage, die Vergütung einer Portion Indämmiteten von Frankreich und die Vergütung des Quartiergeldes, welches Ihnen in Paris berechnet worden ist, von der Zeit an, dass Sie letztern Ort verlassen haben. Die Unterrichtsstunden an den französischen Sprachmeister fallen von der Zeit Ihrer Abreise von Paris weg, weil Sie dieselben nicht mehr genießen.

Auf solche Weise wird Ihrer Reise nach Metz hoffentlich weiter kein Hinderniss in den Weg seyn, und so wünsche Ich, dass Sie bald dahin abreisen, wenn Sie Mir erst geziemend davon die schriftliche Meldung gemacht haben.

Hauptquartier Lewarde, den 29sten August 1818.

Friedrich Pz. Hessen.

Som det fremgaaer af Prindsen af Hessens sidste Skrivelse, opnaaede Tscherning alt det, for hvis Skyld denne Brevvexling havde udviklet sig. Efterat han endnu — sig selv tro — i en Skrivelse til Hovedkvarteret havde gjort Rede for de Grunde, der havde bragt ham til at lægge Veien over Bouchain, reiste han derfor til Metz, hvor han forblev indtil han efter Ordre meldte sig ved Contingentet den 1ste November for sammen med det at drage tilbage til Danmark.

De følgende fire Breve slutte sig til den ovenfor gjen-givne Korrespondance og vise, hvad der jo var naturligt nok, at Striden — skjøndt den dreiede sig om en i og for sig ringe Ting — dog for den unge Officeer havde været en Begivenhed af ikke ringe Betydning.

Den 17de Juli 1818.

Kjære Fader!

Alt i nogen Tid har jeg utaalmodigt og med Uro ventet paa Efterretninger fra dig. — — — Hvad mig angaaer, saa har jeg det, som du skal see, ikke for godt. I mit sidste Brev fortalte jeg dig, at Prindsen havde afslaaet min Begjæring om at reise til Metz. Hans Skrivelse til mig indeholdt bl. a. Bebreidelser, fordi jeg vilde

forlade mine Studier for at spille min Tid med Reiser og saaledes være ulydig mod min Konges Villie, at skaffe mig de bedst mulige Kundskaber. Du begriber, at denne Anklage maatte overraske mig. Jeg ansaae det for min Pligt at retfærdiggjøre mig, og jeg skrev til Prindsen. [Herpaa følger i Udtog det først aftrykte P. M. fra Tscherning til Prindsen af Hessen.]

Da dette Brev kom til Hovedkvarteret i Lewarde, tog man det meget ilde op; rimeligviis have Prindsens tyske Omgivelser, som paa den Tid havde den overveiende Ildflydelse (Abrahamson var bortreist), ikke forstaaet det rigtigt, og man svarede slet ikke. Da Abrahamson kom tilbage, blev det ham fortalt, at man strax havde tænkt paa at lade mig udsone min Forseelse i Bouchains Fængsler, men at man havde skiftet Sind og valgt den mildere Fremgangsmaade at sende min Ansøgning og min Skrivelse til Kongen. Alt afhænger nu af Maaden, paa hvilken man har indsendt disse to Actstykker. Hvis det er gjort, uden at man har tilføiet nogen Klage over mig, skulde jeg næsten troe, at Kongen intetsomhelst strafværdigt vil finde i dem; tvertimod maa jeg mene, at han vilde faae mere Anledning til at komme mit Andragende imøde. Men hvis man har ladet ugunstige Yttringer om mig falde, maae jeg være forberedt paa Alt; thi i saa Fald vil man straffe mig uden at høre mig. Jeg er belavet paa Alt, og jeg finder mig ikke i nogen arbitrair Dom. Jeg har skyndt mig med at meddele dig disse kjedsommelige Nyheder af Frygt for, at de skulde forstyrre din Rolighed mere, naar de kom til dig gjennem urene Kilder, og jeg beder dig under alle Omstændigheder være forvisset om, at jeg bestandig skal have den Grundsætning for Øie, som du saa tidt har indprentet mig og sidst i dit seneste Brev: at gaae den Vei, som vor Samvittighed byder os, uden at bekymre sig om Følgerne. Ja jeg føler det. Den,

som bestandig er tro mod dette Princip, er en Mand.
— — — Din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Kjære Fader!

Jeg iler med at underrette dig om min Triumph for at trøste dig for den Bekymring, som mit sidste Brev muligen har kunnet forvolde dig.

Igaar har jeg faaet Kongens Tilladelse til at gaae til Metz og videre, hvis Tiden tillader det. Men Tiden er sandsynligviis ikke lang, thi jeg skal vende tilbage med Occupationsarmeen, saaledes er hans Majestæts Villie. Du kan ikke troe, hvor stor min Tilfredsstillelse er ved at see mig retfærdiggjort paa en saa eclatant Maade. Kongens Brev er affattet paa en saadan Maade, at man ikke kan skimte den mindste Unaade fra hans Side.

Med den Meddelelse, som Prindsen har tilstillet mig, fulgte et Brev, der ikke var skrevet i samme Tone. Uagtet det ikke indeholdt noget, som kunde give mig Anledning til at beklage mig, kan man dog see, at den, der har conciperet det, ikke har været synderlig tilfreds med dets Indhold. Jeg er overbevist om, at det ikke er Prindsen, der har diceret det, thi hans Hjerte er hævet over Nag, især i Sager af saa ringe Vigtighed.

I Henhold til hans Majestæts Brev afreiser jeg altsaa snart til Metz.

Cambray den 18de Juli 1818.

Kjære Tscherning!

Ret havde De i Deres Ansøgning, og Uret havde De ikke i, hvad De siden skrev; men derfor kunde De gjerne have ladet et Par Udtryk, der saa gevaltigen skurrede, blive borte. Jeg ærer Deres Stolthed, Tscherning, som jeg allerede seer flere Prøver paa, Deres Selvstændighed var mig stedse saare hæderlig; men fordi man ikke vil bukke, derfor behøver man ikke at være altfor alvorlig.

Det er ikke Uret, naar man hverken er Hykler eller Smigrer, da at rette sig lidt efter Folk; Ingen er mere end Menneske, og disse, saamange som de ere, have i mere eller mindre Grad den Svaghed at ville, at man skal lade, som fandt man deres Syn godt, vare de end tvungne til tredobbelte Brillen. Naar denne Laden, der ved Talen letteligen bliver Smiger og Hyklery, ene er negativ, lidt vel anbragt Tøfshed imellem, der, hvor hverken Alder eller Stilling, for at bruge Deres eget Udtryk, gjør det til Pligt at hæve Stemmen, — saa anseer jeg det paa ingen Maade som Uret; jeg gaaer videre, jeg paastaaer, at den er Pligt, naar man ei er aldeles ene, naar man har Forældres Rolighed at sørge for. Jeg veed nok, hvad De tænker herved: at det ei er godt at classificere Ondt, men at det er bedre at slaae en rask Streg og holde sig paa den ene Side af den, uden mindste Afvigelse. Jeg gjentager kun: er man ei aldeles ene, saa troer jeg ikke, at man har Lov dertil.

Ikke sandt? det var jo dog Deres Mening, at jeg som Kammerat og Ven skulde aabenhjertigen besvare Deres Brev? — Detail om Publicums Sindelag, naar vi sees — da i det Hele, mere derom. Om 14 Dage er jeg maaskee hos Dem.

J. Abrahamson.

Bouchain den 1ste September 1818.

Kjære Fader!

Du forundrer dig vel over at see, at jeg endnu ikke er videre, men Tingen er ret naturlig; da jeg kom her for at hente mine Penge, bleve de mig først udbetalte, men siden forlangte man igjen nogle af dem (Kvarteerpengene) tilbage. Jeg gjorde Reclamationer, men det hjalp intet; da søgte jeg om Ansættelse ved Contingentet, paa Grund af at jeg ikke uden omtalte Tillæg kunde bestride Reiseomkostningerne. Herover blev man meget forbittret og gav mig to Alternativer at vælge imellem,

nemlig enten at vælge at reise uden at faae omtalte Penge eller at gaae hjem. Da jeg havde forlangt Pengene, fordi jeg maatte have dem og ikke kunde undvære dem, saa valgte jeg at gaae hjem og lavede mig allerede til at reise, da jeg paa engang faaer et Brev, som tilkjendegiver mig, at man vil give mig mine Qvarteerpenge, siden man seer, at jeg ikke kan reise uden at faae dem. Hvad synes Dig om saadanne Historier, ere de værdige det danske Contingents Hovedqvarteer? Om nogle Dage reiser jeg da.

— — — — —

Vore Tropper, som staae her, have faaet et ganske andet Udseende, der er pyntet forfærdeligt paa dem; derimod ere de (Infanteriet) kun saa maadeligt dresserede, uagtet de ideligt exercerer; men der er ikke Energie hos Cheferne, derfor kommer der intet ud deraf. Artilleriet, som er her, troer jeg er bragt videre, end noget dansk Batterie endnu har været. Cavalleriet rider godt og har god Anstand. Din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Uddrag af Breve og Dagbøger

1819—29.

Fra den Samlingen forudskikkede Skildring af Tschernings Liv vil det være i Erindring, at Størstedelen af dette Tidsrum (1820—28) optoges af hans Virksomhed som Assistent hos Faderen paa Frederiksværk. Livet i den lille og afsides Provindsby har neppe frembudt Synderligt af Interesse for ham, naar undtages den daglige Virksomhed, som hans Stilling medførte, og hvortil han, følgende et naturligt Anlæg, vides at have hengivet sig med Lyst og Iver. De fra denne Periode efterladte Breve angaae derfor ogsaa — med Undtagelse af tvende, som meddeles nedenfor — udelukkende Sager vedkommende Fabrikens Drift, de ere af rent teknisk Indhold og uden Betydning for Almeenheden. Af de tvende, som aftrykkes, er det ene fra 1825 og skrevet til P. A. Heiberg. Med Hensyn til det andet, som maae skrive sig fra den sidste Tid af Tschernings Ophold paa Frederiksværk, har det af Conceptet ikke været muligt at see, til hvem det har været stilet, idet Adressen mangler. Udgiverne have imidlertid ikke betænkt sig paa at optage det i Samlingen, dels fordi det bidrager til at kaste Lys over Tschernings trykkede og kun lidet gunstige Stilling paa denne Tid, dels fordi det i sin Simpelhed afgiver et smukt Vidnesbyrd om den Uegennyttighed og ærlige Tænkemaade, som i Forbindelse med den mandige Frimodighed, hvoraf det bærer Præg, var et Særkjende for Tscherning. Fra den Reise til Grækenland, hvorpaa han, kort efter at han havde forladt Frederiksværk, begav sig, foreligger derimod en Række Breve og Dagbøger, som i Uddrag gjengives nedenfor.

1825.

Hr. Heiberg!

Allerede oftere har De været saa god at tilsende mig af Deres Skrifter og derved gjort mig en uendelig Glæde baade ved at give mig Leilighed til at læse saa

nyttige Ting, som de indeholde, og derved fuldstændigere uddanne mine Begreber om de vigtigste statsborgerlige Gjenstande, som især ved at see, at en Mand, paa hvis Agtelse og Velvillie jeg sætter saa megen Pris, endnu og midt i et fremmed og paa Begivenheder rigt Land vedbliver at erindre sig mig, der dog kun har havt saa lidt Leilighed og ringe Evne til at erhverve mig Deres Agtelse. Det skulde inderlig glæde mig engang i mit Liv at komme til at vise i Gjerningen, at de Lærdomme, som De saavel i Samtale som Skrifter har været saa god at meddele mig, have fæstet stærke Rødder hos mig; hidtil har Omstændighederne forhindret det.

Det er for Øieblikket vanskeligt for en lille Stat at gaae frem til det Bedre, de større holde dem i Ledebaand; Exemplet byder Forsigtighed, om man ikke vil skade sit Land mere end gavne det. At være beredt paa at gribe det heldige Øieblik er vist det eneste, som sandt Borgersind kan bringe det til. Den, som skynder paa med utidig Iver, kan let bibringe den Tro, at han ledes af ærgjerrige og egennyttige Hensigter.

Den Opmærksomhed, De saaledes har viist mig, lader mig ogsaa smigre mig med, at De ikke uden Interesse vil læse en lille Fortælling om, hvordan det er gaaet mig, siden jeg var hos Dem. Ved min Hjemkomst aandede alt den dybeste Fred, og de militaire Beskjæftigelser vare ingeniunde af den Beskaffenhed, at jeg kunde finde mig vel ved udelukkende at give mig af dermed. Desuden blev min Fader Aaret efter min Hjemkomst svagelig, saa at han maatte tildeels overlade sine anstrengende Forretninger til sin Assistent. Denne var udelig udenfor Comptoiret og ikke ædruelig, han maatte skille sig af med ham og ønskede min Nærværelse. Hans Majestæt tillod eller paa en Maade befalede da min Ansættelse som Assistent ved Fabrikerne paa Frederiksværk. I denne Stilling er jeg endnu og kan ikke negte, at den er baade lærerig og interessant, men den er meget an-

strengende og især ulønsom, det vil sige: at Organisationen af Bestyrelsen er af den Beskaffenhed, at den forhindrer enhver ret alvorlig Fremskriden til det Bedre og gjør En Livet suurt med Smaating. Der maatte da meget forandre sig, om jeg skulde attraae at blive her ved Fabriken. Min Fader søger om at gaae af, og jeg bliver vist ikke længere, end jeg troer, at hans Bekvemmelighed fordrer det.

For Øieblikket er min Fader og jeg beskjæftigede med at organisere Udgivelsen af et Ugeblad til Læsning for Landalmuen*). Dets Bestemmelse skal være at give Lecture for de Personer, som ved den bedre Skoleunderviisning ere satte istand til paa denne Vei at erhverve Kundskaber; dog skal det ikke alene indeholde Afhandlinger, der ligefrem docere Landvæsen, det skal tillige optage historiske, geographiske og naturhistoriske Stykker, ja endog Fortællinger, Digte, Viser etc., som kunne give en morsom Time. Folk vil i Almindelighed heller mere sig end lære, og jeg troer, at et Foretagende som dette kun kan lykkes, naar man gaaer Folket imøde og ikke fordrer, at det skal komme hele Veien til os. Man maae gjøre som Kræmmeren, sætte lidt af alle Varer i Vinduet, ved at see paa Legeøiet, seer man tillige det Nyttige, faaer Lyst til det og kjøber det. Det skulde glæde mig meget, om denne Plan maatte finde Deres Bifald. De vil let see, at den ikke er født i min Hjerne, jeg har laant den hos Brougham.

Major Abrahamson, der er saa god at besørge dette Brev, har ofte givet mig Efterretning om Deres Befindende, ogsaa har flere af vore hjemkomne Danske fortalt mig om Dem, og Alle været enige om, at De stedse beholdt den samme Aandsstyrke og et sjeldent godt Befindende for Deres Alder. Gid dette saaledes maae vedvare i mange Aar, og da Egennytten dog stedse er lidt med i Spillet,

*) Udgivelsen af dette Blad blev aldrig til noget.

gid De stedse med Velvillie maae erindre Deres ærefrygtsfulde

A. F. Tscherning.

Lieutenant Dalberg har sagt mig, at De havde talt til ham om ganske eller tildeels at lade det Tillæg ophøre, som Administrationen foreløbig har tilstaaet ham for hans Deeltagelse i Værkets Forretninger. Jeg maae formode, at De er kommet paa denne Tanke, fordi mit Ophold er blevet forlænget over det Tidspunkt, inden hvilket jeg haabede at kunne forlade Frederiksværk. Det gjør mig paa den ene Side særdeles ondt uforskyldt at være bleven Aarsag i en for Værket trykkende Udgift, og paa den anden Side om jeg, som meget har bidraget til at bringe Dalberg herud, overbeviist om den Nytte, Værket kan have deraf, skulde være Skyld i, at hans pecuniaire Stilling blev forværret. Imidlertid trøster jeg mig med, at jeg har en Fordring paa Værket, som jeg ikke har gjort gjeldende, og hvormed jeg i Nødsfald kan dække Udgiften til Dalberg, saalænge den ikke stiger meget høit, idet jeg i et Par Aar har givet frit Husly til Lauritzens Enke i mine Værelser og derved sparet en Huusleilighed for Værket, og senere givet Støbemester Hornhaver fri Bolig, hvilken Værket ellers skulde forskaaffe ham. Havde jeg i den Tid bortleiet mine Værelser til andre Personer, kunde jeg inddraget 40 til 50 Rdl., maaskee derover, aarlig for dem. De kan iøvrigt være forsikkert om, at jeg ikke skal forsømme saa snart som muligt at uddrage mig fra Værkets Forretninger, og at jeg kun er her endnu, fordi min Stilling ikke tillader mig at være ganske ligegyldig ved Kongens Velvillie, derfor ikke kan brusquere, men maa søge lempfældig og uden at vække Uvillie at trække mig ud herfra. Det er blevet en saa almindelig Vane at søge og modtage Embeder hovedsagelig for Indtægten, saa at de Fleste finder det en Særhed af mig ikke med al Fliid at efterstræbe en

Post, som man i Almindelighed troer, jeg staaer nærved at faae, ja mange ansee det endog umuligt og mene, at det ikke er mit ramme Alvor, naar jeg tvertimod søger at drage mig herfra, og dog behøver jeg kun at fremføre een Grund for at vise, at jeg saaledes maa mene det, nemlig:

Ingen mere end jeg tilskynder og har tilskyndet min Fader at forlade en Post, hvortil hans Legemskræfter ikke længer strække til, og hvori han har maattet lide mange Krænkelser og Tilsidesættelser for Personer, der vist ikke have hans Iver, Fliid og Indsigter. Hvad maatte jeg nu dømme om mig selv, hvad maatte min Fader, hvad maatte Verden dømme, om jeg nu søgte hans Plads; alene her er fuldgyldig Grund, hvorfor jeg ikke kan stræbe efter at succedere min Fader, om han fik sit Ønske om Afsked eller Forflyttelse opfyldt. Jeg har flere Grunde, som synes mig fast lige saa gyldige: At blive her i min nuværende Stilling, til jeg bliver graa, at trælle fra Morgen til Aften for den mindste Løn af alle Værkets Embedsmænd, uden Udsigt og stedse med Overbeviisningen om det unyttige i mine Bestræbelser, idet jeg overalt seer fremskinne Principer i Bestyrelsen, som efter min inderlige Overbeviisning ere incoherente med Industri, kan vel neppe ansees ønskeligt. Det er en besynderlig Ting at tænke sig, at Alt, hvad der angaaer den Sag, hvorfor man maa offre al sin Tid og Fliid, som forekommer En saa vigtig, kun kan være en Bisag for dem, paa hvis Afgjørelse Alt beroer, hvortil de kun kan levne nogle faa for dem fra væsentligere Forretninger sammensparede Øieblikke, neppe tilstrækkelige til at decidere det, som de aldrig har havt Anledning til, maaskee endog ei Interesse for at gjøre sig grundig bekjendt med. Alt hvad smigrende der bliver sagt mig om den Nytte, jeg stifter etc., rører mig kun lidt, jeg hører derpaa og glemmer det strax, kun den Anvendelse, man gav mig, viser mig, hvad man mener om mig, og her har jeg følt en Tilsidesættelse, som viser mig, hvad

Haab jeg kan gjøre mig om Forfremmelse ved Værket Søge gjør jeg altsaa ikke mere, idetmindste ikke saalænge min Ansøgning skal gaae den Vei, og uden at søge faaer jeg Intet, see der er nok en vægtig Grund for min Fratrædelse.

For at handle consequent maae jeg desuden ikke blive, thi da forhindrer jeg den Eenheds Tilblivelse Værksbestyrelsen, som jeg selv ved hver Leilighed har paadrevet. Jeg maa vise, at min Idee herom ikke var bundet til nogen Person, derfor raader jeg min Fader at gaae herfra, derfor ønsker jeg mig selv bort, da kunne de, som ere saa heldige at besidde større Tiltro end vi andre, bringe Eenheden tilveie. De vil tydelig see, at jeg har gjort hvad der stod i min Magt for at lette dem Veien i Henseende til Berigtigelsen af de vanskeligste Forhold her, hvoraf nu de fleste ere paa taalelig Maade opløste; jeg vil nu ogsaa gjøre mit til at lette dem Veien fremad til Værksbestyrelsen, og det skal være mig kjært, om De ved Deres Indflydelse kan udrette mere end vi ved vore Anstrengelser.

Af Ovenstaaende haaber jeg, De er ganske vis paa at min Intention virkelig er ikke at attraae eller søge Inspectoratet her, saalænge Bestyrelsen er saaledes indrettet som nu, og da det vist aldrig har været længere fra en Forandring heri end nu, saa seer De ogsaa, at mit varmeste Ønske maa være at forlade den Stilling; hvori jeg er, hvilket jeg ogsaa paa beleilig Tid skal lægge for Dagen; men for det første maae jeg vel blive, til Batteriet er færdigt, saaledes har idetmindste Kongen forlangt.

Tculon den 19. Octbr. 1828.

Kjære Fader!

Vi ere da komne i god Behold til denne Havn, hvorfra vi neppe komme bort førend Onsdag eller Torsdag. Her var netop ankommet Bestemmelse angaaende

vor Indskibning; den nærmere Ansættelse etc. faae vi først at vide hos Maisson. Man er her fast saa uvidende om Expeditionens videre Bestemmelse, dens Varighed etc., som i Kjøbenhavn; dog troe de fleste, at den snart maae ende, da der ikke tages Forholdsregler for at forstærke den, og den, især efter Russernes Uheld, neppe kan bestaae i den nuværende Udstrækning. Det synes kun, som man endnu savner et passende Paaskud. Hvordan det end gaaer, saa har jeg dog alt seet Noget, der kan nytte mig, et prægtigt Svovlraffinaderi i Marseille og en Svovlsyrefabrik sammesteds. Hiint er meget vel beskrevet i Bothe, kun faa Haandgreb ere at bemærke. Foreløbig vil jeg blot bemærke for Dig, at deres Forme ere af Buxbomtræ, hele Rør, temmelig coniske, med en Pind til at støde op i den tynde Ende. Svovlstangen tages ud øieblikkelig efter Indstøbningen, endnu førend den er ret tør (har faaet sin rette Couleur). Formen dypes i Vand for hver Indstøbning. Svovludtagningen, Støbningen, Udtagningen af Form etc. skeer af 4 à 6 Fruentimmer, som arbeide samtidigt.

Reisen hid er iøvrigt gaaet saa hurtigt, at vi kun have seet meget Lidt af de Lande, vi ere farede igjennem, ofte om Natten endog, saaledes det deilige Heidelberg, Cassel, Darmstadt og mange flere, hvorom vi kun vide, at her skiftedes Heste. Avignon, som vi ligeledes kom til i Mørke, forekom mig saa liden Opmærksomhed værd, at dens Rolle før og i Revolutionen er mig ubegribelig.

Den 20de.

Vor Indskibning er endnu ikke fastsat; imidlertid have vi travlt med at ruste os, saa jeg kun har faaet et Par Timer til at see Søværftet. Det saavel som selve Orlogsbassinet er af mindre Omfatning end vore Holme, Smedeværkstederne mindre betydelige; men her er forskellige Indretninger, som ere høist mærkværdige, saaledes f. Ex. tvende dækkede Beddinger (Skure til at bygge Orlogsskibe under), der ere udmærkede; høie

Steenpiller med Buer bære et rundt Tag. Et Hovedmagasin, som er en virkelig Pragtbygning. Slaveriet og dertil hørende Hospital, begge skjønt indrettede. Slaverne her bære rød Uniform, saa de i vore Øine naturligviis see ud som lutter fornemme, pyntede Folk; der er noget haardt ved saaledes at see sin Stadsfarve misbrugt. De anvendes meget ved Arbeider paa Værfterne, til Saugskjæring, Tømmertransport etc. De anvendes ogsaa til Sygevogtere i Militairhospitalet og flere slige Arbeider og synes ikke at være frygtede.

Nær havde jeg paa Veien fra Strassburg til Marseille tabt Krediten for det franske Folk og Rige, Intet forekom mig at bære noget nationalt Præg, Intet at svare til min Idee om det Charakteristiske ved det franske Folk; men ved Marseille og her er Alt anderledes, hvilket livligt, vakkert og smukt Folk, hvilken Rigdom paa Frembringelser; Marseille især har noget meget tiltrækkende. Sværmen af Mennesker er overordentlig, især i visse Gader, Sælgekoner, Lastvogne, Dragere, Diligencer etc. krydse i alle Retninger, og dog ingen Skrig, ingen Drukkenskab, intet Politi, ingen Uorden; Havnen myldrer ofte af Folk og er dog rolig. Jeg saae dog engang et Par Fiskerkjærlinger skjændes, af deres Provençalske forstod jeg ikke et Ord, men deres Gestus vare expressive, de taledede utroligt hurtig, satte Næserne lige tæt paa hverandre og istedetfor virkelig at uddele Ørefigen, sloge de med Hænderne over Hovederne paa hverandre.

Midt i al denne Hurlumhei tænker jeg dog hyppigt paa dem hjemme og længes inderligt efter at høre noget om dem Allesammen og om Dalberg og Værkets Sager, Strøms og Larsens og andre gode Venner, om man endnu somme Tider taler om os, og hvorvidt Alt igjen er kommet i Folder efter det pludselige Opbrud. Tine eller Sara maae i dit Brev tilføie nogle Linier om slige Smaating. I Lyon tænkte jeg tidt paa dem ved at see deilige Silketøier. Moder vilde more sig i disse Byer,

hvor man i deilig Skygge sidder hele Dagen paa Gaden og seer paa mange Folk. Her er Liv.

Den 23de.

Endnu ere vi her, Vinden er contrair. Meza vilde finde dette Klima deiligt, men her er Trækvind. Hils dem Alle mange Gange. Schlegel beder ogsaa hilse ret meget. Lev vel og skriv snart til din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Paris den 29de October 1828.

Høystærede Ven!

Da jeg af Aviserne allerede i nogen Tid havde erfaret Deres Bestemmelse til Morea, hvor jeg dog meget frygter for, at De, efter Deres eget Udtryk, vil komme som *moutarde après diner*, ventede jeg at see Dem her i Paris, og at jeg tillige ønskede det, derom beder jeg Dem at være fuldkommen overbeviist. Skjebnen har ikke villet det, og jeg maa nøyes med Deres Brev af 20de October, som jeg modtog igaar, og som jeg strax idag besvarer.

Det gjør mig usigelig ondt, at det er mig en plat Umulighed at opfylde Deres Begjering, saa let som det vilde have været mig at vise Dem denne saare ubetydelige Tjeneste for nogle Aar siden. Dette haaber jeg at gjøre Dem aldeles klart og tydeligt, saa meget mere som jeg kan hente mine Undskyldninger ikke blot fra Politiken, men endog fra Religionen. Bibelen siger etsteds, jeg erindrer ikke hvor: Vi vente en nye Himmel og en nye Jord. Denne Spaadom er gaaet i Opfyldelse her i Frankrig for tretten eller fjorten Aar siden. Uagtet jeg i den gamle Himmel ikke havde Adgang til det Værelse, hvor Gud Fader selv opholdt sig, saa kunde jeg dog saare ofte vise mig ikke blot i Antichambrenne, men i nogle af de Salons, hvor Cherubim og Seraphim havde deres Pauluner. Senere kom den nye Himmel, hvor jeg siden 1816 ikke har havt eller

har villet have det mindste Maskepi med Lakeierne og Trappetøsene, saasom jeg er aldeles udelukket fra de høiere Regioner. Og nu kommer den nye Jord, som jeg deler i to Dele: 1. Armeen. Denne er, som De formodentlig veed, aldeles nye organiseret. De gamle Moustacher ere satte tilside, og nye ere komne i deres Sted. Af disse sidste kjender jeg aldeles ingen, da jeg derimod i den gamle Armee havde endeel Venner. 2. Den øvrige Deel af Nationen, eller rettere sagt af Parises Indvaanere, og fra dem har jeg, siden min Søns Afreise fra Paris, aldeles trukket mig tilbage. Det er en Sandhed, som jeg paa Ære og Samvittighed kan bekræfte, at jeg i de halvsyvende Aar, der ere forløbne siden min Søns Afreise fra Paris, ikke har modtaget halvsyvende Invitationer til Selskab, hvorover naturligviis mine Venner ere blevne kjede af at invitere mig. Jeg har desuden trukket mig reent ud fra alle Selskaber og Samkvem, og det af mange Aarsager, hvoriblandt jeg regner den, at mit Syn er saaledes svækket, at jeg ikke tør vove paa at gaae paa Gaden om Aftenen udenfor den lille Cirkel, hvori jeg daglig gaaer rundt, og hvor jeg saa at sige kjender alle Brostenene. Jeg lever i Paris, som sagt, i meer end sex Aar som en fuldkommen Eremit, hvilket alle de Danske, der i den Tid have været her, kunne bevidne; jeg gaaer aldrig ud førend Klokken imellem to og tre, da jeg vandrer til Golignanis Læsekabinet, og her opholder jeg mig til Klokken sex, Notabene de Dage, da jeg spiser Middagsmad, som er kun hveranden Dag; thi til denne Levemaade har jeg vandt mig, og derved befinder jeg mig meget vel. Naturen, siger jeg, er en Raktermær, der kræver i en bydende Tone, hvad hun vil have, og dette maa man nødes til at give hende; men naar hun tier stille, saa tier jeg ogsaa, og tager mig vel i Agt for at smigre hende. De andre Dage sidder jeg i Læsekabinettet og fordærver end mere mine Øine, indtil Klokken syv, da jeg gaaer i et Kaffe-

huus, hvor jeg sidder over en Kop Kaffe til Klokkèn otte. Derpaa spadserer jeg i Palais Royal, hvor jeg træffer nogle gamle Stødere som jeg. Disse have engang været en halv Snees i Tallet, men Døden har, tilligemed andre Omstændigheder, kaldet den største Deel af dem bort, saa at den faste Stok nu er kun to eller tre. Klokken 9 gaaer jeg i et andet Kaffehuus, hvor jeg drikker en Bouteille Øl, og Klokken 10 er jeg hjemme. I de sidste syv Aar har jeg ikke sat min Fod paa noget Skuespilhuus.

Efter dette Skriftemaal, høystærede Ven, vil De let indsee, at De har henvendt Dem til den urigtige. Tro for alting ikke, at det er Villien, men blot Evnen, der mangler mig, og havde blot Omstændighederne tilladt Dem at gaae over Paris, saa vilde jeg dog nok have fundet Middel til paa andén eller tredie Haand at sætte Dem i Forbindelse med Folk, der havde kunnet være Dem til Nytte.

Uagtet det foregaaende tilstrækkeligt overbeviser Dem om, at De med ligesaa stor Nytte kunde have henvendt Dem til en Hest, der dreier Hestemøllen, haaber jeg dog at De ikke vil aldeles slaae Haanden af mig, men at De vil have den Godhed engang at lade mig vide, hvorledes det staaer til i det Land, til hvis Befrielse De agter at bidrage. Men, som Ordsproget siger: Forord forvolder ikke Trætte, saa behag at samtykke i følgende Aftale: Dersom det skulde hælde sig, at jeg var død, inden Deres Brev ankom hertil, saa maae De undskylde min Taushed og ikke tage mig det ilde op, at jeg lader Deres Brev ubesvaret.

Deres Ven Bendz seer jeg ofte, det er at sige, saa ofte som hans Forretninger og den lange Afstand, der er imellem vores Boliger, tillader det. Jeg skal imidlertid lade ham læse Deres Brev, for at han kan see, om han ikke iblandt de Bekjendtskaber, som han har gjort her i Landet, skulde kunne finde En eller Anden, der kunde

vide Dem den Tjeneste, som Omstændighederne gjør det umuligt for mig at vise.

Uagtet jeg ikke har den Ære at kjende eller at være kjendt af Deres tre Herrer Reise-Compagnons, skal jeg dog bede Dem hilse disse Herrer fra mig og ønske dem af deres Foretagende al den Satisfaction, som det er muligt at erholde, og som det ædle Formaal, hvortil de have besluttet at bidrage, synes at berettigede dem til at vente. Af dette Ønske ville De behage, høystærede Ven, at tage Deres Deel. Jeg tilføier et velmeent Raad: Skulde det lykkes Dem at erobre et tyrkisk Serail, saa brug Maadehold.

Tilgiv mig nu min lange Snak, som De maaskee vil kalde Vaas, og modtag det oprigtigste og mest velmeente Ønske til Sundhed og Held i alle Deres Foretagender. Saaledes sluttet dette lange Brev af

Deres særdeles hengivne
Heiberg.

Frederiksværk den 9de November 1828.

Kjæreste Anthon!

At vi Alle modtog dit Brev af 19—23. Octbr., hvori dit gode Lune og din gode Helbred fremlyser, med Glæde, behøver jeg ikke at sige dig, og uagtet jeg iler med at besvare det, har jeg dog den Tro, at Svaret først vil naae dig i Morea. Du maa endelig forsyne dig med gode Oblater til at forsegle med, thi din Konvolut sprang op ved den sagteste Berøring. Ends kjøndt du og jeg ikke have andre Tanker at veksle end saadanne, som kunne trykkes for hele Publicum, maae det dog være ubehageligt for den Uvedkommende, i hvis Hænder et saadant aabent Brev falder, at læse andre Folks smaae Familiesager!

Det er klogt af det franske Krigsministerium, at det har overladt General Maisson eders Ansættelse, som først med Bestemthed kan skee ved Armeen. Vi have her

havt samme Begreber om Toget til Morea, som dit Brev indeholder; de have forandret sig med Varnas og Silistrias Erobring. Tak for dine Efterretninger om Svovlraffineriet; jeg havde gjerne ønsket at vide Temperaturgraden, det smeltede Svovl har i Destilleerkammeret og ved Indstøbningen; derpaa beroer efter mit Begreb dets Blødhed og tilkommende Farve.

Jeg indseer, at 13 Dages Fart fra Hamborg til Toulon kun har levnet dig lidt Tid til at gjøre dig bekendt med de Steder, du har passeret; thi det er jo næsten Estaffet-Hastighed. Maaskee deri ogsaa ligger Grunden til, at du har mistydet Characteren hos Lothringer etc., som et nærmere Bekjendtskab vilde gjort dig mere tilfreds med. Folket i Lothringen og Burgundien har vel ogsaa en anden Grundtone end de øvrige franske Folkstammer, især de livlige Provençaler, som altid have været bekendt for deres Munterhed. Du har glemt at skrive mig, hvorledes man i Frankrig har optaget de danske Korsridderes Ankomst.

Hvad du skriver om de dækkede Beddinger i Toulon, finder man i større Maalestok i Carlsrona; der gives 8 saadanne dækkede Beddinger, indhugne i selve Klippen, hvorpaa Taget hviler. Hver Bedding er forsynet med sin Sluseport, og alle disse løbe i et Cirkelsnit til et fælleds Bassin, hvor Kranen til Masteindsætning findes.

Det morede mig at erfare Slavernes Munderingsfarve, saa liig vor Stadsuniform. Franskmandene have vist ikke tænkt paa os, men paa deres Gjenboer, ved at give den.

Det glæder mig inderligt, at du midt i den fremmede Tummel ikke glemmer Hjemmet, der dog altid beholder Prisen for den aldrende Mand ved de mange Minder, som knytte sig til det. Vi befinde os alle vel, især er jeg usædvanlig rask, og skjøndt ikke giftfri dog raskere end i de sidste 5—6 Aar. Jeg har nydt den Naade, uden at forfremmes, at blive tilsagt til Formælingen*), og af

*) Prinds Frederik Carl Christian (Frederik VII) med Vilhelmine.

mit inderste Hjerte taget Deel i denne Fest, som du veed, at jeg altid har betragtet som en Lykke for Danmark. Jeg har ved den Leilighed levet ganske mod min Sædvane, drukket ublandet Viin og holdt ud alle Dage med de andre, uden at min Helbred har lidt. Det var en virkelig Fest for hele Landet, og er høitideligholdt overalt uden ringeste Uorden. Illuminationen i Kjøbenhavn og paa flere Steder var udmærket smuk, kun Guldberg er falden igjennem med sine Blaalys, baade ved deres Priis og Beskaffenhed. Ogsaa paa Frederiksværk var Fyrværkeri og Illumination efter fattig Evne, og vi gjorde, hvad ingen andre kunde, vi støbte den store Klokke.

Ja den store Klokke er støbt, staaer som en Helt oppe af sit Bur og bliver pudset til sit Indtog, som jeg tænker at holde med den sidst i denne eller først i næste Maaned. Den faaer Navnene Frederik og Vilhelmine.

Med Dampmaskinen nærmer vi os ogsaa vor Ende. Alting er lykkelig støbt, og Dampcylinderen vel boret og sleben. Det har havt mange Vanskeligheder med at rette de begangne Feil ved Grundlaget; thi næsten intet var, som det skulde være, da det kom til Stykket. Patientia et labor omnia vincit, og dertil har jeg føiet en god stiv Villie, som intet kan bøie, og som jeg har i Sinde at beholde til min Embedsdød. Det har heller ikke gavnet os, at det nye Valseværk er anlagt, før Dampmaskinen var færdig, thi det er kommet os hist og her i Veien. Du er lykkelig undgaaet alt dette Virvar.

Med Dalberg lever jeg i den bedste Forstaaelse og befinder mig vel ved hans ufortrødne Anstrengelse. Saa længe han omgaaes mig aaben og oprigtig, skal jeg handle mod ham som en Fader mod sin Søn.

Din hengivneste Ven og Fader

Tscherning.

Modon den 13de November 1828.

Kjære Fader.

Endelig ere vi her efter en meget hurtig Overreise. Igunstigt Vind opholdt os i Toulon til den 1ste Novbr. om Eftermiddagen Kl. 2¹/₂, da en god vestlig Vind førte os ud af Havnen. Der afseilede paa engang fra Toulons Rhed et Linieskib, vor Brig og 16 Transportskibe; Veiret var herligt og Vinden inde i Rheden netop stærk nok til godt at fylde Seilene, saa det Hele havde et ret stort Udseende. Indseilingen til Toulons Rhed er temmelig snever, mellem Klipper, men dyb og sikker, saa at Skibene nærme sig tæt til Landet, hvor det behøves. Da vi først bleve indskibede paa Voltigeuren, var der med os 6 andre Passagerer og circa 40 Mand Kanoerere, saa at Skibet var proppet fuldt; til al Lykke fik Orlogsskibet Trident Ordre til at seile saa hastigt som muligt, og alle paa Hansen, Schlegel og mig nær blev flyttede paa et andet Skib; om det var Høflighed eller Uhøflighed, der bragte dem til at lade os blive paa det lille Skib, veed jeg ikke, men visselig veed jeg, at vi stode os godt; thi skjøndt Linieskibet seilede ene, som det dog først til Navarino ¹/₂ Dag førend vi, og vi vare meget godt placerede paa Briggen, med vakkre og orekommende Officerer. Den eneste Lidelse, jeg havde, var Søsøge, som for største Delen forhindrede mig fra at være oppe i Skibet; saalænge jeg laae, leed jeg kun lidt, men naar jeg stod op, brækkede jeg mig strax, ligedan naar jeg spiste, saa at jeg den 2den og 3die kun spiste det allerhøist nødvendige. Den 4de seilede vi langs Sardinien, havde en jevn Landvind uden Søgang, saa jeg befandt mig taalelig, dog turde jeg ikke tage Deel i Kongens Geburtsdags Festligholdelse og maatte sidde paa min Seng og høre de andre jubilere; først efter Bordet var jeg lidt med. Hvad den 4de var god, var den 5te igjen ond; vi havde stærke Vinde og aaben Sø mellem Sicilien og Sardinien; den 6te var kun lidt bedre,

den 7de begyndte jeg at komme mig lidt, Veiret var roligt, næsten stille; de sidste Dage blev jeg bedre og bedre, og de to sidste var jeg ganske i Orden. Den 11te om Formiddagen løb vi ind paa Navarinos Rhed. Der er stor og prægtig, men omgiven af nøgne Klipper Navarino er et Hul baade som By og Fæstning, selv Søbatterierne, der skulle være den bedste Deel af Fæstningen, ere elendige, deels ganske af Steen, saa at Artilleristerne ikke kunne udholde at staae bag dem, naa de beskydes; dertil kommer at de største Skibe i smult Vande kunne lægge til Batterierne paa en Afstand af 200 Alen og ecrassere dem. Selv besatte med godt Artilleri ville de lide meget, og med Tyrkernes Artilleri aldeles ruineres; thi det, som findes i disse Fæstninger er uslere, end det kan tænkes. Kanonerne, skjøndt meest af Metal, ere slette, f. Ex. huggede runde i Munden istedetfor at bores, med Gruber af 2 à 3" Diameter etc. Affutagerne endnu slettere, de lade sig ikke beskrive, de fortjene ikke Papiret. Den 11te bleve vi paa Rheden og aflagde Visitter hos Landsmænd paa de franske Skibe Von Dirckinck, som vi alt kjendte fra Toulon, var kommet her med Trident. Van Dockum var paa Conquerant, Scholten og Polder, jeg veed ikke hvor; Suenson var fraværende, men kommer snart. De ere Alle vel, til Efterretning for deres Bekjendte, om du træffer dem. Den 12te gik vi i Land, besaae Byens Mærkværdigheder og forbausedes over det Svineri og den Elendighed, som kan herske i en tyrkisk By. Husene, der tildeels ere byggede af Brosteen og tækkede med gammeldags Tegl, ere faldefærdige, og skjøndt de Franske daglig rense og endog leie Grækere dertil, og da vi ankom alt havde arbeidet over en Maaned, saa saae Alt endnu jammerligt og høist skident ud. Da Hovedkvarteret er i Modon, begave vi os paa Veien did, vor Bagage paa 4 leverede Mulæsler med græske Drivere og vi selv tilfods. Veien er fast og lagt med Steen paa mange Steder, men høist besværlig over høie

Bjerge. Alt omkring er øde, kun faa Levninger af Beboelse, ingen eksisterende. Grunden paa mange Steder dyrkelig, men paa de fleste stenet og klippedannet. Hvor der er Vegetation, er den frodig. Græsset og Planter fra de koldere Klimater spire nu, thi nu er der Regn, og Varmen om Dagen er endnu 14 à 16 Grader i Skyggen midt om Dagen, Nætterne ere kolde og fugtige. Siden vi kom, er Veiret klart, tidligere skal det have været meget regnfuldt. Fra Bjergene her see vi alt Sneen i de mainothiske Høilande. Vi kom til Modon efter 3 Timers Marsch, maatte vente fast 2 Timer paa General Maisson, der var ude, og fik da Kl. 6 tilligemed en nysankommen fransk Secretair Qvarteer i en ganske tom Stue med sønderslagne Ruder i de faa Vinduer og Skodderne næsten ulukkelige. Skodderne høre ikke til Vinduerne, det er særskilte Lemme under samme, Gulvet aabent, fuldt af store Rottehuller og underneden et Rum med tyrkiske Levninger, der stank op gjennem Gulvet. Vi maatte strax gjøre Anstalt for at rede vore Senge med Kapper og Mantelsække og Dagen efter begynde at arbeide. Krigen er foreløbig endt, begynder den igjen, bliver det paa Attika. Patras er det eneste Sted, som kostede Blod, og det kun lidt, en Officeer af Artilleristaben blev haardt saaret under Øiet; han er nu i Bedring.

Hils Moder og Søstre, Meza og de smaa Rollinger og gode Venner paa Frederiksværk ret meget fra mig; jeg tænker tidt paa dem, paa Støberiet, Valseværket etc. Seer du Suhr, saa hils ham. Jeg sover hver Nat i de store Reisebuxer. Glem Ingen, Dalberg, Larsen, O. Pedersen, Meyers, Castbergs især, Strøms, kort Alle mere eller mindre fra din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Navarino den 24de November 1828.

Kjære Fader.

Jeg er her i et Besøg hos Lieutenant Suenson, og da han just skal seile til Frankrig, benytter jeg Leiligheden til at skrive. Du kan nok begribe, at jeg længes meget efter Efterretninger hjemmefra; nu er snart 2 Maaneder forløbne siden min Afreise, og endnu har jeg Intet hørt. Imidlertid indseer jeg tilfulde Umuligheden af endnu at have Svar paa mine første Breve. Vi befinde os Alle vel. Hansen boer ikke længere sammen med Schlegel og mig, som begge ere flyttede ind i vore respective Stabsqvarterer. Hansen har i vort Sted faaet tvende Englændere, som høre til Hovedqvarteret. Schlegel har travlt med Bygningsvæsen, thi her er Trang paa Ingenieurofficerer; jeg har været beskjæftiget først med at organisere vort forrige fælles Qvarteer, og derpaa har jeg havt lidt at bestille med at forandre et forladt arabisk Garveri til en Stald. Hidtil har vi ikke havt Leilighed til at gjøre lange Excursioner, dog har jeg ved de faae Vandringer, jeg har gjort, seet flere Spor af nylig Beboelse og fundet herlige Dale til Dyrkning. Hvem der vil omskabe smaae Capitaler til stor Formue, maae passe det Øjeblik, hvor Moreas Uafhængighed bliver anerkjendt, og kjøbe Land her. Det er paafaldende for os Nordboer at see Græsset skyde frodig frem i November Maaned. Veiret er deiligt, dog Nætterne noget kolde. Alt, som er ladet tilbage af Buske paa Jordens Overflade, er grønt. Livet omkring Byerne tiltager dagligt. Ved Navarino er en stor Trafik. Naar undtages Behageligheden af det selskabelige Liv, hvor begge Kjøn ere samlede, savne vi Intet, med mindre jeg skal regne magelige Senge. Jeg ligger stedse paa Gulvet paa min Campeersæk, stoppet med Hø, og min Mantelsæk under Hovedet, iklædt mine store lodne Buxer og min Kalmuks Frakke, dækket med mine Kapper. Vinteren nærmer sig dog med kjendelige Skridt, thi fra de omliggende Bjerge

see vi Sneen sænke sig dybere og dybere paa Mainos høiere Bjergstrækninger. Til at modstaae en Sneevinter have vi imidlertid kun slette Apparater og fast ingen Brændsel. Men Tid giver Raad, saaledes falder det mig ind i dette Øieblik at bygge en Kakkelovn af de store Vandkrukker, som findes her; af Steen tør man knap vove det, thi Husene taale ikke meget. Af Grækere see vi daglig flere og flere komme, og fast troer jeg, man gjør dem Uret, thi jeg har truffet flere, som idetmindste vare udholdende Arbeidere, og denne Egenskab er altid noget at bygge paa. Jeg har kjøbt en arabisk Hingst for 130 Francs, men jeg maa tilstaae, at den er temmelig gammel og mager som en Ræv. Jeg skal endnu have mig en lille Moreat, saa er jeg skjønt bereden. Hvorlænge Expeditionen varer, og hvad den egentlig bliver til, er større Gaade for os maaskee end for Folk i Danmark. Snart hedder det Krig, snart Fred. Det sidste er det rimeligste.

Jeg tænker i denne Tid tidt paa Klokken, den maa snart være ved sit Endeligt.

Er Veiret endnu godt om 14 Dage, saa ere vi tilende med alle Hovedindretninger for Artilleriets Casertering, og da troer jeg min Oberst vil gjøre smaae Excursioner.

Men Frokostbordet er dækket lige ved min Albue, og at blive fra dette vilde forspilde min halve franske Credit; jeg slutter derfor med de kjærligste og venskabeligste Hilsener til Moder, Lise, Karen, Sara, Tine, Mezas, Buntzens, St. Aubains, Strøms, Larsens, Suhrs, Meyers og andre gode Venner paa Frederiksværk, ikke at glemme Dalberg og Lieutenant Muderspach, Tøiberg, Sandberg, Agerlin etc. etc. og Moder og Søstre endnu engang fra din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Frederiksværk den 26de November 1828.

Kjæreste Anthon.

For at faae Tid til at meddele dig mine Tanker, begynder jeg mit Brev, inden jeg seer fra dig, hvilket jeg ei kan haabe før mod Slutningen af Aaret, da jeg efter Aviserne slutter, at du er afseilet den 1ste November fra Toulon og nu har været næsten i 14 Dage paa Morea for at lade dig fortælle Fæstningernes vidunderlige Indtagelse.

Jeg læser, at man har knap Tid paa Brød paa Morea, og formoder, at du kan gjøre din Lykke der ved at bygge Møller og Haandqværne som Hovedmaskineri til Basis for Soldaternes og Beboernes Existents. En Beretning har sagt, at Kartoffelavlens Gang i det mindste paa een Kant af Landet; upaatvivleligt vil den snart spredes videre, og da kan en Maskine som Soelbergs blive af stor Vigtighed for at forvandle dem til Meel. I Aar synes det, at hans Værk kommer i Drift. Englænderne have bestilt 2000 Foustager, hvoraf han kun kan paatage sig Leverancen af 1200.

Blokvognen til den store Klokke har jeg maattet forandre, da Trykket af Klokkens Vægt tvang Bommen saa høit i Veiret, at Hestene havde maattet gaae paa Bagbenene. Jeg har anbragt Paaprotsningen over Foraxen, den er sikkrere saaledes, og da jeg ei behøver mere end $\frac{1}{6}$ Vending med Fordelen af en saadan Blokvogn, bliver den endda i Stand dertil. Paa Loddet bag Hjulet har jeg anbragt en Hemindretning, hvorved jeg ved 2 Skruer kan bringe en 18" lang Bue til og fra ethvert Baghjul, ligesom det behøves. Derved undgaaer jeg, at Lasten ved Slæbning ned ad Bakke ikke hviler mere paa den ene end paa den anden Axe, som kunde blive farlig, fordi Axerne gaae saa kort ind.

Du har vel hørt om dette Efteraars Foretagender paa Amager, hvorledes Fæstningen capitulerede, og Major Lundbye saa nedslagen som nogen Commandant maatte overlevere Hans Majestæt Nøglerne paa en rød Fløiels

ude, hvorpaa Corpsets Chef udbad sig Tilladelse til at holde Fæstningen Frederiksgave. Der var tre bayerske Artilleriofficerer tilstede, som fandt stort Behag i Corpsets Foretagender.

Heiberg har forfærdiget et Stykke til Formælingsæsten, som har vundet udeelt Bifald og sikkert hans dramatiske Forfatterrenomé, thi det var ingen Vaudeville eller opkøbt, omarbejdet, oversat Stykke, men en reel Comedie. Hans Modstandere have været ganske tause, og det er nok dens høieste Roes; den var ganske national fra Top til Taa og spilles ofte til Publikum's store Tilfredshed.

Doctor Mynsters Brudevielse og Prædiken vare forræffelige, indholdsrige, uden Svulst eller Smiger. I Prædiken tog han Anledning af Dagen til at nævne den om Reformationens sande Jubilæum og sagde i den Anledning mange betydningsfulde og for denne Tid høist iagtige Ord.

I Kjøbenhavn har der dannet sig et Selskab til at udgive en litterair Tidende, bestaaende blandt andre af David, Heiberg, Møhl, Professor Clausen, i alt 14 udsøgte Mænd; jeg haaber meget godt af disse Mænds forenede Bestræbelser, da de alle besidde grundige Kundskaber og lys, fordomsfri Aand.

Den 11te December.

I Dag Kl. 10 holdt jeg med den store Klokke heel og holden uden mindste tilstødt Uheld ved Frue Kirke. Da jeg formoder, at Beskrivelsen af denne Reise kan interessere dig, vil jeg beskrive den omstændelig. Efterat Lognen var omgjort til at protse paa Axlen ved en Bolt Stedet for Krogen, hvilket ved Prøve næsten bragte Lommen lige i Veiret, og efterat have anbragt paa Loddet den Hemindretning, lig den paa franske og nederlandske Tilgencer, hvorved jeg ved stærk Rivning hindrede Bagjulene fra at løbe uden at slæbes, som let kunde havt udflydelse paa de korte Bagaxler, blev Klokken sat paa

Lad saa nær Baghjulene som muligt, og Lastens ve store Forvægtighed hævet ved at lægge Klokkeslaget med andre tunge Ting paa Loddet bag Bagaxlen. Jeg havde sluttet Accord om Klokkens Transport ved 6 Par Heste for den overordentlig billige Priis 30 Rdl. med en Vognmand Johnsens Enke. Disse kom i Mandags med Dragkjæder fra Artillericorpset. Forud havde jeg hos Kret og Pleti sørget for Broers Afstivning, Veies Udbedring paa de vanskeligste Steder, og selv sørget for Løvdals veien ved at bortskjære dens Skraaning og skaffe en beqvemmere Sving. Da Dagene ere korte, kunde vi ikke tænke paa Forspænding før Kl. 7 Morgen, og da den første Udrustning til et saadant Tog fordrer lidt Tid ikke sætte os i March før Kl. 9¹/₂. Uagtet min Forsigtighed brækkede vi Spidsen af Vognstangen ved Svinge i Løvdalen, men opdagede, at den egentlig havde været saa meget for lang og hjalp os uden videre Reparation. Jeg fulgte til Fods til Enden af Thors Høie og igjennem Lyngbye Gader. Kl. 2 var Klokken i Frederiksborg uden at Hestene pustede. Vi skulde fodre et Par Timer og da det regnede, besluttede jeg at blive der, for ikke at kjøre gennem Skoven i Mørke. Kl. 8¹/₂ næste Dag kjørte vi fra Frederiksborg og vare Kl. 5 ved Vibens huus, hvor jeg atter lod holde for ei at kjøre ind i Staden i Mørke; tredie Dag bragte 3 Par Heste Klokken til Frue Kirke uden ringeste videre Brecage eller Udseende dertil. De 8" brede Hjul gjorde megen Nytte. Det er et høist sjeldent Tilfælde paa Decemberveir, ved holdende Regnveir. I Morgen skulle vi bringe Klokken ind i Kirken, men hænge den op, kunne vi ikke, da Dhr. Bygmestre ei før om 14 Dage blive færdige med Klokkestolen.

Om den unge Prinds Frederik Carl Christian haaber man med Tiden de bedste Forhaabninger.

Din hengivneste Ven og Fader

Tscherning.

Modon den 27de December 1828.

Kjære Fader.

Jeg har modtaget dit Brev af 9de November og læst let med megen Fornøielse. Du seer, at det har været ænge underveis og begriber, hvormeget jeg længtes. Besynderligt iøvrigt er det, at jeg alt for 14 Dage siden har faaet et Brev fra Suhr af 12te November; fornodentlig er det kommet i et heldigt Øieblik i det udenlandske Departement. For ikke at tabe noget Brev ubevidst, vil jeg underrette dig om, at dette er det tredje til dig. Vor Frue kan da endelig faae sin Klokke paa; jeg gratulerer. Det er yderst behageligt og ret interessant, at de har kunnet støbe den den 1ste November. Det lader som Kongen, eller Gud veed hvem ellers, vil nyde mig for mit Avancement; saalænge jeg er her, er det mig ligegyldigt, men naar jeg kommer hjem, gad jeg nok beholde min Grad, og nu staaer vor Hjemmarch lige forhaanden. Imorgen indskibes alt 5000 Mand, bestaaende af tvende Regimente, der ikke udgjøre over 800 Mand, Convalescenter, der vel udgjøre 1500 til 2000, og Udtjente, der hjemforloves. Artilleri og Geni-erlige, til Fæstningerne ere satte i Forsvarsstand. Fra Ingenieurcorpsets Side betyder dette ikke saa lidt, især ved Navarino, hvor der graves en Fæstningsgrav om Hovedvolden og dannes en bedækket Vei. Det maa forekomme forunderligt at høre, at en Fæstning, hvorom der har været talt saa meget, end ikke har en Hovedgrav; men endnu forunderligere bliver dens Ry som Fæstning, naar der lægges til, at den er domineret i en ringe Afstand, har ikke Vand, naar Ledningerne udenfra afskjæres, og et yderst slet monteret Skyts. Imidlertid er denne Fæstning dog stærk mod Landsiden, naar dens Angribere ikke ere Herrer tilsøes, thi Veiene ere ufremkommelige for svært Skyts fra det Indre af Landet. Veie her vil sige Fodstier, der gaae over Stok og Steen, Bjerg og Dal, hvor i det høieste enkelte Steder have

været brolagte i 3 Fods Bredde i Venetianernes Tid men hvor Stenene nu ligge op og ned, saa at Heste knap kunne gaae der. Det er Ridekunsten, man læren i dette Land; jeg vilde nu ride ned af Stien paa Bjørnehoved paa min stivbenede Araber med samme Rolighed som jeg før red paa en bred Landevei. Du, der har været i Norge og Sverrig, kjender vel tildeels dette Rytteri, som er noget ganske nyt for os Lavlændere.

Man forestiller sig almindeligviis Navarino som en taalelig stor By og Modon som en lille Bjergfæstning men det er ingenlunde saa; Navarino er knap saa stor som Modon, og denne ligger aldeles ikke paa et Bjerg en stor Plaine, knap 10' over Havet, strækker sig over $\frac{1}{2}$ Miil bort fra Byen i alle Retninger, kun mod Vest-siden kommer Enden af Bjergene mellem Navarino og Modon til Fæstningsværkerne, der paa det høieste Punkt ikke ere hævede saameget over Havfladen som Slagterbakkerne ved Frederiksværk. Fæstningen har kun een Front med tvende Bastioner mod Landsiden, Resten er en Odde ud i Havet, ved hvis yderste Spidse er anbragt som en Art afsondret Søforsvar et rundt Taarn med Forsvar i tre Etager. Skytset i denne Fæstning, især Affutagerne, ere ubeskrivelig jammerlige; det er en Art Carricatur-Artilleri og dog med alt dette ikke uden Værdi, thi en Deel Lavetter, der knap kan hænge sammen, har svære Jernaxler af den Art, der i sin Tid blev smedet til Algier; de ere naturligviis slet forarbejdede og oftest er en Axelarm 1 Fod længere end Navet. Lige ved Siden af en saadan stormægtig Jernaxel staaer en lignende Kanon med en lignende Lavet og en Axel af Træ alene, uden mindste Beslag som ikke er sværere end hiin Jernaxel. Alt dette skal omgjøres og det i $2\frac{1}{2}$ Maaned. For os, der er vant til at formaale os, saa at vore Sager ikke passe a: bare Nøiagtighed, klinger dette fast utroligt; mer her ere vi lovet være udenfor Commissioners Tilsyn

du kan tro der construeres. Til stor Lykke findes nogle 6 Pds. ægyptiske Ammunitionsvogne, af disse 3 Axler og Hjul, og med de faa Lavetplanker her s gjøres Lavetter. En saadan Affutage med nævnte og Axel til en 24pundig Kanon blev prøvet for 1 Dag og holdt; hvorlænge den vil holde, er vel cert, thi Hjulene tykkes svage, især for de knudrede brixer. Det er at haabe, at Modon ikke saasnart nær til at udholde en Beleiring, og bedre end det bliver det, derom er ingen Tvivl.

Gid dog dette Land engang kunde faae en sikker , hvormeget lod her sig ikke udrette. Det er interessant at see, hvorledes Stumperne af dette græske Folk amler sig om de besatte Steder. Vi see alt Plougen (NB. Plougen lige saa raa som Lavetterne). Her nær Sadelmagere, Kjedelfikkere, Vævere, Skræddere, kere; Murere, kort sagt fast af alle Sorter, ikke at s Kræmmere, som her vrimler af. Priserne falde alle Varer. Vildt og Fisk tilføres i stor Overflødig-

Man kjøber f. Ex. 6 Stkr. Kramsfugle for 15 sols (Sk.), en Vildand for 1 Mk. à 24 Sk. o. s. v. Forrlige ere de Misforhold i Priser, som finde Sted. ødes holde alle Murerne og Snedkerne deres Arsløn høi, skjøndt de langt fra altid kunne finde Betingelse. Saaledes bød jeg forleden en Knøs paa 16

Aar Tjeneste hos mig som Oppasser, lovede ham 1000 Rdl. Sølv maanedlig, Føde og Logis samt saadanne ersportler, som ofte falde af, men Knøsen vilde ikke; hænger nu i en Boutik. Det er kjedsommeligt, at var saa lidt Leilighed til at lægge mig efter Græsk; at tale med disse gode Folk lærer man dem ikke ende. Dersom det vil lykkes, haaber jeg snart at

en lille Tour omkring i Morea i Selskab med en k Oberst d'Isson, hvis Bekjendtskab jeg har gjort von Schmidten. — At jeg lever vel, behøver jeg e at sige efter at have skrevet dette Brev. —

Hansen er i Smyrna, Schlegel bygger paa et Hospital han er i Velgaaende og takker for Hilsenen.

Tak Moder og Tine ret meget for deres Deel : Brevet. Tine maa gjerne skrive paa en lille lukket Seddel og lægge den pent indeni, naar det morer hende mere, og hun saa har mere Skrivemod.

Ret beseet er jeg ret en talentløs Stakkel og dobbelt Stakkel nu, jeg atter ikke faaer at vide, om jeg maaskee virkelig er bestemt til at fægte for mit Brød. — Havde du ikke en Bondegaard ved Ammindrup, vilde jeg raade dig at købe her, det er Stedet at faae meget for lidt Lev ret meget vel og skriv snart til din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

E. S. Jeg har skrevet til Prinds Christian og taget Anledning til at gratulere.

Frederiksværk den 1ste Januar 1829.

Kjæreste Anthon.

Du har nu et ret tyrkisk Fremfærd for Øine, og naar jeg i dit næste Brev seer dine Tanker om Tyrkerne venter jeg at finde skarpe Strøg. At Grækerne under er saa barbarisk Undertrykkelse ikke ere bedre, forundrer mig slet ikke; tvertimod undres jeg over, at de endde ere saaledes: stolte og oprøiste med fast Gang. De viser en stærk Grundcharacter hos Nationen, som alle Lidelser ikke ganske har kunnet betvinge, og som ved passende Frihed snart vil hæve sig og efterhaanden frembringe noget stort. Man maa jo ikke bedømme Grækerne efter Sammenligning med Europas cultiverede Nationer

Jeg vil ønske dig Forretninger, som kunde føre dig lidt omkring i de andre Egne af Grækenland til Patras Korinth etc.; jeg formoder Luften der er sundere. Du fandt vist bedre Folk i de Egne, som ei have lidt saa meget, maaskee halvvilde. Heidegger har i de baierske Aviser ladet indrykke ret idylliske Beskrivelser over Moreas Regeneration efter dens Befrielse; hvorledes Folk

i Tusindviis strømme frem fra Bjerger, Huler, over fra Øer og Skibe, kysse med Taarer deres fædrene Grund, søge deres forladte Opholdssteder og bygge op det nedfaldne. Hvilket smukt Maleri, naar det var sandt; jeg troer det ikke, ligesaa lidt som de store Ting, han fortæller, at han selv har udført. See at skaffe mig lidt nøiere Oplysning. At Basarerne ere elendige, falder af sig selv; thi der maa være Kjøbere, førend der kan blive Sælgere. Hvad der kommer i dette Øieblik er vel meest beregnet paa den franske Armee i den Egn, du er, og ved denne er man vel forsynet med Isenkram. Grækerne have vel antaget den ædle Vane: at spise med Fingrene, efter deres Herrer. Kunde jeg formode Afsætning paa Knivsarbeide, blev jeg let fristet til at sende Peer Ramløse med en fyldt Karre derover.

Du har vist glemmt at forsyne dig med en vigtig Nødvendighed: en Matroskøie. Den kunde du anbringe paa ethvert Sted og sovet saa magelig som en Prinds deri; den er let, lader sig bøie og tager kun lidt Plads i Bagagen; jeg kjender dens Nytte af Erfaring.

Dalberg kan endnu ikke blive fortrolig med den Tanke, at Assistenten paa Frederiksværk ganske bør glemme Artillericorpset. Overhovedet er hans Synskreds for snever inden Øieblikkets Grændse for at gjøre Slutninger, der føre til vigtige Resultater i Fremtiden. Han er brav, villig og flittig, han kommer sig vist. Han mangler Kundskab af mangesidig Omgang i Livet, thi før han kom hid, har han tilbragt sin Tid mellem Bøger og sin Familie. Han tager endnu enhver Ting for det, man udgiver den.

Din hengivneste Ven og Fader

Tscherning.

Modon den 12te Januar 1829.

Kjære Fader.

Da vort Tog meget snart er tilende, og Hansen er kommen tilbage fra Smyrna, saa have vi besluttet at

drage Morea rundt; dette vil vare omtrent 3 à 4 Uger; i denne Tid vil jeg ikke kunne skrive; jeg benytter derfor Leiligheden med Hansens Breve, som afgaae idag, for at underrette dig herom, at du ikke skal forundre dig, om du kommer længe til at savne Efterretninger fra mig. Jeg har kun faaet dit Brev af 9de November; dette er det fjerde jeg skriver fra Morea, mit sidste var af 27de December. Da dette formodentlig kommer til dig først i Februar, saa indslutter jeg heri mine bedste Lykønskninger til din Fødselsfest; gid de Arbeider, du har under Hænder, maae lykkes vel, og din Løn derfor maae blive en sorgfri Alderdom, hvori du med god Helbred i mange Aar kan samle og ordne Materialerne fra et daadfuldt Liv.

Da jeg ved mine artilleristiske Bekjendtskaber haaber at kunne samle gode Efterretninger i Frankrig, om jeg kan blive der i 5 à 6 Maaneder, saa har jeg søgt Kongen om Tilladelse til at gjøre et saadant videnskabeligt Tog istedetfor det krigerske, hvorfor jeg vendte Stevnen hid, det vil sige, jeg har skrevet til Haffner og Bülow og for en Sikkerheds Skyld ogsaa til Abrahamson. For denne sidste har jeg aabenbaret min hele Plan, som er den at see, naar jeg først er i Paris, hvorfra Correspondancen ikke er saa lang, at faae Reisepenge, for at gaae 4 à 6 Maaneder til England, hvilket jeg synes jeg halvt kunde fortjene som en Gratification fra Frederiksværk. Maaskee de nye Commandeurer ere mere genereuse end de gamle Riddere. For imidlertid ikke at tabe det alt ved at begjere det alt, saa er jeg ganske rolig, til jeg først faaer Bid paa en Krog.

Jeg gjorde igaar et langt Spadsereridt her i Egnen og saae med særdeles Fornøielse, hvorledes Befolkningen kommer. Store Hjorder af Faar og Geder ere komne ned fra de høiere Bjerge og græsse overalt. Smaa Landsbyer danne sig, rigtignok af de usleste Hytter, men som dog give en Begyndelse til Byer. Omkring disse seer man alt Plougen gaae og Hveden spire. Hvor

let har disse Folk dog for at leve, kunne de naae blot en Høst i Fred, saa ere de frelste, thi de kunne finde hos dem selv alt, hvad de behøve. Vi have her næsten aldrig under den Temperatur, som er almindelig hos os i September og October, saa at vi aldrig tænke paa at gaee med Kappe, Overkjortel etc. uden for Regnens Skyld, hvoraf vi rigtignok ofte faae rigelige Qvantiteter. Alt er grønt paa Marken, Blomsterne komme frem. Jordbærtræet er paa engang i Blomster og bær moden Frugt. Figentræet spirer, alt dette giver Naturen et Liv midt i Januar, som er paafaldende for en Nordbo, og mærkeligere, naar vi erindres om vor Vinter ved at Bjergenes sneehvide Toppe glimre i den stærke Sol. Jo mere man gjennemløber denne Egn, jo mere seer man dens Skjønhed, de yndigste Ravinner, smukke Dale, steile Klinter, store Sletter ere i den rigeste Afvexling. Havet, som danner mange Bugter, seer man snart heelt, snart som de skjønneste Indsøer. Tungt er det at see alle Huse tomme og i Ruiner i et Land, saa indbydende til Beboelse. Jeg passerede igaar gennem en indhegnet Have paa flere Tønder Lands Størrelse; en Række Piller med Viinranker ved dannede en beskygget Buegang af over 100 Aleus Længde og ved Siden fandtes en stor Viinplantning, der nylig havde tjent en Hyrde til Græseplads, saa at alt var nedtraadt. Et temmeligt stort Huus var fast ganske i Ruiner. Vi kom fra Landsby til Landsby, til Møller etc., alt i Ruiner. Vi rede gennem store Viinmarker, hvor Qvæget græssede, kort, vi saae, hvormeget her har været for 10 Aar siden. Sikkert maae denne Død føre til en bedre Opstandelse, og dog er Grækenlands Regeneration endnu et Problem.

Hils Moder og Søstre og de Smaa ret meget fra mig, jeg længes ret at høre fra dem. Vær saa god ogsaa at hilse Dalberg, Paludan, Strøms, Larsens og andre frederiksværkske Venner og Bekjendte fra din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Christianshavn den 21de Januar 1829.

Baade i Anledning af din Geburtsdag og det nye Aar har jeg mange gode Ønsker til Dig, saavel fra mig selv som fra min hele Slægt; men en nærmere Specification kan jeg ikke indlade mig paa, det maa Du selv om, som den, der bedst veed, hvad der er Dig tjenligt. Du er jo desuden nu engang saa godt i Skuddet med at forfatte Lister, at een mere eller mindre intet kan gjøre Dig. — Førend jeg sad mig ned, for at aflægge denne Visit paa Morea, forekom det mig, at jeg havde en Uendelighed af Nyt at berette Dig, som Alt kunde more Dig, men nærmere beseet er jeg egentlig i Knibe, da det slet ikke lønner Umagen at bringe det til Roskildeskroen, end sige Resten af Veien. Tilmed har Buntzen formodentlig allerede tilmeldt Dig Alt videværdigt i de flere Breve, han har skrevet Dig til. Men hvad Du maaskee ei veed, det er, at Heiberg og Fru Gyllembourg have havt Mæslingerne, som par parenthese have graseret stærkt her i Huset, og hvoraf alle 8 Børn have lagt syge, og lykkelig overstaaet dem, uagtet den første var temmelig angreben, især hvad hans forhen alt svage-lige Gorge angik. Nu staaer Schmidten formodentlig for Touren, som har besøgt Fru Gyllembourg meget flittig, uden at vide om han havde havt denne Børnesygdom eller ei. Han befinder sig ilde og har alle Symptomer til at være ligesaa nær som alle de Andre. Ogsaa Mad. Wexschall har maattet finde sig i at gennemgaae denne Taalmodighedsprøve. Det var heldigt for Ludvig, at han, som har faaet en Tilvext baade i Gage og Forretninger ved at være bleven ansat som Theaterdigter og Oversætter med 600 Rdl. Sølv aarlig, mod at levere uden Betaling aarlig 4 Oversættelser og skrive enkelte Sange o. s. v., men intet ubetalt Originalstykke, netop faae Dage forud havde endt Flyveposten, som nu er lagt til Hvile i eet Aar, ellers havde han været slemt i Knibe for at faae den besørget. — B. er kommet hertil igjen, $\frac{1}{3}$

ykkere og dobbelt saa komisk som forrige Gang; imod Alles Forventning har han ingen Kone medbragt, og Partiet er nok alt gaaet saa godt som overstyr, thi han aler selv folgendermaassen om hende: „Ja Mand! hvad skal man sige til det! det er nu engang saa forbandet, at jeg ikke veed, hvad det skal blive til; thi Embedet naae jeg have for at gifte mig, men til Algier vil jeg gu ikke mere, og hun vil ikke til Danmark, thi hun roer, at her gaae Bjørne om Natten paa Gaderne, som somme trækkende ind fra de umaadelige Skove, naar det er blevet stille, og det hjælper ikke, at jeg siger: For Guds Skyld, det er ikke Bjørne, Mademoiselle, der gaaer paa min Ære ikke andre end crieurs de nuit, redelige Folk, som intet andet Loddent have end Huerne. Nei! det hjælper altsammen ikke! og saa vil hun partout ikke skilles fra sin Moder, og det fik jo endda at være, hvad det var, hun er gammel, hende kunde man jo agtens tage med; men hun holder nok næsten ligesaa meget af sin Broder i Algier som af mig, og ham vil hun heller ikke skilles fra, og jeg kan jo dog for en Ulykke ikke føde den hele Familie“. Saa gaaer det vel overstyr, B.? — sige vi Andre til denne lange Tale, hvor- paa han svarer med fuldkommen Rolighed: „Ja, jeg veed gu ikke, hvad jeg skal sige derom, jeg vilde dog gjerne om muligt have fat paa hende, thi hun er saa lille og saa nysselig, ja de skulde bare see hende; hun ligner meget Dem, Fru Buntzen, og saa er hun saa lille, at hun accurat kan staae under min Arm. Aa! det er rart! — men det forstaaer sig, faaer jeg ingen Embede, saa kan jeg ikke gifte mig, og hertil vil hun ikke, det er ganske afgjort“. — Er det da ikke saa godt som hævet mellem dem? — „Nei, hille min Sjel! hvor vil De hen? Nei sgu er det ikke; men — — see i min Alder er saaa- ant jo egentlig mere en mariage de raison, og saa naae man tage Philosophien med til Hjælp, og den steen, man ei kan hæve, la'er man ligge; men nydelig

er hun, og jeg vilde virkelig dog gjerne have hende!“ — Det var B. At vi more os mere over ham saaledes, end om han havde medbragt en Kone, kan Du let tænke. Men nu har han næsten været her saa længe, at det første Moerskab er forbi, og da Talen bestandig falde den ene Dag som den anden, saa kan vi nu ganske udenad, hvordan det egentlig staaer til mellem han og Demoiselle Therese J. Han reiste til Marseille for at see hende, men det gik ham ligesom Klister i de Uadskillelige, han sværger og forbander sig paa, at han i de 14 Dage, han var der, kun taled eengang med hende i en halv Time uforstyrret, og i den Tid kunde han nok mærke, at Moderen havde altfor meget at sigte hos hende, og at hun brød sig mindre om en Forening med Tyksakken paa europæisk Bund og Grund, end mens de vare i Algier. „Jeg fortryder endnu, at jeg gjorde den Reise til Marseille, det havde været meget moersommere at gaae gjennem det deilige Italien og over Wien og Dresden“. Men saa havde De jo ikke faaet Deres Kjæreste at see, B.! — „Nei, det er rigtig nok sandt, det havde jeg ikke; men jeg vidste jo nok hvordan hun saae ud, før jeg kom til Marseille. Vi havde jo levet længe sammen i Algier“. — Med Undertagelse af ovennævnte og nu noksom omtalte Person, er alt fuldkommen ved det Gamle, endogsaa det iberegnet at Anton endnu kun er Reconvalescent paa Garnisons hospitalet, hvor han nok var draget ud med Podagra inden Du reiste. Vi have for Resten vor gode Helbred endnu, og det er egentlig ogsaa Alt, hvad vi have af glæde os ved, men det er jo endda ikke saa ringe. — Intendanten S. er nærved at brække sin Hals paa sin Gemalinde; der skal være stort Oprør i hele den kongelige Kjøkken-Etat, og man mener, at det er hende, der giver stadig Anledning dertil ved at blande sig med altfor stor en Iver i Affairerne; hun er ogsaa nok Kjælling for at gjøre mere galt, end den stakkels

skikkelige Mand kan redressere igjen. I Prinds Fritz's Kjøkken har der været en formelig Revolution, og Opnævnsmanden, den italienske Kammertjener Thomasini er sendt med Politie over Grændsen. Saadanne ere de seneste Hofrevolutioner; smaae, men yderst interessante. Din gode Chef speculerer nok paa at blive Generalieutenant en af Dagene, i det mindste skal han flere Gange have ladet et Ord falde om, „at Corpset var egentlig en Commando for en Gen.-Lieut., og da det for Resten gik udenfor Armeens almindelige Etat, kunde Chefen gjerne have den Tittel, uden Præjudice for nogen- somhelst anden Officeer i Armeen“. Det er Præliminarierne. — Gjennem Fru Hansen har jeg en Hilsen til Dig og dine 2 Kammerater i Morea fra hendes Mand, han opholder sig for Øieblikket i Paris og morer sig ganske vel. Der gik engang her det Rygte, at gamle Heiberg var død, men det er ugrundet, og man har senere havt Efterretninger fra ham. Krigsraad H. kommer sig, det raadne Asen, efter de senest udstedte Sundhedsbulletiner, det vilde jeg have forsvoret. Men for Justitiarius her er kun slet, efter et Fald paa Trappen, og man mener at det endogsaa er meget farligt, saameget mere, sige onde Tunger, som Hovedet — hvor han netop har stødt sig — næsten altid har været de Bornemanners svage Side. Man mindes heller ingen Justitiarius i umindelige Tider, som har længe overlevet at blive Excellence. — Fra Feddersens Familie har jeg mange Hilsener til Dig, ogsaa Fru Ørnflycht mindes Dig med Venskab, „Du saae dog ganske fransk ud, naar Du var klædt til din Fordeel“. Hun er bestandig lige gal, og har i høi Grad frapperet Edouard Buntzen, som i søndags var inviteret der til Middag og ved den Leilighed gjorde hendes Bekjendtskab. Foruden disse Hilsener har jeg en Mængde til Dig fra andre Folk, hvoriblandt mange, roer jeg, blot fordi den skal sendes saa langt bort, thi mange spørge til Dig og bede Dig hilset, som jeg troer

Du ikke personligt kjender noget til. Alle misunde Dig at kjæmpe for Friheden og den gode Sag. Ja, den ridderlige Tænkemaade har altid været stor herhjemme bag Kakkelovnen. — Sara vil ogsaa skrive, jeg overlader derfor næste Side til hende og til Moder, som ogsaa gjerne vil bringe sig i Erindring hos Dig. Det glæder det ganske Huus altid, naar der kommer Brev fra Dig, og Gud skee Lov, hidtil er vi temmelig ordentlig bleven sammenkaldte for at høre Brev forelæse fra Morea. Lev vel, og husk af og til paa dine kjøbenhavnske Venner. Hils Suenson og Schlegel, naar Du støder paa dem. De andre kjender jeg ikke, og Hansen bryder sig ikke om Smaafolk. Lad os snart høre fra Dig. Din hengivne Ven

A. St. Aubain.

Modon den 1ste Februar 1829.

Kjære Fader.

Mange Tak for Efterretningen om den store Klokke, jeg kan ret forestille mig, hvor fornøiet du har betragtet den, hængende i sin Stol i godt Selskab med sin mindre Broder og de samtlige Klokkebørn, der skulle omgive dem. Dampmaskinen vil da ogsaa nogenlunde holde Ord og bevæge sit Stempel i behørig Tid, thi fast heel opsat, som den har været, kan den endelige Opsætning ikke være seen.

Af mine Breve vil du see, at Grækenlands Stilling ikke lader tænke paa Indretninger af nogen Art for offentlig Regning, mindst nu, da de franske Tropper forlade Morea for største Delen, og de faae Indtægter, man har, meest ere rettede mod det blivende Statsforsvar. For en Mand, der havde en lille Formue, var her noget at gjøre, den lod sig snart forøge femdobbelte ved en forstandig Anvendelse; dog var det klogest at oppebie den endelige Fred, thi endnu staaer denne Stats Existents kun paa svage Fødder. Hvad der i Journalerne fortælles

om dette Land er fast altsammen Løgn, saaledes ogsaa den tiltagende Kartoffelavl. Det er først i de sidste to, tre Maaneder, at Befolkningen begynder at komme tilbage i de hærgede Lavlande. I Bjergene begriber du det, at Agerbruget kun er ringe, helst hvor der er talrige Fjorder og ingen Beskyttelse for Eiendommene; omkring Napoli di Romania har Egypterne ogsaa hærget, og værre end de, Palikarerne, som leve af de faae arbejdendes Flid. Endnu er ingen Fordeling af Eiendommene foretaget; den, der vil dyrke, søger sig en Plet, krasser den med en ussel Ploug og saaer lidt Hvede eller Byg, om han bedst har det. Den herlige Jordbund frembringer med rund Haand, men først til forestaaende Løst. Men selv efter denne Høst bliver Subsistensmidlet, saaledes fremkommet, høist localt i et Land, hvor der ikke findes Veie, hvor al Transport i det Indre maa skee paa Lastdyr, hvor i Vintertiden Strømmene, uden Broer, blive impassable. Her i Messenien, der ansees for Lavlandet, er Terrainet endnu saa raat, at Plougmanden fører Plougen paa Hestens Ryg fra en lille Dal til en anden. Befolkningen er desuden endnu for ringe til at bringe noget stort frem ved Agerbrug. Det er vanskeligt at beregne, hvor stor den egentlig er, men tager jeg de Angivelser, jeg hører, for nogenlunde rigtige, saa bestaaer Hovedmasserne i omtrent

20,000 i Maina, eller rettere det hele Bjerglag,
 6,000 i og ved Patras,
 2,000 ved Napoli di Romania,
 3,000 i Coron, Modon, Navarin,
 2,000 i Arcadien

33,000.

Antaget endog at jeg fordobler denne Summa, saa seer du klart, at denne Befolkning giver et altfor ringe Antal til at vente noget ivrigt Agerbrug, helst da en stor Deel beskæftiges ved Handel og paa Søen og som Hyrder, der

ere lige godt hjemme overalt, langt lettere skjuler deres Hjorder i en Kløft mod Røverhaand end Agerbrugeren sin til Jordsmonnet bundne Afgrøde.

Som Militair kunde jeg let finde en høist anstændig Ansættelse; Artillerichefen (den græske) er her for at faae et Materiel og om muligt Officerer; jeg kunde uden Vanskelighed blive hans Næstkommanderende; men deels er jeg bunden ved Kongens Naade imod mig, deels ved du af mine foregaaende Breve, at jeg alt har søgt om en ny Gunst, det vilde altsaa see temmelig vaklende ud om jeg saa hurtig igjen tog en nye Bestemmelse. For imidlertid at sætte andre istand til at benytte denne Udvei, sender jeg dig indlagt en Lønningsstatus for de forskjellige Grader, som du kunde være saa god at flye Dalberg, for at lade den circulere underhaanden i Corpset. Du vil see, at de pecuniaire Fordele ikke ere store, men der maae bemærkes, at alle Artikler af første Nødvendighed ere godt Kjøb, og at der let findes Leilighed til at erhverve Eiendom og fremtidigt Udkomme. De, der ville gaae hertil, maae kunne Fransk og om muligt lidt Italiensk og være ædruelige. Obersten lover at forskaffe en Grads Avancement ved Indtrædelsen; han har beholdt min Adresse; jeg har tillige underrettet ham om, at vi levere Krigsfornødenheder og opgivet ham Suhrs Huus saafremt han skulde behøve nogen nordisk Fornødenhed.

Hvad der ogsaa meget vanskeliggjør ethvert industrielt Foretagende er de maadelige Haandværkere, her findes, og deres ublue Forlangender. En Stymper af en Snedker f. Ex. forlanger 2 à 3 Fr. om Dagen og arbejder derfor høist 8 Timer med temmeligt maadeligt Værktøi; de blive derfor ikke rige, thi de finde ikke stadigt Arbejde og maae vandre vidt og bredt omkring, men netop derfor vil de betales, naar de behøves. Slige Folk kunne knapt gjøre et taaleligt Vindue, mindre en Mølle. De Levninger, vi her have fundet af fordums Møller (meest Oliemøller), ere i en aldeles Raahedstilstand, de fleste

ndrettede til at trækkes med Haandkraft, faae med en Hestegang uden Hjulværk, og hvor der findes Hjulværk er det plumpt i høi Grad. Til Vindmøller er her kun Leilighed om Vinteren. Sommeren giver, som det lader, ogsaa hyppig Vindstille og faae jevne, stadige Vinde, saa at ogsaa dette Middel er ugunstigt. Om her findes Kul eller Tørv veed jeg ikke, Brændeqvas er det eneste Brændmateriale, som findes almindeligt, saa at man vel naatte betænke sig, førend man anlagde Dampmøller. Hestemøller blev saaledes Hovedudveien, men Hestene ere smaae og uvante til Dræt, der maatte anvendes mange, og det veed du er en daarlig Anstalt. Hvad der vil gavne dette Land uendeligt er den Expedition af Lærde, som snart ville ankomme fra Frankrig; ved deres Hjelp vil man lære dette Lands Natur noget nøiere at kjende, og først da kan den Industrielle ret vælge sin Gang.

Hansen og Schlegel ere afreiste den 28de Januar til Malta for derfra at gaae til Italien og videre hjem. Vort Streiftog paa Morea blev forhindret deels ved det delige Regnveir, deels hvad mig angaaer ved en lille Hulstot, som har varet omtrent 14 Dage, men som nu er ganske forbi.

Din hengivne Søn

A. F. Tscherning.

Frederiksværk den 14de Februar 1829.

Kjæreste Anthon.

Dit Brev af 27de Decbr. modtog jeg den 13de Febr. formedelst Postens Sinkning paa denne Aarstid; det er let tredie, jeg har modtaget. Fra 9de Novbr. til Datum naar jeg skrevet 4, og dette er det femte Brev. De to første ere nogenlunde ordentlig afsendte; det tredie, skrevet i December, laae endnu i Februar i det udenlandske Departement i et Overtræk af J. St. Aubain, hvis Gemæssighed jeg nok for en Deel har at takke for deres langsomme Gang; den 2den Febr. blev det

fjerdé afleveret med Løfte om hastig Befordring, og dett sender jeg i Morgen til Kjøbenhavn. — Suhr har nok sendt sit Brev ad den ordentligere Korrespondentvei og derfor har du faaet det hastigere; thi Schlegel klage paa samme Tid som du over, at han ei har faaet Brev

Biskop Münter hilser dig venskabeligst. — Om du kommer til at gjøre en Tour paa Morea, gjør han dig op mærksom paa: Acrocorinth, Neptuns Tempel paa Isthmus Argos og dens Borg Larissa, Mycene og Atridernes Skat kammer, Epidaurus med Æsculaps Tempels og Hospital Ruiner, i Navarino Ruiner af Pylos og Olympia, etc. etc. hvorom findes udførlig Efterretning i Pausaniæ Reise beskrivelse over Grækenland, oversat paa Fransk af Abb Gedryn. Han beder dig, at, dersom Hændelsen skulde føre dig sammen med en græsk Biskop, da at hilse denn fra en dansk Biskop, som Grækernes Vel ligger mege paa Hjerte, give ham hans Adresse og skaffe ham Grækerens igjen. Han troer, at du bør søge Capo d'Istria hos hvem han mener, at du som Dansk vil finde god Modtagelse, da han har Elephant-Ordenen; kort, han ærgret sig over din Hjemkomst. Alle disse skjønne Efterretninger møde dig nu desværre enten ved Indskibningen, eller naar du gaaer i Land i Toulon.

Mig er det ærgerligt, at du har forfeilet Hoved hensigten af din Reise: at bivaane et Feldttog; dog har jeg det Haab, at Tiden vil forandre Omstændighederne og at Russernes kraftige, faste Skridt i Forening med den for Tyrkerne mislykkede Vintercampagne, hvori de nu forøde deres Kræfter, vil bestyrke de Franske i deres Forsæt, og ikke lade dem bortkaste store Pengesummer uden Hensigt. — Med dine Talenter kommer du ingen Vei, hvor der ikke skal handles, saalænge du ikke vil vænne dig til at skrive som andre dannede Folk: Substantiver med store, alle andre Ord med smaae Bogstaver, og bruge ordentlig Intèrpunction: Komma, hvor en Sætning, Punctum, hvor en Mening er sluttet; Semi

Colon, hvor en Sætning er endt og den næste ikke ved om eller og staaer i Forbindelse dermed; Colon, hvor noget skal anføres, som den foregaaende Sætning antyder; Udraabs- og Spørgsmaalstegn tilkjendegive sig selv. Den rigtige Skriver bærer altid Palmen for den rigtige Udfører, hvor der ikke skal handles, fordi Bedømmerne næsten alle ere bedre Skrivere end Udførere. Kun i den Skrift, hvori ingen Mening er, har man Lov at sætte hvad Tegn, man vil eller slet ingen; men da dette ikke er Tilfældet med dig, saa overvind dit Egensind; thi andet er det ikke.

Saavidt jeg kan spore, er dine Kammeraters altfor store Begjerlighed efter Capitains Character lige saa idlig som du Aarsag i, at baade du og de endnu ikke har den. Strax, da Kongens Bestemmelse med dig var ekjendt, fik de Chefen overtalt til at gaae ind med Forestilling for dem; det har nok stødt Kongen. Havde de oppebiet din Udnævnelse, var det nok falden af sig selv for dine Formænd. Senere, baade ved Formælingen og Kongens Fødselsdag, skal Chefen have havt Forslag made, men taget saa mange paa Listen, at jeg mener, at det derved er faldet igjennem. — Horn og Prunst ere søde, Suckow med flere søge samme Emploi, saaledes maae det jo snart falde af sig selv.

Du har herligt beskrevet Navarino og Modon, og noget berigtiget mine Begreber om disse to Stæder, især om den sidste; men paa Morea, saa nær de Steder, hvor Irækerne efter Aviserne tumle sig lystigt med Tyrkerne, maae du jo dog i Hovedkvarteret høre noget om disse Sager. Meddeel mig lidt derom. Den sidste Avis meddelede, at Ypsilanti har jaget Tyrkerne ud af Byen og indesluttet dem i Castellet Lepanto lige over for Patras, og at Kolokotroni marscherer til Messolungi; det maae dog rygtes hos eder, deres Allierede og Medstridere. Hvad Begreb kan man gjøre sig om saadanne Skarer? Det er vel i strængeste Forstand vilde Bander uden sand oldateraand, som slaae ved Overfald, og kun formaae

at tage Fæstninger ved Udhungren? Jeg seer imidlertid deraf, at der dog er kommen en Slags Eenhed i græske Operationer.

Hvor lokkende end Nedsættelse paa Morea kunde være, er jeg dog nu baade for gammel og svag dertil Ogsaa efter denne Klokkehængning plages jeg af en dygtig Forkjølelse, som har svulmet det halve Ansigt Hvad forslog desuden Værdien af min Bondegaard til et Etablissement der? Kunde jeg endog for 1000 Rdl. købe en Eiendom 3 Gange saa stor, saa forslog neppø 10,000 Rdl. til at sætte den i Drift og leve imidlertid Grækernes ringe Lyst til anstrængende Arbejder vildt ogsaa afskrække mig. Min Phantasie er ganske vege for Fornuftens kolde Overlæg.

Om Raadet ei kommer for silde, har jeg tænkt paa at du maaskee lettest overtalte en ung Græker til Tjeneste hos dig ved at love ham Underviisning f. Ex. Regning. Jeg anseer Forfængelighed som en stor med virkende Aarsag til, at de ikke ville tjene, især en Fremmed. Ved det Tryk, hvorunder de have levet, er Grækerne blevne en Art Jøder: krybende og høist for fængelige.

Din hengivneste Ven og Fader

Tscherning.

Frederiksværk den 22de Marts 1829.

Kjæreste Anthon.

Dit Brev til Prinds Christian har jeg læst med megen Fornøielse og sendt til sin Bestemmelse. Din Fremstilling er meget interessant, rigtig og klar, og neppe er Tingenes Stilling her saaledes opfattet uden a meget faae, og disse mangle endda et bestemt Begreb om Partihøvdingerne. Tilligemed dit Brev fik jeg fra Lise Underretning om, at dit Ønske var bevilget ved en Tilladelse til at opholde dig 4 Maaneder i Frankrig efter overstanden Qvarantaine. Hun skriver tillige, at du ha

aet Ordre at blive paa Morea, saalænge de franske copper blive. Træffer denne dig betimelig, saa er du ør endnu.

Du har gjort klogt i ikke at træde i nogen Forandelse med det græske Artilleri under dine nærværende Ørhold; men om du nu bliver paa Morea og den franske Armee ligger uvirksom, kunde du da ikke hjælpe Chefen med Artilleriets Organisering og Dressering til Gavn væde for dem og dig. Du fik derved større Bekjendtskab til Landet, dets Styrere og dets Sprog. Gud veed, hvad det kunde føre til i Tiden. Jeg har ladet Dalberg give Afskrift af din Gageringstabel, og han er af den Mening, at der nok fandtes Liebhavere, naar de havde Løsepenge. Den franske Sergeants Sang*) er høist vittig; saa naiv en Beskrivelse over Campagnen i Morea, som jeg endnu har seet. Jeg tog en Afskrift, men lader den ei cirkulere før 8 Dage, efterat Prindsen har faaet den. — Du veed vel, at ogsaa Prunst er død, og at Lensmark har faaet hans Batteri i Castellet; men du ved ikke, at han er besunget som en Helt og Vidunderkundskaber i Bladene, og at dette har givet Anledning til at besynge den længe forhen hensøvede Horn. — Orpset har nu overdraget mig at skaffe det øvrige angående Træ til Lavetter etc., ja endog spurgt, om jeg vilde paatage mig Leverance til flere Batterier; derfor vil jeg ikke indlade mig, da jeg vil herfra.

I hele Landet har jeg næsten ingen Forandring høret, undtagen at Landmanden faaer sin Sæd vel betalt, indtil 10 à 11 Rdl. for Td. Hvede og 22—24 Mk. for Td. Byg, som har hjulpet mange paa Benene. — denlandske Nyheder kjender du vel bedre end jeg, Ex. at Russerne have taget to Fæstninger og brændt Lotillen ved Nikopolis paa Donau, og rykke stærkt frem mod Donau for at gaae over paa flere Steder. Engelsk-

*) Se Noten S. 230.

mændene emancipere og sige hverandre haarde Sandheder, som intet skikkeligt Menneske hørte upaataalt noget andet Land. Ministrene synes stedte i Kattepin Spanien og Portugal ere og blive apostoliske, dog de første lidt honettere end det sidste. Østerrig ynde Jesuiterne og vilde gjerne fabrikere en Pave efter deres Sind, som Frankrig søger at afværge.

Du har læst, at Moder og Tine skrante lidt endnu og jeg kan ikke rose mine Been under denne Vein forandring; alle Øvrige, Slægt og Venner, hilse dig kjærlig i bedste Velgaaende. Du er ofte Gjenstanden for vor Samtaler og endnu oftere for mine Drømmerier. De skulde inderligt glæde mig at see din Person til min næste Geburtsdag, efter en vel anvendt Tour i Frankrig og England, hvor du især maa gjøre rundt Krudt, Forgyltning paa Staal og smuk Formning i Jern- og Metallstøberier til nogle af dine Hovedgjenstande, Horns og Beens Opløsning og Presning ikke at forglemme, især om jeg kunde modtage dig paa Rosenborg Slot og de tilbyde dig frit Bord og fri Bolig hos din hengivnest Ven og Fader

Tscherning.

Marseille den 12te April 1829.

Kjære Fader.

Jeg iler for at lade dig vide, at vi endelig efter en Seilads af 32 Dage ere ankomne her paa Rheden i Eftermiddag Kl. 4 og skal imorgen sættes iland i Quarantain hvorfra jeg sender dig dette Brev til fuld Sikkerhed for min Existence i god Behold paa det franske Fastland Da det er et Goddagbrev, saa maae det begynde, hvorefter andre ende, med mange Hilsener til Moder, Søstre Svogre, Bedstemoder, Cousiner, Onkler, Tanter, Venner og Veninder, Bekjendtere og Bekjendterinder, Velynder og Velynderinder. Du begriber let, at en saa lang varig Søreise paa et saa kort Stykke ikke er en Følge af

eldig Vind, dog have vi fast lidt mere af Stille end af storm og stedse, indtil de sidste 3 à 4 Dage, havt den heldige Skjebne, at al Medbør var svag og al Modvind tærk. Vi have iøvrigt ogsaa prøvet en lille Stormbyge aa Africas Kyst og krøbe i Lye bag Cap Bon, en rebet Ierseilskuling ved Sardinien og anløbet Cagliari; en æmmelig Storm paa Provences Kyster, stukket i Søen m Natten og krøbet i Lye nær ved Toulon, og ere ndelig ankrede her med en haard Kuling, der endnu oxer og stedse nøder at stikke paa Ankertouget, saa at fatten endnu kan see os i Søen; men i saa Fald kommer ette Brev ikke afsted, ergo er Brevets Afgang et sikkert 'egn paa, at Natten er vel overstaaet. Denne lange teise har imidlertid gjort mig mere søstærk, saa at kun være Slingringer og haardt Veir gjør mig søsyg. Saa-ædes i Forgaars, da vi slingrede saa stærkt, at min labo ved Bordet faldt om med sin Stol. Vi afseilede ra Navarino med en Convoi selvtrettende, en Stormnat kilte os ad paa Sardiniens Kyster, og vi ere de første g eneste ankomne. Vor Quarantaine skal vare i 25 Dage, lag iberegnet; derpaa agter jeg at blive i Marseille, til æg har faaet lidt Klæder paa Kroppen, hvortil jeg regner à 5 Dage, og dersom ingen allerhøieste Ordre imidler- id anderledes forordner, gaaer jeg til Toulouse, hvortil æg har de skjønneste Breve, og over Bayonne, Bordeaux tc. til Paris, hvor jeg regner at ankomme i Slutningen f Mai eller Begyndelsen af Juni. Jeg skriver idag til egationen i Paris for at bestemme mine Breves Adresse, g tør neppe haabe at see Svar fra dig paa dette førend Paris. Dit sidste Brev, jeg har modtaget, er af — — eg kan i dette Øieblik ikke finde det, men du har nok lt mit Svar derpaa, og jeg maae gjøre kort Besked, da æg har mange Breve at skrive, for at anmelde min An- omst for Consuler, Legation etc. etc., for at forhindre reवे en unyttig Reise til Morea. Fra Quarantainen aer jeg Tid nok at skrive lange Breve; det næste, du

faaer, skal have mere Kjerne. Mine Kammerater i Quarantainen ere en Trainofficeer og tvende Infanterister, som jeg uden at bagtale godt kunde sætte i en annectere Bataillon; enten ere de eller jeg forbandet kjedsommelige

Endnu engang de kjærligste Hilsener til Moder Søstre og alle, som ere mig kjære, fra din hengivne Sø

A. F. Tscherning.

Marseille Quarantaine den 29de April 1829.

Kjære Fader.

Dine Breve af 1ste og 14de Januar, 14de Februar 15de og 22de Marts har jeg alle modtaget efter min Ankomst paa fransk Grund. Det har været et velsigne Land for mig med Breve, der ere saaledes strømmede ind paa mig, at endog et af dem, jeg selv havde afsendt til en Mand i Paris, ved en Forsømmelse af Budet, der har bragt det paa Posten, er kommet tilbage. Saadan gaae det i vort vandrende Liv, snart har vi Overflod, snart har vi Mangel. Jeg har ikke villet svare dig førend mod Slutningen af Quarantainen, for at du bestemt kunde vide, naar jeg var paa fri Fod. Vore Fangevogtere have denne Gang været naadige, de have afkortet vort Fængsel iovermorgen, den 1ste Mai, vandrer jeg ud af dette Indelukke og installerer mig for nogle faae Dage i Marseille for at faae civile Klæder i Orden; derpaa gaaer jeg smaae Dagmarcher til Toulouse, det vil sige, bliver een Dag i Montpellier, een i Nimes og een i Narbonne. Mit Ophold i Toulouse er ubestemt; saalænge jeg finder noget at bestille der, som er nyttigt, bliver jeg. Jeg havde en umaadelig Lyst til at smutte over Grændsen til Barcelona for at see lidt spansk og de berømte Pyrenæer. Under alle Omstændigheder gaaer jeg til Bayonne for at see de saa berømte Basker i deres Land, over Bordeaux og Angoulême til Paris. Hvor jeg finder Anledning dertil skal jeg ikke glemme at lægge Mærke til de Puncter, du har opgivet mig. Den engelske Reise har jeg Haab om

at faae bevilget; det værste er, at Haffner længes saa rasende efter mig, hvilket han har ladet mig vide i et meget venskabeligt Brev. Det hedder deri: „at Corpsets eller Institutets Tarv krævede, at Fraværelsen herfra ikke vedvarede længere end de nævnte 4 Maaneder, hvilket Hans Majestæt Kongen billigede“; endvidere: „Jeg haaber, at De vil selv ønske snarest muligt at blive virksom her“. Alt dette forhindrer ikke, at man har raadet mig fra god Haand lidt længere hen at skrive lige til Kongen. Bülow lader til at ville befordre Sagen; men det bliver ganske mellem os; man maae desværre liste sig om paa Tærne, for ikke at vække Opmærksomhed. Jeg kan ret glæde mig ved at forestille mig Klokkerne ophængte og Dampmaskinen gaae, Krudtmøllen opbygget, kort, alle dine strængeste Forpligtelser opfyldte. Kan du ikke nu, da de atter ved Schulmeisters Død have inddraget noget, bringe et Arrangement istand, hvorved du til næste Nytaar kunde resignere til Fordeel for Dalberg og beholde en betydelig Pension. Naar de f. Ex. til din Gage lagde 700 Rdl., og du da deelte de derved indkomne 2200 Rdl. saaledes, at du beholdt 1400 og Dalberg fik 800 i de første 5 Aar, dernæst du 1300 og han 900 i de næste 5 Aar, og endelig du i Resten af din Levetid 1200 og han 1000 Rdl. Ved forstandig Sparsommelighed maae han kunne leve paa denne Maade; mere end een i hans Sted vilde antage det. Desuden veed man jo, at en velhavende Bedstefader er aldrig til Skade for Børnebørnene. Det skulde ret fornøie mig at see ham ansat fast ved Værket, førend jeg kommer hjem, des sikkrere er jeg for enhver Tilskyndelse om at tiltræde igjen, og man kan aldrig vide, hvad der kan falde dem ind, naar jeg har været i England. Du veed blandt andre, at Prinds Christian havde sat sig det fast i Hovedet, at jeg var tilskaaret for Frederiksværk. At vente paa Rosenborg Slot turde maaskee være forgjeves, og skal du faae det, saa skal det netop være ved at opholde dig stadigt i

Byen; under alle Omstændigheder takker jeg for det tilbudte Værelse; det maae, tænker jeg, have noget kongeligt ved sig, at boe paa et Slot.

Du veed formodentligt ogsaa, at jeg har faaet Tilladelse til at togte fremdeles med den franske Armee, dersom der begynder noget nyt Krigsforetagende, medens jeg er her i Landet; men denne Tilladelse bliver sandsynligt uden Nytte, thi det algierske Tog er opsat, og noget andet er neppe i Gjering. Jeg frygter meget for, at Kanonerne til Deien er et heelt unyttigt Foretagende. For det første seer jeg ingen Mulighed for hvorledes de skulle komme ind i den bloquerede By, og dernæst begynder og ender maaskee det franske Tog, førend de ere færdige; thi om jeg forstaaer ret, bliver dette Tog foretaget, saasnart Freden er sluttet i Østen, og jeg kan ikke troe, at den kan længe udeblive, medmindre der bliver en almindelig Krig, og i dette Tilfælde kunne vi ikke afsende dem. Frankrig burde forene sig med alle de til Algier skatydende Magter om at knække den algierske Magt, skaffe dem skattefri, mod at disse Magter i en vis Række Aar, f. Ex. 10, betalte til Frankrig som Krigsomkostninger, hvad de ellers betalte til Algier.

Da jeg tog Afsked fra General Maisson, sagde han mig de artigste Ting af Verden, og da jeg kom her, fik jeg et Brev fra Koss, hvori han underrettede mig om, at Krigsministeren havde meddeelt ham, at Rapporterne fra Morea indeholdt Lovtaler over vort gode Forhold; see, saaledes gaaer det, ofte roses man umaadeligt for ingen Ting, og ligesaa ofte roses man slet ikke, hvor man gjør noget.

Du har Ret i at laste mig for min skjødesløse Orthographi, men det er ikke saa let en Sag for mig at rette, som du troer. Jeg veed godt alt, hvad man kan sige derom, men jeg kan ikke bringe Reglernes Udøvelse til at blive en mekanisk Færdighed, og Sujettet, af hvad

eg skriver, medtager min hele tænkende Opmærksomhed, aa at deraf intet bliver for Orthographien.

S.'s Død anseer jeg nyttig for ham, for Familien og for Værket; med B. er det værre, thi Værket kommer i et slemt Dilemma, da det engang har været antaget som Princip, at Konerne ikke bør have Værkstederne; har man engang overtraadt denne Regel, kan man vanskeligt gjen komme tilbage til den. Hvad min personlige Mening angaaer, saa veed du, at den er meget liberal i denne Sag, idet den tilsteder enhver, der stiller tilbørlig Sikkerhed, Adgang til at faae Værksteder i Leie, og ønsker al Eneret afskaffet. Jeg anseer det for et af Grundprinsipperne ved Frederiksværk, at undgaae al kjøbstedagtig Jaugsindretning. Eneret bør ikke mere dække den simple Jaandtering, den bør høist anvendes til at dække Capital, anlagt udenfor det almindelige Maal i en eller anden Industrigreen og til at sikre i et Tidsrum Opfinderen en Fordeel af sin Opfindelse.

Det gjør mig ondt baade for Biskop Münter og mig, at jeg ikke har kunnet fare mere omkring i Grækenland. Det eneste mærkelige Sted, jeg har været ved, er Mycene, hvorom jeg skal fortælle dig noget i et lille Heft, hvori jeg samler denne hele lille Reise. Jeg kjøbte hvad her var at faae af gamle Mynter, men de ble ikke, det er lutter Kobber- eller Metalmynter, og de fleste uden Præg; der er maaskee 2 mærkelige af 20. Fra Sparta, hvor jeg dog ikke selv har været, har jeg en Steen; den er til hans Tjeneste, thi jeg for min Part værmer ikke for slige Minder.

At jeg ikke oftere har fortalt dig noget om Grækernes Fog i Rumelien, ligger deri, at Efterretningerne, vi havde herom, vare modsigende og usikre; vi vidste ofte, at de circulerende Rygter vare Løgn, men ikke hvad der skulde sættes istedet. Vist er det nu, at Capo d'Istrias Broder Augustin har aabnet sin krigerske Løbebane ved at tage Slottet Lepanto, men da dette nok mere har været en

Handelssag end et krigersk Foretagende, saa er det ikke saa forunderligt, saasom han har været Handelsmand. Det er iøvrigt et stort Beviis paa hans Ærlighed, at han har givet Tyrken Pengene og ikke beholdt dem selv, som de fleste Grækeranførere vilde have gjort i hans Sted.

Den 1ste Mai.

Nu er jeg endelig paa fri Fod og seer igjen det travle europæiske Liv i en stor Handelsby; hvilken Forandring? Hvormange Midler sættes her i Bevægelse for at vinde Livets Ophold, medens der paa Morea kun behøvedes uforstyrret Ro; men hvormange Nydelser have ogsaa ikke Mennesket tilkjempet sig, som ere fremmede for Østerlænderne.

Jeg har havt den Fornøielse, at træffe Søofficeren Scholten her; han er kommet her fra Toulon paa et Par Dage. Der skal snart et Skib afsted, for at gjøre hvad man kalder en Verdensomseiling; han er halvt i Begreb med at gaae med det.

Farvel og lev vel, hils Moder og tak hende, fordi hun ogsaa af og til skriver mig til; tak ogsaa Karen, hils Lise, Meza og Dalberg, hils ogsaa Paludan, Born, Muderspach; gratuleer von Wurden til Dampmaskinens Tilendbringelse og Hornhaver til hans heldige Støbninger og O. Pedersen til det nye Lavetarbeide; siig noget til hver især af de gode Frederiksværkere. Hvordan lever Castberg? Tænk tidt paa din hengivne Søn
A. F. Tscherning.

Uddrag af efterladte Dagbogsoptegnelser paa denne Reise.

Den 27de November 1828. Om Middagen spiste Doctor Roux med os. Denne Oberlæge er et Slags Instrument, hvorpaa man føler Generalens Sindelag som Varmen

paa et Thermometer. Han er ikke uden Kundskaber, men er en stor Sluddermand og vist underfundig. Han har været i Holsteen og taler lidt Tydsk. Om Aftenen kom Oberst Odois af Ingenieurerne første Gang efter hans Tilbagekomst fra en Tour i Morea. Det er en middelstor, mager Mand, med et ærligt, jævnt Physiognomie. Hans Beretninger om Grækenland vare mindre ufordeelagtige end alt, hvad jeg hidtil havde hørt. Han nævnte Strækninger om Argos som høist frugtbare og mindre ødelagte. — Fortet i Nauplion som et Exempel paa Orden og Reenlighed og udmærket ved den Masse af fortificatoriske Hjælpemidler der vare sammendyngede. Heidegger, bayersk Oberst, er Commandant og en Russer Pladsmajor. Taktuos eller de Regulaire vare endnu i en Caricaturtilstand, derimod havde han seet et græsk Fricorps, som var i god Tilstand. — Stillingen paa Isthmen kan let gjøres utilgjængelig. — Acrocorinth er en Fuglerede, som overseer alt omliggende Terrain, saasom Athenen, Parnasset, Megara, Salamine. — Som eneste Alderdomsmærkværdighed nævnede han Messene.

Den 28de. Paa en Spadseretour med Doctor Roux kom jeg paa Spor efter, at min Idee om de Franskes Deduction til deres slette Dom om Grækenland var ganske rigtig, nemlig: Vi kom hid i Haab om dog at finde noget, der lignede vore behageligere Campagner; vi vare tildeels søesyge paa Reisen, vi fik i længere Tid salte Provisioner, vi maatte ligge i Telte, der var kun faae usle Grækere her, thi Tyrkerne havde jaget dem bort; Tyrkerne derimod havde det noget bedre; vi fik mange Syge, udsatte vort Liv uden stor Gevinst; Byerne, som Tyrkerne overleverede os, vare ogsaa usle, nogle Grækere Tyve, altsaa duer Grækenland ikke, og alle Grækere ere Tyve.

Den 30te. Militairmesse. De tvende Infanteriregimenter, det 35te og 8de, vare opstillede lige for Citadellet, ved Foden af dets Muur stod Alteret beklædt med Hvidt og besat med to brændende Voxlys, et Crucifix og

en ganske lille Feldt-Altartavle, alt ret pynteligt og uden Bram. Paa den ene Side af Alteret stod 8de Regiments Musik, Tambourerne paa den anden. Officererne stode imellem Soldaterne og Alteret. Messen blev læst og Alterens Sacramente taget efter catholsk Sædvane, saasnart General Maisson var kommet. Den hele Messe varede knap $\frac{1}{2}$ Time. Efter Messen inspicerede Generalen Tropperne, som skuldrede compagnivis, og dernæst lod han defilere. Begge Regimenter vare godt paaklædte, men deres Evolutioner gik ikke med Præcision.

Der arbeides meget paa at ordne og rense Modon, men uden Plan, Sammenhæng og Forudseenhed. Grækerne bruges til at rense de groveste Ureenligheder ud og diverse Sjouerarbeider. De betaltes i Begyndelsen med gammel Biscuit fra Ibrahims Tid; nu denne er opbrugt, gives dem Riis, omtrent to Haandfulde, og 5 à 6 sols daglig. Hvorvidt disse Penge uddeles med Ærlighed, har jeg ikke kunnet bemærke, med Orden skeer det ikke.

Den 2den December. Mod Aftenen var Vinden gaaet sydlig, og Bygerne, som alt havde begyndt om Eftermiddagen, samlede sig. Henved Kl. 7 begyndte Lynild og Torden med stærke Regnbyger. Indhyllet i min Voxdugs-Kappe gik jeg paa Volden og saae for første Gang det oprørte Hav skyde sin Brænding ind paa Klippegrunden, næsten lige imod Voldens Fod. Man forundrer sig efter dette Syn ikke mere over Jordfladens Omdannelse ved Vandet. Hvilken Kraft, hvilken idelig gjentaget Bestræbelse.

Den 6te. Flere Uordener hører jeg daglig omtale, som vise, at hele den franske Armee ikke er fri for Feilgreb; saaledes melder den høistcommanderende Artilleriofficeer idag, at General Hegouet har befalet ham at bringe 6 Stykker Haubitzer og Bergartilleriet paa Volden af Patras, og at General Schneider har befalet Infanteriet at aflevere Patroner, fordi Krudtet ellers bortstjæles til Jagt. Om Trainhestenes Brug er en evig

Trætte, og Artillerichefen har endnu ikke i al den Tid, jeg er her, kunnet faae en eneste Hest hertil fra Patras, uagtet gjentagne Klager fra hans Side.

Den 9de. Besynderligt hvor man træffer Modsigelser i Verden. Jeg søger i denne Tid en Tjener; en græsk Kjøbmand har lovet mig at see at skaffe en. For nogle Dage siden fremstillede han en af et taaleligt Udvotes, men denne havde ingen Lyst til at passe Heste. Idag fremstillede han en, som saae fattigere ud, hans Klæder vare endog hullede, saa man vel kunde troe, at han trængte til Fortjeneste. De fattige Grækere arbeide for Brødet og 6 sols daglig, jeg bød ham Kost, Logis og 30 Fr. maanedligt foruden Douceur, om jeg var fornøiet; men han vilde ikke, forlangte idetmindste Betænkningstid.

Vor Oberst skjelder daglig Grækerne for deres Tyvagtighed og glemmer sine egne Folk; end ikke idag, hvor han blev underrettet om, at nogle Artillerister havde overfaldet og bestjaalet nogle Grækere, talte han mildere om dem.

En Gendarmeunderofficeer forsikkrede mig, at Grækerne vare lidenskabelige Spillere, at Kjøbmænd fra Basaren samles om Aftenen paa et daarligt Kaffeuus og spille høit Spil.

Den 18de. I Coron har en fransk Sergeant med to Soldater taget deres Vaaben af Leiren, gaaet til den nærliggende Landsby og dræbt en nygift Mand, sandsynligviis for at faae fat paa Konen.

Den 21de. Paa en Spadseretour udenfor Byen fandt jeg endnu alle Græs væxter i fuld Fremspiren, de afhuggede Citronstammer skjød rask fremad. Ved et Huus fandt jeg en Ager, dyrket med Ploug. Agrene ere lagte flade i en Brede af circa 5 Skridt, og Vandrender ere trukne i Diagonaler. Fra dette Sted gik jeg op i det lille græske Qvarteer paa Skrenten ved Navarino-veien og saae her flere ret taalelige græske Huusholdninger; dog ved de bedste var Mændenes Klædedragt

langt bedre end Kvindernes og nogen anden Deel af deres Eiendom. Et Sted fandtes en Væv, hvorpaa vævedes en Art grov Catun; Skyttel, Skede etc. vare som paa vore Væve. Tøiet var omtrent 3 Qvarteer bredt, Garnet grovt, men eensformigt. Dette Garn spindes paa Haandtene.

Den 23de. Grækernes Fruentimmerdragt er Skjørt, et Tørklæde over Brystet, en løshængende Trøie, en rød Hue, med Fletning lagt rundt omkring og en nedhængende glat Haarlok ved hver Kind.

Seet en Kobbersmed, en Græker, etableret tæt udenfor Byen. Han havde ingen Bælg, brugte i det Sted et Pusterør, gjorde Ild med Brænde. Sad paa Gulvet som en Skrædder paa et Bord.

Den 25de. Spiist hos General Maisson med Oberst Favier. Denne er over Middelstørrelse, stærk og slank Bygning med et kraftfuldt Udtryk, dog uden at noget tyder paa høi Grad af Spiritualitet. Jevn i Sæder, noget mørk i sin Tale, der er uden Sammenhæng, mere sammen-dyngede Ideer end grundigt Raisonnement.

Maisson fortalte os, at flere Generaler i Napoleons første Fremskriden havde foreslaaet ham at tage Forholdsregler for at redde Republicuen, at han havde tilbudt at myrde Napoleon paa Paraden, naar de andre saa ville staae ved og erklære Sagen som skeet til Republicuens Frelse; de andre tabte Modet ved et saa dristigt Forslag, og han holdt sig for Fremtiden ganske fra dem. Han troer, at Napoleon kjendte alt, hvad der saaledes var passeret. Om Bernadotte, hvis Stabschef han var i flere Aar, siger han, at han var ganske overfladisk og meget Charlatan.

Den 28de. Gjort et Spadsereridt med hele Artilleristaben, været circa 1½ Miil inde i Landet, hvor der findes store Plateauer af den ypperligste Jordbund, der bære Spor af en nylig Dyrkning, og store Strækninger Levninger af Egeskov, der skyder frodig frem. Disse Plateauer ere gjennemskaarne af dybe Ravins, hvor selve

Passagen for Heste ofte er vanskelig. Vi saae Jordbær-ræet bære Frugt og Blomster. Store Flokke af Faar vare alt komne hid fra fjernere Egne. Disse Faar ere ikke store, men særdeles smukke og bære en lang silkelød Uld. Flere Flokke havde kastet saa rigelig Lam, at der var flere Lam end Faar. Vi kom gjennem flere Iyrdebyer; de bestaae omtrent af 6—7 Hytter, byggede af Irene og Græshalm, omtrent saa store som et Infanteritelt.

Hytterne adskilles ved Rishegninger, der danne Faaregaardene, og hvorved er en lille Gaard alene for Jammene af de Faar, som malkes. Vi fandt af Beboerne gemme kun gamle Koner og Børn, af disse sidste en stor Mængde. Konerne vare de usleste, stygge og kun det rene, Hytterne indvendig saae reenlige og ordentlige ud. Foruden Faareflokke traf vi hele Flokke Heste.

Den 10de Januar 1829. General Maisson har en stor Fripostighed i sine Forlangender. Han har fra første Stund, han ankom her, bestandig havt i det mindste 6 Haandværkere i sit Huus. Han har taget vende smaae 3 Punds Kanoner og forlangt Lavetter til dem; han har forlangt en Pakvogn, han har forlangt stole gjort (foruden dem han har faaet gjort af omtalte Haandværkere); han har idag givet tvende Kanoner til Generalerne H. og S., uden at Artilleriobersten engang har faaet Communication.

Den 19de. Været i Forstaden og seet andendags bryllup hos en Grækerfamilie. Huset, hvori hele Festen ik for sig, var ikke længere end et almindeligt sjællandsk Huusmandshuus, uden Afdeling indvendig og uden Loft. Kl. var omtrent imellem 3 og 4, da jeg var der. Jeg fandt Mandfolkeselskabet siddende i den ene Ende paa Maatter omkring nogle Planker, de røg Tobak, vedens en spillede Violin og sang, understøttet af en anden paa Guitar. Alle vare høist deeltagende. I Midten af Huset, ved den ene Væg, vare de ældre Fruentimmer beskjeftigede med Madlavning, hvortil de havde tre

Kjedler paa Ilden. I den anden End Fruentimmerne, flere af dem vare i Si fast tause Tilhørere. Forsamlingen var kenskab mærkede man ikke Spor af en var der, begyndtes Serveringen, som Risengrød. Man lod ikke til at tage Bruden, saa vidt jeg forstod, gik und at omklæde sig. Det var paafaldende, h Mennesker af begge Kjøn her findes.

Den 22de. En Græker skal atte af franske Soldater, man har tre Und mistænkt. De have villet tage Penge. høit over, at slige Excesser ikke straffi forfølges med Eftertryk.

Oberst Cubière af 29de Regiment, Morea med General Sebastiani, var til Han omtalte Capo d'Istria som en Mand Udvortes, gjennemtrængende Blik, gode reserveret. Maurokordato som en ret v koupis som svær og langtrukken, Miaul jevn i Sæder, Varias Capo d'Istria som

Præsidenten selv taler om Grækern dærvede og troløse. — Paa en Øe ved et Nonnekloster, der er en Art Borde skriver sig fra Sørøvernes Tid. Præsien en Commission did for at ordne Sagen de have sovet hos Nonnerne.

Den 24de. Idag blev en for Deseri af 24de underkastet Straffens Udøvelse 10 Aar at bære Kuglen om Benet og i hensat i Bagnoerne. Synderen blev ført med afrevet Krave og raget Hoved. Et for hans Øine, han maatte lægge sig p Fronten, medens en Underofficeer opl af Sagen og Dommen, derpaa fæstedes I og Forbryderen førtes, stedse blindet, f

ragtes nu tilside, og Paraden defilerede forbi ham. Lørklædet løstes fra Øinene, og Synderen leveredes til Lendarmeriet. Ved en besynderlig Hændelse hed den fremhandlede Mand Coquin; han var dømt for Desertion og lader til at være en stor Misdæder. Hans Ansigt iste mere Fæiskhed end Ondskab.

Den 28de. Den græske Artilleriøverst spiste til fiddag hos vores Oberst. Han har i sin Tid været bataillonschef i det fransk-corsicanske Artilleri, siden har han været employeret af de Engelske en kort Tid. Det er en Mand over Middelstørrelse, af et forstandigt Idvortes. Han udtrykker sig godt og synes at have igtige Ideer. Om Heidegger sagde han, at han mere er Administrateur end Militair. Fabvier havde, tvungen af Omstændighederne, ikke kunnet indføre Disciplin i sine Tropper.

Den 31te. Kolokotroni været og gjort Visit hos Oberst Lahitte med en 3 à 4 mindre Chefer, der have luttet sig til ham. Hans Dragt af Carmoisin-Fløiel med Guld var lige saa rig som Nikitas'es var simpel. Han er alt en gammel Mand, dog er det kun hans Skjæg, der begynder at graane. Han er temmelig høi, har svære Lemmer, et stort Hoved, der ikke rager høit over Skuldrene, en roget Næse, buskede Øienbryn, det sorte glatte Haar hængende ned om Skuldrene. Han er ikke ulig de Portraiter, man har af ham. Han sender en Søn til Frankrig for at opdrages og anbefalede ham til vor Obersts specielle Omhu. Med ham fulgte tre andre mindre bekendte Leftchefer, som alle vare rigt klædte. De reise til Hest. Deres Heste vare ikke ilde, især en tyrkisk Hingst; deres Lidetøi er ganske af tyrkisk Form og pragtfuldt. Et af dem idetmindste var ikke taget fra Tyrkerne, thi der er broderet bag paa Sadlen Minerva paa den ene Side og Fuglen Phønix paa den anden og i Midten de Kristnes Bannerfører med Korsflaget. Vaabendrageren, der holdt Lesten, kaldte Eieren Pemexta. Hver af disse Høvdinger

havde sin Vaabendrager, der holdt hans Hest. Disse deres nærmeste Svende havde kun temmelig simple Klæder, men kostbare sølvbeslagne Vaaben. Foruden dette nærmeste Tjenerskab fulgte et Tros tilfods af over 20 Mand, der førte en Deel Pakdyr. Hele dette Væsen fører uvilkaarligt tilbage til Middelalderen; det viser os dens hele Luxus, som Romancesangerne beskrive saa glimrende, men tillige dens Elendighed, som de saa gjern glemme — Pjalterne lige ved Siden af Fløiet.

Den 3die Februar. Overtaget Huusholdningen hvori det forrige Tjenerskab havde indført en saadan Uorden, at intet forslog. Vi have f. Ex. fortæret 100 Æg i 4 Dage, spist for 10 Francs Lammekjød (Prisen er 5 Sk. pr. Pd.) i 2 Dage. Paa hver Flaske Olie tog den 6 sols Profit, 12 Spegepølser opspist i 14 Dage, kor alt i samme Smag.

Hvor man seer franske høiere Officerer sammen høres Klager over Soldaternes Uordener. Der er altsaa en Grundfeil i Armeen. Den første Dag Grækercavalleristerne begyndte deres Functioner fik de 3 Mand saared af Hestene.

Den 6te opdagede Hennocque en italiensk Skipper beskjæftiget med at udskibe Jern af det, som for en Tid siden var stjaalet ved Artilleriværkstederne. Skipperen blev arresteret og angav som Sælgere tre Grækere; disse bleve paagrebne og angave Artillerister som dem, de igjen havde solgt til dem. Man samlede Artilleristernen og førte Grækerne frem. En af disse gik igjennem Rækkerne og paaviste 3 Artillerister, hvoraf den ene, en Haandværker, strax tilstod at have solgt Affald fra en Tid, han havde arbeidet for General Maisson, hvilke ogsaa Grækeren vedgik. De andre tvende nægtede og bleve arresterede; Sagen undersøges. Flere Exemple paa slige Tyverier findes og næsten altid Franskmænd som Tyve. Bomber ere stjaalne i Havnen lige for en Skildvags Næse. En Morteer taget paa Volden. I Coro

r taget Blye i Arsenalet og en lille Kanon paa Volden. De for Tyveri og Desertion dømte Soldater ere undvegne af Fængslet ved at gjøre et Spring af fast 10 Alen. Af de med sidste Convoi afsendte Skibe ere flere komne tilbage med Haverie.

Den 9de. Reist med Cmd. Hennocque til Coron. i afreiste Kl. 11 og tilbagelagde Veien i $4\frac{1}{2}$ Time den at gjøre et forceret Ridt. Efter at have passeret ledouten, der ligger paa Høiderne omtrent $\frac{1}{2}$ Miil fra Modon, og tvende Ravins, hvori der er Levninger af de venetianske Veie, men fast inpassable, kommer man paa en stor Slette, tildeels aaben mod Havet, et herligt Terrain, der bærer Spor af en nylig tilintetgjort Cultur; trax ved Nedstigningen findes tilvenstre en Kilde, man seer Levninger af Boliger og nogle nye Colonister hist og her i Slugterne; førend Veien dreier ind i den Deel af Sletten, der ligger bag Bjergene, seer man en ophøiet Plet tæt ved Havet, med Levninger af Mure og en skøn Beplantning, en Plet, der af Naturen synes udvalgt til en hellig Lund. Paa Bjergene seer man et rundt Taarn, aaledes som der findes flere paa Kysten, og som sandsynligen have hørt til Kystforsvaret, maaskee ogsaa tjent til Mærker for Søfarende. Dalen gjennemskjæres i Midten af en Strøm, hvis Bredder af fast Leer ere 10 à 12' høie og ganske steile. Strømmen danner en stor Mængde smaae Krumninger. Veien krydser Strømmen paa en smal Broe, der paa den ene Ende næsten er nedfalden (NB. den krydser samme Flod ved tvende Vadesteder). Efter at have passeret Floden begynder man at bestige Bjergene paa et Stykke af den venetianske Vei i jammerlig, maadelig Stand og teil (dog var det muligt at udbedre den for Artilleriet). Efter at have besteget denne Høide, fulgte et smukt Plateau, der jevnt stigende dannede Marker og Plantager flere Terrasser; paa en af de øverste fandtes Levninger af Landsbyen Griso, hvis skønne Beliggenhed er paaaldende. Man har en skøn Udsigt mod Modon, en lille

Bæk danner paa denne Tid af Aaret en smuk Cascade
 Jordsmonnet af en stor Frugtbarhed giver en rig Væxt
 Det var Halvveien; vi hvilede $\frac{1}{4}$ Time for at give Hesten
 Pusterum. Veien steg fremdeles paa en stenet Grund
 der vilde frembyde Vanskeligheder for at gjøres passabel
 for Artillerie. Flere Steder finder man smaae dyrkelig
 Strækninger og Levninger af Beboelse. Omtrent paa
 $\frac{3}{4}$ Vei er Culminationspunctet, og man begynder at stig
 ned paa en gruusagtig, stenet Grund, passerer en Ravi
 med en lille Strøm og bestiger det temmelig høie, flader
 Terrain, der omgiver Coron. Dette er ganske beplante
 med Oliventræer og opfyldt med Levninger af Landstedes
 Byer, Landsbyer, Oliemøller etc., men alt i Ruiner. E
 Landhuus, som jeg besaae noget nærmere, laae paa e
 lille Forhøining, næsten omgivet af tvende Bække. Huse
 selv var tre Etager høit, firkantet, med Aabninger alen
 i den øverste Etage, hvortil førte en Steentrappe, adskil
 fra Huset og formodentlig forud forbunden med samme
 ved en Vindelbroe. Flere mindre Huse dannede en fir
 kantet Gaard udenom Hovedbygningen, i tvende af diss
 Localer vare Oliemøller (Steenmøller). I en ringe Afstan
 fandtes en betydelig Have, omgivet af en Muur. Veie
 for den øvrige Deel er næsten god overalt, leerblende
 Sand, den fører gjennem flere Byer; den mærkeligste e
 Caracopio, som alt begynder at beboes, og hvorhen e
 til for kort siden i Nærheden camperet Bataillon af de
 24de Regiment har draget nogle Handelsmænd.

Coron selv er bedre bygget end Modon og Navarin
 Basaren er bredere, og Husene i bedre Stand. Den e
 anlagt paa den Deel af en Landtunge, som hænge
 sammen med Kysten, saaledes at en Deel af Landtungen
 omtrent 200 Alen lang, er bag Fæstningen mod Have
 Paa denne Landtunge findes endnu Levninger af svær
 Mure fra fordums Befæstning, flere ikke ubetydelig
 Cisterner og i den dyrkede Jord meget Bygningsgruud

Havet, som aarlig angriber Kysten, har formodentlig ilintetgjort den største Deel af denne Befæstning; man ser paa flere Steder paa Kysten nedfaldne Stykker af Muur ved Siden af de nedstyrtede Klippestykker. Paa Bynten findes flere svære Kløfter, deels dækkede, deels aabne, hvori Havet har banet sig Vei. Et Sted paa Kysten findes en Caterne, aaben mod Søen, og det ved Volden liggende Klippestykke indeholder den manglende Deel af Caternen. Da rimeligen Caternen ikke har været øst ved Muren, saa afgiver dette et stærkt Beviis paa Havets Virkninger. I Byen findes en betydelig Ruin af et gammelt Fæstningstaarn, og foran Indgangen til Byen findes ogsaa Levninger af Mure, saa at Fæstningen forlump enten maae have været betydelig større eller haft flere forskellige Beliggenheder. De nuværende Fæstningsværker skrive sig fra Venetianernes Tid, hvis St. Marcus Løve findes overalt. Ligesom ved Modon er alt bygget af Steen, Murene meget høie, og alt gjort for at dominere Omgivelserne, men Forsvaret selv af Værkerne indbyrdes er svagere, og kun Beliggenheden, der giver ringe Plads for et regulært Angreb, gjør den stærk. Den savner Grave, har ingen bedækket Vei, thi en Ringmuur ved Volden af Volden er mere til Skade end til Gavn. Den frembyder en Bastion med en Cavaleer mod Angrebet. Russerne, der i Catharina II's Tid have angrebet Byen, have haft flere Batterier etablerede mod Byen, men i stor Afstand. Den egentlige Handelsbye ligger paa den lavere Kyst ved Bugten, nordvest for Byen.

Ved vores Tilbagekomst fandt vi Commandant Espeonnier kommet tilbage over Land fra Napoli di Romania. Han beskriver Landreisen som mindre besværlig end den ulmindelig antages for. Præsidenten omtaler han med Agtelse, men troer, at nu, da Grækenlands Existence mere beroer paa den indre Organisation end paa politiske Combinationer, var det bedre, om Landet fik en anden Regent. Capo d'Istria lever afsondret paa Ægina, taler

foragteligt om Grækerne, fortroer sig til ingen og skaffer ingen Virksomhed i Forretningerne. Fabvier, troer Esperonnier, er mere tilbagestødt af personlige Hensyn, grundet paa fordums Fortroligheder mellem dem, end af politiske Hensigter; dog troer han vel, at Præsidenten tillige anseer F. som et Redskab for fransk Interesse. Han troer neppe, at de komme til Enighed. Esperonnier anseer Fabvier som reen Græker uden Bihensigter. Heidegger som han personlig har kjendt fra den baiersk-franske Alliancetid, anseer han som en redelig Mand, men hvis Fortjenester dreier sig i en snevrere Kreds. Orden er et Hovedtræk hos ham, men han bliver smaalig og en svagelig Helbred forhindrer ham fra at tage kraftig Deel i Forretninger. Maurocordato, Grivas, Zaimas, Trikoupis, Ducas og Miaulis vare alle tilstede i disse Egne. Maurocordato er en fin og beleven Mand, der taler godt for sig, ogsaa de andre have i det Udvortes fine Sæder men om deres Dannelselse kan man ikke gjøre sig Idee, da de ikke tale fremmede Sprog. Grivas er udmærket smuk og høist forfængelig. Ved Megara fandt de Chefen for det irregulære Cavallerie, Agio Christo, en ret brav Mand. Hans Trop var kun lille, men raske, vakkre Folk nogenlunde af samme Art som Mamelukkerne; de bruge temmelig lange Landser. En Ulykke for Grækenland er den store Mængde Personer, der vil ansees for Officerer og især Generaler, der findes fast flere end Soldater. Den europæiske Soldaterdragt er Grækerne imod; Fabvier har den fornuftige Idee ligesom Skotterne at indføre en Compositionsdragt.

Den 12te. Steenmasserne, der udgjøre de høieste Bjerge paa Veien til Coron, ere dannede af Rullesteen sammenklinede med en kalkagtig Cement til Mosaikmasser, der igjen have afrundede Former, som om de havde været beskyllede af Havet og ligge opdyngede eer Masse paa den anden. Nærmere mod Coron er Steen-

arten farvede Kalksorter, meest rødlige og formodentligt Marmor paa flere Steder.

Den 13de. Capitain Brioux kommet tilbage med det halve Compagni Broca fra Patras. Befolkningen der tiltager betydeligt; han antager fast 12,000 Personer i og om Patras; deres Boliger ere imidlertid endnu kun Brædeskure og deres Tilværelse kun maadelig, dog findes flere Familier, som ere i Velstand. Præsidenten nyder i denne Egn Agtelse og Tillid. Slottet ved Patras er for en stor Deel bygget af Stykker af Colonner. Tibaudier kom tilbage fra Coron med Resten af Detaschementet, han havde faaet Sneebyger underveis. Sneen sees idag paa de høieste af de omliggende Bjerge, Veiret er stormfuldt med Torden-, Regn- og Hagelbyger. Temperaturen er knapt 10°; naar Veiret er godt, er det som en Sommerdag i Danmark. Anemoner, Iris, Tacetter og en høist ordinair Art Tulipaner blomstre. I de Stæder, hvor Grækercolonierne have taget Consistence, er Geistligheden ganske traadt i Function, og Kirker satte istand. Kirkerne ere almindeligviis smaae, uden Skjønhed, opfyldte med Helgenbilleder. Gudstjenesten er fuld af Ceremonier, men uden Høitidelighed (Tilfældet med al stort Ceremoniel, hvor Fattigdom er med i Spillet). De indtrædende i Kirken bestænkes med Vievand og gaae een efter een omkring og kysse Helgenbillederne. Nadverens Sacramente uddeles i Symbol af de blandede Elementer ved at give de Troende en Skefuld af Brød, blandet med Viin. Udenfor Kirken finder flere forskjellige religieuse Ceremonier Sted, saaledes f. Ex. Havets Daab eller rettere Sanctification. Den Geistlige, fulgt af Mængden, gaaer i Optog til Strandbredden, et Kors indvies ved Bestækelse med Vievand og kastes derpaa i Havet. Smaadrene, fast ganske afklædte, vente paa dette afgjørende Øieblik, styrte sig i Havet og brydes om at faae Korset.

Udenfor Kirken finder flere Ceremonier Sted, der ikke ere religieuse, men folkelige. Saaledes ved Bryllupper. Bruden bekastes med Riis, Korn og Salt fra de Huse, hun kommer forbi; føres hun til en anden By, saa ligesom indføres hun i Communen ved at føres om i Gaderne, hvor hun ligeledes bekastes. — Efter en Begravelse fremsættes for de Tilstedeværende en Bakke med kogt Korn, hvoraf hver spiser noget. Ved Begravelser af Betydenhed findes Grædepiger, som under Hulken og Graad udraabe den Hensovedes Egenskaber og spørge, hvorfor han er dem berøvet. — Med Hensyn til Fruentimmernes Kyskhed er Sæderne strænge. De unge Piger holdes gemeenlig indelukkede, saa at de ikke engang gaae i Kirke; Fruentimmerne i det Hele søge gjerne deres Fornøielser afsondrede fra Mandfolkene. Er en ung Pige forvoven nok til at give sig af med et Mandfolk, om det kun er ved at tale med ham fra Vinduet, hilse ham venlig eller deslige, saa faaer hun Hug. I det 12te à 13de Aar ere Pigebørn almindeligviis mandbare. Har Forlovelse først fundet Sted, saa have de Paagjældende alle mulige Friheder.

Man hører almindeligt de Franske udraabe Grækernes Feighed, og i det samme Lag hører man Beretninger som den følgende: For omtrent 2 Aar siden enedes man om at forsøge et Overfald paa Coron, hvis Styrke og vanskelige Tilgængelighed vi alt have omtalt. En ung Mand, Demetris, ikke 20 Aar, fra Coron sattes i Spidsen for et Parti paa circa 80 Mand og escaladerer virkeligt Castellet, hvori han holder sig flere Dage, men det andet Parti fra en anden Kant udfører ikke sit Angreb, og Demetris maae søge at undslippe med 30 Mand, som endnu var tilovers.

I Sagen mod Artilleristerne angaaende det stjaalne Jern fandt Retten ikke tilstrækkelig Grund til at kjende Artilleristerne skyldige; den var ikke overbeviist om sin Competence over Grækerne og skrev til Præfecten for at

live underrettet, om der existerede græsk Rettergang. aa Præfectens benægtende Svar dømte Retten (den militaire) Grækerne til forskjellig Fængselsstraf og til 1 Bøde. Som Defensor for Grækerne var befaleet en fransk Officeer. Som grundmaadelig ved den franske militair-Rettergang synes deres Indretning med Forhøret at være, den dertil udnævnte Officeer synes stedse at behandle det med Skjødesløshed, derfor blive ogsaa kun de Forbrydelser opdagede, hvor Forbryderen tages i jerningen. Tyverier ere meget hyppige. Den indre tjeneste er formel, men ikke reel.

Den 14de. Sneebyger blandede med Regn.

Spiist til Middag igaar hos F., som stedse er i Naade hos Generalen. Saavidt jeg kan forstaae har han, anbefalet af den parisiske Grækercomitee, været med Expeditionen eller rettere forud, for at benytte sig fordums Bekjendtskab til Grækenland (han har været hilhellener i tre Aar), og skaffe Efterretninger, nyttige for Armeen, samt annoncere dens Ankomst for Præsidenten. Rigny, som han først henvendte sig til, tog ilde mod ham og lagde i det første Udbrud sin Misfornøielse ved Expeditionen for Dagen. Capo d'Istria, mere forgtig og fiin, blev alvorlig og kold. General M. og Admiral R. bleve begge stødte over F.'s uafhængige Mission. Efter Ministerens Ordre skulde han indberette directe og henlede Maissons Opmærksomhed paa Grækenlands Tarv. Maisson benyttede ham ene som Tolk. Han bemærkede hans Brevvexling med Ministeriet og forurrede den; fra dette Øieblik behandlede han ham som ministeriel Spion. Generalen brugte i sine heftige Øieblik mange Udtryk mod Grækersagen og Præsidenten, om i det mindste bør kaldes uforsigtige. Præsidenten endte ham, medens ferske Levnetsmidler vare vanskelige at erholde, Faar til Foræring; Generalen tilbød at betale og afslog Foræringen. A. Mauromichali kom under Naaskud af at tilbyde Mainoternes Hjælp mod Coron

til Generalen og klagede over Præsidenten. Generalen svarede: Frankrig vil overholde Grækernes lovmæssige Frihed. A. Maurom. indlod sig videre med F. over sine Klager og truede endog med Mainoternes Fjendskab, om Franskmændene vilde beskytte Præsidenten som han kaldte Despot. Paa disse Propos har F. svaret nøie, som Ministeren ved slige Leiligheder har foreskrevet, „at Grækerne maatte bemærke, at deres Institutioner først kunde meddeles dem, efterhaanden som de udviklede sig, og at de tre Magter kun arbejdede for deres Uafhængighed, forsaavidt som de forbandt dem nøie med Præsidenten, der var den Mand til hvem Magterne havde Tillid“.

F. har strax indberettet denne Samtale til de franske Ministerium og senere advaret Præsidenten mod Maurom's Machinationer. — I F.'s Instrux findes klar fremsat hans Mission hos M., der slet ikke er at være Tolk, men en Art Agent, der endog er berettiget til at give Raad.

I en Beretning til Ministeriet har F. meget vel udviklet Vanskelighederne i Præsidentens Stilling, viis hvorledes han har gjort Ret i først ved Municipal bestyrelse at vænne til Lydighed, førend han indsattes Retterne. Vanskeligheden ved at afskedige de Irregulære, der vare blevne til uafhængige Røvere, Vanskeligheden og især det unyttige i at inndele dem i regulære Regimenter, thi i indvortes Tvistigheder ville de dog kunne vende tilbage under deres gamle Chefer. Nytteløst af at sende dem ud af Morea og derfor Nødvendigheden af den nordlige Expedition.

Den 15de. Efter at have henvendt mig til Luthrotten for at faae en Leilighed til Frankrig, fik jeg en Seddel fra ham, der indeholdt Efterretning om en Brigs Afseiling om Torsdag Aften. Om Aftenen gik jeg til Generalen for at forlange min Passage, og fik han Tilladelse, saafremt der var Plads, hvilket Tressell

kulde oplyse. Denne bad mig begive mig til Adjutanten aa Admiralskibet for at faae nærmere Oplysning. Her lev jeg snart underrettet om, at Pladserne vare opagne, at det første Fartøi, bestemt til at afseile, var n lille Skonnert, men at der sandsynligviis om 14 Dage ilde afseile et større Skib. Min Reise, saaledes udsat, ragte mig paa den Idee at benytte det gode Veir, om nu begyndte, til at gjøre en Reise til det fordums Iessenien.

Den 16de. Om Mandagen i Navarino spiste jeg 'rokost hos Colonel d'Isson, der bestyrkede min Beslutning, at gjøre denne lille Tour. Jeg gik til Lagarde, for at foreslaae ham at reise med; han indvilligede meget snart, og Afreisen fastsattes til den 18de om Morgen. Jeg tog alle fornødne Forholdsregler for at forsyne Huset medens min Fraværelse. Lieutenant Vial af Haandværkerkompagniet var min anden Compagnon. Vi bestemte fem Dage til Reisen, bestemte at leie Heste for ikke at have med Fourageringen at bestille og at gjøre vores Provisioner og Bagage saa knappe som muligt.

Den 17de anvendt til at leie Heste og anskaffe Bisengryn, Fedt og Ost til Reisen. Vi accorderede tvende Ieste til $3\frac{1}{2}$ Francs om Dagen, som skulde møde ved hvert Logis næste Morgen Kl. 6. En ny Reisefælle, Capitain Brioux, stødte til os; Alt var belavet til Afreise, da General Maisson forlangte istandsat et egyptisk Feldtbatterie for at levere Grækerne som Tak for en Deputation, der var annonceret fra Præsidenten til Generalen, hvilket foraarsagede en Forhindring i Vials Afreise. Selkabet bestod da kun af Lagarde, Brioux og mig. Vore Provisioner bestode i 4 Brød, hvert 2 Rationer, en stegt Bedekølle, 2 Pd. Riis, 2 Pd. Fedt, en Eidammerost, et Stykke Skinke, noget Sukker og Kaffe og 7 Flasker Viin aa en Bimbel (i min Feltflaske var Spiritus vini).

Den 18de. Morgen kom, men Hestene ikke; Veiret var regnfuldt. Mine Reisekammerater, især Brioux,

ønskede at opsætte Reisen, især da Hestene endnu ikke vare komne Kl. 9; men jeg stod fast. Vi leiede andre Heste, tre for Lagarde og mig, til 4 Francs pr. Stk. daglig (Brieux's Hest var ankommet), og kom endelig i Marsch Kl. henved 9^{1/2}. Vor Vei gik naturlig skraae over Modons Plaine i nordostlig Retning. Vi vare fastende og gjorde derfor et Holdt omtrent paa Høiden af Navarino ved en Bro over en lille Aae, der falder i Bugten ved Navarino. Veiret blev godt, og vi fortsatte Reisen med det bedste Haab. Paa Høiderne (hvorfra Navarino forsynes med Vand) saae vi en meget smuk Cascade, hvorom nærmere. Udsigten over Fjorden er smuk. Ravinnerne blive her meget rige. Egnen begynder alt at dyrkes med mere Fliid og Landsbyer af Hytter have begyndt at danne sig. Efter i nogen Tid at have gaaet mod Nordost, fortsatte vi vores Retning mere østligt og kom snart ind i en betydelig Skov, meest Eeg. Denne Skov er ilde behandlet, de bedste Træer ere borthuggede, og de, der ere tilbage, staae adspredte, ere lave, krogede og mosgroede; dog findes der mange Steder ung Opvæxt, der ved rigtig Behandling snart gav god Skov. Terrainet er høist gunstigt, store Strækninger en fugtig, steenblandet Leergrund. Passagen over den lille Aae, der falder i Coronbugten, frembyder smukke Skovpartier, der endnu om nogle Maaneder maae tage sig langt bedre ud, thi endnu ere Eeg og Ahorn ikke udsprungne; men den Mængde stedsegrønne Træer, som Myrten, Jordbærtræet o. s. v. gave dog et herligt Liv. Det var især Veien op fra Vadestedet, som var smuk. Dalen er snever, Bjerget steilt, Strømmen bugtet og voldsom (om Sommeren fast tør); Veien snoer sig langs ad Bjergsiden. Veiret var blevet klart, og Solen skinnede mellem Trætoppene og varierede Belysningen. Resten af Skovterrainet til Floden Bias er temmeligt fladt. Bias er om Foraaret temmelig strid, i Vadestedet gik Vandet til Bugen af

Hesten. Aftenen begyndte at nærme sig. Efterat vi havde passeret Floden, kom vi i et aabent Terrain; vi bestege en noget sandet Høi, hvorfra vi saae hele Coronbugten (som vi alt havde skintet fra flere aabne Steder), Kysten ved Petalide, Coron, Cap Matapan. Vi mødte en Jæger, der bragte en herlig Due fra sin Jagt, og købte den for 10 sols. Paa Plateauet af denne Høi førte vores Førere os til et lille Huus, bygget af Grene og Straae og Græstørv ved Siden, og lod os forstaae, at vi her maatte tage vort Herberg. I Hytten, som var at ansee som Gjæstestuen, fandt vi alt flere Personer. Ilden brændte godt og Pladserne bleve overladte til de fornemme Gjæster, der efter Landets Skik satte sig paa Maatter paa Gulvet. Jeg satte strax vor Kjedel med Vand paa Ilden og tilberedte vor Pilau, medens mine Reisefæller tillavede Duen, hængte den i en Snor ved Ilden og stegte den ved at dreie den rundt. Der kom flere Selskaber af Reisende til, som hvert dannede sig i en Gruppe om sin Ild i Gaarden, ved hvilken hver især gjorde sit Kjøkken. Vore Førere lavede en Ragout af tvende Duer. Et Jagtselskab stegte en Due og dyppede iøvrigt deres Brød i Olie, medens de sparede en Hare til Salg. En Mand fra Callamata, der talte lidt Italiensk, underholdt os med Beretninger om Landet, hjalp ved vort Kjøkken og tog tiltakke med vor Mad. Han tiltrak sig især en af vort Selskabs Opmærksomhed ved Løftet om at skaffe ham Bekjendtskab med en lille tyrkisk Pige i Callamata. Vor Vert, en fordums Kleft, bevertede desuden en Deel Personer i sit Huus. Da vort Maaltid vel var fortæret, beredte vi vort Leie ved at lægge Høe under Maatterne, vendte Fødderne mod Ilden og sov ind. Da vi vel vare placerede, fyldtes Hytten snart med de øvrige Gjæster, der søgte Ly og Varme; hver især strakte sig paa Gulvet, svøbt i sin Caban. Ilden slukkedes flere Gange om Natten; vi vaagnede af Kulde, tændte Baalet

paany og sov ind. Saalænge man er nær Gulvet mærke Røgen ikke i disse lave Hytter. Ved Daggrye tillavede jeg vor Kaffe ved min Spirituslampe, til Grækernes Forundring, og gav os paa Veien ad Nisi til. Tæt ved vor Vertshuus stiger man ned i Dalen gennem en Slugt der frembyder de smukkeste Udsigter ved de forskjellige Maader, hvorpaa man seer det foranliggende flade Land gjennemskaaret af en Bæk, Havet og Bjerget, hvorpaa man er. Veien her, som paa flere Steder er brolagt ligner den mellem Navarino og Modon. Om disse Veie virkelig kun ere til fra Venetianernes Tid eller ere ældre er vistnok uvist. Det flade Land, hvori man nu fortætter sin Vei, er en Deel af den rige Dal ved Callamata der udbreder sig paa begge Sider af Tamesus, og frembyder en Riigdom af Jordbund og en Dyrkning, der sætter den over Alt, hvad man forresten finder paa Morea. Efter at have opsøgt et Vadested nogle hundrede Alen fra en Mølle og være kommet over Aaen, kom vi paa et lidt høiere Jordsmon, bedækket med Oliventræer Morbærtræer, Viinhaver, Figentræer, Orangetræer etc Som Skjel findes allerede her Figuier d'Inde. Markerne begyndes at dyrkes og om Landsbyen Philipaki er Altemmeligt livligt, Bevægelsen paa Veien og paa Markerne tiltager alt som man nærmer sig Nisi. Denne By har ved sin heldige Beliggenhed alt begyndt at stige frem af sin Aske. Vi, som vare vante til at see de slette Basarer i Modon og Navarino, overraskedes ved at komme i en temmelig bred Gade, dannet af ret smukke Huse med temmelig store, velforsynede Boutikker. For første Gang saae jeg et Korntorv i Grækenland. Her var fuldt af Sælgere og Kjøbere. Vi holdt ved et Kaffehuus. Efter omtrent en Times Ophold fortsatte vi Veien gennem Callamatas lerede, fugtige Slette (et reent Marskland) paa en Færge over Pirnatza gennem Landsbyen Aslar Aga, der ligger støttet mod et noget ophøiet Terrain til

Callamata. $\frac{1}{2}$ Miil førend Callamata ophører Marsklandet og afløses af en mere sandet Jordbund, der er beplantet og dyrket som ved Nisi. Man kommer endelig ad en temmelig steil Vei ned i Dalen, hvor Callamata ligger, fra hvilken man nu kun er adskilt ved Aaen af samme Navn, der her er en bred Seng, hvori den dog kun flød i enkelte Render en Dag, vi saae den. Vandet, der strømmer temmeligt ivende, er smudsigt af den graalige Sandbund, hvorpaa et flyder. Ved Callamata er flere Møller. Med vort Pas Haanden henvendte vi os til Demogerontien, som vi efter nogen Søgen fandt samlet i et temmeligt lille, nyligt standsat Værelse. Man indbød os til at sætte os paa løisædet, der lykkeligviis bestod i en ret beqvem Divan, hvor man kunde sidde uden at lægge Benene overkors. De høie Hr. Raadmænd sad for os paa Gulvet. Ved Døren stod Publicum, i den anden Ende af Stuen sad vore Fruentimmer og spandt. Den Demogeront, i hvis Huus vi vare, var en vakker, middelaarig Mand, klædt op som en Tyrk med den store Pelts, en Perlekrands i Haanden for Tidsfordriv og Piben ved sin Side. Under Peltsen var han grækerklædt. Ved Siden af ham sad en noget ældre Mand, med mindre Anstand, men med et logt, næsten snedigt Physiognomie; endnu var tilstede en meget gammel Mand, som bar Pelts ligesom de foreaaende og kun bekymrede sig om sin Perlekrands. En noget yngre Mand uden Pelts sad hos, han tjente til en vort Tolk og vedligeholdte ved sit slette Fransk kun en angtrukken Samtale om Grækenlands Stilling etc. De gode Mænd vare overlæssede med falske Rygter om Krig og Fred, som vi berigtigede det bedste muligt. Verten tilbød os sit Huus til Logis paa vort Forlangende om Logis; vi bad om et Vertshuus, og medens man gjorde Anstalt for at skaffe os dette, bød Verten Piber og satte sine Fruentimmer igang for at skaffe os Kaffe. Den ene af disse var Vertens Broderkone, den anden

var en lille tyrkisk Pige, som ved Krigsomvæltningerne var kommet i denne Kones Hænder, der havde opdrage hende og nu havde tilbudt hende at vende tilbage til sine tyrkiske Slægtninge, hvilket hun havde afslaaet. Da Kaffen var nydt, førte vor Tolk os til et nybygget Huus hvor vi fik til Bolig en stor Stue i øverste Etage, endnu ikke færdig og aldeles uden Meubler. Vi gik herfra til en Restaurateur, hvor alt en Lieutenant af 16de Linie Regiment med en Kjøbmand fra Navarino vare beskjef tige med at bestille deres Frokost, som nu blev udvide for os tre og vor nye græske Ven Tolken. Der hengil omtrent en Time, førend Frokosten stod paa Bordet. Den bestod af Omelette, kold Bedekølle, Riis (Pilau) Dadler og Appelsiner. Efter Maaltidet bestege vi Levningerne af den fordums Fæstning paa et Bjerg mellen Floden og Byen. Den danner en langagtig, afrundet fiirkant, hvoraf den høieste Deel danner en Art afsondre Citadelle; den Deel, der er paa Skraaningen mod Byen rimeligviis den ældre By, er ganske behersket af hin Portene bære venetiansk Mærke. Murene, Caterner etc ere fast ganske conserverede, de ere ældre end Bastionair-systemet, maaskee bestemte til svært Skyts. Klinten mod Floden er ganske steil. Fra det øverste af Fæstningen overseer man fuldkomment den lavere Omegn og har Udsigt til en stor Deel af Taygeterne. Man seer langs ned af den mainotiske Kyst og seer paa Bjergtindingerne i 2 à 3 Miles Afstand en af de største Mainothøvdingers faste Slot. Seet herfra ligner det en sjællandsk Landsbykirke. En Callamataer, som vi kjendte fra Modon, der talte bedre Fransk, og som var kommet til os paa Veien opad, beskrev os dette Slot. Det bestaaer i en befæstet Gaard med et fiirkantet Taarn, har indvendig Boliger for Familiens Lemmer, har et Capel og forsvares af tvende Kanoner. Mainothøvdingernes større eller mindre Magt beroer paa deres Slægts Størrelse. Deres Undergivne af den simple

rt maae tildeels trælle meget for dem. Deres Stridigeder med Tyrkerne er ofte afstedkommet, ved at Græerne paa Sletten kaldte dem til for at faae Hævn over Tyrkerne. Callamata, der er ganske afbrændt af disse, ærer endnu Spor af fordums Glands i de store Mure, om endnu staae tilbage. Bispeboligen har været et lille lot. En Mængde Huse have været paa 3 og 4 Etager. I vad der nu bygges, er høist paa 2 Etager med Boutik den nederste. De fleste Indbyggere, hvis Tal omtrent an være 4000, boe i provisorisk dannede Hytter, tildeels tøttede paa Murene af deres fordums smukke Huse. Der findes en Deel Oliemøller af en høist maadelig Construction. Den almindelige Industri er Bomuldsspinderi paa laandteen. Bomulden findes i Landet. — Henimod Mørkingen begav vi os til vort Vertshuus og fik et ret godt laaltid med en ret god Moreotviin. Fra Middagsbordet ik vi til en Café med Billard, hvor Byens beau monde ar forsamlet, siddende paa Bænke langs Væggene, rygende f deres Piber eller tællende deres Perlekrands. Vi satte s i en Krog om det eneste Bord i Stuen og drak en hee af Salvie, som med noget Sukker og Citron var ret ehagelig. Kl. 9 gik vi tilsengs. Vor Vert og Demogentonten havde hver især sendt Bidrag til vort Leie. B. g Lg. fik Demogerontens Matrasse. Jeg fik en Maatte g et Tæppe. — — — — —

Den 26de. Stor Parade. Admiral Miaulis ankommet or at complimentere General Maisson. Admiralen er emmelig høi, bredskuldret, noget rundrygget, aabent, jekt Ansigt, kroget Næse, graae Haar, ægte Sømandstiiil. Blaae kort Trøie med sorte Snore, blaae Vest, ide blaae Knæbuxer som Amagerne, Bomuldsstrømper g Skoe, sort Bælte, rød Kalot. Sønnen ung, noget forægen; klædt ligedan, dog med blaae Snore, blaat Bælte g et sort Tørklæde løst om Halsen. General Maisson lodtog Admiralen i sin Stue, hvor de forskjellige Taler

veledes. Derfra kom begge høie Herrer paa Paraden og besaae Tropperne. Miaulis viste megen Værdighed og megen Høflighed, hilste ved at tage Kalotten af, roste Tropperne, beklagede, at de ikke vare gaaede til Athen.

Den 27de og 28de. Endt mit Regnskab for vor Ordinaire og fundet, at jeg fra $2\frac{1}{4}$ à $2\frac{1}{2}$ Francs daglig har reduceret Udgifterne til $1\frac{17}{26}$ Francs daglig, skjønd Huset er vel forsynet, og Tjernerne have faaet 24 Franc til Deling. — Afleveret denne Forretning til Mr. Espronier. — Begyndt at pakke ind.

Den 1ste Marts. Græsk Carneval, festligholdt ved at gaae fra Huus til Huus og dandse. — Spiist Frokost med Artilleriofficererne. Været med nogle ved et af de fornemste Baller. Verten modtog os med Høflighed og bød os Viin, Damerne dandsede i den græske Maneer. Der vare nogle, hvis Underkjortler vare af Sirts og Kattun, medens deres Spencer var Fløiel med Guld og Foerværk. Nogle havde derimod Silke-Underklæder, ja der var endog En med en Fløiels Pels.

General Durieus Sendelse til Præsidenten har især havt til Hensigt at degagere den franske Expedition ved at formere en græsk regulair Armee. Den synes især at være strandet paa Fabviers og Præsidentens personlig Misforstaaelser og paa Præsidentens Ulyst til at fremskynde en Organisation, han frygter for ikke at kunne vedligeholde. — General Maisson med nærmeste Omgivelser været ombord paa Fregatten Hellas til Frokost.

Den 2den. Spiist til Middag hos Mr. St. Leon. Denne Mand har i sin Tid været meget yndet af Dronningen af Neapel, Madame Murat. Han har særdele gode Sprogkundskaber og er høist behagelig i Omgang. Han kommer ofte om Aftenen og gjør sit Parti. De var Lundi gras, og Svinekjød, særdeles vel præpareret udgjorde ogsaa Hovedbestanddelen af Maaltidet, der var saa godt forsynet, at det uden Skam kunde serveres i Paris.

Den 3die. Været i Navarino for at see Fregatten Iellas. Miaulis var til Gjæst hos Admiral Rosamel. Vi kom ombord, just som Mandskabet skaffede; en græsk Baadsmand modtog os meget artigt og førte os til en engelsk Officeer, som tjener ombord paa dette Skib. Skibet er smukt og beqvemt indrettet. Admiralens Kahyt er af lakeret Valdbirk. Officererne og Underofficererne have meget Rum i Skibet. Det er vel holdt, skjøndt ikke saa pent som de franske Skibe, jeg har seet. Det var et Lag 32-Pundigere og paa Dækket 41 Punds Karolader paa Slæder. Biscuitgjemmet er foret med forinnet Blik. Besætningen var smuk, havde et sundt og ægte Sømands-Udseende. Knebelsbarten og de brogede Klæder forundrer den, der er vant til at see vore nordige blaaklædte Søfolk. Der var gamle Gubber og unge Dreng. Disse sidste vare især vakkre.

Den 6te. I Haab om muligen at faae Tilladelse til at gaae med le Conquérant til Malta og Neapel begivet mig til Navarino og gaaet ombord paa le Conquérant under Paaskud af at besøge van Dockum. Ved nærmere anstillede Undersøgelser fandtes Planen ugjærlig. Da jeg vilde hurtig tilbage, fordi jeg havde indbudt en af le franske Officerer, havde jeg ladet min Voxdugs Kappe blive i Grækerbaaden. Vinden blæste haardt op, og Grækerne nægtede at roe ind. Jeg maatte give mig tiltaals og gaae ombord i Conquérant. Under Maaltidet faldt Vinden af, og Grækerne roede bort uden at avertere; jeg blev nødt til at blive ombord til Kl. 8, da et Fartøi fra Conquérant satte mig i Land. Havet var stille, hvert Aarelag gnistrede i det temmeligt stærke Mørke. Kl. henved 9 ved jeg fra Navarino og kom efter en Deel Besværlighed ned at finde Veien Kl. 11 $\frac{1}{2}$ til Modon.

Den 7de. Faaet min Indskibningsordre. Gjort Viatter. Veiret stormende, forhindret Indskibningen. Min Leven udsat til Mandag (iovermorgen). Generalen invi-

teret mig til imorgen Middag. Faaet Breve fra Hennocque og Esperonnier.

Den 8de. Efter Middagsmaaltidet tog jeg Afsked med General Maisson, som talte i de meest smigrende Udtryk og lovede sin fremtidige Protection.

Den 9de. Kl. 12 forlod jeg Modon. Hamart, Esperonnier og Vial fulgte mig tilhest og tog Afsked ret som gamle Venner. Udenfor Porten kom Peronnier og Boissot for at sige Farvel. Den første bragte mig et Anbefalingsbrev til en Officeer i Toulouse. Capitain Coteau, der havde faaet Tilladelse til at gjøre en Reise til Smyrna fulgte med mig. Veiret var smukt som den Dag, da jeg kom til Modon. Men hvilken Forskjel med Hensyn til Landet, jeg gjennemvandrede; da jeg kom, var alting øde, nu steg Røgstøtter, Beboelsens Tegn, op fra mange Steder i Plainen, Ploven var igang, Pakdyr drog hyppig hen ad Veien, kort, Menneskelivet var igjen opvakt. Modons frugtbare Slette; vil det kun aarligt i 10 Aar tiltage som i de forløbne 4 Maaneder, da er det en af Europas meest befolkede Egne. I Navarino var d'Isson Obersten for 16de Regiment, alt reist med en Fregat som netop ved vor Ankomst satte Seil til for at gaae til Smyrna; det var med dette Skib, at Coteau skulde have seilet, han kom forsilde og maatte vende hjem med Protest. Efter at have sagt Adieu til Navarinos artilleristiske Indbyggere (Hennocque sagde jeg Adieu udenfor Porten, han havde været i Forretninger i Navarino), gik jeg ombord til Admiral Rosamel, hvor jeg maatte vente en Stund for at faae at vide, at jeg aldeles ikke havde behøvet at komme der, da Lionnen alt havde Indskibningsordren. De Herrer paa Admiralskibet, der just den Mellemtid holdt Middag, medens jeg ventede, nødt mig til at spise med dem. Gik derpaa ombord i Lionner hvor jeg ikke fandt nogen særdeles indbydende Modtagelse, blandt andet at Dispositionerne vare tagne saaledes, at Passagererne ikke fik noget tilgjængeligt Gjennem

for deres Tøi, at de maatte lade det altsammen passere i Lasten paa det allernødvendigste nær, saasom hvad der kunde rummes i en Natsæk, hvilken de fik Plads til i et Skab paa Dækket. Da jeg vilde benytte Baaden for at besøge Suenson, gik jeg strax ombord til ham i La Sirène, hvor jeg fandt et ganske prægtigt serveret Bord i Anledning af et Gilde. Jeg maatte spise, enten jeg peb eller sang, og passerede en lystig Aften. Ved min Hjemkomst i Lionnen, thi nu var her mit Hjem, fandt jeg mine trende Stalbrødre, Lieutenant Duprès af Trainet, Lt. Lamarche og Botau af 47de Regiment, alt installerede i deres Køier i Salle d'arme, hvor en fjerde hang ledig for mig. Man havde alt pakket mit Tøi tilside og ikke givet noget Dækken til Køien, saa at jeg maatte klavre i den i fuld Costume.

Den 10de. Den næste Dag maatte Lionnen levere Levnetsmidler til Transportskibene; da Nedgangen til Victualielasten netop var i Salle d'arme, og dette var det eneste Sted, hvor vi stakkels Passagerer kunde finde et eenligt Øieblik til at skifte, saa maatte jeg den Dag blive, som jeg var den forrige. Veiret var slet, Skibet red af paa en svær Dønning, og jeg blev søesyg. Det var koldt, og jeg frøs som en Hund i min Livkjortel.

Den 11te. Den næste Dag bragte jeg det endelig saa vidt, at jeg fik skiftet Klæder og iførte mig min Vams og mine Kalmuks Buxer, hvilke jeg ikke mere forlod førend paa Rheden ved Marseille. Endnu denne Dag maatte vi blive paa Rheden for Modvind, og min søesyge Tilstand vedvarede. Da man uden Naade pakkede vore Køier tilside, saasomt vi vare staaede op, kunde jeg slet ingen Lise forskaffe mig, men maatte holde Stand paa en Stol. De Øieblikke, hvori jeg var lidt bedre, anvendte jeg til at orientere mig og saae snart, at jeg var kommet i et ikke synderligt interessant Selskab. Lieutenanten paa Skibet (Enseigne de vaisseau i Grad), var en Fyr paa de 45, der havde tjent i den

keiserlige Marine som ældste Cadet, faaet Afsked ved Restaurationen, faret en Tid paa Handelsskibe og siden igjen var bleven optagen i Marinen. Han var træt af Tjenesten, foer for at faae Retraite (Pension), var for Øieblikket dobbelt træt, thi han var syg af en indvendig Svulst i Halsen og maatte bruge Diæt og Iglar. Det er forresten en godmodig Mand, bær Præget af en honnet Character, taler gjerne om sine Togter paa Middelhavet, som han virkelig har gennemkrydset paa langs og paa tværs, men er desværre noget tung i den fortællende Stiil. Han har forresten nogen Dannelse og gode Manerer, kort, han var den bedste af Flokken. Da han kom sig, vandt Selskabeligheden virkelig betydeligt, hvilket er tungt at bekjende. Blandt andre hans gode Egenskaber maae ikke forglemmes hans herlige Appetit for haricot, denne de Søreisendes Trøster i Nøden, der er saa almindelig i Misgunst i Marinen. Efter ham fulgte Mr. Maistre, der ligesom hiin havde tjent en Tid, men kort, i den keiserlige Marine som Aspirant, havde faaet Afsked, tjent som Coffardicapitain og nu var indtraadt som Maanedslieutenant. Han havde mere end hiin optaget en Coffardimands Sæder, var ukyndig udenfor sin Metier, som han lod til at forstaae, er høist activ og har en indgroet Ærgjerrighed, som af Mangel paa Næring gjør ham hypochonder. Han hader sin Metier, fordi den har givet ham saa ringe Lykke, farer kun for at tjene Brødet til sin Familie, og græmmes end mere ved denne Tanke, da han derved stedse kommer ihu, at han i en lille Bye imellem Toulon og Marseille er født til at være en velhavende Mand, Eier af flere betydelige Huse etc., at han intet deraf har forødt, men dog ved Tidsomstændighederne, der i hans Bye aldeles har forringet Eiendommenes Værdi, er kommet til at eie næsten intet. En saadan Mand gav ikke stort Stof til Underholdning. M. Guerin, ligeledes Maanedslieutenant, havde ikke engang som den foregaaende faaet en vis Grad af

Dannelse ved at tjene en lang Tid i Marinen; uden at have nogen egentlig Lyde var han plump og ubehagelig, udannet og kun lidt anseet af de andre. Capitainen var misfornøiet med hans løie Tjeneste og havde udentvivil til Hensigt at skille sig ved ham snarest muligt. Guerin, som udentvivil anede dette og er i Trang, var ikke synderlig glad. For mig var denne Person iøvrigt ret beqvem, thi han spillede Schak. Mr. Candeau, Elev af 1ste Classe, som tjente som Lieutenant, er et artigt, godmodigt og velvilligt lille Menneske, der hverken er meget eller lidt, han er imidlertid vant til at leve i godt Selskab, har gode Manerer og kan nok blive ret lidelig. Doctoren, hvis Navn jeg har glemt, var ogsaa en af de lykkelige, der igjen var bleven ansat ved den stærke Bevægelse i den franske Marine, men hans Fraværelse i 6 Aar har ladet et dybt Spor. Det er en ægte Empiriker, der neppe søger nogen nye Oplysning; han slukker med Limonade Ilden i Indvoldene og curerer i det Hele i denne Genre. Hans Kundskabsforraad er ganske indtørret, og ligesaa tør er hans hele Underholdning. Spille Piquet er hans Hovedbeskjeftigelse. Han var Messechef (Chef de Gamelle), og fandt stor Behag i den Tilfredshed, hvormed jeg spiste Saltmad, da hans ferske Provisioner havde været noget knapt beregnede. De andre Herrer vare mindre lette at tilfredsstille, jeg følte hans knebne Stilling og sparede ham en Deel Ubehageligheder ved at træde i Skranken som Saltmadens Ridder, ligesom Lieutenanten for Bønnerne, og vi imponerede saa vel, at Doctoren for at belønne mig vilde gifte mig med en Pige paa 100,000 Francs, der snart skulde have 100,000 til i Arv. Commissairen, hvis Navn jeg ei heller erindrer, var en pen, smuk, aldrende Mand, ægte fransk i Sæder og Væsen, Artigheden selv, saalænge der intet gik ham imod, men heftig og glubsk som en Løve, naar nogen stødte an mod ham. For at holde de gode Sæder vedlige, saasom at hver tog af Fadet lige forhaanden, at

Delingen af Maden skete anstændigt etc., traadte han ufortøvet i Skrankerne, og, som det lod, havde han over slige Convenancer alt brudt Landsen med flere af dem. Til disse for Selskabeligheden ikke heldige Egenskaber kommer endnu, at der herskede Splid mellem disse Herrer, og at de alle farede for Skillingen, saa at Oeconomien ikke maatte tabes afsyne, hvilket ikke er en Vinding for Passagererne. Disse bestode af Duprès, Trainlieutenant, et høist indskrænket Menneske, stolt af at have været paa Skolen i Saumur og af at have lært lidt, som han troer er meget, enteteret, men dog nogenlunde omgjængelig. Lamarche, Lieutenant af 47de Regiment, uvidende, raae og uforskammet, af ligesaa ubehageligt et Udvortes som Indvortes, og dog stolt og forfængelig. Han forlod Armeen for Svagelighed, og var stærk som en Bjørn og spiste som en Tærsker. Til Lykke at Commissairen var endnu lettere opirret end jeg, han feiede ham og sparede mig og os andre Uleiligheden. Boteau, Lieutenant af samme Regiment, et Barn paa 36 Aar, men godmodig, ikke uden Forstand, men med en høist overfladisk Dannelselse. Dersom denne gode Mand kun var halv saa flittig i det daglige Liv, som han var ombord, hvor han ideligt afskrev nogle Noticer over historiske Curiosa, som han fik hos Skibets Lieutenant, saa kunde han ved et vellede Studium snart samle en stor Rigdom af Kundskaber. Lægges hertil, at hele Søetaten paa Eleven nær var Provençaler, der hyppigt opvartede med deres Jargon, saa vil enhver let indsee, at der ikke var stor Glæde at hente i dette Selskab.

Den 12te. Endeligt bedagedes Veiret, og Vinden blev taalelig for at gaae ud, hvilket ogsaa strax iværksattes. Vi lettede om Morgenen Kl. 7. Cónvoien blev anført af Briggen Le Lynx og bestod af 11 Skibe foruden de tvende Krigsskibe. Veiret var særdeles smukt, min Søesyge var ovre for dengang, og jeg kunde ret bese for sidste Gang denne herlige Rhed med sine mange

kibe, Navarino, de nøgne moreotiske Bjerge og den store Havflade lige for os. Vi kom saa tæt forbi La irène, at jeg kunde sige Suenson Farvel. Vi seilede og silede hele Dagen og kom ingen Vegne; snart blev det ganske stille, Transportskibene krøb, især en ulykkelig Hollænder; den næste Morgen vare vi endnu i Sigte af Navarino, op ad Dagen fik vi Vind, men just ikke den, vi behøvede; vi vandt kun lidt i den rette Cours, boutede og skvulpede, saa at jeg paany fik Søesyge, og da denne led til at vare ved, kom jeg endelig saa vidt, at jeg erklærede, at jeg vilde beholde min Køie ophængt om Dagen til Trods for den gode Orden og ikke staae uden for den, saalænge jeg var syg, medmindre man kastede mig ud. Denne Erklæring, der viste, at der dog var nogen i Verden, som turde bryde en Landse med en kibschef, gjorde sin Virkning, og man lod mig have ette lille Herredømme, uagtet det meget generede Capitainens gamle sorte Tjener, der maatte krybe under min Køie for at komme til Capitainens Victualier. Efter nogle Dage var Havet igjen roligt, jeg paa Benene, men inden enten ingen eller imod. Hver Aften blev braset op for at vente Convoien, der nølede, hver Nat smaae eil, og først den 10de Dag saae vi La Pantellerie, men ikke vi den først seent at see, saa beholdt vi den des længer i Sigte, thi endnu den 26de var den ikke langt fra os. Vi saae Cap Bon og mødte La Pommone, en fransk Corvet, der krydsede der paa Kysten. Den havde gamle Seil, brasede op og leverede Breve til Commandanten; neppe havde den forladt os og nok saa stoltelig fortsat sin Vei til Tunis, førend en Byge paakom saa heldseligt, at den med Nød kunde bjerge sine Seil; inden hjalp den, den bjergede et Par ved at rive dem Pjalter. Vi opgav alle Seil paa Fokken nær, som endda lev rebet, og strøg for Veiret ind i Læ af Cap Bon med en utrolig Fart. Convoien, der alt var noget under inden, faldt endnu længer fra, og den næste Morgen

saae vi ikke alle Skibene; da vor stedsevarende Fjende Nordvestvinden, vedblev at rase, holdt vi det krydsend under Land næste Dag ved Fortet Gallipoli. Den 28d var det fast stille. Commandanten kom paa Siden og forlangte Vand for et af Transportskibene, der med en Ladning af circa 200 Mand knap havde Vand nok for 8 Dage. Vi vare alt i Begreb med at levere af vore Forraad, da flere Skibe kom med samme Erklæring, og der besluttedes næste Dag at søge Havn, alt som Vinden vilde føie. Vi fik en sydlig Vind og lod staae til mod Cap Bon for at søge Tunis. — Marsvinene dandse om Skibet i store Skarer. — Alt som vi kom mod Spidsen af Forbjerget voxede Vinden, og inden vi ret var forbi det, havde vi en saa frisk Kuling fra Sydsydvest, at vi kunde haabe i tvende Dage at naae St. Pierre paa Sardinien. Vi lode staae til, men alt inden Natten var Vinden gaaet saa vestlig, at vi ikke mere kunde holdt Routen. Vi krydsede atter et Par Dage, naaede Høiden af Sardinien, men kunde ikke doublere den sydvestlige Odde og maatte endelig, efter fast at have tabt hele Convoien, søge Ly for Modvind og haardt Veir i Cagliari hvor vi ankom den 1ste April (om jeg mindes ret) og fandt paa tvende nær alle de tabte Skibe. Cagliari ligger ret smukt paa et Bjerg i Form af en Sukkertop. Den Bygninger synes anseelige. Den franske Consul, som en Quarantainebaad nærmede sig vort Skib for at hilse paa Commandanten, fortalte, at dens adelige Indbyggerne ere stolte, at Ceremoniellet fra gammel Tid er i fuld Hævd, at stor Rigdom findes her ved Siden af stor Armod, at et herligt Land, der fast kunde frembringe alle europæiske og alle tropiske Frugter ved dets forskjellige Jordbund og dets Beliggenhed, var slet dyrket at Sommeren i flere af dets Egne er saa heed, at kun de climatiserede kan taale den. Han fortalte os ogsaa Pavens Død. Vi fik endeel Grønsager ombord, hvor iblandt herlig Spinat, Grønærter, Bønner, en Art Blomster

aal, Brocoli, Salat, Purrer, Oranger, som kun vare
 raadelige, etc., hvilke Herligheder ret gottede os. Dagen
 derpaa gik jeg iland i Quarantainebygningen og købte,
 for at kjende Landets Producter, en Flaske Viin, 1 Pd.
 smør og 1 Pd. Ost; denne sidste var især uhyre billig,
 1 sols la livre, og var i sin Art ikke ilde, noget tør og
 alt, men skarp. Vinen bar Tittel af Malvoisier, var hvid,
 stærk og velmagende; gjemt i flere Aar maae den være
 fortræffelig; Smørret var, uden at være særdeles delicat,
 piseligt og godt. Vi saae i Quarantainen flere af de
 Bønder, som tilkjørte Vandet, de vare klædte i Sort
 fra Top til Taae: en sort Kofte, der hang løst og
 var uden Krave, en Vest af samme Tøi, et Læderbælte,
 uden Vaaben, et sort kort Skjørt, sorte Støvletter
 over Knæerne; kun det lidet, der undertiden saaes af
 Underbuxerne og Linnedet ved Halsen, var hvidt; de af
 dem, jeg saae, vare ragede. Deres Kjøretøi bestod i en
 alle Kærre af Planker med lave Hjul; den droges af
 tvende Øxne. En Gendarm, der var i Quarantaine, var
 ganske klædt paa fransk Viis og talte dette Sprog
 faaleligt; en Skildvagt, vi saae paa Volden eller rettene
 Turen, havde ganske det europæiske Tilsnit, han var i
 Caputkjortel for Regnens Skyld. De faae Indbyggere
 i saae, nemlig nogle Handlende, der kom i Quaranta-
 ine, vare klædte paa europæisk Viis og havde ita-
 lenske Ansigter. I Consignen vare catholske Billeder.
 Bygningerne vi kunde see samt Fæstningsmurene etc.
 vare vel byggede. Nogle faae Fruentimmer, vi saae i et
 par hundrede Alens Afstand, vare barhovedede. En Gade,
 som vi kunde see, var saa smal, at man stak Stænger
 over fra et Huus til et andet for at tørre Klæder.
 Landskabet fik ferskt Kjød og godt Brød, saalænge vi
 vare paa Rheden. Efter nogle Dages Ophold, da Vandet
 var indtaget, og Veiret noget bedaget, skjøndt Vinden
 bedse nordvest, lettede vi og stode ud efter; neppe vare
 vi ude, førend vi fik haard Vind og høi Sø; vi holdt det

krydsende hele næste Dag, men havde alt inden Aften tabt flere Skibe af Sigte. Om Natten kulede det haardt og vi tabte Commandanten af Sigte. Om Morgenen ble Veiret smukt, næsten stille, men vi vare ganske ene den Smule Vind, vi havde, blev brugt til at søge Brigger men da vi mod Eftermiddagen fik god Vind til at doublere Sardinien, lod vor Capitain staae til, og vi var saa heldige endelig at fuldbyrde dette store Værk, de havde kostet saa lang Tid. Nu gik det bedre, overlod til os selv benyttede vi vort gode Skib og var alt den 10de i Sigte af Frankrigs Kyst, ei langt fra Frejus, men da Veiret var haardt, og det var seent, maatte vi om Natten søge rum Sø og anvende hele den 11te til at krydse ind til en Ankerplads, hvor vi vare i Ly for Nordvestvinden. Alt om Morgenen ganske tidlig var Vinden gaaet østlig, vi lettede i en Fart for at fri os fra Kysten og stod for fulde Seil ad Marseille til Vinden voxede stedse, og vi strøg forbi Toulon (hvor en Luggert kom for at høre Nyt) og til vort Bestemmelsessted. Inden vi naaede Marseille var Vinden saa haard, at Lodsens knapt kunde komme paa Siden vi drev stærkere med opbrusede Seil end undervejs. Følge med Hollænderen. Knapt fik vi Tid til at bringe Ankertouget i Orden, førend vi vare paa Ankerpladser og Kl. 4^{1/2} sad vi alt i god Ro ved vores Middagsbord hos Capitainen, der denne Dag havde inviteret mig. Jeg har ikke tilforn omtalt denne Mand, fordi jeg i Begyndelsen fast aldeles intet havde at skaffe med ham. Der ringe Agtelse, hvormed vi modtoges, den ringe Omhu især, der vistest for vores Bequemmelighed, udgik hovedsagelig fra ham; jeg antog det for at være den ikke ualmindelige Hovmod, der besjæler Skibschefer, og bringe dem til at see dybt ned paa alt, hvad der er under dem ombord; en saadan Mand søgte jeg ikke, og der hengik flere Dage, hvor vi ikke talte sammen og ikke hilste hverandre. Han fra sin Side, som jeg siden forstod

le fundet saa ringe Behag i mine Reisefæller, at han
 n Fristelse fandt til at indlade sig med os. Da han
 ller tid hørte af Officererne, at jeg ikke var saa gal,
 i han en Dag, da jeg for Søesyge endnu var i Køien,
 spurgte til mig. Det første Skridt gjort bragte til en
 melse; gennem Eleven blev jeg oplyst om, at han
 ret havde fattet det ubeqvemme i vor Stilling i
 yndelsen og siden ikke troede at kunne forandre det
 ang skete; denne Oplysning tilfredsstillede mig, og
 nu af talte vi hyppigt sammen. Han var Søn af en
 airal, omtrent 36 Aar gammel, har som ganske ung
 ceer været i Vliessingen med sin Onkel, og kunde ikke
 som rose de danske Besætninger; han talte godt for sig,
 et behageligt Udvortes, har megen Verden og megen
 ning; uden at være bigot helder han til det religieuse
 ti, hader Revolutionen og dens Indflydelse, haaber
 meget af Constitutionen, men lider dog heller ikke
 store adelige Fortrin. Han lader til at være stræng i
 nesten, har en stærk Commando, men mangler et
 opt Syn. Hans Besætning var ganske ny, paa 14 Mand
 , hvoriblandt Baadsmænd, Overkanonerere, Tømmer-
 nd og Qvarteermænd, var det første Gang, at disse
 k var paa Søen. Der blev derfor dagligt, naar Veiret
 d det, exørceret og nogle begyndte at kunne bruges
 lidt; men kun faae blive nogensinde ægte Matroser,
 de fleste afskye deres Metier. Som paa alle franske
 be nu var Mandskabet godt klædt og bespiist, og
 bet holdt reenligt. Mærkeligt var især det fortræffe-
 Brød, der spistes ved Officerernes Bord, det bedste
 nogensinde har spiist.

Endelig steg vi den 13de April iland i Quarantainen
 arseille.

Allerunderdanigst Promemoria.

Deres Majestæt har havt den Naade at sende mig
 det franske Corps paa Morea for at samle Kundskaber

i mit Fag og om muligt Krigserfarenhed. Af de offentlige Efterretninger og, som jeg formoder, ogsaa af Major von Hansens Beretninger, veed Deres Majestæt, at de ikke er sandsynligt, at vi faae Leilighed til at naae dette sidste Maal ved den franske Armee, der synes at have endt sine Operationer, medmindre Rygterne om et Toq til Algier i April Maaned maatte være sande. Krigen disse Egne føres for Øieblikket af Grækerne alene, de søge at udvide deres Grændse norden for Morea saa meget som muligt; men de Franske understøtte ikke engang dette Foretagende med Officerer, og vi kunn altsaa ikke, efter den Stilling vi nu ere satte i, begive os did uden allerhøieste Ordre. Imidlertid haaber jeg at mit Ophold dog ikke skal være ganske spildt; det er ikke en ringe Deel af Krigens Førelse at vedligeholde Armeens Organisation og dens Sundhed under vanskelige Omstændigheder, at have Vane til at benytte, hvad Omstændighederne tilbyde, og at skabe Resourcer. I denne Henseende have vi mange Exempler for Øinene. De indrettes daglig i de slette Huse, hvoraf Modon og Navarino bestaaer, Kaserner, Hospitaler, Stalde, Stabsquarterer, Værksteder, og alt dette med temmelig ringe Midler. Ved at indlemmes saa aldeles i en anden Armee faaer man først et frit Standpunct for at betragte det hvortil man hører, man befries for eensidige Anskuelse. Jeg har havt den Fornøielse at bemærke, at Deres Majestæts Armee i mere end een Henseende kan staae som Exempel, skjøndt der paa den anden Side ogsaa i denne Armee er meget, der fortjener Efterligning. Den franske Armee erstatter ikke mere ved sin lange Krigserfaring sine organiske Feil, og disse ere ikke faae. Den nu værende franske Armee har sin Oprindelse i Revolutionen, af den er den skabt, til den skylder den Hovedmomenterne af sin Organisation. Republiquen kaldte sin skjønneste Ungdom, sine bedste Borgere til Vaaben og kjæmpede med dem for Frihed og Liv. I Soldaterne

lækker fandtes tænkende, dannede Mænd; de fattede snart det rette Begreb om deres Stilling, indsaae Nødendigheden af stræng Disciplin under Vaaben, som de erfor selv overholdt og som de vidste at forene med en stor Uafhængighed i Fritiden. Officererne, som fremroges af de udmærkede blandt disse udmærkede, havde det ved at blive adlydte, den bedre Deel Soldater lød af Overbeviisning, Agtelse og Venskab, den slettere Deel leve tvungne til Orden af de bedre. Napoleon fremraadte og henrev ved sit Genie og sin Lykke disse rigsvante, høihjertede Skarer. Selv fremgaaet af Revolutionen kjendte han nøie dens Aand og benyttede denne aalænge som muligt. Men hans hyppige Krige, hans Tjæmpen imod den republicanske Aand i Borgersamfundet udtømte Kilderne til Recruitering og slappede Enthusiasmen. Krigsvanen var tilbage, den gamle Soldat havde seet sine Officerer saa udmærkede i Faren, han ød af Vane og Overbeviisning, den nye fulgte hans Eksempel, og Krigsdisciplinen blev herskende. At skaffe Lemplacenter var saare kostbart, Krigen lovede Lykke; de fleste unge Mænd, kaldte til Vaaben, mødte selv, og Armeen var godt sammensat. Restaurationen kom, den stærke, agtede Krigerhaand førte ikke mere Tømmen, og det viste sig, at Disciplinens Element, saaledes som Revolutionen havde efterladt det, Soldatens Overbeviisning, ikke mere var passende, thi den førte nu kun til regimentair Eenhed, hver adlød kun den Chef, han agtede. Napoleon traadte igjen en kort Tid frem paa Skuepladsen, og den franske Armee glimrede endnu engang, førend den afhørte. Der skabtes en nye Armee af de meest heterogene Dele. Det første Princip var at udelukke hver Overofficer, som i altfor høi Grad havde Soldatens Illid, og hver subalterne Soldat, der havde udmærket sig i den gamle Armee, og besatte hines Pladser med Personer, hvis Hengivenhed man kjendte, og disses med unge ubetydelige Subjecter. Man indsaae snart, at denne

Maade at danne Armeen ikke lod sig saa ganske befølge Ingenieur- og Artillericorpsets Officerer bleve snart, paa faae Individuer nær, kaldte til Tjeneste. Infanteriet og Cavalleriet optog flere og flere, og nu bestode Officeer corpserne af tjente Officerer og nye tilkomne, hvis enest Fortjeneste var deres antagne Troskab mod Konge familien. En Strid fandt snart Sted mellem disse for skjellige Arter; hvor den ene var stræng, blev den anden mild, hvad den ene vilde, var den anden imod og om vendt, de kyndige lod de ukyndige istikken, og Discipline leed. Man følte Forskjellen, troede, at Feilen laae alen i de hvervede Soldaters slette Sæder. Hvervingen er kjendtes utilstrækkelig, og Conscriptionen indførtes paany Det ringe Antal, der aarligt kaldtes til Vaaben og de ringe Haab om Avancement for Underklasserne nedsatt paa den ene Side Prisen paa Remplacenter og paa den anden Ungdommens Lyst til Vaaben. Selv de mindr Formuende dannede Assuranceselskaber, og Armeen fik snart som Recrutter lutter Individuer af den ringest Almuesklasse eller Remplacenter; disse, der stedse tog nye Remplacementer, bleve de gamle Soldater og gaa Tonen an. Nu var det Moment, som saa længe havd været antaget at opretholde Aanden i den franske Armees Soldatens Opdragelse og Overbeviisning, ikke mere, og intet var traadt istedet, ja Overbeviisningen om den Tilstedeværelse er saa indgroet hos den gamle Stamme Officerer, at de ikke vil slippe den og sætte andre Midle istedet. Som Følge af dette Princip er det ikke Vane ja ikke Ret at straffe saadanne Feil, der ikke ere Laster saasom Drukkenskab, Raisonnering, Ureenlighed til en vi Grad, Forsømmelighed; først naar disse Feil indflyd paa Opfyldelsen af Tjenesten, straffes de; thi man ventet at Soldatens egen Følelse og Kammeraternes Exempel skal rette dem. Ved denne falske Anskuelse er blandt andet Drukkenskab blevet meget gjængse, hvilket maa være Enhver paafaldende ved en Armees, stillet af en sa-

afholdende Nation. Ogsaa er Ordgyderi hos Soldaten ikke almindelig. Som en Følge af begge Dele mangler i flere Troppes Corps en stræng Disciplin. Den spanske Campaigne var for let, den lod ikke disse Mangler føles saa meget; den var desuden bestemt for at skaffe de høie Commanderende Soldatens Kjærlighed og Tillid, man undgik Strængthed, alt var Belønning. Imidlertid undgik ikke disse Mangler de tænkende Officerers Opmærksomhed, og aavidt jeg kan forstaae, tænker man paa at tage Foroldsregler herimod. Denne lille Campaigne, hvor Savn og Anstrængelse en lang Tid var Dagens Orden, og hvor ingen Adspredelser kalder Officeren fra Soldatens Side, har vistnok aabnet Øinene paa flere, og den Overbeviisning er bleven mere og mere levende, at Officeren maae have Midler til at opdrage Soldaten og rette hans Feil, selv udenfor Tjenesten. Har jeg saaledes paa den ene Side viist Deres Majestæt denne Armees svage Side, saa jeg ikke glemme paa den anden at omtale dens fortrinlige Udrustning og Paaklædning, dens Krigslyst og gode Mod. Jeg er overbeviist om, at de herværende Tropper ville fægte yderst tappert, om de bleve førte mod Fjenden. For Øieblikket er Soldaten godt forpleiet og, og efterat man er rykket ind i Byerne ogsaa taalelig og berøget. En mærkelig Anomalie, jeg her har seet, er den, at man har havt og har endnu Hospital i Telt, medens man har skaffet samtlige Heste i Huus, tildeels nybyggede Barakker. Genitropperne, der i Begyndelsen have anstrængt sig meget, have havt mange Febersyge, medens Artilleriet, der har en stræng Disciplin, har vistet færre Folk.

Allerunderdanigst
A. F. Tscherning.

Til Hans Kongelige Høihed Prinds Christian.

Deres Kongelige Høihed har været saa naadig at befale mig at skrive Dem til fra Morea, naar Leilighed

gaves. Da netop Lieutenant Dirckinck reiser hjem iover morgen for at gjenvinde sin tabte Sundhed, saa vil jeg benytte mig af Leiligheden, skjøndt jeg igrunden endnu er for lidt hjemme her for at kunne give nogen vel grundet Efterretning om de to Gjenstande, der for Øieblikket drager Opmærksomheden paa dette Land, Grækerne og den franske Occupationsarmee.

Af Grækere findes i Nærheden af den Deel, jeg har seet af den franske Armeé, nemlig ved Navarino og Modon, kun tvende Sorter, Kjøbmænd og de usleste Dagleiere; hverken den ene eller anden Art er skikket til at give et rigtigt Begreb om et Folk. Hine have fra det første Øieblik benyttet Leiligheden til stor Fordeel og ere i stor Miscredit i den franske Armeé, der desuden af Marinens Beretninger om Grækerne og ved at see de fangne græske Sørøvere ankomme i Toulon for en Deel vare forud indtagne imod dem. Denne Fordon har endog slaaet stærke Rødder hos de høiere Officerer efterat et Par Tildragelser har fundet Sted, som de anse for Utaknemlighed hos de græske Authoriteter. Saaledes blev paa en March gjennem Arcadien 15 Syge tilbage i en græsk By; da Tropperne vare borte af Egnen, og den for deres Forpleining forudbetalte Sum opspiist vilde man ikke længer beholde dem; Soldaterne tilbød at betale selv og samlede deres Penge, som kun udgjorde 35 Francs. Grækerne vare ikke tilfredsstillede, forlangte 50 Francs og satte de Syge paa Gaden, da de ikke kunde betale. Disse fik imidlertid tilveiebragt Transportmidler og kom til Navarino; men kort efter kom en Regning for Pleie, Transport og Medicamenter paa 900 Francs, hvori skete en ringe Nedsættelse paa deromgjort Reclamation. Skjøndt denne Handling i høi Grad opbragte Chefen, saa synes det dog ikke, at der paa Stedet selv er gjort nogen Undersøgelse af Franske kyndige i det græske Sprog. Er Princippet, at alt, hvad der leveres, skal betales, saa kan Sygepleie, Transport

edicamenter og Lægetilsyn for en Mand snart blive
 Francs, saa denne Deel af Sagen synes ikke at forme en saa streng Dadel; hvad derimod den øvrige
 emfærd mod de Syge angaaer, saa er den vistnok et
 gn paa, hvor lidt dette Folk endnu har kunnet opgive
 ve, egoistiske Anskuelser. Som der handles mod os,
 a handle vi, er en Lov hos mange flere end hos
 rækkerne.

De eneste Grækere, jeg har havt at gjøre med, om
 em jeg kan dømme, saavidt som det kan skee uden
 forstaae dem, er de fattige Stakler, der samles uden-
 : Modons Porte, hvor de fordeles til Arbeide; der kom
 glig circa 60 à 100 og derover. Hidtil betaltes de med
 scuits, levnedes fra Araberne, tildeels bedærvede, som
 deeltet to Gange daglig. Herfor arbeidede de til Kl. 11
 siden fra 1 til 4, tilsammen knap 6 Timer; nu er
 tte Betalingsmiddel tilende, man har begyndt at uddele
 is og har Vanskelighed for at faae Arbeidere, ja selv
 d at byde et Tillæg af 5 Sols i Penge har man ikke
 t kunnet bringe dem igang. Det er en Selvfølge, at
 sse Folk ikke arbeide synderligt, næsten intet naar de
 e ubevogtede. De have en ringe Opmærksomhed for
 res andre Omgivelser; saaledes er selv de Bedres Leie
 lt modbydeligt, Tilberedelsen af deres Mad ofte meget
 rdentlig, dog maae jeg tilstaae ikke værre, end jeg tidt
 r seet det i andre Lande. Denne usle Tilværelse gjør,
 de behandles med Foragt af den franske Soldat. Grec
 et Skjeldsord, og da man ikke forstaaer hverandre,
 eer næsten hver Tiltale for at gjøre den udtryksfuld,
 ard og bydende. Hvad der ikke bidrager til at forøge
 n gode Forstaaelse og Armeens heldige Indflydelse paa
 tionens Dannelse, er Manglen paa Tolke. Ved Hoved-
 arteret findes vel tvende, men det er franske Phil-
 llener, som paa den ene Side ingen Indflydelse har og
 a den anden ingen Tiltro. En Art Commissair fra den
 æske Regjering findes her vel, men ogsaa denne synes

ikke at have nogen betydelig Indflydelse paa nogen af Parterne, saa man med Rette kan sige, der hersker kun en ringe Forbindelse mellem Grækerne og den franske Armee. Denne holder, som bekjendt, Fæstningerne Modon, Navarino og Patras med Slottet Morea besat, og har et Detachement i Coron, hvor iøvrigt Nikitas kommanderer. Dens første Ophold i dette Land har været høi besværligt. Som en diplomatisk Demonstration mere end som krigsførende Armee er den kommet frem paa Morea. Som det synes, har den fundet Landet langt under Forventning og derfor ikke været passende forsynet. Soldaten synes paa den ene Side at have lidt Mangel paa gode Levnetsmidler og Lye mod Veirliget, som den Tid var regnfuldt, og paa den anden Side været uden Beskjæftigelse og uden en ret kraftig Idee om sin Bestemmelse. Denne physiske og moralske Grund har frembragt Sygdom og Mismod. Sygdommen bestaaer meest i en voldsom Vexelfeber, der behandles med Chinin. Den har især i Begyndelsen kostet mange Livet, saa at Armee der i sin Begyndelse var 14,000 Mand, nu knap er over 12,400, hvoraf neppe mere end 10,000 til 11,000 ere Corbattanter. Den Tilstand, hvori Tropperne fandt Pladserne de skulde besætte, bidrog ikke til at hæve deres Modus Husene vare usle og fulde af Uhumskheder, uden Mobilier og uden Indbyggere. Der maatte arbeides for at finde taaleligt Huuslye; imidlertid fandtes dette, og den Beskjæftigelse, som Soldaten herved fik, der dog havde bestemt Maal for Øie, har meget bidraget til at hemme Sygdommens Fremskriden og oplive Soldaten. Beleiringen af Slottet Morea, saa lille den var, har ogsaa haft en god Indflydelse, Levnetsmidler er ankommet i tilstrækkelig Mængde af god Qvalitet; Grækerne have tilført en Del Grønsager, Frugter og Specerier. Alt dette har haft en saa god Indflydelse, at man med Rette kan sige, den sunde Deel af Armeen er i complet Stand for at begynde en Campagne. Byerne, som den beboer, ere betydeli-

bedrede, ja tildeels forskjønnede derved, at man har edrevet en Deel høist maadelige Huse for at faae Bygge-materialer og aabne Pladser.

Deres Kongelige Høihed vil see, at vort Ophold her idtil kun har frembudt lidet af særdeles Mærkværdighed, g at vi meget have maattet føle Savnet af at kunne have været tilstede ved den Fest, der saa nylig har været aaret af det danske Folk. Imidlertid føler jeg en Trøst ed underdanigst at turde yttre min Glæde i denne Anædning og at bringe min Hyldest og Lykønskning personlig til Deres Kongelige Høihed. En Forening som enne er ikke en Familiesag, det er en Folkesag, og vil ikkert have de heldigste og lykkeligste Følger.

Underdanigst
A. F. Tscherning.

Til Hans Kongelige Høihed Prinds Christian.

Deres Kongelige Høihed har, haaber jeg, modtaget t Brev fra mig, skrevet strax efter min Ankomst; jeg taaer nu paa Springet at vende tilbage, og vover atter nderdanigst at benytte Deres høigunstige Tilladelse il at meddele Dem mine Anskuelser over Landets ilstand.

Fra en saa classisk Grund føler jeg fuldkommen, at ldtidens Efterladenskab især maatte være de Gjentande, hvorom jeg burde underholde Kunsternes opøiede Beskytter; men Omstændighederne have forhindret ig fra at betræde de Egne, hvor det gamle Hellas ndnu lever i sine herlige Ruiner, og hvad vi see nær m os, er af saa ubestemt en Alder, af saa ringe kunst-erisk Værd, at det ikke fortjener Opmærksomhed uden ør den, der besad Midler til at søge frem, hvad der uligt findes begravet i Jorden paa de Steder, hvor andsynligheden peger paa fordums Beboelse.

Hvad derimod det nye Grækenlands Stilling angaaer, a kjender jeg en Deel mere deraf end for 3 Maaneder

siden; jeg har seet en Deel af de forskjellige Chefer talt med Philhellener af forskjellige Farver, hørt forskjellige franske Officerers Beretninger om deres forskjellige Sendelser og endelig ofte hørt uvilkaarlige Ubrud af de franske Chefer over de Vanskeligheder, mødte, saa jeg troer mig nogenlunde istand til at frestilte det hele i et klart Lys. Deres Kongelige Høihed har af de offentlige Tidender seet, med hvilken Lethed Reditonen af de moreotiske Fæstninger fandt Sted, Rapporterne derover ere sande (som en Parodie herpovover jeg at indslutte en Sang*) af en fransk Sergeant i denne Anledning). General Maïsson, der saae sin Armhjemstøgt af Sygdomme, og kjed af den underhandlen

*)

La Campagne de Morée.

1.

N'en déplaise aux braves guerriers,
Vieux enfants gâtés de la gloire.
Ils n'étaient que des écoliers
Dans l'art d'enchaîner la victoire;
Ils massacraient le genre humain,
Vainqueurs, vaincus jonchoient la terre,
L'un aujourd'hui, l'autre demain.
Avez vous jamais vu la guerre?

2.

Qu'alloient-ils chercher à Moscou?
Qu'avoient-ils à faire en Espagne?
Ils se sont fait rompre le cou
Dans mainte inutile campagne.
Pour un peu de lauriers sanglants
L'un perdit la jambe au grand Caire,
L'autre la tête à Mont St. Jean.
Avez vous jamais vu la guerre?

3.

La Politique avec l'esprit
Ont détroné Mars et Bellone,
On prend les villes par écrit
Sans ôter la vie à personne.

rig, tænkte strax paa at forfølge sin Lykke og trænge
 over Isthmen, tage Athen og Lepanto, og gjøre sig til
 herre af det hele egentlige Grækenland. Rygtet om

Le canon, paissible, innocent,
 A perdu sa voix de tonnerre,
 On verse l'encre et non le sang.
 Avez vous jamais vu la guerre?

4.

Pour punir les Grecs insoumis
 Les Turcs envahient leur Contrée,
 Et soudain la France a promis
 De venger bientôt la Morée,
 Mais déjà les Turcs sont battus,
 Sans coup férir le Ministère
 Au coin du feu les a vaincu.
 Avez vous jamais vu la guerre?

5.

Cependant pour plaire au Français,
 Affamés d'honneur et de gloire,
 On ira chercher à grands frais
 Un simulacre de victoire;
 A ce bruit le fier Musulman
 A dégainé son cimenterre,
 Il voit nos drapeaux, et se rend.
 Avez vous jamais vu la guerre?

6.

Déjà Modon ouvre son fort
 Au son de nos trompettes guerrières,
 Coron tente un sublime effort!
 On s'empart à coups de pierres.
 Le noir pacha des Égyptiens
 Ne se defend qu'à coups de verres,
 Et s'enivre avec des chrétiens.
 Avez vous jamais vu la guerre?

7.

A l'aspect du Français vainqueur
 Navarin a fermé ses portes;
 Mais un seul guerrier, un sapeur,
 Affronte ces noires cohortes;

Russernes Lykke opflammede den Mængde unge Officerer der omgave ham, fast alle af de første Familier, der kun savnede et godt Paaskud for at vinde Ordener og Forfremmelse ved deres mægtige Venners og Slægtning Indflydelse. Disse gjorde alt for at tilskynde Generale der selv saae Marchalstaven imøde med Utaalmodighe og som godt føler, at hans Talent som General før

Il monte, il se fraye un chemin,
Il glisse!!! il va mordre la terre,
Un Turc le retient par la main.
Avez vous jamais vu la guerre?

8.

Eh quoi? Patras resiste encore!
Ses guerriers prêts à se défendre
Ont juré de braver la mort,
Sans jamais songer à se rendre
Soudain ils livrent leur château.
Qu'ont-ils perdu dans cette affaire?
Un cheval, un bouc, un chameau.
Avez vous jamais vu la guerre?

9.

Ainsi finit sans accidents
Cette mémorable Campagne,
Adieu cordons, titres, rubans,
Adieu les châteaux en Espagne.
Exilé loin de mes foyers
Au sein d'une terre étrangère,
Sans vin, sans femmes, sans lauriers.
Avez vous jamais vu la guerre?

10.

Et vous qu'un fortuné destin
Retient dans l'heureuse Provence,
Cessez de murmurer en vain
Et d'envier notre existence.
Sous les ombrages de Toulon,
Si nous choquons encore les verres,
Vous nous direz avec raison:
Avez vous jamais vu la guerre?

skinner paa selve Valpladsen, hvor hans bekjendte urokkelige Mod og sunde Blik giver ham store Fordele, medens han som Chef i den rolige Leir, kjæpende mod tusinde smaae Trængsler, ikke er nær saa vel paa sin Hylde. Den engelske Indflydelse lagde sig derimellem. De havde ved at kjæmpe med mod Slottet Morea høit vedgaaet deres Part i Toget mod Morea, de støttede dem herpaa for at bevise deres Ret til at forhindre videre Fremskriden.

Den græske Præsident benyttede Omstændighederne, sendte Fricorps ind i Rumelien for at udvide Grændserne og søgte paa Congressen i Egina at bringe Ambassadeurerne til at bygge Grækenlands Størrelse paa status quo ved Fredens Slutning. Den russiske Minister, hvis Hensigt aabenbart maatte være at svække Tyrkiet det meste muligt, søgte at udvide Grændsen betydeligt mod Norden, ja fast synes det at skaffe en saadan, der ikke var synderligt fast, og som derfor snart maatte give Tvistighed og saaledes bringe Grækerne i stedse Forbindelse med Rusland. Den engelske Minister vilde kun indrømme Morea og Øerne, og den franske var saaledes istand til som en Mellemting at foreslaae Thermopylerne og Arta. Var Russernes Fremskriden vedblevet, saa var dette Forslag udentvivel blevet antaget; men da man mærkede, at Tyrkerne viste Kraft i deres Forsvar, fandt, som det synes, Englænderne det raadeligst at drage Sagen lidt i Langdrag, og under Form af at hævde tyrkisk Privateiendom forlangte man af Præsidenten mange vanskelige Oplysninger over disse Gjenstande. Endelig bliver man færdig og antager omtrent de franske Forslag til at forelægges for de diverse Cabinetter, men det engelske har alt hugget Knuden over ved at afgjøre mod dette franske, at Morea alene skal garanteres, og den nærmere Bestemmelse udsættes til den endelige Afgjørelse, at det franske Expeditions-corps skal trækkes tilbage, dog med Forbehold at Frankrig lader et Occu-

pationscorps tilbage paa Morea, om det findes fornødent. Imedens disse Underhandlinger foregaae, bestormes Præsidenten af de franske Emissairer for at gaae ind paa deres Synspuncter, der især gaae ud paa at skabe en græsk regulair Armee under franske Overofficerer og saaledes bringe den franske Indflydelse iveiret. Oberst Fabvier forlader Grækenland, vender paa kort Tid tilbage til Frankrig, udvikler for Ministeriet sine Anskuelser og udvælges til at optræde som Militairchef i Grækenland, hvorhen han ufortøvet retter sine Skridt. Præsidenten, der vistnok godt føler, hvortil hele denne Sag sigter, søger at undgaae at inlde sig i nogen betydelig Militairorganisation og søger at holde Ligevægt mellem Palikarcheferne og Partisanerne for den regulair Organisation. De Franske holder de lovede Subsidier tilbage, og da Fabvier endelig kommer, sendes han til Præsidenten, understøttet paa det kraftigste af det franske Hovedquarteer, der bestandig holder alle Subsidier tilbage. Dertil ere Sagerne nu komne, og det synes, som Præsidenten tildeels har maattet gaae ind paa de Franskes Vilkaar, thi græske Officerer og Mandskab ere ankomne her for at overtage Heste og Ridetøier fra det franske Chasseurregiment, og en Artilleriøverst er her for at modtage et Bjergbatterie og diverse andre Artillerieffecter til Brug for Artilleriet, der skal formeres og tildeels er formeret paa 6 Compagnier, hvortil han ogsaa søger Officerer. Dog synes det som Fabviers Sag endnu er uafgjort, han forlanger nemlig at bestyre saavel det administrative som det personelle i Armeen, og Præsidenten, som godt føler, hvor lidt en saadan Militairchef hører hjemme i en Republique, henviser paa Oberst Heideggers Fortjenester som Administrateur og fordrer, at han skal vedblive at være i Spidsen for denne Branche. Hvorledes denne Tvist vil ende, er høist uvist, og ligesaa uvist, hvad der bliver af Ypsilanti og Church, de vigtigste militaire Concurrenter, thi de egentlige indenlandske Chefer

komme ved denne Leilighed ikke i Betragtning, deres Magt er brudt, nu da der er Rolighed i Landet, og en overlegen Magt, der forhindrer deres Røverier. Franske og Engelske ere lige ivrige i at undertrykke al russisk Indflydelse og søge derfor, især hine, at sætte Præsidenten i Miscredit, fordi de troe, at han er hiint Cabinet hengiven. Præsidenten har imidlertid mange Tilhængere og vilde have flere, dersom hans mange Underhandlinger ikke bandt ham til Egina, saa at han var istand til at være mere den allestedsnærværende; han har deelt Morea i Provindser (om jeg har forstaaet ret i 7) og indsat Præfecter og Befalingsmænd samt en Art Municipaliteter; ved denne Inddeling har han klogeligen udstykket Maina til 4 forskjellige Provindser og derved brudt den Mauro-michaliske Families Indflydelse. Men hele denne Inddeling og disse Øvrigheds personer er mere Form end Virkelighed, Hjulene er der, men Maskinen gaaer ikke; det synes virkeligt, som om de have Ret, der klage over Savn af Kraft hos Præsidenten. Man klager ogsaa over slet Valg af Fortrolige og Omgivelser, og anklager høit Varias Capo d'Istria som Bedrager. Disse Klager synes grundede, Præsidenten kjender dem og skiller sig ikke af med en saadan Mand. En stor Deel af de Personer, som Præsidenten for deres Dannelses Skyld maae benytte, ere af Kjøbmandsstanden, der i disse Lande er saa forfaren i Bedrag, at den vanskeligt kan aflægge sine Vaner; hvert Foretagende er for den en Speculation.

Af de indenlandske Chefer paa Morea er den, som har meest at betyde, upaatvivlelig Kolokotroni, der er riig og beslægtet med betydelige Familier paa Øerne; til ham har sluttet sig flere af de mindre Klefthøvdinge, der med deres Følge og deres Beslægtede danne hans Parti, der gjerne behandle Landet som Tyrkerne før dem, men som under nærværende Omstændigheder ikke vove sig til at gjøre Indgreb mod den bestaaende Orden. Vi saae ham nylig her i stor Pomp med 6 af sine

allierede Chefer og et Følge af circa 50 Personer. Han lagde i sin Tale de fredeligste Hensigter for Dagen, fortalte, at han vilde sende en Søn til Frankrig for at opdrages, og lod egentligt til at være her paa en Handels-speculation. Gjerrighed er, siges der, Hovedtrækket i hans Character, og seer han først en større Vinding ved at bruge sine Penge i fredelig Syssel end i Krig, saa nedlægger han Haandværket.

Nikitas, hans nære Slægtning, kan ansees som den vigtigste Moreothøvding efter hiin. Det er en Mand af erkjendt Ærlighed, fattig og simpel; han staaer i stor Anseelse for sin Tapperhed, synes at mene det vel med sit Land og at være Regjeringens Støtte. Han har været græsk Commandant i Coron efter Overgivelsen, derved har han været i idelig Berørelse med den franske Armee, og er agtet af alle.

Den Mauromichaliske Familie synes mindre at have beskjeftiget sig med Moreas indvortes Krige end med Caperier, ved hvilke den nok har fortjent betydeligt. Den har med Held forsvaret sit bjergede Land mod alle fremmede Indfald. Sagen er ikke vanskelig, da der findes Strækninger, hvor Indtrængen fra Landsiden fast er fysisk umulig. Der skal findes af de yngre Lemmer af denne Familie Personer af ret god Opdragelse, bekjendte med europæiske Skikke og Brug; formodentlig ville de fremtræde paa den nær forestaaende Repræsentantforsamling.

Af de Høvdinge, som fægte i Rumelien, kjende vi ingen her anderledes, end de kjendes i Europa i Almindelighed; dog synes Tzavellos og Ypsilanti de eneste ret notable.

Øerne fremstille, som det synes, en bedre Befolkning, Lovmæssighed er der almindelig, og Cheferne hyppigt Folk af Opdragelse; det er ogsaa fra dem, at Mængden af de i Morea ansatte Embedsmænd komme. Dette vil give dem betydelig Vægt i Forsamlingen.

Af fremmede Navne i den græske Sag staaer Fabvier for Øieblikket øverst baade ved sine personlige Egen-skaber som fortrinlig ved sine franske Forbindelser. Han er en Mand af en fast, maaskee halsstarrig Villie, Jern-udholdenhed, ærlig, men vistnok noget phantastisk, ikke insinuant og vistnok udsat for at tabe sit Hovedmaal af Sigte, medens han med Halsstarrighed forfølger en Bisag. Kan han først skabe en virkelig regulair Krigsmagt, der bliver lønnet og bespiist, vil han sikkert gjøre god Tjeneste; men jeg troer Grækerne har Ret, naar de sige, han forstaaer ikke deres Krig, han vil slaaes med Fjenden, de ville kun slaae deres Fjende ihjel. Hans hyppige Uheld har meget forspildt hans Anseelse, og hans Bekjendtskab med mange forefaldne Bedragerier gjør ham frygtet og hadet af mange af de meest For-maaende.

Nærmest efter ham staaer Oberst Heidegger. Han ansees almindelig mere som god Administrateur end som Militairchef. Hans Indflydelse har været saare gavnlig paa de Rester af regulaire Tropper, der endnu existere. De Officerer, der have reist, og som dømme upartisk og med Sagkundskab, indrømme alle, at hans Omgivelse i Napoli di Romania bær Præget af Orden og Fremskriden mod det bedre; han synes virkelig udenfor det ellers saa almindelige Plyndrings-system, og dersom Fabvier, der synes at være i aldeles Uvenskab med ham, beskylder ham for Bedragerier, da kommer det nok meest deraf, at Fabvier vil vælte al Skyld for sine mislykkede Foretagender paa Mangel af Understøttelse i Penge og Levnetsmidler og troer at maatte betegne Heidegger som den, der kunde have understøttet ham og har forsømt det af egen-nyttige Hensigter, medens Heidegger beskylder Fabvier for at have opoffret den fremspirende regulaire Magt ved at have ført den endnu umoden og udisciplineret paa eventyrlige Tog, istedetfor rolig at samle og uddanne den til et Hele og saa først træde i Skrankerne. Af disse gjensidige

Beskyldninger fremgaaer tydeligt, at begge have feilet og begge bragt for meget af deres Personlighed ind i deres offentlige Liv. Church har jeg hørt for lidt paalideligt om; ere de Beretninger, som i den senere Tid kommer fra ham, blot tildeels sande, som rigtignok er en Sjældenhed ved de græske Beretninger, saa synes han virkelig at være den første fremmede Chef, der har forstaaet at fægte med Grækerne, og isaafald maae hans Indflydelse idelig voxe, og han snart hæve sig over sine Medbeilere; hans vedblivende Krigen norden for Isthmen, efterat det engelske Cabinet saa stærkt har udtalt sig for at indskrænke Grækersagen til Morea og Øerne, synes at vidne meget for hans Uafhængighed af al fremmed Indflydelse.

Demetrius Ypsilanti, der paa eengang er Græker og Fremmed, staaer i denne Henseende i en høist gunstig Stilling, men som det synes, saa har han ikke store Talenter, hans Udholdenhed og Redelighed ere hans Hovedegenskaber; han maa stedse, som det synes, blive i de adlydendes Klasse.

Om Maurokordato høres fast ikke mere Tale, han er lleret med Øcheferne og vil formodentligt igjen træde frem paa Repræsentantforsamlingen. For at vælge til denne gjøres nu alle Foranstaltninger, og den omflakkende Bevægelighed hos de forskjellige Chefer er uden tvivl i denne Anledning.

En Militairperson, der begynder at faae en Art Vigtighed, er den nye Chef for det græske Artilleri, Oberst Piery, tillige Chef for det militaire Skolevæsen; han er her for Øieblikket; han synes at være den eneste, der besidder Præsidentens Fortrolighed. Han er Corfu-ner, har i sin Tid tjent som Bataillonschef i det fransk-corfuanske Artilleri og siden en kort Tid under engelsk Regjering. Han synes just ikke at trænge dybt i Sagen eller at have stort Overblik, men er fuld af Iver for sit Metier, er redelig, har et fredeligt og conciliatorisk Sindelag, er alvorlig i at fordre Mandstugt og vil vistnok

udrette noget. En noget smaalig Forfængelighed og Lyst til udvortes Glimmer vil hindre ham meget; faaer han nogen Officeer af Indsigt og Duelighed til at træde ind i sit Corps, vil han snart blive overseet, men med alt det vil han ved sin Indflydelse paa Præsidenten og sin Stilling til de Franske, der maae erkjende ham som Ordums Confrater, kunne gavne meget.

Hvorledes iøvrigt Valgene for Morea vil kunne finde Sted, er fast en Gaade, naar man seer, hvor ringe og udspreedt den egentlige Befolkning er, og hvor lidt hver Mand's Betydenhed i Staten lader sig bestemme, da ingen har en bestemt Eiendom, og Byerne ere opfyldte med fremmede Kjøbmænd, om hvem man ikke veed, om de bør erkjendes for Grækere eller ei.

Underdanigst
A. F. Tscherning.

April 1829.

Til Kongen.

Tillad, Deres Majestæt, at jeg allerunderdanigst indberetter min Ankomst her i Quarantainen den 13de denne Maaned paa Gabaren La Lionne, Capitain M., efter en Seilads af 32 Dage og 34 Dags Ophold paa Skibet, der holdtes 2 Dage ved Navarino for haardt Veir. Vi afseilede fra Navarinos Rhed den 12te Marts Følge med Briggen Lynx og 11 Transportskibe med Trainmuldyr, Heste, Trainsoldater, Reconvalescenter og Hjemforlovede. Paa Høiden af Sardinien, hvor vi havde øgt Lye nogle Dage ved Cagliari, skiltes vi en Nat i haardt Veir fra Convoien, fortsatte vor Vei ene og ankom om ovenfor meldt. De øvrige Skibe ere tildeels alt her, og mangle endnu nogle. Min Quarantaine er fastsat til 15 Dage og for at undgaae en Forlængelse, der maatte finde Sted, om jeg var blevet ved den øvrige Deel af Transporten, har jeg valgt at tage en Sundhedsvagt, som

betales med 50 sols daglig. Med Tropperne finder Quarantainen saaledes Sted, at den fastsættes til 25 Dage efter de sidst Ankomne. Da det hyppigt skeer, at de sidste Skibe af en Convoi først ankomme 14 Dage efter de første, ja undertiden at en senere afgaaet Convoi indtræffer, førend den foregaaende har endt sin Quarantaine, saa har hidtil intet Troppecorps gjort under 40 Dages Quarantaine, regnet fra de førstes Ankomst og da der er stor Sandsynlighed for, at der snart indtræffer nye Transporter, saa er det rimeligt, at de ny Indkomne komme til at blive længe her; dette vilde have spildt min Tid og kostet mere i Gage end Udgiften ved Sundhedsvagten beløber, saa at jeg allerunderdanigst haaber, at Deres Majestæt vil billige denne Forholdsregel.

Ved min Ankomst her fandt jeg Communication af tvende allerhøieste Skrivelser til Kammerherre von Kos og til det udenlandske Departement, der underrettede mig om, at Deres Majestæt allernaadigst har tilladt mig et Ophold af 4 Maaneder i Frankrig efter fuldendt Quarantaine og at søge Ansættelse i den franske Armee, om den i dette Tidsrum rykker i Feldten. Jeg fandt tillige en Communication af allerhøieste Skrivelse til Major von Hansen, som tilstaaer allernaadigst 400 Rdl. Sølvmynt til Hjemreise. Tillad, Deres Majestæt, at jeg allerunderdanigst frembringer min Taksigelse for disse nye Beviser paa Deres Majestæts særdeles Naade imod mig. Dersom en god Anvendelse af den mig forundte Tid, saavidt mine Evner, Indsigter og Omstændighederne tillade det, kan tjene til Beviis paa min inderlige Taknemmelighed, saa skal det vist ikke fra min Side mangle paa de alvorligste Bestræbelser.

Min Afreise fra Morea blev forsinket en Tid efter Major von Hansens og Capitain von Schlegels formedels en Green af Guulsot, som varede i noget over 14 Dage og gjorde min Tilstand precair for en længere Tid bag efter. Lægen forbød mig især at indskibe mig, førend

og følte mig fuldkommen vel, af Frygt for at Søesygen gjen skulde fremkalde Sygdommen. Han paalagde mig erimod at søge Bevægelse og Adspredelse; i denne hensigt gjorde jeg en lille Excursion til Sletten ved allamata, der ansees for den frugtbareste og bedst yrkede Deel af det nye Morea, og til Ruinerne i Iessenien, der af Alderdomsminder agtes meest. Plainen ved Callamata fortjener tilfulde sit Rye. Skjøndt ogsaa den har været hjemsøgt af Ibrahims Horder, saa har den dog ikke lidt som Egnene ved Modon og Navarino, poredene af Dyrkingen ere idetmindste tilbage. Da den største Deel af denne Egn stedse var græsk Eiendom, saa er alt en temmelig Befolkning vendt her tilbage, og ved et Aars Afgrøde har dette frugtbare Land alt givet den saa rigeligt Underhold til dets Dyrkere, at man ikke behøver den dybe Elendighed, som hine Omgivelser frembyde. Sandt nok, at de fleste Familier endnu kun boe i Hytter, støttede til Murene af deres afbrændte Huse; men i Hytten findes Brød, Kjød, Viin og andre Næringsmidler. Paa Marken fandtes alt Landmanden i fuld Bevægelse, Viinhaverne vare rensede, Olietræerne bleve afrodne, Plougen gik overalt. Callamata, der har været en temmelig betydelig Bye med store, anseelige Huse, begynder at komme frem af Asken; saavel her som i andre store Landsbyer findes alt mange velforsynede Bouquers. Sletten mod Havet er meget liig vort Marskland, den var saa fugtig, da jeg passerede den, at vore smaa fæste neppe kunde ælte frem i den lerede Muld. I Slugterne af de mainotiske Bjerge, som begrændse den mod Osten, er Jordsmonnet terrasseret og steensat med stor Omhu, ikke en Stump er spildt. Viinhaver, Oliven- og lørbærplantager afløse hinanden. Sædeland mangler den eller ikke. Beboerne ere godmodige, fredsommelige og iestfrie. Vi logerede hos flere af dem, sov ubevæbnede mellem dem, vort Tøi var i deres Varetægt, det blev behandlet med den største Troskab, og dog var intet

lettere end at frarøve os alt, hvad vi havde, og skjule sig med Byttet i de nærliggende, fast utilgjængelige Bjerge. Hvem der tvivler om Muligheden af Moreas snarlige Fremblomstren, kan blot komme her og se Frugterne af knapt et Aars Ro. Hvad der maaskee vi sinke disse Fremskridt, er den store Mængde urolige Chefer, en lang Guerillakrig har fremkaldt. Den regulære bevæbnede Magt, som man ønskede at stille imod dem, udvikler sig saare langsomt. Hvad jeg har seet af græske regulære Tropper i Coron giver kun ringe Forhaabninger, og endda ere disse den bedre Deel af de Patusinde Mand under Vaaben. Grækeren ligesom Bjergskotten kan ikke finde sig i den europæiske Uniform den bedre Deel af det krigslystne Mandskab gaaer heller til de irregulære Corps; dertil kommer Mangel paa gode Officerer, paa Penge og Krigsfornødenheder. De Franske have gjort forskjellige Bestræbelser for at fremskynde denne Organisation, de have tilladt Officerer og Underofficerer at tage Tjeneste, men det synes, som Præsidenten frygter en altfor stor fransk Indflydelse, og har derfor ikke gjort nogen udstrakt Brug af denne Tilladelse. Han har derimod modtaget nogle hundred Cavalleriheste med Ridetøi, en Deel Vaaben og Artilleri materiel. Disse Sager ere imidlertid ikke en Gave, de afdrages paa de franske Subsidier, ja med Hestene for Cavalleriet var det en reen Finantsoperation, thi de bleve beregnede til en Gjennemsnitspriis af 200 Francs skjøndt de fleste vare over halvt udtjente, og Hjemtransporten til Frankrig koster 400 à 700 Fr. pr. Hest. Fragterne ere nemlig ansatte til 16 à 20 Francs om Maaneden, et Fartøi paa 120 Tønder indtager cirka 10 à 14 Heste, og en Fart kan regnes med Ophold i Havnene etc. til idetmindste 2 Maaneder og ofte 4, naar de maae afsendes baglastede, hvortil endnu kommer Fouage, Tab i døde og fordærvede etc.

Ved min Afreise var endnu ikke den endelige Ordre til Troppernes Afmarch ankommet, men den ventede

laglig. Krigsskibe til at føre Tropperne kom daglig paa Rheden, Levnetsmidler og Fourage anskaffedes ikke mere, en stor Deel af Trainet hjemsendtes, kort alle præparatoriske Forholdsregler bleve tagne, saa at Afmarchen, paa en ringe Deel nær, tør antages ganske afgjort. Man nævnte Souschefen for Staben, Oberst Tresselles, en Mand af megen Dytighed, som bestemt til at blive tilbage i Spidsen for et Occupationscorps af 1500 til 1800 Mand, næst Infanteri. Den græske Præsident var saa vis paa Troppernes Afmarch, at han sendte Admiral Miaulis til at complimentere General Maisson og takke ham i den græske Nations Navn for hans Medvirken til Grækenlands Frihed. Ved denne Leilighed saae jeg denne nærkelige Mand. Tropperne i Modon vare opstillede for at modtage ham; efterat han havde udrettet sit Erinde hos Generalen, førte denne ham ned paa Pladsen og forbi Fronten, og lod derpaa defilere forbi. Miaulis var høi og svær, med et høist aabent, kjekt og godmodigt Ansigt; han bær den hydriotiske Sømandsdragt uden mindste Prunk; den bestaaer i en mørkeblaae Klædesløse uden Krave, en Vest af samme Tøi med nogle saa sorte Snore, korte blaae, særdeles vide Knæbuxer med mange Folder, et sort uldent Skjærff, hvide Bomuldsstrømper og Skoe, Halsen ganske bar og paa Hovedet den røde græske Calot; da han ikke talte Fransk maatte man bestandig bruge Tolk. Hans Adfærd var høist venlig, men dog mandig, simpel, men imponerende. Han var ankommet til Navarino paa Fregatten Hellas, der er bygget i Nordamerica. Jeg var ombord for at see dette Skib, der udmærker sig ved sin pragtfulde og forstandige Bygning. Admiralen var ikke ombord; hans Søn, en Dreng paa 10 Aar, førte os ind i hans Værelser, der vare høist ordentlige; men alt hvad der var til Admirals personlige Tjeneste, bar det samme Præg af Simplicitet; han lever endnu, som da han var Coffardikapitain. Som Officerer paa Skibet ere tvende af hans

Sønner. En ung Englænder, som er kommet til Grækenland med Capitain Hastings, var den, der førte os om Skibet. Det er langt fra ikke holdt med den yderlige Grad af Reenlighed som de franske Krigsskibe, men dog re ordentligt; Besætningen lod til at være udvalgte Søfolk.

Sygdommene vare efterhaanden ganske ophørte i den franske Armee, men derimod ikke alle de andre Følger af den Mangel paa Disciplin, som jeg allerunderdanigst har omtalt for Deres Majestæt. Jeg har vel ved Armeer til Feldts seet hyppigere Excesser end i Garnisonerne, men ikke af denne Art. Der var saaledes flere Soldater under Tiltale for Tyverier i Magasinerne, som Skildvagter havde bevogtet, for Overfald paa Grækerne paa Landeveiene etc., ja paa Modons Volde forsvandt en Morteer, og det er fast afgjort, at den var borttaget af Militaire. Hovedformaalet ved disse Tyverier er at faa Penge til at leve godt for. Denne Lyst til Vellevnet er meget udbredt i den franske Armee; der er en utroilig Mængde Soldater, der har Sands for Kogekunsten. Den Maade, hvorpaa den franske Soldat lever i Garnisonerne uddanner denne Færdighed, thi der skyde de sammen a deres Lønning og koge i Kammeratskaber. Det er imidlertid vist, at denne Egenskab har sin særdeles gode Side idet den meget letter Bestræbelserne for at føde Soldaten vel, der er saa saare vigtig. De samme Føde midler, slet tilberedte, give langt fra ikke den samme Næring. Artilleristerne i Modon, der alle vare indlogerede i et stort Huus, havde deres Række Kjøkkener lige for Chefskvarteret; 10 à 16 Mand, alt efter Omstændighederne, udgjorde Kammeratskabet (la gamelle), hver Mand tilskjød 3 sols til Rationen, der bestod af $\frac{1}{4}$ Kilo gram Kjød, 1 Klg. Brød, $\frac{1}{2}$ Litre Viin og en lille Qvantitet Riis, Ærter eller Bønner samt Salt, og hermed gjorde de tvende Maaltider varm Mad daglig, om Morgen mellem 10 og 11 og om Eftermiddagen mellem 4 og 5. Brødet var mere, end de behøvede, det er

beregnet paa Marchdage, hvor hyppigt Kjødet gaaer tabt; for det Overflødige tilbyttede de sig andre Levnetsmidler, især Grønsager. Deres Tilskud foreslog saa vel, at jeg oftere saae dem købe Fuglevildt, Bedekjoller, ferskt Svinekjød etc. Det daglige Soldaterliv var: til Tjeneste om Morgenen Kl. 6 eller 7 til Kl. 9³/₄ og atter Kl. 1 til 3 eller 4, saa at Dagarbeidet varede 6 Timer i det hele; hertil er Soldaten forpligtet uden Betaling, arbeides der længer, som hyppigt var Tilfældet, gives et Tillæg af 1¹/₂ Sk. for Timen, saa at 10 Timer, der i den travle Tid var det almindelige, betaltes med 6 Sk. Med Haandværkerne er det forskjelligt, deres Betaling er høiere. Paafaldende er den heldige Virkning, et vedholdende Arbeide under Opsigt har paa Sundhedens Vedligeholdelse. Haandværkercompagniet, i Beskjeftigelse fra tidligt til seent under deres Officerers uafsladelige Tilsyn, havde fast ingen Syge, Artillericompagnierne, der holdtes i temmelig Virksomhed, kun faae, og det uagtet de i Leiren ved Navarino, som synes at have været slot valgt, stod mellem Genietropperne og det 16de Regiment, der af alle havde de fleste Syge og Døde. Genietropperne manglede unægtelig ikke Arbeide, men det var af en høist trættende Art, der bragte dem i en voldsom Transpiration; ideligt nødte til at arbeide, tog de meget stærke Drikke til dem, og, forførte af det milde Klimat om Dagen, forsømte de at klæde dem varmt i de kolde, fugtige Nætter.

Da jeg forlod Morea var omtrent Fæstningernes Armering endt, men Genievæsenet, især ved Navarino, stod endnu langt tilbage. Armeringen er unægtelig høist ufuldkommen, i de andre europæiske Lande vilde man kalde den ussel, men her, og i Sammenligning med hvad den var, maae den kaldes fortræffelig. Hvad der især har givet store Vanskeligheder, er de mange forskjellige Calibere, hvortil man ikke finder Projectiler og Ammunition.

Allerunderdanigst
A. F. Tscherning.

Den 24de April 1829.

Til General Bülow.

Deres Excellence har havt den Bevaagenhed at intercedere for mig hos Hans Majestæt, jeg har modtaget de meest talende Beviser derpaa i de allernaadigste Resolutioner, som ere mig meddeelte gjennem Kammerherre Koss angaaende et forlænget Ophold i Frankrig og Tilladelse til fremdeles at søge Ansættelse i den franske Armee, om den rykker tilfældts. Deres Excellence har formodentlig alt seet, at jeg allerunderdanigst har frembragt min Tak for Hans Majestæt; jeg veed, at Deres Excellence anseer det for den største Løn for Deres Møie at sanke Taknemmelige om Thronen. Tillad nu, at jeg ogsaa til Deres Excellence henvender mig med Forsikringen om inderlig Erkjendtlighed; gid Leiligheden maatte komme, hvor jeg ved min Gjerning kunde lægge mine Følelser for Dagen; desværre har mit foregaaende Liv kun bevæget sig i en underordnet Sphære, saa at jeg ikke tør pege derpaa og sige, see det har jeg alt gjort. I mit allerunderdanigste Promemoria har jeg vovet at give en kort og almindelig Oversigt over en lille Vandring, jeg har gjort paa Morea; tillad at jeg her fremstiller adskillige Particulariteter, som maaskee kunne have nogen Interesse, idet de oplyse det Liv, som man fører i et Land saa forskjelligt fra vores.

Den første Dagsreise, vi havde bestemt at udføre, var længer, end den endnu korte Dag og de af den foregaaende Regn vanskeliggjorte Veie tillod; vi bleve nødte til mod Aften at søge Herberge i en eenlig Hytte, der beboedes af en Kleft, som efterat Tyrkerne var borte havde besluttet at ernære sig paa en fredsommelig Maade, ved Jagt og ved at holde en Art Vertshuus. Deres Excellence vil senere see, at Ordet Vertshuus er langt fra at betyde i Grækenland, hvad det betyder i Danmark. Det hele Etablissement bestod af tvende Hytter, den ene opsat af løse Steen og tækket med en

Blanding af Teglsteen og Grene; den beboedes af Manden og hans Familie; den anden, alene forfærdiget af Fletværk, var omtrent 6 Alen lang og 5 Alen bred, dannende en Kuppel, der i Midten omtrent var høi nok, til at man kunde staae opreist. I denne fik vi vort Logis. Lige for Indgangen var opsat en Muur, der dannede Arnestedet og beskyttede Hytten mod Ildsvaade; foran denne paa Gulvet brændte en ret levende Ild af tørre Grene, ved hvilken alt et Par tidligere ankomne Gjester varmede sig. Gulvet var til fælleds Brug, derpaa kunde enhver søge sig en Plads efter Behag. Det hele Huusgeraad bestod i en Trefod og en Ildgaffel. Det første, vi maatte tænke paa, var vort Aftensmaaltid; vi fik i en Hast vor Kjedel frem og satte den med Vand over Ilden for at koge vores medbragte Risengryn og dermed lave en Ret, der kaldes Pilau og bestaaer i kogte Risengryn, hvori man, medens de endnu ere hede, udrører en Qvantitet sydende Fedt eller Smør, om man har det, ja i Nødsfald Olie. At tillave denne Ret var min Forretning; den eneste Vanskelighed, som var forbunden hermed, var Nødvendigheden af at staae opreist ved Ilden, hvorved man bestandig er omgivet af Røgen, der samler sig under Taget. En af mine Reisekammerater, en fransk Artillericapitain, var beskjeftiget med at tilberede den anden Ret. Vi havde underveis kjøbt et Par herlige Skovduer, de skulde steges. Efterat de havde undergaaet de nødvendige forudgaaende Præparationer lige til at belægges med et Stykke Spegeskinke paa Brystet, blev et Seglgarn bundet fast i Taget og Duerne hængte deri tæt ved Ilden; Capitainen satte sig ned og snoede af og til Seglgarnstraaden, saa at Duerne bestandigt dreiedes for Ilden. Medens vi saaledes arbeidede for vor Existence i Hytten, vare vore Førere og to andre Partier ikke mindre beskjeftigede i Gaarden udenfor med at tilberede og fortære deres Maaltid. Hvert Parti havde gjort sin Ild; vore Førere, der havde kjøbt et Par Skov-

duer ligesom vi, lavede en Ragout. To Jægere, som havde søgt Herberge, stegte nogle Fugle, og to Bønder varmede en Potte fuld af Olie, hvori de kom lidt Salt, Peber og Eddike, og dyppede deri deres Brød. Vi havde ingen Tolk med, og det Gammelgræske, som en Commissariatssecretair, der var med, kunde opvarte med, var langt fra tilstrækkeligt til at gjøre os forstaaelige; men snart opdagede vor franske Capitain, der talte Spansk, at en af Gjesterne, som var af spansk Herkomst, havde forstaaet og talt dette Sprog, da han var 8 Aar gammel, og nu forstod lidt Italiensk; dette hjalp vore Sager paa-fode, vi brækkede fordærvet Fransk i lidt Spansk og lavede deraf en Art Italiensk, forstaaeligt for vor Blanding af Spanier, Græker og Italiener, ja den gode Capitain fandt saadan Interesse i at høre Personen fortælle om fangne tyrkiske Pigebørn, som fandtes i Byen, hvor vi skulde hen den næste Dag, at deres Samtale snart blev meget levende. Efter endt Maaltid skulde der tænkes paa Hvile. Hver især tog en Favnsfuld nyligt afskaaret Græs, udbredte det paa Gulvet paa de Steder, hvor Legemet især hviler, naar man sover, svøbte sig i sin Kappe og strakte sig ud paa sit Leie. Hytten fyldtes nu med de andre Fremmede, der søgte Lye om Natten; hver tog sin Plads med Hovedet udad og Fødderne mod Ilden, som man tog Aftale om at vedligeholde om Natten, og sov ind. Midt om Natten blev der Allarm i Leiren, en usædvanlig stor Hund, der ogsaa vilde have godt af Varmen, var kommet ind og vækkede den ene af mine Reisefæller ved at træde ham i Ansigtet; det første Øieblik, da han saa uventet saae et Dyr, der i den besynderlige Belysning forekom ham uhyre, saa nær ved sin Hals, var ikke uden Skræk, og Udtrykket heraf vækkede alle 10 Personer; men Hunden var skikkelig, efterat have spadseret Touren rundt og besnuset hver især, tog den roligt sit Leie nærmest Ilden. Det er begribeligt, at vi ikke sov længere, end vi virkelig trængte til Hvile.

Ved Daggrye var jeg ved Ilden for at lave Kaffe, og efter en lille Frokost afmarcherede vi, glemmende snart bort Herberg ved den herlige Morgenstund og den høist maleriske Egn; vi vare netop paa Overgangen fra det vilde, bjergede messeniske Høiland til den frugtbare Slette paa Pamisus' Bredder. Efter et Par Dages Reise for ret at besee Egnen, vendte vi os endelig mod Bjerget Ithome, dette Messeniernes gamle Tilflugtssted, naar Spartanerne overfaldt dem for at plyndre deres rige Løst. Vi kom dertil fra den modsatte Side af den, hvor Byen Mycene har ligget, og steg op mellem de tvende Tvillingebjerge for at naae et Kloster, der ligger paa denne Skrænt, søge Herberge der og endnu, inden det blev mørkt, bestige Ithome. Foran Klostrets Port fandt vi fire af Munkene siddende, indhyllede i deres store blaae Kapper (ganske liig dem man nu bærer af samme Løi i Kjøbenhavn) og deres lodne Huer. Jeg havde forsynet mig med et græsk Pas fra Præfecten i Messenien, lærer paalagde enhver at huse og beverte os efter bedste Evne og forhjelpe os til enhver mulig Bequemmelighed; med dette i Haanden gik jeg løs paa den nærmeste Broder og rakte ham det; efterat have betragtet det et Øieblik, gav han det fra sig, givende at forstaae, at han ikke læste Skrift (en Tolk, vi havde haabet at finde underveis, vare vi gaaede Glip af). Den næste, som fik det ihænde, lod ikke stort bedre oplyst; han rakte det til en tredie, som tog Brillerne frem og lod til at læse med megen Alvor. Om han forstod det, veed jeg endnu ikke, men at han ikke lagde sig dets Indhold paa Hjerte, blev os klart, thi han gjorde næsten ingen Tegning til at indbyde os, og fast troer jeg, at vi endnu stode udenfor, om vi ikke selv havde brudt Isen og vare gaaede ind. Efter nogen Tøven og efterat have forklaret os, at man ingen Fødemidler havde, især ikke Kjød, som de gode Brødre ikke spiste paa den Tid af Aaret, og paa alle

Maader prøvet Fastheden af vor Beslutning at blive der om Natten, anviste man os endeligt et høist maadeligt Locale i en Sidebygning til Ophold og Kjøkken. Det var første Gang, man ikke havde mødt os med Gjestfrihed; vi vare høist utilfredse og lagde vor Utilfredshed for Dagen med tydelige Tegn. Imidlertid spildte vi ingen Tid, lod vore Førere blive ved vort Tøi, og begav os paa Vei for at bestige Bjergets Top. Dette var et besværligt og langsomt Foretagende; vi vare snart adskilte, og den franske Capitain, der var længst tilbage, tabte paa den ene Side Haabet om at naae Maalet inden Mørket og syntes paa den anden, at vore Udsigter til et tilstrækkeligt Aftensmaaltid (vore egne Provisioner vare fast udtømte) vare saa svage, at der betimeligt maatte tages alvorligere Forholdsregler; han vendte derfor tilbage til Klostret og fandt, at et modnere Overlæg havde stemt Munkene meget til vor Fordeel. En af dem førte ham strax til Høsehuset og forærede ham en Høne, derpaa til Spisekammeret for at tage Brød og Svinekjød, hvilke Provisioner bleve bragte til vort Logis, hvor samme Broder paa det velvilligste tændte Ild an, satte Kjedlen paa og begyndte at lave vor Mad, saa at vi andre to bleve høist behageligt overraskede, da vi halvtrætte kom tilbage, fandt disse herlige Udsigter til et rigeligt Maaltid og uden videre Bekymring kunde sætte os til Hvile. Den Tilfredshed, som vi nu lagde for Dagen, var for de Herrer Munke en saa behagelig Contrast mod vore foregaaende Mishagstegn, at de ganske bleve stemte til Gjestmildhed, lod bringe Tæpper, al Slags Huusgeraad, Kirkelys, Viin, kort, hvad Huset formaaede, og inden kort Tid vare vi i fuld Action, liggende paa Gulvet omkring et lavt Bord. Munkene vare tilstede, men deeltog ikke i Maaltidet, de nøde kun noget af vort medbragte Franskbrød og Viin, men bleve efterhaanden saa vel stemte, at en af dem endog lod os bringe sin egen stadselige Hovedpude, beklædt med

igureret Fløil. Denne Artighed kom mine Kammerater ilgavn, da den var stor nok for tvende Hoveder, men le fortrød det bitterligt, thi den meddeelte dem adskillige af en vis Art Kryb, som ikke er saa ilde anseet i Ærkenland som hos os, og som en Munk kan have iden at skamme sig. Blandt den tilvoxende Ungdom i Klostret fandtes et ungt 23aarigt Menneske, der med en neget udtryksfuld Mimik, uden næsten at sige os et Ord, som han snart mærkede, vi ikke forstod, fortalte os, hvorledes Tyrkerne havde overfaldet hans Familie, dræbt hans Fader, Moder og Sødskende, og hvorledes han, skjønndt kun 17 à 18 Aar, havde havt Kræfter nok til at slide sig fra dem og undslippe. Klosteret bar mange Spor af de tyrkiske Soldaters Vold, blandt andet var Kirkeloftet, hvorpaa et Mariebillede var malet, gjennemskudt af Kugler. Da vi om Morgenen reiste, vare de gode Munke neget fornøiede med en ringe Betaling. Vor Kok fulgte os til Porten og tog imod en lille Drikkeskilling med de tørste Tegn paa Taknemmelighed.

Jeg har i ovenstaaende havt den Ære at udvikle nogle af de meest characteristiske Tildragelser, som have mødt mig paa denne korte Reise. Det skulde migre mig meget, om denne Skildring kunde have nogen interesse for Deres Excellence og for nogle Øieblikke jenkaldte mig i Deres gunstige Erindring, der er mig saa vigtig at bevare, og hvortil jeg fremdeles vover at anbefale mig hos Deres Excellence.

Underdanig
A. F. Tscherning.

Den 13de April. Quarantainen i Marseille. M. Maistre, der kjendte den saakaldte Quarantaine-apitain, havde sagt os, at det var en Mand, som man ved at behandle høfligt kunde bringe langt, men at man maatte vogte sig for at støde ham, og vi

vare alle ganske enige om at omgaaes ham paa den skaansomste Maade, tage alt i Begyndelsen, som de blev tildeelt og siden prøve at vinde Terrain. Hr. La marche, der nok ikke forstaaer Finesse, fordærvede snart denne Leg, thi han tiltalte strax Hr. Capitainen en bebreidende Tone og vandt virkelig intet andet der ved, end at han blev viist af med Protest, og Capitainen blev saa lidt disponeret for os, at han knapt vilde forstaae mig, der paa det artigste forlangte særskilt Quarantaine mod at betale Udgifterne. Da jeg imidlertid nærmere havde overveiet min Stilling med de 3 Kegle og Muligheden af 40 Dages Quarantaine og derover, ifald der under vort Ophold kom nye Transporter, som atter bragte Quarantainen til at begynde forfra, saa tog jeg den faste Beslutning endnu den samme Dag at søge at flytte, hvilket ogsaa lykkedes strax ved Quarantaine lieutenantens Mellemkomst, der ufortøvet installerede mig i det store Gallerie Nr. 1 med en Quarantainevagt, der sover i min Stue og koster 50 sols om Dagen foruden Drikkepenge for at varte mig op. Et saadant Quarantaine-Logis bestaaer af et Værelse med Dør og tvendte Vinduer til Galleriet og bagved tvende Kamre. I Stuen er en Kamin og et Skab, forresten Steengulv og glatte hvide Vægge. I Quarantainen er en Tracteur; med ham accorderer man om Mad og faaer da Bord, Stol, Vandfad, Krukke etc. i Tilgift. Man leier hos Portneren en Feltseng for 3 Francs og faaer som Militair leveret en Matrasse, en Pølse og et Dækken. I samme Gallerie fandt jeg en Kjøbmand Nouvelle med Kone, som jeg havde seet i Navarino, en engelsk Gentleman med en fransk Actrice, som han kaldte Kone, og en ung Person, der hed Svoger, Alle ganske vakre Folk, der samledes i Galleriet om Eftermiddagen og, NB. i behørig Afstand samtalede. Jeg var strax Medlem af Selskabet uden Præsentation. Mine Breve afleverede jeg strax, nemlig et til Ministeriet fra Commandant Hamart, fire til for

kjellige Personer fra Feburier, et til Capitain Debozy og fra mig selv til Fader, Fru Gyllembourg og Kammererere Koss. Samme Aften skrev jeg til vor Consul.

Den 14de. Modtaget Brev fra Consulen med vedagt fra Koss, der meddeelte Copier af tvende kongelige Resolutioner, der tilstaaer mig 4 Maaneders Permission ned moreotisk Gage og Lov til at søge endnu en Camagne med den franske Armee. Brev fra Hansen, som indeholdt Afskrift af kgl. Skrivelse, der giver 400 Rdl. til Hjemreisen og underretter om hans paaskyndede Reise.

Efter Quarantaineskik maatte jeg først og fremmest il at etalere alt mit Tøi for at udlufte Pesten. Efter at lette var vel overstaaet, drog jeg til Restaurateuren og luttede endelig Accord, som gaaer ud paa 3 Francs laglig foruden mine Rationer; for denne Betaling gives vende Maaltider, fortræffeligt anrettede. Mærkelig ere Quarantainens Regler; jeg, som fast nu i diverse Forretninger har været overalt, seer mig paa engang indkrænket til at tage min hele Motion i det 120 Alen lange Galleri, men jeg gjennemvandrers ogsaa dette flere Timer daglig. Det er en snurrig Ting at leve og omgaaes daglig med Personer, som man stedse med største Omhyggelighed skal blive tre Skridt fra Livet. Dog med Personer lader det sig til Nød høre, at det hele Selskab, hvoraf jeg rører en Person, faaer samme Quarantaine som jeg; men med en Bomuldsladung er det ligedan, rører jeg en Balle Bomuld, maae hele Ladningen gjøre min Quarantaine, og jeg betale Omkostningen.

Den 15de. Intet Nyt; skrevet, sovet, spiist, vandret Galleriet og snakket. De fleste Transportskibe ankomne igaar, nogle idag. Vinden bestandig gunstig, men koldt Veir. Begyndt at udskibe Tropperne. I Quarantainen bliver, ligesom ombord paa Skibet, en Dagbog ført, tør og eensformig, medmindre den henter sin Materie fra Førerens egen Tænkning istedetfor fra Omgivelserne.

Den ene Dag glider hen som den anden, fast alle lige betydningsløse. Hvad der for Øieblikket imidlertid bidrager til at gjøre Quarantainelivet ret lystigt, er det gode Selskab, just for Quarantainen skikket, som findes her nemlig tvende Familier. Den ene, en Kjøbmand fra Marseille med Kone, Mr. Nouvelle, har jeg seet i Modon, hvor han havde en Boutique og gjorde gode Affairer. Det er en af de bevægelige Franskmænd, en egen lystig, godmodig Art, som aldrig staaer stille, gaaer gesvindt taler hurtigt, gesticulerer, brøler som en Tyr, galter som en Hane, eftergjør Havstrømningernes Lyd, alt som han fortæller, saa at hans hele Tale faaer et dramatisk Anstrøg. Manden er mindre end Middelhøide, med et rektjønt, men fedt Ansigt, en pen lille Mave og smaae Yderlemmer, har tjent i den gamle Armee og er ikke lidt stolt af at kunne hele Infanterireglementet udenad. Han er stedse lystig, leer af et godt Hjerte, opvartes gjerne med et Glas Viin, som ikke er at kimse af, og fortæller ret curiøst, sommetider lidt slibrige Historier. Hans Kone, Schweitzerinde af Fødsel, er ikke mere ung men bær Præget af noget ret smukt; hun er temmelig ubetydelig, men godlidende, venlig, forekommende, og siger undertiden noget, som just i Modsætning til hendes sædvanlige Taushed behager desmere. Saaledes en Calem-bourg; Manden sagde om en Person, hvorom der taltes *mais qu'il ne l'adore pas*; „non“, dit madame, „qu'il l'argente“. Det andet Selskab er en blandet engelsk og fransk Familie, det vil sige en engelsk Mand, Mr. Glossop, der er gift eller lever med en fransk Operasangerinde, Demoiselle Demery, og i hvis Følge dennes Broder er, Mr. Eugène Demery. Englænderen er af det lange rødlige Slags, men dog ikke af de magre; han taler gjerne, men kun maadeligt Fransk, er artig, forekommende, ligefrem, har seet mange Lande, været i mange snurrige Stillinger, saasom nedhisset 100 Alen i Vesuvus Krater, sagt til Hertugen af Modena, at han var er

uffer, kort, har ret snurrige Ting at fortælle, og gjør erved en ret snurrig Contrast mod Hr. Nouvelle; naar enne gjør de allerstørste Anstrængelser og Bevægelser at fortælle de allersimpleste Ting, saa staaer hiin om en Støtte og fortæller Ting af den høieste Interesse. den at være en overdreven Elsker af Mosten, gider an nok om Eftermiddagen drikke sit Glas i det lange allerie, ligesom han idethele gjerne gider fornye gastronomiske Nydelser og derfor ingenlunde har villet reducere sig til den franske Levemaade med to Maaltider. Hans Sangerinde, der saa smaat har ladet os forstaae, at hun er et Talent, der betaales i Paris, hvortil hun er angageret, med 24,000 Francs, er endnu ung, 24 à 25 Aar, ret kjøn, livlig, taler alle Sorter Sprog, er lidt coquet, lidt theatralsk affecteret, men godmodig, aabenjertig, venlig, lader til at leve meget vel med sin Mand. Hun lader kun sjeldent sin Stemme høre, men det lidet, er har skinnet frem gjennem enkelte Morgentriller, synes at røbe megen Styrke og Bøielighed. Hun skjenker underden Kaffe for os. Broderen, Hr. Eugène, er en ung Person paa 20 Aar, der alt har flakket rundt omkring, er derved taget en meget god Conversationstone, er ganske lystig og vittig uden Prætentioner. Han har i Italien reist med Abrahams og Gerson. — Bekjendtkabet med disse Folk var let gjort, især ved M. Nouvelles Mellemkomst var jeg strax admitteret i den lille Fredses Forsamlinger i Galleriet. Vor Levemaade er ganske beqvem og ugeneret, i vore Værelser ere vi vedse uforstyrrede, thi Vagterne lade ikke den ene komme til den anden. Det store Gallerie er Spadsereang og Forsamlingssal. Jeg for min Part staaer op mellem Kl. 5 og 6 om Morgenen, spadserer Galleriet og le Gange op og ned, sætter mig derpaa til Arbejde henimod Kl. 10, da spiser jeg Frokost, almindelig estaaende af Ræddiker, Oliven etc. og Smør, to Retter lad og Dessert. Efter endt Frokost vandrer jeg gjerne

i Galleriet, hvor jeg da oftest slaaer en Sladder af m nogle af Selskabet. Derpaa arbejder jeg igjen til Kl. som er min Middagstid. Maaltidet bestaaer almindeligv af Suppe; tre Retter, Salat og Dessert. Da alle dis Retter ere rundeligen serverede, saa lever min Va ganske af mine Levninger, hvilket bekommer ham saa vel. Efter Maaltidet gaaer den egentlige Lystighed f sig, man samles da sædvanligt i den Nouvelleske Ende Galleriet, fordeler sig i behørig Afstand, drikker et Gl Viin, en Æggeskaal eller deslige, snakker, spøger og le til Kl. 8, da de andre gaae ind for at spise til Aften jeg for at beskjeftige mig endnu nogle Timer til Kl. 1 undertiden, gjør jeg endnu en alvorlig Spadseretour og ned i Galleriet. Veiret er i det Hele mildt, en li Regn kommer af og til; idag har den været saa stær at den har forhindret Hestenes Udskibning. Quarantain selskabet er blevet forøget med en italiensk Kjøbma fra Tunis, som desværre ikke taler Fransk, jeg forstaa tilnød ham, men han ikke mig.

Den 16de. Det sidste Skib af Convoien ankomm idag og taget Vagt ind, saa at Quarantainen for Tro perne alt begynder idag. At røge Breve koster 2 F om man saa kun har et eneste. Uro i Leiren, de tven Damers Forklæder have, viftede af Vinden, paa en Spa seretour berørt hinanden, Vagten gjør sig udtilbeer men dog synes det, at alt bliver bilagt. Hr. Nouvelle fortvivlet og Madammen saa vred, at hun ikke k skjule sit bistre Sind. Galleriets Portner har i Efte middag bragt mig den behagelige Nyhed, at jeg kun ansat til 20 Dages Quarantaine. Min strænge Quara taine løses imorgen. Gaarden foran Galleriet er gans fuld af Bomuld, noget i fiirkantede Pakker og noget Sække; de ligge paa Lad, som bæres paa Steen, vendes og behandles daglig i 40 Dage. Min Vagt snork saa Sengen ryster.

Den 19de. Hr. Nouv. fortalte os idag en Tildragelse, om er hændet her med Juryen og som viser tilfulde, hvorvidt dette Land endnu ret har begrebet, hvad en Jury st betyder. En Mand bryder en Nat ind hos en af sine ekjendtere og stjeler 4 Kaniner, hvormed han den næste Iddag trakterer Eieren, betragtede efter Sigende det hele som en Spøg. Senere bliver disse to Mænd Uvenner, og for at hævne sig indklager den Bestjaalne Sagen med aninerne for Retten; her var Indbrud og Tyveri ved attetider, hvilket er Galeistraf. Den Indklagede tilaaer, Vidner oplyse Sagen, og efter Hr. Nouvelles sigende var der fuld Evidence. Juryen skal erklære, en for at frelse Manden erklærer den, at Tyveriet var ret om Dagen, og Manden dømmes for simpelt Tyveri til 2 Maaneders Fængsel.

Den 21de. Hr. Nouvelle og Kone draget idag ud til Quarantainen. Capitainen, Hr. Dalmas, kom Kl. 7 med Portneren, der bar Røgelseapparaterne (Chlorrøgelse); disse bleve satte ind til Mand, Kone og Vagt, og Døren lukkedes i en Qvart Minut omtrent, efter hvilket Tidsrum de Berøgede kom hostende ud, og Ceremonien var tilende. Der kom da en Karre og en Drager fra Byen, og øiet blev læsset, alle mulige Forsigtighedsregler tagne for ikke at berøre nogen af os Tvivlsomme, og efterat alle Effecter vare læssede, afreiste man.

Den 26de. -Ankommet en nye Passageer i Quarantainen, en Stok-Englænder fra Tunis. Feburier fortalte os idag om en snurrig Hestehandel, General Maisson havde med en Græker. I Begyndelsen, Armeen var kommen til Morea, lod Generalen søge efter en god, ergvant Hest; en Græker kom en Dag paa en ret nok Graaeskimmel og presenterede den. Den arstod Generalen, Grækeren forlangte 300 Francs, Generalen tilbød 200; da Grækeren ikke vilde, erklærede Generalen, at det var mere end nok for en stjaalen Hest, han meente nemlig, at Grækeren Dagen iforveien havde taget den fra

en tyrkisk Transport, som var blevet overfaldet og fi taget adskillige Heste. Grækeren vedblev haardnakket paastaae, at Hesten var hans med Rette, og at Pris var billig; Generalen lod ham sidde af og lod ham t byde de 200 Francs, men forgjebes; da Generalen ende erklærede, at han vilde have den for slet intet, svare Grækeren ganske forbittret: „Vil Generalen røve Hest fra mig, saa har han Magten til at gjøre sig til Tyv, j vil ikke sælge den for mindre, end hvad jeg har forlang Generalen lod strax Grækeren afvæbne og arrestere. Leirvagten tilbragte Grækeren den næste Dag, hvor Regn strømmede ned, blev ganske forkommet, men blev fa den tredie Dag lod Generalen ham tilbyde Frihed og 200 Francs, men han afslog Pengene, og først efter han var paa fri Fod og vilde gaae bort uden Hest fik man ham med største Møie overtalt til at tage im de 200 Francs. En anden ganske characteristisk T dragelse forefaldt mellem General Maisson og Comma danten paa Coron (NB. den tyrkiske). Ved Corons Ove givelse hændte det sig, at nogle af Garnisonen kaste Stene paa de franske anrykkende Tropper. Maisson, o irret over denne Fornærmelse, gav Ordre til Gener Sebastiani, som havde besat Coron, at sende Comma danten afvæbnet og bagbunden; Sebastiani, mere bill sendte Commandanten bevæbnet og med Eskorte. Ma son foer heftig ud mod Tyrken, der hørte paa ham m megen Rolighed og erklærede, at Steenkastningen v ganske skeet imod hans Villie og Befaling. M.: „Ve du vel, at jeg kan tage dit Hoved?“. Tyrken række rolig Halsen til og sagde: „Vær saa god, der er de Generalen lod derpaa Commandanten afvæbne og sæt fast i Leirvagten; men skjøndt Regnen gjorde dette O hold meget ubehageligt, beholdt Tyrken sin hele Fatnir Man løslod ham efter nogle Dages Forløb.

Den 28de. Hr. Glossop og Familie reiste id Madamen lod til at være mig meget gunstig men Herr

var knap høfflig imod mig; han indbød lige for min Næse Husaren til at besøge sig i Paris, men tog ikke Notice af mig. Han lod til at være meget jaloux.

Den 29de. Husarlieutenant Viger, i Quarantaine med Feburier, har oftere talt med Præsidenten Capo d'Istria og stedse fundet ham temmelig meddelende. I en Samtale havde han bemærket, at de 6,000,000 Francs subsidier var dobbelt af hvad han behøvede, men ikke nok, naar han fik dem uordentligt og ikke var dem vis. 6,000,000 Francs sikke var ham tilstrækkeligt. Saaænge Grækenlands Grændse ikke er bestemt Norden for Morea, kan han ikke disponere over Jorderne i Morea til Fremmede, thi Rumelioterne kunne ved deres Lands Overgivelse til Tyrkerne komme skareviis og forlange Bopæle i Morea til Løn for deres Feiden. Capo d'Istrias Færelse har hvide kalkede Vægge, Kamin uden Marmor, og Borde og faae ganske simple Stole.

Den 1ste Mai. Rykkede ud af Lazarethet Kl. 6 om Morgenen og tog ind i samme Hotel, hvor Scholten ogerede.

Montpellier. Den 8de om Morgenen Kl. 5 $\frac{1}{2}$ var jeg paa Marschen mod det saakaldte Peru. Gadelivet er her Dagens Orden, her syes, her smeddes og her files, kort, alle Professioner udøves paa Gaden, lige til at taae udenfor Boghandlerne og læse Vers, jeg forholder til Prøve, ligesom man prøver Klæde, førend man kjøber det. Efter nogen forgjeves Søgen fandt jeg endelig Peru. Man har her paa det heldigste benyttet Vandets Fordeling til hele Montpellier for at lanne Cascader og Bassiner. Paa min Vei saae jeg rende Cleriker føre en Flok Drengene til Kirken; jeg fulgte efter og saae med Forbauselse, hvorledes disse gode Præstemænd veed at gjøre Gudsyndelsen til Exercice. Den yngste Klerk, liig Corporalen i Infanteriet, var i Kirken idelig beskjeftiget med at lære Drengene de rette Grimasser, at rette deres Linier etc.; en ganske

lille Pog vilde ikke indlade sig paa at knæle, uagt Kammeraternes Paamindelser; Klerken gjorde ham d ikke noget ondt.

Narbonne den 13de. Efter Frokost gik jeg Esperonniers Familie, som modtog mig meget vel. Co seiller Esperonnier er paa Valg til Deputeret; saavidt j kan mærke, er han ikke sin Sag saa synderlig vis, han adspredt, urolig, ikke fornøiet. Hans Modstander er Conseiller de la cour de justice i Toulouse, efter Familien Sigende ikke nogen værdig Mand, men han er Liberales Candidat, og disse, der paa en Maade har brudt med de Moderate, maae gjøre alt for at faae fle Stemmer for den yderste venstre Side. Esperonnier de Moderates Candidat, men da de egentlige Ultras ikke have noget Haab for deres egen Candidat, give de der Stemmer for denne. Om Middagen ved Bordet, hvor vare ganske en familie, var Samtalen langtfra livlig, d var tydeligt at mærke, at der laae dem noget paa Hjerte Valget er saare uvist; augurerer jeg ret, saa bliver han ikke valgt, og han ahner det selv; dog hedder det, hans Actier staae bedre end for nogle Dage siden, c havde han 150 Stemmer for lidt, nu kun 30. Der ko idelig Personer, som søgte Esperonnier, idelig maatte han ud. Fruentimmerne, især Søsteren, vare ikke me rolige, hun var fast grædefærdig, dog blandede sig he meget Erindringen om den fraværende Broder, hvis Næ værelse under disse Omstændigheder vilde have vær saa gavnlig. Vi gjorde en lille Spadseretour om Aftene men ogsaa her var ingen Ro; lige til Maaden, hvorpe Folk tog Hatten af, saa blev der regnet herpaa. Hjemm kom en tilreisende Valgmand og bragte gode Tidende men det lod endnu ikke til at virke. Man ventede ku faae af Bøndernes Stemmer, man antog, at Modparti satte flere Midler i Bevægelse og havde større Indflydel paa denne Klasse, som man ikke vilde indrømme minds Independence. Om Aftenen løb jeg om paa Kaffehuse:

r at høre, hvad man ventede og haabede, men intet d sig bringe ud; jeg hørte Esperonnier omtale med gtelse, men tillige oftere som den, man ikke vilde elge. Iøvrigt var der langt mindre Bevægelse, end jeg avde ventet, hver søgte at skjule sin Mening, kun faae orerede.

Den 14de. Strax om Morgenen var jeg paa Gaden, en naar undtages enkelte Grupper hist og her, var her ke nogen usædvanlig Bevægelse. I Vertshuset, hvor g logerede, mærkedes meest, at der var noget usæd- nligt paafærde. Alt den forrige Dag laae hele Bunker uer slagtede i Gaarden, Høns maatte bøde med Livet, jød blev stampet, Posteier bagte, kort, Levnetsmidler iskaffedes og tilberedtes for de ventede Valgmænd. irkelig ankom alt flere den 13de, men især den 14de n Morgenen; om de iøvrigt her i Huset hører til høre ler venstre, har jeg endnu ikke faaet ud af deres Sam- ler, maaskee hører jeg mere ved Frokosten.

Ved Frokosten maatte jeg sætte Electionerne paa ane, thi alle taug længe, men da var der paa engang d i Leiren; det var lutter Anti-Esperonnier's, de satte uns Præentioner sammen med Præsteskabets og talte rdeles haanligt om denne Stand. Først nu strømmer lecteurerne til, i Diligencer, tilhest, i Karrer, kort, a alle Maader. Alting tyder paa, at Pozenas aer en temmelig stor Majoritet. De Liberale ere lige i Overbeviisningen om deres Overlegenhed; Roya- sterne udeblive, dels i Overtydningen om deres inoritet, dels fordi de ikke ere fornøiede med deres andidat, han er dem ikke ultra nok. I Kaffehusene a de offentlige Pladser fandtes ingen heftige Discus- oner, neppe at man ret kunde udfinde, af hvilken Farve : forskellige Personer vare. Jeg var inviteret til Mid- g hos Esperonniers; Kl. 6 gik jeg did, men der blev gen Roe, idelig kom der nye ankomne Valgmænd for at lse paa Candidaten, de vidunderligste Caricaturer vare

imellem dem; ingen havde ret Tillid til sin Sag, de var enige i at bebreide deres Modstandere alle de Udveie, de brugte for at vinde Stemmer, og begyndte nu selv, med for silde, at anvende de samme Midler. Esperonnie skrev en Troesbekjendelse, som skulde uddeles den næst Morgen; den indeholdt meget, naar man kjendte Manden som liberal, og stødte dog ikke ganske Royalisterne, men den blev uden Virkning. Meget skulde jeg feile, om de ikke var Forrædere i hans Parti. Vi kom først til at spise Kl. 7 $\frac{1}{2}$ og modtog idelig Visitter ved Bordet. Je blev der til Kl. 10 og saae en stor Mængde Personer bringe deres Hyldest, men meget faae vise ret nogle Iver. Natten anvendtes af begge Partier for at hente Valgmænd, selv de Liberale fortalte, at de uagtet deres Overlegenhed dog havde havt 20 Vogne i Bevægelse. De have, som det lader, dannet et Fond, ved Tilskud af 10 Francs, indtil en Sum af 3000 Francs, hvormed de bestrider alle disse Udgifter. Royalisterne ere forsigtig og sparsommelige. Esperonnier, der er moderat og allerede ved det forrige Valg har været pousseret til at fremstille sig som Candidat paa et Tidspunct, hvor de Moderater af begge Farver voterede sammen, har ikke ret indseet denne Gang, hvor forandret de Liberales Stilling er mod Ministeriet. Dengang var man enig i at bortdrive det Villøleske Ministerium, nu derimod vil Ultraroyalisterne benytte Martignacs Forlegenhed til at gjøre ham ultra; De Liberale vil altsaa ingen Moderate, thi de vide vel at disse let kunne komme til at votere i Majoritet med Ultras. Esperonnier skulde enten ikke have fremstillet sig eller have havt en tredje Mand for at samle de Ultra om sig, medens han derimod nærmede sig de Liberale forsaaavidt som han deler deres Anskuelse. Esperonnie er neppe noget omfattende Hoved, han er omtrent, hvad Normændene kalde en snild Mand.

Den 15de. Idag skulde de egentlige Valg gaae for sig. Der strømmede Folk til fra alle Kanter. De deiligst

umpaner med smaae stive Pidske, Skoe og Strømper, aa Plougheste og Bomsadler, vare derimellem. Torvet foran Raadhuset var opfyldt af Grupper af Valgmænd, der dog ikke gave mindste Tegn paa Uroe eller Iver. I flere Steder stode Folk af de forskjellige Partier og talte ligelig med hinanden. Kl. 8 aabnedes Valgbureauerne. Der var tvende, da Valgmændenes Antal overgaaer 600 i dette Arrondissement. Alt da vi spiste Frokost, havde de fleste afgivet deres Stemme, og de Liberale kunde ikke tilbageholde deres Jublen. Jeg talte med mange af dem, men traf ikke een, som kjendte ret noget til deres Kandidat. Esperonnier kjendte de fleste som en brav Mand. Pozenas Declaration skal være fuld af Vehemence, det er den, der har decideret hans Parti. Kl. omtrent 12 gjorde jeg en Visit hos Esperonniers. Han antog sig for at være af Marken; Familien var ikke vel stemt, men holdt sig god Contenance, især hans Kone, som tildeels loe af en hele Sag. Præsidenterne havde lovet at uddrage Resultatet; man havde endnu Bud efter Stemmer, thi det var ham vigtigt dog at have en betydelig Mængde for sig. Kl. omtrent 4¹/₂ begyndte Rygtet om Udfaldet at udbrede sig i Kaffehusene, og mange Personer begav sig hen at gratulere. ¹/₄ Time senere gik Valgpræsidenten, ledsaget af de andre Valgembedsmænd og Vagten, hen til Hr. Pozenas, som var valgt med en Majoritet af 45 Stemmer. Han holdt en Tale. Ved Middagsbordet i Vertshuset fandtes alt færre Gjester end ved Frokosten. Valget omtaltes fast ikke. Om Aftenen var jeg paa Comoedie. Publicum bestod knap af 100 Personer, hvoraf høist 6 Damer. Pozenas kom, blev modtaget med Applaus, Orchesteret spillede lidt af Henri IV, og dermed var Historien endt. Om Aftenen skal man have bragt sig en Serenade, men ikke mere værd end Comoedien. De, som havde hørt hans Tale, roste hans Organ; han skal have yttret sig temmelig heftigt. Hans Ansigt ligner en Secretaire Adlers hos Prinds Christian, kun noget alvor-

Den 19de. Afseilet med Canalbaaden til Toulouse om Morgenens Kl. 9. Egnen, man paa denne Strækning kommer igjennem, er meest Sædeland; en temmelig bred Slette udbreder sig langs begge Sider af Canalen og ender mod et jevnt stigende, med Landsbyer besaaet Terrain. Saavidt Øiet skuer er idel Frugtbarhed. Selskabet i den store Kahyt var saa sammenstuvet og saa slet sammensat, at jeg havde valgt den første eller saakaldte Salon. Her stødte jeg sammen med en Mr. Pêche. Raad ved Retten i Toulouse, en forstandig og artig Royalist, og et Par vakkre Proprietairer fra Egnen. Vi passerede en stor Mængde Sluser, som meget sinkede Farten; det gik bestandig stigende indtil nær foran Villefranche, hvor den høieste Stand findes lige for et Monument, oprettet til Ære for Hr. Riquet, Ophavsmanden og den egentlige Skaber af denne Canal. Denne Riquet var en rig Financier, der under Ludvig XIV tilsatte sin hele Formue ved dette Foretagende og maatte søge Hjelp hos Regjeringen. Hans Familie, de nuværende Caramans, arvede Canalen efter ham og den blev Grunden til deres Rigdom. De eiede før Revolutionen de $\frac{3}{4}$ af det hele Værk. Som emigrerede hjemfaldt deres Eiendomme til Staten, men ved at komme snart tilbage fik de hvad der endnu var Statens Eiendom, som var den største Deel. Regjeringen i Frankrig havde nemlig deelt den hele Værdie i Actier paa 10,000 Francs og skjenket en Deel af dem bort som Majorater; efter som disse Majorater uddøe, falder ogsaa denne Deel tilbage til den Caramanske Familie. For Øjeblikket regnes Provenuet til 13 pCt. Det hele Værk er godt vedligeholdt og man seer paa flere Steder betydelige Forbedringer udføres. Postfarten paa Canalen er for Canaladministrationens Regning. Den gaaer taalelig hurtigt, de Militaire betale kun halv Priis, seé det er dens gode Sider; men Baadene ere ikke beqvemt indrettede, de overfyldes ofte med Reisende og Conducteurerne holde ikke Politi. Søefolk,

om vare med den Natten førend Castelnaudary, havde drukket og husseret Natten igjennem, ja næsten slaaedes. Paa vor Fart indtog vi saa mange Passagerer, at knap Dækket kunde rumme dem, deriblandt mange pæne Folk, men ikke een kom i Salonen, saa sparsommelige vare de. Vi havde vist idetmindste 6 Præster. En lille nydelig Pige kom ombord med, tilvende holdt jeg mig. Sælgekoner indskibede og udskibede paa de forskjellige Stationer. En egen Art Handlende traf jeg her, en Dreng med en Kurv paa Armen, hvori fandtes Paternosterkrandse og Bøger til 4 sols Stykket. For at lære at kjende, hvad man byder Landalmuen i dette Land, købte jeg 5 Stkr.: *Oraison pour se préserver du tonnerre. Histoire admirable du Juif errant. Sermon à l'honneur de Bacchus. Le jardin d'amour. Jean de Paris, roi de France.*

Toulouse den 20de. Raadhuset, det saakaldte Capitolum, er en anseelig Bygning. Cathedralen, af gothisk Bygningskunst, er stor, og stillet lige for Thoret imponerer den. De rigtfarvede Vinduer kaste et smukt Lys om Alteret, hvis Tavle er, om ikke muk, saa dog mærkværdigt Billedhuggerarbeide. St. Saturnin er unægtelig ogsaa at regne blandt Europas mukkere Kirker, uden dog at være i første Rang. Dens hvide Skib, dens farvede Vinduer, dens af Forgyldning kinnende Altar er unægtelig istand til at virke paa Landserne. Seer man efter, hvem det er, der besøger Kirkerne, saa finder man især Gamle af begge Kjøen, sær Qvinder, Fruentimmer af de ringere Stænder og Børn, faae unge Mandfolk af Folkeklasserne og næsten ikke een ung Mand af Stand. De Kirkesøgende ere almindeligviis ganske opbyggede af Mirakelsystemet, thi det er dem ikke nok at tilbede der Gud midt for hans Altar, nei de maae ind i en Krog til en Helgen, bag et Altar til en Reliquie. Her fører en Moder sine Børn hen for at lære dem at kjende Reliquiens Kraft. Med

alt dette hersker der en vis Grad af Undseelighed hos Catholikkerne, man hører dem fast aldrig tale om den Hjælp, de have søgt eller faaet hos den og den Helgen. Præsteskabet fører igrunden et usselt Liv. De maae udstaae mange Forhaanelser, hvor de kommer paa offentlige Steder. Deres Dragt giver ogsaa et Hyklerudseende til næsten alle de unge. Denne Deel af Frankrig er endnu heller ikke ret hjemme i sin politiske Tilværelse, man hører næsten aldrig politiske Samtaler paa offentlige Steder, de snarere undgaaes med Flid. Kort, jeg finder mig trykket, indknebet af noget, siden jeg er i denne Bye. Maaskee er det tildeels af det slette Veir, thi det regner uafadeligt. Militairudskrivningen gaaer for sig i disse Dage; jeg gik ind i Salen, hvor Commissionen har Sæde; den hele Sag foregik med megen Rolighed og Orden. Ungdommen er mindre her end i Provence. Hele Folkeracen forekommer mig af en mindre Art og mindre mandig smuk. Her er ret smukke Fruentimmer og mange fyldige Figurer. Man opførte Barberen i Sevilla, Opera; her var temmelig fuldt Huus, og skjøndt her ikke var saa roligt som her kunde være, skjøndt der et Par Gange blev kastet noget op paa Scenen, saa havde dog den fornuftige Deel af Publicum Overhaand. Stykket blev ret godt fremstillet, det var det bedste, jeg endnu har seet i Frankrig udenfor Paris. Skuespilhuset er temmelig rummeligt, det har Bænke paa Parterret. Officererne, som formodentlig ere abonnerede, vare paa første Rang, Studenterne i Parterret. En Fredsforstyrrer blev smidt paa Porten. I Parkettet fandtes ikke Horer som i Lyon, Marseille etc.

Den 21de. Ved Oberst d'Espagnol seet den saakaldte Ecole d'artillerie. Den bestaaer i en Bygning paa 3 Etager, en fordums Dominicanerkirke, i hvilken fandtes i øverste Etage et ubetydeligt Modelkammer, en særdeles god Tegnesal for Underofficerer og en Læsesal samt en lithographisk Presse, som har tjent til at afkopiere artill-

leristiske Tegninger; den staaer stille for Øjeblikket. I anden Etage er et lille Bibliothek, der tillige er Læsestue, Tegne- og Læsesale for Officererne samt Comptoir for Skolechefen. I underste Etage findes endnu en Læsesal, hvori er opstillet tvende Hesteskeletter, en Collection af Kjeber for at kjende Hestens Alder og en Samling Skoe for at tydeliggjøre de forskjellige Arter Beslag, som anvendes under forskjellige Omstændigheder. Her findes dernæst en smuk Forsamlingssal for Raadslagninger over forskjellige Partier og endelig en Sal med en lille mineralogisk Samling, nogle physiske Instrumenter og en meget forstandig Samling, henhørende til Vaabenfabricationens Beskrivelse, hvor hvert Stykke findes fra sin første raae Tilstand til sin Fuldendelse, med en Devis, der angiver Navnet. Ligeledes haves her en Samling af Fyrværkerisager, af matematiske Figurer og af Geværækker. Underofficererne have Undervisning Vinteren igjennem sex Timer ugentlig. Der fandtes ophængt flere Tegninger, udførte af Underofficerer, som vare gode, men ikke bedre end hvad vore præstere. Det er Officerer, som leder denne Undervisning. Undervisningen for Officerer ledes af tre Professorer, i Tegning, i Mathematik og i De Forelæsninger, som disse Professorer holde, ere især indrettede for de Officerer, som ikke komme fra Skolen i Metz. For disse sidste holdes Forelæsninger over praktisk Anvendelse af det, de have lært i Artillerifaget, saasom over Støberier, over Krudtfabrication, over Vaabenfabrication etc. Disse Forelæsninger holdes af saadanne Officerer, som have deeltaget i disse Branchers Bestyrelse og kjende det hele Arbeide ganske praktisk. Der finder ingen bestemt Examen Sted, men naar Generalinspecteurerne bereise deres District, samle de Officererne og gjøre Spørgsmaal i de Materier, hvorover man har læst det Aar; de notere de gode og slette Svar, og hertil tages Hensyn ved Avancementet, som kan finde Sted, da $\frac{1}{3}$ skeer efter Valg. — Spist til Middag hos General

Ricci med flere Officerer. Generalen havde ledsaget vor Prinds Christian paa hans Vandringer i Etablissementerne i Paris. Det er en artig, behagelig, fritænkende Mand. Samtalen, der dreiede sig om flere artilleristiske Gjenstande og om diverse andre Sager, var fri og levende. Jeg fik herfra en Anbefaling til at besee en Staaufactrique ved Alby, der skal være af betydeligt Omfang.

Den 24de. Om Morgenen i Messen i Cathedralen og hørt en catholsk Præken. Den catholske Prædikant har det forud for de fleste protestantiske, at han ikke vil bevise det ubeviselige, han lader sig nøie med at fortælle det urimelige og sværge paa sin Sandfærdighed. Han talte ganske paa sin østerlandsk og fortalte f. Ex. om de gyldne Mure, besatte med Ædelstene, der omgive Himmerig, etc. i samme Art, og beviste alt med latinske Floskler. Kirken var fuld af Mennesker. Der uddeelttes indviet Brød i smaae Stumper, hvoraf jeg ogsaa fik mit Stykke. Sangen var god.

Den 28de. Om Morgenen Kl. 4 reist med Diligencen paa Veien til Alby og gjort Holdt ved Broen over Tarn ved Point St. Sulpice. Veiret var regnfuldt; den rette Vei til Grev Lahittes Slot de Conque var impracticable; jeg maatte gaae ad Landeveien til Busset og der lade mig sætte over Tarn. Regnen blev stærkere og stærkere, men saalænge jeg vandrede paa min Fod, skyttede min Parapluie mig nogenlunde. I Busset gjorde man nogle Vanskeligheder for Overfarten, Floden var i Stigen og Strømmen var strid, Baaden en ganske lille fladbundet Barque. Regnen begyndte at strømme ned, just som vi stødte fra Land. Ved at følge Strømmen, givende Baaden en lidt skraae Retning, bragte man mig iland lige for Slottet i en noget bedrøvelig Tilstand; thi da jeg ikke kunde staae op i Baaden for Bevægelsens Skyld, kunde min Parapluie ikke skytte mig i den siddende Stilling. Vi brugte ikke 5 Minutter til at tilbagelægge flere tusinde Alen. Min Ankomst vakte almindelig Forundring. Gene-

ralen modtog mig paa den venskabeligste Maade, førte mig ind til sig, gav mig tørre Klæder, og inden faae Minutter presenterede jeg mig for Damerne i Morgenbuxer, tyrkiske Pampusser, en lidt snever Frakke, kort, i et ret snurrit Costume. Familien bestod af Slottets Eier, den ældre Broder, en artig lille Mand, hans Frue, en ret net Kone, Generalinden, en Englænderinde, meget smuk, en Demoiselle, hvis Navn jeg ikke veed, og en taus Lieutenant. Generalens lille 6aarige Datter er en særdeles nydelig Glut. Vaaning og Udbygninger ere nye, byggede af den nuværende Eier istedetfor et gammelt Slot, som stod tæt ved. Tarnen løber forbi Frontsiden af Slottet i en Afstand af circa 150 Alen. Dens Bredder ere temmelig steile og høie, hvorved Oversvømmelser, som ellers jevnlig vilde finde Sted, forebygges. Terrainet mellem Floden og Slottet samt en Strækning til begge Sider bruges til Hauge. Denne er smagfuldt anlagt, uden Overmaal af Kunst er dog Terrainet afbenyttet saaledes, at man ingen Eensformighed bemærker. Vaaningshuset indvendig er beqvemt og smagfuldt uden at være pragtfuldt. Det er endnu ikke fuldendt, den øverste Etage staaer tildeels tilbage. De uindrettede Værelser tjene til Silkeavl, den eneste Deel af Avlsbruget, som drives af Eieren selv. Den øvrige Deel af Avlsbruget drives efter Landets Skik i Part med Arbeiderne; disse beboe de saakaldte Meterier og ere accorderede aarviis, dog hænder det ofte, at en saadan Arbeider bliver sin Livstid hos sit Herskab. Om Aftenen drak vi Thee paa engelsk.

Den 1ste Juni. I Støberiet for at see Tappecentrering ved Mortererne. Paa Comoedie.

Den 2den. Om Morgenen i Støberiet.

Den 3die. I Støberiet.

Den 4de. Ved Middagsbordet har jeg gjort Bekjendtskab med den unge Grev Galard fra Omegnen af Agen, en ganske vakker ung Mand, der imidlertid seer alle Ting gennem sin adelige Taagekreds med sin Bedste-

moders Øine. Han er forliebt i en rig ung Person i Toulouse, og hans Bekjendtere underhandle med Forældrene om at gifte ham med hende. Den unge Persons Fader vil vel indrømme en betydelig Medgift af sin Formue, saafremt Moderen ogsaa vil give noget, men Moderen vil slet ikke, hun vil nok give Datteren, men ikke Medgiften. Medens alle disse Underhandlinger varer, har min unge Herre endnu ikke havt Leilighed til at gjøre Bekjendtskab med den unge Dame, han har endnu aldrig talt med hende. I fast 4 Maaneder er han her, uvis om han bør søge sin Elskede eller ikke, stedse i Begreb med at reise og aldrig istand til at udføre sit Forsæt.

Den 5te. Besøgt en Leefabrik.

Den 6te. I Støberiet. Grev Galard reist. Ved ham har jeg gjort Bekjendtskab med flere unge adelige Herrer, alle ganske godmodige unge Mennesker, men ganske opdragede i de catholske Dogmer, som de imidlertid selv finde det taabeligt at poussere til endelig Consequence, da de finde det alt for strengt, at alle de uskyldige Kjettere, der intet bedre kunne vide efter deres Stilling, skulle blive brændte. De stimle om mig som om en dandsende Bjørn, efterat Galard har sagt dem, at jeg er en *incrédule*.

Den 7de. I Anledning af Pintsefesten var der stor Procession fra Eglise St. Cernin; ikke mindre end 25 forskjellige Helgener og Reliquier bleve førte omkring i Byens Gader, hver baaret af 4 Præster, Præstesvende eller Præstedrenge med et Relais af 4 andre. Forud gik omtrent 20 Pilegrimme, en Art Tiggere og Dagtyve, der vandre omkring til de hellige Steder, berøre Reliquierne med deres Salmebøger og Bønnebøger, for siden at sælge disse helliggjorte, for Saligheden fortræffelige Bøger. I Bagtoget var et Chor af det unge Præsteskab, som sang Lovsange til den Helligaands Ære. I Kirken blev Aftensang først celebreret. Kirken var fuld af Mennesker, men kun meget faae vare opbyggede; man var der som

i Forsalen til Theatret, spadserede op og ned, coquetterede med de ret vakkre Pigebørn, ja adskillige unge Mandfolk gjorde endnu forskjellige andre Lapsestreger. Pilegrimmene, kjendelige paa deres Peleriner af Læder, behærgte forpaa med alle Sorter Dingeldangel af Glas og bagpaa med Muslingeskaller, vare Gjenstanden for almindelig Spot og Misfornøjelse. Den store Præsteskare fandt ei heller almindeligt Bifald, og vilde finde det endnu mindre, dersom det ikke netop var den jevneste Borgerstand, som leverer Recrutterne til dette pavelige Regiment. Processionen havde et Detachment Soldater med militair Musik med sig. Gaderne vare fulde af Folk, der ofte loe mere end de opbyggedes. Ingen Skrigen chapeau bas eller deslige fandt Sted, de fleste hilste og knælede for flere af de vigtigste Helgener, men man saae tydeligt, at det mere var Sædvane end Veneration.

Den 11te. Til Firmy idag over Rodez med Posten. Posten, der er en af de saakaldte Patacher, afgaaer fra Alby om Eftermiddagen Kl. 5, med et Relais gjør den omtrent Halvveien, hvor den ankommer omtrent Kl. 12 om Natten og venter i den usleste Hytte indtil Kl. 3, da Posten fra Rodez ankommer, og da byttes Passagerer etc., saa at hver vender tilbage til det Sted, hvorfra han kom. Dette Bondehuus har imidlertid den Fordeel at give den Reisende et klart Begreb om Tilstanden i et fransk Bondehuus der i Egnen. De ere byggede af Steen, almindeligviis paa to Etager; underste er Stald etc., i anden Etage, der oftest danner et stort Rum, er Vaaningslocale, Kjøkken etc., paa Loftet er Høe og Straae. En stor Kamin i den ene Ende giver Kjøkken og Varmested. For at oplyse Stalden underneden fandtes i Gulvet en lille Lem, hvori man hængte Lampen. Foderet fra Loftet bragtes gennem denne Kjøkkenstue tæt forbi Ilden ud af Døren for at føres ned i Stalden. I den ene Ende af Stuen var Sovesteder, afdeelte ved Hjelp af store Skabe. Alt dette var indhyllet i fornødent Svineri, vadske eller

feie Gulv skeer aldrig, ja end ikke Spisebordet vadskes og dette Svineri var ikke noget Særkjende ved det Huus eller denne Familie, nei lige til l'hôtel des princes et stort Vertshuus i Rodez, var det ikke et Haar bedrenset.

Den 15de. Aflagde en Visit hos Madame Hautier og hendes Svigerforældre. Hun syntes mindre stiv, end da Hautier var her; jeg har den gode Mand lidt mistænkt for Jalousie. Fra Rodez til Alby havde vi i Vognen en ung Mand fra Bagnères de Bigorre, der havde været i Nevers for at aflevere sin Søster, en smuk 17aarig Pige i Klosteret, hvorhen hun absolut havde forlangt at blive bragt. Alt fra hendes tidligere Aar havde hun havt Hang til Klosterlivet og til religieuse Øvelser. Iveren for Bønner havde hun drevet saa vidt, at hendes Knæer vare ophovnede og hun havde maattet anvende Blodigler. For ældre og Søskende havde efter den unge Mands Sigende anvendt alt for at afvende hende fra dette Forsæt, men forgjeves. Imidlertid forekom Broderen mig ogsaa noget exalteret, han talte med en forunderlig Enthusiasme om sit Land og om sin Reise bort derfra, om sine Lidelser paa Reisen og om sin Længsel efter Hjemmet. Sand nok havde han den Dag Grund til Klage; han var om Morgenen kommet forsilde til at reise med Courerén og havde maattet vandre 8 lieues tilfods i en temmelig Hede uden at kunne spise hvad man havde budt ham i de svinske Vertshuse. Ankommet til Rodez netop som vi skulde reise, fik han heller ikke Tid til her at nyde noget, og maatte indskibe sig træt og fastende i den temmelig ubequemme Patache. Ved Kudskens Hjelp fik han Brød, Ost og Viin i den nærmeste Bondebye, som han spiste tildeels strax i Vognen, tildeels senere, hvor vi skiftede Courer. Denne Styrkelse havde forsaavidt bragt ham igjen til Kræfter, at han fortalte mig, hvor godt de gode Søstre i Nevers havde modtaget ham hvorledes han havde spist med dem tre Gange og hvor

tigen de havde givet ham Kjødssuppe Fredag og Løver-
 ug, samt hvor meget de mange unge smukke Nonner
 havde fristet ham til at ønske at blive deres Præstemand.
 En saadan Indlemmelse i et Kloster er en reen Handel,
 der beregnes paa Forældrenes Formuenhed. Søsterens
 Indtagelse kostede dem 5000 Fr.; Priorinden, som vidste,
 at en Søster, der var gift, havde faaet 10,000 Fr. i Med-
 gift, forlangte den samme Sum, men lod sig accordere
 for Varernes gode Beskaffenheds Skyld. Dersom det
 gode Pigebarn efter 3 Aars Noviciat forlader Stiftelsen,
 og Pengene tabte, bliver hun, er hun gjemt og forsørget
 for Livstid. Disse gode Søstre gaae i Hospitalerne lige-
 som Sœurs de charité, men bilde sig meget mere ind.
 De give sig ogsaa af med Undervisning.

Den 16de. Taget til Château de Conque, hvor jeg
 fandt den sædvanlige artige Modtagelse. Selskabet bestod
 af de samme Personer som forrige Gang, jeg var her,
 med Undtagelse af min Naboe, Infanteriofficeren, der ikke
 var her mere. Generalinden, som udentviwl er i Lav med
 mig, bliver frugtsommelig igjen, er ikke saa kjøn som forrige
 Gang, og enhver Mangel i Skjønhed hos hende er et
 stort Tab, thi hverken har hun den Art Forstand eller
 en Ynde, som ganske kan bringe til at glemme Skjøn-
 hedens Savn. Svigerinden, Grevinde Lahitte (la châte-
 laine), er mere fransk; uden at være piquante er hun en
 ret behagelig, yderst forekommende og opmærksom Vert-
 inde og, som det synes, god Kone og Moder. Hun er
 faaet temmelig ind i det moderne Bigotterie, taler ilde
 om Voltaire, er god Catholik, men kan med alt det ikke
 skjule et lystigt Gemyt, som især sættes i Bevægelse af
 en lille Demoiselle Hélène de Novital, der er her fra
 Toulouse. Denne lille Person, der ikke mere er en Aars-
 unge, er lidt følsom, men Lystigheden selv, der vil seile,
 vil ride, vil spadser, kort, mere sig, og derfor er meget
 uknemmelig for min Nærværelse, da hun saaledes har
 fundet en Kammerat til alle disse Foretagender. Imid-

lertid kunne vi to unge Personer ikke ganske overlade til os selv, hvorfor Grevinden med Fornøjelse deeltog i vore Partier som Protectrice. Generalinden derimod kan ikke taale saa voldsomme Bevægelser som vores.

Den 17de. Endnu her, hvor vi leve ganske lystigt Grevinden og Frøken Hélène valgte mig idag, medens de andre vare fraværende, til deres Fører paa en Tour ove Floden til den anden Side, for at see et Lyststed og en Hauge. Vi landede paa et Sted, hvor Bredden var steil og kratgroet; Damerne besteg med meget Mod denn vanskelige Vei og maatte ved denne Leilighed mere end eengang lade see deres skjulte Yndigheder. Dog dett Udtryk er ikke rigtigt, indtil Knæerne ere en fransk Dames Been ganske for det offentlige og over Knæerne ere Underbuxerne. Vi spadserede ret sædeligen omkring en Timestid, vare alt som gamle Bekjendtere, og vendt endelig tilbage. Da vi paa den anden Bred skulde stige iland, vilde de gode Damer ikke troe mig, at Sandgrunden lige for Baaden var løs, sprang iland og sank i oven Anklerne, faldt derpaa paa den faste tørre Sand tæt ved Siden og loe af alle Kræfter. Ved saadanne Leiligheder ere de franske Damer ganske fortræffelige, de ere uden mindste Sipperi. Greven, der er den bedste, godmodigste Mand af Verden, var bleven hjemme for at holde Generalens lille Datter med Selskab. Kort efter vores Hjemkomst kom Præsten fra Buchet, Landsbyen ligeoverfor for at forklare sig for Greven over et Rygte, som man havde sagt ham circulerede, at han, Præsten, skulde have formaliseret sig over, at Indbyggerne Søndagen foruden havde givet en meget smuk Fest til Generalens Ære og at de aldrig med saadan Omhu helligholdt de gudelige Fester. Da Greven havde beroliget Præsten, hidsed Generalen ham paa mig, en Kjetter, som Præsten straa paatog sig at bevise det sande i Catholicismen; men da jeg ikke lod mig saa let slaae af Marken med de almindelige Argumenter og endog gik løs paa at bevise, at

Præsten var Protestant, saa maatte Generalen lægge sig mellem og stoppe Discussionen. Det gjorde mig ret ondt, hi det morede mig at høre den gamle, ret værdige Mand debitere sin Skolelærdom med en Selvtilfredshed, om om Vorherre selv talte gennem hans Mund. Efter Middagsbordet gav jeg Rideinformation til Grevinden og Frøkenen, som ret lystigen hengav sig til en Fornøielse, der var dem saa ny, og det uden Ridedragt eller deslige overflødige Ceremonier. Disse Damer beholdt mig gjerne endnu længere her, vi ere snart Perlevenner.

En Godseier her i Landet giver sig ikke selv af med Agerbruget, han har sine saakaldte Meterier (Boelsteder), hvis Beboer enten arbejder for ham à valet, det vil sige, Herren tager Udbyttet, giver en vis Deel til Arbeideren, holder Redskab og Inventarier vedlige, kort, er den egentlige Dyrker. Den anden Form er à moitié, da Herren indgaaer en Art Contract med sin Boelsmand om en vis Deel af Udbyttet. De staae da gjerne halv Skade paa Tab, Eieren tager for $\frac{1}{10}$, saa Halvdelen og har endda nogle Fordele, saa at han sikkert kan regne paa $\frac{3}{4}$ af Afgrøden. Alle disse Contracter ere kun aarviis.

Den 20de. Generalen*) med Frue til Toulouse. Tilsvaret min Afreise.

*) I sine Optegnelser om politiske Begivenheder i forskjellige Perioder skriver Tscherning om General Lahitte, med hvis Familie han under sit Ophold i Frankrig var meget lieret: „Da jeg var ansat ved den franske Hær, ved Artilleristaben, kom jeg til at leve sammen med Artilleriets Chef, General Lahitte, der var Adjudant hos Hertugen af Angoulême og saaledes indviet i de politiske Forhold mere end Folk i Almindelighed. Han gjældte endog for at nyde Hertugens særdeles Fortrolighed. Han var kommen i denne Post ved et eget Tilfælde. Som Lieutenant ved det ridende Garderartilleri havde han været med den ridende Ledsagelse af Hertuginde af Angoulêmes Vogn, var styrtet med Hesten, havde brækket Kravebenet og var bragt ind i et Huus. Hertuginde var standset og ladet sig føre ind, hvor den saarede

Den 21de. Kl. 5 om Morgenen ankommen til Toulouse, efter at have tilbragt den maadeligste Nat i Dili gencen, som jeg endnu nogensinde veed at have reist formodentlig fordi jeg alt var syg, thi den næste Dag var jeg ganske syg og den følgende Nat saa alvorlig, a da jeg vilde staae op, maatte jeg lægge mig paanye fordi jeg nær var faldet om af Mathed.

Den 23de. Slettere syg.

Den 27de. Syg, men i Bedring.

Den 1ste Juli. Min Bedring gaaer kun langsom for sig.

Den 5te. Afreist Kl. 4 til Luchon.

Officeer var. Den smukke unge Mands rolige Holdning havd behaget hende og hun havde anbefalet ham til Hertugen, de havde befordret hans Forfremmelse til Capitain og taget har til Adjutant. I 1823 havde han ledsaget Hertugen paa Toge i Spanien, havde havt forskjellige Artillericommandoer og va blevet forfremmet til Oberst. Han var i 1828 34 eller 35 Aar Meget talte han ikke Pclitik med os, der daglig spiste me ham, men saa meget dog, at det blev tydeligt for mig, at de var to Partier af Indflydelse ved det franske Hof, for hvi mere frisindede Deel det Martignac'ske Ministerium maatt antages at være den yderste Grændse i liberal Retning, me som det frygtede ikke kunde holde sig. Jeg hørte mere or Personer end om Politik og politiske Partier. Chateaubrian var den Tid en Gjenstand for stor Uvillie. Lahitte var gif med en engelsk Kone og vidste derved adskilligt om engelsk Forhold, saa meget, at han havde en Fornemmelse af, at de var adskilligt ved de franske constitutionelle Forhold, de haltede. Iblandt Artilleriofficererne selv i Staben vare flere som vare mere frisindede end deres Chef, enkelte upaatvivleli endog Republikanere, men de vare meget tilbageholdne. De senere berømte Cavaignac var ved Hæren som Ingenieurcapitain. Det fremgik af hvad jeg hørte, at navnlig de Franske Indblanding i den græske Sag var foretaget for at tilfreds stille de Franskes Higen efter at gjenvinde Indflydelse Europa og for at forhindre Rusland fra at faae for stor Ind flydelse i Østerlandene.“

Den 6te. Kl. 4 $\frac{1}{2}$ ankom vi til Luchon. Traf strax Capitain Scharly.

Den 7de. For at see bedre den hele Egn om Luchon besteg jeg Bjerget bag Badehuset. Det er næsten dyrket og bebygget med Foderhuse til sin Top. Naar man er kommet saa høit som Stien fører, saa seer man ikke mere end fra de langt lavere fremspringende Steder, thi høiere Bjerge hæve sig bagved; man seer ikke engang Garonnen i sit Løb ned gjennem den snevre Bjergdal, thi den er saa indkneben i sin Seng, at den er skjult ved de høie, steile Bredder. Kun paa faae af de høiere Bjerge omkring Luchon er der Skov, de fleste ere afklædte og bære nu Græs og Lyng. De tjene til Græsgange for Heste, Muldyr, Hornqvæg og Faar fra de omliggende Landsbyer. Garonnen har sit første Udspring fra de spanske Snebjerge, som synes i en ringe Afstand bag Luchon at slutte Dalen. De ere dog flere lieues borte, saa meget bedrage de op- og nedgaaende Veie, de høitliggende Gjenstande og de hvide Snetoppe. Paa den anden Side af Floden ligger i Dalen en lille Landsbye Montauban, hvor en Bæk danner en Cascade. For at see den gaaer man gjennem Præstens Have, hvorfor han lader sig betale 10 sous. Min Bjergtour havde klart viist mig, at jeg ikke var meget ved Kræfter endnu, jeg blev træt uden at blive sulten, mine Knæe rystede, jeg maatte hvile mig, da jeg kom hjem, og indsaae klart, at der ikke var Mulighed i den Dag at see flere bortliggende Steder, hvorfor jeg indskrænkede mit Dagværk til at see de nærmeste Omgivelser, som bestaae i flere smukke Alleer.

En af Fornøielserne ved Badet bestaaer i Pistolskydning, for 1 sou skyder man sit Skud. Datteren af Entreprenuren, der iøvrigt udgjør Prydelsen paa et Kaffehuus, kommer undertiden derhen og skyder, dette trækker Folk til Huus. Hun gik med en Englænder, som logerede i Vertshuus med mig, og mig derhen, skjød fire Skud, hvoraf

tre gode. Jeg vandt ved et Centrumskud. Ved Capitain Schartys Forsorg saae jeg en meget vel indrettet Choco-ladefabrik. For at afreise næste Morgen Kl. 4 aftalte jeg med en Fører det fornødne; for ham og to Heste, som da skulle fødes for hans Regning, skal jeg daglig betale 14 Francs, hvilket, regnet 8 lieues Marsch om Dagen, fast gjør 2 Fr. pr. lieue.

Den 8de. Kl. 2¹/₂ kom vi, efter en Marsch i en stærk Hede, endelig til Aragnouet, hvor jeg holdt Middag med 4 blødsødne Æg, Ost og Brød. Et Par Timers Søvn styrkede mig betydeligt. Min Fører var stridig, han paastod, det var for seent at passere de høie Bjerge og komme til Gedre; til Lykke for os at vi bleve, thi henimod Aften kom en svær Tordenbyge med Regn og Hagl. Vandet strømmede med Voldsomhed ned fra alle Kanter, store Hagl pidskede paa Huset og Lugerne, thi Vinduer findes ikke, skjøndt Klimatet er saa meget koldere, at Sæd og Frugter ere over tre Uger tilbage og mere mod Egnen ved Toulouse. Tordenen gjorde mindre Virkning, end jeg havde troet i en saadan Klippeegn, thi Aragnouet ligger strøet om mellem Klippeblokke; Skyerne vare høit over Bjergene og temmelig langt borte. Det var saa lidt paafaldende, at jeg vedblev at skrive i min Dagbog.

Den 9de. Ved sædvanlig Tid satte vi os i Marsch for at passere det fameuse Gab (port de cambieille). Da Veiret var stærkt taaget, havde min Fører ikke Mod til at gaae alene, men leiede Manden i Vertshuset til at følge med; efter Sigende gav han ham 3 Fr. i Betaling, og endda forlangte han Drikkepenge, jeg gav 1 Franc. Vi begyndte strax at stige paa en med Bøgekrat begroet Skraaning; en nylig Frost havde alt brændt en Deel af Bladene. Den sidste Deel af Bjerget var saa steil, at jeg maatte staae af, neppe havde jeg Kraft at naae op, Brystet leed. Det var saa koldt, at jeg maatte bære Kappe, naar jeg var tilhest. Neppe kunde vi see den

modsatte Dalskrænt, som syntes langt steilere og mere Klippe. Terrainet, hvor vi vare, var Græsland, ogsaa mødte vi først flere Hjørde af Hornqvæg, dernæst Heste og endelig, nær Sneregionen, store Hjørde Faar. Efter den første steile Skrænt fulgte vi fast lige til Mont C. den lille Strøm, som faaer sit Vand fra dette Bjergs optøede Snee. Egnen, vi passerede, var raae og kun beboet af enkelte Hyrdeleire i maadelige Steenhytter. Da Uorden der er Hovedsag, saa findes ikke den Reenlighed, som hvor der fabrikeres Ost og Smør. Kun enkelte Øjeblikke spredte Taagen sig og lod see nogle Snetoppe. Stien var vildsom, ofte saae man intet Spor, men Føreren lod til at kjende de uhyre Steenmasser, som blandede med utallige mindre laae strøede paa Marken. Det var en trist Spadseretur for en halvsyg, det eneste venlige, man saae, vare de smukke Racer af de nævnte Dyr. Kalvene fulgte tildeels Kørerne, altsaa er ikke Mælkeproducter Dagens Orden. Vi passerede utallige Smaaebække fra Snebjergene. Da vi nærmede os Sneregionen, fandt vi Græsset visnet og ingen Vegetation, lidt længere nede saae vi blaae Akeleier, Iris af samme Farve, kort, flere af vore Haveblomster i Flor. Gabet laae fuldt af en steil Snemasse, som bar baade Folk og Heste; vi maatte gaae tilfods og i Zigzag; havde Kræfterne svigtet mig paa forrige Skrænt, naaede jeg nu kun med Nød op, mine Skoe vare meget glatte, mit Traad paa Jorden var mat og jeg gled ofte. De sidste 20 Skridt, endnu langt steilere end Resten, maatte Føreren hjælpe mig. Heldigen klarede Gabet sig, som vi begyndte at stige ned; dette angriber kun Benene, og jeg fulgte godt. Nedstigningen var langt hurtigere end Opstigningen. Mont C. er en opløst Skiferært, der, fugtig som den er, glider for hvert Skridt. — — —

Fra Gaverni er Indgang til Spanien langs med Gave de la touelle. Vi vendte ufortøvet tilbage til Gedre, hvor vi ankom mellem 5 og 6. For lette Tropper

frembyder Pyrenæerne mange Positioner og mange Passager. Infanteri kan passere fast i alle Passager, til Nød Cavalleri og Bjergartilleri i de fleste, Feltartilleri kun i faae og med uhyre Anstrengelser. En Bjergreise i Veir som idag er fast tabt, man seer intet, man lærer høist at bære Fatiguer, thi her er ofte den haarde Nødvendighed for Døren. Verten fortalte, at for en Række Aar tilbage var Vandet fra en Søe, der ligger paa Bjergene bag hans Huus, brudt ud, havde revet Træer, Stene etc. med sig, stoppet dermed det almindelige Løb og steget saa høit, at det skjær et Hjørne bort af Huset, skjøndt dette ligger over 20' høiere end det almindelige Løb. For Middagsmad, som bestod i Løgsuppe, Omelette, stegt Høne og Salat, og Natteleie, som var reenligt og godt, betalt 5 Fr. — — —

Den 11te. Min Bestemmelse var at bestige Pic du Midi, der ligger tilvenstre af Veien fra Barrège til Campan; men da Veiret blev taaget igjen, maatte jeg opgive denne Fart, der iøvrigt rimeligviis mere er en Nysgjerrighedssag end noget ret Interessant, thi den forekommer mig ikke saaledes prædominerende, at man fra den kan oversee nogen ret betydelig Deel af Pyrenæerne. Klokkeren omtrent 8 forlod jeg Barrège for langs med en lille Bjergstrøms nøgne Bredder at stige op mod Skille-muren og tillige Passagen mellem Barrège- og Campan-dalene. Det har været projecteret at anlægge en Landevei her, Traceringen har alt fundet Sted og denne afgivet en taalelig Vei for Ridende. De faae Hyrdehytter, som findes i denne Slugt, seer man knap, medmindre man er tæt ved dem; thi deres Græstage og raae Steenmure adskille dem i intet fra Jordsmonnet, hvorpaa de staae, der ligeledes er Blanding af Steen og Grønsvær. Først selve Skillevæggen og en Pic tilhøre ere bar Steen og hist og her bedækkede med Sne. Men førend jeg forlader Barrègedalen maae jeg som ærlig Mand betale i Barrège, hvilket nok er værd at huske, da det var for-

vandet dyrt. Madamen havde først den Uforsømmethed at forlange 6 Francs, 3 for Middagsspise og 3 for Natteie, hun tog taknemligen mod 5 Fr., saa det hele med Drikkepenge blev 5 Fr. 60. Nedstigningen i Campanlalen er ligesaadan traceret for Anlæg af en Vei, som Opstigningen; den første Deel er temmelig brat. Det varer ikke længe, før man træffer smaae Hyrdebyer, især indrettede for Hornqvæg. Et Huus i en saadan Bye bestaaer af en mod den ene Side aaben, lav Staldlænge, bestemt for Qvæget under særdeles Omstændigheder, saasom kolde Nætter, Malketider etc., og en Hytte for Hyrden og Familie; de danne tilsammen en Retvinkel, og det i Vinkelen liggende Rum er indhegnet med en Muur og afgiver et fiirkantet Gaardsrum, der som oftest er broagt. Alt efter at være steget ned mod Gedre, mærkede man større Grad af Reenlighed, som stedse tiltog, alt om man nærmede sig de besøgte Badesteder; i Campanlalen er den omtrent som i de bedre franske Provindser. Den lille Strøm, der danner Adour, begynder strax efter Landskjellet; det er først en god Rendesteen, der efter at være kommet ned paa en lille Engflade maae krumme sig utallige Gange, førend den slipper igjennem, men snart faaer den Forøgelse fra andre Kilder og det varer ikke længe førend den bliver stærk nok til at opvarte ned den sædvanlige Susen, som man i Bjergene ideligt hør for Øren. Gjennem en Slugt seer man Pic du Midi, en nøgen Klippe, der hæver sig eenlig op mellem de edliggende Bjerge, dog uden at imponere ved sin særdeles Høide. Veien, som vi havde passeret, kaldes almindeligviis Tourmalet, og at ride ad den til Barrège er Damernes Vovestykke fra Bigorre. Enkelte forhutlede franskovstrækninger ere endnu tilbage. Alt som man kommer frem i Dalen, bliver den videre og mere dyrket, og omkring Landsbyen Grip finder man herlig Sød og fairs. Vi bedede her i et lille, men reenligt Vertshuus. Marmoret er i denne Deel af Pyrenæerne i saadant

Overflod, at Portstolperne vare af en meget smuk, rødlig Art; her findes fast af alle Farver i denne Omegn, der store hvide Blok, som var udstillet i Toulouse, var her fra Egnen. — Fruentimmerne bære ogsaa Gamacher: denne Egn, men baade disse og Skoene vare afdragne og alle gik i Regnen paa de bare Been med Skjørterne saa vel opheftede, at man saa Fleertallet høit op paa Laarene. Mod Bagnères tager alt meer og meer en almindelig Form, Møllerne blive større og bedre Markerne større i den videre Dal, man seer Vogne Karrer, Heste etc., men man seer ogsaa erkecatholske Bedehuse og mange Præster, istedetfor at man i Høilandet fandt forfaldne Kirker og Kors og faae Præster. Man fortalte, at Bispen havde taget dem bort i Uvillie fordi Communerne ikke vilde give ham en Afgift, han forlangte. Kl. 4³/₄ drog jeg ind i Hôtel de France sendte min Guide til Diligencebureauerne for at høre om mit Tøi, som endnu ikke var kommet, og betalte ham derpaa for Reisen 70 Fr., om hvilke det er et stort Spørgsmaal, hvor nyttigt de ere udgivne. Efter Middagsmaaltidet vedblev Veiret at være saa regnfuldt at jeg ingen Steder kunde gaae ud.

Den 21de. Efter nogle Vanskeligheder med mit Pas, som jeg ikke kunde faae saa tidligt om Morgenens og som Souspræfecten tilsidst gav mig paa egen Risico uden Præfecturseglet, reiste jeg bort Kl. 8. Veien er god, den fører gjennem en veldyrket Slette og flere rene vakkre og reenlige Landsbyer. Kl. 10¹/₂ var vi i Tarbes. Jeg traf en ung Mand, som gjenkjendte mig fra Bagnères da han hørte, jeg vilde til Pau, foreslog han at modtage en Veturins Tilbud, som lovede at føre os did i 4¹/₂ Time for 7¹/₂ Francs; han holdt Ord. I Tarbes besaae jeg Haras'et. Det har Hingste og Hingsteføl (Elever). Bygningerne ere næsten ganske nye. Staldene ere fordeelte i flere Bygninger, de ere luftige og rummelige. Mængder af Hingste ere blandede Racer, af rene Racer findes især

arabere og Englændere. Fodermaaden er saaledes, at de ligne mere Pølser end Heste. Stutteriet fornyes tildeels ved Kjøb af to- og treaarige Hingsteføl, som opdrættes og beholdes, om de findes tjenlige.

Forlod Tarbes Kl. 12³/₄ og ankom i Pau rigtig Kl. 5¹/₄.

Den 22de. Om Morgenen betalte jeg i Vertshuset Fr. Kl. 6 forlod jeg Pau i Diligencen, hvor til Lykke Selskabet kun var lille. Man kommer ikke langt udenfor Pau, førend man træffer paa store Hedeoverdrev, især bevoxede med Bregner. Begreberne om Agerbrug ere endnu saa raae i disse Egne, at slige Fældesskabsjorder ansees for uundværlige for at have Græsning til Kreatur og Strøelse til Vinterbrug. Disse Overdrev afløses af dyrkede Strækninger med levende Hegn og Plantninger. Landsbyerne ere ikke sluttede, Husene ligge fordeelte ved deres Eiendomme. Viinavlen gjenfandtes mere og mere, alt som vi fjernede os fra Bjergene. Høsten var paa de fleste Steder i fuld Gang, paa mange Steder ærskede man. Veien gik hist og her over de udskydende Grevene af Pyrenæerne. Kl. 10 gjorde vi et lille Holdt for at spise Frokost. Vort hele Selskab bestod af Liberaler, nogle fast revolutionaire; de talte saa overdrevent mod Regjeringen, at jeg nær var bleven Royalismens Forsvarer. Bordeauxerne, som vare med, klagede over det Fortrin, Toldforordningen gav de Industrielle paa Handelens og Viinavlens Bekostning. Vi kom snart ind paa enkelte Strækninger af Landernes Fyrreskove, med deres skrællede Træer til at lade udflyde Terbentin. Kl. 6 kom vi til Byen Mont Marsan, hvor vi maatte oppebie Diligencen fra Bayonne, hvilken optager den fra Pau. Til Lykke var Selskabet ikke større, end at vi bleve fire i den indre Diligence. Vi spiste til Middag eller Aften. Natten gik gennem en Deel af Landernes Skove og Hedeegne, som vi ikke fik at see. Gjennem Byen Roqueforts Gader maatte vi staae ud og gaae, fordi der ere saa steile Bakker op og ned. Mod Mor-

genen kom vi snart ind i de bedre Viinegne, og alt som vi nærmede os Bordeaux, tiltog denne Dyrkning. Vi leed af Støv og Hede. Da vi først kunde vente at komme seent op ad Dagen til Bordeaux, blev gjort Holdt om Morgenen (den 23de) for at drikke Kaffe.

Landhusene ved Bordeaux ere større end ved Marseille, men dog ikke paa denne Kant videre mærkelige.

Den 28de. Ved en Misforstaaelse ved Diligence comptoiret, der havde skrevet en feil Adresse, kom Facturen ikke for at hente mit Tøi, Portneren kom heller ikke og mit Uhr havde tabt en Time om Natten, sa jeg selv troede, det var betimelig Tid, og gik saaledes Glip af Diligencen, hvilket sinkede mig en Dag. Ved denne Leilighed kom jeg til at see Pariseractricen Jenn Verpré, der spillede i tvende Vaudeviller, i den ene lysti naiv, i den anden naiv sentimental, begge Dele særdeles godt. Alt for mange Aar siden, da jeg forrige Gang var i Frankrig, var det min Bestemmelse at tage en Lotteriseddel, naar jeg kom til Bordeaux; jeg havde vel erindret det, men ikke udført det, især fordi jeg ikke havde seen nogen Collection. Da jeg nu blev opholdt en Dag og gik paa Diligencebureauet for at afgjøre mine Sager, saa jeg en Collection lige for Hotellet og tog en Billet.

Den 29de. Kl. 6 afreist til Angoulême. En Færg med en Hestegang til 8 Heste fører over Dordoggen, der er fast saa bred som Garonnen ved Bordeaux. Alt som man nærmer sig Angoulême, hører Viindyrkningen megen op og Sædavl og Græsgange træde istedetfor.

Angoulême den 30te. Gik til Krudtværket, hvor jeg traf en særdeles artig Modtagelse af Capitain Paqueron.

Den 31te. Paqueron gav mig et Brev med tilsendt af Søartilleriofficererne ved Ruelle, der modtog mig med den yderste Velvillie og viste mig om i Værkstederne.

Hjemkommen fra Ruelle besaae jeg Sæskolen i Angoulême. Den er i en Overgangsperiode, da den no-

for Fremtiden alene skal blive en Pensionsanstalt for Drengbørns Opdragelse, især for Sønner af Søofficerer, saa at den neppe nu har 30 Elever. Den har et godt Locale, hvor dog, som overalt, Inspecteuren etc. benytter noget af det bedste. Sovesalene ere meest mærkelige ved deres Størrelse og Indretning. Paa Midten af Gulvet nemlig findes Aflukker af Trægittere for hver Elev, hvori man har sin Seng, sin Hylde, sin Stoel, kort, de vigtigste Fornødenheder; heri lukkes han inde om Natten. Der er en bred Gang udenom, som hele Natten er belyst; i hver Sal sover en Underofficer. I Repetitionssalen har hver sin lille lukkede Klap ved det lange Bord. De fødes meget godt, som det lader; det Quantum, de forære, er næsten dobbelt mod en Mands Kost, det foræres i fire Maaltider.

Den 1ste August. Om Aftenen Kl. 7 $\frac{1}{2}$ reiste vi fra Angoulême. Næste Morgen Kl. 6 $\frac{1}{2}$ vare vi i Poitiers, en temmelig stor, men maadelig bygget Bye, hvor vi drak Kaffe, og fortsatte saa vores Vei til Tours, hvor vi ankom Kl. 5 om Eftermiddagen. Vi passerede Châtelleault, bekjendt for sin Knivfabrication, der drives som Luusindustri. Koner og Piger omringe Diligencen og rænge næsten ind i den for at sælge. Jeg saae dem sælge 1 Dousin fine sortskaftede Bordknive og 1 Dousin fine elfenbeensskaftede Dessertknive for 25 Francs, ibegynt tvende Æsker med Rum til at gjemme dem. Tours er en kjøn Bye, især udmærker dens Hovedgade sig ved sin Brede og sine smukke Bygninger. Cathedralkirken, i gothisk Stil, er meget smuk. I Tours spiste vi og laae om Natten.

Den 2den. Veien fra Blois til Orléans er mindre smuk. Orléans' Rester fra Middelalderen fik jeg ikke Tid til at see, meget af den indre Bye seer endnu ud som for 100 Aar siden og mere. Saasnart man kommer ud af Orléans, kommer man i store Skove. Den næste Morgen førte os til Egnen af Paris,

(Den 3die.) hvor vi holdt vort Indtog Kl. 8. Drog foreløbig ind i hôte! des Arts; gik til gamle Heiberg som var ganske sig selv, dog lidt sløvere, synes mig.

Den 17de September. Afreist fra Paris.

Den 22de. Ankommen til Bryssel. Besøgt Baron Selby og fundet den artigste Modtagelse. Baronen taled længe med mig om forskjellige Ting. Dersom denne Mand havde saa megen Snille og Omløb, som Dannels og Læsning, maatte han blive en nyttig Embedsmand Han har en levende Interesse for sit Land, seer sig om paa de Steder, han befinder sig, og forsømmer intet til sin Oplysning. Lige saa artig som Baronen var, var Fruen ogsaa. Hun inviterede mig til Middag, skjøndt Baronen ikke var hjemme. De leve ganske en familie Alle Børnene, Lærere og Lærerinder ved Bordet, faa gode Retter Mad, velvillig Modtagelse og ingen stive Ceremonier udgjør Bordets Glæder. De tre ældste Døttre ere muntre, artige, forekommende Pigebørn.

Den 24de. Afsked hos Selby's. Betalt til Amsterdam

Den 25de ankom vi til Amsterdam.

Den 27de. Kl. 1 under Seil.

Til Hamborg ankom vi den 29de om Eftermiddagen

Den 2den October indtruffen i Kjøbenhavn.

Uddrag af Breve og Opsatser

1830—32.

Fra Begyndelsen af denne Periode findes en Del Rapporter, utrykte Piecer, Udkast til Avisartikler osv.; men dels er Indholdet for specielt, dels Omfanget for stort, til at de er kunne finde Optagelse. Af et enkelt Udkast aftrykkes engere nede (sammen med et Brev fra H. Foss) et større rudestykke, bl. A. fordi det viser, hvilke Tsch.'s Anskuelser om Skandinavismen paa den Tid vare.

Concept til Indbydelse til et 28.Mai-Selskab 1831.

Unægtelig er det den smukkeste Maade, hvorpaa Landsaatterne i en Stat kan lægge deres Agtelse for oven for Dagen, at de benytte dem paa den Maade, der varer meest til deres Hensigt. At stræbe mod dette laal er den gode Borgers Pligt.

Det har tydeligt forekommet Undertegnede, at et af Regjeringens Hovedoiemaal med den under 28. Mai dette Aar udgivne Kongelige Anordning angaaende Provindsialtænders Indførelse i Danmark maae have været at give Folket betimeligen Leilighed til at forberede og danne sig til Udøvelsen af de nye og vigtige Pligter, Staten har aalagt det, for i sin Tid med Sagkundskab og Dygtighed at yde Regjeringen den størst mulige Understøttelse, Institutionen giver Anledning til.

Dette Maal har jeg troet naaedes lettest ved Dan-elsen af Selskaber, der havde til Formaal ved gjensidige Ieddelelser og fortrinligen ved mundtlige Undersøgelser at vænne sig til ved offentlig Tale at behandle Anliggender af den Art, der ligge inden Anordningens Grændser, paa samme Maade som der alt findes Selskaber indstiftede for juridiske Øvelser, latinsk Disputats o. s. v.

Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer.

19

De, som dele denne min Anskuelse og som maatte være tilsinds at indtræde i et saadant Selskab, anmode foreløbigen om at tegne deres Navne og Stilling paa de Lister, som findes henlagte inden den, og dernæst at give Møde i den

Dette første Mødes Formaal skulde alene være at afgjøre, ved indbyrdes Afstemning mellem de Paategnede hvo der optages i Selskabet. Den, der ikke ved denne Afstemning faaer Stemme fleerhed for sig, optages naturligviis ikke.

Først efterat Selskabet ved saadan gjensidig Prøvelse har dannet sig, kan der skrives til nærmere Bestemmelse af Selskabets Virksomhedsform. Forhandlingerne herom blive paa en Maade Indledningen til selve Virksomheden

Cancelliets Resolution i Anledning af Indbydelsen.

Vice-Politidirecteur, Justitsraad Bræstrup har, som Hr. Politiechefen bekjendt, i en hertil indkommen Skrivelse begjært Cancelliets Bestemmelse for, om Samtykke kan gives til, at der efter en af Capitain Tscherning i Ud kast indleveret Indbydelse oprettes et Selskab, hvis Øie med skulde være at forskafe dets Medlemmer Dannelsesfor og Øvelse i offentlige Anliggendes Behandling.

I Anledning heraf skulde Man, ved at remittere hos følgende Bilag, tjenstligst tilmelde Dem til fornøden Efterretning og videre Bekjendtgjørelse, at Cancelliet ikke finder sig beføiet til at sanctjonere Associationer med et saadant politisk Formaal som det omhandlede.

Det Kongelige Danske Cancellie den 6te October 1831.

Til Chefen for Kjøbenhavns Politi og Kystpolitiet.

Dette Svar modtog altsaa Tscherning paa sin Indbydelse til 28. Mai-Selskabet i 1831; efterfølgende Breve vise, at han Aaret derpaa har ladet udgaae en Indbydelse til et Middagsselskab den 28. Mai, og hvorledes Indbydelsen er bleven modtaget af forskjellige Personer.

Fra Oberst Abrahamson. 27/5 32.

Jeg iler med at reparere en Sottise jeg har gjort: jeg havde reent glemt at der paa Grund af den aarlige Døvtummeconfirmation, som netop er imorgen, er stort ærer Gilde hos mig selv! Det gjør mig bandsat ondt, men det holder mig her og gjør at jeg altsaa maa være efterrettelig med Hensyn til Skydebanetouren imorgen.

Fra Professor J. L. Heiberg. 27. Mai.

Med megen Fornøielse deeltager jeg, og skal indfinde mig til bemeldte Tid. Hvis Nogen af mine Bekjendte er Lyst til at være med, hvorom jeg ikke tvivler, og Iændelsen fører mig sammen med dem idag, skal jeg inden imorgen Kl. 10 melde Dem det.

Fra Samme. 28. Mai.

En umaneerlig Forkjølelse, der især ytrer sig som Ioste, gjør mig det til Pligt, ikke at bebyrde Andre med min Nærværelse, og for min egen Skyld vover jeg heller ikke at gaae ud til Skydebanen i dette slette Veir. I min Tanke skal jeg være tilstede, og med min Familie klinke paa Provindsialstændernes Velgaaende. Jeg haaber, at De ikke betragter min forandrede Belutning som Vankelmodighed, men som tvungen Nødendighed. Hvis ikke nogen Anden gaaer i mit Sted, saa skal jeg naturligviis betale mit Couvert. I Aften stoler jeg paa, at vi have den Fornøielse at see Dem her.

Kjære Tscherning!

Tak for Deres venskabelige Proposition, men hvad jeg allerede i samme Anledning har svaret Capt. Ræder og Art.-Capt. Bruun, maa jeg nu ogsaa gjentage for Dem, at jeg finder Anledningen meget for ubetydelig til at kjenke den en saadan Opmærksomhed, og Udsigterne i Fremtiden for tvivlsomme og uvisse til at kunne glæde sig ved dem, være sig paa den ene eller anden Maade,

hvorfor jeg ligesaa lidet kan skjenke et saadant Gilde som tidligere Illuminationen i samme Anledning mi Bifald, da jeg virkeligen er af Deres tidligere Formening at Forordningen af 28. Mai er aldeles uskadelig for den Forfatning, hvorved Landet hidindtil er bleven saa stor og mægtigt.

Som begyndende Foreningspunkt imellem danske Mænd, der ville alt Godt og mene det ærligt med Konger og Landet, vil et Gilde eiheller synes mig saa ganske hensigtssvarende; thi hvor faaer man ikke Folk til at samles, naar man viser dem Glas og Flasker i Perspectiven, og den Aand som da fremkaldes er neppe der Viin værd, der fremkalder den hos de Fleste. Det er nu engang min ufravigelige Mening: at den Deeltagelse og Begeistring, vi tildeels Alle savne, ikke maa være noget Drivhuusplante, men opelskes i Friland, hvis den ikke ligesnaart skal visne, som den maaskee kan bringes til at spire op for et Døgn.

Disse Yttringer er jeg overbeviist om De ikke mis- kjender, fordi jeg her uforbeholdent fremsiger dem, hvor de maaskee ikke høre hjemme, men jeg vilde blot lade Dem vide at jeg har alvorlige Grunde, hvorfor jeg ikke strax følger, naar Glæden synes at vinke, og naar, hvad jeg er overbeviist om, oprigtig Velvillie kalder.

Deres ærlig hengivne
Blom.

Med megen Tak for Deres Underretning: at den finder en festlig Forsamling Sted i Anledning af den 28. May, maae jeg tillige beklage, at jeg ikke kan deeltage deri, paa Grund af: at jeg venter en Beslægtet hertil fra Landet, med hvem jeg muligen endnu i Eftermiddag reiser bort herfra Byen. Imidlertid kan jeg ikke for- dølgte: at jeg, saavel som enhver rettænkende Mand, glæder mig inderlig over en Foranstaltning, som i Fremtiden

gesom vor nuværende Konges liberale Regjering for ærværende Tid, vil sikkre os for al vilkaarlig Behandling.

28. May 1832.

Med Agtelse Deres
Malling.

Kjære Tscherning!

Gjerne deeltog jeg i Colatsen idag og takker Dig for din venskabelige Indbydelse, men kan ei benytte mig af den, saa gjerne jeg end ville, deels har jeg temmelig ravnalt, deels er min Kone atter syg saa at jeg saa langt fra Hjemmet og i saa lang Tid uden Efterretning ville være ængstelig og saaledes spille en maadelig Rolle mellem Indre mig for endeel ubekjendte Mennesker.

En Lystighed gad jeg gjerne være med ved, dersom en Lille i Vognmagergaden idag kunne faae sine Ruder adslaaede! Præsten Dichmann har ingen Tid, han takker.

d. 28. May 1832.

Din
N. B. Krossing.

Der findes endnu flere lignende Afslag paa Indbydelsen, vedens der ogsaa findes mange, der tage imod den; saaledes skriver David:

Ved min Hjemkomst fra Landet igaar Aftes fandt jeg en Anmodning fra Professor Petersen om at deeltage i det bevidste Gilde, og i Anledning af „Anledningen“ sagde jeg ja, endog før jeg vidste, fra hvem Indbydelsen var udgaaet. At jeg nu siger: ja, ja, er naturligt. Vi sees altsaa Kl. 4.

28/5 32

Deres
C. N. David.

Af dem, der toge imod, kan nævnes Clausen, Forchhammer, Ørsted, Professorerne Schouw og F. C. Petersen, Bøttger, Montorchef i tyske Cancelli, Francke Cancellist, Decker Fuld-

mægtig i tydske Rentekammer, med Flere, af Artilleriet i Bruun og Falbe. Fuhrmann mener at see et antilibera Skridt deri.*)

Breve fra Tscherning til F. H. Hegewisch i Kie

20. Januar 1832.

Mit Svar paa Deres ærede af 13. burde maaskee begynde med en Undskyldning, fordi jeg ikke svarer i det Sprog, hvori jeg er tiltalt; men det er mig magtpaaliggende at sige nøiagtig hvad jeg tænker, og dette kan jeg ikke paa Tydsk, som jeg i lang Tid ingen Øvelse har haft i hverken at skrive eller tale. Derfor har jeg valgt det Danske, som jeg desuden veed De forstaaer. De forekommer mig desuden, at et Hovedmiddel til at fremkalde den saa nødvendige Eenhed mellem Holsteen og Danmark er at stræbe efter at forstaae hverandre tilfuld og lade hver tale sit Maal, og saaledes ganske tilside sætte Vanskeligheden fremkaldt af Sprogforskjelligheder

*) Fra P. A. Tutein paa Møen findes et Brev til Tsch. af 12. Mai 1833, saalydende:

„De skriver mig at den 19. Mai skal en foreløbig Forsamling finde Sted for at afgjøre om og hvorledes d. 28. Mai bør høitideligholdes. Jeg er meget nysgjerrig for at erfare Udfaldet, men jeg kan ei undertrykke min Frygt, at man ville sky trække sig tilbage, og de der ei gjøre det ville være talstærke nok, til at lade deres Røst fornemme i Ørkener; Handelsstanden bliver hvert Aar ubetydeligere; Blachs og Jacobsens Fallissementer have givet Naadesstødet. Tilsidst blive ikkun Plebs og Embedsmænd tilbage, disse Mørkets og Landhedens Dyrkere. I Sandhed der hører meget til ei at tale Modet. De føier i Deres Brev endvidere til: „Skulde en saadan Fest faae nogen Betydning, maatte den gjenklinge i hele Landet“. Jeg ønskede at De ville udvikle dette noget tydeligere, thi jeg indseer ei hvorledes det skulle gaae til. Vare fra Begyndelsen af Filialforeninger dannede i Provindserne efter de i Hovedstaden, saa kunne disse være traadt i hiins Fodspor ved denne Leilighed, men nu i dette Øieblik, hvor den i Hovedstaden ligger paa Sottesengen, maae jeg ansee det for umuligt at vække nogen Interesse for denne Sag i Provindserne. Do jeg venter efter Forsamlingen d. 19. strax ved Dem at vord underrettet om Resultatet. Lader der sig noget udrette skjønt jeg vistnok ei svingte den gode Sag, men efter Kræfter kan drage mit.“

Jaar vi betænke, at en Time daglig vel anvendt i et Aar f vort yngre Liv er meer end tilstrækkelig til at sætte s i dette gjensidige, som mig synes, nyttige og fornuftige Forhold, saa forekommer det mig utroligt, at vi ikke ere allerede og at det ikke hører til det selskabelige Livs aglige Tildragelser at høre Holsteneren og den Danske alle sammen hver i sit Sprog. Blev dette først Vane i de daglige Forhold, saa kjendte vi snart hverandre nøiere og indsaae, at Eenhed og ikke Deling bør være vortælleds Maal, og at en fælleds Nationalforsamling vel kan ende Sted, saasom man der, ligesom i Selskabslivet, fortaaer hverandre, skjøndt hver taler sit Modersmaal.

Det er høist begribeligt for mig, at Holstenerne, der alle et fælleds Sprog med det store europæiske Centralfolk, hidtil ikke havde synderlig Tilbøielighed til at lære et danske, helst de ansaae dette Sprog paatvunget dem om Indledningen til en stor Incorporeringsact, hvorved man, efter at have skildt dem ved de reelle Rettigheder, gsaa vilde berøve dem de formelle. Men nu er Forholdet omdret. Danmark, det vil sige den velsindede Deel af Folket, ønsker ikke, at Holsteen berøves den mindste Ret, et betragter derimod denne som et godt og sikkert Hvilepunkt, hvorpaa det lægger sin Haandspage for at rokke en Steen, der trykker det selv, det arbitrære System emlig.

Danmark kan kun frygte een Ting ved den nøiere Forbindelse med Holsteen, at de feige Hensyn, som man saa høiere Steder synes at ville tage til nogle Nobilitæmiliers tillistede og indbildte Rettigheder, skulde bringe Aristocratiet igjen paa Benene i Danmark, og at dette saaledes tabte den eneste Frugt af 170 Aars Absolutisme, Adelsvæsnets Undergang.

Men denne Frygt blev til intet ved en fuldstændig konstitutionel Forening af begge Stater, thi de ægte holsteenske Patrioter taxere Adelskabets Uvæsen ligesom i Danske, og netop dette vilde blive Foreningspunktet

for begge Landes ægte Constitutionelle. Holstenerne vandt i Foreningen en kraftig Støtte mod Adelsvælden, Danmark vandt at det ligesom overførte paa sig Holsteens for melle Rettigheder. Om de reelle kan Talen efter min Mening ikke være; dem besidder hvert Folk, men Skinne er ofte mere end Virkeligheden.

Vi skylde alle særdeles meget til de Mænd i Holsteen som først og kraftigen traadte frem for den gode Sag de satte i Bevægelse det eneste Motiv, som virker her Frygten. At de ikke fandt den Gjenklang hos os, som havde været ønskelig, laae meest i den Paastand de gjorde for Schlesvig, istedetfor at gjøre den for hele Danmark Vi kunne ikke tænke os, at Eidergrændsen skulde ophøre at være Danmarks Grændse, enhver Afsondring indenfor den ansees her som Usurpation. Skjøndt Tydskland ved endnu er en temmelig løs S sammensætning, saa gjøre vi os ikke Illusion over dets rette Tilstand, at det nemlig stræber efter at consolidere sig paa den ene eller den anden Maade, enten som Foederativstat, idet Smaa fyrsternes Vælde undertrykkes af republicanske Former, de store udelukkes, og Bundsforsamlingen uddanner sig til en kraftig Regjering, lig den nordamericanske, eller som nordtydsk, sydtydsk og vesttydsk Stat, derved at de større Stater uddanne sig efter de omliggendes Ønsker og disse derpaa smelte sammen med dem. Hvilken af Delene der indtræder, saa hører Holsteen og hvert Stykke af den nuværende danske Stat, som dermed er inderlig forenet op at være dansk. Var Sønderjylland til den Tid saaledes forenet med Holsteen, som de holsteenske Skribenter havde ønsket, og kun forenet med Danmark ved det fælede Overhoved, saa var det altsaa tabt. En inderlig og constitutionel Forening derimod af baade Holsteen og Schlesvig med Danmark vilde gjøre en saadan Fremtid lang mindre farlig, thi da kunde den benyttes til en Afsondring bag Elbgrændsen.

Imidlertid indsaae vi vel, at ingen Tvang burde her anvendes, og at Danmark kun havde havt eet Middel til at forbinde Sønderjylland og maaskee Holsteen fast med sig, ved nemlig at benytte sin heldige Stilling til hurtigt fremtræde med en Constitution i høist liberale Former, lig den norske f. Ex., medens Schlesvigholsteen arbejdede sig tungt og langsomt igjennem de derværende forviklede Forhold; et saadant Skridt havde overhugget den gordiske Knude og vundet et stort Partie for Danmark i hine Lande. Flere velmenende Mænd indgav Memoirer i denne Aand, flere Smaa skrifter pegede derpaa, men Hofpartiet, de holsteenske Herremænd, og det hessiske Prindsepartie, fik Overhaand. Sagen blev omvendt, vi bleve reducerede til platte Efterabere af Preusserne, og fordømte til langsomt at slæbe os i nogle år for Hoffet og Aristocratiet stemte Juristers Fodspor. Fra den Stund haabede vi kun lidet paa en heldig Combination med Schlesvigholsteen og tænkte mere end nogeninde paa en skandinavisk, der nu ligesom var paanødt os. Men ingen Forening med fremmed og hidtil fjendtlig Magt lykkes godt for den der er uden Kraft og Styrke, derfor maatte vi see til vort Værnesystem. Ved at betragte dette kastede vi tillige et forskende Blik paa den hele Regjering som den har været under nærværende Regents Auspicier, saasom den fra sin Oprindelse har givet sig tilkjende som militairisk. Naar den nu har præsteret noget saa lidt tilfredsstillende i sin Hovedretning, hvor Kongen personlig har styret alt, hvad kan man da vente af den i det Hele, paa hvilken Grund vorder man den Tillid? Hvad er den Krigsmand værd, som fra Morgen til Aften klæder sig og sine Mænd i Staal og øver dem i krigerske Færdigheder, men hvergang Krigen er der, undgaaer den varligen og kjøber Freden for enhver Priis, kun ikke med sit Hjerteblood, ja ikke endog med sin Fingers Blood?

Saa gjerne havde jeg ønsket at kjende et Midde til at bringe den bedre Deel af os til at lade sin Under søgelses Fakkell kaste et roligt Skin paa Begivenhederne og dernæst dømme om ikke den Klippe, hvorpaa saa mange bygge med saa fast et Haab, er et letsindigt Irllys, der lokker dem til at spille Tiden paa en tanke løs Vandring i en Labyrinth uden Udgang; thi jeg troer at først naar denne Erkjendelse bliver almindelig, faaer vor Stræben Fasthed og Kraft og et heldigt Udfald. Og sandt er det, hvilken væsentlig Grund have vi til at virke selv, saalænge vi med fuld Overbeviisning vente Hjælp fraoven?

For at gjøre Udveksling af Ideer om Landets Sagen mere almindelig, forsøgte jeg paa at oprette et Selskab der havde denne Tendents, men Annoncen derom blev efter flere Maaneders Deliberation, forbudet. Hvad der nu er at gjøre paa lovlig Vei indseer jeg ikke saa lige og dog er det vist at der maae handles, at Ord, som Hr. — meget rigtig siger, om de end ere nok saa imperativiske, ikke fremme Sagen meget, thi — desværre handle de, af hvem den gode Sag skulde beforders, ikke om Overbeviisning om dens Gyldighed, kun Frygt for Tidens Gjæring er Drivfjedren til nølende Concessioner, men Frygt viser ogsaa vor Historie, især Krigshistorien, kan i Hast bringe til ethvert Offer.

Men mit rige Stof fører mig for langt omkring, der Glæde det giver mig, at udfolde mine Anskuelser for er oplyst og kraftig holsteensk Patriot, har ført mig til næsten at glemme, at jeg er indenfor et Brevs Grændser hvis Hovedbestemmelse dog skulde være at yttre mig særdeles Taknemmelighed over at modtage Deres Brev Yttringer, som De Hr. Hegewisch er saa god at bruge imod mig, er den største Løn, jeg kan høste af mit lille Arbeid; maatte ethvert af dem bringe mig en saadan Mands Agtelse, saa vil jeg gjerne derfor bære mangfoldiges Misnøie.

De ønsker mig snart fremmet til en Stilling, hvori mine Ideer kunne blive til Handling, og sammenligner mig i denne Henseende med en stor Mand, der i meget var mit Forbillede; men forudsat at jeg virkelig besad de Gaver De tiltroer mig, hvorom man saa vanskelig kan dømme a priori, saa kunde jeg dog ikke under nærværende Omstændigheder ønske mig ind i det høiere Forretningsliv. Enhver Mand, der tænkende som vi, begavet med Dygtighed til at handle og besjelet af selvopoffrende Iver for det han ansaae for den gode Sag, nu blev sat paa en høi Post, vilde staae ene og afsondret, ikke være istand til at vinde et omfattende Standpunct, men maatte nøies med stykviis Forbedringer, der, savnende solid Grundvold, vilde være af usikker Bestand. — — —

Andet Brev til Hegewisch.

Endelig kan jeg have den Fornøjelse at tilstille Dem mit Nr. 2 om Væbningssystemet. Dets Hensigt er at holde denne Materie paa Bane, for at Publicum mere og mere kan gjøre sig fortrolig med Ideen og indsee, at et saadant Væbningssystem langtfra ikke er saa fjernt, langtfra ikke saa plagende, som almindeligviis troes. Det skulde applanere Veien for Nr. 3, i hvilket jeg agter at udvikle Systemets Grundsætninger, vise som Exempel dets Anvendelse paa en enkelt Provinds, beregne Udgiften dermed forbunden, og endelig vise, hvorledes Overgangen fra det Nuværende til det Foreslaaede kan skee.

Da Landsforsvaret er den Gjenstand, der meest opfordrer til Enighed, saa forekommer det mig, at Væbningssystemet er meget skikket til foreløbigt Foreningspunct for den offentlige Mening; det er desuden heri, at Regjeringen meest har kundgjort sin Svaghed, og altsaa herimod, man maae hendrage alles Blikke, for at bringe dem til Erkjendelse af at den behøver at stimuleres og styrkes.

Hvad Hr. Justitsraadens Slutningspuncter angaae, da er Nr. 1 alt besvaret. Hvad Nr. 2 angaaer, da er

det unægteligt, at Finantsvæsnet er det som først burde angribes, og jeg er ganske villig til at række Haander hertil; men jeg er overbeviist om, at denne Steen ikke væltes afveien ved lemfældige Midler, thi Kræbsskader findes netop der hvor man mindst vil være den bekjendt nemlig ved Udgifterne til Hofstat og det store organiserede Betlervæsen (Gratialesystemet), hvorved de Høie og Høieste købe underdanige Tjenere og Kjerlighed. Betänk blot Antallet af Slotte og store Bygninger, som holdes for Kongen og den kongelige Familie, Antallet af Hofholdninger, Marstal etc. etc., og De vil snart erkjende, at Taler om oeconomisk Hofholdning er en Fabel, at den koster Millioner. Men dette vil man ikke være bekjendt, thi herpaa vil man ikke spare, det generer, er ubekvent. Det egentlige militaire Budget for Landetaten er jeg Besiddelse af, det beløber omtrent 2,400,000 Rbd. Sølv og er mere end tilstrækkeligt, naar mit System gaae igjennem. (Julirevolutionen havde til væsentlig Grund at Hoffet havde brugt formange Penge, derfor kunde Kongen ikke tage et liberalt, men maatte tage et Hofministerium.) Det var unægteligt godt strax at betragte Kongen som udenfor Blame, men det er næsten ugjærligt især i Krigsvæsnets Sager, siden Collegiet og Generaladjutanten kun betyde saare lidet, og Kongen derimod er Alt; ethvert alvorligt Angreb træffer ham strax og bliver derfor afviist. Der findes eiheller nogen Authoritet der egentlig har Krigsbestyrelsen, thi Collegiet er igrunder kun et Regnskabscollegium, og Staben har intet med de administrative at gjøre, det er igrunder Kongen selv der fungerer som øverste General og Krigsminister. Hvad der denne Henseende skulde skee, maatte komme fra Stænderne og de skulde jo intet have at gjøre med Budgettet. — 3) Jeg nægter ikke, at det hidtil er uvist om Arvemonarchien kunne bestaae uden en Arveadel, der synes at ligge en Modsigelse i at forkaste Arveembedet overalt undtagen for Regenten; det Modsatte er imidlertid heller ikke beviist

eg skjelner imidlertid imellem Paireriet og Adelen. Iint naar det forudsætter tilstrækkelig Formue og paa-
 ægger Pairsforretninger, men udelukker fra Hofembeder,
 r neppe farligt, men at skabe det, hvor det ikke eksisterer,
 r maaskee ikke nødvendigt. I et lille Land er det langt
 arligere, at Prindseracerne udbrede sig i det uendelige.
 t indskrænke dem til nogle enkelte af de nærmeste,
 ar vist meget vundet. Gode Love mod Embedscumul,
 'ormindskelse af offentlige, men Formerelse af communale
 g municipale Embedsmænd, som Communerne valgte, samt
 indskrænket Valgbarhed, vilde være det rette Middel
 l at hemme de yngre Sønner af Adelige fra at erhverve
 nden Ansættelse end den deres Dygtighed giver Krav
 aa. At combinere Princippet af det norske Odelsting
 ed Paireriet lod sig maaskee udføre med Held, og jeg
 r ganske beredt til at opoffre min personlige Mening
 or denne, saafremt en saadan Grundsætnings Antagelse
 unde fremme Dannelsen af en compact Masse af eens
 lening og med eens Hensigter.

4) Det suspensive Veto behøves ikke, naar Repræ-
 entanterne forbeholdes Initiativet, thi saa kan stedse
 en forkastede Lov komme frem igjen; er den god, gaaer
 en tilsidst nok igjennem.

5) Mod de middelbare Valg bør vi sætte alle Kræfter,
 e passe os ingenlunde; de kunne kun have deres gode
 ide, hvor Befolkningen er tyndt fordeelt over en stor
 trækning og Forbindelserne vanskelige.

Med Hensyn til Beskatningens Fordeling mellem
 Hertugdømmerne og Resten af Danmark, saa troer jeg
 ustitsraaden tager noget fejl. Hine leverer, saavidt
 ligt hos os kan crfares, omtrent mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{3}{8}$ til
 tatsudgifterne. De indirecte Skatter ere tildeels uhyre
 øie i Danmark, hvor Grundskatterne eiheller ere smaae,
 g vel omtrent lige med de i Hertugdømmerne. Capital
 nlægges med større Fordeel i Holsteen end i Danmark,
 vis dette ikke var, saa vilde den flytte sig fra hiint til

dette. Velstanden er ogsaa større hist end her. Des uagtet er det vist, at Holsteens Klage er retfærdig, a begge Lande, skjøndt under eet Scepter, kjende hverandr for lidet, og at de holsteenske Fordringer stedse hav været seete i et urigtigt Lys i Kjøbenhavn. Folket ha lidt under denne Spaltning, gid den var tilende, gi Folket faae en lovlig Vei til at udtale sig, thi ude dette er ingen Fremskriden mulig. Visseligen er je beredt til at staae fast ved dette Ønske og at besegl det med min sidste Blodsdraabe, det være her eller Holsteen. Intet ligger mig saameget paa Hjertet, son at bevirke en Forbindelse mellem de patriotisksinded Mænd paa begge Steder, for at de kunde danne e kraftig offentlig Mening og stræbe mod et bestem Maal. — — —

Tredie Brev til Hegewisch.

— — — Med Hensyn til Holsteens og Schlesvig indbyrdes Forhold og igjen deres Forhold til Danmark da indrømmer jeg, at det maaskee ikke godt lader sig gjøre at tilveiebringe det anderledes end som en Union mellem Holsteen og Schlesvig paa den ene Side og Resten af Danmark paa den anden; thi jeg indseer, a Regjeringen i en Række af Aar har ved ukloge Forholdsregler forberedet en saadan Tilstand; men jeg ka ikke nægte, at et saadant Arrangement forekommer mig a maatte føre til et daarligt Resultat for Danmark, saalæng som — a) Arvefølgeloven er forskjellig i begge Lande, — b) Holsteen udgjør en integrerende Deel af det tyske Forbund og ikke er forbundet med Danmark uden ved Regentens Person, altsaa ved en blot Tilfældighed, selv om Arvefølgeloven var den samme. Regenten in abstracto og Regenten personificeret er jo to forskjellige Ting; den første er Statsmagten selv, udtrykt i en bestemt og continuerlig Form, den anden er det i et vis Tidsmoment stillet frem for os i Discretionen. To Lande:

irkelige Forening finder desaarsag kun Sted, naar den abstracte Regent i begge er forenet til Eenhed; men det an ikke skee med Holsteen, der i denne Henseende har indgaaet et andet Forbund, thi den tyske Forbundsraad med alle sine Skrøbeligheder, fremstiller de forskjellige tyske Staters abstracte Regenter forenede til en Regentenhed; — c) saalænge som endelig Holsteen og Schlesvig paa den ene Side og Jylland og Øerne paa den anden ikke i ruden deres Provindsialrepræsentationer have en Unionsrepræsentation, der handler for hele Unionen i den høiere phære, saaledes som Provindsialforsamlingerne hver for sin Deel i den lavere, omtrent som i Nordamerica.

Foruden hvad der i det Foregaaende er sagt om et svage Baand, Forbindelsen ved Regentpersonen giver, kommer her endnu nogle practiske Bemærkninger til.

En Stat, der har to særskildte Bestanddele uden ellers Repræsentation, maae enten overlade til den administrative Deel af Regjeringen at afmaale og berændse Statsudgifterne og dele dem mellem begge Parter, eller isaafald ingen skarp Control kan udøve, men maae være tilfredsstillet med at fordele Byrden efter bedste Evne, eller hver Deel maae have sit afsondrede Finantsvæsen, hvilket svækker Statsmagten og frembringer i anskelige Øjeblikke Skinskyge mellem Delene. Administrationen benytter desuden altid slige Forhold til at stæffe sig Myndighed ved at holde Striden jævnt vedlige og snart støtte den ene snart den anden Deel. Slige Forhold viser Historien paa hvert Pagina, enten findes ringehed i de afsondrede Unionsdele, eller disse betragte sig som forandrede med Nid. Danmarks og Holsteens Fortid aflever et høist talende Exempel. Deres Nutid, hvor den administrative Deel af Regjeringen er eneherkende, er en ligefremme Følge af tidligere Jalousi.

Disse og flere Gjenstande afhandlede bedst imellem sig, naar vor politiske litteraire Forbindelse var mere levende, saaledes som Hr. Justitsraaden gjør opmærksom

paa; men hvorledes tilveiebringe en slig Forbindelse? Boghandlerne her, med hvem jeg har talt, klager over at deres Sendinger til Holsteen mislykkes ganske, at selv de kostbare Avertissementer ikke lønne sig, at ikke ti eller tolv Exemplarer af Smaaskrifter afsættes paa denne Vei.

Der maatte udfindes et ganske nyt Middel til at befordre denne Sag. Jeg har tænkt paa at udgive et Blad under Tittel „Dansk stændisk Avis“, paa Tydsk og Dansk, og saaledes at Subscriptionen gik over hele Landet og at hvert andet Nummer redigeredes i Kiel, hvert andet i Kjøbenhavn, eller noget Lignende; maaske de Herrer i Kiel kunde udfinde et bedre Middel.

Brudstykke af et Udkast til en Artikel om Skandinavismen osv.

Danmarks Udstrækning og Folkemængde tillader det ikke at sætte sig i Rang med de andre europæiske Stater. Som Militairstat betragtet, naar undtages nogle af de tyske Forbundsstater, hvilke dog ere mægtigere ved deres politiske Forhold, da er Danmark den mindste Stat i Europa, et fladt Land, bestaaende af flere Øer, der ofte ikke ere istand til at understøtte hinanden. Blev Halvøen angrebet og Vaabenlykken svigter i Begyndelsen, da er snart den hele Tunge oversvømmet af Fjenderne og derved over Halvparten af vore Forsvars kræfter fratagne os; er vor Fjende tillige Sømagt, da forhindrer han Forbindelsen imellem Øerne, og disse maae falde særskildt, om de end gjorde det modigste Forsvar. Danmark maae derfor søge ved sine politiske Forbindelser at undgaae at blive indviklet i nogen Krig som føres i dets Nærhed og som kunde forplante sig ind i dets Provindser, det maae søge at skaffe sig saa danne Forbindelser, at dets Grændser blive uangribelige. Af denne Natur er den holsteenske Grændse, saalænge det tyske Forbund kan holdes i Hævd, thi da kan ingen Fjende betræde Holsteens Grund, uden at Danmark

ar det hele Forbund til Allieret. Det maae derfor være en danske Konge vigtigt at være Holsteens sande Herig og velanskrevet Forbunds fyrste, der stedse af al lagt søger at opretholde det tyske Forbunds Samrægtighed og dets Rigsdags Uafhængighed, og søger at forhindre at det ikke bliver en eller anden mægtig Fyrstes Spilleboldt. For at understøtte denne Plan vil den danske Regjering finde Understøttelse hos de fleste af de tyske Fyrster, der ikke kun have Lande der afhænge af Forbundet, hos Preussen eller hos Østerrig, saalænge disse to Stater ikke blive enige om at dele hele Tydskland, og hvis dette skulde blive Tilfældet, da hos Frankrig og Rusland, der ikke kunne med Ligegyldighed see paa, at disse 2 Stater blive for mægtige. England, hvis Beliggenhed giver det Anledning til at rette sin politiske Gang mindre efter sin Sikkerhed, som ikke saaledes er i Fare, end efter sine Handelsfordele, der udkræver en Mængde Lande der uden Vanskelighed modtager dets varer, England, siger jeg, maae tage en ganske egen Indflydelse paa det tyske Forbund, det vil hverken kunne lade at det opløses for at danne et eller to mægtige Monarchier, heller ikke vil det tillade, at det bliver fuldkommen organiseret efter den nuværende Form; begge dele vilde snart frembringe en Gjensidighed i Handelslovene, som ikke kunde passe med Englands nuværende System. Efterat Danmark har sikket sig paa den ene Side ved at tage sin rette Plads som holsteensk Fyrste paa den danske Rigsdag, maae det paa den anden Side sikre sig ved at indgaae den nøieste Forbindelse med de andre nordskandinaviske Riger; men denne Forbindelse maae ikke blive en af de Alliancer som man bryder uden umvittighed, den maae styrkes ved gjensidige Handelsfordele, ved at de tvende Folk lære at kjende og at agte hinanden, Patriotismen maae udslukke det Nationalhad, som saa længe har adskildt to Folk af samme Herkomst, der næsten tale samme Sprog og hvis forskjellige

Producter synes at kalde til Forening for gjensidigen benytte dem. En falsk Politik og fremmed Indflydel har vedligeholdt i flere hundrede Aar den Splid, som har svækket begge Lande; en saadan Erfaring maae dog v engang frugte og bringe dem til den Erkjendelse, at kun Eendrægtighed kan give dem igjen, hvad Tvist og Uenighed røvede dem. Sverrig maae ønske denne Forbindelse lige saameget som Danmark; thi uagtet Foreningen med Norge er det ikke i Sikkerhed for udvortes Fjender og dets Mangel paa de Producter, der ere umiddelbar Livets Underholdning, er kun derved blevet større. For nogle Aar siden syntes dette Foreningspunct at være nær, men pludselig syntes den at være fjernere end nogensinde, for Øjeblikket er næsten ingen Udsigt til denne Forening kan skee under samme Fyrste; thi begge Huse have Arvinger, og neppe troer jeg at nogen dem har isinde at resignere til den andens Fordeel; offere sig saa ædelmodig for sit Land, til et saadant Skridt hør maaskee et meer end menneskeligt Væsen. Men derfor kan Landene godt indgaae en fast og varig Forening, kun maae man lede Forhandlingerne saaledes at fremmed Indflydelse ikke kom i Spillet; thi sikker mere end een Magt vilde med Uvillie see Foreningen af 6,000,000 af en kjæk og ædel Stamme, lige begavede intellectuel og physisk Henseende, der besidde i deres Land alle Nødtørftighedsproducter og mere deraf end der behøves, der har herlige Havne og regjere Indgange til Østersøen, hvis Skibe snart ville bedække Oceanet og bringe Kundskaber og Rigdomme tilbage fra fjernes Egne. Danske, Svenske, Norske, see saadan er det en svage Gjenskin af det glimrende Perspectiv, der ventede Eder, naar I bliver det som Naturen har bestemt Eder til at være; Venner og Brødre.

Efterat Danmark saaledes har styrket sig og sikket sine Grændser, maae det ikke troe sig i Sikkerhed, da Politik maae stedse værne om det, ikke ved at ven

Lappen efter Vinden, thi tidlig eller seent vil en saadan
 ære skadelig, men ved Redelighed, Forsigtighed og
 Flogskab. De som fører Roret maae vel erindre sig; at
 Uafhængighed bestaaer i at kunne udføre sit Forsæt
 uden at frygte Følgerne, at kunne see sit Fald imøde
 uden at frygte, og at den ei er frie, som bærer Navnet
 heraf, men hvis slaviske Aand bringer ham stedse til at
 udføre en andens Villie, ofte stridende mod hans egen,
 at en Nation ofte er stoltere i sit Fald end i sin
 Væren, og at Helten, der faldt for den gode Sag, lever
 sig, da derimod den svage, der ikke antog nogen Sag,
 aldrig levede eller i det mindste kun levede for sig,
 ukjendt af alle andre. Et Folks Uafhængighed be-
 staaer i dets bestemte Villie hellere at ophøre at være
 end at ophøre at være hvad man er. En rettænkende
 dansk vil sikkert hellere see det danske Navn ophøre
 om Folk; end han vil see det besmittet med en Skam-
 plet. Naar Nationalfølelsen er saadan, da kan Politikken
 et tage sin Retning. — Efterat man ved de fornuftigste
 Forholdsregler har søgt at værne om Danmarks Fred,
 har undgaaet en Angrebskrig og skaffet sig Anseelse og
 Rigdom ved sin Handel, ved sin Vindskibelighed, ved
 sin Oplysning og ved sin Nationalaand, maae man ikke
 lemme stedse at være beredt paa at forsvare sig djervt
 mod ethvert voldsomt Angreb. Da, som vi allerede tidligere
 have sagt, Danmark ikke kan holde nogen tilstrækkelig
 taaende Armee for at modstaae en fremmed Magt,
 saa maae hver Borger være Soldat. Jeg forstaaer her
 ved at være Soldat ikke at han staaer indskrevet i
 Regimentruller og kommer af og til tilsammen for at
 resertere Gevær; nei, min Mening er at han af egen
 Drivt og ved given Opmuntring maae have gjort sig be-
 kjendt med Vaabenbrug, har afrettet sit Legeme dertil
 og gjort sin Forstand skikket til let at modtage de
 Uundskaber, som behøves for at tjene i Krigernes Rang.
 Men for at gjøre hver Borger villig til at tjene sit

Land som simpel Soldat, da maae Soldatens Navn gjøres hæderligt, og dette kan kun skee ved at udbrede Udskrivningen af de faststaaende Tropper til alle Klasser, at indrette Krigslovene derefter, at give Soldaten Leilighed til at kunne ved sine Fortjenester erholde enhver Militairgrad og at opdrage Officererne saaledes, at de indgyde Agtelse ved deres Viden, ved deres Opførsel, ved deres uinteresserede Fædrelandskjærlighed og sande Borgerfølelse. — Paa den anden Side maatte den faststaaende Armee kun være liden, men den maatte være udvalgt; den maatte bestaae af tvende Dele, den ene omtrent 6000 til 7000 Mand stærk, som den ganske Tjenestetid igjennem ikke forlod deres Fæner, den anden skulde bestaae af Cadrene af de øvrige Tropper, samlede i forskjellige Exerceerskoler. — — —

Brev til Tsch. fra Artillerikaptain H. Foss i Norge. *)

Christiania 12. Juni 1832.

— — — — En Forbindelse imellem de 3 nordiske Riger, bygget paa rigtigere Principer end Calmar-Unionen, synes vistnok at kunne vorde til fælleds Held for alle 3 Nationer; men dette forventede Held af en saadan Forening er imidlertid betinget af mangfoldige Omstæn-

*) Denne Mand havde i et Brev af 14. Mai 1832 fornyet et Ungdomsbekjendtskab med Tsch. og sendt ham en varm Tak for hans Skrifter om det danske Væbningsvæsen og de der udtalte Ideer, som han selv i Norge havde gjort sig til Talsmand for. Det hedder bl. A. i dette Brev: „Jeg anseer os som Stridende, hver i sit Land, for den samme Sag, der sikkerlig har mange Modstandere. En Soldateraand — der langtfra ikke er det samme som Krigeraand — en Isolering af Kriger og Borger, der stiller dem i et fjendtligt Forhold, en militair Stolthed paa den ene Side og Krigerens Nedværdigelse paa den anden til et blindt, villieløst Redskab i de Magthavendes Hænder, alle disse stygge Levninger fra en svunden Tidsalder og de staaende Hære ere langt mindre udryddede, end man

igheder. Norges rene repræsentative Forfatning, uden Adel og Stænder, er formodentlig en Torn i Øiet paa det svenske Aristochratie. Naar Danmark engang faaer en repræsentativ Forfatning, forekommer det mig rimeligt, at den mere vil nærme sig Sveriges end Norges; thi den danske Adel er ikke lidet talrig og har megen Indflydelse. Den mindste Stat i en saadan Forening lykkes det sjelden at bringe sine Institutioner til Normalmaalestokke for de fælleds Institutioner, om end Forfættelsen og Tidsaanden stemple dem til saadanne. Reactionen har endnu overalt i Europa en frygtelig Kraft. Den spores her som overalt. Jeg maa tilstaae, at jeg frygter for, at den muligen kunde yttre sig farligere end os, om vi paa den ene Side havde Sverige, med Adel, Stænder og Suite, og paa den anden Danmark, ligeledes med Adel, Stænder og en, ved en liberal og god Konges lange og milde Regjering, hos Folket dybt indprentet Kjerlighed til det absolute Monarchie. Det kunde vel ogsaa være et Spørgsmaal, om vort, i politisk Henseende, heldigt situerede Norge, som Medlem af en betydende Unionsstat, ikke blev mere udsat for Deeltagelse i Europas Feider end det nu i sin Ubedydelighed er. Jeg har ikke villet dølge Dem disse Betænkkeligheder, skjøndt de ikke ere nogen moden Overveielse, men kun Øieblikkets Fostre, idet jeg lægger Deres Brev for mig til Besvarelse; thi jeg har ikke overtænkt denne Sag saaledes, at jeg kan have nogen fast Mening. Angaaende de Fordele en saadan Forening

af Tidsalderens Oplysningsgrad og de nærværende Samfundsforhold, skulde formode. Den oplyste Militair, der, hævende sig over sin Stands Fordomme, med Redelighed, Klarhed og Frimodighed tager Bladet fra Munden, fortjener almindelig Agtelse og Tak af hver brav Mand. De vil sikkerlig have høstet denne fortjente Løn blandt deres Landsmænd. Modtag ogsaa den Vennehaand som fra et fremmed Land, men af en fordums Kammerat, rækkes Dem.“

fornuftigviis kan tænkes at medføre, maa jeg være aldeles enig i hvad De herom anfører, og tænker mig desuden for Dannelsens, Litteraturens og Videnskabelighedens Fremme herlige Frugter af en saadan Trippel-Union. Dog alt dette er noget som De veed bedre end jeg, da De har gjort denne Sag til Gjenstand for Deres Overveielser. Jeg har aldrig bemærket at Ønsket om at faae vor gamle Søster Dania med ind i vor nye Forening, var levende her i Norge. Ideen herom er neppe opstaaet hos ret Mange, og har den opstaaet hos en Enkelt, er den maaske strax igjen jaget paa Døren ved Tanken om at den ei var realisabel. I Sverige troer jeg snarere at dette Ønske er mere levende. Tegnèr udtaler det et Sted ganske uforblømt i disse Linier:

Den Dag skall gry en gång som Nordens ära kröner
och enar Asars barn på Asars jord,
då Gefjons ö med Juels, med Tordenskölders söner,
som waktskep ankrar utför fjällstängd Nord.
Träng, viking, ei för när. Hon hvilat lugnt i säfven,
men stridens röda hana gal i stäfven.

— — — — —
Förgrymmat reser sig ur hvilat fjällans dotter,
och slår med try par armar, som Starkotter.

See, der har De en poetisk Understøttelse for Ideen. Jeg haaber De forstaaer saa meget Svensk, at De kan læse Linierne. Dette vilde det ikke faldet mig ind at tvivle om, dersom jeg ikke i Capit. Bloms sidste Piece — som ellers er ret fortreffelig — havde stødt paa et Sted, der tager sig saare komisk ud, nemlig hvor han tyer til Søkyndiges Hjælp, for at faae Forklaring over hvad Slags Krigsskib et Ångfartøi er, uagtet det første det bedste Lexikon kunde viist ham at det er intet andet end et Dampfartøi. Men undskyld denne Digression, der intet Udbytte giver, uden maaskee i det Høieste et Motto.

De Smaaskrifter, De hidtil har udgivet, ere mig

Borgen for at det paatænkte Skrift fra Deres Haand ikke vil være mindre interessant. Gjenstanden er, endog blot som videnskabelig Undersøgelse betragtet, i sig selv høist interessant, og at Behandlingen vil blive den værdig, tvivler jeg ikke om. I politisk Henseende hører der megen Varsomhed til; thi det er en kilden Materie og berører høitstaaende og langarmede Individuers Interesse. Deres Sindighed og klare Blik vil vide at vælge den rette Vei, og jeg længes efter at see Manuskriptet. Først efterat have læst det, tør jeg give nogen bestemt Mening tilkjende, om jeg vil bidrage til at besørge det bragt for Lyset, som jeg dog sikkerlig troer vil blive Tilfældet. Deres Bemærkning, at Anonymiteten her paa det strængeste bør iagttages, bifalder jeg aldeles. Udfører De Deres Idee, at skrive om denne Gjenstand, og De da vil vise mig den Tillid at sende mig Manuskriptet, da skal jeg uden Ophold tilkjendegive Dem min Mening, og imidlertid bevare Hemmeligheden saa tro og omhyggelig som om De gjemte den i Deres eget Bryst. Jeg forudseer at det Tilfælde kunde indtreffe, at jeg ønskede at raadføre mig om samme med nogen kyndig Ven, uden at nævne hvorfra jeg har Manuskriptet; men heller ikke dette vil jeg tillade mig uden Deres udtrykkelige Tilladelse. Da jeg — kanske altfor meget — selv har været, og fremdeles stundom er, ude paa den slibrige Skribentbane, vil der i Henseende til Trykningsomkostninger og Forlag ikke være nogen Vanskelighed. Lad mig nu snart høre fra Dem igjen. Ønsker De noget her udkommet Skrift, skal det blive Dem sendt med Dampbaaden.

Undskyld Stil og Skrift! Jeg maa skynde mig svarligen. Jeg troede, De hellere saae et slet skrevet Svar snart, end et omhyggelig affilet efter Ugers Forløb. Lev vel og modtag broderlig Hilsen fra Deres med
sand Høiagtelse hengivne

H. Foss.

Af et Udkast til nogle Bemærkninger om Artillerivæsene og Indretningen af faste Skoler, rettede til General Bülow hidsættes endelig følgende Indledning.

Deres Excellence har flere Gange yttret, at De satt særdeles Priis paa frimodig Oprigtighed; visselig er de ogsaa først, naar denne øves af Deres Undergivne, at De bliver istand til tilgavns at røgte Deres høie Kald, hvis mange og forskjelligartede Forretninger ikke tillade Dem selv at undersøge Sagerne i den yderste Detaille — Gjennemtrængt af denne Følelse, i Forbindelse med der af Erkjendtligheden, som jeg skylder Deres Excellence, fører mig til i Efterstaaende at fremføre nogle Bemærkninger, Artillerivæsnet i Almindelighed og Indretningen af faste Skoler i Særdeleshed vedkommende.

Da det er saa saare almindeligt, at Meningen, man gjør sig om en Person, indflyder paa Dommen over han Værker, saa troer jeg det nødvendigt et Øjeblik at hen lede Deres Excellences Opmærksomhed paa min Stillings og mine Forhold, førend jeg gaaer ind i Materien.

Ingen bedre end Deres Excellence veed, at jeg aldrig har søgt Befordring eller Tillæg udenfor den almindelige Regel, aldrig har søgt eller faaet noget Gratiale uden som Godtgjørelse for et eller andet billigt Krav aldrig søgt Rang eller Ordner eller braudet af For tjenester for at faae dem, kort, at jeg i den forgangne Tid intet har gjort, der berettiger til at antage, at Egen nytte leder mine Handlinger, tvertimod tør jeg ve snarere sige, at jeg har gjort det for hvad jeg ansee for den gode Sag, som langt fra at befordre min Fremskriden snarere sætter mig i Stampe; ja jeg kunde ve endog paaberaabe mig specielle Handlinger, kjendte af Deres Excellence, hvor jeg for Sagens Skyld har være ganske rede til at opoffre min hele Fremtid. Disse Betragtninger haaber jeg maae føre Deres Excellence til den Overbeviisning, at hvad jeg skriver om Artilleri

corpset og begjærer for det, ikke maae betragtes som adgaaet af nogensomhelst egoistisk Hensigt, men alene af det Ønske, at et Vaaben, der er saa vigtigt for Armeen, i mange Tilfælde dens væsentligste Støttepunct, engang maae komme ud af den elendige, ydmygende og anarkiske Tilstand, hvori det saalænge er bleven holdt ved forkeerte Grundprincipper, en gal og hensigtsløs Organisation, uheldige Omstændigheder, uduelig Bestyrelse og Officerernes almindelige Vankundighed, forenet med deres store Indbildskhed.

For end mere at forvisse Deres Excellence om Reenheden af mine Bevæggrunde, vil jeg sige Dem, at mit kjæreste Ønske er, jo før jo heller at gaae af med en saalelig Pension, f. Ex. 5—600 Rbd., at jeg hvert Øjeblik vilde modtage den som en stor Naade og at der var intet, hvorfor jeg saa meget vilde udbede mig Deres Excellences Beskyttelse, som netop for en saadan Afgang; at det er mit bestemte Forsæt, naar Høiskolens første firaarige Cyclus er omme og jeg har bidraget mit til at vise, at Bygningen lod sig opføre paa den lagte Grundvold, da allerunderdanigst at søge om en saadan Afgang, fordi jeg gjerne, medens jeg endnu har Manddoms Førlighed, vilde danne mig en Levevei i det borgerlige Liv, thi min Ærgjerrighed er ikke større, end at jeg for at være Jernstøber, Brygger, Brændeviinsmand, Bonde, kort, en dygtig Mand i en eller anden Haandtering, opgiver alle Udsigter.

Denne Idee er ikke nye, ikke fremkaldt af nogen enkelt Begivenhed eller avlet i Heftighedens Øjeblik; mine nærmeste Venner vil kunne bevidne, at den har været hos mig i mange Aar, fordi jeg i mange Aar har erkjendt, at min Virksomhed i det Fag, hvori jeg nu er, først vil blive paakaldet, naar jeg er over den Alder, hvori den kan være kraftig og nyttig, og jeg spille den samme simple Rolle, som alle de, jeg i min Tjenestetid har kjendt i Corpsets høiere Poster, med Undtagelse af

General Bech i nogle faa Aar og General Aubert. Den kan ikke være fremhyklet paa Skrømt, naar jeg ytrer den for Deres Excellence, i hvis Magt det staaer at tage mig paa Ordet og opfylde mit Ønske eller i det mindste at forelægge det for Den, der kan gjøre det; thi hvad jeg skriver til Deres Excellence, skjøndt det maaskee kan lædere mange, vil jeg være bekjendt for hvem det skal være og være beredt til at bære alle Følgerne af mine Ord.

Jeg haaber, at det meget, jeg her i min Skrivelser Begyndelse har maattet tale om mig selv, maae have den gode Virkning, at jeg i Deres Excellences Tanker maae være ganske udenfor den kommende Deel og at den maae betragtes som den reneste Fremstilling af Resultatet af 10—12 Aars alvorlige Tænken over Gjenstanden. — — —

Rettelser.

- Side 3 Linie 11: anonymt, læs: anonymt
- 11 — 8 f. n.: Han han havde, læs: Han havde
 - 18 — 8 f. n.: Privilegier., læs: Privilegier:
 - 27 — 3 f. n.: ælste, læs: ældste
 - 30 — 15 f. n.: Rescriptets, læs: Rescriptets Ord
 - 30 — 3 f. n.: Afhanlinger, læs: Afhandlinger
 - 34 — 17 f. n.: lidesaalidt, læs: ligesaalidt
 - 42 — 3: Hovedstillingen, alt, læs: Hovedstillingen alt
 - 47 — 2: Danmarks, læs: Danmark
 - 50 — 14 f. n.: Landsforsvarets, læs: Landforsvarets
 - 62 — 6 f. n.: kudne, læs: kunde
 - 71 — 2: 1815, læs: 1814
 - 80 — 3: Den, ene en, læs: Den ene, en
 - 93 — 2: skal skrive, læs: skal jeg skrive
 - 99 — 17: han, læs: kan
 - 107 — 12 f. n.: mig din, læs: din
 - 205 — 5: Petalide, læs: Petalidi
 - 206 — 14: Tamesus, læs: Pamisus
 - 249 — 11: Mycene, læs: Messene
 - 253 — 2 f. n.: ført, tør, læs: tør
 - 256 — 4: Suppe; tre, læs: Suppe, tre
-
-

Af
Anton Frederik Tschernings
efterladte Papirer.

Udgivet
af
hans efterlevende Familie.

Andet Bind.

Kjøbenhavn.
P. G. Philipsens Forlag.
Trykt hos J. Jørgensen & Co.
1877.

Indhold af andet Bind.

Tschernings Konflikt med Regjeringen og Afsked fra Høiskolen Side 1.

Selvforsvar i Anledning af nogle Artikler i Kjøbenhavns-posten: S. 1. — Afsked fra Høiskolen og Reiseordre til Udlandet: S. 16.

Fra Tschernings Reise i Udlandet 1833—38 Side 33.

Ophold i Kiel og Hamburg (Juni 1833): S. 25. — Ophold i Preussen (Juli—Novbr. 1833): S. 32; Breve: til E. Bruun: S. 48, til Søsteren: S. 53; herhenhørende senere politiske Optegnelser: S. 55. — Breve til Søsteren og Bruun, fra Frankfurt: S. 56. — Ophold i Østerrig (Januar—Juli 1834): S. 59; Breve: til Søsteren: S. 65, 68, til Bruun: S. 67, til Dalberg: S. 69; Brevvexling med General Bülow: S. 70; herhenhørende senere politiske Optegnelser: S. 80. — Ophold i Schweiz og Norditalien (Juli—December 1834): S. 82; Breve: til Søsteren: S. 88, til Bruun: S. 92; herhenhørende senere politiske Optegnelser: S. 99. — Ophold i Frankrig og England (Decbr. 1834—Juli 1836): S. 101; Brevvexling med P. A. Heiberg: S. 102, Breve: til Bruun: S. 107, 113, til Søsteren: S. 111, 115, til Dalberg: S. 117; herhenhørende senere politiske Optegnelser: S. 119; Breve fra England: til Søsteren: S. 131, 136, til Bruun: S. 134; herhenhørende senere politiske Optegnelser: S. 140; tilbage til Frankrig: S. 142; Breve fra Fru Gyllembourg: S. 145, til Søsteren: S. 147, 150, til Artillericorpset: S. 148. — Ophold i Holland og Belgien (Aug. 1836—Marts 1837): S. 151; Breve: til Dalberg: S. 164, til Søsteren: S. 167; herhenhørende senere politiske Optegnelser: S. 169. — Andet Ophold i Frankrig (Marts—Decbr. 1837): S. 171; Breve: til Søsteren: S. 177, 182, til Kammerherre Koss: S. 180, til Dalberg: S. 181, fra Saint-Aubain (Carl Bernhard): S. 185. — Andet Ophold i Tydskland og Preussen (Decbr. 1837—Juli 1838): S. 190; Breve: til Søsteren: S. 209, til Dalberg: S. 210, til Bruun: S. 211, fra Orla Lehmann: S. 212, fra Saint-Aubain: S. 215.

Uddrag af Breve og Opsatser 1838—46 Side 221.

Privat Ansættelse i Frankrig: S. 223; Breve til Søsteren: S. 223. — Hjemkomst og Afsked fra Krigstjenesten: S. 229. — Besværing til Kongen: S. 229. — Breve: fra General Lütow: S. 236, til Peter Hjort Lorenzen: S. 236, til Flor: S. 237; Brevvexling med Hertugen af Augustenborg: S. 238; Breve: fra Laurids Skau: S. 249, til samme: S. 257.

Uddrag af Breve og Optegnelser 1848 Side 261.

Bevægelsen i Martsdagene og Martsministeriets Dannelse: S. 263. — Udnævnelse til Minister: S. 270 — Overtagelse af det nydannede Krigsministerium og dettes Ordning: S. 272. — Forberedelser for at sætte Armeen paa Krigsfod og forskellige Dispositioner i denne Anledning: S. 276. — Forhandlinger i Statsraadet og Ministeriets Stilling: S. 300. — Rejse til Als og Slesvig: S. 306. — Breve: fra Kongens Generaladjutant: S. 316, fra Læssøe: S. 319, fra en troe Danneqvind: S. 322, fra Saint-Aubain: S. 323, fra en Nulevende: S. 324, fra Olaf Rye: S. 325, fra Drewsen: S. 325, Brevvexling mellem Tscherning og hans Hustru: S. 326. — Udkast til en Avisartikel: S. 328. — Udkast til Ansøgning om Afsked som Krigsminister: S. 331. — Breve: fra Delong: S. 334, fra Major Harbou: S. 338, til samme: S. 340, til Hegermann-Lindencrone: S. 342. — Afskedigelse som Krigsminister: S. 348.

Retskrivningen i Brevene er i alt Væsentligt den, som de respective Personer have benyttet.

Tschernings Konflikt med Regjeringen og Afsked fra Høiskolen

1833.

Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer. II. 1

Den Virksomhed, som Tscherning efter sin Hjemkomst fra Trækenland udfoldede gennem Smaaskrifter og Avisartikler (jfr. . Bind S. 24 ff), var selvfølgelig ikke vel seet paa høiere Steder, og Tilkjendegivelsen af dette Mishag udeblev ikke. Alt kort efter (Aar 1833) tildeltes der ham gennem Høiskolens Chef General Löw en allerhøieste Irettesættelse for nogle Artikler i Kjøbenhavnsposten, „med Betydning, at han for Fremtiden skulde afholde sig at publicere lignende sine Anskuelser“. I Anledning heraf indsendte han strax 18. Januar s. A. til Chefen følgende Selvforsvar:

Ifølge allerhøieste Befaling har Deres Excellence den den dennes tildeelt mig en Irettesættelse for Artikler, krevne af mig i Nr. 1, 2 og 3 af Kjøbenhavnsposten 833. Min Subordinationspligt paalagde mig at modtage min Straf i Taushed; nu derimod vover jeg, saaledes som illadt er for hver Militair, der har udstaaet sin Straf, uoverdanigst at fremkomme til min Chef med min letfærdiggjørelse. Jeg haaber ved den at godtgjøre for Deres Excellence: at jeg ikke er straffskyldig, men at jeg narere turde smigre mig med, i hine Artikler at have omtalt mig som en god Patriot og en ærekjær Soldat, hvem Statens Forsvar ligger alvorlig paa Hjertet, og som for Fremtiden uden Frygt imøde, selv om vanskelige Tilfælde maatte indtræde for Landet. Det er mig vigtigt at meddele Deres Excellence denne Overbevisning, da jeg er sikker paa, De ikke vil undlade at tale min Sag paa høiere Steder, hvor jeg har Grund til at troe, at andre Personer gjøre sig Flid for at tyde mine Ord til

det Værste, idet de, betagne af forudfattede Meninger, oversee deres ordrette Betydning.

Dersom jeg forstod Deres Excellence ret, saa var en af de Feil, hvorfor jeg irettesattes: at jeg havde brugt Ord, der kunde være skadelige for det gode Forhold, hvori Danmark staaer til de fremmede Magter.

Jo hyppigere jeg gjennemlæser hine Stykker, jo mindre Anledning finder jeg til Klage eller Misnøie for nogen fremmed Magt, og et trykkende Hovmesterskab maatte deres Gesandter føre over mit Fædreland, om de troede sig berettigede til at forhindre dets Borgere fra at tale om dets egne Anliggender i de Udtryk, jeg har brugt. For at godtgjøre dette vil jeg her gjennemgaae Punct for Punct ethvert Sted, hvor jeg rører ved en fremmed Magt.

Efter først at have paavist, at hans Ytringer om Preussen og dets „stadige Tendents til at udvikle sig som nordtydsk Stat“ formentlig ikke have kunnet vække Anstød, fortsætter han:

Det næste Sted, jeg har forstaaet var imellem de incriminerede, findes samme Side og hedder:

En anden politisk Tildragelse anseer jeg heller ikke at ligge meget fjernt: Foreningen nemlig af de tre nordiske Riger til politisk Eenhed (Maaden, hvorpaa det vil skee, vil naturligvis afhænge af Omstændighederne).

Men hvad har jeg her sagt? Intet andet, end hvad Mange have sagt og tænkt i mange Aar, hvad nær var blevet realiseret ved vor Konges Valg til Kronprinds i Sverrig, at de tre nordiske Folk af een Oprindelse, næsten eens Sprog, eens Sæder, skabte ligesom til gjensidig Understøttelse, og som engang have været forenede, snart igjen ville erkjende Nyttens af denne Forening, saavel med Hensyn til indre Cultur og Handelsfordele som mod udvortes Angreb. Men naar en saadan Trang bliver ret levende, vil den føre til Skandinaviens Forening til politisk Eenhed. Men udelukker Udtrykket politisk

Eenhed noget af de regjerende Dynastier, er en Føederation ingen politisk Eenhed, er da det tydske Forbund f. Ex. ikke en politisk Eenhed, og have ikke de forskjellige Stater, hvoraf det bestaaer, sine egne Regenter? Kunde ikke et saadant Forhold indtræde ved mindelig Overenskomst, og er der i al Fald noget strafværdigt i at supponere det?

Hvad jeg derpaa siger: At den (Forbindelsen til politisk Eenhed) ikke vil finde Modstand hos de europæiske Magter, synes tydeligt, siden de til lode Norges Forbindelse med Sverrig uden at styrke Danmark ved et passende Æquivalent; thi herved er jo denne Forbindelse forberedt, siger i sin Forbindelse med det Foregaaende kun, at Danmark, ved at føle sig svækket i sin Kraft til at hævde sin politiske Uafhængighed, vil dobbelt føle sig opfordret til at ønske en intim Forbindelse med en eensartet Stat til fælles Forsvar og saaledes blive mere disponeret end før til at danne en saadan politisk Eenhed med de tvende andre Riger. At oplyse end mere, hvorledes Norges Forning med Sverrig hæver mange af de Hindringer, der hidtil modsatte sig en skandinavisk Forbindelse, vilde ikke være vanskeligt, men blev her for vidtløftigt. At de fremmede Magter ved at tage Norge fra Danmarks Regent og bringe det i Forbindelse, til politisk Eenhed, med Sverrig maa have tilsidesat Ideen om Ikkeforeningen af de tre nordiske Riger, er jo klart, thi Erfaring havde i en Række af Aar vist, at Danmark og Norge paa den ene Side og Sverrig paa den anden holdt hverandre Stangen, ja at Danmark ingenlunde havde Overvægten; det var jo altsaa umueligt at flytte en saa stor Deel af Vægten fra den ene Skaal til den anden uden at rokke Æquilibrium, i det mindste var Experimentet meget ovet, thi de materielle Kræfter bleve ganske forrykkede, og kun en ukjendt moralsk Kraft kunde tænkes at give

Ved Erobring, ved Overgivelse uden Conditioner burde imidlertid Foreningen ikke finde Sted, siger jeg dernæst. Her beder jeg først bemærket, jeg siger burde, for at udtrykke det Uvisse i min Forudsætning; havde jeg antaget den som vis havde jeg sagt bør. Desforuden er det jo tydeligt, hvorledes denne Sætning hænger sammen med det Foregaaende. Det er en philosophisk Sandhed, at det Gode og det Onde (eller i Almindelighed de tvende Modsætninger) altid gaae jevnstids; heraf følger, at den udviklede Tilbøielighed hos de skandinaviske Folk til at træde i nærmere Forbindelse som paa den ene Side fører til mindelige Transactioner paa den anden Side kunde føre til Erobrelyst. Mod denne sættes derfor en Dæmning ved et kraftigt nationalt Væbningsvæsen. Naar et saadant eksisterer, saa kan man rolig, ja med Glæde see hiin Foreningstilbøielighed trives thi den kan da kun realiseres paa den mindelige Vei. — Saaledes er Meningen af mine Ord; anden seer jeg ikke godt, der kan underlægges dem uden at forandre dem. Den, der læser andet i dem, maae være forud indtaget af egne Ideer om denne Sag, som han troer bragt til Offentlighed ved mine Ord, og derfor fordømmer dem uden ret at læse dem. Hvad her siges paa dette Sted er jo beroligende, thi det bortviser Tanken om Vold og Overlast. I næste Stykke hedder det: skulde Omstændigheder indtræffe, da de Følelser, som nu især holde Landet sammen, ikke mere finde Næring. Enhver seer tydelig, at her tales om Dynastiets Fortsættelse i Arveled, hvor Arvefølge-loven ophører at være den samme for alle Statens Dele. — For at gjøre dette mere tydeligt og forhindre enhver anden Fortolkning er tilføjet Mellemsætningen — hvilket jo let er mueligt, hvor det kun gjelder om Menneskeliv. Hvem kan efter disse Ord tvivle om min Idee, at nemlig den danske Stats hele Sammenholdskraft, i dens nærværende Skikkelse, alene ligger i Dynastiet, og at er

Forgrening af dette, der medførte Adskillelse af Statsdelene, kunde føre til Mageskifter, der lettede de tre Rigers Forening paa den ene Side og Dannelsen af en nordtydsk Stat paa den anden. De følgende Ord — og man enedes om at fuldbyrde begge de her nævnte Ideer samtidigt ved en Deling — indeholde jo intet, der tyder paa Vold. Ordet man udelukker jo ikke de nærmest paagjeldende Arvetagere fra at deeltage i den mindelige Overeenskomst, som er omtalt her.

Slutningssætningen, der i denne Anledning udhæver Vigtigheden af Nationalbevæbning og nationale Institutioner, som de — der satte os istand til selv at raade for vor Skjebne — forekommer mig da heller ikke at kunne misforstaaes. Vor Skjebne kan jo intet andet betyde end den Maade, hvorpaa vi komme til at indtræde i disse nye Forhold. At dette maa have Vigtighed for os, at det er naturligt for den, der elsker sit Fædreland, itide at tænke paa slige Forhold, at derved den fredelige Tilstand bedst opretholdes, troer jeg er uomtvisteligt. Det Pludselige er langt farligere end det Forudseete. Selv for den nærværende Regjering, der jo har Folkets Fremtidsvel i Sigte, maae det være behageligt at see Folket vænnes til med Bevidsthed og Rolighed at see Fremtiden imøde. — De fremmede Magter kunne intet Anstødeligt finde i, at vi tænke over vor Fremtid; ved Norges Exempel have de lært os, at den ikke altid er sikker. Laae dog ikke Norge det regjerende Dynastie ligesaa nær som Danmark? Havde de Fremmede havt mindre Ret til at tage Danmark fra Norges Konge, end Norge fra Danmarks? Ere da Forholdene saameget forandrede? Var ikke netop Rusland under en selvpaataget Forpligtelse til at skaffe os Erstatning for Tabene 1807, da det ved Tractater, os uafvidende, bortgav Norge til Sverrig? Vare vi i Krig med Sverrig, da Underhandlingen indledtes herom?

Naar man for Øieblikket vil indgyde Sikkerhed ved at gjentage det gamle Omqvæd, Sverrigs og Danmarks Forening skal aldrig taales, er dette da ikke snarere et utilladeligt Formynderskab, end Venskab og Velvillie, som udtaler sig saaledes, thi ifald disse skandinaviske Riger vilde forenes ved Overeenskomst mellem Regenterne, eller Foreningen skete ved Valg eller ved Arv, saa turde de det altsaa ikke. Men sæt ogsaa, at de fremmede Magter, uagtet alt, hvad de, især Rusland, have gjort Ondt mod vor Konge, vort Dynastie, og altsaa mod os, vare oprigtigen venskabelig stemte for ham, hvi kunne de da stødes over, at en Dansk siger til Regjering og Landsmænd: „værer beredte paa i Farens Dage at kunne værne om Landets Uafhængighed, forlader eder heller paa egne Kræfter end paa andres Hjelp.“ Mange Exempler have jo lært os, at selv de største Magter tidt maa lade skee med deres Venner og Forbundne, hvad de meest have protesteret imod. I denne Betydning siger jeg derfor — At forlade sig paa fremmed Hjelp er en Daarskab; det burde hver Stat erkjende, siden Polen blev deelt. Thi lod ikke Frankrig og tildeels ogsaa England ved denne Leilighed skee, hvad der var dem stærkt imod. Mine Udtryk om Sagen selv tør jeg ogsaa antage for meget afmaalte, især i Forhold til de, andre velanskrevne Forfattere have brugt om samme Gjenstand, f. Ex. Capitain Zahrtmann, der i sin Piece om det hensigtsmæssigste Værn for Danmark Side 11 siger, Norges Tab var af en anden Art. Det var Følge af en skjendig politisk Combination, der liig Polens Deling engang vil bære Frugt. Skulde slige Smertens Udtryk efter saa haarde Stød være de Danske forment, skulde fremmede Gesandter derfor turde anklage os, saa vil Levningen af Nationalitet snart gaae tilgrunde, og Skrivefriheden være en falsk Lygtemand. — Den anden Anke, det forekom mig, der gjordes mod de her omhandlede Artikler, var, at de gjorde Landets

Indersaatter urolige over deres tilkommende Skjebne. Det har været mig aldeles umueligt at udfinde nogen ætning, som denne Bebreidelse kunde træffe. Tvertimod er Tendentsen af hele Artiklen at opflamme Haabet om sikkerhed for Fremtiden ved at gjøre opmærksom paa, at Landet, ved at give det alt for længe siden indførte 'olkevæbningsprincip større Almindelighed, er istand til at forsvare sig selv og at vinde Agtelse blandt Nationerne.

Fra dette Synspunct staaer disse Artikler i Kjøbenhavnsposten i nøieste Forbindelse med den Række af maa Skrifter, som fra mig ere komne for Lyset, om 'æbningsvæsenet. Alle søge de at vække Selvtillid hos Nationen ved at bringe den til at indsee Muligheden af et Selvforsvar, hvorom saamange have tvivlet.

Hvem der, tilligemed disse Skrifter, vil gjennemlæse Lovgivningen om alle de Forandringer, som bemærkedes alle Grene af Staten i nærværende Konges Ungdomsage, især indtil Aarene 1803—4, vil finde, at hine Skrifter re ganske udgaaede fra den samme Aand, at de have yldet de samme Principer og søgt at gjøre dem endrere almindelig gjeldende ved at binde dem til den senere Lovgivning om Almueopdragelse. I Indledningen til samtlige vigtige Anordninger om Væbningsværnet fra hvert Tidsrum finder man udtalt Grundsætningen om almindelig Værnepligt, hvilken ogsaa traadte i Kraft, saadidt Omstændighederne tillode det, som Landværn og om Borgervæbning. At forandre og forbedre det Betaaende hørte dengang til Dagens Orden. Senere anskelige Aar og udvortes Omstændigheder sinkede den edvarende Fremskriden, ja tilveiebragte endog i adskillige Ting en Tilbagegang, saaledes Landværnets Opløsning 807; men Principet om almindelig Værnepligt blev taaende ved Magt, og flere Omstændigheder have til forskjellige Tider tydet paa, at man ogsaa tænkte paa at give det en større Udvidelse. Denne Erkjendelse,

hentet som sagt i Lovene fra hiint Tidsrum, i Forbindels med Mismod over vor ringe Krigslykke i 1807 og 1813 ha bragt mig til jevnlig at overveie Væbnings Sagen og til at undersøge og bekjæmpe Hindringerne for Principets Fremtræden i sin Heelhed. Herved fremstod de Skrifter, jeg ha skrevet om denne Sag. At de bleve offentliggjorte kom deraf, at jeg indsaae Umueligheden af at indføre National bevæbning, førend Folket ret havde opfattet Ideen deroi og indseet, at den Deel af Soldateriet, som er de modbydelig, er en uvæsentlig Ingredients ved et godt Væbningsvæsen.

Jeg troer med Sandhed at turde sige, at efter at denne Sag har været til offentlig Omtale, er Frygten for en Værnepligt, der var lige for alle Classer, meget ataget, og Regjeringens Fremskriden mod dette Maa hvorhen den, som dens Anordninger vise, længe ha tragtet, meget lettet, at altsaa hine Skrifter mere ha gavnet end skadet, mere støttet end svækket Regjerings Indflydelse. At jeg har paaanket Mangler ved de Bestaaende, kan ikke krænke. Alle Foranstaltninger er fremkaldte ved Nødvendighed, passe en Stund, give et Fremstød til Tidsalderen og passe dernæst ikke mere til den. Deres Skjebne er det da at fortrænges af andre. Da de nugjeldende Anordninger fortrængte de ældre, da var det, fordi disse ikke mere fyldestgjorde Fordringern at foreslaae atter at sætte andre istedetfor de nugjeldende er kun at følge det da givne Exempel. Ogsaa hiin Periode blev skrevet for og imod de fremtrædende Forandringer, og det med en Bitterhed selv mod Personer, som ikke findes Spor af i mine Skrifter. — Da jeg gav dem i Trykken, begreb jeg vel, at de vilde vækkl mig Modstandere og Fjender, aabenbare og især hemmelige, thi jeg angreb Fordomme og personlige Interesse: netop derfor veiede jeg nøie hvert Ord, thi jeg vilde ikke, at mine Anklagere skulde have Ret i deres Klag. Jeg skaanede enhver Person og tør nu med rolig Sel-

veidsthed sige, at de, der ere mest forbittrede imod mig, fordi de føle sig trufne af mine almindelige Bemærkninger, skyldte mig hellere Tak for den Delicatesse, eg har vist, ikke at citere dem som Exempler. Men have ikke hine mine Avindsmænd villet eller kunnet erciende denne min besindige og skaanende Fremfærd, saa ør jeg smigre mig med, at Deres Excellence gjør det og vil fremføre det til mit Forsvar paa høiere Steder. Ved det her sagte haaber jeg tilstrækkelig at have opyst, at jeg Intet har skrevet, som billigen burde støde nogen fremmed Potentats Minister, men tvertimod har indgaaet, saavidt mueligt, at omtale deres haarde Fremærd mod Danmark ved alle Leiligheder, saasom 1801—1807 og 1813, og i det Hele taget kun fremført aabenbare Kjendsgjæringer om de fremmede Magter. Have nogle af dem altsaa virkelig lagt Urolighed for Dagen, saa maa det enten ligge i, at jeg har berørt Gjenstande, som de helst ønskede reent overseete af Aarsager, der neppe ere til Æavn for Danmark, eller fordi de ville benytte Leiligheden til at indskrænke vor Skrivefrihed, det vigtigste Vehikkel for Oplysningen.

Fremdeles troer jeg at have viist: at mine fremsatte Meninger, langt fra at gjøre Gemytterne urolige for Fremtiden, snarere maae frembringe en modsat Virkning og det Hele have en fredelig Tendents, idet de kun gaae ud paa at fremkalde kraftige Forsvarsmidler. Endelig haaber jeg ogsaa at have vist Deres Excellence, at mine Bestræbelser for et forbedret Væbningsvæsen kun gaae ud paa end mere at udvikle de Principer, hvorpaa Lovgivningen om denne Gienstand beroer siden 1788, at de ganske gaae frem i den derved foreskrevne Retning, og at de, langt fra at lægge Regjeringen Hindringer iveien, snarere bane Veien for den.

Skulde der desuden være Steder i de titomtaltte Artikler, der behøvede nærmere Oplysning og Retfærdiggjørelse, da troer jeg ufortøvet at kunne give dem og

beder derfor, de maa blive mig opgivne. Efter at jeg saaledes underdanigst har fremført min Retfærdiggjørelse for Deres Excellence, som jeg haaber De gunstigt og paa bedste Maade vil gjøre gjeldende for mig paa høiere Steder, maa jeg underdanigst bemærke, at jeg ikke tydelig erindrer det Kongelige Rescripts Ord og i den Anledning vover underdanigst at spørge: om den mig givne Irettesættelse skal betragtes som et Forbud for mig mod at udgive mine Meninger ved Trykken? Er det saaledes da beder jeg underdanigst bemærket, at jeg jo er sat i en haardere Stilling end nogen anden Mand i Landet, selv den, der er dømt for Forseelse mod Trykkeloven, og det kan dog vel neppe være Hensigten, især naar man bliver opmærksom paa, at mine Ord intet Anstødeligt indeholde. Det er mig vigtigt at vide dette med Vished thi ellers kjender jeg kun ufuldkomment min Stilling imod Loven og kunde blive straffet efter en Forordning jeg ikke troede existerede, eller afholde mig fra at bruge en Frihed, jeg lovlig var i Besiddelse af. Deres Excellence yttrede ved at give mig Irettesættelsen, at min Stilling ved Høiskolen gjorde min Forseelse værre, ideslige Meninger, yttrede af mig, kunde virke skadelig paa Eleverne og i al Fald skade Skolen i udvortes Omdømme. Da det fremfor nogen anden Ting er mig vigtigt ikke at skade en Stiftelse, hvis Velgaaende er mig saa magt paaliggende, saa er jeg beredt paa heller at forlade den om det endog skal skee med noget Tab i mine Indtægter selv min Afskedigelse vil jeg under saadanne Omstændigheder ikke betragte som en Unaade, men kun som et Beviis paa, at Mænd med mine Meninger og min Maade at røgte deres Kald paa ikke passe for Stats tjenesten i nuværende Tidspunct. Dog er min Stilling ikke saadan, at jeg kan lade alle pecuniaire Hensyn uden af Agt; thi jeg er uden Formue og allerede over 37 Aar gammel, har stedse arbeidet for mit Kald og derved for

ømt hver gunstig Leilighed til at sikre min Stilling i et private Liv. — — —

I Svar af 24. Januar gjentog Chefen skriftlig de Ord af det gl. Reskript, som han havde forelæst for Tscherning, om Forbud od at skrive offentlig og lovede iøvrigt at forebringe Sagen for ongen. —

Som Følge af dette Skriveforbud tilstillede Tscherning kort ter (26. Februar 1833) Bülow følgende Skrivelse:

I min underdanigste Skrivelse af 29. Januar gjorde jeg Deres Excellence opmærksom paa, at det Tilfælde unde indtræffe, hvor jeg saae mig nødsaget til enten t skrive offentlig eller at apologere for min Taushed. Dette Tilfælde er nu indtraadt, da der er udkommet et krift, betitlet: Bemerkungen über etc., der formodentlig rke er Deres Excellence ubekjendt. I dette Skrift ere ere af mine Meninger urigtigen fremstille for derefter t concluere imod det af mig fremsatte System, og ved ogle overfladisk henkastede Angivelser har dets For- tter søgt at vedligeholde Illusionen om det nær- ærende System.

Som Følge heraf har jeg flere Gange søgt Deres Excellence. — — — Min Hensigt er nemlig at spørge, m De ikke troede, jeg turde antage, at det Kongelige Rescript, angaaende den mig givne Belæring for Artiklerne Kjøbenhavnsposten, kun indskrænkede sig til dette af- ændrede Factum, og at Hensigten med det ingenlunde unde være at bruge det imod mig i Retstilfælde som n speciel paa mig anvendelig Lovgivning, for hvis Over- ædelse jeg kunde blive anseet; at jeg følgelig med ikkerhed kunde forlade mig paa, at jeg som Skribent lene vilde blive sagsøgt efter den almindelige Lovgivning or Trykkefriheden, hvilken jeg stedse har ladet mig det ære magtpaaliggende ikke at overtræde, som jeg i en- ver Henseende stræber at blive inden Lovens Grændser. aafremt Deres Excellence ikke antager dette, og at jeg ltsaa ikke kan lade mit Svar trykke, saa har jeg anseet

det for fornødent foreløbig at offentliggjøre vedlagte Artikel, der oplyser om Grunden til min Taushed; dog har jeg ikke troet at burde iværksætte dette, førend jeg derom havde underrettet Deres Excellence. At Svar er fornødent, troer jeg, hver, der har læst Piecen, indrømmer ogsaa er jeg offentlig og især privat blevet opfordret til at svare.

Spørger Deres Excellence, hvorfor jeg i det Hele taget vedbliver saa fast besluttet at skrive i denne Sag saa kan jeg ogsaa herpaa svare fyldestgjørende: det er fordi jeg af vor hele Krigshistorie, især den senere, har seet, i hvilken Stilling Militairpersoner oftere ere komne derved, at de ikke nøie havde overveiet, hvilke egentlig de disponible Forsvarsmidler vare, hvilken Hensigt de havde, hvordan de egentlig vare beskafne, at de i det Hele taget havde nærret sig af Illusioner; det er, fordi jeg har seet, at disse saaskadelige Illusioner, tiltrods for de følelige Tab, Landet har lidt, ere vedblevne at herske og, om de ikke modarbeides, ville forvolde nye Tab ved nye Leiligheder. Men slige Illusioner kunne kun bekjæmpes ved, at den offentlige Opmærksomhed henledes paa dem ikke ved underhaanden indgivne Memoirer. Memoiren er desuden den høitstaaende, anseete, betroede Mands Middel min Mening vilde gennem den have ringe Vægt. Der offentlige Undersøgelse af slige Sager har ogsaa der Fordeel, at alle Meninger kunne udtale sig og de Administrerende tilegne sig det Gode, det Rigtige ved den alle. Publicum forberedes ogsaa for Bestyrelsens Virksomhed. Det er hverken en urolig Tilbøielighed, Nyhedssyge, Forfængelighed eller Ærgjerrighed, der i denne Sag fører mig fremad; det er en paa lang Eftertanke, paa rolig Undersøgelse begrundet Overbevisning om Sagens Vigtighed og om det sikke, om og sene, endelige Resultat, enhver fornuftig og fast Bestræbelse mod et rigtigt, til Tiden passende Maal maa have, selv der, hvor de, der først gave Impulsen, gik tilgrunde under Arbeidet

Et saadant Maal troer jeg, vort nærværende Væbningsænsens Omdannelse er: derfor stræber jeg did, saavidt mine Kræfter formaae, derfor skriver jeg.

At jeg er hørig og lydig i alle Forhold, hvor dette er Pligt, veed Deres Excellence; men jeg troer, at hver fornuftig Mand maa indrømmes en vis Grad af Frihed, og denne Overtydning har jeg fundet bestyrket ved vore Lovgivning. Denne Frihed har jeg benyttet og lader fremdeles at benytte. At hemme den fornuftige og lovlige Frihed er neppe Tidens Aand, eller rettere er den Tidens Aand; det førte stedse til hemmelige Intriger, Forstyrrelse, Fanatisme, disse Statslivets farligste Fjender. Kun ved en ærlig Offentlighed undgaaes de. Kunde det vel føre til noget godt Resultat, om man saa mig undertrykket for min aabne Fremfærds Skyld? Er det ikke etop for Regjeringen en Fordeel, at der er Organer, hvorigjennem den hører de Meninger, som privat udtales af Mange, og sikkert er det, at Mange have yttret sig om jeg i hine Artikler. —

At ogsaa Tschernings Optræden i hans Embedsvirksomhed, hvor det gjaldt Principspørgsmaal, kunde føre til Sammenstød mellem ham og de Styrende, viser følgende Bemærkning i nogle Optegnelser af ham (fra 1872): „I de Forretninger, jeg i det Tidens Aand var inddraget i, var især Krigsskolernes Omordning af Vigtighed. Jeg søgte at bringe Undervisningen til at blive Alvor og at optage Elever (Prindser etc.), som skulde lempes igjennem for at undgaae det raadede jeg til at lade dem undervise udenfor Skolen og faae Forfremmelse efter Gunst. Min Standhaftighed i denne Sag blev sat paa Prøve i 1833, da der var Tale om at optage en Prinds af Glücksborg i Høiskolen, for at uddanne ham til Artilleriofficer. Jeg raadede til at lade ham undervise udenfor Skolen og forfremme ham, uden at give det Skin af, at han var endelig undergivet de almindelige Regler; skulde han endelig følge Undervisningen ved Skolen, saa raadede jeg til at lade det skee uden at undergive ham Skolens strenge Betingelser; skulde dette skee, saa erklærede jeg, at da maatte det skee med ham, som med alle andre. Man skulde ikke glemme Ordsproget, at der var Slags Mennesker, de Hvide, de Sorte og Prindser. Sagen kom til Afgjørelse, medens jeg var ved Skolen. Endnu i Sommeren

1833 blev jeg sendt til Udlandet for at undersøge Artilleriets Fremskridt, navnlig Indførelsen af Jernskydts.“ —

Afsked fra Høiskolen og Reiseordre til Udlandet.
(Efter Tschernings Dagbog).

Ved Rescript af 6te Juny afgang jeg ganske uventet fra min Post som første Skoleofficer, sattes paa Pension og beordredes til at reise udenlands i artilleristiske Forretninger. Alt mere end 14 Dage forud havde Rygtet om denne Afreise circuleret i Kjøbenhavn, især blandt Folk, som vare nær ved Kongens Omgivelser; man taled om 5 Aars, om 10 Aars Reise som en Art Forviisning Oberstlt. Abrahamson havde fast 3 Uger forud, maaske endog meget længer, averteret mig, at han havde hørt Politichefen, Kjerulff, lade Ord falde til General Bülow som lod formode, at en eller anden af de vigtigere Personer ved Høiskolen snart skulde bortfjernes, og at han formodede, dette maatte være mig; selv lod han i den Tid fremmed for alle Forhold, uvis endog, om det ikke gjeldte ham, og meget bekymret. Ikke lang Tid derefter bragte en god Ven mig den Efterretning, at en Affideret havde læst et af Kongen haandskrevet Rescript til General Bülow, der befalede denne at foranstalte, at jeg kom til at gjøre en Reise til England i artilleristiske Forretninger. Oberstlt. Abrahamson gjorde imidlertid en Reise paa Landet paa 8 Dage. Da han kom hjem derfra omtrent 3 à 4 Dage før den endelige Afgjørelse, kaldte han mig til sig og fortalte mig det Hele. Han forundredes særdeles ved at høre, at jeg vidste om et saadan kongl. Rescript, og trængte i mig for at faae at vide om dette var en Paategning paa en Indstilling, eller om det var et Papir alene skrevet af Kongen. I de samme Dage var han meget beskjeftiget med at modarbeide den intenderede Indretning, at opdrage Artilleriofficerer ved Landcadetcorpset, hvilket var overdraget den fameuse Organisationscommission; han lod til at tage meget for

ftige Forholdsregler, og Sagen lykkedes saavidt, at kongen ved Rescript befalede Commissionen ikke mere befatte sig med denne Sag.

Samme Gang eller dog omtrent i de samme Dage (3die, 4de eller 5te) fortalte han mig, at Bülow havde viist ham den Bestillingen til min Afgang og spurgt ham om Pengesædlernes Tilstrækkelighed, at der havde været anført min Pension ved min Afgang $\frac{2}{3}$ af 600 Rd., saa høit havde man regnet mit Tillæg, Gage som Secondcapitain 600 Rd. og Tillæg 400 Rd. Dette Sidste havde han foreslået at forandre til 400 Spec., saa at det Hele beløb blev 1000 til 1600 Rd. (alt dette var privat Samtale). Dette Berørte jeg var taalelig godt og forholdt mig i hver Henseende passive. Angaaende min Posts Besætning havde kun været Tale om Lt. E. Bruun, og det saare lidt. Den 5te fik jeg en Halsbetændelse, maatte bruge Beroligelsesmidler, var altsaa hjemme hele Dagen og gik i Seng Kl. 10 — 9. Seent om Aftenen blev jeg vækket af Abrahamson, der kom ved min Seng og fortalte mig, at Alt var afgjort med Undtagelse af min Posts Besættelse. —

— Min Hals var saa slet, at jeg ikke godt kunde tale meget, hvorfor Samtalen kun var kort.

Den 6te kom Rescriptet i de skjønneste Udtryk. Derfor tiller jeg min havte Stilling sammen med min nye, saa som er Sagen saaledes ud: Ved Høiskolen havt Gage som Capitain 400 + Skoleoff. 350 + Tillæg 200 + Brænde 24

Lys 10 + Oppasserpengge 36 + Meubelpenge 16 + Quarteer 60 = 1096 Rd., havt Udsigt til, ved forestaaende Avancement til Batterichef, at faae 436 Rd. mere, altsaa 1532 Rd. i en fast Post. — Nu har jeg faaet paa Reisen min Pension 366 Rd. 64 Sk. + Gage 400 + Oppasser 36 + Quarteer 60 = 862 Rd., og, naar jeg avancerer til Batterichef, knap 1000 Rd. Altsaa har denne store Naade i hver Henseende voldet mig Tab.

Den 7de modtog jeg fra Abrahamson et Afskedsbrev, indfattet i de venskabeligste Udtryk; han kom ikke til

mig, fordi min Hals endnu var for slet til at tale meget — Jeg tog Audients hos Kongen, der sagde: „Jeg er glad ved det Valg, jeg har gjort; De kan Sprog, De har reist, De kan snoe Dem i Verden, De har Fabrikkundskaber; jeg er meget tilfreds med mit Valg.“ — Svar „Ja jeg kan kun være tilfreds med at have modtaget en saa glimrende Bevis paa, at Deres Majestæt billiger min hele Fremfærd.“ — Han: „Ah! ah! Lykkelig Reise!“ —

8. til 12. Juny var jeg paa Frederiksværk for at tage Afsked. Ved min Hjemkomst fandt jeg Indbydelse fra Rønnekampf, men da var det alt for sildigt. Den 13de indbød Flensborg og Gosch mig efter nogle paa parlors til en Diner om Løverdagen. Den 14de modtog jeg hos Owen til Mindegave en meget smuk Sølvpocah med Inscription. Den 15de bragte Major Fibiger, Capt Bendz, Professor Heiberg, Lieutn. Flensborg og Lieutn Gosch mig en Kaaarde tilligemed en Afskedsskrivelse underskrevet af Høiskolens Medlemmer. Paa Kaaarde stod: „Klar Erkjendelse, Ædel Villie, Kraftig Haand Til Capitain A. F. v. Tscherning ved hans Afgang fra den kongl. milit. Høiskole den 15de Juny 1833.“ Denne Begivenhed rørte mig overordentlig. Ved Dineet, som fandt Sted paa Skydebanen den samme Dag, vare der ikke alle Lærere tilstede. En virkelig Enthusiasme syntes at besjæle de Tilstedeværende, især Eleverne, som fulgte mig tilvogns med Hurraraab.

Den 16de var jeg om Aftenen hos David tilligemed Bendz, Justitsraad Jacobsen og Flere. Th. Suhr kom hjem og fortalte mig, at man alt den 8de havde fortalt i Rendsborg, at jeg var landsforviist, hvorimod Politichefen Kjerulff siden i Kiel havde fortalt ham, at det var en sand Naade, og at man jo ikke burde troe, at Kongen sendte frisindede Folk ud af Landet.

Den 17de til Middag hos Bendz med Schlegel, Schumacher, E. Bruun og Flere. Om Aftenen hentede jeg Creditiv hos Holten, som han udstedte med en særdele

Forekommenhed paa 3000 Mark H. B. Finantscompt. havde viist samme Forekommenhed, hvorimod Collegiet var lige-saa besværligt i sin Adfærd som altid tilforn. Oppasserpenge negtede det mig, og ikke bragte jeg det saa vidt, at jeg fik at vide, hvor jeg skulde hæve mine Penge, som jeg skulde have fra denne Kant.

Den 18de tog jeg Afsked med Bekjendtere udenfor Porten (gamle Fru Suhr, Rønnenkampf). Scavenius var hos mig og arrangerede et Parti til Bellevue om Onsdagen. — Den 19de paa Bellevue med Suhr og Scavenius, begge med 4 Heste for Vognen; herligt Veir. Gjennem Dyrehaven, spiste i Bellevue. Scavenius lagde en ualmindelig Interesse fordagen for min Reise. Om Aftenen hos Heiberg med mange gode Venner. — — Meldte mig til Afreise. General Grüner var tvær; derimod vare mange Officerer høist forekommende imod mig, især Ernst af Livregimentet. Min Instrux havde jeg faaet tilsendt. Da jeg meldte mig til min gode Oncle, tog jeg Anledning af min Reise til at paapege, hvor slet han havde gjort sin egen Stilling, hvormeget han skyldte sig selv og Corpset at søge at samle Officererne til forenet Virksomhed.

Den 20de taget Afsked med Eleverne i Klasserne. — Buntzen fulgte mig til Lynges, hvor jeg skulde tilbringe Aftenen med 32 Artilleriofficerer*). Dette Aftengilde var høist venskabeligt. Fædrelandets Skaal udbragtes, derefter en Sang og min Skaal. Nok en Sang blev senere afsjunget til mig, og jeg modtog mange Venskabstegn. Under Maaltidet kom en ung Mand ind og annoncerede

*) De vare: Oberstlt. Bauditz, Major Wedelfeldt, Kaptainerne Bendz, Bruun, Dalberg, Fensmark, Fibiger, Fuhrmann, Hertel, A. Keyper, L. Keyper, Krossing, Malling, Meza, Mourier og Würtzen, Lieutenanterne Arends, Bruun, Deichmann, Elbrecht, Flensborg, Grove, Hansen, Hjelte, Hoffmann, Hoffmeier, Holm, Just, Mossin, Sandholt, Steinmann og Vahl.

en Deel Studenter, som ønskede at sige mig Levvel. Jeg kom ud i Gaarden, hvor en stor Flok var forsamlet, og Een (siden har jeg hørt Lehmann) kom frem for at sige mig, at de vare komne for at vise mig, at Landets Ungdom veed at skjønne paa de Bestræbelser, som skee til Folkets Bedste, og skjønt det vel var dem bekendt, at Kongen alt, ved at sende mig paa en vigtig Reise, havde hædret min Fortjeneste, saa vilde de dog ikke undlade at tilføie deres Tak og forene den med Ønsket om en lykkelig Reise. Derpaa udbragte de et tredobbelt Vivat og hørte i dyb Taushed paa nogle Ord, jeg fremførte til Svar. Nogle Artilleriofficerer søgte nu at faae nogle Studenter med til Gildet, men forgjæves, alle forsvandt i dyb Taushed. Da Aftensmaaltidet var endt, fulgte alle Officerer mig til min Bopæl og sagde der Farvel.

Før jeg gik ombord den 21de, var jeg et Øieblik hos Fru B. og sagde hende et sidste Farvel. Dalberg, Karen og Andr. Saint-Aubain fulgte mig tilligemed begge Fibigerne og Baggesen. Bendz var endnu hos mig om Morgenen. Andr. og Eduard Buntzen kom til mig paa Gaden. Paa Toldboden var Suhr, David, Schlegel, Bruun, Fuhrmann, Krossing, Bendz og flere Artilleriofficerer, Prof. Thiele, Lundby, Neumann, Flønsborg, Andræ, Duplat, Trepka og flere af ældste Klasse. Andr. Saint-Aubain, Eduard og Andr. Buntzen gik med ombord. Thomsen ved „Dagen“ kom ud at sige mig Farvel.

Vistnok er det, at den mysterieuse Maade, hvorpaa min Afskedigelse og Reiseordre var kommet, havde vækket en ualmindelig Opsigt, at jeg derved voxede til en betydelig Person fra meget Lidt, og at Faa i lang Tid have modtaget saa tydelige Beviser paa almindelig Interesse, ja paa gediegent Venskab som jeg ved denne Leilighed.

Fra Høiskolens Chef modtog Tscherning ved sin Afgang følgende Vidnesbyrd:

Da Herr Capitainen af mig har ønsket et Vidnesbyrd, betræffende den Maade, paa hvilken De har opfyldt de Pligter, som paalaae Dem i Deres Stilling som første Skoleofficeer ved den militaire Høiskole, saa giver jeg mig herved den Fornøielse at bevidne, at jeg i den Tid, at saadan Deres Ansættelse fandt Sted, nemlig fra Høiskolens Oprettelse og til Deres Afgang fra denne i forrige Maaned, ikke alene selv altid har havt al Aarsag til at være tilfreds med Udførelsen af Deres Tjenesteplichter, men at jeg ogsaa baade fra Underviisnings Directeuren og fra Commandeuren har modtaget fyldestgørende Rapporter om den Maade, paa hvilken De har fungeret som Lærer i de practiske Artillerie Øvelser, med Dygtighed og Tjenstiver, og som Skoleofficeer med Punctlighed i Tjenesten og vedbørlig Nøiagtighed.

Rendsborg den 19de Juni 1833.

Bülow,
 Chef for den militaire Høiskole.

Fra Tschernings Reise i Udlandet

1833—38.

Foruden en Del Breve fra Tscherning, navnlig til hans Søster Sara, hans Ungdomsven Kaptain Eusebius Bruun af Artilleriet og hans Svoger Kaptain Dalberg paa Frederiksværk, findes fra denne Reise en meget omfangsrig Dagbog, hvis høist forskjelligartede Indhold ret viser Mangesidigheden af Tschernings Aand. Pladsen har selvfølgelig kun tilladt at optage forholdsvis Lidet af den, og særlig have de omhyggelige Beskrivelser ikke blot af militære Institutioner (Kanonstøberier, Krudtfabrikker, Manøvrer, Kaserner, Officersskoler osv.), men ogsaa af de mange private Fabrikker og Anlæg af den mest forskjellige Slags, hvormed han paa sin Reise gjorde sig bekendt, saagodtsom ganske maattet udelades. Af nogle Optegnelser, nedskrevne i Foraaret 1872, om de politiske Forhold i de Lande, han besøgte ved denne Leilighed, ere Brudstykker hist og her indskudte.

Fra Opholdet i Kiel og Hamborg.

(Juni 1833)

Af Tschernings Dagbog.

Dampskibsfarten var temmelig besværlig, Modvind forsinkede os, og Regn holdt Passagererne i Kahytten. Jeg laae den største Deel af Tiden og sov en Deel for at erstatte det store Afsavn paa Søvn, jeg havde havt i de sidste Dage i Kjøbenhavn. Ved Grønsund kom Falbe ombord og sagde Farvel.

Vi ankom først 22. Juny Kl. 10 til Kiel. Veiret var klaret noget op. En Mand, som kom ombord, bragte mig et Brev fra Justitsraad Hegewisch med Indbydelse

at spise hos ham til Middag. Strax efter Omklædning søgte jeg denne Mand. Han er af Middelstørrelse, stærk bygget, har et rødligt, noget bredt Ansigt, Næsen er paa Midten noget indtrykt, som om den engang havde faaet en Læsion. Dernæst søgte jeg Flor, som jeg ikke fandt hjemme. Inden jeg kom hjem, havde Flor alt været hos mig og indbudt mig til den næste Dags Middag.

Hos Hegewisch om Middagen i hans Landhus udenfor Kiel traf jeg først hans Frue ene hjemme. Det er en noget svær, ret smuk halvgammel Kone, meget pæn og net og ligefrem. Da hun havde beseet mig lidt, sagde hun, at hun tidt havde været urolig over det Menneskes Beskaffenhed, som hendes Mand stod i en saa nøie Forbindelse med uden egentlig at kjende noget nærmere til; nu var hun meget beroliget, hun var ret vel fornøiet med min hele Personlighed. Hun havde frygtet, at jeg var et mørkt, af Græmmelse og Harme halvt fortæret Menneske; at hun tvertimod saae mig mere oprømt og livslysten, havde gjort en meget god Virkning paa hende. — Hegewisch udeblev ikke længe. Strax efter ham kom Prof. Michelsen (som jeg tilforn ikke kjendte) for at spørge, om jeg var ankommet, hvilket jeg da selv oplyste ham om. Det er en af de yngste Professorer, Historien er hans Fag. Han er eller især har været nøie bekjendt med Professor Rosenvinge, er intim med Lornsen og i det Hele ganske liberal. Hans Physiognomie er marquant, Ansigtet smalt, Næsen stor og kroget, Panden ved Savn af Haar uforholdsmæssig høi. Han var strax fortrolig i Samtale, og skjønndt uden Pynt og efter at have spist, blev han dog om Middagen ved Bordet. De eneste Gjæster foruden ham vare Grev Baudissin fra Knop med Frue, hiin en tyk, glat, ret kjøn Mand, denne en noget bruun, lidt stumpnæset, venlig Kone. Efter Michelsen er det en lidet betydende Mand. Han indbød mig til næste Middag til Knop, men Flors Indbydelse forhindrede mig fra at modtage, hvorved Ind-

ydelsen udsattes til min Tilbagekomst. — Kl. omtr. 7¹/₂ gik vi bort. Med Michelsen gjorde jeg nu en Tour omkring i Dysternbrok og fik ved denne Leilighed adskillige Efterretninger om de Undersøgelser, som for Øielikket foretages i Kiel. Som det synes, have Kielerne, hvoraf en Deel virkelig ere indviede i Burschenschaftet (Germanien), sendt en Afsending (Müller, som nu er arresteret) til Sydtydskland for at conferere, men just algt ham som et koldt og forsigtigt Menneske, for at han skulde modstaae den altfor ivrige Fremskriden. Uvertimod sine Instruktioner har han ladet sig henrive og givet sin Indvilling til de voldsommere Forholdsegler; dog har han ved sin Tilbagekomst indviet ganske saa og er i Grunden blevet misbilliget. Hvad der især

Kiel har bragt paa Spor, er Slaasmaal, forefaldne mellem Germania og Holsacia. Angrebet paa Frankfurth er et Desperationsskridt af nogle Faa, der, efter at man tidst, Complottet var opdaget, dog vilde vise, hvad Enthusiasme formaaede. En Holstener, Feddersen, som har med, har siden været i Kiel, været eftersporet og er nu blevet reddet ved Studenterne. Nu er han i England. — Paa Spadseretouren kom jeg hjem hos Michelsen, han er en garçon og synes at studere ivrig. Han gav mig mange Oplysninger om Lornsen, viste, hvilken hans Stilling havde været i Collegiet, omtalte hans Talent for Administration, hans Ungdom, hans vidunderlige Ankomst til den aaben Baad til Kjøbenhavn. Hos ham kom en Doctor Lieser, en Hamborger-Jøde, der beskjeftiger sig med at befordre Jødernes Emancipation og skriver i den Anledning et Blad. Han har kunnet blive ansat flere Steder, naar han vilde lade sig døbe, men han har ikke villet. Det er en lille, blond, noget corpulent, ung Mand, der ser saa lidet jødisk ud, at man ikke blev opmærksom derpaa, førend man stod i Begreb med at ansætte ham.

23. Juny. Bragte mine Breve til Professor Falck og Doctor Balemann. Den Første er en høi, svær, ret smuk,

temmelig graahaaret Mand med en Basstemme. En Præs fra Ditmarschen var hos ham; de talte om den besynderlige Omstændighed, at Repræsentationen i Commune forvaltningen i flere Sogne var bundet til Fælledeieidommen, og at den private eller særskilte Eiendom ikke kom i Betragtning. Falck var ikke istand til at løse denne Gaade. Professor Burchardi, som kom til, var ikke heldigere. Det er Skik, naar Nogen saaledes kommer til, strax at byde Tobak. Burchardi, der roses meget baade som Mand og Professor, er endnu ung, middelstort et behageligt, livligt, høist characteristisk Physiognom og en gjennemtrængende Stemme. Han er noget nær Hovedmanden ved de Undersøgelser, som nu ere indledt; man mener, han vil gjøre det Nødvendige og Intet : utidig Iver.

Balemann var ikke hjemme. — Hos Michelsen var jeg ogsaa samme Formiddag; jeg havde nemlig lovet ham at lade ham see mit Forsvar for Kjøbenhavnspost-Artiklerne. Ogsaa hos Professor Olshausen var jeg. Det var en lille, noget mager, artig, ung Mand af meget fri politiske Anskuelse, dog uden Heftighed. Han saavelsover Michelsen ere antiadelige.

Om Middagen hos Flor fandt jeg Professor Paulsen. Vi talde Dansk og geraadede i nogen Strid om Slots etc., som høre til det gamle Kongedømme, hvoraf jeg mente der var for mange, og han som Oldgransker, at der knap nok var nok, som han i det Hele mente, at der ikke burde knappes paa Hoffets Indtægter, da Kunstnerne derved vilde lide. Han lod til let at blive heftig og til at have mange modsatte Meninger af de fleste af de Andre. Fru Flor var syg og kom ikke ind. Flor er vistnok lidt Pedant og lidt hovmodig.

Om Aftenen hos Hegewisch traf jeg Balemann. Det var en undersætsig, sortsmudset Mand med en kort, lidt opstaaende Næse, kun lidt talende, med levende Øine og noget ironisk. Lieutn. Michelsen af Jægerne var ogsaa

lstede, her. Han fortalte til Alles store Moro, hvorledes ægerne ved et Maneuvre, der forestillede et Forsvar mod et Udfald fra Rendsborg, paa engang havde befundet sig inde i Fæstningen uden at møde mindste Modstand. Løiskolen og dens Stilling var meget paa Tale; jeg søgte at oplyse om det store Feilgreb, vi begaae, naar vi ved den absolut Konge skyde Skylden paa Ministrene, hvorved Vilkaarligheden tjenes herved, og hvormeget vi trænge os fra det Maal, vi efterstræbe.

24. Juny. Indbudt til Aften hos Falck. Balemann førte mig til Professor Twesten, Etatsraad Pfaff og Professor Ratjen for at faae Anbefalinger. Den Første er Theolog og ansees for Universitetets største Lumen, dog den at være godt lidt af Studenterne, som ikke troe hans Sindelag mod Studentervæsenet. Han skal være en overordentlig verdensklog Mand og har ganske et hysiognomie, der svarer til denne Beskrivelse. Hans Tæsen er mildt, venligt og ligefrem. — Etatsraad Pfaff er som bekjendt Chemiker og Physiker. Det er en ældre Mand (60 omtrent og nylig gift), høi, mager, graahaaret, med et herligt, aabent Aasyn og fuld af Liv. Han modtog mig med min Faders gamle Vens Venlighed og indbød mig til næste Dag at see et mærkeligt Experiment. — Ratjen er en ung Mand, paa hvem megen Studeren, mange Kaar og en dyb Hypocondri har gjort stærkt Indtryk. Han var syg, sad i sin Sopha, omringet af Læger, saae næsten forvirret ud ved vor Indtræden og søgte med største Møie at samle sine Ideer. Lidt efter lidt kom han sig noget. Der var noget særdeles selvilligt og Troskyldigt i hans Tale, det var umuligt at tale med ham og tale med ham uden at fatte Godhed for ham. Da jeg saae ham Dagen efter, var han meget bedre. — Advokat Olshausen besøgte jeg ogsaa. Det er en lille, meget hentæret ung Mand, determineret Antipathist, levende, oprigtig og forekommende. Han meente, at Militairsagen endnu kun havde vundet liden Indgang

i Holsteen, at Folket i det Hele var indolent, og at de vel vilde have lange Udsigter med vor Fremskriden, saa længe den kun skulde beroe paa en indvortes Impuls; men at en udvortes vel neppe længe kunde udeblive. — —*).

26. Juny. Om Morgenen Kl. 7 med Diligencen til Hamborg. Expediteuren var galant; ved at skrive mit Navn vilde jeg stave det for ham, men ingeniunde maatte de skee: „Det var en Skam, om jeg ikke vidste at stav Deres Navn,“ sagde han. — — Kl. 7½ i Altona, derfra Drosche til Hamborg. — — —

29. Juny. Gjort Touren rundt om Hamborg og gjennemvandret Havnen. Det var Ebbetid, og alle Skibe som vare inde i Havnen, stode paa Grund. Der var stor Bevægelse paa alle Skibsværfter, især ved Reparationer; Skibene bringes her op paa en Bedding uden at aftakles; Floden hjælper udentvivl ved dette Arbeid. Megen Losning foretages ved Pramme og paa temmelig fraliggende Steder

*) I et Brev til sin Søster Sara fra Hamborg 27. Juni 1833 skriver Tscherning: „Jeg er igaar kommet velbeholdent til Hamborg efter at have gjort et meget behageligt og meget nyttigt Ophold i Kiel. Jeg kunde blevet der 8 Dage længer og havde stedse været udbuden. Ved det aarlige Badehusgilde, hvorme Saisonen indvies, var man saa artig at drikke min Sundhed med stor Jubel, i de private Cirkler er den blevet drukket hvede Dag. De Mænd, jeg her har gjort Bekjendtskab med, have behaget mig særdeles. Der er noget Ligefrem ved dem, som jeg godt lider. — — For at komme bort fra Kiel, hvor min Afreise stedse blev opsat, maatte jeg gjøre kort Proces og bestille Plads paa Diligencen. — Nyttens af mit Kieler Ophold bestaaer i en Mængde Breve til Berlin, deriblandt nogle til Folk, som gjøre Huus, baade af dem, hvor især Regjerings personer komme, og af dem, hvor de Liberale komme. Ballemann har, ved en Professor Ratjen, forskaffet mig de bedste. Denne samme Ratjen er en sjelden rar Mand; hvor Du kan nævne hans Navn og sige godt om ham, der gjør det; thi han fortjener det vistnok.“

Kjøbenhavns Havn staaer ligesaameget over Hamborgs, som dens Bygninger især over den gamle Del af Byen, der er forfærdelig ussel, en Bemærkning, jeg troer man kommer til at gjentage, saa ofte som man seer den. Selv offentlige Bygninger fra ældre Tider ere af Bindingsværk, saaledes f. Ex. den, hvori den naturhistoriske Samling er. Jagtet den store Mængde Skibe, saa er i Gaden langs Havnen dog ikke nær det Liv, som f. Ex. i Havnen ved Marseille. Efter at have endt denne lange Tour, der vel nedtog knap 2 Timer, skjøndt jeg gik langsomt, var jeg i Börsehalle, derfra til Rainville til Cour hos vor Konge i fuld Uniform. Ved denne Cour var sammenstuvet en stor Mængde Mennesker i et lille Rum. Vinduerne holdtes lukkede, Alle svedte, saa Draaberne perlede. Jeg var i en Krog ved Siden af den lille Etatsraad Schumacher, der ikke kunde see det Ringeste. Efter nogen Venten kom Kongen, Prinds Frederik og Prindsesse Wilhelmine; de kom ikke synderlig omkring i Stuen, talte med meget faa og endte Stadsen ved at gaae. Den gamle Grev Blücher, der paa en Maade gjorde les honneurs, indbød mange til Taffel med den Phrase: „men jeg indestaaer ikke for Plads“.

30. Juny. Kongen af Danmark var idag inviteret i Theatret. Ved hans Bortkjørsel vare Begfakler anbragte paa Veien; han ledsagedes af hanseatisk Cavalleri og Officerer fra Hamborg. Suiten var ikke strax med, saa at det hele Optog var forbi i et Øieblik. Snakken om Kongens Fortræffelighed er almindelig i Danmark og høres af den samme Mund, der beklager Danmarks Fattigdom. Mange Mennesker vare paa Jungfernstieg og i Gaderne, dog ikke Trængsel. Alle vare tavse. 3 Steder vare illu- minerede med Lys. Efter Sigende skal Ballet den fore- gaaende Aften i Altona have været smukt og Jublen i Skuespilhuset ikke ubetydelig. Aldrig blev det mig tyde- ligere, hvor lidt den Kjerlighed egentlig betyder, som der vises til en Monark ved offentlige Høitider; thi

Hamborgerne, der intet kjende til Frederik VI uden fra en Periode, hvor de ingen Grund havde til at glæde sig over hans Fremfærd, taledede om hans Fortræffelighed og gavede de samme Kjertegn som Indkjøbenhavnere.

Fra Opholdet i Preussen.

(Juli—November 1833)

Af Tschernings Dagbog.

4. July, Dagen efter min Ankomst til Berlin var det Første, hvormed jeg beskjeftigede mig, at faae Logis i Byen. Jeg fandt snart et ganske convenabelt. Det bestaaer af en taalelig stor Stue og et lille Alcovekammer og koster 10 preus. Thaler maanedlig. I Kjøbenhavn vilde dette Logis regnes blandt de maadelige og langt fra ikke betales saa høit. Trappen er maadelig, det ligger i 3die Etage, er ubetrasket og noget forfaldet. Sengen er langt fra at være god, Meublerne ere det Taaleligste. Reenligheden er ikke overdreven, som nok i det Hele ikke i Berlin, hvori Skylden vel maa søges til de mange Væggelus, som der skal findes i denne By, af hvilke jeg dog endnu ingen har fornømt. — Saasnart jeg saaledes var installeret, begav jeg mig til den danske Legation. Gesandten, Grev Reventlau, var borte. Løwenørn, Legationssecretairen, fungerede som Chargé-d'affaires. Han modtog mig meget venskabelig, fortalte mig, at der alt for længere Tid siden var skrevet til Krigsministeriet, men at man endnu intet Svar havde faaet, og raadede mig til at benytte de private Veie, jeg havde. Han indførte mig derpaa i Casino, der er en Art Klub i samme Art som Fabricius's Klub i Kjøbenhavn, en Forbindelse nemlig af Læseklub og Spilleklub. Localer er elegant, men Klubben, især som Læseklub, kun lidet besøgt; den har just ikke store litteraire Ressourcer og staaer i denne Henseende dybt under Athenæum. Medlemmernes Antal

r ogsaa kun lidet. Skjøndt tidlig paa Formiddagen sade llerede høie Militaire saavel ved Kaartspil som ved Trædtspil. — Den 5te om Aftenen var jeg hos Løwenørns. Hans Frue er overordentlig smuk, men veed det godt og er vistnok et lidt forkjelet Barn. Ansigt, Figur, Fødder, Alt er smukt. Hun er født i Posen, men Faderen troer sig var tydsk og Moderen italiensk. Det har før kommet mig for, som om denne Blanding af Folkeracer var fordelagtig for det menneskelige Legemes Udvikling.

6. July. Først tog jeg min Retning til Prinds August, Chefen for Artilleriet. Det er en høi, ikke styg, men lidt lodset Mand. Han lod mig kun vente meget kort i Foremakket, men tog iøvrigt koldt imod mig, han kunde rettet ret vise mig uden Ordre fra Krigsministeriet, adskillige Ting, som Krudtvæsnet, kunde han slet ikke lade mig see, det holdtes hemmeligt; han raadede mig at læse de trykte Bøger og opregnede nogle. — Hos Prindserne Carl og Wilhelm indskrev jeg kun mit Navn, de modtog ikke. Til Kronprindsen gik en Adjutant ind og meldte mig. Prindsen kom strax ud, indlod sig med mig i almindelige Samtaler om min Reises Formaal, kom overved til at berøre Jernskydtset og forundredes over min Bemærkning om det schlesiske Jerns Fortrinlighed; imidlertid,“ sagde han, „herpaa forstaaer jeg mig slet ikke.“ Medens vi talede, kom Prindsessen ind, men veeg, saa hun saae mig, strax tilbage. Prindsen, som havde hørt hende, sagde til Adjutanten: „Var det min Kone? Jeg troede, hun var borte for længe siden; saa maa jeg gaae, undskyld!“ og han gik. Hos alle Prindser opskrives Navn og Bopæl.

Ved Paraden d. 7de, som fandt Sted Kl. 10¹/₂, havde jeg neppe indstillet mig og var hændelsesvis kommet ved Artilleristerne, førend en Hr. Capt. v. Staffehl kom til mig og erklærede, at han havde mødt en saa fortrinlig Fødtagelse i Danmark, at han gjorde sig det til Pligt særdeles at sørge for mig. Efter kort Tids Forløb blev

jeg af Commandantens Adjutant hentet hen ved hans Side for at see Paraden defilere. Unægtelig var det et smukt Syn. Et Dragonregiment tilfods og 2 Infanteriregimenter defilerede forbi divisionsvis i 2den Marsch, de traadtes godt ud, Retningen var ypperlig, Paaklædningerne udmærket. Men er det ikke alt for meget for Statskassen, for meget Legetøi for Herskaberne, for meget Tryk paa Friheden? Prinds August kom til mig og sagde mig, at han nu havde faaet Meddelelse fra Krigsministeriet mig vedkommende, og at han havde givet de fornødne Ordre om at give mig Adgang til alle de Steder, hvor det var tilladt at gaae. At Prindsene havde talt med mig, var en god Introduction overalt; Prindsene her i Landet troer jeg ere mere end Kongen.

D. 8de om Morgenen begav jeg mig ud til Exerceerpladsen. Skydeøvelser*). Middagsbord paa Exerceerpladsen: Samtalen roulerede især om Træfning; kun faa Officerer røbede nogen dyb artilleristisk Kundskab, men ret mange megen Routine. Fortalte Pryglehistorier mellem Tropperne indbyrdes og mellem Indbyggere og Tropper. De yngre Officerer klagede, naar man taledes særskilt med dem, over deres uhandelige Materiel. Obersten selv klagede over det altfor parademæssige Væsen. Artilleristerne sang i Spisetiden.

9. July i 1. Afdelings Udrustningsmagazin. 10de Visit til General Braun; besøgt du Vigneau, hos hvem jeg modtog Oplysninger om Artilleriofficersskolen. 11te i Værkstederne, derpaa efter Indbydelse hos Baron A(lexander) Humbolt, der viste os en Række af Kaarte over America og Asia for at oplyse, at man ofte havde havt en Forkjerlighed for Bjerge og urigtigen overfyldt

*) Dette er Overskriften paa et Afsnit i Dagbogen, der indeholder en Beskrivelse af Skydeøvelserne. Paa samme Maade vil i de Følgende af og til lignende Overskrifter blive anførte for at antyde Retningen af T.'s Beskjæftigelser og Interesser.

Kaarterne dermed. Det Midterste af America er saameget Plaine, at flere store Floder have fælleds Oprindelse og foraarsage Oversvømmelser, der sætte hele den mellem-liggende Strækning under Vand. Saavel her som i Middelasien er der store Deltaer. Forbindelsen mellem Sydhavet og Atlanterhavet eksisterer alt i længere Tid noget syden for Panama. En Munk har nemlig med nogle Slaver gravet en maadelig Barkecanal, som forener to Floder og besejles. Humbolt har under Arbeid et Americas Kaart, hvis Hovedbestemmelse er at vise Bjergkjæderne; han har gjort det lille, fordi han mener, at Størrelsen bør staa i et passende Forhold til, hvad man veed om Landet. Han viste os Aralsøen efter de nyeste Observationer; den havde faaet en ganske forandret Form.

I Museet vistes os Porcellainscabinettet fra Italiens Kunstperiode; meget rigt, saa at det tydelig viser, at Kunsten at gjøre denne Art Leertøi og at male derpaa dengang har været meget udbredt. Her fandtes ogsaa skønne Glasmalerier. Besaae Museets skønne Locale og i kunsthistorisk Henseende vist seeværdige Malerier.

12te: paa Exerceerpladsen for at see Ricochet og Bombekastning.

13de: faaet de første Tegninger til Copiering; i Arsenalet. 14de: Skoleplan. 15de: Artilleriskole, Fyrværkerisager. 16de: Haandværkskole, Artilleristalde og Kaserne. 18de: Laboratoriet.

Strafferet har Compagnichefen kun i en indskrænket Grad. De almindeligste Straffe ere tre Grader Arrest, den første simpel, uden Vand og Brød, den anden Vand og Brød, den tredie i mørk og indskrænket Fængsel (denne kan Compagnichefen kun tilkjende for tre Dage). Den kan i Maximum gives i 6 Uger. Iøvrigt Kasernearrest, Paradering, bære Oppakning etc. Virksomst af alle synes Degradation til 2den Klasse at være; den tilkjendes for et Aar, Paagjeldende bærer et graat Mærke paa Chacoten, hvilket han beholder selv ved Overgang til Landeværnet,

og kun befries fra paa Kammeraternes Forbøn. Det har en saa kraftig Virkning, at den, som har det ved Afgangen, gjerne tiltigger sig Ret til at blive ved Troppe, indtil det er aflagt. Garden sender sine Degraderede til Disciplincompagnierne.

20de: efter Tilsigelse hos Minister Ancillon ved Løwenørn. Ancillon er en høi, anseelig Mand med et ret ædelt Physiognomie. Han modtog os meget artig spurgte, om man viste mig alle Ting, og fandt det ikke rigtigt, at man gjorde Hemmelighed af noget, saason man hos os ingen Hemmelighed havde gjort af det Hemmeligste. Derpaa var han paa de demagogische Umtriebe de unge Menneskers Anmasselser og hele denne lange Jeremiade, som omtaager vor Tids Statsmænd. Saa kom Touren til at spørge, om jeg havde seet Kongen, hvorom Hveranden har spurgt mig. Han talede først Fransk saa Tydsk og saa igjen Fransk. Fra denne Mand gik Touren til Kongens Oberkammerherre, Fyrst Witgenstein for at søge Audience. En gammel, lille Mand med et meget betænkeligt Ansigt og vigtig Mine; han behandlede der hele Audience som en Statssag, og vi enedes efter noget Underhandling om at opsætte den hele Præsentation til efter Kongens Tilbagekomst fra Töplitz.

22—27 July. Metalstøberiet; Brovæsen; Jernskydts det nye Kanonboerværk; Fæstningsforsyning; Krudtværke Neisse. — 28—30 July: Reise til Potsdam. — 9 Aug. Jernstøberi.

13 August—3 Septbr. Udflugt til Schlesien D. 15de ankommet til Breslau. Byen i ældre tydsk Stil saaledes som pragtfuldt var i det 15—16 Aarhundrede Gaderne temmelig lige og Hovedgaderne taalelig brede Temmelig Bevægelse og Liv, megen Butikshandel. Paa Oderen laa ikke mange Barker, Flertallet med Brændsel Fragtfart saaes heller ikke meget af, kun nogle polske Vogne bestemte til Krakau. Universitetsbygningen, det gamle Jesuitercollegium, en Bygning af uhyre Omfang, mer

run taalelig vedligeholdet. Læsesalene skidne. Ceremonialen frescomalet fra Jesuiterne, endnu brillant, lang, bred, men lav, uagtet Loftet er hvælvet. Domkirken, intet Særdeles, udvendig slet restaureret fra en Ildebrand, saa at Spirene feile, og det ene Taarns Zirater fast ere borte, nødvendig taalelig stor og rundelig udziret med Forgylning og aldeles ikke imponant, nogle enkelte gode Malerier, et smukt nyt Orgel. Oderbroerne almindelige Trærøer; derimod findes en smuk Jernbro over en Stadsgrav, Ved Oderen findes en betydelig Deel Møller, dog løb meget Vand bort som Goldvand. Vandet er ganske gult, Strømmen temmelig stærk. Voldene ere benyttede til Spadseregange, nogle Bastioner ere beholdte som Jordørnhøjninger for Udsigten. Her ligge meget store Kærner og Stalde. Artilleriets Exerceerskydts stod i en gammel Ravelin temmelig uordentlig opmarscheret. Skildtagten, udstillet derved, lod ikke til at tage sig Sagen nær. Fæt foran Batteriet, tildeels paa Batteriet, tørrede Vaskerier Klæder. Gaderne i Breslau vare, uagtet mørke, endnu ubelyste. Om Aftenen vare vi i en Viinstue, som let hed en af de fornemste: efter gammel Skik en virkelig hvælvet Stue, hvis tykke Mure conserverede en ubehagelig tung Luft. Hvad serveredes, var godt. Her politiseredes ikke meget, taltes ikke engang synderlig. Torvet besøgte eg næste Morgen: rigelig forsynet med herligt Grønt, Fjerkræ, Smør, Fisk; denne sidste paa et eget Torv med mange Vandkar. — — —

17de. Landskabet om Oppeln er meget varieret, omrent som Sjælland og Fyen, kun at Naaetræskove træde stedetfor Bøgeskove. Kjøretøi og Folk faae alt her meer og meer et polsk Tilsnit, mange tale alt Polsk. Plove meer man bespændte med Fire, tvende Stude og tvende Heste, hvilke da gaae forrest. Skovene, vi kom igjennem, vare unge, og de afdrevne Steder viste, at man huggede lem unge. Kulmiler traf vi paa flere Steder. Landsbyerne begynde her at være træbyggede og dækkede med

Træspaaner. I en Kro, hvor vi bedede, var Skorstenen i Stuen; dens Hvidhed viste, at man brændte Trækul. Bagerovnen gik ind i Stuen og saae ud til at være til at ligge paa, idetmindste laae der Klæder ovenpaa den. Der blev netop bagt. Et Brød paa circa 3—4 R sælges for en Silbergroschen. Det er af lys Rug og godt malet og sigtet. Der blev ogsaa æltet Deig i samme Stue; dette foretoges i en rund Fyrretræs-Ballie, Deigen omrørtes af en Pige med en Knippel, som hun holdt skraa mod Karrets Bund, idet hun gik rundt om Karret og vendte Deigen af og til. — Ankommen til Gleiwitz, begav jeg mig til Værtshuset ved Jernværket. En meget nysgjerrig Meldeseddel maatte jeg forsyne med alle Slags Paategninger, lige til Kammernumeret, hvori jeg logerede. Min Aftensmad af Dyresteg (som her er Hverdagskost) og Kartofler nød jeg med et godt Glas herber Ungerviin, som ogsaa her er den almindelige. Alt Kl. 7 $\frac{1}{2}$ næste Morgen gik jeg ad Byen til, mange Folk kom alt fra Kirke. Mandfolkenes Dragt fra Landet ligner ofte saa ganske den sjællandske med den korte blaa Trøje og de blaa Klædeseller hvide Lærreds-Buxer, og Personen, der stikker i den, saa ganske en Sjællænder, at man kunde tage Hr. Uriar ved Nakken og føre ham did; mine Landsmænd kjendte ham kun paa Mælet som dem uvedkommende. Fruentimmerne derimod ligne mere i Dragt Skaaningerne, dog ere disse nettere; Hovedbedækningen er ogsaa temmelig forskjellig. Til Pynt synes her at høre en Deel meget hvidt og synligt Linned, saasom bare Særkeærmer, hvidt Skjørt eller Forklæde etc. Kjønnen er ikke smukt; Jøderne, hvoraf der er mange (deres Antal tiltager fra By til By henimod Polen), ere de smukkeste. Hvad de udmærkede Landsbyfruentimmerne var en undersætsig stærk Figur med svære Lægge og Arme og en meget hurtig Bevægelse, overalt hvor de gik. — Den catholske Hovedkirke, der er temmelig høi og rundelig udstaffet med smagløs Forgyldning og en Række maadelige Male

rier, var besøgt, og der øvedes ivrigt alle catholske Cere-
monier. En Christus paa Korset, som hang i Forstuen,
kysedes paa Foden af alle Munde. Udvendig er Kirken
hæslig og noget forfalden som fast alle, jeg saae i Over-
schlesien. Af beskjenkede Bønder traf jeg nogle, dog
ingen Støi eller Larm. Brændeviin drikkes ogsaa mere
her end i Lavlandet. Postillonerne tage gjerne mod en
Snaps. D. 19de, 20de og 21de forgik i Støberiet, hvis
Tilstand jeg har omtalt i et Brev til Dalberg. — Daglig
indtræffer her en Deel Reisende, nogle endog langveisfra.
Saaledes var her en Bordeaux-Kjøbmand, kommende fra
Odessa, en snaksom, ret behagelig Mand, meget indtaget
af sin Reise, NB. ikke for dens Behagelighed, netop for
dens Besværligheds Skyld. I det sydlige Rusland, især
paa Krim, er Viinavl stærkt i Opkomst; skjøndt den
drives for en stor Deel af Franske, ere Vinene dog ikke
af fine Sorter. I Smagen nærme de sig Burgundervinene.
Forbindelsesmidler savnes endnu ganske i det Indre af
Rusland, Sæden bringes paa Oxer til Odessa langt inde
fra. Oxen er det almindelige Trækdyr. Saavidt er man
ikke engang kommet, at man bruger disse Vogne igjen
til at tage Tilbagefragt. Paa Reisen i Rusland maa man
i Almindelighed give sig i Jødernes Hænder; de ere de
eneste, der have Industri nok til at sørge for de Reisendes
Beqvemmelighed. Odessa er langt fra ikke en Plads, hvor
der gjøres stadig gode Forretninger; det er et ubehage-
ligt Opholdssted, bygget paa en løs Kalkgrund, hvorfor
Sundheden lider uhyre af en idelig fin Kalkstøv. Da
Grev Orloff efter sin sidste Mission til Constantinopel
kom tilbage til Odessa, stødte Linieskibet, som førte ham,
ved Indseilingen, og det ved høilys Dag og Magsveir.
Et stort Hestemarked i Polen havde han bivaanet. Over
30,000 Heste vare samlede. De ere løse, i store Drifter,
endog paa 1000 Stykker, som føres af nogle faa Tartarer.
Førerne ride paa en af de gamle Følhopper og denne
følger hele Flokken. De bringes ind i Markedsfoldene

hver Morgen Kl. 6—8 og ud paa Græs hver Aften Kl. 6. De kjøbes paa Slump uden foregaaende Undersøgelse, indfanges og slæbes med Magt i Stalden. Nu gaaer Tæmningen for sig, som ofte er yderst besværlig. Ogsaa her ere Jøderne de dueligste. Bønderhestene omkring Gleiwitz ere kun smaa, gjerne magre; de lide meget ved den idelige Kjørsel for Værkerne. Denne udrettes for en saare billig Pris, saa at man neppe kan regne Dagfortjenesten over 12 Silbergr. Der kjøres ofte med een Hest paa den ene Side af Vognstangen; den korte Halvhammel er da hæmmet ved en Strikke eller Kjæde til Axelen. Vognene ere smalle, men temmelig lange. Da Tværveiene tidt ere slette, kan der kun læsses Lidt, hvor disse skulle passeres. Denne Fragtkjøren virker maadelig paa Agerbruget; den passer til Befolkningens Smag, som hader vedholdende strengt Arbeid, men gjerne færdes, ryger sin Pibe og især drikker sin Snaps. Uden at have seet det kan man neppe forestille sig, hvor pjaltet en saadan overschlesisk Bonde kan være. Barfodet gaaer Fleertallet, ja selv de velhavende, saa at man næsten maa troe, de have Behag deraf. Bønderfruentimmerne komme dog af og til paa Torvet med høirøde Strømper, undertiden med blaa Hæle. En polsk Dialect er det almindelige Sprog; mange af Landfolket forstaae ikke eet Ord Tydsk. Fruentimmerne svøbe sig hyppig ind i et stort Stykke hvidt Tøi, Lærred eller Dreil, som de deels bruge som Schavl, deels som Kaabe, deels kaste over Hovedet og lade hænge ned. De smaa Børn bære de med sig overalt, og da svøbe de dem paa en egen Maade i dette Tørklæde og bære dem paa Armen; herved bærer Armen kun en Deel af Vægten; Resten bæres af Skuldrene formedelst Tørklædet. Klagen over Jøderne er almindelig; man bilder sig nemlig ind, at de have lige Rettigheder med de Christne og lægger ikke Mærke til, at netop Repressionslovene, som endnu existere, be- gunstige dem. Det hedder, at Jøderne aldrig ville arbeide,

men kun skakre, at de ved alle Kneb unddrage sig Værnepligten, at de udsuge Menigmand ved at laane og sælge paa Credit, at de ingen Æresfølelse have, kort alle de gamle Beskyldninger; men man overseer, at de kun i een Generation have kunnet tænke paa at blive Haandværkere, endnu ikke kunne blive Embedsmænd, at altsaa Pengebesiddelse er deres Ærgjerrigheds Formaal, og at de kun ad visse Veie kunne efterstræbe den. Imidlertid tilstaaer man, at de gjøre Fremskridt, at mange af dem søge Skolerne og Gymnasierne, og at de ere sobre og entreprenante. Militairvæsnet er en ikke ringe Byrde for Staten, det koster meget foruden den Udgift, som Statskassen har, saaledes Indquarteringen. I Gleiwitz koster Hestenes Opstaldning for den der liggende Eskadron aarlig over 200 Thaler mere end Godtgjørelsen. Folkenes Indquartering er eiheller en ringe Last. De fleste Forældre, som kun nogenlunde have Raad dertil, maa spæde til, medens Sønnerne ere Soldat. Landværnstjenesten er en temmelig følelig Byrde, dog er den mindre, efterat Bataillonerne ere saa overtallige, at de kun indkalde hvert andet—tredie Aar. Paa Landfolkets Beskaffenhed mærkes ikke synderlig Indflydelse af Militærorganisationen; hjemkomne fra Liniertjenesten falde de tilbage i deres Slendrian; da de ikke have Mundering hos sig, saa glemme de, at de endnu ere Soldater. De føde sig slet og ere ikke reenligere end Sjællænderne. De egentlige Polakker ere, efter hvad der siges, endnu langt skidenfærdigere; skal jeg dømme efter de Exempler, jeg har seet, da er det sandt: en Herskabskudsk i en lang blaa Frakke med en udhugget Krave, besat med Broderi og Messingpailletter, med rødt Bælte om Livet og mange Messingringe derved, var saa skidenfærdig underneden, at man ækledes ved at see ham. Selv fornemme Damer, hedder det, ere ikke reenlige. Det jevne Folk her hænger ved Polakkerne, de tale om det høipolske Sprog som om et Mirakkel, om de smukke Polakker etc.; de lide de

Tydske i det Hele ilde, hvortil Religionsforskjellen ikke lidet bidrager. — D. 22de besøgt Königshütte, d. 24de Ribnikker Hammer, som udgjør en Deel af de Ribnikker Hütteværker. — Den 25de om Aftenen kom vi til Krapitz. Skjønndt Tusmørke saae jeg dog, at denne By har en egen Bygningsmaade, idet Husene paa Torvet (der Ring) have en Colonnade foran mod Gaden, der danner en Art bedækket Fortoug; det ligger høit mod Gaden. Her var meget levende. Tjenestekarle og Piger kom fra Gilde og snakkede og gjorde Løier. Vægteren var fortvivlet, og Gensdarmen, som kom til, befalede ikke at taale slige Løier. Ogsaa Byens Borgere havde Bal i det bedste Værtshuus; der førte Gensdarmen mig hen for at faae min Aftensmad. Ved et Glimt ind i Dandsesalen saae jeg nok, at Krapitz ikke ødelægges af Overdaadighed; de smaa Borgerdøttre vare meget tarvelig klædte. Værtens Stue, hvor jeg fik mit Smørrebrød, viste ogsaa, at Aarhundredets Forfinelse kun i ringe Grad havde fundet Vei til Krapitz. Til Oppeln er Veien meget maadelig; først Kl. 4—5 d. 26de indtraf vi der efter megen Skumpling. Det var Torvedag, hvilket gav noget Liv. En Bondebrudeskare drog herigjennem. Tvende unge Mænd vare forud tilhest, iførte mørkeblaa Kapper, lodne Huer og Blomsterbouquetter i Knaphullet; derpaa fulgte en sexspændt Vogn, proppet fuld af Personer af begge Kjøen. En Musikant sad forrest; der blev sunget og jucheret af alle, der vare paa Vognen. Ved Middagstid leiede jeg Vogn til Værket ved Malepane. — I Malepane er det Brug, at Honoratiores komme sammen om Aftenen i Værtshuset fra 7 til 9—10. Blandt dem var en Slagter, som har været i 1807 i Kjøbenhavn og betjent Sprøiterne, alle vidste det, saa at den gode Mand nok gjør sig lidt til deraf. Ved disse Samlinger spiltes en lav Whist, blev røget en Pibe, drukket et Glas Øl, af nogle en Snaps; det var hele Udgiften. Tarvelighed er i det Hele à l'ordre du jour i Preussen. Alle vare

enige om, at Politiet i Egnen var slet, Folket der i Egnen drikfældigt og tyvagtigt; Skovene plyndredes, Gensdarmet i Provindsen var lad. Over Seendrægtighed ved Rettergangen hørtes almindelig Klage, ligeledes Savn paa Dygtighed hos Justitsbetjentene; de nye Ministerialbestemmelser tyde ogsaa herpaa. Den saameget berømte preussiske Skoleunderviisning er kun maadelig i disse Provindser, hvilket bedst mærkes derpaa, at selv de unge Bønderkarle og -piger hverken forstaae eller tale Tydsk; da nu Polsk ikke læres i Skolerne, saa er Beviset klart. Med Regimentsunderviisningen hænger det ogsaa maadelig nok sammen; thi de hjemkomne Soldater ere ikke videre, de forstaae ofte knap Tydsk, og skrive det kunne de ikke. Alle vare ogsaa enige om at laste Skolevæsenet, Præsten inclusive. Læreren har til aarligt Honorar kun 50 Thaler, lidt Korn og frit Huus, ingen Jord; hermed kan han ikke komme ud. I Nederschlesien hedder det, de ere bedre lønnede. Maaden, hvorpaa det unge Mandskab behandles ved Udskrivningen, er ofte oprørende: Gensdarmene støde og puffe dem som Umælende; der skeer ogsaa meget Underslæb, især ved Doctorattester. Postrelaierne paa Sideveiene ere eiheller meget prompte; i Malepane kunde jeg intet faae, og Værten, der havde Relaiet, lod kun lidet til at bekymre sig derom; ved en Lieutenants Hjælp fik jeg strax hos en Jøde, hvortil Værten meget rolig sagde: „ja hos ham kan man altid faae“, og dog havde han slet ikke sendt did, og ingen af Beboerne, som alle vare deelagtige i min Nød, og hvoraf hver havde nævnt sin, havde omtalt denne, skjøndt de alle vidste, at det var den, der bedst lod sig vente noget af. Det var en Jøde, Kroværtens Rival. Brødnid og Egoisme ere Hovedtræk, som jeg har fundet meget fremskinnende. Om Polakkerne hedder det: „Gud veed, hvad der dog bevægede denne eller hiin til at deeltage i Revolutionen; han havde dog sit Udkomme.“ Folk heromkring, som havde været paa Grændsen ved den polske Krig, forsikre,

at kun ved Preussens Hjelp fik Russerne Fremgang; Broen over Weichselen blev tildeels slaaet af Preusserne, og to af disses Regimenter bevogtede Broslagningen. Det Posenske avedes kun ved de mange Tropper. De tvende egentlig indpolske Regimenter staa endnu i Rhinegnene og recruterer ved Polakker. I mange Stæder stode Kanoner med brændende Lunter i Gaderne. Der findes preussiske Regimenter, som næsten have lutter Capitulanter. — Den 29de afgik jeg med Ageposten til Breslau. Besaae d. 31te Kanønstøberiet i Breslau. Ankom til Berlin 3 Sept. om Morgenen.

7 Sept. afreist til Magdeburg til Manoeuvre. — — 11 Sept. For at modtage Kongen samlede Officererne sig hos og udenfor General Jagow; de Fremmede indfandt sig ogsaa. Han ankom i Chaise med Postheste. Fyrstinde Liegnitz, Prinds Wilhelm, Prinds Carl, Prinds Albrecht med Gemalinde kom kort efter. Saasart Kongen vel var af Vognen, kom han ud og besaae Æresvagten (udsøgte store Folk), som stod udenfor opstillet. Officererne skjenkede han kun ringe Opmærksomhed. Hurraraabet, som lød, var ikke stærkt, Kongen elsker det ikke. Om Aftenen var Illumination, ikke meget beventd; Folkestimlen var mindre stor, end man havde ventet, da Kongens opsatte Ankomst havde distraheret Mange. Man lurede især efter at faae Kongen at see. Fra Vinduerne skraaes for paa Torvet saaes bestandig Folk, som lurede paa hvert Glimt, de kunde faae af Kongen. Rolighed indtraadte dog tidlig. D. 12te: Stor Parade. De engelske Officerer, Bild (svensk Artillericapitain) og jeg bleve Kongen forestillede; han taleder kun lidt og korte Phraser. Prinds Carl og Prinds Adalbert vare ogsaa saa naadige at erindre mig. Om Middagen til Taffels hos Kongen. De fremmede Officerer søgte man at skaffe Plads ved selve det kongelige Bord. Efter Taflet gik saavel Kongen som Prindser og Prindsessen omkring og taleder med Folk i en halv Time. Atter Illumination, noget mindre glim-

rende end forrige Aften. Om Aftenen var Bal, givet af Borgerne, hvortil nogle af de fremmede Officerer, iblandt disse Bild og jeg, vare indbudte; af Subalternofficerer vare meget faa med. Udmærkede sig ved en Samling af smukke Damer. Kongen var kommet tidligere, end Indbydelsen lød; saalænge han var der, fik Dandsen ingen Fortgang, thi alt flokkedes om ham. Han tog tidlig bort. Prindserne dandsede med stor Iver. En fransk Dame, en Nationalgardeofficers Kone, indtog især (hun dandsede kun een Dands), alle Prindser gjorde hende lidt Cour, den gamle Cambridge var heri den Ivrigste. Ved Midnat (Kl. 1) gik jeg; Prindsesserne vare da borte, men Prindserne bleve længere. — D. 14de: Feltmanoeuvr. Kongen reiste strax fra Manoeuvrepladsen til Berlin. Magdeburg var nu træt og tyst, Ingen i Vinduerne, Faa paa Gaderne. — — Af Officererne havde jeg i Fortrolighed hørt flere Exempler paa stor Ubillighed fra Regjeringens Side. Saaledes var en Officeer, som var kommet fri for Undersøgelsen, angaaende demagogische Umtriebe 1819, fordi man ikke kunde overbevise ham det mindste, blevet afskediget, fordi det ikke var passende at have en Mand i Tjenesten, der saalænge havde været i Undersøgelse. En Major af Ingenieurerne, en duelig Officeer, var ved samme Leilighed blevet inddømt paa Livstid blot for ubesindig, overmodig Tale. — D. 16de ankommet i Berlin.

D. 18de Sept. til Taffels hos Kongen paa Berliner-slot i det store Galleri. Her var den hele kgl. Familie tilstede, tre Prindsesser, 6 Prindser, Generaler i Hobetal, mange saa gamle, at det kniber for dem, naar de skulle holde sig ret. 19de: Stor Revueparade. 20de: Corpsmanoeuvre i snevrere Betydning. Om Middagen hos Hertug Carl, Chef for Gardecorpset, beboer Montbijou, meubleret, ganske som det var i Fredrik d. 2.'s Tid. Anretningen noget mindre elegant end hos Prindserne af Blodet. 21de: Manoeuvre mod marqueret Fjende. Til

Taffels hos Kronprindsen. Forestilledes Kronprindsessen. Netop som hun vilde tale til mig, kom fornemmere Personer. Efter Bordet søgte hun mig, taledede om Øhlenschläger og Tegnér. Kronprindsen var meget opmærksom Vært, giver Haanden til mange høie Officerer. Her var russiske Damer; i det Hele voxer det russiske Folk daglig; det beegnes med Udmærkelse. Hertugen af Cambridge er den lystigste Prinds, der er forekommet mig, generer sig kun lidet i sin Tale. 22de: Almindelig Hviledag. 23de: Gjennemgaaet Manoevreterrainet, copieret Kaart hertil. Middag hos Prinds Wilhelm. Fleer og flere Russer seer man. De Neufchateller Gesandter optages med særdeles Naade, Prindsessen, som taledede længe med dem, forsikkrede dem om, at den Artighed, der vistes dem, de Ord, der sagdes dem, vare Hjertets Sprog; Prindsen forsikkrede dem efter Bordet, at han agtede dem høit som Repræsentanter for le bon vieux temps, hvilken vilde finde al mulig Understøttelse hos Rusland, Østerrig og Preussen; men som desværre anfægtedes af andre Magter ved hemmelige Rænker; det Bedste var en aabenbar Krig mod denne Propaganda. Til mig sagde han efter først at have bemærket, at jeg nok ret søgte at udspeide alle deres Indretninger: „Ja for de Danske have vi ingen Hemmeligheder, de holde nok med de store Magter.“ — „Ja,“ svarede jeg, „de ere vel nødte dertil.“ — „Nei, saaledes er det ikke meent, det er i deres Interesse.“

24—26 Sept. i Spandau og Nauen. — D. 27de afsluttet dette Aars Campagneliv.

28de: Kjørte om Morgenen til Prinds Carls Lyststed for der at spise Frokost Kl. 12 (déjeuner dinatoire). Kongen var der, det var i en Art petit tenu, Konger uden Epauletter og altsaa mange med ham ligeledes uden dem. Ceremoniellet var idag at være uden Kaarde. imidlertid sagde ingen os at lægge den af; først efter Bordet bad Prindsen derom for Guds Skvld. saa

vigtigt var det. Kongen var mere end almindelig snak-som; os spurgte han om vore Leieheste, som for at drille os, fordi han ingen Heste havde ladet os faae. Prindsens Børn vare ogsaa tilstede, et Par nette smaa Rollinger. Prindsesserne kyssede Kongen paa Haand og Mund; det er formodentlig Ceremoniellet for Børnekjærlighed. Rus-serne vare her, som overalt, Potte og Pande; derimod lod Neufchatellerne til at gjælde mindre. Kammerherren førte en tynd sort Stok i Haanden, jeg tænker, hans Polititegn. Ved Entreen til Slottet fandt man Matroser og ved Døren til Spisesalen stode tvende Negere i pynte-lige tyrkiske Klæder og hvide Turbaner. Bordet var dækket i mange afsondrede Smaaborde.

3 Oktbr.: til Middag hos Prinds Albrecht. Dette Maaltid var mindre rigt paa Generaler, men mere paa Kammerherrer etc. Kongen var der. Nesselrode, lille livlig Mand. Prindsessen, som vi forestilledes for, taledede om artilleristiske Sager med Livlighed og blev saa-længe ved, indtil hun afbrødes. Prindsesse Carl sendte sin Kammerherre og lod sig mig forestille; hun beklagede, at hun ikke tidligere havde gjort mit Bekjendtskab.

12—19 Oktbr.: udarbejdet Manoeuvrerapport.

19de: Middag med flere Professorer i det lovløse Selskab, hvor den 18 Oktbr., Leipziger Slaget, blev bragt i Minde. Professor Schleiermacher, lille pukkelrygget Mand med et herligt Ansigt og næsten ganske hvide Haar, taler ret meget og ganske lystig. Det hele Selskab var ikke over 24 Personer, Samtalen var ikke almindelig, Leipziger Slagets Skaal kom som en Bisag, der ikke førte til den mindste derved Betragtning; Ungdomsstreger, Liv i Udlandet etc. vare Samtalerne. Klentze bemærkede om Kjøbenhavn, at Alt forekom ham saa saare cosmopolitisk, det Nationale fremtraadte intetsteds; for Polen havde han fundet for stor Medlidenhed.

7 Novbr. afreist til Dresden.

Brev fra Tscherning til E. Bruun.

Berlin d. 13. July 1833.

— — I Begyndelsen jeg kom her, lod det, som om det ikke var let at komme til at see Noget; nu gaaer det bedre, nu viser man mig rundt af alle Kræfter; nogle enkelte Ting, saasom Krudtfabrication og nogle Forsøg med Schrapnels, lader man ikke til at ville ud med. Besynderligt er det at være saa langt hjemmefra og finde saa mange Ting saa eensformig med, hvad man der vader daglig i. Saaledes f. Ex. med Konge- og Prindsevæsen; dette hele Væsen er rundeligt som hos os. — — — Min ulykkelige røde Mundering, der stikker af som Fluer i Kaal, her i denne blaa Bye, tiltrækker sig almindelig Opmærksomhed, og, som jeg hører, gjør man mig til en Portugiser, en Miguellist, som er her for at hverve Tropper. Formodentlig var det paa Grund af dette Rygte, at en Soldat, forleden Dag jeg red igjennem Byen, kom efter mig og raabte: „Hr. Officeer! Hr. Officeer!“ og da han endelig kom mig paa Siden og havde erkyndiget sig, om jeg forstod Tydsk, fortalte han mig, at han nok ønskede at gaae i fremmed Tjeneste, hvortil jeg da svarede ham, at jeg isaafald holdt det for Christenpligt at fraraade ham den, jeg stod i, saasom den hverken gav Udsigt til Ære eller Fortjeneste. De bedre Underrettede, som lade mig være Dansk, som jeg er, vide god Besked om min hele Afgangshistorie i Kbbvn. Kun Eet ere de ikke paa det Rene med, om jeg hører med til Oppositionen mod Kongen eller egentlig ved denne Reise er af ham taget i Beskyttelse mod et Hofpartie. Denne sidste Idee har en Capt. du Vigneau, som forleden talte til mig om den hele Sag og bad om at see min Kaarde, raadet mig at lade uforstyrret bestaae, siger han; thi man lugter her Democrater i hver en Vraa og vil altfor let komme til at faae Tvivlsmaal imod Dem; den skader Deres Forretninger her. En Mand, som jeg iøvrigt mærker har taget

ig af mig, er den berømte Baron von Humbolt, til hvem eg havde Brev fra Professor Schouw.

I mange Henseender hænger det sammen med Artilleriet her som hos os; man har 1830 faaet Øinene op og eet, at der stod meget paa Papiret, som ikke var Virkelighed, og nu begyndt af alle Kræfter at omforme det Hele. For den techniske Deel af Artilleriet er vaagnet en langt større Sands. For Haandværkervæsen, Værktøder, Skabluner og Modeller er gjort Betydeligt. Man har ophørt at vente, at hver Officeer, som hed Artilleriofficeer, kunde bruges til alle mulige Ting, og blandt andet givet Haandværkeroffic. langt større Stabilitet. Man gjør mange Prøver og sammensætter ikke mere Prøvecommissioner af de Officerer, som staae for Tour, som tilforn, men af de brugelige, og sender dem bort igjen, naar de ikke passe. Man har savnet Fond af Kundskaber og indrettet en ny Skole for et Aar siden, man har indrettet et heelt nyt Beleiringstrain, nye Cassematteaffut. og nye Voldaffut., man arbejder paa et nyt Feldtsystem, man begynder at klage over, at Artilleriet spilder Tid med Paradevæsen, og man ønskede at kunne concentrere Artilleriet noget mere for at faae hensigtsmæssigere Øvelser. Man vil anlægge et Centraletablisement i Spandau og har alt begyndt med et stort Krudtværk. Tegninger har eg til at copiere. Over Administrationsvæsenet skal jeg ogsaa sende Oplysninger, som Gudskelov stemme med andre Forslag. — —

Fra Samme til Samme.

Berlin d. 22. Septbr. 1833.

Endelig er jeg da her tilbage igjen og lever imellem Parader, Manoeuvrer og fyrstelige Diners; thi saa galant er man mod de fremmede Officerer, at vi alle indbydes til de store Militairtafler, som gives af Kongen og Prindsesserne. I det Hele taget vises de fremmede Officerer stor Forekommenhed, og naar undtages, at man slet intet

gjør for at skaffe os Rideheste, saa at vi maa nøies med Leiecameler, betalte i dyre Domme, saa kan man intet Mere forlange. Jeg, som af min Natur ingen Elsker er af Parader, og som intet Øie har for de ved denne Leilighed udviklede Skjønheder, som er lige glad, hvad enter Lædertøiet er saa bredt, at det dækker hele Personen eller saa smalt, at man knap kan see det, som inger Nydelse har af Camaschebuxer, som fryser istedetfor at exalteres, naar jeg tænker paa Lærreds Buxer den 28de Januar eller hver anden Dag, der er ligesaa kold, den engang i mit Liv har været meget vel fornøiet med et pukkelrygget Stykkudsk, jeg har igrunden for længe siden havt nok af at see de preussiske Soldater glæde deres Monark og med ham det hele Folk; thi det hænger al paa en Traad som Lemmerne paa en Gliedemand, ved at have Camaschebuxerne saa stramt antrukne med Snørelidser under Foden, at der maa et Par Mand til Hjælp naar de springe, Kraver og Halsbind saa stive og stramme som franske Poststøvler, Trøier til Svæltetarme, og Bandlerer og Tornysterremme saa brede som den gamle Chaussée til Roeskilde. (Hvad disse Skjönhedsartikler angaaer, da existerer Instruxer for at ophæve dem i Krigstid, Lædertøiet bl. a. skal miste, jeg troer, 1" a Breden). Alt dette kunde jeg endda overvinde; thi Du veed, jeg er taalmodig; men hvad jeg ikke kan tilgive dette Pyntesystem, er, at det gjør sig med tyrannisk Magt gjeldende mod Alle, saa at jeg arme Djævel, der har været i den Nødvendighed at lade mig gjøre en Frakke og et Par Buxer, til Trods for alle Protestationer og a Omgjøren, har maattet tage til Takke med en preussisk Frakke, der kniber mig i Livet, og et Par ditto Buxer hvis Lommer ere utilgængelige. Efter at jeg havde faae disse Buxer fra en Artillerieskrædder, begreb jeg tilfuld hvor daarligt det dog egentlig maa være bevendt med det preussiske Artillerie, det er heelt og holdent en Mand med stramme Buxer, hvori han vel i visse Retninger kan

sirlig bevæge sig, ja endog springe over 5' brede Grøfter, men som ikke kan komme til sine Lommer. Næsten kan jeg ikke lade være at lee, naar jeg hører Godtfolk gjøre sig til af, at man til 1ste Garderegiment har i det preussiske Rige fundet Folk, der alle ere en Deel høiere end jeg, og endmere er jeg i Forlegenhed, naar jeg selv skal stemme i med; dog værst er jeg faren, naar man spørger: „hvad synes De om vort Artillerie“; thi jeg synes slet ikke om det. Lidt efter lidt er jeg nær ved at sige det reent ud. Hidtil hjalp jeg mig med at rose de blanke Kanoner, Artilleristernes gode Frontmarsch bag Kanonerne, de hvide Fodersække, de smukke blåa Lavetter eller lignende Ting. Lidt efter lidt erkjender jeg, at Haffner har været i preussisk Smag, og er overbeviist om, at han her endnu kunde gjøre Lykke et Aar eller to; men saa er det ogsaa forbi; thi alle Julemærker tyde paa, at her snart indtræder en caotisk Periode ligesom hos os, eller rettere, man er heel og holden i en anticocosmogonisk Tilstand, hvori nogle enkelte Solstraaler alt bringe Infusionsdyrene i Bevægelse. Mange Officerer sige det selv. Man er overlæst med et tungt Feldtmateriel, som man, for at faae det let, vil betjene med faa Folk, og for at være sparsommelig, besætte med faa Officerer; man haaber at kunne kjøre Fjenden ihjel og arbeider derfor paa at kjøre sig selv ihjel, man opdrager praktiske Artilleriofficerer til de høieste Poster ved at kjøre, vælte og exersere Rekrutter og har en Art Forskrækkelse, for hvem der kan mere end ABC. Kort, man var ligesaa slemt an som vi, om man ikke havde et umaadeligt Fortrin, at have en honorabel Krigsperiode at tænke paa og en vis Eenhed i Formaal. — — — Det gaaer her som overalt, den Fremmedes Stemme betyder mere end de Egnes, og som jeg hører, bruges jeg allerede som et Argumentationsmiddel. Man fortæller mig fra alle Kanter, at man i Kjøbenhavn klager over, at jeg ikke hæderlig nok omtaler det danske Artillerie; det er forsaavidt ganske sandt,

som jeg strax paa Forespørgsel om vor Armee i Almindelighed og vort Artillerie i Særdeleshed har svaret, at det militaire Væsen for Øieblikket ikke var Danmarks stærke Side, og at der om Artilleriet egentlig Intet var at sige, da det stod i en Overgangsperiode. Det vilde klæde underligt, om jeg talte anderledes til Folk, der vide saa godt, hvordan det hænger sammen, som vi selv. Ved Siden deraf har jeg sagt, at om man ved vort Artilleris Beskaffenhed forstaaer dets Dygtighed til at kjøre stærkt omkring paa Exerserpladsen og skyde med Feldtkanoner, saa troede jeg, vi ikke stode tilbage, tvertimod turde vi maaske tiltage os den Ære, at have været blandt de første, der tapperligen vare skredne frem paa denne Bane; men det regnede jeg nuomstunder ikke mere til nogen stor artilleristisk Fortjeneste. Har man sendt mig udenlands for at rose Danmarks Armee etc., saa har man gjort et forbandet bizart Valg. — — — Jeg har besøgt Professor Steffens; det er en høist artig og underholdende Mand, men som har mange høist synderlige Ideer. Saaledes vil han have indført et Repræsentativsystem efter Stands- og Stillingscathogier, det vil sige, hvor Skrædderen faaer sin Deputation, Skomageren sin etc. „Ja,“ sagde han ved netop at nævne disse Haandteringer, „maaske kunde man forene dem i een Cathogori, den nemlig, hvis Hovedfunction det er at sørge for det menneskelige Legemes Beklædning.“ For at bestemme Cathogierne vilde han for alle Mennesker have Prøver og Examina. Kommer dette System i Mode, da staaer Danmark visselig høit paa Culturens Stige med sin Lystember-Examen og Øltappercorporation. Det vil mere Bendz at høre dette, iøvrigt er det ikke værd at fortælle Historien til mange, thi det er egentlig Synd at moquere sig over denne godmodige, digteriske, filosofierende, dogmatiserende Naturkyndige. — — —

Det gaaer fordjævelt sent med Constitutionen hos os; vi kunne endnu komme til at celebrere en tom Aars-

dag; hvilke Undskyldninger giver man nu, eller mener man maaske, at den kommer som en Cadeau paa Dronningens Geburtsdag; thi vi have nu engang vænnet os til at vente Noget paa de landsfaderlige og -moderlige Fødselsdage, ret som den parisiske Pøbel venter Pølser i Grams paa Philipsdagen? Naa det er sandt — Portugal — D. Miguels Stilling begynder dog at blive tvivlsom. — Intet har for nylig moret mig mere end Schweitzernes Fremfærd mod Neufchatel. Her har været Gesandter fra de Fornemme i dette Land, for at sollicitere Preussens Medvirkning til at modarbeide den constitutionelle Forsamling, og i al Fald at adskille dem fra Schweiz; men imedens de vente paa at faae Kongen i Tale, gjør Forsamlingen kort Proces og sætter sin Villie igjennem. Slipper Schweiz godt fra hele denne Sag, saa har det republikanske Princip vundet en stor Sten i Brættet. Kan Portugal, Spanien og Neapel bringes over til det constitutionelle Princip, saa har England og Frankrig spillet vundet sans coup ferir. Freden, Freden, den slaaer Absolutisterne. — — —

Fra Tscherning til hans Søster Sara.

Berlin d. 4. Septbr. 1833.

— — Jeg er da her paa en Gjennemreise fra Schlesien til Magdeborg. Du kan troe jeg er en vigtig Person; hvor jeg kommer, veed man forud, at jeg skulde komme. Foruden at jeg nu, som vel bekjendt, er en vigtig Demagog, der kan lugtes milevidt, og som saadan faaer speciel Anbefaling til de høiere Authoriteter fra Berlin, saa sætter mit Navn og mit mørke Udseende de underordnede Authoriteter i Bevægelse for egen Regning. Jeg gjøres strax til en formummet Polak, og nu gjelder det om at være paapassende. Imidlertid skeer Alt med den største Opmærksomhed og Forekommenhed. Da General Zieten ved min første Ankomst til Breslau ulovligen forsinkede mit Pas's Visering, saa at Postexpeditionstiden var forbi,

sendtes en Adjutant for at holde Posten tilbage og derpaa at hente mit Pas. Schnellposten holdt saaledes for min Skyld over en halv Time; det er noget Overordentligt. Passagererne, der vare indignerede over deres Authoriteters Fremfærd, bidroge selv til at holde Posten tilbage, og jeg gjorde derved Bekjendtskab med et Par vakre Mænd, blandt andre en Kjøbmand Scharff fra Breslau, som jeg senere har besøgt, og hos hvem jeg har fundet en særdeles god Modtagelse. Neppe havde jeg været en Dag med ham for at see et Kobberværk, han anlægger 5 Mile fra Breslau, førend han fik en Indbydelse fra Politiet til at møde og give Oplysninger om sit Forhold og Bekjendtskab til den fremmede Person. Som et Reisebilag har jeg faaet Indbydelsesbrevet. Han kunde kun fortælle, hvad han vidste af mig selv, og at Hovedaarsagen til vort nøiere Bekjendtskab var Politiets Fremfærd ved Passageringen og dernæst den Interesse, han havde haft af at tale med mig om Kobberfabrication, hvorom, sagde han Politimesteren, jeg havde givet ham mange vigtige Oplysninger og vidste saa god Besked, at, om han ikke vidste bedre, maatte han troe, jeg var en oplært Kobbersmed. Politimesteren var meget misfornøiet over at maatte anstille slige Undersøgelser, som han selv ansaae for et Nathueri. Du kan nok begribe, at jeg loe deraf og leer endnu, hvergang jeg tænker derpaa. — — —

Det morede mig i Schlesien ogsaa at drive om i Støberier og Værksteder den hele Dag; det er dog noget Andet end det taabelige stive Soldaterliv med al deres Puds og Parade, med deres taabelige Vigtiggjøren af Narrestreger. Nu skal jeg da midt ind i dette militaire Væsen; iaften reiser jeg til Magdeburg til store Manoeuvrer. Er Generalerne, som commandere der, af samme Stof som Zieten, saa kjender jeg Manoeuvrerne alt udenad; han kunde uden Skam for nogen af Parterne træde i dansk Tjeneste. — — —

Kjøbenhavnerne have trukket Kongen, hører jeg; det er billigt, han trak dem saa tidt, deels ved Næsen, deels Tænder ud. Beed dem fra mig, naar de trække igjen, at være forsigtige for ikke at trække Armene af Led; thi de kunne ikke vide, hvormeget Rusland der ligger paa Bunden af Vognen. Iøvrigt vel bekomme dem denne Hestefornøjelse; det var jo rimeligt, den fulgte paa Væddeløbsrusen. Slige Smaaartikler, seer Du, ere nødvendige for de Nysgjerrige, som titte; ellers er jo deres Møie omsonst.

Af Tschernings politiske Optegnelser (1872).

Forsynet med Anbefalingsbreve deels fra Kjøbenhavn, men især fra Kiel, kom jeg snart i Berøring med en Kreds af Mænd, der havde været ansatte i Kiel og nu drev Schleswigholsteinisme i Berlin. Jeg blev snart opmærksom paa, at der iblandt Andet i de militaire Kredse bestod en fast Overbevisning om, at Danmarks Svaghed i Forbindelse med dets Uafhængighed var en Torn i Øiet paa Mange. I fortrolige Samtaler blev Rusland især fremdraget som den Magt, Preussen havde at frygte, og Danmarks Beliggenhed da udpeget som farlig, da Rusland kunde danne sig en Operationsbasis, hvorfra det som Herre i Østersøen kunde angribe Tydskland, navnlig Preussen, paa den føleligste Maade. Sverrig betragtedes som en naturlig Forbunden. Det stak tydelig nok frem, at Danmarks Deling mellem Preussen og Sverrig maatte betragtes som en diplomatisk og strategisk Løsning, der maatte komme. Den danske Minister i Berlin, en Reventlow, var Schleswigholsteiner; hans Svoger, den senere bekendte Radewitz, ligeledes. Kongen af Preussen og hans egentlige Fortrolige vare fredsæle. A. Humbolt, der gjaldt meget ved Kongens Hof, bidrog end mere til at vedligeholde dette Sindelag; men i Kronprindsen, senere Kong Friedr. Wilhelm IV, gjærede en preussisk Storhedspolitik, Ideer om en preussisk Mission, ikke fri

for en temmelig Grad af Mysticisme eller Hykleri eller noget af begge Dele. Prinds Wilhelm, den nuværende Keiser Wilh. I, var dengang Militair og Preusser af Profession. Ideerne om Sømmagt begyndte at spire, og synderligt nok, en ganske ung Prinds, dengang Artilleriofficeer, Adalbert, var den endnu i sine fæmlende Ideer synlige Bærer af denne Stræben.

Fra Berlin reiste Tscherning over Dresden, hvor han i nogen Tid laa syg, Eisenach og Cassel til Frankfurt i den Hensigt at begive sig til Paris. Han modtog imidlertid her i Fr. Ordre til at gaae til Wien. Hans Forbittrelse derover sees af følgende to Breve:

Frankfurth d. 13. Decbr. 1833.

Kjære Sara!

— — Fra Artillericorpset fandt jeg ved min Ankomst her et Brev; men det var et forbandet Brev baade af Indhold og Form, hvorom Du vel alt har hørt. Udentvivl har det gode Artillericorps her spillet en Smule Filur og søgt at skyde Skylden paa mig for sin egen Forsømmelighed; thi havde de reent ud af Posen sagt, hvad de strax have seet af Datoerne paa mine Breve, at de havde skrevet saa seent, at jeg ikke kunde have vidst Noget om denne uventede wienske Bestemmelse, da jeg forlod Berlin, saa havde Sagen faaet en anden Vending. Jeg som Corpschef havde ikke uden de alvorligste Protestationer sendt en saa urigtig begrundet kongl. Resolution til en af mine Undergivne. Kongen forundrer sig høilig over, at jeg ikke den 3die har vidst i Berlin, hvad man den 5te skrev i Kjøbenhavn. Ja der skal slige Folk til at have en slig Forundring. Vel maae de troe paa min Klarseenhed; thi de vide, at jeg har seet dem i Kaartene; men det er formeget forlangt. — — — Men nu, jeg har svaret, finder jeg det ret godt, at det Hele har truffet sig saaledes; jeg har længe ønsket, ja søgt en gunstig Leilighed for at attackere dem for min hele Stilling; nu

har jeg dem og det fra et godt Standpunkt; thi man har nu gjort mig notorisk Uret af den Art, som kan beregnes i Tal, kan trykkes, saa det er noget at begynde med. Du vil af mit Svar kunne see, at jeg ikke belaver mig paa saasnart at komme til Wien. Jeg bliver for det Første i Frankf., saalænge til jeg har opsamlet i Kjøbenhavn saamange Penge, at jeg kan gjøre Reisen til Wien og have 4 Maaneder sikkert Ophold der uden at gjøre Gjeld, ja saafremt man gjør mig flere Ophævelser og truer mig med mere Unaade, indtil jeg desuden har 120 Rdl. r. S. pr. Kasse; thi dem eiede jeg, da jeg forlod Kjøbenhavn. De Folk derhjemme maa lære, at de eie min Hud, mine Haar, min Krop, Alt i fuld Liv og Virksomhed, naar de eie min Villie; men at de uden at have Medhold af den kun have et Cadaver, saa stivt og koldt som en Iistap. Giver de mig Reisepenge, ja da er det en anden Sag, da ere de lovligen Herrer over min Tid, saalænge jeg er i deres Tjeneste, og jeg reiser gayement til det forbandede Wien, lukker min Mund, mine Tanker, kort min hele Person paa Grændsen og handler i Østerrig som en Gliedermann, hvori Traaden er Instruxen; den skal da saagu være godt skrevet, om der skal komme noget stort Andet ud af den hele Historie, end hvad der kan faaes at vide overalt, at man smører det lille Danmark om Munden med smukke Ord og artige Talemaader; men naar det kommer an paa virkelige Tjenester, ja da staaer Møllen stille. — — — Det gjør mig egentlig ondt baade for Dig og mig og for flere af vore Venner, at Du har en saa umaadelig vigtig Broder, der maaske kan bringe Europa ud af sin Ligevægt, naar han forøger de 31,000,000 Franskmand med sin Eenhed. Men hvad kan jeg derfor? Godt, at jeg dog kun er 69" lang og ikke voxer mere; blev jeg 72, saa var reent Fanden løs. Gud, hvor Danmark vil blive lykkeligt, naar det faaer mine Efterretninger om det østerrigske Artillerie. — — —

Fra Tscherning til Bruun.

Frankfurth d. 15. Decbr. 1833.

Dit Brev af 23 og 9 Novbr. veed Du formodentlig allerede, at jeg har faaet, ligesom ogsaa, at det er blevet mig meget haardt tilregnet, at jeg ikke havde faaet det i Berlin, hvori jeg dog var meget uskyldig, siden jeg var reist derfra, førend Brevet var skrevet. Ja det er en latterlig Historie, et nyt Exempel paa Corpsets slette Expeditionsindretning og visse Folks gode Lyst til at sige mig Ubehageligheder. Hos Buntzen har Du formodentlig læst Copiet af mit Svar, som jeg har sendt ham for at lade circulere blandt qui en veut, ifald man f. Ex. har skyndt sig med at udsprede Rygter om min Trodsighed og Ulydighed i Forbindelse med en lille Lovtale over Kongens store Naade, der ikke strax lod mig hænge, saaledes som jeg veed, det pleier at gaae ved slige Leiligheder, hvor da det gode danske Folk atter synger det gamle Omqvæd om „den gode Konge“. Vil det ikke forslaae paa denne Maade, saa har jeg isinde at lade det trykke og giver Dig i saa Henseende Carte blanche, ifald Du finder, at ufortøvet Bekjendtgjørelse kunde være til Nytte. Det er nu engang min Villie ikke at være den kongelige Naades Skabilkenhoved; tvertimod er det et af mine Hovedformaal at reducere denne Naadesnak ad absurdum, ja jeg troer, jeg lod mig gladeligen føre til Galgen, naar det derved blev klart, at Naaden idetmindste ikke staaer i fjerneste Forbindelse med Retfærdigheden, men tvertimod er dens argeste Modstander. — — —

Er det virkelig deres Hensigt at holde mig fjernet paa lang Tid, saa er det klart, at de have indskudt Østerrig som et Sted, hvor de med Lethed kunne holde mig et heelt Aar, og nu gjøre de den Regning, at Udsigten til at komme til England og Frankrig nok skal lokke mig til rolig at udstaae den Tortur; men saa kunne de forregne dem. Da jeg reiste, taug jeg; der stod Preussen,

rankrig og England i min Ordre, jeg inddeelte strax min Tid, og min Beslutning var taget: to Aar blev jeg der, kom saa hjem og tog min Afsked strax. Havde Østerrig staaet der med strax, havde jeg endnu tiet, var gaaet til Østerrig efter et kort Ophold i Preussen, ikke brugt min Tid der med deres Manoevrer, var vendt tilbage fra Wien til Berlin, blevet her til Midten af Vinteren, gaaet Januar 1834 til Paris og ligesom før endt min Reise paa to Aar. Nu staae Sagerne anderledes. Wien, saaledes som det nu er indskudt, er et Aars Forinkelse; men jeg kan rolig opgive Frankrig og England, hvor gjerne jeg end gaaer derhen, naar det kommer an paa at hævde min personlige Frihed, og den er antastet, naar man, ligegodt ved hvilket Middel, landsforviser mig uden min Villie og uden Lov og Dom. — — Jeg kjørte den Rejseleden med en Englænder, der havde været i Kjøbenhavn. Han vidste ikke, at jeg var en Dansk og sagde mig adskilt og fortræffelige Bye: „That is a dull town; bliver den ikke bedre regjeret, saa falder den reent sammen.“ Jeg sagde, at jeg nok havde hørt noget Lignende før og var meget villig til at troe det.

Fra Opholdet i Østerrig.

(Januar—Juli 1834)

Af Tschernings Dagbog.

D. 25. Januar 1834 Kl. 7 vare vi ved Wiens Barriere. Samme Formiddag var jeg hos Ministeren, Grev Bernstorff, som var en gammel og høi, mager Mand med et smukt bernstorfsk Ansigt; han talte meget godt Dansk. Han tog artig mod mig, meddelte mig min Ordre, og at mine Efterretninger fra Berlin havde været meget interessante. Sammenstød med Politiet om Aufenthalts-

Omkredsen af det egentlige Wien er ikke større, end at man paa mindre end $\frac{3}{4}$ Time gaaer Volden rundt i al Magelighed. I dette lille Rum er indknebet det egentlige wienske Liv, og dette indtager endda kun nogle Gader; thi mange Gader i det indre Wien ere døde. Kjøreposten, som er ligeoverfor mit Hôtel, er ingenlunde levende, især ikke Personalbefordringen. Regner man den Studietvang, som hersker i de østerrigske Stater, hvorved den studerende Ungdom kastes paa Wien, den store Garnison, den Vane, hvori Adelen i Riget er, at besøge Wien, Regjeringens Centralisation etc., at det desuden nu er Carneval, saa finder man snart, at Wien har en meget kunstig Tilværelse. Kl. 8 om Aftenen ere Boutiquerne lukkede og Gaderne tomme og døde, naar undtages Fiacrefarten, især i slet Veir, hvilken er utaalelig, da de jage stærkt, Gaderne ere smalle og uden Fortoug, selv i Paris ere faa Gader, hvor Passagen er saa ubehagelig som i Wien, hvortil de Trillende ikke bidrage lidet ved deres ubehøvlede Maade at trille lige paa, naar man i Tumlen ikke hører deres Varsko. Politiet er temmelig maadeligt i alle vigtigere og væsentlige Ting. Saaledes savnes Gadenavne paa Hjørnerne, Forbindelserne mellem Hovedgaderne savne tilstrækkelig Brede etc. etc. De fleste Ting ere dyre, Pengevæsenet i høieste Grad forvirret, især al Skillemynt.

29de. Da jeg søgte Erkehertug Ludwig in der Burg, stødte jeg paa Erkebisp, som tjente mig til Veiviser, da han netop gik samme Vei som jeg. Det var en artig Mand, til hvem efter hans Sigende Baggesen havde gjort et Digt. Vi traadte først ind i et Tjenerkammer, hvor flere Dagdrivere i Livrée stode forsamlede, derpaa i Forgemakket, hvor en fornemmere Tjener i sorte Klæder med blankpudsede, men hullede Støvler (formodentlig Symbol paa det conservative System) tog mod os med særdeles Kratzfusz for Erkebispen. Samme Mand vilde endelig føre mig under Erkebispens Clientel; kun

ore fælleds Forsikringer, at vi intet Gemeenskab havde, ragte ham til Ro. Efter kort Venten kom Feldtmarchal-eutenant Künigl ud, begreb strax, hvem jeg var, og tilalede mig; herved voxede jeg i Kammertjenerens Øine g blev Baron. Han spurgte mig nu en Deel ud (Bispen lev et stivt Qvarteer hos Prindsen) og glædede sig nderlig ved Erindringen om vor Konge, „denne fortræf-
lige Monark“, og alle de store Fyrster og Herrer af 815. Prindsen selv er en Middelstatur med et roligt sterrigsk Ansigt, jevn i Tale og Manerer, taledede en Deel m Knaldantændelse. Paa mit yttrede Ønske om at faae 'egninger til Copiering svarede han: „Det er aldrig før keet, men tal derom med Grev Künigl.“ Vor Samtale arede over 5 Minutter; den var oftere udtømt og vi aae paa hverandre. Ved min Udgang var jeg i For- emakket blevet Greve, hvilket jeg dog fralagde mig, da øg ved Siden deraf skulde sige min Adresse.

4 Februar begyndt mine artilleristiske Vandringer. te: Støberiet, 7de: Arsenalet, 10de: Geværfabrikker, lte: Boremaskiner osv. osv.

Det østerrigske Militair har alle de gamle Straffelove, tokkeprygl, Spidsrod etc. Den Høistcommanderende ved fdelingen, Regimentschef, Bataillonschef, Compagnichef, ftersom Tropperne staae samlede eller afsondrede, kan rbitrairt lade give indtil 40 Stokkeprygl, Compagnichef amlet med Regimentet kun 25; Regimentschef og høiere lilitair-Afdelingschefer kan arbitrairt lade give Spidsrod, ogen bestemt Grændse lod her ikke til at være sat; en det lod, som om 10 Gange mellem 300 Mand i det lele bør antages for et Maximum, da denne Straf an- æes nær Livsstraf. Af Stokkeprygl veed man er blevet ddeelt 75 til 100 Slag, hvilket sidste i Praxis antages varende til fast 10 Gange Spidsrod. Grændsen for de øiere Militairchefers arbitraire Magt, for hvor krigsretlig ehandling skal begynde, synes ikke fastsat. Naar For- rydelsen ligger klar for Dagen, da kan Straffen uden

videre dicteres. Det synes af forskjellige Antecedenter som om Stokkeprygl ikke bør anvendes ved Bombarderingerne Artillerister, der have faaet infamerende Straf, Spidsrocc etc., afgives til Infanteriet. Ingen af Underklasserne tør gifte sig. Oberfyrværkeren kan faae Tilladelse, naar han godtgjør 6000 Gylden Münz Formue. Exceptioner ere skete for Saadanne, som have besvangret fornemmere unge Fruentimmer, saasom deres Capitains Datter eller Lignende For at underbringe uægte Børn i Findelhaus er temmelig Lethed, og naar Faderen tilveiebringer Attest for Fattigdom, saa fostres Barnet ganske frit.

Den 13de om Aftenen hos Jødepræsten Mannheimer som jeg har gjort Bekjendtskab med, en herlig Mand med fortrinlige Talegaver. I den østerrigske Stat ere Jøderne omtr. 400,000. Den wienske Jødemenighed er mellem de rigeste eller vel den rigeste i Europa; men dog ere dens Medlemmer uden Borgerret, og de Friheder som i det Hele ere tilstaaede dem i de østerrigske Stater holde dem slet: de opmuntres til at lære Haandværk men naar de da ville etablere sig som Mestere, gjøre Communerne dem alle mulige Vanskeligheder; de opmuntres til Studeringer, men finde ingen Emploi. I Ungarn give Magnaterne dem Indbyggerret paa deres Godse uden Vanskelighed, men de ere fast ene anviste paa at leve af Skakkren og Aager. I Frankrig, Holland og Hessen have de fuld Borgerret, og lidt efter lidt forsvinde i den øvrige Folkeklasse.

14de: Tøihuset, 15de: Salpetteraffinaderiet, 18de og 19de: Støberiet. Besøgt Capt. Saizau, fundet ham østerrigsk, d. e. meget høflig i Form, men intet meer; for at see ham igjen henviste han mig til at søge sig i Bureauet i Kriegsgebäude, altsaa vil han ikke træde i noget privat Forhold til mig.

6 Marts været hos Erkehertug Johan, en meget jevn fornuftig og dannet Mand, der udtrykker sig med stor Uforbeholdenhed om alle Gjenstande. Han forkasted

Anciennitetsavancement, fordi det ikke kunde holde Aanden oplivet, især i de videnskabelige Corps.

7de: endt Rapport til Corpset. 8de: Ingenieuracademiet. 9de: i en Salmiakfabrik i Nussdorf. 18de: Gøværffabrik.

27de Marts (Skjærtorsdag) bivaanede jeg den saakaldte Fusswaschungsceremonie, der foretages i Ridder-salen. Det hed, at Kl. 9 var Adgangen aaben for alle velklædte Folk; men længe forud lod man smutte saamange ind, at Salen næsten var fuld Kl. 9. Jeg kom selv ind paa denne Maade. Langs Væggene og i den halve øverste Deel af Salen vare Tribuner for Publicum. Paa Gulvet var til hver Side anbragt et Bord med 12 Dæk, hvorved 12 gamle Mænd og 12 gamle Koner bleve satte. Konernes Aldersum var 1018, Mændenes 1016 Aar. Hine havde til de sorte Klæder en storskygget sort Filthat og noget hvidt Linned om Halsen, ret som en Hagesmække. Mændene ligeledes sortklædte havde trekantede Hatte og samme Art Hagesmække. Det varede længe, førend Hoffet kom. Keiser og Keiserinde vare ikke tilstede. Deres Ankomst var kun lidet høitidelig. Kongen af Ungarn med Mændene vendte sig strax mod Mændene, Dronningen mod Konerne. Kongen taledede ikke meget, hvorimod Dronningen og alle Damerne meget gave sig i Snak med Konerne. Nu fulgte Serveringen. Fire Servicer af to Retter pr. persona bleve satte paa Bordet af Kongen og Dronningen og afdækkede af disse og de andre Prindsesser og Prindser og fornemste Herrer og Damer. Bordene bleve ganske afdækkede og borttagne, og Vaskningen gik for sig, hvorved Kongen krøb paa Knæerne ned ad den hele Række og tørte Fødderne paa hver især, Dronningen reiste sig og knælede for hver og kyssede den vaskede Fod. I Suiten vare Afdelinger af tydsk Nobelgarde, ungarsk Nobelgarde og Drabantgarde i Stadsuniform, desuden en Deel Officerer, Tjenere og Pager. Før Handlingen intoneredes en kort Bøn eller Lignende. Det Hele

var kun lidet høitideligt, betragtedes nok heller ikke saaledes af Hoffet; thi Erkehertug Frantz's yngste Søn, en fireaars smuk, blond Dreng, havde faaet sin Plads paa en Balcon og loe og snakkede høit hele Tiden. Da Onklen krøb paa Knæerne, pegede han paa ham og loe overlydt. Kl. 12 var først hele Sagen endt. — 28de, Langfredag, besøgte jeg forskjellige Kirker, hvori vare opstillede egne Bedealtare, i nogle med Figurer, forestillende Scenen ved Christi Nedlæggelse i Graven. Paafaldende smukke vare ingen af dem. I Sct. Peter var en formelig Trængsel for at høre en Sørgesang. Der vandredes fra Kirke til Kirke og det med ringe Bedrøvelse, nogle af Damerne gjorde endog Løier derved. Saavel igaar som idag vare Boutiquerne aabne og Arbeide igang.

4 April i Nussdorf for at see Blylodning og -sammenstøbning. D. 12te afsendt Rapport til Corpset.

20de besøgt Kahlenberg med Levy og spiiet der til Middag. Veiret var sommerligt, Udsigten meget skjøn; det hele Terrain dennesides Wien smukt og viinplantet, Landsbyerne grundmurede Huse og i god Stand. Af Sonnlth: (et Blad). Der fortælles, at nylig skal i Riesengebirge en Mand være kommet til en Præst for, som det hed, at søge Herberge; bragte Talen paa Røverne og spurgte, hvad Præsten vel var tilsinds at gjøre, om Røverne kom i hans Hus. — „Levere mine Nøgler, thi jeg har kun lidt.“ — Lidt efter erklærede Manden sig for Røvercapitain, forlangte Nøglen, fik den og gav sig til at undersøge. Blandt Sager af Værd var en Gulddaase, den bad Præsten skaanet, da den tilhørte ham som eneste Familie-Arvegods. Røveren lovede det. Kort efter brød de andre Røvere ind. Capitainen stoppede deres Plyndrelyst, og de gik. Daasen savnedes. Nogle Dage efter kom en Æske med Daasen og en afhugget Haand.

21de: Porcellainsfabriken. 23de: forgjæves søgt Adgang i Mineraliecabinetet, ligesaa i en Straffeanstalt i Leopoldstadt, hvortil skal en egen Regjeringstilladelse. De

barmhjertige Brødres Hospital. 25de: Schatzkammer. 26de: Polytechnisk Skoles Samlinger.

7—28 Mai besøgt Blyvalseværket ved Kottlingbrun, Kobbervalseværket i Wöllersdorf og Messingfabrik „in der Öde“, Rakketanlæggene ved Wiener-Neustadt, Mariezell Støbeværk, Erkehertug Johan paa Braadhoff, Vordernberg Værker, Steir Geværfabrikker, Liez Fæstning osv.

9 Juny forladt Wien.

Over Grätz, Triest, Venedig, Verona, Trient og Insbruch reiste Tscherning derpaa efter Ordre til Schweitz og ankom 9. Juli til Zürich.

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

Wien d. 31. Januar 1834.

Endelig er jeg da kommet til det saa omtalte Wien, der engang i Kjøbenhavn var anseet for det jordiske Paradis, hvorfra Alting ligeindtil Svovlstikker maatte have Navn, hvorfra Kongen kom saa elskværdig hjem, at Kjøbenhavnerne aldeles havde glemt Norges Tab med mere og vare ligeved at trække ham ligesom i Sommer efter den kielske Mavepine. Wienerne havde elsket ham, altsaa maatte Kjøbenhavnerne det ogsaa, det var Mode, og Kjøbenhavnerne vare saa gode Heste dengang som nu. Kjendte Du Paris, da var Wien let beskrevet, det er Paris à plat, men saa plat, saa trivielt, at det retligvis ikke fortjener Sammenligningen. Alt Aandeligt er borte af Folkelivet, ret som hos os, ja næsten værre end hos os; thi her er ikke engang en god litterair Strid. Alt klippes, Bøger, Aviser, Theaterstykker, gamle og nye: den gode Marie Stuart f. Ex. beskæres saaledes, at Schiller knap vilde tro, det var hans eget Værk, om han saae det opført. De gode Wienerne vide intet deraf, de dandse og læse ikke, saa det støder dem ikke. Musik, den er tilladt, det kommer af, at den kun har Betydning ved en forudfattet Mening, og den er ikke at frygte ved dette gode Slendriansfolk.

Politivennen oversat vilde i Wien være et interessant Aandsproduct, ifald det kunde komme ind i Landet, og Kjøbenhavnsposten, ja hvem der endda havde den til sit Thevand. I een Ting har man imidlertid gjort Wien stor Uret, nemlig ved at udskrige Alt, hvad der hører til Ganens Gebet, som saa fortræffeligt. Hidtil har jeg endnu ikke kunnet opdage et taaleligt Caffehuus; paa de bedste spilles Billard og ryges i alle Stuer, der serveres slet og langsomt og betaales dyrt. Efter at have ventet kvarteerviis kan man gaae bort userveret. Er der ikke mange Gjæster, saa lade Betjentene sig Piben smage til uskyldigt Tidsfordriv og lade sig gjerne kalde et Par Gange. Minni i Wien vilde være en sand Delice. Hidtil fandt jeg heller ingen Restauranter, som kunne fortjene Navn af elegante, og heller ingen billig. Man har de, som ere saaledes indrettede, at der i den halve Deel af Stuen spises noget dyrere end i den anden halve (NB. à la carte), Forskjellen maa nok være, at Dækketøiet er lidt mindre smudsigt paa de dyrere Borde. Det er plat og plumpt. Hovedtheatret („auf den Burg“) er langt og smalt, har Noget, der bringer til at tænke paa Ludvig XV's Sovekammer; her spilles Comoedier og Tragoeidier, en af de første har jeg seet, unegtelig godt spillet. Desværre er det enten saare besværligt eller saare dyrt at gaae paa Comoedie her, thi for 1 Rdl. bringer man det ikke videre end til at staae paa en ærefuld Plads. Operahuset er heller ikke indtagende, tvertimod det er uhyggeligt, men her synses og dandses godt. Forstads-theatrene lade sig aldeles ikke sammenligne med de pariser Smaatheatre. Theater an der Wien er det eneste nogenlunde smukke Theater, Wienerne mene det skjønneste i Verden; deres Verden gaaer kun til Wienerneustadt, forsaaavidt have de Ret. Boutiquerne ere her ret smukke, det er ogsaa Alt. Jo dog, nogle smukke Damer og mange smukke Mænd. Da Dands klinger fra alle Hjørner og omtrent er Publicums vigtigste Anliggende, saa begriber

Du, at de fleste gaae udtilbeens; jeg har idag seet den første med Tæerne indad, men har ham mistænkt for at være en Udlænding. Jeg glæder mig fast ved den Tanke, at man aabner Breve her; hvor maa det fornøie en selvtilfreds Wiener at læse disse Linier, derfor vil jeg endnu engang sige: Wien er plat! plat! plat!

Jeg er idag den 1. Februar flyttet i Privatquarteer, 2 temmelig smaa Værelser i 4. Stock for 15 Rd. maanedlig. Inden jeg naaede saavidt, besaae jeg vel 20 Quarterer, hvoriblandt et paa 2 Værelser og Cabinet, ret net meubleret — til 80 Rd. maanedlig!!! Det er ogsaa en af de fordømmelige wienske Indretninger, at man, for at bevare den egentlige Stad som en Fæstning, har ladet Glacierne ubebyggede mellem Byen og Forstæderne; disse, der altsaa ligge som ved Kjøbenhavn, ere ganske tabte for Staden, og denne selv er en lille indknebet Plads, som nu hverken er Fæstning eller en beqvem stor Bye. Formodentlig behøver den østerrigske Betænsksomhed 999 Aar for at udfinde, hvor store Fordele det vilde yde at forandre dette System. — Endnu en stor crève cœur har jeg i Wien, det er Sproget. Du veed, jeg elsker ikke det tydske Sprog, dette Tankernes Liniedands; har jeg lært det, saa er det for at bruge det, men nu maae jeg med Sorg erfare, at det ikke engang rækker til Wien. Her tales Wienerisk og forstaaes kun Wienerisk; det gaaer saavidt, at jeg forleden hørte en Lybekker blive betegnet af en Opvarter paa en Restauration som den Herre, der ikke kan Tydsk. — — —

Fra Tscherning til Bruun.

Wien d. 2. Febr. 1834.

— — Jeg har kun endnu kastet et flygtigt Blik paa det østerrigske Artillerie, men dog nok for at kunne sige, at det ingenlunde lader sig efterligne eller fortjener at efterlignes høs os, at dets Organisations-Former endnu mindre fortjene at befølges end de preussiske, at de desuden

ere umulige hos os, idet de beroe paa Bestemmelser, som ligge ganske udenfor, hvad vi i Danmark ansee lovligt muligt. Et Exempel: En Student, der endog kan befinde sig i en af de høiere Classificationer, kan uden Lodtrækning, efter en Politibestemmelse eller en Magistratsbestemmelse, blive udskrevet til Soldat paa 14 Aar! Den frivillige Capitulant maa forpligte sig paa Livstid! Hvorfor ikke paa evig Tid, det klingede bedre og var dog ikke stort mere. Hvorledes kunne slige Bestemmelser tænkes indførte i et Land, der ikke troer sig berettiget til at paalægge Børn, opdragne for Statens Regning, almindelig Værnepligt, og hvor de, som Militairetaterne opføde og oplære, knap kunne finde 8 Aar en billig Forpligtelse. Udskrivning uden Lodtrækning, Rekrutpligt, udstrakt fra 18 til 29 Aar, Adel ene fritaget, tænk Dig lignende Ting i Danmark. Nei, vi vare alt for langt inden 99 og ere formeget Kystland ligefor Norge og England til, at Sligt er tænkeligt. — De erkjende ogsaa selv de Franskes Overlegenhed, idet de sige: „Ja vi kan ikke have det som de Franske.“ — — —

Wien d. 12. April 1834.

Kjære Sara!

Du har havt en sørgelig Tid og har det vel ikke meget godt endnu, idelig om Syge. Dalberg beklager sig ogsaa meget; han har et suurt Embede. — — — Skulde Du mærke, at hans Pengesager komme i Knibe, giver jeg Dig fri Raadighed over min Obligation. „Man muss sich nicht verblüffen lassen“, veed Du er mit Valgsprog; saa kommer jeg vel nok Verden igjennem uden de Par Hundrede Rigsbankdaler, desuden skal man jo stedse synge den Psalme „Gud veed, hvor nær mig er min Ende“, og jeg har aldrig havt Tro til et langt Liv. Sæt derfor ikke af Omsorg for mig Omsorgen for eder Andre tilside. Man havde for et Par Uger siden paasnakket mig en Seddel til et af de store Lotterier, for 4 Gld. kunde jeg

vinde 60,000; i de 8—14 Dage Uvisheden stod paa, tænkte jeg tidt, hvorledes jeg, om jeg vandt, kunde lade Eder reise; men Spil er ikke min Lykkes Vei, thi Udfaldet blev, at mine 4 Gylden vare tabte. — Jeg er i Gang med at sætte dem Kniven lidt paa Struben derhjemme i Anledning af den ny Afændring af min Reiseplan; maaske bliver Udfaldet, at I see mig hjemme, førend I venter det; jeg vil vide, hvad denne Omslæben betyder. Saalænge Reisen gjeldte Frankrig og England var jeg i større Forlegenhed, det Unyttige heri var ikke saa aabenbart; men nu Østerrig — og Savoyen! nu har jeg ingen Undseelighed mere ved at sige ligefrem: „Det kan ikke være til Corpsets Nytte, eiheller til Statens“, jeg kan altsaa qvittere. Mit Liv her vedbliver temmelig eensformig. Jeg gjør ingen Bekjendtskaber, jeg kan ikke have Agtelse for dette indbildske og nedværdigede Folk, hvor man lugter Patronatskabet i hver Krog og idelig hører den feige Phrase: „lad Ingen høre, at disse ere mine Ord“. Hvergang man spørger mig: „begynder De ikke snart at finde Dem vel i Wien?“ maa jeg strax svare: „jeg er her som den første Dag, med den Forskjel, at jeg nu har Vished om, hvad jeg dengang ahnede, nu foragter som Usselhed hvad jeg dengang afskyede som en slet Conseqvents af et kraftigt System“. Ja faae vi engang fat for at rangle med den europæiske Beenrad, jeg skal love for, at i denne Krog ville Stumperne komme til at flyve om Ørene. Desværre bliver den samme Dag vor egen Undergangsdag; thi det maa desværre bekjendes, at vi hænge sammen ved den samme maadelige Cement, rørt sammen af Hofspyt og Kongekjerlighed. Jeg er iøvrigt flittig, er ved Arbeidsbordet 8—10 Timer daglig og — glæd Meza — har begyndt at læse Italiensk for at aabne mit Øre lidt derfor til min præsumptive italienske Reise. — — —

Wien d. 26. April 1834.

Kjære Dalberg!

— — Man er her, troer jeg, fuldkommen saa kjed

af mig, som jeg er af at være her, saa at min Stilling er taabelig. De Smaastumper af positive Efterretninger, som jeg lidt efter lidt piller sammen, ere meget lidt værd for Artilleriet, for hvilket her i det Hele er et magert Terrain. Skal her faaes Noget, da skal man lade mig reise bort og komme her igjen paa min Hjemreise og da forinden have lagt tydelig fordagen, at jeg er en Person, til hvilken man har Fortrolighed; thi her veed man saagodt som hjemme, i hvilket tvetydigt Lys Regjeringen betragter mig, og holder mig 3 Skridt fra Livet eller betragter mig som en Spion, om hvilken man ligefrem siger, at det endnu aldrig er faldet nogen Fremmed ind at see dem saaledes ind i det Indre. Med de Artillerie-officerer, som jeg bedst skulde kjende, er jeg ikke videre, end at de ikke have skaffet mig en Afskriver og Copist til at afcopiere nogle Tegninger, og det uagtet givet Løfte, saa vidt jeg kan mærke altsammen af Ængstelighed. Kun faa staaer jeg i Relation til, Høflighed prævalerer, Fortrolighed er ukjendt; saa ængstelige ere disse Godtfolk i deres Adfærd, ved Siden af den største Høflighed, at jeg, næsten smittet deraf, ikke tør nævne deres Navne, som have ydet mig nogen Tjeneste. Nei det er et trist Land, for hvem der ikke er voxet op her.

(Resten af Brevet indeholder en Række Forslag til Forbedring af Driften paa Frederiksværk).

Brevvexling mellem Tscherning og General Bülow.

Wien d. 15. Marts 1834.

Deres Excellence!

Oftere har jeg alt været i Begreb med underdanigst at tilskrive Deres Excellence; det var mig om at gjøre at udvikle for Dem den Indflydelse, som min pludselige Sendelse forløbne Sommer havde paa min hele Stilling, at vise den forunderlige Uoverensstemmelse, der finder Sted mellem de naadige Udtryk, hvori Rescriptet i denne Anledning er affattet, og den Forandring til det Værre,

det i mange Henseender medførte for mig, hvorpaa man maaske ikke ved dets Affattelse er blevet opmærksom. Jeg har alt engang været saa vidt, at Concepten var færdig; men saa kom den senere Udvidelse i Reiseplanen, som bragte et nyt ubestemt Moment i Udviklingen af min tilkommende Stilling. Nu er dette nogenlunde blevet afgjort, og jeg skrider til Udførelsen af mit længe nærrede Forsæt. — — —

Udtrykkene i det allernaadigste Rescript, som sætter mig i min nuhavende Stilling, maae, det er sandt, give mig al mulig Tilfredsstillelse. Det er mere end almindelig Ære ganske uventet at blive opsøgt af sin Monark udenfor den Stilling, hvori man skal bruges, — thi da Rescriptet kom, stod jeg ved Høiskolen, ikke ved Artilleriecorpset eller dog kun tilfældigvis heri —, for at udføre en hæderlig og under visse Omstændigheder ogsaa behagelig Forretning. Men abstraherer jeg fra Udtrykkene og holder mig til Tingen, saa er jeg ved samme allernaadigste Rescript, paa Grund af den sære Duelighed, Hans Majestæt tiltroer mig, uddraget af en fast Post, hvori jeg, Emolumenterne iregnede, havde cirka 1100 Rd. og ved det første Avancement til Compagniechefsgage cirka 1400 Rd. (thi efter Bestemmelsen ved Høiskolen, hvis Rigtighed jeg iøvrigt er langt fra at forsvare, voxer Gagerne med Avancementet) for i det Sted at begive mig paa Reiser i fremmede Lande i offentlige Ærinder med cirka 15—1600 Rd. og for, naar jeg kommer hjem, at indtræde i en mindre god Post, hvor jeg høist har, Alt iberegnet, 8 à 900 Rd., og ved det første Avancement (til Compagniechef nemlig) hvor efter Ordene min Pension skal falde bort, faaer cirka 1000 Rd.

Tager jeg nu disse forskjellige Stillinger atter for, da er det aabenbart, at 1100 Rd. i fast Post er langt mere end 15 à 1600 paa en Reise som min; med hiin var jeg istand til at hjælpe flere, som trængte, og af dem vare ikke faae i min Kreds; nu kan jeg neppe hjælpe

mig selv. Hertil kommer, at de ved min Afreise mig meddelte Bestemmelser, der bevarede mig en temmelig Frihed med Hensyn til mit Ophold, nu ere forandrede og min Stilling derved forværret; dog dette er kun forbigaaende, jeg har desuden allerede faaet et saadant Tillæg, at mine hidtil gjorte Udgifter udover mine Indtægter omtrent ere dækkede; jeg er endnu høist 50 til 100 Rd. fattigere, end da jeg reiste, saa at jeg ikke længere vil insistere derpaa. Men vender jeg mig til mine Udsigter, naar jeg kommer hjem, da ere de betydelig forværede. Fra det pecuniære Synspunct har jeg alt nævnt mit Tab, det er circa 300 Rd. aarlig og mere endnu, naar jeg bliver Compagniechef, og min Pension bortfalder. Med Hensyn til Stillingen selv er det endnu værre; jeg har forladt en Institution, hvortil knytter sig Haab og Forventning, og hvorom jeg dog med nogen Selvfølelse turde sige, at i dens Indretning og Fremskriden havde ogsaa jeg en Deel, og træder tilbage i en anden, der daglig mere og mere gaaer sin Opløsning imøde, ved hvilken allerede mine Kræfter saa forgyæves ere prøvede for at virke til det Bedre, mine bedste Bestræbelser afviste med Ugunst, og hvor jeg, om jeg blot vil gaae løs paa at sætte igjennem det, der efter min inderlige Overbevisning er lovligt og Ret, vil sætte mig i Strid med Alt, hvad deri har Indflydelse, hvor jeg kunde tilføie, mine Antecedenser med Hensyn til min velbekjendte Mening om Formen af det Bestaaende ikke lade mig vente en gunstig Modtagelse, og hvor jeg desuden skal have den Ubehagelighed at optage en Plads, som mine yngre Kammerater havde troet at turde regne paa. Jeg kan ikke negte, at jeg jo med Mismod tænker paa min Indtræden som Compagniecommandeur i Artilleriet, for der igjennem en Række af trivielle Aar at deeltage i Corpsets fremskridende Forfald, og at derved Ønsket hos mig er blevet stærkt om en anden Stilling, hvilken som helst. Deres Excellence, der i flere Aar har seet mig som Inspectionsofficeer ved

Høiskolen, hvor Forretningerne ere baade eensformige og vedvarende, veed, at det ikke er Ulyst til Forretningerne selv, der saaledes overvælder mig, det er kun Overbevisningen om deres Unytte.

Disse Betragtninger fremstillede sig strax for mig, da jeg fik Reiseordren; det var ikke almindeligt hos os at see en Mand, hvem Kongens Ord begunstige, i Virkeligheden gaae saameget tilbage; jeg begreb min Stilling; det var klart, at jeg paa den militaire Vei ikke vilde komme videre, men der var ingen aabenbar Uret at klage over; jeg takkede for den mig beviste Naade, begav mig til min nye Forretning og regnede paa, naar den var endt, som vel kunde vare to Aar, at bede Hans Majestæt allernaadigst forunde mig min Afsked med Pension, for i en borgerlig Haandtering at vinde mit Livs Ophold og dog maaske engang komme saa vidt, at jeg, om jeg vilde, kunde leve med Familie. Med det Udbytte af Kundskaber, mit Ophold i Frankrig og især i England skulde give mig, regnede jeg at kunne realisere min Plan med større Lethed og saaledes at vinde i Kraft, hvad jeg tabte i Tid, ved endnu at bortgive to Aar af mit Liv og blive 40 Aar gammel, førend jeg begyndte.

Men nu er ogsaa denne Plan tildeels gjort usikker, idet nye Forretninger ere blevne mig paalagte, der meget forhale Tiden, hvoraf jeg dog kun har saa lidt at spille. Under disse Omstændigheder vender jeg mig underdanigst til Deres Excellence, som nærmest kjender Hans Majestæts Hensigter, og som jeg troer ret gjerne vil mit Vel, og spørger underdanigst: hvilke Forhaabninger tør jeg vel gjøre mig med Hensyn til Fremtiden? Tør jeg vente at maatte ende min Reise i circa 2 Aar? Tør jeg efter min Hjemkomst enten haabe paa en Befordring, der sætter mig lige med, hvad jeg havde faaet ved at vedblive som første Skoleofficer, eller tør jeg haabe at gaae af med Pension, saadan at jeg tilføier Pensionen af min Gage ved min Afgang til Pensionen, jeg allerede har, eller i det

Hele faaer 700 Rd. Pension? Efter saaledes at have be-
 tragtet Sagen fra det formelle Synspunct, vil jeg være
 saa fri at omtale den fra det vulgaire. Det kan ikke
 være Deres Excellence ubekjendt, at mange have nævnet
 som Hovedmotiv for min Reise at fjerne mig for nogen
 Tid fra Danmark, hvor man meente, at mit Navn for
 meget var blandet med ny opkomne politiske Bestræbelser,
 og især at fjerne mig fra Høiskolen, hvor man under disse
 Omstændigheder antog, at min Tilstedeværelse kunde mis-
 tydes og faae en skadelig Indflydelse. Jeg nævner det
 saaledes ligefrem, som jeg har hørt det omtale af saa
 Mange, endog af dem, der lode til meget tidlig at have
 hørt Noget om denne Bestemmelse paa høiere Steder, og
 tager Sagnet simpelt hen, som det er forekommet, uden
 at kjende det mere eller mindre Grundede deri. Sætter
 jeg mig ind i denne Synsmaade, dog uden paa nogen
 Maade at ville undersøge, hvorvidt der er Grund eller
 ikke til at betragte mig som den, mod hvem en saadan
 Forholdsregel kunde være nødvendig, — hver dømme
 derom efter sin Anskuelse, mine Handlinger ere aaben-
 bare, — saa er det tydeligt, at Regjeringens Ønske maa
 være at holde mig fjernet saa længe som muligt, og at
 den maa antage, at jeg derimod af al Magt stræber at
 forkorte denne Fraværelse. Under denne Forudsætning
 kunde jeg ogsaa lettere forklare mig, hvad der er hædet
 med Hensyn til min Afreise fra Berlin, hvilket ellers endnu
 er mig en Gaade. Supponeret, Tingene virkelig forholdt
 sig saa, da er jeg ikke saa eensidig, at jeg jo kan er-
 kjende det Velmenende mod mig, som ligger i den valgte
 Fremgangsmaade, men har alene at bemærke, at Midlet
 kun kan have sin Virksomhed, saalænge jeg bidrager mit
 til dets Udførelse; thi kom det derhen, at jeg antog en
 bestemt Uret at ligge deri, eller min Hjemkomst forekom
 mig convenabel, saa søgte jeg jo simpeltvis min Afsked,
 der vel med Billighed ikke kunde negtes mig, og vendte
 hjem.

Er min Nærværelse ubehagelig i Landet, er den det blot for Høiskolen, saa kan jeg blive derfra paa nogle Aar; men giv mig da en Stilling udenfor Landet, eller om man ikke vil for ikke at gjøre Opsigt afbryde den Vei, jeg nu er paa, saa lad mig gaae den igjennem og derpaa, beholdende hvad jeg har, vælge min Plads i Udlandet og være sikkert en convenabel Plads eller en Pension, naar jeg igjen vender tilbage. Disse Aar maae ikke gaae ubenyttede bort af mit Liv.

Jeg staaer ikke mod Fjenden; mine Forretninger ere aabenbart af en saa secondair Natur, at jeg uden mindste Samvittighedsnag og uden udvortes Skam kan søge at fratrede, naar det skal være. Jeg kan nu engang ikke gjøre mig Illusioner over min Stilling og dens Nytte, og naar jeg da lægger Mærke til, at en af Hovedbestemmelserne i min Instruction er at indsamle Efterretninger om Jernskydtssets Antagelighed og Forkastelighed, og saa, at Spørqsmaalet alt er afgjort og fast samtidig med mit Foretagendes Begyndelse, saa bliver det mig endmere indlysende, hvor lidt Nytte min hele Reise kan medføre for Andre end mig selv. Uden stor Egenkjærlighed kan jeg ogsaa sige mig selv: „gjaldt det virkelig om at bruge dine Kræfter til Artillericorpsets Forbedring, nyder Du virkelig den Tillid, som Ordene udtale, da var Du i Kjøbenhavn langt mere istand til at udrette noget Gavnligt end i Wien, Turin etc.“ Det er ikke med artilleristiske Efterretninger udenfra, tilsendte Corpset, at det skal hæves, det er ved at understøtte den sande artilleristiske Idee, det artilleristiske Genie i Corpset, og ved at give det Leilighed til at udvikle sig indenfra, at et godt Maal alene kan naaes. Med Nyttens for det Offentlige af min Reise kan jeg altsaa ikke trøste mig, thi den kan jeg ikke fatte, især efter at man har fjernet mig fra Frankrig, dette Europas artilleristiske Centrum, og fra England, der er det samme for Techniken. Fra denne Side kunde jeg altsaa let fristes til at gjøre en Ende paa den. Behage-

ligheden ved Reisen, ja Deres Excellence, den er mig kun knap beskaaret. Fra mine Foresatte havde jeg hidtil kun bittre og, som jeg haaber engang vil blive erkjendt, ugrundede Bebreidelser, mine Planer for at bringe et Resultat ud af dette Foretagende ere ved pludselige og uventede Bestemmelser tilintetgjorte, jeg selv fremstillet for de Folk, hvis Fortrolighed jeg havde søgt at vinde, som den, der foer med Løgn, og min Lyst til for Fremtiden at udrette Noget hemmet; min egen Tilbøielighed for et eller andet Studium kan jeg ikke følge, thi maanedlig skal Corpset gives Rapport, og hvorledes vilde det finde sig tilfredsstillet ved, at jeg 6—8 Måaneder igjennem kun berattede: „jeg opholder mig her og studerer Dette eller Hiint.“ En saadan Frihed giver min Instrux mig ikke, og selv den Frihed, som den gav mig, har senere Bestemmelser betaget. De Behageligheder, som en udsøgt Omgang kunde give, ere mig ogsaa betagede; man har forsat mig hen i en Kreds, hvor jeg er og bliver ganske fremmed. Vender jeg endelig Øiet hen til de af Livets Goder, til de Glæder, som haves for Penge, saa er mit Stipendium saa knapt beskaaret, at jeg for største Delen maa give Afkald paa dem; dette sidste er vel en Bisag, thi heller ikke i mit Hjem nød jeg dem synderlig, men til Erstatning havde jeg herved Anledning til at hjælpe flere i min Kreds, der trængte, ogsaa dette Gode er mig betaget og er vel det af alle, jeg føler dybest og stedse mere og mere, alt som min Fraværelse maa vare længere. Alt dette kan vist ikke bidrage til at forlige mig med min Stilling, tvertimod det fører mig stedse til at stræbe mod at naae til Enden. Er der altsaa et Ønske fremherskende om, at jeg i længere Tid skal blive udenfor Landet, saa naaes det vistnok bedst ved at vise mig mere Fortrolighed. Mine Ønsker til Forandringer i Danmark, til hvad jeg anseer for det Bedre og for nøie sammenhængende med Nationens Frelse, ere urokkelige, ere vedholdende; men de ere ikke overilede, jeg har Aaringer dertil; thi ingen Ær-

gjerrighed driver mig, jeg vil Intet directe have for mig selv ved den Impuls, jeg ønsker givet til det Hele. Vilde jeg det, da søgte jeg Naaden, ikke Retten, og var vel ikke mindre heldig end andre Beilere. Ikke for nogen Priis, kun ved en forandret Overbevisning, opgiver jeg at skride frem ad den betraadte Vei og vil i mit Land stedse befytte mig paa efter bedste Evne at bekjempe Fordomme og Vildfarelser og udvikle Sandhed. Men er min Nærværelse ubehagelig for Landets Bestyrelse, er den det kun for Høiskolen, saa kan jeg gjerne blive derfra paa nogle Aar og betragte disse som en Skjærsild for min Forstands Uddannelse, et nyt Middel til Erfaring; men da sikkre man mig først og fremmest min Fremtid, thi med Aarene forgaaer min Kraft til Selverhverv, og man give mig en fast Bestemmelse for min Fjernelsestid, eller dog saadanne Vilkaar, medens den varer, at jeg ikke daglig fristes til at bryde overtværs. Har man et Embede i Udlandet, Consulat, Resident, noget Lignende, man vil betro mig, da kan jeg jo overtage et saadant; til man ikke det, da kan man jo lade mig vælge mit Opholdssted, og jeg skal leve, med hvad jeg har. Vil man endelig, at jeg skal fortsætte den begyndte Carriere, la lad den gaae sin Gang til Ende uden nye Forsinkelser, og sæt mig istand til at udføre den uden Tab; men da er Tidsmaalet sat, thi stort over to Aar tør jeg ikke tage fra mit Liv i den Alder, hvor jeg allerede er, naar min Fremtid med Held skal kunne bygges paa min egen Kraft. Dog jeg gjentager det underdanigst, før jeg slutter: kan Deres Excellence vise mig, at det mig overdragne Foretagende er beregnet paa sand Nytte, saa skal jeg vide at tilsidesætte alle andre Hensyn, og med Rolighed skal jeg vie mit Liv til min Pligt.

Deres Excellence seer, at jeg i dette Brev har yttret mig uden Forbehold, med den fuldeste Fortrolighed, thi jeg troer, De mener mig det vel; De seer, at ingen Trods eder mine Beslutninger, men Deres Excellence seer tillige,

at min Beslutning er fattet. Jeg har heri, som i vort hele Forhold, Intet villet overilet, og skulde det hænde, at jeg ved den Maade, hvorpaa der maatte blive handlet imod mig, skulde finde mig tvunget til at handle anderledes, end mine Foresatte maatte ønske det, saa vil jeg ikke, at slig Fremfærd skal komme uventet; mindst vilde jeg i nogen Ting overraske Deres Excellence, som stedse har behandlet mig med Godhed og Velvillie. Ved min ligefremme Udvikling af den Maade, hvorpaa den hele Sag kan betragtes, har jeg tillige ønsket at sætte Deres Excellence istand til at forebygge, hvad der maaske kunde være Hans Majestæt ubehageligt eller mig til en væsentlig Skade, om jeg handlede i Vildfarelse. Skulde Deres Excellence ikke personlig ville besvare dette Brev, da tør jeg anbefale Lt. Bruun som en høist paalidelig Mellemand, der vist aldrig vil misbruge en skjænket Fortrolighed.

Kjøbenhavn den 12te April 1834.

Det er mig kjært, at Herr Capitainen er overbeviist om, at jeg mener Dem det vel, og Deres Brev fra Wien af 15de f. M. synes ogsaa at vidne om, at De har megen Fortrolighed til mig. Mindre kjært har det været mig at læse flere deri forekommende Bemærkninger og Antydninger. Ikke vil jeg have dette forstaaet saaledes, som om jeg misbilligede, at Herr Capitainen efter Deres Erklæring et Sted i Brevet befitter Dem paa at bekjæmpe Fordomme og Vildfarelser og at udvikle Sandhed. Dette er nemlig meget priisværdigt og maa kunne skee af en Officcer uden derved at tilsidesætte Eed og Pligt. Men naar De blandt andet formener, at det danske Artilleriecorps gaaer dagligen mere og mere sin Opløsning imøde, saa har jeg for megen Agtelse for de mange kundskabsrige og erfarne Officerer, som allerede findes i dette hæderlige Corps — og for en Tilvæxt af kundskabsrige unge

Mænd er sørget — til at jeg skulde kunne dele en saadan Mening. Jeg troer imidlertid at kunne inddrænke mit Ivar til det, der angaaer mere personligen Herr Capitainen, og maa jeg da bemærke: at om De kunde have nogen Formodning om, at Hs. Majestæt Kongen har aneet Dem mindre skikket til at være Skoleofficeer, saaledes jeg dog sandelig ikke, hvorfor en Reise skulde beales, naar den ikke var til sand Nytte for Corpset, og Forretninger overdrages Dem, naar De ei var betragtet om fortrinlig skikket og duelig til samme. I denne Henseende kan Deres Formodninger ikke være velgrundede.

— — —

Med Hensyn til Pension, saa har ikkun den Officeer, om maa søge sin Afsked paa Grund af Alder og Svageghed, Ret til at fordre samme, og den bliver da $\frac{2}{3}$ Dele af Gagen, aldrig høiere, med mindre han har tjent i 50 Aar og derover som Officeer.

Deres hengivne
Bülow.

S. T.
Herr Artilleriecapitain v. Tscherning
i Wien.

Aarhus den 6te Juni 1834.

I No. 105 og 108 af Kjøbenhavnsposten findes indykket et Brev fra Herr Capitainen, dateret Wien i Mai 1834, hvori De paa en sarcastisk Maade omtaler flere offentlige Gjenstande og deriblandt Trykkefriheden saavel her i Landet som paa nogle fremmede Steder.

Hs. Majestæt Kongen har i denne Anledning befalet mig at tilkjendegive Herr Capitainen, at ligesom Allerøistsamme har ladet Dem erindre om, ikke i det, der af Dem udgives i Trykken, at tabe Deres Stilling som Officeer af Sigte, saa indeholder det anførte Brev Grund til at gjentage samme Erindring, hvilket denne Gang,

efter Hs. Majestæts Befaling, skeer med Tilføiende, at en Overhørigheid af de givne Erindringer vil have Deres Beafskedigelse af Armeen til Følge.

Bülow.

Til

Herr Artillerie Capitain von Tscherning i Wien.

I sit Svar (af 20. Juli) qvitterede T. simpelthen for Modtagelsen.

Af Tschernings politiske Optegnelser.

Østerrig holdtes endnu i en ikke ringe Grad afsluttet fra den politiske Udvikling i det øvrige Europa. Faa fremmede Blade fandtes paa offentlige Steder og ikke sjældent vare hele Spalter overtrykkede med Sværte. Indbyggerne yttrede sig iøvrigt indbyrdes med en vis spottende Frihed om Statsstyrelsen og Rigsforholdene. Den større Frihed i Nabolandet Ungarn og den Vigtighed, det havde for Omsætningen, at Indbyggerne fra Ungarn besøgte Wien, bidrog vistnok en Deel hertil. I de ungarsk-croatiske Lande var jevnlig smaa Oprør, hvorom Almeenheden i Wien aldrig fik Noget ret at vide, skjøndt der jevnlig rygtedes herom gjennem Privatmeddelelser. Det blev mig klart, at Østerrig tabte i Indflydelse i Tydskland ved denne Afspærring, og af meget, jeg hørte og saae, kom jeg alt dengang til at nære Tvivl, om den styrkede Rigets Sammenhold, der forekom mig kun lod sig styrke ved en vel ordnet Foederation. Det forekom mig, som om de østerrigske Forhold i denne Henseende noget lignede de danske.

Om disse fik jeg en Bekræftelse paa Rigtigheden af min Opfattelse om Faren ved den nøiere Forbindelse mellem Slesvig og Holsten. Paa den Tid var Grev Joachim Bernstorff dansk Minister i Wien, og Grev Reventlow-Criminil var der i Sendelse for at deeltage i en Commission af Commissairer fra Forbundsstaterne. Jeg spiste jevnlig sammen med C. hos Bernstorff. Ved en af disse

Leiligheder kom de schleswigholstenske Sager paa Tale, og jeg opfordrede Criminil til at benytte sin Stilling til een Gang for alle at faae gjort Ende paa den Paastand, som efterhaanden gjorde sig gjældende fra de forskjellige Sider, at Holsteen havde noget særligt Krav paa Forbindelse med Slesvig, og som lidt efter lidt kom til at faae Udseende af en Ret, som Forbundet var kaldet til at opretholde. Ved Criminils undvigende Svar kom jeg til at sige, at dersom det ikke skete itide, dersom den danske Regjering ikke gjorde sin Opfattelse klar ved i Gjærningen at udsondre Hertugdømmernes Bestyrelse fra hinanden, saa vilde Følgen blive, at Forbundet i sine Eenhedsbestræbelser vilde tilegne sig Slesvig som Appertinens til Holsteen. Da Criminil slog dette hen som indbildt Fare, tog Bernstorf Ordet og udtalte: „Jeg maa give Tscherning Ret; Slesvig gaaer tabt for Danmark i en ikke fjern Fremtid, om den danske Regjering ikke betimelig tager sine Forholdsregler herimod.“

Ved at træde i nærmere Bekjendtskabsforhold til Erkehertug Johan og besøge ham paa hans Jagtslot i Nærheden af Grätz, blev jeg opmærksom paa, at der fandtes Medlemmer af den keiserlige Familie, som misbilligede den østerrigske literair-politiske Afslutning fra den øvrige Verden, og som frygte for, at Østerrig derved taber Fodfæste i Forbundet. Keiser Joseph den 2.'s Ideer havde endnu efterladt Spor, der fandtes en lille Sect, som endnu hængte ved dem; men den aabenbarede sig kun i fortrolige Øjeblikke*).

*) I sin Dagbog siger T. ved det nævnte Besøg hos Erkehertug Johan (16 Mai): „Alle hans Ytringer tyde paa en Philanthrop fra den rousseauske Periode, hos hvem Lighedsprincippet er en Art speculativ Realitet, en Art Moralfornødenhed (en Hjertets Drift), men ingen praktisk Fodfæste har kunnet finde tiltrods for en vis Bestræbelse for at øve det i Gjærningen. Han er en Mand, der ikke kan slaae Rødder i det Land, han staaer

Jeg forlod Østerrig mere constitutionelsindet, end jeg var kommen der.

Fra Opholdet i Schweiz og Norditalien.

(Juli—December 1834.)

Af Tschernings Dagbog.

10 July. Zeugherr Schindler fandt jeg som Deputeret i Zürich; han tog artig imod mig og lovede at føre mig til deres fornemste Artillerieofficerer. Besaae Byen, der kun har snevre Gader og mange ubetydelige Huse, men er ret godt holdt. Omegnen er meget stærkt bebygget; her ligge Fabrikkerne. Befolkningen i denne Egn er overordentlig stor, især langs omkring Søen. Om Aftenen i Seefeldt, et Samlingssted om Torsdagen for Byens Beaumonde; Republikkens Præsident var her i sin brune Frakke og levede som en Borger. 11 July bivaanedede jeg en Forsamling af Stænderne. Salen er ret smuk, meget høi, har en Tribune ligefor Præsidentstolen, hvor nu Publicum indlades (circa 3—500 kunne rummes, 200 ret godt see og høre). Stænderne, det hedder „de 22“, der tale paa Cantonernes Vegne, sidde ved tvende lange Borde til hver Side af Præsidenten, mellem ham og Tribunen, bagved sidde de andre Gesandter (de som tie). Der tales i den Følge, Præsidenten angiver, og stedse i Cantonets Navn. Gjenstanden var Reglementsforandring. Fleertallet udtalte sig derfor, nogle i stærke Udtryk, dog uden Edder og Forgift; Slutningen blev Nedsættelsen af en Commission, der skulde behandle Sagen til nærmere Forelæggelse. Den Sarnerske Opposition forlangte Med-

i, ingen Heelhed kan blive deri uden at blive en aabenbar Opponent mod den hele Regjering. Paa eengang at være Habsburger og Rousseau er ikke let, endnu værre at forenc hiint med en Franklin.“

lemmerne udnævnte ved Scrutinium; denne gik uhyre seent og tungt frahaanden. — 12te. Mange Folk ankomme allerede fra alle Schweitzes Egne for at bivaane den imorgen begyndende Skiveskydning, hvortil store Forberedelser ere gjorte af det zürichske Skydeselskab.

13de. Fra tidlig Morgen Alt i Bevægelse. Fra de forskjellige Cantoner ankommet Skytter med Faner og Musik i lange Rækker og Vogne. Luzern havde Unionsfanen i en ung Eeg i en stor Vogn. Kl. 9 blev Toget aabnet af Rytteri i Harnisk, dernæst en Trop Züricher Jægere, Musik, Mærkemænd, Wilhelm Tell og Søn, Musik og Faner. Hele Dagen, især henad Aften, strømmede mange Folk derhen; alle Classer vare blandede, intet Politi, meget god Orden. Det Meste, der fortæredes, var Viin, Øl og Brød; derved herskede stor Lystighed, politisk Strid hørtes ikke. Her tales uforbeholdent. De schweizerske Aviser ere maadelige. Kl. 8 faldt Kanon-skud, hvorved Skydningen den Dag var endt. Kl. 9 vare de fleste Folk allerede borte. Den 14, 15, 16, 17, 18 og 19 Juli vedvarede Skydefesten. Der reiste og kom daglig nye Skytter, var idelig Publicum som Tilskuere paa Skydepladsen, især hver Aften fra 6 til 9. Skydningen dreves med usvækket Nidkjerhed. Om Middagen holdtes ofte Taler, mest af politisk Tendents. Den 17de var en Art Centraldag: 800 nye Skytter ankom, Tagesatzung var indbudet til Middag, Alt var forberedt med mere Pragt end almindelig. Man trængte sig til til for at faae Spisebilletter, betalte dem over Prisen og blev, da endelig Spisningen kom, drevet bort for at give Skytterne Plads. Fra Tribunen formanede en af Skyttecomiteen Zürichere og Züricherinder om at gaae bort og vise de fremmede Skytter Gjestfrihed. Dette udvidede man til Levy, Bendz og mig. De første Taler fik vi paa denne Maade ikke at høre, senere knebe vi os ind. Casemir Pfiffer og flere Tagesatzungsgesandter talte og talte godt. Med ikke ringe Egenskaber til at være Folketaler er Curtz fra Canton

St. Gallen begavet. En Art critiserende Gjentagelse af Forgjængerens Hovedgjenstande vidste han at gjøre meget populair. Som Politi anvendtes nogle faa Gensd'armer, og selv disse paakaldtes sjelden, da Uordener fast ikke forefaldt; Drukne saaes saagodtsom ikke. Stænderne blandedes saa aldeles, at Præsidenten for Tagesatzung, Hr. Hertzelt, Borgemester i Zürich, saaes i Selskab med de allerjevne Folk. Mod Fremmede herskede paa ingen Maade nogen Forekommenhed, tvertimod man lod tilbageholden. D. 18de. En Tour til Küstnacht. D. 19de ved Middag endtes Skydningen, om Eftermiddagen uddeeltes Priserne. Kl. 7 indmarscheredes med Tog og Musik.

D. 20de holdtes Folkeforsamling; circa 3000 Mennesker, meest af Haandværkere og Almue, toge Beslutninger for at forhindre Forandringer i Constitutionen, som ikke gik ud fra Folket. Doctor Henne, en snild Folketaler, ledede Forhandlingerne, der gik meget roligt af. — — —

D. 30te Kl. 5 paa Vei fra Mutta over Bragelen gjennem Klöhenthal til Glarus. Skjøndt Forbindelsen mellem Schweitz og Glarus er denne Vei dog ikke særdeles beqvem. Glarus er Hovedsædet fra Fabrikation af grøn Ost. Ost som deels fabrikeres paa egen Viis (temmelig tør til dette Brug), deels vælges af de mindre vellykkede. Sorter af Schweitzerost, males paa smaae Steenmøller og skilles ved al overflødig Valle. Til denne maledede Ostemasse sættes fiintrevet Kløver af en egen Art, der dyrkes expres hertil, høstes, naar Blomsten er udviklet, tørres, Bladene rives af Stængelen, pulveriseres og sigtes. Af dette Pulver sættes circa 1 ℥ paa 100 ℥ Ost. Der males paa nye, til Massen er homogen, og den stemples i et Trækarr, inden i hvilket findes en Lærredssæk, for med større Lethed at faae Osten ud, naar Karret vendes, og der slaaes paa det. Nu staaer kun Tørringen tilbage, som skeer ved i flere Maaneder (ofte 6 og derover) at lade den staae paa Hylder i Magasinkammer. Osten solgt centnerviis koster 13 Glarnergylde. — 1. August. Saae i Hätzingen

en Uldfabrik. Det er mærkeligt, at en saa lille Fabrik endnu kan bestaae; Aarsagen synes meget at ligge i Friheden, hver har til at drive, hvilken Haandtering han vil, og hvor han vil, samt i den ringe Beskatning og store Handelsfrihed. Beskatningen er en Art Formuesskat, den forlignes af Cantonal- og Communebestyrelserne. En Mand, der først har Borgerret i Cantonet, kan drive saamange Haandteringer, han lyster. En ordinair Arbejder tjener 7 Batz, en god Spinder i Accord 10, et Barn 2—2½. De leve mest af Melk, noget over en Pot koster 7 glarner Skilling. Ved Vævene sidde mange Fruentimmer. Et Stykke ordinairt graat Circassienne paa 24 franske Alen kostede lidt over 7 Specier. — — —

11. Aug. Berns Beliggenhed er mellem de skjønneste, Byen smukt bygget, Fæstningsværkerne anvendte til smukke Spaseregange, de offentlige Bygninger meget betydelige og smukt vedligeholdte. Hospitaler, Pleiehuse og Fængsler saaledes, at de kunne gjøre selv de største Stater Ære.

Det unge Mandskab, som var inde til Øvelser, var selv ved Vagttjenesten klædt i gamle Caputkjortler, hvis Udseende var saaledes, at Folkene næsten selv maatte forskrækkes derover. Exerceermetoden var fast ganske fransk. Officererne syntes ved Øvelserne kun at spille en underordnet Rolle, nogle Exerceerunderofficerer spille Hovedrollen. Savn paa Præcision synes ikke at være erstattet ved en fuldstændigere Erkjendelse for Soldaten af det Væsentlige ved Sagen. D. 14de besøgte vi Fængslerne. Directoren viste os selv omkring. Noget sikkert Resultat, begrundet paa tilstrækkelig vedvarende Forseelser, kunde han ikke give, da den nu befulte Orden kun havde bestaaet kort; dog meente han, at en egentlig Forbedringsmethode var forbundet med store Vanskeligheder. Den bestod eiheller systematisk hos ham, hvor Hovedformaalet var Orden og Sikkerhed i Fængslet, samt at behandle Fangerne paa en saadan Maade, at de uden at lide umenneskelig, dog ikke fandt Livet i Fængslet saa be-

hageligt, at de stræbte efter igjen at komme did, naar de først engang vare paa fri Fod. Ved Siden af dette Hovedformaal havde man ogsaa det andet, Forbedringen, forøie. I August 1829 deelte man samtlige Forbrydere i Klasser efter den Opførsel, de hidtil havde viist i Fængslerne, eller som man efter deres foregaaende Liv kunde vente af dem; paa disse Klasser søgte man at virke ved forskjellige Midler, ved at sætte de værste om Natten i afsondret Celle, ved at holde dem i større Afsondring, ved at nægte dem de Smaabehageligheder, som ellers tilstaaes om Søndagen, saasom bedre Føde, Viin etc., endelig ved at give dem slige Opmuntringer paa Stiftelsens Regning etc. Prygl er ikke forbudt, men da Directoren veed, at Regjeringen er derimod, undgaaer han at anvende dem, for at undgaae Conflict; Jern om Halsen, Kjæder, Vand og Brød, eenligt Fængsel ere altsammen anvendte Tvangsmidler. Eenligt Fængsel har Inspecteuren haft Exempel paa. at en Forbryder udholdt 59 Dage, siden har han været meget føielig. Tugthuus- og correctionelle Forbrydere holdes afsondrede, have forskjellig Klædning og i mange Ting forskjellig Behandling. Lydighed er den Fordring, der stilles fremfor hver anden, dernæst Stilhed og Arbeidsomhed. Fangernes Antal af begge Kjøen og i begge Klasser er omtrent 300, heraf 66 Fruentimmer. Hertil var 38 Betjente, 30 mandlige, 8 qvindelige, ingen anden Bevogtning fandtes; i hver Arbeidsstue fandtes en af disse til Opsyn, om Natten vare de logerede ved Fangestuerne med Udsigt til samme. Beskjeftigelserne ere mangeartede: Agerbrug ved Stiftelsens Jorder, det lønner sig fuldkomment og er indrettet paa saadan Dyrkning, som kræver mange Menneskehænder; denne Beskjeftigelse har tillige det Fortrin, at de mange fra Landet inddømte ældre Personer, som ikke ere skikkede til at drive anden Haandtering, kunne anvendes paa hensigtsmæssig Maade; — Vævning af alle Sorter Tøier, meest efter Bestilling fra Mestere i

Byen og til offentlig Brug; — Syning af Klæder til Militairet og til offentlige Stiftelser, af Skotøi til lignende Brug; — Spinding af Uld og Linned; — Husets egen Betjening etc. I hver Arbeidsstue er en Opsynsmand tilstede og ofte tillige en Fange af de bedre Klasser til Underopsynsmand. Der tør ikke tales. Kl. 5½ begynder Arbeidet til Kl. 11, derpaa fra 12½ til Aften med en Spasertime i Gaarden. Kun et saa stort Antal spaserer, som der kan gaaei Volte ad Gangen, og her hersker Taushed. Spisen bestaaer, med Undtagelse af Søndagen, udelukkende af Vegetabilier, hvorved Havresuppe og Havregrød spiller en stor Rolle; om Søndagen faae alle Hjelpeopsynsmænd og de bedste Fanger en Kjødportion frit, de andre, som ikke have forseet sig i Ugen, kunne faae baade Kjød og Viin i Afregning paa Overskudsfortjenesten. Forbud herimod er et Straffemiddel. Overskudsfortjenesten vil ikke sige, hvad Fangen fortjener mere, end han koster; thi i Gjennemsnit taber Staten 3 Kr. paa hver daglig, det er det, som han har præsteret mere end foreskrevet eller en Proportion af Fortjenesten, alt efter Arbeidets Beskaffenhed. De forskjellige Arbeider tillade nemlig ikke nogen almindelig Bestemmelse. Fangerne af de bedre Klasser sove i store Sovesale, hvor hver har sin Seng med en Madrasse stoppet med tyrkisk Hvedestraa, Hovedpølse, Lagener og 1 à 2 uldne Dækner; paa Sengens ene Endestykke er en Bænk, over den anden Ende en Hylde. I Gangen mellem Sovesalene ere Vaskebænke, hvor alle kunne komme til hver med sit Haandklæde og sin Skaal. Soveværelserne holdes belyste hele Natten. For at forhindre Fangerne i at oplægge Raad, disloceres hyppigen, saavel fra en Sal til en anden, som ved Sengeskifte. Ved slig Leilighed anstilles ogsaa Klædevisitationer. De farligere Fanger, de urolige og ulydige ligge om Natten i særskilte Celler, hvor da hver har et lignende Sengested og et Inventarium af Fad, Potte, Natskriin. Alle Vinduer ere forsynede med Jalousier, hvorigjennem

ikke kan sees ud. Udbrud og Mytteri har ikke fundet Sted i nærværende Inspecteurs Tid, uagtet der er og har været farlige Fanger i Fængslet; flere Gange har man ved Klædevisitationerne fundet Værktøier til Udbrud. Localerne opvarmes ved Damp; under Kjedlen fyres med Saugspaaner.

Over Neufchatel, Lausanne, Genf, Tête noire, Leutz og Gemmi*) gik T. dernæst til Thun for at deeltage i de schweiziske Troppeøvelser. Han „gjorde her Bekjendtskab med Capitain Bonaparte (Søn af Kong Louis af Holland); i Tjenesten kaldes han immer saa, udenfor kalde mange ham Prinds. Han synes at tage lige rolig mod begge Dele, som i det Hele enten ikke at have store Præentioner eller fortræffeligt at vide at sætte dem tilside. Han har Borgerret i Turgau; men da dette Canton ikke stiller til Artilleriet, har Bern givet ham en Ehrencapitainsplads. Metieren synes han at drive med Iver og ikke uden Sagkundskab“. I Zürich fandt han d. 18. Septbr. Brev fra Corpset med Ordre til at gaae til Troppesamlingerne i Italien ved den østerrigske Armee, hvorfor han strax over Luzern og St. Gothard begav sig til Mailand og derfra til Manøvreplassen, hvor han ankom d. 25de. Af disse Manøvrer, der varede til 12. Oktbr., har han i Dagbogen givet en omhyggelig Skildring. Efter at have beseet Fæstningerne Verona og Mantua vendte han tilbage til Mailand, tog derpaa i Novbr. over Como, Lugano, Aivolo og St. Gothard tilbage til Zürich, arbejdede her paa Rapporten og besaae Tøihus osv., reiste 7. Decbr. videre til Bern, hvor han bl. A. overværede Forhandlingerne i Storraadsforsamlingen og besøgte Pastor Baggesen, derfra til Friburg (Jesuiterpensionen) og Genf. — Der forefandt han Ordre til ufortøvet at gaae til Paris, forlod som en Følge heraf Schweiz og ankom i Paris 18. Decbr. 1834.

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

Thun d. 9. Septbr. 1834.

Her til Thun er jeg ankommet for faa Dage siden for at see Øvelserne ved en lille schweitzerisk Hær af

*) Her, som overalt paa sin Reise, har T. ogsaa givet tildels temmelig udførlige Beskrivelser af de Egne, han kom igjennem; men Schweiz er nu Almenheden saa vel bekjendt, at det maa ansees for rigtigst at udelade dem.

circa 6000 Mand. Schweitz behager mig i Gjennemsnit overordentlig. Det er et af de rigeste Lande, jeg endnu har seet, og viger heri kun en Deel af Holland, Egnen ved Hamborg, en Deel af Brabant etc., dertil er det smukt, virkelig smukt, og det uagtet det savner Havet. Imidlertid gaaer det mig heri som i saameget andet, jeg gaaer mod Strømmen; thi jeg finder de største Skjønheder i de lavere Egne, hvor de høie, raae, kolde ligge i Baggrunden. Dog ganske ene staaer jeg ikke i denne Sag; flere andre, mig synes fornuftige, Folk tænke det samme. Min Ulykke (eller Lykke, som man tager det) er, at jeg ikke kan forbauses mere ved en sammenstyrtet Klippe, ved Sneer paa Bjergtoppe og Gletscher i Dalene end over mangt Kunstværk udført ved Menneskehaand; tvertimod, Guds Storhed, som man vulgairt udtrykker Ideen om det Alt omfattende Verdensprincip, fremtræder ikke en Smule klarere for mig paa en Klippe end paa en Hede, det forekommer mig smaaligt at behøve en nedrullet Iisklump eller en knækket Granstamme for at komme til en Erkjendelse, som den simpleste Selverkjendelse fører til. Sletten er Nutiden i sin Gjøren og Virken, Bjergene Fortiden i sin Raahed, hiin er Forgrunden med sit rige Liv, sine mangfoldige mærkelige Enkeltheder, disse Baggrunden med sine blaalige Taager. Skulde jeg nogensinde blive Bjergboer af Lyst, da maatte det være for at realisere et Afsondringsønske. Thun er af de Steder, som ved sin Beliggenhed meget behager mig, her er en rig Afvexling af Sø, af Bjerg og af frugtbar Slette. Det er høist interessant at vandre 8—10 Dage om i Bjergene; men naar den Tid er forbi, da finder man Eensformighed og Gjentakelse. Det klinger løierligt, men er sandt, man føler det indeklemmt og snevert; thi Stierne, man følger, krybe omkring langs Bækkene i Dalene, kun sjældent kommer man paa de ret fremspringende Puncter, og ofte seer man paa dem kun Fjeldet lige for med sin Sneer og sin Bæk. Det romantiserede Alpeliv

falder gevaltigt sammen, naar man seer det nærved, idetmindste der, hvor jeg har været, og det er det meste af det schweitzerske Høiland. De besungne Sennhytter ere de usleste, smudsigste Reder, hvor knap Mælkestuen er saa reen som en Bondestue i Sjælland, nei langtfra, hvor man maa forundre sig over, at ikke al Osten bliver sort; Beboerne, ofte lutter Mandfolk, der vandre om i smudsige Bluser, have ofte lange Skjæg og røre i Ostegryden med de brune, solbrændte Arme, som de vaske lidt forud i gjærende Valle. Intet er hæsligere end Malkepladsen, hvorpaa disse Alpesønner udenfor deres Hytte malke deres Kreaturer. Det er en Art Møgdyngge, hvori man, det mindste det regner, vader i over Anklerne. Finder man Fruentimmer, da synes man ofte end værre om dette hele Væsen, de ere ofte klædte i Mandsklæder og see ud, saa man ikke gjerne kommer dem nær. Og nu Alpesangen! Ja der, hvor de Reisende drikke Vallekur og betale for Sangen; det gaaer med Alpesangen i Schweiz som med Jodelen i Tyrol, at høre den er Undtagelse, ikke Regel. Hyrdelivet er i det Hele mindre skikket for en høiere Dannelse end Agerbrug og Haandværk; thi det er langt mindre sociabelt. Der er ogsaa meget ved den schweitzeriske Befolkning, der ikke kan behage hver Fremmed, især den, der saalidt som jeg forstaaer at skatte tysk Burschicositet; thi af denne findes meget i den tyske Deel af Schweiz; hertil kommer Sproget, der gjør et fatalt Indtryk; det forringer umaadeligt Begrebet om Dannelse, naar man seer et Folk hverken at have havt Dygtighed nok til at gjøre sin egen Dialect til Sprog eller til at lære det, som det kalder sin, og idet jeg siger dette, er det ikke Bønder, jeg taler om, det er Landets Fornemmere, Tagesatzungsgesandte. Det ligger i ethvert plat Sprogs Natur at klinge raat, dets Anvendelse til bedre Brug end til blot Snak afrunder og afsliber det. I det fransk-schweitzerske Land føler man sig i denne Henseende langt bedre tilmode, her er Sproget reent eller

dog taalelig reent i Almuens Mund; Waatland er maaske ogsaa det Canton, jeg vilde give Fortrinet, om jeg skulde beboe Schweiz. Den Trudsel fra flere Cantoner, at skille sig fra Forbundet, er Nonsens; thi de vilde hver især tabe for meget ved at træde i Forbindelse med en eller anden af de andre Naboer; staaende alene maatte de tidlig eller seent vende tilbage mod Foederationen. Med Dr. Levy og Bendz jun. tilbragte jeg nogle Uger i Zürich, hvor vi saae den store Skydefest, en sand Nationalfest, der virkelig geraadede Schweitserne til Ære. Man hørte ofte hos formuende Folk ringe Villie til at gjøre Noget for Staten, vel ved enkelte Gaver, men ikke ved stadig Afgiftssystem; overalt troer jeg mange Schweitserere hellere give Skindet end Pungen. Vi vandrede nu nogle Dage omkring, men mærkede snart, at Levy ikke var nogen stiv Fodgænger, Bendz derimod var fast for ivrig og, om han fik Lov til at gaae, istand til at gaae Aanden af sig og os andre; herved blev jeg ligesom Regulatoren paa en Maskine, skyndte den ene frem og holdt den anden tilbage. Paa en Seilads fra Luzern til Altdorf fik vi Storm, mærkelig nok paa det Sted, hvor Tells Capel staaer til Erindring om den Stund, da han forlod Geslers Baad i Storm; vore Baadfolk kunde ikke alene holde Baaden fri fra Klipperne, jeg maatte roe med, og kun ved stor Anstrengelse i over en halv Time lykkedes det os at naae et Sted, hvor der var flad Strand, og lande der for at oppebie bedre Veir. Fra Altorf begyndte de vanskeligere Bjergpassager, og tvende Dage efter hverandre fulgte vi de besværlige Veie, som Russerne marscherede 1799, da Suvarow var i Klemme for at komme til Glarus. Til Lykke for denne General vare hans Soldater bedre Fodgængere end Levy, ellers var han aldrig kommet igjennem; thi denne maatte vi lade tilbage, da vi skulde over den vanskeligste Bjergpassage paa vor hele Reise, for nemlig at komme til Graubünden. Efter at have sat ham Stevne ved Foden af St. Gothardt gave B. og jeg os

trøstigen paa Vei. Stien, hed det, er vel besværlig, dog gaae Faar over, i Krigens Tid har man ogsaa enkelte Gange ført Heste over. Føreren tog en Øxe med for, som han sagde, at hugge Trin, om de skulde savnes. Da vi nu vare istand til bedre at forlade os paa vore Kræfter, besluttede vi os til at gjøre Reisen i een Dag. Dette bragte Føreren uidentvilt til at gaae en Gjenvei; thi meget snart vare vi i Passager, hvor jeg ikke troer noget Faar, mindre en Hest, var istand til at passere. Vi kravlede op paa alle Fire imellem Klippespidses, ofte svævende med Kroppen ud over betydelige Dybder, vi gik skraaes hen ad steile Skiferplader og Steenflader, hvor vi satte Tærne i de Trin, som Føreren gjorde med Spidsen af sin Alpestok eller med Taaen af sine store jernbeslagne Skoe, og støttede os paa Alpestokken, vi gik paa Hosesokker ad en haandsbred Stie i en glat og til begge Sider steil Klippevæg. Bændz var blevet mat og ør, vi maatte tage en Fører til, saa at han ledtes af dem, givende en Haand til hver; mine Knogler stode mig godt bi, jeg gik ganske alene. Vi vare over al Vegetation og omgivne af lutter Brokker af nedfaldne Klipper; gled en Steen, naar vi traadte paa den, rullede den langt ned, længer end man med hele Lemmer kunde følge den. Kl. 3 om Eftermiddagen havde vi endelig overvundet de største Besværligheder, Kl. henved 7 naaede vi vort Natterherberg. Vi vidste nu, hvad en ret besværlig Alpepassage vil sige, det var altid et Udbytte af en anstrængende Tour. — Graubünden gav iøvrigt for vor Møie nogle sjeldne Udsigter, overdrevent salt Kjød, gammelt Brød med Ørentviste i Hullerne og en temmelig suur Overgang i stærk Regn for at komme til Andermatt. — — —

Fra Tscherning til Bruun.

Mailand d. 27. Septbr. 1834.

Hvad skal jeg her? og hvorfor giver man mig 400 Rbd. for at overvære disse Manoeuvrer? Jeg skal bivaane dem

og give Rapporter over dem. Er det Rapporterne, man vil have Nytte af, eller er det for at gjøre mig til en stor General, indesluttet i en Capitainscappel? Er det Rapporterne, man vil have Nytte og Fornøielse af, da gaaer det over min Horizont, hvilken Nytte de kunne forskaffe; thi det Bedste, der er ved dem, den Kritik, de indeholde over vore egne Foretagender af lignende Art, glider af som Vand paa en Gaas. Fornøielse, ja det var muligt, at de kunde fornøie vort soldaterlegende høie Publicum; men sandelig, Fornøielsen er dyr. Skal jeg gjøres til en General in spe. da var det bedre at sende mig til Algier eller til Rodil. Hvad det iøvrigt kan nytte fra Regjeringens Standpunct at have Capitainer, der kunne være Generaler, indseer jeg ikke; maaske er det en dyb filosofhisk Nødvendighed, som udtaler sig her og fremkalder Modsætningsnødvendigheden, idet vi nemlig have lutter Generaler, som høist ere Capitainer, eller for tydeligere at betegne det smaalige Munderingskammervæsens Prædominants, Compagniechefer. Maaske er der endnu en 3die Grund: man har søgt Leilighed til at give mig 400 Rd. Tillæg, deri var dog nogen Raison. Det skal efter dette ikke forundre mig, om jeg bliver sendt til Rom eller Neapel, især det sidste Sted, da Kongen her jo skaber sig som vores i sin Ungdom; han er ligesom han Militair med Liv og Sjæl og vil formodentlig, efterlignende sin store Forgjænger, blive udenfor Legen, naar det kniber (1807—1813). Ved dette idelig omslændrende Bissekræmmerliv bliver jeg doven som Lud, gider hverken læse eller skrive, knap tænke; thi hvergang jeg ret har lagt en Plan for at udføre noget, kastes den overende af en nye Ordre, en nye Bestemmelse. I Dit sidste Brev af 15de mener Du, at jeg er gaaet for vidt i min Opposition (jeg vælger det Ord for at faae en enkelt Benævnelse), og at jeg ved lempeligere Fremfærd var kommet videre; men betænker Du, at jeg har havt en lang Erfaring for mig i min Faders Memoireliv? hvormange unyttige Fore-

stillinger skrev han ikke? Var han ikke selv tilsidst træt af denne Methode og tyede til Pressen? Har David ved en moderat Opposition virket mere end jeg? Læs vor Valglov og døm. Du vil sige, jeg har virket Intet; det er tildeels sandt, dog troer jeg at have virket en Deel til at opretholde Høiskoleprincippet i trede Aar, bevise dets Mulighed og saaledes sikkre dets Gjenindførelse under gunstigere Omstændigheder; thi, som jeg hører, er det en Deel modificeret efter min Afreise. Har jeg ikke opretholdt Concurrencen ved Landcadetacademiet, som alt en kongelig Ordre havde afskaffet og det i saa bestemte Udtryk, at selv Abrahamson antog det over sin Indvirkning at faae det tilbagekaldt? Hvor ofte har jeg ikke været brugt som Bussemand, man frygter Pressen og frygter den altfor paafaldende Vilkaarlighed; men havde det nyttet at pege paa Pressen, naar jeg ikke havde viist, at jeg turde bruge den? Hvad havde det frugtet at sige om mig: „han gjør det ikke, han lader sig ikke omstemme, han underskriver ikke“, naar man ikke ved bestemte Handlinger havde seet, at der var Noget, jeg turde gjøre, mere end de fleste Andre. „Turde“ er ikke det rette Udtryk, — thi der er nok, der tør — men „vilde“, og det uden at være opbragt, uden Vrede, uden Krænkelser, af dyb Overbevisning, af den Art Overbevisning, som vinder et Publicum. Du mener, jeg kunde virket gennem Abrahamson og Bülow; men hvis jeg har kunnet virke noget paa disse Mænd og ved disse Mænd, kom det da ikke netop deraf, at jeg var, som jeg var og ikke til at spille Fjederboldt med. Uden at have eller have havt, hvad man kalder Popularitet, har jeg et Publicum, det vil sige: jeg har fremsat klart, hvad Mange følte og ahnede, og er saaledes blevet et Symbol for deres Anskuelse i en vis Retning, en Art Fanedrager dette har givet min fra en underordnet Stilling kommende Mening mere Vægt end almindelig, har endog sat mig istand til ustraffet at angribe vort høieste, og høist

elendige, militaire Collegium lige under Kongens Øine; om det ikke har virket paa Stedet, saa virker det nok, det er unegtelig netop denne samme Stilling, der har bevirket min Bortsendelse; men kunde det være Andet, følger ikke Repulsion paa Impulsion, og havde jeg ikke været værre tjent med at blive hjemme og staae Fadder til Forholdsregler, som jeg ikke kunde hindre, som de Personer ikke kunde hindre, der vare vante til at høre mine Indsigelser? Dersom min Indvirkning paa nævnte Mænd var dem ønskelig eller behagelig eller blot brugelig under nærværende Omstændigheder, vedligeholdte de da ikke Brevvexling med mig? Med Abrahamson brevveler jeg slet ikke, med Bülow kun over mine nærværende Forhold og for at faae Viskere (vide den for Brevet i Kjøbenhavns-posten). Frygt for, at jeg skulde røbe, hvad der foregik mellem os, afholder ingen af dem; de veed begge, at jeg kan tie, og at jeg ikke lider af den Forfængelighed at udskrige mine Gjæringer. Nei, jeg troer ikke, at jeg er gaaet for vidt, selv ikke i det sidste Brev, hvori jeg endnu i dette Øieblik ikke kan finde noget Fornærmeligt, men hvorom man i visse Henseender kan sige, det kom i Utide, eller det skulde have havt en anden Form. Det vil maaskee forundre Dig, naar jeg siger Dig, at jeg aldeles ikke veed, hvorledes det seer ud, som det er trykt; men dets Historie er følgende: Paa en Tid, da jeg blev opfordret med ret gode Grunde til at lade en Lyd fornemme, og da jeg havde nogen Grund til at troe, at den 28 Mai vilde gaae forbi, uden at Forordningen bekendtgjordes, skrev jeg min Epistel og sendte den til en Mand, til hvis Skjønnsomhed jeg overlod at benytte det; mere veed jeg ikke derom; hvorledes han har brugt det, uagtet Forordningen kom for Dagen, veed jeg ikke, er mig ogsaa ligegyldigt; thi han havde plein pouvoir under den Betingelse at blive strengt inden Trykkeanordningens Grændser. Dette kan jeg vide har været Tilfældet, siden man har grebet til arbitraire Midler. Læs det nu efter denne

Historie, maaskee finder Du det baade moderat og ret morsomt. Fortræffeligt havde det iøvrigt været, om en Fremmed havde misbrugt mit Navn, og man uden videre havde givet mig Viskeren. Jeg gav Noget til, at en Person nu skrev Noget under mit Navn, og man uden Spørgsmaal gav mig Afsked, det var et ypperligt Argument. Naar der forekastes mig, hvad jeg har skrevet i mit Brev til Bülow om Ansættelse etc., da har Du forsaavidt Ret, at man let kan falde paa at betragte det fra Egennyttens Synspunct; alt da jeg skrev det, indsaae jeg det og sagde mig selv omtrent, hvad Du siger mig derom, ja jeg føiede til: man vil formodentlig benytte det imod mig i denne Retning, visende det til forskjellige Personer. For dog at sikre mig mod, at de høie Herrer selv skulde tage det for Forslag til Forlig, skrev jeg ved Siden af med tydelige Ord, at jeg, hvad der end skete, ikke vilde vige et Skridt fra den betraadte Bane, men stedse søge at skaffe Sandheden Luft (i Parenthes: Bülow har svaret paa denne Phrase, at han fandt det meget smukt at bringe Sandheden for Lyset, dog meente han, det kunde skee uden at krænke Eed og Pligt; hvortil jeg har svaret, at ogsaa jeg troede, at Sandhedens Erkjendelse aldrig kunde collidere med Eed og Pligt, og at Historien havde viist, at der, hvor forkeerte Forholdsregler havde bragt det saa vidt, der var de største Meenedere blevet de største Mænd, saasom Luther og mange flere). Men, spørger Du, naar Du har tænkt Dig Muligheden af en saadan Fortolkning, hvorfor da skrive det? Der begribes, at det er vigtigt for mig lidt efter lidt at bringe det til Evidents, hvorfor jeg reiser; kunde jeg nu faae de Godtfolk til at indlade sig paa at give mig civil Ansættelse, saa var jo den hele Snak om Reisens militaire Vigtighed tilintetgjort. Hvad en Consularpost angaaer, da kan Du vel troe, at jeg aldrig for Alvor har kunnet haabe at faae en saadan, da jeg veed, at høie Embedsmænd i udenlandske Departement advare unge Mennesker mod at have

Omgang mod mig; kunde det skee, da var det jo dog altfor kosteligt at see Hans Majestæt repræsenteret af en fameus Propagandist; thi som en Saadan beskrives og forfølges jeg. Det Eneste, hvad der i mit hele Andragende var og kunde være mit Alvor, var Ønsket om Afsked med Pension; det er ogsaa det Eneste, som har faaet et rundt Afslag. Dette var iøvrigt den eneste Maade, hvorpaa jeg fornuftigvis kunde komme hjem. Sæt jeg forlangte simpelthen at tilbagekaldes og blev indmaneuvereret som Secondcapitain i Rendsborg, hvad skulde jeg gjøre der? Sæt man var meget naadig imod mig og forsatte mig i lige Egenskab, ja endog som Compagniechef, til 3. jyske Infant. Reg., var det da ikke bedre at være Postmester i Ringkjøbing eller Fyrinspecteur paa Skagen? Nei, kommer den Tid, hvor jeg antager, der virkelig var Noget at gjøre hjemme, hvor Udholdenhed og fast Beslutning kan udrette Noget, da tager jeg Afsked, det er det eneste Middel; men jeg maa da efter Din Mening være fattet paa at gaae af uden Pension, paa Grund af at jeg ikke drikker; thi med Drankere vide vi af Erfaring, at der ikke strides om Pensionen. Du synes vel, det er letsindigt at blande Spøg ind, hvor Emnet er saa alvorligt, hvor jeg er ifærd med at forsvare mit gode Navn og Rygte; men betænk blot, hvor tidt jeg alt i mit ubetydelige Liv har maattet opgive Haabet om fordeelagtigt udvortes Omdømme, for at forfølge en Vei, som Omstændigheder og Anskuelser førte mig paa. Tiden maa staae os bie, senere Handlinger udslette tidligere Indtryk, især hos vore Venner, som see Tingen nærmere og forstaae os bedre. Langt fra mig nogensinde at kunne stødes over Din Kritik af mine Handlinger; Kritik er altid en god Spore til skarpere Undersøgelse, fra Dig er den mig et nyt Bevis paa oprigtigt Venskab; Du siger mig Dine Tanker som jeg Dig mine, medens Andre ryste Hovedet i stum Medlidenhed og lod mig gjerne gaae. Forlige mig med Regjeringen var gjørligt, naar jeg over en enkelt Sag,

en personlig lidt Uret eller noget Lignende geraadede i Strid; men dette er ikke Tilfældet, Sagen er baade mindre og større, mindre, fordi der ikke egentlig er noget Stridspunct, større, fordi min Paastand er, at Regjeringen er heel og holden upassende for Landet, efter sit Princip, efter sin Form og efter den dermed forbundne Udgift. Jeg faaer denne Overtydning daglig mere og kan altsaa ikke sige: „Brug mig, fortroe Eder til mig, for Fremtiden skal jeg bedre forstaae at tjene Eder“. Den siger neppe fra sin Side (thi det er dens Natur imod): „vi kunne bruge Dig uagtet Dine Meninger; ere de rigtige, hvilket Tiden vil lære, saa kunne ogsaa de komme til Nytte.“ — Men for at komme paa noget Andet, jeg har da seet 6000 Mand Schweitzere ved Thun, og skjøndt der lader sig udsætte meget paa dem, saa lader mere sig endnu rose, og i mine Øine lader sig med Sikkerhed slutte, at vort System er fuldkomment practicabelt; thi det har forud for det hidtil i Schweiz Bestaaende, at der gaaer et stort fast Element ind i samme, medens her Alt er Milits, Commandovæsen, Stab, Artillerie, Ingenieurer. Den første Gjenstand, som fortjener Roes, er vistnok Disciplinen, ikke forstaaet, som vi forstaae den, med Hatten i Haanden, men Lydighed, ingen Udsvævelser eller Excesser. Officeren fra Obersten af delende Soldatens Besværlighed, en paa Erkjendelse begrundet Overbevisning. Det fortjener ogsaa at roses, at Infanteriet vedligeholdte ligesaagod Orden under combinerede Manoeuvrer, som naar hver Brigade exercerede særskilt paa Exerceerpladsen. En russisk eller preussisk Infant. vilde vist klage jammerlig over Mangel paa Precision ved Exercits; men jeg troer, Enhver vilde tilstaae, at man ikke kunde ønske mere Sammenhæng og Orden paa ujevnet Terrain og mod Fjenden. Østerrigerne i Italien have med stor Flid bragt det saavidt at ryste de stive uhandlelige Bataill. ud af hverandre; nu er deres Orden ringere end Schweitzernes, men maaske ogsaa deres Bevægelser hurtigere. Mærkelige

Fremskridt gjordes i de 14 Dage, Samlingen varede, de havde været større, havde Officererne været bedre; her indlyser Savnet af faste Skoler. Jeg saae imidlertid Oberster, der aldrig havde tjent udenfor Schweiz, befale med stor Rolighed og Forstandighed. — — —

Af Tschernings politiske Optegnelser.

I Schweiz 1834 udviklede sig hos mig Overbevisningen om den foederalistiske Statsordnings store Fordele, uagtet jeg godt saae, hvad mange Schweitzere selv erkjendte, at Fælles-Overstyrelsen var ikke heldig ordnet. Foederativstaten (Samstaten) tillader at udvikle til Gavn for Heelheden de Sider af Statslivet, som sætte Staten i Berøring med Omverdenen, og som ere eens for Alle, medens den derimod lader Delene Frihed til at ordne de nærmestliggende Forhold efter særlig Trang og Fornødenhed. I Tydskland havde den samme Tanke paa-trængt sig mig, men de mange Smaahoffer gribe saa forstyrrende ind i den foederative Statsordnings sande Betydning, at de enkelte større Stater og deres indbyrdes Skinsyge faae for indgribende Betydning til, at Sammenholdet kan være sikret; men i Schweiz, som jeg desuden kom til at see mere i Nærheden, blev Fordelen ved Foederationen mig klar. Dog herved vandt ogsaa den Overtydning Styrke hos mig, at Holsteen maatte ordnes saaledes, at det kunde opfylde sine Forbundspligter og nyde Godt af sine Forbundsrettigheder, uden at Staten blev umiddelbart berørt heraf. Canton Neuenburgs Forhold til Preussen og Schweiz belærte mig om Vanskelighederne og Farerne af dette dobbelte Forhold, især for den lille Stat. Til Lykke for Schweiz var Befolkningen i Neuenburg mere schweitzerisk end preussisk. Det var her, den Idee opstod, at dele Kongeriget i 5 istedetfor i 2 Stænderkredse og give hver af de 5 Kredse, Sjælland, Fyen, Slesvig, Holsteen, sin Provindsregjering for alle særlige Anliggender og kun forbeholde for Fælledsregjeringen

alle de Sager, som efter deres Natur passede her. For-
saavidt der skulde dannes en Fælledsrepræsentation, da
fandtes 3 Danske mod 1 Slesviger og 1 Holstener. Der
lod sig uden Fare optage en Provindsrepræsentation;
Lauenborg vedblev at være en Art Domaine under Kronen.

Naturligvis lagde jeg ogsaa Mærke til den i Schweiz
bestaaende simple og lette, dog tilstrækkelige Forvaltning
og til Befolkningens Vane til selv at bevare Ro og Orden
ved offentlige Sammenkomster og lignende Leilighed. Ved
dets Væbningsvæsen saae jeg dets gode og svage Sider.
Saaledes saae jeg snart, at dets stærke Skyttecorpser særlig
vare egnede for det stærkt gjennemskaarne Bjergland, og
at det hele Væbningsvæsen kun var at ansee nogenlunde
tilstrækkeligt i et Land af denne Beskaffenhed. Der
savnedes et fast Element, om og kun lidet talrigt. Det
var mig klart og vistnok ogsaa de fleste tænkende
Schweitzere, at deres Uafhængighed beroede mere paa
de omgivende Magters gjensidige Forhold end paa dets
egen Styrke og Væbning.*) Dets Velstand, der er stor
i de fleste Cantoner, hidrører fra de forholdsvis ringe
Midler, der anvendes paa det offentlige Væsen, Væbningen
indbefattet. Standsforskjellighederne, om hvilke jeg med-
bragte en tydelig Erindring fra Hjemmet og de Lande,
jeg hidtil havde besøgt, havde han kun ringe Betydning;
Oplysningen var derfor ikke ringere. Det faste og mæg-
tige Embedsvæsen, som jeg hidtil havde anseet som nøie
forbunden med god Statstyrelse, fandtes ikke her: men
derfor var Styrelsen ikke mindre god, flere Steder for-
trinlig. Præster havde der Kald kun aarvis i mange af
af de protestantiske Menigheder; dog var Vexling sjelden
og Præsternes Stilling og Indflydelse i det Hele god.

*) I Randen har T. tilføjet: „Efter at det tyske Forbund er blevet
en preussisk Eenhedsmagt og Savoien italiensk Eenhedsmagt,
er Stillingen mindre beroligende.“

Vigtigheden af at holde Kirken uafhængig af Staten gik tydelig op for mig her; i de Cantoner, hvor det ikke var Tilfældet, var jevnlig kirkelige Stridigheder. En Folkeklasse, som dengang gav den schweitzerske Styrelse en Deel at gjøre, var de saakaldte „Heimathslosen“, en fattig Folkeklasse, for hvilken Ingen i Tilfælde af absolut Trang fandt sig forpligtet til at sørge; her savnedes aabenbart en Forsørgelsespligt, omfattende hele Landet.

Fra Schweiz blev jeg sendt til Troppesamlingen ved den østerrigske Hær i Italien. Det var tydeligt nok, at den egentlige borgerlige Styrelse var god, Befolkningen velhavende i det af Naturen vel udstyrede, i Aartusinder vel dyrkede Land; men den politiske Styrelse var en fremmed. De høiere stillede Familier, de dannede Klasser stode fremmede for Statsstyrelsen. Der var italienske Regimenter, men meget faa italienske Officerer. Luften var endnu beklemt siden 1830, skjøndt intet Udbrud havde fundet Sted. Den kommanderende General, Radetzky, var agtet, det kan vel siges afholdt; han førte et betydeligt Huus i Mailand og drog de italienske Familier til sig, men vinde dem for den østerrigske Regjering formaaede han ikke; det italienske Eenheds- og Storhedsønske gjærede for stærkt. Det var muligt, at Stødet til Eenheden i Italien havde kunnet udgaae fra det lombardisk-venetianske Rige, om en østerrigsk Prinds havde formaaet at italianisere sig og Østerrig givet ham Handlefrihed, mod at der blev givet dette en rundelig Affindelse for det materielle Tab.

Fra Opholdet i Frankrig og England.

(December 1834—Juli 1836).

I Paris tog Tscherning strax efter Nyaar 1835 med Iver fat paa sine Studier, baade de artilleristiske og de private, han drev af egen Tilbøielighed. Han stiftede nye Bekjendtskaber og fornyede gamle. En af de gamle Venner, han først opsøgte efter sin An-

komst, var P. A. Heiberg. „Jeg var“, skriver han i sine politiske Optegnelser, „1817 ved Abrahamson bleven bragt i Forbindelse med P. A. Heiberg. Denne, der endnu paa den Tid havde en anseet Post i Udenrigsministeriet (Oversætter i Spansk, Tydsk, Dansk, Polsk), var imod Bourbonnernes Tilbagekomst, og skjøndt han i Meget misbilligede Keiserregjeringen, saa havde han dog indsuget en saadan Kjærlighed til Frankrigs Storhed og Overmagt og faaet en saadan Ringeagt for de allierede Hoffers Optræden til forskjellige Tider, at han med Bitterhed saae tilbage paa de senere Aars Tildragelser. De tilbagekomne fordringsfulde Emigranter, saakaldte Voltigeurs, vare især Gjenstand for hans Misnøie og Spot. Han havde en stor Forkjærlighed for den norske Forfatning, ventede heldige Følger af den for Norges Udvikling og beklagede høilig, at Kongen af Danmark ikke slog ind paa samme Vei. Han bekræftede min Formodning, at Rygterne om Frederik VI's Betydning ved Congressen i Wien vare lavede til at smøre det danske Folk om Munden med. Han meente at vide fra sikker Kilde, at Talleyrand havde søgt at forhindre Sachsens Opløsning og Danmarks Deling, ikke af Kjærlighed til disse Stater eller deres Regenter, men for at vinde en Stilling som den, der tog de Fortryktes Forsvar, idet han tillige lagde Baand paa forskjellige Staters Umættelighed; England havde ved Slutningen af Congressen ikke været utilbøielig til at række Haanden hertil“. (Om T.'s Forhold til Heiberg s. videre 1. Bind S. 116 ff.). Da Tscherning i December 1834 paany besøgte Heiberg, fandt han, at han var „faldet meget af. Dog er den værste Ulykke, at der et Misforhold i hans Tilstand, idet hans Sandser, Synet, er mere sløvet end hans Aand og end den øvrige Deel af Legemet; han seer saa maadelig, at han ikke kan kjende Bøger fra hverandre, ikke kan see, hvad der staaer paa Papir, ja ikke, om der staaer Noget. Iøvrigt har han en god Gammelmandshelbred, lister hver Dag lidt omkring i Palais royal, naar Tjeneren først har bragt ham did“. Forøvrigt var Bekjendtskabet kort før Tschernings Afreise fra Kjøbenhavn blevet oprisket af Heiberg selv ved et Brev, han sendte Tscherning. Dette saavel som T.'s Svar derpaa anføres her, begge oversatte fra Fransk.

Til Herr Capitain Tscherning i Kbhvn.

Paris d. 3. April 1833.

Min Herre!

Tillad mig at henvende mig til Dem som til en gammel Ven for at paakalde Deres velvillige Hjælp i en Sag, der bedrøver mig. Det dreier sig om at bevæge

min Søn, der ogsaa er Deres Ven, til, om muligt, at tage lidt mere Hensyn til mine indtrængende og idelig fornyede Anmodninger og skrive lidt hyppigere til mig, end han hidtil har gjort. Han antager mig rimeligvis ligesaa ligegyldig for, hvad der angaaer ham, som han er ligeoverfor mig. I den Henseende gjør jeg ham kun til en vis Grad Bebreidelser; thi han veed endnu ikke, at mellem Forældre og Børn er Kjærligheden meget mere levende og stærk i nedstigende end i opstigende Linie. Men der er Regler, som Sømmeligheden dicterer, og dem krænker han aabenlyst ved haardnakket at nægte mig den eneste Gunst, jeg beder ham om. Hvad mere vilde han gjøre, om jeg — ved en ulykkelig Tilskikkelse — var nødt til at anraabe ham om Understøttelse, eller paakalde hans Velvillie i Sager af anden Natur?

I Løbet af forrige Aar har jeg kun været istand til at afpine ham tre Breve, og i dette Aar har jeg endnu ikke modtaget en Stavelse fra hans Haand. Jeg aner nogle af de Undskyldninger, han vil søge at gjøre gjældende, ikke at tale om dem, han sikkert ikke vil udtale iigefrem. Han vil maaske sige, at han har været syg. Det er en Undskyldning, som er lettere at opfinde end at modbevise, naar man er saa langt fjernet fra hinanden; men var den end sand, er den derfor ikke god; thi han kunde nok have fundet et eller andet Middel til at gjøre mig bekendt med denne ubehagelige Nyhed, og han kan ikke være uvidende om, at en ond Nyhed, der kommer pludselig, er meget mindre tung at bære end den Ængstelse, hvormed man frygter dens Komme. — Han vil sige, han har ikke Tid. Hvem vil han faae til at troe, at hans Arbejder ere saa utallige, hans Beskjæftigelser saa umaadelige, at han ikke kunde røve en halv Time fra dem hver anden Maaned, og det er Alt, hvad jeg forlanger. — Han vil endvidere sige, at han mangler Stof. Dersom den gode Villie var der, saa vilde Stoffet ikke mangle ham. Iøvrigt vilde denne Undskyldning her være

falsk; thi i sit sidste Brev af 15. December, paa hvilket jeg svarede d. 23. Januar, bebudede han mig en Begivenhed, som skulde komme til sin endelige Afgjørelse i Slutningen af Januar. Nu er mere end to Maaneder forløbet, uden at han har værdiget mig med et eneste Ord at underrette mig om denne Afgjørelse, som dog maatte interessere mig. — Endelig vil han sige, at det er ham imod at vide, at hans Breve ville blive læste af en Trediemand, og at mine skulle skrives af en fremmed Pen. Men hans Breve have altid været saa uskyldige, at jeg havde kunnet lade dem læse af den meest smaalige og ildesindede Politimand, og dersom der i mine Breve, der ere skrevne med en fremmed Pen, har indsneget sig en Bebreidelse, hvis er saa Skylden? Vilde han virkelig have gjort fælles Sag med Naturen om at forøge de Ulykker, hvormed den har rammet mig?

Det er tydeligt, at det er ham modbydeligt at skrive til mig, og ulykkeligvis er det eneste kraftige Middel til at overvinde hans Modbydelighed netop det, som mangler mig. Han betragter det, jeg beder ham om, som et strengt Hoveriarbejde, jeg paalægger ham; men han kan være rolig, dette Aag vil ikke længe tynde paa ham. Min sidste Time nærmer sig med hurtige Skridt, og visselig vil hans Kulde og Ligegyldighed ikke forhale den.

Jeg gjentager det, min Herre, jeg henvender mig til Dem fremfor til nogle særlige Venner, jeg har i Kjøbenhavn, men som ikke høre til min Søns Venner; men det veed jeg, at De gjør. Hav den Godhed, Hr. Capitain, at beære mig med to Ord til Svar, adresserede til min Bolig, Rue Croix des petits Champs, Hotel du Havre, og modtag Forsikringen om den udmærkede Hengivenhed, hvormed jeg har den Ære at underskrive mig

P. A. Heiberg.

Herpaa svarede Tscherning:

Min Herre, jeg har modtaget Deres Brev af 3. dennes, og trods al den Interesse, som et Brev fra Dem har for

mig, maa jeg tilstaae, at dette har bedrøvet mig meget, fordi det viser mig den dybe Bedrøvelse, hvoraf De lider, og fordi Deres billige Klager falde paa en Mand, som jeg elsker og agter, paa den Mand, der burde gjøre meest for at gjøre Dem Livet behageligt. Ikkedestomindre er jeg glad over, at De har henvendt Dem til mig, fordi jeg maaske bedre end nogen Anden er istand til at forsikkre Dem om de i Sandhed sønlige Følelser, som Deres Søn nærer for Dem. De er ofte Gjenstand for vore Samtaler; han er da altid bedrøvet over at vide dem saa langt borte, ofte har jeg hørt ham discutere, ved hvilke Midler det kunde blive ham muligt at komme ned og besøge Dem, undertiden have vi ogsaa drøftet Muligheden af at forskaaffe Dem en behagelig Existens her. De mener, min Herre, at dersom De var i den Nødvendighed at maatte bede ham om at bringe virkelige Offre, De da vilde gjøre det forgjæves: i den Henseende er det mig en Glæde at kunne forsikkre Dem om det Modsatte; hver Gang en lignende Pligt har paahvilet ham, har han handlet med Kraft og uden Hensyn til sine personlige Interesser.

„Men,“ siger De, „hvorledes skal jeg kunne forlade mig paa en saadan Forsikkring, jeg, som ikke kan opnaae som en Naade af ham sex Breve om Aaret?“ Ja see, det er atter et Bevis paa den menneskelige Inconseqvens: vi ere istand til at bringe de store Offre, men ikke de smaae. Dette er en almindelig Bemærkning, men den passer særlig paa Deres Søn. Sorgløshed og Mangel paa Beregning er hans største Feil; derfor er han forsømmelig med at skrive til Dem, saa ofte som han burde. Han vil gjøre det, han fastsætter et vist Tidspunct dertil; men saa vil han endnu have nogle Oplysninger, endnu nogle interessante Nyheder at meddele Dem, han vil slutte et Arbeide, som han har under Hænder, og Udførelsen af hans Forsæt opsættes fra Uge til Uge, uden at han mærker, at Tiden gaaer, netop maaske fordi han tænker saa ofte derpaa. Idet jeg siger dette, er det ikke min

Hensigt at forsvare hans Handlemaade; thi han har Uret, han har stor Uret; men jeg ønskede kun at overbevise Dem om, at det ikke er af Mangel paa sønlig Kjærlighed, at han begaaer denne Uret; men kun af Mangel paa Nøiagtighed i Udførelsen af sine Anliggender.

Da jeg talte til ham om Deres Klager, følte han selv Sandheden deraf; men han sagde mig, at han haabede for en Deel at have bragt dem til at ophøre, idet han havde skrevet til Dem for omtrent otte Dage siden, og han tænkte, at dette Brev vilde være Dem behageligt. Og ligesom jeg er inderlig overbeviist om, at han intet vilde forsømme for at gjøre Dem Livet mere behageligt, saaledes er jeg ogsaa vis paa, at han for Fremtiden vil holde bedre Regnskab over sin Correspondance med Dem.

Den Bebreidelse, som De har rettet mod Deres Søn, falder til en vis Grad ogsaa paa mig. Ogsaa jeg skylder Dem megen Forbindtlighed, for hvilken jeg gjerne vilde vise mig erkjendtlig. Jeg vilde med største Glæde skrive til Dem fra Tid til anden, naar jeg vidste, at De satte nogen Priis derpaa; men jeg veed, at jeg ikke er nogen meget interessant Correspondent, og naar mine Breve skulle gjøre en saa lang Reise, tænker jeg altid, at de have ikke Interesse nok dertil og at den, der modtager dem, vil angre Postpengene. De Efterretninger, jeg kan sende Dem om vort stakkels lille Lands Tilstande, ere ikke af den Natur, at de kunne volde Dem Fornøielse; man kan med eet Ord sige, at vi blive slettere og slettere regjerede, at man tager os ved Næsen, som man har gjort i mange Aar, og at vi ved denne gode Styrelse snart ville naae hen til det Tidspunct, da Danmark vil ophøre at existere som selvstændig Stat, og hvor det enten vil indtræde i en Forbindelse med det øvrige Skandinavien, hvad der vilde være meget godt, eller vil blive deelt mellem Nabomagterne, Preussen, Sverrig, England eller Rusland, hvad der vilde være meget slemt; men ulykkeligvis er det sandsynligste, eftersom Kjerligheden til en

Kongefamilie gjør os blinde for vore sande Interesser, og fordi her som andensteds Fyrsterne ere Fyrster og ikke Patrioter.

Brev fra Tscherning til E. Brunn.

Paris d. 21. Decbr. 1834.

Formodentlig veed Du alt, at jeg er i Paris, førend Du faaer dette; men formodentlig veed Du ikke, at mit Komme hertil er Sidestykke og Modsætning til Afviisningen derfra forrige Aar. Efter at jeg hele Sommeren, fra min Ankomst til Schweitz, gennem 4 eller 5 Breve idelig har forlangt Bestemmelsen for mit Vinterqvarteer og paapeget Genf som det, jeg valgte, om intet andet bestemtes, finder jeg i Genf et Brev, der tilkjendegiver mig Kongens Misfornøielse med Valget af Genf til Vinterophold og paalægger mig ufortøvet at begive mig til Paris, „ad den nærmeste Vei“, udtrykker Corpset sig, og paalægger mig at melde, hvilken Vei jeg vælger. Du veed, jeg indrømmer slet Expedition, Betise etc. meget af, hvad der skeer inden danske Militairautoriteters Virkekreds fra den høistcommanderende General for den væbnede Magt til hans ærlige Contrafei, den mindste jydsk Caporal; men kan alt dette med Føie skrives paa denne Regning? Og kan Du med Rette forekaste mig, at jeg seer Planer, hvor ingen er, naar Du faa Linier efter selv maa fortælle mig, at det synes, som om en af Grundene, hvorfor jeg forrige Aar ikke maatte komme hid, var, at man antog, jeg stod i Forbindelse med Mina? Hvor Fanden skulde min Forbindelse med Mina komme fra? Jo dog, han er en af de skjulte store Propagandister og jeg ligesaa, der er Gaaden løst. I Schweitz er jeg ligefrem bleven overleveret som en saadan fra den østerrigske til den schweitzerske Regjering. En brav Mand, som jeg nøie kjendte i dette Land, har ligefrem sagt mig det, strax jeg kom did, for at jeg kunde vogte mig for østerrigske Efterstræbelser, om jeg virkelig havde

Noget at skjule. At min spanske Forbindelse iøvrigt ligger klart for Dagen, seer jeg nu, da jeg er kommet til Paris; thi forløbne Sommer havde nogle spanske Mineraloger villet bereise Luzern omtrent paa samme Tid som jeg, og have, ligesom jeg, ikke faaet Pas, — et tydeligt Bevis paa vor Forstaaelse. Paa Politiet spurgte man dem, om de hørte til Don Carlos's (der „Kong Carls“) Parti, hvilket de maatte benægte, da de reiste for nærværende Regjerings Regning; denne Erklæring var deres Banesaar. Ved alt dette maa jeg bemærke, at jeg aldrig har kjendt disse Folk eller hørt tale om dem, førend jeg i Paris har erfaret deres Historie. Hvad der ellers er værd at bemærke, er, at jeg i Berlin i et Par Privat-samtaler, nøie husker jeg ikke mere med hvem, har udtalt det Ønske, naar jeg kom til Frankrig at besøge Posteringen paa den franske Grændse for at see, hvorledes sligt gaaer til, hvor det er Alvor. Ogsaa har jeg ved Kongens Død strax sagt, hvilken Vei Regjeringen vilde slaae ind, og været lykkelig i min Forudsigelse, der var tvertimod den Mening, man havde ved Hoffet, og som nogle Adjutanter udtalte, hvor jeg var sammen med dem. Disse sammenstødende Omstændigheder, — thi den minaske Fabel har jeg alt før hørt om, — saa kan jeg vel blive opmærksom. Kommer til, at vore unge fornemme Reisende tale mystisk om mig, medens Ministrene advare mod mig. Jo du maa troe, jeg er en stor Propagandist, om just ikke i den Kaste, som holder reisende Mordere, saa i en næsten farligere, den, man slet ikke kan finde, uagtet de utallige Forhører og Arrestationer. At alle disse Betragtninger iøvrigt ikke gaae mig dybt til Hjertet, kan jeg forsikre Dig, de volde mig ingen Grublen. Skal jeg være en af den store, saa uopdagelige Propagandas største Coripheer, maaske ovenikjøbet Chefen for den skandinaviske Section (siden vi ere i Galimatias, saa lad os være complet), ja saa Herre Gud, saa faaer jeg finde mig deri, og kan

da kun beklage, at min Virksomhed hidtil ikke har frembragt større Resultater. — — —

Du siger, at jeg ikke maa glemme, hvormeget jeg skylder min Fader, maaske Abrahamson, af hvad der er skeet mig. Ja visselig har min Faders Navn virket gavnligt for mig, og vel vil jeg troe, at hvor Abrahamsons Stemme har kunnet komme med i Spillet, har den oftere været for mig end imod mig; men det Følgende vil vise Dig, at Tilfælde mere end noget Andet har tjent mig. — — — Af min hele øvrige Historie (efter Hjemkomsten fra Grækenland) har Du selv seet det Meste nærvædt, og jeg troer, Du veed, at jeg, medens Høiskoleplanerne udarbejdedes, havde Anledning til at slaae ind i en god Privatvei, som jeg opgav efter mine Medarbejderes Ønsker, og at jeg siden, da Abrahamson sagde mig, at Fibiger, der alt var ansat, modarbejdede min Ansættelse med Hænder og Fødder, skrev ham til ikke at volde Strid i denne Sag for min Skyld; jeg vilde cedere hver Fordring, jeg havde, ifølge modtagen Tilskyndelse; thi Skoleofficeerposten havde jeg kun indvilliget i at overtage efter de Andres Ønske; det Eneste, jeg havde efterstræbt, var Posten som Lærer i Chemie (ikke i Physik), begge havde jeg ved Artilleriinstitutet. Paa Gagebestemmelsen har jeg ingen Indflydelse havt; det hele befulgte System har jeg stedse, hvor jeg derom er kommet til Orde, beklømt og urgeret paa, at alle Poster ved Skolen, besatte af tjentfri Officerer, skulde retribueres, saaledes som den Grad i Armeen lønnedes, hvis Stilling efter Postens Vigtighed og den udfordrede individuelle Dygtighed meest svarede hertil. Mine Ideer herom findes nogenlunde antydede i Nr. 3, Capitlet om Organisationen. Hvergang de Herrer, der afgjorde Lønningerne, spurgte mig, hvad jeg fandt mig tilfreds med, angav jeg aldrig noget; kun yttrede jeg, at det var mig kjærere at have en mindre virkelig Gage end et stort Tillæg, fordi — og herpaa lagde jeg ingen Skjul — jeg ikke antog, jeg blev

længer ved Skolen end en Skolecycus, og jeg ved min Udtrædelse da stod i et bedre Forhold. Allerede dengang har jeg antydet mit Ønske om snart at udtræde af Militairretaten, et Ønske, som udvikler sig daglig, alt som jeg mere ækles over den Rolle, den spiller paa de fleste Steder, særdeles hos os. Min Ret til at kunne udtræde kan jeg ikke frakjende mig; thi da var jo en Militairskole det værste Seelenverkopersted, der fandtes paa Jorden, saa gal, at Ungarerne endog have ophævet Tjenstpligten paa Livstid. Skal der tjenes for den Undervisning og for den Kost, vi have faaet, saa er dog vel min Tjensttid lang nok til at have betalt de 1200 Rbd., den høist har kostet Staten, og skjøndt jeg gjerne indrømmer, at mine Fortjenester ikke ere store, saa tør jeg paatage mig ved Tal at bevise, at jeg har sparet denne Summa for Kongen 10, ja maaske 100 Gange. Hvad Pensioneringen angaaer, da er vort Gageringssystem bygget paa Pensionsystem, derfor er det ringe, og det har stedse været Brug, at Officerer, der efter 25 Aars Tjeneste gik af, fik Pension. Du vil sige, at det antages, at de vare svage; men den Svaghed, som hertil hører, kunde jeg desværre vel udfinde fuldt saavel som mangan Anden, dog slikt Middel benytter jeg ugjerne. — — — At jeg i almindeligt Princip har været mod Pensionering er ikke Tilfældet. Tvertimod har jeg stedse fremhævet det som et stort Fortrin for den franske Armee, at et saadant existerede og netop som en Ret, ikke som en Naade; jeg har endog paa Tryk udviklet denne Anskuelse. Gratialer har jeg forkastet og forkaster endnu mere end nogensinde, Naade har jeg forkastet, Ret har jeg forlangt. — — —

Du siger: „Du skulde ikke skrevet det Brev i Kjøbenhavnsposten“. Men Herre Gud, hvad staaer der da saa forfærdeligt i dette Brev? Strængt taget kunne mine Venner bebreide mig, at jeg yttre et Haab om Kongens ædle Hensigter, som jeg ikke nærer i mit Hjerte; men kan Modstanderne føre deres Klage? Du selv kan det

knap uagtet Dit bedre Vidende; thi Du bebrejder mig, at jeg ikke har sparet Kongen nok, og dog har jeg sparet ham saaledes, at om nogensinde en Stump af, hvad jeg har skrevet, bliver af en Historieskriver bragt til Efterverdenen, saa vil det snarere optages som Smigreri end som Angreb. Desuden har jeg vundet Meget ved dette Brev: en stor Vilkaarlighed, jeg kan faae min Afsked for at avertere et Par gamle Buxer til Salg. — — —

Den gamle Heiberg har jeg fundet igjen, gammel i visse Henseender, men kraftig i andre. Han kan fast ikke see, læser ikke, skriver ikke, men han staaer opreist og har Muskelkraft. Seer Du Heibergs Søn directe eller paa anden Haand, saa sig ham, at jeg har seet hans Fader og fundet ham saaledes.

Paris d. 8 Jannar 1835.

Kjære Søster!

— — Du seer, at jeg efterhaanden faaer en stor Vane til at bære „Kongelige Misfornøielser“; det er igunden en kongelig Egenskab, som jeg ret takker Kongen for at uddanne med saamegen Omhyggelighed. Dersom det ikke var saa vidtløftigt og igunden saa uhyre kjedeligt, skulde jeg opvarte min kjære Slægt med nogle Stykker af Corpsets Breve, de ere meget curiøse. Deres Uvidenhed om, hvad de selv skrive, eller om deres Ords Betydning er da blandt Andet Skyld i, at Breve fra Hjemmet, som jeg kunde faaet kort efter min Ankomst til Paris, nu ligge i Genf og vel endnu maa ventes forgjæves i flere Dage. Men lad gaae, de have længe ikke vidst, hvad de gjorde. Hvilken ængstelig Tanke, at man engang i denne Tørvemølle ogsaa kunde komme derhen, hvor slige Productioner synes at høre hjemme; hvor sørgeligt, at vor Stræben, vor høieste, over al Maade ærgjærrige Stræben skal gaae ud paa at blive en eller anden Bestyrelsesgreens Løber til Amalienborg. Mais vogue la galère, den Tid den Sorg, man kan vel have den Ære at komme i Tugt-

huset forinden. Hvorlænge mon det varer, inden dette bliver det eneste Sted, sorterende under det Offentlige, hvortil honette Folk aspirere; det er fast Alt bedre end Generalcommissariatscollegiet; thi her er Forstandighed alt længe udelukket.

Du maa endelig snart skrive og udkramme Alt, hvad Du veed og hører om Davids Sag. Ingen af de Danske her have noget Sammenhængende derom. Een fortæller her, at David har modtaget mange udmærkede Beviser paa Publicums Agtelse og Deeltagelse, en Anden, at han har tabt sin Popularitet, Een, at han formodentlig kommer under Censur, en Anden, at han ikke er i nogen Fare, og at Ørsted skal have indgivet en Forestilling for at hindre Processen. Vor Minister, Hr. Juel, som Heiberg kalder det 5te Hjul til den danske Vogn, troer jeg veed aldeles Intet, maaske knap det, der fortælles ham. — — —

Meget har forandret sig her i de faa Aar siden 29. Hele nye Gader ere blevne til midt i Byen, der i det Hele daglig forskjønnnes. Boutiquer ere tiltaget i Pragt, men især i Mængde, Omnibusser, Deligencer, Cabrioletter etc. etc. er Altsammen tiltaget, derimod synes Theatrene at have staaet stille eller at være gaaede tilbage; der er ingen, som ret vække Interesse, Intet i deene Art, hvorfor hele Paris er i Bevægelse. Politikken synes knap heller at bevæge Folk saameget, og neppe troer jeg, at der er saamange Fremmede i Paris iaar som sædvanlig. Emeuteperioden synes lykkeligvis at være overstaaet, og som det synes, er en reflecterende Periode traadt istedet. Den moderate Republik vinder daglig Terrain, den regner sig frem. Den siger: Du giver 14 Millioner aarlig til det, Du kan have for 5, og holder 400,000 Mand for at holde dig selv i Ave, det er for dyrt at betale Riset; for alle disse Udgifter faaer Du ikke engang Redelighed i Bestyrelsen (herpaa skorter det nok virkelig) eller stor Anseelse udenlands. Dernæst siger den: Uagtet al den Skrigen, saa er det hele Emeutevæsen ikke saa farligt og snart overstaaet;

kan der skiftes Konge med saa ringe Møie paa ganske uregelmæssig Maade, hvorfor da ikke skifte Præsident paa en regelmæssig Maade? Alt dette er et Folkeraisonnement, ikke dybt søgt, ikke høittravende demonstreret, men derfor saameget mere skikket til en ubevidst Anerkjendelse og til at indgyde den faste Tro, at det maa og vil komme, naar man kun giver Tid. Hvor seent eller hvor tidlig og i hvor fuldt Maal disse Forhandlinger realiseres, berøer paa, hvormeget de nærværende Magthavere forstaae at forme deres Leer efter Fordringerne eller ikke. Glide de jevnt med og i Reglernes Aand reducere paa Hof, gjør Armeen til Milits, overgive saameget som muligt af Embedsvæsnet til Communerne, lette Skatter, udvide Valgret, altsammen lidt efter lidt, saa kan Monarchiet staae længe; gaae de en modsat Vei, er det tilende i et Decennium.

— — —

Fra T. til E. Bruun.

Paris d. 28. Febr. 1835.

— — Jeg kan ikke billige forskjellige Udtryk, Du bruger især om Lehmann og Sager. Du kalder dem duunhagede, idet Du taler om deres Skrifter. Betænk for det første, at deres Hage har aldeles intet med deres Skrifter at gjøre, dernæst, at idetmindste Lehmann er nær ved at være 25 Aar gammel, den Alder, hvor Loven fastsætter Myndighed for Alle, altsaa den, hvor der antages, at den mindre Udviklede kan tænke og handle som Mand i de allervigtigste Forretninger. Nu er det dog billigt at antage, at de, der udvikle sig tidligere, kunne vinde Noget forud for hine; Du kan altsaa vel indrømme Lehmann Fuldmyndighed, selv om han kun var 22 Aar. Loven vilde ikke nægte ham det, om han behøvede en særdeles Myndighedserklæren. Husk paa, at Svenskerne, anførte af den duunhagede Torstenson, slog de graaeste Generaler, at Pitt, at Peel, at mange flere vare duunhagede, da de optraadte som Statsmænd i den engelske, ja i den europæiske Verden; Grey var duunhaget, da

han begyndte at virke for den engelske Reform og blev Leder for et Parti i Underhuset. Døm Tingen, døm Skriftet, døm ikke efter Alderen. Hvor vil Du sætte Grændsen? Hvor tidt have vi ikke hørt os vor Ungdom og Uerfarenhed forekaste, da vi vare Karle paa 30 Aar. Nu er jeg henved de 40 Aar og har i Artilleriet omtrent saa megen Erfaring som Nogen i Corpset, fordi Ingen egentlig har nogen: troer Du ikke, der findes de, som endnu finde mig for ung til at balancere min Erfaring mod deres, for ung til at have en betydelig Stemme med Hensyn til vigtige Artillerispørgsmaal? Er det Ret?

Med Hensyn til Din og min Disput om Kongen som Regent, svarer jeg Dig bedst ved at afskrive Dine egne Ord i Dit Brev; de ere mine, de ere mit Grundargument, „Viis mig en Eneste, hvem Kongen i Sandhed kan agte, der staaer paa en Post, hvor han kan faae Leilighed til at tale, og har den Anseelse, som er nødvendig for at hans Stemme kan blive hørt“. Hertil føier jeg: Hvem har valgt de Mænd, som staae paa de Poster, hvorfra slig Tale skal komme? Naar man vælger til sine Folk dem, som man ikke agter, beforder dem især for deres Underdanighed, Smidighed, Letsindighed, hvorledes kan man da vente af dem at høre Sandhedens Røst og troe, at først, naar de tale, er det Tid at undersøge og handle? Er det afgjort, at enhver Ting er slet, usand, urigtig, fordi den, som angiver den, udvikler den etc., maaskee kan have egennyttige Hensigter? Er det Udgangspunctet for en Dom, den vage Mening, man har om Ophavsmandens Hensigter? Det kan være et Indicium, som ikke bør oversees ved Undersøgelsen, men meer ikke. Skal vi forkaste et Forslag, fordi vi troe at see noget deri, der støder vor Person? er dette især tilladt for Statens høieste og enevældige Styrer? og gjør han det, ere vi da ikke berettigede til at troe, at Selvkjærligheden gjelder høiere end den gode Villie? — — —

Paris d. 17. Martz 1835.

Kjære Sara!

— — Et deiligt Svar i nærværende Øieblik er dette, Kongen har givet paa Pressepetitionen. Havde jeg skullet skrive et for ham, jeg troer, det var blevet ligesaa; maaske havde jeg føiet til, for at gjøre Paastanden om Eneindsigt klar, selv i det foreliggende Tilfælde: „Betænker Eder ret og seer nøie til, os kjære umyndige Undersaatte, og I vil finde, at den Lov, I bede om at beholde, er en erkeforbandet Lov, som forlængesiden burde været forandret“. Nu see mine Landsmænd, hvorledes det hænger sammen med at elske sin Konge som en Fader, han tager dem strax paa Ordet og behandler dem som en Flok umodne Børn. Iøvrigt er denne Petitionshistorie et godt Antecedens. Nu gad jeg vidst, hvorledes de Godt-Folk, der med saa stor Kunst have vidst at finde Kongens Fortræffelighed i alle hans Handlinger og have saa tydelig erkjendt hans gode Villie til at høre og agte paa sit Folks Ønsker, kan udlægge dette Svar. Mon det nu er Stemann, Abrahamson eller Kjerulff, der har skrevet dette Svar; thi de maa jo bære Skylden for Alt. Skal maaske ogsaa Kongen dennegang være blevet ført bag Lyset, ikke have faaet Sagen rigtig at vide? Ja, noget Lignende maa bringes ud deraf; thi han er nu engang erkefortræffelig.

— — —

Blandt mine mærkeligste Tildragelser, siden jeg er i Paris, maa jeg regne, at jeg har været paa Bal ved Hoffet for at blive præsenteret. Det var overordentlig stort. Salene ere prægtige og herlig belyste. Der blev dandset i 2 Sale, hvoraf den mindste vel er noget større end Salen paa Gjethuset. Fordum var den anden, skjøndt over 20 Alen bred, saa lang, at den faaer Udseende af et Galleri. Den mindste, der kaldes Marschalssalen, fordi der hænger i samme Portraitter af de nu levende Marschaller, gaaer gjennem to høie Etager og med Loftet op i Tagværket. En Balkon gaaer langs omkring den

øverste Deel af Salen; herfra saae den brogede Vrimmel underlig nok ud. Hvad der ogsaa tiltrak sig den Fremmedes Opmærksomhed, var Eleverne af Skolen St. Cyr i deres Soldateruniformer, som og Nationalgardister ligeledes i Soldateruniform. Her var mange Subalterne-Officerer, som uden mindste Gene dandsede i den første Cadrille. Kongen var den største Deel af Aftenen i Balsalen og sad paa en Bænk, hvor der sad andre Personer saagodt-som tæt ved Siden af ham. Begge Prindsesserne, der ere meget smukke, bleve førte den ene af Dronningen, den anden af Kongens Søster; med dem bleve de fast hele Natten og dandsede alle Françaiseerne, men ikke Vals. Til Dandsere valgte de temmelig af alle Arter af Selskabet. De stillede sig stedse ligefor hverandre. Al den Etiquette, der iagttoges, var, at Publicum, naar Dandsen var endt, lod nogen Plads aaben i en Halvkreds om Kongen, og at den Adjutant, som havde Tjenesten, paa-saae, at der blev givet Plads, naar Prindsesserne stillede sig til Dands. Kammerherrer, Kammerjunkere, Pager eller Lignende mærkede man ikke til. At forresten Formerne have uddannet sig noget mere ceremonielt siden Thronbestigelsen og den derpaa følgende Periode, synes afgjort.

Sig Bendz, at de Doctrinaire i Frankrig befinde sig omtrent i samme Stilling som Torry i England; de maae lidt efter lidt cedere Terrain mod Oppositionen for at blive ved Roret, og alt som der forgaaer længer og længer Tid, inden der igjen kommer Emeuter, maae de cedere mere. En Pressefrihed som den, her nu bruges, har jeg ikke kjendt her tilforn; for at have Begreb om den maa Athenæum holde Charrivarri, et Blad der er meget vittig redigeret og hovedsagelig gaaer ud paa at nedsætte Kongen. Den republikanske Mening udbreder sig mere og mere, men saaledes som den er endnu hos de Fleste, er den ikke brugelig til noget statsdannende Formaal; thi den er saa forvirret af gloire, Krigshæder,

Erobresyge og napoleonske Ideer, at den egentlig tilintetgør sig selv; knap „National“ er ganske fri. Kun hos nogle Enkelte pipper gediegne, simple Anskuelser igjennem, hvilke ville føre om ikke til en Republik, saa til vigtige Modificationer i det Bestaaende. Meget udbreder sig Ideen om at frigive Valgbarheden; selv moderate Deputerede ere stemte herfor i Princip og vente kun beleilig Tid. At Amnestien ikke er kommet, ligger ligesaa meget i Kamret som hos Kongen og Ministrene. Kongen er snu, meget snu, og de have nok Ret, som mene, han styrer Spillet selv; men udentvivel begaaer han den Feil at søge formeget de fremmede Fyrsters Venskab for at sikre sine egne dynastiske Planer. Dog mange Aar er han ikke Konge og paa det objective Standpunct uden at gaae tilbage i Kløgt; Spørgsmaalet er da, om han da ikke føler sig overlistet ligesaagodt som Napoleon, da han gik samme Vei. Men nu overlæsser jeg Dig med Politik. — — —

Paris d. 24. Martz 1835.

Kjære Dalberg!

— — Jeg har erkyndiget mig om Kuglestøbningen her i Landet og faaet at høre, at den er gaaet saameget fremad, at de næsten tænke paa at indskrænke de ældre Tolerancer med Hensyn til Diameterne. — — — Støberierne selv, som ligge ved Lyon, St. Etienne etc., vilde jeg besøgt paa min Hidreise fra Syden; men saa kom Galophistorien i Genf, som atter forstyrrede mine Planer. Dette er efterhaanden skeet saa tidt, at jeg ingen flere Planer lægger, men lever den Tag hinein og bestiller Intet, saa at mine Noticer ere magrere end det magreste Skelet. Dog nogle høist interessante Fabrikker har jeg seet, blandt disse en til at gjøre alle mulige Holzskruer, en til at gjøre Stifter og en til at skjære Hjultømmer, Tøndestaver etc. Til den første især hører imidlertid et vidtløftigt Apparat og altsaa Capital, de andre koste min-

dre. De polytechniske Candidater, som snart komme hjem, ville have meget at berette om disse og mange andre Maskiner. Vort hele Reisevæsen i Danmark er iøvrigt paa en gal Fod: der sees formeget og forlidt af os Reisende. Almindelig Dannelse mere end speciel Anvendelse er Gjenstanden for de Flestes Søgen og en rimelig Følge af de ubestemte, usikre Udsigter, af Landets precaire Tilstand, af Uvidenheden i de høiere Regioner. De steierske Støberier har jeg seet, netop med Hensyn paa Frederiksværk, men Intet fundet, som fortjente Upmærksomhed, hvorfor jeg Intet har skrevet derom. Den hele steierske Fabricationen er ikke meget langt fremme — — — I Schweiz har jeg ved en meget god Maskinfabrik seet en god Slibemølle, hvorpaa man sleb allehaande Gjenstande til Maskinarbeidet. Man havde ladet en Sliber komme fra England og fandt Fordeel derved. Sliberiet er netop en af de Gjenstande, som jeg specielt vil give Agt paa i England. Denne Maskinfabrik, beliggende i Zürich, er et Beviis for, at en saadan kan bestaae, selv fjernt fra de Steder, for hvilke den arbeider. Den er godt drevet, leverer til Wien, Italien, Elsass. Den sender fast aarlig en Reisende til England for at observere de gjorte Fremskridt. Frederiksværks Ulykke ligger i Savnet paa Capital, i Savnet paa fornuftig Interesse og fri Rørlighed og i dens tvetullede Tilværelse mellem kongelig og privat. Forlokket ind paa Leverancer til Staten, forsømmer det at beile til Publicum, og dømt rigoristisk af kongelige Modtagere, fordi det ikke er privat og dog er privat, taber det sin Anseelse hos Regjeringen; dertil har det den samme Ulykke som alle andre Fattige og Tiggere, at forhaanes af de Fornemme. B.'s Ansættelse anser jeg for en ny Ulykke; han kan kun gavne ved at skaffe eders Privilegier i Orden, iøvrigt er han en ny Steen om Halsen. Atter en Hovedmand, der maa betragte Sagen som en Bisag. Han er en af den dauske Stats nærværende syv Vise, og det er et ondt Vartegn; men ogsaa dette maa

forsøges for at komme til den Erkjendelse, hvortil de kunde være kommet for længe siden, at det hele Administrationsvæsen er et Nonsens. — — Benyt imidlertid Leiligheden og faa fastsat en Grændse for Frederiksværk, Du veed den tidt omtalte fra Aasebro, langs Dommerlodden, mod Kudskehuset og til Skovhegnet, langs dette bag om Bødkeren, over Aaen og under norske Bakke til Landeveien, over Sandskaar til det andet Kudskehuus (Væverhuus), ned over Bakkerne, forbi L. Andersen til Stranden. Lad indenfor dette Hegn bestaae Soldaterfrihed, lige med Kjøbstedbeboere og andre privilegerede Fabrikker, Haandværksfrihed for alle Haandteringer uden Hensyn paa Laugsret, Ret til at lade forarbeide paa Landet paa det hele Gods, Toldfrihed saavidt Privilegiet gaaer; har man først faaet Privilegierne saaledes etablerede, saa bring det endelig til Commissioner paa Jord til Arvefæster; thi da tyer Fabrikører did, og eders Maskinværksted faaer Arbeide. — —

Jeg venter og venter stedse den endelige Bestemmelse om min Reise til England. Det politiske Liv, skjøndt stort imod de fleste andre europæiske Lande, er ringe for Paris; den forkerte Associationslov er Skyld deri. Det er til Skade for Regjeringen i Tidens Længde, saafremt den ikke betimelig finder Middel til at hæve den og give den en anden Form. —

Af Tschernings politiske Optegnelser.

I Frankrigs Hovedstad fik jeg Bekræftelse paa Rigtigheden af min Opfattelse af Omvæltningen 1830, at den enten maatte blive staaende ved en Omskiften af Fyrsteperson og lade Dynastiet blive uforandret eller vente en fortsat Gjæring i Gemytterne under Forventning af nye Forandringer. Her fandtes Mange og Mægtige, som haabede paa en Gjenindsættelse af det tidligere Dynastie, Henrik V, medens Republicanismen stadig udbredte sig til en større Kreds, især talte mange Tilhængere i den opvoxende

studerende Ungdom. En stor Deel af Præsteskabet, navnlig det høiere, hang ved den ældre Linie. Følgen af denne corporative Vedhængen og den katholske Kirkes Fortrinsret i Frankrig var, at Republicanerne indbefattede Kirken, betragtet som politisk Parti, blandt Modstanderne og udbredte Uvillien mod Geistligheden og dens Lærdomme i Forbindelse med de republicanske Lærdomme. Denne Tilstand aabnede mit Syn for Vigtigheden af at holde alt det Kirkelige sondret fra Staten, ikke at ville bruge Kirken som Statsmaskineri og Regjeringsmiddel, da Følgen bliver, at Kirken regjerer Staten, og at Uvillien mod Staten falder paa Kirken, og den mod Kirken falder paa Staten, hvorved Uvillien som Heelhed voxer. En besynderlig Fremtræden viste sig for mig: Republicanerne saae til Napoleonismen som republicansk; ethvert Forsøg paa at vise dem, at Napoleonismen snarere maatte tælles sammen med Absolutismen, var forgjæves. Bag Modstanden mod Louis Philip laae de Franskes Uvillie mod Afgjørelsen 1815. Rhingrændsen forekom dem at tilhøre dem, Mange indbildte sig, at Befolkningerne længtes efter at blive optaget i det franske Rige; Urolighederne 1830, der havde havt Gjenklang i Tydskland, havde de forklaret derhen, at store Dele af dette Land sukkede efter Forbindelsen med Frankrig. — Jeg lærte af de parlamentariske Kampe i Frankrig, at det Personlige havde meget dermed at gjøre, og at det var saare vanskeligt at indføre en virkelig fri parlamentarisk Forfatning i en bureaukratisk centraliseret Stat med en Mængde Statslevebrød. Throntalernes og de af deres Besvaren følgende parlamentariske Kampe i Forbindelse med Talerstolen viste sig snart for mig i deres Fordærvelighed. De fremkaldte Bitterhed mellem Partierne i og udenfor Kamret, tildeels over theoretiske Spørgsmaal, førend de egentlige Sager kom til Behandling. Talerstolen fristede til Skjøntalen, udarbejdede Foredrag, hvorved toges mere Hensyn til at vække Opsigt end til at gjøre Nytte, og

Ministrene, Regjeringsrepræsentanterne, bleve snart indviklede i vanskelige Forhold. Fandtes Steder i Throntalen, som ikke havde fundet Kongens Bifald, og det var, som næsten alt Saadant, svedt ud, saa blev det benyttet paa en fortrædelig Maade, der fremkaldte Spændinger. Det er muligt, at Talerstolen ikke kan undværes for Ordens Skyld i de franske Kamre, at det ellers ikke var muligt at forhindre Medlemmerne fra at tale i Munden paa hinanden, paa Grund af den overdrevne Livlighed; men Talerstolen giver ogsaa Anledning til Støi, til formelig Kamp om at betræde den.

Retsvæsenet (Nævningeretten) var i mange Henseender godt ordnet; men Forhøret, som foregaaer forud for Plaideringen, tabte noget af Betydningen derved, at der jo stedse gaaer et fuldstændigt Forhør forud, hvorefter Anklageacten er opsat, og den Anklagede hyppig ligeoverfor de Edsvorne fragik sine Tilstaaelser, idet han paastod, at de vare aflokkede eller aftvungne ham ved forskellige Midler, og Vidnerne hyppig ikke komme til at faae den rette Betydning. Vidneforhøret føres af Rettens Præsident, hvorved det let faaer Udseende af, at han søger at styrke Anklagen; vel have Advocaterne Ret til at forlange visse Spørgsmaal forelagte Vidnerne, men det er ikke let at gjøre indtrængende Brug af denne Ret uden at give det Udseende af en Daddel over Præsidentens Undersøgelismaade.

Af Tschernings Dagbog.

11 Mai 1835 afreist med Lafitte Gaillards nye Vogn til Boulogne. Sæderne paa Udsiden af Vognen ere paa sin Engelsk, nemlig med lave Jernbøiler til Ryglæne, hvilket er yderst ubeqvemt om Natten; ingen Garnering findes om Fodstanden. Kjørslen er rask. Landet bærer tydeligt Præg af Frugtbarhed og er vel dyrket, meest med almindelige Kornsorter, noget med Frugttræer. Mod Boulogne bliver det mere bakket. D. 13de Kl. 9 $\frac{1}{2}$ løb

vi ud af Boulognes Havn. Vinden var taalelig god, men for stærk. Min Plads under en Vogn ved Skorstenen midtskibs maatte jeg forlade for det meget Vand, som kom ind; neppe flyttet til Bagdelen, førend jeg blev syg. Kl. 11 vare vi i Dover. D. 14de Kl. 8 paa Veien til London, udvendig paa Bagsædet af en stadge coach, maadeligt Sæde, det bare Bræt, vilde være forbandet paa maadelige Veie; de her ere gode, ikke brede, men idelig vedligeholdte; Hestene gode, Kjørselen rask. Alt som man nærmer sig Canterbury, bliver Dyrkningen bedre, Landet smukkere ved Indblanding af de mange levende Hegn, Frugttræer, Humlehaver, Smaaskove etc.; Husene ere vel holdte, flere bære tydelige Spor af Fattigdom, mange ere af Træ, ikke faa med Straatag. Kl. 5 i London. Overgangen ved London fra Land til Bye er ganske umærkelig.

16 Mai: orienteret mig i Byen, det vil sige i Westminster. Beseet udvendig Westminsterabbey og Parlamentsbygningerne, Westminster Bro og omliggende Bygninger. Kirken er ret smuk i en temmelig egen Smag, hvor jeg tænker det ikke skal være let at sige, om den er arabisk, gothisk eller byzantinsk. Broen er solid og ret smukt hvælvet; men det svære Steengelænder saa høit, at man ikke kan see ud over det, gjør stor Skade. Tæt ved Broen gik jeg ind i et Caffehuus. Et engelsk Caffehuus er en snurrig Indretning: Spisevarer spille fuldt saa stor en Rolle som Caffen. Aviser findes ikke i Overflod, Bordene ere afsondrede enten ved Gardiner eller ved Skjærmvægge, saa at der dannes omtrent saamange Aflukker, som der er Borde, ligesom man finder og især fandt det i flere af de saakaldte Rathskellere i Tydskland. Opvarteren er ikke i Stuen, man kan ringe flere Gange, førend han kommer. Der er en besynderlig Modsætning i den overdrevne Travlhed, hvormed Vognene fare afsted i Gaderne, og den Seendrægtighed, hvormed man opvartes paa et Caffehuus i

London. Caffen, da jeg endelig fik den, var god, serveret i Kande til Selvskjænkning.

17. Mai, Søndag. Gjennemløb mange Gader mellem Kl. 8 $\frac{1}{2}$ og 9 $\frac{1}{2}$ for at finde en Haarskjerer, men alle Boutiquer vare lukkede; endelig fandt jeg en, der var saa væmmelig, at jeg vendte paa Tærskelen og gik igjen, det var nemlig tillige en Barbeerstue. Senere fandt jeg en noget taaleligere; men alle de elegantere Haarskjerboutiquer bleve ved at være lukkede. De Klasser, som have Raad til at gjøre dem Livet noget behageligere, komme ikke ud af Husene førend høit op paa Dagen; det er en af deres Nydelser at blive længe i Ro om Morgenen. I Forbindelse med Publicums Smag i denne Henseende staaer Love og Anordninger om Søndagens Helligholdelse; den rammer alle Handlende med faae Undtagelser, disse enten for en Deel af Dagen eller for hele Dagen, nemlig før og efter Prædiken for Caffehuse, Skjenkehuse etc., og hele Dagen for Kagesælgere. Slige Søndagslove, oprettholdte, hvor der alt er en stor Mængde Personer, som ikke føler Kirkegangstrangen, som dog søger Beskjeftigelse inden egne Døre, have sikkert ligesaameget deres Grund i Misundelse som i hellig Iver; den hellige Iver føler sig ikke stærk nok til at see Naboen vinde Penge og dog lade sin Forretning hvile. Hvad der fortælles om Omsorg for fattig Folk, er Snak; thi langt fra at vinde ved slige Sæder og Love, ere de et nyt Middel til at berøve den fattige Mand Midlet til at fortjene et bedre Livsophold. Var det virkelig Hensigten at tjene Fattigfolk, da var der mange bedre Midler: at offentliggjøre mange smukke Kunstskatte, som nu holdes skjulte for dem ved den dyre Adgangspriis, at stræbe for at skaffe dem billigere Nydelser og meget Lignende. Man saae idag en Deel af den fattige Befolkning, især henad Eftermiddagen, være krøbet op af deres Kjeldere og staae omkring paa Gadehjørnerne. Den seer ikke meget godt ud, især have Fruentimmerne noget ubehageligt ved sig ved den over-

drevne ringe Omsorg, hvormed de klæde sig; Alting hænger paa dem som Laserne paa en Fugleskræmmer, en synderlig Contrast mod de omhyggelig pyntede Personer, man seer i Parkerne. Den tvungne Lediggang er en saare skadelig Ting, kun passende i Lande, hvor Liv-egenskab og Slavedom endnu herske.

19—25 Mai: besøgt Maleriudstilling i Sommerset-house, Børsen, Regent Park, Tunnelen, Catharina- og Londondok, Londonpanoramaet. 28de saae jeg Postkaretprocessionen, der unægtelig er egen i sit Slags: en lang Række af nye Mail coaches, bèspændte med 4, i Reglen smukke og friske Heste med nyt Seletøi, og Kuske og Førere med nye Livreer, kjøre til Slottet for at vise sig for Kongen paa hans Fødselsdag. Mange Tilskuere nyde dette Syn. Om Aftenen i den engelske Opera. Huset er ikke stort, men ret net, Orchesteret ikke stærkt, Sangen derimod synes bedre og Spillet især at være Gjenstand for Tilskuernes Interesse, hvilket gjør, at Sangen kun er indblandet i ringe Mængde. Af alle Sprog, jeg hidtil hørte, stødte intet mig saameget paa Scenen som dette.

1 Juny om Aftenen i Parlamentet; hørte en temmelig animeret Discussion, hvori bl. A. deeltoge Rob. Peel og O'Connel. Hvilken synderlig Contrast: hiin mere lille end stor, fin, zirlig Mand med slebne Ord og Gestus, denne stor, svær, næsten plump, noget cynisk i sit Udseende, med temmelig voldsom Gesticulation. O'C. bærer en sort Paryk, som han af og til under Talen tager fat i for at rette paa den; det gjør en underlig Effect. Den provisoriske Sal er intet mindre end smuk: — — — En synderlig Contrast at see Præsidenten (Speaker) med Paryk og Robe og Medlemmerne i alle Arter Paaklædning, Fleertallet med Hatten paa; de tage den af, saasart de reise sig, og hilse mod Speaker, naar de gaae. Bifaldsyttringer og Misnøieyttringer ere meget afmaalte og i bestemte Former, hvilket bidrager til Ordens Opretholdelse.

For at komme ind paa Tilskuertribunen betaler man 2 Sh. eller har et Adgangskort, forskaffet af et Medlem. Lige for Tribunen, i et temmelig indskrænket Rum, sidde Journalisterne uden noget ordentligt Bord. Kl. var 12¹/₂, inden jeg forlod Salen, og endnu var Discussionen ikke endt.

2 Juny besøgt Retskamrene i Lordskamret. Der er ingen af dem store, hvorfor de synes temmelig besøgte saavel af Publicum som især af Advocater og Retslærde. Man maa først vænne sig til at see alle disse Parykker af forskjellige Former, betegnende Retsgraderne, samt dertil hørende Costume, for ikke at lee; Retsembedsmænd, Tjenere og Kuske i England høre hjemme i samme Tidsalder. Naar man først har forvundet dette Indtryk, saa bliver man opmærksom paa en ikke ringe Grad af bonhommie, som hersker i disse Retter: saaledes saae jeg nogle faae deres Mellemmad (lunch) bragt i et Stykke Papir og roligen give sig til at spise den, medens Advocaten plaiderede; jeg saae dem gjøre de forskjellige Advocater opmærksomme paa Misgreb Af Politi etc. fandtes saagodtsom intet, man circulerede fra een Ret til en anden. Damerne sidde meget høit. I de Retter, hvor Nogen skal examineres, træde disse op paa en Forhøining, afgive med Kys paa Bibelen Erklæringen om at sige Sandhed og give derpaa deres Forklaring. — Om Aftenen i Theatret. Der skal Tid til, førend man forliger sig med den engelske Maade at spille paa, Sproget vil ikke behage Øret, de mange zislende Lyde, de ligesom fordærvede Organer støde; Spillet er voldsomt; i visse Maader voldsommere end det franske; Damernes Spil forekommer mig ugratiøst, maniereret. — D. 3die i Coventgarden og saae Mdm. Malibran i Bellinis Sonnambula, oversat og omkalfatret paa Engelsk. — — — Mdm. Malibran udtalte det Engelske mærkværdig godt og bøiede det mere efter Sangen end nogen af de Andre, saa at hun hyppig bragte hvert Ord tydelig for Dagen: nel tua braccia tabte betydeligt af sin magiske Kraft. Mærkeligt, hvormeget hun

havde nuanceret sit Spil efter engelsk Maneer, og hvor meget det, at hun maatte tale istedetfor at recitere, — thi alt Recitativ er faldet bort, — gjorde større Krav paa hendes Spil. — — — Bag hver Loge i de første Etager findes et lille Kammer, stort nok til at optage hele Logeselskabet om et Spise- eller Spillebord; det lader ikke, som om denne Bequemmelighed benyttedes meget. Besynderligt, at Theatrene begynde i London ved almindelig Spisetid, Kl. 7 nemlig, og de bedste Ting gives først, saa at en Englænder af de høiere Stænder stedse maa undvære enten sit Maaltid eller Theatret. At give de bedste Stykker først hidvører fra den Nødvendighed at give halv Pris efter Kl. 9, en Skik, som Ingen gaaer fra undtagen Italienerne. Theatret er omtrent som Français. — 4de: Epsom races (Hestevæddeløbene); 6te: Vagtparaden, Casernen og Militairhospital,

7de (Søndag). For at see engelsk Gudstjeneste og tillige St. Paul gik jeg did. Fandt bekræftet, hvad jeg saa tidt alt har fundet, at man kun med yderste Forsigtighed bør afbenytte de Reisendes Beretninger, idet de gjerne almindeliggjøre en enkelt Tildragelse. Man har almindeligviis fortalt, at den engelske Gudstjeneste udførtes med stor Strenghed, saa at Ingen fik Adgang efter begyndt Prædiken og især Ingen Lov at gaae ud. I St. P. var dette langtfra at være Tilfældet: Tjenesten holdtes alene i Choret, i Resten af Kirken gik Nysgjerrige omkring og besaae Kirken, Monumenter og den for den nylig afholdte Skolebørnsfest oprettede foreløbige Indretning; i Choret blev man heller ikke staaende, Nogle kom, Andre gik hele Tiden under Prædikenen. Da det var Pintsesøndag, saa prædikedes herom: Præsten søgte saavel historisk som ved Skriften at bevise Pintsemiraklets Sandhed. Videre er altsaa Oplysningen ikke kommet endnu, end at der i en af Europas Hovedstæders Hovedkirker betales Folk for at bevise det Ubevislige og det, der Intet beviser, om det endog blev beviist.

8de: Exercits i Woolwich, Skarpskydning. 9de: forlagt mit Qvarteer til Woolwich.

D. 14de (Søndag) gik jeg i Militairkirken og bivaanedede hele Gudstjenesten. Noget mere monotont og kjedsommeligt kan ikke let tænkes. Bønnen, eller hvad det kaldes, før Prædiken er en afklædt catholsk Messe, et fælt, knoklet, magert Legeme. Mystik i Prosa. Prædiken gik ud paa at godtgjøre Guds Tilværelse („han er der, for han er der, det siger han selv“), hans Treenighed og hans Eenheds Magtfuldkommenhed. Blandt Publicum vare mange, hvor Skinhelligheden tydelig fremlyste, nogle af de Fornemme, som bad og sang Salmer for Exemples Skyld. Hvor kan dog Sandhed komme ind i Verden, saalænge det er en Ære at lyve. England maa afryste meget af Religioneriet.

D. 15de begyndte mine Vandringer i Artilleriets Etablissementer.

D. 18de: Greenwich Hospital; 20de: italiensk Opera i London; 21de: Bridgewaterhouse. Billedgallerie. 9. July: Maulsleys Dampmaskinefabrik i London, 10de: Revue i Hydepark („Kongen, der vistnok er et gammelt Vrøvl, stod ud af Vognen og gav en Mængde Bestemmelser Vognene angaaende, som det lod Ingen ret gav Agt paa“), 12te (Søndag) i Eltham Palace, d. 15de i Tower, 16de i Richmond, 20de i Westindiadok, 11.—14. August: Chatam, 20de—21de i Oxford („intetsteds i Verden troer jeg en Undervisning gjort saa kostbar og saa lidt almindelig som her: Masser af Bygninger ere hobede op for at rumme nogle, idetmindste i Forhold til Midlerne, faa Studenter; thi skal jeg troe min Cicerone, da er Tallet kun 1400. Fortiden var alting tomt; fra July til October sendes alle Studenter ud af Oxford. Nogle af mine Bekjendte have forsikkert mig, at dette er den Tid, hvori de studere meest, idet de leve afsondrede med en Privatlærer. Her er ganske interessante Stykker af Bygningskunst, saa at sige fra alle Aldre ligefra Alfreds Tid“).

Ankom d. 23de (Søndag) over Leamington til Birmingham („en Mand, pænt klædt i sorte Klæder, stod her paa en offentlig Plads og holdt Forelæsninger af Bibelen, tilraadede Folk at holde Søndagen hellig og anførte Skotlands Exempel; paa Trappen, hvor han stod, sade nogle Tilhørere, der lode meget andægtige, Flokken omkring — vel 100 Mennesker — gik og kom og lod mindre opbygget, Nogle endog loe, Nogle moquerede sig i Forbigaaende; saae Begyndelsen til London—Manchester Jernvei“), 25de til Nottingham, 26de til Worksop, hvor jeg tog ind hos Advocat Owen. Den 29de kjørt med Fruen og Datteren gennem Shewoodforrest; — her findes endnu nogle gamle Ege fra Robin Hoods Dage. Man lader dem staae og falde sammen og planter ikke nye. Denne Omsorg for det forrige Aarhundrede og Savn paa Kjerlighed til dette er karakteristisk: man bygger gothisk og nøies med smaae Blyvinduer og mange andre Ubequemmeligheder, man bevarer Speakers Paryk, man lader gamle Ege raadne, man frygter for at see Frimændsvæsnet ophøre etc. etc. — Konen og Datteren ere catholske, Manden high church; dog have de ingen theologisk Tvist; thi de ere gjensidigen tolerante. Hvilken religiøs Forvirring der dog hersker i England, hvilken Blanding af det Væsentlige med det Uvæsentlige! Naar Protestanter give sig til at være ivrig religiøse, maa der komme Dissenter frem i alle Retninger; komme disse først saavidt, at de faae egne Præster, for egen Regning, saa drives de videre og videre, thi Præstens Interesser kommer med i Spillet. Han faaer en Kirke bygget paa Subscription og derved alle Subscribenter gjorde ivrige for Kirkegang, idet de da leie mange Sæder ud og faae Rente af deres Capital. Her er en Overfyldning med Kirker og Præster: i Worksop Sogn, der vel er 5000 Sjæle, findes mere end 7 eller 8 Kirker og Capeller af forskjellige Secter. Tillykke begynde nogle at forene Skole med Kirke. Dette maa engang blive den almindelige Regel.

Med Owen hos en Farmer Pasley for at høre hans Mening om Gjødningen. Tørken, der indtraf kort efter Saaning, forhindrede Spiring i Turnipsfrøet; nu først efter Regnen spirer det frem, men ingen Dom kan fældes. Manden var opvakt og ivrig i Landvæsensforbedring; hans Huus var godt og beqvemt indrettet, Alt tydede paa Velstand og Omhu. Han har Capital til at prøve med og skyer ikke at vove den; thi han fortalte os, at hans Arbeidsomkostninger forrige Aar havde været 6—700 Pund. Han dyrker henved 2000 Acres Land. Baade Stalde og Udhuse vare godt indrettede. Mellem hver to Kreaturer findes et Drikkekar, der stedse holdes fyldt med Vand fra et udvendigt staaende større Kar. Her var Kartoffelkogeapparat og flere Ting, som jeg gjerne havde seet noget nærmere, men Tiden var for kort. Fedning af Kreaturer synes for Fremtiden at blive Gjenstand for hans Omsorg. — Saae Owens egen Farm, en ganske nybygget med 50 Acres Land; den kommer ham paa circa 100 Pund pr. Acre, Bygningsprisen indbefattet. — Taylor, som vi derpaa besøgte, er den Mand, der besørger Salget af Owens Gjødning. — — — Pasley foretrækker Beenstøv, de fleste Andre Been i Stykker. Meget af den hele Snak om Gjødningstvæsnet er løs og ubegrundet, som fast alle Resultater af Landmændsexperimentér.

31 August—3 Septbr. i Sheffield, 4de—8de i Manchester (Udflugt til „the Potteries“).

6 Septbr. (Søndag). Det er tydeligt, at Lovene for Søndagens Helligholdelse ere feilagtige. Løverdag Aften anvendes til seent for at kjøbe ind og nyde lidt Godt for den sure Uge, bliver ikke brugt hverken til at vaske sig selv eller Huus i, feie Gade o. L. Søndag Morgen møder Skidenheden i dump Lediggang. Loven forhindrer Besøget paa honnette Steder og hos ærlige Folk, Skjænhuse og deres Lige ere da Tilflugten. Man seer vel en Deel gaae i Kirke, men Flere seer man alene drive, kjede sig og drikke. Skarnet i Gaderne, som ikke sees

de søgne Dage, fordi saamange andre Gjenstande tildrage sig Opmærksomheden, sees denne Lediggangsdag. Ækelt er Synet af de mindre, ubrolagte Gader med de lasede Unger paa Møgdyngen. Naar Søndag Eftermiddag kommer, fylde Trapper og Tilgange til Husene sig med Qvinder og Børn og nogle Mænd. Nogle spasere, men Liv er der ikke.

9de: Nortwich Saltkompagni og Saltminer. 13de i Liverpool. Det var Søndag. Vi mødte fulde Folk tidlig om Morgenen. De større Gader ere smukke, brede, med flisede Fortoug, smukke Bygninger etc., de mindre ere usle og især skidne og uordentlige. Det er en almindelig Feil ved det engelske Politi, at dets Omsorg kun strækker sig til det, der er til de bedre Klassers Nytte og Bequemmelighed. Hvad nytter Alt, hvad man gjør for Folket, naar man ikke giver Exemplet? Heri synde alle Regjeringer; de handle efter andre Grundsætninger end dem, de paalægge eller anbefale til Befølgelse. 14de: Chromfabrique. D. 15de reist til Carlisle.

17 Sept.—5 Octbr. i Skotland: Glasgow (Tennents chemiske Fabrik, et Trykkeri og Farveri, et nyt Jernstøberi, Grahams Laboratorium, Universitetet), Edinburg (Universitetet, chemisk Laboratorium, Castellet, Stereotyptrykkeri). Falkirk (Canalfart), Caron Jernværk.

6 Octbr. over Newcastle, Sunderland, Durham, York, Hull. Sheffield, Manchester (Spinderi, Bomuldsfabrik, Trykkeri, mekanisk Værksted, Kartefabrik), Birmingham (Jernværk, Saugmølle, Valseværk osv.) til London, hvortil ankommen 1 November.

9 Novbr. besaae Dickinsons Papirmøller, 11te: Krudtværket ved Waldham Abbey, 19de i Woolwich Arsenal, 23de i . . . 's Skriftstøberi og Stereotypstøberi og i geographisk Selskabs Samling. 25de i Enfield Geværfabrik, 26 Novbr.—3 Decbr.: Undersøgelser om Jernveisvæsen.

D. 4de taget til Woolwich for at tage Afsked. Til Middag hos Lt. Robe. Søstrene søgte hver især at give

mig et Tegn paa Velvillie og Venskab; Frue R. gav mig en Stambog og indsatte smukke Erindringer. Et saadant sandseligt Erindringsmiddel synes at være mere i Englændernes Smag end i noget andet Folks, Tydskerne maaske undtagne; Englænderne komme ogsaa mere end alle andre i mangfoldige Berørelser.

D. 6te i Kirke i Hemmel Hampsted. Præsten lignede min Fader. Han prædikede ret godt, med en fuldstændig skreven Prædiken i sin Haand. Ved „ret godt“ mener jeg Formen; thi Sagen, han søgte at argumentere, var af den Art, at den neppe lader sig forsvare. Han hentydede i Anledning af et af Pauli Breve til Kirkevæsenets nuværende Tilstand i England, ophøjede den engelske Kirke for det store Maadehold, den altid havde viist, og opfordrede til at vise stor Overbærenhed mod Sectererne, dog uden at give et Knappenaalshoved efter af Kirkens Lærdomme. I Prædiken behandlede denne Fredens Apostel disse Secterer paa en ikke lemfældig Maade, idet han kaldte dem halsstarrige og underlagde dem allehaande maadelige Bevæggrunde for deres Afsondring fra Kirken.

8 Decbr. ankommet til Dover, d. 9de om Aftenen i Paris.

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

London d. 17. Mai 1835.

Kjære Sara!

Du seer, at jeg endelig er kommet til dette forjættede Land, denne umaadelige Bye, der maae have en for alle farlige Uddunstninger meget fri Luft, om det iøvrigt er vist, at Kul besidder den Egenskab at indsuge disse; thi den Masse fiindeelt Kul, der som Kulrøg flyver omkring i Luften, overgaaer Alt, hvad derom fortælles. Du kan tænke, det er ikke lidt, siden jeg, der er opvoxet i Steenkulsrøg, kan mærke det. — London er den synderligste Blanding af Skjønt og Stygt, af Stort og Usselt, af Land og Stad, der kan existere. Du kommer ind i

Byen uden ret at kunne sige: nu er jeg der; Du dreier om et Hjørne af en Gade med lutter Palaier og befinder Dig i en, der er meget slettere end Smaagaderne i Kjøbenhavn eller rettere Christianshavn, thi Husene ere lave. Lidenskaben for at bygge under Jorden (thi det maa være en Lidenskab, der kan friste hertil ved alle Leiligheder) er saa stor, at smaa toetages Huse, aldrig bestemte til at blive høiere, have en heel Etage under Jorden, men under Jorden heelt og holden; thi for at faae Lysning er der udskaaret en 3 à 4' bred Grav foran Huset, hvortil Vinduerne gaae ud. Denne Gang er dækket med en Rist af Jernstænger, lige med Fortouget. Man har ligesom udstuderet den dyreste Maade at bygge Huse paa og den, hvorved de indtage meest Plads. Hvilke Bequemmeligheder slig Methode kan have i et stort aristocratisk Hus, skal jeg lade usagt, i smaa Borgerhuse og for Fattige er det noget forkeert. Idag, det er Søndag, seer man rundtomkring i Smaagaderne dette Kjælderfolk komme frem; det seer ikke godt ud, Pynt i Klæder er, seer man, ikke dets Ønskers Maal; thi mange lappe ikke dem, de have. Hvilken besynderlig Forskjel paa dette Syn, og hvad man seer i Paris; jeg taler ikke om de tilsvarende Qvarterer, men om Parises Fattigqvarterer; hvor sjeldent her at see en med ulappede Klæder gaae ud en Søndag; hellere sætter han Stumper sammen af alle Farver og syer hele Søndagen for at kunne gaae lappet og børstet ud Kl. 4. Religionen maae om Søndagen bære Skylden for den for de Fattige saa skadelige Lediggang, ved dens Indflydelse bestaaer Love, der hindre Tidens Anvendelse til andet end Kirkegang, Madlavning, Kagespisning og Nydelsen af visse Drikkevarer; Boutiquerne for de sidste Gjenstande staae nemlig aabne hele Dagen. Gaaer Du nu fra disse Gader til de ikke fjernt liggende smukke Haver og Spaseregange, hvorpaa London er saa rig, saa finder Du en meget pæn og pyntelig Befolkning blandet med en rig og elegant. Den

Masse af Vogne og Equipager, som strømmer til for at bringe den fornemme Befolkning til disse Haver (Parker), er overordentlig. Foruden disse store offentlige Haver findes rundt omkring i Byen, især i det Qvarteer, hvor jeg boer, mindre Haver, paa de fleste af de saakaldte Squares. De ere ikke offentlige, men kun tilgjængelige for Squarets Beboere og i det Hele kun lidet besøgte. Jeg boer paa et saadant Square, Bloomsbury, og har en ret net lille Have ligefor mine Vinduer. Mit Logis er i et saakaldet boardinghouse, en underlig Blanding af Vertshuusliv og Familieliv. Man er i et saadant Huus i Kost og Logis, kommer sammen om Morgenen til Frokost, mellem 9 og 10, og Middagen Kl. 6, og bliver sammen om Aftenen, forsaavidt man vil. Familien i Huset er med, og ofte veed man ikke, om man er dens private Gjester eller Kostgjengere. Hvad der iøvrigt minder om Vertshuset, er for det Første de 20 Rbd., man betaler om Ugen, og dernæst den jevnlige Omskiften af Personer i Huset; thi ofte opholde de sig kun nogle faa Uger, ja kun nogle Dage, og gaae da bort igjen. Her er atter en besynderlig Modsætning mod Paris; her ere de taalelige boardinghouses (pensions) dyrere, end man kan leve i Hoteller og paa Restaurationer; i London er det Modsatte Tilfældet, medmindre man vil søge paa de ganske ordinaire Steder, der langtfra ere indbydende, og om hvilke man ikke udenfra kan have noget Begreb, da man ikke som i Frankrig kan fra Gaden oversee hele Indretningen og Befolkningen. Det er klart, at Lighedsprincipet, der er saa meget udviklet i Frankrige, har frembragt dette Gode; Vertshuset tør ikke ved sin Form og sin Holdning prøve paa at indføre en Inndeling, der ikke finder Medhold i Meningen, Prisen er det eneste, man tør ordne efter Godtbefindende; den Adskillelse, som herved fremstaaer, anseer Enhver som naturlig. I det londonske Vertshuusliv er endnu meget blevet tilbage fra Middelalderen, og synderligt nok findes i London

Lighed i Indretning af Værtshuusstuer med, hvad man finder paa flere Steder i Sydtydskland. Hvorledes man dreier det, hvorledes man vender det, saa staaer Frankrig i Spidsen for det nye Europa, det kommende Europa, England for det traditionelle Europa, det forgangne, der søger at leve i Nutiden. Danmark har den Ulykke, hverken at høre til det Nye eller til det Traditionelle, Absolutismen har udslettet Traditionerne og hindret det Nye fra at spire. Ved at sammenholde de tvende Systemer, Traditionalisme og Spontaneitisme (et nyt Navn af min egen Opfindelse, som Du kan conferere med de Skriftlærde, om de ikke finde det godt), bliver man først ret opmærksom paa Absolutismens Nullitet, det er Indifferentspunktet. — — —

Fra Tscherning til E. Bruun.

Edingburg d. 5. Octbr. 1835.

— — Takket være baade Du og min gode Oncle for Advarselen mod at tale uforsigtig om Kongen, det er ikke den første; jeg har faaet fra alle Verdens Kanter; thi jeg har faaet fra fjerne Byer udenfor Danmark, baade fra Damer og Herrer. Det Underligste ved den hele Sag er, at om man samlede alle de Ord, jeg havde sagt om Kongen, og bragte dem, vel beviste, for en Krigsret, saa troer jeg ikke, man kunde dømme mig for uforsigtig Tale, mindre for nogen anden grovere Synd. Du veed, at jeg ikke er ganske uden Herredømme over min Tunge, og at jeg selv i heftige Øieblikke veed ret godt, hvad jeg siger, og hvorvidt min Tale gaaer, maaske langt bedre end de fordumsfulde, ofte ængstelige Øren, der høre mig. Naar jeg nu siger Dig, at fra den Stund, jeg forlod Danmark, følte jeg ret godt, at hvad jeg sagde om Kongen, vilde blive taget for Udbruddet af personlig Krænkelse, og besluttede derfor nøie at dele ham i to, den personlige, mod mig handlende, som jeg ved mere end een Leilighed har erklæret, jeg ikke havde at klage over, da han med

sine Anskuelser og i sin Stilling maatte have meent at være meget naadig mod mig, og den historiske Person, om hvem jeg har fortalt, at han fra tidlig Tid annoncerede sig ved sin Gjøren og Laden som Krigsmand, og Iverken 1801, 1807 eller 1814 førte Hæren mod Fjenden eller fægtede i dens Rækker, at jeg altsaa, uden personlig at have Noget imod ham, ingenlunde kunde dele mine Landsmænds store Mening om ham og Kjærlighed til ham. Der er Indholdet af, hvad jeg har sagt. Ved Siden heraf har jeg stedse indrømmet, at han nød, hvad man kaldte Folkets Kjærlighed, og besad adskillige populaire Egenskaber, saasom den at snakke med Alle, give Gratialer etc. Lad nu være, at det er min Galskab — og hver har sin —, at jeg ikke kan høitelske, agte og prise den, der saa nøie er knyttet til vor Fornedrelse, saa er heri intet Criminelt, saalænge jeg kun fremsætter, hvad Historien viser, og ikke alene ikke raader til Oprør eller Opsætsighed, men tvertimod til Sindighed, til at taale, men til at samle Bevidsthed og Overbeviisning. Ikke om jeg stod med een Fod paa Christiansøe, skulde jeg beqvemme mig til at give mit Bifald til den utidige Roes, hvormed de Danske broute om ham. Upaakaldet har jeg ikke bragt ham paa Tale, siden jeg forlod Danmark, og oftere har jeg modereret Andre i deres Mening om ham. Hvorledes nu den hele Denunciationshistorie hænger sammen, veed jeg ikke; man har især advaret mig mod Folk, jeg skulde træffe den kommende Vinter i Paris. Ved Lov og ærlig Dom skal Ingen kunne krumme et Haar paa mit Hoved, mod Vold og Løgn kan jeg Intet sætte uden rolig Tillid. Maaske forstaaer jeg Sagen bedre: der er dem, som troe, jeg snart vil hjem, de mene at skrække mig og at taae mig til at søge Sikkerhed i Udlandet, ja vel endog i en fremmed Tjeneste. Der kunde være andre Betragtninger, som kunde føre mig hertil; derom en anden Gang. Kan Du blive beskyldt for at være uvillig i Tjenesten, saa kan jeg let blive det for at bruge Uqvemsord om Kongen;

begge Dele kan klinge i en Indstilling, men staae ikke Prøve for Retten.

London d. 23. Novbr. 1835.

Kjære Sara!

Førend jeg forlader det storbritaniske, i mange Maader saa fortræffelige Rige, sender jeg Dig disse Linier. Jeg undres, at jeg ingen større Færdighed kan faae i Brevskrivning, da jeg dog afsender en god Deel Breve imellem Aar og Dag; men det vil nu engang ikke flaske sig, som det i det Hele taget ikke ret vil gaae med nogen Ting. Naar jeg saadan ret alvorlig seer hen paa mig selv og sammenligner mig med Andre, saa kommer det mig for, som jeg Ingenting kan og Ingenting veed; det er egentlig en fortrydelig Tanke; men det, som saamange Ting, er nu engang saaledes og kan ikke blive anderledes. Folk, jeg har med at gjøre, lade til at synes, jeg er meget fortræffelig; det ængster mig, jeg frygter stedse, den Dag skal komme, da de ville faae andre Anskuelser.

Du vil høre Noget om Skotland; det er, Du vil høre Noget om det Land, Walter Scott har beskrevet for Europa; men i det Skotland har jeg været meget lidt, Tid og Veir have hindret mig, og jeg har Grund til at troe, at selv om jeg var gaaet til Skotlands yderste Spidse, havde jeg ikke fundet dette Walter Scott'ske Skotland. Det findes ikke nu og fandtes, troer jeg, aldrig. Der er smukke, ret smukke Egne; men intet imod Schweitz og det alpine Italien. Jeg har været ved Loch Lomond (Du veed, at Loch er en Sø), seet Ben Lomond (Ben er Bjerg), Dunbarton og den hele Omegn. Det er smukt, dog ere hverken Bjergene høie eller Søerne ret store, der mangler desuden Skov og Beboelse, det vil sige det er ikke stort, mægtigt, kjæmpeagtigt nok til at være vildt, ikke rigt bebygget nok, har ikke nok Skov og stærk Vegetation til at være livligt. Loch Lomond er lang og smal, indkneben mellem ikke meget høie Bjerge; det er

mere en bred Strøm med mange Øer end en Sø. De mange Smaaøer gjøre en god Virkning, og det hele Landskab er smukt, ja maaske meget smukt, men langt under Skjønhederne i Mitteleuropa. Det er næsten altsammen Mellegrund uden Forgrund og Baggrund. Dunbarton Castle, hvorom saa ofte tales, er eiendommeligt nok, idet det nemlig ligger paa en nøgen Klippe, fremskudt fra det temmelig flade Land ud i Flodsengen; men Klippen er ikke synderlig høi, saa at den snarere vækker Forundring end Beundring. Man har kaldt den det lille Gibraltar. Disse Sammenligningsbenævnelser ere sjelden meget værd. Saaledes kalder man Genf det lille Paris, Petersborg Nordens Rom; det er altsammen Snak. Hvad man her synes at fremhæve som Lighed, er netop, hvad der betegner Uligheden: Rom, Paris, Gibraltar ere store hver i sin Art; det er netop Storheden, der særdeles betegner dem.

En Høilænder, det vil sige en Mand, der lever og klæder sig som en fordums Høilænder, er nu en saa stor Sjeldenhed, at jeg i 8 Dage i Glasgow, der dog maa ansees for det vestlige Høilands Hovedplads, ikke saae mere end een Mand i Høiskottedragt, og det var tydelig et Liebhaberi. Jeg har talt med mange Folk, der have gennemreist Høilandet i alle Retninger og ikke fundet andre i Høilænderdragt end Børn og nogle unge Herremænd med deres Tjenerskab. Der eksisterer nemlig et Selskab, hvis Formaal er at bevare høilandsk Dragt, Sprog og Sæder. Dette Selskabs yngre Medlemmer, der i Londonersaisonen ofte ere Dandys, gaae i Jagttiden til Høilandet og spille Mac Ivor, Mac Idue, eller hvad alle disse mac'ske Historier hedde. Da nu den letteste Deel af Rollen bestaaer i at gaae med Skjorter og barknæet og især i at betale et Par Jægere for at udklæde sig, saa er det især herved, de lægge deres romantisk skotske Sind for Dagen. I Forbindelse hermed jage og fiske de og fuldbyrde saaledes deres chieftainske Pligter.

Det er med den høilandske Dragt som med den gothiske og hvad de kalde den elisabethanske Stii i Bygningskonsten i England, den lever som en Gjenganger, forbundet med alle de andre aristocratiske Drømmerier, der fylde Hovedet paa saamange Folk i dette Land og ligesom med en magnetisk Kraft holde den pudrede Allongeparyk paa Hovedet af alle Dommere, the Speaker of the Commons, og Bukkelparyk paa de fornemme Kuske. Med den skotske Dragt gaaer det saameget ud af Mode, at de faa Regimenter, der endnu ere begeistrede for bare Knæ, knap kunne faae de nødvendige Recruiter til at fremtrylle deres Begeistring til skjøn Virkelighed. Den skotske Plaid, der nærmest er at ligne med et meget stort Langshawl, og som endnu bæres ikke alene i Skotland, men i det nordlige England paa Landet, er i disse Regimenter udartet til en Strimmel tærnet Tøi, der draperes uden mindste Nytte, og hvorover den skotske Soldat med stort Velbehag drager sin gode Caputkjortel af tykt, graat Klæde. Det er ganske sandsynligt, at den skotske Høilandsdragt vil inden faa Aar forsvinde i den britiske Armee, hvor de rudrede Buxer alt i mange Regimenter have fortrængt Skjørtet; rimeligviis vil ogsaa denne rudrede Lidenskab tabe sig og Skotterne rolig forlade sig paa de mange Rødhaarede for ikke at blive blandede med de andre Regimenter. Den rødhaarede Stamme synes nemlig ikke saasnart at ville ophøre, den er talrig. Skotland behøver eiheller at vende tilbage til denne Raaheds Tid for at glæde sig i national Begeistring, Nutiden i Skotland er langt skjønnere.

Edingburg og Glasgow tælles blandt de smukke Byer i Europa. Den første har den vidunderligste Beliggenhed paa Bakker og i Dale, med Broer i lige Høide med Kirke-taarne. Den er blandet af Gammelt og Nyt, af krumme og lige Gader, af Stygt og Deiligt. Den nye Deel af Byen er særdeles skjøn og har flere udmærkede offentlige Bygninger, rene Copier af bekjendte græske Bygninger.

Man har i Edingburg gjort noget Lignende til, hvad i Kjøbenhavn er gjort med Marmorkirken: man har begyndt en stor Bygning og udtømt Byggemidlerne, førend man endte. Man har nemlig paa et af de høieste Puncter opført en Række af Søiler, bestemte til at bære Frontespicen af en stor Bygning, og anvendt til disse og til Grunden en meget stor Capital; nu kneiser den Række af prægtige Søiler over den hele Bye og vil snart faae Udseende af en prægtig Ruin. Du erindrer, at Edingburg og især Bjergryggen ved Arthurs seat er Theatret for Effy og Janny Deans Tildragelser i „Midlothians heart“; man viser endnu en ussel Hytte som Janny Deans Bolig, uagtet det er høist rimeligt, at en stor Deel af den hele Person er Fiction. Det er, seer Du, Hamlets Grav ved Helsingør: Englænderne ville see, høre, røre og beføle Alt, de troe at besidde en gammel Statue, naar de knække et Stykke af den og putte i deres Lomme, de mene at vinde Udødelighed, naar de ridse deres Navne i Athenens Ruiner. Vi have maaske Alle Lidt af samme Syge, men Ingen i saa høi en Grad.

Den edingburgske Befolkning er dannet og selskabelig. Dannelse er i det Hele udbredt i Skotland, om ikke saa meget i den allerlaveste Klasse som i den jevnere Middelstand. Du finder her Kjøbmænd, Kræmmere, Fabrikmestere etc., der ere virkelige Videnskabsmænd. Hvor vi Danske dog lyve i vor egen Lomme, naar vi snakke os for om den store Dannelse, der er udbredt hos os. En vigtig Grund hertil maa unægtelig søges i den Frihed, hvormed enhver Mand kan, til enhver Periode i Livet, vælge hvilkensomhelst Stilling; han behøver altsaa ikke saa tidlig at gruble over Lysestøberexamen. En anden Grund kan maaske søges i den Udgift, der er forbundet med at erhverve Kundskaber: Faderen, der betaler mange Penge for sin Søn, vil have Noget for sin Skilling. Vort Skolevæsen i Danmark, især hvad vi kalde det høiere, er tiltrods for Alt, hvad vi høre derom og bekoste derpaa,

saare maadeligt. Man har ofte beskyldt mig for at fremsætte Paradoxer og for Rethaveri; men jeg har virkelig havt Ret i Meget. — — —

Af Tschernings politiske Optegnelser.

I England blev min Misbilligelse af flere af de parlamentariske Forhold end mere styrket. Jeg saa snart, at Englænderne havde bedre end Franskmændene forstaaet at opretholde Kongeværdighedens Mysterium. Jeg blev ogsaa snart opmærksom paa den væsentlige Fordeel, Underhusets fremtrædende Indflydelse paa Budgettets Fastsættelse har, ligesom i det Hele, hvor vigtigt det er, at Kongemagten har en afgjort Indflydelse paa Overhusets Sammensætning; herved fremkommer en Eenhed, som styrker baade Regjering og Parlament. Ogsaa Forretningsgangen fandt jeg bedre i England end i Frankrig. Den Maade, at Underhuset træder sammen i Committee ved den Behandling af Lovforslagene, hvor der stemmes over deres Enkeltheder, fremmer Arbeidet; den franske Behandling i Afdelinger fører ikke til samme Maal. Jeg fandt mig bestyrket i min Dom om Talerstolens skadelige Indflydelse. Ved at Hver taler fra sin Plads, faaer Forhandlingen jevnlig mere den naturlige Form af en Samtale angaaende den foreliggende Sag; kun ved enkelte Leiligheder indtræde de betydeligere Talerkampe. Der vindes ogsaa Ro for Forhandlingerne ved den Maade, hvorpaa det engelske Parlament har vidst at gjøre Svaret paa Throntalen ved Parlamentets Aabning til en Form, selv der, hvor Oppositionen er uvillig mod Ministeriet, og opsætte Angrebet til en mere passende Leilighed; herved spares Tid, idet der undgaaes en stor Deel Skjøntalen i Luften og meget unyttigt ondt Blod sat i Bevægelse. Behandlingsmaaden af Sager, der kræve Expropriation, tiltalte mig i høi Grad, den beskytter den Enkelte uden at forhindre Almeenheten fra at faae taget tilbørligt Hensyn til dens Krav. Den, der ønsker Lov til at benytte

Expropriation, maa først sende en Liste om, hvorpaa er optegnet Navnene paa alle dem, hvis Eiendom berøres og bliver Gjenstand for Expropriation, med to Colonner, Nei og Ja, jevnside Navnene. Hver af de Paagjældende vedføier sit Nei eller sit Ja. Ved Neiet forbeholdes Eierens Ret til Indsigelse, naar Forslaget kommer for Parlamentscomiteen. Denne lader udgaae en Indkaldelse til at give Møde. De Neier, som udeblive, antyde, at de kun have villet bringe Commiteen til at tage Sagen under alvorlig Overvejelse; de, som ville gjøre alvorlige Bestræbelser for at undgaae Expropriation, lade møde for Commiteen, hvor Sagen forhandles som for en Domstol. Dette bringer Foretagerne til at søge Overeenskomst, hvor den møder Modstand, og selv at indfrie de paagjældende Jordstykker, Bygninger etc. til høiere Priis, hvor de finde Modstanden begrundet. Der findes saaledes Jernbanelinier, hvortil et Jordsmon har været indkjøbt underhaanden, førend Anlægsretten er begjært.

Retsforhandlingen var bedre ordnet i England end i Frankrig. Ved Forundersøgelsen, der foretages af Magistraten, trænges den Anklagede ikke til at gjøre Tilstaaelser, han advares endog med Hensyn til sine Udtalelser. Det er Vidneforhørene, de stedlige Undersøgelser, kort Alt, hvad der udenfra kan gjøres til Sagens Oplysning, som ledes med stor Omhyggelighed. Dommernes Maade at lede Forhandlingerne paa og Forelægningen af Sagens Stilling for Dommerne, efterat Advocaterne have sluttet deres Forhandling, og de af Advocaterne udførte Vidneforhør og Modforhør forekom mig Alt fortrinligt.

Det var ogsaa i England, jeg først ret fik Øiet op for, hvorledes de forskjelligste kirkelige Indretninger, Prædikener under aaben Himmel, fra Trapper, paa Gader, kunne bestaae jevnside, og hvorledes det er en folkelig Frihedsbetingelse og et Middel til at vedligeholde Religjøsitet, om ikke just Kirkeeenhed. Alt i Schweiz havde jeg seet noget Lignende, men ikke saa iøinefaldende.

Sammenligningen mellem Landboforholdene i Frankrig og England og de Oplysninger, jeg indsamlede om disse sidstes Udvikling, bestyrkede mig i den Overbevisning, jeg havde medbragt fra Hjemmet, at om Landbruget end maaske vandt i Udvikling ved Jordernes Sammendragning til større Landbrug, saa var den større Deling af Jorden paa flere Hænder langt gunstigere for Betolkningen. Den engelske og skotske Forpagter af Landeiendomme er i det Hele en udmærket Folkeklasse; men deres Antal er ringe i Forhold til den hele Landbefolkning. Derimod savnes den hele Mængde mindre Landbrugere, som i de fleste Dele af Frankrig og Belgien, ogsaa i flere Lande i Tydskland, staaer imellem den større Jordbruger og Arbeidsmanden. Iøvrigt var Jordbruget saa udviklet i de her omhandlede Aar, især i England, Skotland og Belgien, at et mindre Jordbrug, som en almindelig Bondegaard hos os, var et større Jordbrug i disse Lande.

Januar 1836. Nytaarsvisiter en regle. Rapportskriveri. D. 27de endt Rapporten til Corpset om Englandsreisen. Faaet Billet til Fieschi's Sag for Pairsretten (Helvedesmaskinen), der forøvrigt fast interesserer Englænderne mere end Franskmændene; disse ere blevne hendragede til andre Betragtninger ved Ministercrisis.

14 Februar. Dimanche gras-Revue holdtes af Hertugen af Orleans over nogle Regimenter paa Carousselpladsen. Noget Artillerie var tilstede herved. Ved Bortkjørselen kjørtes i Trav; det var skrækkeligt at see, hvorledes de kjørende Artilleristers Kallun rystedes, de kunne ikke holde længe ud paa denne Maade. Der var temmelig livligt paa Boulevarden, men ikke mange Masker. D. 15de faldt Dommen i Fieschi's Sag. Boulevarderne vare den næste Dag (mardi gras) fulde af Folk, der var en Deel Masker og nogle ret smukke Optog. Man mærkede ikke nogen Indflydelse af den afsagte Dom. Jeg

var med Delongs hos Pergner's til Dands om Aftenen. Det er en Fornøjelse at see, hvor ringe Appareille er nødvendig, for at franske Borgerfolk kunne more sig godt. Hvilken god Tone! Først Kl. 5 Morgen kom vi hjem.

19de. Fieschis Henrettelse. Mærkedes knap.

22de. Thiers er nu optraadt som Ministerpræsident. Det var kun svagt Medhold, Kamret gav ham. Faaer dette Cabinet et langt Ministerliv, da er det ikke Vuggevisen, der spaaede det. Publicum er temmelig ligegyldigt.

27de. Faaet Brev om Reiseordre til Rusland og strax besvaret samme. D. 29de: søgt russiske Bøger og russisk Sprogmaster. Brev fra Bruun, der raader mig til at forlange min Tilbagekaldelse.

En stor Deel af Marts hengik med Rappportskrivning og andet Hjemmearbeide.

2 April. Sluttet den russiske Timeunderviisning for at forberede Afreise. Under et Ophold ved Værkstederne i Chatellerault i sidste Halvdeel af April fik jeg Corpsets Ordre at gaae til Holland og udsætte den russiske Reise. Dette bragte mig til at paaskynde min Afreise. Efter at have besøgt Cavalleriskolen i Saumur og Krudtværket i Repault (ved Tours) vendte jeg tilbage til Paris, hvorfra jeg afreiste 30. Mai til Châlons.

2 Juny afgaaet med Dampbaaden l'hirondelle ad Saonen til Lyon. Ankommet hertil besaae jeg de nye Forter. Derfra d. 3die til St. Etienne, der er temmelig regelmæssig bygget, men ikke behager, fordi den tydelig bærer Præget af sin kun halve Fremtræden af Chaos; Befolkningen er ogsaa styg, har noget Laplændisk i sig; Baandvævning endnu mere end Bøssemagerarbeide er Indbyggernes og Omegnens Beskjeftigelse. Under mit Ophold her spiste jeg i Pension sammen med flere Offirer, blandt disse Directeuren for Værkstederne, en ganske rask Mand, ivrig Imperialist, stærkt imod Restaurationen, derfor nu en heftig saakaldet juste-milieu, der egentlig kun forstaaer Fremskriden ved administrative

Midler; denne Art Folk er meget talrig blandt Folk af hans Alder, især de, der enten selv ere Embedsmænd eller nøie forbundne med samme. Det er den hele Klasse, som netop har seet Keiserperiodens Glorie og næret stadig Afsky for Restaurationen, under hvilken de ikke forstode at bruge det constitutionelle Liv som Udviklings-element; dette samme Savn gjør dem, uagtet deres gode Hensigter, meget skadelige i nærværende Øieblik. — Besøgt et Staalværk og en Stangjernsfabrik i Omegnen af St. Etienne. — D. 12te tilbage til Lyon ad Jernveien. I Lyon brugte jeg Eftermiddagen til at see, hvorledes Befolkningen teede sig ved de Processioner, som idag (Søndag) holdtes i Gaderne; det var her som i St. Etienne især Fruentimmer og Skolebørn, som deeltog, Resten af Befolkningen saae til med temmelig Ligegyldighed, og de, som yttrede Interesse, viste den som for et Skuespil, uden Devotion, Knæfaldning, Hataftagning etc., vare tydelig bienséance; thi hver især saae til sin Nabo, førend han tog Beslutning. — Næste Morgen med Hironnelle Dampbaad til Châlons. Paa Dampbaaden vare nogle Maconaiser med deres snurrige Hattebrikker, behængte med grove sorte Kniplinger; de fortalte, at denne Dragt, der findes ret hyppig paa tidligere flamske Malerier, stammede fra Charles Martels Tid, da Saracenerne vare komne i Landet; Egnen, hvori denne Mode herskede, havde i mange Aar holdt sig afsondret fra Nabosognene; der var især eet District, som holdt sig saaledes afsondret. De vare, saavidt jeg forstod, Gjendøbere, gik altsaa i Kirke. „Ja,“ bemærkede en ældre fransk Dame fra det Sydlige, „der er noget Hedensk deri; vi have ogsaa hos os mange Spor af Saracenerne; man finder jevnlig Mosaiker og andre Sager fra Romernes Tid.“ — Fra Châlons tog jeg d. 14de med Diligencen til Dijon, derfra over Nancy til Metz. Ophold her 16 Juny—16 July (Arsenalet, Polygonen, Ingenieurskolen, Rapportskrivning etc.). Over Niederbronnen (Hr. Diedrichs Støberie) og Strassburg (Arsenalet osv.).

Derfra 25 July over Baden (traf her Louis Napoléon, der, sagde han, var her halvt for Badecuren, halvt for Fornøielse og maatte være tilbage i Thun inden 3 Uger; han tiltrak sig ikke megen Opmærksomhed), Carlsruhe, Mannheim, Heidelberg, Darmstadt, Frankfurth, Wiesbaden, Maintz, Coblentz („med Dampbaad, Rhinens skjønneste Parti; Flodens Bugter, der hvert Øieblik synes at lukke, de smukke Bjerg- og Klippeformer, den kunstige Viindyrkning, Skovstrækningen paa Bjergskraaningernes Skyggesider, Borgruiner paa Tindingerne' og nye Slotte, Landsbyer og Byer paa Flodbredden, giver betydelig Afvexling og overraskende Skuer“), Ems, Ehrenbreitstein (Fæstningen), Cøln („Mange gjøre sig et falskt Begreb om Domkirken, saaledes jeg; kun Choret er fuldendt, Resten er bragt under Tag uden nogensinde at være bragt til den bestemte Høide. Lave guulmalede Træhvælvinger danne Loftet i denne Deel, der egentlig kun bruges til Indgang til Choret, som udgjør Kirken, hvori Tjenesten nu holdes. Choret imponerer ved sin Høide og dristige Bygning. Det Taarn, der er meest fremme, staaer uden Spir og har alt lidt meget af Ælde; neppe bliver denne i en for stor Maalestok begyndte Kirke nogensinde færdig“). Den lige Vei til Holland og ankom 16 August til Haag.

Brev fra Fru Gyllembourg til Tscherning.

Kjøbenhavn d. 22de Februar 1836.

Kjære Tscherning!

Efter at jeg ret af ganske Hjerte har takket Dem for Deres kjærkomne Brev, maa jeg bede Dem undskylde, at jeg mod min Villie har ventet saalænge med at besvare det. Men Sagen er: at Hanne og Ludvig i de samme Dage begyndte at gjøre Demarcher for at faae Reisepenge, for at kunde komme til Paris. Deres saalænge omtalte Plan i denne Henseende blev de vist nok tilskyndede til at gribe alvorlig fat ved de Efterretninger

om den gamle Heiberg, som De var saa god i Deres Brev at give mig. Mod al Forventning lykkedes dette Ønske, og Reisen er bestemt til de første Dage i Juni eller de sidste i Mai, saasnart Theater-Saisonen er forbi, da de naturligviis skal være tilbage, inden den begynder igjen. Hvorvel jeg nu rigtig nok er bedrøvet over at undvære Børnene — som jeg kalder dem — saalænge, saa glæder jeg mig paa den anden Side ved den Tanke, at den stakkels Heiberg kan faae det Ønske opfyldt, der har syntes at ligge ham saameget paa Hjerte. Da jeg gjerne vilde vide Udfaldet paa Ludvigs og Hannes Ansøgning, inden jeg skrev til Dem, kjære Tscherning! og alt sligt trækker saa svært i Langdrag, saa er dette Grunden til, at jeg nu først besvarer et Brev, hvis Indhold i saa høj Grad har beskæftiget mine Tanker. Deres Beskrivelse over den gamle Heibergs Tilstand har usigelig rørt mig. Jeg tilstaaer, at jeg er af Deres Mening, at et Ophold hos hans Søn og mig, for hvem det baade var Pligt og Beroligelse at stræbe at formilde hans sidste Dage, maatte være det bedste for ham. Dog maa jeg tilføie, at naar jeg siger dette, saa dømmer jeg fra mig selv og ikke fra ham, saaledes som jeg har kjendt ham. Men sagtens har vel Alder og Svaghed meget forandret ham. At faae Tilladelse for ham til at komme her tilbage, det mener Ludvig, vilde ikke være vanskeligt, og naar han kan beholde sin Pension, saa kan jeg heller ikke indsee Andet, end at man kunde indrette sig saaledes, at han kunde være i vort Huus, uden at hans Nær-værelse behøvede at blive trykkende for Hanne, der jo ikke har de samme Pligter i Henseende til ham, som Ludvig og jeg. Men Ludvig siger derimod, at han troer, at naar det kom til Udførelse, saa vilde Heiberg selv paa ingen Maade forlade Paris og ikke kunne taale den Forandring af Climat og Levemaade, som for en Mand i hans Alder vilde være dobbelt besværligt, uden at tale om Reisen; han frygter for, at hans Fader blot vilde komme hertil

for strax at blive begravet i sit Fædreland. Alt dette, som jeg jo ikke kan bedømme, vil Ludvig nu nærmere overlægge med Heiberg og med Dem, naar han kommer til Paris. Jeg siger med Dem; thi vi haabe Alle, at De endnu i Junii Maaned maa være i Paris, og jeg har i Commission at sige Dem fra Hanne, at dersom hun ikke træffer Dem der, saa mister hun en betydelig Deel af den Fornøielse, hun havde lovet sig. Vi have hørt, at De har faaet Ordre til at gaae til Rusland. Til det fæle Rusland! Er det sandt? Og er De endelig nødt til at reise saaledes Verden rundt langt fra Venner, der savne Dem saa hjerteligt? Er der ingen Mulighed til, at De kan komme hjem? Jeg forstaaer mig ikke paa disse Ting; men jeg kunde gjerne græde over at tænke mig Dem i Rusland. Jeg har nu eengang et indgroet Had til det Land. — — —

Fra Tscherning til hans Søster Sara.

Paris d. 27. Februar 1836.

— — Mange Tak for de mange Gratulationer, hvilke kun have den Feil, at de minde mig om, at jeg alt er 40 Aar gammel. Dog er det ringe Alder for den evigt vandrende Skomager, og en saadan bliver jeg nu, der, som Du vel veed, har faaet Hans Majestæts allernaadigste Ordre (er det endnu den store Syndebuk Abrahamson?) „til at tage Land- og Søarsenaler, Vaaben- og Krudtfabriker i **dette store Rige, hvor de findes**, i Øiesyn, ligesom specielt at erkyndige sig om Alt, hvad det russiske Artillerivæsen angaaer.“ See det er vidtløftigt, det kan føre mig til den chinesiske Grændse, om der hændelsesvis findes nedskrevet et eller andet Sted paa et Papir i St. Petersburg, at der skal være Krudtværk eller andet lignende. Da jeg læste dette, loe jeg himmelhøit, ikke fordi det glædede mig; — thi jeg gaaer til Rusland med den samme væmmelige Fornemmelse, som jeg møder Dyrningen paa Havet, — men,

som Sandberg, naar han hører, hans Skib er strandet, af Ironie: Hvilket Nonsens! Den hele Ordre er et saadant Nonsens, gid Nogen kunde faae den fat og trykke den, jeg gider ikke skrive den af. Iøvrigt formoder jeg, der ikke er nogen Hast med min Afreise herfra, og kommer ikke over Frankrigs Grændser i de første 3 à 4 Maaneder, om man ikke driver meget paa mig.

Vinteren har jeg henlevet vel. Foruden Davids og Andræ, hvis Nærværelse Du nok kan tænke er mig meget behagelig, er her flere Landsmænd og en Deel Nordmænd, der afgive ret godt Selskab. Jeg kommer ogsaa mere ud end nogensinde før og kan næsten sige, at jeg har formange Bekjendtskaber, baade engelske og franske. Dette er ikke let at forene, at see mange Folk, gjøre mange Visiter og dog bestille Noget. Kommer nu til, at jeg skal lære Russisk, saa voxer Vanskeligheden dobbelt. — —

Fra Tscherning til d. kgl. Artillericorps.

(27. Februar 1836).

— — Hvad Corpsets ærede Skrivelse Nr. 2 angaaer, indeholdende Hans Majestæts Ordre at gaae fra Frankrig til Rusland og Sverrig, da ønskede jeg ærbødigst at høre Corpsets Formening, om det er væsentligt, at jeg paa-skynder min Afreise did, eller om jeg kan forblive her den fornødne Tid, for at ende, hvad jeg væsentlig har her at gjøre, og forberede mig nogenlunde til mit nye Hverv, hvortil hører at skaffe mig nogle Kundskaber i det russiske Sprog, uden hvilke jeg vil være udsat for at blive foreløjet Allehaande i Rusland, saaledes som det har været Tilfældet med de fleste Reisende. Det af mig angivne omtrentlige Ophold af to Maaneder, forinden jeg vilde have endt her, angik naturligviis Paris, som jeg ikke kunde forlade, førend jeg kjendte min fremdeles Bestemmelse; min Plan var desuden at bruge nogen Tid ved Sabelfabrik, Krudtværk, samt i Metz og Strassburg, saa at jeg, ved at blive her omtrent to Maaneder eller

til henimod Foraarsøvelsernes Begyndelse, ikke kommer over den franske Grændse førend i Sommerens Løb. Er dette tidsnok eller skal jeg ile mere og kun gjøre, hvad jeg kan i den Tid, jeg bliver? For det allernaadigst tilstaaede Tillæg af 600 Rbd. til Reisen til St. Petersburg takker jeg allerunderdanigst. Sandsynligviis vil det være tilstrækkeligt for at komme derhen. Bliver mit Ophold langt, og skal jeg, som Ordren tyder paa, reise meget i Rusland, da maa jeg underdanigst gjøre Corpset opmærksom paa, at mit Gehalt vil blive utilstrækkeligt. Seer jeg tilbage paa de forløbne $2\frac{3}{4}$ Aar, i hvilke jeg har holdt nøie Regnskab over alle Udgifter, saa finder jeg, at jeg, uden at regne England og uden at regne Extratoure, har brugt circa 400 Rbd. mere aarlig end det fastsatte Tillæg af 800 Rbd., og dog har jeg levet tarvelig, ofte tarveligere, end jeg burde, og tarveligere, end det vil sømme sig i et halvciviliseret Land, hvor kun Rigdom og Rang giver Anseelse. Jeg har ogsaa hidtil levet i Lande, hvor jeg kjendte Sproget, og hvor jeg altsaa undgik den betydelige Udgift af en Leietjener, som vistnok i Rusland bliver nødvendig, idetmindste i nogen Tid. Jeg haaber, at disse Betragtninger, aftungne af den haarde Nødvendighed, vil foranledige Corpset til at gjøre itide allerunderdanigst Indstilling om, at mit aarlige Tillæg maa for Fremtiden blive forhøiet til 1200 Rbd. og at jeg, ifald jeg finder Reisemidlerne i Rusland dyrere, end jeg kan overkomme at betale heraf, maa blive berettiget til at føre dem til Regning, saaledes som det alt allernaadigst er tilladt mig med Hensyn til Hesteleie. Jeg er endda overbeviist om, at mine Udgifter ere ringe mod andre Officerer, som have været sendte til Rusland; det vilde maaske ogsaa være til Nytte, om jeg erholdt Majorscharakter; dog ønsker jeg ikke denne Charakter, om den kun kan tilstaaes mig, saalænge jeg er udenlands; isaafald vil jeg hellere prøve at slaae mig igjennem, saa godt jeg kan, med den Grad, jeg har.

Fra Samme til Samme.

(29. Marts 1836).

— — Fra Metz gaaer jeg til Strassburg, hvor jeg gjør et Ophold af nogle Dage for at see Skolen etc., herfra gaaer jeg til Berlin for at forskaffe mig anbefalinger til Rusland, hvilke vil være mig af den yderste Nødvendighed, især om jeg ikke kan haabe at blive bedre understøttet af den danske Legation, end jeg har været det paa flere Steder, men især her i Frankrig. Det er en Ting, hvorpaa jeg ikke noksom kan hendrage Corpsets Opmærksomhed, at den Behandling, man modtager fra sine Authoriteter, medens man er paa en Sendelse, jevnlig er den Maalestok, hvorefter de Fremmede behandle En, saalænge indtil et nøie personligt Bekjendtskab indtræder og hæver over alle Formaliteter. For Hans Majestæts allernaadigste Bestemmelse angaaende Tillægget af 400 Rbd. aarlig under mit Ophold i Rusland og Tilladelsen at holde en Tolk, beder jeg Corpset aflægge min allerunderdanigste Tak. Jeg har saa lidt Begreb om Beskaffenheden af den indre Communication i Rusland og dermed forbundne Udgifter, og de faa Reisesendes Beretninger derom ere saa forskjellige og saa ubestemte, at jeg slet ikke kan vide, hvorvidt jeg heraf kan udrede Udgiften til Befordringsmidlerne. Imidlertid vil det maaske være rigtigst først at skrive nærmere herom fra St. Petersburg. — — —

Fra Tscherning til hans Søster Sara.

Paris d. 30. Marts 1836.

— — Min Reise til Rusland kunde være god nok, naar der i den Carriere, jeg er i, eller i nogen Statscarriere stod en Fremtid aaben for mig, hvormed jeg kan være tjent, eller som kan være tjent med mig; men den giver mig intet Udbytte for den private Vei, jeg maa søge at aabne mig, saasntart jeg kommer saavidt, at jeg kan haabe at faae lidt Pension ved min Afgang,

om og kun for nogle Aar. At begynde ganske med bare Hænder, naar man er 40 Aar, er ikke let, der maa da idetmindste vindes den Styrke til, som Overbeviisningen om virkelig lidt Uret giver. 1838 har jeg 25 virkelige Tjenstaar som Officeer. Rusland kan maaske alligevel have sin Nytte: maaske kan det uvante Clima svække mig saameget, som behøves for at være pensionsberettiget; der er jo i den danske Armee kun Udsigter for Gratia-fressere, Drukkenbolte og Krøblinger! Man seer i Rusland Intet, Intet, eller man seer negative Ting, det er Negationen af det nærværende sociale Liv. Men Loddet er nu engang kastet, og jeg har til Valgsprog: „Frisk Mod, Antonius etc“. Mine franske Bekjendte lee, naar de høre om denne Reisen i militaire Undersøgelser for en lille ubetydelig Stat, der altid lod sig slaae og sluttede ydmyg Fred. — — —

Fra Opholdet i Holland og Belgien.

(August 1836—Marts 1837).

Af Tschernings Dagbog.

18 August. Haag. Hos Baron Selby fandt jeg den stedse uforandrede Velvillie. Forestillet Prinds Frederik, en ret smuk Mand, der kun synes lidt for lattermild. Han forsikkrede mig imidlertid om al mulig Understøttelse. Krigsministeren Baron Trip, en alvorlig og fornuftig Mand. D. 10de: Begyndt at læse noget Hollandsk. 21de afreist til Leiren ved Tilburg; præsenteret for Prindsen af Oranien.

24de: Kongens Fødselsdag. Der var Kirkegang for catholske Soldater, ingen anden Festlighed i Tilburg førend om Aftenen, da Raadhuset var lidt illumineret. I Leiren skal alle Officerer have spist sammen under aaben Himmel. Jeg tog først ud efter Bordet og fandt Alting i fuld Lystighed. Nogle Officerer havde en lille Streg.

Ved de forskjellige Batailloner vare forberedte forskjellige Lege, især Cocagnetraer. Det var især Grenadeerbataillonen, som udmærkede sig. Underofficerer og Mandskab vare udpyntede i de meest barokke Klædedragter: Skjorten udenover Klæderne, hvide Pantalons, Guldpapir og couleur Papir, Pap og Straa udgjorde Hovedbestanddelene. De meest phantastiske Personer fremkom paa denne Maade. Straaet gjorde især god Tjeneste; heraf var gjort Hatte, Epaulletter, ja hele Klædedragter. Ordens-tegn af alle Farver prangede i stor Mængde paa disse Carricaturdragter. Hvilken underlig Virkning at see de med Ordner behængte Chefer ligefor disse endnu mere behængte Carricaturchefer! Legene begyndte med Fægting og Hugning, der ingenlunde var mesterlig; man havde tilegnet sig den franske Fægtecuroisie, men ingenlunde den franske Fægtekunst. Herpaa fulgte Væddeløb, Fire og Fire løb ad Gangen, det sluttede med, at Fire løb med en Sæk om Benene, bundet oppe om Livet; de, der hoppede bedst paa eet Been, vandt i denne Strid. En egen Leg med at bide i ophængte, med Sirup indsmurte Brød fulgte derpaa; den morede kun et Øieblik og ækler senere. Man sluttede med at stikke til Ringen efter ophængte Vandbalier, der udgyde deres Indhold over den paa sin Vogn fremdragne Ridder, om han støder Landsen mod Brættet istedetfor i Hullet; Vognen er en lille Rullevogn, hvorpaa Ridderen sidder paa en Tønde og fører sin Stage mod Hullet. Denne Leg var meget underholdende og varede temmelig længe. Da den var endt, uddeeltes Priser, og der blev dandset. Der var fast ikke een af Omegnens Beboere tilstede og ikke een Pige til at dandse; de gamle Marquetentersker vare de eneste qvindelige Væsener, der rækkede Grenadererne Haanden. Officererne dandsede ikke. Ved min Ankomst blev jeg den gamle General van Geehn forestillet, en lille, lystig, fiirskaaren Mand med et Par smaa, ret spillende Øine: han havde en lille Pidsk, var saare fidel mod sine Offi-

cerer og fortalte meget om sine Felttog i Indien og sin Tapperhed mod Belgierne. Da jeg Kl. 9 forlod Leiren og gik den igjennem efter hele Længden, fandt jeg ingen Støi eller Larm, saaledes som man i Almindelighed maatte vente sig efter en saadan Dag. Af Soldater saae jeg ingen drukne.

23de. Spiste til Middag med General van Geehn i en af Restaurationerne, etableret bag Leiren. Han har gjort Krigene med paa Sydsøerne og mistet tre Fingre paa den høire Haand. Disse indiske Krige danne mange Officerer. Man fortalte, at der findes Folkeslag, som have gjort saa store industrielle Fremskridt, at de bearbejde Metallet, især Guld, med Smag og Færdighed, og dog endnu spise Næser, Ører og Læber af deres dræbte Fjender. Der findes flere Corps i hollandsk Tjeneste, hvilke have faste udelukkende Indlændere til Soldater; nogle faa Indlændere ere endog opavancerede til Officerer og gjøre god Tjeneste. Nogle af de indenlandske Fyrster stille ogsaa Hjælpecorps, armerede og indøvede paa europæisk. Guldet findes paa nogle af Øerne i Overflod: Borneo synes at besidde meget baade Guld og ædle Stene; man seer Folk bringe Guldet tiltorvs; de udstille det der i smaa Papirskasser og sælge det efter Vægt.

8 Septbr. Fandt hændelsesvis i et hollandsk Militairblad en Oversættelse af en Artikel, som jeg har givet til „Journal des sciences milit.“. Afskedsaudients hos Prindsen af Oranien, talte om Ubetydeligheder; hvornaar komme Prindsen til at turde tale Alvor med alvorlige Folk? — 10de afreist til Haag.

D. 14de afreist til Amsterdam. Havehusene langs Veien fra Haag tiltage stedse i Skjønhed, derimod er det meste af Veien fra Haarlem til Amsterdam stygt. Om Aftenen i Theatret i Amsterdam: Iflands Jægere paa Hollandsk, ikke synderlig godt udført i det Hele taget; Publicum tog Pathos ofte for Farce. Skuespilsalen er hverken meget stor eller beqvem, naar undtages Parterret,

der gaaer lige frem til Orchesteret; en Harlequinadeballet med nogle ikke ganske slette Decorationsforandringer og et taaleligt Dandseparti.

D. 15de med Trækjagt til Helder ad den store Canal. — — — Besaa (d. 16de) Verftet med Dokken, Magasiner og Værksteder, derefter Befæstningen ved Helder og Wilhelmsvord. Næste Dag maatte vi tilbage til Amsterdam ad samme Vei. Naaede og gik forbi alle de Skibe, som igaar gik gennem Slusen ind i Canalen. Mærkeligt, at Opmudringen skeer ved Haandarbeide: paa 14—15' Vand saae jeg Folk, der tog Sandet op med Ringspader og Poser, anbragte paa lange Stænger; een Mand stod paa Enden af hver Pram. Af Maskinemudderpramme saae jeg ingen i Brug, men vel nogle gamle Skrog liggende forløiede. — Regn næsten hele Dagen. Larmen paa Kermes var overordentlig iaften. I et Fjellebodstheater, hvor vi gik ind at see en Act af et Vrøvlestykke, var en Syngen og Skrigen mellem Acterne, saa man ikke hørte Ørenlyd; Orchesteret, hvori en ung Pige vilde lade sig høre paa Violin, maatte holde op aldeles. Brændeviinsflasken gik meget omkring. En ung Mand, der især nød og støiede, kom til at kaste op ganske pludselig, saa at Grove knap og nap undgik Strømmen. Kl. 12¹/₂ gik vi hjem, og længe efter hørte vi Støien; først Kl. 5 begyndte det at blive roligere. Pigerne dandse i Kreds paa Gaden, syngende gemene Viser: Ord, som ellers mangan af dem ikke vilde bringe over sin Mund, kom nu frem med den meest skingrende Lyd. De ere ofte lidt drukne; overstadige saae jeg ingen. Jeg fandt ikke et Dandsested, de maae være paa en anden Kant af Byen.

D. 18de, Søndag, brugte jeg til at gennemvandre Amsterdam. Der var især levende ved Amstelen, en annonceret Væddeløbsforestilling af Kunstberidere trak mange Mennesker ud til denne Kant, der desforuden er den behageligste ved Byen. Selv inde i Byen er her Spaseregange og Sommerforlystelsessteder: smaa Verts-

huse med Haver, benævnte Frydenlyst, Sorgenfri, Hvile, Hvide Udsigt etc. etc., findes her en heel Gade igjennem; Vauxhal er ogsaa her i Nærheden. Udsigten fra Amstelbroen er noget nær en af de smukkeste i Amsterdam. Ved at gaae hjem herfra kom jeg gjennem Jødequarteret. Handelen med Frugt og nedlagte Sager var her i fuld Gang; denne Handel med suur nedlagt Havefrugt findes intetsteds saa udbredt som i Amsterdam. En Mængde kogte Muslinger sælges ogsaa paa Gaden: de store stilles opslaaede til Skue. Der synes at findes en Deel Fattigdom blandt Jøderne, og ikke faa Fruentimmer bære Spor af liderlig Vandel. Markeds-Boutikerne vare lukkede den hele Dag, Aftenen var ogsaa temmelig rolig.

19de. Uagtet det var Blæstveir med Byger, gik vi Kl. 9 $\frac{1}{2}$ med Dampbaad til Zaandam, der er bygget om en Canal, hvis Vandniveau kun er et Par Fod under Gaden, og hvor en stor Deel Gader ere saaledes, at man kun tilfods eller i Baad kan komme til dem. Husene bære det hollandske Nethedspræg; men mange af dem have ogsaa de smagløse Forsiringer, som vise, at Formue og Dannelse have været paa forskjelligt Trin hos Byggherren. Den gamle Skibsbygningsindustri har saa ganske ophørt, at Ingen meer begriber, hvad der førte Peter den Store til dette Sted; forskjellige andre Industrigrene, deriblandt Oliemaling, Papirfabrication ved Vandkraft, Saugmøller ligeledes ved Vandkraft, ere traadte istedet. Her boe ogsaa en Deel Kjøbmænd etc., som søge deres Næring i Amsterdam. De mere formuende Fruentimmer, der vedblive at bære den nordhollandske Hovedpynt, have Pandestykket stærkt besat med ægte Stene. Peters Huus er Resten af et Tømmermandshuus fra de Dage; det egentlige Vaaningshuus er afbrudt og kun den Tilbygning blevet tilbage, hvori Peter boede; for at forhindre det fra ganske at falde sammen, hvortil det har gjort en god Begyndelse, har man bygget et Skuur derover. Saaledes som det nu er, giver det et meget slet Begreb

om, hvorledes Keiseren boede; thi det er i yderligt Forfald, Træet er mørknet, Malingen forsvundet, det er nu et Tiggerhuus, istedetfor at det dengang kan have været et net lille Logis for en ung Mand i Sommertiden. — Med Vogn til Brock; yderst uinteressant: en brolagt Fodstie, der fører til nogle Rækker meer eller mindre pyntede, meest ubetydelige Huse og langsmed Smaacanalerne liggende Haver. Var det en Bye, beboet af Landboere, da beundrede man dens Reenlighed og flittige Vedligeholdelse; men naar man hører, at her boer Folk, der have trukket sig tilbage fra Amsterdam med deres Formue, saa undres man, at de have forladt eet Morast for at søge et værre. Det største Huus er omgivet med en taalelig Have, hvorom man fortæller, at den koster Eieren flere tusende Gylden (Nogle sige 10,000) at holde vedlige. Hvilken Daarskab at betale saameget for saalidt! Hvormeget smukkere er det ved Amstelen! — — — Samfærdselen mellem Amsterdam og Omegn, saameget egnende sig for Dampfart, er endnu langt tilbage, omtrent som mellem Danmark og Sverrig.

20de. Besaae, hvad man i daglig Tale kalder Byens Mærkværdigheder: Kgl. Slot, Museet, de trende Kirker, Udstilling af seneste Kunstfrembringelser, Localet for Selskabet Felix Meriter og en passant Børsen og flere offentlige Bygninger. Som kongeligt Slot er dette Palais ikke saa smukt; thi dets oprindelige Bestemmelse stikker igjennem overalt, baade i Indretning og Udsiring. Man har endog tabt nogle af Skjønhederne ved Omdannelsen; saaledes har man, for at forandre den store Forsamlingssal, der saa at sige er Kronen paa hele den indvendige Deel, til en Dandsesal, maattet belægge det skjønnne Marmorgulv, hvori var indlagt Verdenskaart etc., med Plankegulv. — 21de: Verftet. Admiralen var ganske civil klædt paa sit Comptoir, et lille Værelse uden mindste Prætension. Tog meget artig imod os, lod forundret ved at høre, at vi have 6 Linieskibe, og fandt, at det var formeget. Der

danner sig i Holland vistnok en Mening for at holde sig udelukkende til de mindre Skibe, idetmindste til Finantsvæsenet ordner sig. — 22de: Søartilleriets Oplag. 23de tilbage til Haag.

28de: Støberiet. 10 Oktbr.: Værkstederne i Delft. 13de: begyndt Rappportskriveri. 17de: Generalstaternes Aabning. 19de: Frk. Selbys Bryllup. 25de: atter i Delft; seet Støberiet osv. 26de med Træskøite til Rotterdam; beseet Dampbaadsbyggeriet. 3—4 Novbr. i Leyden med Consul Falbe, besaae de naturhistoriske Samlinger, Antiksamlingen og Hr. Siebolts japanesiske, chinesiske, curiliske Samling.

7de. Bal hos Prinds Frederik. Uagtet han er Artillerichef, og jeg altsaa har været ham directe præsenteret, dog ingen Indbydelse. Man er i dette Land høflig mod min Regjering, men ikke imod mig.

11te. Her var idag stor Bevægelse i det saakaldte „Selskab“, la société, i Anledning af et Subscriptionsbal med Strauss Musik, som man vilde give. Lysten til at tilveiebringe en talrig Forsamling og Frygten for at faae Folk med, der ikke vare fornemme nok, vare i Kamp. Locallet var ogsaa en Torn, der stak: Theaterfoyeen lod sig faae for billig Pris; men den var besudlet ved, at der i samme af og til gives offentlige Baller. Her var Snak om at præsentrere Listerne paa Subscribenterne til Prindsehoffet etc. etc. Smaalig Fornemhed er en stor Jammer! — Efter en Deel Snak om Formaliteterne var Ballet da endelig d. 14de. Selskabet var meget lidt talrigt; Diplomaterne og de Par Fremmede udgjorde det største Antal, de engelske Diplomater vare der slet ikke. Prinds Fredrik var der hele Natten til Kl. 2; han dandsede een Vals med Frue Lottam. De unge Prindser vare begge hele Tiden tilstede og dandsede hver Dands. Af hele Garnisonen var kun een Officeer, som dandsede, af Oberofficerer var slet ingen tilstede. Tonen var uden Tvang, ret munter. Der savnedes Dandsende.

23de og 24de: Afskedsaudientsen. 27de afreist til Utrecht, 28de derfra til Amersfort; besaae den næste Dag Underofficeersskolen.

Kl. 1 d. 29de reiste jeg fra Amersfort. Henad Eftermiddagen voxte Vinden til en stærk Storm. Træer laae omblæste i Plantagerne i stor Mængde, Vandet, som stod over de fladere Landstrækninger, støvede for Vinden, Sandet, skjøndt fugtigt af den megen Regn, fløi i tykke Skyer, Tagene blæste ned, oftere var det, som om Vognen skulde blæse om, og paa eet Stykke nedad en Bakke, hvor Hestene kom temmelig i Fart, kom den virkelig udenfor Veien. Dog kom vi lykkelig til Broen over Yselen omtrent Kl. 4; men her maatte vi stoppe et Par Timer, Ingen turde passere Broen. Kl. mellem 6 og 7 blev der endelig forsøgt herpaa, og det lykkedes uden Vanskelighed; Broen var i et Ulave paa et Par Steder, men dog ikke værre, end at vi godt kom over. Vinden havde meget lagt sig. Da vi kom til Færgestedet ved Nimwegen, fandt vi alt Passagen ophørt siden flere Timer; Landingsbroen, som fører til Svingfærgen, var brudt. Der blev ringet, og efter en halv Times Tøven kom Baade. Man anstrengte sig; thi vi havde Posten med. Der var stor Disput mellem Baadsfolkene og ventende Passagerer: hine vilde ikke tage saamange i Baaden, disse vilde absolut med, især Fruentimmerne vare halsstarrige. Endelig kom nok en Baad, og vi kom i Gang. Det kneb for at komme til Færgen, der laae i Strømmen, Kl. 9 $\frac{1}{2}$ vare vi endelig velbeholdne i Nimwegen. Schnellposten var borte, Dampbaaden fra Rotterdam, som skulde komme Kl. 9, var udebleven. Man ventede Jobsposter fra alle Kanter; dog hindrede dette ikke Selskabet hos Høltermanns fra at leve lystig. Den 30te om Morgenen Kl. 8 kom endelig Dampbaaden og gik strax videre ad Dysseldorf; man meente at være der inden Torsdag Middag, altsaa indskibede jeg mig, regnende paa Torsdag Eftermiddag. Strømmen var stærkt imod, Skibet stærkt ladet, saa vi

naaede først Emmerich, det preussiske Toldsted, Kl. 4. Blev opholdt her i 2 à 3 Timer og fandt, efter at have gaaet et Stykke længer op, at Mørket var for stærkt til at gaae videre. Først Kl. 11—12 blev det klarere, og vi gik atter fremad. Under saadanne Standsninger, tildeels sikkert ogsaa for at udskibe Contraband, naaede vi endelig Dysseldorf d. 2 Decbr. om Morgen.

3 Decbr.: Billedgalleriet. — Dysseldorf er ikke gaaet frem i de senere Aar, den forekommer tom, øde, fattig, sammenlignet med de hollandske Byer, uagtet den tildeels er bedre bygget: den har noget ufuldent, saaledes som flere af de tyske Byer, der ere opblomstrede ved Hofindflydelse og have overskredet deres naturlige Udviklingskraft. Om Sommeren forføres man til at dømme langt gunstigere for de Behageligheder, som dens Spaseregange og i det Hele dens Omgivelser frembyde,

Udflugt til Elberfeld (Silketrykkeri) og Solingen (Klingsmedde). Videre over Aachen til Lüttich, hvortil ankommet d. 11 Decbr. 13de og følgende Dage i Støberiet. 17de: seet et stort Jernværk, som man er ifærd med at bringe i Gang. 19de: seet la Chartreuse, et sluttet Værk paa Høiderne udenfor Lüttich paa den høire Maasbred. 20de: Visit hos General Magnant, der fortalte, at Kronprindsen af Preussen ved Leiren ved Coblentz, da General Borstel forestillede tilstedeværende fremmede Officerer, ikke taledet et Ord til ham, hvorfor han den næste Dag sendte en Middagsindbydelse fra Prindsen tilbage. Der synes at herske langt mindre Animositet mod Hollænderne i Belgien end mod Belgierne i Holland; dog høres i Lüttich Intet, som tyder paa en Gjenforening. 22de: Artilleristalde og -caserner. 23de: Geværfabrik. 24de: Citadellet; Universitetet. D. 25de om Aftenen givet en Qvasi-Souper til de unge Mænd, som havde viist mig selskabelig Opmærksomhed. 26de afreist til Brüssel.

3 Januar 1837: paa Hofbal og forestillet for Kongen; en stor, ret smuk Mand, dog noget indolent i hans hele Udvortes; Dronningen er meget lille, Næsen er traadt ubehørig frem, hvilket ikke klæder hende vel. — 7de: Malergalleriet og Industrigalleriet. 8de: Arsenalet ved Jernveien. 9de: faaet Adgangstegn og Raad til at gaae til Lourain for at see Jernveiarbeidet. 13de: besøgt Artilleri-inspecteurs Bureau. 16de: Fængslerne i Vilvorden. 17de: den nye Militairskole.

D. 19de. Af en Major af Artilleriet hørt, at man søgte at bringe Militssoldaterne til at bruge deres Penge op i Klædningsstykker, saa at de blive forgjældede, for paa denne Maade at faae dem villigere til at tage Tjeneste paany. Hvilket skadeligt Misbrug!

23de: i Antwerpen. Jernveien er god, bedre end baade den manchesterske og den St. etienneske. Besaae Havnen. Antwerpens Skibsrigdom synes ikke stor, idetmindste ikke paa store Skibe. Naar man seer de endnu temmelig øde Omgivelser, begriber man ikke, at Antwerpen har blomstret saa overordentlig fra 1815 til 1830. Hvilken falsk Politik af Belgien at taale længer al den Kathalsen om Luxembourg, istedetfor at bringe dette Land ganske ud af Spørgsmaalet og lette Fredsslutningen paa alle mulige Maader, for at komme til at benytte deres fortræffelige Havn i Kap med London, Hamborg, Bremen og Rotterdam. Det var nu netop Tidspunctet at tilegne sig Caffehandelen paa Rhinen og i Schweiz. Hvad taber Belgien ikke i det Hele ved at lade den nuværende Halvkrig bestaae: Krigsmagten koster sikkert 11 Millioner mere end nødvendigt, og ligesaameget tabes ved at savne 30,000 Mands Arbeid i den kraftigste Alder. Naar Holland, det vil sige Folket i Holland, saae klart, at Freden var let at opnaae, saa maatte Regjeringen slutte; naar man borttog alle de Stridspuncter, hvorpaa Kongen hidtil hængte sin Hat, saa maatte han give efter, hvor fiffig han end er.

24de. Ved en Leietjener beseet Museet og de vigtigste Kirker, Cathedralen, St. Jaque og St. Paul. I faa Kirker findes en saadan Rigdom af Malerier af store Mestere som i disse. St. Jaque er næsten at betragte som et Malergallerie; den er desforuden overordentlig rig i Marmor og Billedhuggerarbeid. — Besøgte Constructionsarsenalet. — 25de: Citadellet. Tilbage til Brüssel ad Jernveien. Hofballet om Aftenen var langtfra ikke saa talrigt, derved behageligere, men mindre interessant. Kongen talte meget længe med mig, det vil sige relativt, et Par Minutter; det var kongelig Tale, lieux communs, om Lüttichs Geværfabriquer etc. etc.

D. 30te til L öwen for at undersøge Jernveisvæsnet. 2 Februar tilbage til Brüssel.

3die: seet Observatoriet. — 6te Aften var det sidste Hofbal, costumeret. Damerne vare udklædte i allehaande Dragter, meest fra Fortiden, med Luxus, nogle med Smag, ingen fremstillende Charactererne, hvis Klæder de bare; mange, idetmindste adskillige, bare Præget af den Omhu, hvormed man havde undgaaet at gjøre Udgifter og indrettet sit Toilette saa nær en almindelig Baldragt som mulig. Dronningen var klædt som Marie de Bourgogne, prægtig Dragt. Af Herrer var kun een i Noget, der lignede en særdeles Costumering, en lys Chocolate-Hofdragt; eller var det en virkelig Hofdragt? Man veed ikke mere at finde Rede heri, efterat den Galskab er i Gang, at en Mand for at være anstændig klædt skal være i en Kjortel fra Ludvig XV's Tid. Den hele Fest er mere løierlig end moersom. Latterligt at see en Dronning hentet ud af en Tragoedie og dandse Contredandse. En slig Dag inviteres Folk, som ikke ere præsenterede.

D. 7de om Aftenen paa en Maskerade i société de commerce, et sluttet Selskab; Billetten kostede 5 Fr, Fleertallet, selv af Fruentimmerne, vare umaskerede, og Hovedgjenstanden var Dandsen; som Maskerade var det Hele insipide. Besøgte, da jeg gik derfra, den store

Maskerade paa Theatret, den var noget talrigere end sidst, men insipide som Maskerade. Ikke engang den parisiske støiende Galskab findes her, hverken Intrige eller Galskab.

D. 14de afreist til Lüttich. 20de: Meddelelser om Brovæsenet. 21de: taget til Chandfontaine for at see en privat Fabrik for Bøsseløbsmedning, -boring og -slibning. Min Cabrioletkusk maa uden Tvivl have taget mig for en Hollænder; thi han ophørte ikke med at tale mod Revolutionen, forsikkre, at de fleste Folk ønskede Guillaume igjen, og at især Soldaterne vare misfornøiede for-medelst arbitrair Behandling af de ukyndige Officerer, ogsaa for den lange, ørkesløse Tjensttid. Flugten ved Hasselt omtalte han med dyb Foragt: Officererne forlod deres Folk, afskjar deres Knebelsbarter og stjal sig forklædte ind i Brüssel.

22de: Person spurgte mig, om jeg ikke troede, at den russiske Regjering brugte mine Efterretninger, om den ikke fik dem fra min Regjering. Det maa altsaa være en temmelig udbredt Mening.

23de til Charleroy, 24de til Chatelneau; besøgt en Dampmølle; Hovedindretningen er lig den lorentzenske paa Christianshavn. 15de tilbage i Brüssel. Naar man saaledes kjører over Waterloovaldpladsen, forekommer Terrainet meget fladt og lidet skikket til nogen Stilling. Man begriber ikke, hvorfor Napoleon ikke søgte at udstrække sig paa sin høire Flanke og omgaae, hvorved han tillige var kommet mellem Englænderne og Preusserne. Det maa være det slette Føre, som hindrede.

8 Marts til Antwerpen; Arsenalet. 10de til Gent. I Hotellet var man saa katholsk, at man ikke satte Kjød paa Bordet, saasom det var Fredag. Besaae Byen. D. 11te. Besøgte Fængslet; gik omkring med Arbeidsdirecteuren, en artig og meget fornuftig Mand, der siges at have seet dybt i den Sag, der beskjæftiger ham, og uden Fordom. Han meente, at som Forbedringsmiddel havde man endnu kun erholdt meget ringe Resultater;

den Orden, hvoraf man saae udvortes Tegn hos Fangerne, hersker ikke i deres Sjæl, den Afsondring og Taushed, hvori man meente at holde dem under Arbeidet, var tildeels indbildt. — — — Han var ganske overtydet om, at Samværen af Fangerne havde en saare skadelig Virkning, da de opmuntrede og underviste hverandre. I Preventionsfængslet troer han især, at det Onde udvikles; thi Fangerne ere for det meste ørkesløse og kunne ikke holdes i Ave. Han har bemærket, at de for Livstid eller paa meget lang Tid Inddømte ere lettest at holde i Ave; de lystre, fordi de vide, at Authoriteten længe kunne indflyde paa dem. Det er langt fra, at de, der begaae de groveste Forbrydelser, især Voldsgjerninger, Drab etc., ere de sletteste Mennesker; Smaatyvene ere de gjennemgaaende maadeligste, for hvem i Grunden ingen Forbedring er at haabe. Disse og flere Bemærkninger føre mig stedse mere til den Overbeviisning, at Forbedrings-systemet ikke kan komme igang, saalænge man vedbliver at inddømme paa bestemt Tid: enhver Dom bør gaae ud paa at bestemme Individets Stilling i Borgersamfundet fra fri aktiv Borger til Slave, kun en Kjendelse bør kunne hæve den engang nedsatte. — — — Det er alt meget vanskeligt at finde gode Opsynsmænd; heri bestaaer en af de store Vanskeligheder ved at indføre god Fængsels-disciplin. Hvorvidt det lykkes med de for kort Tid siden indførte Søstre til Qvindernes Bevogtning, vides endnu ikke. Fangernes Føde er ikke stærk: om Morgen en varmt Vand med lidt Melk (Brød uddeles for hele Dagen, Rugbrød), om Middagen Gemysesuppe med Gryn (tre Gange ugentlig et ringe Quantum Kjød), om Aftenen Kartofler. Fruentimmerne see trivelige ud ved denne Kost, Mændene ere magre og langt fra kraftige. Dødeligheden synes ikke stor. Spiritus gives efter Doctorens Ordre. — — — Fængslet, der alt er gammelt, er bygget efter en fortræffelig Plan. Administrationen har store Vanskeligheder

med en Opsigtscommission, bestaaende af dertil udnævnte Notabiliteter.

Om Eftermiddagen i Galehuset for Qvinder. Blev ført omkring af en meget smuk, temmelig ung, ganske velopdragen Søster. — — — Ere de ustyrlige, sættes de i en Art Gittercachotter. Straf behøves sjelden, ved Venlighed vindes det meste. Ved voldsomme Tilfælde har man Betjente til Hjelp. Der haves 200 Syge, hertil 15 Søstre, der desuden besørge et Fattigapothek. Ingen Arbeidstvang. De skjeldte tidt paa min Følgesøster.

12 Marts til Brügge. Stor og øde Bye. Hvad man saa tidt har fortalt mig om dens spanske Character, er feilt; maaske det Hele kommer af, at den er bygget med Gavlene til Gaden og har takkede Gavle, som alle Byer fra den Tid. Husene ere smaa, selv de, der tyde paa fornem Oprindelse. Kirkerne staae tilbage mod de andre belgiske Byer af lignende Størrelse. — — — Skjønndt Brügge vel er gaaet ligesaameget tilbage som Venedig, saa er Indtrykket dog ikke saa sørgeligt; thi her har aldrig hersket den udvortes Glands. Det synes characteristisk for alle Byer, der have spillet Rolle i Hanseperioden, at de have undgaaet at anlægge Capitaler i Bygninger: deres Princip er at leve i Nutiden og lade hver Generation sin Plage. Brügge som hele Flandern har tydeligen virket meget paa Danmarks Udvikling i det 15de, 16de og Begyndelsen af 17de Aarhundrede.

Over Lille, Douai („hvor jeg fandt mange nye Anlæg i disse mig bekjendte Egne; Alt vidner om Opkomst, om ikke just i denne Bye, saa dog i Omegnen“), Cambray og St. Quentin til Paris, hvor jeg ankom 17 Marts og strax tog fat paa min Rapport fra Belgien.

Brev fra Tscherning til hans Svoger Dalberg.

Haag d. 11. Octbr. 1836.

— — Det havde været min Hensigt at besøge Fabrikerne i Rhinegnen; men saa blev det for seent, drog

for længe hen, inden jeg kom til Holland. Det er nu min Hensigt at lægge min Vei herover til Brüssel; desværre bliver det saa seent paa Aaret, og Efteraaret er ikke meget lovende. Ofte kommer det mig for, som min Gaaen did er ganske overflødig; thi den derværende Fabrikflid hænger sammen med en Tilstand, der ikke er hos os. Jeg taler her ikke saameget om, hvad Naturriget giver, Jern, Kul etc., skjøndt ogsaa dette bør betragtes, idet den videre Forarbeidning af de raa Frembringelser fører Transporten over paa en høiere Værdi og sparer den for Affaldet, og saaledes giver i de fleste Tilfælde en reen Fordeel til Forarbeideren paa Stedet (han har imod sig Ukjendskab til de forskjellige Markeders sande Fornødenheder), men jeg taler om den politiske Tilstand, som dette har medført. Paa alle Steder, hvor Naturen leverede Materialet, blev Absurditeten for stor, naar man prøvede at indskrænke Forarbeidningsretten til enkelte Steder, en fri Forarbeidningsret paatvang sig, Kjøbstæderne udviklede sig, netop fordi Landet udviklede sig, og dette, fordi enhver Kraft kunde gjøre sig gjeldende ved Arbeid, det hedder realisere sig i Capital. Hvor jeg hidtil har truffet en blomstrende Industri, der har jeg fundet Landboet berettiget til at bruge sit Legem til Haandværk saagodtsom til Agerbrug; intetsteds har jeg seet afcirklede Communer med Industri og Haandværksvæsen. I England, hvor saa ofte Industrien er blevet fremstillet som spærret inde i store Fabrikhuse og store Stæder, er det Modsatte Tilfældet: den ivrigste Husflid, den meest udbredte Arbeidsvirksomhed findes ved Siden af de store Fabrikker. Ved Scheffield og Birmingham gjøres det meste simple og Godtkjøbsarbeide paa Landet, fast alle Gafler; her slibes, her poleres, her afsmeddes etc. I Glasgow findes en Mængde Haandvæve endnu i Gang, og en Mængde Garn sendes til Irland for at væves. Ved Wolwerhampton findes Smedde forhaanden, den ene ved Siden af den anden, og Landsbyen leverer ofte mere

end Byen. Manchester er ikke ene, her ere alle omliggende Landsbyer i fuld Concurrence med Hovedpladsen. Saaledes er det, hvor man vender, og hvor man dreier sig. I Schweitz, i Frankrig, i Rhinlandene, i Holland; Byer blive Landsbyer, Landsbyer Byer, om jeg nu seer herpaa fra Morgen til Aften, faaer jeg ikke vort gode Landsmandskab og især vor fortræffelige og høitelskede Regjering til at gjøre det. Den fortæller mig strax, at i Preussen, hvor Alt dog er pays de cocagne, begynder man at ophæve Haandværksfriheden, ja der forbyder man ogsaa Jøderne at tage christne Navne, saa skal vi rette os efter dette Riges Gjøren og Laden, saa gjør vi meget dumt Tøi. Saalænge vi blive staaende ved denne absurde Afsondring, gaaer vi ikke fremad, om jeg saa fandt ud at smedde Klinger og gjøre Sabler saa godt og saa billigt som Solingerne. Soldaterfrihed, Kjøbstadsret, Kongekjerlighed, Finantsdeficit, Dannebrog, Oldenburg, Øresundstold og Kammerraader, Cancelliraader etc. etc., der ere Hindringerne for industriel Udvikling. Alt det Øvrige er Smaating derimod. Det er mig kjært, at Du finder Stændernes provindsielle Tilværelse lang og tidspildende, c'est déjà tant de gagné. Naar Du nu faaer seet (og naar jeg siger „Du“, saa mener jeg igrunden „I, mine kjære og elskede, men politisk indifferente Landsmænd“), at lige indtil Pølseendens Rosin, jeg mener Petitionen om at faae et mindre Deficit, om det var muligt, bliver uden Følge, eller at man i det Høieste samler nogle af den bedste Verdens meest candidiske Mænd, som ved denne særdeles Naade blive meer candidiske og opfyldte med inderlig Kjerlighed til Fredrik VI, den fredegode, de Venders og Gothers, Fortaber af Flaaden og af Norge, og af Nørre Qvarteer etc., for at overbevise sig om den virkelig lykkelige Finantsstilling i det lykkeligste Land, der besidder en Ørsted og ikke har fordømt David, men derimod har, jeg veed ikke hvor mange, lykkelige Kæmnere ved Øresundstold og Dampbaad saavel til Kiel som til Lybek og Stettin,

— naar I faae alt dette at see, saa haaber jeg, man hengenst finder, at det tillige havde været ganske ønskeligt, om dette Landet af Landsfaderen ifølge egen Indskydelse saa naadigen skjænkede raadgivende Institut dog havde faaet et Gran af en Villie, for at det lig Mennesket besad Evnen til at skjelne mellem Godt og Ondt, ogsaa var istand til at vælge det Gode og skye det Onde og ikke idelig skulde være fordømt til at være en kongelig allernaadigst Sukkermandelsfabrik. Men der skal Tid til Alting i Verden og altsaa ogsaa til at faae den Overbeviisning, at man ikke under Danmarks Bøgeskove, paa den sølvbekrandsede Øe i de sorte Vover og hyllet i Dannebrog fra Top til Taa mere end i alle andre Lande helbreder financielle og administrative Krebsskader med allerunderdanigste Sukkermandler; tvertimod de fortæres roligen som en ganske lækker Desert. Det er mig næsten ikke mere muligt at skrive alvorlig over denne Materie, saa alvorlig og sørgelig den i Grunden er. Det er herved som med alle Skuespil, især de høittravende: føre de os udover Illusionens Grændser, saa staaer Farcen alene tilbage, og Mellemgulvet rystes af Lyst istedetfor af Smerte. Hvad er det heldigt ikke at være blevet en Regjeringsmand i Danmark! — — —

Brüssel d. 1. Jan. 1837.

Kjære Sara!

— — Min Fødselsdag gik over, uden at jeg tænkte paa den; først den 14de tænkte jeg paa den 12te; desværre tænker den paa mig; thi den gjør mig aarlig ældre. Man vil nødig ældes, og dog hvorfor ikke, naar man ikke mere kan see Nyttens af at leve? Du ønsker mig tillykke, at jeg er blevet udenfor den store Ordensuddeling, og godt er det virkelig at vedblive fri, det vil sige saa fri, som jeg i min Stilling kan være. Det har iøvrigt glædet mig at see mig hædret i mine Gjæringer; thi de Officerer i Artillericorpsset, som ere gjorte til Riddere, ere

netop de, som ved mit Forslag — bliver mellem os — vare satte i Commissionen for de faste Skoler, de have virket efter Instructioner, som jeg havde givet Concepterne til (jeg har dem endnu i mine Papirer), og deres hele Virksomhed har begyndt ved den Impuls, jeg har givet; stort udenfor den er de nok ikke kommet, eller rettere, de er ikke kommet saa langt, men de have viist en stor Vedholdenhed i at plukke og plukke ved Sagen den hele Tid igjennem, hvilken Fortjeneste de især skyldte til E. Bruun, som unægtelig besidder en umaadelig Udholdenhed. Gid Naaden, der har lyst over deres Personer, maa skinne klart over deres Gjerninger, saa oplever jeg endnu at see en Stump meer realiseret af de Planer, jeg i den Tid søgte at sætte igjennem. — —

Naar man seer det store Opsving, hvori Alting er i dette Land, og tænker paa, hvordan det gaaer hos os, da sukker man. Det er ikke den herskende Luxus, som frister mig, den Pynten og Ziren, tvertimod det er mig snarere modbydeligt at høre tale om, hvorledes en fornuftig Mands Handsker sade, nei men det er den Fremadstræben, det dristige Haab, som giver sig tilkjende, det er den Villiefrihed, som yttre sig i Handlinger. Igrunden er jeg for god Patriot; thi for længe siden burde jeg benyttet den Leilighed, som meer end een Gang frembød sig til at finde Ansættelse udenfor mit Fædreland; men hvergang tænker jeg: Du har lovet at staae ved dine Meninger og dine Venner, Du bør ikke være den, som svigter for den personlige Fordeels Skyld. Jeg undgaaer endog at slutte mig ret nøie til Nogen i Udlandet, for at Fristelsen ikke skal blive for stor. Tidt siger jeg mig: Daare, Du er, at kaste din Nutid bort for en uvis Fremtid, dog gjør jeg det og kan ikke gjøre anderledes*). —

*) I et senere Brev til samme Søster fra Brüssel (af 6 Marts 1837) skriver han: „Imellem os, men ganske mellem os, kan jeg fortælle Dig, at man trækker i mig paa alle Kanter for at over-

Af Tschernings politiske Optegnelser.

I Belgien kom jeg i nærmere Berøring med flere af de Mænd, som søgte at hæve Virksomheden ved Hjælp af Actieforeninger. Det største Antal var fuldt saameget sat i Gang for at omsætte Actierne som for at bringe noget Godt ud af Forretningen; men mange Forretninger bleve bragte i Gang herved, og mange duelige Forretningsmænd udviklede sig som Bestyrere. De greb saa at sige Enhver i Flugten for at drage ham ind i Spidsen for slige Forretninger, hos hvem de troede at finde et nogenlunde brugbart Stof, og om hvem de troede, at der lod sig danne det behørigte tiltrækkende Skin. Det fra 1830 hidrørende politiske Røre og det industrielle Actierøre vare paa den besynderligste Maade blandede med hverandre, de samme Mænd vare de meest indgribende i begge Retninger. Her var aabenbart et af Frihedens Skjærtraadt frem i Overfladen: Adgangen og den deraf udviklede Lyst til at benytte den offentlige Indflydelse til at tjene den private Fordeel. De industrielle Actieforetagender og Bankactieforetagender bleve bragte paa den besynderligste Maade i Forbindelse med hinanden, de samme Mænd vare i nøie Forbindelser med begge Arter Instituter. Bankerne skaffede Penge for Actierne, indtil de lidt efter lidt gled over i Andres Hænder, de gav Midler til at betale Renter af Actierne, førend Anlæggene endnu vare færdige, i hvert Tilfælde førend de gave Udbytte, de gav Penge for de saakaldte industrielle Actier, de, som de Mænd havde faaet for deres Fortje-

tale mig til at overtage Bestyrelsen af et stort industrielt Foretagende, lover Guld og grønne Skove; hidtil har jeg kun meget lidt gaaet ind derpaa, veed ikke heller ret, hvad det gjælder om. Jeg skal endnu imorgen, før jeg reiser, have en Sammenkomst med Hovedmanden; men antager halvt, at jeg ikke vil gaae ind paa Noget. Det er en Galskab hos mig at troe, at jeg kan blive mit eget Land til Nytte; men det er netop Galskabens Kjendetegn, at den kan beherske Fornuften.“

neste, som havde bragt Actieforetaget i Bevægelse. Forstand paa Bankiervæsen havde alt udviklet sig fra den Tid, Belgien var forbunden med Holland. Kong Wilhelm den 1ste var selv en dygtig Pengemand og søgte at fremme og udvikle et dygtigt Bankvæsen. Da en af hans Riges Forlegenheder hidrørte fra en meget bebyrdende hollandsk Gjæld, saa trængtes saameget mere hertil. Et yderligere Stød var givet ved, at man havde begyndt Anlægget af et hele Landet omfattende Jernbanenet, hvorved en stor Foretagelsesaaend havde faaet Næring og de indre Forbindelser bleve saa betydelig lettede. Alt i England havde jeg faaet Blikket aabnet for Betydningen af dette indre Forbindelsesmiddel; men først i Belgien begreb jeg, hvorledes det lod sig anpasse paa Danmark. Den Idee gjærede fra hiin Tid hos mig at føre en Stambane gennem Halvøen, fra Altona til Viborg, og to tvers, fra Glückstadt til Neustadt og fra Lillebelt til et passende Sted med nogenlunde dybt Vand paa Vestkysten. — Saavel i Belgien som i Holland blev jeg bestyrket i min fra Hjemmet medbragte Erkjendelse, at Jorddrottesystemet ikke passede med de borgerlige Forhold, som efterhaanden udviklede sig over hele Europa, som Følgen af den store franske Revolution, ligesom om Skadeligheden af at binde Haandværk og Industri til Kjøbstaden. Det smaa Landbrug og forskjellige Haandværksgrene rækkede hverandre ypperlig Haanden i disse stærkt befolkede Lande.

Ligesom Belgien havde faaet et Opsving ved Adskillelsen, havde Holland ogsaa. Fra mit Ophold i Holland var jeg bleven befæstet i den Erkjendelse, at medens det kan være tvivlsomt, hvorvidt Kongemagten kan være den nyttigste som Statsstyrelse, saa trænge de underordnede Afdelinger til en i mange Retninger uafhængig Styrelse fra Centralmagten. Denne, betroet til Keiser, Konge, Præsident, maa være myndig, i flere Tilfælde, navnlig ydre Forhold, dictatorisk; i de underordnede Forhold er ikke den samme Nødvendighed forhaanden. Sagerne kunne her,

om jeg maa bruge dette Udtryk, afgjøres i Vennevold. Den Maade, hvorpaa den almindelige Værnepligt blev gjort Fyldest, giver et stort Exempel herpaa. Antallet af det Mandskab, der aarlig skulde stilles til Hæren, blev ansat i Forhold til Folketallet og fordeelt paa Communerne. Disse vare selv berettigede til at levere dem ved at beskatte sig og hverve Frivillige eller ved Lodtrækning. I Bycommunerne, især de velhavende, var Frivilligheden (Hvervingen) den almindelige Vei, i Landcommunerne derimod Lodtrækning. Der blev da ved Beskatning udskrevet et Beløb, som ansaaes passende; naar Loddet var trukket, saa fik hver af dem, Loddet havde truffet, sin Sum og var nu berettiget, ved at forøge Summen, at formaae en Anden til at gaae i sit Sted. De, som ikke paa denne Maade bleve indlemmede i den staaende Hær, gennemgik ved Hjemmet en kort Øvelse, bleve indordnede i Rammen og forpligtede til Udrykning som Milit. — I mange andre Retninger viste sig den Fordeel, det frie Communeliv medførte. Det havde udøvet en gavnlig Indflydelse paa det hele Folk, der derved havde vundet en ikke ringe Grad af Selvvirksomhed, afpasset efter den stedlige Trang og de stedlige Midler.

Fra det andet Ophold i Frankrig.

(Marts—December 1837).

Af Tschernings Dagbog.

27 Marts. Corréare forsikkrede mig, at min Artikkel ifjor havde tiltrukket sig selv Civiles Opmærksomhed. Er det Sandhed eller Smiger?

28de. Om Morgenen Kl. 4 $\frac{1}{2}$ kom en Politicommis-sair i mit Værelse for at visitere; gjorde Visit i hele Hotellet. Skrevet til Politipræfecten og klaget.

4 April om Aftenen hos Pernettys. Traf her Lamartine, smuk Mand, men uden politisk Betydning, Drømmer

og vist forfængelig; net Selskabsmand iøvrigt. Hvorfor har den store Digter villet være en lille Politiker?

5te. Den Deputerede Portalis pralede af, hvorledes man i Kamret havde vedligeholdt séancer mod Dupins Ønske, ved stedse at kalde de i Sidesalene Bortrømte tilbage, naar Kamret ophørte at være fuldtalligt. Han blev skamfuld, da jeg bebreidede ham det Anstødelige og Usandfærdige i denne Fremfærd. Man begynder at føle, at Feilen ligger i Kamrets Uformuenhed til at danne en Overbeviisningsmajoritet. Uoverensstemmelse mellem Institutionerne udgjør hele Ulykken; derpaa kan smaa Midler ikke raade Bod.

10de. Skrevet til Politipræfecten*) og gjort ham opmærksom paa, at Commissairen i sin Nattevisit har overtraadt sin Pligt; ladet ham føle, hvad Paris kan tabe.

13—16 April. Arbeidet fast alle Dage for General Cubière. Han vil have Oplysninger om forskellige Armeer, vil være Minister og vælger derfor at bringe en Organisation i Forslag, noget begrundet paa mit System. — Resten af April arbeidet noget hjemme.

*) Denne havde d. 31 Marts sendt T. følgende Svar paa hans ovennævnte Klage: „Min Herre, jeg har modtaget det Brev, som De har gjort mig den Ære at tilskrive mig i Anledning af den Undersøgelse, som har fundet Sted d. 28 dennes i det Hotel garni, hvor De logerer. Jeg beklager meget, at Udførelsen af denne Forholdsregel har voldt Dem nogle Ubehageligheder; men den var nødvendig og har fundet Sted i Overensstemmelse med Loven. Min Administration var ifærd med at efterspore nogle Ugjerningsmænd; en Oplysning, jeg havde faaet, angav, at en af dem var i Hotellet Rue St. Anne Nr. 31. Der var da Anledning til at undersøge Huset nøiagtigt, spørge enhver af Beboerne om hans Navn og forlange hans Pas fremviist. Dette er det, som har fundet Sted efter mine Ordre. Politicommissairen, hvem Undersøgelsen har været overdraget, har ikke gjort Mere. Jeg iler, min Herre, med at give Dem denne Forklaring og udtaler paany min Beklagelse af den Kjedsommelighed, som den omtalte Forholdsregel har kunnet foraarsage Dem. Modtag osv.“

9 Mai. Havt Besøg af Vicomte Portalis. Han lod især til at interessere sig for vor Tronarvings Beskaffenhed: er det sandt, at man har Giftermaalsprojecter med ham og med en fransk Prindsesse?

8—19 Mai. Copiering af Raketforsøg. 29de: Skydeøvelser i Vincennes med de nye Rifler.

30te. Forestillet Koss (vor Gesandt), at han ikke maatte forsømme at tage mig med ved Hoffet, hvor dette lod sig gjøre, i Anledning af Festlighederne. Han forsikkrede mig, at jeg var ganske paa Afveie, om jeg troede, at han ikke havde særdeles Agtelse og særdeles Omsorg for mig.

31te. Damerne ere meget misfornøiede med Udsigterne til at faae en protestantisk Dronning; hvor man kommer, skjelde de derover, hver paa sin Maade. — Man handler om Fred med Abdel-Kader i det Haab at komme til endelig Afslutning. Han tilbyder Tribut af Oxer, Faar og lignende Gjenstande; men Formen, hvori han anerkjender Kongen af Frankrig, synes mere at tyde paa, at han antager Kongen mere for Konge af Frankrig, end for Konge i det Algierske. Han har i sine tidligere Fredsunderhandlinger forlangt at ægte en fransk Kone.

1 Juny. Henne for at see Grimpées Maskine til at gjøre Bøsseskjæfter. Gjorde alskens Vanskeligheder. For Øjeblikket beskjæftiger han sig med at sikkre det stemplede Papir mod Vaskning og at hindre Falsum i Skrift. Vi saae forskjellige slaaende Exempler, hvorledes et Brev, en Seddel, et Document, skrevet med almindeligt Blæk, kan, formedelst Vaskning, bruges til at gjøre Vexler, Underskrifter in blanco etc. af. Projectet ved nærværende Papir er at give hele Papiret en fin Grund, blandet af almindeligt Blæk og Bogtrykker-Blæk, dannende fine og regelmæssige Former, saa at den kun kan tilveiebringes ved den nøiagtigste Trykning med de complete Plader; enhver Vaskning vil virke paa Grunden som paa Skriften og gjøre Papiret ubrugeligt for Fremtiden. Han

ønsker at gjøre denne Opfindelse gjeldende i flere Lande; herom vilde han tale med mig.

7de. Publicum samler sig hver Aften i Tuillierhaven for at see Kongen og den nye Hertuginde træde et Øieblik frem paa Balconen, hvor da de nærmest Staaende hilse med et Vivat, de Andre see efter Hertuginde Udseende og Klæder. 11te: Revue, Hestevæddeløb og Fyrværkerie i Versailles. 14de: Besøgt Champ de Mars for at see, hvorledes Castellet, som skulde bombarderes, var indrettet. Det er gjort af malet Lærred, udstrammet paa et Trægestalt og givet Form af et gammelt Slot. En virkelig Theaterdecoration, meget godt malet, saa at man paa flere hundrede Skridt endnu tvivler, om det er Muur eller Maling. En stor Halvkreds var mærket rundt omkring, indenfor den skal Angrebsfyrværkeriet staae. — Saae en Aften Fyrværkeriet fra Høiden ved Chaillot. Et herligt Syn var den hele Menneskemasse, samlet for at beskue, og Begyndelsen af Illuminationen af de offentlige Bygninger. Fyrværkeriet selv, som havde adskillige smukke Momenter, var for langtrukket og eensformigt. Slutningsmomentet var ikke heldigt: Bouquetten var smuk, men gav ikke Støi nok, der manglede nogle gode simple Raketter imellem. Belysningen, der forestillede Brand under Beleiringen, lykkedes godt, men den endelige Brand med Fontainer i Vandfald gjorde kun ringe Effect. Til Trængselen paa Marspladsen mærkede vi Intet. 19de. Om Aftenen for at see hôtel de ville og Grevepladsen; men Gaderne vare spærrede af Gensdarmer, og paa de tilstødende Broer og Quaier var Folketrængselen for stor til, at man kunde faae en god Plads for at see. Hængebroerne vare afspærrede. Vognrækken med Balgjæster strækkede sig endnu Kl. 9 $\frac{1}{2}$ til Louvre. 22de. Nationalgardebald i den store Opera. Skjøndt jeg kom ind i Salen Kl. 8 $\frac{1}{4}$, og der først var aabnet Kl. 8, fandt jeg den saa fuld, som den burde været for ikke at være overfyldt; dog blev Folk ved at komme, og Kl. 9 stod man presset

i hele Salen, alle Loger vare overfyldte og Mange stode i Corridorer og paa Trapper. Salen var prægtig oplyst, Pillerne ved Logerne decorerede med Faner og Indskrift for hver Legion, Scenen selv omgivet med en Decoration, hvilken ikke var heldig valgt: den forestillede en Colonnade med Have bagved, men overfyldt med grønne Farver og derved absorberende Lyset. Balustraden for den kongelige Familie var i Midten af 1ste Etage med Nedstigning til Parterret. Kongen lod vente noget længe paa sig, han kom først lidt efter 10. Ved Indtrædelsen modtoges han af en roulement de tambours (Trommerne midt i Salen), dernæst et almindeligt og vedholdende Vivat og saa Musik fra Midten af øverste Logerække, hvor et Musikcorps af blæsende Instrumenter var anbragt. Man gav et Potpourri af Marseillaise, Parisienne etc. etc.; efter dette fulgte fra Orchesteret i Salens Bagside en Ouverture til Sangen, som Duprez i Nationalgarde-Uniform sang Solo og et Chor af Nationalgardister sang fra en Balustrade i Salens Midte. Virkningen af alt dette var fortræffelig. Efter Sangen fulgte atter jublende Bifald. Det var en Storm af Vivats. Kongen reiste sig og hilste i alle Retninger. Dronningen, som fik sit særskilte Vivat med stor Enthusiasme, var meget rørt. For Hertuginde gik det ret godt, Hertugen fik kun lidt: Allusionen til hans Krigerhæder bragte en øieblikkelig Standsning tilveie i Jublen. Efterat denne Modtagelsesscene var tilende, dandsedes Cadriller af de kongelige Prindsere og Prindsesser med Nationalgardens Notabiliteter af Herrer og Fruer. Efter Dandsen gik Kongen og den kongelige Familie Salen engang rundt, blev endnu et Par Dandse over og gik saa bort Kl. 11½ omtrent. Ballet tog nu en anden Character, der dandsedes og spistes Iis. Kl. 4 gik jeg bort; Selskabet var tyndt eller dog meget tyndere. Det er den smukkeste Fest, jeg har seet af denne Art.

11 July. Undersøgelser om Asphaltlægning af Fortoug. 13de. Hos Grimpée for at see hans Papir mod

Forfalskning. 27de: med General Oudinot paa la Villette Canalen, hvor der prøvedes en af de saakaldte engelske Flyingboats.

29de. Trods det regnfulde Veir gik dog Fiskerstikningen paa Seinen for sig. Tilskuerne af den ganske lave Folkeklasse udeblev ikke, af beaumonde var kun en ringe Mængde tilstede, de kunde ogsaa kun slet see. Det har tilfældes med Hestevæddeløb, at der er for lange Melletrum, hvor Intet skeer. Efterat det har ophørt at være en indøvet Folkeleg, savnes gode Fægtere. — Fyrværkeriet var af en egen Art, Blanding af Theaterild og Luftfyrværk. Paa Seinen vare Baade med farvede Lamper, og paa Baadene afbrændtes af og til Fyr af forskjellige Farver, som belyste paa forskjellig Maade de omgivende Gjenstande, Broer, Huse etc. Langs Quai d'Orsay foran det nye Palais vare Tribunerne, som om Formiddagen havde tjent til at see Fiskerstikningen, stærkt behængt med farvede Lamper; Farverne traadte meget klare frem; thi Lamperne eller Lygterne vare overtrukne med klart farvet Tøi eller tyndt Papir. Dette tager sig bedre ud end farvet Glas, hvorigjennem man altid seer Flammerne. Paa pont de la concorde var opstillet en Decoration, forestillende en Bygningsfaçade eller noget Lignende. Fra Skibene kastedes af og til Stjerner, Vandsværmere og lignende Gjenstande. (For langsomt og med for store Melletrum). Da dette Forspil havde varet nogen Tid, gaves Signal fra Tuillerierne ved 3 Raketter til det egentlige Fyrværkeris Begyndelse. Jeg saae Kongen med Vindlyset i Haanden, men jeg saae ham ikke tænde; hvis han gjorde, da gik der en skjult Ledeild fra Vinduet ned til Raketbukken. Efter Signalet fulgte, blandet med en fortsat Illumination, Luftfyrværk, Raketter, pots-à-feu, Lystkugler, tre smaa Balloner med Fyrværk, romanske Lys, Fontaineild etc. Slutningen en rig Bouquet.

30 July—4 Sept. Udflugt til England (om Gevær-

kjøb osv.; Parlamentsvalg) og Belgien (Brüssel, Jernveien ved Louvain, Leiren).

4 Sept. skrev til General Cubière for at erholde Ansættelse ved Constantinetoget.

15de: atter søgt et Par Steder for at finde Udgiver til min Piece om Doctrinaire og Frankriges Udvikling. Man forlanger ikke at see Manuscriptet.

26—28 Sept.: Leiren i Compiègne.

19 Octbr.: Frederiksens*) Bryllup. Jeg blev forhindret i at komme tidsnok paa Mairiet for at indskrives som Vidne. Der var mange Par; alt som det ene var smeddet sammen, kom det andet frem. Ceremonien bestaaer alene i Oplæsning af Aktstykkerne.

21de Octbr.: Stemningen begynder at blive ængstelig angaaende Constantine. 23de: Telegraphetterretning om Constantines Erobring; den lod just ikke til at gjøre et dybt Indtryk. Ved alle disse Historier er en Seir en ringe Fordeel og en Slappe et stort Tab for Regjeringen. — Blev hentet til gamle Heiberg, der phantaserede og fortalte, at han maatte reise hjem, da hans Pension skulde fratages ham; det lykkedes mig foreløbig at berolige ham.

31te kom Meza's. Tilbragt de følgende Dage med dem, søgt Værelser for dem osv. — 8 Novbr. med Feilberg og Nielsen**) beseet Militairbageriet. Derefter seet den nye Mallepostvogn.

15de: afreist til St. Quentin; derfra over Lille, Valenciennes, Brüssel, Luxembourg, Metz til Frankfurt; ankommet i Begyndelsen af Decbr. 1837.

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

Paris d. 19. April 1837.

Ja ganske vist, kjære Sara, skal vi finde Leilighed,

*) Fineerskjærer, Bankdirektør F.

**) Den senere bekendte Franskbager Nielsen, der har indlagt sig saa store Fortjenester af Fintbrødbageriet osv. hos os.

at Du kan besøge mig, ifald jeg sætter mig ned i Udlandet; men det er meget uvist; thi jeg føler ikke ret noget Kald dertil og har indtil Dato vel gjort mere derimod end derfor; dog har jeg lovet at tage alle Vilkaar i nærmere Overveielse, naar Vedkommende selv komme til en endelig Beslutning. Den nærværende Handels-crisis hemmer imidlertid noget det belgiske noget overstore Mod; derfor har jeg i den sidste Tid Intet hørt om denne Sag. Vilde jeg reise til Belgien, fandt jeg strax Plads; men da jeg ikke er overdreven begjærlig, saa vil jeg hellere, man søger mig. Owen vil altid, jeg skal være noget Stort; det gaaer ham som en Deel af mine Bekjendte her, der ikke kan troe, at Regjeringen lader mig reise omkring for Løier, spørger bestandig, hvorfor man ikke lader mig avancere og paastaaer, at man maa have til Hensigt at gjøre mig til Krigsminister: „impossible, cela n'a pas de bon sens“, siger de, saa ofte jeg fortæller, at jeg sandsynlig vedbliver at være Capitain endnu i 20 Aar, og at jeg høist kommer til at være Medlem af en Commission, hvis Raad man ikke følger. — — — Jeg bliver her i Paris indtil videre. Jeg har nemlig faaet Ordre fra Corpset at forblive i Paris eller i det Hele i Frankrig; hvorfor, veed jeg ikke; men jeg er nu engang vant til at lade mig rulle som en Bolt, man sparker til i Soutspil. Det maa komme Mangé underlig for at see mig i denne uafbrudte Passivitet; men Hemmeligheden af den hele Gaade er, at jeg klarligen seer, Øieblikket til Aktivitet er ikke forhaanden, og at jeg gjør visest i at blive i Reserven og nøies med at gjøre demonstrative Bevægelser. I Grunden er det ret heldigt, at man hjemme har forbudt mig at skrive; derved har jeg den bedste Anledning til at tie, og skrev jeg nu, saa maatte jeg fordærve det med Venner og Fjender ligemeget; thi vanskeligst er det at sige, hvem der handler forkertest. Dersom Kongen dør, som er rimeligt, siden alle Folk dør, men ikke vist, siden han, saa gammel som han er,

lever op igjen efter saa svær en Sygdom, saa faae vi see, om det gode danske Landsmandsskab vedbliver i den bestaaende Kjerlighedsmonomani, om den er arvelig til Ære og Fornøielse for den oldenborgske Stamme, denne Green af det gamle Skjoldunge-Træe, der groer i Sjølund i Dannebrogens kjølede Skygger, beflugtet af det sorte Codanias befrugtende Taager, — Du seer, jeg har min patriotiske Catechismus vel inde, — eller om den kun er personlig til Fordeel for den Fredegode, Eiegode etc. etc., som nu regjerer. Saalænge en Monoman er i sin Paroxysme, kan det ikke nytte at bekjempe hans vrang Ideer, og saaledes gaaer det med vort Dannerfolk midt i det sortladne Hav. Kort efter 1830 havde en udvortes Rystelse vækket lidt, og man tog villig lidt Medicin; men saa sang Fredegode sin raadgivende provindsialstænderske Vuggevise, og baus, der kom Kjerlighedsforvirringen frem igjen. Det var i Grunden et Held at blive sendt ud af Landet i det Øieblik; Skade kun, at jeg er 10 Aar for gammel. See der seer Du meer af mine Tankers Gang, end nogen Anden saae endnu og skal see indtil videre, medmindre de kunne see det selv, det skal være dem tilladt. En attendant laver jeg paa et Scandinavien, som faaer flere og flere politiske Venner. For det Første kunne de confoederes. — — —

Paris d. 13. Juny 1837.

Kjære Sara!

— — Ja, Fr. Strøm kan med Rette klage over ikke endnu at have Brev fra mig: naar en Dame gjør det første Skridt, burde man jo strax gjøre 2, ja 10, ja 100; men Du har jo altid sagt, jeg ikke var galant, og sandt maa det være, siden jeg har gjort saa ringe Lykke hos Kjønnen. — Jeg har seet og talt med den saameget omtalte nye Hertuginde af Orleans; jeg tiltalte hende paa Tydsk, men hun svarte Fransk. Det var ved Curen, saa at Samtalen knap var 50 Ord fra hver Side; min fremmede Uniform

og Naboeskabet gjorde imidlertid, at jeg var mellem de meest Begunstigede. Hun er knap saa høi som Lise, har noget af hendes Figur fra tidligere Tid, men langt fra ikke smuk, hendes Øine ere for lyseblaae, hendes Underansigt for kort, Udtrykket er snarere melancholsk, stille, dybt følende end opvakt og kraftigt. Hun har ukunstlede og meget gode Manerer, naar hun blot vil blive rolig ved dem. Af de mange Festligheder er Intet kommet i min Deel, naar undtages den offentlige Fest i Versailles i Søndags, og den Slags har jeg seet bedre. — — —

Fra Tscherning til Kammerherre Koss, dansk Gesandt
i Paris.
(25 Juni 1837).

Da jeg forleden havde den Ære at møde Kammerherren, fortalte De mig, at man i Anledning af Deres Begjæring om Billetter til Ballet paa hôtel de ville havde givet Dem et Afslag i de meest smigrende Udtryk, forsikkrende Dem, at man ikke havde gjort mere for noget andet Gesandtskab, end man havde gjort for det danske. Da det maa være vigtigt for Hr. Kammerherren at vide, hvorvidt slige Forsikringer ere Sandhed eller tomt Mundsveir, — thi ofte kan man slutte fra de mindre Gjenstande til de større, — da det fra dette Synspunct tillige er saare vigtigt for os, der som danske Embedsmænd skulle støtte os paa Hr. Kammerherrens nøie Bekjendtskab til og Indflydelse hos de forskjellige franske Autoriteter, saa har jeg ikke troet at burde lade Dem blive uvidende om, at det svenske Gesandtskab havde modtaget mere end 6 Indbydelser til hôtel de ville-Ballet, udenfor dem til Gesandtskabspersonalet, og deriblandt en til en Lieutenant, og at det belgiske havde erholdt adskillige, hvoriblandt en i de sidste Dage til en ganske privat Mand, Bogholder ved en privat Bank i Brüssel.

Et andet Factum, hvorpaa jeg dog ikke kan insistere, da jeg ikke er istand til fuldelig at averere det, er, at

man hos Seineprefecten paastaaer ikke at have modtaget nogen Begjering om Billetter fra Hr. Kammerherren, imedens fast alle andre Legationer skal have gjort eller ladet gjøre directe Begjeringer. Dette synes ogsaa at at tyde paa en Uopmærksomhed for Hr. Kammerherrens Bestræbelser, saaledes ganske at overse dem. Endnu kan jeg tilføie, at ikke alene til ovenstaaende Festlighed, men ogsaa til Nationalgardens Bal har den svenske Legation havt en betydelig Deel Indbydelser.

Skulde den af Hr. Kammerherren omtalte, saa meget smigrende Afslagsskrivelse muligen have tjent til deraf at bevise for den danske Regjering det danske Gesandtskabs gunstige Stilling i Forhold til de franske Authoriteter, saa vil Ovenstaaende kunne give et godt Bidrag til Argumentationen, som i det Hele til at vise, hvormeget Gjærning er mere værd end Ord.

Smigrende mig med at have gjort Hr. Kammerherren en sand Tjeneste ved at give ovenstaaende Oplysninger, har jeg den Ære at undertegne mig, osv.

Paris d. 4. July 1837.

Kjære Dalberg!

— — Det er forresten ynkeligt at see, hvorledes de derhjemme kan staae og stampe Aaringer igjennem uden at gjøre eet Skridt fremad og dog ikke kan komme til at anerkjende deres Uformuenhed til nogensomhelst Frembringelsesevne i Bestyrelsesvæsen og følge den dem paaviste Landevei. I Krudtfabricationssagen havde jeg nu givet dem ind med Skeer, hvert Skridt de burde gaae, og Intet har de gjort af Alt, hvad jeg har foreslaaet. Det er en raaden Røn, den hele danske Statsmaskine, fra det Største til det Mindste. Sørgeligt, at et Land, der ikke er større end et Par Prefekturer, ikke kan blive regjeret blot taaleligt. Det gjør mig ondt, at jeg med Hensyn til Frederiksværk seer min Forudsigelse meer og meer befæstet; thi

uagtet al din ufortrødne og møisommelige Stræben kan Du dog ikke faae Gang derpaa. Det ligger i Indretnings Natur. Gid Du blot kunde komme saavidt, at Haandværksdrift og Fabricationsfærdighed udbredte sig saaledes blandt Stedets egne og den omliggende Befolkning, at Industrien bliver ved at gaae af sig selv, naar engang Værket falder sammen som offentligt Anlæg; thi derhen maa det komme med Landets Bankerottilstand. Det er intet Under, om Kongens Sygdom og tilstudende Død giver Folk Anledning til mørke Tanker; thi Ingen kan vel sætte sig i Hovedet, at det kan blive ved at gaae i den nuværende Slendrian, og man seer ikke, hvor Kraften skal komme fra til at lægge Roret tilbørlig i en anden Retning og klare Skjærene. Let er Sagen ingenlunde, og sværere bliver det, hvor kraftig Handlemaade finder saalidt sandt Medhold.

Det er en evindelig Tid, siden jeg hørte noget fra Suhr, fra Owen har jeg eiheller hørt noget i den senere Tid, saa at jeg er ganske uvidende om, hvorledes den danske Handel er sluppet ud af den store Handelsknibe. Maaske har det dennegang været til Held for den ikke at have været synderlig inde i Handelsforretninger; der- ved er den fri for at komme ud af dem. Suhr skrev mig til for nogen Tid siden om Messingvalsning, det var, førend jeg forlod Belgien; er den kommet i Gang eller staaer endnu noget tilbage? Jeg har ikke noget Svar fra ham paa mit sidste Brev. — — —

Paris d. 8. Septbr. 1837.

Kjære Sara!

Du veed nok hverken, hvor jeg er staaende eller flyvende (støien eller fløien hedder det, men hvad betyder det?). Det kommer, fordi jeg længe har været en vandrende Person uden blivende Sted, og skjøndt det ikke er meget anderledes endnu, saa har jeg dog Aandedrag nok til at sige et Par Ord. Jeg er i Paris med kongelig

Ordre, der paalægger mig og tillader mig at gaae til Africa, og en senere, der tildeels forbyder mig at gaae did og paalægger mig at foretage en Reise i Tydskland, som det under 11 Marts paalagdes mig at udføre og under 1 og 25 April paalagdes mig ikke at udføre. Hvilket Vrøvl! 1 Februar Ordre, der fører mig til Frankrige, 11 Marts Ordre at bereise Tydskland, 1 og 25 April Ordre at forblive i Frankrig, 25 July Ordre at gaae til Africa mod Constantine, 19 August, at jeg kan betragte Nordafrica som Frankrig og bereise det ifølge den Ordre, der paalægger mig at blive i Frankrig, og 29 August Ordre at fortsætte min Reise fra Belgien til Tydskland, (Baden, Würtemberg, Bayern og Sachsen); NB. jeg var alt i Paris, da jeg fik dette Brev. Hvilket Galimatias! og dog giver denne korte Fremstilling ikke et fuldstændigt Begreb om den hele Galskab, langtfra ikke. Det Værste ved den hele Historie er, at jeg formodentlig gaaer Glip af at møde Lise og Meza. Bed hende imidlertid at lade mig vide nogenlunde deres Reiseroute og Afreisetid; da kan jeg skrive dem til Frankfurt eller en anden Bye poste restante, hvor jeg kan opgive Tid og Sted for at møde dem. Det maa være i Baden, Würtemberg, Bayern eller Sachsen; thi Ordren hedder, at jeg ikke maae gaae ud af disse Lande uden først at spørge mig for i Kjøbenhavn. Man betragter mig quasi som en paa Parole reisende Arrestant. Denne nye Opkogning af en tidligere Bestemmelse skylder jeg formodentlig dertil, at jeg for at skaffe Hans Majestæt Oplysning om et Gevær, han forlangte, gik en Sviptur til England, NB. paa min egen Regning. — Takket være mit tykke Skind og min ringe Æresyge, jeg leer i al god Lyst af alt dette Vrøvl og al denne Unaade. Det vilde ærgret mig maaske, om Knaldgeväret havde været det eneste, jeg søgte i England; men jeg søgte tillige Electioner og fandt endnu nogle. og det var Pinen værd. Om jeg kommer til Constantine eller ikke, veed jeg ikke førend om nogle Dage. Formodentlig ikke.

Min Skjæbne i denne Sag har været sær glimrende og sorgfuld. Den 5te Sept. Morgen saae jeg min Ven og Velynder, som skulde skaffe mig Ansættelse, samme Aften fik jeg Meddelelse, at jeg kunde hente den udfærdigede Ordre, d. 6te om Morgenen kom jeg for at hente den, men den var alt taget tilbage formedelst den store Mængde Sollicitanter, der trængte paa. Nu hedder det, man vil, om muligt, gjøre en Undtagelse for dem, som „saagodt-som er en af vore egne“; men de maa vente, til Strømmen er forløbet. Førend 26de reiser jeg ikke fra Paris, medmindre en nye Bremse stikker i Kjøbenhavn, saa at en nye Ordre bulner ud.

Metz d. 28 Novbr. 1837.

Kjære Sara!

Som Du alt veed, blev der desværre og desbedre ikke noget af Constantinetog for mig. „Desværre“ siger jeg, fordi det havde været nyttigt og godt at have gjort et saadant Tog med, da man nu dog er Krigsmand, skjøndt vel bestemt til ikke at gjøre Krig, — „desbedre“, fordi jeg gad ikke have været med, som det synes, Udlændingene denne Gang have været det, udenfor Sagen, uden Beskjæftelse, halv betragtet som hindrende Vidner. Nogen Skyld har jeg selv, fordi jeg ikke troede paa Toget og først ventede det til Foraaret. Alle have nu begrebet, at det først burde have været foretaget til Foraaret; thi det har været saare nær ved at mislykkes, og man har kun draget den halve Nytte af det, man burde. Meget muligt, at et nyt Tog maa udføres til Foraaret, ikke for at tage Constantine, men for at erobre den egentlige Vei herfra til Havet. Nu er det og mit Ophold i Paris forbi, jeg har taget Afsked med Paris, som om det var sidste Gang jeg saae det, og vender med meget lidt glad Sind mod de tyske Smaahoffer, hvor Vinteren skal tilbringes, saafremt jeg i Frankfurt ikke finder anden Bestemmelse, som det engang gik mig, da jeg pludselig kom til Wien. Mod Foraaret venter jeg at komme til Dresden, som da

er Verdens Ende for mig; thi videre gaaer min Ordre ikke. Man gjør mig idelige Forslag om at gaae ind i Industrien, der maa være noget Industrielt tegnet paa min Pande; det frister mig, det kan jeg ikke nægte. En Indvending, som man hidtil lod gjelde, at det i min Alder var uklogt at vove min hele Existence paa et sligt Forsøg, og om det slog feil, da var jeg ganske uden Levevei, vil man nu ogsaa rydde afveien; Maaden kjender jeg ikke endnu. Til næste Aar har jeg iøvrigt tjent 25 Aar; dersom man da vilde pensionere mig, saa troer jeg, jeg tog glædelig derimod. Imidlertid klinger Morten Luthers Ord mig stedse i Øret: „Hør mig, Du Paust, jeg være vil din Pestilents, medens jeg er til“ etc,

Hvad siger det trykkefrie Dannerfolk til Leiredrotens nye Anordning, for at hindre Mistroe at fremstaae mellem Regjering og Folk. Det havde jeg mindst troet, at den danske Regjering ikke var tilfreds med den Tillid, den nyder i Folket; det kan man kalde at være svær at fornøie. Du gode danske Folk. som tiltrods for 1801, 1807, 1814, for Rigsbank og Stænderanordning, endnu troer paa fredegode Fredriks gode Villie, Du skulde være udsat for at forføres til Mistillid! Det er vanskeligt at troe og viser virkelig ringe Taknemmelighed. — — —

Fra A. N. de Saint Aubain*) til Tscherning.

Kjøbenhavn d. 22. July 1837.

Allerede for lang Tid siden vilde jeg have skrevet til Dig, men deels er dette mit Forsæt strandet paa den ladagtige Opsættelsessyge, deels paa den totale Mangel paa Æmne. Det bliver mere og mere pytagtigt herhjemme, Stagnationen er nær ved at voxte over Ørene, og vi leve som Maddiker i en Pyt raadent Vand. Denne raadne Stilstand er mærkeligt tiltaget, som en Følge af den totale Standsning i mange af Regjeringens Affairer, paa Grund af Kongens langvarige Skrøbelighed. Vor

*) Carl Bernhard.

Constitution — sit venia verbo — udfordrer nødvendigviis en rask og rørig Konge, en sengeliggende kunne vi paa ingen Maade bruge i Længden, og skal man troe den berømte Tandlæge Alberti, kan denne Sygdom blive langvarig. Han sagde nemlig for nogen Tid siden: „Dii skal sii, det være mait schlecht med vor Kung. Dii vil sii det. Han vil go til Efteraar, so goer han en Aften i sin Seng, men den anden Morgen vil han ikke sto op igjen, og han vil bli liggende; thi jeg kjender den Sygdom. Saa vil han ligg' en, to, tre, fire, fem, sex, syv, ott' Aar, det kan ingen Mensch sige saa nøie, og enfin vil han dø, for jeg kjender den Sygdom“. Imidlertid er han saa rask igjen, at han selv udgiver Parolen, men Audientserne ere endnu ikke begyndte. Din Søster Lise sagde mig forleden, at hun havde skrevet Dig til og meldt Dig hendes Ankomst til Paris til Efteraaret. Det har ret glædet mig for dem begge; men meest glæder det mig rigtignok for Meza; thi Kjøbenhavn er han saa inderlig kjed af, som man blot kan være. Jeg fortænker ham heller ikke deri; thi det à part, at her er kjedeligt, er her dobbelt kjedeligt for en Mand med saamange absonderlige Særheder som Meza, og i Kjøbenhavn har man kun Lov til at være sær paa en almindelig reglementeret Maade; gaaer man udenfor den, skal man strax gaae og gjælde for en Curiositet. Man har i nogen Tid talt meget herhjemme om et nyt Laan af 25 Millioner med 18½ Millions Udbetaling og 3 pCt. Renter. Senere har man meent, det blot var et Rygte, fordi det dog vilde klinge altfor absurd at gjøre Sligt uden at fortælle Stænderne det. Bl. . . meente, at det ikke behøves; thi da der er begyndt saa radicale Besparelser som den at slaae Parademarsch og Andenmarseh sammen til en oeconomisk Mellemting af en Marsch, indseer han ingen Grund til at gjøre nye Laan, det er jo i grundige Besparelser, Hjelpen bør søges. I Dit sidste Brev kommer Du til at omtale min hengivne Royalisme. I denne Anledning tillader jeg mig at pro-

testere mod al mulig Couleur, og jeg vil i Politiken hedde „fricouleur“, efter samme Etymologi, som en vis Mand vilde hedde „gjæstfri“, fordi han nemlig helst var fri for Gjæster. Du mener, at denne Troeskjendelse er temmelig nem og tjenlig til alle Tider undtagen til Modgangsdage. Det er dog ingenlunde min Mening. Uagtet det er blevet lidt mistænkt at hedde juste-milieu-Mand, bekjender jeg mig dog alligevel dertil; men det træffer sig ofte, at jeg kommer i Selskab med adskillige af vore Ultraliberale, som, Politik à part, ere mine gode Venner, og der bliver jeg citeret som en Ultraroyalist, der er hemmelig Aspirant til Kammerjunkerværdigheden, og som er Forstander for et Asyl i Forventning af et muligt Ridderkors; paa den anden Side kommer jeg lige saa ofte mellem „fine Folk, Almues Folk, Folk fra Hove“. og der maa jeg døie det omvendte Sprog, de rive mig i Næsen, at jeg er revolutionair, at jeg har Hovedet fuldt af urolige Ideer, og at jeg er Forstander for et Asyl, for at bedærve Ungdommen og lære Børnene planmæssigt at give Haanden til Prindsere, Prindsesser og Hofdamer, naar de engang imellem komme der i Besøg, saa at alle de Illusioner, som i gamle Dage heftede ved gode Klæder og Topper i Hestene, ville faae en Hæl. Naturligviis leer jeg af begge Partier, og det bestyrker dem i deres Tro; jeg mener, at Sandheden, som næsten altid, ligger i Midten, og at jeg ingen af Deleue fortjener, der skal meget forandres her, uden at Publicum veed, hvad der tjener det, eller hvad det egentlig skulde ville, dersom der kom en Leilighed til Villie, og det Eneste, det afgjort veed, er: at det af alle Kager holder meest af dem, som ere godt meledede, og denne Smag er national og fælles for alle Partier. Nogle ville have, at Melet skal ligge udenpaa og sees, Andre ville fortære det i Stilhed bagefter, naar de først have raabt ud, hvorlunde de æde Kagen aldeles uden Meel, men alle ere de Egennyttige og det er hverken opmuntrende eller fristende at vedkjende sig noget Parti. Servilitetsaand er saa godt som

den eneste Aand herhjemme, og mange af vore Ultra-liberale ere de mærkeligste Beviser derpaa; thi de ere indtil Blindhed og Døvhed beherskede af deres Formand, som de tjene uden at have anden Bevæggrund, end det samme Undergivenhedssind, som fæster de andre til Monarchiets brøstfældige Assembleer. Under Formynderskab ere de Alle, eg derfor mener jeg, at man kan vedblive at kjøre dem i lige saa stramme Tøiler som før, det kommer kun an paa, hvem der har Pidsken i Haanden. Ritmester S... fortalte forleden Dag paa et offentligt Sted, at Prinds Fredrik i Fridericia ikke alene var afholdt, men han kunde endogsaa sige forgudet; en halv Snees forskjellige Mennesker hørte paa ham med stor Agtsomhed; den Ene saae til den Anden, det var umuligt at see, om de ventede, at En skulde begynde at applaudere, eller at lee, eller at sige imod, eller at kalde ham for en Nar, de vare aabenbart belavede paa Alt; men da Ingen meldte sig, blev det derved, og de sadde Alle med de samme indifferente Ansigter, som om de vilde sige: det kan jo egentlig være os det samme, hvad kommer han os ved, vi ere jo i Kjøbenhavn og han i Frederitz. Du siger, at det er uvist, hvad Du duer til, og at Tiden har sløvet Dig en Deel, kom herhjem til os og lev her blot til Nytaar, og jeg er overheviist om, at Du vil være ti Aar sløvere med det samme; thi denne Møllemalen i det samme eensformige, dumme Skridt med bundne Been og Øine kan ikke Andet end sløve. — — —

Det Rygte har gaaet her, at Du søgte at komme til Bona. Er det sandt? Du behøver jo naturligviis kun at pege udad, saa faaer Du det nok, men ikke hjemad. Dog troer jeg, at Bona for Tiden neppe kunde friste Dig. — Theaterbygningen undergaaer i denne Tid en Tilbygning ud imod Hambro. Mod Høiskolen er der ligeledes gjort en lille Udvidelse. Overslaget er paa 8000 Rbd.; men Kjøbenhavnsposten paastaaer, at det vil blive enorme

dyrt, hvoraf den veed det, lader sig ikke sige, men naar den ikke er underrettet, lader den i det mindste, som om den var det, indtil den bliver greben i en Usandhed, og det skeer rigtignok vel ofte, efter min ringe Mening om den Omstændighed, som en Journalredacteur i saa Henseende bør iagttage. Det forekommer mig i det Hele taget ikke ufortjent, at dens Actier dale lidt engang imellem; thi dens Tone mangler Holdning, der er en philistreus Persiflage og en philistreus Humor og en philistreus Prædiken, men Philistrismen er bestandig nærværende og svækker alle andre Indtryk, ligesom en Pedant, der mangler Verden og Lethed, aldrig reusserer, om det han siger endogsaa vilde være pikant i anden Mands Mund. Gjødvad kan være god nok til at støbe Kugler, men han duer, efter min Mening, ikke ganske til at skyde dem ud; han lægger for megen Ladning for, faaer det til at knalde ganske morderligt. Forladningen ligger længe efter og stinker, og Kuglen træffer ikke eller bliver upaaagtet for alle de vitterlige Evenements, der ledsagede den. Derfor ere Mange, som vare paa den bedste Vei til at blive omvendt atter faldne fra. Man kan sige, det kan være det samme, naar de hang saa løst ved; men jeg mener man har ikke ganske Ret deri, og at den retrograde Bevægelse, Folk komme i, paa Grund af, at deres bedre Følelser ere blevne saarede ved udelikat Behandling mod Andre, er meget decisiv og kun vanskeligt lader sig op-hæve og altid har en Anledning, som ikke lader sig af-tviste. At det imidlertid ogsaa gjør umaadelig meget Godt, ere vi vel begge enige om, intet menneskeligt Foretagende er jo fuldkomment, men her ere Ufuldkommenhederne alt for iøinefaldende, og, som jeg troer, vilde de være temmelig lette at undgaae, naar Vedkommende blot anvendte noget mere Flid paa at underrette sig og fremfor Alt noget større Sindighed, og den kan man ikke mindst forlange af en Mand, der er kommet til Skjelsaar og Alder og vil offentlig omtale sine Medmennesker.

Men hvor absurd at føre en Samtale med Dig i Paris om Kjøbenhavnsposten i Kjøbenhavn. Men jeg er nu engang absurd, og mine Breve blive aldrig andet end en Pulterkasse, hvori Alt ligger Hulter til Bulter. Da mit Papir er færdigt, vil jeg gaae baglænds som Krebsen og paa den noget sparsomme Margen sende Dig Hilsener fra alle gode Venner og fra Din hengivne gamle Ven, der erstatter i Kvantitet, hvad hans Breve, uagtet al Din ufortjente Roes, mangler i Kvalitet.

A. N. de Saint Aubain.

Fra det andet Ophold i Tydskland og Preussen.

(December 1837—Juli 1838.)

Af Tschernings Dagbog.

5 Decbr. 1837. Frankfurt. Fik min Kuffert og Hatteæske fra Paris. Uagtet jeg havde forlangt Plombering, var Alting opbrudt.

11te. Truffet Ruplin, den württembergske Militair-afsending. Han er igang med at sætte ud af hverandre alle Reclamationer fra de Stater, som i 1831 vare paa-kaldte til at stille Contingent for Forbundshæren. Ingen Parter blive tilfredse i denne Sag: de Reclamerende taale ikke, at man slaaer af, og de, som skulle betale, finde enhver Anfordring for høi. Jo nærmere man betragter det hele Forbundsvæsen, desmere seer man, hvor lidt det hænger sammen. De personlige Interesser dræbe de almindelige, Tydskland er Intet, de tyske Fyrster ere Alt. Der er uden Tvivl ogsaa en Deel Virksomhed med Hensyn til den nye Forbundsforfatning. — Indført af Trepka's hos Carl Rotschild, hvor der var soirée dansante. I et lavt og lille Locale anvendt store Udgifter for at pynte op, Rigdom af Antiquiteter og rocaille, stillet til Skue, troer jeg, blot til Lyst; thi det lod ikke, som om Nogen i Selskabet var bekendt dermed; min Spørgen idetmindste var forgjæves, hvor jeg end vendte mig. Tjenerne vare stive af Guld. Sønnen, en smuk tiaarig Dreng, var guld-

besnoret, kort Alting her kan smeltes ud. Fruen er en meget artig, tyk, coquet Kone, som man siger smukke Ting i dusinvis og betragter med smægtende Blikke. Den diplomatiske Circle og Jødecirclen udgjorde Hovedmomentet af Samlingen.

19de. Den almindelige Gjenstand for alle Samtaler er de Sex-Kreutzerstykker og andre Smaaemynter, hvis Værdi er nedsat paa en pludselig og temmelig vilkaarlig Maade af Bayern, Würtemberg, Baden, Frankfurt og Nassau paa den ene Side og Coburg, Meinungen, Weimar etc. paa den anden. Disse Forholdsregler give en stor Forstyrrelse i Circulationen og stjæle Penge ud af Menigheds Lomme. Et Par saadanne Forholdsregler endnu, og den hele Tillid, som der begyndte at vækkes i den tyske Handel, er tilende.

21de. Pechlin anseer den cölnske Bispesag som meget langvarig. Den hannoverske Sag er en Agnatsag om Arv af Godser og Civilliste. Her have vi atter Striden om Arv, det gamle Spørgsmaal: høre Landene Kongen til eller Kongen Landet? Der tales, som om man kunde troe, at Fyrstefamilierne kunde tænke paa at trække sig tilbage, medtagende deres Fideicommissieendom. Det er tydeligt, at de Herrer juridiske Diplomater befinde sig i stor Forlegenhed for at parre sammen den nyere Trang med det afledte Retsprincip. Han nægter egentlig Muligheden af Indførelsen af nye Statsforfatninger, saafremt de ikke faae en agnatisk Anerkjendelse. — Tydskland, som Forbund, har ingen Kirke, men man har i 1815 egentlig forbigaaet Kirkeforholdene. De legistiske Herrer maae endnu forvikle sig noget mere, saa nødes de nok til at komme frem og raabe om Hjelp for at slippe ud af Fælden.

6 Januar 1838 afreist til Darmstadt.

7de. Bundesdagen mangler alt muligt for at staae i Spidsen for et Statsforbund. Den har nemlig ikke en Gnist af Souverainetet i sig og føler derfor ikke nogen

Trang til at hævde Nutidens Nødvendighed; derimod drages den af sin hele Stilling idelig hen paa den bestaaende Rets Gebet, altsaa derhen, hvor dens Beslutninger idelig maae underkjendes af Begivenhederne. Skal den nogensinde blive til Noget, da maae den udvikle sig ganske anderledes af Smaastaternes Trængsel: de maae drive den til at blive Hoved for et Statsforbund, istedetfor det, den nu er, en staaende Congres af allierede Stater. Maaske om Tydskland fik en Krig som Tydskland, saa hjalp det noget.

8de; Arsenalet, Casernen, Samlingen, Regiments-skolen osv.

9de: til Carlsruhe. 12te—16de: Støberiet, Værkstederne, Artilleriecasernen, Tøihuset. 16de: Gjort Opvartning hos begge Markgreverne Wilhelm og Marx, d. 17de hos Storhertugen. Besaae det topographiske Institut. 18de og 19de: Infanterie- og Cavalleriecaserner.

19de; Bal hos Markgrev Wilhelm. Begyndte Kl. 7. Da jeg kom Kl. 7¹/₄, var her allerede fuldt Huus. Blev forestillet Markgrevinden, Storhertuginde og Prindsesserne. — — Storhertuginde, Datter af Kong Gustafson, en smuk Kone med det holsteensk-svenske Familieansigt og klogt Udtryk, talte ganske vel og temmelig længe. Hun berørte ikke Sverrig, men talte om Prinds Christian. Ingen spørger om Frankrige. Alle Spørgsmaal trivielle som sædvanlig, men i meget simpel og artig Form. — — Blandt Gjæsterne var General Bismarck med deilig sort Peruque og sort Skjæg. Ordenskildt. Han er quasi gift med en Prindsesse Nassau, der strax efter Bryllup er løbet fra sin Mand for at leve med Bismarck. Hun har vist været kjøn. Mange tyske Prindsesser fra den Tid, samtidige med vor Mecklenborger, have havt slige Fata. Krig og Liberalisme har bragt deres prindsesselige Dyd til at strande.

20de og 21de: Mynten. 25de: Munderingsdepot. 26de: Tøihuset. 30te: Det nye Spindefabrik anlæg i Ettlingen.

31te til Stuttgart med Eilwagen. Maatte betale for 70 Pund Overfragt 4 Fl. 2 Kr., medens jeg for min egen Person + 40 Pd., altsaa circa 190 Pd., kun betalte 5 Fl. 19 Kr.: altsaa koster Tøi paa en slet Plads mere end Folk paa en god Plads.

3 Februar: til Audients hos Kongen og til Hofbal. Kongen er en Mand af Middelstatur, der bærer sig ret vel, blond, lidt graahaaret, med lidt mut Ansigt, men en simpel og behagelig abord. Han spurgte meget om Frankrige, om Militairvæsen, om Landets Tilstand. Han talte med Ringeagt om deres Cavallerie, men erkjendte Infanteriets gode Egenskaber. „Vi frygte dem imidlertid ikke; thi de have blandt Generalerne i det mindste 50, som troe sig at være Napoleoner, og som aldrig blive enige eller trolig understøtte hverandre. Den gamle Skoles Levninger ere snart uddøde“. Han talte med Ringeagt om det franske Agerbrug og anførte som Grund derimod, at Oker gik fra Würtemberg til Paris; han fattede ikke ret klart, hvorledes der var Fordeel for de Franske i at dyrke ganske andre Gjenstande som Handelsprodukt og købe disse. Iøvrigt hørte han gjerne, spurgte en Deel og talte meget simpelt og ligefrem. Man havde alt sagt ham, at Hertugen af Orléans var godt lidt af Armeen, og at han commanderede større Afdelinger med Roe og Forstand. Audientsen varede fast $\frac{1}{2}$ Time, til en Tjener kom og averterede Kongen, at Nogen eller Noget ventede. At Napoleon kunde tiltage sig et saa varigt Herredømme over de Franske, kom deraf, at han ikke selv var Fransk, ikke havde deres ustadige Character. Hvilke Vildfarelser denne Idee om de Franskes Ustadighed fører til! — Paa Ballet blev jeg forestillet Dronningen og Prindsesserne Marie og Sophie. Prindsesse Marie er temmelig lille, men synes livlig; hun talte meget og var gjerne blevet ved; den gamle Overhofmesterinde maatte saagodtsom afbryde for at faae Præsentationen afgjort med den anden Prindsesse, som stod og ventede. Ogsaa hun lod til ret gjerne at tale; dog veed jeg ikke

om hun just var saa snild i at finde passende Ord som Søsteren, der lod til at have Ordet meget i sin Magt.

4de: Efter General Bangolds Tilskyndelse besøgte jeg Grev Wilhelm af Würtemberg, Artillerieregimentets unge Chef, Søn af den Prinds af Würtemberg, som har været i dansk Tjeneste, og af en ustandsmæssig Dame, — derfor er han kun Greve — en meget høi, smuk ung Mand, der lader til at have Forstand og Dannelse. — 6te: afreist til Ludvigsburg og begyndt der den nødvendige Visitour for at faae Adgang til de forskjellige Etablissementer.

7de: til Middag hos Grev Wilhelm af Würtemberg. Fandt her en ung Officeer, Lt. v. Lindenau, en Projectmager, der gjør alle Sorter Forsøg i det Smaa med Prindsen, deeltager i hans astronomiske Observationer paa et lidet Observatorium, som Greven dertil har indrettet paa Slotstaget; uden Tvivl en klog ung Mand med ikke ringe Skarpsindighed, men uden Tvivl ikke glemmende sig selv. Mig synes, at den schwabiske Godmodighed dækker en ikke ringe Deel Egennytte, der ikke støder, da den er smaalig, men som ikke desmindre er i stadig Bevægelse: her er den schweitzerske Egennytte og det østerrigske Kryberie forenet. Nordtydskerne ere ikke lidte, de støde for jevnlig an mod alle disse udspændte Smaagarn. — Greven er circa 28 Aar, har Forstand, er snue og udgiver sig for en ivrig Videnskabsmand. — Bordet var ret godt serveret og tydede paa Fyrsten. Jeg skulde fatte hans Velstand; thi efter Bordet fortalte han mig, hvorledes han havde betroet Oberst Späth et Brev til vor Konge med Tilbud om den af ham opfundne Kanon til at lade bagfra, og hvorledes han gjennem Bülow havde faaet til Svar at sende Model til Pechlin, hvorledes hans Broder Grev Alexander havde paa samme Tid sendt Digte, og hvorledes han, der dog er Kongens Gudsøn, havde faaet et meget tørt Svar gjennem Pechlin; han frygtede, man havde taget det Hele for Tiggerbreve, og dog trængte han til Intet; ja, dersom vor Konge skulde finde ham

værdig til en god Ansættelse, stødte han den just ikke fra sig, skjøndt han var saare tilfreds med den Stilling, han havde.

8de: Endelig begyndte mine Vandringer. Grev Wilhelm førte mig selv i ridende Artilleriecaserne og i Fodartilleriets for at see Caserne og for at høre, hvorledes Underviisningen om Vinteren gaaer for sig. — Fortsat de følgende Dage i Arsenalet, Laboratoriet osv.

11te, Søndag. Arbeidet hjemme og gjort Visiter. Man har hertil kun Tiden fra 11 til 12¹/₄, alle øvrige Tider forudsætte et nøiere Bekjendtskab eller særdeles Omstændigheder; Herren kan man tilnød besøge Kl. 10¹/₂. Søndagen er en Art Generalvisitdag. Oberst Baumbach besøgte jeg om Eftermiddagen. Han var nysgjerrig nok for at vide, hvad Abrahamson egentlig tog sig for, og hvorfor han havde faaet en anden Post. Flere spørge paa samme Viis, man har hørt Noget om Unaade: jeg forklarer Alting paa det Bedste. Prinds Fredrik og hans Skilsmisse og mulige tilstundende Giftermaal ligger Alle paa Hjertet; man spørger paa langs og paa tvers, som om jeg var en udsendt Giftegesandt.

13de: Bal i Museum. Den Ludwigsburgske Beaumonde, meest Officeerfruer og Døttre, vare tarveligen forsamlede til et lille Springom i en blaamalet og slet belyst Sal. Det er fornøieligt at see, at Folk endnu med Tarvelighed kunne more sig; Ballet paa Frederiksværk havde mere Festligt. Enkelte Familier extravagerede i Champagne, hvilket i det Hele er det, hvori der meest extravageres.

21de: Reist tilbage til Stuttgart.

27de: Bal hos Grev Beroldingen. Kongen kom ikke, men Dronningen og Prindsesserne. Saavel Prindsesse Marie som Sophie greb Leiligheden for at spørge mig om, hvad jeg tænkte om den württembergske Armee. Frøken Sophie kom nok engang senere tilbage paa det samme Capitel. Hun søgte formelig Leilighed og lod, som vilde

hun gaae i Detailler; var hun ikke blevet afbrudt, troer jeg, hun havde fortsat Samtalen hele Timer. — Næste Dag maatte jeg see Greven af Würtembergs Modeller af Kanonen til at lade bagfra. Det er de gamle Ideer med meget ringe Sauce paa; Alt, hvad jeg har sagt Miltz om denne Sag, da jeg var i Schweitz. — — — Han har Forstand, men ikke Fasthed og intet gediegent Begreb om Artillerievæsen; har Büchsenmeisterideer. Han burde bort paa 1 Aar eller 2 for reent at komme ud af de Project-mageres Kløer, der nu holde ham.

1 Marts: over Ulm og Augsburg til München; ankommet d. 3die.

5te: Besaae Slottet, det gamle, som Vogterne kaldte die Kaiserzimmer og angav at skrive sig fra 1660 (Churfyrste Max Emanuel). Udmærker sig ved Rigdom i Forgyldning og Tapeter, næsten overdrevet i Ludvig XIV's Stiil. Kongesengen og dens Omgivelser er af en stor Rigdom med Guldbroderie, hvilket i det Hele har conserveret sig ret godt; vidner om, at de bayerske Hertuger ikke vare blevne fattige ved Trediveaarskrigen. Napoleon havde ikke villet sove i Sengen, men havde ladet rede i en almindelig Seng ved Siden af. — — — Antiquarsalen maatte vi løbe igjennem i stor Fart uden Catalogue og uden Veiledning af Vogteren, der lod til at være et uvidende Qvæg, som i det Hele alle de Personer, jeg hidtil traf i Slottets Nærhed, synes at være ganske fremmede for Alt, hvad der foretages og indrettes; de gamle Gardister synes at være mærkelige Æblekjærlinger. Capellet i saakaldt Renaissancestiil, med Halvbuer og forgyldt Grund for Fresco lig St. Marco. Her er forenet Pragt og Rigdom i temmelig store Forhold. Man kan ikke nægte, det imponerer; dog spørger man: var Verden ikke bedre tjent med, at Konsten formede den døde Guldmasse i Steen eller Farve? Guldet er maaske et Middel til at beskytte mod Tidens Tand, isaafald billiger man bedre dets Anvendelse. Mærkeligt, at dette lille Land har kunnet

bære saa store Udgifter; naar denne Konge dør, vil det sikkert hvile.

6te. Gjorde en Tour i Byen. De nye Qvarterer ligge omstrøede mellem Haver og ubebyggede Pladser; istedetfor at nærme Byen til Floden har man bygget paa den modsatte Side. En besynderlig Lykkestjerne skal opgaae for München, om det nogensinde skal realisere den Plan, hvorefter det er bygget; det er allerede et Phænomen, at det er kommet saavidt, som det nu er. Som det nu er, kan man ikke tvivle, at jo Hensigten har været at bygge en tydsk Residents, men hertil er Pladsen slet valgt; Regensburg havde været den rette Plads. Glyptothek og Pinakothek fortjene sikkerlig deres Berømmelse som architehtoniske Monumenter; men sært forekommer det, at finde disse Konstens Centralpuncter liggende saagodtsom udenfor Byen, Den fremherskende Stræben, at give et Forbillede af hver af Fortidens Bygningsformer, giver det Hele Udseende af en Gjengangerbye, og den Masse af Buevinduer i Renaissancestil beklemmer og kjeder. Naar man ved Siden af dette Opkog engang imellem træffer en let moderne Bygning, da føler man en Steen lettet fra Hjertet. Naar jeg engang seer en Bygning udført til at naae sin Hensigt paa den letteste Maade med de billigste Midler, som Nutiden tilbyder, Jernstøtter og Forbindelser, hule Mure, Balkoner af Jern, Vinduer ligesaa, Redningstaarne mod Ildsvaade og dermed forbunden belvedère og Vandbeholdning etc. etc., saa skal jeg rose Bygmesteren.

7de. Hvad man fortæller om den umaadelige Øldrikken, er ikke ganske sandt. Fleertallet drikker 1 à 2 store Kruusglæs fulde, omtrent saameget som $\frac{3}{4}$ til $1\frac{1}{2}$ Pot. Herved ryges da Piben. Udenfor det Par store Værtshuse bære alle offentlige Steder, jeg hidtil besøgte, et schofelt Præg.

8de: Hertugen af Leuchtenbergs Malerisamling. 9de Glyptothek. Begyndt Rapportskrivning.

11te. I Slotscapellet. Kongen var her. Han og Hofstat paa Galleriet. Fire Pager gjorde Kratzfuss for Vor Herre paa Hoffets Vegne, Herrerne selv viste ringe Andagt, Kongen læste noget i sin Bønnebog. Naar ved den catholske Tjeneste Publicum ikke gjør sin Excercits fuldstændig med, med Knælen, Korsen, Hænderfolden, men staaer som rolige Tilskuere, saa stikker Farcen frem; Sangerne af Hofchoret kan ikke alene bære den tunge og ikke forstaaede Symbolik, med Omklædning, Røgelse etc.

20de. Seet Esclair i Nathan der Weise. Vanskeligt Stykke at spille: Charactererne saa svagt skitserede, deres Ord alene give dem Betydning. Esclair lykkes ved sin store Simpelhed. Korsridderen er mere plump end nødvendig; dog muligt, at det Altsammen er indeholdt i de faa Ord: „ich bin ein Schwab“, Folk, der kun ere høffige, naar det nytter dem.

25de. Til Audients hos Kongen. Han taber i Nærheden, skjøndt han ikke er behagelig i Frastand; han er mild og venlig nok, men det klæder ham ikke godt. Noget af hans besynderlige Manerer kommer af hans Døvhed. Spurgte naturligviis om Hensigten af min Reise, desforuden om Slægtskabet mellem Dansk og Tydsk og om Thorvaldsen, Kongen og Prinds Christian.

26de. Ifølge Indbydelse i et Artilleriegilde. Selskabet talrigt. — — — Efter at man var staaet fra Bordet, begyndte Skaalerne; de fremførtes med meget korte og meget lidt behagelige Taler. Forlegenhed og Fattigdom i Aanden vare Hovedtrækkene. Der blev sunget og skreget en Deel.

28de Aften: Concert i Odéou. Konge, Dronning og begge Prindsere vare der tilstede. I Mellemaften vandrede de omkring og talte med mange forskjellige Folk, især gaaer Kongen saaledes omkring. Taler i Øret, holdende Haanden for. Han er meget mild og ækel affabel; egenraadig, lunefuld. Er han ret klog? Unstät som de fleste kongelige Personer.

30te: Med General Zoller for at see Værkstederne.

1 April. Hos Kronprindsen. Han taler militairisk, har ret gode, ligefremme Manerer; iøvrigt lader sig neppe af en saadan Audients dømme, hvad Manden duer til. Han talte om de Danskes Tapperhed, om Norges Tab, om Udskrivning, om vort Krigsbudget; men alt i en Tone, der viste, at det mere var formelt Snakværk end Iver for at samle Oplysninger. Det er ikke med Prindser som med Fløde, at de svømme ovenpaa, fordi de indeholde den bedste Fedme. — Der er kommet en stor Avancementsbekjendtgjørelse idag. Man beholder den gamle 86aarige Halberg, der hverken kan gaae eller staae, knap skrive eller tale, for at han til Efteraaret kan opleve sit halvfjerdsindstyveaarige Tjenstaar.

2den: Opbevaringshuse og Laboratorium; Knaldhætter.

3die: Prof. Stiegelmeyers Statuestøberi (Thorvaldsens Arbejder). 4de: den magnetiske Telegraph eller den galvaniske, som den ogsaa kaldes. 10de: Generalstabens topographiske Bureauer og Instrumentsamling; Salpeterkogeriet.

11te: Det bliver mig daglig klarere, at Massen af Officerer ere høist underordnede Personer, ja at selv Klassen, som i andre Lande gjerne hører til de mere fordomsfri, er i dette Land yderst indskrænket. Jeg hørte her en Discussion om Helligholdelsen af Festdage, hvori især en Doctor deeltog; det var under al Kritik, især Alt, hvad Doctoren kom frem med. Det er dertil tydelig at spore, at denne Indskrænkethed staaer i Forbindelse med Censurvæsen og det hele aandelige Tryk. Iøvrigt er Pietismus og cras Catholicismus langt fra at slaae dybe Rødder.

12te: Fusswaschung i en af det ældre Slots Sale. („Ved Siden af de 12 gamle Mænd, der vare iførte en violet Stoffes Slobrok med tilsvarende Hue og Knæbuxer, Sko og sorte Strømper, — den ene Fod, allerede blottet, var sort af den nye Strømpe, — stode 12 unge Piger paa 10—12 Aar, som Dronningen havde ladet klæde. Kongen

bar det bestandige Honningsmiil; han tog ingen hellig Mine paa, betragtede meget Tilskuerinderne“). — 13de: Uagtet den religiøse Følelse hos de Fleste ikke gaaer synderlig indenfor Skindet, saa rendes dog meget til Kirke i disse hellige Dage. Folket forholder sig anstændigt. Om Kirkerne tillige muligen tjene til Rendezvoussteder, saa mærker man det ikke, saaledes som jeg har mærket det paa andre Steder. — — Ølhuse besøgtes som sædvanlig, Boutiquer vare aabne, der arbeidedes i Gaden, Alting tilberedtes til Korntorv næste Dag. I Artillerieclubben var der ikke Een, der vidste, hvilke Paaskeceremonierne ere, og hvad de betyde. Der disputeredes heftig derom. Doctoren, som for faa Dage siden med stor Iver forsvarede Publicums religiøse Følelse og paa-stod, at de kirkelige Ceremonier i Anledning af Jesu Død havde for de fleste en dyb Betydning, var en af dem, der ikke vidste Besked. — 15de om Morgenen i Franciscanerkirken. Munken, der prædikede, var tam, hele Talen egentlig hentet fra Kirkefædrene: Jesus en Gjæst, der er logeret i Hjertet, og som billig bør behandles med Høflighed af Værten; han kommer derned med Oblaten i Sacramentet, derfor maa Tungen ikke tale utilladelige Ord, fordi det var at misbruge og vanhellige Veien, hvorpaa den høie Gjæst saa nylig havde vandret. Dybt Indtryk lod Talen ikke at gjøre paa Tilhørerne. Størst Veltalenhed udviklede denne gode Pater, da han bad om Gaver til at bygge en catholsk Kirke i Hoch eller Hochst, hvor Menigheden vel nu havde faaet en Sjelesørger, men ikke havde Kirke: tilforn havde Børnene maattet gaae i protestantisk Skole og, hvad endnu var det forfærdeligste, Folk døe uden Sacrament; nu maatte Gudstjenesten holdes i en Stue. — Derpaa i den protestantiske Kirke. En gammel Consistorialraad søgte at bevise os Sandheden af Læren om Jesu Opstandelse. Det var den gamle sophistiske, protestantiske Suurdeig, der ved et stort Spring tager for Beviis, hvad man finder for godt, og derpaa

argumenterer med stor Stringents: Er Jesus ikke opstanden, da er der ingen Sikkerhed for eders Opstandelse og altsaa for hans hele Lære; men da der nu er Sikkerhed nok for hans Læres Guddommelighed, saa er ogsaa han opstanden, og saa ere igjen I sikkrede for eders Opstandelse. Saaledes lød i Korthed den hele Prædiken. Jeg lider fast Catholikerne bedre i deres comiske Eenfoldighed. — — — Om Aftenen Concert ved Hoffet, Damerne i stor Pragt, med Slæb og Diamanter; Enkedronningen: Slæb af rødt Fløil med Guld, Dronningen: lyseblaat med Sølv. Uforvarende marscherede en Tjener tversover Dronningens Slæb som over et Gulvtæppe. O, I Negere, hvor fornuftige ere I, at I male Eders Skind! det er dog simplere end vore europæiske Tatoveringer!

21—26 April: Artilleriecasernen; Cadetskolen; Statuestøberiet; Pinakothek; Professor Steinthals Værksted; Porcellainsudstillingen og Udstilling af Glasmalerier.

26de: Idag vare alle franske Blade uden Undtagelse borttagne; Hamborg Correspondent, som havde været tilbageholdt, kom for Dagen igjen. Ingen veed eller ahner, hvilke de Artikler ere, som foranledige slige Indgreb. Hverken Kjøbmænd eller Redaktører faae deres Blade tilstillede ved slige Leiligheder. — Traf en lille Pige, som jeg oftere har seet paa Concerter; Kongen har talt med hende og hendes Moder. Hun var i Forlegenhed for Regn, jeg tilbød min Parapluie. Meget snart fortalte hun mig, hvorledes hendes Elsker (en Preusser, ansat ved Legationen) havde forladt hende for circa 1½ Maaned siden, netop samme Morgen, som jeg havde seet hende paa Concernten om Aftenen. Gjorde mig næsten en Kjerlighedserklæring, fortalte mig, at hendes Moder godt vidste, hvor godt hun kunde lide mig, og indbød mig til at komme hjem til hende, hvilket jeg afslog. Hun har een Broder, der er Officeer, een er Læge og een Skribent, hendes Moder kaldes naadige Frue, Kongen taler med dem: hvorledes hænger alt dette sammen, jeg er ganske

nysgjerrig. Hun gav Rendez-vous til imorgen. Forlovelse kan hun ikke have i Sigte, thi jeg sagde hende meget ligefrem, at jeg reiste inden 14 Dage.

27de: Idag var igjen flere af de franske Blade lagte under Beslag; det kommer formodentlig Altsammen af den græske Historie, der er blevet discuteret i Pairs-kæmret. — Mødte ved det givne Rendez-vous og hørte af min Skjønne, at hverken hun kjender Kongen eller Kongen hende ligesaalidt som Moderen: han spurgte dem, hvem de vare, troede de vare Nordtydske, smigrede den lille Pige over hendes Skjønhed etc. Hun spurgte mig meget naiv, om jeg var gift eller forlovet; jeg svarede nei, at jeg var ingen af Delene og heller ikke oplagt dertil. Naar dette er Tilfældet, saa vil hun af Fortvivlelse gifte sig med en Mand, som staaer til hendes Raadighed, naar hun vil.

28de: Med Broderen (Officeren) sendte min lille Veninde mig et Brev, hvori hun gav mig et nyt Rendez-vous. Broderen søgte mig 3 à 4 Gange, saa ivrig var han i Opfyldelsen af sit Ærinde. Idag var Hovedspørgsmaalet, hvorfor jeg ikke havde forlovet eller giftet mig, og hvorfor jeg ikke vilde gifte mig. Jeg prøvede, om hun vilde have Foræringer eller Lystighed, kort om det gik ud paa at faae Penge, men kom ikke efter noget Saadant. Hun vidste meget nøie, hvorvidt hun vilde gaae.

29de: Kongen er reist idag til Aschaffenburg. Førind Afreisen et Rescript mod Civilebedsmænds Knebelsbarter. — 30te: Cuirasseerregimentets Rideskole etc. 2 Mai: hos Prof. Steiheil i hans eget Observatorium. — — — Man har her en meget god Kikkert, hvormed man ganske tydelig saae Mennesker arbeide i en Afstand, hvori man med blotte Øine aldeles ikke saae dem. Han fortalte ved denne Leilighed, at han engang havde læst en Dames Kjerlighedsbrev, som hun læste i aabent Vindue, Ryggen vendt mod Gaden. Lyver Manden? Vi prøvede paa at læse Navnet paa et nærliggende Gadehjørne, men vare ikke

istand dertil førend efter nogen Møie; det var S., som fandt det ud, og formodentlig vidste han Navnet forud.

3die: Krudtværk osv. 4de: Besøgt Malerne Petzold, Gurlitt og Simonsen; den sidstes Scener af Søefolke-Liv, især fra Middelhavet, ere ganske nydelige, uagtet det vel er muligt, at der mangler nogen Sandhed i dem. Kunsthandlere betale ham 300 Fl. for et Stykke paa omtrent 42" og 18" med 4 til 5 Figurer. — 8de: Observatoriet; Teglværker. 9de: Mynten. 10de: det Ertelske Institut (Tilvirkning af Maskiner, Instrumenter osv.).

11te: Afskedsaudients hos Enkedronningen. Foretoges med de samme Ceremonier som Ankomstaudientsen: Haandkys; til fornemme Damer, som Grevinde Sanizeb, rækkes Kinden, idet Haanden trækkes tilbage, til næste Klasse og de yngre, som Frk. Sanizeb, rækkes Kinden efter Haanden. De kaste dem over den tørre Haand som glubende Løver, gaaende fremad med bøiet Ryg, synkende i Knæerne. Den ringeste Klasse faaer kun Haanden. — Min lille Jomfru Adelaide, som igaar havde skrevet mig et Brev til for at faae min Afreise at vide, oppebiede ikke Svaret, men kom pludselig ind af Døren denne Morgenstund, fortællende, at hun var gaaet paa Torvet med Pigen og havde faaet hende til at gaae med sig og lade hende gaae op, hvorfor hun havde lovet hende Pynt. Jeg gav hende Penge til Pigen, hvilket hun tog. Hun stod imod altfor store Friheder; men forlangte at vide, naar hun kunde komme igjen. Jeg vilde afnøde hende et Forlangende af en eller anden Ting; men hun vilde Intet have. Om Eftermiddagen fik jeg et Brev, hvori hun erklærede, at hun ønskede et rødt Silketørklæde, og at hun kom imorgen Eftermiddag. Hun kom strax om Morgen d. 12te. Tørklædet vidste hun ikke, hvorledes hun skulde kunne bruge: Moder og Broder vilde blive opmærksomme. Jeg overtalte hende at gjemme en 20 Fr. til Erindring; efter nogen Modstand gled den i Sykurven. 13de: Om

Eftermiddagen kom endnu Brev fra Adelaide med gjentaget Bøn om at komme tilbage til München og Løfter.

15 Mai til Augsburg. 16de og følgende Dage Støberiet.

Medens jeg var her, var der Valfart til (jeg troer) Kreutzkirken. Mange Processioner kom ind fra Landet, og mange gik fra de andre Sogne til Valfartskirken. Børn og Kjærlinger vare i Masse, men ogsaa Mænd, ja endog nogle, der lod til at være Honoratiores. Jeg fik ved denne Leilighed seet en stor Deel af Befolkningen; den udmærker sig, som den württembergske, ved Hæslighed. — Egnen omkring Byen er vel dyrket, her ligge smukke Landhuse. Augsburgerne sætte i det Hele Priis paa at leve godt; Reenligheden er langt større end i München.

Da jeg d. 22de Aften ikke havde Udsigt til at kunne finde Leilighed til at gaae til Ingolstadt førend Fredag, saa besluttede jeg at gaae over München. Kom dertil 23de Morgen. Besøg af Adelaide. Kom igjen næste Dag. Hendes Moder er Enke efter en Overappellations-assessor, den ene Broder er Redacteur af Münchener politische Zeitung, den anden er Officeer.

25de. Kom om Morgenen til Regensburg. Kjørte til Walhalla, 1½ Miil fra Byen. Beliggenheden, tæt ved Donau, paa det midterste af tvende næsten keglannede Bjerge, der stikke frem foran den hele Række, som følger Donaudalen, er vel valgt. Endnu staaer hele Bygningen under Bræddeskuur. Det er en Bygning, der lig Børsen og Madeleinen er heelt omgivet af Søiler; de ere nok af jonisk Orden. Bygget altsammen af Marmor, som bringes paa Inn og Donau fra Egnen af Salzburg. Den underligste Contrast med et saa storagtigt og overflødigt Foretagende danner den ved Foden liggende jammerlige Donaubro, som et Skib forrige Aar seilede overende. Regensburgs Gader, Steenbro etc. danne ogsaa en ubehagelig Modsætning. Det er Kongen af Bayern heel og

holden, denne byggende Don Quichote, moderne Siegfried von Lindenberg. Men saaledes fortjene alle vi, som lade skeep.

26de. Til Ingolstadt. Besaae Fæstningsanlægget. — — — Taarnbygningerne ere udførte med architectonisk Luxus og Flid. Det hedder, at man har villet efterlade et Monument af Tidsalderens Bygningskonst; den rette Grund er nok, at man har villet benytte Kongens Byggesyge for at lokke ham ind paa Bygningen af den hele Fæstning. Man regner paa 16000 Mand som nødvendig Garnison til at forsvare denne Fæstning. Byens Befolkning, 10 à 12000 Sjæle, kan vel stille 1000 Mand Borgervæbning, maaske lidt meer, Omegnen 2 à 3000. Armeen taber altsaa 10 à 12000 Mand for at holde en Plads, som ikke forhindrer at gaae over Donauen paa mange andre Steder. Her er vistnok atter gjort en stor Regnefeil i Fæstningsvæsen. Det er en tydsk Fæstning, hvorfra Bayern kan aves, eller, besat af Franske, et Holdepunct. Bayern maae faae et tydsk Suprematie for at blive belønnet for sine Udgifter. Die Kaiserzimmer i Slottet i München ere som Ingolstadt Vidner om Bayerns Flyvelyst.

27de. Til Weisemburg. I Værtshuusstuen var det lange Bord ganske fuldt besat af Honoratiores, Tobaksrygende og Øldrikkende, noget høittalende, kort den ækle tydske Værtshuusstue; de Reisende fandt knap en Krog. — 28de: Til Nürnberg. Efter en Udfugt paa Jernveien til Fürth, som man urigtig har fremstillet som en heel Jødecoloni, — det er knap, at Jøderne er den herskende Befolkning, — langs den smukke Spadseregang udenom Stadsgraven til Slottet. Underveis saae jeg Borgervæbningen komme hjem fra Exercits. Det tydske Borgermilitair har noget caricaturmæssigt, som ikke findes hos de andre: Ølkruset og Skrædderbordet staaer præget paa hver af dem, Spidsborgeren, denne Tydsklands Hovedfigur, stikker overalt igjennem. Besøgte Slottet, bygget til for-

skjellige Tidsaldre. Er Heidenthurm romersk? Capellet, som staaer i Forbindelse hermed, er vistnok christeligt, men meget gammelt. Her findes nogle Malerier, som vel kan regnes blandt de bedste i den tyske Skole. Kommer ikke de synderlige Figurer, som man finder paa de tyske Malerier, af en tro Afbildning af schwabiske Forbilleder; thi de schwabiske Folk, især den württembergske Deel, udmærker sig paa en besynderlig Maade ved slet Skabning? Med mine temmelig tynde og noget skjeve Been kunde jeg endnu vente at blive Model i Schwaben. — Paa det bedste Caffehuus i Nürnberg, i denne centrale Handelsby findes ikke een udenlandsk Avis. Hvad er dog Underholdningen paa alle disse tyske Caffee- og Ølhuse kleinstädtisch og intetsigende!

29de. Over Hof til Dresden, ankommet her d. 31te.

4 Juny. Veiret var bedre idag og Publicum temmelig i Bevægelse. $\frac{3}{4}$ Miil omtrent fra Byen ligger et Værts-huus med belvedère, hvorfra Udsigten er livlig. Her samler sig ret muntert sladrende Familierekredse. Beværtningen bærer et anstændigt Præg. Maadehold i Nydelser. Det hele Publicum bærer et langt bedre Præg end det Bayerske, det Münchener burde jeg sige. Fruentimmerne ere meget mere indblandede i Selskabet, man seer ikke disse Grupper af Mandfolk alene i Haver og Værtshuse.

9de: Malerigalleriet. De følgende Dage arbeidet meget hjemme.

18de: Fik Brev fra Artilleriecorpset, hvori indeholdes Rescript angaaende min Hjemkaldelse.

20de: Samling af Prøvestykker og Modeller. 22de: Batterie-Exercits. 23de: Königstein. 25de: Tøihuus. 26de: Laboratoriet osv. osv. 7 July: Udflygt til Freiberg. 15de: afreist fra Dresden. 16de: ankommet til Berlin.

D. 19de ankom Prinds Christian af Danmark til Berlin. Næste Dag bad jeg Blücher (Lt. af Cuirass.), melde mig hos H. K. H. Der lod ikke til at findes Tid i Morgenstunden; det heed, at han jo saae mig til Middag hos

Prinds Carl. Da vi kom der, sagde han mig, det var en Misforstaaelse: han vilde seet mig, førend vi toge til Prindsen. Han har formodentlig sagt: Jeg seer ham, naar vi tage til Prinds Carl — og meent, at jeg skulde tage med i Følget. De andre Herrer med den sædvanlige Hofjalousie frygte min Nærværelse om Prindsen, de frygte ogsaa, at jeg skal afdrage ham fra deres Planer om at see og optage hans Tid med Snak. Heri have de Ret under nærværende Omstændigheder; thi Tiden er knap.

21de Aften var jeg med Prof. Rose i et lille Selskab af Lærde, hvor Ritter oplæste en lille Afhandling om sin Ankomst i Constantinopel. Der var meget lidt Nyt deri for mig, der har levet med og talt med saamange Mennesker, som have tilbragt lange Tidsrum af deres Liv i denne Bye og dens Omgivelser. Hvad der havde meest Interesse for mig at høre, var hans Beretning om Dervischerne, disse synderlige Secter, der under de meest trættende Legemsøvelser fremsige deres Bønner. Der ere forskjellige Arter; den, som meest er blevet omtalt og bemærket af Fremmede, er die Kreisler. Fornemme Tyrker begive sig til Dervischforsamlingerne for at deeltage i disse Øvelser og saaledes at vise deres hellige Sindelag. Ritter sagde, at de gjorde dette for at faae Popularitet som hellige og andægtige Mænd; i samme Aandedræt fortalte han, at det religieuse Sindelag var ganske forsvundet hos Muselmændene: hvorledes hænger disse tvende Ting sammen? Under selve Ceremonien vare Fruentimmerne saa lidt opmærksomme, at de næsten overdøvede Børnene med deres Snakken. Naar Præsterne udraabe Bedetimen fra Minarets, deeltager Ingen i Bønnen, som de dog burde. Dampbaadfarten blander Tyrkerne paa den underligste Maade sammen med de Christne; paa Dampskibet var saagar en ung tyrkisk Pige med, der sendtes til Constantinopel for at giftes; hun var imellem de Reisende under et gammelt Fruentimmers og en ung bevæbnet Mands Varetægt. Beskrivelsen af Overførslen

af en heel Deel asiatiske Rekruter, ganske unge Drenge; var ret mærkelig; de fik kun Brød og Oliven, og endda kun knap tildeelt, og bleve holdte sammenklemt paa et ganske lille Rum.

22de: Med Prindsen paa Parade.

23de: Afsked med Prindsen Kl. 10—11. Han kaldte mig ind i et Sideværelse, forsikkrede mig om sin Naade og bad mig være forsigtig ved Ankomsten i Kjøbenhavn, hvor man vist vilde fetere mig og prøve at gjøre mig til Værktøi for demagogiske Planer. „De skulde bruge Deres Indflydelse paa disse Folk til at give deres Bestræbelser en bedre Retning“. — „For at virke paa dem, Deres Kongelige Høihed, maa jeg blive i Forbindelse med dem.“ — Ja, bryde med Deres Venner skal De ikke“. — „Men for at leve med dem og vinde Tillid maa jeg holde fast ved mine Anskuelser og Grundsætninger“. — „Men hvem forandrer ikke dem? De har vist meget forandret dem ved at see, hvad der gaaer for sig i Frankrige.“ Jeg taug; thi her var ikke Tid til at svare. Han fortsatte: „Ja Gud veed, hvad de vil, disse — ja Demagoger hos os; thi saaledes maa jeg kalde dem?“ — „Jeg har meget mindre Indflydelse og færre Forbindelser, end man troer. Jeg er aaben og vil Intet for mig, helst vil jeg min Afsked.“ — „Det mener jeg ikke. De er en erkjendt dygtig Officeer, saa ganske hjemme i Materielvæsenet, De kan nytte i Deres Fag.“ — „Inden jeg kan nytte, bliver jeg for gammel,“ — „Men vil De hellere i Industrien, hvem veed? Frederiksværk?“ — „Nei!“ — „Men vær forsigtig ved Deres Ankomst! Kongen lider ikke disse offentlige Demonstrationer. Betænk, hvad jeg her siger Dem! De maa vide, jeg mener Dem det godt, har Agtelse for Dem og Tillid til Dem. De har vundet Bifald ved Deres Uafhængighed; den Fortjeneste anerkjender jeg, men lad Dem ikke misbruge!“ — „Har Noget mishaget, er det min Virksomhed i mit Kald. Commissariatscollegiet følte, at de skulle bringes under en Regel og Lov, det ville

de ikke.“ — „Ja det Collegium forsvarede jeg ikke“. — Han sagde en Deel endnu om, at Enhver kunde ikke flikke paa Statsmaskinen, at der skal Tid til enhver Ting, etc. Jeg svarede, at dette erkjendte jeg, men at jeg netop antog, at den Vei, Regjeringen gik, førte aabenbart til Revolution ved første gunstige Leilighed; jeg ønskede at bringe den til at vælge Midlerne for at hindre den. Hertil svarede han: „De mener Armeens Organisation?“ — „Nei, jeg mener Statsmaskinens.“ Efter forskjellige Naadesforsikringer og Haab om at sees til Efteraaret maatte afbrydes; thi Tiden var forløbet, Alle ventede.

24de July afreist fra Berlin. 25de: I Stettin. Udsigten mod Swinemünde er af samme Art som paa de danske Kyster: Skov, Bakker, Agerland, Landsbyer, Vand. Stettin synes at være i Opkomst. Gaderne ere ret nette, brede og velbyggede. Intet imidlertid ligner den Fremskriden, som man seer i engelske og franske Byer, hvorom det hedder, de ere i Opkomst. — — —

Brev fra Tscherning til hans Søster Sara.

Carlsruhe d. 31 Jan. 1838.

Kjære Søster Sara!

Dit Brev modtog jeg i Frankfurth, hvor jeg ved Hombergs og ved Trepkas Artighed og Venlighed tilbragte en ret behagelig Maaned til en Trøst for at have maattet forlade det gode Paradiis ved Vinterens Begyndelse og skulle i dens Midte besøge tydske Smaastater i Militairsager. Nu, som Du seer, er jeg da paa denne høist trivielle Valfart. Jeg har studeret den badenske Armee og begiver mig imorgen til den württembergske. Især om Vinteren burde jeg egentlig gaae med Brillen for at see den. Dog det har sit Gode: jeg føres alvorlig igjen til Tanke om vor egentlige Ringhed, hvorved jeg ikke nægter, at mit Sind græmmer sig ved at tænke, at mine 25 egentlige Leveaar hengik i en saa latterlig Carriere. Jeg taler her med stor Alvor om Militairinstitutioner, om det

badenske Artillerie, Pionerer etc., og naar nu til Ulykke det undertiden hændes, at min Taalmodighed forgaaer, og jeg drager paa Smilebaandet, strax gjenklinger Rygtet om denne Unart i Bye og Land fra den ene Ende til den anden. Formaliter har man iøvrigt behandlet mig meget artig, overmaade artig: jeg har havt Audientser, været til Bal hos Prindser og Ministre, seet Casserner in optima forma; men ligefrem jevn bekjendt til nogenlunde fortrolig Omgang er jeg ikke blevet med et eneste Menneske. Det er endnu det første Sted, hvor jeg har levet i 3 Uger og taget hver Aften min The i Værtshuset. De, som høre hjemme her, ere ikke bedre farne, det jeg troer; det er nok Landets Skik. Tydskerie i det Hele taget har jeg aldrig kunnet lære at skatte; bliver jeg ved, som jeg har begyndt i Carlsruhe, saa vinde de ikke i min Anseelse.*) — — —

Dresden d. 4 Juny 1838.

Kjære Dalberg!

Der sidder jeg da i Dresden 2den Pindsedag i ret godt Veir og svarer paa Dit Brev af 29 April. See det er smukt. Imidlertid varer denne noble Flid ikke længe; thi Kl. er 12 og altsaa efter dette Lands Brug snart Spisetid, og i Eftermiddag, om Veiret bliver staaende, vil jeg drive ud paa Landet. Dresden er smuk og er i ethvert Tilfælde udenfor Bayern, det er noget vundet. Det er desuden Sommer, og det er Tydskernes vaagne Periode; de kan desuden tiltrods for al deres Rygen ikke bringe hele Luften og hele Guds frie Natur i Tobaksrøg. I Dresden hersker desuden en vis anstændig Reenlighed paa offent-

*) I et Brev til sin Svoger Dalberg fra München 13 Marts 1838 skriver han: „Det hellige romerske Rige er mere kjedsommeligt end helligt. Massen af Tydskerne er et ækelt Philistercompagnie, fast værre end Smaaborgere i Danmark, ja værre; thi de ere end mere indbildske og mere udlærte Fyrstetjenere. Man kan jo ikke spytte for Prindser og Fyrster“.

lige Steder, som ikke er at foragte; man bliver opvartet, naar man forlanger Noget, hvilket er saare behageligt; i Bayern er det nemlig fashion paa flere Steder, at man betjener sig selv, om man vil have Noget, lige til at skylle sit Glas selv. Dog ved Bayern maa her forstaaes München, dette Bayeriets Hovedsæde, hvor Kongen, der selv er Ølbrygger, som bekjendt er i Gang med at lave et tydsk Athen, men vistnok ender med at gjøre Muserne og deres Sønner øllede. Jeg har før aldrig vidst, hvad en Ølhore betydede, nu veed jeg, hvad det er: det er en Mand eller Qvinde, som driver Utugt med Øl, det vil sige drikker 10 à 12 Maas (mellem Pot og Kande) i eet Etmaal. Dette troer jeg omtrent er det Bedste, jeg har lært i Bayern. Jo dog endnu Eet, at afskye høiere end tilforn slet Tydsk, der endnu er værre end det gode Tydsk, og det er vistnok en meget haard Dom. Plattydsk er egentlig det eneste ret ophøiede i Tydskland; derfor maatte det ligge under og for at betegne Contrasten med det latinsk-høitydske Pedanterie hedde plat. Men jeg sludrer Papiret bort om, hvad ikke er værd at tale om, og glemmer Krudtet. — — —

Fra Tscherning til E. Bruun.

Dresden d. 18 Juny 1838.

— — Hans Majestæt har under 9 Juny rescriberet som følger:

„Da iøvrigt det Capitainen af os overdragne Hverv nu er tilendebragt, har vort Artilleriecorps at tillægge ham Ordre om at vende tilbage hertil og at melde sig ved Corpset.“

Mærkelig nok den Overeensstemmelse mellem Ordren til Afreise og til Tilbagekomst, at begge ere motiverede ved en Løgn: hiin, at jeg udsendtes for at indsamle Efterretninger om Jernskydts, hvis Antagelse paafulgte førend jeg havde indsendt en Linie, — denne, at Hverve,

er tilendebragt, da jeg endnu dog har Reisen til Rusland tilbage, der er udsat, men ikke tilbagekaldt. — — —

Der er visse Sætninger; jo længer jeg har tænkt paa dem, jo meer jeg har vendt og dreiet dem, desmere har jeg overtudet mig om deres Rigtighed, og dertil hører, at 1798—1799 er Vendepunctet i den seneste Regjeringsperiode, at Danmark realiter er fallit, at Holsteen maa betragtes som foedereret Stat og afsondres itide, at vort hele Stændervæsen er et stort Misgreb, at vor Gjenfødelse ikke kan skee som afsondret Stat, men igjennem Skandinavien, at Rusland er vor Fjende og England vor naturlige Forbindelse, at vor Handel kan fremkalde vor Industrie, men ikke omvendt Industrien Handelen, at 1807 og 1814 ikke bør glemmes af Folket, men staae for det som varslende Lærdomme. — — —

Fra Orla Lehmann til Tscherning.

Kjøbenhavn d. 12 Marts 1838.

Kjære Ven!

Siden De var i Wien og jeg i Berlin, har jeg ikke tilskrevet Dem. I denne lange Tid have vi Begge oplevet en Deel, og har De kun halvt saa ofte tænkt paa mig, som jeg paa Dem, saa har jeg derved opsamlet et Fond til Stolthed, af hvis Renter jeg kan leve flot mit hele Liv, selv om jeg skulde blive saa gammel som Jerusalems Skomager. Naar jeg taler om Jerusalems Skomager, saa er det ikke for at lade Dem høre ilde for Deres ufrivillige og evige Omflakninger, for hvilke jeg imidlertid hjertelig misunder Dem, da det her hjemme er forbistret kjedeligt, og skjøndt det for Dem i Frankrig just heller ikke gaaer videre brillant, saa maa det dog, naar der endelig skal drives, være ulige interessantere at drive om paa Boulevarderne i Paris, end paa Østergade i Kjøbenhavn.

Paa det nær, at jeg Ingenting er og har fortræffelige Udsigter til heller aldrig at blive til Noget, har jeg det forresten personlig ret godt; min Appetit og Søvn er upaaklagelig og mit Humeur som mit en-bon-point i bestandigt Tiltagende. Mere kan man jo ikke forlange i disse slette Tider, og naar jeg undtager, at min Arm for Øieblikket er sat i non-activité paa Grund af et Fald, som jeg er faldet, uagtet jeg dog ellers har nogen Routine i at gaac paa glat Iis, — hvorfor dette Brev skrives Dem til ved Dictat, — saa har jeg intet andet Ønske tilbage, end at jeg maatte være hos Dem. Jeg har det endog saa godt, at jeg har Raad til at have diverse Luxus-artikler, f. Ex. gode Grundsætninger — ja, uden at rose mig selv, endog meget gode Grundsætninger. De veed bedst, hvem der har uddrevet af mig den sidste Rest af den gamle Adam, jeg mener naturligviis det gamle Lirum-larum om „den gode Villie“, og hvad der ved vore rendez-vous i Madam Lynges Have og hos Stéhély endnu muligen manglede mig i at være complet Radical, eller som De jo nu kalder det, en ægte Puritaner, kan jeg forsikkre Dem senere at have erhvervet mig i den Grad, at jeg er overbeviist om, at jeg, naar vi atter komme sammen, vil komme i Spektakler med Dem for Deres juste-milieu-Principer. Men denne Tro er en Sjeldenhed i Israel — jeg mener naturligviis — den radicale, ikke den justemilieu'ske, og derfor kunne vi endnu godt have Brug for Folk af Deres Grundsætninger. Og her vil jeg nu strax anføre, hvad der egentlig .er Øiemedet med dette Brev og Grunden til, at jeg efter saa lang Taushed med Eet har faaet saa stor Hast med at skrive Dem til, at jeg ikke engang kan oppebie min Arms fuldkomne Helbredelse, men dertil maa afbenytte en fremmed (forresten fuldkommen discret) Haand. De vil rimeligviis have hørt, at vi i Danmark nu ogsaa have faaet Noget, som kaldes Stænder — „et Træ, som den eigode Fredegods lands-

faderlige Haand har plantet i Danas Herthalund“ — en overmaade fortræffelig Indretning, hvorefter Folkets Udvalgte komme sammen i Viborg, bekjendt ved sit Snaps-thing, Tugthuus og derved, at det var der, den sidste danske Konge myrdedes, og i Roskilde, bekjendt af sit Landemode, Qvægmarked og deraf, at det er der, hvor Danmarks „gode Villier“ begravnes, for inden lukte Døre at give Raad til den, som „alene veed, hvad der tjener til Begges (det er Landets og Folkets) sande Tarv“. Men hvad De maaskee ikke veed, er, at disse Udvalgte udvælges paa 6 Aar, at der skal foretages nye Valg i Efteraaret 1840, at man for da at kunne vælges maa være valgbar, at man for at være valgbar maa have havt Skjøde i to Aar forinden 1ste Mai i det Aar, hvori Valget foretages, paa en Grundeiendom af forskjellig Qvalitet, f. Ex. af en Kjøbstædgaard af 2000 Rd. Assurance-Værdie, og endelig, at jeg kan disponere over flere saadanne Eien- domme, for dermed at gjøre rette Vedkommende valg- bare. Min ærbødigste Begjæring til Dem er nu, at De vil tillade, at en saadan Gaard bliver Dem tilskjødet, naturligviis uden mindste Risico og Bekostning for Dem, hvilket aller- nemmest kan skee saaledes, at Gaarden tilskjødes Dem og den nærværende virkelige Eier i Compagnie, hvornæst hiin i sin Tid tildeler Dem den Valgret og Valgbarhed, som af dette Sameie maatte reise sig. Da der gives flere Byer, hvori Folk af gode Grundsætninger have Magten, saa vilde det være let at sætte Deres Valg igjennem, selv hvis dette ikke var secondet af et saa berømmeligt Navn. Er De til den Tid her hjemme, eller maatte De ellers være tilsinds at modtage Valget, saa vil De altsaa tage Sæde i den hæderlige Stænderforsamling; hvis ikke, vilde det altid være en ret betydningsfuld Demonstration og et ganske smukt Souvenir, og man sørgede da for til Deres Suppleant at erholde den, som man ellers vilde have taget til Deputeret. Det er dette Tilbud, jeg i

største Hast har villet lade Dem tilkomme, og da Sagen, som bemærket, maa være bragt i Rigtighed forinden næste 1ste Mai, saa vil De indsee Nødvendigheden af at svare mig med omgaaende Post. Jeg haaber, at dette Svar bliver bekræftende, og vil i saa Henseende kun erindre Dem om, at der til det derpaa følgende Valg fra nu af er Ste Aar, og at det Summa Summarum dog er igjennem Stænderne, at ethvert fremtidigt Fremskridt, hvis ikke alle Julemærker slaae feil, maa skee. — — —

Jeg beder Dem nu om snarest mulig at give mig et, jeg haaber bekræftende Svar paa mit Spørgsmaal. Tingen er let bragt istand, saasnart vi kun have Deres Consens. Paa denne Maade er f. Ex. bleven forvandlet til Vælger og Valgbar

Deres hengivne
Orla Lehmann.

Tscherning mente ikke at burde benytte Tilbudet. Concepten til hans Svar eksisterer imidlertid ikke.

Fra A. de Saint Aubain til Tscherning.

Kjøbenhavn d. 5 Juni 1838.

Jeg veed intet bedre Brug at gjøre af denne anden Pintsedag, end at afdrage noget af den Correspondence-gjæld, jeg endnu staaer i til Dig. Jeg haaber, at Du ikke har tilregnet mig det saa meget, som jeg selv har gjort, at jeg har ladet 2 Maaneder gaae hen, uden at bevidne Dig min Taknemmelighed for et venligt, langt Brev, som jeg skjønner saa meget mere paa, som jeg veed, at Du har saa mange at skrive til. Du var dengang ikke syndeflig fornøiet med de fede, øldrikkende Bairere. Du talte ordentlig ganske bevægeligt over Din Lede til Dit nuværende Reiseliv, det samme vilde Du sige, naar Du havde været 3 Maaneder herhjemme. Du troer maaske, at her er saa grumme rart, men det er ikke Tilfældet, forsikkrer jeg Dig paa Ære og Samvittighed, og uagtet uendelig

Meget er gaaet langt frem i de 5 Aar, Du nu har vandret om som Jerusalems berømte Skomager, vilde Du neppe finde Dig tilfredsstillet derved, fordi Du bestandig vil sammenligne det med, hvad Du i de fem Aar idelig har haft for Øie i en fuldkomnere Form, og de endnu flere Ting, som staae tilbage at ændre, og de mange Curiosa, der idelig forefalde, vilde snart gjøre Dig mindre opbygget. Hvad synes Du om at komme i Exerceerskolen, endogsaa som Chef? Og dernæst Din gode Onkels ikke yndede Regimente? Det vilde heller ikke behage Dig. Nu har Du det smukke Billedgallerie i Dresden at glæde Dig over, den deilige Omegn, og hvad andre Herligheder der findes anførte i Reuhhandts Haandbog for Reisende. Fra E. Bruun skal jeg hilse Dig og sige, at Du snart kan vente Brev fra ham. Han har haft saa inderlig lidt Tid, og tildeels Intet at skrive om. Han kunde jo have fortalt Dig om Prindsessens Bryllup og om den lurvede Illumination samme Aften og om Kroningsambassaden til London, som bestaaer af Prinds Christian af Glücksborg, Gustav Blücher Altona og Christian Bille, vor Ministerresident i Hamburg, samt om andre lignende vigtige Begivenheder. Du veed maaske ikke, at Prindsesse Charlotte endnu ikke har faaet nogen Kammerjunker, siden Q. blev sparket ud paa en aparte Maade. Seer Du her gives nok Noget, som kan interessere Folk, der befinde sig i Udlandet. — —

Kjøbenhavn d. 12 Juni 1838.

Siden jeg forleden begyndte dette Brev og indtil nu, jeg ender det, er der foregaaet en Forandring, som jeg dengang ikke havde nogen Anelse om. Jeg hører, at denne Post, som bringer Dig dette, tillige kalder Dig tilbage igjen, og at vi altsaa snart kunne vente at see Dig iblandt os. Denne Efterretning har opvakt almindelig Glæde hos hele Dit Bekjendtskab, og da dette er temmelig stort, vil det ikke være besynderligt, om den har bredet sig det

halve Land over. Altsaa faaer Du Dit Ønske opfyldt. Havde jeg anet det, dengang jeg begyndte dette Brev, da havde jeg ikke omtalt Hjemkomsten hertil som Noget, der ikke vilde tilfredsstille Dig; men jeg holder ikke af at lempe mine Breve efter Omstændighederne og lader derfor denne Mening blive staaende til nærmere Approbation eller Forkastelse, uden Frygt for, at den skulde gjøre ringeste Skaar i Din Glæde over, at Din Pilgrimsvandring endelig er forbi, i det mindste for denne Gang. Hvor mange af os mon Du nu vil finde svarende til Dine Tanker? Bered Dig paa, at vi ere blevne gamle, affældige, langsomme i Tænkning og mindre selskabelige, end vi vare for 5 Aar siden, og naar Du staaer i Land med den Tro, vil Du undgaae at blive frapperet. I fem Aar forandrer man sig meget. De Mennesker, jeg for 5 Aar siden ansaae for liberale, anseer jeg nu ikke alle for at være det, mange af dem har jeg stillet paa Lurendreierhylden og de fleste paa Egennyttens. Adskillige, som jeg dengang ansaae for servile, anseer jeg nu for at være langt uafhængigere end Liberalisterne o. s. v. Saaledes vil det formodentlig ogsaa gaae Dig, og naar Du temporiserer lidt, inden Du fælder Dom, vil Du maaske faae en saa stor Hylde nødvendig til de mange pure Egoister, at hele Sjælland ikke slaaer til. For ganske nylig spurgte en af de Herrer Statsministere mig i en privat pølitisk Samtale — Du seer, at jeg omgaaes med fine Folk, men det er i Stilhed — om hvad Partie jeg hørte til. Jeg svarede ham fuldkommen ærligt: „Til det største Partie, der gives i Landet, og som bestandig vil blive det største, nemlig til mit eget“. Det er især blevet mig klart, hvorlunde Mængden vil have deres ærlige Næste til at vove Poterne, for at rage Kastanierne ud af Ilden. Pas kun paa: Jeg er vis paa, at man allerede lægger Planer for at anvende Dine Poter til eget Forbrug. Her gaaer naturligviis allehaande Rygter angaaende Din Tilbagekaldelse. Nogle sige, at Du skal

gaae som Generalconsul til Tunis, Andre, at Du skal ansættes i Generalstaben.

Les extrêmes se touchent, comme à l'ordinaire. Der er Plads i Staben for Øjeblikket; thi G., D. og R. ere gaaede af, da man nok ikke kunde være bekjendt at lade Storfyrsten see dem. Her bliver gjort umaadelige Anstalter til den Storfyrste. Forleden ankede en Mand i Politivennen over, at en Krog ved Amalienborg ikke blev holdt reen. „Hvad maa Fremmede tænke om de Danskes Reenlighed, hvad vil den forventede høie Gjæst sige!“ osv. udbrod denne Patriot. Mandag d. 25 kommer den høie Gjæst. Tirsdag Cour hos ham paa Christiansborg, derefter Taffel. Onsdag Cavalleriemanoevre paa Nørrefællø: Garden, Husarerne, Landsenererne, Prinds Ferdinands Dragoner. Torsdag Kongerevue over den hele Armee, fyenske Regiment inclusive. Fredag Artilleriet og Skarpskydning af Armeens Infanterie og Cavallerie. Roeskilde, Bidstrup, Frederiksborg, Kronborg og Diner paa Marienlyst er ansat til en Dag. Her har Du et Resumée af, hvad der gaaer Din Næse forbi, saafremt Du ikke skynder Dig bandsat. Det blev altsaa ikke Spøg, hvad jeg skrev i mit forrige Brev til Dig om at komme hjem og complimentere Storfyrsten; jeg gad staaet ved Siden af og seet, hvad Ansigt han vilde sætte op, naar Nicolai (russisk Minister) presenterede Dig. Denne Nicolais Datter var forleden ombord paa det russiske Dampskib, som brændte, og maatte redde sig i den bare Særk, saa godt som. Det gad jeg nok seet. Denne Efterretning om Din pludselige Hjemkomst har med Fiet blæst alle de Nyheder bort, jeg maaske vilde kunne regalere Dig med. Nu vil Du faae dem langt bedre, end jeg kan melde dem. Jeg kan hilse fra Owens, de ligge ude paa Strandveien i det tolvkantede Sted; det fornøier mig nu dobbelt, at jeg kommer der, fordi vi kunne gjøre Toure sammen derud. Jeg havde ogsaa en lang Samtale med Justitsraad Guldberg om Dig.

Ham anseer jeg for at være Dig en ærlig Ven. Fru C. F. vedlægger et Par Ord for at bede Dig udrette en Commission for hende i München, uagtet jeg har sagt til hende, at jeg skrev til Dig i Dresden. Schönberg har umaadelig travlt for at tjene sig en russisk Orden ved god Mad og Drikke. Men det leer jeg ikke af; thi jeg vilde selv gjerne tjene mig en russisk Orden, naar jeg blot kunde. Min Moder hilser Dig mange Gange, hvor meget hun glæder sig til at see Dig igjen, kan jeg ikke sige Dig. Vi høre vel neppe noget fra Dig før Din Ankomst. Skriver Du, saa lad os vide, naar Du kommer, for at vi kunne tage Dig imøde med mere Glæde, end vi den 21 Juni 1833 fulgte Dig ombord.

Farvel.

Din hengivne Ven
Andres St. Aubain.

Uddrag af Breve og Opsatser.

1838—1846.

2

„Da jeg kom hjem i 1838“, skriver Tscherning i sine politiske Optegnelser (1872), „fandt jeg, at der var en stor Forskjel mellem den politiske Luftning, som efter 1830 var gennemstrømmet det øvrige Europa og Danmark. Stænderne paa den ene Side og Overbevisningen paa den anden om Prinds Christians afgjorte Beslutning om at give en constitutionel Forfatning ved sin Thronbestigelse, havde dysset en stor Deel af Befolkningen i en mild Slummer. Frederik VI var i sin Alderdom bleven en Art Gjenstand for Tilbedelse, og den for Udviklingen af og Troen paa den schlesvigholsteenske Idee gunstige Ordning, han havde givet Schlesvig-Holsteen, havde foreløbig tilfredsstillet fra denne Side. Jeg kunde fra Tydskland, hvor jeg i Berlin var stødt sammen med Prinds Christian og paa anden Haand havde hørt hans Yttringer, sige med Vished, at han ikke vilde give nogen Forfatning. Der var Intet gjort for at udvikle Landbodemocratiet, der var allerede indtraadt et Tilbageslag i den Retning, hvor der var begyndt et Fremskridt gennem Militair-skolerne.“

Som det er omtalt i 1. Bind S. 31, søgte Tscherning i 1838 sin Afsked af Krigstjenesten i Naade og med Pension for at kunne søge en eller anden privat Virksomhed hjemme eller i Udlandet, men fik Afslag, erholdt derimod kort efter Permission og afreiste i Begyndelsen af 1839 til Frankrig for at overtage Bestyrelsen af nogle Kulminer i Auvergne (Grosminille), derfra skrev han i Sommeren 1839 det følgende Brev til sin Søster Sara.

Uden Dato etc.

Endelig faaer jeg et Øiebliks Tid til at skrive, saa beskjeftiget har jeg været, at jeg knap har haft Tid til at barbere mig, siden jeg kom her. — Mit Huus er ret net og taalelig meubleret, jeg har en fortræffelig Seng, en smuk Udsigt. Eggen er i det Hele taget smuk og

vel dyrket. Værket ligger paa den vestlige Skraaning af en temmelig høi Bakke. Hovedminen ligger næsten paa Toppen. Man overseer herfra de rige, vel dyrkede og stærkt beboede Dale, der omgive Bakkeodden. Allierflod flyder i den ene, Alagnonen i den anden Retning. Slottet Frugère ligger 1000 Skridt herfra. I Frastand af halve Mile ligger andre Kulværker. Byen Lampde er en ussel Flekke. Hvorledes Værkerne ere med Hensyn til Drift etc. lader sig ikke bedømme. Kullene ere gode og synes at forekomme i stor Mængde.

Montpellier d. 18 Octbr. 1835.

Du veed, at min Stilling er forandret, den er som Virkekreds behageligere, af langt større Omfang, meget mere fleersidig og til en vis Grad stemmende med min foregaaende Beskjeftigelse, men den er slettere betalt og giver i det mindste paa nogen Tid, til Alting er ret i Gang, overvættets Arbeide. Jeg lever i og for mine Forretninger fra tidlig Morgen til seen Nat. Her er og var meget i Uorden, og Sagen er langt fra endnu ikke sikkert, men Jernbanen kan ikke falde sammen, den maa bestaae. — Jeg har i flere Henseender stor Tilfredsstillelse af min Virksomhed. Her var Uorden og Laissez-aller i høi Grad, jeg har allerede i denne Henseende rettet betydeligt.

I Corpsordenen er jeg altsaa Batteriechef — hvilken Lykke! —

Montpellier d. 26 December 1839.

— Dersom den nuværende allernaadigste Konge vilde give mig min Pension, saa at jeg havde et lidet Tilhold, ifald min private Stilling slog feil, saa kunde jeg godt have Dig hos mig, hvor jeg nu er; thi her vilde Dit Ophold være ret behageligt, det er kun den lange Reise, som gjør mig Knuder. Jeg har endnu ikke ret fattet en Beslutning, om jeg som personlig Bekjendt skal skrive til vor nye Konge, eller om jeg skal lade fem være ligø

og lade Fiolen sørge. Skriver jeg, saa binder jeg mine Hænder paa en Maade, skriver jeg ikke, saa gjør jeg igrunden mindre mod denne Mand, fordi han er Konge, end jeg vilde gjøre for en anden god Ven og Velynder, om han kom til Hæder og Værdighed, og det er maaske Daarskab. Var jeg ikke engageret for Øieblikket, saa drog jeg hjem, men jeg har lovet mine Jernbanefolk ikke pludselig at forlade dem, desuden staaer jeg midt i Caoset og Skabningens syvende og lysende Dag, paa hvilken jeg kan see tilbage paa mine Gjerninger med Velbehag, kommer først i Marts Maaned. Først da kunde jeg godt være bekjendt at sige Farvel og endda kun med nogle Maaneders Varsel.

Montpellier d. 15 Febr. 1840.

— — Apropos, hvem er den Monrad, som udgiver „Flyvende Blade“, troer jeg, det hedder. — I nogle Kjøbenhavnsposter, man har sendt mig fra Cette, har jeg læst korte Extracter af, hvad han skriver, det kommer mig for, som om den Monrad er paa de fortræffeligste Veie. Han søger, om jeg forstaaer ham ret, at bevise, at det danske Folk noget for meget nærer sig af Illusioner, og søger derpaa at vise dem, hvilken Virkeligheden er, det er jo min Paastand, mod hvilken mange saakaldte ægte gamle Danske vare saa opbragte. Faaer den Art Anskuelse Indpas, saa har man virkelig gjort et Skridt fremad, men saa haaber jeg da ogsaa, at Sorgen over Fvi snart lindres; thi det var dog Culminationspunctet for al Vildfarelse at betragte ham som en god Regent. Siig mig dog, hvordan det virkelig hænger sammen med denne Sorg, som jeg finder trykt paa alle Blade, have I virkelig grædt, saa at Landet flyder i Taareoversvømmelser. Jeg loe, saa jeg nær var faldet af Stolen ved at læse Ordonantsen om Paradeudstillingen og Ligtoget, — kan man dog ikke finde, at slige Høitideligheder nu omstunder er Farce. Comptoirchefer med Voxfakler, Majorer der

føre Ligheste. Det er enten Egalitetens største Seir og Forkyndelse eller det latterligste Abespil. Trække i slige Optog gennem Gaderne i Januar Maaned. Men nu nok herom, lad nu det være glempt som saa meget andet, der var langt mere værd at huske paa. — Hvor kjært skulde det være mig at lade Dig føle en Februardag i dette Clima og vise Dig de blomstrende Mandeltræer og det friske Grønne paa alle Marker.

Montpellier d. 10 April 1840.

— — Hvor længe jeg bliver her, veed jeg endnu ikke selv, om $\frac{3}{4}$ Aar er min Permission udløbet, at reise hjem ved Vintertid har jeg ikke synderlig Lyst til. Derimod gad jeg gjerne gjøre et Sving gennem Italien, om Pengene ville slaae til. Man gjør mig fra forskjellige Kanter Tilbud, for at faae mig til at blive, men at søge Prolongation finder jeg i mange Henseender ikke passende, og Afsked uden Pension, veed Du, jeg anseer lige med at opgive en erhvervet Ret. Det er ikke Hævningen af min Pension, jeg forlanger, men Retten til at hæve den. Alt dette tilsammen gjør mig meget ubestemt. Hertil kommer endnu Sagernes Gang hjemme; hvad jeg hidtil har seet og hørt derfra, har ikke meget opbygget mig, og al den Snakken om Sølvbryllup, Kroning og jeg veed ikke hvad kan jo forskrække den tappreste Royalist, end mere mig, som staaer i dette Capitel fast under de Middellaadige. Dersom jeg har forstaaet ret, saa har man gjort en Indkaldelse til et extra Stændervrøvlerie, isaafald kan man jo see Tiden an, hvad det skal blive til. Ständeriet har i det mindste den Egenskab, at man nogenlunde herpaa kan aflæse Regjeringsatmosphærens Tilstand. Min bedste Kundskab om, hvad der tildrager sig hjemme, faaer jeg fra nogle Kjøbenhavnsposter, som komme til Cette. Det gaaer mig noget som Commandanten i Vardøhuus, der først faaer Aviserne, naar de ere et Aar gamle, dog saa galt er det ikke; thi jeg er nu ved Enden af Januar og

har lykkelig overstaaet Begravelsen. Jeg glæder mig i mit stille Sind at have været fraværende ved slig festlig Leilighed. Tænk Dig at holde Lyset for den salig Konge. Jeg er just heller ikke forhippet paa at bære Steg ved Kroningen, selv om jeg derved kunde blive Ridder af Dannebrog. Du seer, jeg er noget belemret af Ubestemthedssyge, og visselig har det sin meget kjedsommelige Side, men det gaaer hermed, som det oftere gik mig, at jeg paa eengang vidste, hvad jeg vilde, udtalte det og satte det uden Ophold igjennem.

Det er en sørgelig Ting, at man ældes; thi hvormeget har man ikke at lære endnu, hvormeget har jeg ikke lært i disse 5—6 Aar, de have gavnet mig mere end 5—6 andre Aar af mit Liv, men til hvad Nytte nu, da jeg skrider med stærke Skridt mod Alderdommen?

Montpellier d. 20 Juli 1840.

— Du veed, det var min Hensigt at blive hjemme, da jeg var der forrige Gang, og at jeg desaarsag forlangte min Afsked, men Du veed ogsaa, at jeg fik Afslag, og at det var dette Afslag, som bragte mig til at gaae bort, i det mindste for en Tid, maaske for bestandig. Siden den Tid er der foregaaet en væsentlig Personalforandring, og skjøndt jeg ikke troer, at den indflyder synderlig paa en Forandring af Tingene, saa gjør den dog saameget for mit Vedkommende, at jeg vil prøve, hvorledes Sagerne staae, eller rettere den hindrer mig fra at søge en Prolongation, naar min Permission er ude; thi jeg føler, at jeg giver en Regjering, med hvilken jeg ikke har haft nogensomhelst Discussion, Ret til at sige: siden Du ikke vil tjene os, saa gaae bort. — Den forrige Regjering havde nu engang haft den Svaghed at vise mig og enhver, der vilde see, at min Tilstedeværen var den besværlig, at den fandt sig i en anden Stilling med Hensyn til mig, end til andre mine Jevnlige. Denne har ikke viist det, i det mindste ikke som Regjering,

derfor maa jeg handle anderledes mod den. Det vil sandsynlig blive en Gjentakelse af, hvad der skete, forrige Gang jeg var hjemme. Jeg vil meget snart komme til at erkjende, at jeg ikke duer til at være kongelig Embedsmand, idet jeg vil føle en for stærk og stadig Collision mellem mine Pligter som Statsborger og som Embedsmand; thi saaledes var det under den forrige Regjering, hvis hele Virksomhed forekom mig troløs og landsforræderisk, og med et saadant Sind kan jeg ikke ønske at vedblive at tjene. Rimeligviis faaer jeg Afslag paa min Ansøgning, naar jeg søger om Afsked med Pension; thi man veed godt, at min Hensigt er at etablere en Pensionsret for Officerer efter visse Tjenstaar, og da man istedetfor at hylde et forandret Regjeringssystem har hyldet det spidsborgerlige Sparesystem, saa vil man afslaae, og jeg vil rimeligviis gjentage, hvad jeg eengang har gjort, søge mit Ophold, uafhængig af en Magt, med hvilken jeg ikke kan komme overeens. Det er gjerne muligt, at jeg har stor Uret i at tænke og handle saaledes, men naar jeg spørger mig selv, er Du da saa uforligelig? Kan Du ikke leve i Fred med Folk? Saa kommer det mig for, at jeg med Rette kan svare benægtende, det kommer mig for, som om jeg snarere er tolerant og omgængelig. — Min Mening er maaske fastere end hos Mange og Handlingen nærmere ved Tanken og ved Ordet. — Det har jeg vundet, at man veed, jeg kan leve dem foruden.

Paris d. 15 Decbr. 1840.

Inden Du faaer dette Brev, er jeg formodentlig paa Veien hjem; thi min Bestemmelse er at reise herfra paa Onsdag (16de). Jeg har alene udsat min Afreise saalænge, for at see den keiserlige Begravelsesfest imorgen, eller rettere for at see den Virkning, den gjør paa det franske Folk. Man gjør store Forberedelser til den døde Mands Indbringelse, der opstilles Statuer og Trophæer langs ad Veien, hvor Toget skal gaae. Ved den besynder-

ligste Hændelse har man maattet sløife en Fontaine og borttage Lafayettes Buste foran Invalidernes hôtel for at skaffe Toget fri Passage. Det er et synderligt Omen, at Lafayette, der i Frankrig er Frihedens Symbol, maa afveien for at give Plads for Keiseren, der er Magtens og Undertrykkelsens Symbol. Ved det besynderligste Tilfælde kommer Keiserens Monument i Invalidekirken i en Udkant af Byen mellem Levningerne af Hærmagten; Frihedsstøtten staar paa Bastillepladsen ved Byens anden Ende, midt mellem Arbeidsfolket. Og i Midten, omgivet af Slotte og fyrstelige Personer, staaer Naalen fra Ægypten den neutrale Forgudelse af en død, intetsigende Fortid, et Monument, der for den levende Magt intet Andet betegner end den høie Grad af materielle Kræfters Udvikling, der har tilladt at slæbe denne store Steen saa langveis borte fra.

Efter sin Hjemkomst fra Frankrig søgte og fik Tscherning ved Reduktionen i Slutningen af 1841 sin Afsked. Han angiver selv (1. Bind S. 32), at denne fremskyndedes ved hans Strid med de i Kjøbenhavn tilstedeværende Officerer af Artillericorpset, der i Anledning af nogle Ord i en Artikel i Fædrelandet (om Forfremmelse af Underofficerer til Officerspladser) under 25. Nvbr. 1841 androg hos Kongen paa hans Bortfjernelse fra Korpset, fordi han havde „kjendt Indholdet af Stykket, førend det blev indrykket, havde billiget dets Indhold og intet Fornærmeligt havde fundet deri for Korpsets Officerer, havde besvaret Spørgsmaalet, om han paatog sig Ansvar [o: det moralske Ansvar] for Stykket, med „Ja“, og havde erklæret, at det havde staaet i hans Magt at forhindre Artiklens Indrykkelse i Bladet.“ Efter at Tscherning ved Oberstlt. Wedelfeld, Capt. Fibiger og Lt. Sandholdt, der optraadte paa de Andres Vegne, var bleven underrettet om dette Skridt, indgik han 26. s. M. til Kongen med en Besværing og begjærede, at Sagen maatte blive undersøgt og paakjendt af uvillige og kompetente Dommere. Efter en Indledning hedder det deri:

I Mandags blev jeg efter Parolen kaldet til en Forsamling af Brigadens Artillerieofficerer, i hvilken det blev erklæret af den ældste tilstedeværende Officeer, at man

havde samlet sig for at raadslaae om, hvad der skulde skee i Anledning af den i „Fædrelandet“ Nr. 704 indeholdte Artikel om Høiskolen. Derpaa erklærede en af de tilstedeværende Officerer, at han af en tidligere Samtale med mig troede at vide, at jeg ikke alene var uenig med de andre angaaende Artiklens fornærmelige Indhold, men at jeg endog billigede den. Rigtigheden af denne hans Erklæring vedgik jeg strax, og for at fjerne enhver Idee om, at jeg vilde unddrage mig nogen Art Ansvarlighed, erklærede ieg tillige, at jeg vel ikke var Forfatter, men at Artiklen havde været forelagt mig til Bedømmelse før Trykningen og havde vundet mit Bifald, saa at jeg altsaa mod mine Kammerater ingenlunde unddrog mig den fuldeste Ansvarlighed for sammes Indhold. For at overbevise mig om min Uret i denne Henseende flyede man mig Bladet og bad mig oplæse følgende Stykke, som jeg altsaa vel tør antage at indeholde de Punkter, som have givet Forargelse.

„Den Klage, som er ført mod Skolen“ (d. kgl. militaire Høiskole), „at den ikke leverer Elever nok til Artilleriecorpset, er af langt ringere Betydning, end man i første Øieblik forestiller sig; naar først Ingenieurcorps og Generalstab ere overfyldte, flyder hele Tilgangen til Artilleriecorpset. Skolen kan i sin nuværende Tilstand modtage 22 Elever hvert andet Aar, hvilket tillader en Dimission af 8 Elever aarlig. Regnes af disse kun 5 paa Artilleriet, saa giver dette i 20 Aar 100 Officerer eller en Fornyelse af det hele Artillerieofficeerpersonale; men saa stor bliver Afgangen i Corpset ikke under almindelige Omstændigheder, især ikke naar Officeerpersonalet finder et taaleligt Udkomme i Corpsets Tjeneste. Skulde imidlertid den Tilgang ikke findes tilstrækkelig, da var intet lettere, under nærværende Forhold, end at erholde en aarlig Tilvæxt af 2 eller 3 Individuer fra Underofficeersclassen, hvilke, skjøndt de ikke besidde en ligesaa fuldstændig Dannelse som

Høiskoleeleverne, dog vilde staae lige med, om ikke høiere, end de Elever, der i en tidligere Tid kom til Corpset fra Artilleriecadetinstitutet. En saadan Foranstaltning vilde yttre en fortrinlig Indflydelse paa Underofficeersklassen.“

Efter Oplæsningen spurgte man mig, om jeg endnu ikke følte, hvori det Krænkende laae. Paa min Forsikkring, at det var mig saa aldeles umuligt, at jeg tvertimod deri saae en Roes for Corpset, spurgte man mig fremdeles, om jeg da vilde sætte min Mening alene imod saa Manges, og da jeg derpaa appellerede til Forsamlingens egen kolde Fornuft og vilde gaae ind paa grundig Undersøgelse, blev jeg afbrudt af En af Forsamlingen med den Erklæring, at det iforveien var overlagt, at ingen Diskussion maatte finde Sted over Artiklens Indhold. Da derpaa det Forslag af en af de Tilstedeværende, om at afgjøre Sagen ved en forklarende Tillægsartikel, var blevet afvist uden videre Discussion, indsaae jeg, at min Nærværelse var overflødig, og tog Afsked fra Forsamlingen. Hvad der senere er foregaaet, indtil jeg har modtaget den Skrivelse, som har foranlediget denne allerunderdanigste Indstilling, derom er jeg aldeles uvidende. — —

Jeg har paa sædvanlig Maade udført mine Tjenstforretninger og derved ikke stødt paa Modstand eller Mangel af Velvillie.

Det ovenfor anførte Stykke behøver næppe nogen Commentar for at forstaaes. Imidlertid vil jeg dog allerunderdanigst udvikle dets Mening saa fuldstændigt, som det staaer i min Magt.

Efter dernæst at have gjort opmærksom paa, at Forfatteren tydeligt nok ikke frygter for Mangel paa Tilgang til Høiskolen og kun fremsætter sit Forslag under Forudsætning af, at man nærer en saadan Frygt, gjør han gjældende, at adskillige „Officerer ikke have mistvivlet om Muligheden af at bringe Underofficerer til at concurrere ved Adgangsexamen til Høiskolen og i denne Hensigt have privat undervist dem.“ Han hævder, at Forfatteren slet ikke

har draget nogen Sammenligning mellem Underofficererne og Officererne, eller opkastet Tvivl om de Sidstes Dygtighed, saa meget mindre som Æren for at have uddannet en Underofficersklasse, der med Grund kunde aspirere til Officersstillingen, jo netop maatte tilkomme det daværende Officerskorps, men at han kun havde sammenlignet de daværende Underofficerer og den Undervisning, de fik, med Officerernes Fagkundskab og Dygtighed i det Øieblik, de vare afgaaede fra det forrige Artillericadetinstitut, og med den Undervisning, de som Elever paa dette havde modtaget. Han fortrøster sig endog til at bevise, at Forfatteren har Ret, naar han mener, at der i den daværende Underofficersklasse vel lod sig udfinde 2 til 3 Individuer, hvis Fagdannelse — og om Andet kunde der selvfølgelig ikke være Tale — kunde sammenlignes med de nævnte Elevers, og fortsætter i den Anledning saaledes:

Den store Masse Underofficerer ved Corpset komme dertil gennem Underofficerskolen; i denne optages de først efter Confirmationen, altsaa over 14 Aar gamle, i Gjennemsnit henved 15 Aar; de komme for en stor Deel til Skolen fra Almueskolen, men ogsaa mange fra Corpsets egen Elementarskole og nogle fra Borgerskolen. Der findes endogsaa Underofficers elever, som først ere opdragne af Corpsets egne Officerer. I Almueskolerne veed man, at de gode Elever inden det 14de Aar lære foruden Religion at læse, skrive og regne, lidt Geographie og Historie. Valget af Individuer fra disse Skoler er stort; det beroer saa temmelig paa Corpset at faae en god Tilgang. Corpsets egen Elementarskole tør man sikkerlig tælle blandt de bedre i sit Slags; den leverer mange vel forberedte Elever. Paa Skolen blive Eleverne 4 Aar og aflægge ved Afgangen Prøve paa erhvervede Kundskaber og Færdigheder i følgende Fag: dansk Læsning, dansk Retskrivning, tydsk Læsning, tydsk Retskrivning, Oversættelse fra Tydsk til Dansk, Oversættelse fra Dansk til Tydsk, Tal-Arithmetik, Elementair-Geometrie, Geographie, Fædrelandshistorie, Artillerie-Fortification, Garnisons- og Felttjeneste, Liste- og Regnskabsvæsen, dansk Skrift, engelsk Skrift, Constructions- og Kopitegning, Brouillon og Opmaaling, Korttegning, Frihaandstegning; desuden

alle Arter Legemsøvelser og en Deel Vaabenøvelser. Antager man, at den legemlige Dannelselse, hvorpaa jo bør lægges megen Vind, borttager $\frac{1}{4}$ af den hele Tid, saa blive om'trent 3 virkelige Skoleaar tilbage. Under en dygtig Bestyrelse og med gode Lærere maa jo kunne udrettes betydeligt. Bladet „Fædrelandet“ har, for ikke længe siden, i Anledning af Capitain v. Fuhrmanns tidlige Død, udhævet hans Fortjeneste af denne Skole. Den har udviklet sig i Fredens Skjød, hvor Corpset har været istand til at pleie den med Omhu. Underofficers eleverne, efter at de have forladt Skolen, holdes som Underofficerer i fortsat Øvelse efter bestemte befalede Programmer og modtage derfor Characterer i egne Certificatbøger. Mange Underofficerer bruges i Bureauer, Tegnesale, Prøveforretninger etc., hvilket Alt gjør Krav paa deres Kundskaber og giver dem Anledning til at udvide dem og til at samle Erfaringer. Er her da ikke Anledning for den talentfulde Mand til at vinde Dannelselse, især naar Corpset, forudseende Nødvendigheden af at søge nogle Officerer i Underofficersklassen, endnu mere fremmede Undervisningen for de tjenstgjørende Underofficerer i nogle Discipliner? Hvad tør man ikke i det 25de—26de Aar vente af de meest Udmærkede blandt Mænd, der have gaaet en saadan Skole igjennem? Var det ikke netop at gjøre Corpset Skam, om man Intet ventede?

I den tidligere Tid ved Artilleriecadetinstitutet (og det er denne tidligere Tid, som netop er anført), i den Tid, som har forsynet Corpset med de fleste af de Officerer, som nu findes i samme, fra Begyndelsen af dette Aarhundrede til 1815, antoges Elever ikke under 12 Aar, i Middeltal altsaa høist 13 Aar, og bleve 4 Aar paa Institutet; ved Adgangsexamen fordredes kun Elementarkundskaber, men den frie Concurrance sikrede temmelig mod tungnemme Elever. De practiske Øvelser optog cirka $\frac{1}{8}$ af den hele Læretid, hvilken altsaa kan regnes til $3\frac{1}{2}$ Aar, hvori undervistes i: Religion og

Moral, Læsning, Skrivning, Dansk, Fransk, Tydsk, Fædrelands-Historie og Geographie, Mathematik, Artillerie, Garnisonstjeneste, Felttjeneste, Taktik, Artillerietegning, Frihaandstegning og Korttegning. Fra 1805, da Armeen opstilledes i Holsteen, da der blev stor Trang paa Artillerieofficerer, og mange af de meest lovende kaldtes til andre Tjenstfag, blev det vanskeligt paa behørig Maade at besætte Lærerposterne i de vigtigste Fag. De Mænd, som overtog dem, maatte overlæssede med andre Forretninger, drive Lærerfaget som en Bisag. Dette fandt især Sted fra 1807 til 1814, hvor man desuden, for at faae Officerer, maatte nedstemme alle Fordringer. Med Nød modstod den daværende Forstander den Charlatanisme, som begyndte at paabyrdes Skolerne, men at tilveiebringe Midler til en grundig Undervisning stod ikke i hans Magt. Naar den saakaldte theoretiske Underviisningscyklus var til Ende, fulgte den practiske, som ofte maatte endes i mindre end 3 Maaneder; nu var den 17aarige unge Stykjunker færdig til at blive Officerer.

Naar man vel overvejer dette, mon man da antager formeget, naar man med Hensyn til Fagdannelsen sætter den, som ovenfor anført, udsøgte Underofficerer lige med denne unge Mand, ja endog lader Vægtskaalen synke tvivlsomt til Fordeel for hiin, og dette er Alt, hvad Forfatteren har gjort, kun i færre Ord.

Jeg troer saaledes at have ryddet enhver Tvivl afveien med Hensyn til, hvorledes jeg har forstaaet Forfatterens Ord, da de bleve mig forelagte til Gjennemsyn. Kun ved den besynderligste Substitution og Fordreielse af Ord eller skjødesløseste Læsning kunne de forstaaes anderledes, derfor har jeg al Grund til at troe, at Forfatteren selv har forstaaet dem paa den af mig anførte Maade, saasom jeg tydelig sporer, at Meget af hans Fremstilling er laant af de af mig under mit Navn tidligere udgivne Skrifter og af Samtaler med mig. — —

I den Indstilling, hvormed Korpsets Chef, General Lützow, Tschernings Onkel, ledsager ovenstaaende Besværing, hedder det, at T.'s Forklaring „maaske med Undtagelse af lidt Sophisterie“ saa temmelig stemmer med, hvad Chefen selv i en tidligere Skrivelse havde formodet, at han vilde udtale. Chefen anbefaler T.'s Ønske om, at Sagen maatte finde Afgjørelse ved uvillige og kompetente Dommeres Kjendelse. Forøvrigt bemærker han, at hidtil kun to Underofficerer af Korpset havde forsøgt at tage Adgangs-examen ved Høiskolen, og at af disse den ene var falden igjennem i den første Disciplin, hvori der examineredes, medens den anden havde meldt sig syg, da Examen begyndte; han gjør ogsaa opmærksom paa, at T.'s Fremstilling af Undervisningen ved Korpsets Underofficersskole „let kunde forlede til at betragte denne Undervisningsanstalt som noget Højere, end den virkelig er. Men Videnskaber, om de end bære samme Navn, have forskjellige Grader. Undervisningen gives af 4 tjenstgjørende Officerer og 6 tjenstfrie Underofficerer, som hver have et ganske ringe maanedligt Tillæg. Vilde man nu proportionere denne Skoles Undervisning med den, som ydes Artillerieleven ved Højskolen, efter de tjenstfrie Læreres Honorar, da blev Proportionen vel omtrent som 200 til 1800; er i saa Fald de de Sidste tildelte Kundskaber fornødne for Artilleriofficeren, da maae de Førstnævntes vist være højst utilstrækkelige.“ Han formener, at naar Artiklen har kunnet misforstaaes af saa mange Officerer, vil den endnu lettere blive misforstaaet af Underofficererne og svække disses Agtelse for deres Foresatte. Endelig giver han T. det Vidnesbyrd: „at ikke alene Undertegnede — v. Tschernings nærmeste Paarørende — men vist samtlige hans Medofficerer, ansee ham for en af Korpsets, ved Reiser, mangehaande Ansættelser og Erfaring kyndigste Officerer og som en aaben, retskaffen Mand; ogsaa fortjener han, paa Ære og Samvittighed, den Roes: at han med Redebonhed og Ufortrødenhed foretager enhver Forretning, som paalægges ham, og at denne hans færdige Beredvillighed gjør ham for Foresatte til en meget behagelig Inferieur.“

Under 30. Nvbr. resolverede Kongen, at Gouvernementet skulde „foranstalte det Fornødne til Sagens Behandling efter Anordningerne, ved Stabskrigsforhør og eventualiter ved Stabskrigsret for Capitain v. Tschernings Vedkommende“. Udfaldet af Sagen er anført i 1. Bind S. 32. Her endnu kun et lille Brev (af 14. Decbr.) til Tscherning fra hans Onkel:

Min gode Ven!

Bjerget har endelig født sin lille latterlige Muus, og, skjøndt dette lille Foster kan være dig ubehageligt og modbydeligt nok, formoder jeg dog, Du med Resignation vil taale det, i Betragtning af, at Bjerget nu ikke i det mindste vil lægge sig iveien for dit ivrigste Ønske, men snarere vil befordre det, hvilket Ønske, efter de nu bestaaende Omstændigheder, deles af din Oncle

og Ven
Lützow.

Efter sin Afsked var Tscherning lige til 1848 meget optagen, af forskjellige industrielle og andre lignende Foretagender (jfr. 1. Bind S. 32 f.), og en stor Del af hans efterladte Papirer fra dette Tidsrum dreie sig om Spørgsmaal af denne Art. Ved Siden heraf tog han imidlertid, som bekjendt, virksom Del i det politiske Røre, og i 1. Bind S. 35 f. er aftrykt den Redegjørelse, han selv har givet for denne Virksomhed. Af utrykte Sager (Breve, Afhandlinger osv.), der vedrøre denne, findes dog ikke Meget; nedenstaaende Brevvexling med politiske Personligheder i Sønderjylland turde være det, der nærmest har Interesse for Offentligheden.

Med Peter Hjort Lorenzen stod Tscherning i Korrespondance i Begyndelsen af 1843. Tscherning havde været med blandt Indbyderne til den bekjendte Markssubskription, og da Schleswig-Holstenerne paa det nævnte Tidspunkt søgte at tilintetgjøre Danskhedens uførtredne Forkjæmper i Sønderjylland ved at ødelægge hans Handel og Kredit (s. herom: „Peter Hjort Lorenzen“. Et Bidrag til den dansk-slesvigske Sags Historie af Laurids Skau. Udg. efter Forfatterens Død af den danske Folkeforening. Kbhvn. 1865. S. 241 ff.), og Lorenzen under disse Omstændigheder stræbte at knytte Forretningsforbindelser i Kjøbenhavn, da stod Tscherning ham bi ved Underhandlingerne, skjøndt Hvervet var forbundet med store Vanskelighed, Af Tschernings Brev i denne Anledning skal følgende (af 10. Marts 1843) anføres:

Deres meget Ærede af 7. Marts har jeg modtaget tilligemed et til Hr. A. Hage indlagt Brev, som jeg strax

har besørget, idet jeg tillige har meddeelt ham Indholdet af Deres Brev til mig. Vi have ikke været istand til at opdrive mere end 800 Rd., hvilke Hr. Hage vil oversende paa sædvanlig Maade. Idet jeg meddeler Dem denne lidet behagelige Efterretning, maa jeg tillige meddele Dem, at vi kun have ringe Udsigt til paa lignende Maade at tilveiebringe mere.

Det har meget glædet mig og vore Venner at see, med hvilken ufortrøden Nidkjerhed De tager Dem af de slesvigske Sager. Jeg beundrer Deres Udholdenhed i saa Henseende paa en Tid, hvor Deres egne Sager give Dem saa mørke Udsigter, og jeg skylder Dem, tiltrods for den Skade, jeg maaske gjør det Offentlige, at bede Dem, ikke at opgive Deres private Sager; thi det er vigtigt for Sagen, at de udgaaer uanfægtet af nærværende Crisis, og dertil øiner jeg kun ringe Hjelp hos et slapt, forsagt, fattigt eller uvilligt Publicum, og saadan er Publicum beskaffent her i Landet, jeg har i mange Aar studeret og kjender det.

Udtog af et Brev fra Tscherning til Etatsraad Flor,
Professor i Kiel, fra Foraaret 1843.

— Iøvrigt troer jeg, at man er paa Veie til at indtræde i en Overgangstilstand, nemlig Selverkjendelsens, en saadan, hvori det, som kalder sig Folk, kommer alvorlig til Bevidsthed om sin pjaltede Tilstand; kan dette Syn ikke bringe Skamrødme i Kinderne og Beslutning om Forbedring i Hjertet, saa er ikke mere at udrette, saa maa Russetugten til, og den vil sikkerlig ikke længe udeblive, hvad enten den saa kommer directe formedelst Erobring og Besættelse, eller indirecte gennem Hofindflydelse. Den kommer engang som Følge af skandinaviske Unionsbestræbelser, hvormed der nu leges paa

samme Maade, som man har leget med Constitution, Trykkefrihed etc. etc.

Med særdeles Høiagtelse

ærbødigst

A. F. Tscherning.

Til nærmere Belysning af Tschernings Forhold til Hertugen af Augustenborg, hvortil er hentydet i 1. Bind S. 34, tjener følgende Erevvexling med denne:

Fra T. til Hert. af Augustenborg. (Foraaret 1844).

Det havde været mit Ønske, hvori Hr. Agent Dithmer ogsaa bestyrkede mig, strax efter min Ankomst hertil fra min lille Udflygt til Als og Gravensteen, at skrive til Deres Durchlauchtighed, for underdanigst at takke for den Gunst, hvormed saavel Deres Durchlauchtighed som Hertuginde have modtaget mig, hvorved mit Ophold paa Gravensteen ikke alene har vundet saa meget i Behagelighed, men hvorved jeg tillige har faaet Anledning til at samle mange høist interessante Oplysninger fra en i saa mange Retninger rig Kilde. Ved nærmere Overveielse forekom det mig, at Deres Durchlauchtighed let kunde betragte et saadant Skridt som Paatrængenhed fra min Side og søge Aarsagen dertil i en misforstaaet Forfængelighed, der lod mig overføre paa min Person, hvad der, fra Deres Durchlauchtigheds Standpunct, kun var en Yttring af fyrstelig Gjæstfrihed mod Sønnen af en hædret Fader, en Reisende fra Danmark. Maaske var det endog Ønsket om at turde udlægge den store Velvillie, jeg erkjendte at have mødt, som virkelig meent mod min Person, der gjorde mig end mere tilbageholden, mere frygtsom for yderligere at misbruge den ved, i en directe Tilskrivelse, at nedlægge min taknemmelige Erkjendtlighed herfor. Disse Bevæggrunde standsede min Pen og bragte mig til hellere at vælge Hr. Agent Dithmer, der havde præsenteret mig hos Hertugen, til Organ for Udtrykket af mine Følelser for det høie Herskab; tillige oplyste

jeg ham om, hvorledes jeg var kommet til denne fra vor første Aftale afvigende Beslutning. Min Ven Hr. Dithmer har herpaa skrevet mig til, at saavel Deres Durchlaughtighed som Hertuginde have med Velbehag modtaget Forsikringen om min Erkjendtlighed og tillige forsikkret om, at et Brev fra mig ingenlunde vilde mishage. Stolende herpaa gjør jeg mig den Fornøielse i dybeste Underdanighed at oversende disse Linier.

Saa ofte min Tanke dvæler ved de interessante Timer, mit Ophold i Deres Durchlaughtigheds Nærhed forskaffede mig, føler jeg mit Sind oplivet, idet Troen paa en bedre politisk Fremtid for mit nedtrykte Land bliver mere levende. Jeg kan ikke gjøre mig selv Rede for, hvad jeg i saadanne Øieblikke egentlig haaber paa, men allerede det forekommer mig et stort Skridt, at der blandt vore Fyrster findes een, som med saa megen Alvor beskjæftiger sig med Statens Anliggender, som saa fuldkomment har begrebet Borgerfrihedens høie Betydning, at han endog kan kalde til sit Selskab og søge at underholde sig med en underordnet Mand, der kun rager frem over den almindelige Hob ved den aabne Modstand, han viser mod flere af de af Fyrster hyldede, som Retsgrundlag paakrævede politiske Forudsætninger. Den Yttringsfrihed, jeg har nydt i Deres Durchlaughtigheds Sale, skal stedse blive mig i kjær og beundrende Erindring, og det, fordi denne Frihed ikke var et laissez aller, der lader det udtalte frie Ord hengaae som en tilfældig Lyd, upaaagtet og upaataalt, men tvertimod giver det en djerv velbevidst Modstand. Hvor mægtig en Indffydelse maatte det ikke udøve paa vort politiske Liv, naar der i Hovedstaden fandtes en Samlingsplads i Samfundets høiere Kredse, hvor en saa fri, en saa uforbeholden Forhandling af Forholdene kunde finde Sted; men hvorlangt ere vi ikke herfra endnu. Det kommer mig for, at først naar man i Almindelighed lærer at indsee, at al Fremskriden skeer ved vaxlende Frastødning og Tiltrækning, gjennem

Modsætningernes Cathogorier, først da bliver Fremskridningen jevn og vedvarende; thi først da betragte de Styrende ikke den offentlige Menings Orienteringspoler med Skye og Frygtsohmhed, men vide tvertimod at benytte dem til at udfinde den rette Cours for Statsskibet. Medens jeg saaledes har haft en sand politisk Nydelse ved, i Deres Durchlaughtighed, at finde en aaben, kraftig, velbevidst Modstander, saa har dog denne Nydelse langtfra ikke været ublandet; thi hvor fast og gjennemtænkt end den Overbevisning er, hvortil man er kommet, saa vækkes der dog altid nye Tvivl, naar man fra en saa fornuftig, med saamegen Sagkundskab udrustet Mand møder en saa resolut Modstand, tillige smerter det at savne en saa mægtig Støtte for den Sag, man anseer for den gode. Dog i denne Henseende søger jeg min Trøst deri, at jeg dog ingenlunde har mødt Deres Durchlaughtighed som Modstander i alle Retninger, at jeg f. Ex. i væsentlige Puncter er blevet styrket af Dem i mine Domme om den forgangne Tid, og vistnok er det, at først naar Anskuelserne herom klares, kan Fremtiden blive rigtig opfattet. Vor hele nærværende Bestyrelse, skjøndt den fast i alle Enkeltheder har stillet sig paa Critikens Standpunct, er dog saavel i Principet som i Henseende til Personalbestyrelsen en Fortsættelse af den foregaaende. Saalænge dette er Tilfældet, opnaaes intet reelt Fremskridt. Den Critik, Bestyrelsen daglig udøver ved at plukke og rokke ved alle sin Forgjængers Foranstaltninger, undergraver Troen paa disse og paa deres Oprindelse; den fortsatte Virksomhed i samme Aand fører Dadlen over paa dens egne Handlinger. Alt dette vilde imidlertid snart komme i en anden Gænge, naar ikke de uheldige Forhold medførte, at den politiske Virksomhed fra Publicums Side endnu en Stund maatte henvende sin Opmærksomhed i en anden Retning og bruge Kræfterne i en anden Kamp, en Art Borgerkamp i selve Fremskridtspartiet.

Dog jeg bør afbryde disse, som jeg næsten frygter, trivielle politiske Bemærkninger, for et Øieblik at henvende Blikket til det herlige Familieliv, som for Deres Durchlaughtighed mildner alle bittre Følelser, medbragte fra det offentlige Liv. Jeg, som en kort Stund har været deelagtig i de gode Virkninger heraf, tør jeg under Deres Durchlaughtigheds Beskyttelse et Øieblik træde ind i den elskværdige Kreds for der paanye at bringe mig i gunstig Erindring og aflægge den fyrstelige Værtinde paa Gravensteen min underdanigste Hilsen og min Tak for god Modtagelse og Beskyttelse.

Meget ærede Hr. Capitain!

De ville modtage min forbindtligste Tak for Deres godhedsfulde Skrivelse, og tillige Forsikringen om, at samme har været mig et saare kierkomment Beviis paa, at De endnu med Venlighed erindrer de Timer De tilbragte i mit Huus. Jo behageligere det har været mig at have gjort Deres Bekiendskab, og i Dem at have lært en politisk Modstander at kiende, som har erhvervet sig min hele Agtelse, desto mere glæder det mig, at Deres Ophold hos mig, har efterladt en behagelig Erindring hos Dem. Endskiøndt Forsynet har sadt mig i en Stilling, som nøder mig til at være en Modstander af den politiske Anskuelse som De følger, saa veed jeg dog at skiieldne Manden fra Sagen, og endskiøndt jeg anseer den Sag som De kalder en „god“, for at være en uretfærdig Sag, saa skal dette dog ikke i mindste Maade have nogen Indflydelse paa mit personlige Forhold til Dem. Man kan være af forskiellige Meninger og derfor dog være Venner. — Desforuden nærer jeg det faste Haab, at den Dag vil komme, paa hvilken vi ogsaa i politisk Henseende kunde betragte os som Venner; dog dette vil først blive Tilfældet, naar „Anskuelserne om den forgangne Tid klares og man derved bliver sadt i Stand til rigtig at opfatte Fremtiden.“

Som De meget rigtig bemærker, er den hele nuværende Bestyrelse i Principet, en Fortsættelse af den foregaaende. Dog gjelder dette ikke alene i Henseende til Bestyrelsen, men ogsaa i Henseende til den indre Politik. Den Politik som har sin Oprindelse i Aaret 1660 hviler endnu tungt paa hele Landet, og som man dengang for dynastiske Interessers Skyld, opofrede Undersaaternes sande Vel, lagde Spiren til Rigets Svæggelse og til Statens Opløsning, ved at indføre den absolute Magt og den qvindelige-Arvefølge, saaledes er det der nuomstunder i politisk Henseende foregaaer i Fædrelandet, en Følge af det der skedte i Aaret 1660. At man paa høiere Steder holder fast ved hiint politiske System er meget begribeligt, men at den oplyste og intelligente Deel af den danske Nation ikke erkjender det feilagtige som ligger heri, og i at følge en Bane der staaer i den skarpeste Modsætning med Folkets Frihed og Ret, og som gaaer ud paa at hyld absolutistiske Grundsætninger, ved ideligen at paa-beraabe sig den absolute Magt til at opnaae det som man for Øieblikket attraaer, er mig aldeles ubegribeligt. Mig vil det forekomme at denne in consequence Fremgangsmaade røber en lige saa stor Mangel paa politisk Kløgt og Indsigt, som den vidner om at man endnu ikke har begrebet den repræsentative Regjeringsforms Væsen, saasom denne udelukker ethvert Magtsprog, og gjør det umuligt at regjere uden med Loven i Haanden.

En Prøve paa det her anførte, afgiver den Viborger Stænderforsamling, som iblandt andet har andraget paa, at Kongen skal benytte sig af sin absolute Magt og Myndighed til, uden videre at **befale** de 4 Stænderforsamlinger at udvælge Delegerede til at sammentræde for at ordne de saakaldte forviklede Statsforholde. Vel har Kongen af Danmark ifølge § 3 af Kongeloven „Magt og Myndighed „til at gjøre Love og Forordninger efter sin egen gode „Villie og Velbehag, at forklære, forandre, formere, for- „mindske, ja og slet at ophæve forrige af ham selv eller

„hans Forfædre udgivne Love, saa og at undtage hvad og „hvem han lyster udaf Lovens almindelige Befalinger“, men høist forunderligt er det dog, at saa en Forsamling af Folkets Repræsentanter, andrage paa at Monarken skal gjøre Brug af denne, i hiin § af Kongeloven, ham give Magt og Myndighed!! Dette faaer et endnu løierlige Udseende, naar man betænker at denne absolute Magt og Myndighed skal anvendes der hvor den danske Kongelov ikke gjelder, nemlig i Hertugdømmerne, hvor derfor en saadan Befaling fra Kongens Side, vilde være stridende mod Ret og Lov, følgelig være aldeles ulovlig.

Overhoved er det ufatteligen hvorledes Mænd der repræsentere Folket, og som paastaae at være constitutionel sindede, kunne vise en saadan Ringeagt for Folkets Frihed og Rettigheder, og for alle repræsentative Former, at de i Henseende til hiint Andragende ikke engang finde det nødvendigt at der forelægges et Lovudkast, men at de ligefrem andrage paa at Kongen, med Til sidesættelse af alle lovmæssige Forskrifter, ved Magtsprog skal befale Folkets Repræsentanter at gjøre Noget som ingen Lovbestemmelse byder dem at gjøre! Man fristes derved til at troe, at den Viborger Stænderforsamling, anseer Folkets Repræsentanter, for at være Kongl. Embedsmænd som ubetinget have at lystre Regjeringens Befalinger, og ligeledes fristes man til at troe, at de Hrr. i Viborg ikke have noget klart Begreb om de Pligter der paahvile en Folkerepræsentant, saa som denne kun har at lyde Lovens Bud. — Disse Kiendsgjerninger vidne ikke om nogen stor politisk Dannelselse, hvorimod de vidne om, at man i Danmark endnu stedse hylder de Grundsætninger som man siden 1660 er vandt til at følge.

Dog jeg føler at jeg alt for længe har opholdt Dem med mit politiske Raisonnement og jeg vil derfor kun tilføie nogle faae Ord for at sige Dem at min Kone er meget erkjendlig for Deres venlige Erindring, som hun

beder mig at gjengjelde. Begge haabe vi ret snart igjen at have den Fornøielse at see Dem her hos os, og i dette Haab nævner jeg mig med største Agtelse

Deres tjenstvillige
H. August v. S. Holstein.

Augustenborg d. 16 Novbr.
1844.

Andet Brev fra Tscherning til Hert. af Augustenborg.
1845.

Agent Dithmer havde meddeelt mig, at Deres Durchlaughtighed i Samtale om Landets Væbningsvæsen havde yttret Ønsket om at blive nærmere bekjendt med de faa Bidrag, jeg til forskjellige Tider har leveret til at oplyse denne Sag, hvorfor han opfordrer mig til at sende Deres D. Exemplarer af mine Smaaskrifter. Det har smertet mig meget, ikke ufortøvet at kunne efterkomme Hr. Agentens Opfordring; thi den Forkjærlighed, hvormed D. D. har behandlet dette Emne i seneste Stænderforsamling, har lært mig at skatte D. D., som den mægtigste Forkjæmper for Indførelsen af et forbedret Væbningsvæsen; men No. 3, som paa en Maade er den vigtigste af den hele Række, har været vanskelig at tilveiebringe. Nu er det endelig lykkedes. — — Dersom D. D. virkelig vilde offre Tid paa at gennemlæse denne Række af Smaaskrifter, saa beder jeg Dem ikke at tabe af Sigte, at de, uagtet de udgjøre et samlet Hele, dog, hvert for sig, ere meer eller mindre polemiske Leiligheds-skrifter. — — Dog dersom D. D. vil afklæde de fremsatte Ideer den tilfældige Form, hvori de saaledes ere blevne indklædte, saa vil De maaske finde, at de alle gaae ud fra og hænge sammen med en bestemt politisk Grundanskuelse, den nemlig, at Ordningen af Væbningsvæsnet er det hurtigste Middel til, uden voldsomme Rystelser, at udvikle Folkeselvfølelsen og skaffe Staten Bevidsthed. Enhver Tidsalders politiske Udvikling har staaet

i den nøieste Forbindelse med de Grundsætninger, hvorefter Væbningsvæsnet har været udviklet. Udviklingen af politisk Frihed kræver tilsvarende Udvikling af politisk Statsmagt, ligesom Udviklingen af politisk Lighed kræver Udvikling af politisk Hierarchie og borgerlig Underkastelse, begge Dele vandtes gennem en vel ordnet Almenvæbning. Ved at hende Opmærksomheden paa en Omordning af Væbningsvæsnet har jeg saaledes ligesaameget, ja maaske meer, havt Folkets Udvikling og politiske Stilling forøie, end Landets Forsvar. D. D. vil maaske gunstigt erindre af tidligere Samtaler, at jeg ganske hylder den demokratiske Udvikling af Folkelivet, fordi den alene kan forskaffe Kræfternes frie Brug i høieste Potens; men derfor overseer jeg ingenlunde, at af en uordnet Anvendelse af store Kræfter fremkommer den største Kraftløshed; jeg overseer ikke, at den store Magt, som et mægtigt politisk Aristocratie ofte har forskaffet Staterne, hidrørte fra den Magt, det besad til at ordne og benytte de demokratiske Kræfter. Idet jeg altsaa gjerne vilde bidrage til at udvikle Democratiet, har jeg maattet søge at skaffe det en Form, hvorunder det vænnedes til lydigen at samle sine Kræfter til fælles Anstrængelser. Denne Form har jeg søgt i Almeenvæbningen og det dermed forbundne Hærbefalingsvæsen, hvorved den høieste Statsmagt, i en bestemt Retning, aabenbarede sig directe som herskende i den simpleste og absolutistiske Form. Under Udviklingen af en fri Forfatning, især i Overgangstiden, har jeg villet forbeholde for Absolutismen en Form, hvori den saaledes vedblev directe at yttre sig for Folket. Heri ligger Hovedaarsagen, hvorfor jeg saa lidt har agtet paa deres Indvendinger, som have erklæret et Selvforsvar for en Umulighed for den danske Stat paa Grund af dens ringe Kræfter, og derfor have foreslaaet Indførelsen af en Krigsforfatning, hvorved Danmarks Krigsmagt betragtedes som en Hjælpemagt for en større Stat, hvilket System vel kan siges at være det nu herskende. Mit Formaal har mere været at ordne og styrke Samfundet, at gjøre

det skikket til at udvikle store politiske Kræfter uden Fare for Følgerne af den derved fremkomne Gjæring og Uroe. Mit Formaal har været at tilveiebringe en Folkeorganisation, der kunde anvendes til et Forsvarsvæsen, at danne et frit, krigerskt, de lovlige Myndigheder anerkjendende og lydigt Folk; men idet jeg især har havt dette Formaal, har jeg ikke tabt Forsvarsvæsenet og Krigshaandteringen af Sigte, derfor har jeg givet den væbnede Magt faste Elementer, bestaaende af en lille staaende Hærafdeling (Mønstertropper), Krigs- og Øvelses-skoler af forskjellig Art, og endelig et fast Befalings- og Bestyrelsesvæsen. I denne Retning er jeg gaaet ud fra den Overbevisning, at faa Øvelser, men saadanne, som ligge Krigsføringen nær, saasom Samling af større Hærafdelinger paa Krigsfod, Marscher med større Troppe-mængder etc., udvikle større Krigsdygtighed, end langvarig Indøven af Vaabenbrug i Garnisonlivet, at Orden (Disciplin) tilveiebringes ligesaameget ved faste, let forstaaelige, almeenkjendte Regler og Bestemmelser, som ved Vanens Magt, at faa, men fuldstændige Hærelementer give større Fasthed og Sammenhold til en Krigsmagt end mange ufuldstændigt uddannede, og at det langt mere kommer an paa Forstandighed hos Styrelsen end Færdighed hos Hoben. Disse ere de almindelige Grundsætninger, hvorfra jeg er gaaet ud; ere de urigtige, da falder den hele Bygning. De Midler, hvoraf jeg har benyttet mig, ere først og fremmest Skolen. I Drengalderen vil jeg have Drengen undervist til at blive Borger, og hertil hører, under Forudsætning af Almeenbevæbning, at blive vaabenkyndig; dernæst Erhvervelsen af Fuldmyndighed og Borgerret i det politiske Folkesamfund, hvortil blandt andet den fornødne Vaabenkyndighed og Opfyldelsen af visse Forpligtelser mod Væbningsvæsenet gjøres til Forudsætning; Anvendelsen af Borgernes Kræfter i Væbningsvæsenet, saa meget som muligt i Overensstemmelse med deres borgerlige Uddannelse: Væbningsvæsenets Anvendelse til at fremme Samfunds-

udviklingen ved at befordre Individernes Uddannelse, Udførelse af offentlige Arbejder etc., endelig Kræfternes Anvendelse i selve Væbningsvæsnet til Selverhverv og til Forberedelse af Krigsmateriel. Det er næsten overalt bleven overseet, hvor mine Forslag til Almeenvæbning ere komne til Forhandling, at jeg har givet dem sin Rod i Skolen, og dog er dette Hovedbetingelsen: her findes Tid, Samlingssted, Nemme, og hertil har Staten Kræfter uden Opoffrelser. En Underofficer pr. Sogn til Hjælp for Skolelæreren, en forstandig affattet Hærkatechismus, nogle faa virkelige Vaaben og nogle Træ-Øvelsesvaaben pr. Sogn, er foreløbig Alt, hvad der behøves, og da kan Underofficeren endda tjene Sognet som Politivagt, Sogneskriver etc. Den Skoleundervisning i Krigsvæsenselementer, som af Mange betragtes som intetsigende Legeværk, faaer først sin rette Betydning derved, at det paalægges den unge Mand i en vis Alder at godtgjøre Besiddelsen af visse til Krigshaandteringen hørende Færdigheder og Kundskaber, og, hvis han ikke besidder dem, at underkaste sig de fornødne Betingelser for at erhverve dem. Herved faaer den antydede Skoleundervisning en forhøiet Betydning, saa at jeg vel tør antage, at Stoffet til en god Hærmagt paa denne Maade lader sig tilveiebringe. Men nu kommer den store Indvending mod Almeenvæbning, Savnet af Vanedisciplin, hvilken man antager kun det længere Garnisonsliv kan forskaffe. Forsaavidt som denne Vane-disciplin ikke kan medbringes fra Skolen og ikke erstattes ved en fuldstændigere Krigslovgivning og mere udbredt Kjendskab til samme, har jeg troet, den rigelig blev opveiet ved den Disciplin, som større og strengt holdte Troppesamlinger i flere Uger i Landets øde Egne forskaffede. Som Spore til Anstrængelse, som Middel til at faae et kraftigt og mindre fordringsfuldt Befalingsvæsen og til at drage Dygtighed til Hæren, har jeg krævet et Forfremmelsessystem, hvori Underklasserne behørigen delagtiggjordes. For at tilfredsstille Statens politiske og

geographiske Tilstand har jeg foreslaaet Provindsorganisation for Almeenvæbningen og Rigsorganisation for den staaende Hærafdeling og krævet, at det borgerlige Bestyrelsesvæsen gaves en tilsvarende Indretning, for at den ved Krigsbegivenheder afsondrede Provinds med Lethed og Orden kunde optræde som et Heelt og yde kraftig Modstand.

Saaledes har jeg da omtrent fremsat Hovedideerne af det af mig fremsatte Væbningssystem. Skjøndt fast ingen af dem ere nye, skjøndt de alle endog paa forskjellige Steder have været bragt til Udøvelse og viist sig hensigtsmæssige, saa have de endnu ikke fundet synderlig Indgang i Danmark. Alt hvad mine Bestræbelser hidtil have virket, har været at rokke ved det Bestaaende og forskaaffe Statsstyrerens bestemte Løfte om Indførelsen af Love, hvorved Værnebyrden blev ligelig fordelt paa alle Samfundsklasser. Da dette nu er en Hovedbetingelse for Almeenbevæbningen, saa har jeg foreløbig samlet mine Bestræbelser om dette Formaal og søgt at bevirke, at denne vigtige Foranstaltning ikke blev Skinbillede. — — —

Meget ærede Hr. Capitain!

Jeg begynder mit Brev med en Undskyldning for min lange næsten utilgivelige Taushed. Alt siden nogle Maaneder er jeg i Besiddelse af Deres interessante Skrifter angaaende Væbnings-Væsenet, og endnu har jeg ikke takket Dem for samme, og for det udførlige Brev som De har havt den Godhed at sende mig. Aarsagen til min lange Taushed er imidlertid, at jeg først ønskede at læse Deres Skrifter, og da dette, kort efter Modtagelsen af samme, var mig umuligt, saa som min Tid ikke tillod mig i Roe at beskieftige mig med denne Gjenstand, saa seer jeg mig først nu i Stand til paa det hjerteligste at takke Dem for den Fornøielse De har havt den Godhed at forskaaffe mig. Jeg har med megen Opmærksomhed læst, saavel Deres Skrifter som ogsaa Deres Brev, og dette

sidste har meget bidraget til at give mig et klart Overblik over den Anskuelse og de Grundsætninger som De har fulgt. Det har været mig kiært, deraf at overbevise mig om, at jeg i mange Henseender deler Deres Anskuelser, endskiøndt ikke i Alle, dog gjør dette ikke noget til Sagen, og man kan efterstræbe eet og samme Maal uden derfor at være enige i alle enkelte Puncter. Jeg forbeholder mig at yttre min Mening desangaaende, indtil jeg atter faaer den Fornøielse at see Dem, da min Tid ikke tillader mig at gjøre dette skriftligt.

Af Agent Ditmer erfarer jeg, at De har den Hensigt at indtræde i den hellige Egtestand, hvortil jeg herved tillader mig at sende Dem mine beste Ønsker. Jeg troer, ikke at kunne gjøre dette paa en bedre Maade, end ved at ønske Dem en lignende Lykke, som den jeg i 25 Aar har været i Besiddelse af, og som jeg dagligen takker Gud for at have skienket mig. Min Kone, som i denne Anledning ligeledes sender Dem hendes bedste Ønsker, beder Dem meget hilse, og jeg beder Dem at være overbeviist om den Høiagtelse med hvilken jeg stedse nævner mig

Deres tjenstvillige
H. August v. S. Holstein.

Augustenborg d. 10 Sept. 1845.

Fra Laurids Skau til Tscherning.

Houst d 8 Jan. 1846.

Høistærede!

Indlagt sender jeg Dem Afskrift af et Brev, som jeg idag har afsendt til Pastor Meyer i Ulkebøll, hvem De kjender, siden De engang har besøgt ham. Dette vil blive Hertugen foreviist, og derpaa faaer jeg Efterretning om, hvad han siger om Indholdet. Jeg har opholdt mig flere Dage paa Als, men besøgte allerførst Pastor M. — Denne talte derpaa med Hertugen, som, hvis ikke virkelige Hindringer havde mødt ham, vilde have indfundet sig hos Meyer, til samme Tid som jeg senere kom der, paa

Tilbageisen paa Nordborg. — Hertugens Hovedindvending er Kongeloven; „lad dem forandre den“ — siger han — „og jeg veed da, hvad jeg skal gjøre“. Stemningen paa Als og i Sundevit er iøvrigt meget bedre, end jeg havde ventet; jeg maatte love Dem at bringe en alvorlig Petition istand om en Communallovs Indførelse paa Landet. — Det var mærkværdigt, at det netop var Tydskere eller ialfald Slesvig-Holstenere, der foranstaltede Spiseselskabet for mig i Sønderborg, og jeg stod mig ligegodt med og hos Alle; Embedsmændene ere nu mine værste Modstandere, formodentlig fordi jeg ryster lidt i Deres bureaukratiske Vælde. — Jeg skal idag concipere en Petition om fri Jagt, der vistnok vil blive forsynet med talrige Underskrifter.

Hvis De nu har en eller anden Bemærkning at gjøre i Sagen med Hertugen eller et godt Raad tilovers for mig, da er De vist saa god at meddele mig samme. Jeg underretter ikke Nogen om hiint Brev eller overhoved om Underhandlinger med Hertugen, da kun Faa forstaae sligt, og Mange ville misforstaae det.

Godt Nytaar! Min Kompliment til Deres Frue!

Deres

Laurids Skau.

Det indlagte Brev lyder saaledes:

Houst pr. Had. d. 7 Jan. 1846.

Kjære Hr. Pastor!

Endelig er jeg da kommet til Hjemmet igjen fra Deres skønne Øe, og jeg iler derfor med at bringe Dem min hjertelige Tak for den gjæstemilde Modtagelse, jeg fandt i Deres Huus, for de behagelige Timer, De vidste at forskaffe mig. Det efterlader altid et godt Indtryk, en behagelig og tillige varig sød Fornemmelse, naar man i ubekjendte Egne møder en Velvillie og Forekommenhed, som man ellers kun finder hos sine Nærmeste, eller hos gamle prøvede Venner, og mit Ophold hos Dem og i Deres venlige Familiekrede vil jeg derfor ogsaa henregne til mit

Livs behageligste Erindringer og stedse mindes samme med Taknemmelighed.

Min Reise vil heller ikke være uden Betydning i andre Henseender; thi, afseet fra de mere skjulte Planer, der bevægede sig i mit Indre, er det altid godt, at Folk seer og hører en offentlig Person, hvorved man i Ord og Gjerning kan berigtige de skjæve Forestillinger og Anskuelser, som fornemmelig de mod mig fjendtligstemte Blade og andre villige Handtlangere have søgt at bibringe Publikum. Jeg troer ogsaa, at dette er lykkedes temmelig godt, og hvis jeg kan dømme efter den Stemning, som gav sig tilkjende i Gjæstgivergaarden „Stadt Hamburg“ i Sønderborg, ved det der arrangerede betydelige Bordgilde, hvor baade tyske og danske Folk vare tilstede, er det endog lykkedes overordentlig. De har vel allerede hørt, at jeg i dette Selskab udbragte Hertugens Skaal, til stor Forbauselse for Alle. Ingen havde troet, jeg vilde gjøre det, og vistnok troede heller ikke Nogen, at jeg kunde; men netop dette virkede forunderligt paa Alle, og navnlig befandt den hertugelige Overførster König sig vel derved, endskjøndt han, i Begyndelsen da jeg talte, røbede en gruelig Angest i alle sine Ansigtstræk. Jeg udviklede Hertugens og mine Anskuelser, saavidt nemlig som Hertugens kjendes, paa en klar og tydelig Maade, viste Forskjellighederne saa bestemt som mulig og søgte endelig at godtgjøre Forpligtelsen til at respectere selv sin Fjende, naar han med Talent og Dygtighed forsvarer sig imod sine Modstandere. Derpaa gav jeg Hertugen et Skudsmaal, som han godt kunde være tjent med, og som betydede saameget mere, netop fordi det kom fra en forhenværende Modstanders Mund. Jeg blev idelig afbrudt med Bifaldsraab, og jeg veed ikke om det Ridderlige, som jeg bestræbte mig for at lade stikke frem overalt, eller den ubøielige Fastholden af den rene Sandhed fremkaldte mest Effekt. — Dog, min Stolthed af at have udført denne Bedrift, min Glæde over at have gjort

Slesvig-Holstenerne til Skamme, for hvilke en saadan Handling er en Umulighed, da dette Parti i enhver Henseende savner Noblesse, min Forfængelighed og Selvtilfredshed over at have i Gjærning beviist, at selv en Mand, der er født og opdraget i en underordnet Stilling, er istand til at rive sig løs fra det smaalige Partihad, der desværre giver sig tilkjende ved alle Leiligheder, — alt dette har ført mig for vidt, har dreven mig til at kjede Dem med en Fortælling, som De i Deres Nærhed vil faa oplyst meget fuldstændigere. Men De tilgiver mig vistnok denne lille Udskeielse? ikke sandt?

Ved min Reise paa Als og i Sundevit er jeg bleven endmere bestyrket i min Mening om det politiske System, som for Fremtiden burdefølges, og hvorom vi talte mundtlig, da jeg var hos Dem. Hertugen maa dog vel nu være kommen til Erkjendelse af den Sandhed, „at han er — allieret med Sl.-Holstenerne — altfor svag til at kæmpe mod det hessiske Huus, der er hans naturligste Modstander, især naar dette sidste understøttes af den danske Nation, hvilket hidtil har været Tilfældet, og naar — maaskee ved Landgrevindens Intriguer — Rusland staaer som mægtig Allieret“. Han maa dog vel vide, at han ikke finder noget aabent Øre i de europæiske Kabinetter, fordi Danmark ved Slesvigs Tab vilde blive svækket formeget, og navnlig maa Metternichs Fremgangsmaade i denne Sag have overbeviist ham om, at han aldrig kan naae Maalet paa den hidtil brugte Vei. Jeg gjentager derfor her min Mening, som jeg alt mundtlig har udtalt: „Naar Hertugen allierer sig med de Danske, da er der Haab om og Sandsynlighed for, at hans Familie kan gjøre en Carriere som faa Fyrstehuse, ja maaskee slet Ingen“. — Spørger man mig nu, hvorledes denne Plan kan realiseres, da kan jeg vistnok ikke paa dette Stykke Papir ordentlig udvikle det, men jeg skal dog antyde Et og Andet, der vel bør lægges Mærke til.

1. Maa Hertugen smigre det danske Folks Nationalforfængelighed. Dette skeer ved ikke at vise sig som en fanatisk Dänenfresser, men meget mere ved ridderlig at understøtte de danske Slesvigeres paa Sandhed og Virkelighed støttede Fordringer. Dette kan han desuden meget godt gjøre, selv som Slesv.-Holstener betragtet; thi det kan dog ikke være en mulig tilkommende Hertug ligegyldigt om en stor Deel af Folket er dygtigt og kraftigt, eller forskruet og unaturligt, og altsaa fordærvet, og dette sidste vilde blive Følgen, naar vi berøvedes vor Nationalitet her i Nordslesvig. Og selv alene fra det ridderlige Standpunkt betragtet, synes jeg, han maatte føle sig opfordret til at gjøre det. Jeg skal, for blot at antyde et Exempel, gjøre opmærksom paa Høiskolen i Rødding. Hvis nu Høiskoledirectionen, hvoraf jeg selv er Medlem, sendte ham et klogt skrevet Andragende, skulde Hertugen da ikke ville skjænke os et lige saa stort Bidrag, som han gav til Skolen i Rendsborg? Hvad enten han er Sl.-Holstener eller det Modsatte, saa har jeg saa stor Tillid til hans Ridderlighed, at han gjør det alligevel, naar det forlanges paa en sømmelig Maade. Blot dette Skridt, denne i sig selv lidet betydende Handling, vilde virke overordentlig paa det danske Folk.

2. Hertugen maatte gjøre Arvepaastand paa Holsteen for sin ældste Søn, støttende sig til Romerretten, som gjælder i dette Hertugdømme. Til enkelte Stykker anerkjendes hans Arveret af anseete danske Jurister, og hele Folket vilde snart sige ja, da det i Grunden er fordeelagtigt for hele Statens selvstændige politiske Udvikling og er den bedste Borgen for, at den danske Nationalitet ikke skal vorde overvældet af det hidtil altfor mægtige tyske Element.

3. Hertugen maatte bestræbe sig for at komme paa en god Fod med Kongen og Kronprindsen igjen, og dette er langt lettere, end man ved første Øiekast skulde troe. Hvis han kunde komme ind i Ministeriet,

var det godt, ligesom hans Fader, der var meget elsket i Danmark. Han maatte formaae Kongen til at tillade Stænderne en Diskussion om Kongeloven, og fra Stændernes Side maatte der stilles et Andragende om følgende Tilføielse til benævnte Lov: „ingen Fyrste, der har modtaget nogensomhelst Appanage af et udenlandsk Fyrstehuus, kan nogensinde bestige den danske Kongethrone“. Naar Hertugen opererer en lille Smule blandt Aristokraterne paa Øerne, saa vil dette Andragende kunne drives igjennem i Stænderne, og Hessernes Arveret derved gaae tilgrunde. Jeg veed vel, at den russiske Minister vilde gjøre Indvendinger, maaske endog fordre Diskussionens Standsnng, men hertil svares, at Kongen har det absolute Veto og kan altsaa sige Nei, naar der skal gives Resolution, og i dette Mellemlum maatte man sikkre sig Englands og Frankrigs Anerkjendelse, hvilket ikke vilde være vanskeligt, og havde man først disse Magters Garanti, saa kunde man blæse ad Rusland.

4. Hertugen maatte forberede en Konstitution og derved sikkre sig Folkets Kjærlighed og Taknemmelighed. Han maatte strax med sit anerkjendte Talent arbeide i den allerførste Slesv. Stænderforsamling paa nye Communalloves Indførelse i Stad og Land, hvorved Mangfoldige vilde vindes for ham.

5. Endelig bør Hertugen forberede en Formæling mellem sin **anden** Søn og en svensk Kongedatter, hvilket vel vilde være saameget lettere, fordi denne unge Prinds er elskværdig og dette skal de svenske Prindsesser ogsaa være. Derved vilde mange skandinaviske Hoveder vindes og et nordisk Forbund paa en naturlig Maade forberedes.

Til hele Ideens Realisation er en Forbindelse mellem Hertugen og tvende offentlige Personer nødvendig. Disse er Prof. Flor og Capt. Tscherning. Gjennem den første vindes Comitéen (de 7) i Kjbhvn. og en stor Deel af

Aristokraterne, tilligemed Massen af Grundtvigianerne. Desuden er Flor neppe fri for aristokratisk Aand, og med ham vilde Hertugen komme ypperlig tilrette. I Tschernings Person koncentrerer sig i Grunden hele den yngre liberale Fraction; han er aabenbar den dygtigste og klogeste af dem alle; han er den meest praktiske og forener med disse Fordele et politisk Overblik og en diplomatisk Sikkerhed, understøttet af en ubøielig Villiekraft, som Faa. Med begge disse Mænd i Forbund, der baade ere kloge og praktiske, vilde man kunne lede hele Danmarks Kraft. Jeg er ogsaa temmelig overbevist om, at de gjerne vilde arbeide i en saadan Idees Tjeneste; thi de ere begge kloge nok til at indsee, at det baade er den letteste og bekvemmeste Maade at opnaae Velvære paa alle Sider. Og naar jeg endelig skulde anvise mig selv en Virkekreds, da vilde jeg sige: „hvad de benævnte tvende Mænd blive enige om, dette vil jeg gjøre gjældende i Folket, det være sig fra Talerstolen eller ved Drikkegilder, offentlig eller privat, i larmende Kredse, som i huuslige Cirkler, ad hemmelige eller offentlige Veie, alt efter Omstændighederne; og ligesom jeg tør antage, at jeg har tiltvungen mig en Popularitet, der ved en saadan Leilighed ikke er saa ganske ubetydelig, saaledes har man ogsaa bildt mig ind, at Naturen har givet mig mange Anlæg, som lette mig slige Operationer, og da jeg nu ved Reiser og desligeste har erhvervet mig en vis Lethed i at tale, selv med Ubekjendte og i de forskjelligste Situationer, saa tør jeg vel smigre mig med ikke at være saa ganske ubrugbar til at tjene mit Fædreland ogsaa i denne Retning.

Sammerfatter De nu alt det Anførte, saa vil De see, at min Plan gaaer ud paa „at gjøre Hertugen selv, eller hans **anden** Søn til Konge i Danmark og Hertugens ældste Søn til Hertug i Holsteen, hvortil da Lauenborg ogsaa maatte knyttes, og derimod de augustenborgske Besiddelser og Arvelande tilfalde ham eller i Mageskifte den fast organiserede og velsluttede

danske Stat.“ — Kunde en af de svenske Prindsere blive formælet med en augustenburgsk Prindsesse, var det naturligviis saameget bedre.

Papiret er nu fuldt, og jeg maa derfor slutte for dennegang. Dog haaber jeg, at det Bekjendtskab, vi have gjort, vil give Anledning til mangen behagelig Underholdning.

Med særdeles Høiagtelse har jeg den Ære at kalde mig
Deres hengivne
Laurids Skau.

S. T.

Hr. Pastor Meyer

i

Ulkebøll.

Laurids Skau havde allerede i Efteraaret 1845 i Forening med Flor søgt Tscherning paa dennes Reise i Sønderjylland og haft en lang Forhandling med ham. Concepten til Tschernings Svar paa dette Brev findes ikke; derimod har Tscherning paa Laurids Skaus Brev til ham tilføiet: „Besvaret 20 Jan. Advaret mod Intriguer, raadet til at blive strængt indenfor Lovlighedens Gebet, ikke vildlede Hertugen med falske Forestillinger og Forhaabninger, men at tilskynde ham til at optræde som dansk-holstensk Prinds og Borger for at virke for Statsmagtens og Almenhedens Sag“. I Randen af Afskriften af Brevet til Pastor Meyer har Tscherning tilføiet ved Passus 1 og 2: „rigtig“, ved Passus 5: „haster ikke, umoden Plan“, endelig ved de Ord, der angaae ham selv: „jeg har ikke denne Betydning; dette skrevet til Skau og udhævet de Mænd, som fortiden have Indflydelse“.

I et senere Brev af 4 Juli 1846 takker Laurids Skau for T.'s indholdsrige Brev „og minder om Planen med Hertugens anden Søn, „som er elsket og anset af Alle, baade for sin Livlighed, sit opvakte Ydre og for den Frihed for de aristokratiske Sl.-Holsteinske Griller, hvori den ældste Søn er opdragen“. Grunden til, at han atter skriver til Tscherning, er et anonymt Brev, skreven med en videnskabelig dannet Mands Haand og Stil“, der i Anledning af, at „Hertugens anden Søn ventelig bliver Godseier i Sverrig“, gjør opmærksom paa den store Betydning, dette Skridt kan faae for Landets Fremtid. Laurids Skau mener, at „det kan opfordre os til Opmærksomhed og skarp Iagttagelse af Alt“, og gjør Regning paa, at T. har et opmærksomt Øie for Hertugens Bevægelser“.

Tscherning svarede derpaa Følgende:

Deres behagelige Skrivelse af 4de dennes har jeg liggende for mig og skynder mig med at besvare den. Idet jeg atter omtaler Arvesagen, som De atter i samme har bragt paa Bane, og som unægtelig er særdeles vigtig for enhver god dansk Fædrelandsven, maa jeg begynde med at bringe Dem vort Udgangspunct og vore Principper i Erindring; thi kun med Blikket heftet fast paa dem kan der udrettes noget. Vi ville Statens Eenhed, men ikke Familiernes Bequemmelighed og Interesse, vi ville Opretholdelsen af en paa Statsbegrebet støttet monarkisk Forfatning, som den, der for Øieblikket bedst passer for de monarkiske Forhold, vi ville endelig ved lovlige Midler naae et lovligt Formaal. Dersom man havde fra Regjeringens Side vidst at nedslaae alle Arvestridsspørgsmaal, saa at ingen Tvivl var opstaaet om dem hos Borgerne, saa var det aldrig faldet os ind at tænke paa nogen Personforandring; thi vi vide for vel, at man kun sikkrer lidet for Staten, eller dog kun noget høist usikkert og forbigaaende, ved at sikkre den en vis Person og binde Tusenders Vel til hans tilfældige Beskaffenhed; men man har ladet Tvivl opstaae om Arvefølgen ikke alene i den Deel af Monarchiet, som hører under tysk Høihed, men selv i Dele af den fuldsouveraine danske Stat. Først efter at disse Tvivl ere reiste, er det vi have sagt, Arvefølgen er en Lovgivningssag, som enhver anden Bestemmelse Riget angaaende; har man tidligere kunnet lovgive herom, kan man atter gjøre det; men Tvivl tør man ikke taale; thi da bortfalder Monarkiets Hovedfordeel, at sikkre en vedvarende uforstyrret Personification af Statshøiheden. Vi have yderligere sagt: siden I tvivle, og der trænges til Lovbestemmelser, saa betænk, om I ikke ved dem kan naae det Formaal, I saameget eftertragte, og som maaske kan have sin gode Side: at vedligeholde Personforbindelsen med Holsteen, indrette Danmarks Arvelov, som Staten selv raader over, ens med Holsteens, som Forbundets Bestemmelse gjør urokkelig.

— Det er ikke os, denne Side af Sagen ligger paa Hjerte, vi paavise kun en, som det synes, god Udvei for dem, som have deeltaget i at forvikle vore Forhold ved at lade Uklarheden udvikle sig over Eidergrændsen; vi fra vort Standpunct fordre kun Klarhed, Lovsikkerhed mod Arvetvivl for Danmark, og overlade Holsten til den Skjæbne, som Indtrædelsen i Forbundet medfører. — Vi see maaske en Personforandring i Danmark imøde med Fornøielse, fordi vi ansee det for et stort Misgreb, at man har søgt Ly under Ruslands Vinger og saaledes kaldet dette farlige gridske Naborige end mere ind i vore indre Forhold; vi ansee det maaske endog for et nyttigt Udviklingsmoment at faae lovgivet om Arvefølgen; men da det ikke er og ikke kan være en Personforandring, vi attraae, men kun Arvesikkerhed og uomtvistet Statsgrændse, saa forekommer det mig, at vi ikke kan komme til med kun en Tanke at berøre noget enkelt Lem af den augustenborgske Familie; thi det er ikke Personen, vi skulle vælge, men Familietvivlene vi skulle hæve. Var det gjort tydeligt, at Kongelovens Arvefølge gjældte uomtvistet til Eideren, saa havde vort Parti intet mere at gjøre med denne Sag; men traadte man os da imøde og vedgik, at en anden Arvelov gjældte for Holsteen, og at man, da denne var urokkelig, gjerne ønskede den danske forandret, saa kunde vi med stor Beredvillighed række Haanden hertil; men ved alt dette kunde høist blive Spørgsmaal om Familien, men aldrig om den eller den Person af Familien. I Familien gjælder ifølge Statsloven Førstefødsel, det er simpelt og naturligt, med mindre der fastsættes en prindselig Ranglov, hvorved Arvefølgen aarlig angives i Statscalenderen, da kan det ogsaa være godt; men det er atter ikke nogen bestemt Person; med en saadan forekommer det os, at vi aldeles ikke have noget at gjøre, og maae holde os fjernet fra, om vi ikke skulle lade os friste ind i Prindseintriguer. Det er nok, at Hertugen veed, at vi paa den ene Side ikke billiger noget Arvekrav paa en enkelt Deel

af det uafhængige danske Rige, men at vi ingen Hindringer skulle lægge dem iveien, som, for at sikre Forbindelsen med Holsteen, benyttede den Arvetvivl, som har indsneget sig, til at faae Arveloven forandret derhen i Danmark, at den faldt sammen med den i Holsten; længer kan vi ikke række med vore Grundsætninger, uden herfor blive vore Betræbelser let ulovlige. Hertugen synes imidlertid ikke at kunne finde denne Vei; han synes uden Forbindelser med det bureaucratiske Parti, som alene kan bringe Forslag af denne Art paa Bane, det er hans Feil; han foretrækker at styrke sig i Tydsland fremfor i Danmark, han maa bedst selv vide hvorfor; men vort Parti kan ikke hjælpe ud af den herved fremkaldte Forlegenhed og Stilstand; thi vi forkaste Tvivlen og se i Personen den tilfældige Slutsteen i den monarkiske Stat. De skandinaviske Demonstrationer have kun lidt at gjøre med vore indre Sager. Som Forholdene nu ere i Europa, maa Skandinavismen fremgaae af politisk Overbeviisning og føderative Tilskyndelser, men ikke af Familieforbindelser, hvis Time alt er slagen. Fyrstebeslægtning etc. etc. kan være et Moment, men kan og maa ikke være meer, nu da Begivenhederne for tydelig har lært os, at den Bindekraft, som hentes fra Familielegitimiteten, kun er ringe. At drage de skandinaviske Ideer ind i vore Forhold er kun at forvikle disse end mere og at fjerne den skandinaviske Forbindelse. At Hertugen af Augustenborg, istedetfor at optræde som kraftig Støtte for Reformpartiet i selve Danmark, vedbliver at leffe med schleswig-holsteensk Tydskhed og at søge Familieforbindelser, det er hans Sag; men vor er det ikke at lade os friste ud over den Grændse, hvor vi kunne mødes i det offentlige Vels Navn, og i Fælleddskab fortsætte vor lovlige Bestræbelse. — Anonyme Breve elsker jeg ikke og troer kun halvt paa dem.

I det følgende Tidsrum til 1848 foreligger Intet af almen Interesse.

Uddrag af Breve og Optegnelser.

1848.

**Optegnelser af Tscherning om Begivenhederne fra
22 Marts til 18 April 1848.**

(Nedskrevne Mai 1868).

Optegnelser fra deres Haand, som selv have deeltaget i Begivenhederne, have hyppig en ikke ringe Betydning for senere Historieskrivere, om endog kun som Controlmiddel mod Samtidiges, men Udenforstaaendes Beretninger. Saaledes have nogle Breve fra afdøde Conferentsraad Bang nylig givet vigtige Oplysninger om Begivenhederne fra Kong Christian VIII's sidste Levetid til Begivenhederne, der foreløbig afsluttedes med Udnævnelsen af det saakaldte Martsministerium Eftermiddagen 22 Marts 1848.

Det sees af B.'s Meddelelser, at han alt har nævnet mig Tscherning som Candidat til en Krigsministerpost, førend der var Tanke om at kalde mig i Forbindelse med mine nærværende politiske Venner til at deeltage i Dannelsen af et Ministerium. Dette har ikke været mig bekjendt tidligere, det har sandsynligviis havt følgende Aarsag:

I Begyndelsen af Marts Maaned havde Lehmann bragt paa „Fædrelandets“ Comptoir et Opraab til Regjering og Folk om at sætte Riget i Forsvarsstand. Han udpegede især Kjøbenhavns Forsvarsløshed, pegede paa Farer fra russisk Side og raadede til skyndsomst at tage fornødne Forholdsregler. Da denne Artikkel blev mig meddeelt, fraraadede jeg paa det stærkeste at optage den i Bladet, da den henledede Opmærksomheden paa en indbildt Fare

og fordunklede derved Blikket for den Fare, som nærmest var forhaanden, fra Holsteens og Tydsklands Side. Min Modstand førte til, at Lehmanns Opraab kom til at udgaae som et Følgeblad, men ikke optoges af Bladet. Dette Opraab i Forbindelse med personlige Henvendelser til Kong Frederik VII. førte imidlertid til, at ikke ubetydelige Summer bleve anviste til Artillerie- og Ingenieurcorps, og Væbningsarbeider ved Kjøbenhavns Fæstning begyndte med stor Iver.

Disse Arbeider vækkede Opmærksomhed og bleve en almindelig Samtalegjenstand i Forbindelse med de truende politiske Forhold, hvorved jeg jevnlig fik Leilighed til at udtale mig mod den vrang Vei, hvorpaa Regjeringen, støttet af en vildledt Folkemening, var slaaet ind.

En Aften seent faa Dage efter, da jeg var ene sammen med min afdøde Ven Etatsraad Th. Suhr paa hans Comptoir, var denne Gjenstand bragt paa Bane, og jeg havde sagt, at det vilde være mig kjær, om Regjeringen kunde blive gjort opmærksom paa sin Vildfarelse og opfordret til derimod at sende Tropper, flere 1000 Mand, til Holsteen. De holsteenske Tropper skulde drages ud af Byerne, skydes frem mod Grændsen, samles i et snevert Cantonnement, og Disciplinen skjærpes ved anstrengte Øvelser, Marscher, Revuer o. s. v. Deres Plads i Byerne skulde derimod udfyldes med Tropper fra de danske Provindser. Dette lod sig efter min Mening udføre i faa Dage og burde gennemføres ufortøvet, uden at give mindste Betænkningstid. Ved at føre de holsteenske Tropper mod Grændsen vistes dem Tillid, paa samme Tid som de unddroges de Revolutionaires Indskydelser. Ved at lægge danske Tropper i Garnisonsstederne bleve disse, Slesvig, Eckernförde, Rendsborg, Kiel, der var de Opstandslystnes Brændpuncter, holdte i Ave, og Udbruddet forebygget. Suhr meente, at have hørt af Bang, at der laae en saadan Plan uoverstigelige Hindringer iveien, da Bang i det samme kom til, meddelte han ham Indholdet

af Samtalen og spurgte om hans Mening. Bang sagde, at imellem os kunde han gjerne sige, at Ideen var god og deelt af mange i Regjeringen, om ikke i samme Omfang, saa dog, hvad det angik at bringe danske Tropper til Hertugdømmerne, men at det ikke lod sig gjøre i en Skynding, som jeg meente. Da jeg holdt fast ved min Paastand, forklarede B., at Spørgsmaalet om at sende nogle faa Tusend Mand til Hertugdømmerne havde været stillet saavel til Generalcommissariatscollegiet som til Generaladjutanten; men at begge havde været enige om, at der udfordredes mindst 6 Uger til et saadant Foretagende. Hertil bemærkede jeg, at skjøndt jeg ikke kjendte Enkelthederne, der kom i Betragtning ved et saadant Foretagende, eller de to nævnte Regjeringsmaskiners Virkeevne, saa vilde jeg, naar man indrømmede mig fuld Herredom over dem og forhaanden værende Midler, indestaae for, at det lod sig udføre i mindre end den halve Tid, ja jeg vilde indestaae for, at der i Løbet af faa Dage skulde være bragt et Par tusend Mand danske Tropper til Kiel og Rendsborg. B. betragtede dette udentvivel som et stærkt Udbrud af Selvtillid, men sagde spørgende: vogt Dem, De ikke bliver sat paa Prøve. Det er sandsynligviis i Henhold til denne Udtalelse, at han har betegnet mig som egnet til at overtage Krigsministerposten.

En anden lille Begivenhed, som var forefaldet, kort førend Ministerforandringen foregik, udentvivel Fredagen 17 Marts, optegner jeg her, førend jeg omtaler Ministeriets Dannelse og min første Virksomhed i samme.

I et Selskab hos Etatsraad F. Tutein stode flere Mænd samlede, ventende paa Damerne for at gaae bort, da Etatsraad Francke, der senere spillede en saa betydelig Rolle i Opstandens Rækker, pludselig spurgte mig, om jeg antog, at Rendsborg var aabent for et Overfald, ved at Jernbanen var ført ind i samme. Jeg svarede, at det var den, saafremt Fæstningscommandanten ikke tog de fornødne Forholdsregler; gjorde han det, var der ingen

Fare. — Var Planen til at overfalde Rendsborg dengang lagt, var den lagt i Kjøbenhavn og af hvem? Her er et uoplyst Punct, som fortjente nærmere Undersøgelse.

De Bangske Breve give ganske vist en rigtig Fremstilling af de Begivenheder, han omtaler*), lige indtil det

*) Som Supplement til den Fremstilling, Tscherning selv har givet af Begivenhederne i Martsdagene (ifr. 1. Bind S. 36 ff.), skal anføres følgende Uddrag af et Brev fra hans Hustru til hendes Broder af 22 Marts 1848: „Igaar (d. 21.) heed det over hele Byen, at Monrad og Hvidt skulde være Ministre og Tscherning Krigsminister. Damer kom kjørende her i deres bedste Stads for at gratulere mig og anbefale sig til min Bevaagenhed. Jeg forsikkrede dem, at det var et Rygte, en Chimaire. Bentz kom fra Slottet og sagde, det var sandt, man nævnte de 3 Navne. Tscherning kom og sagde, at det var ikke sandt, de Høie deroppe tog hellere Satan end ham, og da Antipathien var saa stor imod ham, saa vilde han ikke engang tage imod det. Mod Aften kom her atter Folk for at faae Bekræftelse paa, at det var sandt, at T. var Krigsminister; jeg forsikkrede dem, det var Usandhed, og fortalte dem, hvorledes Sagerne stod, og de blev rasende og gik for at agitere i Faveur for T. — Imorges (d. 22) vare vi neppe komne op, saa kom Monrad at hente T: der var endnu Intet afgjort; de Folk, man foreløbig havde tilbudt Regjeringsposterne, vilde ikke modtage, før vort Parti vilde indestaae dem for idetmindste 3 Dage, at der intet Oprør blev. Lidt efter kom Ploug og sagde, det var ham ikke længer muligt at berolige Folk; de vilde vide, hvad der kom ud deraf, eller de vilde ikke længere spørge om Nogens Villie. De gik samlet, og nu er Klokken 10, endnu veed jeg Intet. En ung Mand kom for en Time siden, han saae ud som en Fanatiker, i hvem alle Lidenskaber vare i Bevægelse; han besvor mig ikke at nægte T. hjemme, for det var Ting af yderste Vigtighed, han maatte og vilde tale med ham. Jeg viste ham til Prof. Schouw, hvor jeg vidste, han var gaaet hen. — Kl. 10 $\frac{1}{2}$ kommer D. og siger, den slesvigske Deputation er ankommet. Lidt efter kommer Tscherning og kaster sig i Klæderne, da han skal til Kongen. Nu er Klokken 1 $\frac{1}{2}$. Jeg har gjort en Rund i Byen. Slotspladsen er fuld af Folk, der staae adspredte Folkehobe omkring i Gaderne, paa alle Gadehjørner er opslaaet Placater, hvorpaa der staaer: „Hvidt — Monrad — Lehmann — Tscherning og Clausen ere hos Kongen“. Folk venter kun paa, de

Øieblik, da han som Afsending fra Slottet hentede Hvidt, Clausen, Monrad, Lehmann og mig hos Etatsraad Schouw, hvor vi efter Monrads Indbydelse tidlig samme Morgen vare forsamlede med et Par andre for at enes om, hvorledes vi kunde skaffe det forventede nye Ministerium Tid til endelig at danne sig og det foreløbige Magt til at støtte Kongen i det vanskelige Hverv at svare den slesvigholstenske Deputation.

Ligesom jeg i Casinoforsamlingen havde raadet til Sindighed, til ikke at fremskynde Ministerforandringer, men kun at faae Collegialregjeringen forandret til en Ministerregjering og lade Kongen med Raadgivere raade for Resten, saaledes var jeg ogsaa redebon her til ikke at fremkalde noget Brud med Kongemagten, da den dog stod som det mæglende Moment mellem Landsdelene, og Bruddet mellem disse sandsynligen maatte drage Stormen over Landet. Min Stræben havde jo stedse gaaet ud paa at sikkre Slesvig mod tydske Overgreb: ved dets Sondring fra Holsten, uden at drage det under Danmark, foreløbig at sikkre det Heles Sammenhæng ved Opretholdelsen af Statsmyndigheden gjennem Kongemagten, saaledes som denne havde europæisk Anerkjendelse. Den statsactmæssige Tilværelse forekom mig som det, der sikkrest og bedst lod sig hævde, den saakaldte constitutionelle Forbindelse forekom mig først blandt Formaalene at staae i anden Rang, og desaa kaldte nationale Formaal forekom mig at være af høist tvivlsom Natur, mere opløsende end samlende, selv nord for Eideren, givende Tydskland en Fordeel i sin Kamp mod os.

skulle proclameres til Ministre, og man gratulerer mig og be-
trægter det som en afgjort Sag, at T. er Krigsminister, man
anbefaler sig til ham med dygtige Arbeider som Vaabensmedde;
men endnu veed jeg Intet, endnu veed jeg intet afgjort. Her
rustes stærkt, og Krig i Slesvig staaer lige for Døren“.

Kaldet pludselig til Christiansborg Slot fra Nyhavn, maatte jeg lægge Veien over Gammeltorv, min Bolig, for at klæde mig paa, skikket til at fremstille mig for Kongen. Herved hændtes det, at jeg kom noget senere paa Slottet, end de andre Mænd, som vare kaldte samtidig med mig. Underhandlinger vare begyndte, da jeg kom. Hvidt og Monrad vare kaldte ind fra Forværelset, hvor jeg fandt Clausen og Lehmann. Der fandtes forskjellige andre Mænd i Forværelset, deriblandt daværende Kapitain Harbou, der var kommet fra Holsten med samme Dampskib, der havde bragt Deputationen.

Generaladjutanten Oberst Schöler var der udentvivl en kort Stund, og jeg hørte rygtevis, at Captain Raasløv i stor Hast var sendt til Paris for at skaffe Vaaben. Som Rygte hørte jeg ogsaa, at der blev truffet nogle Forberedelser til ufortøvet at sende Tropper med Dampskibe til Rendsborg (over Eckernförde). Jeg troer ogsaa, at det allerede forlød i Forgemakket, at Mandskabsindkaldelser vare udgaaede den 20de, men at der isøvrigt herskede en Deel Forvirring i alle Retninger.

Da jeg kom, var Oberst Hansen (nu Gen. Hansen) inde hos Kongen, som det hed for at underhandle med ham om at overtage den Krigsministerpost, der skulde dannes. Efter nogen Tids Forløb kom han ud og skraaede over mod Udgangen af Forgemakket; jeg standsede ham, bad ham indstændig ikke at vige tilbage fra en Post, som han, der længe havde været ansat i Generaladjutanturen, selv fungeret som Generaladjutant og nu var Medlem af Generalcommissariatet, maatte synes mest skikket til at overtage. Jeg tilbød ham min Tjeneste, saavidt den kunde være ham til Nytte. H. svarede, at deels delte han ikke de Anskuelser, som maatte gjøre sig gjældende, deels var han ikke, netop ved den Stilling, han indtog og tidligere havde indtaget, heldig stillet til at bryde paa behørig Maade med de tidligere Overleveringer, som gjorde en kraftig Krigsbestyrelse vanskelig, ja næsten umulig, hvor Kongen

ikke selv var Krigsmand og dygtig i Bestyrelsen, derfor vilde han ikke overtage den Post, der nu skulde skabes midt under saa forviklede Omstændigheder. Han raadede mig til ikke at afslaae, jeg var bedre skikket til at overtage Posten i dette Øieblik end maaske nogen Anden, han var aldeles redbon til at stille sig under min Befaling og yde mig al mulig Bistand. Endelig anbefalede han mig ikke at lade Generaladjutantposten vedblive.

Efter nogen Tids Forløb blev jeg adspurgt, om jeg maatte være villig til at overtage Krigsministerposten. Jeg gjorde opmærksom paa, hvor lidt det var ønskeligt ligeoverfor en Hær, der var vant til at tillægge Grad og Tjenstaldersfølge en saa stor Betydning, at overdrage en saadan Post til en afskediget Capitain. Da man erklærede, at alle Forslag til Postens Besættelse vare glippede, og at min Ansættelse ønskedes fra mange Sider, erklærede jeg mig villig, saafremt der blev tillagt Posten fornøden Myndighed, tilføiende, at mine Fordringer i denne Henseende gik meget vidt.

Grev W. Moltke, til hvem Dannelsen af Ministeriet endelig var overdraget, kom ud til os (Clausen, Lehmann og jeg) for nærmere at raadslaae og fik samme Svar fra min Side. Lehmann blev kaldt ind og kom efter kort Tid tilbage uden endelig Beslutning. Han havde nægtet at træde ind i Ministeriet, saalænge Krigsministerposten ikke var besat. Clausen forlod Forgemakket, jeg var ifærd med at gjøre det samme, da W. Moltke kom tilbage for at spørge, om jeg ikke fandt mig opfordret til at opgive noget i mine Fordringer. Jeg gjentog, at medens jeg af de tidligere anførte Grunde fraraadede mit Valg, fastholdt jeg mine Betingelser og udviklede dem nøiere. Kongen maatte i Krigssager ophøre at betragte sig som Overhærfører, men være Konge ligeoverfor den ansvarlige Krigsminister, saaledes at jeg maatte være berettiget til at træde tilbage, saasnart Kongen nægtede sin Indvilligelse til mine Forslag. For at undgaae Misforstaaelser

maatte dette forstaaes derhen, at selv den Prinds, der stod Thronen nærmest, maatte gaae af eller underordne sig, om jeg ansaae noget Saadant fornødent. W. M. vendte tilbage til Kongens Værelser, ledsaget af Lehmann, og kort efter blev jeg hentet efter Kongens Ordre og forestillet ham, der i naadige Udtryk antog mig som Krigsminister i Overensstemmelse med de stillede Betingelser. Ministeriet modtog nu Kongens mundtlig Udnævnelse og begav sig under W. M.'s Forsæde i Conseilværelset, hvor det constituerede sig. Jeg maatte efter en kort Forhandling om de nærmest foreliggende Gjenstande forlade Slottet for at tage fat paa min Gjerning.

Der var dengang endnu kun tilstede W. Moltke, Bardenfleth (jeg husker ikke om Bluhme, eller om han først kom næste Dag), Hvidt, Monrad, Lehmann. Knuth var udnævnt, men endnu ikke kommen, Plessen kom senere tilstede. — Moltke haabede at formaae Zahrtmann til at indtræde som Marineminister, overtog for Formen Ledelsen af dette Ministerium og henviste mig til Zahrtmann for at tage alle fornødne Aftaler, Marineministeriet angaaende. Paa Slottet havde jeg, som ovenfor sagt, truffet Capt. Harbou, der ønskede at indtræde i Hæren igjen. Kjendende hans Brugbarhed og regnende paa, at han, ved at have tjent ved den franske Hær i Africa, havde faaet ordnet sine Begreber om Troppers Behandling paa Krigsfod, tog jeg foreløbig Aftale med ham om at ansætte ham som Adjutant.

Saasnart Ministeriet var indsat, begav jeg mig til Amalienborg, hvor Generaladjutanturen havde sine Bureauer. Her afløste jeg Oberst Schøler, der som Generaladjutant havde forestaaet Hærens Commandovæsen, og modtoges af Capt. Flensborg af Staben, der var Chef for Commandocomptoiret. Jeg fik her at vide, at Mandskabet var indkaldt til Liniebetaillonerne i Danmark, og at der var taget nogle foreløbige Forberedelser til at samle det i Kjøbenhavn tilstedeværende Mandskab, omtrent 1600

Mand, og sende dem pr. Dampskib til Eckernførde for derfra at marschere paa Rendsborg, Der lod sig ikke regne paa, at de kunde blive færdig til Indskibning førend tidlig om Morgenen den 23 og ikke være i Eckernførde førend 24 Morgen. — Jeg fik tillige Oplysning om, at der alt fra den 14 havde været taget Aftale om at danne en provisorisk Regjering og gjøre væbnet Modstand, hvortil Midlerne vare tilstede, da Bataillonerne i Rendsborg vare forstærkede ved Indkaldelser og stærkt bearbejdede af Borgerne baade der og i Kiel. Ved at tage Mandskabet fra de kjøbenhavnske Batailloner bleve disses Cadre bragte i Uorden og mindre skikkede til at udfyldes med det indkaldte Mandskab. Ved den hovedkulds Expedition blev meget forstyrret for et usikkert Resultat; de Forholdsregler, som vare tagne dertil, vare ufuldstændige. Jeg opgav derfor denne mere drømte end betænkte Expedition, der maaske, om den var bleven forberedt den 20 og sat i Værk den 21, endnu kunde have havt Udsigt til at lykkes.

Det var ikke den eneste Ulempe, som fulgte af den Art Regjeringsløshed, som var indtraadt, efter at Meningene hos Statsraadets Medlemmer var bleven noget deelt, og den antislesvigholstenske Anskuelse havde begyndt at give sig Luft. Ved Thronbestigelsen var det, Kongen indbefattet, slesvigholstensk. Kongen var vaklende, han ansaae sig for constitutionel, Stemmen holdt temmelig paa Absolutismen og oversaae herved Schlesvigholsteins Betydning. — Bardenfleth var nærmest antislesv., men kjendte ikke Bevægelsens Omfang. Generaladjutanten, der havde betimelig Efterretning fra Militairmyndighederne i Holsten, havde sandsynligvis ikke Indflydelse nok og lod sig aflede fra Begivenhederne i Holsten ved den med en Art Folkestemning fremkaldte Iver for at befæste Kbhvn. og forsyne Hæren med Vaaben. I de høiere Kredse blev Slesvigholsten betragtet som mere loyal end Kongeriget, der holdtes for langt mere demokratisk. — Der var kommet

et Brev til Kongen fra Prindsen af Noer, som næsten var uforstaaeligt, naar man ikke antager, at han saaledes havde opfattet Forholdene om Kongen. Handlingen var forsømt itide, det forsømte lod sig ikke mere indhente den 22 Eftermiddag.

Idet jeg overtog Generaladjutanturen havde jeg endnu ikke hverken formelt eller i Virkeligheden overtaget Krigsministeriet, der endnu kun var til ved Kongens mundtlige Udnævnelse af en Krigsminister, først den næste Dag, den 23, udgik en kongelig Parolbefaling, hvorved Krigsministeriet blev indsat og min Udnævnelse meddeelt Hæren, og den 24 blev Udnævnelsen udfærdiget, hvori det hedder: „Capt. A. F. Tscherning udnævnes til Krigsminister, og skal han som saadan overtage Alt til Krigsvæsnet til Lands henhørende.*)

Den 22 var jeg altsaa kun berettiget til at kræve Lydighed af Generaladjutanturafdelingen (Commando- og tildeels Personelvæsnet) af det vordende Krigsministerium. Til dette hørte endnu to Hovedafdelinger, hvilke havde deres Myndigheder og Tjenststedligheder paa forskellige Steder.

*) Da Tscherning var bleven Minister, tilstilledes ham følgende anonyme Skrivelse med fordreiet Haandskrift og uden Datum: „Til Krigsministeren Capitain v. Tscherning. I Anledning af Herr Krigsministerens Udnævnelse finder idag en inbyrdes Discours sted imellem samtlige Officiere af Artilleriebrigaden, paa Udfærdigelsen af en Petition til Kongen, ei at vilde tjene længere. Endvidere proforma Vagterne besatte med Forsterkning. allerunderdanigst.“ I et Brev af 24 Marts skriver Tschernings Hustru til sin Broder: I Gaar var der efter Sigende stort Røre i Artilleriekorpset, som Du vel kan begribe; men de har dog nok besindet sig, og i Dag har Fibiger og Oberst Wedelfeldt (rørt til Taarer) været hos Ts., og dette Besøg har vel været dem taaleligt, at de i Eftermiddag har været samlede en masse for at afsende samme to Herrer for at forsikre Krigsministeren om, at det er en skammelig Løgn, som har circulareret, at de skulde mene T. det ilde: de vare alle saa usigelig glade, og de bad om at maatte det indrykke i Bladene.“

Generalquartiermesteren, hvorunder var henlagt for Generalstab og Topographie, en væsentlig Green af Forpleiningsvæsnet. Hans Comptoirer o. s. v. var ikke fjernt, i Blancogaden. Generalquartiermesteren var General Steinmann, en for sin Alder (omtrent 70 Aar) endnu rørig Mand, men pirrelig, stærkt indtagen mod de nyere Ideer, mere en Vanskelighed end en Støtte.

Den Deel af Forpleiningsvæsnet, som var henlagt under Generalquartiermesteren, var en Levning fra Reductionen 1815, der ikke havde faaet nogen Udvikling ved Planen 1842, hvilken kun antydede, at Hærforpleiningsvæsnet i Krigstid skulde overtages af en Intendantur. Det omfattede Forsyningen med Brød og Fourage og var sat i Forbindelse med en forældet, men vedligeholdt Naturalbeskatning. En Fuldmægtig v. Schmidten havde været sendt til Udlandet (jeg troer Preussen) for at studere Forpleiningsvæsnet.

Generalcommissariatscollegiet, der havde sit Sæde i en af Regjeringsbygningerne bag Børsen, havde Bestyrelsen af Hærens Materiel, Munderings- og Pengevæsen, Regnskabsvæsen og en Deel af Forpleiningen, saasom Sygepleie. I Forbindelse med det stod Jurisdictionen, Hesteanskaffelse og Hestepleie, Mandskabets Udskrivning, Stilling o. s. v. I Spidsen stod General Rømer og Medlemmer af Collegiet vare Oberst Hansen, Generalkrigscommissair Torp og Major L. Keyper, desuden for Retsvæsnet Generalauditeur Scheel. Det var et i gamle, dybe Furer meget ordentligt, men meget trægt Apparat, kun lidet egnet til rask gennemgribende Foranstaltninger, eller skikket til at sætte en Hær paa Krigsfod og til selv at afgive brugbart Personale til dens Betjening. General Rømer var meget gammel, dog uden at være udlevet, flittig, arbeidsom, temmelig nøie inde i alle bestaaende, meget chrystaliserede Forhold, men uskikket til at bruges som Redskab til at bryde en ny Bane. Hansen var en Mand paa omtrent 60 Aar, kundskabsrig, en Deel bereist,

bekjendt med Hærens Personel, men endnu kun lidet forsøgt i administrative Forretninger, med hvilke han kun havde givet sig saameget af, som den Stilling, han beklædte, hvilken han tildeels havde modtaget som en Art hæderlig og beqvem Retraitepost, fordrede. Torp, der var voxet op i Collegiets Comptoirer fra de laveste Trin (bondefødt), udviklet alene ved Selvdannelse, var allerede i en fremrykket Alder og skjønt ikke opslidt ligeoverfor sædvanlige Forretninger, var han ikke skikket til at gribe ind, hvor det gjaldt om at betræde nye Baner. Hans egentlige Fag var Revisions- og Regnskabsvæsenet, men selv her brøstede det ham paa tilstrækkelig Indsigt for at ordne det Fornødne, for at holde Orden og Tilsyn vedlige under de vxlende Forhold, som Krigsføringen medførte. Keyper, en ualmindelig belæst og dannet Mand i mange Retninger, kjendte nøie det hele Vaaben- og Artilleriemateriel, til hvis Udvikling han saameget havde bidraget, og i hvis Midte han var voxet op, derimod var han mindre inde i to andre Grene af Forvaltningen, Munderingssager og Hesteanskaffelser, hvilke Grene kom til at staae under hans Forvaltning. Generalaudit. Scheel var sin Post fuldkommen voxen og bragte hurtig de Forandringer tilveie i Hærens Lovgivning og Retsvæsen, som Omstændighederne krævede.

Stabslæge Møller var ikke meget inde i, hvad der hørte til en Hær i Krigstid, men var endnu i en Alder, der lod ham beholde fornøden Aandsfriskhed for at føie sig efter Begivenhedernes Krav.

Stabsdyrlæge Ringheim var en i sit Fag meget forsøgt Mand, udrustet med Kraft, Udholdenhed og Villie til at styre den ham underlagte Green af Forvaltningen.

Om Eftermiddagen den 22, da jeg var indsat i Generaladjutanturen, havde jeg ikke nydt Noget siden Kl. 8 Morgen, trængte altsaa til at nyde Noget. Jeg indskrænkede mig derfor til at aftale med Flensborg, at han skulde vedblive sine Functioner som Chef for Commandoe- og Personelfaget

og under eget Navn paa Generaladjutantens Vegne afgjøre de Sager, som vare under Udfærdigelse og paastrængende. Der skulde tages Forholdsregler, for at jeg kunde tage Ophold om Natten ved Siden af mit Comptoir, og saa skulde jeg gaae bort for at spise og mødes med ham igjen Kl. 7—8 Aften. Der skulde ligeledes tages Forholdsregler for at have en eller to Ordonantser for Natten og en Betjent tilstede paa Comptoiret. Der blev ogsaa taget fornøden Aftale om at lade Livjægerne træde under Gevær til Bevogtning af de slesv.-holst. Afsendinge, der vare optagne i A. Hages Huus i Kronprindsessegade.

Da jeg havde ophørt at bære Uniform, maatte jeg hurtig træffe Anstalt for at skaffe en saadan tilveie. Dog dette lod jeg besørge ved min Kones Mellekomst, hvem jeg mødtes med i vort Hjem (gl. Torv) Kl. omtrent 5. Her spiste jeg til Middag og tog Aftale om min fremtidige Forpleining Morgen og Aften i mit Qvarteer paa Amalienborg, gik saa og saae derpaa ikke mit Hjem i Maaneder uden ved Middagsbordet.

Min Kone havde i Ugens Løb seet saamange Glædesudbrud og modtaget saamange Lykønskninger i Anledning af min Udnævnelse, at hun var nær ved at føle sig lykkelig derover, og spurgte, om jeg da ikke deelte denne Fornemmelse. — Jeg svarede hende, at Folkegunst var saare omskiftelig, at Faa maalte Opgavens Vanskeligheder, og at den var af den Art, at, om jeg kom fra den uden at bøde med Livet for min Tjeneste og gode Villie, saa maatte jeg prise mig heldig; paa Tak og Anerkjendelse var ikke at regne.

Det var mørkt mellem 6 og 7, da jeg, læggende Veien om gjennem Kronprindsessegaden, undersøgte, om Alt var paa rede Haand til Sikkring for Deputationen. Livjægerne stode opstillede i god Orden paa Fortouget i Gaden, Ryggen til Kongenshave. Studenter fandtes i Hages Port. Jeg bad H. komme ned i Porten. Her hørte jeg, at Lehmann var i Samtale med Deputationens Medlemmer

og søgte at enes med dem om en fredelig Afgjørelse. Jeg bad H. opfordre L. til stor Forsigtighed og huske paa Retsstandpunctet og forføiede mig derpaa paa min Post. Aftenen benyttede jeg til at gjøre mig Rede for, hvilke Tropper der var at regne paa, hvor hurtig de vare istand til at samle Mandskab og rykke frem, og hvorledes de bedst og hurtigst lode sig befordre, med at forberede de fornødne Ordre, alle herhenhørende Enkeltheder angaaende, samt med at forberede ufortøvet Indkaldelse og Anskaffelse af Heste.

Jeg besluttede at kalde Capt. Læssø af Staben for at gjøre ham til Stabschef og ved at betroe Overbefalingen til en høiere Officeer, som vilde gaae ind herpaa, at gjøre L. til den egentlige Leder. — Jeg antog, at Læssø forenede de fleste Egenskaber, som vare fornødne til en slig Post. Indsigt, Mod, men især Fasthed i Characteren og rolig besindig Optræden. Valget viste sig heldigt.

Jeg udkastede Planen til en dobbelt Troppesamling paa den jydsk Grændse og paa Als.

At sikre Als var efter min Mening af yderste Vigtighed.

For dette og for at sikre Søtransporten maatte jeg ufortøvet træde i Forbindelse med Marinen.

Det stod klart for mig, at ingen af de prindselige Officerer — Prinds Ferdinand, Landgrev Wilhelm, Prinds Frederik Hessen — lod sig bruge i dette Tilfælde. Den første nød ikke Anseelse nok i Hæren og Folket, de sidste stode i en falsk Stilling ligeoverfor Tydskland, efterat de nationale Ideer toge et saa stærkt Opsving. De antoges eiheller fri nok for slesvigholstenske Sympathier.

Den nærmeste var General Guldberg, commanderende i N. Jylland. Til ham blev det ogsaa overdraget at samle i al Hast saa mange Tropper som muligt paa Grændsen. Men hans Alder og hans heftige Character gjorde ham maaske mindre skikket til at fyldestgjøre den Fordring til den Commanderende, som jeg gjorde ved Læssø's

Ansættelse: at give ham Midlet til at være den egentlige Leder. Den endelige Afgjørelse blev udsat til efter Samraad med Læssøe.

Det blev endnu om Aftenen aftalt at indbyde Oberst Hansen, Stabslæge Møller og v. Schmidten til næste Dag.

Rømer skulde gaae af, Hansen overtage Intendanturen, omfattende hele Hærens Regnskabs- og Pengevæsen, Forpleining af Mandskab og Heste o. s. v. Keyper Materiel, Mundering, Hesteanskaffelse, Torp kun Revisionen. Krigsministeriet altsaa bestaae af Personeldepartement, Materieldepartement, Forpleiningsdepartement og Revisionsdepartement.

For ikke at bringe Forvirring i den daglige Forretningsgang, skulde foreløbig forandres saa lidt muligt i Personellet.

Disse Ideer udkastede og deres Udførelse forberedt sluttede denne lange og bevægede Dags Gjerning.

I Flensborg havde jeg fundet en dygtig og villig Hjælper.

Kl. 11 $\frac{1}{2}$ gik jeg tilsengs for at vinde Kræfter til den næste Dag, hvilken jeg forudsaae maatte blive byrdefuld.

Ved Midnat blev jeg vækket; det var Capt. Dinesen af Artilleriet, en af dem, som i Dagens Løb havde ivret meest for at faae Expeditionen afsendt til Eckernførde, han havde endnu ikke opgivet denne Plan. Dampskibene, sagde han, havde Damp oppe, og flere af Tropperne vare paa rede Haand. Han bad og besvoer mig tage Følgerne af denne Expedition paa mig. Han var meget utrøstelig, næsten forbitret, da det ikke lykkedes ham at bringe mig til at gaae ind paa hans Forslag.

Begeistringens var steget til en saadan Grad, at Frivillige i alle Retninger beleirede Ministeriet. Saaledes tilbød Tandlæge Bramsen, der boede i Hus med mig, at arbeide nogle Timer daglig paa Comptoiret. Det var vanskeligt at modtage og begegne de Tilbydende paa en passende Maade. Jeg greb til den Udvei, at forlægge Modtagelsestiden til Kl. 6—8 Morgen.

To Adjutanter bleve udnævnte, Capt. Harbou og Lieut. Lehmann. Til disse blev det tildeels overdraget at modtage de Ivrige og Paatrængende. Den Sidste fik især det Hverv at modtage, holde Bog over og aflevere paa behørigt Sted de fra mange Sider indkomne Bidrag. Controllen udførtes gennem jevnlige Offentliggjørelser.

Den 23 blev jeg foreløbig enig med Læssøe, hvis Beskedenhed det kostede nogen Vanskelighed at overvinde. — Det erkjendtes, at det var lettere at finde i Oberstklassen end i Generalklassen en Mand istand til at udfylde Posten som Hærbefalingsmand, saaledes som jeg ønskede. Hedemann og Schepelern bleve bragte i Forslag. Den Første holdt sig meget tilbage under den første Samtale, men sagde ikke afgjort Nei. Schepelern undskyldte sig og afslog, men da han hørte, at jeg havde havt Bud efter Capt. Holm af samme Corps og maaske agtede at foreslaae ham, sagde han, at naar hans Eftermand troede sig istand til at overtage den omtalte Post, saa følte han sig ogsaa istand hertil, og tilbød sin Tjeneste.

Holm havde jeg ikke kaldet for at foreslaae ham til at tage nogen bestemt Commando, men derimod for at ansætte ham ved Staben til Støtte for Læssøe, der savnede i sin Nærhed en dygtig Officeer, vant til at færdes mellem Tropperne. Jeg kjendte nemlig H. som en dygtig Troppeofficeer og som en af Naturen ualmindelig vel udstyret Mand. Jeg hørte ogsaa hans Mening om de forskellige Officerer, der kunde være Spørgsmaal om som Hærfører. Under den Forudsætning med Læssøes Stilling, hvorfra jeg gik ud, meente H., at Hedemann var det bedste Valg.

Oberst Bülow kom en Dag senere og tilbød sig selv; han meente at være i Besiddelse af Egenskaber, der gjorde ham skikket til en saadan Post, havde læst og arbejdet en Deel — han har siden viist, at hans Tilbud ikke havde været at foragte.

General Krogh havde til en vis Grad staaet nærmest; endnu kraftig og vel udstyret af Naturen, var han vel anseet i Hæren, men alle hans Brødre vare saa dybt inde i Oprøret, og det netop i Slesvig, at han selv maatte erkjende, at hans Udnævnelse frembød mange Vanskeligheder.

Spørgsmaalet om Ansættelsen af en Hærfører forelaae jo ikke til Afgjørelse den første Dag. Det var nok, at Læssøe modtog Ordre til at forberede alt til Stabens S sammensætning og Ordning.

Oberst Hansen holdt sit givne Ord at stille sig villig under mig; han overtog efter min Opfordring Stillingen som Chef for Intendanturen, og v. Schmidten blev bestemt til Hærintendant, samtidig med, at der blev samlet Personer til at udfylde Pladserne som Intendanter for de forskjellige Dele af Hæren. Med H. blev aftalt, at han skulde drage Omsorg for Enkelthederne ved General-commissariatets Omordning til at udgjøre en Deel af Krigsministeriet, uden dog at tænke paa at flytte de to Afdelinger sammen, saalænge Tiden var saa knap. Blandt dem, som meldte sig tidlig til Intendanter og bleve benyttede, var afskediget Major Munch, der i 1814 havde været Officeer, var bleven temmelig haardt saaret og havde maattet træde ud af Tjenesten, senere var kommen til sin Helbred og havde havt en Post som, troer jeg, Oeconom ved Hospitalet. Han havde adskillige Egenskaber, som satte ham istand til snart at sætte sig ind i Intendanturens Tjenestforretninger. Den anden var Baron Rosenkrantz, der vel var fremmed for den Art Forretninger, men havde adskillige Egenskaber, som nok lod sig benytte. Dette nævnes for at vise, hvor forskjelligartede Elementer der maatte benyttes.

For ikke at støde, maatte jeg, i hvor knap Tiden end var tilmaalt, forklare for Prinds Ferdinand og Landgrev Wilhelm, hvorfor jeg ikke søgte til dem som Hærens høieste Officerer. Prinds Ferdinand tog meget godt mod mine

Grunde og viste mig, saalænge jeg var i Ministeriet, Velvillie og Tillid. Han indrømmede, at han ikke indsaae, hvorfor det nye Ministerium saa stærkt bestred den slesvig-holstenske Forbindelse, der dog saalænge havde bestaaet. Det kom jo dog kun an paa, at der var en fælles Konge i hele Riget. Landgrev W. holdt for, at baade han og hans Søn under de bestaaende Forhold traadte i et løst Forhold til den danske Hær.

Efter nogen Uvillie fra Stabslægen, fandt han sig i, at Bendz blev udnævnt til Stabslæge ved Hæren — han var valgt, fordi jeg vidste, at han i Frankrig havde sat sig noget ind i Feldtlægevæsnet. Han overtog Posten med Nidkjerhed.

Ministeriet mødte den 23 Formiddag for at overveie Svaret til den slesvigholst. Deputation. Det blev givet af Kongen, men ikke i Ministeriets Nærværelse.

Ved denne Leilighed traf jeg Command. Zahrtmann og enedes med ham om, at han sendte en Officer til Korsør for at fremme Troppetransporter, samt at han havde Øiet paa Als, for at skytte det mod Overfald. Capitain Dirckinck-Holmfeld laae saagodtsom seilklar paa Rheden med Corvetten Najaden; han blev snarest muligt sendt til Alssund og kom betids nok for at sikkre Øen og styrke Befolkningens gode Sindelag. Der blev efter Ordre fra Krigsministeriet taget Forholdsregler, saaledes at Marinen blev istand til at besørge Indskibningen af den sl.-holst. Deputation uden Molest.

Meget tidligt forelaae det Spørgsmaal til Overveielse: skal Mandskabet indkaldes til Reservebat. eller ei?

Det var ikke godt muligt umiddelbart at undvære Officerer og Underofficerer fra Liniebat. til at besætte Reservebat. Der fandtes vel endnu brugbare Mænd mellem dem, der vare afgaaede i 1842, og i Civilbestillinger, men deels kjendtes deres Beskaffenhed ikke, deels trængte de til at gjennemgaae en Skole, om og kort. Der var slet Forsyning med Munderinger, navnlig Kapper, som

endnu i Marts og April, ja hele Aaret om Natten i Bivuakere saa nødvendige. Vaabenforraadene trængte ogsaa til en Revision. Til de Bat., som havde Mandskab fra Slesvig, tildeels 10de Bat., men dog mere 12te og især 13de, udeblev Mandskabet. Disse udfyldtes med indkaldt Reserve-mandskab. Af disse Grunde blev Indkaldelsen af Reserven opsat, til der var vundet Tid til at danne Cadrerne.

Derimod blev ufortøvet taget Forholdsregler til at danne en Exerceerskole under Gymnastikskolens Forstander La Cour. Til denne henvistes de unge Mænd, som ønskede at gjøre sig duelige til Krigstjeneste, navnlig til Forfremmelse til Underofficerer og Officerer. La Cour fik Ordre til at indrette Øvelserne saaledes, at Recruterne i Løbet af 4 Uger uddannedes tilstrækkeligt til at træde ind i Compagnierne. Recruterne for Aaret indbefattede Alle, der ved Udskrivningen vare erkjendte tjenstdygtige, og de bleve indkaldte ufortøvet.

Det blev tilladt hver Bataillon at antage 4 Frivillige, senere 6, pr. Compagni, ligeledes for at uddannes gennem Tjenstydelse til Befalingsmænd. Tilbud af Tjeneste, Begjæring om Vaaben og Udrustningsgjenstande, Forslag til Krigsforetagender, Advarsler mod Farer fra Forræderi indløbe i en saadan Mængde, at jeg alt den 24 maatte bede om lidt Fred for at faae Tid til at røgte mit Kald.

En af de første Sager, der den 24 maatte sættes i Bevægelse, var Forfærdigelsen af Klædningsstykker, især Kapper. Der maatte tages Forholdsregler for at skaffe Klæde. Keyper blev sat i Bevægelse med Opfordring til at drive paa denne Sag af yderste Anstrængelse. — Med Kongens Tilladelse indførtes blaa Uniformer for Fremtiden. Epauletter afskaffedes for at fritage Officiere fra at forandre Paaklædning mod Fjenden. Den nye Overfeldtlæge Bendz kom for at raadslaae. Han fremstillede sig i sin selvopfundne Uniform, til hvilken han havde skaffet sig en Taske, der kunde være meget nyttig, med lange Sølvkjæder, der ikke behagede mig, hvilket jeg

sagde ham. De viste, at hans Tanke gjældte hans Person, selv paa saa vigtig en Tid.

En dygtig Officer og god Ven, Jacob Ræder, kom til mig og gav mig forskjellige nyttige Oplysninger om Officerernes Beskaffenhed. Saaledes fik jeg af ham at vide, at flere Officerer, deriblandt Oberst Rye, Kaufmann, Irminger, følte sig trykkede af deres slesvig-holstenske Forbindelser og vare neppe skikkede til at føre Tropper mod Fjenden. Rye kom selv, skriftede sin Svaghed og bad om at blive hjemme for at danne Reservebataillon. En eller to Dage efter, da Bat. skulde marschere, kom han igjen og bad om at maatte føre sin Bat. Kaufmann bad ligeledes om at blive (der skulde flere Stabsofficerer blive hjemme) og blev. Irminger blev som Chef for den sjællandske Generalcommandoes Stab og fik det Hverv at forfatte korte Haandbøger til Veiledning i de forskjellige Tjenstgrene.

Flere ganske unge Officerer og Cadetter fjernede sig underhaanden.

Hennings af Artilleriet blev ansat ved Hellebæk Gevær-fabrik, hvor han gjorde god Tjeneste, Lieutenant Max Holstein, 1ste Dragonregiment, der var til Tjeneste ved Rideskolen, meldte sig i Krigsministeriet med Begjæring om at afgaae fra Skolen til Regimentet. Da her allerede var foreløbig Efterretning om, at i det Mindste en Deel af Regimentet var gaaet over til Oprøret, saa forekom denne Begjæring mig mistænkelig; men da der savnedes nøiagtig Efterretning om, hvorledes Resten af Regimentet havde forholdt sig, tog jeg Lieut. paa Ordet, idet jeg modtog hans Æresord paa, at han ikke skulde slutte sig til Oprørshæren, men søge den Deel af Regimentet op, som antoges at være gaaet nord paa. Hans Fader antoges at følge med dette. Lieut. Holstein holdt for saavidt sit Ord, som han ikke sluttede sig til Oprørshæren, men reiste igjennem til Tydskland, indsendende Begjæring om Afsked. Han blev udstreget af Listen.

Der trængte sig mere og mere Rygter frem om, at der havde bestaaet en hemmelig Forening imellem de i Kjøbenhavn levende Slesvigholstenere i nøieste Forbindelse med Lederne i Holsteen.

Det blev antaget, at en H. Fabricius, Oberst tidligere i græsk Tjeneste, senest Postmester et Sted i Holsten, som opholdt sig i Kjøbenhavn som Ansøger, var den, der den 22 havde forladt Kbhvn. pludselig for at bringe Efterretningen om, at alle slesvigholstenske Ministercombinationer vare slaaede feil. Denne Efterretning kom 23 Aften til Beseler i Slesvig og gav det sidste Stød til Udbruddet. — Det hed, han havde havt Coureerpas. — Danneskjold erklærede, det var bleven ham frataget. Han maa være reist med en Clade. I Modsætning til ham kom en af de holstensk fødte Officerer, Major Wagner, til mig med en Plan til et Indfald i Slesvig ved en Landgang i Schwansen. Majoren var i en meget bevæget Sindsstemning. Han tilbød selv at føre et saadant Tog an. Han greb med Begjærlighed at overtage Anførselen af Bat., da Rye vilde blive tilbage, men syntes næsten beroliget, da R. igjen besluttede sig til at føre sin Bat. Det blev snart efter overdraget Wagner at samle de Frivillige, der meldte sig i Kjøbenhavn, og som ikke vare skikkede til hurtig Forfremmelse.

Dannelsen af en saadan Bat. gav Brød til Arbeidsløse og hragte adskillige sløvende og urolige Elementer under Disciplin. Den blev samlet under Navn af Kbhvnske Frivillige. Kostede Major Wagner store Anstrængelser, viste sig ret brugbar, da den en kort Tid kom til at staae paa Grændsen ligeoverfor Fjenden. Den afgav Hovedstyrken af de Tropper, som sendtes til Vestindien efter Slaveopstanden. Major W. havde forud berøvet sig selv Livet i sin ophidsede Sindsstemning. Faa bleve grebne saa dybt af disse Begivenheder. Som et Exempel paa den Stemning, som herskede i den holstenske og sydslesvigske Befolkning, omtaler jeg paa dette Sted et

ungt Menneske, Dirksen, Søn af en Præst i Holsteen, en fredelig og loyal Præst, der var som Kostgjænger i Huset hos mig, hvor Faderen ønskede, han maatte forblive, da Opstanden brød ud.

Dirksen forberedte sig til Adgangsexamen ved Høiskolen og lod til at være meget vel forberedt, da han gik til Examen, navnlig i Mathematik. Ved Examen lod han flere Spørgsmaal ubesvarede, som der neppe kunde være Tvivl om, han havde været istand til at besvare, om han havde villet. Herved faldt han igjennem til Examen og blev sendt hjem.

Alt den 25 var taget Bestemmelse om Samlingen af Tropper ved Kolding og Begyndelsen med Sammendragningen skeet. Den brave gamle General Guldberg havde saaledes overanstrengt sig, at hans Chef for Staben, Baggesen, i et privat Brev underrettede Krigsministeriet om, at der var indtraadt en saadan Sindsforvirring og Stundesløshed, at Generalen ikke mere var skikket til nogen Befalingspost. Dette afgjorde Valget af Hedemann til Øverstcommanderende. Schleppegrell med Caroc til Stabschef blev udseet til at befale Flankecorpset, der skulde samles paa Als.

Der var imidlertid skudt nogle Tropper frem til Kolding og samledes fleer og fleer. Desværre vedblev 12 og 13 Bat. at være meget ufuldtallige, ja i 13 Bat. viste sig endog slette Symptomer. General Wedel stillede sig meget fordringsløs under Enhvers Overbefaling og paadrev de fyenske Dragoners Fremrykning, og 3 Jægerbat. blev samlet og afmarscherede i stor Hast.

Alt den 26 begyndte Tropper at samles ved Kolding. Fra alle Sider understøttede Folket disse Bestræbelser — Fodfolket blev kjørt af frivillig leverede Vogne, Heste afgaves for at bespænde nogle Kanoner. Borgerne i Frederitz overtog Bevogtningen. Kort, alle Kræfter stræbte i Forening for at samle en Forsvarsstyrke.

Da Savnet af Heste, især til Artillerie- og Trainvæsen,

var meget stort, saa kom private Mænd imøde med stor Beredvillighed for at afhjælpe denne Trang.

Jeg nævner her B. Christensen, som ikke alene personlig bragte et stort Offer, men ved sine Forbindelser med Bondealmuen fremkaldte Levering af mange Heste.

Naturligviis blev der ogsaa taget Forholdsregler fra Regjeringens Side for at skaffe Heste tilveie ved Udskrivning.

Alt den 26 vare Forberedelserne rykkede saa vidt fremad, at Stabschef, Intendant, Stabslæge og Artilleriechefer kunde afgaae til Armeens Samlingssted for at forberede og ordne Alt til Troppernes Ankomst.

Regulativer for Feldtbetaling og Feldtforpleining blev skyndsomst udfærdigede.

Den 27 mønstrede Kongen de Tropper, som skulde afmarschere. Samme Dag rykkede fyenske Dragoner ind i Kolding.

Samme Dag var Als sikkert for den danske Hær ved Najadens Ankomst i Alssund. En Recognoscering med et Dampfartøi i Flensborg Fjord havde fundet Byen Flensborg besat af Fjenden.

Min Søsterdatter, Frue Caspar Christiansen, havde iøvrigt givet Underretning herom gjennem den brave Vagtmester Kloppenborg, der, afgaaet paa Pension, opholdt sig som Berider i Flensborg, men nu, da Krigen stod for Døren, paatog sig dette Tillidshverv og begjærte igjen at indtræde ved Rytteriet. Dette Ønske blev naturligviis opfyldt, og Kloppenborg ydede senere væsentlige Tjenester.

Den hurtige Indtræffen af Krigsskibe i Alssund havde i den Grad overrasket den hertugelige Familie, at Damerne havde efterladt deres Gjenstande for deres Beskjæftigelse paa Bordene og kun havde faaet de nødvendigste Ting med, hvorimod meget var blevet tilbage. Dog havde Hertugen skrevet en Advarsel, som fandtes efterladt, hvori stod: Tscherning er bleven Krigsminister, han besætter Als og gjør Eder til Fanger.

Der indløb daglige, især anonyme, Angivelser mod alle Slags Personer, deriblandt Damer, men især Enkedronning Caroline Amalie og hendes Hofchef Grev Blücher. Jeg henviste disse Angivelser til Politiet, men ansaae det dog nødvendigt at advare vedkommende Personer umiddelbart.

Det Rygte var kommet hertil, at danske Haandværkere vare blevne hjemviste i Holsteen. Dette, Mistillid og Brødnid, fremkaldte en almindelig Uvillie mellem Haandværkssvendene mod tyske Haandværkere. Politiet begrundstigede tildeels Afskedigelsen af de tyske Svende. Herover kom Klager til mig, som Folk fra alle Kanter havde sat sig i Hovedet skulde afhjælpe alle Ulemper. Jeg kjendte en Oldgesel blandt Tømmerne og en anseet Mursvend, dem kaldte jeg til mig og fik bevirket, at de skulde faae det gennemført i deres Laug, at ingen Gesel blev forulempet. Det lykkedes og bredte sig til de andre Lauge.

Ligesom der blev dannet en Bataillon af Frivillige, saaledes blev der under Hegermann-Lindenchrone dannet en frivillig Husareskadron. Denne Dannelse foregik med en ualmindelig Hurtighed. Heste til den leveredes for en stor Deel frivilligt.

Da det gjaldt om at bringe den kjøbenh. Borgervæbning i en bedre Skikkelse, blev Oberst Bruhn, der var Chef for Livjægerne, udnævnt til Chef og gjort til General. Planen til Reorganisationen var træg at føre igjennem og blev ikke gennemført. En væsentlig Hindring var Auditeur Steenstrup, der skjød sig bag Justitsministeriet. Det var udentvivel især den nye Forfremmelsesmaade til Officerer ved Indstilling efter Valg uden Examen og med mindre Hensyn til Aldersfølgen, som var Officeerscorpset imod. Dertil vilde jeg, at Compagnicheferne skulde ophøre at være lønnede, men derimod ved hvert Compagni lønnes en Commandeersergeant og Exerceermester, udgaaet fra Hæren, i hvert Tilfælde oplært ved den og holdt i Øvelse ved den.

Med Hensyn til Slotsholmens sondrede Beliggenhed, indesluttende Residentsslot, Regjeringsbygningen, Hovedkasse, Tøihuus og Bank, blev Slotsholmsvagt overgivet til Borgerne som Væbningens Hovedsæde og Hovedvagt. Vagtdagen skulde tillige benyttes til Øvelses- og Underviisningsdag. — De dobbelte Æresskildvagter bleve afskaffede.

En Begivenhed, som ikke angaaer Krigsministeriet, men som er saa betegnende, at den fortjener at optegnes, anfører jeg her. — Ministeriet gjorde snart den Erfaring, at Slesvig paa den allernordligste Deel nær var saa meget ude af dens Magt, at end ikke Kongens Proclamationer til Folket bleve offentliggjorte. Det blev da besluttet at sende en paalidelig, men dog af Slesvigholstenerne nogenlunde vel seet Mand gennem Slesvig for personlig at uddele Kongens Proclamationer og mane til Fred. Lehmann anbefalede sin Svoger, Cancellieraad Lesser, der var Comptoirchef i det slesvigholstenske Cancellie til denne Sendelse. Den blev ham overdraget, han fik Coureerpas, A. Hage laante ham en Reispels, og han reiste lige over og lod sig ansætte under den slesvigholstenske Oprørsregjering, uden i nogen Henseende at udføre det overtagne Hverv. Det erfarede snart, at hans Broder, Lieut. Lesser, havde været en af de ivrigste til at fremme den militaire Opstand i Rendsborg. Faderen havde været Officeer i Generalstaben og en betroet Mand i Frederik den Sjettes Tid. Kammerherre Riegels, Eier af Snoghøi Færge, tidligere Militair og født Alsinger, meldte sig til Tjeneste og tilbød sig at oprette en Bevæbning paa Als af Landbefolkningen. Da det gjaldt om at sikkre dette Punct og at afholde Øens Befolkning fra enhver Tilslutning til Opstanden og frigjøre den fra augustenburgsk Indflydelse, blev R. sendt til Als og udnævnt til Commandant. Han benyttede Befolkningens Stemning paa en ret heldig Maade, gjorde god Nytte under Hærens senere Fremrykning, men geraadede senere i uheldig Tvist

med Hærafdelingernes Commanderende. Disses myndige Formand og Riegels' Forfængelighed og Formalisme bar Skyld. Det blev i det Hele et af Krigsministerens byrdefulde Hverv at faae det hele Commandoevæsen til at hænge sammen.

Frivillig Levering af Heste tog saaledes til, at der den 30 maatte tages Forholdsregler for deres regulære Modtagelse. Blandt dem, som vare ivrige i denne Sag, maa nævnes Procurator Knudsen.

Troppernes Marsch gennem Sjælland fortsattes daglig fra den 27. De bleve kjørte Etappevei. Bønderne og ogsaa mange Kjøbstadborgere gave fri Kjørsel. I Quartererne modtoges de med den største Gjæstfrihed. Det forlød imidlertid ved denne Leilighed, at Disciplinen ikke var stærk. Det syntes, som om mange Officerer nød Livet og lod fem være lige, saa at der indsneget sig flere slette Vaner. Vaabnene kom i Uorden, Klæderne bleve forsømte, Svir blev en Vane, Tropperne magelige og utilbøielige til at marschere. Flere Mænd gjorde saa store Anstrængelser for at fremme Troppernes hurtige Befordring og tilstrækkelige Forpleining, at de derfor satte deres eget Vel tilside og forberedte deres Ødelæggelse. Der nævnedes en Kjøbmand Bay i Ringsted.

29 Marts kom 5te Bataillon til Als.

30 rykkede General Wedel ind i Haderslev og skjød snart efter Patrouiller længer frem.

Ved samme Tid kom Levninger af 1ste Dragonregiment og 4de Jægercorps til Kolding og Skodborg.

Disses Tilbagetog gennem Slesvig, forskjellige Flygtninger og til deres Afdelinger ad forskjellige Veje søgende Mandskab, Rygterne om tililende Friskaremænd fra Tydskland og om de frigivne danskfødte Slaver i Rendsborg fremkaldte de besynderligste Rygter om Brand, Rov og Plyndringer, der vandt saadan Styrke, at de udbredte Skræk høit op i Jylland, ja lige til Aalborg. Det gik saavidt, at Flere flygtede ud af Provindsen, at Nogle, som bildte sig

ind at have seet Støvskyer af de vilde fremrykkende Skarer, sendte Iilbud for at advare Slægt og Venner. Denne paniske Skræk parredes paa den besynderligste Maade med Opraab til Selvforsvar og Almeenvæbning, saa at Uro og Uorden begyndte overalt at vise sig.

For at berolige Uroen og lede Enthusiasmen udsendtes Officerer til de forskjellige Landsdele med det Hverv at tæmme, lede, incorporere Begeistring og nedslaae Frygten. Faa Dage senere udgik en Instrux om Dannelsen af Fricorps. 31 blev Dampskibet Chr. VIII taget ud af Apenrade Fjord og Borgermester Schou opsnappet, uden at den derværende Insurgentafdeling løsnede et Skud.

Saasnaart de danske Tropper samledes paa Grændsen, og især efter at de vare begyndte at rykke frem i Slesvig, yttrede der sig Lyst til at væbne sig. Flor var gaaet til Slesvig og havde søgt at vinde Befolkningen ved at udgive en Proclamation, hvori han tydede Ordene i den kongelige Proclamation endnu fuldstændigere i Retning af den slesvigske Selvstændighed. I og om Ribe samlede sig en Deel Mænd i et Fricorps for at rendse Egnen og trænge frem paa Vestsiden. En Landmaaler Siemesen, der havde været Militair, tog heri en ledende Deel. Embedsmændene paa flere Steder bleve belagte med Arrest af Befolkningen og afleverede til de offentlige Myndigheder, fordi de havde adlydt Opstandsregjeringens Ordre, navnlig sendt Mandskab og Heste til Rendsborg, og forsømt at adlyde de fra den danske Øvrighed kommende Indkaldelsesordrer.

Disse Bevægelser og i det Hele Savnet af al Bestyrelse i Slesvig paa Kongens Vegne, efterat det slesvigholstenske Cancellie havde opløst sig, Localregjeringen var revolutioneret, Regjeringspræsidenten fordrevet, gjorde Nødvendigheden af en Regjeringsindsættelse nødvendig. Ingen følte Nødvendigheden heraf i den Grad som Krigs-

ministeriet, jeg drev derfor paa Udnævnelsen af en saadan. Den blev indsat den 3 April.

Jeg kan ikke forlade dette Sted uden at fremhæve, hvor stor Skade der var skeet ved den Misforstaaelse, som var begaaet derved, at Kongen den 21 Morgen afskedigede det gamle Ministerium istedenfor kun at afskedige dem som Medlemmer af Statsraadet, men derimod beholde dem som staaende i Spidsen for de forskjellige Bestyrelsesgrene og vedblivende at være ansvarlig for disse, indtil de bleve afløste. Fra 21 Morgen til 22 Aften, ja til 23 Morgen var saaledes indtraadt et virkeligt Interregnum, en Regjeringsløshed, en Opløsthed, som gav en vis Ret til den Paastand, at Kongen havde ophørt at regjere, thi han havde kastet Redskaberne fra sig. Istedenfor at Moltke-Nuschow, Præsident i holstensk Cancellie, Reventlow-Criminil i Udenrigsministeriet, Stemann og Ørsted i danske Cancellie og W. Moltke i Finants- og Rentekammeret vare gaaede hjem fra Slottet og havde afviist al videre Deelagtighed i Forretningerue, noget, hvortil disse Mænd, efter den Form, hvorunder de vare aftakkede, maatte ansee sig berettigede, ja maaskee opfordrede, istedet herfor burde de have været sendt hver til sit Ministerium eller Collegium med det alvorligste Paalæg om at varetage alle løbende Forretninger og holde de underordnede Embedsmænd til deres Pligt. Circulairstyrelser burde have været udsendt fra disse Mænd, hvori Begivenhederne meddeelt, simpelt og ligefrem, hvor alle Opstandsforsøg misbilligedes i strænge Udtryk, og hver Embedsmand manede til at opfylde sin Pligt mod Embedsfortabelse. Herved var Stillingen bleven væsentlig simplificeret for Eftermændene. Reventlow-Criminil burde have haft Paalæg om strax den 21 at give de herværende fremmede Ministre en Oplysning om det Passerede. Vist er det, at Grunden hidrørte fra den med Opstand truende Stilling, som en Deel Mænd havde taget i Hol-

steen. De danske Ministre ved de fremmede Hoffer burde havt en tilsvarende Underretning, navnlig burde Gesandterne ved Forbundsdagen og ved de tyske Hoffer have været ufortøvet underrettede om, at Kongen ikke var tilsinds at krænke nogen Ret eller forsømme nogen Pligt. Gjennem Cabinetssecretairen havde Kongens Underskrift, og hvor denne ikke var nødvendig, hans Billigelse været at erholde. Derimod udgik der, vel ikke fra disse Mænd, men fra deres Undergivne, alleslags forvirrende Beretninger om, hvad her var foregaaet, hvorved Forstyrrelsen i Opstandsprovindserne forøgedes, og de forskjellige Regjeringer bleve forud indtagne mod den i Danmark indtraadte Orden. Jeg var strax opmærksom herpaa, men det, der var forsømt, lod sig ikke oprette.

Den Tilvæxt af Frivillige og Fricorps'er, Hæren fik, Elementer, som pludselig bragtes ind i strænge Retsforhold, de ikke kjendte, bragte mig strax til at erkjende Savnet af klare og let overskuelige Bestemmelser angaaende de militaire Foresattes Disciplinairmyndighed. Jeg havde gjort Aftale med Generalauditeuren herom og overdraget ham i al Hast at affatte dem. Alt den 4 vare disse Bestemmelser bifaldte af Kongen og satte i Kraft.

Intendanturen var anvist til at anskaffe de fornødne Forpleiningsgjenstande ved Kjøb. I Kjøbenhavn benyttedes det under Quarteermesterstaben staaende Forpleiningsbureau til Tilsyn med Anskaffelserne. Til Als var sendt en Intendant. Der var iøvrigt givet Ordre til at benytte Fartøier som Magasin, saalænge der ikke var at regne paa fast Fod paa Halvøen. Ved alle disse hurtige, forskjelligartede og nye Foretagender, gik naturligtvis mange Ting til Spilde, og der indløb mange Meldinger herom, men saalænge Hurtigheden var Hovedsagen, maatte der kun sees med eet Øie, men brummes

med to Munde. Mine Adjutanter maatte idelig see efter med egne Øine og bringe Orden, hvor de kunde.

Alt som Efterretningerne indløb om, at Opstandstyrken samlede sig og rykkede frem, bleve ældre Krigsmænd urolige for den danske Hærs Skjæbne. General Bardenfleth indgav en velvillig Memoire, hvori han udtalte sig meget gunstig om den fjendtlige Hærførers, General (Oberst) Krohns Dygtighed og advarede mod Farerne ved Krigen i Slesvig, hvor høire Fløi bestandig staaer i Luften. Kongen fik naturligviis lignende advarende Bemærkninger. Det var en Følge heraf, at Kongen i Statsraadet ønskede en Redegjørelse over mine Forventninger angaaende Krigens Førelse. Mit Svar var i Hovedsagen, at jeg antog, at en rask Fremrykning mod Opstandshæren vilde skaffe os en fuldstændig Seir over den, især om det kunde lykkes os at holde den fast ved Flensborg og angribe den der. Dette haabede jeg kunde skee omtrent den 8. Kom andre Fjender til, f. Ex. Preussen, da maatte Krigen føres defensiv og trækkes i Langdrag. Til at forsvare Halvøen mod en overlegen Magt var den danske Hær, ja den danske Magt utilstrækkelig. Vilde Wienergarantiemagterne ikke støtte os, og det saae kun lidt ud hertil, saa maatte Krigen drages ud, Underhandlinger føres o. s. v.

Den 4 omtrent haabede jeg at have 9 a 10,000 Mand samlede til at agere med og rede nogenlunde til Fremrykning.

Den 3 April blev Holnæs besat fra Flaadeafdelingen. 4—5 April gik Tropperne fra Als til Sundeved og frem-skjød Forposter over Graasteen. 3 Dage senere var Forbindelsen tilveiebragt med det i Jylland fremrykkende Corps.

Den 6 blev Zahrtmann udnævnt til Marineminister; det var en dygtig Mand og en brav Fælle. Omtrent ved samme Tid indløb Melding om, at mellem 4 a 5000 Mand Infanterie var indrykket i Rendsborg.

Kongen var gaaet til Als. Bluhme fulgte ham som Minister. Vi haabede, at Kongens personlige Nærværelse i Slesvig skulde virke paa Befolkningen. Paa Als modtoges han med Jubel, men noget lignende var neppe skeet, om han pludselig var landet i Flensborg og havde krævet Lydighed af Opstandshæren.

Paa dette Sted kan det være passende at omtale den senere saa bekjendte Helgesen, der kort forud for det Tidspunct, hvortil vi nu ere komne, meldte sig i Krigsministeriet og indtraadte i Hæren. Helgesen havde tilligemed Rye og Schleppegrell forladt Norge, da det blev forenet med Sverrig. I Frankrig (1816 til 18) gjorde han Tjeneste ved fyenske Regiment, var en meget flink Officer og en smuk, belevn ung Mand. Han blev gift med en smuk, riig Pige i Egnen af Donais, tog Afsked og nedsatte sig i Nærheden af Svigerforældrene. Fristet af det Bifald, de danske Heste havde vundet i Egnen, indledede han en Hestehandel med Danmark, var uheldig, forbrugte sin Kones Formue, maatte give hende med Børn tilbage til Svigerforældrene og søgte da tilbage til Danmark. Her fandt han nogen Hjælp hos Rye, der var ansat i Rendsborg og havde nogen Formue, og tog Ophold i Stabelholm Landskab, hvor han levede som Skytte, et fattigt og besværligt Liv. Da Opstanden brød ud i Rendsborg, blev han opfordret eller meldte sig for at tage Tjeneste, henvistes eller henvendte sig til General Krohn i Flensborg. Her kunde han ikke finde sig tilrette, hørte om de danske Troppers Fremrykken, gik tilfods ud af Flensborg udenom Opstandsforposterne, meldte sig ved de danske Forposter, traf paa sin gamle Kammerat Schleppegrell og blev med hans Anbefaling sendt til Kjøbenhavn. Da Helgesen meldte sig i Krigsministeriet, var han usselt klædt, uden Pengemidler, saae kraftig men forkommen ud. Kun mit tidligere Bekjendtskab til ham som en dygtig Officeer og Schleppegrells Anbefaling formaaede at overvinde

min Utilbøielighed til at tage i Tjenesten en Mand, hvis hele Ydre bød saameget imod, og om hvem jeg desuden i Frankrig havde hørt Rygter, der ingenlunde vare gunstige. Helgesen blev derpaa sendt til en Skrædder for at faae Klæder og sikret Ophold i et Værtshuus, til han inden faa Dage kunde afgaae til Hæren, hvor han foreløbig ansattes ved Schleppegrells Stab.

Der blev i denne Tid gjenindsat ikke faa Officerer. Alle dem, der ved Reductionen 1842 vare satte paa Vartpenge eller stillet à la suite, bleve beordrede at møde. Saafremt de ikke ønskede at tage Tjeneste, skjøndt tjenstdygtige, gik de af uden Pension, vare de utjenstdygtige, og det var ikke faa, gik de af med Pension.

Der meldte sig ikke faa ganske eiendommelige Personer, der fremførte de meest fædrelandssindede Grunde, men som, nærmere undersøgte, havde de meest personlige, ofte egennyttige, lige ned til Lyst til at komme fra Hjem og fra Kone. Det var ikke Stillingens mindste Besværlighed nogenlunde at sortere denne Art Folk og begrænde deres Fordringer. En af de almindeligste var den fra deres Side, der havde tjent i Hæren, at blive gjenoptaget efter deres tidligere Aldersfølge, hvilket naturligviis ikke lod sig gjøre. — Fra Toldvæsnet indtraadte ikke faa meget brugbare Mænd, tildeels Underofficerer, som forfremmedes til Officerer. Der blev ogsaa forfremmet adskillige Underofficerer til Officerer.

Et Tilfælde, som forefaldt, der skaffede mig en Deel Bryderi, hidrørte fra en Politibetjent Rantzau, der havde været en meget vel anseet Underofficer og nu ønskede at blive Officer. Fordommen var allerede stor mod Underofficerers Forfremmelse; den var bleven meget større, om en Politibetjent, som dengang ikke var vel anskreven, var bleven ansat. Det gjorde mig ondt, men jeg maatte afslaae. Jeg tilbød Rantzau at indtræde igjen som Underofficer, fik han saa sine Foresattes Anerkjendelse, skulde han blive forfremmet. Det vilde

han ikke. Tiltrods for min knappe Tid, maatte jeg vexe flere Breve med Bræstrup, som meente, at jeg, ved at afslaae at forfremme Rantzau, kastede en ufortjent Skygge paa Politiet.

For at bryde med den bestaaende Forfremmelsesmaade, der agtede Skolexamina og Aldersfølge meget for høit og ikke lagde Vægt paa daglig Tjenstydelse, practisk Duelighed og selvstændig Udvikling, udarbejdede jeg nogle nye Forfremmelsesbestemmelser, for hvilke jeg fik Kongens Billigelse, og som bleve offentliggjorte den 8 April.

Blandt de Mange, som meldte sig for at tage frivillig Tjeneste, indfandt sig et ungt Menneske paa 18—20 Aar, rask og kraftig, med et Horn for at blive ansat som Hornblæser. Det var ham saa magtpaaliggende at tale med mig selv, at han trængte igjennem. Jeg sagde ham, at han jo gjorde bedre i at stille sig for en Anden, der var saamange, der forgjæves søgte Stillingsmænd; men han vilde ikke høre noget herom, han vilde have sin Plads for sig selv. Efter hans Ønske blev han sendt med en Seddel til en af Depotcheferne for at blive antaget til Hæren. Kort efter kom han tilbage og bad om at maatte træde ind for en Anden. Han havde mødt en grædende Kone i Gangen; der fandtes stedse flere, som vare komne ind for at faae sin Mand fri for at blive indkaldt, idetmindste for en Tid, da deres Vel-færd stod paa Spil, om han skulde reise strax. Dette havde rørt den unge Mand, og han havde tilbudt Konen at gaae i Mandens Sted, om han kunde faae Lov. Det bad han nu om. Jeg spurgte ham om, hvad han skulde have i Stillingspenge; derom havde han ikke taget nogen Bestemmelse, derpaa tænkte han ikke, Konens Bedrøvelse havde rørt ham, og da jeg havde sagt, at han kunde gaae istedenfor en Anden, saa havde han tilbudt Konen at hjælpe hende ud af Forlegenheden. Der blev da udstedt en Tilladelse for ham til at følge denne ædel-

modige Indskydelse. Da dette var skeet, sagde han: saa behøver jeg ikke længer mit Horn, maa jeg lade det blive her som Gave til Brug for Fædrelandet. Det har gjort mig ondt at have glemt Navnet paa denne brave unge Mand.

Et Par andre Smaatildragelser indskydes her for at betegne Tilstanden. Prinds Frederik af Hessen kom en af de første Dage efter Ministeriets Dannelselse og klagede over, at Oberst Hansen ikke havde hilst ham, der dog var General. Hansen indrømmede, at han havde undladt det, fordi han meente, en saa ung Herre nok kunde hilse først. Det kostede lidt Uleilighed at bilægge denne Sag.

En af de første Ministerdage, da jeg deals for Hast, deals for Folks Skyld (jeg kunde nemlig ikke bevæge mig uforstyrret i Gaderne, da Folk deals af Velvillie, deals af Paatrængenhed som Ansøgere forfulgte og tiltalte mig) havde bestilt en Droschke for at kjøre fra Amalienborg til Christiansborg i Statsraadssamling, — havde Droschkekudskens Top med i Lommen og vilde skrue paa Hesten. Naturligviis afslaaet.*)

*) I et Brev fra Tschernings Hustru til hendes Broder af 30. Marts hedder det: „Fra alle Kanter bæres vi paa Hænderne. Hages Heste, Vogn, Viin, Tjenere og Penge staaer det til os at benytte, Suhrs Heste, Vogn, Bord, Comoedieplads staaer os aaben, Alle, som neppe kjendte os før, som var saa naadige at see os, bøier sig og har altid beundret og elsket Tscherning. Det er saa Verdens Gang, det ene gjør os lige saa lidt bedrøvet, som det andet gjør os glad; vi staae scm det simple borgerlige Ministerium, der giver Tonen an for Nøisomhed og Tarvelighed, uden Rang og Titler, uden Equi-page, Tjenere osv., med den for en Mand i den Stilling og for det Arbeid kun tarvelige Løn af 2400 Rd. til Manges Fornøielse og til Manges Forargelse. Med min lille Flaske med Chocolate eller Bouillon i Syposen løber jeg hver Formiddag til Ministeriet for med Mad at holde lidt oppe paa min med Arbeid overlæssede Mand, og hver Aften Kl. 9¹/₂ gaaer jeg

6 April blev Holnæs besat af Tropper.

Da Preussen, der som sagt havde sendt Tropper til Rendsborg, begyndte meer og meer at trænge sig ind i vore Sager og at parlamentere, afgik Knuth (Udenrigsminister) til Als mellem 6 og 7 April.

Det blev meer og meer tydeligt, at det var af den største Vigtighed at sprænge Oprørshæren og kaste den ud af Slesvig, førend Preussen trængte frem til dens Undsætning. Var Oprørets materielle Styrke tilintetgjort, saa havde det ikke mere noget Paaskud i Forbunds-pacificationen. Jeg søgte altsaa at paaskynde Troppernes fremadgaaende Bevægelse. Jeg henlede Hærførerens Opmærksomhed paa, at vi havde 18 Eskadroner, Fjenden kun 6, hvoraf flere endog savnede dem bekjendte Officerer. Vi havde 13 à 14 Batailloner, Fjenden kun 6. Selv om disse vare stærkere end vore, og selv om Fri-corps og Friskarer vare tilstede i stor Mængde, saa var vor Styrke Fjenden overlegen.

Jeg foreslog derfor at sende 8 Eskadroner, noget Artillerie og Infanterie til Medelby paa Husum-Flensborg-Veien Aftenen før Angrebet og skjult for Fjenden, demonstrere fra Glücksborgsiden (Holnæs) og derpaa angribe kraftigt fra Nord med den forenede Styrke af Hovedcorpset og Flankecorpset, medens Rytteriet fra Medelby trængte frem til det fladere Land noget syd for Flensborg, kastede sig over den flygtende Fjende og fuldendte Nederlaget. Marinen skulde samtidig trænge ind i Flensborg og gjøre Fjenden Afbræk. Denne Plan blev begyndt at sætte i Udøvelse, men ikke gennemført.

Fjenden recognoscerede Holnæs den 7 og fremkaldte en ubetydelig Kamp.

atter derud, er der en Time og skjænker The, politiserer med hans Adjudanter og med et Par andre politiske Venner, som nu og da indfinder sig der.“

En Fremrykning og Recognoscering fandt Sted den 8 fra Hedemann og Schleppegrell.

Fra Raasløff i Paris hørtes endelig Noget. De besynderligste Rygter vare udsprede om ham. Det forlød, at han havde befordret Fabricius. Dog er dette, mig bekjendt, ikke bleven oplyst. Han var i Rendsborg Aftenen forud for Opstanden (23—24) og udentvivl i en Jernbanevogn ved Neumünster, paa Veien til Hamborg, da 5 Jægercorps kjørte forbi til Rendsborg. Fra Hamborg løde Rygter om, at han havde fraterniseret med Slesvigholstenerne, ja endog, at han havde lovet at hjælpe deres Afsendinge til at faae Vaaben i Frankrig. Der er ikke bleven noget oplyst herom. I Paris lykkes hans Sendelse ikke. Delong betragtede ham som en Hindring for vore Bestræbelser for at faae Vaaben*), og jeg sendte ham til Lüttich for at bestille nogle Vaaben af egen Art, vaage over deres gode Forfærdigelse og sætte sig ind i Fabricationen.

Der var efterhaanden indtruffen en Deel (omtrent 40) Officerer fra de holstenske Tropheafdelinger, som

*) Den danske Generalkonsul i Paris, Delong, skriver i et Brev til Tscherning (af 18. April 1848): „Hvis man i sin Tid havde tilskrevet mig, da det blev bestemt, at Kaptain Raasløff skulde sendes til Paris, aabnet mig en Credit hos Hambro i London og givet mig i Commission at købe Geværerne, havde jeg faaet dem og strax sendt dem med et fransk Dampskib; men da Kaptainen naaede Paris, var alt megen Tid spildt; Sagerne her havde forværret sig, den betydelig forøgede National Gardes Armering i hele Frankrig, og Armeen, som nu sættes paa Krigsfod, forenet med Frankrigs ugunstige Sindelag for Danmark, gjør det nu til en Umulighed at udføre det omtalte Hverv. — Kaptainen reiser i disse Dage til Belgien, Gud give, at han der maae være heldigere end her.“ — I et Brev af 25. April siger han: „Saalænge Kaptain Raasløff var her, har jeg ikke kunnet blande mig directe i Sagen, men nu troer jeg at burde handle.“ De følgende Breve vise, at det var Delong, der arrangerede hele Kjøbet af Geværer for dansk Regning i Frankrig.

ikke havde villet deeltage i Opstanden, og som paa forskjellige Maader havde vidst at unddrage sig. Nogle vare bundne ved givet Æresord, andre følte sig endnu ikke ret oplagte til at rykke mod deres Slægt og Venner. Nogle, der havde maattet lade Kone, Børn og Formue i Stikken, udtalte Ængstelse for, at der muligviis kunde blive taget Hævn over dem. Jeg skaanede, hvor det lod sig gjøre, og anvendte dem i det Indre ved Tjenstgrene, som krævede brugbare Mænd. Det var paa ingen Maade alene dansk fødte Officerer; disse udgjorde vel den største Mængde, men der var holstensk fødte imellem dem. En uægte Søn af Prinds Frederik (Dronning Marias Broder), Løvenfeldt, havde endog lagt stor Iver for Dagen for at holde 4. Jægercorps sammen. Det opløstes egentlig først ved Flensborger Magistrats og Borgeres Indflydelse. Enkelte af de saaledes skaanede viste sig utaknemlige, saaledes den yngre Torp af 2 Dragonregiment. Han havde meget bedet om ikke at anvendes mod Fjenden, førend han havde faaet ordnet sine Familieforhold i Holsteen. Som Følge heraf var han ansat i en Geværprøvecommission. Men nu beklagede han storpralende, at Krigsministeren saaledes gjorde ham uvirksom. Det var mig, som forsømte at bruge de patriotiske Kræfter, der tilbødes.

Enkelte Officerer havde et Øjeblik ladet sig friste af Prindsen af Noers forførreriske Udsagn om, at Kongen var ufri, og af Breve fra Kjøbenhavn, der støttede dette Udsagn, men forlod umiddelbart derefter Opstandens Rækker, saaledes Oberst Seyfarth, der gik til Hamborg og skrev derfra gennem Landgrev Wilhelm, og Major Kofoed af Artilleriet, der blev eller gjorde sig syg. — Jeg raadede Seyfarth at vente, til Stemningen, der var meget ophidset, havde lagt sig noget. De fleste Officerer af 2 Dragonregiment med Oberst Flindt i Spidsen overgave sig med Regimentet og bleve holdte fangne. Flere have meent, at en Deel af Regimentet, idetmindste Ram-

merne, ved en rask Beslutning havde ladet sig føre ud af Holsteen. Ved nemlig endnu Aftenen den 24 at være brudt op som for at marschere til Rendsborg, bøiet af betimelig, taget Qvarteer næste Dag mellem Kiel og Rendsborg og dernæst næste Nat gaaet over Canalen og marscheret nord paa uden at berøre Byerne, — Officerer og Underofficerer havde herved kunnet frelse sig, om de vilde. Det skal indrømmes, at slige Ting er lettere sagt end gjort. Feilgreb eller ei fra Regimentchefens Side, nok, samtlige Officerer paa et Par nær fra de afsondrede Garnisonssteder, bleve gjorte til Fanger i Itzehoe og holdtes til Sikkerhed for de fængslede Embedsmænd.

Der kom ogsaa flere civile Embedsmænd, herimellem ogsaa enkelte holstensk fødte. Efterretningerne, som de medbragte, vare høist forskjellige, dog de fleste saaledes, at det med Vished tør siges, at Opstanden havde været brudt, om Preusserne ikke vare rykkede ind.

Blandt de vigtigste Embedsmænd, som indfandt sig, var den slesvigholstenske Regjeringspræsident Scheel (senere Scheele). Han var bleven forladt af hele Regjeringsapparatet, kun Regjeringsraad Høpfner og en ung Mand, Grev Arthur Reventlow, havde fulgt hans Skjæbne. Han havde alt i længere Tid forgjæves opfordret Regjeringen til at tage kraftige Forholdsregler. Opstanden blev nemlig sammenspundet i Slesvig meer end noget andet Sted. Beseler boede her og var Hovedmanden. Saavel i Lützows Stab, som i 1 Dragonregiments Officerscorps, havde den Forgreninger. Ogsaa fra Generalcommandoen var bleven forlangt Understøttelse. Der bestod, efter Scheeles Sigende, ingen Samvirken mellem de civile og militaire Overmyndigheder, og Embedsklassen var i høi Grad fordærvet.

Da Scheele kom her, var Stemningen ham imod. De Liberale i Holsteen havde sværet ham, det havde de danske Liberale taget for gode Varer, dertil mishagede han de sproglig Nationale, og dertil var hans

Afskedigelse opstillet som en Fredsbetingelse af Slesvigholstenerne. Den nye Regjering var gaaet ind herpaa, saa at han var afskediget, og hans Post havde allerede været halvt besat, førend han kom til Kjøbenhavn. Francke havde nemlig været udseet til den, men havde opgivet den og var gaaet bort med Deputationen, hvorom nedenfor.

Scheele var saaledes en Forlegenhed for Ministeriet, da han kom. Da det først havde viist sig, at der ingen Overenskomst lod sig vente, havde det sandsynligviis været rigtigt at benytte denne Mands overlegne Dygtighed og stedlige Indsigt ved Styrelsen af Slesvig. I Ministeriet var man snart enig om at benytte hans Indsigter, men ikke hans Tjeneste.

Skjøndt Knuth var den, der havde overtaget Slesvigs Overstyrelse, saa var Monrad dog den, der syntes meest at beskjæftige sig med Slesvigs Organisation. Jeg forstod aldrig ret hans Mening, men det lod, som om han vilde have Organisationen grundlagt paa en Communeforvaltning. Lehmann, skjøndt Minister uden Portefeuille, synes ikke enten tilbøielig eller anseet skikket til at overtage en slig Post som Organisator af Slesvig. Han syntes vistnok selv at ansee sig meest skikket til udenlandske Anliggender, navnlig ønskede han Ministerposten i Paris.

For at raadslaae med Scheele blev denne derfor stevnet til at give Møde i et Ministerraad. Der blev forelagt ham Spørgsmaal, og han gav Svar, men uden at der vandtes noget Udbytte, og alle saae med en vis Forundring paa hverandre. Kjød af en saa utaalelig Stilling, brød jeg overtvers, bad Scheele ikke stødes over mine Udtalelser, men der savnedes den behørige gjensidige Tillid. Vi havde ikke Troe paa, at hans Standpunct tillod ham at gaae fuldstændigt og aabent ind paa vore Anskuelser, og han nærede maaskee Tvivl, om vore Hensigter vare practisk udførbare. Denne lige-

fremme Erklæring optog han meget godt, erkjendte, at heri laae en Hindring for i Øjeblikket at komme videre, og udtalte Ønsket om foreløbig at sammentræde med en enkelt Minister, for at komme til gjensidig Forklaring. Det blev da aftalt, at Monrad og Scheele skulde forhandle sammen. Dagen efter kom Scheele til mig, takkede mig meget venskabeligt og bad mig om ved Leilighed at maatte benytte min Oprigtighed til at finde rede i mulig forefaldende Forviklinger. Siden den Tid har Scheele stedse viist mig Tillid og Hengivenhed.

Ovenfor er hentydet til Franckes Udnævnelse til Regjeringspræsident i Slesvig. Om Morgen den 23, da Ministeriet under Moltkes Forsæde havde raadslaget om Svaret til Deputationen, var Francke indbudt til at give Møde for nærmere at tage Aftale om den ham tiltænkte Post. Moltke havde maaskee noget ubetænksom indladt Francke i selve Raadslagningsværelset og budt ham en Stol tæt ved sig noget tilbage for den Kreds, hvori Ministrene sade om det runde Bord. Da der under Forhandlingerne forefaldt Ting, som ikke vedkom Francke, gjorde Lehmann Præsidenten opmærksom paa, om det ikke vilde være rigtigst, at Francke blev fjernet, til Ministrene vare enige indbyrdes, og saa tilkaldtes. Moltke beklagede det og bad Francke i de artigste Udtryk om at trække sig en kort Stund tilbage til Forværelset. Dette gjorde Francke, men da han igjen skulde indkaldes, var han forsvundet. Det blev senere fortalt, at han umiddelbart efter at være kommen ud af Raadssalen var gaaet til Kongen, havde taget Afsked med ham, erklærede, at han agtede at reise til Holsteen. Kongen skal have rystet hans Haand, ønsket ham lykkelig Reise og taget imod hans Løfte at berolige Gemytterne.

Det var udentvilt endnu samme Dag, at Plessen fratraadte. Forsaavidt Grundene til Fratrædelsen forelaae i Statsraadets Forhandlinger, da gik Sagen til paa

følgende Maade. Monrad var den oprindelige eller dog væsentligste Forfatter saavel til Svaret til den slesvigholstenske Deputation som til Kongens Hilsen til Kjøbenhavns Indvaanere. I begge findes Tilsagn om at beskjærme Slesvigs Selvstændighed ved udstrakte provindsielle Institutioner. Plessen spurgte, hvad der egentlig meentes med denne Selvstændighed og de dertil svarende Institutioner. Da alle sade tause, erklærede jeg, at derved forstod jeg, at alle de Sager, som ikke nødvendigviis hørte til Fællesskab i Statstilværelse, skulde afgjøres ved Slesvigs egen Lovgivning, Landdagen altsaa være besluttende i alle disse Sager, Danmark og Slesvig tilsammen udgjøre en Foederation. Dertil svarede Scheel-Plessen, at det klingede ganske godt, men han ønskede at vide, om denne Forstaaelse var den almindelige. Enkelte gav Bifald tilkjende. Plessen henvendte da til Monrad, som ikke gav noget Bifald, Spørgsmaal om, hvorledes han forstod disse Udtryk. Monrad svarede, at dersom Baronen vilde erklære sig beredt til at blive i Ministeriet, naar han fik Monrads Svar, saa vilde denne give det, hvortil Plessen igjen svarede, at han vilde bestemme sig til at blive eller udtræde, alt som Svaret faldt. Da Monrad nu intet Svar gav, gik den Samtale istaae. Plessen deeltog ikke senere i Statsraadets Forhandlinger.

Lehmann var noget heftig og fremfusende i Statsraadets Forhandlinger. Bluhme drog mig tilside, udtalte sin Tillid og spurgte, om jeg ikke var istand til at moderere Lehmann lidt ligeoverfor vor Præsident blandt andet. Monrad udtrykte ogsaa sin Forlegenhed over ham. Vi enedes om at foreslaae ham en Sendelse over Berlin til London.

Denne første Tid af Krigsministeriets Ordning og Hærens Sammendragning var meget byrdefuld. Ikke alene gik Dagen hen med uafsladeligt Arbeide. Der maatte jevnlig holdes Statsraadsmøder. Statsraadet skulde blive

enigt om en fælles Politik. Jeg søgte at henlede Opmærksomheden paa, at det eneste faste Grundlag var Wienerovereenskomsterne. Ved dem var det tyske Forbund begrændset og visse Garantimagter forpligtede til at haandhæve dem. Tidlig trængte der sig frem ved Siden af denne Anskuelse Ønsket om at benytte Tractaterne af 1721, som sikrede Slesvig for den danske Krone. Jeg gjorde opmærksom paa, at disse Tractater tildeels vare forældede, at de forskjellige Magter vilde betragte dem opfyldte, naar Slesvig ikke unddroges Kongens Scepter, og at Ingen vilde ansee sig pligtig til at udfri os af Følgerne af de forskjellige Tilsagn om Opretholdelsen af Slesvigs Forbindelse med Holsteen, som var givet af de foregaaende Konger, ja selv af den nærværende. Vi maatte see at bringe Slesvigs Stilling til en Forhandlings- og ikke til en Krigsgjenstand. De forskjellige fremmede Gesandter ved Hoffet i Kjøbenhavn vare tilsyneladende meget vel sindede. Selv den preussiske var meget ilde stemt over den Stilling, han pludselig maatte indtage, men de forskjellige Hoffer vare betagne af den stedse om sig gribende Revolutions Farer. Udgaet fra Frankrig i Februar havde den grebet Frankfurth, Berlin, Wien og Italien, lammet Regjeringerne og skaffet de revolutionaire Kræfter Spille- rum. Frankrig var endnu i Marts i fuld Bevægelse og syntes gunstig stemt for Bevægelserne i Tydskland. England syntes ikke ugjerne, at Preussen voxede op til en Stormagt, skikket til at danne en Modvægt mod Rusland til den ene og Frankrig til den anden Side. Det havde ei heller noget imod, at Italien blev Stormagt, og den ungarske Opstand var næsten populair i England. Rusland og, i Forbindelse med det, England vare de Magter, der vare bedst skikkede til at haandhæve det europæiske Statsgrundlag, men de vare hverken enige i Anskuelser eller nærede gjensidig Tillid til hinanden. Naar jeg pegede til disse Vanskeligheder, saae store Farer i vor Stilling,

erindrede om, at Danmarks Deling havde været paa Omtale i 1815, misbilligede mine Medministre denne Betragtning, jeg saae Sagerne for sort. Fra deres Side fremkom allerede tidligt Ideen om at støtte vor Politik til de nyere National-Aspirationer, gjøre Slesvig saa dansk som muligt og fastholde det paa Grundlag af dets Danskhed; jeg henviste til Tractaterne. Fra den anden Side holdt man sig mere til den offentlige Mening. Ministeriet var nogenlunde lige deelt om disse to Grundanskuelser. For Tractaternes Grundlag vare især Bluhme, Zahrtmann, Moltke, jeg, for Nationalideerne Bardenfleth, tildeels Knuth, Monrad, Hvidt, Lehmann. Afskygningen tildeels i den Ordensfølge, hvori Navnene staae anført. Bluhme og Lehmann fremstillede omtrent de yderst gaaende fra hver Side. Den nationale Deling af Slesvig kom ikke frem dengang i Cabinettet, den havde imidlertid været tidligere paa Bane.

Ministeriet følte iøvrigt Vanskeligheden i Stillingen, at være et ansvarshavende Ministerium med en absolut, kun af Løfte constitutionel Konge. Der blev derfor umiddelbart arbeidet paa at forberede Indførelsen af en Forfatning. Spørgsmaalet forelaae: skal Forfatningen indføres af kongelig Magtfuldkommenhed, eller skal den indføres ved Stændernes Mellemkomst. Det Sidste blev besluttet gennemført saaledes, at en Valglov til en constituerende Rigsforsamling blev forelagt Stænderne. Naar denne Lov var antaget, skulde Forfatningslovudkastet forelægges den Forsamling, som valgtes i Henhold til den. Hvor vigtige disse Sager end vare, saa var jeg dog saa udslidt, at jeg jevnlige faldt i Søvn ved Statsraadsbordet.

Arbeidet standsede nemlig ikke Nat eller Dag i Krigsministeriet.

For at deeltage heri var Capt. Andræ af Generalstaben kaldet til. Han overtog snart det vigtige Hverv at holde Control med Troppernes Styrke og Fordeling.

Major Olsen af Generalstaben forsynede med Kaart og leverede Udarbeidelser over Terrainet, de militaire Stillinger o. s. v.

Den vidtløftige Brevvevling besørgetes væsentlig under Flensborgs Tilsyn, idet jeg opgav Momenterne og underskrev.

Uagtet Modtagelsestiden var indskrænket til et Par tidlige Morgentimer, og Adjutanterne havde det Hverv at modtage og give Besked i Forværelset til saamange som muligt, saa kom dog Mange i Dagens Løb, som jeg maatte modtage.

For at spare Tid bragte min Kone daglig Frokost og skjænkede The for os om Aftenen.

Natten gik i den første Tid aldrig hen uden flere Forstyrrelser. Ofte maatte jeg timeviis til Skrivebordet, og knap havde jeg lagt mig, førend der kom nye Forstyrrelser. Det var derfor en Hviletid, da jeg den 8 April kunde overgive Bestyrelsen af Krigsministeriet til General Hansen og begive mig paa Veien til Als — Jernbanen til Roeskilde, derfra med Extrapost til Korsør og Dampbaad til Sønderborg. — Suhr lod mig faae en Mand til Oppasser. Det regnede stærkt, da jeg forlod Stationen i Roeskilde. Det vækkede Forundring, at jeg som Følge heraf tog Tjeneren ind i Vognen.*)

*) I et Brev til sin Hustru af 9 April skriver Tscherning: „I Nyborg var jeg ganske kort Tid i Land og saae en Deel af de slesvigske Fanger, hvilke jeg søgte at skaffe den Forbedring i deres Vilkaar, som Omstændighederne tillod. Officeren, der havde bragt dem fra Frederitz, forklarede, at han kun med største Nød havde kunnet bringe dem uantastet gjennem den forbitrede Mængde. Det frivillige Jægercorps havde saagodtsom maattet trænge sig igjennem Folkemængden. — Det er en besynderlig Fornemmelse, hvormed jeg gaaer mit nye Kald imøde: skal jeg være Kongens Raad, skal jeg være Underhandler, skal jeg være Bussemand, eller skal jeg være Hærbefalingsmand? Alt dette ligger for mig som ligesaamange Gaader; i hver af disse

Vi ankom til Sønderborg henad Eftermiddagen. Kongen var reist paa Landet den 9. Alt var i Bevægelse i Byen. Man havde ventet et Angreb denne Dag og havde virkelig ogsaa hørt stærk Skydning hele Dagen, men uden at modtage nogen nærmere Melding om, hvad der foregik. Dog blev det almindelig antaget, at vor Hær var gaaet seirrig frem, eftersom Skydningen stadig havde bevæget sig fra Nord mod Sønder og var ophørt henimod Eftermiddagen i Retning af Flensborg. Gjerne var jeg uførtøvet gaaet videre til Hæren. Det var vigtigt, at Forfølgelsen foregik saa heftigt, at Oprørshæren blev sprængt. Skulde nemlig Angrebet paa Insurgent hæren have nogen Nytte, saa maatte den ganske tilintetgjøres, for at betage Preusserne Muligheden af at stille sig bag en holstensk Hær, eller, ifald det skulde være Methoden, Paaskuddet at være kommen for at dæmpe Oprøret; thi med den slesvig-holstenske Hærs Adsplittelse var Oprøret knust. Men jeg maatte afvente Kongens Tilbagekomst.

De tilstedeværende Ministre, Knuth og Bluhme, samt Cabinetssecretair Tillisch fortalte mig om Wildenbruchs Ankomst og Underhandling. Det havde især været ham om at gjøre at forhindre et Sammenstød med Oprørshæren. Han syntes næsten tilbøielig til at indrømme en Grændse midt i Slesvig, hvortil de danske Tropper turde rykke frem, for derpaa at indlade Underhandlinger; men Kongen med Tilstemning af K. og B. havde ikke villet indlade sig herpaa. Mine tidligere Udtalelser havde noget været Skyld heri, idet jeg havde udtalt mig for,

Retninger er jeg ny, maaske Bussemanden undtagen, og som saadan er jeg saagodtsom opslidt. Man hilser mig overalt som en Befrier, men jeg er ikke skikket til at modtage saadan Hyldest. Jeg forekommer mig stedse latterlig og det Hele som en grotesk Farce, hvori jeg har en Hovedrolle. Udvikler alt dette Virvar sig til noget Godt, da skal vist ingen i høiere Grad end jeg beundre Verdensstyreren for de Veie, han betræder."

saa hastig som muligt at faae fat paa og ødelægge Insurgenterne, hvilket bedst lod sig gjøre ved Flensborg. Af Frygt for, at Insurgenterne skulde slippe os af Hænderne, naar Wildenbruch, kommende fra Als, meddeelte Krohn, Anfører i Flensborg, den overhængende Fare, havde Kongen befalet at føre W. paa en Dampbaad til Kielerfjord og landsætte ham ved Bülck. Hofmarschal Ahlefeldt var sendt med ham, som den af Hovedquarterets Officerer, der ansaaes for mindst istand til at røbe Noget. — Om W.'s Sendelse har havt nogen god Mening, er endnu uforklaret. Slaget ved Bov tvang Preussen ind paa Krigsbanen.

Kongen kom endelig fra sin Landtour, og samtidig omtrent kom den første bestemte Melding om Udfaldet af Slaget, om de talrige Fanger og om disses sandsynlige Ankomst til Sønderborg endnu samme Aften. Kongen var naturligviis meget glad, men tillige meget exalteret. Efter fornøden Meldning og foreløbig Aftale om hans Afreise næste Dag til Flensborg gik jeg til mit Qvarteer og til mine Forretninger. Fartøierne kom imidlertid med Fangerne. Ved denne Leilighed var Kongens Exaltation steget til det høieste. Han havde givet Befaling til, at der strax skulde holdes Standret og hver 10de Mand skydes. Da hans Omgivelser ikke formaaede at berolige ham, hentede Tillisch eller Bluhme, jeg husker ikke hvem, mig til Kongens Qvarteer, for at jeg skulde lægge mig imellem. Det kostede nogen Anstrængelse, jeg maatte bringe Kongens Løfte ved min Udnævnelse og min Ansvarlighed i Erindring for at faae Kongen bragt paa andre Tanker. Han lod sig nøie med, at Oberst Hansen fik Ordre til at lade holde Forhører, saasnart Fangerne kom til Kjøbenhavn.

De fangne unge Officerer, Gönner og Sachau, ganske unge Mennesker, den første af dansk Fader, lod jeg komme for mig og forestillede dem, at de havde forbrudt deres Liv. De erklærede, at de havde først troet at tjene

Kongen, men at de ikke kunde opgive en Sag, de ansaae for retfærdig, og maatte lide for den.

Der var foruden Menneskelighedsgrunde til saadan Fremfærd ogsaa den, at der fandtes en Deel, jeg troer 12 eller 16, danske Officerer i Oprørernes Fangenskab. Paa disse var sandsynligviis øvet Gjengjæld.

Den næste Morgen, 10de, gav jeg mig tidlig paaaveie for at komme Kongen nogle Timer i Forkjøbet og forskaffe ham en passende Modtagelse. Da jeg kom til de Pas paa Landeveien, der havde været besat af Fjenden, fandtes enkelte Blodspor, nogle Levninger af Forhug o. s. v., men iøvrigt ingen Spor af den foregaaende Dags Begivenheder. Ved Flensborgs nordre Ende saaes vel nogle Kuglespor, ituslagne Ruder o. s. v., men de døde Dyr vare allerede bortskaffede, Barricader ryddede tilside, kort Orden bragt tilveie. I denne Deel af Byen var stor Tilfredshed. Dannebrogen vaiede paa de fleste Huse. I den sydlige Deel af Byen vare disse Glædes- og Hengivenhedstegn ikke almindelige. Der var indsat et militairt Commandantskab, der ogsaa havde draget Omsorg for en af de vigtigste Sager, Hospitalerne; men som iøvrigt var endnu en Deel hæsblesende. Der var ogsaa begyndt at drage Omsorg for at danne Magasiner. Jeg gjentog Opfordringen til at beholde saamange Magasingjenstande som muligt paa Skibene, for med Lethed at redde dem i Tilfælde af Tilbagegang, og at lade Forsyningen komme til Hæren ved Hjælp af et vel ordnet Transportvæsen. Meget viste, at vi endnu vare uvante til at føre Krig.

Forfølgelse af den slagne Fjende havde ikke fundet Sted foregaaende Dag, vort saa overlegne Rytterie havde saagodtsom Intet udrettet. Ved en rask Bevægelse fremad, vest om Harrislev over Schäferhuse, i samme Øieblik, da den nordre Deel af Flensborg blev taget, havde det vundet Chausseen sønden for Flensborg, medens Fjenden i Uorden slog ind paa denne Vei, og havde sandsynligvis gjort mange Fanger, taget Kanoner og fulgt

Fjenden i Hælene ind i Slesvig. En slig Bevægelse havde standset den egentlig omgaaende Bevægelse fra Medelbye, der var opgivet, men tildeels bleven erstattet.

.Der var ikke taget alvorlige Forholdsregler for umiddelbart efter første Skræk at bringe Magistraten til at gjøre sin Pligt. Overborgemester Callisen havde saagodtsom nedlagt sit Embede. Senator Jensen var til en vis Grad den Ledende.

Vidende, at der alt for flere Dage siden var ankommen preussiske Tropper i Rendsborg, og formodentlig oplyste om, at Prindsen af Noer, som Dagen forud havde havt fortrolige Sammenkomster med de indviede Slesvigholstenere, at Preusserne kun underhandlede paa Skrømt og kun afventede Udfaldet af deres Underhandlinger med Forbundet og Øieblikket, da de havde samlet en overmægtig Troppestyrke, for at rykke frem og kaste de Danske ud af Slesvig: vidende herom vedligeholdt disse utro Embedsmænd en trodsig Tone.

For at forsøge at bryde denne Trods lod jeg uførtøvet Magistraten samle paa Raadhuset, tiltalte den alvorlig og paalagde den at gaa Kongen imøde og modtage ham paa Byens Vegne. Callisen (Overpræsident eller Overborgemester) vægrede sig og blev strax bortsendt. Stadskriver Holm, da han saae denne øieblikkelige Execution, blev vaklende og gik ind paa at foranstalte en Deputation udvalgt til at modtage Kongen udenfor Byen, hvilket ogsaa skete. Derfra drog jeg til Amtmanden, Hr. Wahrsted, en beleven Mand, der snart begreb, at han som Amtmand skyldte at modtage Kongen eller fortrække fra Amtmandskabet. Han gav sig da ogsaa snart paa Vei, og saaledes lykkedes det for mig at møde Kongen en Fjerdingvei eller saa omtrent nord for Flensborg, ledsaget af Amtmanden og en Deputation af Borgerskabet. Kongens Indtog ledsagedes af stor Jubel. Han slog sin Bopæl op i Grosserer Christiansens store Gaard.

Jeg besøgte Hospitalerne. Bemærkede, at Alt der

var i fortrinlig Orden, men kunde ikke undlade at yttre nogen Tvivl, om der ikke var gaaet noget rask tilværks med at afsætte Lemmer. Det vækkede nemlig min Opmærksomhed, at see en Ballie med afsatte Lemmer i Forstuen til Hospitalet, og jeg havde seet meget betydelige Qvæstninger helbredes ved anden Behandling. Grunden til den brugte Fremgangsmaade var, sagde man, at paa Krigshospitaler turde det ikke haabes at faae Tid til anden Art Helbredelse af vanskelige Saar.

Byen var fuld af Rygter om Friskaremændenes Fanatisme. Der fandtes, hed det, mange skjulte i Byen, hvilke kun ventede paa det gunstige Øieblik for at myrde Kongen. Kongens Adjutant, Gyldenstjerne-Sehested, var især ivrig og trængte mig for at tage Forholdsregler. I Flensborg fandtes en Borgerbevæbning, en lidet talrig tilhest og en temmelig talrig tilfods. Enten maatte begge afvæbnes, eller de maatte tages i Brug. Da det var vigtigt at vise saa stor en Deel af Landet saa loyalt som muligt, fik jeg Kongens Tilladelse til at lade Posterne ved hans Residents besætte for Halvdelen af Borgerskabet. Dette gjorde en god Virkning og littede desuden Tjenesten for Krigsstyrken. Jeg lod udgaae en alvorlig Opfordring mod Husning af Fjender og lod anstille nogle Undersøgelser. Enkelte meldte sig, bedende om Naade, og bleve hjemsendte, nogle udleveredes som Fanger.

Paa Posten blev opfanget en Del Breve, der viste, at nogle Friskaremænd havde Forbindelse heelt nord paa, saaledes i Christiansfeldt, hvorfra der var Kjæreste-breve. Der var blandt de opsnappede Breve ogsaa et fra den glücksborgske Prinds i østerrigsk Tjeneste, hvori han, efter at have udtalt sig om Familiens Ret, fremhæver Hertugens Mangel paa Taknemlighed mod det danske Kongehus ved sin Opførsel.

Flor og L. Skau indfandt sig i Hovedkvarteret i Flensborg. Den første blev Etatsraad, den anden enten Ridder eller Dbmd. Jeg foreslog Kongen disse Udnæv-

nelser; da begge tillagde sig en ikke ringe Fortjeneste af Slesvigs Loyalitet. — De vare begge endnu dengang ivrige for Slesvigs Selvstændighed. Flor advarede imod at vække Sprogstrid.

Et lille Fricorps, som havde samlet sig i Egnen af Ribe, formodentlig ved Rødding, havde i meget ringe Styrke sluttet sig til Hæren under Kampen. De henvendte sig til mig angaaende deres fremtidige Skæbne og Stilling. — Jeg raadede dem til at træde ind ved et af Troppecorpserne.

Som Bevis paa den Fanatisme, der besjælede Slesvigholstenerne, anføres, at en Landraad fra Egnen af Flensborg (Carstens?), hvis Søn var saaret og fanget, kom til mig for at faae Tilladelse til at besøge Sønnen, hvortil behøvedes en særdeles Tilladelse. Jeg tillod ham det paa Vilkaar, at han underskrev en Underkastelsesadresse, hvori stod, at han erkjendte Paastanden om særskilt Arveret for Slesvigholsten (Augustenborgere eller Glücksborgere) for ikke bestaaende og Oprøret i hver Henseende ulovligt. — Underkastelse, sagde han, laae jo for som nødvendig Kjendsgjerning, og en Troskabsforsikkring til Kongen var han beredt til at underskrive, men han vilde heller undvære at see Sønnen end afgive en Erklæring mod Mandsstammens, navnlig Augustenborgerens, Arvekrav, thi om dennes retmæssige Bestaaende nærede han den dybeste Overbeviisning, denne kunde han ikke fraskrive sig, selv da ikke, naar den ikke lod sig gennemføre. Jeg talte længe med Manden, men forgjæves. Han fik Taarer i Øjnene ved at tænke paa at maatte vende hjem til Konen, uden at medbringe Efterretninger fra Sønnen. Jeg lod mig nøie med en simpel Underkastelse og Troskabsforsikkring; Arvesagen var jo et historisk Retsspørgsmaal, der ikke behøvedes bragt til Afgjørelse her og ikke lod sig bringe til Afgjørelse, især hvor det var bleven en Troessag.

Kongen gav Taffel baade Frokost og Middag. Hans

Følge spiste hos ham. Ogsaa de Ministre, som vare tilstede. Jeg sad tilhøire ved Kongen og iført min Uniform som afskediget Capitain. Det behagede ikke Kongen, at en Minister bar Uniform af en saa ringe Grad. En Dag ved Bordet kaldte han sin Generaladjutant, Oberst Schöller, bad ham om at faae hans Epauletter og lod dem hæfte paa mine Skuldre og kaldte mig Oberst. Jeg kunde imidlertid ikke beqvemme mig til at gjøre Indstilling om Udnævnelsen, saa at denne først blev udfærdiget under min Eftermand.

Kongen holdt sin Myndighed vedlige med en vis Strængighed mellem Personerne af sit Følge. En Dag forefaldt noget udenfor Huset paa Gaden, som gjorde megen Støi og vækkede Nysgjerrigheden. Flere af Omgivelserne reiste sig fra Bordet, der var netop afspiist, og ilede ud. Kongen lod dem kalde tilbage, lod dem sætte sig igjen paa deres Pladser, reiste sig saa, stampe i Gulvet med Sablen og udtalte vredt, at han meget skulde frabede sig, at Nogen uden hans Tilladelse forlod Bordet.

Jeg gjorde en Dag en Udflugt tilhest til Slesvig, ledsaget af Harbou og en Ordonnants. Noget Sønden for Flensborg, paa den Plads, hvor de flygtende Opstandstropper havde forsøgt at samle sig, laae endnu henkastet en Del Bevæbnings-Gjenstande, som vidnede om den Uorden, hvori Tropperne havde befundet sig. Havde det kongl. Rytterie forfulgt dem hertil i rask Trav udenom Byen, saa var det sandsynligviis lykkedes at gjøre mange Fanger, fuldstændig at sprænge hele Corpset og tage en stor Del af Skytset. Der blev uden Tvivl anvendt for stor Styrke paa at angribe den nordre Tilgang af Byen. Ved Oversøe Kro blev givet Foder. Værten var ikke meget meddeelsom om Opstandstroppernes Forhold paa Tilbageveien.

I Slesvig var det tydeligt, at der endnu ikke ret var kommet Orden i Tingene, Meget vidnede om Uvane til

Krigslivet. Selvforpleining behagede ikkê. Alle ønskede helst, at forsørges i Qvartererne.

Stillingerne om og ved Slesvig vare gode mod en Fjende af nogenlunde lige Styrke; den var svag mod en betydelig Overmagt, da den høire Fløi stod i Luften, Slien ikke dækkede venstre Fløi med Sikkerhed og ved sin skraa nordøstlige Retning var uheldig beliggende for Retraitelinien.

Den commanderende General var selv opmærksom paa denne Stillingens Svaghed; jeg bad ham vel at erindre, at den fremskudte Stilling var mere demonstrativ, end en Opstilling, som skulde forsvares, at alle Stillinger syd for Flensborg, i hvor gode Frontstillinger de end vare mod en ikke altfor overlegen Fjende, saa vare de svage mod betydelig Overmagt, fordi de kun havde een Retraitelinie, de østre Hovedveie. Først ved Bov var Stillingen i denne Henseende bedre, da der var et Tilbagetog aabent til Als. Kongen tog ogsaa til Slesvig og blev modtaget af Soldaterne med megen Jubel. Det blev sagt af hans Omgivelse, at han paa denne Udflygt bar en Pantserskjorte under Uniformen. Om dette Rygte udspreddes for at afholde Snigmordere, som der stedse herskede Frygt for, veed jeg ikke.

Igjennem Flensborg kom jevnlig Forstærkning til Hæren. Der kom blandt andet en Del Mandskab til 13 Bat., indkaldt Krigsreservemandskab fra Egnen af Frederitz og Fyen, for at udfylde Hullerne i 13 Bat., Sydslesvigere, hvoraf kun faa vare mødte. Det var meget godt Mandskab, men lidt ør af den gode Modtagelse, det havde fundet overalt.

En preussisk Officeer meldte sig som Parlamentair for at opsøge Wildenbruch, som det hed, og bringe ham Breve. Disse bleve læste, men indeholdt ikke noget væsentligt. Parlamentairen var uden Tvivl en Nysgjerrighedsudsending. — En Deputation af Flensborgs Borgere med Borgemester Callisen blev sendt til det preussiske Hoved-

kvarteer i Rendsborg, for at forsikre, at Borgerne i denne By ikke ønskede nogen Forandring i deres Stilling til Danmark. Hovedformaalet var at gjøre Kongens personlige Forhold klart og nedslaae Løgnen om den Tvang, hvori han holdtes. Hans Æresvagt af Flensborg Borgervæbning vidner noksom herimod.

Da Kongen efterhaanden overtydede sig om, at de tyske Magter havde Andet for, end at hjælpe til at dæmpe Opstanden, tænkte han paa at søge Forbindelser med Sverrig. Da det i det Hele var ønskeligt at faae nærmere Oplysning om Sverrigs Sindelag, blev det aftalt, at Kongen skulde skrive et personligt Brev til Kong Oskar, forelægge ham Landets betrængte Stilling og bede om hans Hjælp. — Fensmark blev sendt afsted dermed med Ordre til ved at passere Kjøbenhavn nærmere at conferere med Ministeriet.

Da jeg saae Skyerne trække saa stærkt sammen, at et Sammenstød snart forestod, og fandt det upassende, om Kongen maatte flygte af Landet, overtalede jeg ham, efter Overenskomst med de andre derværende Ministre, at forlade Flensborg. Dette gik for sig den 15. — Kongen reiste til Frederitz, hvor han ankom den 16de. Den 16 reiste ogsaa jeg med min Adjutant fra Flensborg (maaskee 15, Eftermiddag, til Aabenraa, hvor jeg overnattede). — I Frederitz besaae jeg med Capt. Købke Fæstningsværkerne. Han erklærede disse Værkers Istandsættelse for saa vidtløftig og den ved Istandsættelsen fremkomne Fæstning saa stor, krævende saa betydelig Besætning etc., at han maatte ansee dette Foretagende uhensigtsmæssigt. Jeg var ganske enig med ham heri, derimod holdt jeg for, at der paa det smalleste Sted, nær ved Snoghøi, burde anlægges et eller to mindre, men stærke Værker, der lode sig dække ved Skyts fra den fynske Kyst. Herved skulde naaes, dels at sikkre Overfarten, dels at sikkre Farten i Beltet. Købke havde havt den samme Idee. Han havde alt bearbejdet den i

sine Tanker og skulde yderligere undersøge Terrainet og gjøre Udkast.

Paa Reisen gjennem Fyen tog jeg nogle Aftaler om Forpleiningsvæsnen og om Anlæg af Centraldepoter i fornødent Tilfælde.

I Nyborg besøgte jeg de fængslede nordslesvigske Embedsmænd og søgte at skaffe dem den Lettelse, som deres Stilling tillod. Natten mellem 18 og 19 kom jeg til Kjøbenhavn.

Brev til Tscherning fra Kongens Generaladjutant (dateret Fredericia 22 April 1848.)

Høistærede Herr Minister!

Da De tiltraadte Krigsministeriet, gave vi hinanden gjensidig det Løfte: jeg, at ville af yderste Evne vaage over, at Deres Myndighed og Virksomhed ikke blev lammet af den kongelige Autoritet: De, at ville sørge for, at de Former, uden hvis Iagttagelse Kongedømmet ikkun bliver en Skygge, nøie bleve observerede. Jeg føler, at jeg paa det samvittighedsfuldeste har opfyldt den af mig indgaaede Forpligtelse, og veed, at Hans Majestæt Kongen aabent og ærligt er imødekommet ethvert af Deres Ønsker og Forslag til Armeens Tarv, skjøndt mange af de Forholdsregler, der, som fremtvungne af Omstændighederne, have været anseet for nødvendige, have maattet stride mod de Anskuelser, i hvilke han, under et uindskrænket Monarchie, var opvoxet, og efter hvilke han var at ansee som Armeens eneste og høieste Befalingsmand. Men om saa samvittighedsfuldere Kongen har afholdt sig fra ethvert Indgreb i den Myndighed, uden hvilken et Krigsministerium ikke kan bestaae, om saa mere maa han være berettiget til at vente de ovenomtalte Former nøie iagttagne. — Dette er nu ikke skeet med Hensyn til Generalmajor v. Hedemann's officielle Rapport om Affairen

den 9de dennes, hvilken findes indrykket i Fædrelandet og Berlingske Tidende af 19de d. M., uden at den har været H. M. Kongen forelagt eller communiceret. — At Kongen, gjennem Dagspressen, skal blive bekendt med Detaillerne af en Affaire, der er udført af Hans egne Tropper, under Anførsel af en af Hans Generaler, strider saa aldeles mod den Agtelse, der skyldes ham, at jeg naturligviis nærer den fulde Overbeviisning om, at enten et ulykkeligt Tilfælde har forvildet den for Allerhøist-samme bestemte Rapport, idet den maa være gaaet tabt imellem Hovedkvarteret og Kongens forskjellige Opholdssteder under hans Reise, eller at Generalmajor v. Hede-mann har troet, at Hr. Krigsministeren havde forelagt Hs. Majestæt samme, forinden Publicationen og derfor har forsømt at indsende et Duplicat. Under denne Forudsætning, og for at Hs. Majestæt kan skaanes for en Krænkelser, som vilde saare ham og muligen være af uheldbringende Følger for Fremtiden, har jeg forhindret, at de No. af Fædrelandet og Berlingske Tidende, hvori den omtalte Rapport indeholdes, ere komne Hans Maje-stæt for Øine, hvilket har været om saa lettere, som Allerhøistsamme endnu er sengeliggende, og jeg iler med herom at underrette Dem, for at De kan træffe de fornødne Foranstaltninger til, at denne Feil kan blive re-dresseret, hvilket formeentlig lettest kunde skee ved uopholdelig at sende en Afskrift af Generalmajor v. Hede-manns Rapport til Krigsministeriet, af samme Dato, idet det da kunde antages, at den havde forvildet sig paa Hs. Majestæts Reise, ifald dette ikke, som jeg antager, virkelig har været Tilfældet. —

En anden Feil er formeentlig begaaet, høistærede Herr Oberst! ved den af Dem i samme No. af Fædrelandet og Berlingske Tidende udtalte Tak og Tilfredshed med Armeecorpsets Forhold under den nævnte Affaire. Vel er der i Indledningen anført, at det er efter H. M. Kon-gens allerhøieste Befaling, at denne Tilfredshed og Tak

udtales; men Feilen ligger i, at den overhovedet tilkjendegives af Krigsministeren; thi saalænge som Kongedømmet existerer og Armeen kaldes den kongelig danske, kan Tak og Tilfredshedstilkjendegivelse for et af denne Armee vundet Slag kun udtales offentlig af Kongen med Ministerens Contrasignatur. Krigsministeren lægger Planen til Felttoget, forelægger den til Kongens Approbation, undersøger, hvorvidt den er blevet rigtigt udført, prøver, hvorvidt enhver Befalingsmand har gjort sin Pligt, foreslaaer Belønning eller Tiltale; men Kongen er den, som efter Krigsministerens Forslag uddeler Roes eller Dadel, Belønning eller Stráf, og uden en saadan Fremgangsmaade kan Kongens Autoritet ikke bestaae, ligesom jeg ei heller kan indestaae for, at Allerhøistsamme med den hidtil iagttagne Rolighed vil forholde sig passiv og afholde sig fra en Indblanding, der maa føre til uheldige Conflicter. —

Min inderlige Overbeviisning om Deres Characteres Retsindighed, min uindskrænkede Agtelse for Deres Talent, for Deres lyse Blik i Forholdene, i Forbindelse med Erkjendelsen af den utrættelige Virksomhed og den uegenlyttige Opoffrelse af alle personlige Hensyn, hvorpaa De har givet saa umiskjendelige Beviser, have fremkaldt disse frimodige Ytringer. Jeg er overbeviist om, ikke at blive misforstaaet; thi vi have begge kun eet Maal for Øie: Fædrelandets Hæder og Lykke; derfor har jeg aabent og ærligt udtalt mig for Dem, Oberst v. Tscherning! og jeg haaber derfor ogsaa tillidsfuldt, at De ærer den Følelse, som besjæler mig for Kongen, min og Deres Herre! og at De respecterer hans Værdighed som saadan.

Med største Høiagtelse

ærbødigst

V. Schøller.

Concepten til Tschernings Svar paa dette Brev existerer ikke.

Breve fra Læssøe til Tscherning.

Første Brev.

Herr Krigsminister!

I Anledning af Deres ærede Privatskrivelse af 23 April, hvis sen^e Besvarelse Begivenhedernes Gang maa undskylde, tillader jeg mig med Hensyn til de Belønninger, der tilkomme de Militaire, som have udmærket sig under Felttoget, at henstille, om det ikke var rettest, at Ærestegn af samme Beskaffenhed for alle Grader uddeltes til Armeens Afdelinger i Forhold til, som de have været med i Ilden eller udmærket sig meest, og at Kammeraterne bestemte mellem sig selv indbyrdes, hvem der i de respective Afdelinger skulde bære disse Ærestegn.

Dersom et større Avancement paatænkes, ønsker jeg meget, at Armeecorpsset maatte faae det at vide iforveien, for at det kunde yttre sig om forskellige Personer, der ere bedre kjendte her, end de kunne være det hjemme i Kjøbenhavn. Iøvrigt maa jeg allerede nu bemærke, at Anciennitetsavancementet ikke har lidt noget Nederlag ved de hidtil gjorte Erfaringer under Felttoget. Vore Bataillonscommandeurer have næsten alle været fortræffelige.

Med Hensyn til et Par Ytringer fra Harbou ligesom til General Steinmanns Yttring om en utilstrækkelig Betaling, være det mig til Slutningen tilladt at fremføre et Par Ord om mig selv. Det er min indstændigste og alvorlig mente Bøn, at der ikke tildeles mig noget Fortrin for mine Kammerater i Staben som i Armeen, med Hensyn til Gagering. Det vilde ligeledes være mig en tung Byrde og nedslaae mit Mod, naar der gives mig nogensomhelst offentlig Anerkjendelse, for hvad man muligen kunde finde Paaskjønnelse værdt i min Færd, forinden Alt er endt, og det har viist sig, om jeg kan holde ud til Enden. Ikke-Anerkjendelse er den Retraite, som jeg behøver at holde fri for mig selv. Jeg beder Dem ikke at see nogen Ubeskedenhed i mine Ord og at

være overbeviist om, at de ere vel overvejede og meente i fuldeste Alvor; min Stilling kan fordærves, selv ved en ringe Forandring.

Med Høiagtelse har jeg den Ære at undertegne mig
Hr. Krigsministerens ærbødige

F. Læssøe.

Hoved-Kv. Sønderborg d. 29 April 1848.

Nedenstaaende Brev var en privat Henvendelse til Tscherning.

Høitagede Hr. Krigsminister!

I Privatbrev af 14 dennes har De opfordret mig til at sige min Mening om de nærmest forestaaende Operationer, navnlig med Hensyn til det Sted, hvor den svensk-norske Hjælp skal anvendes — — —*).

Medens jeg efter Opfordring ytrer mig om Operationerne, være det mig tilladt uden Opfordring at sige et Par Ord om Overcommandoen. Jeg troer ikke, at vi ret vel kunne paatage os denne for den forenede Hær, skjøndt det i vort eget Land var det mest passende; derimod forekommer det mig, at Svenskerne burde bevæges til at overtage den, saasnart Operationerne begynde. At tage en fremmed General, selv om han har et stort Navn, synes mig i denne nationale Strid at være uheldsvangert. Den Fremmedes egen Iver og Tilliden til ham vil neppe blive stor, og en heel Deel af Opstræbningen hos vore egne falder bort. Vi maae vide, at vi kjæmpe for vor egen Hæder og Velfærd og ikke for en Fremmeds Berømthed. — Naar en Overgeneral er udnævnt, hvad enten han nu bliver svensk eller fremmed, troer jeg det aldeles nødvendigt, at der opgives ham Hovedmaalet; han skal naae,

*) Derefter følger et længere Forslag om et Angreb fra Als, hvis Fjendens Styrke ikke er den danske synderlig overlegen; i modsat Fald foreslaaer L. at landsætte Svenskerne ved Aarhus tilligemed de fynske Tropper.

og Kræfterne, der ere til hans Raadighed, og at han ikke generes ved specielle Forholdsregler under Felttogets Gang og endnu mindre ved paabudne Detacheringer og halvselvstændige Corps. Jeg troer, at en Overgeneral maa have en stor Myndighed, og at han maa afsættes, saasnt man ikke længere tør betroe ham den. Naar Felttoget er begyndt, vil det ikke uden Fare kunne ledes fra andre Steder end Armeens Hovedkvarter. — Hvad specielt den danske Deel af den forenede Armee angaaer, da vil den vel passende kunne deles i to Divisioner, ligesom den svensk-norske vel vil blive det i 3. Jeg troer ikke, at det er tilraadeligt at sætte Corpscommandeurer imellem Divisionerne og Overgeneralen; netop for at undgaae Rivninger troer jeg, at det er høist ønskeligt, at de 5 Divisioner staae umiddelbart under Overgeneralen, og at han kan bruge dem imellem hinanden, som han vil. — General Krogh, som Hr. Ministeren flere Gange har omtalt, kjender jeg som en talentfuld Mand uden Kundskaber og med en Deel Letsind; jeg tvivler ingeniunde paa, at han er en af de bedste, vi have, naar han kan finde en Garant. Oberst Hansen troer jeg er daadløs, lunefuld, skjult; han vil ikke ved sin Personlighed virke paa Tropperne, som Krogh, til Gavn, men til Skade; der vil neppe nogensinde blive Enighed i Længden, hvor han er i Nærheden. Jeg vilde ansee det for en sørgelig Sag, om han skulde have den ene Division. General Hedemann har nu engang haft en Overcommando; jeg troer, at han selv, om ikke strax saa lidt efter, vilde være overmaade glad, om han blev commanderende General, f. Ex. i Fyen, hvor han nu er, med en dygtig administrativ Generalstabsofficeer ved Staben. Oberst Bülow er tapper, besindig, fordringsløs, har en Personlighed, der tiltaler og i tilstrækkelig Grad imponerer Soldaten; han har vel ikke mange Kundskaber eller vidt Blik, men dog troer jeg, det vil være et Held, naar han faaer den ene Division. Oberst Schleppegrell

er vist i flere Retninger en dygtig Mand, men det synes mig ikke, at han under Felttoget har givet Grund til at antage, at han bør gaa videre end til Brigaden; hverken ved Bau eller ved Slesvig har han fundet Leilighed til at gjøre sig sært bemærket. General Wedel vil neppe mere følge Armeen — — —*).

Jeg haaber, at Hr. Krigsministeren tilgiver mine ligefremme og ukaldede Yttringer, og forbliver med Høiagtelse

Hr. Ministerens

ærbødigste

F. Læssøe.

Odense d. 17 Mai 1848.

I sine Optegnelser hentyder Tscherning til de talløse Rygter og de mange, meest anonyme, Angivelser om Forræderi af høitstaaende Personer, Komplotter mod Kongens Liv o. L., som den herskende ophidsede Stemning, navnlig i den første Tid, af fødte. En Prøve paa disse „fra en troe Danneqvinde“, uden Datum (efter Tschernings tilføiede Bemærkning paa Brevet fra Marts eller de første Dage i April) og med en meget uøvet Haandskrift, aftrykkes nedenfor. Frygten for Snigmord fra Tydskernes Side synes overhovedet at have været meget levende. Tscherning omtaler den i sine Optegnelser, og den kommer ligeledes til orde i hans Hustrus Breve. For at opretholde Orden og modarbeide Rygters Udbredelse dannede sig endog et Selskab (jfr. Fædrelandet 1848, Nr. 127, 11 Mai), hvoraf især Saint-Aubain var et ivrigt Medlem. Hvilke Virkninger saadanne Rygter og Skrivelser iøvrigt kunde have, viser nedenstaaende Brudstykke af en konfidentiel Skrivelse fra en betroet Mand, som Tscherning havde sendt til Hovedkvarteret i Fyen.

Bøn til Ministeren angaaende Kongens dyrebare Person — for det første at Kongen ikke Maa blive omgivet

*) Resten af Brevet indeholder et Forslag til en Omordning af Depotvæsenet, der gaaer ud paa, at der ved Siden af eller ialfald under Generalcommandoen etableres en administrativ Autoritet, hvorunder Remontecommission, Depotvæsen og Skoler henlægges; til denne Post foreslaaes Oberst Hansen.

af nogen tydsker [eller Holstener de ære alle forrædere —
 Maaske de staae i Complot til de tyske Dronninger og
 ære underkøbte til at Snigmyrde Hvor dyrebare Konge —
 jeg Har været i dag og vilde advared Kongen men
 kunde ikke faa ham i tale — Dærfor Henvender jeg mig
 til ministeren Som folk siger er en retskafen og klog
 Herre.

fra en troe

Danneqvinde.

Hermed et Exemplar af det Flyveblad, jeg igaar
 talte om, der er sendt rundt om, saavidt man har kunnet
 faae det afsted med alle Poster.

Angaaende de mange circulerende Rygter, da skal
 der i Løvstræde 127 være en heel Klub, som arbeider i
 slesvigholstensk Interesse. Ligeledes skal der i Skinder-
 gade 38 boe en Slesvigholstener, som løb herfra med
 Deputationen, men siden hemmelig er kommen tilbage,
 bliver seet af og til smutte ud og ind om Aftenen, holder
 sig stille hele Dagen, og til hvem der om Natten maa
 komme Folk, da man har hørt talende Stemmer trænge
 fra hans Logis. Da Du igaar spurgte om saadanne
 Passagerer, vil jeg ikke undlade at meddele dette, som
 idag er blevet mig meddeelt af en, saavidt jeg kan
 dømme i disse vanskelige og exalterede Tider, troværdig
 Mand.

Din hengivne

C. de Saint-Aubain.

Kbhvn. d. 9 Mai 1848.

Jeg bliver nu anmodet om at meddele Dig den
 almindelige Frygt, man nærer for de mange preussiske
 Matroser; ikke for et Overfald en masse; thi derpaa
 tænker man ikke, men for Brandstiftelse, da flere af
 dem skal paa Kneiper have yttret sig meget forbitret,
 og man skal have Anledning til at være ængstelig for
 en saadan Hævn. Ogsaa Politiet har af flere Skjænke-
 værter og Andre faaet Meddelelse om denne Stemning
 hos dem, med Tilhold at være opmærksom, hvilket ikke

er nogen let Sag, „thi en Frictionssvovlstik er hurtig anvendt“, sige de ængstelige Gemytter.

Middelfart 11 Mai 1848.

Hr. Krigsminister!

— — — Ved min Ankomst til Middelfart igaar Aftes fandt jeg Generalen og Capitain Læssøe bragte til Fortvivelse i Anledning af det fra Hr. Krigsministeren afsendte anonyme Brev om, at General Hedemann skulde være en Landsforræder. Da Hr. Krigsministeren havde tilstillet Generalen dette Brev uden Commentar, kun med den eneste Bemærkning, at tvende hæderlige Mænd vilde bevidne Rigtigheden af det „Fremførte“, havde man naturligvis — hildet i den forudfattede og feilagtige Anskuelse, at Generalcommandoen i Fyen for Generalens Vedkommende skulde være en Retirade for at berøve ham Commandoen over Armeen — kun seet i Combinationen af dette Brev med de tidligere en fortsat Opfordring til Generalen om at søge sin Afsked. Ved min Ankomst havde han allerede skrevet sin Dimission og fordret retlig Undersøgelse af sit Forhold. Sorg og Fortrydelse over en saadan uforskyldt Miskjendelse havde aldeles deprimeret ham og hele Dagen afpresset ham Taarer; ogsaa Capitain Læssøe var for første Gang aldeles nedslaaet og modløs. Hr. Krigsministeren indseer altsaa, hvad det kostede mig at berolige disse oprørte Elementer. Det lykkedes mig dog omsider at gjøre Generalen det klart — ved Hjælp af Hr. Krigsministerens Skrivelse og mine mundtlige Forklaringer — at han saavel som Capitain Læssøe ere i Besiddelse af Deres fuldkomneste Tillid, at de Begge feilagtig havde opfattet deres Stilling i Fyen, og endelig, at De, Hr. Krigsminister! ikke kunde have nogen Anelse om, at De ved det tilsendte Brev skulde havt til Hensigt at krænke Generalen ved en uværdig Mistanke. Det lykkedes mig omsider, og hvad der ikke lidet hjalp mig heri, var, at jeg

næsten ordret efter Hukommelsen kunde citere Deres Brev til Conferentsr. Bræstrup, hvori De paa den stærkeste og smukkeste Maade udtalte Deres Tillid til Generalen. — — —

Med Høiagtelse
ærbødigst

O. S. V.

Brev til Tscherning fra Olaf Rye.

Hr. Minister!

Jeg tillader mig herved at frembringe Dem min Tak for den særdeles Opmærksomhed, De har viist mig ved Deres Brev af 24 dennes. Jeg føler mig meget smigret ved den Anerkjendelse, den Mand har viist mig, hvorpaa hele Europas Øine for Øieblikket hviler, og Danmark med sikker Tillid sætter sit Haab, at han med sin kraftige Haand vil rædde det ud af dets nuværende Trængsler. Med al mulig Anstrængelse skal jeg søge at fortjene Deres Tiltroe og gjøre mig deres Bevaagenhed værdig.

Ærbødigst

Olaf Rye.

Ulkebøll Prg. 28 May 1848.

Brev til Tscherning fra Drewsen.

Hr. Krigsminister!

De vil maaske smile, naar De seer et Brev fra mig, og vil maaske spørge Dem selv, hvad kan det gamle unyttige Skrog have at skrive om, til mig.

Svaret er let. Jeg har længe følt stor og stedse større Trang til at lette mit Hierte, ved at udtrykke Dem, den mest uskrømtede Tak for alt, hvad De allerede har gjort til vort Fædrelands Vel; for Deres ualmindelige Anstrængelse; for Deres vaagne Nætter og vel for Tabet af en Deel af Deres Helbred. Det var længe mit Ønske saaledes at lægge Dem mine Følelser for Dagen, men da min Tiener idag, efter min Ordre, bragte mig Deres Portræt, kom Taarerne mig i Øinene, alle Betænke-

ligheder vege, og jeg greb Pennen, og her er Svaret paa Spørgsmaalet. — Man har sagt, og vel ikke ganske uden Grund, at naar Danmarks Ulykker have været størst, har det syntes, at en god Aand har itide bragt Hjælp. Jeg seer deri, at vi netop i dette vor Trængsels Øieblik har Dem, atter Beviset for, at Danmarks Skyts-aand ei sover; thi hvor jammerlige ville vi ikke uden Dem have staaet. Jeg veed vel, at De ikke formaaer at gjøre det Umulige, men jeg veed tillige, at hvad end vor endelige Skæbne skal vorde, skal det danske Navn i Europas Øine staae hædret — og derfor maae vi takke Dem. Troe ogsaa derfor Hr. Minister, at hver den, der fortiener Navnet af Dansk, føler, som jeg, for Dem, og stol paa, at Intet, selv ei Uhæld, kan nogensinde rokke den ubegrændsede Tillid vi sætte til Dem. Saaledes tænker og føler jeg, saaledes tænker og føler hver ærlig Dansk. — Gid Styrke til at holde ud, ikke maa fattes Dem, i Tidens Længde, og gid De leve mange Aar, for i taknemmelige Medborgeres Agtelse, at nyde Deres Daads velfortjente Løn.

Deres

1. Juli 1848.

ærbødige

Drewsen.

Breve vekslede mellem Tscherning og hans Hustru
(under hans Reise til Armeen i Juli 1848).

Aarhus d. 23 July 1848, Kl. 4.

Jeg skriver Dig til kjære Nore for at sige Dig, at jeg efter en heldig Reise er kommet her for 1 Time siden, er ret vel, har spist og reiser videre. — Folk raaber Hurra for mig; det klinger som Ironie, istedetfor at opmuntre mig skjærer det mig i Hjertet. Hils Marie fra Din kjæreste Ven og kjærligste Mand

A. F. Tscherning.

Kjøbenhavn d. 25 Juli 1848.

Min egen kjære Tscherning!

Tak for Dit lille Brev fra Aarhus; jeg kan tilfulde begribe, hvor det maa være Dig tungt at see Folk juble Dig imøde, Du, som ingen Forfængelighed har i Din Sjæl, Du som ingen Illusioner har; men det skal just være Din Kunst at kunne see og handle med koldt Overlæg og glæde Dig ved, at den store Masse kan see Tingene lidt lysere. Du skal huske paa, at de Fleste kunne ikke opgive Illusionerne uden at lade Hænderne falde i Skjødets, lad dem derfor beholde deres gode Troe og gjør blot Intet for at bevare den og Intet for at nedbryde den. Jeg haaber, Du skal atter komme til lidt Kræfter paa denne Reise, Dit nedbrudte Humeur i den seneste Tiid viiste mig kun for meget, at Du befandt Dig ilde*) — — — Din trofaste

Eleonore Tscherning.

Veile d. 25 July 1848.

Kjære Nore.

Dit Brev med Frue Wørrishøffer har jeg modtaget og seer med Fornøielse, at i leve vel. Jeg trives ganske vel ved dette bevægede Liv, men hvad jeg vinder paa den ene Side, sætter jeg til paa den anden, jeg nemlig overvældes af Visiter. I Formiddag gjorde jeg en lang Tour, langs Veile Aae forbi Haraldskjær, gennem Jellinge, Greismølle etc. etc. tilbage til Veile. Du troer

*) I nogle Bemærkninger, nedskrevne samme Aften, Tscherning reiste (22 Juli), skriver hun: „T.'s baade aandelige og legemlige Befindende er meget mindre vel, vedholdende anstrengt Arbeide, næsten stadig Uroe og Sindslidelse har afkræftet og afmagret ham og bleget hans Haar, det er ikke det samme Menneske; han er lige klog, mild og god; men meer og meer rodfæstes hans Ahnelse om, at Danmark gaaer sin Opløsning imøde, og denne længe nærrede mørke Anskuelse af Danmarks Slut bekræfter sig meer og meer i hans Øine.

maaske for Egnens Skjønheds Skyld, nei for Krigsførelsen. Kommer Fjenden her, bliver det Valpladsen. Er det ikke et stort Beviis paa den menneskelige Naturs Raahed, at man slaaes og dræber hverandre istedetfor at leve fredelig sammen i denne yppige Natur. Kys til Dig og lille Marie fra din hengivne Mand

A. F. Tscherning.

P. S.

At der ingen Vaabenstilstand bliver, veed Du jo vel. Fra igaar Aft. Kl. 10 er Fjendtlighederne begyndt. Da Fjenden staaer 4 Miil borte, mærke vi det ikke.

Odense d. 27 July 1848.

Kjære Nore.

Dit kjærkomne Brev af 25. har jeg modtaget. Det glæder mig, at Du venter nogen Adspredelse af Dit Ophold i Ordrup. — — — Kys Marie og tænk ret kjærlig paa Din hengivneste Mand

A. F. Tscherning.

P. S.

Skaf en ny Krigsminister, til jeg kommer hjem.

Udkast til en Avisartikel*)

(August 1848).

Høistærede Hr. Redacteur. I Deres Nummer 197 læser jeg en Artikel, hvori paany fremkommer en Anke, som alt oftere er fremkommen i Breve fra navngivne og unavngivne Personer og i offentlige Blade, at jeg ikke forstaar behørig at bruge Folkets gode Stemning til at stille et behørigt Antal Krigsfolk i Marken. Ved Siden heraf har jeg modtaget mange Forslag om, hvorledes jeg kunde udrette mere, og hvorledes Krigen kunde føres

*) Ved en senere Tilføjelse betegner T. den som bestemt til „Fædrelandet“, hvilket dog neppe er rigtigt, da Nr. 197 af dette Blad ikke indeholder nogen Anke, som den i Begyndelsen af Udkastet nævnte.

paa en ganske anderledes kraftig Maade end hittildags er skeet. For ikke at blive en Hindring for mit Fædrelands Frelse føler jeg mig opfordret til at erklære, at mine Evner ikke række til at udføre disse, som det maaske feilagtigen forekommer mig, overspændte og umodne Planer, ligesaalidt som jeg har tilstrækkelig Indsigt til at fatte deres Brugbarhed. Mit høieste Ønske er derfor, at en anden Mand med større Troe, Indsigt og Dygtighed, der bedre forstaaer at opfatte Forholdene, og i Virkeligheden fortjener den Tillid, som man kun som Høflighedssag og i Ord yder mig, kan tilbyde sig til Hans Majestæts Tjeneste i det Fag, jeg nu beklæder. Da jeg overtog min Post, gjorde jeg det kun, fordi man dengang ikke havde nogen Anden, der vilde; hverken ved min Stilling eller ved mine Evner følte jeg mig vel skikket til at overtage et saa vanskeligt Hverv. Jeg havde for meget tænkt mig ind i Folkevæbningens Indretning og Værd til ikke at vide, at den ikke lod sig fremtrylle i faa Dage eller Maaneder; thi kun hvor Indsigt i Krigsvæsen er et Almeeneie, kan Folkevæbningen blive en nyttig Foranstaltning. Jeg kjender Hærens gode og svage Sider for vel til ikke at erkjende, at dens hurtige Udvikling til nogen særdeles Brugbarhed, især under saa faretruende Tidsbegivenheder, var et vanskeligt Hverv, hvorpaa maaske meer end een Mands Kraft maatte forsøges forgjæves, og hvorved, i hvert Tilfælde, mangen vanskelig Kamp maatte bestaaes. Jeg overtog det mig overdragne Hverv som en Tilskikkelse af Skjæbnens besynderlige Lune, og har, fra det første Øieblik af, været fattet paa at vige Pladsen, naar den Mand lod sig paapege, hvis skabende Genie kunde fuldbyrde det, som min, maaske for beregnende og overlæggende Natur ikke rækker til, hvis opbrusende Ungdomsfyrighed kunde skaffe det Opsving tilveie i Statsmaskineriets Hjulværk, som mine 52 Aar ikke formaaede. Jeg bestræbte mig derfor af yderste Evne for at skaffe nye Kræfter frem

paa Scenen, for at man mellem dem kunde søge en dygtig og lykkelig Afløser, naar man misfornøiet med vore Sagers langsomme Fremgang paa Krigstheatret, hvilken jeg forudsaae, maatte føle Trang til at gjøre et nyt Forsøg. Skulde nu De, Hr. Redacteur, eller nogen blandt Deres mange Læsere kunne paavise den til Tidsforholdene passende Mand i den her omhandlede Retning, eller findes der en saadan Mand, der kan og vil træde i Skranken med ædel Selvbevidsthed om sit høie Kald, da vilde Fædrelandet skee den største Tjeneste, som maaske kunde skee det i dette Øieblik. Hvad mig personlig angaaer, da skal sikkert ingen meer end jeg vise mig taknemlig mod den, som, ved at bringe Byrden over paa fastere Skuldre, bidrager væsentlig til at redde vort betrængte Fædreland. Thi jeg maa bekjende, at jeg ikke har Tro til Krigsføring med Batailloner, som kunne dannes ved blot at levere dem Geværer, overladende det til Patriotismen at klæde og forsyne dem og til Begeistringens at lede og befale dem. Dog, om personlige Hensyn kan her ikke være Spørgsmaal. Saavel Kongen som Regjeringsmedlemmerne opfatte Forholdene i deres fulde Storhed, de ville vide at imødekomme ethvert folkeligt Ønske, som virkelig kunde tjene til Statsformaalets Fremme, de ville med Glæde see den Mand udpeget, som forenede den nødvendige Troe, Indsigt og Kløgt for at sætte Krigsvæsenet paa en Fod, der gav det Overvægt over sine mægtige Fjender. Slutteligen takker ieg Dem, Hr. Redacteur, fordi De har bragt denne Sag alvorlig paa Bane. Gid det snart maatte lykkes Dem at løse Opgaven til Almeenhedens Tilfredshed. Øieblikkene ere kostbare, den som skal bruge dem, bør miste saa faa af dem som muligt. Jeg skal vistnok til min Virksomheds sidste Moment gjøre Alt, hvad jeg formaaer; men dette er jo erkjendt for utilstrækkeligt.

Til Kongen.

(Uden Datum. „Blev ikke indgivet eller rettere paa Opfordring holdt tilbage“.)

Da jeg, for at tilfredsstille Øieblikkets uafviselige Trang, fulgte mine Venner ind i Ministeriet og modtog Deres Majestæts allernaadigste Kald til at blive Krigsminister, skete det under den Forudsætning, at en kraftig Afbenyttelse af de Hjælpemidler, som et tro og opoffrende Folk tilbød, vilde være tilstrækkelig til at hævde Deres Majestæts gode og med sjelden Maadehold krævede Ret, ved nemlig at beseire og dæmpe det Oprør, som et fanatisk Partie havde bragt til Udbrud i Holsten og det sydlige Slesvig og søgte ved Vaabenmagt at udbrede over hele Slesvig. Jeg indtraadte i Ministeriet med den moralske Forpligtelse at sikre Slesvig for Danmark ved at udfri det fra de oprørske Slesvigholstenenes Herredømme. Da det nu viste sig, at Tydskland, og i Spidsen for dette Preussen, tog den Beslutning med Vaabenmagt at understøtte Oprøret og ved sine anerkjendende Erklæringer at lovliggjøre dets Formaal, Slesvigs Indlemelse i det tydske Forbund, saa forblev jeg dog i Ministeriet og vedblev at følge den betraadte Vei, at fortsætte Krigen, skjønt jeg ikke turde love for dens gunstige Udfald, eller rettere forudsaae det uheldige, fordi man endnu dengang ikke kunde vide, at Danmark forgjæves skulde kalde paa Europas Magter for at hævde sin Uafhængelighed og Uantastelighed under europæisk Værgemaal, den eneste endelige Sikkerhed for en lille Stat mod et saa ubeføiet og voldsomt Overgreb. Skjønt jeg, tiltrods for alle de givne opmuntrende Forsikringer, ikke troede paa nogen afgjørende Understøttelse fra de venkabelige Magter, efter at jeg havde hørt, at disses Cabinetter ikke opfattede Sagen i sin store Simpelhed og uden andre Hensyn, støttende paa de 1815 indtraadte og fastsatte europæiske Forhold, erkjendte Eideren for Tydsklands Grændse og Slesvig for en af Tydskland

ligesaa uafhængig Del af det danske Rige som det egentlige Danmark, — skjønt jeg ikke troede paa Understøttelse, saa fandt jeg dog, at jeg skyldte mine Colleger, som nærede andre Anskuelse, ikke at holde mig til mine, ved Betragtning af Forholdene vundne Anskuelse, men burde følge Deres Majestæts Regjering i det Forsøg, som nu begyndte. Men nu forekommer det mig, at Forsøget er tilendebragt; det har viist, at de europæiske Magter ere ligegyldige ved Danmarks Skjæbne som Stat, at de kun bestræbe sig for, at dets Opløsning og Tilintetgjørelse som saadan gaaer for sig med saa lidt Ulempe som mueligt for Resten af Europa, de have hengivet os som et Offer for det nye Tydsklands Erobringssyge.

Deres Majestæt er nu stillet paa et nyt Standpunkt. De har at vælge mellem Oprettelsen og Anerkjendelsen af et med det graadige Tydskland sammenhængende Slesvigholsten i Personalforbindelse med Resten af Danmark, hvilket for mig er det samme som Danmarks Underordning under Tydsklands overmægtige Villie, — eller at fortsætte Krigen alene med Tydskland uden Haab om Bistand fra nogen europæisk Magt, hvilke jo alle, maaske Frankrig undtaget, hvis politiske Indgriben endnu er en Gaade, ved kun at udtale dem for et Forsvar af Grændsen ved Kongeaaen, have opgivet Slesvig. Men efter at dette Valg saaledes er stillet, kan jeg ikke mere tjene Deres Majestæt med Nytte i Ministerraadet. Det første Skridt, directe eller indirecte at anerkjende det ved Oprør og Vold begrundede tydske Slesvigholsten, hvor nødvendigt det end kan være blevet ved den forladte Stilling, hvori Danmark befinder sig, tør jeg, efter min politiske Stilling overfor Befolkningen, som ærlig Mand, ikke deltage i. I denne nye Forbindelse af Statsindretninger, som herved vilde fremstaae, vilde jeg dertil være en upassende Raadgiver, da jeg ikke strax kunde vende mit Sind med Venlighed og Tillid mod den nye

Tingenes Orden og ikke kunde troe paa de af det slesvigholstenske Oprør udgaacde, af Tydskland paatvungne Mænds Oprigtighed. Den anden Udvei, at fortsætte Krigen til det Yderste, indtil Statslevningens Underkastelse følger af Ydmygelse og Mathed, eller at Øerne, opgivende Fastlandet, hengive sig til den passive Beskyttelse, som Havet giver, kan jeg ikke tilraade, da en saadan Udvei kun vilde forekomme mig tilraadelig, saalænge der var Anledning til at troe, at Danmark som Stat i sin virkelige Uafhængighed endnu betragtedes som et nødvendigt Led i det europæiske Statsamfund. Uden selv at have Haab om eller Tro paa Muligheden af et heldigt Udfald ved en Kraftanstrængelse, hvorved hele Befolkningens Velvære var sat paa Spil, og overbeviist om, at selve Befolkningen vilde betragte en saadan Anstrængelse for uretvis, naar man forud antog den for unyttig, kun som en Æresag, — anseer jeg mig ikke skikket til at være Medlem af en Regjering, som betraadte en saadan Bane, og som jo maatte være fattet paa uden Skaansel at benytte ethvert Middel for at naae det endelige Maal: Seir eller fuldstændig Undergang. Da jeg saaledes efter modent Overlæg er kommen til den Erkjendelse, at jeg ikke længer passer til at være Deres Majestæts Raadgiver og Krigsminister, men derimod skylder i al Underdanighed at tilraade Deres Majestæt at omgive Dem med Mænd, hvilke ere bedre skikkede til at raade Deres Majestæt, naar der skal knyttes Forbindelser mellem det nye Slesvigholsten, Levningen af Danmark og det nye Tydskland, en Udvej, jeg maa ansee som uafviselig, saa ansøger jeg allerunderdanigst om, at Deres Majestæt allernaadigst vil lade mig træde ud af min Stilling som Medlem af Statsraadet og Krigsminister.

Allerunderdanigst

A. F. Tscherning.

Breve til Tscherning fra Delong, dansk Generalkonsul
i Paris.

Paris den 18 April 1848.

Min kiære gode Ven.

Det glædede mig usigelig af vore danske Aviser at erfare, at De var bleven udnævnt til Krigsminister; Deres mig velbekjendte Patriotismus og udmærkede Dygtighed i enhver Henseende giver mig det faste Haab, at skulde Vi ogsaa blive tvungne et Øjeblik at vige for de Tydskes Flertal, vil Danmark, under Deres kloge Ledning, dog slutligen faae Overmagten og Seiren i sin retfærdige Strid. — Desværre lever Vi endnu stædse her i en Revolutions Atmosphere, og en blodig Kamp imellem Republikanere og Communisterne synes mig uundgaaelig her i Paris.

Den franske provisoriske Regjerings Ensidighed, saavel som dens Haab at vinde Tydskland for Frankrig mod Rusland bringer disse Herrer, samt National, hvilket nu er Regjeringsbladet, til at være uretfærdige imod Danmark, jeg har forgieves underholdt mig meget længe med Redacturen og overbeviist disse Herrer om, at Slesvigs Befolkning for største Delen er dansk, og at ingen undtagen Adelen dersteds vil indlemmes i det tydske Forbund; min Samtale fik Avisen en otte Dages Tid til at holde inde med sine Angreb, men nu har den atter begyndt.

Jeg formoder, at Preussen spenderer mange Penge paa Aviserne; thi det er høist vanskeligt at opnaae hist og her nogle gunstige Linier indrykkede ei alene i National, hvor det er en Umulighed, men ogsaa i de andre Blade. — — — Jeg bidrager alt, hvad jeg kan, for at fremme Fædrelandets Interesser, desværre for at faae Overmagten hos Aviserne udfordres der mange Penge, og dem har jeg ikke. — — —

Paris den 25 April 1848.

(Der har været Spørgsmaal om at skaffe en fransk General til at kommandere den danske Armee.)

— — Lamoricière eller Bedeau kan jeg ikke faae, men vel en anden dygtig General-Lieutnant. De vil af Bladene have seet, at den franske provisoriske Regjering, man formoder ledet af Hævn, ei alene har sat ud af Tjenesten, en retraite, en stor Mængde civile men ogsaa mange militaire Embedsmænd; blandt General-Lieutanterne er der flere, som jeg troer ville tage imod passende Tilbud, Debar, Rapatel, d'André etc. Denne sidste er en dygtig General og kuns 58 Aar gammel. Gen. Lieut. Tugnot, min Kones Farbroder, er ogsaa bleven uden videre afsat, han er villig til at gaae til Danmark; men vi trænger ikke hjemme til en Organisator, det forstaaer De, min gode kiære Ven, Dem bedre paa end alle franske Officierer.

Saalænge jeg seer dygtige, kloge og ædelsindede Raadgivere, som De, kiære gode Ven, og Deres Colleger, omringe vor ærlige dansksindede unge Konge, opgiver jeg ikke Haabet, at Vi vil kunne faae Bugt med Oprørerne og vore Nederdrægtige tyske Naboer. —

Paris den 16 Juni 1848.

— — Af den her medfølgende Avis National vil De see, at man nu er gunstig stemt for Danmarks retfærdige Sag, den nuværende Udenrigsminister Bastide's (forhenværende Redacteur af National) og Hr. Cintrat's, Chef for Direction Politique (især denne sidstes) Sympatier har Danmark. Han var med at sende en diplomatisk Note til Frankfurt i Danmarks Faveur. Lord Palmerstons urigtige Plan, at Slesvig skulde deles, stemte imidlertid ikke med Hr. Cintrat's Anskuelser, og har faaet ham til at opsætte med at indgive den diplomatiske Note. Hr. Cintrat var alt i Udenrigsministeriet i den Tid Koss var her.

Man troer ikke, at Republiken vil bestaae, den offentlige Mening forandrer sig øjensynlig. Folk, især den lavere Klasse, kaster Øinene paa Louis Bonaparte; det er imidlertid meget tvivlsomt, om han vil komme paa Tronen, han skal intet Genie være, og Rygtet gaaer, at han er forfalden til Drik. —

Paris 7 Juli 1848.

— — Jeg fik Minister Lehmann til at gaae hen til Hr. Cintrat. Ministrene blive ikke længe paa deres Poster herstæds, men derimod Directeurerne i Ministerierne; det er disse Herrer, som lede Tingene; han saae ligeledes Bastide, men desværre ei General Cavaignac. Her i Frankrig er man nu, baade Regjerings Personerne saavel som Publicummet, meget gunstigt stemt for vor retfærdige Sag, men desværre skeer her altfor hyppige Forandringer blandt dem der lede og regjere Staten. Hvis de privat tilskrev Gnl. Cavaignac, gratulerede ham i Anledning af hans kraftige uegennyttige republikanske Fremgangsmaade og gav ham en Skildring af vor politiske Stilling, vilde det upaatvivleligen smigre ham.

De skal min ædle Ven have mange Tak, hvis De vil lade mig faae den omtalte Brochure, den skal blive oversat og uddeelt. I denne for Fædrenelandet alvorlige Tid har jeg ikke været ørkesløs. Aviserne og de indflydende Mænd herstæds har jeg efter bedste Evne bearbejdet og sat i Bevægelse, saasom Redacturen af National, Debats etc. etc. — — —

Paris den 30 Juli 1848.

Det var mig saare behageligt at høre fra Dem ved Kammerjunker Harbou. Jeg agtede at gjøre Dem en Overraskelse ved at sende Dem, om nogle faa Dage, en Oversættelse af den i Deres ærede Skrivelse af 23 Juni omtalte Piece: „Der Aufstand in den Herzogthümern Schleswig und Holstein und Preussens Verfahren gegen Dänemarck“. Det er Grev Bouillé's Søn, som er Over-

sætteren, der tilføies nogle Bemærkninger om de nyeste Begivenheder og Tydskernes uforkammede Fordringer. Jeg haaber, at Brochuren vil gjøre god Virkning, jeg agter at lade trykke 500 Ex. Hvis jeg siger Dem det nu, saa er det paa Grund af, at Kmj. Harbou har sagt mig, at man i Kjøbenhavn beskæftigede sig med at oversætte denne Piece

Journal des Debats af 28de indeholder en god Hoved-Artikel, den er skreven af Grev Bouillé, det har ikke været nogen let Sag at faae den indrykket. — — —

Harbou's Mission kan upaatvivleligen gavne vor retfærdige Sag herstæds betydelig.

Paris den 18 August 1848.

— — Jeg vil komme til at trænge ei alene til gode Elementer for og imod Retfærdigheden af vor Ret og Strid angaaende Arvefølgen, men ogsaa til Statistiske Notiser og Finantielle, jeg har lovet slige Documenter til la Revue des deux Mondes, for at opnaae, at et Manuscript, som var blevet sendt til omtalte Maanedsskrift ved en af Hertugens Omgivelse, en Franskmand, blev forkastet. Materialierne til Arbeidet haaber jeg, De vil foranstalte blive mig snarest muligt tilsendt; men at bruge Grev B.s veltalende Pen til at udvikle samme, det agter jeg ikke, jeg vil hellere spendere nogle Penge, end at han skal kunne komme frem med sine urimelige Pretensioner, som gaar ud paa, at man bør give ham Storkors af Danebrogen; hvis Sønnen faaer Ridderkorset, synes mig bør han være tilfreds og Faderen ligeledes. — — —

Paris den 27 Oktober 1848.

— — Kamj. Harbou har sendt mig Fædrenelandet af 12te, Artiklen oversættes og skal blive trykt, med det allerførste skal jeg tilskrive ham. — — —

De skulde sandelig have Tak, hvis De vilde udvirke, at Hans Majestæt giver Ridderkorset til Herr Dresprez

for hans Artikel i la Revue des deux Mondes, og til Grev Louis de Bouillé, det vilde være en høist gavnlig Opmuntring, som vilde virke fordelagtig for vor Sag. Artillerie-Officererne have anmodet mig om, at opsætte, for Øieblikket i det mindste, med at anholde om denne Naadesbevisning for dem! — — —

Paris d. 5 August 1848.

Brev fra Major Harbou, dengang Adjutant hos Krigsministeren.

Kjære Hr. Minister'

Deres Brev har jeg afleveret til General Cavaignac eller egentlig til hans Adjutant, for at han kunde have læst det ved min første Audients. Han spurgte med megen Interesse til Dem, erindrede Dem fuldkomment vel fra Morea, ihvorvel han havde været mindre intim med Dem end med Schlegel, om hvem han ligeledes erkyn-digede sig. Han erindrede ogsaa, at der havde været en tredie Officeer af Staben, men hvis Navn eller Person han ikke mere erindrede sig.

Samtalen med Cavaignac og Bastide vil De erfare af Grev Moltkes Rapport til Udenrigsministeren, saavel som af min Skrivelse til samme, han erholdt Kundskab om General Lamoricières Yttringer, hvis Fortsættelse jeg tør vente imorgen. Jeg maatte gennemgaae vort Felttogs Historie saavel med Cavaignac som med Lamoricière, og da Førstnævnte beklagede sig over kun at have Gliemanns Kaart, gav jeg ham, hvad jeg havde i saa Henseende, og for at revanchere sig forærede han mig samtlige hidtil udkomne Blade af la carte de France (en Present af gode 2000 Francs), som jeg ved min Hjemkomst stiller til Krigsministeriets Disposition, og hvorved den franske Regjering allerede iforveien har gjengjeldet den af mig i Skrivelse til Grev Knuth for sammes forskjellige Autoriteter forlangte Kaartforsendelser.

Hvad nu det herværende politiske Væsen eller rettere Uvæsen angaaer, da skal vore førstkommende Theatener*) være af rigt Udbytte; kun maa jeg allerede fortælle Dem, at De ikke kan komme i nogen Boutik, hos nogen Haandværker, hos nogen Glacier, i nogen Caffée eller Restaurant uden at høre: *mais comment voulez vous, monsieur, que ça marche avec la republique?* Folk ere kjede af den som Kat af Sennop, men vover naturligvis ikke at reclamere Monarchiet, hvis Restauration Mange dog med Begjerlighed see imøde og fortrøstningsfuldt vente inden 6 Maaneder. Februarrevolutionen tør ingenlunde ansees for noget Resultat af Folkevillien, der kun tilsigtede en sund Reform og et andet Ministerium; man maa kun beundre den Dumdristighed og forundre sig over det Held, hvormed den har escamoteret af „National“ i Forening med en Haandfuld Legitimister, *deguisè*s en *hommes de blouse*, deriblandt Mr. le Duc de Chevreuce o. Fl. Alligevel er og forbliver Cavaignac Dagens Helt, dels paa Grund af hans ubestridelige og uomtvistelige personlige Værd, dels paa Grund af hans Families republicanske Traditioner og hans egen republicanske Tænkemaade. De Lamoricière har igjen aldeles hævet sig til den samme Høide, som hans tidligere Heltefærd havde ført ham til, og hvorfra hans i de sidste fire Aar mod Marechallen førte Intriguer og mindre kraftigt førte Felttog havde ladet ham nedstige adskillige Trin. Alle erklære eenstemmig, at han i denne sidste Revolution har været admirabel.

Changarnier er allerede characteriseret i de Lamoricières Yttring: *il est indispensable à Paris*. Bedeau — dersom han nu duer (han er meget slet), saa duer han dog idetmindste i sine Bestræbelser for at gjenoprette Ordenen, den han lod falde i Februar. Han slider nu paa Resten af sin tidligere Anseelse; Republiken lader ham ikke falde, dels

*) Harbou drak The hver Aften med Tscherning i Krigsministeriet.

paa Grund af samme, dels fordi hans uforklarlige, ti Gange uforklarlige Adfærd lod en Haandfuld de factueux styrte Louis Philippe, krænke Kammerets Skranker, insultere Mme Hertuginde af Orleans samt hendes Børn og indføre en Republik, der i et Tidsrum af 6 Maaneder har undergaaet tre nye Revolutioner og ruineret idetmindste $\frac{1}{5}$ af Parises og $\frac{1}{10}$ af det øvrige Frankrigs Borgerskab samt bragt Staten til Randen af en finantsiel Afgrund, der hvert Øieblik truer med at sluge denne Republik, som mere end noget andet Gouvernement slaarer Pressen i Lænker og paalægger nye Skatter, der ligesaa lidt som de gamle vorde betalte, eller kunne betales, og som istedet derfor dog ikke har givet synderlig andet end runde Hatte og Hirschfængere til Sergeants de villes og Tilladelse til at ryge overalt i Tuillerieshaven. — — —

Og saa lev ret vel; Herren lægge fremdeles Velsignelse i Deres Bestræbelser; fremad, fremad, igjennem Mørket kommer man atter til Lyset.

Krigsministeriet d. 4 Sept. 1848.

Kjære Major Harbou.

Jeg har ikke svaret paa Deres meget venskabelige Brev fra Paris, fordi jeg ønskede at kunne sige Dem noget om vore Forholds foreløbige Afgjørelse, det være til Fred eller Krig. Det har nu, som De formodentlig veed, vendt sig til Fred, det vil sige til Vaabenstilstand Vinteren over. Det er, som De seer, en Art Tilbagevenden til gammel Skik og Brug, at gaae i Vinterkvarter og saalænge slutte Vaabenhvile. — Men Freden er der ikke, og dens Erhvervelse er ikke fri for store Vanskeligheder; thi Hver vil sin Vei med os. — England vilde gjerne see en eller anden stor Fastlandsstat udgaae af den tyske Forvirring, til en saadan trænger det for Concurrencens Skyld, og om Preussens og Østerrigs Opkomst tvivler vist England, dette Land har dertil store

indenlandske Uleiligheder at overvinde, maaske større end man fra uden bliver vaer, — Rusland ønsker ikke en tydsk Eenhedsstat, det ønsker at beholde et Tydskland i sin ældre Stykketilstand, med alle de Ulemper, som flyde af Forbindelsen mellem Stater i Forbundet og udenfor samme i Forbindelse, derfor vil det ikke alvorlig hjælpe til den nødvendige Sondring mellem Slesvig og Holsten. Sverrigs Konge er Skandinav, Faderens Aand og mange Svenske ere derimod; Frankrig, ja det vil en Klemme paa Tydskland; men om det vilde Skandinavien, kunde det vel neppe, og kun i et Skandinavien faaer Eidergrændsen sin rette Betydning. — Hvad der for Øieblikket var det ønskeligste for os var en Congres til Sagens Afgjørelse af England, Rusland, Frankrig og maaske Sverrig. — Den engelske Mægling er paa Afveie, fordi den fra det første Øieblik har troet paa, eller ladet som den troede paa Bunsens Løgne om Slesvigholsten, vi kunne ikke bortkaste Mæglingen, fordi vi ikke tør slippe Planken, vi hænge ved, kun en Congres kan hæve den og sætte noget bedre istedet. — Om Tydskland kan komme til Fornuft uden Hug er et stort Spørgsmaal. — Dog jeg spilder Papiret paa unyttig Politik istedetfor at sige Dem, at Grev Knuth nu ikke længer trænger til Dem i Paris, og at vi altsaa kunne bruge Dem hjemme. De maa vel kunne reise igjennem Tydskland uden Fare, see Frankfurth i Nærheden og gaae paa langs gjennem Hertugdømmerne, ifald De troer der at kunne faae rede paa Forholdene. Seer De Consul Delong, saa bed ham endelig paadrive Geværsendelser i dette Efteraar; thi skulle vi optræde formidable til Foraaret, maae vi have Geværer. Kan De medbringe Oplysninger om Tropic-administration etc. (Offic. Skyldbøger, helst en brugt, for at see Indtegninger, ligesaa for Soldater), saa var det godt.

Mange Tak for Brevet fra Cavaignac. — Med stor Møie holdt jeg Enighed vedlige mellem Krogh (Læssøe) og Hansen, det stod paa Brud, da jeg endelig kunde

opløse Forbindelsen. Gid vi, om Foraarscampagnen skulde begynde, havde et krigersk Overhoved, som Alle vidste at erkjende.

Men Tiden er omme.

Deres hengivne
A. F. Tscherning.

Kjøbenhavn d. 23 Octbr. 1848.

Velb.

Hr. Ritmester Hegermann-Lindenchrone, Ridder p. p.

Deres Brev af 19 har jeg modtaget og seer deraf, hvad jeg iøvrigt forud kjendte igjennem Hr. General v. Kroghs Beretninger, hvor nyttig Deres Virksomhed paa Grændsen er. Det er af yderste Vigtighed at holde Forbindelser vedlige dybt ind i det Slesvigske, mindre for den Virkning, som derved kan udøves paa Befolkningen, end for at faae at vide om der foretages krigerske Bevægelser.

Det er mig kjært, at de fornuftige Nordslesvigere begynde at begribe, at det 1,200,000 store Danmark ligeoverfor det 30,000,000 store Tydskland ikke uden fremmed Tilskyndelse og Hjelp kan gjenerobre det officielt heelt fjendtlige og fra Befolkningens Side halvt fjendtlige Slesvig. Det er mere, end mange kloge Folk herovre kunne begribe. — Det forekommer mig, at Slesvigerne burde end yderligere indsee, at de Pinsler, de nu lide, dog ere ringere og mere forbigaaende, end de vilde være, som en, ved letsindig Fremfærd, paanye indkaldt tydsk Oversvømmelse vilde medføre. Have de et virkeligt danskt Sind, da bør de vise det i Udholdenhed og Taalmodighed. Modstanden mod Krigsskatten som Form er vistnok rigtig, som Realitet, gennemført til det Yderste, tør jeg kun opmuntre dem dertil, der ville være Martyrer for Sagen; thi mig forekommer det, af alt hvad jeg seer, til høire og venstre, at den danske Regjering vanskelig vil kunne sikkre dem

mod Tvangsforholdsregler; den remonstrerer og reclaimerer, men den kommer stedse meer og meer til den Erkjendelse, at kun hvor der er Magt, er der Ret, og Magten er langt fra at være paa vor Side for Øieblikket. Det forekommer mig forresten som om Skattemodstanden, ved Siden af, at det unge Mandskab bliver hjemme og udsætter sig for Udskrivning til den modsatte Side, hellere end at stille sig ved de slesv. Batt. hos os, giver den slesvigske Patriosme et vist egennyttigt Tilsnit, hvilket end mere maa gjøre os vaersom i alle de Foretagender, som vi støtte paa denne Grundvold. — Jeg er allerede bleven en Deel mistænkelig i denne Henseende, da jeg saae dansktalende Slesvigere, hjemmehørende i den aldeles danske Deel af Slesvig, befinde sig mellem Fangerne og ikke kræve at slutte sig til deres rette Bataill., ja at lade sig udvexle til Holsteen og altsaa ganske frivillig igjen indtræde i den fjendtlige Hær. Ligeledes har det forundret mig at see Fleertallet af ungt Mandskab, som tidligere var flygtet til Jylland, igjen at vende tilbage til Hjemstavnen, saasart de troede den største Fare var ovre. Der er, synes mig, altsaa mere Ulyst til at blive Soldat end Troskab mod den rette Herre og Iver for den danske Sag, der bringer det unge nordslesvigske Mandskab til at unddrage sig Udskrivning. Der behøves ingen nye Anordning for at antage alt det nye Mandskab, som kommer fra Slesvig og Holsteen, hvad der heraf vil til Infanteriet, kan sendes til Skolen i Nyborg, til Cavalieriet til Skolen i Odense. At oprette en egen Skole nær Grændsen vilde være mindre sikkert. De, som heller, for Landsmandskabs Skyld, ville til Randers, kunne gjerne sendes did. — Hestene kan man afkjøbe dem efter Taxering til Remonte og sende med i Skolen.

Alle Beslutninger, Slesvigerne tage og sende ind til den danske Regjering, kunne være nyttige nok, dog kun som Bilag til Klager; thi til selv at redressere noget,

dertil savnes Myndighed og Magt, Kongen er desværre reduceret til at være Bønskriver i sit eget Land, det egentlige eller de egentlige Klagesteder ere Regjeringen i Holsteen og Rigsforstanderen i Frankfurth; et Par hæderlige Bønder klagende hos ham, helst om de knap kunde gjøre sig forstaaelige paa Tydsk, men dog forstaae nok, for at ingen Folk kunne narre dem, vilde gjøre en god Virkning, helst om de frembar mange Sognepetitioner, hvoriblandt nogle fra de sydlige danske Sogne. Sogneudviklingen og Sognemodstanden er vigtig, i den maae man finde sig selv i Slesvig. Den vigtigste Sag for Sognene for Øieblikket, fra Danskhedens Standpunct, er at tiltrodse sig Valgret af Præst og Skolelærer. Kan de faae denne Ret, saa have de vundet et stort Skridt, for det kan de gjerne betale Krigsskatten; thi med det have de Midlet ihænde til at modstaae Strømmen fra Kiel. Kunde man faae nogle anseete Bøndersønner til Sorø og senere til at blive Theologer i Kjøbenhavn, saa vilde dette være en vigtig Bevæggrund til at forfølge Præstvalgsretten. — Jeg har nu givet Dem de Antydninger, jeg kan, jeg troede, alt da Striden brød løs, eller rettere for Aaringer tilbage, at det rette Øieblik var spildt til at beseire den af falsk dynastisk Politik nærede slesvigholstenske Forbindelse, jeg troer neppe, at vi nu magte at tilintetgjøre den, hvad Gud og Begivenhederne kunne gjøre, veed jeg ikke; men meget skal forandre sig, førend det gunstige Øieblik kommer. Om det danske Folk vil have Fasthed og Besindighed til at bære Tidens Uret, eller om det af Nationalforfængelighed vil koge over og fremskynde sin Undergang, veed jeg ikke, det ville vi snart faae at see.

Med særdeles Høiagtelse
A. F. Tscherning.

Følgende Episode, meddeelt af General Hegermann-Lindencrone, fremsættes som betegnende for Tilstanden i Begyndelsen af Krigen 1848.

„Ved Krigens Udbrud var jeg Forstander for den paa Jægersborg etablerede Uddannelses-Skole for Livgardens til Hest og Gardehusar-Divisionens Mandskab. — Paa Grund af min Adkomst til Commando, henvendte jeg mig til daværende Capitain Anthon Tscherning, der var udnævnt til Krigsminister, bad om, at Escadronen snarest mulig maatte sættes under min Commando, og henedede Opmærksomheden paa, at det Mandskab, som var bestemt for denne Escadron, var mig nøie bekjendt, at der paa Tøihuset henstod 150 Bagladerifler og 150 Bagladepistoler, der let kunde skjæftes til Rifler, da de havde samme Caliber og tilstrækkelig Længde. Naar de nævnte Folk bleve bevæbnede med disse fortræffelige Skydevaaben, som de under min Veiledning vare indøvede med, saa indestod jeg for, at de skulde kunne maale sig med hvilket som helst Jægercompagni i Armeen, og da det kom an paa saa hurtig som muligt at skaffe flere Vaaben i Ilden, tilbød jeg mig at føre Afdelingen tilfods, indtil vi ved Leilighed kunde erhverve os Heste, maaske paa Fjendens Bekostning. Vi havde nemlig hverken Heste eller Heste-Eqvipage.

Tscherning gav mig Commandoen paa den Betingelse, at jeg stillede en midlertidig Skoleforstander, for hvem jeg kunde indestaae. Hvad Kaldelsen til Estandarten angik, yttrede Tscherning, at da Aarstiden lod det meget føleligt ramme Landmanden, naar saaledes Folkene indkaldtes efter deres Tjenstpligt, og muligen flere af de aldeles udtjente vilde melde sig paa Opfordring, naar denne udgik fra en Officeer, de kjendte saa godt, som Tilfældet var med mig, og Valgmassen saaledes blev større, saa foreslog han mig at forsøge at danne Escadronen af udtjente eller hjempermitterede Husarer, der paa min Opfordring stillede sig frivilligen; 15 Livgardister, som jeg lige havde uddannet, men som Garden ingen øieblikkelig Brug havde for, kunde jeg jo tage med i Escadronen. Opfordringen udgik og gjorde i kort Tid Escadronen fuldtallig, medens der ligeledes meldte sig frivillige Officerer, dels afgaaede, dels fra Holsten flygtede.

Tscherning stillede endvidere det Spørgsmaal, om jeg dog ikke foretrak strax at kunne rykke ud til Hest? Og spurgte mig, om jeg havde noget imod at henvende mig til Balthazar Christensen, da det nok var muligt, at han kunde skaffe det fornødne Antal Heste, naar jeg saa ved det, der muligvis var i Behold ved Divisionen og paa Depot, eller ved Anskaffelse fra Byens Sadelmagere kunde sørge for Monteringen.

Jeg var naturligvis villig til at gaae, til hvem det skulde være, for at faa Afdelingen marschfærdig. Med min Næstcomman- derende — nuværende Oberst v. Dahl, Adjut. hos Kongen — gik jeg op til Procurator B. Christensen, som jeg kjendte godt fra Fortiden, og fremførte mit Forlangende. Han beklagede, at Ud- riderne netop vare afsendte, hvilket vilde forsinke Hestenes Til- veiebringelse noget, men haabede dog næste Fredag (jeg troer det var en Mandag, vi vare hos ham) at kunne skaffe de ca. 150 Heste, som jeg ønskede. Han vilde dog lade komme nogle flere, for at vi kunde faae Udvalg.

Dette Svar forbausede mig, og jeg var ikke aldeles sikker paa at see disse Heste. Havde B. Christensen virkelig Raadighed over Sligt paa staaende Fod, da maatte hans Indflydelse paa Landet være af stor Betydning.

Fredagen kom og med den 400 Heste paa den af mig fastsatte Plads ved Husarkasernen. Jeg begyndte en Mønstring af Hestene og lod optage nøiagtigt Signalement, samt Givernes Navne notere, for at Hestene, forsaavidt de kom hjem fra Krigen, kunde leveres tilbage i rette Hænder, men Overbringerne sagde: „Det var Gave til Armeen, til Fædrelandet, de vilde slet ikke have dem igjen“; dermed bandt de Hestene i Ringe paa Staldbygningen, og hvor de kunde, og løb bort.

Jeg skrev til Artillericorpset, at jeg havde ca. 250 Heste til dets Disposition, men fik til Svar, at Corpset ogsaa ved frivillig Bidrag havde modtaget flere Heste, end det havde Brug for. — Gjennem Bladene bleve Giverne opfordrede til at afhente de over- flødige Heste; men Svaret lød: „Hestene vare offrede til Fædre- landet, og havde vi ikke Brug for Hestene, kunde vi sælge dem og anvende Beløbet til Saddeltøi o. s. v.“

Det var i høi Grad opmuntrende og rørende at see, hvorledes Alle stillede deres Eiendele, deres Pung, og hvem der var i Stand dertil, deres Personer til Fædrelandets Tjeneste, uden at fordre den ringeste Anerkjendelse deraf.

Yderne af Hestene vare af alle Slags, dels Foreninger, dels enkelte Personer; en gammel Skaffer paa Frederiksborg Stutterie, gamle Kjæderup, stillede en lille stærk Pasgjænger, det Eneste, han eiede, til Brug for Exempel for en Læge. Bønderne rundtom stillede deres bedste kraftfulde Heste, Baron Blixen 4 stærke, smukke Hingste; 2 Damer i Kjøbenhavn sendte deres Rideknægte til Husarer (to udtjente Husarer), og med dem deres egne skjønne, engelske Rideheste. — Den Aand, som den Tid vakte i Folket af alle Klasser, var saa meget værd, at man næsten maatte glæde sig over Oprøret, der fremkaldte den. Depoterne og Haandværkerne

vare ogsaa ved Haanden, og i 14 Dage bragtes en fuldt bevæbnet og bereden Escadron imod Fjenden ved lutter frivillige Bidrag af Mænd, Heste og Materiel.

Jeg havde en Prøve paa Tschernings Ordholdenhed under saa forviklede Forhold. — Da jeg en Morgen besøgte ham i Ministeriet, fandt jeg ham ved Theebordet, hvorfra han blev kaldt ind i Comptoiret, som var ved Siden af. Døren blev ikke lukket, og jeg hørte Flensborg gjentagne Gange nævne mit Navn og slutte med at sige: „Hvorledes hænger det sammen?“ Hvorpaa Tscherning svarede: „Jeg veed det ikke, men De skal strax faae det at vide.“ Tscherning kom ind til mig og sagde: Flensborg siger, at her er indsendt om Dem Skrivelser og Meddelelser fra Amter og Sogne, der støtte sig paa Skrivelser fra Dem, hvis Berettigelse han ikke kjender.

Jeg svarede, at det havde sin Rigtighed; jeg havde skrevet til flere Embedsmænd for at fremme Sagens Gang. „De paalagde mig at gjøre det paa alle Maader, jeg maatte altsaa bruge de befordrende Midler.“

„Det er rigtigt“, svarede Tscherning, „jeg erindrer godt mine Ord; vær saa god at gaae ind og siig Flensborg det, eller skriv til ham, hvad De har gjort i Sagen, saa skal der blive udfærdiget en ministeriel Ordre til Dem om at udføre alt, for en Ordens og for Deres Sikkerheds Skyld“. Hvilket da ogsaa skete.

Krigsministeriet.

Kjøbenhavn den 9 December 1848.

Hr. Obersten har jeg herved den Ære at oversende den for Dem i Anledning af Deres Fratrædelse som Krigsminister allernaadigst udfærdigede Afsked. Det er mig særdeles behageligt ved denne Leilighed at kunne udtale for Dem min Erkjendtlighed for den Maade, hvorpaa De har overleveret mig Krigsministeriet.

C. F. Hansen.

W. Christensen.

Til

Hr. Oberst von Tscherning,
Ridder af Dannebrog.

Frederik den Syvende,

af Guds Naade Konge til Danmark,
de Venders og Gothers, Hertug til
Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken,
Lauenborg og Oldenburg,

Vor Gunst! Vi give Dig hermed tilkjende, at Vi fra Dags Dato ville have Dig i Naade entlediget fra det Dig hidtil allernaadigst anbettede Embede som Krigsminister.

Dermed skeer Vor Villie.

Befalende Dig Gud!

Skrevet paa Vort Slot Frederiksborg den 15de Novbr.
1848.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

Frederik R.

E. Bardenfleth.

Til

Hr. Krigsminister, Oberst Anthon Frederik Tscherning,
Ridder af Dannebrog.

Af

Anthon Frederik Tschernings

efterladte Papirer.

Udgivet

af

hans efterlevende Familie.

Tredie Bind.

Kjøbenhavn.

P. G. Philipsens Forlag.

Trykt hos J. Jørgensen & Co

1878.

Indhold af tredje Bind.

**Uddrag af Breve, vekslede mellem Tscherning og forskjellige Personer.
1849—50.**..... Side 1.

Til Geheimstatsminister Greve af Moltke: S. 4; fra Generalconsul Delong: S. 5; fra Biskop Monrad: S. 7; til Samme: S. 9. Før Valgene til den 1ste Rigsdagssamling; fra Valgcomiteen for Holbæk Amts 2den Valgkreds: S. 18; Tschernings Svar: S. 19. Til Amtmand Pløyen: S. 22; fra Orla Lehmann: S. 24, 26, 28, 30, til Geheimeraad Scheele: S. 31; fra Generalconsul Delong: S. 32, 33; fra Balthazar Christensen: S. 34; fra Consul A. Hage: S. 36; fra General Hansen: S. 37; til Samme: S. 38.

Uddrag af Breve, vekslede mellem Tscherning og Procurator Balthazar Christensen. 1851—52...... Side 40.

Fra Tscherning, Nr. 1—14: S. 44; fra Balthazar Christensen, Nr. 1—9: S. 99.

**Uddrag af Breve, vekslede mellem Tscherning og forskjellige Personer.
1851—73.**..... Side 111.

Til Generalconsul Delong: S. 113; til Redactionen af „Der preussischen Wehr-Zeitung“: S. 116; til Vælgerne i Holbæk Amt: S. 118; til d'Hrr. Schalburg og Langberg i Nyborg: S. 120; fra Consul A. Hage: S. 123; til Biskop Monrad: S. 124; til Kammerherre Berling: S. 126; fra Consul A. Hage: S. 126; til Samme: S. 127; en Adresse til Tscherning fra forskjellige Landsogne (1853): S. 133; Tschernings Udmeldelse af Bondevenneselskabet: S. 133; Svar herpaa fra Selskabets Bestyrelse: S. 140; fra Balthazar Christensen i samme Anledning: S. 140; fra Jens Gregersen: S. 141. A. F. Tschernings Besøg paa

IV

Skodsborg hos Kongen, Søndagen den 2. Juli 1854: S. 142. Breve til Kongen: S. 152, 157, 160; til Gregersen: S. 172; fra Tschernings Vælgere i Anledning af hans Udnævnelse til kongevalgt Rigsraadsmedlem: S. 182; Svar paa en Artikel i „Holbæks Amts-Avis“: S. 186; til I. A. Hansen, Redacteur af „Morgenposten“: S. 193; til Etatsraad Suhr: S. 194; til Vælgerne i Anledning af en Opfordring til Tscherning om ikke at stille sig til Gjenvalg i Holbæk Amts 2den Valgkreds: S. 198; fra S. Høgsbro: S. 202, (Flors Proclamation til Slesvigerne 1848: S. 203); til Monrad: S. 205, 206; et Brev til Tscherning, angaaende Strandingsvæsenets Tilstand: S. 216; En Optegnelse af Tscherning om et Brev fra Blixen-Finecke til Bismarck: S. 217; fra Grevinde Danner om Frederiksborg Slots Gjenopførelse: S. 220; Tschernings Svar: S. 221; fra Professor Bock om Kong Frederik VII's Sygdom og Død: S. 224, 225; til Grevinde Danner i Anledning af Kongens Død: S. 226; fra Grevinde Danner (ved Frk. Lützen): S. 228; fra Samme: S. 229; til Oberst Harbou: S. 231; Tilsigelse til Møde hos Christian IX: S. 232; til Kongen: 233, 234; til Finantsminister Monrad: S. 235; til „Fædrelandets“ Redaction: S. 235, 238; til Conseilspræsident Monrad: S. 242; til Skolelærer Schelderup i Føllesløv: S. 243; til Gaardmand Niels Petersen, Formand for Østifternes Folkeforening: S. 244; til Kongen: S. 247; Til Formanden i Rigsraadets Landsting: S. 248; til Gaardeier Niels Petersen: S. 249, 252; til Kongen om det Farlige ved Novemberforfatningen af 1863: S. 254; Til „Morgenpostens“ Redacteur: S. 266; til Proprietair Jens Nielsen, Petershvile: S. 268; til Kongen fra Tscherning og Grundtvig: S. 271, Svar fra Cabinetssecretariatet: S. 274; til Vælgerne i Anledning af, at Tscherning opgiver sin Virksomhed som Rigsdagsmand: S. 274: to Adresser til Tscherning i denne Anledning: S. 275, 276; til Lieutenant Gjørup, Redacteur af „Enhver Sit“, om 10 Octoberforeningen: S. 277; til Etatsraad, Høiesteradsadvocat O. Müller: S. 282; fra Monrad under Opholdet paa New Zealand: S. 284; til General Harbou om Arvefølgen: S. 286; Meddelelse om Valg til Statsrevisor: S. 289; Afslag herpaa: S. 290; til Lars Bjørnbak om Valgmenighedsforslaget: S. 291; Svar fra Bjørnbak: S. 298; til Jørgen Olsen, Staurby, om Ophævelsen af Tiende: S. 299; til Skolelærer Bjørnsen i Viby, angaaende en Mindegave til Tscherning: S. 301; til Skoleforstander Th. Bjørnbak i samme Anledning: S. 302; fra L. Bjørnbak ligeledes: S. 305; fra Th. Bjørnbak ligeledes: S. 305; til Samme: S. 306; til Generalmajor Harbou:

V

S. 307; det sidste Brev fra Grevinde Dauver til Tscherning:
S. 309; til Krigsminister Thomsen: S. 310; til Geheimeconferentsraad Wegener (et Par historiske Meddelelser): S. 315.

Hvor det har været muligt, ere stedse Originalerne af Brevene fulgte; i andre Tilfælde har man maattet nøies med Tschernings Copiebog. Naar Underskriften under et Brev mangler, og ikke en særlig Oplysning siger andet, er Brevet fra Tscherning selv.

Retskrivningen i Brevene er i alt Væsentligt den, som de respective Personer have benyttet.

Uddrag af Breve,
vexlede mellem Tscherning og forskjellige Personer.
1849—1850.

Af den store Mængde Breve, som Tscherning, navnlig efter 1848, da hans Rigsdagsvirksomhed begyndte, har modtaget fra de forskjelligste Personer, fremgaaer det, at han snart har været Gjenstand for den høieste Beundring og inderligste Taknemlighed, snart for det meest forbittrede Had og den heftigste Forbandelse, hvilket sidste især forekommer i en stor Deel anonyme Skrivelser, der vare fremkaldte i Anledning af de forskjellige Sager, som kom paa Dagsordenen.

Tscherning lod sig meget lidt paavirke baade af den ene og den anden Art af disse Udtalelser. Hans forunderlig lette Sind bar ham op over alt dette, der vistnok vilde have afficeret de Fleste; jo værre der skjældtes, des hjerteligere lo han og gik uanfægtet den Vei, han ansaae for den rette. Mangfoldige Skrivelser vise ogsaa, hvormange der betragtede ham som allerøverste Instants og henvendte sig med alle mulige Slags Klager til ham, selv efterat Retten havde givet sin Kjendelse, ja sloge sig først til Ro, naar han havde erklæret dem, at der var Intet ved den Sag at gjøre. Mange, især jævne Folk, kom og søgte Raad hos ham, og det var ikke sjældent, at de da absolut vilde betale ham med klingende Mønt. Det hændtes endog et Par Gange, naar han paa det Bestemteste havde afviist al mulig Betaling, at Vedkommende da, idet de gik, søgte at faa fat paa et af Børnene og stak det en Specie i Haanden. Naar da f. Ex. Barnet i sin Overraskelse tabte Mønten paa Gulvet, eller Tscherning paa anden Maade blev opmærksom paa, hvad der var foregaaet, kunde han blive alvorlig vred og raabte: „Er De gal Mand! Har jeg ikke sagt Dem, at jeg ikke vil vide af det, gæsvindt, tag Pengene og gaae Deres Vei!“ Naar Manden saa var ude af Døren, kunde han le, saa Taarerne løb ham ned ad Kinderne.

Flere Breve forefindes, hvori forskjellige Personer byde ham 100 Rdlr. og derover, naar han vil sørge for, at Vedkommende kan blive valgt ind i Rigsdagen. Slige Tilbud viste han tilbage saa kort som muligt, kun med den Indignation, som de fortjente.

Her kan der naturligviis ikke være Tale om at gjengive hverken den ene eller den anden Slags af disse Breve, hvilke Tscherning kun har opbevaret som Curiosum, naar han til forskjellige Tider lod Ilden fortære umaadelige Bunker af Papirer, som ikke mere havde noget Værd.

Ved sin Indtrædelse som Minister maatte Tscherning selvfølgelig give Afkald paa sin forud hafte Pension; men da der ved hans Ministerafskedigelse ikke blev taget nogen Bestemmelse om Pensionsforholdene, og han saaledes stod uden nogensomhelst fast Indtægt, maatte han selv bringe Sagen paa Bane ved følgende Brev til Grev Moltke. Resultatet blev, at han pensioneredes som afskediget Oberst.

5. Januar 1849.

Geheimstatsminister Greve af Moltke!

Deres Excellence vil erindre, at jeg Dagen efter, at det var fastsat, at Ministerskiftet skulde indtræde, henedede Deres Opmærksomhed paa, at jeg ved at blive Minister havde mistet min Pension, saa at jeg ved min Udtrædelse af Ministeriet blev uden nogen Indtægt, hvilket vilde være saa meget ubilligere, som jeg, langt fra at trænge mig paa for at blive Minister, kun kom i denne Post, som jeg vel vidste var over min Stilling og Adkomst, fordi alle andre vege tilbage fra den. Jeg spurgte Deres Excellence dengang, om en særlig Ansøgning fra min Side maatte være nødvendig, eller om denne Sag kom til Afgjørelse som en simpel Følge af Forholdene.

Deres Excellence meente det Sidste, idet De tillige fremhævede, om jeg ikke kunde ønske at vedblive at arbejde i Krigsministeriet under den nye Minister eller at overtage en militair Post. Jeg erklærede, at jeg meget gjerne vilde overtage enhver Forretning, som mine Kræfter maatte ansees dygtige til; men at jeg dog i ethvert Tilfælde maatte ønske at træde tilbage i min Stilling som Pensionist, da jeg paa den ene Side ikke

ønskede at opgive min engang erhvervede Uafhængighed, paa den anden Side ikke vilde træde nogen iveien.

Da Deres Excellence spurgte mig, om min Pensionering ikke maatte hidledes fra min militaire Stilling som Oberst i Armeen, gjorde jeg Dem opmærksom paa, at jeg aldrig var udnævnt til Oberst paa nogen fuldstændig Maade, da jeg aldrig selv havde villet benytte Kongens saa gunstige Opfordring hertil, da han ved Bordet i Flensborg lod mig paasætte Oberstepauletterne, og aldrig havde bevirket nogen Udnævnelse. Det var altsaa som Minister, ikke som Oberst, at jeg havde haft Gage og skulde pensioneres. Deres Excellence bemærkede, at Characteren, Kongen havde givet, dog vel burde beholdes, hvortil jeg havde den Ære at bemærke, at jeg ikke vilde gjøre noget Skridt herimod, men gjerne see mig hædret med den, men at det vilde medføre en forværret Stilling for mig, om jeg paa Capitains Pension skulde bære Oberst-Titel, der altid medførte nogle Udgifter, og at jeg i mine smaa Kaar ikke kunde oversee dette. Nu har jeg senere faaet tilsendt en Afsked som Oberst, hvorved Titelsagen jo er afgjort, derimod har jeg Intet hørt om min Pensionering. Jeg har tøvet, indtil Kvartalet var udløbet, og jeg har kunnet gjøre dette saameget roligere, som jeg jo fortiden har Diæter som Rigsdagsmand; men da denne sidste Hjælpkilde er af en meget uvis Art, og jeg, saa længe den varer, ikke kan søge anden Beskjeftigelse og vilde komme i yderste Forlegenhed, om den pludselig ophørte, saa troer jeg at burde bringe min Pensionering i Deres Excellences gunstige Erindring og udbede mig Oplysning om, hvad jeg i saa Henseende tør vente.

Af et Brev fra Generalconsul Delong.

Paris d. 5. Marts 1849.

— — Ifølge General Hansens Anmodning har jeg sat Alting i Bevægelse for at opnaae endnu 10 Tusend

Infanterie-Geværer og nogle Cavallerie-Vaaben; denne Gang har det holdt haardt at opnaae de samme Begunstigelser som Ifjor; men omsider har det dog lykkedes mig tildeels, jeg har nemlig maattet tilstaae Vaabenfabrik-Enterprenneuren 50 Ct. mere pr. Stykke (31 Fr. 50 Ct.) og det paa Grund af de ufordelagtige pecuniaire Betingelser, som Krigsministeriet har paalagt ham; desuagtet troer jeg at have sluttet en meget fordelagtig Handel. — De er nu Privatmand, følgelig kan jeg udtale mig til Dem, uden at mit Skridt kan have Udseende af at være en Anklage. Capitain Raasløff, som nu er paa Hjemreisen, har, jeg formoder paa sin egen Haand, gjort Reisen expres til Paris for at udspørge baade de franske Artillerie-Officerer etc., samt ved andre underhaanden at faae Oplysning, om Geværerne, som jeg har hjemsendt, virkelig vare blevne leverede Hr. Manceaux af det franske Krigsministeriums Arsenaler for ved ham at blive omdannede for vor Regning, om det ikke var Vaaben fra private Fabrikker eller Udskud fra Arsenalerne, til hvad Pris de var bleven afstaaet etc. Jeg har skaffet mig de fornødne officielle Documenter, hvorved jeg i paakommende Tilfælde kan bevise, at jeg har opnaaet en meget stor Begunstigelse, og at de selv samme, ved mig skaffede Vaaben, som ere fortrinlig gode Krigsvaaben, behørigen controllerede, hvis de var bleven mig leveret omdannede til Percussions-Vaaben af Regjeringen, og jeg ikke desangaaende havde underhandlet med en af Regjeringens Vaabenfabrik-Enterpreneurer, istedetfor 29 Fr. 75 Ct. og 31 Fr. samt for de sidste 31 Fr. 50 Ct. pr. Stykket vilde have kostet 35 Fr. 45 Ct. Stykket, som er Inventarie-Prisen. Besparelsen er følgende betydelig.

10 Tusend à 29 Fr. 75 Ct.	297,000	} 922,000 Fr.
10 — à 31 — - —	310,000	
10 — à 31 — 50 —	315,000	
30 — à 35 — 45 — Inventarie-Priis.	1,063,000 —	
Besparelse . . .	141,000 Fr.	

Jeg opnaaede Geværerne, Model 1822 med Steenlaase (uomdannede), til en gammel Inventarie-Priis; dette har jeg at takke for mine intime private Forbindelser.

Jeg siger Dem alt dette for at bede Dem, hvis man, Gud veed af hvad Grund og i hvilket Øiemed, søger at skade mig, De da, ved Deres mig viste troe Venskab, godhedsfuld giver mig et Vink, for at jeg indsender Prøver for, hvad jeg har sagt og udrettet. Hvis man skulde søge at kaste Tvivl paa min Ærlighed og de indsendte Regnskabs-Documenter, da skal jeg uden Ophold indsende alt, hvad man kan ønske, og bevise, at jeg uegenlyttig, ja endogsaa med pecuniaire Opofrelser har tjent Fædrenelandet, og at jeg kun har ladet mig refundere for, hvad jeg kunde legitimere med tilfredsstillende Bilag og Kvitteringer. Brevporto og andre smaa Omkostninger har jeg selv baaren — — —*).

Af et Brev fra Biskop Monrad til Tscherning.

? Juli 1849.

— — — — Da jeg modtog Avisen med Vaabenstilstand og Fredsbasis, saa tænkte jeg: Gud veed, hvad Tscherning siger derom. Og derfor er det da nu, at jeg skriver til Dem for at faa dette Spørgsmaal besvaret.

De har nu altid været en Ven af den efter min Mening fordærvelige slesvigske Selvstændighed, og De er vel neppe kommet til den efter min Mening bedre Erkjendelse; men selv for en slesvigsk Separatist er der dog, saa forekommer det mig, noget meget truende i Forbeholdet om Bevarelsen af den materielle Forbindelse mellem Slesvig og Holsten. Jeg vilde da nu dog gjerne vide, hvorledes den hele Sag stiller sig for Dem, og om

*) Resten af Brevet indeholder en Gjendrivelse af forskjellige Anker, som i en Artikel i Kjøbenhavnsposten vare fremsatte mod hans Virksomhed som Generalconsul.

De ikke kjender noget til de sandsynlige hemmelige Betingelser. Hvorledes optager Kjøbenhavnerne Vaabenstilstanden?

Herovre er der stor Forbittrelse mod Martsministeriet, navnlig i Anledning af Valgloven. Endnu har jeg ikke truffet paa en kjoleklædt Mand, uden at han jo er misfornøiet dermed. Det Hele gjør et comisk Indtryk paa mig, det er nok saa interessant at være Gjenstand for Uvillie som for Velvillie, det er interessantere at krydse end blot at holde paa Roret. Det er ogsaa en umaadelig Fordeel at begynde en Virksomhed med en Stemning mod sig; man bliver derved istand til at lægge et langt solidere Grundlag. — Jeg kan imidlertid dog ikke andet end raade til stor Moderation ved de forestaaende Valg. Christensens, eller vel rettere „Almuevennens“, blinde Fremfusenhed og ubetingede Forkastelse af flere fremragende Personligheder har i den offentlige Mening gjort Democratiet ubodelig Skade*).

Jeg vilde ønske, at man i Stedet for Udelukkelse vilde opstille Overenskomstsprinciper. Navnlig var det af stor Vigtighed, om man kunde detaschere Kjøbstæderne fra denne alle de Privilegeredes Coalition. Der udfordres det allerstørste Maadehold i de første Aar, inden Forfatningen har slaaet Raad. Med Moderation er Sagen vundet, men dersom man vil drive den paa Spidsen, saa vil en dristig Mand, der har nogenlunde Omløb i Hovedet, med temmelig Lethed kunne

*) I et Brev til Tscherning af 13. Januar 1850 yttre Monrad blandt andet: „De veed af utallige Samtaler, at jeg misbilliger Bondevennernes Anskuelse om Landboforholdenes Ordning. — — — Bondevennerne ere af enhver kjoleklædt Mand i den Grad forhadte herovre, at en Identification med dem vilde skade min Virksomhed saavel i politisk som anden Henseende. Jeg vil gjerne være i en fœderativ Forfatning med Eder; men jeg vil ikke incorporeres. En Incorporation vilde tilintetgjøre mig uden at gavne Eder.“

indrette Sagerne saaledes, at han kaster Valgloven ved et coup de main.

Jeg befinder mig meget vel herovre, jeg seer, at jeg kan opnaae, hvad jeg vilde opnaae ved at indtræde i min nuværende Stilling, og er det mig lærerigt i en videre Kreds umiddelbart at anskue mine Specialiteter. — Læg nu Kaarden til Side, tag Pennen og skriv mig et langt Brev til.

Fra Tscherning til Biskop Monrad.

Slutn. af Juli 1849.

— — — — Jeg vender mig først til den sidste Deel af Deres Brev, om de forestaaende Valg. — At Martsministeriet er forhadet, veed ingen bedre end jeg, som lever i Hadets Middelpunct, Kjøbenhavn, og boer ved Middelpunctets Middelpunct, det latinske Laugs Laugshuus, Universitetet; desuden faaer jeg endnu af og til anonyme Skrivelser, som slutte sig til dette Had, jeg bliver truet paa Gaden, ja man kommer personlig til mig i mit Huus og gjør mig Bebreidelser af den Natur, at jeg maa erindre Vedkommende om, hvor nær der er til Trappen, og hvor redebon jeg er til at kaste uartige Folk paa Hovedet ned, saa jeg kjender det godt, men veed lige-
saagodt, at Klagen over Valglov og Constitution kun er et Paaskud, fordi man skammer sig over at klage over Værnepligtsloven; her er Skoen, der trykker, det sige slige Besøgere med stor Fripostighed. Bønderne, hedder det, vare fødte til at være Soldater, det er raae Folk, for hvem det kan være nyttigt; men vi Dannede, hedder det, vi ere fri fødte, det er krænkende, at vore Børn skulle underkastes de samme Vilkaar som hine raae Folk. Valgloven er til Hinder, fordi man ikke kan faae disse Forhold gjort om igjen, den er modbydelig, fordi den virkelig indlemmer den hele Klasse Frigivne i Samfundet og giver den lige Rettigheder med de andre Klasser. Naar De forfølger Valglovsforhandlingerne, vil De

see, at de havde tvende Hovedformaal: enten at skaffe Kjøbstadbefolkningen (den privilegerede Bef.) lige Valgret med Landbobefolkningen, og det var det kjæreste Maal, eller: at samle den fattigere Landbobefolkning i en Afdeling for sig, der blev mindre repræsenteret end Kjøbstad og den mere velhavende Landbobefolkning, for da at beholde hiin til det Brug i Staten, hvortil man hidtil havde brugt Bondefolket. Denne Hensigt har Landbobefolkningen godt fattet; i Rigsdagen have de godt seet, hvor faa af de Rigsdagsmænd, der ikke tilhøre deres Klasse, eller dog var sluttet til dem ved en fuldkommen Indrømmelse af deres Paastande og Krav, hvor faa af disse, skjøndt valgte af deres Majoritet, der stod fast ved de Opgavers Løsning, som skulde udgjøre Hjørnestenen i deres tilkommende Friheds- og Udfrielses-Bygning, for ofte kom de, Bønderne, til at kunne tælle dem til, at de kun kom til at skee deres Ret ved deres eget Sammenhold og Kraftanstrengelse. Septemberlovens Behandling har afgivet et advarende Exempel; dette i Forbindelse med Kjøbenhavnernes og de kjøbenhavnske Blades frække Klager over Bonderegimente, paa en Tid, da disse Folk med saa stort Maadehold brugte den Magt, der var dem givet, har overtydet dem om, at Modstanderne, om de kom til Magten, vilde ikke spare nogen Møie for at bringe Almuen, Bondealmuen, tilbage til den Stilling, som den er i Begreb med at arbeide sig ud af. Den siger, og vist med rette: den, som ikke tilfulde er med os, den er imod os; thi han opfatter vor Stilling falsk; han betragter os som en frigiven flotterende Befolkning, uden Fodfæste i Landet, uden Grund at staae paa, idet at ved vor Frigivelse skal den Grund, vi stode paa, være trukken bort under Fødderne paa os. Der har ingen behøvet at fortælle Bonderigsdagsmanden det, han har seet det selv, at selv de Mænd, som optraadte som Frihedens Forfægttere, daglig bearbeide hans Standsfæller for at faae dem til at svigte deres Interesser, som

de holde sig fuldt overbeviste om ere Statens og Samfundets Interesser; han har, gjennem de saaledes Bearbejdede, hørt sine helligste Rettigheder, sin Adkomst til Brugsandeel af Bondejorden, behandlet som vilde Paa-stande uden Rod i Lovgivningen. Istedetfor at give ham Sikkerhed og derved vinde hans Tillid, har man forøget hans Ængstelse for og Mistillid til de Mænd, som staae udenfor hans Klasse. Forhandlingen om den fulde Erstatning, om den Magt, man vilde tillægge Domstolene til at underkjende alle Rigsdagsbeslutninger, som ikke fremkom i grundlovsmæssig Form, har bragt Bonderigsdagsmanden til at studse, men især har Clausens og Madvigs Optræden i alle Sager, som angaae det saakaldte geistlige Gods, hvor bagved skjuler sig Universitetets Gods, ofte gjort dem ængstelige. Disse Mænd ere Ministre, deres Ord have herved dobbelt Vægt; naar Bonden seer dem arbejde saa ivrigt for at forskaffe en jorddrotlig Myndighed en forøget Uafhængighed af Statsmagten, saa seer han deri fremtræde en ny Bundsforvandt for Privilegierne, hvilke han, Bonden, hidtil altid har seet fremtræde som speculerende paa hans Møie og Sved, som ordnede for at gjøre ham til den fælles Malkeko. Clausen, med hvis Tilsidesættelse i Præstøe ikke saa Faa endda vare misfornøiede, har nu bragt det derhen, at de samme sige, det var haardt, men nødvendigt, han er jo Oldermænd i sit Laug, og Laugene ere os imod, fordi vi ere udenfor dem alle og selv uprivilerede. Netop i Rigsdagen er det gaaet op for Mange, at det latinske Laug ikke er det mindst farlige, ikke det mindst fordringsfulde, og denne Aabenbaring er ikke uden Vanskeligheder for de forestaaende Valg. Det er tilfulde indseet af alle dem, troer jeg, der give sig af med at forberede Landbovalg, at Maadehold i Opstilling af Candidater er en vigtig Sag; gjerne var man kommen overens med Mænd af parlamentarisk Dannelse om at fremme deres Valg som Landborepræsentanter, men kun

Faa ere komne Landboernes Interesser imøde, og dette er dog den første Betingelse, saameget mere som Bønderne vise stor Tilbøielighed til at vælge af deres Egne og kun tage dem ukjendte Mænd, naar disse paa det Bestemtteste slutte sig til Landboernes Fordringer, der, som De veed, gaae ud paa, engang at komme fuldelig ud af Godsforholdets nærværende Vilkaarlighed og dets Jordflade-Enebesiddelse. De kan være overbeviist om, at Førerne for Landalmuen tilfulde erkjende Vanskeligheden ved at komme paa Rigsdagen med et Fleertal, som ikke var skikket til at bestyre Forsamlingen og levere nogenlunde gode Comiteer; men Vanskeligheden vilde endnu være større, om de kom til Rigsdagen med et Fleertal uden ærlig Overbevisning, der svigtede deres Mandat. Dersom jeg har forstaaet de Herrers Mening ret, som beskjeftige sig med Bondevalgene, saa lade de saa temmelig Valgkredsen selv angive Tonen og søge kun at samle og støtte sammes Bestræbelser. Hvor der opstilles Mænd af anerkjendt parlamentarisk Dygtighed, skjøndt ikke deres Candidat, naar han kun ikke er dem absolut imod, der ville de neppe arbeide ivrigt imod, vel endogsaa formaae deres Candidater til at træde tilbage, om de kunne enes med de Paagjældende derom. Kjøbstæderne, som saadanne, vil man hverken være for eller imod, hvad Candidatpersonerne angaaer, men vil optage alle deres Fordringer, som gaae ud paa liberale Reformer, som Grundlag for hvilke man betragter en vis Finantsforholdsregel, navnlig Indførelsen af Formues- og Indtægtsskat; thi først herved faaer man Hænderne frie til at gennemføre betydelige Forandringer. Om f. Ex. De selv eller Krieger eller Mænd af Deres Art stille sig i Valgkredse, hvor Landboerne ikke have Candidater, som de ere bundne til, saa har jeg forstaaet, at man snarere understøtter end modsætter sig dem, hvad enten nu Understøttelsen ydes ligefrem eller ved blot ikke at forhindre, at Stemmerne adsplittes. Med Knuth frygter jeg,

at Sagen alt er vanskeligere, da han efter Partiets Mening flere Gange paa Rigsdagen stemte imod Martsministeriets eget Forslag. De seer, at man ikke tænker paa at stille Sagen paa Spidsen; tvertimod arbejder man paa at faae et fast, roligt, maadeholdent Fleertal i begge Rigsdagens Afdelinger. (Man vilde f. Ex. gjerne have Knuth i Landstinget; men de 40 Aar ere iveien.) Om muligt holde fast paa Ministeriet og undgaae væsentlige Forandringer heri, indtil man i Løbet af det første Folkethings Tidsmaal har fundet en fastere politisk Grundvold at staae paa, end den nuværende, og har udviklet Livsvaner, som passe til de nye Forhold, ved en saadan Fremfærd antager man, at der ikke vil blive Fare for Folkebevægelser. Vi ere i samme Tilstand som et Land, hvori en ny Gudelære indføres; ville de nye Guder kræve Enedyrkelse, saa er det galt; men taale de aldeles ikke at blive dyrkede, men kun at henstilles i Templerne for Formens Skyld, saa er det endnu værre, thi saa varer det kun kort, inden de ganske sættes tilside. Bondealmuen kan ikke opgive en Andeel i Dyrkelsen, ydet den snart og det af de større Aander, ikke i Form af Tvang eller Miskundhed, men med Erkjendelsens Inderlighed, — saa indtræder Tilliden. Der har De, hvad jeg omtrent veed om Valgbestrebelsers og Valgbetæneligheder i Bondepartiet, som jeg iøvrigt kun kjender paa anden Haand og af ydre Iagttagelse; thi selv er jeg ikke vel skikket til at deeltage deri og har derfor holdt mig udenfor. Christensens Enevirkosomhed, thi Herredom kan det ingenlunde kaldes, bør desuden ikke forstyrres af nogen Sidestørrelse, der kunde fremkalde Tvivlraadighed. Naar De siger, at De næsten er tilfreds med at finde de Kjoleklædte misfornøiede med Martsministeriet, saa kan jeg ikke sige det samme, det hverken bedrøver, tilfredsstiller eller overrasker mig, jeg vidste det forud, jeg sagde min Kone den 23. Marts, da jeg kom hjem fra Slottet, at hun maatte være fattet paa,

at dette kom, om ikke noget meget værre; thi jeg vidste saa godt, som jeg veed det nu, at det os overdragne Hverv var parret med næsten uoverstigelige Vanskeligheder, og at vi havde saamange Misbrug, saamange Fordomme at brydes med, at det kun lod sig gennemføre paa vor personlige Anskuelses Bekostning, at vore bedste Gjæringer vilde blive lønnede med Had mere end med Kjerlighed, og at først vore Efterfølgere vilde høste Æren og Nytten af vore Bestræbelser; men det glæder mig ikke at faae et nyt Beviis paa Menneskesamfundets Raahed, paa Dannelsens ringe moralske Kraft, ringe Magt til at beseire Egennytten.

De seer, at jeg ikke sparer paa Pennen, siden jeg alt tager fat paa det andet Ark, Kaarden er saa vel lagt tilside, at den ikke hindrer Pennens Brug. — Jeg har naturligvis gjentagne Gange tilbudt Krigsministeren al min Tjeneste, men ikke mindre naturligt har jeg ikke villet trænge mig paa ham. Han har i Begyndelsen vel anseet mig nyttigere i Hjemmet og vel i det Hele været noget forlegen med at ansætte mig, saa at jeg hverken stod for høit eller for lavt. Han har nok at gjøre med de Rivaliteter, som findes, han kan umulig ønske at fremkalde en ny. Der maatte jo ogsaa helst ligge en vis Tid imellem min Optræden i Overbestyrelsen og i en temmelig underordnet Post i Hæren, hvortil jo min Grad maatte føre. — Altsaa Pennen bruger jeg til at behandle det politiske Spørgsmaal, De opkaster. — Jeg synes ikke saa ilde om Vaabenstilstanden, for det første fordi det er en Vaabenstilstand, og den antager jeg nyttig for os, til Europas Forhold stille sig saaledes, at vi enten kunne finde ligesaameget Medhold som Slesvigholstenerne eller de ligesaalidt som vi, for det andet fordi den Aarstid nærmer sig med stærke Skridt, da Krigsføringen ved Blokadens nødtvungne Ophævelse bliver ganske eensidig imod os, for det tredje fordi Betingelserne i sig selv ikke ere saa ilde, selv uden Hen-

syn til de hemmelige Artikler og disse vistnok snarere ere os med end imod, thi vare de os imod, saa vare de offentlige; det egentlige Indhold er nok ikke bekjendt; rimeligvis angive de Maader, paa hvilke Vaabenstilstanden skulde kunne tilveiebringes, naar man ikke godvillig vil føie sig; men ligesaa rimeligt er det, at de mere indeholde skjønne Ord, Retfærdiggjørelse for Ministre i Tilfælde af Klagemaal end virkelig udførlige Bestemmelser. — Preussen er Preussen, en Røverstat, støttet paa en uudtømmelig Uredelighed, som nok kan forskaffe en forbigaaende Storhed og altid fører Ruin over godtroende Naboer, som vi have været i en Række af Aar og tildeels ere endnu. Fredsbasis forekommer mig den samme som den, der var paa Tapetet strax før Krigsbruddet, isaafald er det temmelig bevist, at Vaabenstandsopsigelsen var et Misgreb, thi vi havde dengang naaet en ulovlig Tilstand i Hertugdømmerne, der besværede Preussen, Rigsforstander og Rigscommissarius, og vi stode tæt foran en Tid af indre Splid i Tydskland, under hvilken Trudselen med Opsigelsen havde faaet en Betydning og Tilbøieligheden for Preussen til at fjerne en ny Forvikling havde været stor, ja vi havde maaske kunnet komme til at staae paa en for os lykkelig Maade mellem Preussen og Østerrig, istedetfor at vi nu nærmest ere overgivne til Preussen alene. Men gjort Gjerning kan ikke ændres, det kan maaske tjene til Belæring for dem, der saa rask væk skrige paa den gruelige Vaabenstilstand, ved hvis Afslutning Knuth saa væsentlig har bidraget til at uddrage Landet af sine Forviklinger. Der vil komme en Tid, da intet blot nogenlunde fornuftigt Menneske jo vil indsee, at det umuligt kan være Begivenheden ved Eckernførde eller Slaget ved Kolding, som kan have bragt gunstigere Betingelser tilveie ved Vaabenstilstanden, og Slaget ved Frederits indtraf først, efter at man var enig ved Underhandlernes Bord. Ligesom der ogsaa vil komme den Tid, der vil

erkjende, at medens Slaget ved Frederits var en stor Vaabendaad, saa var Slaget ved Flensborg langt mere afgjørende, saasom det i Virkeligheden bragte den fjendtlige Hær aldeles bort fra Skuepladsen for en Tid. Men alt dette er Bisager for Tiden, uden forsaavidt de behøves til at støtte en fornuftig Opfatning af Forholdene paa, og den er, at saasom vi, da vi fuldstændigt have bevist Regjeringsmagts Styrke til at hævde sin Ret i Hertugdømmerne, og disses afmægtige Blærerer ikke kunde finde Anerkjendelse og Medhold, men derimod finder den, efter snarere at have vist det Modsatte, thi ved Kolding stode vi ogsaa ligeoverfor Hertugdømmerne alene, saa vide vi, at vor Skjæbne afhænger langt mindre af vore egne Bestræbelser end af Tidsbegivenhederne omkring os, vi maae altsaa ikke være for store og ubøielige med Hensyn til de mellemliggende Stadier, vi betræde, men kun være ubøielige i vort Formaal, saaledes at vi stedse ere beredte paa at gribe den første gunstige Leilighed til at efterstræbe det, men ikke unyttig offere vore Kræfter i en unyttig Kamp i den ugunstige Strømning. Udgaaende fra denne Betragtning, vil De indsee, at jeg er mindre kræsen end de Fleste med Hensyn til Fredsbasis; paa en saadan kan bygges en hvilken-somhelst Fred, naar man kun ikke forhaster sig, men heller ikke gaaer til Krig. — Der haves jo dertil en dobbelt Fredsbasis, en i Gjærningen: for Delingen ved den forskjelligartede Besætning, en paa Papiret: for et selvstændigt Slesvig, med, ja sandelig ingen veed det, hvor meget eller hvor lidt Danmarkslesvig og Slesvig-holsten. — Nu spørger De mig, hvad jeg synes om alt dette. — Jeg er stedse meget for at opretholde Begrænsningerne af 1815, fordi Grundlaget har en europæisk Støtte; jeg vil nødvendig ind paa Anerkjendelsen af en sproglig Nationalitet som givende nogensomhelst Statsbegrænsnings Berettigelse, ligesaa lidt som jeg f. Ex. vilde indrømme en saadan til de religiøse Sondringer,

fordi Staten, saaledes som dette nu forstaaes, hertil netop maa henregne Grundstykke-Begrændsninger og ikke Idee-Begrændsninger; men indenfor Statsgrænsen kan jeg, som vil Friheden, ikke nægte den sproglige Nationalitet sin Ret, hvilken bestaaer deri, at Folkene i Staten kunne blive forstaaede paa Statslivets Omraade i deres virkelige eiendommelige Sprog, det, hvori Manden af sund Fornuft og almindelig Dannelse kan udtale sin Mening med Klarhed — og Bevidsthed; men dette kan ikke skee i en slesvig-dansk demokratisk Forsamling, thi i denne forstaae de heel Danske ikke Tydsk og de heel Tydske ikke Dansk; det kan skee i Slesvig, thi her skyldte de hverandre gjensidig at forstaae hverandre, og de have et Sprog, det plattyske, som de fast alle forstaae saa taaleligt; det kan ogsaa skee i en Unionsforsamling paa et høiere Stadium, thi hertil kan og bør vælges Mænd, som have de herhen hørende Egenskaber. Jeg kan derfor ikke forlade den Overbevisning, at vi maae finde os i en stor Grad af Selvstændighed, en, der ligner de schweitzerske Kantoners, gives foreløbig til Slesvig, og at man derpaa stadig arbejder paa at ordne en Forbundsdag til fælles Samraad om de Gjenstande, som kræve dette. Rigsforsamlinger som den tydske ere vanskelige, de maae forberedes, for at de ikke skulle enten bebyrde de større Statsdele eller indgyde de smaa Frygt og Mistillid; Holland og Belgien have noksom vist de tvungne Sammenstøbnings Vanskelighed. Kun den seierrig erobrede, i Aaringer tiltvungne, senere tilvante Forbindelse kan give tilfredsstillende Udbytte af slige Forholdsregler. Dersom det faldt i Danmarks Lod seierrig at erobre sin Fred i Midten af Tydskland, saa kunde Slesvig inddrages under vor nærværende Forfatning, thi saa kunde den tydske Nationalitet behandles med den tilbørlige Tilsidesættelse og enhver glædes ved, at det ikke gik værre. Om Slesvig kan kjede sig og vrøvle sig bort fra Tydskland, og om vi ved vor anden

Udviklings jevne Gang kan gjøre Udsigterne bedre og glædeligere, det er, troer jeg, et Spørgsmaal, hvis Besvarelse er afgjørende.

Før Valgene til den 1ste Rigsdagssamling.

Høivelbaarne Hr. Oberst Tscherning!

Da Valgcomiteen for 2det Valgdistrikt i Holbek Amt var samlet Søndagen den 12te d. M. hos Gaardmand og Rigsdagsmand J. Gregersen i Hundby, blev blandt Andet delibereret om, at man snarest muligt maatte udkaare sig en Mand, der havde Folkets Tillid, og som man kunde haabe vilde stille sig som Valgkandidat for dette Distrikt. Comiteens Medlemmer bleve strax enige om, at den Bedste, man i denne Henseende kunde henvende sig til, var Deres Høivelbaarhed; men før dette kunde skee, maatte man, til en yderligere Sikkerhed, høre Stemningen over hele Distriktet. Denne har man nu, saa godt som muligt, erfaret; og den er, hvad man ikke kunde betvivle, afgjort for Deres Høivelbaarhed. Distriktet vil ansee det som en Ære, dersom De vil opfylde dets Ønske at stille sig her, og i Haab om dette Ønskes Opnaaelse, tager Valgcomiteen sig den ærbødige Frihed, at opfordre Deres Høivelbaarhed til at stille sig som Valgkandidat til Folkethinget for dette Valgdistrikt.

Paa Comiteens Vegne, efter Bemydiggelse
allerærbødigst

Hansen,
Skolelærer.

Anders Nielsen,
Formand.

Hagested pr. Holbek d. 27. August 1849.

Herpaa svarede Tscherning med følgende Brev:

28. August 1849.

Valgcommiteen for 2den Valgkreds, Holbæks Amt!

Den ærede Commite har under 27de dennes bæret mig med en Opfordring til at optræde som Candidat for Valgkredsen ved de nærmest forestaaende Folkethingsvalg. Med særdeles Glæde har jeg modtaget denne Opfordring og skal vistnok, om jeg bliver valgt, bestræbe mig for at fyldestgjøre de Fordringer, som Valgkredsen med Billighed kan stille til sin Rigsdagsmand. Da jeg alt har haft Leilighed til i Gjerning og Ord offentlig at udtale de Grundsætninger, hvortil jeg som Statsborger bekjender mig, og ikke kan tvivle om, at jo Valgcommiteen har lagt Mærke hertil, saa behøver jeg ikke her paany at bringe dem paa Omtale; skulde der imidlertid være Noget, hvorom man i denne Henseende maatte være i det Uklare, da skal det være mig kjært at give enhver Oplysning herom, som jeg kan, enten skriftlig eller ved et forberedende Valgmøde.

Medens det ovenstaaende Brev er det, der afsendes som Svar paa Valgcommiteens Opfordring, findes der i Concept et andet, meget udførligere, der paa Grund af flere deri berørte Punkter af Vigtighed gjør Krav paa Opmærksomhed, hvorfor det aftrykkes her. Efter en Indledning, i alt Væsentligt som den benyttede, fortsættes, som følger:

— Idet jeg herved erklærer, at jeg med Fornøielse har modtaget denne Opfordring, beder jeg d'Hrr. paa deres Side ikke at ansee sig bundne ved Tilbuddet om at stille mig, førend de vel have overveiet efterstaaende Bemærkninger.

Det er en gammel Regel, at man for Sundhedens Skyld ikke skal spise mere, end Maven med nogenlunde Beqvemmelighed kan fordøie; den samme Regel troer jeg, man bør følge i det politiske Liv, idet man ikke bør paa engang kræve større politisk Udvikling end den, som

i forudgaaende Forhandlinger og ved moden Overveielse er bleven nogenlunde tilgjængelig for Almeenhedens Indsigt og er gaaet over i dens Bevidsthed. —

De af d'Hrr., som tidligere have staaet i politisk Forbindelse med mig, ville vide, at jeg har fulgt samme Regel bestandig, idet jeg, naar jeg har søgt at fremstille og udvikle de politiske Formaal, har raadet til kun at efterstræbe dem med Besindighed og ved Anvendelse af de lovlige Midler. Det lykkes sjældent for et Folk at gjøre Spring i sin politiske Udvikling; thi der findes et fornuftigt Sammenhæng i den hele Udviklingsrække, hvis forskellige Trin det maa gjenemgaae, og Tid hertil maa man give. Vi maae saaledes nu beskæftige os med at virkeliggjøre de Ideer, som hidtil have staaet for os som vigtige Formaal; thi kun dem fatte vi endnu tilbørlig.

Gaaer jeg nu fra disse almindelige Betragtninger til de foreliggende Forhold, da kan jeg nogenlunde sammenfatte mine Anskuelser, som følger:

Med Hensyn til Rigsforfatningen, Begrændsningen af de forskellige Statsmagter og Ordningen af deres gjensidige Virksomhed, da er Opgaven jo alt løst derhen, at Staten skal være monarkisk-constitutionel.

I Arvemonarkiet bør man ikke glemme, at Monarken er Statsmagtseenhedens Personliggjørelse; man bør derfor ikke smaalig tinge om de Indrømmelser, man gjør til dens Værdighed, medens man ved Siden heraf ei heller bør forsømme at udvikle de constitutionelle Kræfter. Det virkelige Veto er efter min Mening nødvendigt, ikke fordi jeg troer, at det i Realiteten fører til andet Resultat end det opsættende Veto, men fordi det bedre end dette betegner Begrebet af Monarkpersonen. — Man glemme ikke, hvor kort det er siden, at mange Borgere lænede sig til Kongeabsolutismen som til Almuesmandens bedste Støtte.

Det rette Ligevægtpunct i den constitutionel-monarkiske Stat bør søges i Rigsforsamlingens Betydning, men ikke i dens Absolutisme, og denne Betydning vinder derved, at Majoriteten bliver besindig, indsigtfuld og stor, saa at man fra alle Sider begriber, at Staten kun kan regjeres godt i Overeensstemmelse med den, og at Kongen i sin Higen efter at bringe sine Anskuelser i Samklang med Folkets kun kan haabe at naae dette ved at søge sine vigtigste Raadgivere i Rigsdagens Fleerhed. Om dette skal lykkes og føre til noget Godt, beroer paa, om den offentlige, den politiske Moral er stor nok; at udvikle denne maa derfor være Alles Formaal. Som væsentligt Middel hertil anseer jeg Valghandlingens Offentlighed, og for den vedbliver jeg at udtale mig. Udvidelsen af Grændsen for indskrevne Vælgere anseer jeg for mindre væsentlig; men jeg betragter eiheller Udvidelsen som særdeles farefuld.

Eenkammer- og Tokammerstriden anser jeg efterhaanden som af underordnet Vigtighed, kun at ingen Deel af Rigsdagen anordnes til særlig Beskyttelse for Stands- eller Formuesprivilegier for ikke derved at udfordre til Kamp om Standens eller Formuens Berettigelse. —

Hvad Forfatningsværket i det Hele angaaer, da mener jeg, at Grundloven bør være saa simpel og omfattende saa lidt som muligt; Lovgivningen derimod afgjøre de fleste vigtige Spørgsmaal.

Gaaer jeg nu fra Statsforholdene til Samfundsforholdene, da ere mine Anskuelser over de fleste af disse saa temmelig bekjendte (Landboforholdene, Væbningsforholdene og mange flere har jeg hyppig nok udtalt mig om). Jeg efterstræber en Udjevnelser af Klasse- og Standsadskillelserne ved gradeviis Affindelse og Overeenskomst. — Jeg anseer de nuværende Begrændsninger af Næringsforholdene som trængende til Afændring, og jeg antager, at en Frigjørelse i mange Retninger maa gaae

forud for en ny Ordning. Denne antager jeg Samfundet endnu ikke modent til at modtage, ligesom jeg eiheller endnu har seet noget modent Forslag til at ordne disse Forhold. — En voldsom Indgriben i Næringsforholdene anseer jeg hverken ønskelig eller paatrængende, hvorimod jeg betragter den eneste hidtilværende Regulator for Næringsulighed og Næringsmangel, Fattigvæsenet, som en vigtig Gjenstand for Lovgivning og den communale Virksomhed. Dets Grundregel: Ingen bør lide absolut Nød, burde om muligt modtage et væsentligt Tillæg: at Ingen uforskyldt bør savne et tarveligt Udkomme. — Opgaven er vanskelig, den kan neppe finde øieblikkelig Løsning, men bør ikke opgives.

Jeg har nu kun tilbage at udtale mig om Stridens Æble, de saakaldte Kongevalg. — Jeg har været dem imod, da Tid var, jeg finder mig nu i den gjorte Gjering og har det Haab, at man ved at bruge den første Rigsforsamling med Kraft, Besindighed og Maadehold og derved forberede, at den næste Rigsdag kommer i en rigtig Stilling, vel kunde modarbeide den skadelige Virkning af dem. Enhver Stræben efter nu at forandre det Forhold, hvori de Regjeringsvalgte engang ved Loven ere satte til Forsamlingen, anseer jeg for en Følge af en urigtig Opfattelse af Lovlighedens Betydning, en unyttig Rokken ved det Lovlige. At opstille det gjorte Misgreb i denne Retning som en uoverstigelig Skranke for Valgcandidater kan jeg ikke billige, medens man vel kan fordre Sikkerhed for Fremtiden.

Fra Tscherning til Amtmand Pløyen.

Kjøbenhavn d. 13. Decbr. 1849.

Hr. Amtmand Pløyen, Holbæk Amt!

Ifølge Deres Høivelbaarenheds Ønske skriver jeg Dem disse Linier til, efter at have talt saavel med Povelsen som med Christensen. Begge have lidt Molest i de respective Byer Kallundborg og Holbæk, den første

har undraget sig den groveste Deel af den tiltænkte Uvornhed ved at følge de Mænds Opfordring, som for at sikre ham mod personlig Overlast formaaede ham til i største Hast at forlade Byen. Den anden derimod er virkelig bleven overfalden paa sin Vogn af Personer, som klyngede sig i Vognen og søgte at bibringe ham Slag. Store Stykker Iis blev kastet paa Vognen, og Inddreiningen i Schmidts Gaard var langt fra at være en frivillig Handling af Kudsken, den fremkaldtes ved, at en Mand styrtede ud af bemeldte Gaard, greb Hestene i Tøilerne og dreiede dem saa voldsomt og pludseligt, at Ch. snarere anseer det møntet paa at vælte Vognen end at skaffe den Sikkerhed. — Iøvrigt har Hr. Ch. ikke modtaget nogen legemlig Skade, det meste er gaaet ud over hans Paraplu, hvormed han har forsvaret sig, og over Vognen, som herved er slaaet itu. Saa voldsom var imidlertid den meest Paatrængende, at han uagtet de Slag, han modtog, ikke vilde slippe, men søgte at bibringe Slag. Hr. Ch. deler ganske min Anskuelse, at han hverken vil eller bør optræde som Klager. Sagen maa være Politiet bekjendt, dets Sag bliver det at skaffe Lys deri. I en saa lille Bye som Holbæk kunne Gjerningsmændene ikke være skjulte, Han mener, at en blot nogenlunde tilstrækkelig Opmærksomhed fra Politiets Side med Lethed havde kunnet forebygge de egentlige Haandgribeligheder og sikkert hans Vogn en ustandset Udfart paa den korte Strækning, den havde at passere. Selv har han ikke villet overgive Sagen til Offentligheden, fordi han ikke vilde afskjære den Bye, hvis Af-sending til Rigsdagen han nu er, Veien til Forlig med Valgkredsens øvrige Befolkning ved selv at berette Tildragelsen som en Uvornhed, der maa afskyes af alle rettænkende Mænd, uanseet de politiske Partier. Jeg antager, at Hr. Povelsen opfatter Sagen paa samme Maade. Det var godt om denne Tildragelse kunde bringe Holbæk og Kallundborg til at begribe, at de med deres

ringe Befolkning, der knap udgjør $\frac{1}{7}$ af de tilsvarende Valgkredse, med deres ringe Industrie og deres i den Grad vegeterende Handel, at deres fleste Varer staae saameget over Priserne i Kjøbenhavn, at de næsten med Fordeel kunne hentes paa Axel til Hjemstedet, ikke bør trodse paa deres Herlighed, men slaae Haand i Haand med de Omboere, som føde og klæde dem uden dog ret at vinde den Fordeel, de derfor med Rette kunne kræve, at have en fordeelagtig Omsætningsplads i sin Nærhed. Slige Kjøbstæder ere jo dog i Virkeligheden kun forkjælede Landsbyer, indrettede for at lette Opkrævningen af de indirecte Afgifter, som ved deres Mellekomst lignes paa Landet efter hvers Forbrug og Fornødenhed. Dog efter at jeg har sagt, de ere forkjælede, behøver jeg ikke at sige mere, thi dermed følger, at de have alle forkjælede Børns Unoder og Uvornheder; der skal Tid til, førend de i det friere Verdensliv kunne faae en bedre Opdragelse.

Jeg har saaledes opfyldt mit Løfte, jeg har kun at tilføie, at fra begge de nævnte Rigsdagsmænds Side vil intet skee førend Rigsdagen, og her rimeligvis Intet, saafremt Valgstederne tage saadanne Forholdsregler, som kunne tjene til at sikre den omboende Befolkning mod den spidsborgerlige Raahed.

Breve til Tscherning fra Orla Lehmann.

Første Halvdeel af December 1849.

Nu har De da faaet Deres Villie, ækle Tyran, at jeg er banlyst fra at være med ved at sætte Forfatningen i Gang og ved Ordningen af Danmarks politiske Forhold. De har faaet Deres Villie, uagtet jeg kunde være bleven valgt i ethvert af Amtets Districter — i Veile selv, ved at lade mig stille af Stockfleth, der (hvad enten det var meent eller ei) indtil et Par Dage før Valget sagde ikke at kunne og ville, i de andre Districter,

ved at mælde mig Aftenen før Valget. De har faaet Deres Villie, uagtet dette er det samme, som at resignere enhver fremtidig, offentlig Virksomhed; thi efterat jeg ikke har været i Rigsforsamlingen og ikke paa de tre første Rigsdage — de eneste Leiligheder, hvorved der kunde være Brug for det eneste, jeg har forud for mange Andre: la grande parole, vil jeg neppe føle mig fristet til at vrøvle om Pensioner eller to Laugs Forening. Det er altsaa med klar Bevidsthed om at heri ligger en fuldstændig Abdiceren — hvis denne ikke maaskee alt var et fait accompli — at jeg har resigneret. Jeg har gjort det, fordi jeg virkelig er resigneret, hvad enten dette nu er, fordi jeg ikke hør Evner til at gennemføre den Rolle, ikke noget Valg, men Omstændighedernes Magt havde ladet mig begynde, eller fordi mine private Ulykker have knækket mig. Jeg vil naturligviis helst troe det sidste, fordi det er det mindst ydmygende, og fordi det ligesom er en Tribut til hendes*) Minde, at jeg nu kun har det ene tilbage at gjøre, at døe, selv om dette med min ubeleilige Sundhed skulde koste lang Tid og besværligt Arbeide. Men hvorfra jeg nu end har denne Resignation, er det vist, jeg har den, og at jeg uden Kamp og uden Smerte har sagt Farvel ikke blot til den Smule Ærgjerrighed, jeg kan have havt, men selv til den Illusion om Kaldelse og Ansvar, der hidtil var mit Compas i Livet. Nu maa De kun ikke troe, at disse derniers soupirs d'un condamné er Frugten af Fortvivlelsens Kraft. Resignation og Fortvivlelse have intet tilfælleds, og jeg seer mit Livs Drøm svinde hen i Glemselens Nat med samme jævne, rolige Underkastelse, hvormed jeg tager min Beet i den af Dem mig anbefalede Lomber. Det eneste, hvorom jeg har nogen Tvivl, er, om dette nye Pligt- og Virksomhedsaaag, hvormed man nu vil drive Tiden hen, til man udfries af Livet,

*) o: hans nylig afdøde Hustrus.

ikke er en ny Illusion, som ikke engang har den tidligere lokkende Farver, og om det ikke var langt sundere, istedetfor at blive „en dygtig Amtmand“, at lege med sit Barn, medens man endnu har det, læse i Dante og Byron, og forresten paa en eller anden lempelig Maade tjene sin daglige Føde. Det er nogenlunde den eneste Tvivl, jeg om mig selv har tilbage, om ikke Amtmandssliddet er for uroligt for en Sjæl, der er gaaet paa Aftægt, og for møisommeligt for den, der intet andet begjærer af Livet, end paa en skikkelig Maade at blive af med det. Derom kunde jeg nok have Lyst til at høre Deres Formening. Maaskee De, som mener mig det vel og er saa kløgtig, kunde udfinde en lille Næringsvei til mig, der var en passende Mellemtning mellem at være og ikke være. En saadan Mellemtning er

Deres
Orla Lehmann.

Veile d. 16. Dec. 1849.

Kjære Tscherning!

Det skulde virkelig gjøre mig meget ondt, om De ansaae mig for en Hykler og Phrasemager; men det maa jeg næsten troe af Deres Brev, som jeg derfor iler med at besvare. Vistnok var mit Brev en dyb Veklage — og det hører til de mange caprisiøse Ubegribeligheder ved Menneskesindet, at jeg, over hvis Læber der ellers næsten aldrig kommer nogen Klage, netop føler Drift til at rette den til den mindst sentimentale af alle mine Venner. Men det er en Veklage — ikke over det Offer, at have holdt mig tilbage, men over, at det intet Offer er mig, en Veklage over, hvad der netop derved er blevet mig ret klart, i hvilken Grad jeg er færdig. Det er aldeles vist, at jeg let kunde være bleven valgt endog uden Modcandidat, stillet af dem, der nu ere valgte, men det er ogsaa vist, at det ikke er nogen Klog-

skabens Calcule, men Hjertets og Driftens og Begeistringens Afmagt, en Forsmag paa Dødens Apathi, der har holdt, og rimeligviis fremdeles vil holde mig tilbage. Det er saa langt fra, at jeg føler min gamle Længsel efter Livets Storme — den deilige Tid, da Hjertet jubede, som en vrindskende Stridshingst, naar det klaprede i Takkel og Toug, og Bølgerne Skum sprøitede mod Nattens Stjerner, — det er saa langt fra, at det her er mig for stille og smaat, at jeg tvertimod behøver al min tilbageværende Styrke, for at bære mit Embedes bevægede Travlhed. Jeg kjender naturligviis nok til Verden og dens Gang til at vide, at der maaske nok vil komme en Tid, da jeg vil tænke og føle anderledes. Men nu er det ikke Parlamentet, men Klosteret, hvortil min Hu staaer. Mit Farvel til Rigsdagen er et Farvel til Livet, og naar jeg ved den Leilighed morede mig ved at skjænde paa Dem, saa er det, fordi selv den, der længes efter Døden, i Grunden dog nødig vil døe.

Jeg veed det nok — der er Ingen, der veed, hvad jeg har tabt. Jeg har havt megen Sorg i mit Liv, men jeg tør sige det selv, at jeg har baaret den paa en værdig Maade, uden Bitterhed og Forsagthed, med Frimodighed og Hengivenhed. Men dette Sidste er for meget, er for haardt. Her kan jeg ikke see, som hidtil, ved hvad der var mig beskikket, at det Alt er til det Gode; jeg kan ikke deri see et kjærligt Forsyns Forsorg. Derfor tykkes den hele Verden mig øde og glædeløs, derfor er Ordet Fremtid for mig et Ord uden al Betydning, og alt, hvad De siger derom, er vel meent, men sagt til døve Øren. Maaske bliver det engang anderledes. Det vil da kun bevise, hvad vi er for nogle vandede, holdningsløse Pjalte. Men nu er det sandt, at al Fremtid, selv den man kalder Eftermæle, den sidste, som Hjertet forsager, er mig et Øde uden Liv, uden Lys, uden Indhold, et farveløst, toneløst, tomt Intet. Nu er det sandt, naar De kun vil tage det symbolsk, at min

eneste Ærgjerrighed er at blive Graver paa Østerbro. Saaledes tænker og føler den, der engang var

Orla Lehmann.

Hils Deres Kone og tak hende. Glæd Dem ved hinanden, medens De kan.

Veile d. 17. April 1850.

— Hvis Sagen ikke var præjudiceret ved min for et Par Maaneder siden afgivne offentlige Erklæring, vilde Betænelighederne fra Amtmandskabet maaske være af ringere Vægt; thi jeg har siden den Tid ved flere Leiligheder, navnlig gennem Amtscommiteen, haft god Anledning til at blive bekjendt med og for mit District, og er der end dem, som maaskee ere gale nok paa mig, troer jeg, at Respecen er temmelig almindelig. Men foruden at det nu vilde være Vankelmodighed, at sige Ja, vare der ogsaa andre Betæneligheder, som bestaae usvækkede, i mine ydre Forhold, som i min Sindsforfatning. Hertil kommer, at hvis jeg nogensinde vender tilbage til det politiske Liv, vil jeg vælges her i Amtet, presset fra alle Sider og eenstemmigen. Maaske skeer det aldrig, men ialtfald kun paa dette Vilkaar. Og skjøndt jeg er saa ivrig Bondeven og Democrat, som nogensinde, vil jeg dog kun skyldes mig selv mit Valg, og ikke nogen Protection, mod hvilken jeg vel vilde vide at hævde min personlige Selvstændighed, men ikke uden Kamp med og Misnøie for den Indflydelse, der havde eller troede at have taget mig under sine Vinger.

I Hast

Orla Lehmann.

Uden Dato og Aarstal, men fra samme Periode.

Hvor glad jeg end bliver, hvergang jeg seer noget fra Deres Haand, maa jeg dog sige Dem, De gjør mig

Uret, naar De troer mig enten aandigen eller legemligen knækket. De har seet mig, medens de friske Saar blødte, og kan bedømme, om jeg savnede den Resignation, der bøier sig under, den Stolthed, der uden Klage bærer, hvad der tilskikkes. Vistnok er det haardt, at være skilt fra Alle, jeg bryder mig om, og navnlig fra min søde Unge, til hvilken alle mine Minder, alle mine Forhaabninger knytte sig, og vistnok var det kjedeligt, at ligge i den sletteste Gjestgivergaard, jeg kjender, fordi det, der skulde være mit Hjem, er en trist Combination af en Røverborg og et Posthuus. — Fra de første Dage begyndte jeg at tumle med Malere og Vadskerkoner (fortæl Deres Kone, at mit Kontor ikke havde været skuret i — 23 Aar, saa vi med en Jernspade maatte skrælle Snavset af) o. s. v. saa at det nu er alt som nyt, og jeg har indrettet mig to Huller til min Person, saa net, at Alle, som komme her, svimle ved at gjensee den gamle Rede. De seer saaledes, at der i alt, hvad Menneskene faae at see til mig, ikke er Spor af Sygelighed, ikke engang Sentimentalitet. — Naar har De seet mig saa lille, at De noget Øieblik kunde troe, jeg følte mig trykket af en Soldaterseng eller Jernstænger eller en Skildvagt, selv medens jeg sad der*), endsige at jeg skulde tænke paa de Lapperier, en Time efter jeg var derfra. Nei skulde jeg sammenligne min eensomme Gang med noget, da blev det med dengang, da jeg selvanden gik i Ordrups Krat eller under Frascatis Pinier, skulde jeg, træt af at revidere Skifteregnskaber, mindes andre Tider, da var det dem, da jeg sad og læste Dante for hende. — —

*) Den 23de April 1849 var Lehmann ved Koldings Indtagelse bleven taget til Fange af Slesvigholstenerne og af dem ført til Gottorp, senere til Rendsborg; medens han sad der, blev hans Kone dødssyg, og Tscherning tilbød da at gaae i Fangenskab for ham, for at han kunde komme hjem og see sin Hustru inden hendes Død (see Orla Lehmanns efterladte Skrifter, 2 Deel, pag. 414).

Hovedsagen er, at jeg ingen Trøst behøver. Jeg er frimodig for Gud og Mennesker, thi jeg har været lykkelig som faa, og min Regning er gjort.

Men lærer Deres Brev mig, hvad jeg vidste, at den, der trænger til Trøst, ikke kan finde den hos Andre, saa lærer det mig ogsaa, hvad jeg ogsaa vidste, at hvem der trænger til ærligt og trofast Venskab, kan finde det hos Dem. Jeg takker baade Dem og Deres Kone. De Dage høre til de gode, hvori jeg seer Dem eller hører fra Dem. — — Jeg taler kun lidt og langsomt og har i al den Tid, jeg har været her, ikke gjort en aandrig Bemærkning, saa de vist maa finde mig forstandig og solid. Men, hvad De maaske neppe vil troe, er, at jeg synes godt om dem allesammen, — ikke af Theori, men practisk, oprigtigt. — — Og det Held, der har kronet mine Bestræbelser for at lave en Mødding til næste Aars Rug, fylder mig med usigelig Stolthed. — Er det ikke saaledes, De vil have Deres hengivne

Orla Lehmann.

I et andet Brev uden Dato og Aarstal skriver Lehmann:

— — — — Naar jeg undtager det lille Afskedssuk — le dernier soupir d'un condamné — hvormed jeg besværede Dem, har jeg aldrig tænkt paa Rigsdagen som paa noget, der kom mig mere ved, end enhver anden Skatteyder. — Det gjør mig ondt, naar jeg betænker, at det fremfor noget Menneske — ogsaa fremfor Dem — er Monrad, hvem den ægte demokratiske Suurdeig i vor Forfatning skyldes — jeg nægter ikke, at det mere vilde stemme med min Smag, naar Tyngdepunctet i Forsamlingen rykkede lidt mere til Centrum, — Gud skal vide, I ere moderate nok, og ingen længes vist mere, end Monrad og Krieger, efter den Tid, da Rigsdagen kan gaae ganske anderledes radicalt det hele gamle Væsen tillivs. — Forresten er den egentlige Hensigt med dette, som med alle mine Breve, kun den, at tvinge Dem til

at skrive til mig, fordi De er en af de faa Erindringer fra lykkeligere Tider, jeg nødig vilde have skulde blegne — men det gjør Alt, naar det ikke pleies. Hils Deres Kone og siig hende, at naar Foraaret og Margrethe (Datteren) kommer, saa faaer jeg det nok godt. Sommetider vil jeg gjerne have det lidt godt; til andre Tider støder jeg med Afsky den Tanke fra mig, fordi den tykkes mig Feighed og Troløshed. — —

Fra Tscherning til Geheimeraad Scheele.

8. Januar 1850.

Geheimeraad Scheele!

Idet jeg med taknemmelig Anerkjendelse af den interessante Meddelelse tilbagesender Vedlagte, tillader jeg mig at tilføie følgende Bemærkninger:

At jeg stedse vedbliver at betragte enhver Forbindelse med Holsten, der tilveiebringes ved Anerkjendelsen af en nærmere Forbindelse mellem Slesvig og Holsten end mellem Slesvig og Danmark, som faretruende for den danske Stat, hvilken herved inddrages i den tyske Stats Virkningskøbe; men at jeg indrømmer, at man ved tidligere Misgreb, senere Begivenheder og mægtige Indflydelser vel maa indrømme, at en Udvei af denne Art kan vorde paatvungen.

Dersom en saadan tvingende Nødvendighed er indtraadt, da er den forestaaende Ordning af Forholdene, hvorved det danske Monarki udfries af enhver constitutiv Forbindelse med det tyske Forbund (eventuel Eenhedsstat), vel den gunstigste, der kan naaes; men Veien, hvorpaa den efterstræbes, forekommer mig farlig, idet man saa let kan komme til at lægge for ringe Vægt paa den fuldstændige Sondring og derimod holde fast paa den slesvigholstenske Forbindelse, som den indrømmer. Det havde derfor forekommet mig mindre farligt at have betænkt den hele Organisme som sammensat af Danmark, Island, Slesvig, Holsten og Lauenborg og

først indrømmet disses nærmere Forbindelse, naar i Tidernes Løb en Sondring fra Tydskland var indtraadt.

Alt for nogle Aar tilbage har jeg henpeget paa en Forfatning, hvorved Monarkiet kom til at bestaae af følgende Cantoner, forenede til en Foederalstat: Sjælland Laaland Falster, Bornholm Fyen, Jylland, Island, Slesvig, Als som Hovedstadscanton, Holsten Lauenborg; det har forekommet mig, som en saadan Organisation efter de naturlige Inddelinger maatte fortjene Fortrinet for Dualitetsystemet. Man kunde ogsaa gjøre Inddelingen saaledes: Sjælland med Laaland Falster, Bornholm, Fyen Hovedstadscanton, Jylland, Island, Slesvig, Holsten Lauenborg. — Ved en saadan S sammensætning blev Holstens og Lauenborgs dobbelte Stilling ikke nogen væsentlig Hindring, og Foederativforfatningen kunde lettere give en større Udvikling, idet der vexlende kunde danne sig Tilmærkelser mellem de forskjellige Cantoner.

Da vi nu engang vare komne paa dette Capitel, vilde jeg ikke undlade at meddele disse løse Ideer. —

— —

Fra Generalconsul Delong.

Paris d. 6. Februar 1850.

— Efter min Tilbagekomst til Paris har jeg talt med flere af de meest indflydelsesrige Statsmænd hersteds og søgt at bevise dem, at, hvis man ikke her tager den Beslutning at ansee Danmarks Selvstændighed ligesaa vigtig for Frankrig som Tyrkiets, ville Stormagterne ufeilbarligen lade Preussen fri Raadighed til at udøve sin skjændige Politik imod os, og det for at faae denne Magt til at holde Frankrig i Schak, medens de, Stormagterne, dele Orienten imellem sig — at den eneste Maade at hindre dette, vilde være at betragte Kjøbenhavn for ligesaa vigtigt et Punct som Constantinopel, og at den tidligere givne Garantie tilbyder den franske Regjering et gyldigt Paaskud til at træde op med Kraft og Energie

i vor retfærdige Sag. I denne Anledning har jeg benyttet noget, som har staaet i „Nord og Syd“ d. 26. Oct. pag. 233, og faaet en Artikel skreven, som Journal des Débats har indrykket d. 29. Januar.

Den franske Regjering sender uaffladelig kraftige Noter til Berlin; men det er desværre alt, hvad vi for Tiden kunne vente. Man siger mig bestandigt, at jeg har Ret, men at Frankrigs indre Tilstand ikke tillader at gjøre mere.

Desværre har jeg kun lidet Haab om, at min Plan, at sende en dygtig fransk General som Minister til Kjøbenhavn og sætte en Flotille af nogle franske Krigsdampskibe til hans Disposition, bliver udført.

Flere meget gode Artikler, som have staaet i Morning chronicle, har jeg ladet oversætte og redigere med Omhu for min private Regning og faaet dem indrykkede i Journal des Débats. Constitutionel og la Patrie have ligeledes optaget dem, og la Revue des deux mondes af 1. Febr. i Croniquen taler ogsaa i vor Faveur; nok sagt, jeg har ikke siddet med Hænderne i Skjødet siden min Ankomst hertil.

Fra Samme.

Paris d. 12. October 1850.

— — — — Vor tapre Armee har da, Gud være lovet, vundet den ene Seier efter den anden. De tyske Røveres Chefer have maaske drømt, at Wallenstein og hans Generaler ved dem atter skulde leve op. Heltemod og Udholdenhed i en retfærdig Sag finder Beundrere og Hjælp; denne troer jeg, Stormagterne vil nu i Fællesskab yde os, ved at tage sig alvorlig af vor Sag. Smigre os med, som man hjemme har gjort, at Frankrig skulde handle alene og sende Tropper, det kan vi ikke vente; sender man herfra nogle faa Tusind til Hertugdømmerne, saa maa man her tillige sende 100 Tusind paa Rhingrænsen og forberede sig paa Krig med hele Tydskland.

For at opnaae slig en Assistance maatte man kunne bevise Franskændene, at deres Interesser og materielle Fordeel var med i Spillet. Hverken Louis Bonaparte eller Republikanerne indlade sig paa en europæisk Krig, hvorved de udsættes for, at hvis de ligge under, de andre Stormagter paatvinge Frankrig Henrik d. 5te som Enevolds-Regent. — Det er næsten ikke mere tvivlsomt, at Louis Napoleon Bonaparte bliver gjenvalgt til Præsident; han vinder daglig Terrain paa Landet og blandt Borgerklasserne.

Fra Procurator Balthazar Christensen.

Kjøbenhavn d. 9. August 1850.

Kjæreste Hr. Oberst!

Da jeg hidtil ikke tør være borte herfra, maa jeg ved et Par Ord melde Dem, at Fru Danner i Onsdags er viet til Hans Majestæt af Biskop Mynster.

De „bedste Borgere“ instigueres til at finde dette meget forargeligt. Man skulde troe, at vore Aristocrater og Reactionsmænd lægge an paa at depopularisere hans Majestæt i et specifikt Øiemed. Det synes at lykkes; men jeg troer dog, det mere er Skin, end Virkelighed. Skulde man ville forcere Tilblivelsen af en Adoption og et Medregentskab, som en Indledning til en Abdication? Vist er det, at man er i mangfoldig Virksomhed. Kammerherre B. har i denne Uge tvende Gange overrasket mig med sit Besøg her paa Comptoiret, aabenbart angst over Stemningen. Første Gang før Formælingen, under Foregivende af at ville meddele mig denne, sagde han mig, at Fru D. væsentlig havde bestemt sig til at samtykke dette Skridt, efterat hun af ham havde hørt, at jeg saa uforbeholdent havde yttret, at Menigmandspartiet upaatvivlelig vilde hylde den Anskuelse, De i vor Midte ved given Leilighed havde forfægtet, at Fru D.s Forhold til hans Majestæt var et fortjenstligt, fordi hun umiskjendeligt aldrig havde draget ham nedad,

men vel opad i sin Væren, og fordi hun umiskjendeligt hidtil havde bidraget til at fastholde Hans Majestæt i folkelig Retning, og at Menigmandspartiet derfor ikke i mindste Maade kunde ville finde noget Anstødeligt eller Forargeligt i, at et formeligt Ægteskab fandt Sted. B. bad mig, at gjøre Mit til, at dette Skridt, „som han forøvrigt hverken havde ønsket eller tilraadet“, men som Kongen, „der villig vilde ofre for Folket, hvad Folkets Bedste og Frihed tilsagde, men syntes, at dette ikke burde fornægte hans Ret til i sit Familieliv at søge den Lykke, enhver Privatmand fordrede Ret til selv at kaare for sig“, med stor Bestemthed havde villet, modtoges med saa lidt Anstød, som muligt. Dette lovede jeg naturligvis, idet jeg vidtløftig refererede ham al den Skandale, man fra Fru M's og fleres Cliquer, paa Børsen og hos mange af Storebedsmændene slyngede ud mod denne Fru D's Ophøielse. Jeg tilføiede, at dette i og for sig imidlertid ikke havde saa stort paa sig, naar man blot ikke fik Menigmand draget bort fra Hans Majestæt. Herved kunde vi jo nok gjøre Noget, da vi i al Fald havde det største og stærkeste Parti heri Landet, men han vidste, hvormeget man ad alle Veie ogsaa havde søgt at undergrave os personlig, og dertil havde det maaske ogsaa været benyttet, at man saa formløst opløste Rigsdagen, hvor vi dominerede, men et Par Dage efter lod Kongen i egen Person proclamere paa Skydebanen, Freden for „de bedste Borgere,“ at man netop paa samme Tid og af Hans Majestæts egen Mund hørte det ved Hoffet gjort gjældende, at ene M. Drewsen havde arbejdet for de 200,000 Rd. af Venskab og Hengivenhed, men De og vi Andre kun af — Republikanerpolitik o. s. v. Jeg raadede ham imidlertid til at være kjæk og bryde sig om Intet med Hensyn til „disse bedste Borgeres“ Næserynkninger og Skandaliseringer: det gjaldt blot om, at Kongen bevarede sin Popularitet ved urokkelig Trofasthed til den nye Forfatning og paa

Fru D. vilde Øinene derved for en stor Deel være rettet hovedsagelig. For hendes personlige Vedkommende vilde derfor Alt snart jevnes, især „naar hun Dagen efter Vielsen kunde være simplere, fordringsløser og folkevenligere, end Dagen før.“

Idag kommer nu Kmhr. B. og bringer mig efter Ordre fra Fru D. den udtrykkelige Hilsen, at jeg kunde være vel forvisset om, at hun „Dagen efter“ vel skulde vogte sig for at være anderledes end „Dagen før“, at hun med Liv og Sjæl hang ved det Folk, af hvis Midte hun var udrunden, at hun, komme hvad der vilde, vilde gjøre sit for at fastholde det Frihedsværk, hun haabede engang skulde hædre Kongen i Historien, og at hendes nu saameget engere Forhold til H. Majestæt ikke skulde svække, men styrke netop i denne Retning o. s. v. Noget om „personligt Bekjendtskab“ lod jeg passere, som ikke forstaaet. At H. Majestæt vil til Slesvig, antager jeg for givet.

Fra Consul A. Hage.

Kjøbenhavn d. 7. August 1850.

— — Efter alle Julemærker at dømme er der ret god Stemning for en Helstat, og kommer den istand, saa vil jeg bitterlig angre ikke at have fulgt Deres Raad, at drage af Landet tidligere, saa havde jeg dog sparet 3 Aars Krigsskat. Det synes, som om man paa høiere Steder ikke har noget mod Fortydskning, og paa lavere er det ligegyldigt, hvad man synes, for Alting kan gjøres upaataalt nuomstunder. Skulle vi nu blive tyske efter den store Aareladning baade paa Pung og paa Krop?

— — —

Fra Samme.

D. 16. August 1850.

— — At overhovedet de nuværende Styrere have regjeret siden November 1848, maa vel være et Bevis paa, at vi skulle gaae, som man siger, i Hundene.

Hvad De skriver, er rigtigt, endog det meste af Deres Udtryk om „Fædrelandet“, som jeg ikke holder paa for dets politiske Dygtighed, men fordi det er bedre end andre Blade, og fordi Udgiverne ere redelige Mænd; men dets Parti vil jeg tage, naar De er vred, fordi Zahrtmann er angrebet, og det kan jeg saameget lettere, naar jeg indrømmer, at vi hverken tillands eller tilvands kunne gennemføre nogen Krig; men naar Søkrig skulde bruges, var det Z's Pligt at gjøre det tilgavns, og var det skeet, kunde en heel Forholdsregel mulig virket mere end en halv. — Om Morsomheder ved „Formælingen“ vil jeg ikke underholde Dem. Borgerskabet er lige saa bistert mod Kongen nu som mod Dem i Slutg. af 48. — Saa vidt jeg forstaaer adskillige Folk, er nu Martsministeriets største Synd, at det gik af — for hvor ligegyldige og kortsynede man end er, føles og sees dog, at vi ere paa gale Veie og med gale Kudske. — —

Det blev jævnlig sagt, at Tscherning efter sin Udtrædelse af Ministeriet holdt sig fuldstændig tilbage fra alle Forretninger i militære Sager. Dette er imidlertid usandt. Gjentagne Gange tilbød han sin Tjeneste (se saaledes Brevet til Monrad, foran pag. 14), snart ved de ministerielle Forretninger, snart som activ Officer (f. Ex. efter Istedslaget); men paa sine Tilbud modtog han kun høflige Afslag. Nedenstaaende Brev viser General Hansens Svar i en saadan Anledning.

Fra General og Krigsminister Hansen.

Slesvig d. 8. August 1850.

Ret meget beklager jeg, at jeg ikke modtog Hr. Oberstens meget ærede Skrivelse af 30te Juli een Dag tidligere; jeg havde nemlig netop Dagen iforveien anmodet Hr. General v. Schöller om at ville, under min Fraværelse, overtage de af mine Forretninger, som rettest besørges fra Kjøbenhavn. Dersom jeg ikke allerede havde truffet denne Aftale, skulde jeg med Glæde og Paaskjønnelse have antaget Hr. Oberstens gode Tilbud og bedet Dem, at overtage mine Forretninger under min

Fraværelse. Det var ligeledes forinden jeg modtog Deres ærede Brev, at jeg tilbød Hr. Commandeur Paludan en temporair Gouvernementspost paa Femern, og maa jeg dog herved bemærke, at denne Post vel neppe er af den Betydning, at jeg turde tilbyde Hr. Obersten den. Commandantposterne i Slesvig, Eckernförde og Frederiksstad ere blevne besatte directe af Armeens Overcommando, og de med disse Poster forbundne Forretninger ere tildeels af en saa odieus Beskaffenhed, at Hr. Obersten, med Hensyn til Deres politiske Stilling, maaske ikke ønskede at overtage dem.

Sluttelig maa jeg bede Hr. Obersten ret meget at ville undskylde, at jeg har tøvet at besvare Deres ærede Skrivelse. Een af Grundene til Forsinkelsen er den Forstemning, som jeg ikke kan frigjøre mig for ved at overveie vor bestandig precaire politiske og militaire Stilling.

Jeg forbliver med Høiagtelse
Hr. Oberstens
ærbødigst hengivne og forbundne
Hansen.

Fra Tscherning til Krigsminister Hansen.

27. October 1850.

General Hansen!

Med stor Tilfredsstillelse har jeg læst Deres Excellences ærede Skrivelse af Gaars Dato, ikke fordi jeg behøvede den heri indeholdte Forsikring for at overtydes om, at Deres Excellence var aldeles fremmed for de ugunstige Udtalelser om min Embedsførelse som Krigsminister, der deels paa Prænt, deels mundtlig af og til dukke op; men det er mig kjært at have faaet Anledning til directe at erklære Deres Excellence, hvad jeg saa ofte i Samtale har udtalt for andre, og allerede havde udtalt til dem, der først viste mig den omhandlede Artikkel i „Fædrelandet“, at jeg betragter den hele Opfatning af

Forhold og Personer som falsk, der mener, at slige Udtalelser om mig hidrørte fra Dem directe eller indirecte. Det er mig i det Hele imod at troe paa Handlinger af denne Art, og i dette Tilfælde har jeg ikke næret ringeste Tvivl. Jeg tør ogsaa antage, at Deres Excellence er forvisset om, at Udtryk som de „ikke forsmaa — — — som Skjold paa Rigsdagen“ ere fremmede for mig, der jo maatte have ringe Tanker om min egen Færd paa Rigsdagen, ifald jeg betragtede mig som personlig Advocat for Nogensomhelst, istedetfor at stræbe efter at fremkalde Lys i de Sager, jeg troede at have Indsigt nok i til at kunne belyse og, uanseet Personerne, at bekjæmpe Angreb, som jeg troede mere angik Sagen end Personen, eller som efter min Overtydning bragte Usikkerhed tilveie i Forholdene der, hvor jeg troede denne var skadelig. Jeg kan endnu tilføie, at den L—ske Sag har berørt mig saa lidt, at jeg endog efter at have læst Artiklen i „Fædrelandet“ endnu ikke har søgt „Berlingske Tidende“ op, der har fremkaldt den. — Jeg har naturligviis ladet Sturzenbeckers Brev blive i Krigsministeriet som oplysende Bilag om en fremmed Officeer, der var kommet herover uden at medbringe den svenske Regjerings Anbefaling, men kun medbragte Beviisligheder om sin Stilling som svensk Officeer; jeg vidste godt, at der mellem de Officerer, der dengang bleve ansatte, saavel udenlandske som indenlandske, fandtes Lykkeriddere, og jeg beholdt derfor enhver oplysende Meddelelse, jeg havde faaet om dem, ikke som en Borgen, men som et Middel til i paakommende Tilfælde at søge Oplysning. — — —

Uddrag af Breve,

vexlede mellem Tscherning og Procurator Balthazar
Christensen.

1851—1852.

Af alle de Personer, med hvem Tscherning kom i nærmere Berøring under hele vor politiske Udviklingsperiode, var der maaskee Ingen, til hvem han en Tid lang var fastere knyttet, end til Procurator Balthazar Christensen. Fra Aaret 1846, da Bondevenneselskabet var stiftet og Tscherning valgt til Selskabets Formand, havde disse to Mænds Bestræbelser bestandig dreiet sig om at ordne og forbedre Bondealmuens Vilkaar, der hidtil havde været meget trykkede, ligesom denne Stand i det Hele taget havde været stærkt tilsidesat. Da Tscherning i Aaret 1848 blev Krigsminister, opgav han vel Stillingen som Bondevenneselskabets Formand (see første Deel, Side 36), men da han efter sin Ministervirksomhed igjen var vendt tilbage til Privatlivet, knyttedes der lidt efter lidt et virkelig politisk Venskab mellem ham og Balthazar Christensen. Med den utrættelige Iver og Energi, hvoraf Christensen var i Besiddelse, arbejdede han især for Rigsdagsvalgene og afgav stadig, som han udtrykte sig, „Rapport til sin General“ om alt, hvad der passerede. Dette var saaledes især Tilfældet i Sommeren 1851, da Tscherning med sin Familie opholdt sig paa Frederiksværk; i denne Tid reiste nemlig Christensen omkring i Sjælland, hvor han holdt politiske Møder, og af hans Breve sees det, at han saa at sige daglig afgav Beretning til Tscherning, der til en vis Grad var den, som gav Parolen. Af den vidtløftige Correspondance, der opstod paa denne Maade, have vi nedenfor foretaget et Uddrag for Aarene 1851—52.

Naar Rigsdagen var samlet, var det blevet en Sædvane, at Christensen daglig fulgte hjem med Tscherning og var Gæst ved hans Bord, ligesom han heller aldrig savnedes ved de Sammenkomster, som Tscherning ugentlig holdt i sit Hjem, og hvortil der var indbudt alle de Mænd, som hørte til „Bondepartiet“ (Venstre). I Begyndelsen indfandt sig Mænd som Andræ, Steen, Oppermann, Schack, Rovsing, Grundtvig, Lehmann, Ploug m. fl.; men lidt efter lidt forandredes disse Samlinger fra mindre Middagssamlinger til større Aftensammenkomster, og efterhaanden som flere af de

nævnte Mænd med mange andre svigtede Bondesagen og dens Førere, der i sin Tid trolig havde arbejdet paa at bringe de fleste af dem ind i Rigsdagen, blev det næsten udelukkende Bønder og deres allertroeste Venner, som I. A. Hansen, Alberti, Fr. Barfoed, Dr. G. Winther, Zahle osv., der kom sammen hos Tscherning, samtalede med ham og drøftede Dagens Begivenheder i Rigsdags-samlingen, hørte paa, hvad han havde at sige dem om de politiske Bevægelser i det Hele taget, og nøde et tarveligt Aftensmaaltid hos ham.

Bondepartiets Magt paa Rigsdagen tog bestandig til, og Christensen saae det med Stolthed; nu kom det Øieblik, da han meente, at dette Parti skulde høste sine rigeste Frugter, og han talte idelig om at faae dannet et „Coalitionsministerium“. Tscherning derimod strammede Tøilerne og erklærede, at han ikke vilde lade sig bruge paa denne Maade. Venstrepartiet, Bondepartiet, maatte ikke optræde som „Ministerstormere“; det havde ikke Kræfter til at danne et Ministerium; det skulde lade sig nøie med at være et roligt, moderat Modstandsparti, der Intet fordrede for sig selv, men kun arbejdede for Sagens Skyld, og man skulde rolig finde sig i at være Banebryder uden at lide af Utaalmodighed eller søge i en Haandevending at faae sine Ideer realiserede. Denne Tschernings Opfordring til Afholdenhed vandt ikke Anklang, og det politiske Venskabsbaand mellem Tscherning og Christensen løsnedes mere og mere og slappedes endelig ganske, da Tscherning i Aaret 1854 meldte sig ud af Bondevenneselskabet ved et Brev til Christensen. Dette Brev, som er optaget, men vistnok i en mindre nøjagtig Skikkelse, i I. A. Hansens „Vor Forfatnings Historie“, vil senere blive meddeelt.

Breve fra Tsherning til Balthazar Christensen.

Nr. 1.

Frederiksværk 24. Juni 1851.

Kjære Christensen!

Vi kom da hertil i Søndags, — — det er St. Hansdag, Helenekildes store Dag; om der er Gjæster, veed jeg ikke, men at de, om de ere her, kan faa Sygdommene blæst bort tilligemed Kjødet fra Benene, det veed jeg.

— — — Jeg har læst Opfordringen til Arbejderklassen og dens Venner; men jeg kan for min Part ikke

underskrive paa en Indbydelse, der gaaer løs paa noget, jeg ikke forstaaer, nemlig, hvorledes man skal kunne forandre Betalingsmaaden mellem Arbeider og Arbeids-herre, saalænge man maae lade Betalingens Størrelse blive overladt til fri Overeenskomst mellem Parterne. Det gaaer ikke an, troer jeg, at kaste sig ind paa et speculativt Omraade, mindst gaaer det an med Arbeidere. Dersom Indbydelsen blev staaende ved at sige: vi ville forsøge, om vi ikke kunne udfinde Maader til at forbedre Forsørgelsesvæsenet saaledes, at den ældre, udslidte Arbeider erholder en passende Livsforsørgelse, saa kunde man gaae ind med i Foreningen, og da kunde ogsaa detsærlige Forslag, som her er opstillet som Foreningsfane, komme til Omtale. Det er jo dog et Arbeiderforsørgelsesforslag blandt mange andre. Lad dog de Folk, som ville ind paa denne Vei, betænke, hvorledes vi Bondevenner stillede vor Opgave: „At bringe Bondealmuen til statsborgerlig Lighed med de andre Samfundsklasser“. Her er et lovligt Holdepunct, en forstaaelig Stræben. Et lignende Formaal maatte de kunne stille sig, som ville virke for Arbeiderbefolkningen, om de iøvrigt have gjort sig det tydeligt, hvad de kunne ville i Arbeidernes Navn. Kunne de ikke det, saa ligger det i, at de ikke ret have gjort sig Rede for, hvilke Savn der findes, som hidrøre fra Lovgivningens Brøst, det være enten ved det Vrange, den paalægger, det, den byder for meget, eller det, den byder for lidt. Dersom man ikke tager sig meget iagt, naar man betræder denne Bane, saa kommer man til at benytte den Misstemning, som virkelige Savn paa den ene Side og forøgede Livsfordringer paa den anden Side fremkalder hos den Deel af Befolkningen, som Skjæbnen har sat under uheldige Livsvilkaar, til ubestemte, med denne Misstemning aldeles ikke sammenhængende Formaal; man tilviebringer Forstyrrelser, Rystelser, maaske Udvikling, men kun som det

Tilfældige, ikke som Bestræbelsernes fornuftige og derfor næsten sikre Maal.

Der er en anden Ting i Forslaget, som sætter mig i Forlegenhed; det er Sondringen af Kjøbstad og Land. Det vilde være den besynderligste Ting, at tiltræde en Forening, som opretholdt denne Stræben, samtidig med, at vi i Bondevenneselskabet opgave Næringsvæsenet, fordi vi ikke længer end høist fornødent ville holde Sondringen vedlige. Dette Misgreb, thi et saadant er det, ligeoverfor vor Forfatning og Valglov, kommer ogsaa af det snevre, usikre Grundlag for Foreningen. Dette maa være Dem nok for at vise, hvorfor jeg ikke kan yde min Skjærv til Foreningen, med mindre det skulde være for at hjælpe den saa langt frem, at den kom til at fornemme Dyndet, hvori den selv har sat sig, jeg mener Ideologiens Dynd, fæste sig om Benene.

— — — Der er vistnok flere Ting forenede, som fremkalde Misnøie: Jagtloven, som B. og Fru D. skyldes for, og som den hele Jagtklikke ved Hove og i Byen er rasende over — Tilskuddet, Kongen har faaet til Civilisten, have Bondevennerne voteret for Jagtloven, og Fru D. og B. have puttet Alt i deres Lommer. — — — Der kunde gjerne føres en vis Sum til aarlig Oplægning — Kongen bør samle til Fru D. En Grundformue af 30 til 50,000 Rd. og aarligt Tillæg af 5 à 10,000 Rd. er ikke upassende. Bedre nævne Summen, selv en større, end den Mystik, som nu findes og skammelig misbruges af de nærmere Omgivelser.

Nr. 2.

29. Juni 1851.

Deres Brev af 27. *) besvarer jeg allerede i Dag for Gleerups Skyld. Den Betragtning, ikke at see klart i vor Villen, er den samme som i den forløbne Vinter,

*) See B. Christensens Breve Nr. 1, pag99.

eller maaske alt i Efteraaret engang bragte mig til at spørge dem: „Hvem har fundet Vei til Gleeurup og forstyrrer hans politiske Ro?“ — Er det en fremmed Måre, saa er Sagen betænkelig; thi saa maa der være indtraadt af den Art Tvivlsmaal, som ere saare vanskelige at bekjempe. Troen er borte enten paa os eller paa Sagen. Ryk G. lige paa Klingen og spørg ham: Har De seet eller talt med den eller den? — Det, at Bondesagen skal vindes ved Sagens egen Godhed og ved Bondens egen Vægt, ligger saa nær ved den Tanke, der har ledet til at bringe en Fæsteafløsningslov ind, for som næstbedste Udbytte at faae det gjort klart, at en saadan er umulig, den er nær beslægtet med Ivren mod en forbedret Fæstelovgivning, med Ivren for at fremstille Kron-domaineafløsningsingen som et stort Offer, naar man ikke kan faae en Overvurdering sat igjennem, som gjør Afløsningsingen umulig; det er endelig beslægtet med de idelig gjentagne Bestræbelser for at skille Dem fra mig, hvad der fremtræder fra saamange Sider, og som vistnok vilde for en Stund give Modstanderne frit Spillerum, men neppe vil føre til det Maal, hvorfor det efterstræbes. Det er det forunderligste Træf, at jeg netop den samme Dag herude blev ivrig anfægtet for det samme i Anledning af Rygterne om Begivenhederne i Nykjøbing: „Vi have længe havt isinde at gjøre Dem opmærksom paa, hvor meget de skader Dem og Deres Sag ved at slutte Dem saa fast til Christensen; han bedaarer og besnærer Dem, han benytter Deres Svagheder etc. etc. og skiller Dem fra mange Venner, som ellers sluttede sig til Dem. Det er godt nok, at hver skal skee sin Ret, men alle skulle dog ikke være Herrer. Bønderne lide jo intet Ondt; det er jo dog hverken nyttigt eller godt, at de gjøres til Statsstyrere.“ Dette klinger i meget ligt det, som Gl. har sagt dem. — Ingen frygtes for Øieblikket i høiere Grad end De, og vi kunne godt gaae sammen med Monrad og Krieger — dette klinger som en Art 5te Juniprogram.

En Mand, som falder mig ind, der mulig kunde have Fingrene i Spillet — er Bl. Altona, som er hos Enkedronningen, han har engang tidligere søgt G. Enkedronningen har været G's. Beskytterinde; vi vide fra Valget i Lyngby, at Bl. er politisk Partigjænger; jeg veed desuden, at han har udtalt sig meget skarpt i Anledning af Jagtloven mod Kongens demokratiske Sindelag og Bondevennernes skadelige Indflydelse paa ham. De vil erindre, at Grundeierforeningen, hvem Bl. staaer i Forbindelse med gennem Plessenerne, blandt andre har villet have G. til Secretair. — Skulde han have paataget sig at være det modererende Element i Bondevennerne? — Det Parti vilde ansee os for slaaede af Marken, naar vi vare stillede bag Monrad og Krieger. — Det kommer mig for, som de maatte kunne faae G. til at indsee, at vi enten aldrig maatte have taget os af Bøndernes Sager; thi det har jo ikke været at overlade Bønderne til deres Sags Godhed og deres egen Vægt, eller vi maae gjøre for dem, hvad vi kunne med ærlige Midler, som Bernstorff, Reventlow og Colbjørnsen ofte i sin Tid have gjort. Men et ærligt Middel er at vinde Kongen for Sagen, eller rettere at vinde ham for den Anskuelse, at vi og vor Sag ere ærlige og mene det oprigtigt. Det er ikke Uret at modarbeide paa ærlig Vis, ved directe Meddelelser, den Bagvaskelse, hvormed vi alle forfølges, navnlig jeg, daglig i Kongens Omgivelser. Kongen har jo sagt mig det selv, at man bagtaler mig for ham, og jeg har det af Folks Mund, som have siddet ved Taffelet og hørt derpaa, og det netop fra slige Herrers Mund og i Forbindelse med Tale om Bondesagen. — Det er rigtigt, at jeg har udtalt for Gleerup, at jeg, naar vor Sag er gennemført, ikke let vil blive det ledende Middel ved nogen ny politisk Forbindelse, deels for at give de skete Reformer Tid til Udvikling, deels for at vinde Ro for mig selv og aabne Kredsen for nye Kræfter; men vor egen Sag fordrer, at vi ikke lade Taskenspillere bedaare

den hele Befolkning af Ikke-Bønder med Skriget: „Vogt jer vel for Bondevener etc.“ — Jo mere jeg hører, jo mere kommer jeg til den Erkjendelse, at man vil arbeide Kongen bort fra det menige Folk.

Nr. 3.

Kort før 6. Juli.

Det er vanskeligt at sige, hvilke Betingelser der burde opstilles som Grundlaget for et nyt Ministerium, saalænge man ikke nøiere kjender Statens nærværende Stilling, end man er istand til at kjende den ved den ydre Betragtning, hvortil de Meddelelser have givet Anledning, som igjennem de forskjellige Canaler, man er vant til under eet at kalde Offentligheden, ere komne til os. Hvor tilbøielig jeg end skulde være til at troe, at der egentlig intet Væsentligt er ubekjendt, saa bliver man dog tvivlsom, naar man seer et Ministerium opløse sig i et Øieblik, hvor der ikke synes at foreligge nogen uforudset Vanskelighed. Vel taber dette noget af sin Betydning, naar det bringes i Erindring, at dette Ministerium igrunden aldrig har været enigt, uden om at føre Krig, noget, hvorom det stedse enedes, hvergang det skulde enes om at slutte Fred. Det er altsaa ganske simpelt, nu da det ikke kan gribe til dette kostbare og farlige Enighedsmiddel, saa enes det om, at hæve sin Uenighed ved at enes om, at gaae bort fra Styret. Da Ministrene senest bleve enige om Noget, idetmindste tilsyneladende, da var det om at sende den af deres Midte, som de nærmest troede kunde finde en Fællesmening, til Udlandet for at underhandle. Det, han bragte hjem med, som Udbytte af Sendelsen, maatte man altsaa antage saa temmelig maatte kunne passe til alle Fordringer; som noget saadant bragte ogsaa bele Ministeriet, maaskee paa een nær (Hansen), det for Rigsdagen, hvor det optoges som det var fremlagt, ikke som godt,

men som det bedst mulige under de nuværende Forhold, og den Minister, som ved sin Stilling til Forslaget nærmest maatte antages at burde forsvare det, erklærede tillige, at Ministeriet rimeligvis kunde sætte dette Forslag igjennem, da det nød den største Anseelse i Udlandet. — Forslaget er nu til Behandling, og Beretningerne synes gunstige om den Optagelse, det finder hos Notablerne. — Den Minister, som ikke var tilstede, da Ministeriet forhandlede med Rigsdagen, har kunnet være udskilt af Ministeriet, thi han har tilbudt at udtræde. Han altsaa kan ikke have været imod Forslaget. Vel har Rygter sagt, at han vilde indordne den holstenske Hærafdeling under den danske, altsaa foregribe den endelige Afgjørelse; men hvis saa er, som jo maatte være imod Ministeriets Flerhed, saa var det jo denne, der maatte have andraget paa hans Fjernelse, hvilken Kongen, der jo har givet Afgjørelsesforslaget en foreløbig Billigelse, ikke kunde have nægtet. Her synes altsaa ikke at være nogen Grund til at ophøre med i Enighed at fortsætte det begyndte Værk. Vel er det saa, at ved Fremlæggelsen fremkom Antydninger af Fortolkninger, man vilde give dette Project, der krævedes endog slige Forandringer meget stærkt af Nogle, men Fleertallet i Forsamlingen lod Ministeriet beholde frit Spillerum, og dette forpligtede sig ikke til Noget. — Hvoraf kommer det da, at Ministeriet, som havde vundet et vægtigt Enighedsgrundlag, som havde fundet fornøden Understøttelse i Rigsdagen, og som holdt sig for meer end almindelig anseet i Udlandet, paa eengang træder af, paa eengang synes opløst i Splid? — Dette frister vistnok til at troe paa ubekjendte Aarsager. Da jeg nu ikke kan finde nogen, saa erkjender jeg Vanskeligheden ved at antyde, hvad man burde forlange af det Ministerium, som skulde løse Opgaven, der foreligger, og den Nødvendighed paatrænger sig da, først at opstille Forholdene, som jeg, efter den ydre Betragtning, har opfattet dem. —

Det er maaskee her paatide at sige, at jeg næsten troer, at Opløsningsgrunden ligger, uagtet skjult, dog fuldt saameget i de indre Forholds Vanskelighed, som i de ydre. I de indre Forhold kunne faa af Ministrene gennemføre, hvad de ville, og færre ville maaskee, hvad de kunne. — Hvorvidt Finantsministeren kan gennemføre Indkomstskatten, veed jeg ikke; han vilde beholde den københavnske Consumption, men kunde ikke; han kunde havt større Lethed med at gennemføre de strængere Pensioneringsbestemmelser (Boiesens Forslag), men vilde ikke. — Justitsministeren synes ganske overmandet af det juridiske Laug, han har ikke mægtet at skaffe bedre Amtmænd og at tvinge til Strængthed i Opfyldelsen af Embedspligter, Skiftevæsensuordner har han ladet glide hen, Udskrivningsvæsenet har han ikke formaaet at rette, og Domstolene staae endnu, som de stode for mange Aar tilbage, lidet ansete og jevnlig maadelig forvaltede. — Indenrigsministeren skylder en Commune Lov og vilde gjerne af med den nærværende Valglov, førend han gav sit Forslag ind. — Han venter paa at andre vil trække Vexel paa ham, for den Landboelovgivning, som man mener han skylder, og som han helst vilde undrage sig fra at honorere. Kirke- og Undervisningsministeren svæver mellem Theatret og Kirkeforsamlingen, begge tynde paa ham med de fanatiske Fordommes Magt, som har bragt det derhen, at man seer opbyggende Dyrkelse af Idealerne i disse jordiske Kramboder, hvor man handler med Bibelskind og sædeforbedrende Latter. Og endelig Krigsminister og Søminister, de skulle skaffe for Hundredetusinder Levebrød til dannede Klassers Sønner og tillige sætte Landet istand til at bære Byrden heraf. De have bundet sig selv ved at love Umuligheder og have med Haan bortskudt det Frelsens Bræt, som blev dem budt.

I alt dette er nok til at kunne bringe disse Mænd til at glæde sig ved Leiligheden til at drage sig ud af

disse Vanskeligheder. Og ligesom Martsministeriet meest opløste sig, fordi det paa en Maade havde fuldbyrdet sit Hovedhverv, at bryde med Schleswig-holstein og med de forældede indre Former, saaledes er maaskee den egentlige Opløsningsgrund for dette Ministerium, at det har fuldbyrdet sit Hverv, som var, at skaffe en formuleret Overenskomst tilveie paa Grundlaget: Slesvig tilhører ikke Forbundet, ligesaa lidt som Resten af Danmark tilhører det, hverken directe eller gjennem Holsten, hverken nu eller senere, og paa en Anerkjendelse af den Forfatning, som Forgjængerne havde bragt til Forhandling i Kongens Navn. Dog jeg er ikke berettiget til at blive staaende ved denne Mulighed, da de udenlandske, eller dog saakaldte udenlandske Forhold foreligge som antagen Grund til det indtraadte Brud. De udenlandske Forhold har jeg opfattet som følger.

Vi have vel den Londoner Protocol, som en formuleret Sikkerhed for, at de europæiske Stormagter ønske, at Danmark, Holsten og Lauenborg indbefattede, skulle forblive sammen udeelt, som een Stat, og derfor have en eensartet Arvefølge, vi have vel den mægtigste Green af den oldenborgske Stammes Indvilling til at beseire Vanskelighederne ved Savnet af en Arving i Mandslinien ved Adoption, rimeligvis ogsaa til at træffe et bestemt Valg; men vi savne de tyske Stormagters Anerkjendelse, som tyske Forbundsstater, som saadanne kræve de en Afgjørelsesform, der kan fri dem for den Forpligtelse, der paaligger dem som Forbundsstater: til at varetage den lovmæssige Arvegang i Forbundets Stater. Denne prøver man at hjælpe os til ved en Art Handel, idet vi nemlig herfor skulle gjøre Indrømmelser, angaaende den slesvig-holstenske Forbindelse.

Vi have Pengekrav paa Holsten, som trykke os; dem troe vi først at kunne faae ordnet bekvemt, naar Kongens Herredømme er heelt oprettet, saalænge indtil dette er skeet, see vi, at man i Holsten anvender de

Indtægter, som skulde tjene til at bære Fællesbyrderne, til at afdrage paa og fyldestgjøre de Gjældsfordringer, som man har paadraget sig for at gennemføre Oprørskrigen. Vi føle et Tryk paa os ved at see fremmed Besætning i Rendsborg, vi kræve den som dansk Fæstning. Man svarer, at man meget gjerne vilde drage Besætningen ud af Holsten og overlade dette til Kongens Herredom, men at man har erkjendt Forholdene saa vanskelige, især Ønsket om Gjenforeningen med Slesvig saa rodfæstet, at man ikke turde troe Freden, saalænge der ikke bleve gjorte væsentlige Indrømmelser til dette Ønske, og som en saadan Indrømmelse vilde man betragte den fornyede Anerkjendelse af det aabne Brev af 1846. Man kan vel ved Siden heraf have nævnt, som Grund til en vedvarende Besætning af Holsten, især Rendsborg, den Smitsot, man frygter for fra den danske demokratiske Constitution, især saafremt den udvidedes til Slesvig og saaledes endmere fristede Holsten til at ønske en lignende, hvilket, som uforeneligt med Forbundsbestemmelser, vilde blive et ulyksaligt Stridsæble.

Jeg kunde vel endnu opstille flere Forudsætninger om de bestaaende politiske Forviklinger; men da disse ere tilstrækkelige til at begrunde min Anskuelse om de Fordringer, man skal stille til et nyt Ministerium, saa vil jeg blive staaende herved og fremsætte disse Fordringer.

Først troer jeg, man skal enes nogenlunde om den indre Politik, thi ved at gennemføre den kraftigt og dog med Maadehold beseirer man i høi Grad de udenlandske Vanskeligheder nu, da Krig ikke er for Døren, og kommende europæiske Storme imødegaaes, ved at vi forud forme os efter de europæiske Fordringer, blive tilfredse med os selv og samle Kræfter. — Som indre Spørgsmaal betragter jeg Slesvigs Forhold til det egentlige Danmark, skjøndt man ved at have maattet forhandle det med Udlandet ikke har kunnet undgaae at

give det Udseende af en udenlandsk Sag. — Hvad enten nu man vil Indlemmelsen under den danske Forfatning, eller ei, saa troer jeg, man ikke skal for snart forandre dets nærværende Bestyrelsesmaade. — Man skal glemme denne Sag noget i Udlandet, førend vi rokke væsentlig ved den her. Man skal regjere godt, med stor Omhue i Slesvig, ikke ivre i Sprogsagen, for ikke ligesom at give den Mening Medhold, at Kongen ikke kan have troe Undersaatter, som tale Tydsk, man skal nogenlunde holde Skridt med den Lovgivning, som fremkommer som constitutiv for Danmark, man skal udvikle Slesvigs Retsforfatning hurtig og med Kraft, man skal bringe dets Regnskab offentlig for Dagen, man skal søge at fastsætte en passende Begrænsning for dets Bidrag til de fælles Statsudgifter, man skal vogte sig for at komme ind paa en Politiregjering, man skal udvikle de materielle Tilstande, hurtig kalde unge Slesvigere frem uden at binde sig formeget til Examina og vel vogte sig for at ivre formeget for at forsørge den dansk-latinske Hærskare i denne Landsdeel; men iøvrigt ikke haste med at sætte den endelige Afgjørelse igjennem, førend det kan skee uden Snak fra uden.

I Danmark skal man lade Reformerne følge rask, men dog ikke overvældende. Man skal, troer jeg, først og fremmest ordne Hærvæsenet saaledes, at Ligheden i Værnepligten kan nogenlunde opretholdes uden at gjøre Byrden trykkende, hverken som personlig Ydelse eller som Pengebidrag; man skal benytte den krigerske Stemning til at gjøre Folket krigsdygtigt og holde det saadant i stor Maalestok uden for konstige og kostbare Midler. Man skal ordne Væbningsvæsenet saaledes, at det bliver et Middel for det fri Folk til at erkjende, hvorledes Staten gjennem Frihed kræver Underkastelse. Man skal vide at benytte de i Hærvæsenet lønnede Kræfter til at sprede Oplysning og i det Hele at samle Kræfterne til nyttig Virksomhed. —

At Communalloven maae komme frem, er en Selvfølge. Saalænge den ikke kommer, ligger heri en Undskyldning for, at Retsvæsenet ikke ordnes, men derimod dog ikke for, at det, som er, ikke drives til at opfylde sine Pligter, at der kommer et strængere administrativt Eftersyn. Jeg nævner ikke Ordningen af Landboeholdene, fordi jeg næsten ikke kunde tænke mig et Ministerium, som jo overtog den Pligt fra Forgjængeren, netop for ikke at have den som en knusende Byrde. —

Skolevæsenet hænger sammen med Communevæsenet, dets Skjæbne behøver kun at antydes, saalænge Communerne ikke ere i Gang.

Indkomstskatten burde fremtræde som en Forpligtelse for Ministeriet, thi den er vor nærværende Samfundstilstands egentlige Værn og Vogter; men det vilde maaskee vanskeliggjøre Stillingen. —

Gaaer jeg nu til de ydre Forhold, da burde Adoptionen træde i Forgrunden. — Det er en Feil at adoptere en Person, man burde adoptere en Familiегreen, for at have et mere udtømmeligt Forraad af Arvinger; men her staaer vel gjort Gjærning ikke til at ændre. — Hvad saa de tyske Magter sige eller ikke, saa bør Adoptionen træde frem; med den er jo Arvefølgespørgsmaalet endnu uafgjort; adopteres en Person, da er jo Mandsstammen endnu levende i ham og Arvefølgen efter ham, om han ikke har Arvinger, ubestemt. — Underhandlingsstoffet er altsaa ikke borte, men Tiden er mindre paatrængende; det er nok. —

Med at komme i Besiddelse af Holsten har det fra vor Side ingen Hast, vi skal gjøre Regjeringscommissairerne Livet surt med at kræve Penge for vort Tilgodehavende og lade alle i Holsten forstaae, at Kongen ikke frygter for at regjere Holstenere med Holstenere, men ikke bringe noget Offer for at faae Forbundstroppeperne ud. — De tvende Magter føle sig indbyrdes besværede, og Holsten føler sig besværet af dem, og det

meer og meer, alt som der regjeres bedre og roligere i Slesvig og Danmark. Naar først Slesvigholsten er tilfulde bruddt, saa kommer Holsten nok. — Ved Rendsborg skal Sprængningen være vort egentlige Maal, thi det er for Danmark kun en skadelig Plads, næsten ligesaa skadelig, naar vi have den, som naar vi ikke have den. — Det maae for alting være erkjendt af det nye Ministerium, at der intet haster af den udenlandske Afgjørelse. — Der er ingen Fare ved at tage nogle Fremmede til Officerer i Holsten, det behøver jo ikke at være Tydskere; vi kunne jo tage f. Ex. Schweitzere, Russere etc. —

Nr. 4.

Frederiksværk d. 6. Juli 1851.

Jeg skriver Dem dette i Fortsættelse af mit Foregaaende. — Efterat De var reist, blev jeg den hele Aften taget i Beslag af forskjellige Besøgende, saa at jeg først kom til at skrive Kl. 10 $\frac{1}{2}$ og skrev nu til langt ud paa Natten, for at samle, hvad der forekom mig det nærmest Liggende; men der blev et Hul tilbage, som bør udfyldes, nemlig Antydningen af en Helstatsordning, forsaavidt denne jo efter Londonerprotocollen er uundgaaelig, og der kan passe med den ubestemte Mellemtilstand, jeg tilraader at fortsætte, **til den af sig selv hører op**. Forholdene, som skulle bekjempes eller rettere beherskes ved denne Indretning, eller gjennem hvilke man skal snoe sig, ere følgende. Naar Heelstaten antages til 5 Dele, saa udgjør det egentlige Danmark $\frac{3}{5}$, Slesvig $\frac{1}{5}$, Holsten Lauenborg $\frac{1}{5}$. I Danmark (Provindsen), har Kongen sørget for at faae sin Villie oplyst ved en folkefremstillende Forfatning, i de tvende andre Landsdele, eller Statsdele, thi i Mellemtilstanden vide vi ikke, hvad de skulle blive til, har Kongen, som Følge af

Overgangstilstanden, beholdt **Personherredømmet**, som han i den ene udøver ved et Bestyrelsesorgan, i den anden, som er under Forbundscommissairer, ved en Medcommissair. I det Hele trænges der til at komme bort fra de speculative Stridigheder over Bestyrelses- og Regjeringsformer og til at komme ind paa en jevn nyttig indre Udvikling i alle Landsdele. Hvor meget end den hele Sammensætningsform kan være vigtig, saa er det dog ikke til Nytte at eftertrægte den, saalænge den sunde Fornuft ikke er kommen tilstede fra begge Sider. Den er der aabenbart ikke hos Holstenerne, thi deres administrativt forbundne Slesvigholsten, naar Slesvigs Inddragelse under Forbundet er opgivet, og Holstens Udtrædelse endnu ikke er forlangt, mindre erkjendt mulig, endsige iværksat, er enten en Uredelighed eller en Galskab; har den et virkeligt Formaal, saa er den uantagelig for os, og har den intet Formaal, saa er den intetsigende; en sund Fornufts Tilbagevenden vil i begge Tilfælde lade den falde. — Danomanerne have eiheller deres sunde Fornuft, saalænge de ved Rescripter sprogdøbe Provstivis, paa samme Tid som de søge en Statsbegrænsning til Beskjærmelse. Finde de denne, saa er Sprogsagen mindre farlig, og finde de den ikke, saa ere deres Bestræbelser kun skikkede til at skaffe ydre Indblanding til Veie. — Det tyske Sprog i Slesvig er indført, vist med Urette, men dog i Almeenoplysningens Navn; det er der nu, og igjen at fortrænge det kan i det demokratiske Danmark med sin Troesfrihed ikke belægges med Bestræbelse for Almeenoplysningens Navn. Det var at lyve og tiltrods for den Tilbedelse, man yder Lyveposten, kan den dog ikke beseire Tydskerne i Løgn. Man vinder meest i denne Retning, naar man i den slesvigske Almeenundervisnings Navn lader give nogen Undervisning i Dansk i de tyske Skoler og i Tydsk i de danske, og lader forresten denne Sag gaae, som den kan komme. Man vinder

meest ved at give Præsterne, som kun ere Sjælesørgere, og for hvem Sproget kun er den legemlige Vei til den moralske Opfattelse, ikke Stridens Middel, men Pligtens Bekjendelses-Middel. Der maa altsaa skaffes en Organisme tilveie, der er ligesaa forbigaaende som meget af Resten, men der kan skaffe Samvirkning i det Nærværende og Udvikling i det Tilkommende. Kongen maae finde den Støtte, han trænger til, for ikke at staae raadvild og føres paa Afvei. Denne Organisme findes lettest, naar Kongen dannede udenfor det danske Statsraad et raadgivende Geheimecabinetsraad. Det kan kun være raadgivende, saalænge det ikke har en bestemt constitutionel Tilværelse. Det skal bestaae af 3 Raader for Danmark, 1 for Slesvig, 1 for Holsten Lauenborg, og det nemlig: Præses for det danske Statsraad, Ministeren for de udenlandske Sager og Finantsministeren, og dersom een af de tvende Sidstnævnte er Præses i Statsraadet, da en Minister uden Portefeuille, om en saadan findes (han kan jo findes, om ikke for andet, saa for dette Tilfælde), endvidere Ministeren for de slesvigske Anliggender, som da ikke skal sidde i det danske Statsraad, og Ministeren for Holsten, om hvem da det samme gjælder. Dette Cabinetsraad har da kun at raadslaae med Kongen, som i Absolutismens Tid, i Formen, i Virkeligheden for at enes om de af Statens Anliggender, som skulle afgjøres i Fællesskab. Det maa nemlig forudsættes, at den danske Ministerpræsident med 2 Raader maae have Indflydelse nok over det danske Cabinet til at lede dette med sig i disse Sager, ligesom det maae forudsættes, at det danske Cabinet maa være valgt i Samklang med Rigsdagen eller med Folkestemmen, som det da gennem nye Valg henvender sig til. Have de det ikke, da kan Danmark ikke regjeres constitutionelt, da har det i sin Oplysning for megen tydsk Spidsfindighed og for lidt sund Sands; have de det, da er der godt Haab om, at Sagerne kunne gaae; thi da kan Kongen

i Valget af Ministre for Slesvig og for Holsten søge at samstemme med Folket i disse to Landsdele, forsaavidt det ikke begjærer, at han skal hylde Oprøret og lade det repræsentere i sin Nærhed. — Kunde de tvende Ministre for Slesvig og Holsten-Lauenborg med gode Grunde faae deres 3 Colleger med dem, da burde deres Mening jo seire. — — —

Nr. 5.

Frederiksværk d. 10. Juli 1851.

— — — Min første Bemærkning skal gjælde Optøjerne i Storeheddinge. Det er en fæl Art Optøier, iøvrigt vistnok af den Art, den større Frihed og Selvfølelse fører med sig, men som Bondevennerne ikke bør have Skin af at beskytte, da de kun ere skadelige for os. Troer De ikke, der i Almuevennen atter burde udgaae en formanende Opfordring til Landboerne om at afholde sig fra ethvert Forsøg af denne Art, der stedse vil blive benyttet til at indskrænke de frihedsbeskyttende Former, vi ere igang med at komme i Besiddelse af; dette Brug har man overalt gjort af slige Optøier. Det er en Besynderlighed, at de stedse fremtræde i Scavenius's Nærhed, han, som har modstaaet Godseierforeningens Overgang til en Grundeierforening og dennes underhaands Forening med 5te Juni, ham vil man gjen- nem Eiendomsskrækken føre frem igjen i Tøiet, og med ham endnu en heel Deel for at sikkre sig Styrke til Angrebet paa Valgloven, hvorved man vil benytte det gamle Omkvæd med de smaae Besidderes Interesser imod Besiddelsesløse — det er Communalvalgloven, man vil forberede, samt Afskaffelsen af Kaaringen og Stemmegivningen til Protocol paa samlet Valgsted. — Der findes vistnok dem, der have opfattet Forholdene urigtigt, idet de tro, at Husmandsbevægelserne 1848 have haft nogen Indflydelse paa de Forholdsregler, man tog; men dette er deels ikke saaledes, deels er 1851 ikke 1848, hverken

i Danmark eller Europa. En Opfordring til alle Mænd af Indflydelse i Bondevennernes Selskab til at gjøre alt, hvad der staaer i deres Magt, for at formane Menigmand til at blive indenfor Lovlighedens Grændser, en Bemærkning om, at det er gennem Ansættelsen i Fattigskat efter Formue og Leilighed, at man kan ramme dem, som bruge fremmede Arbeidere, eller noget Lignende, skulde synes at være paa sin Plads. Maaskee kunde man tillige beklage, at Bondevennerne ikke ere stærke nok i denne Valgkreds, hvor en 5te-Junist har trængt sig ind.

Jeg omtaler denne Sag som saameget vigtigere, som jeg seer af deres Brev, at Magikeren H... endelig er kommen paa Skuepladsen, at der er Tale om ham til Indenrigsminister, og at R..... er aftraadt. Det er rigtigt og naturligt, at det er saa; Rigsdagens Storlapskrædder bør ogsaa være Ministeriets Storlapskrædder; men det er ikke rigtigt, om der da kan være Tvivl om S..... Dette vilde være et meget slet Omen for Friheden. Man vilde skaffe sig et Paaskud imod Frihedens Indskrænkning i den nøiere Tilknytning af Slesvig, man vilde handle med Europa og byde Forfatningens Grundpiller for Slesvigs Inddragning under den constitutionelle Forbindelse med Danmark (den fælles Cultus- og Undervisningsminister), og man vilde herved opgive det egentlige Holdemiddel paa Slesvig, Danmarks frie Udvikling i Modsætning til Tydskland, man vilde fremkalde noget Lignende som i Belgien og Holland, men værre, fordi man vilde faae Halvøen mod Øerne, ja maaske Sjælland mod Resten — Skandinavisme mod blandet Engelsk-Tydskhed. — Gjennem dette fælles Kirke- og Skolevæsen vilde man fremkalde en væmmelig Kamp, forberede kirkeligt Frafald i Sydslesvig og Friesland, kort alle papistiske Følger af en papistisk Forholdsregel. — Dette lærde Ministerium, flankeret af Biskopper, Theater- og Konstdirecteurer, er en forskruet, ufornuftig Ting udenfor et socialistisk-communistisk Samfund eller

en chinesisk Stat. — Det sidste er det, vi forsøge, en Mandarinstat. Det er en haard Nødvendighed, men den maae gaaes igjennem, kun maae det skee med Bevidsthed. — S. 's Synder ere foruden Notabelprojectet, Indkomstskatten, Domaineloven, Gageringsnedsættelserne, og frem for alt, at han har viist, hvorledes han kan finde Magt udenfor og mod Professorerne. Hvad der vækker min Opmærksomhed er, at de nævner H.'s Komme allerede Mandag Morgen Kl. 9. Vil man give ham Tid til, uden at det bemærkes ret, hvorfra det kommer, at bearbejde Hr. Sørensen gennem sine Venner i Flyveposten. Vil han ikke være sit Bekjendtskab med „Fædrelandet“ bekjendt? Det er godt, at denne Mand kommer for Lyset, dog glemme man jo ikke, at han har vist Veien til at faae Stemmer i Rigsforsamlingen ved Forfremmelser, Begunstigelser og Frygt for Tilsidesættelser. Det er lidt i den Ludvig-Philipske Art. Han maae frem, han maae forstaaes, men S. maatte frem ved Siden af ham og Monrads Tvangsafløsnings Hovedformaal hænge over hans Hoved. — Den anden Side af Monrads Forslag, at Sagen bevises at være umulig, er vistnok den Anskuelse H. vil have fremmet. — R. gaaer af, fordi han har indrømmet formeget og gjort for lidt. Han kunde jo maaske være et godt Redskab i Slesvig, ifald han ikke inddrages i Cabinettet. — Fast Holdning, bestemte Grundsætninger og Tid, det er vor Frelse. — Kunde vi imidlertid faae Kongen til at indsee, at skjøndt han ikke kan frigjøre sig for Mandarinerne, saa behøver han dog os til at støtte sig mod dem, og dette nærmest gennem S., saa vindes Tid. Lad os ikke oversee, at dette hele Ministerrøre er et konstigt fremkaldt, og at man finder, at de, som benytte slige Rører til deres Formaal, hyppig have bidraget til at afstedkomme dem. De, som have opskruet C. til at ville mere, end hvad man vilde i Rigsdagens hemmelige Møde, have afstedkommet Ministercrisen. Forandringen om Cultusministeren

i Notabelforslaget i Flensborg har maaskee mere at gjøre, end man troer. — Meddelelsen herom gjennem „Dannevirke“ og ikke gjennem „Flensborgeren“ er værd at lægge Mærke til. — For H. maa Deres Meddelelser vistnok skjules dobbelt. H. og hans Frue ville nok her søge Fru D. Winther har skrevet mig et meget ivrigt Brev. — Skriv ham lidt om, hvorledes vi her fare med Lempe.

Nr. 6.

I et Brev fra Procurator Balthazar Christensen til Tscherning, dateret d. 6te August, skriver han: „B. har været hos mig, for at bede mig om Concept til Breve til Owen, eller Fru v. d. Pahlen og til Grevinde Holstein. Vil De hjælpe mig med disse, saa send dem“.

I Tschernings Brev af 8de August, som nu følger, leveres Ud-kast til de nævnte to Breve.

Frederiksværk, den 8de August 1851.

Kjære Christensen!

Deres Brev af 6te modtog jeg først saa seent, at jeg maatte have siddet oppe i Nat, om jeg skulde have besvaret det med omgaaende Post, men da Dampskibs-posten over Roskilde gaaer imorgen, saa haaber jeg der Intet er forsømt. Først vil jeg give dem Brevudkastene, saaledes som jeg havde tænkt mig dem, hvorved jeg dog maa bemærke, at jeg ikke kjender den Titulatur, som Hoffet, navnlig den paagjældende Brevskriver, under slige Forhold betjener sig af.

Til Oven!

Da det er bleven min lykkelige Lod ikke alene at kunne, men at burde komme de Ulykkelige og Trængende til Hjælp, thi dette skjønnne Hverv har Kongen, min Herre, overdraget mig, saa er jeg saa fri i denne Henseende at henvende mig til Dem, Hr. Grosserer Owen, der, saavidt jeg veed, er Casserer for (her maae ind-

føres Selskabets rigtige Navn, som jeg ikke veed, jeg er vant til at høre det benævne Fængselselskabet). Det havde først været min Tanke at tiltræde Selskabet som Medlem; men da jeg ved modnere Overvejelse er kommen til den Erkjendelse, at jeg ikke kunde tilbørlig opfylde de Pligter, som jeg derved overtog, hvilke Deres ærværdige Fru Svigermoder har givet en saa stor Betydning ved den ægte christelige, nidkjære og selvopoffrende Maade, hvorpaa hun i hendes fremrykkede Alder har vidst at bringe de herlige Lærdomme i Udøvelse, som hun har modtaget af den berømte Md. Fry's egen Mund, saa har jeg foretrukket at vise min Deeltagelse gjennem Pengebidrag. De vil, Hr. Owen, indsee, at min Virksomhed paa denne Maade kun kan bære gode Frugter, naar de i Velgjørenhedsværket prøvede Personer ville slutte sig til mig og udføre den bedre, den vigtigere Deel af den fælles Gjerning, nemlig forestaae Anvendelsen af de Midler, jeg kan give. I nærværende Tilfælde søger jeg min Borgen for den gode Anvendelse ikke alene i Selskabets Indretning og Formaal, men især i det Haab, jeg nærer, at Fru von Pahlen maae faae en Indflydelse herpaa, thi jeg har den Overbeviisning, at hun lige meget vil vide at modtage og uddele med et ægte christeligt Sindelag. Jeg behøver ikke at sige en saa verdenserfaren Mand som Dem, Hr. Owen, at min Evne til at hjælpe er begrændset, snevrefte begrændset maaskee, end man udenfra vilde tro, ikke mindst begrændset ved de mange Steder, hvor den kongelige Godgjørenhed kræves; men ved Siden heraf behøver jeg ikke at tilføie, at Kongen, som styrer mine Idrætter, er udholdende i sine Formaal. Naar jeg altsaa indlagt sender — — — — —, saa er dette vel ikke nogen stor Sum til et saa ædelt Formaal, men det er eiheller nogen endelig Gave een Gang for alle; det er Begyndelsen af et Værk, som jeg gjerne vil fortsætte efter ringe Evne, naar dertil gives mig Leilighed ved nærmere Oplysning fra Deres Haand om Selskabets Trang

eller endnu hellere om Fru von Pahlens Ønsker for Opnaaelsen af særlige Formaal i Selskabets Tjeneste eller i Selskabets Aand. — Ved at følge saadanne Indskydelser antager jeg bedst at kunne undgaae Misbrug og Skuffelser.

Med særdeles Høiagtelse Deres forud forbundne osv.

Til Grevinde Holstein!

Deres Naade har saa varmt og saa ivrigt taget Dem af en Stiftelse (Holsteins Minde, er det ikke Navnet?), hvis herlige Formaal, fattige og forladte Børns Opdragelse til brave og nyttige Borgere, vistnok med rette fortjener denne Beskyttelse. Kongens Opmærksomhed er alt flere Gange bleven henvendt paa dens nyttige Virksomhed, ja allerede Navnet har tiltrukket ham. Da han har seet, at man i de senere Aar har søgt Understøttelse for den paa forskjellige Maader, saa har han paalagt mig, som han saa gjerne vil gjøre til Uddeler af hans gode Gjerninger, og som selv saa gjerne vil overtage dette Hverv, at søge Leilighed til, paa en passende Maade, at komme Stiftelsen til Hjælp. Da jeg nu ikke kjender nogen ligere Vej til at fyldestgjøre denne Hensigt, end at henvende mig til Deres Naade, til den, som Stiftelsens Velgaaende ligger saa meget paa Hjerte, saa har jeg været saa fri at skrive Deres Naade disse Linier. Deres ægte christelige Sindelag sikrer mig for, at de vil blive modtaget med Velvillie og Overbærenhed, om jeg ikke skulde have fundet den retteste Vei til at udføre dette Velgjørenhedsværk. Jeg har ikke kunnet afholde mig fra at betræde den, thi det har ligesom forekommet mig, at Kongens gode Gjerning blev fordoblet i Priis ved at gaae igjennem Deres Naades Hænder. Uagtet det maaskee havde været rigtigere at afvente Fru Grevindens Svar, førend jeg sendte noget Bidrag, saa har jeg ikke kunnet modstaae den Fornøielse, strax at begynde min Gjerning ved indlagt at oversende — — — — — til

Deres Naades nærmere Anvendelse i den antydede Retning; De vil begribe og undskylde denne, om jeg maae bruge dette Udtryk, denne Velgjørenhedsfremfusenhed, naar De erindrer, at den jo giver dobbelt, som giver strax, og hvor gjerne ville vi Mennesker ikke fordoble vore ringe Evner til at gjøre Vel.

I Haab om at have vundet Fru Grevindens saa betydningfulde Bistand, saavel ved Valget af den Sag, som jeg ønsker gjort til Gjenstand for Kongens naadige Omsorg, som af den Vei, jeg har valgt for at fuldbyrde mit Hverv, undertegner jeg mig

Med den største Høiagtelse Fru Grevinde osv.

See der har De Meningen, i hvordan det gaaer med Formen og Stilen. Begge Dele, veed De, ere min svage Side. — Jeg er ingen Skribent!

Nr. 7.

Frederiksværk, den 10de August 1851.

De kan have Ret; det er Havblikket før Stormen; men det være, som det vil, vi maae beholde vor Naivetet i Form og Handling, vor Klartseenhed i Opfatning og Forsigtighed. Stormen maa ikke komme fra os, den maa slaae os med sine Vinger, førend man troer, at vi mærke den, men vi bør, om muligt, forudsee den, for ikke at vakle ved Anslaget eller for i Tide at undvige og træde frem. Helwegs Tegn er et mærkeligt Fingertegn, især hans Opfattelse af Boiesen. Hvor Samvittigheden har slaaet ham! Han har talt med Overlæg, han har talt som Udtrykket for den Slesvignisme, der har huseret i „Dannevirke“, der har været støttet af C. og mange andre. Er det Frihed? Er det Danskhed? Nei det er Universitets Tydskhed, opblæst Snak, hvorved man skaber Hovmod, Uforstand og Uorden. — Hvor underligt om Ordene fra Skamling og de fra Ringe vare mødtes i Luften. — Jeg vidste, hvad der maatte blive sagt ved Skamling af En eller Anden; Navnet Helweg ved Ringe, veed De, ængstede mig, men det gik godt. — — —

At Fibiger ikke tager mig i Commissionen, er rigtigt, det er en Agtelse, han beviser mig. Tog han mig, behøvede han ikke Commissionen, men kun Skriverne, men saa fik han ikke den Levebrødsarmee, som han vilde have, om han end foreløbig fik ligesaa mange Levebrød.

Nr. 8.

Frederiksværk, d. 16. August 1851.

Jeg har i Odsherred forsøgt, og jeg søger her at formaae Bønderne til at enes om, hvad de selv ville foreslaae som Affindelsessum, jeg søger at faae dem til at række dem saa langt som muligt. De synes ikke at smage ilde paa 500 Rd. pr. Td. Hrtk. — dog byde de neppe mere end 450 Rd., hvilken Priis vistnok nærmest svarer til den strængeste Beregning. — Kan det komme derhen, at de med Bøndernes Indvilling i Commissionen kan gjøre et lille Tillæg for at naae henimod 500 Rd., en Priis, hvorpaa der efter Priserne paa Kronborg Amt og Frederiksborg Amt endnu er et Par Hundredes Fordeel, saa er Sagen god for det gemene Bedste. — De vilde, at jeg skulde komme til Kjøbenhavn, men enten maatte jeg da blive der, eller jeg kan blive derfra, thi hvornaar kommer den afgjørende Dag? Den bør desuden ikke komme; paa 3 Gange 24 Timer bør vore nærværende Sager ikke komme til Afgjørelse. — Det er et af Hovedraadene at give Kongen: ingen Ting at overile. Forholdene, som nu bestaae, kræve ingen Overilelse. Det Yderste, der kunde forsøges, var en Trudsel af Øster- rig om at ville besætte Slesvig og lave Slesvigholsten med Magt. — Jeg troer ikke, det skeer; men om det skeer, da er der kun Protesten at sætte derimod og Appel til England, Frankrig og, for Formens Skyld, Rusland. — Krigersk Modstand skal vi ikke forsøge, det vilde være at føie vore Modstandere, som ville begribe, at efter et tabt Slag var vor Stilling brudt, vor Constitution beseiret, vort Herrepartie gjort til det styrende. For Andet kjemper man ikke i dette Øieblik.

Kongen bør give sig Tid med sine Beslutninger og i dem alle, som angaar den ydre Politik, sige: „Jeg havde ved min Thronbestigelse haabet at kunne ved Folkets Hjelp jevne de Rivninger, som ved tysk Indfyldelse var trængt ind i mit Rige, men Forbundsyrster-nes Lefsen med alle Arter Omvæltningssideer, hvoriblandt ogsaa med mine halvoprørske holstenske eller, som de kalde sig, slesvigholstenske Undersaatter, ved Siden af deres ubetimelige Modstand ved, paa redelig Maade, gjennem Forbundet, at fyldestgøre, hvad der var muligt, billigt og fornuftigt i de tyske folkelige Ideer, gjorde mit Værk til Intet, thi da Rystelsen 1848 udgik fra Frankrig, blev Tydskland, især de tvende tyske Hovedmagter, Østerrig og Preussen, overvældede af Revolutionen i den Grad, at de maatte tjene den mod mig i mine Lande. Ved denne Leilighed blev jeg opmærksom paa det farlige Brug, man vilde og kunde gjøre af den administrative Forbindelse, der i en Række af Aar, først af Slen-drian og for collegial Bekvemmelighed, siden 1834 i en beroligende og stedlig organiserende Aand havde fundet Sted i Slesvig og Holsten. Jeg saae, at man dengang ikke alene vilde gjøre Slesvigholsten til en Stat, men at man vilde bringe det ind under et Statsforbund, hvorunder jeg altfor meget har følt, at jeg ikke har den fulde Statshøi-hed (jeg som lille Magt), som jeg behøver for at ordne mit Folks Anliggender paa den Maade, som det og jeg anseer bedst svarende til dets Forhold og Beskaffenhed. Dette har lært mig kun at lade de af mine Undersaatter blive under dette Forbunds Indfyldelse, som traktatmæssigen ere der, som selv have ønsket det, og at lade en administrativ Forbindelse op-høre, der indeholdt et saa farligt Blændværk, saa skamme-lig havde været misbrugt og i Virkeligheden ikke havde nogen Betydning. — Hertil maatte jeg være berettiget, hvad enten man betragter mig som Konge af det hele Monarchie, Holsten-Lauenborg indbefattet, eller man be-

tragter mig som Konge af Danmark og Hertug i Holsten og Lauenborg. Jeg har aldrig forsøgt at blande mig i slige indre Forhold i Østerrig og Preussen, uagtet meget af det, som er skeet i hine Stater, ofte har forekommet mig at maatte blive farligt for Naboernes Fred, saaledes som det har viist sig i 1848. Jeg saae helst at faae den Raadighed igjen i Holsten, som tilkommer mig; men troer man, at den slette Aand, som har befæstet sig der ved den Beskyttelse, Oprøret nyder og har nydt, endnu medfører Farer for det øvrige, kun slet og ved Tvangsmidler beroligede Tydskland, saa veed jeg, at Forbundet medfører en fremmed Besætning, og deri finder jeg mig rolig, skjøndt jeg veed, at det bliver misforstaaet af de Oprørske og holdt for en Beskyttelse istedetfor et Tvangsmiddel; men med mine Stater udenfor Forbundet har alt dette Intet at gjøre“. — I dette simple Svar fra Kongen personlig ligger Alt, baade for hans egne og for de fremmede Ministre.

Nr. 9.

Frederiksværk, d. 21. August 1851.

Hvad jeg sender Dem vedlagt, er ikke nogen Afhandling, ikke nogen Bladartikkel, det er egentlig ikke ret brugeligt til noget ydre Brug; jeg sender Dem det kun, for at De deraf nogenlunde kan læse, hvad der gjærrer i mit Hoved, hvorledes det bryder sig med at søge en Løsning paa vort Samfunds Gaade. I Bondesagen have vi hidtil havt let Spil; thi der havde vi Banen aabnet, vi havde det af Forgjængerne grundlagte Værk at fuldbyrde, vi havde en opskræmmet Egennytte at spænde for et stort Princip, som alt havde gjort sig til Herre i Europa; vi havde Bureaucratiets egne Overleveringer at holde os til; thi det havde begyndt Værket og brugt det til at stille det lærde Laug jevnstides eller over Fødsels- og Hoflauget og først ladet Vognen staae, da det ikke hjalp dem at trække længer, eller rettere, da de tvært-

imod, ved for Alvor at gjøre meer, gjorde Bonden til selvstændig Statsborger — og saaledes undergravede de sig selv. „Men nu skulle vi til noget Nyt, til noget, som den raske politiske Udvikling har paatvunget os før Tiden“; nu er det mindre let at finde Vei. — Foreløbig er der vist ikke Andet at gjøre end at søge den bestaaende Lovgivnings Forjettelser og udvikle den, lade Forfædrenes Visdom nyde Æren og vise, hvor lidt Hensigten er opfyldt. — Den Lovgivnings Forjettelser, vi skulle søge, ere fra Struensee og lige til 1799, ja endnu nogle Aar senere, thi i de første Aar efter denne Tid, omtrent til 1805, havde man en Følelse af, at man maatte vise, man ikke stod stille, fordi Pressen var kneblet. — det er den philanthropiske Folkeforsørgelses Tid; i den findes Stof nok til Bearbejdelse i Almueinteressen.

Deres Brev har jeg modtaget; det har meget interesseret mig. Fru D. troer jeg ikke skal gjøre noget for at faae Wulff valgt, mindst imod Tillisch. Hun skal nu foreløbig ikke gribe for meget om sig, hun skal standse et Øieblik og samle Kræfter, ellers bereder man hende nye Snarer. — „De kommer til Byen“, sagde Bonden, „i nogle Timer, naar de kjører langsomt“. Bornholmske Triumfer finde ingen Efterligning i Kjøbenhavn, i det mindste ikke strax. Her skal gaaes den beskedne Velgjørenheds Vei — ingen anden lykkes, enhver anden bliver en Sæbeboble.

Der er Tid og Dagslys endnu. — Om jeg ogsaa vilde reise i dette Øieblik, saa kunde jeg ikke; thi jeg har lovet Scheele at vente ham her. — Den hele Maade at fremstille mig som enestaaende, den er ikke ny og gjør Intet til Sagen. Den skal senest have gjort Fremskridt ved, at jeg uforbeholdent har stillet mig ved J. A. Hansen, denne de Lærdes værste Torn. Men det gjør Intet, naar vi kun faae vor Villie, og det troer jeg, vi daglig faae meer og meer, ikke af anden Grund, end fordi jeg troer, vi have viist den rette Vei. — Striden vil blive om Hærorganisationen; her er Andræ i Ilden,

han vil ikke i denne Sag, hvad jeg vil, og trøster sig med, at jeg staaer ene ligeoverfor den hele dannede Sværm. — Kunne de endnu engang presse Saft af Krigsbegeistringen og dermed Penge af Statskassen, saa kunne de endnu engang sætte et Hærlaugsvæsen igjennem; men her vil Vanskeligheden være. — Jeg tænker, at mange Vanskeligheder jevne sig, naar Kongen og Fru D. nu ville give Tid.

Ved Overveielser af, hvad enhver i sin Kreds bør foretage, bør stræbe efter, for at løse det fælles Samfunds Hovedopgave, at tilveiebringe det størst mulige almindelige Velvære, eller maaske rettere Velbefindende, er man jevnlig geraadet paa Afvei. I Erkjendelse af visse Midlers Vigtighed, er man hyppig kommen til at tragte efter dem eller at modstaae dem med en saa eensidig Iver, at man derved ikke alene har tabt Hovedformaalet af Sigte, men endog modvirket dets Opnaaelse. Overgrebet har medført Tilbageslag, Overanstængelsen Mathed. Saaledes er det jevnlig gaaet med de Erobringer af statsborgerlig Berettigelse, som først i Middelstanden, nu senere i Almuens Navn er gjort. Man har saaledes f. Ex. forlangt og faaet repræsentative (Nævnings-) Forfatninger, man har forlangt og faaet dem paa et bredt Grundlag, ved Hjælp af en udvidet Valgret og ubetinget Valgbarhed, man er ifærd med at udvikle Communelivet (Sogneindretningerne), at forberede Nævningsrettergang etc., men alt dette er kun Midlerne; naar man har faaet alle disse Herligheder indrettet paa det Bedste, saa er det uvist, om man endnu har gjort noget stort Skridt fremad mod Opnaaelsen af Hovedformaalet, uden forsaavidt som derved er bleven vakt en større Tænksomhed, udbredt en almindeligere Indsigt i mange Forhold, vakt en større, skjøndt ubestemt Higen og Tragten, ofte vil det synes, som om man havde udtømt Kræfterne og fremkaldt Slaphed derved, at Almeenhedens

sunde Sands lader den føle Savnet af virkelig Fremskridt mod et større Velbefindende i Samfundet, Tørsten er bleven større, men Husvælelsen er udeblevet. Mange ere komne til at føle sig ildstemte, fordi deres Enkeltmands-Forhaabninger ere blevne skuffede, flere maaskee endnu, fordi deres Samfundsforhaabninger ere blevne det, ja man kan have fremkaldt Modstand mod en længere Fremadskriden, idet de Misfornøiede, skjøndt maaskee ikke mange i Tal, overskride de Udmattede, som ere kjede af at tale og virke, og derfor hensynke i Træghed. Vil man derfor gaae en sikker Vei, saa forhaste man sig ikke med at trænge paa Udviklingen af Formerne for Samfundsudviklingen, men benytte Skridt for Skridt de Midler, man har, til at drage Omsorg for Samfundet, saa at dettes Udvikling, paa en Maade, gaaer forud for eller falder sammen med Udviklingen af de Midler, som skulde, mener man, lette, befordre, sikre og bevare Udviklingen. Vi have seet, at man paa flere Steder vel har agtet herpaa, man har egenlig i de store Udviklingstider søgt at tilfredsstille en Mængde Trang, Savn, Fornødenheder, man har forbedret Forbindelsesmidler, man har ophjulpet Skolevæsenet etc.; men ogsaa imod slette Laster har man jevnlig seet, at Midlet, man anvendte, enten blev uden Virkning eller kun havde en meget forbigaaende Virkning; navnlig traadte de Onder, man vilde bekjempe, frem igjen med forøget Styrke. Ved de store offentlige Arbejder f. Ex., ved hvis Udførelse man søgte at forebygge Trang, forøgede man Antallet af de Medlemmer i Samfundet, hvis Tilværelse beroer paa deres daglige Arbeidsvirksomhed, idet man tillige fremkaldte Læren om Retten til Arbejde; det vil sige, man avlede en af disse uløselige Gaader, der pine og forvirre Samfundet indtil dens Løsning i ligefrem Betydning erkjendes for en Umulighed, og til en Art Løsning findes, der svarer til den fornuftige Mening, som var skjult i Opgavens vrang Form. Ved den Oplysning, man kon-

stigen bibragte Almue-Befolkningen — ved Hjælp af en Deel Lærere af Haandtering, som selv havde en Oplysning, der, istedetfor at gjøre dem maadeholdne i deres Fordringer til Livsgoder og Velvære og give Exemplet herpaa, krævede disse som Løn for denne Oplysning og skilte dem fra Almuen, som de skulde belære, fordi de fandt den under sin Værdighed — blev den kun oplyst om Ringheden af sine Kaar, uden dog ved den Oplysning, der meddeelttes, i nogen mærkelig Grad at kunne forbedre disse, ja ofte endog forringedes de yderligere, idet der maatte skattes til denne saakaldte Oplysning. En ny Klasse Statsborgere fremstod der i Kraft af dette nymodens Ridderslag, dette Brev paa Oplysning, hvilke ansaae sig forlods berettigede til at bruge de ved Samfundets Bestræbelser i Statens Navn tilveiebragte Midler til Bedste og Behagelighed for dem og deres. Men, vil man spørge og med Rette: hvilke ere da de Brøst, I, som skrive dette, see ved Samfundet, og hvorledes ville I have dem rettede?

Betragte vi Menneskehedens Udvikling, saa finde vi, at dengang da den udbredte sig til de mindre begunstigede Himmelegne, og Antallet af Mennesker tiltog saaledes, at strængere, snildere anvendt, mere vedholdent Arbeide gjordes fornødent, for at Mennesket kunde ernære sig, da fremstod Trællestanden. En talrig Klasse Mennesker fordømtes til at arbeide haardt, for at et mindre Antal kunde befinde sig i Velvære. Dette mindre Antal udviklede sig i en høiere Grad end deres trælende Medmennesker. Men efterhaanden bevirkede de Herskendes egne Bestræbelser, deres Menneskekjærlighed, deres Vindesyge, deres Ærgjerrighed, kort de hos dem ved deres særlige Forhold udviklede Egenskaber, at det ene Lag efter det andet af den underordnede Befolkning unddroges Aaget. De kom da efter deres Tour til at føle den menneskelige Berettigelse og kom til at optræde med selvstændige Fordringer. Nu er det kommet saavidt, at ikke alene Trældommen er forsvunden, men end-

ogsaa, at de sidste Spor deraf skulde udviskes derved, at den Menigste i Staten skal sættes paa lige Fod med den Høieste i de Adkomster og Berettigelser, som Staten kan give og tilsikkre. Dette er sagt i Loven paa mange Maader, det er sagt, endog længe førend det paa nogen Maade blev gennemført i Virkeligheden, ja det har endog været parret med den religiøse Tro. Men netop fordi dette er skeet saaledes, fordi man har ladet det menige Folk i lang Tid føle, at der var tilsagt det Noget, som ikke blev det givet, har det følt Trangen til selv at vaage over, at Forjettelserne fuldbyrdes, og dette maae man ikke formene det. Vi maae ikke, naar det gjør Brug af den Ret, som er givet det for at hæve og berolige det, overøse det og dets Afsendinge med Skjældsord og Haan, fordi de ikke have vort Ydre, vore Skikke, vore Manerer; vi maae være dem iblandt dem, som paatage sig dette Hverv, taknemmelige, fordi de ville paatage sig at stille Menigmand, som han virkelig er, frem for vore Øine, saalænge de, som kalde sig de mere dannede, de, som man antager, bedre skikkede til at forhandle de offentlige Sager, ikke have lært Almuen at kjende, som den virkelig er, ikke i den have seet Statens brede, sikkre Underlag og ikke vundet dens Fortrolighed ved, ligeoverfor den selv, i Sammenkomster med den at bekjempe, hvad man troer der er vrangt i dens Anskuelser, og derimod der, hvor man optræder paa dens Vegne, virkelig at turde være bekendt, at man forfægter dens Sag, fordi man, i meget væsentlige Puncter anseer dens Anskuelser berettigede. Saalænge I Dannede ikke kunne omgaaes med, ja, hvor Omstændighederne medføre det, leve med Almuen, saalænge I enten blive staaende udenfor den, rosende dens Kaar, men visende ved Eders Tilbageholdenhed, at det, I rose, vilde mishage Eder, om I selv skulde have det saaledes, eller I kun komme iblandt den for at kaste Vrag paa Alt, hvad I finde hos den, dens Boliger, dens Føde, dens Virksomhed og dens Glæder, og saaledes vække

Misnøie med dens Kaar uden at kunne, ja ofte uden at ville gjøre noget alvorligt for at forbedre dem, saalænge I handle saaledes, saa maae I finde Eder i at møde Mistillid hos Almuen. I have indset Nødvendigheden af at møde det store Antals Mistro mod den tidligere herskende Klasse ved at aabne Døren til Folkefremstillingen, og vi troe, I have handlet klogt; men Klogskaben ophører, naar I, som høre til de hidtil Herskende, nu træde imellem og ville udelukke dens egne Medlemmer fra at træde indenfor Døren som Vogtere for de tilsagte Adkomster. I handle især uklogt, naar I forsøge at bevirke Udelukkelsen ved at friste Almuen i sin Godtroenhed og Vane til at skulle betroe sig til disse høiere Stillede, til at vælge Mænd af Eders Midte, som ville benytte deres saaledes vundne Stilling til at modvirke Almuens Sag, til vedblivende at sikkre visse Begunstigede tidligere tillistede Goder paa dens Bekostning, til at forsøge, paa dens egen Bekostning, at stille et saakaldet Veldædigheds- og Velgjørenhedssystem istedetfor et Retfærdighedens og Berettigelsens, hvorved I ovenikjøbet henstille nogle af Eders egen Midte som Udde- lerne af Naadens Gaver. Vi kjende godt Svaret. Det er en Nødvendighed at bruge ethvert nogenlunde antageligt Middel for at forhindre de Eiendomsløse i Staten fra at komme til at faae en saadan Indflydelse paa Statsstyrelsen, at de kunne komme til at raade for Eiendomme; thi de ville da misbruge deres Indflydelse til at gjøre Indgreb i Eiendommen og derved omstyrte selve Eiendomsbegrebet, som er Grundlaget for al Samfundsorden. Men dersom denne mægtige Villie var tilstede til at kuldaste Eiendomsbegrebet, tro I da, at Modstanden, tilveiebragt ved de Midler, I formene at kunne benytte, vilde nytte. Ved alle slige Midler tabe I kun den Tillid, I endnu kunne have tilbage, I sikkre Intet ved Eders Fremfærd, men I forspilde Tiden, i hvilken man paa lempelig Vis kunde gaae Overgangstiden igjen-

nem. Er Eiendomsbegrebet, som vi ogsaa tro, dybt begrundet i og sammenvoxet med den hele Samfundsudvikling, tro I da, at det saaledes i en Haandevending vil blive kastet overende af Samfundets Hovedbestanddeel, af Almuen? Har Almuen da Intet at sikkre. Naar Middelalderens Herrestandssamfund, naar den vaagende Person-Enevælde, Tyrkiets Hærregimente have brugt Eiendomsinddragelser i stor Maalestok som Midler for Vinding og Herredom, saa have de tilvisse givet farlige Forbilleder, som man vel kunde frygte for skulle blive gjentagne, men hvor have I da nogensinde i rolige Tider seet, at en Almestyrelse med velberaad Hu har gjort noget lignende. Derimod har man idelig seet, at enhver Klasse eller Kaste, der under hvilket Navn eller hvilken Form er kommen til at faae Indflydelse paa Statsstyrelsen, stedse har søgt at bruge Omsorgen for Eiendomsikkerheden til det Paaskud, hvorunder den paa en meer eller mindre ligefrem Maade søgte at befrie den Deel af Eiendommen i Staten, som den særlig havde tilvendt sig, fra at være den almindelige Lov underkastet, den, at bidrage til de offentlige Byrder. Vi behøve kun at erindre om Tildragelser fra vort eget korte stænderske Liv for at overtyde os herom.

I Stænderne, hvorfra Almuen var udelukket, og hvori de mindre Besiddere taltes i Almuen, de større Besiddere vare fremstillede i tre Klasser, saaledes at de tvende ved Lovgivningen begunstigede Klasser, tage tilsammen, udgjorde Flertallet, den i Tal langt overveiende og med offentlige Byrder meest beladte Klasse Mindretallet, i disse Stænder benægtede man Tilværelsen af en Række stedse voxende Overtrædelser af den Landboealmuen sikkrende Lovgivning og modsatte sig gjentagne Gange en Undersøgelse af den; i disse Stænder gennemførte man en Lovgivning, hvorved man indrømmede Jorddrotterne en dobbelt Priis for Hoveriet: først den nemlig; de vidste at forskaffe sig ved det Herredømme, de i saa mange Retninger udøvede over Fæsterne, og

dernæst den, de fik ved at faae Tilladelse til at inddrage den til Bondebedrift udlagte Jord under større Avls-gaarde. (Vi kunne for fleres Vedkommende maaskee endnu nævne en 3die Fordeel, den, de fik ved at lade dem den betingede Priis i Bondejord udlægge af de vedkommende Myndigheder uden fuldelig at have opfyldt den foreskrevne Betingelse). Dette vil sige, udtrykt efter den Virkning, Foranstaltningen maatte udøve paa Samfundet, den Lejlighed, der blev givet til igjen at bringe en Deel af Bondefolket, som ved Ophævelsen af Stavnsbaand og Opmuntring til Hoveriafløsning var frigjort fra at trælle, ja selv i væsentlig Grad fra Tyendeforholdet, ind under dette. Paa samme Tid lod man bestaae, ja udviklede Lovgivningen saaledes, at de større Lodseiere holdtes frie fra en Mængde Byrder, som paa laae de mindre, og støttede Udførelsen af disse eensidige Forholdsregler ved Indretningen af Menigheds (Commune) Forvaltninger, som egnede sig hertil. Istedetfor at gjøre Capital og Omsætning fri, saa at den kunde blive frugtbringende for saamange som muligt, befæstede man den paa enkelte Hænder ved at oprette Stamgodser etc. Disse skjæve Forholdsregler, der alle medførte urigtig Fordeling af Eiendommen i Staten, gennemførtes ved den eensidige Indflydelse, man havde indrømmet visse Klasser, som det hed for at beskytte Eiendommen. Og hvorfor fandt den ene Klasse, Godseierklassen, Støtte til Gjennemførelsen af saa eensidige Forholdsregler? Fordi den anden Klasse, Kjøbstadklassen (Borgeren), hovmodigen deelte Landadelsanskuelsen af Bondebefolkningen, fordi den, i Følelse af at være begunstiget paa dennes Bekostning, meente igjen at skaffe sig en sikker Støtte til Opretholdelsen af disse Begunstigelser, endelig fordi Statsstyrelsen, der paa en Maade var undsluppet den sande, den almuebeskyttende Enevældes Hænder, var gaaet over til det saakaldte mildnede Enevælde, hvorved den var falden i Hænderne paa store Godseiere eller

paa Mænd, der deals som Commissionairer, Commissairer, Administratorer etc. vare komne til ved Siden af deres egentlige Embede at søge Levebrød i Godseier-væsnets private Tjeneste, deals ved deres Omgangsliv vare blevne inddragne og hildede i de da begunstigede Klassers eiendommelige Anskuelser eller forvirrede ved usande Beretninger om de sande Forhold. Her altsaa see vi nærved os liggende Exempler paa den Vanskelighed, det har at drage Eiendomsgrundsætningen som herskende ind i Statslivet. Man glemmer saa let, at Eiendommen kun fortjener Beskyttelse i Staten, forsaavidt den tjener til at fremme Samfundets Udvikling og dets Formaal, men at den derimod bliver til Statens Fordærv, naar den, urigtigen anvendt, medfører de modsatte Følger. At gjøre Eiendomsbegrebet til det herskende i Staten, at sætte det over Menneskeligheden, det er at sætte Tingen over Væsnet. Almuen kræver ikke Eiendomsgrundlaget forrokket, den føler selv ret godt hver Dag, hvad den sikkrede Eiendom er værd, den begriber snart, at Alles Livsbetingelser og Livsnydelser ikke kunne være lige, thi see dens Medlemmer til den ene Side Livsvilkaar, den gjerne vilde dele, saa see de fleste af dem til den anden Side Livsvilkaar, hvorfor de ikke ville opgive deres egne; men Almuen kræver, at den i Samfundet finder den Sikkerhed og Beskyttelse for sine ringe Livsvilkaar, at disse ikke uforskyldt blive gjorte upaalidelige, fordi de gjøres haabløse, og at den ikke, naar den i Fællesskabets, i Ligeberettigelsens Navn kræver denne Beskyttelse af dem, som udgive sig for at forstaae at fremstille og styre Samfundet, afvises med den Erklæring: det kunne vi ikke overkomme, det kan Staten ikke mægte, det er godt, at den kan sørge for os og vore; hvad enten nu saadant Svar gives i Ord, der ofte endog parre Fattigdom med Raahed, Dovenskab og Lastefuldhed, eller i Gjerning, gennem eiendommelige, for de begunstigede Klasser selv indrettede Beskyt-

telses- og Forsørgelseslove, beregnede paa hele Samfundets Ydelsespligt. Kan man undres over, om Almuen, under saadanne Forhold, kommer til at ønske, noget nærmere at see, hvori de Vanskeligheder bestaae, som optaarne sig mod dens saa raskt, ikke sjelden saa haanlig afviste Fordringer, naar den samtidig mener at see, at man med Lethed gavner de Forhold, som komme Vedkommende selv eller deres Standsfæller tilgode. Man siger da: de Klasser i Samfundet, for hvilke slige eiendommelige Forsørgelsesanstalter ere skabte, det er kun Statstjenere; der kan ikke gjøres nogen saadan Sammenligning mellem dem og de Ydende, hvortil Almuen maa regnes; alt, hvad der gives dem i de forskjelligste Skikkelser: Lønning, Pension, Enke- og Børneforsørgelse, det er altsammen kun Betaling for de Tjenester, de yde Samfundet. Vel, svares der fra Almuens Side: lad os gaa ind paa denne Anskuelse; men da ere vi atter berettigede til at spørge: i hvilket Forhold staae da disse Tjenester til den Løn, som gives derfor? Man vil da i Almindelighed svare: for at blive vel betjent maa Staten betale godt. Dette vil Almuen vel ogsaa indrømme, idet den dog vil pege paa mange af sine egne, de, der maae tilvisse stræbe og tjene godt for at kunne yde til Samfundet det, som kræves; men see, med hvor ringe Løn de maa nøies. Men især vil den spørge: har da den gode Løn hidtil skaffet en god Betjening fra Statstjenernes Side? og her frygte vi med god Grund, at den vil selv besvare sit Sprøgsmaal med Nei, og det i Henhold til en dyrekjøbt Erfaring.

Dens sunde praktiske Sands vil lade den sige: slig Betjening, som vi saa ofte have maattet nøies med, havde vi selv kunnet skaffe til bedre Kjøb. Vel kjende vi Svarret herpaa, at i Embedsstillingen betales ikke alene den daglige Gjerning, men ogsaa den lange kostbare Forberedelse, den lange Venten paa Ansættelse og Forfremmelse bør betales. Men er dette et Svar? Har man

da med Grund skruet Fordringerne til Foruddannelsen op til en saadan Masse, som den maaskee er, har man heri ikke handlet af Grunde, der aldeles ikke hænge samme med Statstjenestens sande Vel? Er det Staten, som har bragt et saa stort Antal til at vente paa Ansættelse i Statstjenesten, istedetfor at slaae ind i andre Leveveie, og have ikke mange allerede gjort det og allerede herved havt et rundeligere Erhverv end mangan Mand i lige Alder, som med lige saa stor Anstrængelse har fulgt en borgerlig Levevei? Hvorledes vil man forlange, at Almuen skal forstaae og billige Grunde, især som den sidste. Men vi sige nok engang: man vilde rimeligvis endda Intet sige om disse Forhold, naar Fortiden havde lært, at Embedsklassen, ifølge den store Myndighed, den havde nydt, og den gode Stilling, der havde været den indrømmet, havde været fortrinlig; men dette er langtfra at have været Tilfældet. Vile vi gennemgaae de talrigste Klasser af dem, saa ville vi finde, at Antallet paa dem, der ere under Middelmaadigheden, der have forvaltet med Uorden og Efterladenhed, der ved uordentlig Levnet have givet Forargelse istedetfor et godt Exempel, der have vist sig vindesygge og hovmodige, har været langt fra at være ringe, medens Stands- og Klasseaanden har været saadan, at man har taalt deres Feil og baaret over med dem i mange Retninger. Her er et Samfundsforhold, som maa rettes. Ligeoverfor den frigjorte Almue, som man daglig opfordrer til at føle sig selvstændig og søge Oplysning, kan et saadant Forhold ikke længer bestaae; her er en Fejl i Samfundet som maae rettes. Det Klasse- og Kastemæssige ved Statstjenerskabet maae hæves, og dette maae bringes til en langt strengere Pligtopyldelse. Man maae ikke betale maadelig Tjeneste saa dyrt, men derimod retfærdiggjøre den gode, den forholdsviis rundelige Betaling ved nidkjær, selvopoffrende Embedsførelse, man maae unddrage Embedsbesættelserne saameget mu-

ligt Skolens Indflydelse, ikke tilsikkre et ubestemt Antal Ansættelser i Statstjenesten, ja ikke engang give dem noget usikkert Haab herom, for siden at afkjøbe dem Forventningens Sorger. For at Staten kan blive anseet i sine Embedsmænd, bør den paatage sig Ansvaret for saa faa som muligt, men derimod lade saa mange som muligt blive til Befolkningens, Menighedernes Tjenere; ved at føle deres Oprindelse, vilde de bedre erkjende deres rette Stilling. Det er i Virkeligheden kun de høiere Bestyrelsesembedsmænd, Dommerne og de, som paa Statens Vegne udøve Tilsyn, som behøve at være Statsembedsmænd; alle andre kunne bringes ind under Menigheden eller privat ind under de høiere Bestillingsmænd, som dog skulle bære Ansvaret for deres Embedsvirk-somhed. — Man vil maaskee sige, at dette kun er en ringe Samfundsreform; vi svare, det er for os en meget stor og gjennemgribende Reform, thi vort Samfund kan paa en Maade siges at være sammensat af to Hovedklasser: Embedsmænd og Borgere. Vor Grundlov har viist det, den har behandlet Samfundet som saaledes sammensat (§ 22).

Man vil ikke kunne gennemføre denne Reform uden at komme over paa en anden indgribende Reform, Næringsvæsenet. Saasnart den saakaldte Embedsstand op-hører at være en særskilt Stand, der ved Hjælp af Skolevæsen og det særskilte Understøttelsesvæsen har faaet en i Gjærningen, om ikke just lovfæstet Arvelighed, saa vil der strax indtræde Klage over de Hindringer, som i alle Retninger møde den Næringsssøgende. I Kjøb-stæderne støder man paa Lauge, Duelighedsprøver, ind-skrænkede Handelsgrene etc., paa Landet paa Bevillings-væsenet.

Dette vil jo, i Forbindelse med den Udvei, at kalde en Bedrift en Fabrik, i en kort Tid skaffe Udvei; men det mislige, som findes ved en saadan Bevillingsindret-ning, vil snart træde saa levende frem for Alles Øine, at den umulig kan vedblive. Efterat Fortæringsafgift og

Værnefrihed er ophørt for Kjøbstæderne, og efterat en Mængde Bevillinger have gjort Kjøbstæd-Eneretten, der aldrig virkelig har været anerkjendt, til et fuldkomment Skinbidrag, haves ingen Grund til at vedligeholde Forskjel paa Næringsdrift i Kjøbstad og paa Land. At overføre Laugsvæsen og Duellighedsprøver paa Landet, som har fundet sig vel ved at være fri for begge Dele, og efter at saa vigtige Virksomhedsgrene, som Jernstøberi, Brænderi, Bryggeri, Klædetilvirkning, Pottemageri, Spinderi og mange andre ere fritagne herfor, det er ikke gjørligt; pludselig at ville berøve dem, der have underkastet sig Prøver og bragt Offre for at komme ind i et Laug, Frugterne deraf, vilde ikke være billigt; der maa altsaa findes en Vei, hvorved man befries for Indskrænkningen og af finder sig med de berettigede Personer. Dette lader sig gjøre ved at indrette en 20 à 30aarig Overgangstid, i hvilken enhver, hvor han vilde, kunde udøve, hvilken Bedrift han vilde mod at svare en vis Afgift til det Laug, som hidtil havde udøvet denne Bedrift, naturligviis foruden de Afgifter, han skulde svare af Næring eller Indkomst til Stat og Menighed (Commune) og uden derved at faae Adkomst til at nyde Goder af Lauget. Denne Afgift kunde og burde indrettes aftagende, den kunde enten udlægges i Kjøbstædkredse, hvori da samtlige Landets Menigheder fordeeltes, eller amtsviis til Fordeling mellem Kjøbstæderne. Man vil see, at man ved denne Fremgangsmaade ikke hævede Laugene, man vedligeholdt dem tvertimod som Forsørgelsesanstalter for Haandværkere. For Lovgiveren maatte det tvertimod være et Hverv at støtte og opmuntre til Dannelsen af Arbejderforeninger til gjensidig Understøttelse. Saa-danne Foreninger kunne neppe gjøres til Statssag, men de kunne opmuntres og understøttes fra Staten directe eller gjennem Statens Underafdelinger.

Ligesom Embedsklassens Omformning fra at være Alherskerens Redskab til at styre Almuen, til at blive

Statens Tjenere under Almuens Tilsyn, eller maaske rettere fra at have været en laugmæssig, halvt arvelig Stand, der havde sat sig fast mellem Eneherskeren, Levningen af det tidligere politiske Folk og Almuen, til at være Lemmer af Folket, der gjør sin Gjerning, røgter sit Kald, som enhver Anden, maae føre til en Omformning af Næringsvæsnet, saa maae den ogsaa komme til at udøve en stor Indflydelse paa Forsørgelsesvæsnet. Hvad der kunde være godt nok, ja maaskee for godt, da kun Skatteydende og Almuefolk kom under Fattigvæsnet, det vil neppe findes godt nok nu, da der er Udsigt til, at saamange af de saakaldte dannede Klasser (Embedsklassen og de Beslægtede) kunne komme i Armod. Man vil nu bedre end tilforn maaskee forstaae Nødvendigheden af et hæderligt Forsørgelsesvæsen. Forsørgelsesforeningerne, som vi ovenfor have omtalt, ville komme til Ære.

Nr. 10.

Frederiksværk d. 29. August 1851.

Gid Vorherre kunde hjælpe os mod vore Venner, saa skulde vi nok selv faae Ende paa vore Modstandere, saaledes har jeg i den senere Tid tænkt, naar jeg fik Morgenpostens Artikkel, „den menige Mand og Lovgivningen“, ihænde, og dobbelt stod dette Ordsprogs Sandhed mig for Hovedet, da jeg havde haft Besøg af Baron Blixen F. og Scheele; de kom nemlig sammen, men jeg var i nogen Forlegenhed, thi jeg frygtede næsten, at det var Dem, Høistærede, der havde skrevet Artiklen, og i saa Fald vilde jeg nødig i Kast med Sagen, førend jeg saae, hvor den gik hen, da jeg jo før har seet Dem prælundere lidt platsørensensk Lirekasse og derpaa istemme en meget fornøielig og christelig Sang, ganske fri for nogen-
somhelst Indskydelse af Misundelsens Lighedssyge. — — Nu, efter at have læst Artiklen III, nu er Forlegenheden ovre, thi den kan De ikke have skrevet. De vilde ikke uden den haardeste Nød bringe dette Thema om

Stillingen paa Bane, selv om De deelte en Deel af de Anskuelser, som findes heri, dertil have vi levet for meget og for fortroligt med hinanden; men skulde De ikke kunne bringe Hr. Morgenpost til at holde disse unyttige, thi de ere upraktiske, Oprodeartikler tilbage, eller skulde man ikke kunne finde et andet Organ for sine Meninger, end et saadant, der maa gjøre sig saa tydsk eller vrænge Fransk, for at holde sig? — Det er det farligste, et Almuespartie eller et Menigmandspartie kan gjøre, — at ville gjøre Begreberne Menigmand og Stormand eensbetydende med Fattigmand og Rigmand. — Hine Begreber ere politiske Begreber, de holde Kampen paa den politiske Ligheds Omraade, Almuesmanden, Menigmanden, der føler sin Styrke i sin store Sum, skal vide, at denne Sum ogsaa er Statens Rigdomssum, saa at han som Partie er den rigeste. Fattigmand og Rigmand fører Kampen over paa Formuesfordelingen, Eiendomsfordelingen, kort, over paa alle de vanskelige Egennyttens Gebeter, hvor Dyden, som bør være Almuegrundlaget, gaaer tabt. — Kunde De ikke foreholde Redacturen, hvor stor Ulempe vi have haft ved saamange Leiligheder ved i Bondesagen at drive Misundelsens Djævel ud, som har prøvet at krybe ind ad alle Veie, og som alt ofte har berøvet os gode Kræfter og især hæmmet vore egne Fremskridt, fordi den har kastet en Skygge paa os, der fægtede forrest og krævede saameget paa Tro og Love, paa Løfte og Tilsagn om det menige Folks Ædelsind. Lad ham kun, hvad Værnepligten angaaer, kræve Alles Indøvelse og dermed Basta. — Bag Indøvelsen staaer Friheden for den Enkelte.

Scheele og Blixen kom da sammen i Mandags Kl. 5. — Scheele fortalte mig, at han, førend han flyttede til Slesvig, vilde udgive endnu en Piece, hvori han vilde meddele alle Slags Ting. — Han kom saa at sige til at bryde med alle Partier. Med Slesvigholstenerne, fordi han

vilde sige dem, at de vare og bleve Oprørere, at de derved havde forspildt deres Fællesadministration med Slesvig, med Eiderdanskerne og Notabelprojectet ved at vise, at de ikke havde fyldestgjort de givne Løfter, de havde ikke friet fra Slesvigholsten; thi hvad var et vedblivende adeligt Nexus, især hvad var fælles Tugthus, uden Fællesskab i Straffelovgivningen, hvad fælles Brandkasse uden Fællesskab i Brandlovgivningen o. s. v. Han vilde oplyse de Misgreb, Bestyrelsen havde gjort i Slesvig, saavel i Ting som i Personer. — Han vilde vise, at de Anordninger 1810—1811, som Sprogherrerne mene at have sat i Kraft igjen og beraabe dem paa, aldrig have existeret i Form af offentliggjorte Love, at, om de end havde existeret i denne Form, saa kunde der ikke paa saadan Maade vendes brat tilbage, og at man endog var gaaet ud over de Grændser, som disse Love havde sat etc. Han vilde yderligere bryde med Augustenborgerne; thi han vilde bevise, at der Intet var at underhandle med dem om, der skyldtes dem ingen Arv. Vare de strafskyldige, da maatte der kunne findes en Domstol, nedsettes en Commission o. s. v.; men man kunde ikke uden Dom inddrage deres Godser; med mindre, hvilket man jo kunde, Kongen betragtedes som enevældig i Slesvig, da kunde han jo gjøre, hvad han vilde, men det burde skee ved en formelig Act. Han vilde derpaa optræde i Slesvig med en formelig og lovlig Opposition imod Regjeringen, saalænge indtil den betraadte den lovlige Vei. — Jeg raadede ham til at give sin Piece ud saaledes, at han kun her til Lands kunde drages til Ansvar og ikke i Slesvig, jeg meente, det var godt at faae en aaben udtalt, indenlandsk Opposition. — Jeg var, som han vidste, Foederalist, han havde mit Brev derfor; han vidste, at jeg ikke havde noget imod at sikkre vor danske Forfatning, som Forfatning i det Indre, og at have et Fællesskab for det Ydre med Holsten og Slesvig, naar hint først var udtraadt af Forbundet; men det

var han os endnu skyldig. Han indrømmede, at dette havde lange Udsigter, men at det kun var en Misforstaaelse af Forbundets Betydning, naar vi mente, der var noget, allerede nu, med et saadant Fællesskab, især i Hærfællesskab, som han vidste, jeg bestred saa yderlig. — Fra Talen om Fælles-Hæren kom vi over paa mit Hærorisationsforslag. „Man vil“, sagde B. F., „kaste sig over Dem fra alle Sider, man vil deri see en Bestræbelse efter at berøve Monarchiet sin Støtte og voldgive Deres Modstandere til den Almue, De vil bevæbne. Hæren, som har vundet stor Anseelse, vil ikke taale det, den vil denuncere det for hele Landet som dens Opløsning og Tilintetgjørelse. Deres gode Mening, som vistnok mange troer paa, vil ikke engang komme tilorde, man vil betegne Dem som den, der i fuld Godtroenhed lader Dem bruge til at aabne Breschen for dem, som kun vente paa Leiligheden og Magten til at tage alt, hvad de lyster.“ Jeg svarede: „Alt det veed jeg, men dog kommer jeg frem. Hærmagten vil opløse sig ligeoverfor de Fædre og Mødre, som see, at jeg vil gjøre Værnepligten lempelig, ligeoverfor de Underofficerer, som see, at jeg stiller dem høiere i Samfundet og betaler dem bedre, ligeoverfor de Krigsreserveofficerer, for hvem jeg aabner Udsigt til Ansættelse og Forfremmelse i Hæren. Monarchiet skal faae de samme faststaaende betalte Folk, og det vil faae et disciplineret Folk, det vil faae bedre Batailloner til Brug, thi det vil faae dem, som ligge i de faste Pladser, befriet fra bebyrdende Cadres, ikke sammensatte af lutter Rekrutter. Men hvad der især styrker mig, det er, at mit Forslags Hovedbestemmelse for Øieblikket er, at jeg stiller det op som Bom for Pengemisbrug. — Holder Krigsbudgettet sig indenfor den rette Pengebevillingsgrændse og Folkebrug, saa har jeg ikke Hastværk; i 2 à 3 Aar ere vi krigsberedte, hvordan end Hærvæsenet er ordnet, og inden den Tid vil den sunde Fornuft nok sætte mine Forslag

igjennem, om de skulle gaae igjennem. Jeg har aldrig Hast i Lovgivnings- og Samfundsudvikling.“ — — — —
 B. F. klagede over, at vi Bondevenner hæmmede Salg. — Han havde villet sælge sit Gods til 600 Rd. pr. Td. Hartkorn i Gjennemsnit, han havde Grund til at tro, at Bønderne havde været redbon til at kjøbe, men saa var en Bondevenneudsending kommen — —

Ved Frokostbordet bragte Scheele i Erindring det Øieblik i Statsraadet, da jeg havde hævet en stor Forlegenhed for ham, ved at tale ligefrem, da de andre hyllede dem i mystiske Talemaader. Han bad mig, hvad enten vi vare Modstandere eller fægtede sammen, at bevare den samme aabne Fremfærd mod ham*). — — —
 „Kongen maae“, sagde han, „ikke have et Statsraad som det nuværende, hvor en holstensk Minister og en slesvigske Minister sidde i et dansk constitutionelt Statsraad, som de forplumre, og hvori Kongen ikke har et virkeligt Cabinet for den Stat, han styrer. — 3 Ministre for Danmark, 1 for Slesvig, 1 for Holsten, det kan være et Raad. — 1 Minister for de faa verdslige Sager, som ere fælles, 1 for Finantsvæsen, 1 for det Udenlandske. — Jeg vilde have Land- og Søkrigsministrene som Statsministre, det vil De ikke. — Flaaden er jo dog fælles, saaledes at, dersom Holsten faaer sin egen Forfatning, kan man komme til at sende Expres derover om Flaadens Anliggender.“ — — — —

Lehmann har svaret, at han ikke vil stille sig i Veile. Beutner er jeg meget fornøiet med — Sagens Behandling forstaaer De bedre end jeg. —

*) Til deres sidste Levedage vedbleve Scheele og Tscherning at staae i Venskabsforhold til hinanden, og de Aftener, Scheele tilbragte i Samtale med Tscherning ude paa Castelsveien, syntes at være de to alderstegne Mænd lige behagelige; trods Scheeles Svaghed i hans sidste Leveaar skyede han ikke at vandre den lange Vei, selv midt om Vinteren i Mørke og Kulde.

Frederiksværk d. 7. Sépt. 1851.

— — Det glæder mig under nærværende Omstændigheder, at De ikke gav Fru D. mindste Opmuntring til at hjælpe Wulff med sin Candidatur; Tillisch havde faaet det at vide og havde med Grund kunnet bebreide os Anvendelsen af urigtige, især ukloge Midler i en Valgkamp. — T.'s Afstaaen fra Bornholm hænger vist paa den ene eller anden Maade noget sammen med denne Fru D.'s Tanke. — Den er maaskee yttret til Dem for at prøve Deres Reenhed og Afholdenhed. — Gaaer T.'s Valg igjennem, da er det gennemført ved Venner, der ville en Valglovsforandring, falder han, da er det en utaaelig Valglov, som lader en af Slesvigs og af danske Embedsbesættelser saa fortjenstfuld Mand falde, lige overfor en Mand, der traadte ud af Ministeriet, da man vred sig bort fra den slesvigske tilsagte Selvstændighed og rimeligvis ogsaa fra de gjorde Tilsagn til Bondevennerne. — Men til Tingen, som er Valgprogrammer. Et saadant fra Bang, hentet fra hans Optræden 1848—1849 i Rigsdagen, om muligt ledsaget af en nærmere Forklaring af hans Udtrædelsesgrund, trykt i Exemplar til hver Vælger, omdelt i Valgkredsen, ledsaget af Simonys, Møllers og Ingstrups anbefaling, der sagde, her er Tingen, vi ville, som vi søge gjennem denne Mand; lad Modcandidaten sige os det samme, lad ham forklare os sin Optræden, lad os see, hvor Forskjellen ligger, for at vi kunne komme til at vide, om vi skulle kjempe en stræng Kamp med politiske Modstandere, eller om der kun skal vexles nogle Skud i Luften for Formens Skyld mellem tvende Mænd, som ved eiendommelige Omstændigheder ere stillede lige overfor hinanden. — T. kan let være blændet af, hvad han har udrettet i Slesvig, og deri see Fortrinene ved at følge Østerrigs Exempel, hvor man atter vil forsøge at kaste Absolutismens Kaabe om den hele Stat,

da der jo synes at ligge noget meget mere fædrelands-sindet i den Sætning, først samle hele Staten, saa constituere den, end i at constituere den Stat, som man endnu ikke har samlet, noget vi „Bondevener“ jo allerede have viist var vor Tanke før 1848, eftersom vi kun satte os som Maal en Samfundsudvikling, som den da bestaaende Statsform meget egnede sig til. — Vi have altid følt og erkjendt Nødvendigheden af en vis Heelhed i Monarchiet; men vi have fastholdt Friheden i den reent danske Deel som indtraadt Kjendsgjerning, derfor have vi søgt hen til de foederative Organismer (see Forslag til Lov om Communeudvikling) som det fornuftige Middel til at søge Eenhed i Forskjelligheder.

Blev Pladsen alvorlig tilbudt Bang, efterat hans Program var udgaaet, da var en Overeenskomst forsaavidt mulig, som B.'s Venner i Aalborg da kunde lade T. gaae sin skjæve Gang; en Modcandidat skulde da stille sig formelt og vige Pladsen, om der var fremkommet et godt Program, eller i modsat Fald bruge Stemmeafgivning, for at han kunde komme til at gaae igjennem med faa Stemmer. — Vi have fægtet ene mod et, selv af Østerrig støttet Oprør, ikke nogen Magt har givet os nogen virkelig Haandsrækning, og den, som rakes os halvt, den svenske, turde vi ikke modtage. — Østerrig blev ikke alene understøttet, men holdt opreist af den russiske Magt.

Indkomstskatten bør nævnes som vistnok vanskelig fra deres Side, som drømme om Finants- og Beskatnings- eenhed i Heelstaten, ja selv i Slesvig-Danmark, thi i Slesvig og Holsten er Rigmandsherredømmet mere udpræget end i Provindsen Danmark. Den opretholdte Indbildning om politisk Adel og dette Adelskab, bundet til Godskjøb, har her gjort, at de Mægtige endnu stedse nære stort Haab om at lade Trykket og Byrderne hvile paa Menigmand. — Jeg længes efter at høre om Deres første Samtale med B. — Virkningen af Fru D.'s Op-træden i den seneste Tid træder allerede frem; man

hører nu Fruentimmer tale om hendes Godgjørenhed, og at det ikke meer lader sig gjøre at gaae irecte med hendes tidligere Liv. Hun flyver snart fra os, maaskee for tidligt, for endnu at kunne flyve ene. — Det er en snurrig Sag med den Artikkel i H. C., som Bladene i Kjøbenhavn synes at overføre paa Scheele, hvori Correspondenten melder sin Bortreise. Er det Scheele, hvad der forekommer mig utroligt, saa er hans hele Reiseplan og alle hans Bevægelser en Pengetrudselse, isaafald er han tabt. — Er det Underfundighed mod Scheele, da er det en stor Nederdrægtighed og var værd at efterspore. —

Det er sandt, De vil have Stof til en Repræsentationsmarschal for Hoffet; jeg har fundet en fortræffelig. — Grev R. i London. Kongen lider ham, — Grevinden har, som De veed, til en vis Grad gaaet samme Vei som Kongefruen og er nu en ganske net Dame. — —

Nr. 12.

D. 9. Septbr. 1851.

— — — — Vi komme nok igjennem, naar vore Venner kun intet fordærve. — Jeg mener Lunde med sin store Arbejderforening. Kan han holde sig og den inden fornuftig, klart afstukne Grændser, heller for snevre, end for vide, hverken i eensidig Laugsaand, Kjøbstad mod Land, Dansker mod Tydsker og Svensker, eller i ubestemt communistisk Aand, saa kan en saadan Samling være gavnlig. Kan han, vil han og tør han, om det fornødiges, stemme sig offentlig mod dem, der muligen ville ud over Grændsen, og kan han finde Bifald for en saadan Modstand, saa gavner Forsamlingen; træder den op med store Talemaader, ubestemte og truende Fordringer, trodsende paa Tallet og Magten, saa gjør en saadan Forsamling i dette Øieblik stor Skade, den bliver da enten et tomt Skrald, som aabenbarer en Svaghed for Mod-

standerne, eller en Fare, som man søger Middel imod, selv udenfor Landet; thi de Frygtsomme, hvis Antal vil blive stort i Middelstanden, vil bifalde det. — Bring i Tilbagegangstider aldrig Middelklassen til at have alvorlig Frygt, naar Eders Stat ikke kan forsvare Eder mod fremmed Indblanding. — Jeg beundrer deres Udholdenhed.

Nr. 13.

D. 14. Septbr. 1851.

— — — De vilde have Uret, om De lod et Embede, som De kunde finde Dem tjent med, gaae bort, for at B. ikke skulde faae det, thi til Andet blev det neppe. — — — Hvad nu Embedet angaaer, saa vil jeg kun bemærke, at Anseelsen eller Ringheden forekommer mig af uvæsentlig Betydning uden fra Indtægtens Side. — Om De vil, bør Arbeidet tages i Betragtning. — Det forekommer mig vanskeligt for Dem at overtage et Embede i Kbh., som ikke giver nogenlunde gode Indtægter, og som ikke, i væsentlig Grad lader Dem være Herre over Deres Tid. I Kbh. kan De ikke unddrage Dem den politiske Hvirvel, hvorved De saa let bortdrages fra Embedslivet. En Mand som De, der overtager et Embede, kan kun holde sig oppe ved at gjøre sig til Træl af sit Embede. Jeg har, skjøndt i en meget ringere Grad, end De vil komme til at føle det, følt det selv. Havde jeg ikke i de forskjellige Stillinger, jeg har beklædt, viist stor Punctlighed og utrættelig Arbeidsomhed, saa havde man trykket mig ned. Nu forekommer det mig, at et Embede af den her omtalte Art kræver en meget stadig Tilstedeværen visse Timer daglig. Denne kan De næppe skaffe tilveie i Kbh., hvor De i saa mange Ting er en Hovedmand. Det har stedse forekommet mig, at, idet De søgte et Levebrød, maatte De opgive Deres politiske Virksomhed i det Mindste foreløbig. O'Connel tog en gown. De kan tage Levebrødet, men O'Connel

kunde vedblive sit politiske Liv, fordi han raadede over store Midler, De maa opgive det, fordi Deres Stilling er en modsat. — De maa desuden regne paa, at naar De faaer et Levebrød, saa tynger for en Tid mange Byrder haardt paa Dem. — Deres Aftræden fra den politiske Bane vil være et haardt Stød for vort Partie, et saadant, hvorfra vi næppe reise os igjen, i det Mindste ikke i samme Form, og ikke ved de samme Mænd, vi, som nu ere eller synes at have været sammen, og at staae i Spidsen, ere der kun ved, at De er der. De er den egentlige Bindekalk; men den samme Skjæbne rammer os ikke mindre, ja maaske haardere, naar De trykkes ned under Aaget. Derfor lad Dem ikke trykke ihjel, om De kan frelse Dem, lad Dem ikke friste af den Lygtemand, som viste Dem til det dobbelte Spor, Embedet og den fortsatte Politik. Jeg gjør mig intet Skinbillede af min Stilling, jeg kjender dens Afsondrethed; den har egentlig aldrig været anderledes; det er kun ved Dem og Deres Mænd, ved dem, De har bragt til mig, at jeg er bleven en levendegjort politisk Person, efter at jeg tidligere havde været det ved min Forbindelse med Lehmann, med „Fædrelandet“ etc. Jeg har haft en kort Periode i 1848, hvor jeg tildels var til ved mig selv, fordi alt Andet i en kort Tid, i det Mindste i nogle Dage, maaskee nogle Uger, var en Umulighed. Saasnt den Tid var forbi, var min Stilling igjen den, at vende tilbage til en Kreds, hvori jeg kunde indmures med et godt Forbundt. Jeg selv giver ikke Bindemidlet, jeg har paa eengang formegen og forliden Tro paa det, jeg vil, formegen til at opgive det som Formaal, forliden til at bringe andre, som ikke fatte det, haardt i Ilden for at faae det frem nu strax. Blandt de Elementer, som nu støtte mig, findes adskillige, hvis Anskuelse er mig ligesaa meget imod, fordi de forekomme mig ligesaa hule og støttede paa ligesaa slet Grund som mine Modstanderes. — De tjene mig, fordi de haabe, ligesom de,

der trykkede sig frem i de bageste Rækker af Suwarows Stormcolonner, at de over mit Liig skal komme ind i Fæstningen. Saalænge De er der som Moderator, saa glider dette Spil, De er som en Sæbe, der hjælper til, at slige Kræfter i det rette Øieblik kunne slippes forbi, saa at de føle Gravdyndet om deres egne Fødder og stoppe i Farten. Det har fornøiet mig at læse om Deres tilfældige Samtale med H. saavelsom om Deres Sammenkomst med S. Jeg har naaet, hvad jeg har attraaet ved min haardnakkede Bortebliven fra Kbh., at De er kommet saameget i Forgrunden, som De skulde. Jeg vilde, at de Godtfolk, skulde æde Kaalen, hvori de have spyttet, jeg vilde nok, at vort Partie skulde være et Hjælpe- og Støttepartie; men jeg vilde ikke, at man skulde kunne lade, som om det kun var dette ved min Personlighed og ikke ved sin indre Natur, altsaa ogsaa ved Dem, der i saa høi Grad repræsenterer denne, fordi det stedse har været Deres Opgave at følge Flertalsfremstødet. — Derksom Monrad og Clausen haabe en stor Seier af mine mistydelige og uforsigtige Udladelser. saa bliver deres Seier kun af kort Varighed. — Tro mig, naar jeg siger det, at de Udtryk, som tit synes meest uforsigtige, ere det mindst. De ere udtalte med fuld Bevidsthed og udgaae af lange og modne Overveielser. Det er muligt, at min Grandskning ikke er dyb nok, at min Opfattelse derefter kan være baade feilagtig og især ufuldstændig; men det er vigtigt, at den kommer frem, som jeg har den, for at Ingen skal troe paa, at jeg gjemmer min sande Tanke. — Mistydninger have kun en Døgnvirkning og falde tilbage paa den, som forsøger dem, enten paa hans Opfatningsgave, fordi han ikke har kunnet see bedre, eller paa hans Redelighed, fordi han ikke har villet. Jeg har haft et Brev fra Lehmann, som har viist mig, hvilke Strænge de ville slaae an. Han, Fremstilleren af den folkelige Forfængelighed i sin ridderligste Skikkelse, han vil, at man skal i sin Fremfærd

mod Slesvig erindre, at det er erobret. — „Erobret siger De“, har jeg svaret, „erobret Slesvig?“ Har De da opgivet Rendsborg og Frederiksort, Kjærnen af Slesvig, naar der tales om Erobring af Slesvig? Har De opgivet Stillingen bag Sorgen, Treenen, Wittensee som Slesvig? Denne Stilling, der var Fjendens Hovedstilling i Slesvig, som Als var vor. Have I Slesvig, sagde vi, I, som ikke have Als? Have I Slesvig? sagde Modstanderne, I, som brød Eders Horn saaledes mod vor fremskudte Stilling ved Isted, at I maatte lade os staae i Fred bag Sorgen etc., maatte underhandle med Preussen og Østerrig om at faae os bragt til Underkastelse, og med Europas Billigelse maatte indgaae Vilkaar, som en virkelig Erobrer ikke havde ladet sig byde. „Denne Art Udtalelser“, skriver jeg, „ere gode, Lehmann, af Diplomat mod Diplomat, hvor det tales af Avisskriver mod Avisskriver, fordi de have Snakkeretten; men mellem alvorlige Folk, som ville enes om, hvilken vor Optræden kan og bør være, der gjælde slige Udtryk ikke.“ — Den hele Præstestands Skrig om Embeder, den tør ikke blive en Hærkrig, og jeg skal nok vide, om jeg forresten behøver at blande mig i denne Sag. at udvikle indledningsvis Fredsbetydningen for Danmark saa vel, at mine Ord skulle finde Anklang mod disse krigslystne Christenmænd. — Republik, Monarchie, Absolutisme etc. etc. det er temmelig tomme Former, Indkomstskatten er Udbyttet af en Samfundsideo, ligesom Foederationen er det; begge ere de fornuftige Tanker, der, gennemført, redde fra Galskab. Foederalismen er Tilfredsstillelsen af Stamme- og Sprognationalitetens Fordringer, uden Kamp med Staten. Indkomstskatten er Tilfredsstillelsen af Communismen og Socialismen, uden Kamp med Eiendommen. — — — At Andræ vilde forsvare Notabelforslaget, har jeg nok ventet; det kan være klogt og maaskee gjørligt. — Sponnecks Stilling til Notabelforslaget vil blive afgjørende. Hvad Kongens Stilling angaaer, da troer jeg, man bør gjøre ham

opmærksom paa, at en Opløsning af den nærværende Rigsdag næppe nogensinde kan stille sig for ham som gunstig for en rolig Udvikling. Ved nye Valg, under nærværende Omstændigheder, kan det rolige Element, som nu findes i den, let formindskes; man kan ved Valgene forsøge at friste Folkets Forfængelighed ved al Slags Snak mod Tydsk og Tydskland, Krig, Seier, Erobring etc., man kan muligvis ved disse fremmede, saakaldte patriotiske Snakkerier faae indsmuglet Mænd, der ikke have samme Sands og Forpligtelse mod den rolige Udvikling som den nærværende Rigsdag, især Folke-thinget. Kongen bør, troer jeg, betragte Tanken om en Opløsning som et Ministerhocuspocus, saalænge der ikke foreligger ganske andre, os ukjendte Grunde end de nærværende. — Den hele Iver med at faae Holsten ind under Regjeringen er falsk. — Man faaer ingen sand finant-siel Fordeel, og Kongen for sin Civilliste faaer Byrder i større Forhold end Indtægter. Han vil finde Holsten fuld af Tiggere hos Kronen; thi alle de saakaldte troe ville vise Troskab i at tigge, og nye Venner skal kjøbes, om man faaer Holsten som en Concession. Naar Holstens egen Trang ikke fører det til Kongen, saa bliver det en Byrde for hans Stat og for hans egen Kasse; thi saa skal det stadig vindes ved Offre, og Intet vil række til. — — At de slesvigske Sager ere blevne forviklede med de danske, er ikke Rigsdagens, men T.'s og Regjeringens Skyld. Taler T. om Opløsning, da bør Kongen tale med Sp. — Saalænge der kan dannes et Ministerium, der kan regjere med Konge og Rigsdag, saa er Forslag om Opløsning kun Ministerhovmod. Der maatte foreligge en Sag af stor Vigtighed, som maatte gennemføres, og netop gennemføres nu, og som Rigsdagen forkastede, efterat Sagen var forelagt, for at gribe til en Opløsning. Fru D. skal ikke forundre sig over St. Aubain og Grev Holstein; der skal Tid til Alting. St. Aubain pleier altid at reise til Borreby, Frederikslund

og undertiden til Holsteinborg. Den gamle Grevinde maa tage Tilløb, maaskee tale med Steffensen. Jeg troer ikke, hun lader være at svare, om Brevet er holdt, som det var skrevet, om Kongen er traadt frem, som han var stillet; men maaskee har man skullet bessermachen. — Det er for tidlig, hendes Naade vil høste. — Naar jeg kommer ind, om ikke tidligere, skal De faae Grundtrækkene af Stiftelsen for Embedsmænds Døttre. — —

Berlingske Tidende, taget fra Nathanson, er en Vanskelighed; han beskytter den ved sin Barndomsalder; han har den Lykke at betragtes som un vieux radoteur. Det vilde være en Feil for en Mand i B.'s Stilling at have en Avis, naar den fik Betydning; det er næsten en Feil at have den uden Betydning. — Er der Spørgsmaal om Levebrødet, den giver, da var det rettest at give den reent ud i Forpagtning ved en offentlig Contract. — — Maaskee skulle vi over til det engelske System, hvor Regjeringen ikke i den Forstand har Aviser, da kunde Berlingske blive en Times eller Débats. Om Meyers Afsked lod der sig skrive en god Artikkel, om Farerne ved gjennem interessant bagtalerisk Løgn at speculere i den saakaldte Middelstands Lettroenhed, Nysgjerrighed, Misundelse og Avindskhed, at skrive Aviser som en Handelsartikkel, søgende Marked efter Tid og Omstændigheder, uden Redelighed og uden Overbeviisning. Det hele Klagemaal er kun det sidste Kneb for at give en skiden Handel et godt Paaskud. —

Nr. 14.

Sommeren 1851.

Det Spørgsmaal, som for Øieblikket skyder sig frem, og som synes at skulle afgive Hovedpunktet i den politiske Strid, som skal kjempes i Rigsdagen, er det om Hærenes Æenhed; det er heldigt, at Kongen ikke ved et

Ord har taget Partie i denne Sag, i det Mindste ikke offentlig. — Spørgsmaalet burde aldrig bringes frem, thi ved dets Besvarelse, til Gunst for Eenheden, vindes Intet, naar dermed ikke menes Andet, end kun det, hvorom der spørges, Hærenes Eenhed, derimod tabes meget og fremkaldes store Vanskeligheder, som vi nedenunder skulle faae at see. — Man sig ikke, at Monarchiets Natur og Sikkerhed kræver det, England viser det modsatte, den engelsk-europæiske, og den engelsk-ostindiske Hær ere ganske afsondrede, og i England har Monarchiet bestaaet uden Anfægtelser, og dog kunde her forsaavidt bedre bestaae en Eenhed, da ingen fremmed Magt er Krigsherre i Ostindien, saaledes som det tyske Forbund i Virkeligheden er i Holsten. I Napoleons Tid var den italienske Armee holdt særskilt fra den franske, med egen Krigsbestyrelse etc.; og Enhver veed, at Napoleon brugte den ligesaagodt som denne til sine krigerske Formaaels Opnaaelse og ikke dermed led mindste Indskrækning i sin Majestæt. Man vil søge en Sikkerhed for Riget i ydre Magt, men i Virkeligheden kan ingen Hær give denne Sikkerhed eller har nogensinde givet den. Hæroprørene i Rusland, hvoraf der ikke have været faa, der netop have været rettede mod Keiserens Personer, burde være nok til at vise det, men hver stor Statsomvæltning har vist det samme. I den store franske Revolution var det den franske Garde, som førte Stormen mod Bastillen og paa flere Steder tog Side mod Kongepartiet. — I 1830 formaaede den stærke, vel organiserede Garde ikke at gjøre Modstand, og 1848 havde Louis Philippe sine Forts Vincennes og en Hær ved Paris, men dog var han udjaget i et Nu. — I Berlin var Hæren stærk, men tildeels uvillig, tildeels magtesløs. — I Østerrig deelte Hæren sig og fulgte forskjellige Høvdinger, og Keiseren maatte paa en Maade slutte Forbund med Bannen af Croatien, for at han med sine Croater skulde marchere mod Ungarerne og Wienerne. I Wien fægtede

en Deel af Hæren mod Keiseren, i Ungarn endnu en større Deel, og kun Radetskys personlige Egenskaber formaaede at holde en Hær sammen i Italien, hvis Bestanddele lang Tid daglig stod i Begreb med at falde fra hinanden, og hvoraf ikke faa gik til Fjenden. — Men selv efter at Hæren havde faaet større Sammenhold, stod Sagerne endnu kun meget maadelig, indtil Ruslands Hære kom til Hjælp. — Belgien-Hollands Historie viser os det samme. — Derimod har Kongen givet Forbundet et Herredom over sig, som kan misbruges i i høi Grad, naar der dannes en Hæreenhed med Holsten, og Forbundet dog skal beholde sin nærværende Indflydelse paa Hærvæsen og Krigsanliggender. — Man søger at omgaae og at afvise disse Vanskeligheder ved at sige, at det holstenske Contingent er en begrændset Styrke, som kan holdes særskilt, og kun over denne har Forbundet Raadighed, men dersom man virkelig holder Forbundscontingentet skilt fra Resten af Hæren, saa har man jo to Hære, og saa er det simplere at lade Forbundsland og Forbundshær følges ad i sin hele Sammensætning og Udvikling; dernæst er det ikke sandt, at Forbundscontingentet saaledes er begrændset, at det kan opstilles særskilt og Forbundets Krav dermed er begrændset, ved simpel Forbundsbeslutning kan det forøges, og i Krigstid ligger det i Tingens Natur, at det i Nødsfald kan blive forøget med saa stor Styrke, som Forbundslandet Holsten kan opdrive. Det maae nemlig erindres, at Holsten er et Forbundsland, som Forbundets Hære i Krigsføringstid kan betræde, og hvor de da maae være berettigede til at benytte den yderste Formaaenhed for det Heles Vel. — Indtræde Forhold af denne Art, og vi have jo nylig seet Begivenheder, som let kunde have ført dertil, saa kræver en Forbundsgeneral, der er stillet i saa vanskelige Omstændigheder, at hver født Holstener udsondres af den danske Hær og overleveres ham, han kræver Regnskab for Holstens Pengemidler, og er han

ikke meget venskabelig sindet mod Danmark, saa søger han i Sager af denne Art Anledning til Tvist, for at sætte sig i Besiddelse af Halvøens Hjelpekilder. Vi glemme jo ikke, hvad en Forbundsgeneral kan gjøre. Wrangel brød som Forbundsgeneral den Vaabenstilstand, hans egen Regjering vilde slutte, fordi han erkjendte, at naar Slesvigerne, saaledes som det var fastsat, vare udskilte af den holstenske Hær og samlede særskilt, saa var den slesvig-holstenske Sag afgjort. Man kan eiheller tænke paa Forbundsgeneraler, uden at Wallenstein rinder i Sinde; vel var det tydske Keiserrige ikke ganske det samme som Forbundet nu, men med Hensyn til en saadan Generalissimus' Virksomhed kan man vel sige, at Ligheden var stor. — Dersom Holstens og Danmarks Stilling til Forbundet kunde blive indrettet saaledes, som det synes, Mange, for at gjøre sig Sagen let, have bildt sig selv ind, at den er, hvilket de have udtrykt ved at klynge sig fast ved den Synsmaade, at det er Danmarks Konge og ikke Holstens Hertug med Kongetitel, der er Medlem af Forbundet, dersom, siger jeg, det kunde indrettes saaledes, at Holsten, som Forbundsland, kom ud af Forbundet, og Kongen af Danmark kun var forpligtet til at stille og holde et vist Troppcorps til Forbundets Raadighed, ja saa kunde der fornuftigvis være Tale om en Fælleshær for Staten, thi da kunde man jo endog, for at undgaae enhver Vanskelighed, slutte en Overenskomst med en eller anden tydsk Magt om at overtage Forpligtelsen, kort, man kunde gjøre det til noget aldeles fremmed for den hele Statsmaskine, det var da en Sag af samme Beskaffenhed, som den Afgift, der under Navn af Præsent i sin Tid leveredes til Røverstaterne — men dette Forhold kan jo ikke indtræde. — Geheimeraad Scheele, som er en klog Mand, har følt, hvor Skoen trykkede, han er derfor i sine Planer til Statens Gjenordning gaaet ud fra, at man nok kunde bevirke Holstens Udtræden af

Forbundet, ja at Holsten selv vilde være villig dertil; men begge Dele ere slaaede feil, Holsten vil ikke udtræde, og Forbundet kan ikke sikkre os dets Opgivelse, Grundlaget for hine Planer savnes saaledes. — Men nu er Forbundets Omraade mest omfattende i udenlandske Anliggender, i Krigssager og i Politisager, netop derfor bør man i disse Sager sætte den skarpeste Begrænsning. — Danmark kan og bør ikke holde Forbindelsen med Holsten vedlige ved en Tvangsmagt. — Det svækker sig herved uden at naae noget endeligt Maal.

Fra Procurator Balthazar Christensen til Tscherning.

Nr. 1*).

Kjøbenhavn d. 27. Juni 1851.

Røret og Gjæringen her synes for mit Øie at være i Aftagende. — Under alt dette turde imidlertid en Catastrophe alligevel forberede sig, og snarere, end man maaskee venter, komme til Udbrud. — — Jeg har desværre ikke, siden vi skiltes, talt med B., da jeg har troet ikke at burde søge ham, og han i Gaarmorges ikke traf mig, men aflagde sit Kort. — — Med Hensyn til Arbejderforeningen sender jeg Dem indlagt den Anmeldelse af samme, jeg paa Hr. Larsens Ønske har conciperet for ham fra Morgenpostens Standpunct. — — Jeg lægger forøvrigt ikke speciel Vægt, i det Mindste ikke endnu, paa denne Sag, da vi, i vor Egenskab af Bondevenner og af Mænd, der i den Stilling have vort fulde Hyre, vel næppe kunne passende engagere os i denne nye og før Fødselen allerede forvirrede og forviklede Sag. — — En ledende, eller blot fremtrædende Deltagelse i Foreningen, forekommer det mig, at ingen af Bondevennebestyrelsen for Øieblikket burde overtage.

*) Se Tschernings Brev Nr. 2, foran pag. 46.

Dersom Foreningen til Exempel, deels ved at petitionere Lovgivningsmagten og deels ved andre Overeenskomster mellem Arbejderne selv, tilstræbte, snarest muligt at faae Lighedsprincippet indført og hævdet i de positive Love om Arbeidsforholdene og at faae, ligesom nu for Sygeforsørgelsens Vedkommende, ved private og ved offentlige Bestemmelser hævdet et vist yderligere Oplæg af Lønnen vedtaget, til Hjælp for de ældre Dage, eller endnu bedre, dersom den midlertidigt i Betragtning af den notorisk forestaaende Omdannelse af Næringsforholdene indskrænkede sig til at søge oplyst samtlige de nærværende factiske Kaar og Forhold, hvorunder Arbejderne ere stillede, forekommer det mig, at dette i sig selv vilde maatte være noget baade Godt og Nyttigt, der vel kunde fortjene positiv Understøttelse og Deeltagelse. Men jeg indrømmer, at den allerstørste Betænkning maatte bruges; thi ufeilbarligt ere de nærmest Paa-gjældende et vanskeligt og ikke meget taknemmeligt Sæt Folk at skulle virke med. Dog denne Sag ligger, end ikke i Tiden, saa nær. — —

Af Gleerup havde jeg igaar et Besøg, der maaskee fortjener nogen Opmærksomhed, ogsaa for Deres Vedkommende. Han udviklede, „at han begyndte ikke mere at see klart i vor Villen og i vor Stilling, at han havde troet, at vi vilde og maatte udfægte Bondesagen udelukkende ved Sagens egen Godhed og Bondens egen Vægt, at han ikke kunde billige, fordi han ikke kunde see ind i og ud over det, at „Føreren“ søgte at knytte andre Forbindelser, hvis Brug eller Misbrug i andre Retninger ikke kunde vogtes eller ret iagttages, men hvis Følger uudbliveligt vilde være at skjærpe og hærde den Adskillelse, der nu er mellem os og Monrad-Krieger, der dog kunde og burde være identiske med os, at jeg udtrykkeligt havde sagt, at det var min „Ret og Pligt“ at afslutte og træde fra den politiske Skueplads, naar Afløsningsagen var forbi, at De havde til ham erklæret,

at De, naar denne Sag var forbi, for lang Tid vilde ansee det for Pligt ikke at deltage paany i nogen Agitation, at han havde lagt den allerstørste Vægt for sin Person paa alt dette, at det dog var iøinefaldende, at Alle for Øieblikket ikke „frygtede Nogen i høiere Grad end mig“, at Alle „maatte fortvivle“ og i Fortvivlelsen „samle“ sig mod os og vor Sag, naar man ikke længer kunde troe mig paa mit Ord, at jeg efter Afløsningssagen umiddelbart vilde ophøre at være, i politisk Forstand, at jeg aabenbart havde skrevet Morgenpostens Anbefaling af Arbejderforeningen og derved viist, at jeg ikke vilde holde dette mit Ord og denne min Pligt, at træde tilbage umiddelbart efter Afløsningssagen, at han derfor maatte tilstaae, at han følte sig uhyggelig ved at vide, uden ret at kunne vurdere, min Forbindelse med B., og at han ikke troede en anerkjendt Partifører at kunne være berettiget enten til dette eller hiint, men allermindst jeg, Formanden for den specielle Sag, Bondeemancipationen, der burde staae eller falde ved sig selv, at han følte sig ikke klar eller hjemlig paa den Grund. — At han var kommet for at sige mig rentud, at han vilde trække sig tilbage, og fremstille dette for Dem.“ — Hvem eller hvad inspirerer Gleerup? — — — Der er imidlertid ingen Fare paa Færde, naar det kommer til Stykket, vil hans Forstand og Hjærte nok stoppe ham i Farten. — — —

Nr. 2.

Kjøbenhavn d. 7. Juli 1851.

— — — At Kongen ikke er herinde i Dag, synes at være, fordi han ikke vil udsættes for en Petitionsstorm. Igaar har han ladet Moltke og Tillisch kalde til Frederiksborg. Det synes, at T. har tilfredsstillet i høi Maade, navnlig med Hensyn til, hvad det eventuelle Ministerium skyldte Kongens personlige For-

hold, og med Hensyn til at gjøre Notabelprojectet til Grundlag for det nye Cabinets Politik. — B. har confereret længe med T., og denne synes at have lovet Guld og grønne Skove. Ret mærkeligt ønskede B., at det maatte blive umuligt for T. endog blot at ahne mig hermed, og at det overhovedet maatte blive umuligt for Nogen at troe Fru D. i Forbindelse med mig. — — —

Nr. 3.

Kjøbenhavn d. 10. Juli 1851.

I dette Øieblik forlader B. mig; han vilde før sin Udreise til Fborg takke mig, fordi jeg igaar i Couvert retournerede ham mit tidligere Brev om Programmet for det nye Ministerium. — — — Deres Seneste om Geheimecabinetsraadet*) meddelte jeg ham igaar. Vi kunne næppe tjene den gode Sag bedre eller virksommere for Øieblikket, end ad denne Vei, og det er min Overbevisning, at vi i det Mindste forebygge og afværge Meget, om vi end maaskee lidet eller intet Positivt og Øieblikkeligt opnaae. — — Jeg hører, at Lehmann i Veile har iilsomt holdt et Folkemøde og henrevet Publicum til Adresser osv. osv. — —

Bl.—Fin. tumler sig herinde med David, Scheele og Goldschmidt. Sidste lader Grundeierforeningens Matadorer ved hyppige Bestillinger hos Kunstnere blive disses Mæcenater. Han synes derhos virkelig at lade dem forsøge paa at højbe Flyveposten, men dennes Priis er nu steget til 75,000 Rdlr. Paa Skydebanen har Kongen aabenbart gefallet sig selv og gefallet Publicum. Hans Benyttelse af hans Valgsprog vil B. gjøre mig til Fader af. — — —

*(See Techernings Brev Nr 4, foran pag. 56.

Nr. 4.

Kjøbenhavn d. 12. Juli 1851.

— — — Vi skulle og vi kunne give os Tid, thi takket være vor Sag og Dem, vor Stilling er god og klar, og det forekommer mig, at vi igunden kun behøve, ikke at forskjærtse eller forkvakle den ved at optræde positivt, for at vide os sikre paa at gaae saa sikkert fremad, som gjørligt er. — Jeg er imod, at vi skulle optræde med nogen Proclamation, i det Mindste endnu, enten med Hensyn til Storeheddinge Sagen eller til Øieblikket i Almindelighed. — Aldeles ufornødent er det med Hensyn til Storeheddinge Sagen; thi den er allerede tungt faldet tilbage paa Hovedet af Flyveposten & Comp.

— — Jeg troer, at Situationen er en saadan, at vi skylde vor Sag og os selv, saa lidt som muligt at optræde i den Kamp, der i disse Dage føres, og jeg gjør ogsaa i den Henseende aldeles Deres Ord i Deres Brev: „Fast Holdning, bestemte Grundsætninger og — Tid, det er Frelse“, til mine.

— Deres Gisning om Fru H... er sikkert velgrundet. Hun har, efter hvad jeg nu mindes, allerede sat sig i Rapport til Fru D., og det samme gjælder om Fru van D..... da B. tilfældig har omtalt dem begge, som aspirerende og intrigerende for Mændene. — F. forlod mig i dette Øieblik, sagde, at H. havde mægtig Indflydelse, at „man“ — men om det var H. eller Heelstatsfolkene, kunde jeg ikke skjønne, „bestemt lagde an paa at faae Kongen til at resignere, at man derved gjorde gjældende for Fru D., at Kongen lettelig kunde snart borttrykkes, og at Intet da var gjort for hende, men at Stormagterne vilde sikre hende 150,000 Rdl. aarlig fra Hertugdømmerne, naar Resignationen strax fandt Sted, og at saaledes hun dog havde naaet en sikker og god Stilling istedetfor nu en usikker og farefuld. — — — — At „Fædrelandet“ ved

A. Hage havde kaldt Dem herind, men at De havde svaret, at De efter den Stilling, hvori „Fædrelandets“ Folk havde søgt at isolere Dem og Deres Partie i Kjøbenhavn, Intet fandt at gjøre derinde, og at jeg ialfald var den, til hvem man kunde henvende sig, hvis man troede at maatte conferere med Partiet. — —

Nr. 5.

Kjøbenhavn d. 12. Aug. 1851.

— — Følgende Deres Opfordring gik jeg, da Bang er i Odsherred, til Etatsr. S. — — — Han var naturligvis Venligheden selv, udentvivel er dog Bangs Optræden ikke ganske efter hans Sind, og han sagde derfor reentud, at han siden længere Tid vidste, at Tillisch regnede paa Valg der, ligesom han meente, det ikke at være ret i sin Orden, at Bang klemte ham ud. „Men,“ tilføiede han, „jeg har strax mærket, at Bang vilde frem, skjøndt jeg troer, han ikke burde det, men Mands Villie, Mands Himmerige.“ —

Kongen skal være godt modtaget paa Bornholm; man har udspreedt paa Børsen, at Publicum har nedrevet paabegyndte Æresporte, da Fru D.s Medværen rygtedes; det er sikkert ugrundet. — —

— Jeg veed med Vished, at ikke blot Arveprindsen, men ogsaa hans Gemalinde jevnlig lade Ord falde, der utvetydig vidne om, at de haabe og regne paa at være nær ved at succedere. Man hvisker ogsaa om, at Holsten ikke vil blive udleveret, saalænge F. VII. sidder paa Thronen. — — —

Nr. 6.

Grøndal d. 19. Aug. 1851

Her er et forunderligt, uhyggeligt Stille, og for mig noget Mystisk og Taagefuldt, som jeg forgjæves an-

strenger mig for at gjenmemtrænge. — — — — —
 Det er klart, at man er ganske optaget af Bestræbelsen for at see Fru D. stillet godt og acceptabelt for Yderverdenen. I denne Henseende, og fordi det tillige belyser vor hele Situation, vil jeg give Dem B.'s væsentligste Yttringer om Bornholmstouren. —

De mindes, at jeg umiddelbart før hans Afreise, efter Deres Vink havde sagt ham, at Stemningen derovre var fortræffelig, naar man blot gik lige paa og ikke selv fremkaldte Tvivl, Betæneligheder og Cotteridiscussioner. — B. sagde, han formodede, jeg havde hørt om de anonyme Breve etc., der samtidig med dem selv vare komne til Bornholm, men om hvilke Kongen først igaar, som han troede, ved Ministeren var blevet vidende, og at jeg ikke havde feilet med Hensyn til Lewetzau, der havde besvoret først ham, B., og siden endog Fru D. om at formaae Kongen til at opsætte Touren til næste Foraar, da Modtagelsen bestemt vilde blive ubehagelig, — og at han ved selve Ankomsten havde besvoret Kongen at tilbringe Nætterne ombord og ikke i Land, snart for den bornholmske Nisse, der ei om Natten vilde taale Kongen paa Øen, snart for Duunsengene, snart for ikke at uleilige o. s. v. — Næppe var imidlertid den gunstige Modtagelse øiensynlig — ogsaa for Fru D.'s Vedkommende, hvis Navnetræk prunkede paa Æreportene, før Lewetzau blev syg og maatte holde Sengen. Da B. red ved Siden af Kongen forbi Sygehuset, hviskede denne, at L. vist havde Galdefeber af Jubelen. Forresten er L. stadig syg, og man mener, at han vil døe. Men hvem i hans Sted? B. mener aabenbart, at Alt, undtagen Ceremonivæsenet, vil og kan gaae over paa ham selv, men at man er dødelig forlegen for en acceptabel Mand, der i denne Retning kunde stilles i Spidsen; det vilde maaskee ikke være ilde at udfinde og nævne en saadan Mand. —

Den, der i Rønne desiderede Alt og charmerede Kongen og Fru D., var Øens Bondeven, Garver Wulff, en djærv, ligefrem Mand. — W. havde nemlig allerede ved Broen, eller Gud veed hvor, harangueret Kongen, ikke som Konge, men som Faderen og Fadderen til Europas folkeligste, frieste og viseste Grundlov, og som denne Grundlovs, Folkets og Folkefrihedens troeste Mand. Han havde henrevet Alle, og selve Kongen var det i den Grad, at Kongens Svar til ham var complet „begeistret“, og da Kongen ikke fandt hans Navn blandt de af Wegener til Kongens Dejeuner indbudte Honoratiores, blev han strax opmærksom derpaa, og Wegener undskyldte sig med, at man blandt 28,000 Sjæle let kunde glemme en eller anden enkelt Værdig. Man fik ham med Møie fundet, indbudt og bragt tilstede. Fru D. fik ham senere ind til sig og interesserede sig saa meget ved at tale med ham, at hun havde bemærket sig, at han havde yttret, ikke at ville eller kunne stille sig til Rigsdagsvalget formedelst hans vanskelige Forhold. B. skulde nu spørge mig, om De og jeg fandt det ønskeligt og passende, at han blev hjulpet og blev valgt; thi i saa Fald vilde hun gjerne ofre Noget, for at lette hans Vanskeligheder. — — — Kongen, Fru D. og B. selv ere aabenbart ganske henrykte over denne Bornholmstour. —

Nr. 7.

Kjøbenhavn d. 17. Septbr. 1851.

Jeg kan ikke andet, kjæreste Oberst, end forsaavidt begynde mit Brev med mig selv, som jeg maa sige, at den Maade, hvorpaa De i Deres Sidste yttre Dem om mig i Anledning af mit Spørgsmaal om Archivariatet, har givet mig nogle af de mest velgjørende Øieblikke, jeg i mit Liv, og navnlig siden jeg var i Guinea, har følt. Den Forfængelighed, at vide sig saaledes anerkjendt af Dem, selv om man frygter Anerkjendelsen for

ikke fuldt eller nær fortjent, den har jeg i allerhøieste Grad, og den vil i al Fald Deres Frue, som har dømt mig for Ærgjerrighed, ikke fordømme mig for. — — —

— Ministeriet V. Moltke har stærkt urgeret, at Kongen ikke i egen Person skulde aabne denne Rigsdag. Kongen selv føler sig trykket ved „sit Ord“ mod Slesvig og Holsten; men Fru D. har meent, at han kunde hjælpe sig med at tale i almindelige Udtryk, og at han ikke burde lade sin Person udelukke af sine Ministre, hvor den maaskee kunde og burde fremtræde. — Man følger og troer at være paa Spor efter de bekjendte bornholmske Breve. — Schöller synes at tale Reactionens Sag hos Kongen, hvilket synes at fremgaae deraf, at B. yttrede, at Fru D. ved Kaffe bordet, hvor Ingen uden disse tre vare tilstede, havde gjort opmærksom paa, at Kongen fra sit Standpunct aldrig, uden at lade sig vitteligt og paatrængende bede derom af selve Rigsdagen, burde samtykke i saa meget som en Priks Forandring over I'et i Grundloven, at Kongen dog igrunnen med Grundloven og indenfor Grundloven var langt mægtigere, end Christian den Ottende med Steemann og indenfor Bureaucratiet, at 1852 stod for, og at „Folkets Kjærlighed, min Styrke!“ var hans Valgsprog. — —

Nr. 8.

Grevinge i Odsherred d. 15. Aug. 1852.

— — — — Jeg siger ikke som De, „at jeg meget beklager Savnet i Rigsdagen af Mænd som Gleerup, Krieger og Damkjær.“ Navnlig seer jeg ikke, at især den Første kan „savnes“. Men jeg troer, at den øvede Folkejustits over dem alle tre var berettiget og nødvendig. Gleerups Valg vilde have været en farlig Valgusandhed og Kriegers en formelig Valgusandhed. Jeg har, efter min gamle Vane, hvorved vi hidtil have staaet os vel, omhyggeligt refereret Dem min Anskuelse om Gleerups Valg i de samme specielle Ord,

hvori jeg har givet dem til Vælgerne og Andre, og hvad Krieger angaaer, har jeg, mig vitterligt, end ikke yttret nogen Dom. Det er mærkeligt, at den lærde og constitutionelle Professor forresten ikke kan eller vil begribe, at han maatte falde, og at det var et constitutionelt Selvmord, at de Vælgere skulde lade ham repræsentere dem, som han netop ikke repræsenterede. Damkjær, som jeg tidligt gik til for at sige, at vi havde hørt, han ikke vilde stille sig af Frygt for Udfaldet, men at vi efter hans Forhold ansaae os for uberettigede til at modarbejde hans Valg, har ikke siden givet mig enten Ord eller Vink, og Trydemand har jeg vel opmuntret til at stille sig, men i Bogense og med udtrykkelig Bemærkning, at vi ikke kunde stille eller støtte nogen Modcandidat mod Damkjær. Men man vil have vor Hjælp, uden at vide os Tak for den, og uden endog derved at være hindret i at sparke til os efter Evne. Vor Rigsdag er ikke mindre god og anseet, fordi disse Herrer ikke have Sæde i den. Troe De mig, man havde lavet os ret et Birthingsbad, og det er sandelig ikke lidt, at vi paa een Gang have undgaaet dette, fældet Ophavsmændene og fornyet vore Rækker til Mere i Tal og Sammenhold, end nogensinde. Jeg vil maaske ikke have meget mere at gjøre, men jeg seer tilbage med Rolighed og Tilfredshed paa hvert af mine Skridt i denne Valgcampagne, uagtet jeg langt fra miskjender, hvad der mangler, og hvad der truer. — — Det forekommer mig, at vort Folkething efter Øieblikkets Leilighed er ganske godt sammensat, som det er. — —

I Bangs Yttring om ikke at ville høre til noget Partie, ligger mulig et Fingerpeg. Han skal forresten fortryde, at have modtaget Holbæk af Bondevennerne, fordi han mener, at han godt kunde være bleven valgt i Roeskilde. Og Conf. Hansen skal være udtømmelig i at lade ham høre, at han derved har gjort en Dumhed. — — —

Nr. 9.

Odden pr. Nykjøbing d. 14. Septbr. 1852.

— — — — De troer, at den største Fare for os netop ligger i alle de Udbrud og Rivninger, den Ene og den Anden saa kortsynet eller saa egenkjerligt speculerer i. Men jeg har dog det Haab, at vi endnu fremdeles ville kunne holde Alt, som det er, da den hele Skare af Speculanter dog igrunden mangle baade Forstand og Mod for det høie Spil, der frister deres Drømme. Hverken Kongen eller Grevinde Danner ville saa ganske let kunne fjernes fra den Politik med Hensyn til det menige Folk, der hidtil har baaret dem igjennem, og der fremtidig næppe vil være mindre fornøden end hidtil, og saalænge Kongen ikke er vundet, vil dog baade Runleriets og Reactionens Magt imod os være utilstrækkelig.

— — De skriver ikke et Ord til mig om vor Ven Rotwitts Formandscandidatur. Er den da opgivet? — Jeg vilde ønske, at De snart vilde gjøre Rotwitt en Visit for at støtte og veilede ham, navnlig med Hensyn til Indretningen af en Klub, paa hvilken jeg med Dem lægger den allerstørste Vægt.

— Det er en sand Glæde, som Menigmand herude forstaaer at vurdere Dem og Øieblikkets Vanskelighed. — Overhovedet naar Vorherre ellers bevarer Dem, er jeg slet ikke bange for, at vi jo nok skulle vide at lempe vort Alt igjennem saa nogenlunde. — — —

Uddrag af Breve,
vexlede mellem Tscherning og forskellige Personer.
1851—1873.

Til Generalconsul Delong.

5te Mai 1851.

— — — — I denne Anledning gjør det mig ondt, at man ikke har nævnet Oberst Læssøe, som dog unægtelig er den Officeer, som har viist størst militairt Genie. Begivenhederne 1848 have gjort de senere mulige og for at udføre det, som skete 1848, var Læssøe det vigtigste Redskab, hvad Krigsbegivenhederne angik.

Hvad mig angaaer, da er det, som er sagt, ikke rigtigt og det Hele ufuldstændigt. — Da jeg den 23de overtog Krigsministeriet, da modtog jeg ikke 12,000 Mand, men af Cadrerne til en saadan Armee med en tilstedeværende Tjenststyrke af omtrent 4500 Menige, 500 Officerer og 1100 Underofficerer, hvori indbefattet alle Tropparter, selv Arsenalhaandværkere. Disse Tropper vare fordeelte i 9 Hovedgarnisoner. Flere af de i Sjælland værende Cadrer havde deres Mandskab i Jylland, nogle endog i Slesvig, som deeltog i Oprøret. Den aftraadte Regjering havde anseet Kjøbenhavn saaledes udsat for Fare, at den havde anvendt og anvendte daglig store Summer paa dets Befæstning og Besætning med Skyts. Mandskabet til at udfylde disse Cadrer til Fredsstyrke var først indkaldt 2 Dage forud og ingen særdeles Foranstaltninger taget for at befordre dets hurtige Komme. Kun ved den Deel af Hæren, som deeltog i Oprøret, var der holdt et større Antal Folk under Vaaben.

Af Krigsreserven fandtes kun de hjemforlovede Mand-
skaber; det øvede saakaldte Forstærkningsmandskab var
ikke engang inddeelt paa Papiret, det yngste deraf, som
var over 32 Aar gammelt, havde ikke været under Vaaben
i 6 Aar, det ældste var over 40 Aar og havde i 14 Aar
ikke været under Vaaben; det store Antal var Familie-
fædre, alt det yngre Forstærkningsmandskab var uøvet.
Der fandtes intet Feltforpleiningsvæsen, intet Felthospitals-
væsen, intet Park- og Hærtrain, ikke engang Stammer herfor
eller Organisationsplaner, kun Heste til et ringe Antal Styk-
ker Skyts. — Munderingsstykker fandtes kun til den saa-
kaldte Liniehær, og af disse endda kun Fredsmunderinger.
Af Infanterievaaben fandtes kun af brugelige Modeller
omtrent 34,000 og deraf 10 à 12,000, som havde mod-
taget betydelige Udbedringer og derfor maatte prøve-
skydes, førend de toges i Brug. Forfremmelse til Officer
fra Underofficer var ikke indført, Udskrivningen til Hæren
foretoges kun af den menige Landalmue, og selv i denne
fandtes mange Undtagelser til Fordeel for de Rige, hvor-
ved det, at være menig Krigsmand, ansaaes for ned-
værdigende. Instruxer for Tjenesten i Felten fandtes
ikke eller vare forældede. Der savnedes Tillid til de
høiere Befalende, hvilket Oprøret, som havde grebet
om sig i en Deel af Hæren, end mere havde forøget,
saa at der var flere af de høiere Officerer, som man af
denne Grund ikke kunde benytte. Nogle vare saa høit
oppe i Aar, at deres Kræfter ikke svarede til Villien, og
Vanen til Forfremmelse næsten udelukkende efter Tjenst-
alder eller fyrstelig Fødsel havde uddannet en stærk
Fordom imod at søge Folk efter deres Duelighed. Alt
dette er det, jeg bragte i Orden, idet jeg tillige samlede
Hæren, besatte Als inden faa Dage og bragte den ligeoverfor
Fjenden i kortere Tid end 14 Dage, slog Fjenden og
sprængte Oprørsarmeen sextende Dagen efter at have
overtaget Ministeriet og vilde ved at ledsage Kongen til
de oprørske Landsdele have endt Oprøret og bragt

Rolighed tilveie, om Preussen strax efter Forbundet ikke havde stillet sig imellem og taget Oprørernes Partie med væbnet Magt, og Stormagterne, selv England og Rusland, ikke snarere givet dem Medhold end gjort dem Modstand.

Til samme Tid var et nyt Forfremmelsessystem sat i Værk, Feltforpleining, Feltlæge- og Feltrainvæsenet ordnet, Krigslovgivningen rettet. Inden Udgangen af Mai vare alle Tab dækkede, Hæren mod Fjenden 20,000 Mand og 5 à 6000 Mand under Formation og som Besætninger, Skoler i Virksomhed i alle Retninger. Inden Midten af Juli Maaned var Hæren, der stod i Marken mod Fjenden, i Jylland og paa Als (altsaa foruden den Deel, der var til Besætning i Fyen og Sjælland og under Uddannelse): 25 Bat. Infanterie 19,000 Mand, 19 Eskadroner Rytterie 2400 Mand, 56 Pjecer og 16 Espingoler; Geværer vare sikkrede deels fra Frankrig, deels fra England, og inden Vaabenstilstanden sluttedes, vare følgende Tropper tilstede:

	Combatt.	Noncombatt.
Nørrejydske Armee	22,800.	1,200.
Corps paa Als, foruden Land- bevæbningen	7,000.	300.
Nørrejydske Reserve.	300.	”
Fyens Besætning.	1,800.	100.
Sjællands do.	4,400.	150.
Flaaden	200.	”
Krigsfanger	”	950.
	36,500.	2,700.
	39,200.	

Hertil bør endnu føies, som hører til Sjællands Besætning, Livjægercorpset: 600 Mand. Desuden var Borgervæbningen i Kjøbenhavn bleven betydelig udvidet og forberedt.

Da jeg forlod Ministeriet, var Bataillonernes Antal forøget til 30 $\frac{1}{2}$ Bat., Garden iberegnet, Rytteriet udgjorde 25 Eskad., Artilleriet 56 Pjecer, 16 Espingoler, og de fornødne Kystbatterier ved Belterne. Et passende Ingenieurcorps, Skandsetrain, Brotrain, Forpleiningscorps, Sundhedspleiecorps, Traindepot etc. — Vaabenforsyningen var forøget, Munderingsforsyningen sikkret, Værnepligtsloven udarbeidet og tildeels gennemført ved en provisorisk Lov, Forfremmelsen fra Menig til de høiere Grader gennemført, de saakaldte dannede Klassers Børn vænede til at begynde i disses Rækker og derved den menige Mand bragt i Anseelse. Dette er historiske Oplysninger, som maaskee kan interessere Dem. Bataillonscadrerne vare henlagte i Udskrivningskredsen, og alle Forberedelser vare tagne for i Vinterens Løb med ringe Byrde for Befolkningen og ringe Udgift for Staten at forøge Hæren med 6 til 10,000 Mand, samt til at grundlægge en Organisation, der for Fremtiden satte Landet istand til i Løbet af 14 Dage at reise en Hær paa over 40,000 Mand. For at give Dem nogen nærmere Oplysning om disse Forhold, vedlægges nogle Nr. af „Fædrelandet“, der for en stor Deel ere udarbejdede efter den Beretning, som jeg afgav ved Rigsdagens Aabning 1848 i det hemmelige Møde, men som man ikke har villet meddele førend nu, for ikke at skade Landets Hjælpekilder.

Til Redactionen af „Der preussischen Wehr-Zeitung“.

Januar 1852.

Den høitærede Redactions Skrivelse af 7de denne Maaned har jeg haft den Ære at modtage. Den mig derved beviste særdeles Opmærksomhed skal jeg vide tilfulde at skatte, idet jeg skal benytte den til at yttre et Par Ord om den Gjenstand, som har givet Anledning til benævnte Skrivelse. Førend jeg imidlertid gaaer ind

paa Sagen, maae jeg, for at undgaae enhver Misforstaaelse, bemærke, at jeg alt for 3 Aar tilbage har op hørt at være Krigsminister.

Den Artikkel i Deres Nr. 354, hvorpaa De henleder Opmærksomheden, maae sikkerlig beroe paa en Misforstaaelse og Ubekjendtskab fra Forfatterens Side med de her bestaaende Forhold. Jeg har nemlig ikke, hverken nu eller tidligere, forelagt den danske Rigsdag nogen almindelig Værningslov (allgemeines Wehrgesetz), noget saadant Forslag foreligger desuden aldeles ikke til Behandling i Rigsdagen*). — — —

— — Der er en Mulighed, den nemlig, at Artiklen sigter til et af mig nylig udgivet lille Skrift, betitlet:

„Udkast til Love, angaaende en forandret Hærorganisation“. Men disse Forslag ere ikke forelagte Rigsdagen, de angaae dertil aldeles ikke Rekrutteringsloven (Værnepligtsloven). — — —

Den ærede Redaction vil af mine Bemærkninger see, at her maae vær indløbet en eller anden Misforstaaelse. — Men selv om dette var anderledes, kunde jeg dog ikke føle mig opfordret til at besvare den omtalte Artikkel, thi deels forstaaer jeg ikke det tyske Sprog saaledes, at jeg kunde optræde deri som Skribent, deels ere de tyske Forhold mig alt for ubekjendte og uforstaaelige, til at jeg skulde optræde mod en Forfatter, der tilsyneladende seer Alting fra det rent tyske Synspunct, hvor Krigsinteresserne synes at være de forherskende, og den staaende Hær betragtes som en uundgaaelig Regeringsstøtte, medens vi i Danmark ønske at leve i Fred og kun have en Magtregjering nødvendig der, hvor vi komme i Berøring med de tyske Interesser og Overgreb, fordi man der mere end hos os har gjort sig fortrolig med den Tanke, at gennemføre sin Ret med Magt. Vi have

*) Her følger en længere Beskrivelse af det danske Udskrivningsvæsen, hvilken dog ikke kan være af større Interesse.

antaget mere af de engelske Sæder, vi lade mere de forskjellige Meninger fægte deres Kamp ud med egne Midler. At de tyske Forhold maae udøve en særlig Indflydelse paa Holsten, især i Krigssager, forsaaavidt som det tyske Forbund er den egentlige Krigsherre der, er ingen villigere til at indrømme end jeg, og jeg troer ikke, der gives mange Danske, som jo villigen indrømme dette; de ere desuden blevne vel belærte ved de senere Begivenheder; men ud over Forbundets Grændse tør denne Indflydelse ikke strække sig. Dette, frygter jeg, har Forfatteren ikke opfattet rigtigt, og i denne Henseende frygter jeg, vil min Opfattelsesmaade aldeles ikke blive forstaaet i Tydskland, ja vel endog blive ilde optaget; thi den Uret, vi have lidt af Tydskland, er for stor og for ny til, at den endnu kunde omtales med Rolighed. Der maae hengaae en Tid, inden den Mægtigere, der har gjort det Onde, vil taale, at man siger ham det aabent. Men de militaire Organisationsformer kunne ikke omtales uden at berøre de politiske Forhold, og det ikke alene de speculative, men de virkelige.

Fra Tscherning til hans Vælgere i Holbæk Amt.

Kjøbenhavn d. 16. Febr. 1852.

Kjære Venner og Vælgere!

Flere Mænd af Eders Midte have talt til mig om det nær forestaaende Valg af Formand og Kasserer i Brandassuranceforeningen i Holbæk Amt, hvor man synes at have tænkt paa at udelukke Gleerup, paa Grund af den Strid, hvori han er geraadet med flere af de ledende Mænd af det Partie paa Rigsdagen, som man i Almindelighed benævner „Venstre“, og hvoraf Bondevennerne udgjøre en væsentlig Bestanddeel. Dersom mit Raad maae have nogen Vægt i denne Sag, saa gaaer det ud paa, ikke at lade en Uenighed af en reen politisk Natur have nogen Indflydelse paa Valget til en Post, hvor det

kun gjælder om Paalidelighed i Pengesager, Nøiagtighed og Forretningsdygtighed. Ved at lade Eders Valg bestemme af politiske Grunde og ikke ene af Hensyn til Brandforeningens Tarv, skade I begge Sager, saavel det politiske Parties som Brandforeningens. Det ligger i vort Parties Natur at see paa Sagerne. Vi ere hyppig nok opfordrede til at bekjempe den Tilsidesættelse, som udenfor Besættelsen af de høieste Statsemployer, hvor politiske Hensyn bør tages, skeer paa Grund af politiske Meninger og Overbeviisninger; vi maae bekjempe denne Art Tilsidesættelser ifølge Principer; vi fremskyndes her til, blandt andet fordi vi daglig lide derunder. Men for at kunne kjempe med frejdigt Mod og med godt Fodfæste maae vi ikke letfærdigen forfalde til den samme Feil ved mindste Anledning, som bydes os. Vi klage, og med Grund, naar Kjøbstadboere, Forvaltere etc. skjælde og forfølge os, fordi vi ere Bondevenner, selv i Sager, som ikke have det Mindste hermed at gjøre; — bør vi nu i en for Politik og Bondevenner ligesaa fremmed Sag lade os lede af vor Misnøie over en Mands Optræden i Forhold til os i disse Retninger. Efter min Formening vilde det være et stort Misgreb. Eders Løsen bør ved denne Leilighed være: „Maadehold og Besindighed“, saaledes som det saa ofte tilforn har været. Dette Løsen har hidtil ført Eder, mine Venner, paa den rette Vei og gjort Eder til den gode Støtte, I hidtil have været for os, som I have udseet til at være Eders Talsmænd. Hvad Brandforeningen selv angaaer, da er det af Vigtighed, at den fremdeles vedbliver at udvikle sig under den samme Mands Ledning, under hvem den stadig er gaaet fremad og har opnaaet en virkelig blomstrende Tilstand. En Forandring af Formand i dette Øieblik vilde let føre til Opløsning og Adsplittelse. Det vilde desuden være et skadeligt Exempel at give med Hensyn til et Valgembede, om man forandrede dets Besættelse af Grunde, som ere fremmede for Embedets

Bestyrelse. Denne alene bør være den Maalestok, hvorefter den Fratrædende bedømmes; hans Gjenvalg, synes mig, bør være den simple Løn for god Tjeneste.

Hengivenst

A. F. Tscherning.

Til d' Hr. Schalburg og Langberg i Nyborg!

31. Marts 1852.

Deres Skrivelse af 28de dennes har jeg haft den Ære at modtage. Den Fortrolighed, de Herrer deri viser mig, skal jeg paaskjønne ved at komme den i Møde med fuldkommen Aabenhed. Allerede flere Dage forud for Deres Brev havde jeg fra Nyborgegnen modtaget Efterretninger om de Valgbestræbelser, som fandt Sted i denne Valgkreds; det var navnlig blevet mig meddeelt, at der i Nyborg havde dannet sig en Valgcommittee for at modarbeide Bondevennerne, og at man vilde benytte General Flensborgs Candidatur hertil. Man spurgte mig om min Mening herom. Jeg henviste Spørgerne til Hr. B. Christensen, hvad Valgsagen angik, som er bedre inde deri end jeg, men svarede som Bondeven til Bondevenner, at jeg betragtede enhver Valgbevægelse, der opstillede Kampen mod Bondevennerne som Formaal, for en fjendtlig Handling (fjendtlig i Valgbetydning) og enhver Candidat, der modtog Valg under disse Omstændigheder, som en Modstander. Det er klart, at et Partie kan ikke opgive sig selv, og det er dertil min Overtydning, at Bondevennerne have ydet vor Udvikling de største Tjenester ved den Rolighed, de ved deres Maadehold og Tilbageholdenhed have vidst at meddele Rigsforsamlingen, navnlig i alle de ydre politiske Spørgsmaal, hvor Følclsernes opbrusende Politik saa hyppig har været paa Veie til at friste Forsamlingen ud paa den samme Glatiis, hvorpaa saamange lignende Forsamlinger ere faldne i de

sidste 3 Aar. Dersom det maatte være lykkedes mig i de forløbne Aar at yde nogen Tjeneste i denne Retning, saa skylder jeg det hovedsageligen til den udholdende og opoffrende Samstemning, som jeg har fundet hos Bondevennerne, saavel i som udenfor Rigsdagen, og jeg tilføier, at jeg tvivler paa den kommende Tids rolige Udvikling, jeg tvivler om Muligheden af, at man behørigen vil kunne lade de europæiske Tilbagegangsstrømninger glide hen over vore Hoveder ved betimeligen at bøie dem for saaledes at bevare det rette Fodfæste, hvorfra man igjen kunde reise sig, naar Tiden kom, dersom Rigsdagen ikke kommer til at tælle mange Mænd i sin Midte, som dele „Bondevenernes“ politiske Grundanskuelse, den nemlig, at man skal forfølge sine Formaal, ligesom Østerserne danne Bjerger i Havet, ved daglig virkende smaae Kræfter, hvorved man undgaaer alt forfængeligt Skinbedrag og afleder Frygten fra det demokratiske Skrækkebillede. De ærede Herrer ville af dette kunne slutte Dem til, at førend jeg kjender noget nærmere til Grundlaget for Flensborgs Candidatur, bør jeg Intet gjøre, som kunde fremme den, eller som kunde mødarbeide deres Bestræbelser, om hvem jeg af flere Aars Erfaring veed, at de ere mine politiske Venner. For at jeg skal kunne betragte en Mand som saadan, behøver han naturligtvis ikke at være Medlem af Bondevenernes Selskab, men jeg maa vide om ham, at han ikke vier sig til at efterstræbe dets Tilintetgjørelse. Hvad Generalens politiske Stilling og Anskuelser angaaer, da have de desuden været saa lidt fremtrædende, at det er vanskeligt at dømme om dem. Hans Udtræden af Ministeriet staaer endnu som en Gaade for mig. Er den fremkaldt ved Bebudelsen af 28de Januar, saa var den en Feil, da denne Handlings Nødvendighed maae have foreligget temmelig klar ved hans Indtrædelse. Førend jeg slutter, bør jeg endnu tilføie, hvorledes det er mig bekendt, at det har været paa Omtale at tilraade Land-

boerne at komme Nyborgerne i Møde ved at foreslaae Oberstlieutenant Andræ's Valg, hvilket allerede forrige Gang var nær ved at mislykkes i Faaborg og maaskee denne Gang kan være mere tvivlsomt, da de stedlige Indflydelser paa Landet synes at være meget fremherskende. Det er stor Skade, at man allerede er skredet saa vidt frem, at dette ikke mere synes gjørligt.

I et senere Brev til de samme Herrer omtales atter Valgsager og Valganskuelser, nærmest med Hensyn til General Flensborg som Valgcandidat. Det hedder et Sted: „Da der ikke er nogen Hast paa Færde, mon det da ikke vilde være rettest ved det forestaaende Valgmøde at lade Personspørgsmaalet foreløbig ligge udenfor og forsøge, om man kunde enes om visse Grundideer, hvorom Vælgerne kunde slutte sig for at anlægge en Maalestok for deres kommende Candidat? —

Jeg bør tilføie, at jeg, efterat have talt med Oberstlieutenant Andræ, ikke tør give Haab om, at han vil stille sig for Nyborg.“

I Marginen er skrevet: „Ikke nøiagtigt afskrevet til Afsendelse efter dette Udkast, dog intet forandret i Tankegangen.“

Ved flere forskellige Valghandlinger viste Bondevennernes Modstandere sig ikke som det, nogle af dem gjorde Fordring paa at ansees for, nemlig som de „bedste Borgere“, og det saa langt fra, at der i enkelte Tilfælde endogsaa udvistes en uhyggelig Brutalitet (see f. Ex. Tschernings Brev til Amtmand Plyøen, foran pag. 22). Slige Omstændigheder have fremkaldt Udtalelser som følgende i et Brev til Tscherning fra en Skolelærer (23. Juni 1851):

„Jeg føler mig taknemmelig mod Forsynet, der styrede det saaledes, at De ikke kom til Nykjøbing denne Gang, taknemmelig mod Forsynet, der havde holdt sin beskjærmende Haand over d'Herrer Christensen og Hansen; men jeg føler samtidig dermed den dybeste Indignation imod et Antal Medborgere, der, slagne med Blindhed, kunne nedværdige sig til at behandle agtede og hæderlige Medborgere paa en slig raa, barbarisk og lovløs Maade og derved stille sig selv i Lighed med Ny-Zeelændere; der saaledes kunde glemme sig selv, saa de paa den frækste Maade overtraadte guddommelige og menneskelige Love og gjorde ulige værre at befare i Danmark, end det er Tilfældet endog i Spanien. —

— Det har glædet mange og mig i Særdeleshed, at Deres Høivelbaarenhed har bestemt Dem for en Reise igjennem Odsherred;

for den store Æra, som Deres Høivelbaarenhed ved denne Leilighed vil lade mig blive til Deel, føler jeg mig ligeledes gennemtrængt af den dybeste Taknemmelighed, og Intet skulde jeg ønske mere, end at det maatte nogenlunde blive mig muligt da at meddele Deres Høivelbaarenhed de Oplysninger, De ønsker Dem gennem mig, betræffende nogle af den forestaaende Rigsdags Lovarbeider. Hr. Procurator Christensen meddelte mig, at vi Skolelærere havde i Deres Høivelbaarenhed fundet vor bedste Ven og Forsvarer. Det har stedse været min inderlige Overbevisning, at, naar Skole-reformsagen kom for i Rigsdagen, vilde De være vor Protector; thi hvilken Fortrykt har De ikke antaget Dem? —“

Ogsaa paa anden Maade, ved Bestikkelser osv., virkedes der imod Bondevennerne, og af de følgende Breve ville flere dreie sig om disse Forhold og belyse den anvendte Fremgangsmaade.

Fra Alfred Hage til Tscherning.

D. 26. Jan. 1853.

Kjære Oberst! Jeg glemte at sige Dem, at jeg gjør, hvad jeg kan i min Valgkreds — Lyngby — for at faae Kayser gjenvalgt, selv dersom De vil træde op imod ham. Kayser er efter mit Begreb et nyttigt Medlem og har netop begyndt sin politiske Virksomhed, skilt sig godt ved Arbeidet som Ordfører i Finantssagen; jeg arbeider derfor for ham ligesaa vist, som jeg vilde arbeide for Dem, ifald Districtet var ledigt.

Dersom De var Ministeriet, vilde jeg for min Person bøie mig i Politikken og stole paa Dem; men jeg kan ikke stole paa, at det gaaer os nogenlunde med de nærværende Styrere, og jeg kan ikke troe det rigtigt uden videre at prøve, hvad de foreskrive. — De vil jo sige, at dette er urimeligt, kortsynet m. v., og jeg siger det egentlig kun, fordi jeg har Trang til at fortælle Dem, at skjøndt vore Veie for en Tid kunne være forskjellige, har jeg det Haab, at vi alligevel igjen mødes, og at De ligesaa vel som jeg da slaaer en Streg over mulige politiske Uenigheder, som ingensinde ville gjøre et Skaar

— i det Mindste intet varigt — i min Hengivenhed
for Dem.

Deres hengivne
Alfred Hage.

Fra Tscherning til Monrad.

Kjøbenhavn d. 11. Febr. 1853.

S. T.

Hr. Biskop Monrad!

De kan nok tænke, at jeg, førend jeg stillede mig mod Kayser, har tænkt paa de derved fremstaaende Vanskeligheder ved Finantslovens Behandling, og dersom jeg ikke havde seet Mulighed i at overvinde dem uden alt for store Vanskeligheder og for stor Tidsspilde, saa havde jeg ligesaa lidt stillet mig mod ham, som jeg i et ministerielt Spørgsmaal havde stemt mod Ministeriet, naar jeg forud saae store Vanskeligheder ved at danne et nyt Ministerium. Vilde man have haft Kaysers Plads sikkert, skulde man have holdt ham paa det neutrale Gebet, hvor han stod, da vi bidroge til, at man valgte ham, snarere heldende til den roligere end til den uroligere Behandling af de Sager, som faldt ind under 28de Januar. Endnu da Kayser traadte ind i Toldudvalget, stod han paa dette neutrale Gebet, hvad Lovens politiske Side (Grændseflytningen) angik, hvad den commercielle Side angik, stod han paa deres Side, som vilde en gradvis Tarifförändring. Ved Udvalgets Nedsættelse havde han selv erkjendt, at vor Mening, som stod fast ved begge Dele og havde udtalt dette, var bleven svagt repræsenteret i samme; dette maatte, efter min Anskuelse endmere have bragt ham til at holde fast ved denne neutrale Stilling. Han havde seet Uveiret trække op, om ikke paa noget andet Sted, saa i Finantsudvalget; han kunde have holdt sig tilbage. — Men det er hans Sag, min er det at kjempe imod en Fremfærd,

som efter min Mening undergraver vor hele parlamentariske Tilværelse, ja som maaskee har givet den sit Grundskud, den Fremfærd, at give Regjeringen i de store Spørgsmaal, naar man ikke har noget Positivt at stille imod og har en Regjering at byde for Regjering, et bekjendt System for et andet bekjendt System. Ingen Regjering kan staae ligeoverfor lutter Summer af Negationer, hidrørende fra ganske forskjellige Aarsager, hvor een negerer for at fremtvinge en Forfatning, han ellers frygter for ikke at faae, en anden for ut undgaae denne Forfatning, som han aldrig vil have. Men maaskee bliver Kayser valgt og jeg udelukket, saa tager jeg det som et Beviis for, at min politiske Løbebane nu skal være afsluttet, og takker da Forsynet for dette Fingerpeg. Bliver jeg udelukket i en Valgkreds, hvor jeg har faaet saa stor Opmuntring fra, til at stille mig, saa har jeg dømt Forholdene urigtigt, og saa træder jeg af, og da maae det være for det Bedste. Der er nok i, hvad der er foregaaet i den sidste Forsamling, som ikke baader noget Godt; der har for mange maadelige Magter faaet Spillerum, til at jeg kan see Fremtiden imøde med Haab. Tærningen er kastet, det er vel næppe muligt at slaae Kastet om igjen og faae bedre Øine op. Bliver det under disse Omstændigheder min Lod at blive udeklemt, saa tager jeg det som det haandgribelige Tegn paa Sandheden af, hvad jeg i længere Tid ofte har tænkt, at min Tid i det politiske Liv var omme, eftersom jeg ikke mere kunde finde Medhold nok for at hindre overspændte Ideers Herredømme. — Kayser kan man jo iøvrigt give Plads i en Valgkreds i Kjøbenhavn; det er jo mere rimeligt, at en af hans Forbundsfæller viger Pladsen for ham end en af hans Modstandere. I flere Kredse i Kjøbenhavn lod det sig vistnok ordne saaledes, for ikke at nævne Helsingør og flere andre Steder, hvor de Herrer Junister troe sig i Overmagt; hvad mig angaaer, vilde jeg jo paa ethvert saadant Sted, Nykjøbing paa Falster

undtaget, give Kayser Fortrin for den, som sidst var Rigsdagsmand derfra.

Venskabeligst
Tscherning.

Fra Tscherning til Kammerherre Berling.

D. 28. Febr. 1853.

Kammerherre Berling!

Hr. B. Christensen har meddeelt mig Hr. Kammerherrens Yttringer, angaaende Hs. Majestæts gode Ønsker for mit Valg i den Valgkreds, hvori Hs. Majestæt har sine Besiddelser. Det er kun Opfyldelsen af den simpleste Pligt, naar jeg frembærer min allerunderdanigste Tak herfor gennem den samme Canal, gennem hvilken Meddelelsen om dette allernaadigste Sindelag er kommet til mig. Jeg vil haabe, at det ikke maae være ildevarslende for Fremtiden, at Valgene ere faldne saa lidet gunstige ud, saa vel i den Kreds, hvor Kongen har sine Besiddelser, som i den, hvor han residerer, saa at de begge ere forblevne i de doctrinaire Herrers Vold.

Fra Alfred Hage til Tscherning.

D. 15. Marts 1853.

Nu, da den første Bevægelse efter Lyngby Valget er forbi, kan det muligt være nyttigt at berigtige Et og Andet. I Skovshoved yttrede De til Capt. Beutner, at jeg havde anvendt Penge for at muntre Fiskerne, at Rimestad var sendt derud eller noget Lignende. Jeg har ikke udgivet en eneste Skilling i Skovshoved, med Undtagelse af 5 Rd., som jeg har givet til en fattig Kone med 4 Børn; jeg har ikke vidst af Rimestads Tour til Skovshoved, før efter den var foretaget, og jeg har hverken directe eller indirecte havt dermed at gjøre paa nogen Maade. Alt, hvad jeg har foretaget ved Valget,

er, at jeg ved at samtale med de Herrer, der agerede, erklærede min Beredvillighed til at give de fornødne Penge til Befordring, til at betale Bud m. m., der har ikke været Tale om nogensomhelst ulovlig Udgift, hvorpaa jeg af flere Grunde ikke havde indladt mig. At Fiskerne efter Valgdagen have faaet en glad Aften paa Bellevue, det hørte jeg 8 Dage senere, og Udgiften er vistnok afholdt af de Penge, jeg og Andre have givet.

Det, jeg har foretaget, vilde jeg atter foretage, naar det behøvedes, kun med Undtagelse af at give Befordring til en Slump Vælgere, der vilde op for at stemme paa Modparten.

Jeg vil ikke nægte, at jeg troede, De kjendte mig saa vidt, at, naar De vilde have Oplysning om noget mig betræffende, saa havde De søgt den hos mig selv, vel vidende, at De erholdt den ganske ren og ligefrem; er der nogen Detail, De vil have meddeelt, skal De faae den, og jeg kunde da udentvnl med et Ord klare de Spekulationer, som Deres sædvanlige, men dog undertiden feilagtige Mistanke har skabt. — Naar jeg forud melder Dem, at jeg vil arbeide imod Dem, maatte De vide, at jeg ikke lod Græsset groe under mig, i lignende Tilfælde vilde De handlet, som jeg har gjort.

Deres hengivne

Alfred Hage.

Fra Tscherning til Alfred Hage.

D. 16. Marts 1853.

Consul A. Hage!

Deres Skrivelse af Gaars Dato, betræffende Lyngby-Valget, kunde jeg have besvaret Dagen efter Valget lige-saa roligt som i Dag, og som jeg vilde kunde besvare den om et Aar; for mig er der i Sager af den Natur ingen synderlig Forskjel paa den første og den senere

Bevægelse. Selve Valget er for min Betragtning kun en enkelt Handling i et stort Drama og, forsaavidt mig personlig angaaer, kun en ringe Sag. Det, der bevæger min Sjæl i denne Sag, ligger forud for Valget; det ligger i Aarsagen til Thingets Opløsning. Det er denne Række, af hvad De maaskee kalder snilde parlamentariske Maneuvrer, som jeg kalder usle Intriger, der førte til Opløsningen, som bevæger mit Sind, og ikke Valget selv. Da jeg stillede mig paa Valg, holdt jeg ingenlunde Udfaldet for sikkert; men jeg gjorde det, fordi der paa den ene Side var en tilstrækkelig Udsigt for, at mit Forehavende kunde forsvares ligeoverfor det ikke ringe Antal, som ønskede mit Gjenvalg, paa den anden Side, fordi der var faa, der efter min Anskuelse i en saa betydelig Grad havde svigtet den overtagne repræsentative Forpligtelse, som netop Kayser, og det ikke alene med Henhold til sin Stilling paa Valgdagen den 4de August, men ogsaa i Henhold til den Stilling, han indtog, da han valgtes ind i Udvalget for Toldloven. Men det vil føre for langt bort, om jeg forfølger denne Sag længer; jeg havde tænkt at behandle den med nogen Udførlighed i et Brev, som jeg havde begyndt at skrive til Svar paa det Brev, som De var saa god at skrive mig til strax efter Opløsningen; men saa faldt det mig paa eengang ind, at jeg engang havde forsøgt derpaa i Finantsudvalget, førend Forhandlingerne begyndte, og at De derover var geraadet i en saa voldsom Latter, at De næppe kunde holde Dem paa Stolen, og jeg skjød Papiret fra mig, besluttende at lade Begivenhederne fælde Dommen. Jeg begreb, at De var betagen af de Meninger, som lede det hele Sæt af hovmodige Mænd, der uden selv at turde paatage sig Statens Styr, eller dog uden at turde vedgaae, at de tragte derefter, vil gjøre deres snæverhøjertede Smaameninger (thi om noget Stort, noget Virkeligt handles der jo ikke) gjældende gjennem Andre.

Altsaa umiddelbart til Lyngbyvalget. Den Deeltagelse, De deri tillægger Dem selv, er netop den samme, jeg har formodet om Dem. De har givet d'Hrr., som agerede, Pengemidler til at agere med. Naar jeg af de Efterretninger, som alt forud for Valgene indkom fra forskjellige Valgkredse, saae den Eensartethed i Midler, som anvendtes, de samme Paaskud for Anvendelse af Penge, de samme Historier fortalte, den samme skjæve, ja jesuittiske Opfattelse af Selvstændighed ligeoverfor repræsentativ Forpligtelse, saa tvivlede jeg ikke paa, at der, til en vis Grad idetmindste, var en fælles Ledning tilstede, der angav Maaden, hvorpaa de Midler skulde anvendes, som vare bragte sammen ved Deres og Andres Bidrag. Hverken mod Sammenskydningen af Midler eller mod en Fællesbestyrelse af lignende Anliggender har jeg naturligviis noget at indvende, derimod meget mod Maaderne, der benyttes. Da jeg betragter enhver Sag af den Art som den, vi her omtale, som en Skole for Folkeudviklingen, som et Middel til at vække Folkebevidstheden, saa maae det netop være mig om at gjøre, at det rette Lys bliver kastet saa vel paa disse Maader som paa de handlende Personer, og dette er det, hvormed jeg nu er beskjæftiget. De veed, at tvende af mine Stillere have indgivet Klage over Bestikkelse ved Valget i Lyngby. Der er vel nogen Rimelighed for, at Klagen bliver sendt fra Thinget til Ministeriet, for at en Undersøgelse kan blive anstillet ad Rettens Vei, og saalænge dette staaer paa, maae jeg i mange Henseender rette min Opførsel herefter. Mine Vælgere i Kredsen ere, som De nok kan vide, i høieste Grad ivrige paa at faae dette Væsen bragt for Dagen, de mene at have en Mængde Bevisligheder og Antydninger ved Haanden for at komme til Bunds i Sagen. De begriber, at disse Mænd let komme til den Betragtning, at den, der har givet Midlerne, som Andre have brugt og, som de mene, misbrugt, er den rette Skyldige og mine Forklaringer i

modsat Retning finde kun ringe Indpas, ja Nogle, de oprigtigere iblandt dem, sige mig ligefrem, at det er personligt Venskab, som gjør mig tilbøielig til paa denne Maade at glide hen over et Forhold, som de saa meget anke over. Under Forhold af denne Art er det min Pligt ikke yderligere at forvirre Begreberne ved at vende tilbage i fortroligt Forhold til den Mand, som Klagerne og de, der drive dem fremad, stedse betegne som Hovedmanden. Det vilde kun bidrage til at gjøre de Paa-gjældende lunkne i deres Stræben efter at samle Bevisligheder. Da det nu maae være vigtigt for alle Parter, at den politiske Moral bliver bragt indenfor en positiv Begrændsning, saa maae jeg billigen yde min Skjærv hertil og underkaste mig de sociale Ulemper, som dette medfører.

Naar De er saa god at tilbyde mig enhver Oplysning om Enkelthederne ved Deres Optræden i denne Sag, som jeg maatte kunne ønske, saa maae jeg derfor yde min særdeles Tak, uden dog at kunne gjøre Brug deraf; thi kun de Oplysninger, som kunne fremkomme gennem den retlige Undersøgelse, have nogen egentlig Interesse for Sagen; for min egen Person behandler jeg helst denne Art Begivenheder, som jeg i en Række af Aar har behandlet „Flyveposten“; jeg lader, som jeg ikke veed, de ere til; kun fra det almene Standpunct faae de Betydning.

Jeg haaber saaledes at have gjort min Stilling klar. — De veed, at jeg længe forud for 1848 havde en Betragtning af Forholdene, som jeg endog fandt mig opfordret til at udtale i Samlingerne hos Clausen, at der ved Siden af vore indre Farer, som lade sig overvinde ved Frihed og Tid, naar vi kun fik den formelle slesvigholstenske Forbindelse hævet, fandtes en større Fare, som var vanskelig at beseire, fordi den var en ydre Fare, den nemlig, at Danmark er en politisk Levning fra 1815 uden Meed eller Maal, og Kjøbenhavnriet, dragende Sjælland med sig, førte os paa en vrang Vei, der ved en

europæisk Omvæltning let vilde fremkalde som endelig Afgjørelse det, som 1807 gav Forsmag paa, en Sondring af Sjælland fra Halvøen og den didhen hørende Øgruppe, hvorfor jeg raadede til enhver Tid at gribe ethvert europæisk Sammenholdsmiddel, som blev os givet, og foreløbig bøie og føie vore indre Bestræbelser herefter. Ved Siden heraf har jeg stedse fastholdt den Tanke, at Samfundsfriheden kun kan sikkert ved Udvikling af den provinsielle Selvstændighed i de indre Forhold, Opgivelsen af det bureaucratiske Eenhedsvæsen, hvad disse Forhold angaaer, og endelig ved at skaffe Regjeringsmagten Herredom over sine Embedsmænd. Naar jeg nu hver Dag seer den saakaldte Intelligents skyde fra sig ethvert Middel til at forbedre vor politiske Stilling i Europa, fordi det ikke ganske opfylder deres Lyksalighedsformler, naar jeg seer den sammensværge sig for at hævde den universitariske bureaucratiske Magt og efterstræbe den Eenhedsform, som overalt har været en Frihedsgrav, saa kan jeg ikke nægte, det smerter mig dybt, og uvilkaarligen kommer jeg til at tænke paa, hvor hurtig Jerusalems Ødelæggelse fulgte paa den Tid, da Phariseerne og de Skriftkloge havde forstaaet at foregøjgle Folket deres forskruede Blændværk og derved overmandet den i Politur fremstillede Statsmagt. Man-sinier, Ledru Roliner, Gothaerne etc., det er Nutidens Phariseere. —

Modpartiets Optræden ved Valget i Lyngby d. 26. Febr. 1853 var, som det sees af ovenstaaende Brevvexling, en Kilde til mange Ærgrelser for Tscherning, og han bestræbte sig derfor i den nærmest følgende Tid for at skaffe Beviser for den ulovlige Fremgangsmaade, saa at han kunde indgive en Klage over, hvad der var passeret.

Han kjendte for godt, hvormange slette Midler der var brugt i andre Lande, navnlig i England, ved lignende Valghandlinger, og hans redelige Sind oprørtes ved at see lignende Midler anvendte her og ikke kunne faae dem bragte for Lyset.

Vel skaffedes der en Deel saadanne Beviser tilveie ved forskjellig Bistand udenfra, men en vis Lunkenhed hos flere af dem, hvem Tscherning havde regnet paa som Støtter for Sagen, bevirkede, at der ikke kom noget Resultat ud af Forberedelserne. En af de ivrigste Hjælpere med Hensyn til at skaffe de attraaede Beviser var Jens Frederiksen i Bringe, og der findes fra ham en Række Breve, skrevne i Løbet af Marts og April Maaned, der alle indeholde Bidrag af denne Art. Saaledes siger han i et af disse Breve: „Den i de Dem tilsendte Oplysninger nævnte Strygespaanmager Lars Jensen af Iljortespring har i disse Dage været i en Gaard her i Byen, hvor han i Fleres Overværelse yttrede, at han fortrød at have stemt paa Kayser og at have ladet sig forlokke dertil ved Penge, men han trøstede sig ved, at han som fattig Mand uden at være lovet disse Penge — dem han dog ikke havde faaet, dersom han ikke havde truet med offentlig at afsløre Bedrageriet — ikke vilde have mødt paa Valgstedet. Han var, naar han blev kaldt for Retten, villig til ikke alene at tilstaae selv at have modtaget Penge, men ogsaa til at opgive Navnene paa flere i hans Omegn, der ligesom han var lovet og havde faaet Penge, 3 Mk. og fri Befordring, for at stemme paa Kayser.“ Ligeledes siger han i samme Brev, at „Skomager Jørgen Enevoldsen i Kollekolle har yttret sin Utilfredshed over, at han, som af Kayserpartiet havde faaet noget over 60 Rdlr. til Uddeling blandt dem, som vilde stemme paa Kayser, ikke var bleven honoreret, da han efter kun at have brngt 30 Rdlr. til Uddelingen, havde tilbagegivet det tiloversblevne, noget over 30 Rdlr.“ I samme Brev findes der endvidere Angivelse af en enkelt Mand, der havde stemt paa Kayser, skjøndt han ikke havde Indfødsret. I disse Breve fra Jens Frederiksen nævnes ialt omtrent 30 Personer, om hvem det var vitterligt, at de vare hvervede paa den angivne Maade, men der siges tillige, at det vil være let at nævne ikke saa faa flere.

Fra nu af brødes den mangeaarig gode, venskabelige Forbindelse med Alfred Hage, og alle de Forsøg, som bleve gjorte fra Hages og Venners Side for atter at knytte Venskabsbaandet, vare frugtesløse; Mistilliden var vakt i Tschernings Sjæl, og idet han brød med Hage, fulgte høist naturligt, at han ogsaa mere og mere i politisk Henseende kom til at fjerne sig fra andre politiske Personligheder, der vedbleve at være knyttede til Hage.

Efter Valget modtog Tscherning fra mange forskjellige Sogne en eenslydende trykt Adresse, dateret d. 7. Marts 1853 og underskrevet af en betydelig Deel Landboere. Den lyder saaledes:

Høivelbaarne Hr. Oberst!

Naar vi undertegnede Landboere med dybeste Høiagtelse henvende os til Dem med en Bøn, da er dette Foretagende ei blot begrundet i Erkjendelsen af Deres for Bondestandens Vel hidindtil udviste Iver, hvorved vi længst have været overbeviste om, at vor Stand, i Deres over al Egennytte ophøiede Personlighed, har sin varmeste Ven og dygtigste Talsmand; men tillige i den fulde Forvisning, at De er en Mand, hvem hele Danmarks fremtidige Vel, uden ringeste Bihensyn, ligger fast paa Hjerte, samt at Ingen tydeligere end De gennemskuer de Forviklinger, der, foruden som forinden, omsnoe vort elskede Fødeland.

Støttet til disse Anskuelser, indsee vi tilfulde og med megen Bedrøvelse, at vort elskede Fødeland i sin ny Klædning har tabt meget, ja grumme meget, naar Folkethinget skal savne Deres ædle, uegennyttige Characterer og Deres udmærkede Evner.

Vi bede derfor: unddrag ikke Fædrelandet den Hjælp, Deres udmærkede Personlighed kan yde, indtag den Plads i Rigsdagen, De i Fortiden med saa megen Hæder har beklædt! giv os dette yderligere Beviis for, at De ei blot er Bondens, men vort Fødelands, vor Friheds varmeste Ven!

Med følgende Brev udmeldte Tscherning sig d. 16. Marts 1854 af Bondevenneselskabet. I. A. Hansen har, som tidligere omtalt, i sin Forfatningshistorie aftrykt et Brev, som han angiver for dette, men da det ikke stemmer overeens med Tschernings Afskrift i hans Conceptbog, aftrykkes Brevet her ordret efter denne.

Kjøbenhavn d. 16. Marts 1854.

Procurator B. Christensen!

De vil, Høistærede, erindre, at jeg, saalænge jeg har staaet i Forbindelse med Bondevennernes Bestyrelse,

stedse har raadet Selskabet som politisk Partie til ikke at foregribe Udviklingen af de politiske Begivenheder, men vel følge dem med vaagent Øie, benytte dem med Maadehold og, hvor det lod sig gjøre uden væsentlig Fare for den borgerlige Frihed, da hellere at støtte den bestaaende Regjeringsmagt, end at udsætte Staten for gjennem mulige Brud mellem Statsmagterne at berettigede, ja maaskee endog fremkalde Afbrydelse af den Udviklingsrække, som i 1848 begyndte under ualmindelig begunstigede og nogenlunde heldig benyttede Omstændigheder, en Udvikling, der, tildeels ved dette Maadehold, allerede havde udfoldet sig til stor Gavn for Almuen i det Hele og især Landalmuen. De veed, at jeg især har raadet til sligt Maadehold ligeoverfor de truende ydre Forbindelser; hermed har jeg søgt at holde det Partie, som paa Rigsdagen sluttede sig om Bondevennerne, begrændset i sin Virksomhed, ved at opstille positive Formaal og lægge Midlerne aabne for Dagen; jeg har søgt at undgaa Dobbeltthed og politisk Upaalidelighed ved at fremme Samvirken med de andre Partier, men ikke Indblanden i samme, eller Enighed om usikre Formaal. Idet jeg har handlet saaledes, har jeg godt indset og heller aldrig lagt Skjul paa, at denne Fremgangsmaade kun sikkrede langsomme Fremskridt, at den udkrævede en Lidenskabsløshed og en Selvfornægtelse, som maaskee ikke kunde forudsættes i Tiden at findes hos Mange, men jeg har alligevel tilraadet at følge dette Spor, at skye farlige politiske Lykkespil, da det kun fjernede, som enhver overilet Udvikling i Kamp med Statens ordnende og styrende Magt stedse har ført til, og da dets Befølgelse tillige tillod at undvære de Kræfter, de Midler og gunstige Omstændigheder, som ikke altid have været tilstede og ikke kunne fremkunstles.

De, Hr. Formand! har i de henrundne Aar fulgt det samme Spor, maaskee, jeg skal villig tilstaae det, flere Gange med Opoffelse af Deres egen Natur, men

fordi De ved moden Overveielse tillige saae, at De derved har samlet om os et ikke ringe Antal af politiske Medstridere. De synes nu ikke længer at betragte denne Vei som den bedste for at naae Maalet, De har betraadt en anden, som forekommer mig en feil, paa hvilken jeg ikke kan følge Dem. Alt fra den Stund, da Udkastet til Grundloven for Kongeriget Danmarks særlige Anliggender blev fremlagt, begyndte en Afvigelse at opstaae i vore Meninger, der ganske naturligt hidrørte fra vor forskjellige Maade at opfatte Grundlove og deres Betydning paa. For mig indeholdt dette Udkast, ved den Maade og den Tid (1853), hvorpaa det blev fremlagt, ligeoverfor hvad der ellers foregik omkring i Europa, snarere et Beviis for Ministeriets redelige Villie til at opfylde Kundgjørelsen af 28de Januar, til at bevare vort constitutionelle Liv, end paa det Modsatte, kun de §§ vare jo betegnede til nødvendigen at maatte gaae ud, som virkelig hørte til Fællesforfatningen. Resten af de udeladte §§ vare betegnede som overflødige, enten fordi de vare gaaede over i den almindelige Lovgivning, eller fordi de indeholdt ubestemte Løfter. Jeg søgte strax at skaffe Indgang for denne beroligende Anskuelse, for at komme til at behandle denne Sag, naar Tiden kom; jeg forudsatte, at det ikke vilde falde vanskeligt at faae §§ af denne Art indsatte igien, idet jeg foreslog at behandle den hele Sag, nærmest som en Betimelighedssag. Min Betragtningmaade har vist sig at være den rigtige. For mig laae hele Vægten paa den 3die midlertidige Bestemmelse, der krævede Ret for Kongen til af sin egen Magtfuldkommenhed at give Fællesforfatningen og derved tillige at sætte den paa forfatningsmæssig Maade tilveiebragte Forfatning for Kongerigets særlige Anliggender i Virksomhed. Jeg meente, at jo tidligere man gjorde Folket fortrolig med den hele her anførte Betragtningmaade, des bedre. Deri var De, Hr. Formand, ikke ganske enig med mig. De meente nemlig, at om ogsaa

denne Anskuelse mulig var den rigtige, uagtet den ikke tiltalte Dem, saa maatte De i hvert Tilfælde betragte dens Udtalelse som ubetimelig, og jeg havde, meente De, gjort Uret i at yttre den saagodtsom offentlig. Mange af vore meest indflydelsesrige politiske Medstridere saa vel som den største Deel af Vælgerfolket, meente De, var os imod i denne Retning. Ved ubetimelig at udtale en saadan Mening gave vi vore politiske Medbeilere og farligste Modstandere, 5te Junisterne, Vaaben i Hænde imod os. Sommerens Begivenheder, det ved Coleraen afbrudte Samliv gjorde det let for mig at følge denne Indskydelse. Denne Afvigelse i Anskuelser blev imidlertid Udgangspunktet for den forskjellige Retning, vi senere er kommen til at tage, og som nu medfører, at den nære politiske Forbindelse, der hidtil har bestaaet imellem os, for Fremtiden maa ophøre, idet den modsatte Mening af min fik Tid til at groe op og blev saa stærk, at De selv har valgt at stille Dem i Spidsen for den.

Angaaende det, der i den hele Sag var Hovedpunktet for mig, den 3die midlertidige Bestemmelse, da fremsatte jeg, som De veed, meget tidligt den Formening, at vi ikke burde berøve Regjeringen Adkomst til at octroiere Fællesforfatningen, men kun tillige forbeholde Rigsdagen Ret til, udenfor den egentlige grundlovsmæssige Behandling, og efterat denne var fuldbyrdet, selv ved sin Beslutning at afgjøre, naar den skulde ophøre at virke som Rigsdag i sin nuværende Skikkelse. I dette System har jeg troet, at De var enig med mig, med den Atvigelse, at De vilde, at vi først skulde see, hvorvidt det lod sig føre igjennem, at faae Rigsdagens Ret anerkjendt til, forud for at tage Beslutninger, at lære Fællesforfatningen at kjende. Strax ved Grundlovens 1ste Behandling i Rigsdagen, hvor jeg efter Overenskomst udviklede dette System, blev jeg imidlertid opmærksom paa, at ogsaa herom herskede der en Afvigelse i Anskuelser med flere af dem, jeg skulde samarbeide med, idet de syntes at lægge langt større

Vægt paa at fremtvinge Fællesforfatningen, end jeg havde troet. Denne Afgivelse gjorde naturligvis dem til Herrer ved Forhandlingernes Gang og Udfald, der satte Fordringen om Fællesforfatningen øverst, ja endog vare imod en kraftig Udvikling af den særlige Forfatning paa det foederative Grundlag, dem, der havde villet benytte Toldsag og Arvesag til at fremtvinge Fællesforfatningen fremfor de særlige Forfatningssager.

De Adresser, som efter Aftale med et Medlem af Bestyrelsen udgik fra Holbæks Amts Communalforening og med mange Underskrifter kom ind til Rigsdagen, viste mig desuden noksom, hvorledes vi dagligen trængtes meer og meer over paa dette løse Gebet og bort fra det Fodfæste, som De, Hr. Formand, vel vidste, at jeg ansaae det nødvendigt at forbeholde mig, for at faae Sagen lykkelig bragt til Ende. Stemningen, saa vel i som udenfor Rigsdagen, forværredes daglig, hvortil de hyppig aldeles usandfærdige Udtalelser meget bidrog, der gennem de offentlige Blade daglig tilførtes det læselystne Publicum. Et nyt Organ i Pressen begyndte ved den Tid at blive udgivet af en Mand, som nøie var sluttet til Bondevennernes Partie, Mange antog endog og, jeg troer med Grund, rettede sig efter deres Anskuelse og udtalte deres Meninger. Det traadte pludselig i Skranken paa en Maade, der stod i den meest skjærende Modsætning til den, hvorpaa jeg søgte at fremme Sagen i Rigsdagen, hvor jeg nemlig søgte at behandle Ministeriet med Vaersomhed og stor Imødekommenhed, for derved at frede om den særlige Forfatning og undgaae Brud, der kunde sætte det allerede vundne paa Spil.

Paa samme Tid, som dette skete, hvilket nok omtrent falder sammen med Efterveerne af den wegnerske Piece, paa den Tid, som Forandringer i Ministeriet krævedes som en uafviselig Nødvendighed, og der fremkom Antydninger om, at Kongen ønskede et Ministerskifte, erklærede De, Hr. Formand, det for min Pligt at være

paa rede Haand til paa Partiets Vegne at modtage et Kald i denne Retning, om det kom til mig, Noget, som De meente ikke kunde udeblive. Hele Rigsdagen var efter Deres Mening beredt til at følge mig, naar jeg kun førte den rask frem paa den af Folkethingets Fleertal betraadte Bane. Jeg burde, forlangte De, søge mine Forbindelser i det paa Talenter saa rigt begavede Centrumspartie, med hvilket der ikke længer, meente De, var Grund til Uenighed; handlede jeg ikke saaledes, da stod jeg, til hvem Partiet saae op som til sin bedste Mand og satte sit Haab, og som Kongen havde Tillid til, i høi Grad uforsvarligt, jeg lagde vor gode Sag Hindringer i Veien o. s. v. Jeg svarede hertil, at jeg vel var Rigsdagens Ordfører i Grundlovssagen, men at Fleertallet havde taget sin Beslutning i det vigtigste Spørgsmaal mod mig, at jeg tillige var overbevist om, at jeg hverken bedømte mig selv eller Forholdene som De, Hr. Formand, at jeg ogsaa var overbevist om, at De meget overvurderede Kongens Tillid til mig; jeg kunde ikke gaae ind paa noget af alt dette; men da jeg tillige erkjendte, at vore Fremtidsmidler vare blevne saa ganske forskjellige, om ogsaa Formaalene vare vedblevne at være de samme, saa indsaae jeg strax, og erklærede det allerede den Gang, at vi for Fremtiden maatte skilles i vor politiske Virksomhed, at jeg maatte og vilde træde tilside, for ikke at lægge Deres Planer og det, De erkjendte for Partiets Interesser, Hindringer i Veien. Jeg indsaae, at De allerede den Gang havde gjort det afgjørende Skridt, og at jeg ikke mere kunde standse Dem paa Deres nye Bane. Da imidlertid en Tilnærmelse fra Regjeringens Side endnu engang vækkede Forhaabninger hos mig om rolig at kunne bringe Grundlovssagen tilende, saa gjorde jeg endnu et Forsøg paa at redde den, netop ved at optage det Middel, jeg længe forud havde betegnet som det, der efter min Mening maatte ansees for tilstrækkelig sikrende. Dette Forslag vandt ikke Deres Bifald og sav-

nede derved den Understøttelse, uden hvilken det ikke kunde komme igjennem; derimod fremgik af Begivenhederne i Rigsdagen, at den Forbindelse var knyttet med Lederne af Centrum, som De havde ønsket, at jeg skulde have virket med til at fremkalde, ja være den tilsyneladende Fører for, hvilket jeg, som ovenfor meldt, havde nægtet at blive, idet jeg ved denne Forbindelsen, der som sagt aabenbarede sig i Ord og Handling, forekom mig ligesaa skadelig som unaturlig, da den var støttet til Anskuelser, der i væsentlig Grad vare ganske forskellige fra vore tidligere udtalte, og i aabenbar Strid med den Afgjørelse, jeg i Grundlovssagen havde efterstræbt i Folkethinget i Spidsen for 57 Rigsdagsmænd. Jeg fandt derfor, at Øieblikket var kommet for mig til at træde ud af det nøie politiske Forhold, hvori jeg hidtil havde staaet til Dem og tildeels ved Dem til det Partie, som var sammensat af vore politiske Meningsfæller. Denne Forandring i vore gjensidige politiske Forhold maae ogsaa naturligen have en afgjørende Tilbagevirkning paa mit Forhold til Bondevennernes Selskab, især under kommende Valgbævælgelser. Min saavel som Deres Stilling vilde ved at fortsætte vort hidtil saa nøie sammensmeltede politiske Samliv, om ogsaa kun indenfor Bondevenneselskabets Bestyrelses Omraade, fremkalde Tve-tydighed, en Dobbeltthed, en politisk Upaalidelighed, som maatte være os begge lige meget imod. De vilde maaskee blive hæmmet i Deres friere Bevægelse paa Deres nye og dristige Flugt; heri vil jeg ikke være Skyld. Jeg har derfor anseet det for rigtigst ogsaa nu strax at udtræde af Bondevenneselskabets Bestyrelse, hvilket jeg herved er saa fri at tilmelde Hr. Formanden. Da jeg under Rigsdagsmødet endnu ikke har havt Tid til at ende Revisionen af forrige Aars Regnskab, saa beroer dette endnu hos mig, men det skal meget snart blive bragt i Rigtighed.

Med uskrømtet Bedrøvelse have vi igaar modtaget Deres Høivelbaarenheds Skrivelse af 16de ds., hvori De udmelder Dem af Bondevenneselskabet og dets Bestyrelse.

Den Uoverensstemmelse med os i Henseende til den af os med Rigsdagens store Fleerhed i Forfatningssagen og med Hensyn til Ministeriet indtagne Stilling, hvori Deres Høivelbaarenhed finder Deres Opfordring til denne Udtrædelse, er os saaledes dobbelt smertelig.

Vi vilde imidlertid forgjæves søge at bringe Dem tilbage fra Deres Beslutning, og vi maae derfor indskrænke os til at udtale for Dem vor dybe Anerkjendelse, Taknemmelighed og Høiagtelse for Alt, hvad De har været for Folket, for Selskabet og for os.

Kjøbenhavn i Bestyrelsen for Bondevennernes Selskab den 18de Marts 1854.

Balthazar Christensen, I. A. Hansen. O. Nielsen.
f. T. Formand.

C. C. Tronier,
f. T. Secretair.

Høivelbaarne
Hr. Oberst, Ridder Tscherning!

Nedenstaaende Svar fra Balthazar Christensen til Tscherning i Anledning af dennes Udmeldelse af Bondevenneselskabet er et Aftryk efter Originalen, som findes blandt Tschernings Papirer. Dette maa udtrykkelig bemærkes, da I. A. Hansens Gjen-givelse af det samme Svar i hans Forfatningshistorie ikke stemmer med det her aftrykte, hverken hvad Ordform eller Dato angaaer.

Jeg veed meget vel, at det ikke vil nytte at fremføre mine Erindringer ved Deres Udmeldelse og Motivering deraf. Jeg vil heri haabe paa Tiden. Kun det vil jeg ikke tilbageholde allerede nu, at De fuldkomment feiler, naar De troer paa nogen Overenskomst, navnlig for mit Vedkommende, med nogensomhelst af Centrum's Ledere eller Centrumsmændene forinden vort

Clubmøde om Overgangsparagraphen 5 og § 2's Behandling i Landstinget. End ikke i dette Øieblik har endnu nogen saadan Overenskomst været Gjenstand for Omhandling, og lige til hiint Clubmøde har jeg, mig vitterligt, ikke havt en skjult politisk Tanke for Dem.

Jeg vil ikke klage. Jeg er med urokket, uskrømtet Taknemmelighed, Hengivenhed og Høiagtelse

Deres meest ærbødige
Balthazar Christensen.

Den 20de Marts 1854.

Blandt Tschernings trofaste Venner af Bondealmuen fortjene fremfor alle to at nævnes, Ole Nielsen og Jens Gregersen.

Ole Nielsen var Gaardejer, og hans Ejendom Havsgaard, under Gjentoft Sogn tæt ved Lundehuset, blev ved Ejerens sjældne Dygtighed, Stræben og Indsigt til en sand Mønstergaard. Ole Nielsen havde først været Stænderdeputeret, senere, i mange Aar, Medlem af Landstinget, var desuden en af Bestyrerne for Bondevenneselskabet samt Medlem af Sogneforstanderskabet. Han havde megen Læsning, en ualmindelig naturlig Begavelse og var særdeles anset af Alle, der kjendte ham. Kongen havde hædret ham med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Han døde efter længere Tids Svagelighed i Efteraaret 1876, i sit 71de Aar.

Jens Gregersen var Gaardejer i Kundby, en eiendommelig djærv Bonde. I 1848 var han Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, og han var Tschernings Stiller i den lange Række af Aar, hvori han sad i Folkethinget. Han bevarede et trofast Venskab for Tscherning lige til sin Dødsstund, der indtraf fjorten Dage efter Tschernings Død.

Fra Jens Gregersen til Tscherning.

Kundby d. 14. April 1854.

Kjære Hr. Oberst!

Jeg takker Dem for Deres sidste Skrivelse, hvoraf jeg seer, at Christensen har forladt Dem. I nogen Tid har jeg været upasselig og har ogsaa ventet med at skrive Dem til for at høre noget om Folks Stemning. Jeg har læst Deres Brev for flere af vore Venner, og

De have alle bifaldet Deres Fremgangsmaade i Grundlovs-sagen. Jeg venter, at der snart kommer en Adresse til Dem for at vise, at Bondestanden ikke har tabt Til-liden til Dem, og for at opfordre Dem til at blive i Rigs-dagen.

Jeg kan ikke begribe, hvad Christensen har tænkt, at han kunde forlade den Mand, som ved alle Leilig-heder har støttet ham og holdt ham i Ryggen, naar han var nær ved at falde. Hvad Bondevenneselskabet nu skal blive til, kan jeg ikke begribe.

En kjærlig Hilsen til Dem og Familie fra os Alle.

Deres hengivne
Jens Gregersen.

A. F. Tschernings Besøg paa Skodsborg hos Kongen,
Søndagen d. 2. Juli 1854.

Medens Geheimeraad v. Scheele, Landdrost i Pinne-berg, var her i Mai Maaned, besøgte han mig en Dag paa Veien fra Frederiksborg til Kjøbenhavn. Han bragte mig Kongens allernaadigste Hilsen med Opfordring om at gjøre, hvad jeg formaaede for at afværge Udførelsen af den Demonstration, som Rygtet sagde var i Gjæring. Det heed nemlig, at man vilde samle sig til Grundlovs-fest den 5te Juni ved Rudersdal i stort Antal, beslutte en Adresse til Kongen i Anledning af de politiske Forhold, navnlig Ministeriets Stilling, og bringe den i stort Optog til Kongen personlig, hvad enten han opholdt sig i Kjøbenhavn, Skodsborg eller Frederiksborg. Jeg hen-viste Scheele strax til min fra politiske Forbindelser for Øieblikket afsondrede Stilling og tillige til Urimeligheden i at troe, at en Demonstration af den nævnte Art, om den virkelig kom til at finde Sted, kunde tage nogen-somhelst farlig Skikkelse, om der ogsaa fandtes enkelte Ledere, som ønskede at bruge Trudsel. — Scheele paa-lagde mig enten mundtlig eller skriftlig at give Kongen

min Mening tilkjende herom og af og til at besøge Kongen, da han befandt sig meget ene og vilde sætte særdeles Priis paa en saadan Opmærksomhed.

For at forhindre Mistydninger og Misforstaaelser skrev jeg strax efter til Kongen et Brev, som lod forudsætte en senere personlig Opvartning. I Brevet gjorde jeg først Rede for, hvorledes jeg havde afbrudt enhver Forbindelse med Lederne ved et Foretagende som det ved Rudersdal, hvorledes dette maatte være kommet dertil ved den Uvidenhed, hvori Ministeriet havde ladet os forblive om sine endelige Hensigter, os, som havde arbeidet alvorligst for en Overenskomst, hvor unyttig altsaa enhver Bestræbelse fra min Side maatte være hos en Befolkning (Kjøbenhavnere, Nationale, Professorer, Christensen-I. A. Hansenske), der længe havde været mere fjendtlig end venskabelig stemt mod mig. Iøvrigt gjorde jeg Kongen opmærksom paa, hvorledes han ved kun ikke at lade sig overraske kunde gjøre enhver slig Demonstration fareløs, ja føre den til noget Godt. — Jeg lod nu 5te Junifesten gaae forbi, lod alle Efterveer være ovre, inden jeg aflagde det bebudede Besøg, hvilket jeg aflagde 2den Juli om Morgenen Kl. 9¹/₂, og som, saavidt min Hukommelse rækker, gav Anledning til følgende Samtaler.

Kongen, som, da jeg kom, befandt sig udenfor Sidehuset i den lille Have i Selskab med Etatsraad Flemmert og Frue, tog yderst forekommende imod mig, afbrød Samtalen med sine Gjæster og førte mig til sit Telt, hvor han lod mig tage Plads i Sophaen ligeoverfor sig. Han takkede mig for mit Brev og glædede sig over, at en i sin Art saa uheldig Demonstration, som den ved Rudersdal paatænkte, var udebleven. Jeg forklarede Kongen, hvorfor jeg havde tøvet saalænge med at gjøre min i Brevet omtalte Opvartning, jeg havde ønsket mig at have samtlige Grundlovsfester

liggende for mig som et foreløbig afsluttet Hele, førend jeg nærmere kom til at berøre denne Sag for Kongen.

„Nu,“ sagde Kongen, „er jo, saavidt jeg veed, det Hele gaaet af paa en heldig Maade,“ hvilket jeg bejaede.

Kongen: „Det lod sig ikke gjøre for mig at forandre Ministeriet, især af Hensyn til de udenlandske Forhold. En Forandring i hiint Øieblik, da der var Tale herom, kunde give Forviklinger, som kunde drage os ind i Krigen. Dermed kan jeg ikke være tjent; Krigen kan blive mig paanødt, — ja saa maae man bære Følgerne, men selv at levere Anledningen eller Paaskudet, vilde være et Misgreb.“

Jeg: „Ja saaledes har jeg opfattet Stillingen og maae saameget mere beklage, at Rigsdagen ikke gik ind paa den Vei til Overeenskomst, der var aabnet den, paa meget antagelige Vilkaar, idet dens hele Ret var den forbeholdt til Afgjørelsens Øieblik, og det da kom an paa, om den havde Villie og Kraft til at kræve andre Forholdsregler end dem, Regjeringen bragte frem. Men dersom jeg turde tillade mig en Bemærkning, da var det den, at det dog vistnok havde været ønskeligt, om Kongen havde kaldet de tvende Mænd, som havde stillet sig i Spidsen for Bevægelsen mod Ministeriet, Monrad og Boserup, for af dem at høre, hvad de troede, der burde gjøres, og hvad de formaaede at gjøre.“

Kongen: „Boserup har man ikke nævnt mig, men vel Monrad; men da Rotwitt og Bruhn, som kom til mig, ikke vidste, hvad der var at gjøre, saa maatte jeg jo antage, at Monrad ikke vidste noget bedre.“

Jeg: „Dersom Deres Majestæt tillader, saa troer jeg, at Rotwitt ved denne Leilighed ikke har lagt nogen rigtig Tact for Dagen, hverken mod Kongen eller Rigsdagen. Han var afsendt for at bringe Adresser, ikke for at gaae ind paa Spørgsmaal om Ministeriesammensætninger, hvormed ikke Rigsdagen og altsaa heller ikke For-

mændene paa dens Vegne havde noget at gjøre. Han vidste af Forhandlingerne, at en stor Deel af Rigsdagens Medlemmer, ja, dengang Forslaget først kom paa Bane, Fleertallet i Folketinget, kun havde indvilliget i at støtte et Andragende mod Ministeriet, under den Forudsætning, at de, som havde bragt Sagen i Bevægelse, holdt sig forpligtede til, om de bleve kaldede, at danne et nyt Ministerium, istand til at beseire de bestaaende Vanskeligheder.“

Kongen: „Ja mod mig har Rotwitts Fremfærd været uforklarlig. Kjender De rigtig, hvorledes denne Sag er gaaet til.“

Jeg: „Nei, jeg har nok hørt, at Rotwitt ikke har meddeelt alt, hvad han havde at sige, eller hvad han vidste, til Rigsdagens Medlemmer; mig forekom den hele Meddelelse ubetimelig. Jeg var iøvrigt ikke tilstede og hørte den ikke.“

Kongen: „Har De Lyst at høre den; jeg skal fortælle Dem den.“

Jeg: „Derpaa vil jeg sætte særdeles megen Pris.“

Kongen: „Da Rotwitt og Bruhn i Indenrigsministerens Nærværelse havde overleveret Adressen, og Ministeren var aftraadt, meente jeg, at det dog var rigtigst at faae at vide, hvad da Rigsdagen vilde have for Ministre; jeg henvendte mig derfor til Rotwitt (jeg troer, Kongen sagde, at han lod Formændene kalde) som den, der havde ført Ordet, og spurgte, om han var beredt paa at danne et Ministerium. Han svarede: Nei, hverken havde han tænkt paa at danne et Ministerium eller paa selv at blive Minister. Om han da vidste, hvem man meente, der kunde. Han nævnte mig Grev Wilhelm Moltke. Her var jeg lykkeligviis kommen ham iforkjøbet; da jeg nemlig havde seet, hvilken Spænding der udviklede sig mellem Rigsdagen og Ministeriet, saa havde jeg flere Gange talt med Bluhme herom, ogsaa med Tillsch, og jeg havde skrevet til Moltke og faaet hans Svar,

at han undskyldte sig med sin Alder og tiltagende Svage-
lighed. — I Forbigaaende maae jeg sige, at jeg tidligere
alt havde faaet Afslag fra Scheele i Holsten. — Dette
Brev havde jeg ved Haanden, tog det frem, viste d'Hrr.
det, tilføiede: kan De ikke give bedre Raad, saa kan
De ikke hjælpe mig; thi den Mand vil ikke. Han nævnte
derpaa Bluhme, hvortil jeg svarede, at det lod sig heller
ikke gjøre, thi jeg vidste af Samtaler med B., at han
ikke vilde danne et nyt Ministerium, om han ogsaa
maaskee nok vilde tage Sæde i et saadant, om det blev
dannet. Jeg spurgte ham, om Monrad vilde være Mini-
ster; han svarede mig, han troede ikke, M. tænkte paa
selv at blive Minister, men at han nok vilde gaae til-
haands ved Dannelsen af et Ministerium. Jeg sagde ham
(dem) nu, at da jeg saaledes saa, at Rigsdagen ikke
kunde hjælpe mig ud af Forlegenheden, saa maatte jeg
give Tid og see at hjælpe mig med det, som jeg havde,
saagodt jeg kunde, men bad, at man jo ikke vilde om-
tale, hvad her var forefaldet, for ikke derved at gjøre
Forlegenheden større. Men det har han nok ikke
holdt.“

Jeg: „Jo, Deres Majestæt, jeg troer dog, han har
tiet med denne Deel af Deres Majestæts Udtalelse, me-
dens han derimod har omtalt nogle heelt forskjellige Ud-
ladelser, hvilke synes mere tilfældige og langt mindre
egnede til Gjentagelse, naar de ikke sættes i Forbindelse
med disse. Havde man i Rigsdagen kjendt Sagernes
Stilling, som Deres Majestæt har oplyst Rotwitt derom,
saa havde man vist foreløbig beroliget sig. — Men Rot-
witts Feil, forekommer mig, ligger egentlig deri, at han
ikke i al Underdanighed gjorde Deres Majestæt opmærk-
som paa, at det ikke var hans Hverv at raade Deres
Majestæt paa Rigsdagens Vegne, at det vilde være be-
tænkeligt, om han gjorde det i den Stilling, hvori han
stod ligeoverfor Kongen, nemlig som Folkethingets For-
mand, at Monrad og Boserup vare de Mænd, som havde

fremlagt Adressen og raadet til dens Antagelse; det maatte altsaa være dem, der maatte vide, hvad de havde troet, der burde og kunde gjøres for at fremme den Paa-lidelighed, over hvis Savn de klagede. — Men deri havde Misgrebet ved det hele Foretagende først vist sig, at der ikke fandtes nogen anden end Boserup, der vilde paatage sig Fremlægningen af Adressen i Landstinget, og selv Boserup; ihvormeget man end vilde tillægge ham af gode Egenskaber, saa havde Folk dog aldrig kunnet forlige sig med; at det var alvorligt meent med Dan-nelsen af et Ministerium, hvorved Boserup skulde gaae med tilhaande. — Monrads Stilling var bleven svækket herved, i den Grad, at den ikke mere kunde hjælpes paafode. Men hvordan de saa stillede sig, saa fore-kommer det mig, at Rotwitt og Bruhn kun havde at an-befale til Kongen at kalde Monrad og Boserup som dem, der havde betegnet sig selv som villige til og af Rigs-dagen vare anerkjendte som meest skikkede til at op-lyse Kongen om Rigsdagens og Ministeriets gjensidige Stilling ligeoverfor hinanden, og til at raade Kongen, om han forlangte saadant Raad, for i Samklang hermed at danne et nyt Ministerium. Jeg troer ikke, Deres Majestæt, at det var lykkedes Monrad og Boserup bedre end Rotwitt og Bruhn; men Kongens Stilling havde været klarere. Havde d'Hrr. kunnet løse de foreliggende Op-gaver bedre end de Mænd, som vare ved Roret, ja saa var jo Tiden til Omskiftning forhaanden; i modsat Fald saa var d'Hrr. og gennem dem Rigsdagen bleven sig den hele Stilling fuldstændig bevidst, og de nødvendige Indrømmelser vilde være blevne gjorte.“

Kongen: „Ja det er muligt, at det havde været bedre paa den Maade. — Men det faldt mig dengang ikke ind.“

Jeg: „Nei, Rotwitt burde ved sin Tilbageholdenhed og sit Raad have fremkaldt et saadant Skridt. Men vi ere alle nye i den Art Forhold. — Det er Skade, at

disse Forhold ikke ere bekjendte. Det vilde være mig kjært, om jeg turde omtale dem.“

Kongen: „Ja til vore Venner nok. — — — Har De Lyst at høre, hvorledes det gik til med min gode General Hansens Bukkespring?“

Jeg: „Sikkerlig vil jeg høre enhver saadan Meddelelse af Kongens Mund med en høi Grad af Interesse.“

Kongen: „Hansen havde nu vænnet sig til meget hyppig at kaste mig sin Dimission i Næsen. Jeg havde beklaget mig derover. — Jeg havde i Anledning af Begivenhederne befalet ham at montere den lange Linie, men han havde undladt det, uagtet jeg havde mindet ham derom. Tilsidst sagde han mig, det var ikke hans Hensigt at gjøre det. — Jeg beklagede mig i Statsraadet over denne Modstand mod mine Befalinger; men han var da strax paa rede Haand med at klage over Savn af Tillid og Indflydelse og at erklære, at det var bedst, han gik af. Nu erklærede jeg ham, at jeg ikke tiere vilde høre slige Udladelser under Forhandlingerne; vilde han have sin Afsked som Minister, saa skulde jeg ikke lægge ham nogen Hindring iveien; men saa maatte han indgive den skriftlig. — Der var, som De seer, en stor Spænding tilstede mellem os; dog troede jeg, at alt nok vilde jevne sig, da nu den ved Rigsdagen fremkaldte Crisis var overstaaet. Men min gode Hansen var ikke saaledes tilsinds. En Dag kom han til Referat paa Frederiksborg og forelagde mig ganske uventet et Par Sager, som jeg ikke meente burde afgjøres saaledes mellem ham og mig. Han stod heftig paa Afgjørelsen; jeg søgte at berolige ham, men forgjæves. Da jeg ikke vilde skride til Afgjørelsen, som han vilde, sagde han pludselig: Deres Majestæt maae gjøre det. — Jeg reiste mig og sagde: Hr. General, den Tone passer ikke imellem os; det er ikke værd, at vi fortsætte Arbeidet. Istedetfor at gaae blev han heftig og sagde: Jeg taaler ikke

en saadan Behandling, om jeg saa skal sætte min Charge derpaa og ende mine Dage paa Christiansøe. — Jeg svarede herpaa: Talen er fra min Side ikke om Deres Charge eller om Christiansøe, men ganske simpelt om, at De ufortøvet skal forlade mit Cabinet, hvori De, Hr. General, har forglemt den Agtelsesform, De skylder Deres Konge; der er Døren! — Vil De ophøre at være Minister, saa veed De af tidligere Befalinger, at De har at indsende Deres Begjæring skriftlig. Generalen kastede derpaa sin Begjæring om Afsked paa Bordet, idet han sagde: Der er den. Jeg svarede: Den er antagen, hvorpaa han bukkede, seende paa mig med dette bitter-søde Smil, som De nok kjender, hvorigjennem han seer saa antændt arrig ud, idet han spurgte: Maaskee er jeg tillige falden i Unaade? Hvertil jeg kun svarede: Her er ikke Tale om Naade eller Unaade, men om, at De skal gaae ud af Døren, hvilket han ufortøvet gjorde, idet han rev Døren op og slog den heftig i efter sig. Jeg var jo ogsaa bleven opbragt, lod Generaladjutanten kalde og beordrede ham til ufortøvet at bringe General Baggesen Ordre til at overtage Krigsministeriet. Jeg veed, De vil sige mig, det var en Feil. Det var en Feil, som fordærvede Spillet for mig; havde jeg ufortøvet meddeelt Premierministeren hele Sammenhængen og paalagt ham at træffe Anstalt til en midlertidig Forvaltning af Krigsministeriet, saa havde Udfaldet maaskee været anderledes; thi Hansen kom til at forvikle Sagen imod mig, ved, som han havde Ret i, at nægte et aflevere Krigsministeriet og ved at faae Tid til at stille Sagen frem, som om han var den Lidende. — Om Natten, der fulgte paa dette Optrin, omtrent Kl. 4, blev jeg vækket; en Estafette, hed det, havde bragt et vigtigt Brev; jeg troede, der var nogen overhængende Fare og brækkede Brevet, men saae, det var Grev Moltke Nutschaus Begjæring om Afsked, støttet paa Hansens Aftrædelse. Jeg lagde den hen og ventede. I Løbet af den paafølgende

Dag indløb lignende Begjæringer fra Reventlow Criminil, Sponneck, Bille, Ørsted, begrundet paa den Nødvendighed, som de uventede Afskedigelser af Hansen og Moltke havde fremkaldt. — Scheele, der var syg, og Bluhme, der ikke havde været tilstede, indsendte først Deres Begjæring den anden Dag. — Ørsted skrev ganske simpelt, at da alle forlangte at træde af, saa troede han at burde stille samme Begjæring; ingen af dem blev modtagen. Jeg modtog tillige Bluhmes bestemte Vægring mod at danne noget nyt Ministerium. — Moltke Nutschau kom til mig, og her hørte han først rigtig, hvorledes Sammenhængen var med Hansen, hvis Opførsel han meget misbilligede, idet han tillige beklagede og undskyldte sin egen, især var han meget forlegen over den Fremfusenhed, han havde viist ved at sende sin Begjæring om Afsked midt om Natten. Han bad om at faae sin Begjæring tilbage for at ombytte den med en anden; thi blive kunde han ikke, naar Hansen skulde træde af. — Jeg sagde, jeg vilde beholde hans Begjæring som et Erindringsstykke, og gav den ikke tilbage. Efter en Deel Talen frem og tilbage, efter nogle Forhandlinger gjennem Tillisch, kom man endelig saavidt, at man foreslog mig at tilgive Hansen, hvilket jeg indvilligede i, mod at han gjorde en formelig Afbigt, skriftlig og mundtlig, i de andre Ministres Overværelse. — Dette gjorde han i største Ydmyghed, førend vi gik ind til Møde i Statsraadet, og hermed troede jeg den Ministercrisis igjen bragt i Orden. — Jeg gik ind i Statsraadssalen og indtog mit Sæde, indbydende d'Hrr. med Haanden til at sætte sig, som sædvanlig; men ingen tog Sæde. — Hvad er det mine Herrer, spurgte jeg, nye Gjenvordigheder? Man ventede et Ord, Begjæringerne om Afsked havde jo ingen Besvarelse faaet. — Naa, sagde jeg, d'Hrr. ere uartige Børn; jeg synes, man skulde lade det være nok med den enes Tugtelse. — Endelig kom da Statsraadet til Sæde, og Ørsted tog Ordet. — Det gjorde ham ondt,

sagde han, at maatte begynde i Dag med at forelægge en Sag, til hvis gunstige Afgjørelse han maatte knytte sin Bliven i Ministeriet. — Hvad, sagde jeg, atter Cabinetsspørgsmaal? Ja det var Besættelsen af Sjællands Bispestol. Naa altsaa, sagde jeg, De vil, Hr. Minister, have en notorisk Slesvigholstener paa Sjællands Bispestol, en Mand, som har været paa veie til at blive paa greben af Gensdarmerne i Angeln, fordi han talte op-hidsende mod mine Anordninger, mod Sprogrescriptet; ja vel; jeg er ansvarsløs, De og Statsraadet bære Ansvaret for at forbigaae en hæderlig dansk Mand og besætte Posten med en saa upaalidelig Mand; jeg skal sætte mit Navn under Udnævnelsen; men jeg vil aldrig see Manden, — Saaledes afgjordes denne hæslige Sag. — Fjorten Dage eller noget længere efter Udnævnelsen bad Ørsted mig om dog ikke at lade en saa høitstaaende Embedsmand som Sjællands Biskop være banlyst fra Thronen. — Jeg lod mig overtale til at see ham.“

Hermed endtes denne Samtale. Kongen indbød mig til Frokost og førte mig til Grevinde Danner, hvor han bad mig blive tilbage. — Hun indbød mig til at tage Sæde. — Hun saae noget bleg og medtagen ud, hun roste mit Helbred og forundrede sig over, at jeg saa godt bar saa svære Tider. — Jeg beklagede Kongen og berørte de Meddelelser, han havde gjort om Samtalen med Rotwitt. — „Ak ja,“ sagde hun, „jeg frygter, at Kongen maaskee ikke nøie har opfattet eller erindrret disse Samtaler.“ — Jeg raadete til stort Maadehold og Udholdenhed. Tiden er en Factor, man ikke bør overse, den slider meget op. — „Ja,“ sagde hun, „hvem der kun holder ud; den slider det danske Folks Modstand, og den Methode har man allerede gjort et ikke ringe Brug af.“ — Gongongen kaldte til Frokost.

Paa min Bemærkning, at Kongen havde gennem-gaaet sure Dage, svarede Grevinden. — „Ja tilvisse, de

sureste, troer jeg, siden Oprørets Udbrud. Han vidste her ikke, hvorhen han skulde vende sig.“

Det pag. 143 omtalte Brev, som Tscherning paa Scheeles Opfordring sendte Kongen, lyder som følger:

(? Mai 1854).

Til Kongen!

Da Hans Excellence Geheimeraad v. Scheele reiste fra Frederiksborg i Tirsdags, bærede han mig med sit Besøg her paa Ørholm. Ved denne Leilighed sagde han mig, at Deres Majestæt allernaadigst havde paalagt ham, at henlede min Opmærksomhed paa den Fest, som Rygtet sagde, man skulde have isinde at feire den 5 Juny paa Rudersdal, for at kunne med lige Lethed, bringe Deres Majestæt en Taknemmelighedshyldning i Anledning af Grundlovens Aarsdag, hvad enten De maatte befinde Dem paa Frederiksborg, Skodsborg eller i Kjøbenhavn. Hvormegen Priis Deres Majestæt end sætter paa slig Hyldest, saa forekom det Dem, at den under nærværende Forhold kun kunde fremkalde Forlegenheder for alle Parter, saa at det altsaa var bedre, den ikke blev afholdt. Deres Majestæt havde meent, at jeg maaskee kunde virke til at forebygge Afholdelsen af en saadan Fest paa det nævnte Sted og i den angivne Hensigt, og Excellencen paalagde mig, enten mundtlig eller skriftlig, at meddele Deres Majestæt, hvad jeg meente, der kunde gjøres i saa Henseende. Saa kjært det skulde være mig, at benytte denne Anledning til at gjøre Deres Majestæt min Opvartning, saa har jeg dog troet, i det Mindste foreløbig at burde vælge den skriftlige Vei som den korteste og den sikreste.

Det er maaskee ikke undsluppet Deres Majestæts Opmærksomhed, at jeg, der under hele det sidst foreløbne Rigsdagsmøde, af alle Kræfter, i Begyndelsen med alle mine Venners Tilstemning, søgte at sikre Forfatningsværkets heldige Gjennemførelse, og hvem det endelig var lykkedes, ved Ministeriets Imødekommen, at naae

det hertil nødvendige foreløbige Stadium i en efter Forholdenes Beskaffenhed taalelig Skikkelse, at jeg i det afgjørende Øieblik blev forladt af mine politiske Venner, især i Landstinget, hvor man forkastede det af mine Forslag, som havde fundet Ministeriets Tilslutning, og derimod antog mit første af samme bestridte Forslag. Kun i Formen afveg hint fra dette, men netop ved denne Formforandring havde det vundet Ministeriets Bifald og var blevet erklæret for skikket til at fremkalde Overeenskomst mellem Rigsdag og Regjering. Deres Majestæt veed, at Rigsdagens Fleertal ikke blev staaende ved denne Afstemning mod Ministeriet. Da de Mænd, som Skridt for Skridt havde bekjempet Ministeriet i de fleste større politiske Spørgsmaal, især siden Kundgjørelsen af 28 Januar 1852, saae, at Øieblikket var gunstigt til at angribe det med Held, eftersom mange af deres tidligere Modstandere gik Haand i Haand med dem, og Meningen var bleven almindelig udbredt, at der var Fare for Forfatningen, saa bleve de ikke staaende herved, men bragte en Adresse frem, som udtalte Mistillid til Ministeriet. De bleve ogsaa virkelig understøttede af Lederne for det politiske Partie, som jeg hidtil havde stemt med. Hvor tungt det end faldt mig at bryde med gamle Venner, saa var det umuligt for mig at følge længere med paa denne Bane, der saa let førte til Nedbrydning af alt det, som vi hidtil med saa stor Flid havde bygget op. Ministeriet havde jo optaget mit Forslag, der havde fundet mine Venners Tilslutning. Dersom jeg under slige Omstændigheder havde sluttet mig til Udtalelsen af en Mistillid, saa havde min Opførsel været i høieste Grad tvetydig. Paa denne min vanskelige Stilling havde jeg længere forud gjort Mændene af mit Partie opmærksomme, for om muligt at forhindre dem fra at tage Forholdsregler, der maatte føre til en Sondring. Da det større Antal imidlertid ikke troede at burde tage Hensyn herpaa, nogle af de meest fremtrædende

imellem dem endog benyttede Pressen paa en Maade, som end mere stred mod det, som jeg, der var en af Partiets Ledere, daglig udtalte i Rigsdagen, saa ansaae jeg det fornødent at bryde overtvert og ganske sonde mig fra de Mænd i Rigsdagen, der optraadte paa denne Maade, med de Mænd altsaa, med hvilke jeg hidtil havde staaet i den nøieste politiske Forbindelse.

Medens jeg saaledes frigjorde mig selv for Forbindelser, som efter min Overbeviisning ikke mere passede sammen med den Virksomhed, som jeg troede, den Deel af Folkets Repræsentanter burde forfølge paa Rigsdagen, som jeg tilhørte, saa var det dog ikke min Hensigt, i det Mindste ikke nu, at samle Kræfterne om Fortsættelsen af disse tidligere Bestræbelser; Tiden var ikke dertil, jeg havde maaskee kunnet frembringe end mere Forstyrrelse, men ikke bygge noget op, som fik Fasthed og Varighed; dertil maatte Tid og Anledning. Jeg er saaledes for Øieblikket meget isoleret, uden umiddelbar, ja vel næsten uden middelbar Indflydelse i den hele politiske Verden, jeg vilde nære et Selvbedrag, om jeg troede, at jeg kunde hindre eller fremme noget Foretagende, som den ovenomtalte Fest i Rudersdal. Mine Opfordringer vilde falde spildte til Jorden. Jeg har sat mig ud af Forbindelse baade med Personerne og med Pressen. Traadte jeg frem nu og opfordrede Vedkommende til at afstaae fra det nævnte Forsæt, saa vilde man kun tælle mig mellem dem, som man beskylder for at stille sig mellem Folk og Konge, for at hindre denne fra at lære sit troe Folks Ønsker for Forfatningen og Hengivenhed for Kongen at kjende. Deres Majestæt vil heraf see, hvor lidet jeg i denne Sag med min bedste Villie vil kunne tjene til at fremme Fuldbyrdelsen af Deres Majestæts Ønsker; jeg vil saa meget mindre kunne det, som de Mænd, der sandsynligen ville komme til at udgjøre Forsamligen ved Rudersdal, alt i flere Aar snarere have samstemmet med mine politiske Modstandere end med mig; men selv om

Forsamlingen var berammet til et Sted, hvor Befolkningen mere deelte mine Anskuelser eller var mig personlig hengiven, saa frygter jeg for, at mine Bestræbelser vilde være forgjæves, thi deels er Tvivlen om Regjeringens Villie til ærlig og redelig at fuldføre Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 i Aand og Sandhed efterhaanden saa almindelig udbredt, saa stærk, saa meget gaaet over paa de umiddelbare Følelsers, paa Instinctets Omraade, at al Talen herimod vilde møde døde Øren, ja opvække Harme, deels savner jeg selv Grundene til at støtte Ordet paa, hvormed jeg skulde sprede Tvivlen, ja der ligger i de ministerielle Handlinger snarere Beviser for, at Instinctet taler sandt, end for det Modsatte, — deels vil man ikke kunne erkjende, i hvad jeg saa end siger, at et i al Underdanighed fremført Ønske af Tak til Kongen for den givne Forfatning og af Hengivenhed for Konge og Forfatning vil kunne støde eller mishage. Men medens jeg villigen erkjender, at Demonstrationer af den omtalte Art maaskee kan medføre Ulemper for Kongens Regjering, der jo maae ønske, at Kongens Svar kan tilfredsstillende Folket, uden dog at skabe Forviklinger for Udviklingens Gang, saa forekommer det mig dog, som om de dermed forbundne Vanskeligheder ikke ere saa store, som de kunne synes ved første Betragtning. Det er jo en Regel, at alle Udtalelser til Kongen ved slige Leiligheder skulle være indgivne Dagen forud, de kunne altsaa forud undergaae en Rettelse, de kunne afvises, om de ikke rettes, Svaret kan i ethvert Tilfælde rette paa dem. Et aabent ligefremt Svar af Kongen i dette Øieblik kan, forekommer det mig, gives, og det kan gavne. Det er jo allerede nu en afgjort Sag, at Forfatningen skal opretholdes i saa vidt Omfang, som Fællesforfatningen kun tillader; ligeledes er det afgjort, at man i det Mindste ikke nu forlanger, at den danske Rigsdag ubetinget skal opgive sin forfatningsmæssige Ret til at

sikkre sig med Hensyn til Fællesforfatningens Indhold. Af disse tvende Kilder maatte kunne udflyde et kongeligt Svar, som var behageligt for Kongen at udtale, kjært for Folket at høre og ikke til Hinder for Regjeringen, om den, hvorom jo Ingen bør tvivle, vil gennemføre, hvad den i Henhold til Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 skal ville. Jeg overseer ikke, at der foreligger Kjendsgjæringer, som tale i en modsat Retning, som vise, at Regjeringen kun lidt forstaaer at lempe sig efter Omstændighederne (Oprettelsen af 1 Dragonregiment, Forlangendet under Grundlovsbehandlingen om at forandre de hidtil bestaaende Begrændsninger mellem Hærens Recruitering og Mandskabets Tilveiebringelse), men vi have tillige al Grund til at antage, at Mangel paa Indsigt mere har bidraget til at lede ind i dette vrangte Spor, end Ønsket om at vise sig frigjort for forfatningsmæssige Baand. I et Øieblik, som ved Grundlovsfesten, vil man oversee disse Enkeltheder og holde sig til Sagen i sin større Almindelighed. Jeg skal iøvrigt ikke fordybe mig i nogen Betragtning over Forholdene i det Hele og Regjeringens Stilling til dem; dertil har jeg dels ingen Opfordring i Hans Excellence Scheeles Udtalelser til mig, dels kunde det kun skee ved at komme ind paa et altfor omfattende Gebet, naar jeg begyndte derpaa i denne allerunderdanigste Skrivelse. Kun saa meget bør jeg bemærke herom, som sluttende sig til den Tankerække, jeg ovenfor har udviklet, at min Mangel paa Kjendskab til Regjeringens Plan og indre Samstemning, kan bidrage ligesaa meget til at gjøre min Stilling vanskelig, ja uholdbar, om jeg vilde forsøge paa at modvirke en Forsamling som den i Rudersdal, som min nærværende Mangel paa Forbindelse med Lederne. Det vil gaae mig her som i sidste Rigsdagsmøde, hvor den væsentligste Grund til det uheldige Udfald, Sagen fik, maae søges i den Mangel paa betimelige Meddelelser

fra Ministeriets Side til os, der stadig arbejdede for en Overeenskomst.

(Slutningen af Juli 1854).

Til Kongen!

For nogen Tid siden havde jeg, som Deres Majestæt maaskee allernaadigst vil erindre, den Ære at opvarte Deres Majestæt paa Skodsborg, ved hvilken Leilighed Deres Majestæt, idet De omtalte Rigsraadets nær forestaaende Sammentræden og de Udkast til Forfatnings- og Valglov, som skulde forelægges samme, var saa naadig at meddele mig, hvorledes det var Deres Majestæts ophøiede Villie, at det skulde paalægges Rigsraadet kun at tage Beslutning over disse Love i deres Heelhed, for paa denne Maade at afkorte Forhandlingen, men at det ved Siden heraf var Deres Majestæts ophøiede Forventning, at Rigsraadet, om det havde Indvendinger at gjøre mod Forslagets Enkeltheder, lod disse komme til Deres Majestæts Kundskab i Form af et allerunderdanigst Andragende, for at Deres Majestæt kunde lære de forskjellige Meninger at kjende, som herskede i Forsamlingen, inden der toges nogen endelig Beslutning. Den samme Tanke har ogsaa den Minister, som har forelagt Udkastet, udviklet for Rigsraadet. Ved denne Fremgangsmaade opnaaedes tillige, bemærkede allernaadigst Deres Majestæt, at De ogsaa kunde lære Mindretallets Anskuelse i Rigsraadet at kjende, hvilket jo vistnok ellers kun kan skee høist ufuldkomment, da Forhandlingerne foregaae for lukkede Døre. Af Rigsraadets allerunderdanigste Indstilling, hvori Udfaldet af Forfatningssagens Forhandling meddeles, vil Deres Majestæt see, at Rigsraadets Majoritet, som har givet Samtykke til Lovudkastene, har havt saa stærke Tvivlsmaal om flere enkelte Bestemmelser i dem, at den har troet at burde hentyde hertil i den indledende Deel af Indstillingen. For Mindretallet, der i Tilfælde som de fore-

liggende, hvor Beslutning tages, ingen Adkomst har til at begrunde sin Formening, have disse Tvivlsmaal naturligtvis været endnu stærkere, for mig have de været af en saadan Beskaffenhed, at jeg vilde have anseet det at være mod min undersaatlige Pligt, om jeg ikke henlede Deres Majestæts Opmærksomhed herpaa. Som Medlem af Rigsraadet var det i saa Tilfælde min Pligt, først at forsøge den Vei, som Deres Majestæt ovenfor selv allernaadigst har anviist, og som er begrundet saavel i Forordningen af 26de July 1854 som i den Rigsraadet foreskrevne Forretningsorden. Jeg har derfor, umiddelbart efterat jeg med nogenlunde Sikkerhed kunde vide, hvilken Rigsraadets Fleertals Beslutning vilde blive, for henved 8 Dage siden, indgivet Begjæring om at maatte foreslaae Rigsraadet, gjennem et Andragende at oplyse Deres Majestæt om de Mangler ved de forelagte Udkast, der have været Gjenstand for en skarp Bedømmelse i Forsamlingen, og det endog i flere Tilfælde fra de Mænds Side, som iøvrigt have næret mindst Tvivl om, at de burde give det af Regjeringen ønskede Samtykke. For at lette og fremme Sagen indleverede jeg umiddelbart i Forbindelse hermed 30 Exemplarer af Udkastet til det tilsigtede Andragende, saaledes som jeg formeente, det burde affattes, for paa denne Maade at have Stof ved Haanden for en umiddelbar Behandling af Sagen, idet jeg dog i selve dette Forslag antydede, at det muligen, som Sagerne stode i det Øieblik, da jeg først passende kunde fremlægge det, kunde blive et Mindretalsandragende. At gjøre et saadant til Udgangspunct for Behandlingen af Sagen, lader sig nemlig godt gjøre, eftersom Mindretallet har Ret til at træde frem for Deres Majestæt ved Siden af Fleertallet, og dette jo under hele Behandlingen beholder den samme tilkommende Indflydelse paa Sagen. Igaar stod mit Forslag endelig paa Rigsraadets Dagsorden, Spørgsmaalet om dets Fremme blev stillet og besvaret med 10 Neier mod 8 Jaer. Min Pligt

som Medlem af Rigsraadet er saaledes varetaget; det er ikke min Skyld, at mine Udtalelser ved allerunderdanigst at forelægges Deres Majestæt, ikke ledsages af de værdifulde Oplysninger, som et Andragende, samme Gjenstand betræffende, fra Fleertallet i Rigsraadet muligviis kunde have indeholdt. Idet jeg nu, som tro, hengiven Under-
 saat, allerunderdanigst henvender mig til Deres Maje-
 stæt, burde jeg maaskee have omskrevet mine Bemærk-
 ninger, betræffende de forelagte Love, i en anden Form;
 men jeg har troet, at det maaskee mere kunde stemme
 med Deres Majestæts Ønske, at see mit Indlæg netop
 saaledes, som det har foreligget Rigsraadet, hvorfor jeg
 er saa fri allerunderdanigst at vedlægge et Exemplar
 heraf. Dersom Deres Majestæt allernaadigst maatte
 skjænke det Deres Opmærksomhed, troer jeg, især at
 burde fremhæve, hvad der Side 3 siges om § 24 af For-
 fatningsforslaget. Deres Majestæt vil her finde den For-
 anstaltning udviklet, som Deres Majestæt havde fast-
 holdt iblandt de Betingelser, hvorunder De ønskede, at
 det nærværende Ministerium maatte sammentræde. Ved
 at følge dette System lod Tilsagnet i § 11 af Forordning
 af 26 July sig fyldestgjøre, at lade Landsdelene selv
 vælge deres Afsendinge første Gang til Fællesforsam-
 lingen, hvilket upaatvivleligt i høi Grad vilde tjene Fol-
 ket til Beroligelse og lette Overgangen. Ved Siden af
 denne Deel af Fremstillingen, troer jeg, allerunderdanigst
 at burde fremhæve, hvad der Side 4 er sagt om § 29.
 Disse tvende Puncter ere de vigtigste i Andragendet,
 men ogsaa Side 2 findes nogle Puncter, som jeg troer
 fortjener Deres Majestæts allerhøieste Opmærksomhed,
 nemlig hvad der er sagt om §§ 11, 12, 14 og 15 i For-
 fatningsudkastet. Udtalelserne om Valglovsforslaget slutter
 sig saa nøie til Forfatningsudkastet, at det ene ikke kan
 læses uden det andet ved Siden. Idet jeg saaledes troer
 at opfylde en allerunderdanigst Pligt, har jeg ikke tabt
 de store Vanskeligheder af Sigte, som det til enhver Tid,

og maaskee mere nu end nogensinde, har for en Konge at finde brugbare Midler for sin Villies Udførelse, og den store Varsomhed, hvormed der bør gaaes frem. Ingen kan mere end jeg være villig til at erkjende, hvormeget det er lettere at raade end at afhjælpe, saa at jeg kun tør oversende dette som en hengiven Undersaats personlige Betragtning, meer som et Vartegn end som en Veileder — allerunderdanigst o. s. v.

Ørholm d. 12. August 1854.

Til Kongen!

Da jeg den 3die August havde den Ære at være tilsagt til Taffels hos Deres Majestæt, var De saa naadig at spørge mig, om jeg delte den Mening, som Deres Majestæt havde hørt udtale, at De, ved at udgive Forordningen af 26 July 1854 om det danske Monarchies Forfatning for dets Fællesanliggender, var traadt Grundloven for Danmarks Rige af 5 Juny 1849 for nær, om jeg antog, at den var tilsidesat ved denne Forordning, om Deres Majestæt ved at underskrive den havde brudt Deres Kongelige Ord. Jeg havde strax den Ære allerunderdanigst at besvare disse Spørgsmaal; men da Sagen er saa vigtig, saa haaber jeg, at Deres Majestæt ikke vil optage det unaadigt, naar jeg i det Følgende forsøger paa skriftlig at gjentage mine Udtalelser for saaledes at forelægge dem til Allerhøieste nærmere Overveielse.

Førend jeg imidlertid beskjæftiger mig med disse Spørgsmaals egentlige Besvarelse, maae det allernaadigst være mig tilladt, at omtale et Par Gjenstande, der som Forudsætninger berøre denne Besvarelse og gjør det klarere for Deres Majestæt, paa hvilket Standpunct jeg troer, man maae stille sig, for at løse den foreliggende Opgave.

Forskjellige af de Mænd, som have behandlet Spørgsmaalet om Monarchiets fremtidige Organisation, have fremsat den Paastand, at Deres Majestæt ved at give Danmarks Riges Grundlov af 5. Juny 1849 kun havde gjort det i Egenskab af Konge i det egentlige Kongerige, men ved Siden heraf beholdt den fulde Enevælde, som Monarch i Monarchiet, og at det er i Kraft heraf, at Deres Majestæt har udgivet Kundgjørelsen af 28. Januar 1852, saavel som nu nylig Forordningen af 26. July om Forfatningen for de fælles Anliggender. Denne Betragtningssmaade forekommer mig aldeles urigtig.

Det var ikke en retlig, ved Deres Majestæts Villie begrændset Tilstand, der foranledigede, at kun Afsendinge fra Kongeriget deeltog i Raadslagningen om Forfatningen 1848—49. Det var derimod Deres Majestæts udtalte Villie, at Afsendinge skulde været tilstede fra de øvrige Dele af det Rige, som De dengang troede at burde og kunne frigjøre fra ydre, for Deres Majestæts Villieyttring fremmede Indflydelser. Det var ikke Deres Majestæt, der vilkaarligen havde valgt den Rigsgrændse, som De dengang søgte at betegne som retlig uantastelig, ved at samle de Landsdele, der laae indenfor samme, under en Forfatningslov. Tidligere Misgreb og de større Magters Optræden, deels i aaben Modstand mod Deres Majestæts Krav paa Selvstændighed for hele Monarchiet, deels som svage tilbagevigende Beskyttere mod denne Paastand, bære Skylden herfor. Den Forsamling, som 1848—49 forhandlede om Forfatningsværket, var eiheller udelukkende sammensat af Kongerigets Afsendinge; Deres Majestæt besatte, ved Deres allernaadigste Udnævnelse, 32 Pladser i den. Ved denne Forholdsregel maatte Kongemagtens Indflydelse end mere ansees sikkert for, at Monarchiets Interesser ikke traadtes for nær. Kongen udgav ogsaa Grundloven som en Rigslov og udtalte herved i Gjerningen sin velmenende Hensigt for hele Monarchiet, men da der tidligere var givet de Landsdele,

som Oprør og Voldsmagt forhindrede fra at give Møde ved Forfatningssagens Behandling, Kongeligt Tilsagn om, at deres Eiendommeligheder (deres særskilte Anliggender) skulde ikke alene blive uantastede, men endog blive sikrede ved egne Forfatninger, saa forbeholdt Deres Majestæt sig frie Hænder til, naar Tiden kom, og Omstændighederne tillod det, at tage de tilbørlige Hensyn hertil. Om Ordningen af Monarchiets almindelige Anliggender var der Intet tilsagt de øvrige Statsdele, om dem tog Deres Majestæt Beslutning af fri Magtfuldkommenhed i Juny 1849. Forsaaavdt man skulde kunne overføre Forbeholdet paa disse Anliggender, saa faaer det nærmest Betydning med Hensyn til den Usikkerhed, der dengang bestod angaaende Omfanget, der kunde gives det Rige, som de i Evropa styrende Magter vilde lade forblive den med fuld Selvstændighed af ydre Tvang uafhængige Krone, som altsaa kunde gives en hertil svarende Organisation. Forfatningen af 5. Juny 1849 er et frit Kongeligt Tilsagn fra Monarchen til sit hele Folk, givet Virksomhed inden den Grændse, hvori Monarchen dengang var nogenlunde Herre, og brugt i Trængslens Tid paa Monarchiets Vegne til dets Redning og Oprettholdelse. Forbeholdet er ingen Indsigelse mod Forfatningens Grundvæsen, men kun en Art Sikkerhedsventil paa et Statsmaskineri, hvorunder saamange, endnu ukjendte Kræfter skulde indordnes, Kræfter, som vare udsatte for mange uforudseelige Indflydelser. Forbeholdet angik Tillempninger ikke Omstyrtelser. Det kunde kun angaae Statsdelene ikke Kongemagtens Stilling i det Hele; herom havde Kongen ved eget Forslag og egen Beslutning fremkaldt Afgjørelsen. Det af Deres Majestæt mig forelagte Spørgsmaal viser noksom, at ogsaa De opfatter Sagen paa samme Maade. Medens vistnok kun nogle Faa, især siden Kundgjørelsen af 28. Januar. ventede, at Grundloven uforandret kunde komme til at omfatte hele Riget, medens Flere alt i 1849 havde

indseet, at Rigsgrænsen paa den Tid var ubsettemelig, saa at herved en vigtig ubekjendt Størrelse blev inddraget i Grundlovsformlen, en Størrelse, hvis senere Bestemmelse kunde komme til at virke mægtigt paa dennes endelige Udvikling, medens Flere med mig stedse havde erkjendt, at det danske Rige (Monarchie) kun ved Hjælp af en Forfatning, der optog vigtige Dele af det foederative System og derved henviste en stor Deel af Grundloven til at blive Kongerigets Landsdeelsforfatning, kunde komme til at samles til Eenhed under en fri Forfatning, saa har jeg aldrig tvivlet om, at det jo var den danske Monarchs Hensigt, og at han for sig og sine Efterkommere havde taget den Forpligtelse mod sit Folk, at overføre den Deel af Grundloven, som er almindelig for hele Staten (som angaaer Fællesanliggenderne) herpaa. Men sæt, at det ogsaa skulde lykkes for sindrige Fortolkere at fremkonstle en Art af Beviis for, at Meningen af de kongelige Stadfæstelser og Tilsagn muligen kunde forstaaes anderledes, saa vover jeg allerunderdanigst at udtale, at Kongen, Monarchen, hverken som Personen eller som Statsmagtens Repræsentant, kan være tjent med eller bør benytte en slig konstig sammenskruet Fortolkning. Ja var det danske constitutionelle Foster voxet op og blevet stor, vare Retsforholdene klare og indøvede, Domstolenes Uafhængighed prøvet, Rettergangsveiene i Rigssager bekjendte og vel jevnede, ja da lod slig Fortolkningskonst sig maaskee forsøge; men at anvende den nu, hvor saameget gjensidigen beroer paa Tro og Love, vilde blive betragtet som snedigt Brud herpaa. Dog det behøves eiheller, der kan, uden at benytte slige Kongsstykker, opnaaes alt, hvad der behøves, ved dem opnaaes kun — fransk, spansk, italiensk, tysk politisk Fordærvelse og Elendighed.

Man har nævnt Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 som en Affødning af denne i Monarchiet fremherskende Enevælde, der skulde staae udenfor Grundloven. Denne

Paastand er ligesaa urigtig, som saadan har Kundgjørelsen aldrig givet sig tilkjende, som saadan er den aldrig bleven modtaget. Af de Misbrug, som muligen kunde være gjorte af samme, og den Tolerance, som er viist, kan dens Grundvæsen ikke bestemmes. Kundgjørelsen af 28 Januar er Grundlaget for en Art Fredslutningsact. For at besmykke visse store Magters Overgreb, maatte det lille Danmark finde sig i Meget, deriblandt ogsaa, at Kongen maatte af fri Villie, som det hedder, underkaste sig at gjøre Rede for sine fremtidige organisatoriske Hensigter inden sit Riges Grændser; uagtet man indrømmede, at han inden disse var den retmæssige, uafhængige Monarch, og det jo var vitterligt, at han aldrig havde overskredet dem for at angribe eller forulempe nogen Nabo. Benyttende sin Ret til at underhandle paa Statens Vegne og slutte Overeenskomster, og overbevist om, at det danske Folk, som saa trolig havde støttet hans Bestræbelser, eiheller i dette Stykke vilde svigte ham, gik Kongen behjærtet de Fordringer imøde, som tidligere Underhandlingers Gang havde viist ham ikke lod sig undgaae, naar det skulde lykkes ham at gjenvinde Herredømmet i de Landsdele, der saalænge havde været unddraget hans retmæssige Myndighed. Han haabede herved tillige at blive frigjort for al yderligere Talen om Forpligtelse til at opretholde nogensomhelst slesvig-holstensk Forbindelse. Kongen skulde ifølge de Forslag, han stillede for at naae dette Formaal, ufortøvet optræde som den hele Stats synlige Overhoved, han skulde sikkre Landsdelene mod gjensidige Overgreb i de indre Anliggender, herhen regnet de sproglige efter hvers Eiendommelighed ved egne Forfatninger afpassede Forhold, han skulde samle og befæste Forbindelsen af det hele Monarchie ved en, de fælles Anliggender omfattende, Forfatning af konservativ Beskaffenhed. Kundgjørelsen, der idet den kom til Rigsdagen, ledsaget af Meddelelsen om disse For-

handlingernes Udbytte, var ikke nogen Trudsel mod Forfatningen, tvertimod, den indeholdt beroligende Tilsagn med Hensyn til Fremtiden, for herved at komme over Vanskelighederne i den Tid, som laae nærmest. Der var mellem Konge og Folk en Afgjørelse paa Tro og Love, men ingen eensidig monarchisk Magthandling. Der var en Begjæring fra Kongen til Rigsdagen om at behandle Fællesanliggenderne med stor Varsomhed, indtil man kom tilrette med Forfatningen for de fælles Anliggender; det var et Tilsagn fra Regjeringen om at gjøre det samme fra sin Side. At Rigsdagen i Taushed har modtaget de diplomatiske Afgjørelser og den nævnte Kundgjørelse, som slutter sig hertil, forandrer ikke Regjerings og Rigsdags gjensidige Stilling i noget Væsentligt, det er nu som hidtil Monarchiets Rigsdag, men som, erkjendende Trykket af Omstændighedernes Magt, holder sig snevert begrændset i sin Virksomhed, medens Rigets Gjærning i Mangel af hensigtssvarende Forfatningsmidler i Meget foreløbig har maattet overgives til Kongemagts meer umiddelbare Myndighed. Kundgjørelsens tause Antagelse forudsætter vistnok, at Rigsdagen er villig til at række Haand til dens Gjennemførelse; men den Maade, hvorpaa den er bleven til, forudsætter ligesaa meget, at Kongemagten betragter den (Kundgjørelsen) som den Grændse, den har sat sig selv, hvorfor den Intet kan ville forandre i dens Bestemmelser, altsaa kun kan ville begjære de Forandringer i Rigets Grundlov, som uafviselig kræves for at fuldbyrde indgaaede tydelige Forpligtelser.

I det Ovenstaaende har jeg fremsat de Betragtninger, jeg har troet allerunderdanigst at burde sende forud for Svaret paa det stillede Spørgsmaal, og viist, at hverken i Maaden, hvorpaa, eller Forholdene, hvorunder Grundloven blev givet, endnu mindre i Kundgjørelsen af 28 Januar 1852, kan findes gyldige eller brugbare Grunde til at tilbagetrænge Betydningen af Danmarks

Riges Grundlov som Udtalelsen af Deres Majestæts Villie med Hensyn til Monarchiets forfatningsmæssige Organisation. Kun ydre Anledninger kan have bragt til, at maatte afændre denne Hensigt noget. Men hertil er ogsaa taget Hensyn ved Udgivelsen af Forordningen af 26 July d. A. om Monarchiets Forfatning for dets Fællesanliggender. Slutningsudtalelsen: „Indtil Kongeriget Danmarks Grundlov af 5 Juny 1849 er blevet indskrænket til bemeldte Riges særlige Anliggender, komme ovenstaaende §§ 21, 22, 23 først til Anvendelse efter det paagjældende Fællesanliggendes Forhandling med den danske Rigsdag“, staaer som et nyt Bevis for, at Kongen vil lade sin, gjennem Grundloven høitidelig givne og alt i flere Aar med stor Nytte efterlevede Villiestilkjendegivelse staae uskadt ved Magt, saafremt man ikke kan komme til Enighed om noget Bedre. I Paragrapherne 21, 22, 23, udtaler Kongen kun sin af det nærværende Ministerium tiltraadte Formening om, hvorledes det antages, at de herhen hørende Bestemmelser, overført alene paa Afgjørelsen af Fællesanliggenderne, nu lettest lod sig ordne; men den endelige Afgjørelse skydes ud til den Tid, da Rigsdagen kan have taget Beslutning med Hensyn til den Landsdeels Stilling i Monarchiet, som samme umiddelbart repræsenterer. Disse trende §§ ere særlig fremhævede, fordi de angaae en af Grundpillerne i den i 1849 for Monarchiet grundlagte til Kongerigets (Monarchiets) særlige Brug foreløbig anvendte constitutionelle Bygning. Men Kongen har ikke alene tydelig ladet fremhæve disse vigtige §§ som uafgjorte og uden Rigsdagens Medvirkning uafgjørlige Gjenstande og saaledes bortviist endog Skinnet af Forfatningsbrud, han har givet Midlerne til paa en let Maade at faae de omtalte §§ 21, 22, 23 forandrede, for at komme til Enighed med Rigsdagen, det vil sige, komme tilbage til sin egen tidligere, i Gjærningen udtalte Villie, uden derved at berøve den nye Forfatning for Monarchiet den fornødne Sikkerhed

mod eensidigt Indgreb fra Regjeringsmagtens Side; thi medens § 28 værner mod slig eensidig Indgreb, giver den tillige det ved §§ 14 og 12 fremstaaede nye Led af den lovgivende Magt fornøden Myndighed til at fremme slige Forandringer. Uden dens Indvilling kunne Forandringer i den nye Forfatning ikke indføres, men ved dens Medvirkning endog med Lethed.

Spørgsmaalet, der bliver tilbage at besvare, er da, om de Bestemmelser, som maatte ansees nødvendige at indsættes istedenfor de udpegede, Statens Finantsvæsen betræffende §§, for at disse kunne komme til at svare til Kongens Hensigt, da han, uforstyrret af fremmed Indblanding, gav Grundloven, kunne forenes med den diplomatiske Betingelse, at Forfatningen skal være konservativ. Dette Udtryk er et af dem, hvis Begreb efterhaanden er gjort saa ubestemt, saa forvirret, at det ikke er til at finde ud, hvad der nu menes. Den nærmeste Betydning man vel maae underlægge dette Udtryk, hvor det bruges som i de nævnte Forhandlinger, maae vel være, at Forfatningen skal bevare Staten for Monarchen, og Monarchen i Staten; men intet bidrager mere til at bringe Staten i Forfald og sætte Monarchen i Fare end en slet, eensidig Anvendelse af Statens Midler, hvorved der savnes Plan og Forudseenhed. Mod Intet trænger Monarchen, som Person, som Menneske med Lidenskaber og Luner, Forkjærlighed i visse Retninger, Modbydelighed i andre, saameget til at værge sig, som mod Misbrug af Statens Pengemidler. Formaal, maaskee meget gode og forstandige i sig selv, blive forkastelige, naar de ikke stemme med den Plan, som i det Hele følges, med de Hjælpekilder, som ere forhaanden, med den Stats Omfang og politiske Stilling, hvori de eftertrages. Efterat Danmarks Konge engang har gjort sig selv, sine Efterkommere og sin Stat den ærlige Tjeneste, at kalde en Repræsentation tilstede, og ved at give den besluttende Medvirkning i Statsudgiftssager har sikkert sig saa godt

muligt mod de ovennævnte og flere andre Farer, efterat dette er skeet, maae det være konservativt at oprettholde den, dobbelt konservativt bliver disse Grundsættningers Overførelse i Monarchiets nye Forfatning, naar man, om man ikke vil gjøre det, enten maatte vedblive at vedligeholde en farlig Adsplittelse i Statens Indre eller maatte bruge Undertrykkelse og Retsfornægtelse mod Monarchiets Hovedland. Vil man henvise til Bestemmelsen i § 21, at nye Paalæg ikke kunne gjøres uden Repræsentationens besluttende Medvirkning, og at heri ligger Modvægten mod Udgiftsmisbrug, saa maae jeg allerunderdanigst bemærke, at den i § 21 indrømmede Skattebevillingsret ikke omfatter Tilveiebringelsen af det hele Udgiftsbeløb; men selv om den gjorde det, saa er den Myndighed, der bestemmer Udgifterne, den herskende. Hvor Skattebevilling ikke, for en væsentlig Deel, forudsætter en alvorlig Udgiftscontrol, der svinder den ind til Skattefordelingsret. Det raadgivende Tilsyn med Udgiftsbestemmelserne og Pengeforbruget betyder ofte kun saare lidt og kan, i vanskelige Tider, komme til at betyde formeget. Den, der giver et strengt, et for Regjeringen besværligt Raad, kan let stille det saaledes, at det klinger godt i Mængdens Øren, skjøndt det er uudførligt. Han kan dristig gjøre det, thi han er uden Ansvar. Den, som derimod fører an, hvor der skal tages en Beslutning, maae selv personlig indestaae for Beslutningens Udførbarhed. Det forkastede Raad i gjærende Tider fører, uanseet Forkastelsesgrundene, til et Udbrud, medens den hindrende Beslutning først fører til en Forandring af Regjeringsmænd. Det Sidste kan have sine store Ulemper, men er sjeldent farligt, jevnligt det bedste Forebyggelsesmiddel mod Farer, undertiden den sikreste Støtte for det ubilligt angrebne Regjeringssystem. Det Første medfører Udbruddet ifølge uændsede Raad. — Ja Deres Majestæt har seet for mange Exempler paa de hermed forbundne Farer, De har havt engere

Erfaring fra de raadgivende Stænders dristige slesvigholstenske Virksomhed.

Dog, jeg behøver næppe at forfølge disse Betragtninger længer end anført, jeg antager ikke alene ikke, at Deres Majestæt har svigtet Deres Allerhøieste Ord ved at udgive Forordningen af 26 July, men jeg tilføier allerunderdanigst, at Deres Majestæt har fulgt den sidste Rigsdags Indskydelse ved at gjøre dette Skridt. Jeg mener ikke hermed at sige, at Forordningens Indhold nødvendigen maatte være som det er, tværtimod mener jeg, det i flere Puncter burde være anderledes; men det forekommer mig, at en Forordning af denne Natur var paakaldt ved Rigsdagens seneste Optræden. Rigsdagen besluttede i Grundlovssagen:

„Nærværende Grundlovsbestemmelser træde i Kraft:

1) Naar den danske Rigsdag, efterat være bleven bekjendt med den Fællesforfatning, som Kongen i Henhold til Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 allernaadigst maatte agte at lade udgaae, beslutter, at disse Grundlovsbestemmelser skulle træde i Kraft samtidigt med Fællesforfatningen.“

Denne Beslutning blev tagen i Modsætning til et Forslag fra Regjeringen, hvori Bestemmelsen om, at Fællesforfatningen nødvendigviis skulde være bekjendt, førend Beslutning toges, var udeladt. Ministrene anførte for deres Forslag, at den nævnte Bestemmelse kunde medføre store Forlegenheder under de bestaaende forviklede Forhold, og at Regjeringen ikke kunde lade det faae Skin af, som om Forfatningens Offentliggjørelse var fremtvungen ved en saadan Bestemmelse. Der laae, efter deres Mening, en stor Betydning i, at Kongen i denne Sag øiensynlig handlede af fri Magtfuldkommenhed. Skulde nu Regjeringen kunne tilraade Deres Majestæt at lade Grundlovssagen i Rigsdagen gaae sin uhindrede Gang, og altsaa tilraade Deres Majestæt at give Deres Allerhøieste Bekræftelse til den indskrænkede

Grundlov, saaledes som den nu foreligger i Rigsdagen, saa maatte Ministeriet tilraade Deres Majestæt at gaae forud for Beslutningen, saa at denne, naar den da endelig hlev tagen, kun anerkjendte en Kjendsgjerning, men ikke fremtvang en Regjeringshandling. Denne Betragtningensmaade forudsætter jo vistnok, at Ministeriet raader Deres Majestæt til at lade Grundlovsbehandlingen i Rigsdagen gaae sin uforstyrrede Gang, og jeg tilstaaer, at jeg ikke nu meer øiner nogen Grund, hvorfor Ministeriet skulde ville raade anderledes, endnu mindre, hvorfor Deres Majestæt skulde tage mod noget andet Raad, da denne Vei nu sandsynligvis vil være let, medens enhver anden medfører store Ulemper og efterlader dybe Spor. Striden om Værnepligtssagen kan fornuftigviis ikke give Paaskud til at gaae nogen anden Vei, ja jeg vover allerunderdanigst at udtale, at det forekommer mig, som om Deres Majestæt ikke kunde taale, at den brugtes som Paaskud hertil, thi det vilde da være en for vidt gaende Bestræbelse fra Kongens Side for at tiltvinge en Ændring i Kundgjørelsen af 28 July 1852, der, som sagt, indeholder Kongens Ord, udtalt paa Tro og Love af fuld fri Magtfuldkommenhed. — Jeg vilde ikke udtale mig saa bestemt om dette Punct, naar jeg ikke holdt mig forvisset om, i Gjærningen at kunne bevise, at her ikke foreligger mindste Vanskelighed. I Rigsdagen kan et simpelt Lovforslag paa faae Uger bringe Sagen derhen, hvor Regjeringen ønsker den, om det, ved modent Overlæg, skulde vise sig, at det var hensigtsmæssigt.

For at Fællesforfatningsværket skal kunne fremtræde i en konservativ Form og paa konservativ Maade, for at Deres Majestæt ikke skal komme i den uhyggelige Stilling, uden tvingende Nødvendighed, thi den er ikke tilstede i dette Punct, at række Haanden til at bortdrage Hovedgrundpillen fra Deres eget Værk, maae man fra Regjeringens Side være fattet paa at gjøre Rigsdagen Fyldest, om den, paakaldende Grundloven af 5 Juny,

begjærer at faae Grundsætningen om besluttende Myndighed i Lovgivningssager, derunder indbefattet Udgiftssager, overført paa de fælles Anliggender. Der er ingen Anledning til at modsætte sig dette, thi der er givet Repræsentationen, som skal udøve denne Myndighed, en saadan Sammensætning, at deri skulde synes at ligge Indrømmelse nok til ethvert Krav paa konservativ Forfatning. Der er desforuden taget Hensyn hertil ved Kongemagtens Stilling, saaledes som den er betegnet i den nye Forfatning, og ved Landsdelenes foederative Stilling i Statshædet. Dog taber denne sidste Indretning meget af sin gavnlige Indflydelse, naar Fastsættelsen af de aarlige Udgifters Beløb og deres Anvendelse igjen overgives til Vilkaarlighed.

Jeg bør dog endnu fremføre en Indvending, som har været gjort mod at beholde den ovenomtalte Grundsætning, Statsudgifterne vedkommende, i Monarchiets Forfatning. Man har sagt, at Forbindelsen med det tyske Forbund forhindrede Kongen fra at opretholde den nu bestaaende Statsgrundsætning. Dette, Deres Majestæt, kan ikke være saaledes, thi var det saaledes, da var Statsmagten i Monarchiet ikke fuldstændig. Kongen kan kun have Forpligtelser mod Forbundet paa Holstens og Lauenborgs Vegne, og gennem disse være visse Forordninger underkastet, naar disse Forpligtelser ikke opfyldes; men han har ikke og kan ikke have underkastet sig Forbundets Control som dansk Monarch. Kunde den nærmere Forbindelse med Forbundslande medføre en saadan Tvang for de Dele af Monarchiet, som ligge udenfor Forbundet, saa er det af høieste Vigtighed, at denne Forbindelse ordnes paa en anden Maade.

Jeg har nu allerunderdanigst forelagt Deres Majestæt, hvorledes jeg opfatter Forfatningssagens Stilling i Forhold til Deres Majestæt. Jeg holder mig overbeviist om, at Deres Majestæt har Mænd omkring Dem, hvis Raad i det Væsentlige maae falde sammen med de her

udtalte Anskuelser, angaaende den foreliggende Opgaves Løsning; thi hverken ville de bebyrde Deres Majestæts Samvittighed med Brud paa Tro og Love mod det Folk, der i Trængselens Tid fremstillede hele Monarchiet, eller de ville hindre dette fra at komme til indre Ro ved at undergives bestaaende, af Deres Majestæt selv høitidelig indførte Lovbestemmelser, som ingen af Landsdelene kunne lide under; men i ethvert Tilfælde har jeg den faste Overtydning, at Deres Majestæt ikke vil savne de fornødne Raad og den fornødne Bistand af maadeholdne, besindige Mænd, der ville vide at ordne Statens Sager paa en Maade, saa at ingen af disse tvende store Ulemper skulle indtræde. Overenskomstens Vei ligger endnu, det troer jeg, aaben tiltrods for de Begivenheder, som have gjort den vanskelig, tilsyneladende næsten ufremkommelig. Den bør forsøges uden forudfattet Mening fra nogen Side. Den kan lettere benyttes nu end tidligere, thi man har med Virkeligheder og ikke med ubestemte Løfter at gjøre.

Ørholm d. 3. August 1854.

Kjære Gregersen!

Da der, siden mit seneste Brev, er indtraadt den mærkelige Begivenhed, at Kongen foreløbig har gjort Ende paa den hele Ivren om at faae Fællesforfatningen at see, ved at udgive en saadan, og jeg er, meget uventet, allernaadigst bleven kaldet til at indtage en Plads blandt de Mænd, som fra Begyndelsen af skulle deeltage i dette Forfatningsværks Udvikling og Afbenyttelse, saa har jeg troet det passende at meddele Dem og mine andre Venner og Vælgere mine Betragtninger over dette Foretagende. Jeg har næsten været paaveie til at lade dette Brev trykke; men saa forekom det mig, at det maaskee vilde være mindre betimeligt, og at jeg gjorde bedre i, at sende Dem Brevet og bede Dem at lade det

vandre omkring, naar De selv og Deres Nærmeste have læst det, til Hans Jensen, Jens Hansen, E. Schelderup, Lorentz Ch. Christensen, Hans Clausen, og hvem de ellers kunde tænke Dem skikkede til at meddele det til en større Kreds af Bekjendte. Jo mere det udbredes, det være ved Afskrifter, Oplæsning eller paa anden Maade, des kjærere er det mig. Jeg vil først optælle Lyssiderne ved dette Forfatningsværk og derpaa henlede Opmærksomheden paa Skyggesiderne.

I Spidsen som Lysside sætter jeg den Ting, at Fællesforfatningen endelig er der, at den strax kalder, om ogsaa vel kun til en saare ufuldstændig Virksomhed, og at den lader vor nærværende Grundlov staae uantastet, ikke alene som Grundlov for Kongerigets særlige Anliggender, men, indtil Overenskomst opnaaes, som Grundlov i sin nærværende Betydning. Jeg lægger stor Vægt paa den Anerkjendelse, vor nærværende Grundlov faaer ved Forordningens Slutningsbestemmelse (jeg forudsætter, at den, der læser dette Brev, har læst Forordningen af 26 July d. A. om det danske Monarchies Forfatning for dets Fællesanliggender). Den giver Tilsagn fra Regjeringen om, at den vil vedblive at gaae den sindige Udviklingsvei. — I Forordningen, som den foreligger, have vi Begrænsningen for det Mindste, Kongen vil indrømme; i det nævnte Slutningsforbehold ligger Muligheden for, at der ad Overenskomstens Vei kan vindes noget mere, og vi skulle senere see, at det, der behøves at vindes, ikke er saa overordentlig meget, for at faae, hvad der maae ansees for tilstrækkeligt. Vel siger Forordningens § 28, at der kun med Rigsraadets Indvilling bør skee Forandring i den foreliggende Lov, men dette forhindrer ikke Kongen fra at tilsige Rigsdagen ved en Kundgjørelse, at han vil være villig til visse Indrømmelser, naar Rigsraadet vil gaae ind derpaa, dette kan jo næppe indvende noget mod at see sin Indfyldelse udvidet.

Mange lægge stor Vægt paa Maaden, hvorpaa Forfatningen er bleven til, med Ordet „octroyeret“ søger man at forfærde Folk. D'Hrr. vide, at min Betragtningmaade i denne Retning er meget forskjellig herfra, jeg betragter den hele Tale mod og om Octroyering som en af disse Levninger fra en svunden Tid, der nu skulde være forbi. Forskrækkelsen for Octroyeren hænger sammen med en Betragtning, ved hvilken man stillede Konge og Folk ligeoverfor hinanden som modsatte Magter, men med denne Betragtningmaade gaaer Arvemonarchiet, ja man kunde gjerne sige al Statsmagt, som skal omfatte et længere Tidsrum, tilgrunde. De vil af mine Udtalelser i Folkethinget i Grundlovssagen have seet, at jeg i det foreliggende Tilfælde, især naar man drev paa hurtig at faae Fællesforfatningen for Lyset, det være gjen- nem det bestaaende Ministerium eller ved Ministerskifte, har været af den Mening, at Octroyering, i den Skikkelse, her er brugt, var uundgaaelig. — Jeg sagde ligefrem, at om jeg dengang blev kaldet til at danne et Ministerium, noget jeg hverken eftertragede eller vilde ansee for gavnligt, saa vilde jeg strax fremtræde med en Fællesforfatning, og det troede jeg, Enhver maatte gjøre. — Men ligeoverfor Kongeriget er desuden ikke foregaaet nogen egentlig Octroyering, som ovenomtalt; man er her bleven staaende paa den jevne Udviklings, paa Overeenskomstens Vei. Dersom Forordningen var saaledes, at den eensidig kunde forandres af kongelig Magtfuldkommenhed, da var der Fare; men § 28 forhindrer dette. Ved Siden af denne Hindring, lagt iveien for eensidige Forandringer, er Veien til Forandringer ladet aaben ad den simple Lovgivningsvei. Dette ansee jeg for et meget stort Gode; ved Hjælp heraf vil vor nye Forfatning kunne gjøre Fremskridt, ja den vil komme til at gjøre dem, naar Folket igjen kommer til Ro og Besindighed, efter det Opkog, hvori det fortiden er kommet af mange forskjellige Aarsager. De kjender min gamle Anskuelse

om, at man rolig maae finde sig i lidt Tilbageslag, naar man engang har bevirket et voldsomt Slag fremad, og at de smaae Kræfter, naar de, ligesom i Naturen, virke skadelig, frembringe store og sikkre Virkninger. Denne Anskuelse faaer Gyldighed her i fuldt Maal. Det næste Lyspunct for mig er den kongelige Erkjendelse, der endelig er given til, at det store Grundprincip i vor Forfatning, at Repræsentationen skeer efter Folketal, nemlig efter følgende Forholdstal:

for Kongeriget	30	Medlemmer.
„ Slesvig	8	—
„ Holsten	10	—
„ Lauenborg	2	—
	50	Medlemmer.

De vil erindre, at Modstanden fra dansk Side mod den kongelige Kundgjørelse af 28. Januar 1848 især hidrørte fra, at man vilde danne en Répræsentation for Staten, hvori Kongeriget kun fik det samme Antal Repræsentanter som de tvende Hertugdømmer tilsammen; nu er dette System ikke alene forkastet, men man er ogsaa kommet bort fra, at sætte Hertugdømmerne som en Heelhed mod Kongeriget som en anden, gjennem Brøkerne $\frac{2}{5}$ og $\frac{3}{5}$, idet man har optaget den foederative Form for Statsdelenes Indtræden under Fællesforfatningen. — Det er et nyt Grundskud til Slesvig-Holsten. For min Betragtning er denne Sikkerhed en overordentlig stor, ja nok for at opveie mange andre Ulemper. Den voxer i Betydning, naar der sees hen til, at Forordningen herom er underskrevet af Prinds Ferdinand, Ørsted, Reventlov-Criminil, C. Moltke, Mænd, som i 1848 havde været med at tilraade hiin farlige Bestemmelse, som alle, meer eller mindre, have støttet og fremmet det slesvig-holstenske System i tidligere Dage. Det betyder noget ganske andet, naar disse Mænd, komne tilbage fra deres Grundvildfarelse, saaledes fremkalde Midler til at

bekjempe dem med for Fremtiden, end naar de, som stedse have havt andre Anskuelser, søge at gennemføre disse. Jeg kunde gjerne nævne Tillisch med, Kong Christian VIII.'s fortrolige Cabinetssecretair, thi ogsaa han har været dybt inde i hiint System. Idet jeg omtaler dette, maa jeg henlede Deres Opmærksomhed paa, hvor langt sikkrere enhver Indrømmelse er, der opnaaes ved disse Repræsentanter for det tidligere vildfarende System. Det er for mig en meget vigtig Sag, saaledes som det er tilsagt i § 11, at Valget af Rigsraadsmedlemmer skeer gennem Landsdelenes forskjellige Forsamlinger og ikke ved umiddelbare Valg efter en ny Valglov for Monarchiet. En saadan vilde det for Øieblikket have været umuligt, eller dog saare vanskeligt, at enes om. Paa den Maade, som er bleven befulgt, faaer det nærværende Valgsystem i Kongeriget den største Fyldestgjørelse. De vide, mine Herrer, at jeg stedse har tilraadet dette System.

Det forekommer mig gavnligt, uanseet Valgoprindelsen, at de allerede nu udnævnte 20 Rigsraader træde i Virksomhed. Det er nemlig af stor Vigtighed, at det repræsentative Maskineri for Monarchiet kommer til en Art Liv. Det er godt, at Mænd fra Monarchiets forskjellige Landsdele komme til at mødes og forhandle sammen, det er godt, at Monarchiet kommer til at træde frem i en anden Form end gennem det geheime Statsraad, det er godt, at Kongen hører Monarchiets Sager omtale og behandle af andre Mænd, end af dem, der sidde i det geheime Statsraad, det er godt, at Kongen ophører at staae ene i Monarchiet ligeoverfor dette geheime Statsraad. — For Grundloven, for Forfatningen i det Hele kan dette Rigsraad af 20 Mænd ikke skabe nogen Fare, hvorimod de, ved en mæglende Optræden, kunne afværge Farer. De ere, saalænge de valgte Rigsraader ikke ere tiltraadte, mere at ansee som et af

Kongen indsat nyt Raad, til Control mod Geheimstatsraadet.

Den Bestemmelse forekommer mig gavnlig, i det Mindste foreløbig, at Kongen udnævner til Formandskabet i Rigsraadet og giver Forhandlingsregulativet, herved spares en heel Deel Tid paa en Tid, hvor den er kostbar. Saalænge Rigsraadet kun er sammensat af 20 kongevalgte Medlemmer, anseer jeg det meer til Gavn end til Skade, at Forhandlingerne foregaae for lukkede Døre. Det er en Forsamling, hvis Betydning mere skal ligge i Virkningen af dens Raadslagning og Beslutninger ligeoverfor Kongen og Geheimstatsraadet, end i den Indflydelse, den kan udøve paa Folket udadtil. Naar de af Landsforsamlingerne valgte Rigsraader komme til, da forandrer Forholdet sig; Vælgerne have da et billigt Krav paa at høre deres Udvalgtes Stemme. Al valgt Repræsentation, uden Offentlighed af Forhandlingerne, forekommer mig at bære Spiren til Umoralitet i sig. Jeg kjender godt den Umoralitet, som de offentlige Forhandlinger kunne medføre, men den er langt ringere. At jeg billiger den i § 21 opretholdte Skattebevillingsret, er naturligt. Det samme gjælder om den i § 27 opretholdte Andrags- og Besværringsret og den i § 28 givne Tilsikkring om Lovenes Uforanderlighed, saa at ingen eensidig kongelig Forordning kan foretage Forandring med dem. Vel indseer jeg, at denne Bestemmelse kan lægge Forhandlingen med Rigsdagen om Overenskomst Hindringer iveien, men ved nærmere Betragtning vil man see, at Vanskelighederne i betydelig Grad bortfalde. — Gjennem de 20 af Kongen udnævnte Medlemmer er Rigsraadet tilstede. Kommer der nu fra Rigsdagen en Begjæring til Kongen om Forandring, som Betingelse for sin Indvilling, saa kan Regjeringen forelægge Rigsraadet dette Forandringsforslag; i Rigsraadet kan de Mænds Mening om Forandringerne, som ere tilstede fra de andre Landsdele, komme tilorde, og enhver

Klage over eensidig dansk Rigsdagsindflydelse kan bringes til at forstumme, uden at den retmæssige Indflydelse betages Rigsdagen.

Jeg har nu fremstillet Lyssiderne og kommer nu til Skyggesiderne.

Her træffer jeg først paa § 4. — Bestemmelsen om, at Thronfølgeren skal have Plads i det geheime Statsraad. Det forekommer mig at være en falsk Theori, som man her har givet en grundlovsmæssig Fasthed. — Bestemmelsen behøves ikke, det er en unyttig Indskrænkning af Monarchens Villiesfrihed, netop der, hvor den burde være størst. — Det kan forkvæle det hele Geheimstatsraads fornuftige Betydning. — Men dette er en af de mindre Ulemper. § 5 kan give Anledning til Strid, men paa den anden Side er dens Affattelse i en anden Skikkelse forbunden med næsten uoverstigelige Vanskeligheder.

Fastsættelse af de kongevalgte Medlemmers Antal til 20, i Forhold til de Valgtes 30, indrømmer jeg er stort, men der kan dog maaskee i nærværende Tilfælde tale noget til Fordeel herfor. De veed, mine Herrer, at jeg i Princip er imod kongevalgte Medlemmer; men De veed ogsaa, at Praxis her i Landet har udviklet sig anderledes, og De vil have seet, at forskjellige Skrifter, tilsyneladende udgaaende fra Junisternes Række, have omtalt Kongevalgte som en brugbar Udvei, naar der var Tale om Heelstatsrepræsentationen. Man fremhævede dem som et Middel til at modstaae Bondevennernes overdrevne Indflydelse ved Valgene, om disse gik ud fra Rigsdagen. Paa denne Maade er Anslaget givet. Men andre Grunde kan have ledet Regjeringen ved denne Leilighed. Ligeoverfor Tilsagnet af 1848 om lige Repræsentation for Kongeriget paa den ene og Hertugdømmerne paa den anden Side staaer nu Repræsentationen efter Folketal 30, 8, 10, 2 (30—20). Det er aabenbar Frygten for Undertrykkelse, hidrørende herfra

(vistnok en grundet Frygt, men derfor ikke mindre tilstede), der har kunnet formaae en Befolkning som den holstenske, der nylig havde lagt et saa saare constitutionelt Sindelag for Dagen, til at skyde sig ind under Enevælden, som den bedste Beskytter. Kongen har nu retvislig ikke kunnet opfylde denne Bøn, men, idet han har anordnet Grundlaget for Monarchiets forfatningsmæssige Udvikling, har han søgt at betage den antydede Frygt al den Grund, han har kunnet. Kongen har derfor forbeholdt sig, fra Begyndelsen af (det kan jo, naar det skal være, forandres ved Lov), at udnævne et temmelig stort Antal, dog et Mindretal af Rigsraader, hvilke han, skjønndt bundet til Bopæl og tidligere Tjeneste i de repræsentative Forsamlinger, kan udvælge blandt saadanne Mænd, som ved deres Livsvandel have viist, at de ikke ere tilbøielige til at støtte Overgreb mod de svagere Landsdele.

Det er at haabe, at det inden faae Aar vil vise sig, at alle Overgreb af den her omhandlede Art ere saagodtsom umulige, saalænge der ikke inddrages andre Anliggender under Rigsraadets Omraade, end de, som nu ere fastsatte. Da kan Antallet af Kongevalgte formindskes ved en Lov.

Den Uvished § 13 lader bestaae, med Hensyn til Varigheden af de af Kongen udnævnte Rigsraaders Tjenestetid, er vistnok en Mangel, men en underordnet. Det samme kan siges om det i § 15 fastsatte aarlige Vederlag. Det havde maaskee været bedre at blive staaende ved de brugelige Diæter ved Rigsdag og Stænder. Men, som sagt, dette ere Ting af underordnet Betydning.

Det er § 22 og § 23, som indeholde de egentlige Anstødsstene. Man er her traadt det ved Rigsdagens Indretning vedlagte Princip om besluttende Medvirkning i Lovgivningssager og Udgiftsbevillingsret for nær. Det hjælper ikke, at man her vil tale om Beskyttelse mod

Prægravationsfrygt, den er jo afhjulpen ved de Kongevalgte. Det hjælper ligesaa lidt, at man forsøger at opstille en Theori om den constitutionelt indskrænkede Konge i Kongeriget Danmark og den enevældige ubundne Monarch i Monarchiet, hvoraf Danmark er en Deel. Det var Monarchen, som havde udtalt sig 28 Januar 1848, det var Monarchen, som, da han fik Oprør til Tak for denne Udtalelse, Oprør sammenhængende med og indflettet i Statens Regjeringsmaskineri og de til sammes Brug ansatte Embedsmænd, udtalte sine forskjellige Beslutninger i Martsdagene, hvilke ligge til Grund for den Statsordning, man nu søger at gennemføre, og hvis første mere fuldstændig udprægede Frugt Grundloven var. — Grundloven er Monarchens Lov, der dengang kun kunde faae Anvendelse paa en Deel af hans Rige. Men det var Hovedstaten, $\frac{3}{5}$ af Riget, som den fik fuldstændig Anvendelse paa, medens den fik en middelbar Anvendelse paa de $\frac{17}{100}$ af samme, paa Slesvig nemlig. Thi vel sætter Forbeholdet en Grændse mellem det grundlovsmæssige Kongerige og denne Rigets uadskillige Pertinents, men kun forsaa vidt som dets Stilling i Statshøiet maatte kræve visse Forandringer. — Ja selv Holsten er ikke udenfor Grundloven, saa vel det som Slesvig er inddraget saa meget under Grundloven, som Tidsforholdene tillod. Der er vistnok meget i Grundloven, som ikke kan forblive i den som Landsdeelslov, der findes vel meget i den, som ikke godt lader sig benytte i den nye Organisme, der savnes Bestemmelser, som denne udkræver, og som man maae finde sig i at tage, som man bedst kan faae dem, mod senere at rette paa dem; men der findes Grundtræk, som ikke kunne rettes, selv om de kun havde deres $\frac{3}{5}$ Ret, men som have Heelhedsberettigelsen, fordi de ere indrømmede af Monarchen, skjøndt kun foreløbig givet Anvendelse i en snevrere Kreds. Som et saadant Grundtræk betragter jeg det, at Kongen har styrket sin Throne og sin Magt-

fylde, ved at tillægge Repræsentationen besluttende Myndighed i Lovgivningssager overalt, hvor Kongeriget Danmark er meddeelt i Repræsentationen. Afsendinge fra den danske Rigsdag til Monarchiets Repræsentation medbringe Princippet om besluttende Myndighed og Bevillingsret. Disse Principper kunne tænkes hvilende, men Tidsrummet maae være kort og begrændset, de kunne tænkes fyldestgjorte i en afændret Skikkelse, men de maae træde frem. — Jeg har ovenfor paapeget, hvorledes man, med nogen god Villie fra alle Sider, kan komme ud over disse Vanskeligheder; den midlertidige Slutningsbestemmelse henviser til Underhandlinger, og jeg antager, at de ville indtræde, naar de ikke forstyrres af Overivrighed og blindt Ministerstormeri. — Lad Ministerier falde sammen, naar de ikke kunne bestaae, men gjør ikke Konststykker for at rydde Ministergrunden.

Jeg har nu, mine ærede Venner, udtalt mig for Eder, saa simpelt og ligefrem, som jeg kan. — Jeg er, som I vide, en Overenskomstens Mand, der frygter alle voldsomme Skridt, fordi jeg stedse har seet dem have umiddelbart skadelige Følger for Almeenheten. I have nylig, i de Blade, I læse, fundet en Række Udskrifter af mine Udtalelser i Rigsdagen; det er mig kjært, at de ere komne frem, de vise Eder, hvorledes jeg, uanseet Personerne, søger at skaffe de Anskuelser Indgang, som jeg troer ere de rette. Det havde jo ogsaa lykkedes mig seirrig at naae det eftertragtede Maal, naar man ikke forinden havde svigtet mine Raadslagninger, for at beskæftige sig med Ministerforandringer, til Trods for mine alvorligste og meest paatrængende Advarsler. — Det Skridt, som Ministeriet nu har tilraadet Kongen, er fremtvunget ved det første Alternativ, Rigsdagen besluttede i Grundlovssagen, saalydende:

„Nærværende Grundlovsbestemmelser træde i Kraft:

1) Naar den danske Rigsdag, efter at være bleven be-

bekjendt med den Fællesforfatning, som Kongen, i Henhold til Kundgjørelsen af 28 Januar 1852, allernaadigst maatte agte at lade udgaae, beslutter, at disse Grundlovsbestemmelser skulle træde i Kraft samtidig med Fællesforfatningen.“

Kun ved at Fællesforfatningen blev udgivet, kunde den blive bekjendt for den danske Rigsdag, kun ved at det skete, umiddelbart førend Rigsdagen kom sammen igjen, lod det sig undgaae, som Ministeriet saameget fraaadede, at Rigsdagens Beslutning kom til umiddelbart at fremtvinge Fællesforfatningens Fremlæggelse. Det var jo for at undgaae dette, at Ministeriet gik ind paa den af mig foreslaaede § 5. I Formen er altsaa Rigsdagens Villie skeet Fyldest ved, at Fællesforfatningen er bleven bekjendt, i Virkeligheden derimod ikke, eftersom Rigsdagen med god Grund maatte forudsætte, at Grundlovens Grundtræk, Beslutningsmyndighed for Repræsentationen, fremtraadte i Fællesforfatning. — Farvel for denne Gang mine Venner.

Deres hengivne
A. F. Tscherning.

Føllesløv, d. 3. Septbr. 1854.

Høivelbaarne

Hr. Oberst Tscherning, Ridder af Dannebrog!

Deres Høivelbaarenhed har under 3 August sidstleden tilstillet medundertegnede J. Gregersen en Skrivelse, hvori De gjør os bekjendt med Deres Anskuelse om Fællesforfatningen og Forordningen af 26 Juli, samt om, hvorledes Forholdene efter Deres Mening vil gestalte og udvikle sig i Samvirken med Rigsdagen. — Bemeldte Deres ærede Skrivelse har De ønsket en videre Udbredelse ved os og navnlig, at den maatte blive bekjendt for Vælgerne i denne Valgkreds. — Høsttidens Travlhed har imidlertid forhindret Skrivelsens Publication

i en videre Kreds, og først i disse Dage har jeg, J. Gregersen, kunnet faae Leilighed til at gjøre medunder tegnede Jens Hansen og Schelderup bekendte med dens Indhold og conferere med dem om de Skridt, den kunde give Anledning til at foretage. Omendskjøndt det saaledes i Grunden er bagefter, kunne vi dog ikke afholde os fra, i al Korthed, at tilkjendegive Hr. Obersten vor Mening om Sagen med sædvanlig ligefrem Uforbeholdenhed, idet vi føle os forvissede om, at De ikke tager os saadant ilde op, men endmere gjerne hører, hvad vi og de, vi staae i nærmere Berøring med, dømme derom. — Vi maae da ligefrem sige Deres Høivelbaarenhed, at vi ingenlunde kunne billige Regjeringens Skridt eller skjænke Forordningen om Fællesforfatningen vort Bifald, ligesaa lidt som vi i det Hele taget kunne anerkjende Hr. Oberstens Opfattelse af Sagen for rigtig og ønskelig, men meget mere ere forvissede om, at naar Deres Anskuelser i rette Tid vare komne til Valgkredsens almindelige Kundskab, vilde Pluraliteten af Vælgerne udentvivl have været tilbøielige til at anmode Dem om, paa ingen Maade at modtage Udnævnelsen til Sæde i Rigsraadet. — Deres Høivelbaarenhed gjør først opmærksom paa Lyssiderne ved Forfatningen, hvilke efter vor Formening ere dunkle nok, i hvilken Belysning de endog fremstilles. Dernæst fremhæver De Skyggesiderne ved Forfatningen, men med en saadan Moderation og Udsmykkelse, at selve disse, efter Hr. Oberstens Anskuelser, ogsaa ere nærved at vise sig som Lyspuncter, eller i alt Fald af saa underordnet Betydning, at de saagodt som ere for Intet at regne. — Vi mene imidlertid, at de enten maa være det ene eller det andet. — Har Forfatningen overveiende Glandspuncter, bør den respecteres og sættes igjennem, men er den fuld af mange og stærke Skyggesider, bør den bekjempes og kuldcastes, det koste, hvad det koste vil. — En Middelvei i saa Henseende vil vanskelig kunne træffes, og en saadan Tillempning, et saadant

Maadehold og en saadan idelig Venten paa Omstændighedernes rolige Udvikling og Udjevning, som Deres Høivelbaarenhed stedse anbefaler, er vistnok i og for sig skjønt og smukt, men det maae dog, som alt andet, have en vis Begrændsning, og det vil dog vistnok omsider komme dertil, at man med Bestemthed maae kunne sige: saavidt maae det komme og ikke et Haarsbred videre. — En mandig og bestemt Optræden maae der til, naar Udviklingen skeier udenfor de tilbørlige Grændser, thi i modsat Fald maatte man jo altid med Rolighed og Besindighed finde sig i Alt, føie sig efter Alt, gaa ind paa Alt, dreie sig efter Vinden, i hvad Kant den end blæser fra, og aldeles opgive sin Stilling og vel at mærke — sin Selvstændighed. — Den evige Gaaen paa Accord med Regjeringen forekommer os meget mislig. — Hvad der er til Landets og Folkets sande Vel, bør fremmes uden Afprutten, og hvad der er til dets Ulykke og Fordærv, bør forebygges. — Sættes Fællesforfatningen igjennem, saaledes som den nu er paatænkt, vil efter vor Formening Folkefriheden blive undergravet, Rigsdagen blive reduceret til et Nul og Grundloven gaae reent tilgrunde. — Spiren dertil ligger jo klart for Dagen, idet den ene fremragende Person trækker sig tilbage efter den anden, den ene af vore ypperste Forkjempere bringes til Taushed efter den anden, og Rigsdagen berøves i den Grad de bedste Kræfter, at dens Anseelse allerede er og maae blive ringere og ringere. — Saaledes stiller Sagen sig for os, og vi maae meget beklage, at Hr. Obersten med saa tilsyneladende stor Tryghed øiner Fred og ingen Fare der, hvor vi skue Ufred og lutter Misfornøielse. — Ikke desto mindre kunne vi dog ikke tabe Tilliden til Hr. Oberstens Ærlighed og gode Villie, ligesom vi ogsaa føle os forvissede om, at Deres Høivelbaarenhed i selve Rigsraadet vil være den bedste Støtte for Folkefrihedens Sag og ikke lade Dem

rokke fra, hvad der efter Deres Overbeviisning er Kongen, Landet og Folket bedst tjenligt.

Af Rigsdagsmanden for Holbæks Amts 1ste Valgkreds, Hr. Cand. Zahle, er jeg, J. G., anmodet om at tilsende ham Hr. Oberstens Skrivelse til Offentliggjørelse i „Nørrejdyske Tidende“, da vi imidlertid, for vort Vedkommende, ikke gjerne seer bemeldte Skrivelse i sin Helhed offentliggjort, og desuden mene, at Obersten muligen først kunde ønske at gennemsee og ændre et og andet deri, saa have vi fundet det rigtigst, at den tilstilles Hr. Zahle igjennem Oberstens egen Haand, idet vi tillade os hoslagt at lade den følge.

Med megen Høiagtelse, Deres ærbødige

E. Schelderup. Jens Hansen. J. Gregersen.

I Holbæk Amts-Avis Nr. 177 for 1854 findes en Artikel med Overskrift „Rigsdagsmændene for Holbæk Amt“ og underskrevet (p), hvilken havde til Hensigt at modarbeide blandt andre ogsaa Tschernings Gjenvalg. Som Grunden til denne sin Hensigt anfører Indsenderen, at „Tscherning nu har skilt sig fra det folkelige Partie og er bleven en trofast Tilhænger af Ministeriet“, at han, i hvem „Eiderdanskheden og Friheden saae sin bedste Støtte“, han, der „med Begeistring havde hyldet Eiderdanskheden“, han, der „havde siddet i et eiderdansk Ministerium og havde paataget sig Ansvaret for den Krig, der skulde gjøre Eideren til Danmarks Grændse“, han endte med „at sværme for Heelstaten og gjøre Sit til at gennemføre den, selv med Opgivelse af Danmarks Ret.“

I sit Svar (samme Avis Nr. 183, 184 og 185) siger Tscherning blandt andet som Svar paa det af Indsenderen yttrede, at „der var en Tid, da Menigmandspartiet troede at have en fast Ven i ham“ — — —: „Om Menigmandspartiet ikke troer det længer, det veed jeg ikke, men at det netop har den samme Anledning dertil som tidligere, det vil enhver vide, som hverken tidligere eller nu lader sig lede af løs Tale. Jeg er og har stedse været imod et Menigmandspartie; et saadant er en Udvæxt af en vrang Samfundsorganisme; hvor denne er tilstede, der træder et saadant Partie frem som en ulykkelig Nødvendighed og trænger til at ledes for ikke at vildledes. Det er imidlertid ikke faldet i min Lod at være Leder for noget Menigmandspartie; saa ofte jeg

er bleven opfordret hertil, har jeg viist det tilbage, fordi Formaalene endnu vare for uklare, for lidt afsluttede. Jeg har derimod, som bekjendt, været en af Lederne for „Bondevennernes Selskab“, der havde det afsluttede Formaal: ved en Udvikling af Lovgivningen at faae hævet en, som jeg troer, mange vil indrømme, meget farlig Samfundsforandring. Naar dette Maal var naaet, var Selskabets Tilværelse afsluttet. Jeg har ikke skilt mig fra Selskabet eller fra dette dets begrændsede Formaal, men jeg er traadt ud af Bestyrelsen, fordi dens Formand antog det nødvendigt at betræde en politisk Vei, som jeg holder for i høi Grad fordærlig for den sunde Udvikling af Friheden, navnlig for Almuens Indblanding i Udviklingskampen. Jeg mener hermed det, at gjøre Kampen mod Ministeriet til et Formaal, istedenfor at holde den paa Sagernes Gebeet og lade Kongen raade for Valget af Ministre.“ I Anledning af Beskyldningen for at have hyldet Eiderdanskheden siger han: „Eiderdanskheden var for mig Løftestangen mod de forskjellige Arter Schlesvigholsteinisme. Den har været anlagt og gjort sin Nytte.“ — Og hvad Heelstaten angaaer, siger han, at han sluttede sig til den, „fordi den blev den Form, i hvilken de europæiske Stormagter vilde sikkre Danmarks fremtidige Bestaaende“, og fordi denne Form for Udviklingen, „sammenlignet med Tilstandene forud for 23de Marts 1848, var et stort Fremskridt.“

I et følgende Nummer af Holbæk Amts-Avis (Nr. 192) replicerede (p), og paa denne Artikel svarede Tscherning med følgende Brev:

Ørholm d. 11. Decbr. 1854.

S. T.

Hr. Bogtrykker Bech, Redacteur af
„Holbæks Amts-Avis“!

I Ders ærede Blad af 6te ds. Nr. 192 har Hr. (P) igjen taget Ordet, mig betræffende. Hvad der i denne Artikel kun angaaer mig personlig, skal jeg kun berøre saare lidt, tildeels aldeles ikke, derimod udbeder jeg mig Plads til et Par Linier, hvori jeg yderligere skal søge at godtgjøre, hvor lidt (P)erne ofte vide om de Begivenheder, hvorom de dristigen skrive og endnu dristigere dømme.

„Angaaende sit Forhold til Eiderdanskheden spørger Oberst Tscherning, hvor han har viist sig begeistret for den? Han erindrer det ikke længer. Vi beklage, at Hr. Obersten har glemt Martsdagene 1848 i Casino.“

Nei jeg har ikke glemt Martsdagene 1848 i Casino, men Hr. (P) har glemt, at disse Dages Betydning var en Protest mod Schleswigholsteinismen, som ved Kongens iøvrigt saa velmenende Rescript af 28 Januar f. A. havde faaet en fornyet og farlig Bestyrkelse, en Protest mod den Schleswigholsteinisme, som havde fordret Slesvigs Indlemmelse i det tydske Forbund og allerede søgt Forbundsfæller udenfor Landet. Hr. (P) har glemt, eller maaskee, og det er rimeligere, aldrig vidst, at jeg netop i Casinomøderne stedse søgte at holde Forhandlingerne paa Overveielsens Omraade, at forhindre alle mindre veloverlagte Handlinger, som udsprang af Øieblikkets Begeistring. Det lykkedes for mig og de Flere, der støttede disse Bestræbelser, at bevirke dette i alt Væsentligt. Den, som overseer dette, overseer en Kjendsgjerning af største Vigtighed, thi herved blev Kongens Handlinger fri i disse afgjørende Øieblikke, og Paa-skuddet for Oprøret, Kongens foregivne Ufrihed, en Løgn. Dette være nok om min Begeistring og Begeistringen i det Hele taget i 1848. Vi skulle nu see, i hvilket Forhold jeg stod til Kongerigets og Slesvigs særlige Forbindelse. Hr. (P) udtrykker sig herom som følger:

„Men Obersten vilde kun en administrativ Adskillelse mellem Slesvig og Holsten! Kan gjerne være; men i 1848 synes han dog endnu ikke at have næret sine Ideer om Danmark som en foederativ Stat, og da man almindelig antog, at Martsministeriet vilde Slesvigs administrative Forbindelse med Danmark til Kongeaaen, og da Obersten ikke fremkom med Noget, der syntes at vidne om, at han havde en anden Mening, saa have vi Ret til at dømme, som vi have dømt.“

Da det her gjælder om at vise, hvorlidt Læserne kan støtte nogen Dom paa d'Hrr. (P)ers Fremstillinger, maae jeg bede dem om, at tage Nr. 183 for dem igjen og deri læse, hvad jeg i samme har udtalt om min Eiderdanskheds Natur; man vil da see, at jeg intetsteds har udtalt, at jeg kun vilde Holstens administrative Adskillelse fra Slesvig, men jeg har sagt, at jeg vilde denne Adskillelse som Hovedmidlet og det, der var nærmest forhaanden til at forskaffe Eideren sin rette Betydning som Grændse. Mine Ideer om Danmark som foederativ Stat ere meget ældre end 1848, de have ingenlunde været nærede i Stilhed, som Hr. (P) mener, men havt en saadan Offentlighed, at jeg vel tør fordre, at den, som offentlig vil optræde som min Dommer, bør kjende dem, men dette være nu, som det vil; i selve Martsdagene traadte dette System saaledes frem i offentlige Anker, at man vel tør paastaae, at det netop maae have været Martsministeriets egentlige Grundtanke, saa at de Mænd, der delte denne Grundtanke, ikke behøvede at fremkomme med Noget for yderligere at vidne herom. Lad os et Øieblik fremkalde Begivenhederne fra hine Dage i vor Erindring, og vi ville see, at dette forholdt sig saaledes.

Da Hans Majestæt i de saakaldte Martsdage havde afskediget de Ministre, som han havde beholdt efter sin Fader, og som havde tilraadet det for vor constitutionelle Udvikling saa vigtige, i een Retning saa skadelige Rescript af 28 Januar 1854 (Hr. (P) lader disse Ministre begjære deres Afsked, men dette er, som man veed, aldeles urigtigt), saa blev det først overdraget nuværende Geheimeraad Bardenfleth at danne et nyt Ministerium, skikket og villigt til at raade Kongen under de forestaaende vanskelige Begivenheder (Oprørsafsendinge vare, som bekjendt, afsendte fra Mødet den 18de i Rendsborg). Hans Bestræbelser bleve uden Resultat, og der tænktes paa, at udnævne en Art Interimsministerium, nogle Commis-

sarier, for at møde de første Vanskeligheder, indtil et Ministerium lod sig danne. Disse Mænd, eller dog et Par af dem, enedes om et Grundlag for deres Optræden, der temmelig nær faldt sammen med den Organisation, som nu tilsigtes under Navn af Heelstat eller Samstat; men førend de gik videre paa denne Vei, og fremkaldte Handlinger, som stode i Samklang hermed, ønskede de en Tiltrædelse til Systemet fra de Mænds Side, som man havde vænnet sig til at betragte som Folkebevægelsens Ledere. Efter Indbydelse samlede flere af disse Mænd sig tidlig om Morgenen hos en af dem, efterat der Natten igjennem var bleven arbeidet paa Christiansborg Slot paa at danne et Ministerium. I dette Møde blev en Udvikling af ovennævnte Grundlag forelagt til Underskrift, som Bevis paa, at man vilde understøtte Gjennemførelsen af en saadan Plan. De Tilstedeværende underskrev, jeg, hvis egen Anskuelse stemmede med Planen i alt Væsentligt, tilraadede denne Handling og var en af de Første, om ikke den Første, som underskrev. Saavidt jeg erindrer, underskrev alle de, som fra denne Side nogle Timer senere kaldtes til at indtræde i Ministeriet, da det ikke var lykkedes at sammensætte det omtalte foreløbige Ministerium. Denne Handling forblev ingen Hemmelighed, den blev desuden udpræget ved selve Martsministeriets Mellekomst, thi enhver, som læser de til de forskjellige Landsdele paa hiin Tid udstedte kongelige Kundgjørelser, vil see, at de deri indeholdte Tilsagn gaae ud paa, at tilsikre hver enkelt Landsdeel en Udvikling, hvorved dens Eiendommeligheder sikredes. Det Udtryk, som da benyttedes for at udtrykke denne Tanke, var provinsiel Selvstændighed. Under alle de Forhandlinger, som senere forefaldt om den danske Stats Ordning, træder denne Fordring frem paany. Det var paa det samme Grundlag, Martsministeriet havde stillet sig, da det gjaldt om at underhandle om Fred i London, i Modsætning saavel til nogen fortsat Schleswigholsteinisme,

som til Slesvigs Deling, hvilke begge Dele vare foreslaaede fra England. Alt dette ere Kjendsgjæringer, som for længe siden ere belyste og bekjendte; de indeholde tilstrækkeligt Bevis for, at Ideer om en foederativ Stat alt paa hiin Tid bleve nærede saavel af mig som af mange Andre, og at de havde faaet en saa officiel Character, at jeg ikke behøvede for mit Vedkommende at bære Vidne herom. Det sidste afgjørende Skridt i denne Retning er det kongelige Forbehold i Anledning af Kongens Underskrift paa Grundloven for Danmarks Rige, hvilken Tittel jo var indsat istedenfor den oprindelig foreslaaede: Danmark-Slesvig, der noksom bærer Foederationens Stempel.

Hvad Hr. (P) siger om Menigmandspartiet, forbigaaer jeg, da det maae være klart for enhver, at han taler om en Benævnelse og jeg om en Virkelighed. Derimod maae jeg opholde Læserne lidt ved følgende . . . — „ men Hr. Obersten, der i sin Artikkel gjør Fordring paa, at være „forudseende“ (jeg kunde billig spørge hvor?) kunde dog vel ikke være saa blind for Fremtiden, at han ikke saae, hvilke Følger Martsministeriets Indsættelse og Bevægelserne i Kjøbenhavn maatte have paa Hertugdømmerne.“ Hr. (P) synes her at høre til dem, som antager, at Udbruddet i Holsten var fremkaldt ved de saakaldte Martsbevægelser i Kjøbenhavn, han har altsaa overseet den Virkning, som Kongens Rescript af 28 Januar havde fremkaldt, han har altsaa ikke lagt Mærke til, at der findes Beviisstykker for, at man allerede den 14 Marts vidste om Foranstaltninger til at danne en provisorisk Regjering, hvilke vare tagne flere Dage forud og Personerne betegnede, at der den 18de holdtes en Forsamling ved Rendsborg, i hvilken blev taget Beslutning om, at begjære Slesvigs Indlemmelse i Forbundet, at man alt den 24 eller 25 Marts vidste i Rendsborg, at der vilde komme preussiske Tropper, alt dette, som dog alt for længe siden ere bekjendte

Kjendsgjæringer, maae Hr. (P) ikke kjende, thi ellers kunde han ikke tale, som han gjør, om de kjøbenhavnske Martsbevægelser, de, som middelbart fremkaldte Indsættelsen af Martsministeriet, som dem nemlig, der satte Holsten i Oprør. Hvad nu min Andeel i hine Begivenheder angaaer, da gik den jo ud paa, saameget som muligt at moderere dem, navnlig paa ikke at fremkalde en Forandring af Ministeriet. Var det vel saa urimeligt, at min Hovedbevæggrund hertil netop har været, at berøve Holstenerne det Paaskud til Udbrud, som muligviis kunde ligge i Personalforandringen? Men naar saa var, hvorledes kunde jeg da gjøres ansvarlig for en Begivenhed, som maaskee til en vis Grad var fremkaldt ved en Begivenhed, som jeg havde søgt at forhindre. Det lykkedes mig ikke at standse Bevægelsen der, hvor jeg havde ønsket; dog laae Aarsagen hertil i, at Kongen, der alt den 20de var bleven underrettet om det udbrydende Oprør, ikke troede at kunne beholde de hidtil afbenyttede Ministre. At Kongen kom til dette Resultat førend jeg, kan have havt flere Grunde, blandt andet den, at han alt den 20de vidste, hvad vi andre først erfarede senere; men Ministrene, der kjendte Sagernes Stilling saagodtsom Kongen, vare ikke komne til det samme Resultat, men haabede endnu at kunne finde Raad. Jeg antog ikke, at Ministeriet sandsynligen kunde have holdt sig længe ved Roret, men jeg meente, at Stillingen burde have havt Lov til at udvikle sig endnu et til to Døgn, derved vare vi komne til at see klarere i mange Forhold, som siden tyngede paa os. Den hele Snak om Tvang, udøvet mod Kongen, der har været os til saa stor Skade i den diplomatiske Verden, havde da ikke engang havt noget Paaskud. Alt, hvad jeg har havt at svare for med Hensyn til Krigsbegivenhederne, kan hidledes fra mine hyppig gjentagne Udtalelser, naar i hine Tider Oprørsspørgsmaalet blev bragt paa Bane og Frygt yttret for, at Krigsmagten ikke hurtig nok kunde bringes

paa Benene fra dansk Side for at møde Oprøret fra holstensk; herom erklærede jeg, at den danske Stridsmagt, rigtigt anvendt, kunde fyldestgjøre denne Fordring, hvorimod den, om en tysk Stridsmagt kom til, maatte indskrænke sig til Forsvarskrigen og søge Frelse i Underhandlinger. Jeg skjulte for Ingen, at jeg ansaae noget saadant for muligt, da jeg alt i flere Aar havde næret Frygt for, at der fandtes en Magt, som havde stor Lyst til at komme i Besiddelse af den danske Halvø; dog meente jeg, at vi nok kunde komme den i Forkjøbet og bibringe Oprørerne en følelig Slappe til Beviis for, at Kongen havde den fornødne Magt til selv at hævde sit Herredom inden sine Grændser. Der blev desuden ikke forsømt noget Middel fra det saakaldte Martsministeriums Side for at slukke Oprørsluen uden Krigsføring.

Hr. (P) siger, at jeg ikke vil indrømme, at jeg har været „en Fjende“ af Frihed; men jeg skal have sagt, at jeg har været „en skarp Modstander“. Jeg finder intetsteds, at jeg har sagt noget, der blot ligner dette. — Af Geheimeraad Ørsted som Ständercommissarius har jeg været en skarp Modstander, men jeg har aldrig været hans Fjende, siger jeg i Nr. 185. Dette er, troer jeg, det eneste Sted, hvor Udtrykkene „Fjende“ og „skarp Modstander“ stilles i Modsætning til hinanden. Mon heri nu findes noget af det, som Hr. (P) anfører. Men saaledes læse og saaledes skrive (P)erne.

Om Aarsagerne til Ørsteds Indtrædelse i Ministeriet fremfører Hr. (P) ogsaa ganske urigtige Oplysninger.

Jeg var ikke Medlem af den Rigsdag, hvori Ørsted udviklede den Virksomhed, der vel nærmest kaldte ham til Ministeriet; han kom ikke derind paa Grund af sit Forhold til Fleertallet, men fordi et Mindretal, der i den Sag, som her omhandles, havde Fleertallets Ret, bevægede tvende Ministre (Bang, Simony) til at træde ud, noget, der var mig og vist alle dem, der deelte Anskuelse med mig, meget imod. Det var dem, der tvang disse Ministre

ud af Ministeriet, tiltrods for den enes (Bangs) indtrængende Adresser, som aabnede Pladsen for Ørsted, paa hvis Indtrædelse vistnok ingen ellers havde tænkt.

Ørholm d. 8. Marts 1857.

S. T.

Hr. Redacteur I. A. Hansen!

I „Morgenposten“ findes optaget en Artikkel: „Politiske Erindringer og Betragtninger“. Redactionens Anmærkninger have gjentagne Gange gjort opmærksom paa denne Artikkels bureaucratiske Eensidighed og historiske, mildest talt, unøiagtige Overfladiskhed; i den Forudsætning, at det ikke kan være Dem, Hr. Hansen, imod, at faae yderligere Bidrag til Retfærdiggjørelse for denne Paastand, er jeg saa fri at henlede Deres Opmærksomhed paa følgende enkelte Punct. Det vilde ikke være vanskeligt, ved at gennemgaae hele Artiklen, at fremhæve mange lignende, ja maaskee at vise, at store Dele af den er et Væv af Feiltagelser og Misforstaaelser, men det vilde være et for byrdefuldt Arbeide for det Udbytte, det kunde give; det maae derfor være nok, saaledes som De har begyndt, at fremhæve enkelte Puncter: et saadant findes i 7 Marts VII.

Ved at omtale det kongevalgte Rigsraads første Møde siger Forfatteren . . . „Rigsraadet petitionerede om virkelig constitutionel Myndighed med Hensyn til Skattebevilling og Finantsør. Tscherning ene blev sig selv lig og afgav et latterligt Minoritetsvotum.“ Men nu er det en Kjendsgjerning, at Tscherning ved denne Leilighed ikke afgav noget Minoritetsvotum, men sluttede sig heelt til Rigsraadets Petition. Tscherning havde under Forhandlingerne om Petitionen fastholdt, at denne under den constitutionelle Myndighed burde omfatte hele Lovgivningen, som den begjærte, og ikke blive staaende ved

Finantssager alene, saameget mindre som fast alle Love, hvorom der kunde være Tale ved Fællesforfatningen, maatte efter deres Natur være Bevillingslove, og ved Siden heraf, at der maatte sørges for, paa den ene eller anden Maade, at det fuldstændige rigsraadsvalgte Element maatte gives større Indflydelse ligeoverfor det kongeudnævnte, end Tilfældet var i Forordningen af 26 July 1854. Adskillige Medlemmer deelte disse Meninger, især den om Lovgivningen, hvilken maaskee endog havde faaet Fleertallet for sig, naar man ikke ved Indrømmelser fra flere Sider havde søgt at vinde Samstemning. Da dette i en væsentlig Grad var opnaaet, opfordredes Tscherning til at tage sine Forslag tilbage, da det, at fastholde dem, vilde være at give sig en for gunstig Stilling, ligeoverfor dem, der vel i flere Puncter deelte Mening med ham, men havde maattet bringe deres egen Mening som Offer til Fællesforfatningen. Denne Opfordring efterkom Tscherning, tog sine Ændringsforslag tilbage og stemte for Petitionen, altsaa uden Minoritetsvotum. — Det, som Ændringsforslagene gik ud paa, faldt, som man seer, sammen med Hovedindholdet af Folkethingets kort derpaa indgivne Adresse.

De vil see, Hr. Redacteur, at Feiltagelsen ikke er ringe og vel værd at fremhæve, ikke for min Skyld, men til Advarsel for Læserne af disse unøiagtige Erindringer og skjæve Betragtninger.

Deres ærbødigste
A. F. Tscherning.

Ørholm d. 30. Januar 1858.

S. T.

Hr. Etatsraad Suhr, Cmd. af D.!

Skjøndt Geheimeraad Bang vel meddeler Dem vore politiske Begivenheder, eller snarere Tilstande, hvorom han sikkerlig øser fra bedre Kilder end jeg, saa har jeg

dog tænkt, at det var paa dette Omraade, jeg maaskee kunde give Noget, opfattet forskjellig fra ham og fra Andre. Rigsraadets politiske Virksomhed har hidtil kun været af ringe Betydning. Holstenerne have rykket et Følehorn ud, men uden at have truffet den Gjenstand, de søgte, Modstandernes positive Opfattelse af vore Forhold. — De erkjende, at Forbundsdage ikke ere uden Forlegenhed, men de vide ogsaa, at den danske Regjering er i Forlegenhed. Der lyder undertiden igjennem forskjelligartet Snak ligesom Forvarslet om et pludseligt Omslag i absolutistisk Retning, der bliver endog talt derom af Mænd i de mere indviede Kredse, som noget Muligt, noget Ønskeligt. Folk ligesom føle sig for. Dette begynder at ængste flere af Holstenerne, hvilke dog ugjerne ville, at deres passive Modstand skulde have ført derhen. — Enkelte synes næsten fattede paa atter at optage Forslaget om en Forfatningsændring, men uden at forlange nogen Indblanding af de holstenske Stænder. De danske Medlemmer i Rigsraadet have meget delte Meninger, uden ret at turde yttre dem, Alle, troer jeg, erkjender Nødvendigheden af en Forandring i Forfatningen, men Ingen tør udtale sig for ikke mere at forkvakle end at gavne Sagerne. Ministeriet staaer uanfægtet, næsten støttet, fordi Ingen veed, hvorledes de vare istand til at staae paa deres Plads. — Maaskee Ministrene selv, men ganske vist en Deel af Medlemmerne i Rigsraadet, haabe paa, at Omstændighederne skulle give en Løsning i samme Retning som Luxembourgs Afsondring fra Holland, saalænge dette Haab ikke er tilintetgjort, saalænge komme vi næppe fremad, er det først skeet, vil Omordningen, selv ad lovlig Vei, ikke lade vente længe paa sig, thi meget er alt forberedt i Stemningerne. Nødvendigheden er stærk, den lader sig føle. — Bluhme har endnu ikke indfundet sig. Scheele møder daglig, men holder sig meget afsondret og blander sig saare lidt i Forhandlingerne. Jeg har

talt med ham et Par Gange, men kun om private og ligegyldige Ting. Han har sagt, at han vilde tale med mig og komme til mig, men han er ikke kommen. — I Torsdags spiste jeg hos Admiralinde Zahrtmann; der var blandt andre Ungern-Sternberg og Krüger. — Lige efter Bordet tog den Første fat i mig, førte mig ind i et Sideværelse og holdt mig der, saalænge han blev i Selskabet. Han talte strax om vor forlegne Stilling, om Vanskeligheden af at komme nogen Vegne, da Regjeringen viste Mistillid til alle Sider. Man maatte have kunnet komme tilrette med de tyske Cabinetter, naar man kun havde gjort nogle Indrømmelser med Hensyn til Fællesforfatningen. Det nyttede ikke i Tidens Længde at hænge sig i Retspaastande. Ingen forlangte, at der skulde skee Noget strax, man kunde jo ikke ville tvinge Kongen til pludselig at gjøre om det, der nys var gjort. Man havde hastet formeget med at komme til Afslutning, det var tidt bedre at kunne henvise til noget, man havde isinde at gjøre. Det skulde man gjøre nu. — Det var dog altfor klart, at en dansk Partiindflydelse beherskede Regjering og Repræsentation. De andre Landsdele maatte føle dem tilsidesatte og fortrykte. — Desuden maatte findes Midler. — Hvad troer De egentlig, Regjeringen vil? spurgte han. — Jeg: Jeg troer, den vil lade det komme, som den troer med Nødvendighed maae gaae ud af nærværende Situation, som den antager, Preussen ønsker: Holstens Udsondring til en Unionsstat med Danmark, som Luxembourg med Holland. — U.-S.: Det skeer ikke, det vil ingen Statsmand, heller ikke i Preussen. Jeg: Men Prindser, men Kongen. U.-S.: Betyder ikke andet, end hvad man i Østerrig kalder ausschweifende, wage Träumereien. Dermed kan det lille Land ikke være tjent. — Hvad er Deres Mening? Jeg: Jeg kan forstaae, at Regjeringen er kommen did, hvor den er, og at den maaskee ikke nu kan komme derfra, med mindre man foruden foreslog den noget bestemt. — U.-S.: Men

egentlige Forslag sømmer sig ikke for Fremmede. De sætte Regjeringen endnu i større Forlegenhed. — Men hvad vilde De personlig have gjort? Jeg: Jeg kan henvise til Forslag, som foreligge Offentligheden, de gaae ud paa at sikre de mindre Landsdele ved en Repræsentation efter Landsdele. — U.-S.: Men det er en ny Complication, hvad mener De om et Senat, noget som i Frankrig, hvor Repræsentationen er begrændset. — Jeg: Jeg troer det mindre godt, vi ere et fredeligt, besindigt Folk, men man skal lade os gaae vor rolige Udviklingsvei. Vanskelighederne ville være løste, naar det først er klart, at Stormagterne ikke ville vide noget af en Unionsforfatning. U.-S.: Men det ville de ikke. — Jeg: Ja det maatte vides. — U.-S.: Hvem i Regjeringen er den egentlige Mand. — Jeg: Andræ er la tête la plus forte et la volonté la plus ferme, men han er Fader til Systemet og halsstarrig. — Hermed endte vi. — Deres venskabeligst hengivne og forhundne

A. F. Tscherning.

I April 1858 modtog Tscherning fra „Committeen for den Holbækske Afdeling af den sjællandske Communal- og Valgforening“ en af omtrent 70 Gaard- og Husmænd samt enkelte andre underskrevne Adresse, hvori man gjorde ham bekendt med, at man paa et afholdt Møde var kommen til det Resultat, at man vilde anmode ham om ikke at stille sig til Gjenvalg i den Kreds, som han hidtil havde repræsenteret paa Rigsdagen, eftersom man ikke var tilfreds med den Stilling, han havde indtaget til Spørgsmaalet om Fællesforfatningen. Vel anerkjendte man hans levende „Interesse for Bondestandens Frihed og Lighed“ og særlig hans ivrige Virken for Fæsteaflysningsloven; men da man dog ansaae dette sidste Spørgsmaal for at være af underordnet Betydning i Sammenligning med det store politiske Spørgsmaal, saa havde man henvendt sig til Gaardmand Hans Jensen af Kundby og formaaet ham til at stille sig, da man i ham ventede at faae en Repræsentant, med hvem man for den nærværende Tid bedre kunde være tjent. Dog ønskede man, at Tscherning skulde stille sig i

en anden Valgkreds, hvor der var en Rigsdagsmand, som endnu mindre tilfredsstillede Underskriverne.

Tschernings Svar (dateret d. 22de Mai) oplyser om, at han (Tscherning), førend han modtog den ovenfor omtalte Adresse, fra flere Medlemmer af sin gamle Valgkreds havde modtaget Opfordring til at stille sig paany, og at han havde lovet at efterkomme denne Opfordring, at han senere havde tilsendt disse Mænd Adressen, men paany havde modtaget Opfordringen, skjøndt han havde mindet om, at det vilde være urigtigt af ham at stille sig, naar Kredsens Medlemmer troede, at de kunde blive bedre repræsenterede af en anden. Han meente derfor, at han havde en Forpligtelse til at stille sig. Hvad Opfordringen til at stille sig i en anden Valgkreds angaaer, da siger Tscherning:

Skulde jeg have veget Pladsen for den Candidat, man stiller imod mig, da skulde det visselig ikke have været for at stille mig i en anden Kreds, men for at give min Modcandidat og de Mænd, han især støtter sig til, Anledning til, uhindret af mig, at bidrage til at faae de større politiske Spørgsmaal, for hvis Skyld man ønsker mig fjernet fra Kredsen, men som forøvrigt forfatningsmæssigt ligge udenfor Rigsdagens Omraade, bedre ordnede, end det er lykkedes for disse Mænd og deres Forbundsfæller fra 1854. Det maae nemlig erindres, at det ikke er mig, men de Venner, som man i Skrivelsen støtter sig til, der have fremkaldt og støttet den Politik, der nu er ved Roret, og hvorfra Fællesforfatningen af 2 October 1855 er udgaaet. Fra den Stund, da disse, min nuværende Modcandidats nærmeste politiske Venner forlod den Bane, vi hidtil i Forening og efter Overlæg havde fulgt, og jeg derfor trak mig tilbage fra den nærmere Forbindelse med dem — en Bane, som, meente vi, skulde føre til at opfylde Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 saaledes, at Udlandet blev holdt ude fra yderligere Indblanding, og Slesvig fik Tid til at udvikle sig sondret fra Holsten og til at kjende de danske politiske i sin Natur fredelige Forhold, fra den Tid, de forlod denne Bane og forenede sig med den Deel af Rigsdagen, som

de tildeels tidligere havde bekjempet, og vilde naae en hurtigere, saakaldet mere constitutionel Forfatnings-tilstand, fra den Stund har jeg dels været i en saa stadig Minoritet, at jeg af og til har staaet ene i vigtige Spørgsmaal, og jeg har altsaa ikke kunnet lægge den nye Retning nogen Hindring i Veien, dels desuagtet arbeidet af al Magt imod Fællesforfatningen i dens nuværende Skikkelse. Spørges der, hvorimod jeg især rettede min Modstand, da var det, med Hensyn til Indlandet, især Valgloven, jeg modarbejdede. Jeg forudsaa meget tidligt, hvilken Vei man i denne Retning vilde komme ind paa; jeg advarede itide og raadede til at holde fast ved det kongelige Tilsagn, at Valglovene til Fællesforfatningen skulde forelægges Landsdeelsrepræsentationerne, — men forgjæves. Jeg stemte paa hvert Trin, hvor jeg mødte den, mod den nuværende Fællesforfatning og fraraadede den som ikke svarende til Hensigten, — men forgjæves.

Vel traf jeg i denne Modstand igjen sammen med tidligere Forbundsfæller; men vore Bestræbelser vare nu forgjæves. Vort yderste Forsøg, vort betingede Ja, blev af Formanden nægtet at komme til Afstemning. Det viste sig nu, at det Omslag, hvorved man havde ophørt at følge den tidligere, i Forbindelse med mig fulgte Vei, havde bragt Magten afgjort over i deres Hænder, som vilde Forfatningen af 2 October. Ligesom forud for den nævnte Forfatnings Tilbliven, saaledes har jeg bag efter, og ingen meer end jeg, søgt at tvinge det derhen, at den blev underkastet en Revision, og at den midlertidige Valglov blev overgivet til Behandling ved Landsdeelsrepræsentationerne. I denne Henseende altsaa troer jeg ikke, Vælgerne i Kredsen kunne bebreide mig noget, saafremt de, som jeg har havt al Anledning til at antage, i sin Tid have erkjendt Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 som en for Rigets Vel nyttig, ja nødvendig Forholdsregel, der burde tvinges til Udførelse, og Loven

af 2 October 1855 som en ikke heldig Udførelse heraf, samt at man burde bruge alle lovlige Midler for at faae denne Forfatning hensigtsmæssig forandret.

Det andet Klagepunct, der fremføres imod mig, er min Stilling til den i Sommer af Bondevenneselskabets Bestyrelse „indsendte“ Adresse. Her maae jeg for det første bemærke, at der vist har indsneget sig en Misforstaaelse. Den Adresse, som her formodentlig er Tale om, er ikke, eller var dog ikke, da jeg skrev om den, nogen indsendt Adresse, men et Adresseforslag, som — efter at det først af nogle af Forslagsstillerne havde været indsendt til Folkethinget og der var blevet tilbageviist af Formanden som for en stor Deel liggende udenfor det Omraade, som er levnet den danske Rigsdag ifølge Indskrænkningen af 5 Juny 1849 — blev sendt omkring for at faae Underskrifter. Hvad mine Modbestræbelser mod dette Adresseforslag angaaer, da holder jeg mig overbeviist om, at man ved roligere Overlæg vil finde, at jeg har gjort det umiddelbare Democratie en Tjeneste ved at fraraade Underskriften af Udkastet i den Form, hvori det var fremkommet. Jeg antager, at det nu maae være bleven klart for Alle, at Sagen, som Adressen formeentlig skulde gaae ud paa, hvilken dens Udtryk iøvrigt kun fremstillede meget uklart, endnu ikke var moden til at gjøres til Gjenstand for nogen Folkebestræbelse fra Kongerigets Borgeres Side, eftersom ingen af Udstederne, som dog havde Anledning, ja vel Opfordring dertil, bragte den for i Rigsraadet, men derimod gave deres Tilstemning til Skridt fra Regjeringens Side, hvorved der forudsættes en Underhandling ved en dansk Commissair i Frankfurth om de Forandringer i Fællesforfatningen, som maatte være nødvendige for at komme til en mindelig Overeenskomst. Jeg antager, at heri laae i Gjerningen et Beviis for, at Adresseforslagets Udstedere selv vare komne til den Erkjendelse, at der her forelaae nogle af den Art politiske Spørgsmaal, der

maatte behandles med største Vaersomhed, om man ikke unødvendigen skulde føre Landet ind i store Forviklinger.

Jeg kan endnu tilføie, at min Betragtning af Forholdene stedse er den samme, som da jeg først mødte Vælgerne i Holbæk Amts 2den Valgkreds, nemlig at arbejde for at holde Slesvig fast ved Kronen, Danmark administrativt sondret fra Holsten og sikkert ved særlige Institutioner for dets indre Anliggender. Jeg ønsker fastholdt og udviklet i Danmark de Frihedsspirer, som ligge i Forfatningen af 5 Juny 1849, ved et maadeholdent og besindigt Brug af dem, især fra det umiddelbare Democraties Side, hvilket endnu først skal bane sig Vei som Deeltager i den politiske Magtudøvelse i den europæiske Statsfamilie. Jeg ønsker at fremkalde en rigtig Erkjendelse af Rigets Stilling, Magt og politiske Forhold, hvad der nødvendiggjør en fredelig Optræden. I Fredens Øiemed gradviis Tilslutning til vore nordlige Naboer. Jeg har aldrig givet Anledning til at opfatte mine Anskuelse anderledes. Jeg har gjentagne Gange udviklet dem for mine Vælgere og fremlagt dem for Publicum i offentlige Udtalelser. Jeg kan henvise til, hvad jeg har skrevet selv i de meest bevægede Øieblikke i Begyndelsen af Marts 1848 som ogsaa kort efter Udgivelsen af Kundgjørelsen af 28 Januar 1852. Jeg vil det samme nu som tidligere, forsaavidt det samme kan villes til en anden Tid og under andre Forhold. Forkaster man mig nu, saa er det ikke, fordi jeg nu er forskjellig fra det, jeg var, da Vælgerne toge mig til Kredens Folkethingsmand, men fordi de ville noget Andet end dengang, Noget, som jeg iøvrigt ikke kjender, da Ingen paa en simpel og klar Maade har sagt, hvad man vil og hvorledes.

Committeens Svar (dat. d. 28. Mai) meddelte, at man for at undgaae en Valgkamp havde bestemt sig til ikke at opstille nogen

Modcandidat, skjøndt man ikke havde forandret sin Anskuelse og fremdeles helst saae, at Tscherning ikke stillede sig.

Efter denne Udtalelse trak Tscherning sig tilbage, og Hans Jensen blev da Districtets Repræsentant paa Rigsdagen.

Fra S. Høgsbro til Tscherning:

Ifølge Deres Ønske tillader jeg mig herved at sende Dem en Afskrift af Flors Proclamation fra Marts 1848; men den indeholder ikke noget om de to Sprogs Forhold til hinanden. Derimod findes der i den samtidige, af Clausen, B. Christensen, C. Ploug o. Fl. underskrevne, i Casino vedtagne Tiltale til Slesvigerne Løfte om „lige Ret for den tyske og danske Nationalitet“.

Man er i den sidste Måned kommet såvidt her i Haderslev Amt, at Physicus ikke alene har Ret til at lade enhver smitsom Syg ved Sognefogden transportere til Amts-Sygehuset, men at han også med Amtmandens Samtykke kan gjøre det med Enhversomhelst, der står under andres Værgemål eller Formynderskab eller i Tyendeforhold, såsnart han finder, at de ikke nyde den fornødne Lægehjælp eller Pleje i deres Hjem. Og man har endda ovenikjøbet bestemt, at hans Løn som Læge ved Amtssygehuset skal beregnes efter den Grad, hvori Erfaringen viser, at det benyttes. Man spørger slet ikke, om den Pågjældende vil, eller om han har Råd til at betale Omkostningerne ved den offentlige Sygeplejning; man får heller ingen Dom, som kan indankes, men man prisgives til Lægens og Amtmandens Humanitet og Lune. Såvidt er man dog vel ingensinde gået i Kongeriget? Og dog er det skeet her efter Amtsrådets Indstilling til Ministeriet, og selv Krüger, der er Medlem deraf, forsvarer det. Vel gjælder det kun for Haderslev Amt, men hvor er det muligt, at Sligt kan skee uden ad den almindelige Lovgivnings Vej? Dog — der er andre Exempler på, at Haderslev Amtsråd har indstillet og Ministeriet stadfæstet ligefremme Brud paa de

bestående Love, — rigtignok kun for Haderslev Amts Vedkommende!

Sålænge der ikke ved en udstrakt fri Valglov og ved ordentlige communale Raad gives den egentlige Bondestand Lejlighed til at komme frem, uagtet Embedsstandens og de af den ledede Proprietairers Modstand, sålænge bliver det ikke godt her i Slesvig. — Gid De maatte ville virke Noget hertil.

Rødding, d. 14. Febr. 1861.

Deres med inderlig Højagtelse og Taknemmelighed hengivne

Sofus Høgsbro.

Proclamationen lyder saaledes:

Proclamation til Slesvigerne!

Slesvigholstenerne, som i en Række af Aar have forstyrret Fred og Ro i Landet, forsøge nu ligefrem at gjøre aabent Oprør imod deres retmæssige Konge og Landsherre, og ville forføre Eder til at tage Deel i deres vanvittige og forbryderske Plan. De ville med al Magt overgive Eders skjønne og herlige Land i det tyske Forbunds Hænder.

Slesvigere! Ville I holde med de slesvigholstenske Oprørere eller med Eders Konge? Ved Kongeaaen staaer et stærkt Armeecorps, begjærligt efter at rykke ind i Eders Land som Ven eller Fjende. Sige I: vi ville ikke mere have noget at gjøre med Danmark og dets Konge, vi ville til Tydskland og underkaste os det tyske Forbund: saa kommer Hæren som Fjende, og I maa da selv betænke, om I kunne udholde Kampen med den danske Konge og hele det danske Folk. Men sige I: vi ville blive vor gamle Forbindelse med Danmark og vor unge folkekjære Konge troe: saa kommer den som Eders Ven og Beskytter imod Enhver, der med List og Magt vil gjøre Eder til Tydsklands Slaver. Siger reent ud Eders Mening, vor Konge elsker den rene Sandhed; men svarer hellere med Gjerning end med Ord. I maa nu selv afgjøre Eders Skjæbne: om I ville være Statsforbrydere, der dog let ville blive overvundne, og selv maae tilskrive Eder de sørgelige Følger — eller trofaste Fædrelandsvenner, som ville erhverve

Eder alle brave Mænds Roes og Eders nedarvede Konges Kjærlighed.

Med den kongelige Premierministers og Ministeriets Bemyndigelse er jeg fra Kjøbenhavn kommet til Eder, for i Hans Majestæt Kongens Navn at forklare og udtyde for Eder, hvor Meget han har betænkt at gjøre for Eders Frihed, for Eders Selvstændighed, for Eders Vel. Ville I høre det, da lyder det saaledes:

Besluttende Rigsdag fælles med Danmark.

Presse- og Associations-Frihed (Forsamlings-Frihed).

En egen slesvigske Landdag for Alt, hvad der angaaer Slesvig alene.

En egen Overret.

En egen Regjering.

Derimod ophører Cancelliet, da alle Cancellier maae ophøre, naar Ministrene blive ansvarlige.

Consumption vil ikke blive indført.

Kopskatten vil blive ophævet.

Valgloven saavel til Rigsdagen som til Landdagen vil blive meget folkelig. Statsafgifterne ville blive ordnede efter et bestemt Forhold, (f. Ex. efter Folketal), ligelig for Danmark og Slesvig. Naar de for den slesvig-danske Stat fælles Udgifter ere blevne fradragne, vil Overskuddet af Statsindtægterne, efter det samme bestemte ligelige Forhold, blive anvendte til særskilte Indretninger i Danmark og i Slesvig. Landdagen faaer en besluttende Medvirkning ved Anvendelsen af den slesvigske Qvota-Deel osv.

Vor frisindede og folkekjære unge Konge fattede strax ved sin Thronbestigelse den Beslutning, at skjænke samtlige sine Undersaatter al den Frihed, der lader sig forene med Folkets sande Vel. Slesvigere! jeg er vis paa, at I ikke med Slesvig-Holstenerne ville styrte Eder i Elendighed og Fordærvelse; tvertimod ville I unde vor ungdomsfriske Konge den Lykke, at gjøre Eder, sine kjære Slesvigere, til et frit, selvstændigt og lykkeligt Folk.

Slesvigere! jeg, som taler til Eder, er Mange af Eder bekjendt som en ærlig Mand og ægte Folkeven, der har offret de undertrykte Slesvigeres Vel den bedste Deel af min Kraft. Troer mig, der har gjort Meget for Eder, og aldrig talt usandt for Eder, naar jeg siger, at det er i Kongens Navn, at jeg har talet til Eder. Troer ikke Dem, der altid have løiet for Eder, og ogsaa denne Gang gjøre det paa den frækkeste Maade, idet de foregive at tale til Eder i Hans Majestæts Navn. Hvorledes kunne Oprørere mod Kongen tale i Kongens Navn? Men den retfærdige Straf vil ramme dem.

Kolding, den 27de Marts 1848.

Flor.

Ørholm d. 15. Febr. 1861.

Fra Tscherning til Monrad.

Tillad mig disse Par Ord, skjøndt de rimeligvis ikke siger Dem noget Nyt, saalidt som de har sagt mig noget Nyt, saa har jeg dog villet meddele dem, da man skriver mig til fra Paris, som jeg næsten maa troe, for at give en Advarsel. — „Veed man,“ skrives der, „paa rette Sted, at Grev Schlemitz og Grev Manderstrøm ere intime Venner? Det skulde undre mig, om de ikke i Fællesskab med Grev Pourtales, den preussiske Minister hersteds, speculerede paa at tilvende deres respective Regjeringer, den ene Fastlandet indtil Skagen, den anden Øerne.“ Der spørges mig ved samme Leilighed, om jeg ikke antager, at vor Regjering lader tilflyde de forskjellige Hoffer en Protest mod Forbundets Optræden, støttet paa Schutzacht 15 Mai 1820, Art. 60, 61. — Det er Skade, at vor Presse er saa tosset, og at man ikke kan see, at den Udsondring, man saameget længes efter (om den er gavnlig eller ikke lader jeg staae), skydes bort ved at give sig Udseende af, at stræbe efter den, og ved at lykkeliggjøre Slesvig ved at indlemme det under Kongerigets Forfatning. — En ærlig meent Fællesforfatning, en saadan, i hvilken vi selv krøb ind, om vi vare Slesvig eller Holsten, og en slesvigsk-slesvigsk Regjering ikke en kjøbenhavnsk-slesvigsk Regjering, ere Midlerne til at prøve Udsondringsstoffet, om det er muligt.

Mon nogen for Alvor troer, at de hidtil betraadte Veie have bragt os fremad mod en sikkert og rolig Tilværelse?

1. Marts 1861.

Minister Monrad!*)

Da De sidst var saa god at besøge mig, kom det Spørgsmaal ogsaa paa Bane, hvorvidt den saakaldte Udsøndring af Holsten kunde lykkes, naar Forslag dertil gik ud fra dansk Side, samt hvorvidt det lod sig gjøre, at komme til en Afgjørelse som den, der er forudsat ved Kundgjørelsen af 28 Januar 1852, saalænge de, der skulle arbeide henimod denne Afgjørelse, ikke ønske at naae den, men derimod hiin, om man end ikke ved en saadan Fremfærd tabte alt af Hænderne og fik Slesvigholsten forud for 1848, ja som det i slige Tilfælde altid gaaer, noget værre. Disse Sager have naturligvis jevnligen siden sat min Tænkning i Bevægelse, de foreligge jo ingenlunde ny for min Overveielse, men den er bleven sat i forøget Bevægelse ved vor Samtale, ved Øieblikkets Vanskelighed og ved de utrolige Daarskaber, som daglig komme fra Pressen og tyllens i Folket. Da jeg sidst var i Kjøbenhavn, hvor jeg tvende Gange søgte Dem forgjæves, hørte jeg fra to forskjellige Sider, at Hall udtaler sig for de venskabelige Diplomater, som var hans Formaal, at komme til en Fællesforfatning med Holstenerne, medens han forsikkrede sine Venner, at hans Forslag vare saadanne, at deres Antagelse maatte ansees for umulige. Er det saaledes, da er det ikke godt. — Naar man vil see klart i de her omtalte Forhold - gaaer det ikke an, at oversee den Fortid, af hvilken de have udviklet sig. Denne er: Preussen var forud for 1806 ligesom nu en Stat, der var kommen op i Modsætning til Polen og Sverrig, siden Østerrig og nu søgte at udvide sig i Nordtyskland paa sine Naboers Bekostning. Det havde fra sin Opkomsts Tid havt nøie Forbindelser med det danske

*) „Indledningen forkortet“, skriver Tscherning i Marginen.

Hof og vedligeholdt dem i Neutralitetstiden, men har saalidt som nogen anden Magt gjort Noget for os.

Holsten bestod forud for samme som et ved Arv, ved Kjøb, ved Bytte sammenbragt med den ældste Green af det oldenborgske Huus, den danske Kongelinie, til det tydske Rige hørende Hertugdøm, der havde en fra Kongeriget afsondret Forvaltning, allerede dengang i vigtige Dele i Fællesskab med Slesvig. Det inddroges 1806 under den danske Krone, dog uden at dets Uadskillelighed fra denne blev klart fastsat, medens den administrative Forbindelse, der næsten udvikledes til en Regjeringsforbindelse med Slesvig, fastholdtes. I 1814—15 tiltraadte Kongen af Danmark frivillig det da oprettede tydske Forbund, begrændsede sine Ydelsers Maal til Holsten og Lauenborg, men uden derfor at foretage nogen Sondring mellem Slesvig og Holsten, de offentlige Myndigheder fastholdt allerede dengang, at det var Kongen af Danmark, ikke Hertugen af Holsten, der var tiltraadt. Hæren vedblev at være og udvikledes mere og mere til Heelhed, Holsten inddroges under Sødskrivningen, Slesvig og Holsten kom til at udgjøre en Generalcommando, Rendsborg Amt vedblev at være blandet. Alle de Advarsler mod Forbindelsen mellem Holsten og Slesvig, som laae i Klagerne til Forbundet 1823, Uve Lornsens Opræden 1831 etc., bleve upaaagtede af Regjeringen, der snarere begunstigede og styrkede disse Landsdeles nøiere Forbindelse ved at give dem fælles Domstole og udvikle forskjellige Fællesanstalter. Betydningen af Sondringen i to stænderske Repræsentationer svækkedes deels ved ligeledes at opløse Kongeriget i to Stænderkredse, deels ved ikke at stille bestemte og sondrede Landsdeelsregjeringer ligeoverfor Repræsentationerne. Endelig kom det aabne Brev af 1846, og Forfatningsbestræbelserne i 1848 slog Hovedet paa Sømmet, idet der i hiins udtalte Tilsagn om Slesvigs og Holstens fremtidige Sammenbliven, tiltrods for dettes usikre Arve-

forhold, hvorved fremkaldtes en Indblanding fra Forbundets Side, og ved dette gaves en Udsigt til en Statsordning, hvorved den tidligere Deling af Kongeriget i to Stænderdele skulde bære sine Frugter, idet hver af de tvende Stænderdele, Kongerigets tvende og Slesvigs og Holstens tvende, skulde indtræde med lige Ret i Fællesrepræsentation.

Der tilsagdes fremdeles, at der ved den nye paa-tænkte Fællesforfatning ikke skulde forandres Noget i Stænderordningerne eller i Hertugdømmerne Slesvigs og Holstens hidtidige Forbindelse, eller det Sidstes og Lauenborgs Forhold til det tyske Forbund.

Saaledes var altsaa Stillingen betegnet, da Opstanden udbrød den 18. og fuldbyrdedes den 23. Marts. Kun dette og de fra Lederne opstillede, langt videre gaaende Fordringer satte Kongen istand til at forlade denne Bane. Kravet paa at inddrage Slesvig under Forbundet gav en gunstig Leilighed til at bryde med Slesvigholsten. Men hvilket System opstillede Kongen nu. Inddrog han Slesvig i Bestyrelsesforbindelse, udsondrede og organiserede han Holsten som et afsondret Hertugdømme, og traadte han som Konge af Danmark ud af det tyske Forbund? Nei! Han fulgte Forbundsdagens Indskydelse og tilsiger Holsten, at det som en selvstændig tysk Forbundsstat skal faae en paa en udstrakt Valgrets Grundlag bygget, i Sandhed fri Forfatning etc., som Følge heraf egen Regjering, Militairforfatning og Finantser, Union med Danmark og Slesvig.— Tilslutning fra Kongens Side til det tyske Parlament. Han afventer, at Holsten skal tage imod dette og være nøiet hermed.

Slesvig derimod kan ikke, erklærer Kongen, tiltræde Forbundet, men dets uopløselige Forbindelse med Danmark skal styrkes ved en fri Forfatning. Ved Siden heraf skal Slesvigs Selvstændighed beskjærmes ved udstrakte provinciale Institutioner, navnlig egen Landdag og særskilt Forvaltning. Paa et andet Sted udtaler

Kongen, at Slesvigs provinsielle Selvstændighed skal være saa stor som mulig. Slesvig skal ved Siden af denne fælles Forfatning have en Landdag, egen Administration, egne Domstole, ingen Consumption, lige Berettigelse af det tyske og danske Sprog, baade paa Rigsforsamlingen og Landdagen. Mange Udtalelser vise, at disse Tilsagn billigedes af de Danske i Kongeriget i fuldeste Maal, og ansaaes som ønskeligt, om det kunde naaes, ja som det Yderste, der lod sig opnaae, om det lykkedes at besværges Stormen paa denne Maade; men de afvæbnede ikke Opstanden, der tvertimod lovliggjordes og understøttedes af det tyske Forbund, netop i den slesvigholstenske Skikkelse, uden at nogen europæisk Magt, end ikke Sverrig, tog alvorlige Forholdsregler for at begrænse disse Overgreb, thi Overgreb vare de, eftersom det idelig krævede status quo ante jo angik indenlandske Organismer. Alle disse Magter lode sig stille tilfreds med den Erklæring, at man ikke tænkte paa at berøve Kongen sine Lande i Forbindelse med den temmelig tidlig fremkomne Erklæring om, at Slesvig ikke skulde optages i Forbundet. Derimod gav det mindste Skridt, der lod sig tyde som en Hensigt, en Tilbøielighed til at inddrage Slesvig under nogen fælles Forfatning med Kongeriget, øieblikkelig Anledning til de alvorligste Indsigelser fra alle Kanter. Vaabenstilstanden til Malmø blev jo især brudt, da det erkjendtes, at Stammerne til de slesvigske Batailloner for Størstedelen fandtes i Kongeriget, de Tropper altsaa, der skulde benyttes til at opretholde Ordenen i Slesvig, kom til at staae under antislesvigholstensk Befaling. Selv i den simple Fred af 1850, det egentlige Grundlag for alle følgende Overeenskomster, klyngede Preussen sig til status quo ante, med sin sædvanlige Udlægning, og vi kom ikke videre end til at protestere Sponnecks Underhandlinger med Schwarzenberg og Manteuffel. Holsten skulde, det krævede Østerrig især ubetinget, vende tilbage i sin tidligere Stilling til

Forbundet, og Danmarks Konge træde i samme Forhold til Forbundet som før. Den Kjendsgjerning, at Holsten ikke vilde nedlægge Vaabnene, da dette blev det paa- lagt, bragte Østerrig til Forbundsexecution, tillige som en lille Ydmygelse mod Preussen, hvormed fulgte den danske Besættelse af hele Slesvig og Forbundsbesættelse af Holsten. Men næppe var dette indtraadt, førend Commissairerne kastede Blikket ind over Slesvigs Grændse, klagede over Sprogmisbrug og forlangte Forbindelsen mellem Holsten og Slesvig snarest mulig gjenoprettet i alle materielle Forhold. For at tage Arveovereens- stemmelserne som Udsondringspaaskud, gik de tyske Magter ind paa Arveeenhed og Monarchiets Udelelighed. Saalidt lod man Ideen om Holstens Udsondring komme op, at man, især fra Østerrigs Side, snarere trængte Holsten paa Danmark, medens man søgte at holde Slesvig derfra. Ingen Magt mere end Østerrig (Schwarzenberg) greb alle Anledninger til Incorporationsklager. Ingen europæisk Magt gav dengang Danmarks Klagemaal det mindste Medhold, Danmark henvistes til de tyske Magter, og Notevexlingen af 1851 viser noksom, at disse, især Østerrig, var misfornøiet med vor Opførsel, som det be- tragtede som savnende Redelighed i sit Forhold. Østerrig havde efter dets Mening udsat sig for Vanskeligheder i Tydskland for vor Skyld, indsaae, at kun en hurtig Af- gjørelse kunde blive en nogenlunde gunstig, netop hvad det slesvigholstenske Spørgsmaal angik. Østerrig er- kjendte naturligvis, at Negeringen af Slesvig-Holstens Bestaaen, hvorom Krigen egentlig havde været ført, var et Nederlag for Tydskland, som dette ved længere Overveielse ikke ret vilde være tilbøielig til at taale; det lod sig kun nogenlunde dække ved at drage Omsorg for, at Slesvig sikkredes mod kongerigsk (ikke Kongens, hvilke tvende Ting skarpt sondredes) Herredømme. Dette kunde kun skee ved, at Landsdelenes Selvstændighed sikkredes i saa stort Omraade som muligt, og ved at

Sprogforholdene sikkedes saaledes, at Grundlaget for den populære Klage i Tydskland, den, der styrkede Preussen og svækkede Østerrig i Forbundet, blev borttaget. — Hvorhen vi vende vort Blik, naar vi betragte hiin Tids Tildragelser og Forhandlinger, saa finde vi ikke mindste Spor til, at nogen Magt har tydet til Holstens Udsondring som et brugbart Middel til denne saa uhyggelige Sags Løsning. Preussen har maaskee været nærmest derved, men synlig i fjendtlig Henseende. Slesvigholsten eller Deling, det var Omkvædet, Monarchiet med meget selvstændige Landsdele og intet Skin af Slesvigs Indlemmelse i Kongeriget og hurtig i Orden med Landsdeelsfriheden, det var den yderste Tolerance. I Indlandet støttede man til en vis Grad den samme Politik. Da der under General Bardenfleth blev forsøgt Dannelsen af en egen Holstens Hærafdeling af Resterne af den slesvigholstenske Hær og henlagt umiddelbart under Kongen, strømmede jo Klager ind fra mange Kanter. Hæren skulde være en Heelhed, den skulde renses for alle dem, der havde tjent Oprørerne, Forfremmelse skulde forskaffes de Officerer, der havde været troe. Der var ikke Ro at finde i Sydslesvig, saalænge der bestod en Levning af Oprørshæren o. s. v. Regjeringen veeg tilbage i dette Punct, idet den endog gik saa vidt, at den forlagde de holstenske Tropper til Kjøbenhavn. I politisk Henseende fremtraadte Fordringerne om en stærk sammensmeltet Heelstat tydeligere, Samstatsformerne behandledes med Ringeagt og skjødes til Side, Landsdeelsforfatningernes Gjenoplivelse forud for Fællesforfatningens Indførelse bebreidedes Regjeringen paa det stærkeste. Men dette var jo ogsaa at modarbeide Udsondringen af Holsten. Af de Statsmænd, som i vexlende Række have deltaget i Statens Styrelse, have ingen endnu seet sig istand til at fremkalde en Udsondringspolitik, støttet paa nogen Stormagts afgjørende Bifald. Alle have endog gjentagende og paa

det bestemtteste nægtet, at de havde en saadan Politik for Øie. Forfatningen af 2 October 1851 har vel vundet den Anerkjendelse af den veltalende Ordfører i Lands-thinget, at den var vel skikket til at fremkalde Holstens Udsondring; men ogsaa dermed er denne snarere fjernet end fremkaldt, thi derved er givet en vigtig Bekræftelse mere til dem, som mene, at denne Forfatning ikke kan gjælde som et heldigt Forsøg paa Indførelsen af en Forfatning, der kunde fyldestgjøre de Fordringer, der maatte stilles fra deres Side, som have bidraget til at give det danske Monarchie sin nye statsretlige Betegnelse. Støttet herpaa kunde de sige og sagde de, at det tilsagte Forsøg var ikke hæderlig gjort. Vil man maaskee sige, at Regjeringens haardnakkede Modstand mod de 2 Forslag i første Rigsraad var et Forsøg paa at fremkalde en Udsondring, saa vilde dette kun lade sig forsvare, naar Ministeriet dengang havde erklæret, at enten maatte Holstenerne underkaste sig, eller de maatte gennem Stænderne bønfalde om Udsondring, hvilket man ikke vilde fraraadet Kongen, om Vilkaarene vare rimelige, men noget saadant skete ikke, tvertimod erklæredes det stik Modsatte. Det forekommer mig saaledes, at der ikke foreligger nogen Antydning af, at man fra nogen Side er belavet paa at gjøre Forslag til en Udsondring af Holsten og næppe villig til at modtage den uden at inddrage Slesvig med under Unionsorganismen. Men at komme frem med Forslaget og faae Svar i denne Retning, vilde kun være at forværre Stillingen. Regjeringens Hensigt laae da aabent for; de hidtil skete Skridt bleve ikke mere betragtede som hæderlige Bestræbelser for at opfylde de af os selv overtagne Pligter, men som snedige Rænker for at unddrage os dem. Ad Overenskomstens Vei synes vi saaledes ikke at kunne komme til Udsondringen, saalænge Forslaget herom ikke kommer til os udenfra. Skulde der fra Kongens Side begyndes herpaa, da maatte det skee ved et Kongebud. Kongen maatte

enten erklære sig for Hertug af Holsten, og for, i denne Egenskab ikke som Konge af Danmark, at være Forbundsyrste, eller han maatte alene udsondre Holsten og Lauenborg, naturligvis fra enhver Bestyrelses og Regjeringsforbindelse med Resten af det danske Monarchie, og ordne Holstens Forfatning i Henhold hertil. Disse tvende Udveie, der begge havde ligget aabne forud for 1848, især forud for 1846 og vist havde ladet sig betræde uden særdeles store Vanskeligheder, vilde begge, som Sagerne staae, netop i dette Øieblik frembyde større Vanskeligheder.

Betragte vi den første Udvei, den fuldstændige Udsondring, da synes det, som om den paa den ene Side ufeilbarlig maatte medføre et Brud af vor nærværende statsretlige Tilstand, Arveeenheden iberegnet, paa den anden give Forbundet forøget Anledning til at udvikle sit selvtagne Formynderskab over Holsten, hvormed jo fulgte Gjenoptagelsen af Fordringerne paa Forbindelsen med Slesvig samt Holstens Andeel i Monarchiets Activer. Men hvorledes stille Opgjørelser af denne Natur sig for svagere Magter uden Understøttelse? Da Danmark havde at ordne Opgjørelsen med Norge efter Fraskillelsen, havde vi kun med Sverrig at gjøre, hvis Kronprinds dengang endog havde tabt meget af sin Anseelse hos Europas Fyrster, hvis Magt desuden var os mindre overlegen end Tydscklands, dog fik vi, som bekjendt, en ikke gunstig Afgjørelse. Hvorledes ville vi vel faae den med Holsten, støttet af Tydsckland. Vilde Kongen fastsætte Afgjørelsen eensidig, saa vilde Holstenerne protestere, klage til Forbundet og faae Medhold. Fremkaldes her ved en gunstigere Afgjørelse for Holsten, saa vil Byrden falde tungere paa de tilbageblevne Landsdele og herved ville vi ikke vinde Slesvig for Foreningen med Kongeriget, det vil tvertimod drages til den Begunstigedes Side. Eller Slesvigs Statsbidrag maatte foreløbig fastsættes og Kongeriget alene bære Byrden. Dog kan der være nogen

Udsigt til at faae Sagen ordnet, saalænge Mandstammen er paa Thronen; men lad den uddøe, hvilken uberegnelig Forvirring!

Tage vi den anden Udvei for os, og tænke os Udsondringen udført som en Regjeringsorganisme indenfor Monarchiets Grændser, saa nærme vi os den Tilstand, vi nu have, kun at den blev gjort lovlig og givet Fasthed. Det er alt ovenfor antydet, at Afgjørelsen næppe kan opnaaes ad Overeenskomstens Vei, dels fordi Holsten næppe vil udsondres fra Slesvig, dels fordi det, naar Forslaget kommer fra os, vistnok vil stille meget ugunstige Betingelser, deriblandt ogsaa saadanne, som skulde være sikkrende for Slesvigs Stilling. Man maatte altsaa ogsaa her gaae ud fra, at Kongen ved et Magtbud udtalte Udsondringen og fastsatte Betingelserne. Men see vi tilbage til 1846, hvilket Haab have vi da om, at slige Magtbud kunne lade sig hævde? Er det ikke mod et kongeligt Magtbud af lignende Art, at Forbundet nu gjør Indsigelser og truer med Magtanvendelse. Man vil atter her behandle Kongen som ikke handlefri med Hensyn til sine holstenske Undersaatter ligeoverfor Undersatterne i Kongeriget, især i Kjøbenhavn. Holstenerne ville derfor blive anseet som klageberettigede til Indblanding, og man vil finde Anledning eller blot Paaskud til at føre Indblandingen ud over Holstens Grændse. Men sæt, at Uvillien fra de forskjellige Sider, der ere interesserede i denne Sag, ikke var saa stor, som her forudsættes, saa vilde den, uforberedt som den er, dog medføre store Vanskeligheder. Maalet, der skulde naaes, var jo, at frigjøre Slesvig og derved hele Landet fra de slesvigholstenske Efterveer, og saavidt muligt fra Forbundsindflydelsen, de Gjenstande, som altsaa hovedsagelig berører Forbundet, maatte udsondres og overgives Holsten alene, hertil hører da det holstenske Hærvæsen og Finantserne paa saadan Maade ordnet, at Forbundsbidragene alene kom til at falde paa Holsten; men naar

Holsten alene skal holde sit Forbundscontingent, saa skal det være til en vis Grad fuldtalligt under Vaaben, dette vil paa den ene Side sandsynligviis udkræve en forøget Udgift for Holsten ud over den Part, det nu yder til Landhæren, men under enhver Omstændighed forrykkes derved Cadresystemet for Resten af Hæren. Til Kasertering etc. vil gjøres Fordring paa Affindelsessummer, Godtgjørelse for de betydelige Kaserter, Kjøbenhavn, Gottorp, Kronborg o. s. v. Arsenaler, Skyts og andet Krigsmateriel skal deles. Mod Deeltagelse i samtlige Flaadeudgifter vil Holsten vistnok væge sig, naar det ene skal udrede det, som Forbundsmatriklen aarligmedfører. Statsgjældens Forrentning og Afbetaling vil ikke blive den letteste Gjenstand at komme tilrette med.

Disse Vanskeligheder havde lettere ladet sig overvinde, naar Regjeringen i en Række Aar havde forberedt sig herpaa, men nu pludselig at træde frem med en slig Udsondring, det vilde være et farligt Vovestykke. Kræv dog endelig, ifald slige Hensigter ligge bagved de ministerielle Bevægelser, at hver Minister for sit Vedkommende og Finantsministeren for alle tænker sig ind i Udgiftsfordelingen ved Udsondringen og bringer den frem paa Papiret i Ting og Tal; først naar dette er klaret og Midlerne vel overveiede, som man mener at kunne anvende for at faae Holsten og Forbundet til at tage imod en slig Afgjørelse, først da kan en Beslutning tages, det vilde være letfærdigt at handle iblinde.

Det gaaer mig iøvrigt som Cato med Carthago; jeg kan ikke tale om vore Sagers skjæve eller maaskee kun vanskelige Gang uden at udraabe: „Regjer dog godt i Slesvig!“ Dette historisk-grammatikalsk-theologisk-bureaucratisk-philantropiske Konstregimente, som man der har indført og opretholder, tiltrods for den tilsagte Frihed og vort Selvregjeringsvæsen i Kongeriget, gaaer i Sandhed ikke an. Som det lader til, regjerer man derovre amtsvis og giver kongelige Rescripter efter Ind-

stilling af Amsraad, hvorved man paalægger Folk Udgifter uden at de, naar de saae sig brøstholdne, kunde gaae til Domstolene. Jeg siger: som det lader, thi jeg har kun skriftlige Meddelelser for mig, vistnok fra paalidelige Mænd, men dog kan der jo være taget Feil. Man spørger mig nemlig fra Haderslev Amt, om det ved Rescript kan paalægges Folk, som ikke ere befængte med smitsomme Sygdomme, imod deres Villie, efter Physicus' Paalæg at lade sig føre til Amtssygehuset og bære de dermed forbundne Omkostninger. Saadan Magt skal i den sidste Tid være tildeelt Physicus der i Amtet, i Forbindelse med, at hans Løn ved Sygehuset skal fastsættes efter det Omfang, hvori Hospitalet benyttes. Dersom dette virkelig forholder sig saaledes, saa er det i Sandhed besynderligt, at lønne Manden i Henhold til Sygehusets Afbenyttelse, og tillade ham at tiltvinge sig Afbenyttelsen. Man spørger mig om, hvad herved kan gjøres, og opfordrer mig til at benytte Kongerigets Aviser i denne Anledning. Jeg har nægtet dette Sidste, som jeg ansaae for forkasteligt, og har raadet til at klage for Regjeringen; men det tør man ikke for den danske Embedsklikkes Skyld, der med sin Dagbladsaflægger fuser i Haderslev Amt.

Nedenstaaende Brev er medtaget som en Oplysning om det Standpunct, hvorpaa Strandingsvæsenet befandt sig for ikke engang en Snees Aar siden.

Høivelbaarne Hr. Oberst!

Idet jeg stedse vil beklage, at jeg ikke vidste af eller tænkte paa, at De i Folkethinget vilde bringe Strandingsvæsenet paa Bane, eftersom jeg da skulde have tilskikket Dem Oplysninger, som vilde have sat Thinget, Indenrigsministeriet og hele Landet i Forbauselse, kan jeg paa den anden Side ikke undlade at bringe Dem min inderligste Tak, fordi De saa mandig og sandfærdig

har udtalt Dem om Misligheder, der ere af et langt større Omfang, end Nogen troer og tænker.

Det er baade til at lee og græde over, hvorledes man i givet Tilfælde har trukket en ulykkelig Capitain hid og did, for at han kunde vælge den ene Strandings-commissionær istedetfor den anden. — — — Som det stiller sig for mig, ere Strandingslovene ikke længer til at beskytte de Strandede, men til at afklæde dem, og i de fleste Tilfælde kan Capitainen gjerne kaste Skib og Ladning i Søen, thi det, som bliver tilbage for Assurancen, er for Intet at regne. — — — Men den mørkeste Plet ved Strandingsvæsenet er den at begaae Assurancesvig. Her paa Kysten, i mit Pastorat, har i de to sidste Aar været to Strandinger, hvorom alle vare overbeviste, at de vare strandede med Forsæt. „De ere bestemte for Kysten“, er den smukke Talemaade, som ved denne Leilighed bruges mellem Mænd og Mand.

— Hvad Redningsvæsenet angaaer, da er hele Indretningen i Bund og Grund forkert. — — —

Horne pr. Hjørring d. 10. Decbr. 1861.

Nedenstaaende, der findes paa et løst Blad mellem Tschernings Papirer, maa betragtes som en Optegnelse, der væsentlig er gjort for at fastholde en Begivenhed, som muligviis kunde blive af større Betydning, saaledes som den virkelig er forefalden.

Kjøbenhavn d. 5. Octbr. 1863 kaldte Baron Blixen-Finecke mig ind i et Sideværelse paa Rigsraadshuset (Rigsdagen), sigende som Indledning, at da jeg ved saa mange vigtige Leiligheder havde vist ham Tillid og Villie og han havde jevnlige havt Gavn deraf, saa vilde han ikke foretage et saa vigtigt Skridt, som det, han nu var ifærd med, uden at meddele mig det. Blixen sagde mig, at han vilde benytte sit venskabelige Forhold til Bismarck, til gjennem et Brev at sondere, om Preussen ikke kunde være tilbøielig til at tage Executionen tilbage,

naar der gjordes saadanne Indrømmelser til Slesvigerne, at hver Mand fik virkelig Sprogfrihed, saa at de, som ikke ville benytte Almueskolens Sprog, kunne forene sig om at danne Friskoler og faae Confirmationsundervisning etc. paa Tydsk eller Dansk efter Behag etc. etc. i lignende Aand, naar saa samtidig 30 Marts 1863 blev taget tilbage. Han søgte at vise ham, at Preussen var udsat for Forviklinger nok, og at han (Bl.) derfor antog, det maatte være dem behageligt ikke at faae dog en Deel af deres Kræfter bundne paa den Maade, som de vilde være, naar de danske Tvistigheder forblev uafgjorte. Bl. bad om Svar med Telegram til Glücksborg.

Førend jeg hørte Brevet, sagde jeg ham, som min Mening om Sagen i sig selv, saaledes som jeg antog Bismarck vilde svare, at han vilde unddrage sig fra at gaae ind paa at forhandle om den, henvise til Preussens fulde Overeensstemmelse i dette Spørgsmaal med Østerrig, til Nødvendigheden af at faae endelig ordnet det hele Spørgsmaal, og dersom han kjendte Regjeringens Forfatningsforslag med Tilbehør, saa vilde han sige: I vil altsaa tage med den ene Haand, hvad I give med den anden. — Han læste derpaa Brevet, og jeg sagde. — Brevet svarer godt til sin Hensigt, men jeg vilde ikke sende et saadant Brev til en fremmed Magts Minister, uden først at have viist det til Conseilspræsidenten. Dersom Kongen var en Mand som Christian VIII. eller Louis Philip, selv inde i Statsforhold og med en stærk Dømmekraft, eller dersom han i sin inderligste Fortrolighed havde en Person, som man kunde tillægge disse Egenskaber, saa vilde jeg have anset for tilstrækkeligt at vise Kongen det, men med al Agtelse for Kongens gode constitutionelle Sind og hans Fortroliges Forstand og gode Villie, saa vilde jeg ikke friste dem ind paa en saa vigtig Afgjørelse. Bismarck maatte enten tabe Tilliden til den Mand, som paa saadan Maade henvendte sig til ham, naar han ikke tillagde Henvendelsen et halvt

officielt Præg, eller han maatte, idet han betragtede Skrivelsen saaledes, ansee Brevskriveren som underhandlende paa Nogens Vegne, hvis Tilsagn kunde medføre øieblikkelig Opfyldelse og fuldkommen Paalidelighed. Kun i dette sidste Tilfælde kunde han ville svare med nogen Art Oprigtighed og ikke benytte en slig Brevvexling alene til at søge at faae Indblik i vore Sagers Stilling, for at benytte det til sin Fordeel.

A. F. Tscherning.

Nedenunder har Dr. Geert Winther skrevet følgende:

Strax efterat ovennævnte Samtale havde fundet Sted (jeg kom til at afbryde den ved at hente Tscherning og Blixen i Anden Afdelings Værelse, for at deeltage i Omvalget ved Grundlovsudvalgets Nedsættelse), begyndte Tscherning at fortælle mig det Passerede og fuldendte dette, da vi vare komne hjem fra Rigsraadmødet, Alt overensstemmende med Ovenstaaende.

Kjøbenhavn den 7de October 1863.

G. Winther.

Denne lille Paaskrift er, med Undtagelse af nogle aldeles private Breve, det Eneste, der blandt Tschernings Papirer findes af Correspondance mellem ham og Dr. Geert Winther, en Mand, hvem han ellers i Tidernes Løb var kommen til at staae overordentlig nær. Een Grund hertil maa søges i, at de levede i samme By og daglig saaes, hvorfor der altsaa var mindre Anledning til skriftlige Udtalelser om vigtigere Sager; en anden Grund har været den, at Dr. Winther var Udgiver og (med Undtagelse af Tiden fra 16de Januar 1864 til 1ste Januar 1865) tillige Redacteur af „Nørrejydsk Tidende“, det eneste af Datidens Dagblade, der stod aabent for Tscherning. Heri findes der da ogsaa, navnlig fra Aarene omkring 1864, en meget stor Deel Artikler af Tscherning, hvortil der her henvises som til et væsentligt Supplement.

Glücksborg d. 1. Novbr. 1863.

Deres Høivelbaarenhed!

Naar jeg i Dag henvender mig skriftlig til Dem, saa er det i Følelsen af den Forekommenhed, med hvilken De stedse er kommen mig imøde, og fordi, at den Sag, hvortil jeg vil udbede mig Deres Bistand, angaaer Hans Majestæt, vor allernaadigste Herre! Et Par Gange har jeg i Samtale med Dem berørt — Frederiksborg — uagtet jeg vel kjender Deres Anskuelse om dette Punct, tager jeg dog ikke et Øieblik i Betænkning at komme tilbage til denne Gjenstand, for ret varmt at lægge Dem den paa Hjærte.

Jeg tør vel sige, at Ingen bedre end jeg har Anledning til at kjende Kongens inderste Tanker, de er altid ædle og kjærlige, naar Kongen derfor ikke i denne Rigsraadssession har ladet forelægge et Forslag om Bidrag til Frederiksborgs Gjenopbyggelse, saa er det alene, fordi Kongen har seet hen til, at det er „et Øieblik, hvori Landet muligen kan gjøre Krav paa dets pecuniaire Kræfter, nemlig i Tilfælde af en Krig“ — som Gud forbyde — derfor har Kongen, fordi det berørte hans eget Ønske, tiet stille. Det forekommer mig, at heri ligger en dobbelt Opfordring for Hans Majestæts Undersaatter til at imødekomme et — saa forholdsviis ringe — Ønske af en Regent, som med den bedste Villie har givet **Alt**.

At der i Kongens Hjærte boer en hemmelig Sorg over, i denne Henseende at see en Mangel paa Paa-skjønnelse fra Nationens Side, kan jeg ei dølge for Dem, og naar vi gaae ud fra den Forudsætning, at Fyrster ogsaa ere Mennesker, saa behøver jeg ikke for Dem, som er i Besiddelse af saa megen Menneskekundskab, at udtale, hvor rimelig en saadan Opfattelse af Kongen kan forklares, omendskjøndt der fra det nationale Standpunct vel kunde være noget at indvende, og sandelig,

naar man seer hen til, hvor yderst faae Fordringer, at Kongen har for sig selv, saa synes det mig haardt, naar dette ikke skulde kunne opfyldes.

Det er mit Haab, at Finantsministeren vil bringe Sagen frem i den rette Form, ikke som en Fordring af Kongen, men som Noget, man af sig selv vil tilbyde Kongen, paa en Tid, hvor man dog ogsaa for andre Medlemmer af Kongehuset maae bringe adskillige pecuniaire Offre, naar Sagen da kommer til Behandling er det, at jeg lægger den i Deres Hjærte og haaber, at De med den Kjærlighed, hvormed De omfatter Hans Majestæt, vil virke til Bedste for Sagens Udfald, og jeg veed, at De er saa lidt subjectiv, at De vil kunne gjøre dette, uagtet De om Sagen kan nære en anden Anskuelse.

De vil undskylde dette lange Brev, men Sagen hviler tungt paa mit Sind, fordi jeg seer, at Kongen lider ved den, lad da dette gjøre Dem overbærende mod Deres

med største Høiagtelse
forbundne

Louise,
Grevinde af Danner.

Høivelbaarne
Hr. Oberst Tscherning!

Kjøbenhavn d. 5. Novbr. 1863.

Grevinde Danner!

Deres Naades meget smigrende Brev af 1ste ds. havde jeg den Ære at modtage den 3die ds. om Aftenen, da jeg kom hjem fra Dagens Arbeide og fra at have spist til Middag sammen med flere Herrer. I denne Samling hørte jeg for anden Gang den Dag fremsat som et Rygte, at Hans Majestæt vilde begjære 200,000 Rd. til Frederiksborg Slots Fuldførelse, eller, som nogle

sagde, dets indre Udstyrelse. Da Rygtet, saa hed det, tillige sagde, at det netop var mig, Kongen havde opfordret til at støtte denne Fordring, som andre endog sagde, til at stille Forslag om en saadan Bevilling, saa blev jeg opfordret til at sige, om Rygtet var sandt. Jeg svarede, at hvad min Indblanding i denne Sag angik, saa sagde Rygtet ganske usandt; vel havde Majestæten, da han sidst var her i Staden, været saa naadig at lade mig kalde, men han havde ikke nævnet et Ord om Frederiksborg Slot*). Af min Samtale dengang havde Kongen dertil havt Anledning til at erfare, hvad han desuden allerede let havde kunnet skjønne tidligere, at jeg efterhaanden var uden Indflydelse i Repræsentationen, hvor Ministrenes bureaucratisk-nationale Venner vare

*) Tschernings Hustru erindrer, at Tscherning efter sin Hjemkomst fra Besøget hos Kongen fortalte, at Samtalen væsentlig havde dreiet sig om Forfatningssagen. Efter en temmelig lang Discussion sluttede Kongen med at sige: „Ja, ja, Tscherning, De har maaskee Ret; jeg skal tænke nærmere derover, og det er godt muligt, at jeg ikke underskriver den nye Forfatning“ (den strax efter Kongens Død udkomne Forfatn. af 18 Novbr. 1863). Disse vare omtrent de sidste Ord, Kongen har talt til Tscherning; thi kort efter reiste han tilbage til Glücksborg. Der talte Excellencen Scheele (saaledes som denne senere selv har meddeelt Tschernings Hustru det) en Dag med ham, kort før hans dødelige Sygdom. Kongen var den Dag i en meget nedtrykt Stemning; da Scheele var i Færd med at gaae og allerede havde sagt Kongen farvel, kaldte denne ham tilbage, omfavnede ham og sagde: „Det bæres mig for, at vi ikke sees mere.“ Scheele blev dybt greben af Kongens Veemod og sygelige Udseende og søgte senere baade Lægen og Grevinden for at besværgе dem begge, at anvende den yderste Omhu og Forsigtighed; „thi Kongen“, havde han sagt til dem begge, „er bestemt alvorlig syg“. De vare dog begge fuldstændig trygge og antog, at det kun var en let Forkjølelse. Man lod Kongen foretage Kappelertouren, som Lægen omtaler i det herefter følgende Brev, og efter denne Tour var det, at han fik Rosen i Hovedet, hvilken Sygdom, som bekendt, endte hans Dage.

eneraadige og jeg følgerig ganske uskikket til at overtage et saadant Hverv. Kongen er ei heller uvidende om, troer jeg, at jeg fra Begyndelsen af har misbilliget at foretage Gjenopbyggelsen af nogen anden Deel af Slottet end Kirken, idet jeg holdt mig overtudet om, at Overslagssummen, hvorfra man gik ud ved Bygningsværkets Begyndelse, næppe vilde række til Skallen, endmindre til Kjærnen, og at Forholdene i Staten ikke vare vel skikede til et saadant Foretagende, der let vilde blive misbrugt til at reise Tvivl om Kongens opoffrende, landsfaderlige Sindelag. Men, føiede jeg til, saalidt som Rygtet er sandt, hvad mig angaaer, saalidt antager jeg det for Sandhed i dette Øieblik Kongen vedkommende. Kongen er baade besjælet af for stor Velvillie og for klog for i denne Tid, hvor saa mangen Ting seer sort og truende ud, til at lade en saadan Begjæring træde frem; om en slig Begjæring er bleven fornøden, da vil han nok vide, at vælge en beleiligere Tid. Om jeg nogensinde var blevet kaldet paa Raad med ved denne Sag, maatte jeg have følt mig forpligtet til, allerunderdanigst at fraraade Kongen, at fremkalde en slig Begjæring.

Efter denne Tildragelse, hvorved min Opfattelse forud var lagt saa klart for Dagen, vil Deres Naade kunne tænke Dem, med hvilke blandede Følelser jeg læste Deres naadige Skrivelse. Det smertede mig at see, at jeg saa fuldstændig havde afskaaret mig Veien til at imødekomme det deri udtalte Ønske, efter at jeg var bleven gjort opmærksom paa, hvor tung den ulykkelige Sag laae Kongen paa Sinde.

Jeg tøvede en Dag over, førend jeg svarede, for at pønse paa Raad, men jeg veed intet. Skal der i dette Øieblik gjøres Noget, da maae Forslaget komme fra een af de Mænd, som fra Begyndelsen have grebet Sagen med Enthousiasme og meent, at den lod sig gennemføre som en privat Sag ved Befolkningens Medvirkning; der

findes jo flere saadanne Mænd, hørende til det ministerielle Fleertal i Rigsraadet.

Deres Naade har iøvrigt dømt mig rigtigt, naar De venter, at jeg i en Sag som denne godt kunde sætte mine personlige Anskuelser tilside, dersom det lykkelige Øieblik indtraf, da Riget gik ud i Fred og nogenlunde Sikkerhed af de nuværende Forviklinger, da det var lykkedes Hans Majestæt at ordne Rigsdelenes og Undersaatternes gjensidige Forhold paa en ligelig Maade ligeoverfor Thronen og Forfatningen, saa skulde jeg ikke vige tilbage tilrods for min ringe Indflydelse, at benytte den glade Stemning herover til ved en Bevilling som den nævnte, at bringe Kongen en Hyldest, han satte Priis paa, saaledes som jeg ved en tidligere Leilighed har været saa lykkelig at kunne gjøre.

Glücksborg d. 12. Novbr. 1863.

Høivelbaarne

Hr. Oberst Tscherning!

Da jeg kan tænke, hvormeget det interesserer Dem, benytter jeg et frit Øieblik til med et Par Ord at meddele Dem, hvorledes H. M. Kongen befinder sig.

Paa Kappelertouren var Kongen heelt vel og særdeles fornøiet. Dog var det meget koldt om Lørdagen paa Slien, saa jeg frygtede en Forkjølelse. Men vi kom hjem Mandag Aften i bedste Velbefindende.

I flere Dage havde Kongen haft en smertende Blegn i Næsen, og jeg havde ofte bedt ham ikke at røre den, da det let kunde give Rosen.

Om Tirsdagen havde H. M. nogen Kulde og Feber. Onsdag Morgen var Rosen udbrudt, og i Dagens Løb har den bredt sig over næsten hele Ansigtet, men efter Udbruddet er der næsten ingen Feber. Puls 70.

Der er i Dag mindre Spænding, og Almeenbefindendet i det Hele lovende, ogsaa er der allerede store

Blærer, og jeg haaber, at Sygdommen ikke skal udbrede sig op over Hovedet.

Ligeledes er det lovende, at H. M. tidligere har haft Rosen, thi som oftest gjælder den Regel, at første Gang er heftigst.

Aarsagen til Rosen er den omtalte Blegn og Kulden.

Jeg telegrapherede strax efter Etatsraad Lund, hvilket jeg i alle Henseender fandt rigtigt, og jeg venter ham i Dag, hvorefter jeg vil stemme for Bulletins, især for den lange Afstands Skyld.

Der er Gud skee Lov i den hidtil optrædende Complex af Symptomer intet Foruroligende, og — udbreder Rosen sig ikke høiere op over Pande og Hoved, saa er man berettiget til at antage, at Sygdommen allerede har culmineret, saa vi tør haabe, snart at være i reel Convalescens.

Deres mig bekjendte personlige Følelser for vor ophøiede Herre have ladet mig haabe, at disse Linier ville være Dem kjærkomne fra

Deres
ærb. hengivne
Bock.

Glücksborg d. 16. Novbr. 1863.

Høistærede Hr. Oberst!

Maae jeg af Hjærtet takke Dem for Deres venlige Brev. Jeg fik det en Time efter, at det varme Kongehjerte slog sit sidste Slag Kl. 2, 45 Minutter. — Paa Slotsuhret.

Lørdag Eftermiddag Kl. 4 oplussede tredie Gang den ustandselige Rosen, og da den nu gik gradeviis over hele Hovedet i disse tunge 22 Timer, saae vi gradeviis det Punct nærme sig, da vi maatte forudsee, at den nødvendige uhyre Reaction maatte stille større Krav, end Naturen havde levnet vor ædle Herre.

Vore Bulletins ere samtlige det troe og sande concise Udtryk af Øieblikkets Tilstand. Et Quarteer eller 10 Minutter efter den Kl. 2 afsendte Bulletin begyndte Reactionen at standse, og der var at vente en Kamp. — Den kom ikke. I Løbet af en lille halv Time sank Varme og Puls, og det blev en blid og mild Hensoven, som naar den nedgaaende Sol dukker bag den skyfrie Horizont, stille, jevnt, og see saa svandt den sidste Straale.

Men det var et hjærtegribende Øieblik i sin mangeløse Mildhed, i Modsætning til de stormende Tanker, som i det Mindste hos mig, men vistnok hos Alle, knugede Hjærtet med skjærende Sorg.

Først fra Søndag Morgen blev det Grevinden ret muligt rigeligt at lette sin Sorg med Taarer, og den, der har seet hende værne om ham, vi elskede, glemmer aldrig den Dag og dens bitre Timer.

Hun takker Dem for Deres Deeltagelse, for Deres redelige og hjærtelige Deeltagelse, og hun har bedet mig sige Dem det, til hun selv kan det.

Tillad mig ogsaa at takke Dem, jeg tør det, fordi jeg fra saa Mangengang veed, at Kongen virkelig havde Dem kjær.

Den sidste Tids bevægede og store Krav stillede for store Fordringer til hans Tanke, hans Villie, hans Hjærte og hans Iver, og Historien vil engang sige, at han døde virkelig i sit Kald.

Med sorgfuldt Hjærte
Deres
med Høiagtelse hengivne
Bock.

D. 17. Novbr. 1863.

Til Grevinde Danner!

Deres Naade tillade, at en Fremmed et Øieblik trænger sig ind i Deres Sorgens Kammer, men jeg kan

ikke modstaae Trangen til at udtale for Deres Naade, hvor meget jeg, som vistnok de Allerfleste her i Landet, føler Betydningen af det store Tab, vi have lidt, der, i hvor stort det end er for Deres Naade, vel endnu er større for Landet i dette skjæbnesvangre Øieblik. Deres Naade veed, at jeg hører til dem, som stedse har erkjendt, hvor kjærlig, hvor hengiven en Støtte De var for vor hedenfarne, folkekjære Konge. Gjentagelsen af denne Erkjendelse trænger sig frem paa min Pennespids nu, da den Mand har endt sit skjæbnesvangre Liv, der søgte Huisværelse i Deres Omgang, naar hans opildnede Sind bragte hans let bevægelige Gemyt i Bevægelse.

Dog midt i denne Sorg over Mandens Tab trænger det Spørgsmaal sig frem: har Kongen ikke sluttet sin Livsbane i et gunstigt Øieblik? Den Bane, der ligger bagved, er gennemløbet med Hæder og ikke ringe Held, men i de sidste Aar med stadig Udsættelse af de brændende Spørgsmaal, hvis Besvarelse kan komme til at udsætte Danmarks Tilværelse i endnu højere Grad end i 1848. Alt, hvad der hører hertil, er nu sat paa et kort, begynder først Spillet, saa kan i een Dag være tabt, hvad 15 Aars Virken har søgt at bygge op, hvilken Sorg for den afdøde Konge, om han havde maattet opleve saadanne Begivenheder.

I en Samtale i Gaar med Baron Blixen enedes vi om, at han skulde henlede Deres Naades Opmærksomhed paa, om ikke et Brev til den nærværende Konge vilde være en passende Ting, et Beviis paa, hvor godt De, ved i saa mange Aar at leve i en Konges Nærhed, havde lært at yde Majestæten Hyldest, uanseet alle personlige Forhold, Sympathier eller Antipathier. Jeg har Grund til at antage, at Kongen vil vise Deres Naade den Opmærksomhed, han skylder sin høie Forgjængers og store Velgjørers Enke. Et Rygte sagde i Gaar, at Deres Naade agtede ufortøvet at komme her til Staden, hvilket som De ikke nødes til at handle anderledes, saa tror

jeg at burde udtale for Deres Naade, at De vistnok vilde handle rigtigst ved at følge, hvad jeg godt begriber er Deres Hjertes Ønske, at blive paa Glücksborg, indtil det høie Lig flyttes bort, eller til man giver Deres Naade Anledning til at forlade denne Sorgens Bolig.

Endnu een Ting vover jeg at forelægge Deres Naade til Overveielse. Meget kunde friste Dem til, at tage Ophold i fremmede Lande i nogen Tid, for at lette og adsprede Sindet og styrke Helbreden. Men dersom dette ikke er en Nødvendighed, da troer jeg, at Frederik VII.'s Enke hellere maatte begynde sin Enkestand paa een af sine Eiendomme her i Landet, om end kun for nogle Maaneder. Deres Naade er i den lykkelige eller ulykke-Stilling, at Manges Øine vogte paa Dem endnu i nogen Tid, og at alle Deres Skridt ville blive tydede med stadigt Hensyn til Deres Forhold til den høie Afdøde.

Deres Naade vil maaskee finde min Fremfærd ukaldet og paatrængende, jeg har selv en Fornemmelse af, at det er saaledes, men jeg styrkes til at udføre mit Forsæt ved den Bevidsthed, at jeg dog høist kun berører Deres Naade nogle Minutter, behager mine Raad ikke, saa kast Brevet bort og glem dets Indhold, jeg skal ikke føle mig krænket herved, thi alt, hvad jeg skriver, er kun en ærbødigst Henstilling.

Maa jeg endnu engang nævne min dybe Medfølelse over vort lidte Tab og anbefale mig til Deres Naades

velvillige og gunstige Erindring,
underdanigst

A. F. Tscherning.

Glücksborg d. 19. Novbr. 1863.

Hr. Oberst!

En Upasselighed, som desværre hviler over Hendes Naade Lehngrevinden, en Følge af sorgfulde Dage og Nætter, der gik forud den tunge, den store Begivenhed, vor

elskelige Konges Bortgang — nøder Grevinden at holde Sengen, og er Grund for, at Obersten fra mig modtager en Tak, som jeg veed, Grevinden selv egenhændig havde ønsket at bringe Dem. — Deres deeltagende Skrivelse til Hendes Naade i Dag bevægede Grevinden meget, og har Hendes Naade sagt mig at sige Dem, at ihvor dyb hendes Sorg, hvor stort hendes Tab er, da finder hun sig med Taalmod i Guds Villie og føler, at hendes kjære, høitelskede Gemal og Konge hviler nu saa godt og er fri for det meget Uvisse, som Fremtiden kan bringe. — Grevinden takker Dem for deres trofaste Deeltagelse for hende. — Grevinden har ganske i Eet og Alt (om jeg i faae Ord saaledes tør udtrykke mig) handlet, som De i Deres Brev vilde tilraade hende det. — Tak ogsaa fra mig Hr. Oberst for al Trofasthed mod den, som jeg tilhører med min hele Hengivenhed. Gud give mig Helbred og Evne til at være det for hende, som min dybe Taknæmmelighed tilsiger mig, ikke blot for hvad hun har været for mig, men ogsaa hvad jeg sildig og tidlig har seet, hun har været det for Kongen — en Konge, som ingen Dansk nogensinde vil kunne glemme! jeg kunde af mit hele Hjærte i det Øieblik, da jeg havde seet, Grevinden havde modtaget Kongens sidste Suk — takke hende for hvert Øieblik, jeg havde tilbragt med dem Begge, og min Trøst og Lykke vil det være, at maatte følge Grevinden i de kommende Tider, hvorhen end i Fremtiden hendes Vei vil gaae. — Med Høiagtelse og Hengivenhed
H. Lytzen..

Deres Høivelbaarenhed
Hr. Oberst von Tscherning,
R. af D. etc.

Glücksborg d. 21. Novbr. 1863.

Hr. Oberst!

Medens jeg var sengeliggende, bad jeg Frøken Lytzen at tilskrive Dem min inderligste Tak for den Medfølelse,

med hvilken De øieblikkelig kom mig imøde i denne tunge Tid, men da jeg nu er fri for Feberen, længes jeg efter selv at bringe Dem min Gjentakelse af denne Tak, den har dybt rørt mig, og den har tillige viist mig den Omhu, De nærer for mit Vel, det gjør saa godt i Sorgen at føle, at man ei er ene om at bære den. Jeg bør derfor ikke klage over den Hjærtesorg, som hviler over mig, thi Gud har allerede lettet den ved Bevidstheden om, at saamange kjærlige Hjærter dele den med mig.

De vil undskylde det mangelfulde i dette Brev, men — jeg er bøiet, og kan ei endnu faae den Ro i Sindet, som med Guds Bistand vil komme. De har været saa venlig at give mig nogle Vink, og jeg ønsker derfor at meddele Dem, hvad jeg har foretaget mig. Min første Gjærning efter den ulykkelige Time var, at tilskrive Kong Christian om den velsignede, kjære Konges Bortgang, og at bede om Kongens Naade og fremtidige Beskyttelse. Dernæst bad jeg Geheimeetatsraad Trap — om muligt — at stille den Bøn til Hans Majestæt, at jeg turde dvæle en lille Tid her i Eensomhed med min Sorg! Naar Sorgen ligger ret dybt, saa betragter jeg den som en hellig Gjenstand, hvilken man ei ønsker at fremstille for nysgierrige Blikke! Om det er Guds Villie, da er det mit inderligste Ønske, at tilbringe Sørgeaaret i stille Ro her i vort kjære Danmark; hvad senere skal skee ligger for fjernt til at beskæftige Tanken dermed. Hvor kortsynede vi ere, har vi nylig seet, thi havde jeg tænkt mig, at vi allerede nu skulde see den elskede Konge som Lig, saa havde jeg ikke tilskrevet Dem Brevet angaaende Frederiksborg! Nu behøves det jo ikke!!

Jeg skylder endnu at meddele Dem, at Hans Majestæt Kong Christian har viist mig den store Naade, at opfylde min Bøn, og jeg forbliver derfor her et Par Maaneder. Kongen har ligeledes haft den Naade, at tilsige mig sin Beskyttelse i et egenhændigt Brev. Og nu

beder jeg Dem endnu engang at modtage Forsikkringen
om min Taknemmelighed, samt om den store Høiagtelse
hvormed jeg henlever Deres Louise
Grevinde af Danner.

Kjøbenhavn d. 30. Decbr. 1863.

Høivelbaarne Hr. Oberst v. Harbou!

Mange Tak for Deres venskabelige Brev af 16. ds. Det bekræfter fuldstændig, hvad jeg nok formodede, at vort Krigsvæsens Tilstand maatte gjøre det høist ønskeligt, at vinde nogen Tid, for at faae det meget bedre kittet i sine Fuger. Jeg veed jo godt, hvor meget lettere det er, at fylde Rammerne med et Slags enkeltviis øvede Folk, end at gjøre hver enkelt Ramme med sin Indmad til et samlet Hele, endsige gjøre Rammerne i Forening til en let styrelig og ordnet Hær. Men naar jeg paa vedkommende Steder (dog troer jeg nok, Krigsministeren nu veed det) saasom hos de ledende Ministre gjør dette gjældende, naar jeg saaledes siger: Eders Forfatning af 18 November er endnu kun et Luftcastel, som ikke skaber mindste Stump Statsmagt, og denne er det, som nu behøves, kan I ved at stikle paa denne Forfatning vinde Tid for at udvikle og styrke Eders Magt, efterat uventede Begivenheder (f. Ex. Frederik VII.'s Død) har afkortet den Tid, I havde regnet paa, saa kaldes det Mangel paa den sunde fædrelandske Æresfølelse og Pessimisme. Hvilken Haan, siger man, ogsaa for Ministeriet, Klikken, Politimester Crone, Ploug, Bille, Rimestad, Studenter og Kjøbenhavn, for kort siden at have lavet en Forfatning i Galop, for at vise det danske Riges Uafhængighed af Tydskland, og nys at have tvunget en ny som Konge uerfaren, kun lidet snarraadig Mand, til at underskrive den i en Haandevending, nu saa snart efter, at opgive den, som et Afhængighedstegn af den ydre Verden, da den jo dog netop var bleven til som et Uafhængighedsbeviis. Nei saa hellere lade staae til.

Naar jeg dertil svarer, men Forfatn. af 18 Novbr. har jo nu fuldbyrdet sin Hovedbestemmelse, Holstens Udsondring, den have I jo nu faaet i Overmaal, saa forbittres de, især naar jeg tilføier, nu er det ikke Forfatn. af 18 Novbr., men Statsmagten og dens Udtryk, Væbningsmagten, der skal kunne formaae at holde Resten sammen, under Londonertractatens Beskyttelse, ved hvilken I jo have paataget Eder at holde det Hele sammen. Omstændighederne vare os saa gode i 1848, at ladé os kjøre ind i det nødvendige politiske Spor, førend Forfatningen traadte imellem, nu har man stillet denne nye Forfatning op som et Afgudsbillede, i hvilket man dyrker sin nationale Forfængeligheds store Drøm: Danmarks Riges skandinaviske Uafhængighed af Tydskland. Paa denne Maade fanatiserer man sig, griber Drømmebilledet og udsætter Virkeligheden, det under een Statsmagt sammenhængende Land, med sin Befolkning af blandet sproglig Nationalitet, med sin lige Ret og nedarvede Adkomst og Bopæl, for at splittes ad og Danmark for at gaae tilgrunde som Stat. Deres Brev, kjære Oberst, skal imidlertid ikke blive spildt, forsaavidt jeg faaer Anledning til at blive hørt af nogle af vore ledende Mænd. Hvem disse skulle blive, vidstes endnu ikke i Gaar Aftes. Monrad skal have paataget sig at danne et nyt Ministerium, men endnu i Gaar Aftes var han, som sagt, ikke blevet færdig.

Ifølge Allerhøieste Befaling har jeg herved den Ære at meddele Deres Høivelbaarenhed, at Hans Majestæt Kongen ønsker at samtale med Dem og nogle Flere i Aften d. 26. Decbr. Kl. 6¹/₂ i Hans Majestæts Palais, angaaende den øieblikkelige politiske Stilling.

Idet jeg opfylder den Allerhøieste Ordre skulde jeg tilføie, at Hans Msjestæt venter at see Dem i civil Dragt.

Christiansborg i Hans Majestæt Kongens Cabinetssecretariat d. 26. Decbr. 1863.

Deres Høivelbaarenhed, Hr. Oberst A. F. Tscherning,
Ridder af Dannebrog!

D. 8. Januar 1864.

Til Kongen!

Da højsalig Kong Frederik VII. i 1854 havde den Naade at udnævne mig til Medlem af det Rigsraad for Monarchiets fælles Anliggender, der bebudedes ved Forordningen af 26 July 1854, og som lidt efter lidt skulde træde i Kraft og samle sig til et Hele om den Kjerne af 20 kongeudnævnte Medlemmer, hvilke strax traadte i Virksomhed, som en midlertidig Foranstaltning, tog jeg allerunderdanigst imod denne Post, uagtet jeg indsaae, at dette Skridt vilde blive misbilliget fra mange Sider, navnlig af adskillige af mine politiske Venner og Tilhængere; men jeg indsaae, hvor rigtig den Vei var valgt, man havde betraadt; jeg havde i Forhandlingerne i Rigsdagen paa en Maade tilskyndet at betræde den, og jeg haabede dengang at kunne bidrage til at udjevne de Vanskeligheder, som man sandsynligviis vilde støde paa under den yderligere Udvikling af Forfatningen. Jeg smigrede mig navnlig med, at det var denne Opfattelse af Forholdene, der havde ledet Hans Majestæts Valg paa mig til Rigsraadsmedlem, hvorfor jeg stadig har handlet i Overeensstemmelse hermed. Da Regjeringen efter Ministerskiftet i Efteraaret 1854 forlod denne Vei, aaben for Tillem্পningen, og afsluttede Forfatningsværket ved Forfatningsloven af 2den Octbr. 1855, der er en Heelstatsforfatning med fuldstændig parlamentarisk Overvægt for Kongeriget, stemte jeg imod denne Forfatning, fordi jeg ansaae den uskikket til at løse Opgaven, som der forelaae. Dog traadte jeg dengang ikke tilbage, fordi det var mig bekjendt, at Kongen selv, da det ovennævnte Ministerskifte indtraadte, havde haft andre og efter min Mening langt rigtigere Anskuelse om, hvorledes en Forfatning for Monarchiets Fællesanliggender burde være. Dette lod mig nemlig haabe, at Erfaringen

i de kommende Aar vilde bringe Regjeringen til at betræde den rigtige Vei. Siden har jeg ved enhver Leilighed gjort, hvad jeg formaaede, for at komme ind paa en saadan, men stedse forgjæves. Ved Indførelsen af Forfatningen af 18 Novbr. 1863 har Deres Majestæt endelig ganske forladt den i 1854 betraadte Bane og betraadt en ganske ny, eller rettere en tidligere, men uheldig forsøgt Bane. Da denne gaaer i en Retning, saavel med Hensyn til Landsdelenes gjensidige Stilling som deres indre Frihed, som jeg ikke kan følge, saa kan jeg, efter min Opfattelse af den Pligt, jeg har overtaget ved min Udnævnelse til Medlem af Rigsraadet, ikke længere finde mig skikket til at vedblive i denne Stilling; jeg er derfor saa fri allerunderdanigst at ansøge Deres Majestæt om, at tage min Udnævnelse tilbage. Vedlagt følger det mig under 26 July 1854 allernaadigst meddeelte Mandat.

29. Februar 1864.

Til Kongen!

Deres Majestæt har allernaadigst beæret mig med en Skrivelse af 26. Jan. dette Aar, hvori De i de naadigste Udtryk opfordrer mig til at tage mit allerunderdanigst indsendte allerhøieste Mandat til at være Medlem af Rigsraadet tilbage, og vedblive at fungere i denne Stilling. Det er for mig en stor Tilfredsstillelse at finde en saa gunstig Leilighed til at vise min Redebonhed til allerunderdanigst at underkaste mig Deres Majestæts allernaadigste Villie. Jeg iler derfor med at udbede mig at faae benævnte allerhøieste Mandat tilbage.

4. April 1864.

Finantsminister Monrad!

Herved har jeg den Ære at anerkjende Modtagelsen af det tilbagesendte Mandat til Rigsraadet, som jeg under 8. Jan. d. A. havde indsendt til Kongen, ledsaget af allerunderdanigst Ansøgning om Fritagelse for at fungere i Rigsraadet efter Grundloven af 18 Novbr. f. A. Hvilket Mandat jeg ifølge Hans Majestæts allernaadigste Skrivelse af 26. Jan. d. A. om at forblive i den nævnte Stilling, i senere allerunderdanigst Ansøgning har bedet om at faae tilbage. Min oprindelige allerunderdanigste Ansøgning er ved samme Leilighed bleven vedlagt, savnes den i Archivet, skal jeg paa Opfordring levere den tilbage.

4. April 1864.

Til Fædrelandets Redacteur!

I Deres Nr. 77 af 4. April d. A. under Overskrift „Slesvigske Tilstande III.“, siger De: „Mon der endnu er Nogen, som kan fastholde den Tro, at Preusserne og Østerrigerne kun ere komne for at værne om Slesvigernes Rettigheder og Interesser, at det er deres Hensigt at opretholde den danske Konges Autoritet i Slesvig og respectere det danske Monarchies Integritet? Vi troe, at selv Tscherning, hvis Ven, Thomsen Oldensworth, nu sidder som Amtmand i Husum, og hvis Client, Hr. Hansen, agerer Borgermester i Haderslev, er kommen ud over slige Illusioner!“

I dette korte Stykke tillægges mig altsaa, at jeg er en Ven af Thomsen Oldensworth, der har en Client i Slesvig, der hedder Hansen, og at jeg har gjort mig Illusioner over Krigens Betydning; begge Dele ere lige urigtige. Da jeg nu antager, at De ikke, efter modent

Overlæg ønsker at paasige en Mand Noget, der af Mange vil opfattes som lastende, uden at give ham Anledning til at gjøre opmærksom paa det Urigtige, saa haaber jeg, De giver Plads i Deres Blad for disse Linier.

Thomsen Oldensworth er ikke og har aldrig været min Ven! Jeg har, mig bevidst, ingen Client i Slesvig, som hedder Hansen, altsaa heller ingen, der fortiden agerer Borgermester i Haderslev. Ingen har været længer fra at gjøre sig Illusioner over Preussernes Hensigt med Krigen, end jeg. Dette er hverken Nyt eller Ubekjendt; alt for Aaringer tilbage, forud for Udbruddet i 1848, har jeg flere Gange oprisket i Erindringen, at Preussens Regjering alt i 1815 har drøftet Spørgsmaalet om Danmarks Deling og flere Gange søgt at drage Sverrig ind i disse Planer. Det er jo netop, fordi jeg ikke gjorde mig Illusioner i denne Retning, at jeg efter 28. Jan. 1852 trængte paa den snarlige Opfyldelse i rundelig Maal af de overtagne Forpligtelser. Medens Østerrigs Indflydelse i Forbundet endnu var overveiende, det var jo for at undgaae en Krig med Tydskland (Preussen), at jeg raadede til, uanseet den strenge Ret, at handle saaledes i Slesvig, at i det Mindste een af de venskabelige Magter fandt, at vore Forpligtelser vare opfyldte. Jeg raadede til hellere end at glide hen til Krig, at finde sig i Forholdet til Holsten, ordnet saaledes, at denne Landsdeel forblev i organisk Forbindelse med Resten af Riget. Herved forbedredes vor Stilling ligeoverfor Forbundet, og forskaffedes den danske Regjering Tid til at gjøre Slesvigerne tilfredse med deres nye Stilling. Jeg frygtede de tyske Stormagters fornyede Indblanding, jeg stolede ikke paa de venskabelige Magters gode Villie og Evne til at støtte os saaledes, som det havde været fornødent for at sætte vor Regjeringspolitik, først dens Heelstatspolitik af 2 Octbr. 1855, dernæst dens Udsondringspolitik af 18 Novbr. 1863, igjennem. Jeg gjorde mig ingen Illusioner der, hvor saamange

gjorde sig de allerbesynderligste Illusioner, og ligesom udfordrende Krigen, udraabte: „Den, som intet vover, intet vinder“, og „Dristig vovet halvt er vundet!“ Derfor var det, jeg tidlig tilraadede de foederative Former til Landsdelenes gjensidige Beskyttelse og Stridspuncternes indre Afgjørelse, selv under mindre gode Vilkaar. „I sætte Staten paa Spil, I oversee Eders Fjender, I overvurdere Eders Venners gode Villie og Evne!“ Var det at gjøre sig Illusioner ligeoverfor dem, der udtalte de udfordrende, overmodige Krigsord, var det ikke, fordi jeg forudsaae, hvad der nu er kommet, at jeg talte saaledes? — — Men den Pessimisme, som „Fædrelandet“ saa hyppig har tillagt mig, som een af mine bekjendte Egen-skaber, bestod den ikke netop i, at jeg søgte at vifte Illusionernes blændende Taager til Side og see Fremtiden, som den med Rimelighed, med en Art Nødvendighed maatte udvikle sig af Fortiden. Naar man fra forskjellige Kanter paakaldte den anden slesvigske Krig, som Middel til at gennemføre den dansk-nationale, ja endog den saakaldte nordisk-nationale Fortolkning af de overtagne Forpligtelser i Sprogsagen og Forfatnings-sagen, saa udtalte jeg advarende: I kunne ikke fremtvinge en europæisk Afgjørelse uden maaskee gennem Krig, men Krigen kan let føre til et stort Tilbageslag, til et Slesvigholsten eller til en Deling af Slesvig, ja til Statens Opløsning, thi bag enhver Krig, hvori Preussen bliver indviklet, især med Danmark, lurer Erobring, og som dens Følge den danske Stats Opløsning strax eller senere. En paatvungen Fornyelse af Slesvigholsten, eller en ved Krig paatvungen Deling af Slesvig i, som det vil hedde, den almindelige Freds Navn, vil sandsynligviis kun være en Udsættelse af Statens Opløsning. Med disse Anskuelser, hvilke „Fædrelandet“ tidligere bebreidende har tillagt mig, kan det vel ikke være mig, der har gjort mig Illusioner om Krigens Betydning, en slig Illusion maae snarere tillægges dem, som i Krigen have seet Veien til

en gunstigere europæisk Afgjørelse af de nævnte Stridspuncter med Tydskland. Det er ganske vist endnu muligt at naae derhen, thi der er endnu ingen Afslutning, men Veien vil i hvert Tilfælde have været meget knudret.

I et Brev til Fædrelandets Redacteur af 15de April 1864 takker Tscherning for Optagelsen af Brevet af 4de April. Han søger yderligere at frigjøre sig for at staae i Venskabsforhold til Th. Oldensworth, der betragtes som en Slesvigholstener, medens det maae være noksom bekjendt, at Tscherning var en afgjort Modstander af Slesvigholsteinismen, og at alt det Samkvem, han har haft med Oldensworth, har været et Forsøg paa at afvinde ham fra Slesvigholsteinismen og holde ham fast ved Slesvigs Selvstændighed og demokratiske Udvikling. Endvidere afviser Tscherning atter den Paastand, som „Fædrelandet“ fastholder, at en Hr. Hansen skulde staae i Venskabsforhold til ham, dermed, at han ikke veed, hvem bemeldte Hansen er. Han skriver videre:

De søger, Hr. Redacteur, at gjøre min Udtalelse om de preussiske Planer til Danmarks Deling tvivlsom; men lad min Forudsætning være urigtig, naar jeg kun holder den for rigtig, saa medfører den ligegodt, at netop jeg maae forudsætte andre Hensigter hos Preussen, naar de angribe vort Land, end den, kun at hjælpe Slesvigerne til deres Ret. Derfor har jeg stedse været saa ivrig imod at give Paaskuddet til Angrebet, det være ved Udsondringen af Holsten, ved sproglige Overgreb i Slesvig, Incorporationsbestræbelser, eller Tydskland truende, usikre og utilstrækkelige skandinaviske Forbindelser. Derfor har jeg saa hyppig udtalt, hver Ting til sin Tid og ved rette Midler. Da jeg saaledes har tillagt Preussen Bihensigter, farlige for Danmark, saa har jeg ikke kunnet antage, at Preussens Hensigter vilde tilintetgjøres derved, at vi ordnede vore Forhold i Overeensstemmelse med Landsdelenes Ønsker og givne Tilsagn, men jeg har meent, at Paaskuddet herved blev Preussen berøvet til Bihensigternes Opnaaelse. Vi havde jo seet, at Preussen, skjulende sine Hensigter, sad rolig lige indtil Arve-

forholdene truede med at forvikle sig, og den uheldige Erklæring af September 1846 bragte Arvespørgsmaalet og Spørgsmaalet om det administrative forbundne Slesvigholsten i Forbindelse med hinanden ind for det tyske Forbund, men da benyttede Preussen disse Forviklinger til at træde i Forbindelse med Arveprætenderne og søgte heri deres Krigsgrund 1848.

Jeg har ikke, som De siger, prædiket Eftergivenhed mod Holstens Fordringer, men jeg har raadet til foreløbig i det Mindste, at offre forekjellige Anskuelser og Forhaabninger i Rigets velforstaaede Interesser, hvilke efter den uheldige Fred, vi havde været i den Nødvendighed at slutte den 2den July 1850, og den europæiske Gunst, det slesvigholstenske Oprør dengang vedblev at nyde, efter min Mening bestod i, selv med Opoffrelser, at søge at føre Delene sammen til et fredeligt Samliv og gjenvinde Vanen hertil. Jeg har udtalt mig imod Gjenoptagelsen og Udviklingen af Formaal, som ikke passede sammen med en saadan Fredspolitik. Da jeg saa ofte offentlig har udtalt mig om disse Ting, skal jeg ikke omtale dem nærmere her, men kun henvise til, at De, Hr. Redacteur, imidlertid selv giver Beviis for, at jeg ikke har prædiket Eftergivenhed mod Holstens Fordringer, ved at bringe i Erindring, at jeg stemte mod dette Forslag 1856. Naar Redacturen vil gjøre sig den Uleilighed, at gennemsee Forhandlingerne om Grundlovsindskrænkingsloven i 1855, saa vil han see, dels af mine Udtalelser, dels af de Forslag, for hvilke jeg har stemt, at jeg har været imod Loven af 2 Octbr. 1855, fordi den ikke kunde indgyde Landsdelene Tillid, fordi den gjorde Kongen til Embedsmand i et grundlovsmæssigt Geheimestatsministerium, hvilket herved fik en vrang Stilling ligeoverfor Kongen, og hvorved forberedtes et Klikkeregimente, og endelig, fordi Valgloven, naar den ikke holdt sig til middelbare Valg gennem Landsdeelsrepræsentationen, men fastholdt umiddelbare Valg, —

da optog en Indtægts census og gav ikke et mere omfattende Valggrundlag. Jeg paatalte ogsaa den Mangel ved Valgloven, at den ikke var bleven forelagt de forskjellige Repræsentationer. Forelaae Forhandlingerne i Tyvemandsraadet, saa vilde mine Indsigelser mod 2 Octbr. 1855 endnu træde klarere frem.

Ganske vist har jeg ikke fraraadet Sprogrescripterne, eftersom jeg ikke er bleven spurgt om Raad; men jeg har misbilliget dem, den første Gang jeg hørte om dem, som uskikkede til at løse den Opgave, som var stillet den slesvigske Bestyrelse ved Proclamationen af 14 July, hvori der høitidelig var givet Tilsagn om Sproglighed og Sprogbeskyttelse. Ligeoverfor et saadant Tilsagn lod der sig ikke drage Sproggrændser paa Jordfladen efter Sogne eller paa lignende Maade. Mine Anskuelse om denne Sag har jeg iøvrigt for længe Siden forelagt Publicum, saa jeg behøver ikke her at anføre dem. Da den slesvigske Bestyrelse snart efter Rescripternes Udstedelse kaldtes til at forsvare dem mod det fremmede Diplomatis Indsigelser, anførtes især administrative Grunde.

Vel stemte jeg 1856 mod den Art Revision af Fællesforfatningen af 2 Octbr. 1855, som de 11 Holstenere og Slesvigere foreslog (der var kun Riddere); men jeg stillede Forslag om en Revision ved selve Rigsraadets Mellemkomst, hvilket Forslag Raadets Formand skjød til Side; jeg stillede ogsaa Forslag om, at den midlertidige Valglov skulde, overeensstemmende med det kongelige Tilsagn i Forordningen af 26 July 1854, forelægges de forskjellige Landsdeles Repræsentationer. Dette Forslag vare de Elleve tilbøielige til at stemme for, naar det blev bragt til Afstemning, efter at deres eget Forslag var afstemt, men dertil viste Formanden sig utilbøielig. Var dette Forslag blevet antaget, saa var Kongens Tilsagn bleven holdt, og Landsdelene havde faaet Anledning til, paa et passende Udviklingstrin, at udtale sig

om Forfatningen. Forhandlingerne herom ville vise, at mine Grunde bertil netop vare Ønsket om, at bringe Forfatningstvisten til en Afgjørelse udenfor Landets Grændser.

Endnu kun Eet. For at redde mig fra at „sjokke om i Reactionens Ledebaand“, beder jeg Dem, Hr. Redacteur, om at sige mig, hvad, hvor og hvem Reactionen da er? De bruger denne farlige Skræmsel saa hyppig, men holder den stadig i en saa taaget Belysning, at man ikke kan tage sig ivare for den. For mig har Reaction og Action stedse staaet som to Modsætninger, den ene betinget af den anden, der vekslede gjorde sig gjældende i det politiske Liv, ligesom Fremslag og Tilbage­slag ved Pendulen i den mechaniske Verden og næsten med samme Nødvendighed. Jeg har undgaaet alle stærke Udslag i den ene Retning af Frygt for Udslaget i den anden.

Den seneste stærke Action mod Slesvigholsten, Forfatningen af 18 Novbr. 1863, der vel tillige kan siges at være en Reaction mod Londonertractaten, men især mod Kundgjørelsen af 28 Jan. 1852, synes væsentlig at have fremkaldt en voldsom Reaction i slesvigholstensk (statsopløsende?) Interesse. Fra mange Sider synes man med usikker Haand at holde fast ved Kundgjørelsen af 28 Jan. 1852, som bedste Grundlag for Conferencen og mod den saa farlige Slesvigholsteinisme. Er det Tilbagebevægelsen imod dette Grundlag, De, Hr. Redacteur, kalder Reaction, ja saa gaaer jeg i dens Ledebaand, som kan føre mig derhen, om og kun i Tanken om Beroligelse. At jeg gaaer blind hen for at trække vort Lod er jo naturligt, thi da den med „saa velberaad Hu fremkaldte Crise“ er gaaet over til Krig, saa findes jo Lodderne i et Lykkehjul.

De kalder, Hr. Redacteur, Democratie Socialisme (Samfundsudvikling) og Bondevennehaab (Udvikling til Lighed) „forfængeligt Blændværk“. Det forundrer mig

ikke, at disse Ting opfattes saaledes i det bureaucra-
tiske Danmark, og det er en Fortjeneste af Dem, Hr.
Redacteur, at have sagt det ligefrem, medens saamange
fornægte denne Opfattelse eller undvige Tilstaaelsen.

18. April 1864.

Til Conseilspræsident Monrad!

Det gjør mig ondt at maatte uleilige Deres Exel-
lence, der vist paa anden Maade har Uleilighed nok,
med Efterstaaende, men idet jeg gjør det, troer jeg at
opfylde en Pligt. Sagen er følgende. Vedlagte Nr. 49
af „Sorø Amtstidende“ er bleven mig tilsendt, idet min
Opmærksomhed er bleven henledet paa en Correspon-
danceartikkel fra Kjøbenhavn, hvis Indhold ganske vist
er af en ganske egen Art. Kongen er i denne Artikkel
omtalt paa en høist utilbørlig Maade, og der er givet
Opfordring til at forberede Oprør for at haandhæve Fol-
kets Souverainitet. Baade § 5 og 6 af Presseloven sy-
nes mig ere overtraadte i denne Artikkel. Det havde
først været min Hensigt, at sende Bladet til Justits-
ministeren, men da jeg saavel af Dirkinck-Holmfeldts
Sag, som af Forholdet med Crone ved Thronskiftet har
faaet det Indtryk, at han har en vis Tilbøielighed til at
skaane Urostiftere, saa opgav jeg denne Idee. Skjøndt
Sagen er af en noget forskjellig Natur, og jeg godt er-
indrer, at Minister Casse som Dommer var streng i Presse-
sager, saa at han jo var blandt dem, der dømte som
offentliggjorte de beslaglagte Artikler, sender jeg der-
for Bladet til Conseilspræsidenten, der dog stedse bliver
den, som skal svare for, at Monarchiets Konges Anseelse
ikke undergraves ved at betegne Regjeringshandling
som slette og dog udpege Kongen som den, der hjælper
til deres Udførelse, og den, som maae paasee paa Mon-
archiets Vegne, at Oprøret ikke opfostres i Landsdelen
Danmark og opstilles som Middel til at gjøre Folke-

villien gjældende, ja at der endog gives Opfordring til at organisere det. At lade Udtalelser af denne Art hengaae upaaaagtede, er, saa synes mig, at lade Lovløshed befæste sig i denne Retning, at bringe dem for Domstolene er derimod paa engang at prøve disse og at prøve Lovens Tilstrækkelighed.

Artiklen bærer Spor af at hidrøre fra en ung Mand, studios. eller Lignende. Mon Regjeringen dog ikke engang skulde komme til at indsee, hvor uklædeligt det er, i Statsskoler at oplære unge Mennesker i Hundredetal, holde Statslevebrød til deres Underhold, og til Tak derfor faae et Sæt af halve dagdrivende Oprørstilberedere, der ved Landets ene Universitet oplæres til at udlevere Dele af Staten til Tydskland, ved det andet til at udlevere det til Norge-Sverrig, hver for sig at beholde den største Andeel for sig til Levebrødsland, for hvis Besiddelse de kræve fremmed Beskyttelse. Dette universitariske, bureaukratiske Anarchie kan ikke være en sund Statstilværelse, en saadan Tilværelse kan ikke hænge sammen med sand Frihed; er den af national Oprindelse, saa beklager jeg den nationale Idee som Middel til at fremkalde et sundt Samfundsliv.

12. Mai 1864.

Skolelærer Schelderup i Føllesløv!

I Brev af 7de denne Maaned er De saa god, paa egne og andres Vegne, at opfordre mig til at stille mig til Valg den 14de i næste Maaned i Holbæks Amts 2den Valgkreds. De har gjort det paa en saa indtrængende Maade, henvisende til de nærværende svære Tidsomstændigheder, at jeg vel ikke bør undslaae mig, skjøndt jeg, som jeg alt tidligere har meddeelt Dem, ikke mere føler mig ret skikket til at røgte dette Kald og derfor burde have opgivet at overtage det. Jeg skal altsaa følge den givne Opfordring og møde paa Valgdagen, men jeg for-

beholder mig at kunne træde tilbage uden at støde Vælgerne, inden de 3 Aar ere omme, for hvilke Valget skal gjælde, om jeg nemlig yderligere kommer til den Erkjendelse, at jeg virkelig ikke er skikket til at indtage en Rigsdagsmands Plads paa en for mig selv tilfredsstillende Maade.

Naar de Herrer i Deres Skrivelse udtale det Haab, at jeg maatte kunne gjennem Rigsdagen virke for at bevare den ved Grundloven for Kongerigets særlige Anliggender erhvervede folkelige Frihed, saa frygter jeg for, at den Tid er forbi, hvor dette kan lade sig gjøre. En stor Deel af det menige Folk og en stor Deel af dets Ledere have bidraget til at bringe det dertil, at en Deel af den Frihed, som det umiddelbare Democratie nu nyder, kan blive krævet som et fædrelandsksindet Offer til Statens Bestaaen, og isaafald bliver Modstand vanskelig. Dette er Følgen af den Følelspolitik, som man har belagt med Navnet den nationale Politik, og det dermed nøie forbundne, overdrevne, især ubetimelige Selvstændighedskrav, som man har villet gennemføre uden at lægge Mærke til, at vi selv savnede den fornødne Magt hertil, og at vi ikke kunne vente en tilstrækkelig Magtudfolden fra nogen anden Side.

24. Mai 1864.

Til Gaardmand Niels Petersen, Formand for Østifternes
Folkeforening!

Deres Skrivelse af 22de Mai dette Aar har jeg modtaget og besvarer efter Deres Ønske umiddelbart, saa at det endnu kommer paa Posten i Dag.

Det forundrer mig, det tilstaaer jeg, at der stilles Spørgsmaal til mig, angaaende min tilsigtede Optræden i Kongerigets Rigsdag, om jeg igjen vælges til Folkethingsmand. Det er, som laae der ikke et langt Liv bag ved mig, hvoraf man havde lært at kjende, hvad jeg

vil, og hvad jeg hidtil har kunnet. Jeg tilstaaer, at dette end mere har forundret mig paa en Tid, hvor langt vigtigere Spørgsmaal foreligge end de opstillede, i hvor betydelige de til enhver anden Tid end kunne være, hvor nemlig Statens Tilværelse staaer paa Spil og med den Statsmagt, Frihed og Forfatning, hvor den ulykkelige Tilstand endelig er indtraadt, hvilken jeg, som De selv og mange af Deres Venner ofte have hørt, i en Række af Aar gjentagen har forudsagt maatte indtræde, naar vi istedetfor at arbeide for indre fredeligt Samliv mellem de Landsdele, som nu engang ved europæiske Afgjørelser var bestemt til at sammenholdes under eet Kongedømme, forfulgte al Slags Blændværk, under Navnene National, Skandinavisk, Udsondring, Eiderdanmark, kort, husker jeg mere alt, hvad man har givet sig af med af slige, som det nu har viist sig, hule Grillefængerier, udviklede og udpynkede mere til vore Fjenders end til vor egen Fordeel. Det synes, som de Herrer have glemte, at jeg i 1854 ene stillede mig mod Strømmen, for at forhindre, at man ved at drive Udviklingen af Fællesforholdene ind paa en skjæv Bane tilsidst skulde komme til at fremkalde et Tilbageslag mod Kongerigets særlige Forfatning. Men jeg vil ikke fortsætte denne Udtalelse af Grundene til min Forundring over, at see Foreningen opstille Spørgsmaal om slige gamle og, forsaavidt de ikke ere gamle og bekjendte, mindre vigtige Sager til mig, som om jeg var en ny Mand, hvis Meninger man ikke kjendte, men derimod vil jeg sende Dem en Artikkel (Min Politik*), hvoraf De vil see, hvorledes jeg er kommen til den Politik, jeg hylder, hvorledes den hænger sammen med mit Livs Udvikling under de Begivenheder, jeg har oplevet, og hvorledes den nu er.

*) En Artikel i „Nørrejydsk Tidende“ for 1864, Nr. 33, 34, 36 og 37.

Jeg kunde maaskee efter denne Meddelelse antage, at have givet tilstrækkelig Svar paa de forelagte Spørgsmaal, men deels berører Artiklen ikke de i Spørgsmaalene antydede Sager enkeltviis, deels vil jeg antage, at Foreningen ved at stille mig Spørgsmaalene har meent at være opmærksom og velvillig imod mig, derfor vil jeg efter det ovenfor sagte besvare de stillede Spørgsmaal.

1) Jeg vil modsætte mig, at Forfatningen af 5 Juny 1849 for Kongerigets særlige Anliggender fortrænges af nogen anden Forfatning og det ikke alene, hvad Valgbestemmelserne vedkommer, men hvad flere andre Bestemmelser angaaer, som i det Mindste ere ligesaa vigtige, men jeg skjuler ikke for mig selv, at de Mange, der have opstillet 18 Novbr. 1863 som det sande Middel til Statens Frelse og søgt at udbrede Troen herpaa, have gjort Arbeidet vanskeligt, da man jo veed, at denne Forfatnings Hovedformaal er, at fortrænge Forfatningen af 5 Juny 1849.

2) Jeg anseer Sammenlægningsfriheden for ubetimelig, saalænge der endnu findes saameget Fæstegods i den jorddrotlige Haand.

3) Den Overenskomst, hvortil man syntes at være kommen i næstsidste Møde af det endnu bestaaende Folkething, var jeg villig at slutte mig til og vil ligesaa igjen. Mod den af Foreningen antydede Valgmaade har jeg ikke noget at indvende, men anseer den ikke for saa ene saliggjørende, at der jo lod sig tænke nogen Ændring deri, saafremt derved endelig lod sig opnaae Communalforfatninger, der svarede til Landets Inddeling i Bestyrelseskredse.

4) Ligeoverfor Fæsteaflysningen staaer jeg paa samme Standpunct som tidligere, hvilket Standpunct jo maa være Foreningen bekjendt, da jeg vel noget nær er den, som har givet det første mere bestemte Stød til Fæsteaflysningssagen. og væsentlig deeltaget i at skaffe de forskjellige Afløsningslove den Form, hvori de ere traadte for Lyset.

Kjøbenhavn i December 1864.

Til Kongen!

Under 8. Jan. d. A. vovede jeg allerunderdanigst at bede Deres Majestæt om, at fritage mig for at være Medlem af Rigsraadets Landsting, hvortil jeg ikke længere følte mig skikket, fordi Loven af 18 Novbr. 1863 førte i en Retning saavel med Hensyn til Landsdelenes gjensidige Stilling, som deres indre Frihed, som jeg ikke kunde følge.

Deres Majestæt opfordrede mig dengang allernaadigst i Skrivelse af 26. Jan. til fremdeles at forblive i Raadet. Da Deres Majestæts Throne dengang var ompændt af Sorger og Besværligheder, saa holdt jeg det for min Pligt at følge Opfordringen, og forblev i Thinget. Det var, tænkte jeg, jo muligt, at min Forudseenhed havde været urigtig, det vilde jo desuden være tids nok at træde tilside, naar den nævnte Forfatning kom til at virke, som jeg havde forudsat. Men nu er dette Tilfælde indtraadt, langt fra at holde Landsdelene sammen, er Forf. af 18 Novbr. 1863 bleven grebet som Paa-skud for at splitte dem ad, og efter at dette er skeet, forsøger man nu at benytte denne Forfatning, hvis Formaal kun har været at støtte Deres Majestæt i Lovgivningen om Anliggender, som Kongeriget havde fælles med andre Landsdele (Fællesanliggender), til at vedblive at deeltage i Lovgivningen om visse Anliggender, der, det maa siges med Sorg, nu kun ligesom alle andre ere særlige for Kongeriget. Der dannes saaledes tvende forskjellige Repræsentationer for dette lille Lands ikke meget betydelige Anliggender. Vel have mange Stemmer givet deres Bifald til denne Ordning af Kongerigets Statsvæsen, men jeg har desuagtet ikke kunnet komme til den Overbevisning, at den er lovlig.

Men selv om jeg herom kunde nære Tvivlsmaal, saa forekommer den hele Foranstaltning mig for i høi Grad

statsfarlig, dobbelt farlig, efter at det er bleven gjort klart, at dens Hovedhensigt skal være, at aftvinge Kongerigets egentlig, nu 15aarige Repræsentation Forfatningsforandringer, som man altsaa vel maa formode, at denne Repræsentation ellers vilde være uvillig til at gaae ind paa. Forsøg af denne Art byder min Følelse og min Forstand imod, jeg har dertil seet, at overalt, hvor man har brugt slige Midler, der have de, selv om de tilsyneladende ere lykkedes, efterladt et dybt Spor af krænket Retsfølelse, som sjelden er forbleven uden skadelige Følger. I nærværende Tilfælde handler man efter mit Skjønnende mere efter hule Theorier og forudfattede Meninger end efter det Udbytte, de henrundne Aars Erfaringer have givet.

Jeg har troet at opfylde min Pligt mod Deres Majestæt, ved at gjøre den Modstand, jeg har formaaet mod en Foranstaltning, der forekom mig saa urigtig, saa farlig; den er efter min Betragtning af en saadan Beskaffenhed, at jeg som retsindig Mand ikke vil kunne deeltage i den Anvendelse af den, hvortil den er bestemt, og haaber derfor, at Deres Majestæt allernaadigst vil bevillige min allerunderdanigste Ansøgning om, at maatte udtræde som kongevalgt Medlem af Landstinget i Rigsraadet for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender.

Til Formanden i Rigsraadets Landsting for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender!

Da jeg i Dag har indgivet min allerunderdanigste Begjæring om, at maatte udtræde af Thinget, saa afholder jeg mig fra fremtidig at møde i Thinget*).

Kjøbenhavn d. 19. (?) Decbr. 1865.

A. F. Tscherning,

*) Se første Deel pag. 52 og „Nørrejydsk Tidende“ 1865 Nr. 1, 7, 8, 9, 10, 61—66, 88—89 o. s. v.

Tschernings Afskedigelse som Medlem af Rigsraadet er dateret 2 Januar 1865. Efter denne sin Udtrædelse modtog Tscherning en Anekjendelses-Adresse, dateret 6 Januar 1865, fra en Deel Valgmænd, som paa denne Dag vare samlede til Landstingsvalg i Randers. Baade Adressen og Tschernings Svar derpaa findes i „Nørrejdsk Tidende“ 1865, Nr. 3 og Nr. 8.

Kjøbenhavn d. 11. Jan. 1865.

Til Gaardeier N. Petersen, Formand i Østifternes Folkeforening, 2den Valgkreds, Holbæk Amt!

Deres Skrivelse af 8de d. M. med vedlagt Adresse har jeg modtaget og skal ufortøvet indgive Adressen til Rigsdagens Folkething.

I samme Omslag har jeg modtaget en Skrivelse, udfærdiget i Kredsens Folkeforeningers Navn, hvori min Optræden i Rigsraadet og Udtrædelse af samme billiges, og hvori der udtales den Forventning, at jeg vil findes blandt dem, der med urokkelig Fasthed vil holde paa Grundloven af 5 Juny 1849 og Valgloven af samme Aar 16 Juny.

I „Holbæks Amts Avis“ af 6te og 8de dennes, i en Skrivelse til Vælgerne i Kredsen, har Foreningen tildeels faaet Svaret forud paa det her omhandlede Brev. Derksom det ikke lykkes at gjøre heldig Modstand, hvortil der kun er ringe Udsigt, mod det Stormløb, der nu gjøres mod Kongerigets Forfatning af 5 Juny 1849, saa hidrører det fra Grunde, som de af de Herrer kjende, der have bæret mig med deres Nærværelse, dels ved Valgene, men især ved de Møder, jeg til forskjellige Tider har holdt med Vælgerne. Alt siden 1854 har jeg advaret Menigmandspartiet mod at inlde sig paa, at yde nogen bestemt og udtalt Understøttelse til den saakaldte

nationale Politik i sine forskjellige Forgreminger. Ved at skruer Forfatningen af 18 Novbr. 1863 op til et Statsværn i Farens Øieblik, derved vil man nu komme til at holde paa den, efter at Fællesskabet var forbi. Vi vare saaledes kun 15 à 16 i begge Raadets Afdelinger, der gik ligefrem imod den (de ledende Medlemmer stemte for den), jeg alene i Landstinget, 14 à 15 i Folkethinget. Herved er Modstandsevnen til Forsvar for Grundloven af 5 Juny 1849 brudt. De Forandringer, der komme til at foregaae med denne Grundlov, hidrører ligesaa meget fra dem, der, skjøndt de ere for Loven, dog have indvilliget i, at lade Rigsraadet bestaae som en berettiget Repræsentation for Kongeriget, efter at enhver Art af Fællesskab var borte, som fra dem, der ønske hiin Forfatningslov forandret. 34 Stemmer af 100 havde kunnet hindre denne efter min Mening ulovlige, i hvert Tilfælde skadelige Lovgivningsact. Jeg advarede strax, da Regjeringsforslaget kom til Rigsraadets Landsting, og gjorde fuldstændig Modstand mod Forslaget, men istedetfor at ringe med Klokken og gjengive og udvikle alle Modstandsgrunde, hyllede man den hele Sag i Taushed. Forslaget forelagdes af Regjeringen den 18de Novbr., det kom til 1ste Behandling den 21de; jeg begyndte samme Dag den Modstand, som jeg siden er vedbleven, foranstaltede en Samling af Folkethingsmænd, gjorde opmærksom paa Faren og paa den Modstand mod Lovligheden af dette Foretagende, som jeg havde begyndt og fremdeles agtede at gjøre. Allerede den 29de Novbr. indeholdt „Nørrej. Tid.“ en Fremstilling af Sagen og Forhandlingernes Gang, den 15de Decbr. indeholdtes i samme Tidende en Artikkel, som gav en Idee om de Farer, der forestod, men først den 16de Decbr. begyndte „Morgenposten“ at beskæftige sig alvorlig med denne Sag. Havde Adresser skullet have nogen Virkning, da maatte de være fremkomne umiddelbart, støttende den

Modstand, som da blev gjort under saa ugunstige Omstændigheder, inden Sagen kom for Rigsraadets Folkething. At saadant ikke skete, kan ikke være, fordi Bladet ikke bifaldt Modstanden. Thi da det den 16de aabnede sine Spalter for mere omfattende at behandle denne Sag, var det for at gjengive en Tale af Pastor Birkedal i Folkethinget, der væsentlig støttede sig til de samme Grunde, som jeg havde fremført omtrent 3 Uger tidligere, hvilke altsaa, om de strax vare blevne bragte omkring, havde givet dem, der senere have viist, at Sagen laae dem paa Hjærte, Opfordring til at handle i rette Tid, ved nemlig at modarbeide Rigsraadets Vedbliven.

Naar jeg hentyder til denne Efterladenhed fra et Organs Side, der staaer i saa nøie Forbindelse med Østifternes Folkeforening, saa skeer det for at vise, hvor lidt det nu betyder, naar der forlanges, at man skal holde urokkelig fast paa Grundloven af 5 Juny. Den er jo halv overgivet i Modstandernes Magt iforveien ved de tidligere fulgte urigtige politiske Systemer, og senere ved at skjænke den Forfatning (18 Novbr. 1863), som især er bleven til for at rokke ved Forfatningen af 5 Juny, sin Tilstemning, og endelig ved at tilsige den nyt Liv, uagtet dens Formaal, de fælles Anliggender, er forsvunden. Jeg gjør i alle slige Forhold, hvad jeg kan, for at faae det taaleligst mulige ud af hver Stilling, men Stillingen er dennegang forberedt saa vanskelig for mig af andre, og tiltrods for mine betimelige Advarsler, at Udfaldet ikke lover at blive godt. Hvad Valgloven af 16 Juny 1849 angaaer, da har den allerede undergaaet flere, skjøndt mindre væsentlige Forandringer.

25. Marts 1866.

Niels Pedersen, Gaardmand i Kundby!

Under 2den Januar 1865 har jeg fra Østifternes Folkeforening, 2den Folkethingskreds, Holbæks Amt, modtaget en Anerkjendelse af det Rigtige i, at jeg havde nedlagt mit Mandat i Rigsraadet, og samtidig Opfordring til med urokkelig Fasthed at ville holde paa Grundloven af 5 Juny 1849 og Valgloven af 16 Juny s. A. Jeg svarede dengang Foreningen, at dette kunde have sine Vanskeligheder, eftersom man fra Flere af deres Side, som mest havde ønsket at holde paa disse Love, formeget havde indladt sig paa, at indrømme Rigsraadet en Tilværelse efter Fredslutningen, og eftersom saa Mange i urette Tid havde lagt for stor Vægt paa Forfatningen af 18 Novbr. 1863, der aldrig havde haft mindste Betydning for at sikre os Slesvig, men derimod væsentlig var beregnet paa at undergrave Junygrundlovens Lighedsgrundsætninger, men, tilføiede jeg, desuagtet skal disse Vanskeligheder, som de af mig i Tide bekjæmpede Misgreb have forvoldt, ikke afholde mig fra til det Yderste, at bekjempe de Misbrug, som bleve gjorte af Forfatningen for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, til at paatvinge Rigsdagen visse Forandringer i Grundloven af 5 Juny 1849 og tilhørende Valglov. Forsaavidt de Herrer i Rigsdagstidenden have fulgt Rigsdagens Forhandlinger i 17de Samling, saa vil de have seet, at jeg har holdt dette Ord saaledes, at jeg endog er optraadt med Forslag til en Anklageact mod de Ministre, som have tilraadet Kongen de Regjeringshandlinger, som sigte til Udøvelsen af Tvang paa Rigsdagen i Forfatningssagen. Efter at den nævnte 17de Samling af Rigsdagen var sluttet, have de Rigsdagsmedlemmer af begge Thing, som have sagt Nei til

Tvangsloven af 17 Novbr. 1865, sluttet sig sammen, for at forberede saadanne Rigsdagsvalg, naar Valg næste Gang skulle foregaae, at man tør haabe, at denne Lov af 17 Novbr. 1865 kan blive forkastet. Et Udvalg er blevet dannet med det Hverv, at virke herfor, og fra dette er udgaaet vedlagte lille Skrift „Til Vælgerne, angaaende Grundlovssagen“, som vil blive sendt til Omdeling. Da jeg nu ikke tvivler om, at Foreningen i Overeensstemmelse med sit Program og sin herfra udgaaede Opfordring til mig selv vil virke i den af samme antydede Retning og til af al Magt, saavel at belyse Forholdene, som at trænge de Vankelmødige og dem, der have svigtet Foreningen, tilside fra Valgene, saa sender jeg 20 Exemplarer af nævnte Skrift til Omdeling. Ønskes flere, kunne de faaes. Iøvrigt skal der være sørget for, at Skriftet er til Salg overalt i Boghandelen. Det er en Selvfølge, at jeg maae ansee mig forpligtet til under disse Omstændigheder endnu engang at stille mig til Valg i Kredsen, forsvarende samme politiske Grundsætninger, som jeg har forsvaret, saalænge jeg har haft den Ære, at repræsentere Holbæk Amts 2den Valgkreds. Men det er ikke alene Folkethinget, paa hvilket det kommer an, det kommer især an paa Landstinget; ganske faae Stemmer behøves her for at afgjøre Sagen til Gunst for Neierne, og i den Landstingskreds, hvortil Holbæk Amt henregnes, kan vindes en à to Stemmer, det gjælder altsaa om, at sikre gode Valgmænd.

Da 10de Octoberforeningen er ifærd med at danne sig, og da dens Indflydelse let kunde komme til at virke hæmmende ved Valgene, saa følger ligeledes til Ud bredelse 20 Exemplarer af „Nørrej. Tid.“; deri giver Hr. I. A. Hansen en Fremstilling af denne Forenings Forhold til 5 Junyfolkeforeningen, ledsaget af nogle oplysende Bemærkninger.

Kjøbenhavn d. 29. Decbr. 1865.

Til Kongen!

Deres Majestæt tillade allernaadigst, at Undertegnede henvender sig til Dem i følgende, som det forekommer mig, for Deres Majestæt og for Kongeriget Danmark høist vigtige og paatrængende Sag. Deres Majestæt har maaskee bemærket, at jeg fra den Stund, det danske Monarchie blev opløst og Hertugdømmet Slesvig afstaaet fra Kronen til en fremmed Magt, har, som Borger og som Repræsentant i det tilbageblevne Kongerige Danmark, med alle lovlige Midler, der stode til min Raadighed, bekjempet den farefulde Tilstand, som fremstod derved, at Regjeringen vedblev at opretholde som bestaaende i anerkjendt Kraft og Virksomhed en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs **Fællesauliggender**, et Rigsraad, hvis offentlige Tidende vedblev at omfatte som henhørende under det en stor Deel af de slesvigske Valgkredse, hvis Landsting endnu d. 28. August d. A., altsaa et Aar efter Fredslutningen, anfører som henhørende under sit Lovgivningsomraade: Haderslev, Tønder, Løgumkloster, Aabenraa, Sønderborg, Nordborg og Flensborg Amter, samt Staden Flensborg og Kappel Herred. Jeg har nu forgjæves udtømt alle disse Midler for at afværge den hermed forbundne Fare; kun en umiddelbar undersaatlig, allerunderdanigst Henvendelse til Deres Majestæt staaer endnu tilbage som uforsøgt, og til dette yderste Middel vover jeg nu at gribe. Kun min inderlige Overbevisning om Sandsynligheden af en overhængende Fare for Riget har kunnet bevæge mig dertil. Det forekommer mig, som maatte jeg bebreide mig Mangel af Pligtopfyldelse ligeoverfor min allernaadigste Konge, om Ulykkens Time indtraadte, uden at jeg havde udtalt disse Ord. Jeg har vaklet, om jeg enten allerunder-

danigst skulde søge en Audience, for mundtlig at foredrage Deres Majestæt denne Sag, eller benytte det skrevne Ord. Frygten for Skin af Rænkespil og for Misforstaaelser har bragt mig til at binde Ord og Tanke til Papiret og saaledes gjøre den til Gjenstand for fleersidig og moden Overveielse.

Et kort Blik paa Fortiden maae tjene til Indledning.

I hvor venskabelig de to allierede Magter, det danske Monarchies Ødelæggere, Østerrig og Preussen, end maatte synes sindede efter Fredslutningen, saa er dette Sindelag dog næppe mere at lide paa nu end før. Det forekom de Fleste, som om Krigsgrundene i 1863—64 ogsaa kun vare ringe. Var der muligen Klagegrunde tilstede, saa var det ganske vist ikke Krigsgrunde, end mindre Erobringsgrunde. En Magt, ikke større end Danmark, maatte det ikke have været vanskeligt at bringe til Lydighed, saa meget mindre, som jo det halve Europa tilbød sin mæglende Bistand. Dog blev Erobringen af Hertugdømmerne, til hvilke Deres Majestæt havde en, nu fra saagodtsom alle Sider anerkjendt, fuldgyldig Arveadkomst, gennemført. Paaskuddet, der bliver tilbage for Erobringen, efterat Arveadkomsten er anerkjendt, bliver saaledes kun det tyske Forbunds forskjellige, ikke noksom paaagtede Klagemaal og som en Art Slutsteen i denne Bygning: Forfatningen af 18 Novbr. 1863. Denne paastodes jo at være en tilsigtet Incorporation af Slesvig i Kongeriget. Saaledes betragter, som bekjendt, de tyske Magter enhver Stræben fra den danske Regerings Side for at udsondre Holsten, enhver nærmere Tilslutning af Slesvig til Kongeriget end til Holsten. I denne Opfattelse have de Magter, der have undertegnet Londonertractaten, taalt Bruddet paa denne, fordi, hedder det, dens Grundlag herved skulde være brudt, — taalt Krigen mod den Svagere, taalt en Landsdeels Erobring udenfor det tyske Forbunds Grændser, Monarchiets

Sprængning, ja de have endog taalt, at de tyske Stormagter, navnlig Preussen, fik fast Fod paa den danske Halvøe. Hvad skulde de ville modsætte sig efter at have taalt saa meget? Preussen har jo ogsaa ved denne Leilighed forstaaet at sætte sin Fod paa den udenfor Forbundets Omraade erobrede Landsdeel, Slesvig, og staaer med sin Hærmagt ved den aabne jydsk Landgrændse; dets Hensigt kan kun være at benytte den første Anledning eller blotte Paaskud til at sætte sig i Besiddelse af Resten af Halvøen med tilhørende Øer og vinde Havet til Grændse. Ingen kan gjøre sig Illusion herover. Uenighed ved Opgjørelsen af de ved Fredsslutningen uafgjorte Gjældsforhold og især den saakaldte danske Agitation i Nordslesvig vil blive det Grundlag, hvorpaa der bygges en ny Klagebygning, og den fortbestaaende Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender vil blive den for de europæiske Magter tilstrækkelige Undskyldning ligeoverfor et slikt Angreb, der vil blive givet Skindet af Selvforsvar; Paaskuddet vil være klogt valgt. Ingen udenfor Kongeriget vil bringes til at troe, at en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender bliver opretholdt aareviis efter Slesvigs fuldstændige Afstaaelse, naar den skjulte Hensigt derved ikke skulde være at bringe Beboerne af de Amter i Slesvig, der endnu opregnes som hørende under Forfatningen, til at troe, at den kongelige danske Regering vedblivende nærer det Haab, at bringe dem snarlig tilbage under den danske Krone. Det meer end letfærdige Lovlighedspaaskud, som i Kongeriget benyttes for at besmykke dette Foretagende i Indlandet, vil af alle Udenforstaaende blive dømt efter sit rette Værd.

Disse fra dansk Side anførte Grunde, hentede fra det forfatningsmæssige Standpunct, ville fra preussisk Side, naar det behøves, blive behandlede som en let gjennemskuelig List, og med høie Klagemaal over den

danske Regjerings Færd i dette Punct, der ligger saa nær ved et Fredsbrud, vil den preussiske Magt pludselig overskride Grændsen og fordre den truende Forfatning ufortøvet hævet. Vil Danmark henregne det som hørende til sin Selvstændighed og Æres Bevarelse at haandhæve Retten til at lade en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender bestaae, efterat Slesvig er aftraadt heelt med alle Rettigheder, saa udbryder Krigen, hvis Følger let blive Danmarks Opløsning og Deling. Denne vil i saa Fald blive udgivet for at maatte foregaae til Betyggelse af Europas Fred. Giver den danske Regjering efter og afskaffer Forfatningen (den eventuelle Krigsgrund), saa kræves Pengeoffre til Gunst for Hertugdømmerne, hvilke Pengeoffre Preussen saa tager i sin Haand for at gjøre dem gjældende ligeoverfor Holsten.

Her seer Deres Majestæt Grunden til den Frygt, der ompænder mit Sind, en Frygt, jeg ikke kan vise fra mig, og dreven af den er det, jeg allerunderdanigst vover at gjentage her for Deres Majestæt det Raad, som jeg i Rigsdagen har udtalt: jo før jo hellere at gjøre Ende paa denne Tilstand ved gennem en kongelig Kundgjørelse at hæve den nævnte Forfatning, den sørgelige Erindring om den 13de og den 18de November 1863, og saaledes maaskee endnu komme Deres Fjender i Forkjøbet.

Et Foretagende som det antydede fra preussisk Side vil med størst Rimelighed finde Sted i Januar eller Februar Maaned. Da den preussiske Regjering ikke ønsker at undgaae, men derimod med Begjærlighed griber den givne Anledning, vil der ikke blive givet Varsel; først efter at Grændsen er overskreden eller i Overskridelsens Øieblik, vil dette Skridt blive forklaret. Indtil da ville de preussiske Agenter snarere berolige end vække Frygt ved Advarsler, og i den preussiske Hofkreds vil blive ført det fredeligste Sprog, navnlig mod den danske

Konge og Kongefamilien; men deraf maae man ikke lade sig dysse i Søvn.

Deres Majestæt vil maaskee fra mange Sider høre det her sagte omtalt som ubetimelig Frygt, som Fanden malet paa Væggen, kort, høre det Samme gjentaget, hvormed de Styrende i 1862 og 63 afviste alle betimelige Advarsler. Begivenhederne have dog viist, at Faren var forhaanden, at Danmarks Stilling blev forværret ved den forhastede Stræben efter en Selvstændighed og en Frigjørelse fra Tydskland, hvilke begge Dele savnede det behørige Magtunderlag.

Forsvarerne af den fortsatte Opretholdelse af Forfatningen for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender ville maaskee henvide til Indskrækningsgrundloven af 23 Decbr. f. A.; men den indskrænker hverken Omraade eller Formaal, men kun de repræsentative Midler. Ingen Udenforstaaende lader sig skuffe af den, og Rigsraadstidenden af 28de August 1865 viser ogsaa tydelig nok, hvilken Mening har været.

Man vil maaskee fremhæve til Forsvar den bedre Anseelse, Danmark vinder ligeoverfor den fremmede Diplomatie ved at gjøre sin Forfatning mere konservativ. Hertil bemærker jeg allerunderdanigst, at denne Roes kun er tilvante, lidet betydende Taleformler. Da det Ministerium, som tiltraadte i Slutningen af 1854, forberedte Indførelsen af Forfatningen af 2 October 1855, gjorde den danske Udenrigsminister den preussiske Minister Manteuffel bekjendt med den tilsigtede Forfatning og modtog fra denne formaaende Minister et Brev, som den danske Udenrigsminister antog for særdeles bifaldende, og dog forløb ikke stort over et Aar, inden netop denne Forfatning blev angrebet ogsaa fra preussisk Side, som ikke skikket til at sikre, conservere Landsdelenes Ret og Monarchiets Sammenhold.

Havde den danske Regjering strax efter Freden i 1864, istedenfor at fremkalde Forfatningsstridigheder i høist uklare conservative Grundsætningers Navn, holdt sig i den daglige Gjerning til Kongerigets Repræsentation og ladet Forfatningsværket følge jevnt med som det Sideordnede, saa havde den fremmede Diplomatie ganske vist ikke klaget over Savn af Conservatisme, men derimod erkjendt Kongemagtens styrkende og beroligende Tilstedeværelse, hvilket for den er Hovedsagen. Alle Skræmmebilleder om Absolutisme i Purpur og i Kofte og Vadmel vare faldne bort af sig selv som tomme Skikkelser. Man vil maaskee berolige Deres Majestæt med at henvise til den danske Regjerings loyale Optræden ligeoverfor de fremmede Magter. Men beroligede den danske Regjering sig ikke ved samme Selvanskuelse forud for den sidste Krig, og blev den ikke overrasket af Begivenhederne? Selv Sverrig forsvarede sin Tilbageholdenhed i det afgjørende Øieblik med, at den danske Regjering ved en altfor rask Fremgangsmaade havde bragt Sagerne over paa et Terrain, der laae udenfor det, paa hvilket den svenske Regjering havde været belavet paa at følge med. De Regjeringer, der maatte være tilsinds at beklage sig over den danske Regjering, ville nok vide i Begivenhederne at finde Stof til Klager og til Beskyldninger. Jeg bringer Exemplerne i Erintring, fordi det ligger saa nær, hvad der tildrog sig med Copist Hansen. I von Bismarcks Øine vil en Mand, der trænger sig ind paa ham med Formaal og Forbindelser som Hansens, stedse blive betragtet som en Intriguant, og naar den fremmede Minister seer, at en som særlig loyal bekjendt, Kongen særlig hengiven Minister, som Hr. Heltzen, offres, fordi han ikke længer vil taale, at hans Underordnede, Hansen, vedbliver at optræde paa slig Maade, medens det danske Ministerium paa samme Tid træder i nærmere politisk Forbindelse med samme Hansens Forbundsfæller, saa tvivler Hr. v. Bismarck

ikke eller behøver ikke at tvivle om, at Hansen jo virker paa sin Regjerings Vegne, om og kun middelbart, og at den danske Regjering i ethvert Tilfælde er Medvider i hans Rænker. Lignende Slutninger vil man ikke forsømme at uddrage af de Forbindelser, der holdes vedlige i Slesvig af de samme Mænd, som antages at styre Hansens Fjed, hvilke Mænd jo endog have paaberaabt sig Slesvigeres Udtalelser for at støtte Regjeringen i Forfatningssagen. Enhver, der seer Sagen upartisk, kan kun forklare sig dette ved at gaae ud fra den Forudsætning, at Forfatningen ikke alene er bestemt for Kongeriget, men ogsaa for Slesvig.

Jeg har her havt den Ære allerunderdanigst at fremstille for Deres Majestæt de Farer, endog overhængende Farer, der true Riget udenfra, som Følge af Opretholdelsen af en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender. Jeg vover nu at hendrage Deres Majestæts Blik paa de betænkelige indre Forhold, som staae i Forbindelse hermed. Jeg vil ved denne Leilighed ikke kunne undgaae at berøre Forhold, som ikke kunne være behagelige; men den Sag, i hvis Navn jeg optræder, Kongeriget Danmarks Opretholdelse, forekommer mig saa vigtig, at jeg ikke kan unddrage mig fra at sige Sandheden, som jeg har opfattet den.

Alt ved Ordningen af Arvefølgen, hvorved Deres Majestæt blev kaldet til at bestige Danmarks Throne, forsøgte Indflydelser at gjøre sig gjældende, som gik ud paa at opretholde en Forskjel mellem Holsten og Resten af Riget, og saavel det Ministerium, der havde støttet Kong Frederik i at gennemføre Arvefølge-loven, som denne Lov selv blev snart gjort til Gjenstand for politiske Angreb og skarp Bedømmelse. Under Krigen mellem Vestmagterne og Rusland voxede Uvillien, og Ønsker udtaltes i den udenlandske Presse, som fandt Gjenklang i danske Blade, om at de nordiske Kroner

maatte blive forenede paa eet Hoved, hvorved henpegedes paa det svenske Kongehuus. Fra augustenburgsk Side blev ogsaa gjort Angreb paa det danske Monarchies Arvelov, og Ønsket skimtede igjennem om at dele Monarchiet mellem Norden og Augustenborgerne. Det Ministerium, som havde ydet Monarchiet i 1852 saa vigtige Tjenester, veg Pladsen for den Modstand, det fandt i Rigsdagens nationale Partie. Dets Efterfølgere søgte at holde Monarchiet sammen ved en Forfatning, som gav Kongeriget en fuldstændig Overvægt i Repræsentationen. Paa denne Maade haabede de Styrende at sikre Monarchiets Selvstændighed, og Forsøget mislykkedes. Forbundet blandede sig i Sagen og fordrede større Indflydelse for Holsten. En Deel nye Forsøg bleve derpaa gjorte for at fremkalde Holstens constitutionelle Gjenforening med Resten af Monarchiet, men ved hvert Forsøg fjernedes tvertimod Holsten meer, og de Partier, der havde forstyrret Freden i Holsten og Slesvig i de sidste Aar forud for 1848, de forskjellige slesvigholstenske Partier, spirede frem paany og udfoldede deres Virksomhed, støttede paa de mange slesvigholstenske Emigranter og paa den tyske Presse. I Kongeriget opstod dels af tidligere Levninger, men ogsaa som Følge af Tildragelserne i Holsten en stærk politisk Strømning, der førte Tankerne mod Nord, gjorde Ønsket om de tre nordiske Rigers Forening stærk og rettede Uvillien mod enhver Hindring i denne Retning. Blandt disse Hindringer regnede Mange, jeg tør ikke lægge Sjul herpaa, Deres Majestæt, den forudsatte Thronarving, som en af de Største. De Partier, i hvis Midte slige Ideer gjærede med størst Styrke, vare dels den daværende Regjerings Støtter, dels dens meest fremtrædende Rivaler, hvilke truede med at overfløie den og saaledes tvang den i Partiekampens Hede til Forholdsregler, der, skjøndt vel just ikke beregnede herpaa, fremmede denne Stræben henimod, hvad man kaldte den nordisk-nationale Politik.

I Fr. VII.'s sidste Leveaar var den politiske Strømning i nordisk Retning meget stærk. Mange vænnede sig til at betragte Sverrigs Konge som bestemt til at bestige Danmarks Throne efter Kong Fr. VII.'s Bortgang, Nogle drømte sig endog dette Tidspunct fremskyndet ved en Thronfrasingelse. Regjeringen, der ikke kunde skjule Stillingens Farer for sig, og som blev drevet af den populære Strøm, tog meget alvorlige Forholdsregler for at sikkre et Forsvarsforbund med Sverrig. Denne Stat vilde imidlertid kun træde til, naar den danske Stat var frigjort for det tyske Forbunds Indflydelse; det vil sige, frigjort fra Forbundslandene, altsaa havde opgivet Forudsætningerne ved Londonertractaten. Det saakaldte Martspatent var aabenbart en begyndende Fyldestgjørelse af dette Krav. Den samme politiske Strømning, som havde ført hertil, førte til Forfatningen for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender af 18 Novbr. 1863, der kun fik tilstrækkelig Tilstemning hos Nogle under den Forudsætning, at den var et nødvendigt Led i Underhandlingsrækken om Forsvarsforbundet med Sverrig-Norge, hos Andre, fordi de haabede, at den skulde fremme Slesvigs Incorporation i Kongeriget og omstøbe Grundloven af 5 Juny i en anden saakaldt mere konservativ Form. Saavel Forsvarsforbundet med Sverrig med Udelukkelse af Holsten og Lauenborg, som især Incorporationen af Slesvig brød meer eller mindre aabenbart med Grundlaget for den Arveeenhed, der var tilsigtet ved Londonertractaten, og fyldestgjorde netop herved et Ønske, der deelttes af Mange, for at lette Overgangen til den nordiske Eenhed. Det var denne Tro paa Landets Frelse, ja Storhed ved den svenske Konge, støttet alene paa Ønske og Haab, stærkt næret i den saakaldte intelligente Folkeklasse, der var skuffet i sine Forventninger ved Fr. VII.'s pludselige Død og ved Deres Majestæts uhindrede Thronbestigelse, der vandt saa mange Sind fra Deres Majestæt og til den indbildte

Pagtens Ark, den nys saa ubesindigen antagne Forfatning, der den 18de November 1863 underskrevet af Deres Majestæt. Ikke ringe var deres Tal, og det netop blandt de saakaldte Dannede, der holdt sig fast overbeviste om, at dersom Deres Majestæt strax havde opgivet Thronen til Gunst for Carl XV. af Sverrig-Norge, saa var denne ilet til og havde i den nye Forfatnings Navn krævet Danmark-Slesvig for den skandinaviske Forbindelse. Kong Carl XV., meente man, havde vidst at imponere Tydskland og vidst at hævde sit nye nationale Rige. Krigsbegivenhederne svækkede kun denne Tro meget forbigaaende, og Forbittreisen over Krigens slette Udfald vendte sig fortrinligen mod den, der ansaaes som Skyld i, at den frelsende Engel ikke kom frem af Skyerne. — Freden var endnu ikke sluttet, Monarchiets Opløsning var endnu ikke fuldbyrdet, da alt Mændene af 18 November krævede deres uheldsvangre Værk holdt i Agt og Ære, som forrige Gang til Sikkring af Rigets Selvstændighed og Sammenholdelse, dennegang til Værn mod Absolutismen, og herved gav sig Udseende af at være Frihedens bestaltede Beskyttere. Mistænksohmhedens Strøm mod Deres Majestæts gode Hensigter blev nu ledet i en ny Retning. Forfatningen for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender skulde vedblive at bestaae uden Slesvig og uden Fællesanliggender, for at forhindre Absolutismen fra igjen at faae Overmagt, gjennem Indfyldelsen paa de Anliggender, som i 28 Januar-Monarchiets Dage havde været fælles, en Frygt, der jo var ganske uden Grund, saavel formedelst Deres Majestæts høimodige Sind, som Deres strenge Pligtfølelse, der jo intet Øieblik kunde tillade Deres Majestæt at nære Tvivl om, at naar Deres Majestæt efter Freden kun var Konge i Kongeriget Danmark, naar De alt i selve Fredsinstrumentet var optraadt udelukkende som saadan ligeoverfor de høie contraherende Magter, naar Deres Majestæt endog havde gjort Land-

bytte med disse i Deres nye Egenskab af Hertug i Slesvig, at saa var Deres Majestæt Konge i et Rige, hvori Regjeringsformen lige siden 5 Juny 1849 var indskrænket monarchisk, hvori den lovgivende Magt var hos Kongen og Rigsdagen i Forening.

Denne saa snedigen udstrøede Formodning om, at Deres Majestæt skulde have været betænkt paa deelviis at indføre Absolutismen i Danmark, saafremt ikke 18 Novemberforfatningen nok engang var bleven fastholdt af Deres Majestæt, forrige Gang, som det desværre har viist sig, til Rigets ydre Forvikling, denne Gang til dets indre Forstyrrelse og maaskee ydre Fordærv, denne for Deres Majestæt saa krænkende Formodning, holdes endnu vedlige og benyttes dristigen af dem, som, idet de indrømme den nærværende Tilstands Uhyggelighed, for at bruge et mildt Ord, forsvare de Skridt, der have ført hertil. For at værne imod absolutistiske Tilbøieligheder bidrager man til at opretholde to Forfatninger i det lille Kongerige Danmark, hvoraf den ene for Kongeriget og Slesvig uden Slesvig og for Fællesanliggender uden Fællesskab. Flyder noget Onde heraf for Landet, saa viser man Skylden over paa den, hvis Lyst til Absolutisme man kun paa denne Maade har været istand til at modstaae. De ansvarlige Ministre have jo fralagt sig Skylden ved at gaae med Strømmen. Deres Majestæt vil allernaadigst indsee, at ligesaa skadeligt, det har været for Land og Rige, at det ved alskens Misgreb og Mistydninger er bragt derhen, at Deres Majestæt er bleven stillet som den væsentligste Hindring for Rigets Frelse gennem en saakaldt nordisk Forbindelse, saa at Deres Majestæts største Fædrelandssind skulde have be-
 staaet i at opgive Thronen til Fordeel for en Aanden, ligesaa skadeligt er det, at Deres Majestæt kommer til at staae for den almindelige Bevidsthed som den, hvis Tragten efter Enevælde kun har fundet Skranker i en Tilstand som den nærværende, en Tilstand, der forstyrrer

Landets indre Fred og udsætter det for ydre Farer. — Det er i høieste Grad skadeligt for Deres Majestæt og for Rigets Sammenhold, at Riget i dets Ulykkestid har været nødt til at bære Byrden og Faren af to jevnside løbende Forfatninger, hvis Forening vel er tilsigtet, men er meget usikker, hvis Sammensmeltning kun kan skee seent, og som, naar den endelig er foregaaet, vil efterlade hos en stor Deel, ja vel den største Deel af Befolkningen, en Følelse af Undertrykkelse, alt dette for at modvirke Tendentser, der ikke have Betydning uden forsaavidt de næredes og støttedes af Deres Majestæt personlig, hvilke derfor ville blive Dem tillagte, skjøndt vistnok med stor Uret. Under Trykket af disse ulykkelige Forhold svinder Haabet om Rigets udelte Bevarelse under Deres Majestæts Scepter stadig meer og meer, og de uheldige politiske Strømninger faae paany Overhaand. Disse Strømninger ere saa meget farligere, som de ganske vist ere nærrede af et oversvulmende Fædrelands-sind, hvis Oversvulmen hilder Blikket, saa at det seer bort over de forhaandenværende Forhold og kun fæster sig paa det Maal, der, om det nogensinde lader sig naae, endnu kun er til i Ideernes Rige, og som, forsøgt naaet i dette Øieblik, med størst Sandsynlighed maae føre til Rigets Deling.

Øieblikket er derfor nu kommet, Deres Majestæt, maaskee det yderste Øieblik, til at gjøre Ende paa den Fare, der ligger i at opretholde en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, efter at overmægtig Magt hersker i Hertugdømmet Slesvig, og til at gjøre Ende paa den indre Fordærvelse, der hidrører fra at have to Repræsentationer paa eengang i det samme Eenhedsrige, i hvilket der iøvrigt er Eenhed i alle Retninger, i nedarvede Sædvaner, i Kongemagt, Forfatningslov, Sprog, Forvaltning, Lovgivning etc. etc. Ved at benytte den antydede Vei følger Deres Majestæt i Deres Forgjængers ophøiede

Fodspor; jeg erindrer her om Kundgjørelsen af 28 Jan. 1852, men især om den af 6 Novbr. 1858. Denne sidste Kundgjørelse var constitutionel betragtet af en langt mere indgribende Natur, end om Deres Majestæt i dette Øieblik ved en kongelig Kundgjørelse ophævede Udsondringen af Fællesanliggender samt alle Bestemmelser i Forfatningen af 18 Novbr. 1863, der angaae Slesvig.

De Indvendinger, der kunne udledes af Forfatnings-sagens Stilling, lade sig næppe bringe i Anslag ligeoverfor Statens Sikkring og Kongemagtens Opretholdelse, saa meget mindre som ingen tillægger den foreslaaede Grundlovsændring nogen heldbringende Virkning, og de Faa, som forsvare den, kun gjøre det i Forhold til mulige værre Forandringer. De Indvendinger, der hentes fra Lovlighedens Side, have næppe nogen Betydning, da Lovlighedsaastanden støttes til Kjendsgjæningen og ikke til Retten. At haandhæve Retten for Kongeriget til at opretholde efter Freden en Forfatning, som ikke alene i Idee og Navn, men ogsaa i sine enkelte Bestemmelser omfatter Slesvig, kan næppe kaldes lovlig ligeoverfor Fredstractatens Bestemmelser, næppe heller ligeoverfor Rigsdagens Ret i Henhold til, hvad der foregik 1855.

I det Ovenforstaaende har jeg allerunderdanigst forelagt Deres Majestæt til allernaadigst Overveielse min Opfattelse af de nærværende Forhold og de Farer, som de medføre for Deres Majestæt og for Rigets Sammenhold, og anbefaler til gunstigst Bedømmelse Deres Majestæts

allerunderdanigste
A. F. Tscherning.

D. 15. Juni 1866.

Til „Morgenposten“s Redacteur!

I Deres ærede Blad Nr. 71 af 13de ds. har De støttet en Række Bemærkninger om visse Dagblades hadefulde

Insinuationer i Anledning af Udfaldet af Valgene den 4de Juny til en Udtalelse af mig i Rigsdagen: „Løgner behager de Dannede“. Jeg kan naturligviis ikke gjøre nogensomhelst Indvending mod den Anvendelse, Redacteuren giver denne Udtalelse paa dette Sted, tvertimod den er ganske paa sin Plads, men da Erfaring har lært mig, hvorledes Sætninger, udrevne af deres Forbindelse, undertiden benyttes imod mig, ikke at tale om dem, der løgnagtig og bagvaskende tillægges mig, saa beder jeg Redacteuren optage følgende Bemærkninger.

Da jeg udtalte Sætningen: „Løgner behager de Dannede“, saa skete det i Forbindelser, der gjorde det tydeligt for Alle, at dermed ikke kunde menes, at virkelig Dannelse, Indbildningskraftens Vækkelse, Forstandens Udvikling, Dømmekraftens Skjærpelse, Villiens Styrkelse, og Vanen til at handle retsindigt, førte til at finde Behag i Løgner, tvertimod er det min Overtydning, at sand Dannelse maae føre til baade subjectiv og objectiv Sandhedskjærlighed. Den ovenfor anførte Udtalelse gjælder om en Tilstand, hvori Handlen med Ord og Phraser gennem Dagpressen og de med den beslægtede Arter Skrifter lykkes bedst og det ikke mindst for de saakaldte Dannede, for dem, der skrive flottest, uanseet om det var Sandhed eller Løgn, dem, som brugte Løgn og Haansord som en Art Krydderi, hvormed de bestrøede deres iøvrigt paa god Smag og sund og aandelig Føde indholdsløse Retter. Ved disse Ord haaber jeg at have sikkert mig mod enhver Klage fra de virkelig Dannede, dem kan, det holder jeg mig overbeviist om, Løgner ikke behage. At iøvrigt Løgn og en vis Art Dannelse endog hyppig i Verden lader sig forene, lære vi hos dem, der vise os Djævelen som en fin dannet Mand, endog Professor i forskjellige Fag, men Djævelen er som bekjendt Løgner og Løgnens Fader (Joh. Evg. 8, 44). De, der have søgt Dannelse ved hans Universiteter og Academier, have jo faaet Løgner med som Livsanskuelse.

D. 18. Juni 1866,

Til Jens Nielsen, Proprietair, Petershvile!

Den Vigtighed, jeg tillægger Bestræbelserne for at undgaae at fremkalde Forfatningsforandringer ved Midler af den Art, som ved nærværende Leiligheder ere benyttede i over 1 $\frac{1}{2}$ Aar, saavel som Bestræbelserne for at forhindre, at de Forfatningsforslag blive til Lov, som nu snart ville komme til at foreligge til tredie Behandling, bringer mig til at tilskrive dem, der ved de seneste Valg igjen er kommet ind i Rigsdagens Folkething, disse Linier.

Det er ikke undgaaet min Opmærksomhed, at De, som Medlem af Folkethinget for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, har stemt Ja for det Forslag, der nu er under Behandling, men da jeg tillige kjender Dem som en alvorlig og tænksom Mand, saa veed jeg, at De vil erkjende den store Forskjel, der er imellem disse to Stillinger. Som Medlem af Rigsraadet for Kongerigets og Slesvigs Fællesanliggender er det jo som Medlemmernes Eedsformular og Forfatningens Indhold viser, stedse Fællesskabet, der skal have for Øie. Det er de statsretlige Grundsætninger, som ere nedlagte i 18 Novemberlovens forskjellige §§ for at udtrykke Betydningen af Fællesskabet og holde det vedlige, heriblandt som en af de vigtigste og Fællesskabets tydeligst betegnede § 55, der bestemmer at: „det Beløb, hvormed derfor Kongerigets og Slesvigs fælles Udgifter overskride de for disse Landsdele fælles Indtægter, dækkes af deres særlige Indtægter, saaledes at Kongeriget deraf udreder 79,₆₁ pCt. og Slesvig 20,₃₉ pCt.“ Forandring i Forholdstallet skeer ved Lov. Medlemmerne af Kongerigets Rigsdag derimod: „lover og sværger at holde Kongeriget Danmarks Grundlov.“ Men Kongerigets Statsret, fastsat ved Grundloven, tager intet Hensyn til noget Fællesskab,

til dettes Lovgivningsmagt er kun overgivet Rigsdagens Deel i Lovgivningen, angaaende visse Anliggender, saalænge de vedblive at være fælles for visse Landsdele og under Medvirkning af en fælles Repræsentation i anerkjendt Kraft og Virksomhed. Men nu er det Væsentlige ved Grundloven af 5 Juny, at den navnlig i Capitlerne VII, VIII udvikler og tilsiger alle Medlemmer i det borgerlige Samfund i Kongeriget Lighed i Rettigheder og Adkomster, og at den sikkrer Besiddelsen af disse borgerlige Goder ved at indrømme de uberygtede, aldermodne, selvstændige Medlemmer af Statssamfundet politisk Lighed, see Cap. IV i Forbindelse med, at disse Bestemmelser kun tør forandres ved en fri og uafhængig Forhandling mellem Kongen og Rigsdagen i Forening, uden nogen anden Indblanding, altsaa ei heller Rigsraadet for Fællesanliggenderne, see herom 5 Juny Grundl. §§ 2 og 100. Disse to saa aldeles forskjellige Standpuncter, som De, Høistærede, indtager ifølge Deres edelige Forpligtelser, hvortil Vælgerne ligeledes under forskjellige Betingelser have valgt Dem til den ene Forsamling, som Vælgere baade for Danmark og Slesvig, dennegang for Kongeriget alene, kan ikke undslippe Deres Opmærksomhed, derom er jeg overbeviist. Flere, som have været i samme Stilling og have følt sig kaldede til at anstille Betragtninger herover, ere komne til at stemme modsat i Rigsdagen, af hvad de have stemt i Rigsraadet; i dette have de fulgt Strømmen for at bringe Sagen ud af den Klemme, hvori den var kommen, ind for sit rette Forum, Rigsdagen; i hiin, i Rigsdagen, have de forkastet Forslaget, fordi det sønderbrød 5 Juny Grundlovens Grundpille, den politiske Lighed. Personlig har jeg, som De veed, gjort mig dette Forhold lettere, idet jeg traadte ud af Rigsraadet, saasnart Regjeringen og det i Forening vilde tillægge det en Deelagtighed i Lovgivningssager, der deels aldrig havde været og deels ikke mere vare Fællesanliggender; jeg traadte ud, da Møderne i det saakaldte Rigsraad forekom mig at maatte

betragtes som kostbare Klubmøder, en Art Notabel-forsamling, hvori man paa en letfærdig Maade omgikkes med Edens Ord og Indhold; men flere af de Mænd, som holdt sig forpligtet til at overtage Byrden af denne forunderlige, dobbelte og skadelige, i hvert Tilfælde overflødige Stilling i det ved Fredsslutningen overflødiggjorte Fællesraad, f. Ex. Monrad og Klein, erklærede offentlig, at de havde den fulde Erkjendelse af, at intet Medlems Stemmegivning i den ene af disse Repræsentationer kunde være bindende for ham i den anden.

Det er udgaaende fra denne, i Sagens egen Natur liggende, som af ansete Mænd anerkjendte Uafhængighed i Stemmegivning fra Rigsraad til Rigsdag, at jeg har været saa fri at henvende mig til Dem, Høistærede, for at bede Dem betimelig at overveie den foreliggende Sag nok engang, frigjort fra dens Betydning som Fællesanliggende; jeg for min Deel kan ikke indsee, den har nogen saadan, men maae dog antage, at de, som have beseglet Kongerigets Forfatningssag som Fællesanliggende, maae have meent, at den var et Fællesanliggende, maaskee de da, naar de møde i Rigsdagens Folkething, vil komme til at forøge Neiernes Tal med deres Stemmer. Dog det, der først og fremmest bevæger mig til at skrive i Dag, er at bede om Deres virksomme Hjælp for Valgmændene fra Deres Egn ved Landstingsvalgene i Roeskilde.

For at lette Dem og Deres Venner, Høistærede, den nærmere Indsigt i Neiernes Betragtningssmaade, henviser jeg først og fremmest til det lille Skrift: „Til Vælgerne; angaaende Grundlovssagen“, som alt længe har været i Boghandelen, og som De sikkerligen har læst, men tilføier her nogle Nr. af „Nørrej. Tid.“, der yderligere udvikler forskjellige Puncter. Til den Udvikling, som heri gives, føier jeg kun den, at selv om De maatte være blandt dem, som kunde ønske Forandringer i Grundloven af 5 Juny 1849, navnlig i Landstingets Sammen-

sætning, saa kunde De næppe ville en saadan, der gjenopliver den forud for 1848 bestaaende Forskjel mellem Ikke-Bønder og Bønder, og som stiller disse paa et lavere politisk Standpunct, saaledes at der gives ligesaa stor politisk Indflydelse til 3 Kjøbstadboere som til $5\frac{1}{3}$ Landboere. Dersom det lod sig sige, at Bondealmuen nogensinde havde haft Fleertallet i nogen af Rigsdagens Afdelinger, at den havde yttret Villie eller Magt til at fremkalde Forstyrrelse i Staten, saa lod her sig maaskee søge en skjellig Grund til at kræve Forandringer, der stækkede Bøndernes Indflydelse; men hidtil have Bønderne, forsaavidt de have holdt sammen og dannet Partie, stedse kun udgjort et Mindretal, der kun i meget ringe Grad har formaaet at hindre en ødsel Brug af Statens Penge til Lønninger osv. Det er den politiske Lighed, som sikkrer Samfundet mod Omvæltninger, Interesserepræsentationerne, som fremkalde dem. Da man i Frankrig under Bourbonnerne tilsidesatte Betydningen af politisk Lighed, fremkom den ene Statsomvæltning efter den anden. Landboerne afgive overalt det beroligende Element.

Kjøbenhavn d. 25. July 1866.

Allernaadigste Konge!

Vi, der søge at hindre Vedtagelsen af det Grundlovsforandringsforslag, der er bragt tilveie ved Rigsraadets uberettigede Indblanding i Sager, der ikke mere kunne være Fællesanliggender, men angaae Kongeriget alene, Kongeriget, der efter Freden til Wien er ene tilbage af det Monarchie, der var undergivet Deres Majestæts Scepter, — vi have endnu ikke opgivet det Haab, at Deres Majestæts raadgivende Ministerium og med dette de Medlemmer af Rigsdagen, der kun vedtage Forslaget, fordi de ikke øine nogen anden Udvei af Statens nuværende

Vilderede, endnu ville komme til den Erkjendelse, at dette foreliggende Forslag, dersom det bliver til Lov, vil blive til Fordærvelse for Deres Majestæt, eftersom det bliver til Fordærvelse for Folket.

Sige vi, at vi have ikke opgivet dette Haab, saa ere vi dog ikke blinde for den Udsigt, der er til, at Ministeriet, med Mænd, der ønske at skabe politiske Forrettigheder for, som de sige, at sikre Landets „conservative Elementer blandt Vælgerne og i Repræsentationen“, bringer Forslaget til at antages af Rigsdagen.

Saa fremt dette skulde skee, vove vi allerunderdanigst at henvende os til Deres Majestæt, Repræsentanten for Folket i dets Heelhed, med Bøn om, ved det kongelige Veto at afværge den Fare, de Ulykker, som dette Forslag, ophøiet til Lov, vil bringe over Landet.

Skjøndt Deres Majestæt vistnok kjender de Grunde, der have ledet os til vor Modstand mod Forslaget, skulle vi dog kortelig gjentage dem her.

Deres Majestæts høie Forgjænger har i 1849, ledet af den Retning, hvori de europæiske Statsforhold mere og mere udviklede sig, udsondret et politisk Folk af det borgerlige Samfund; han samlede det til en Eenhed ved, i Kongerigets Grundlov at nedlægge Lighedsprincipet, saaledes at den Repræsentation, der i Forening med Deres Majestæt skulde udgjøre Kongerigets lovgivende Magt, gik ud fra og støttedes alene paa dette Grundlag.

At denne Ordning ikke har medført nogen væsentlig Ulempe — hverken paa den Tid, da Rigsdagen omfattede alle Rigets Sager, eller senere, da visse Anliggender i en Landsdeelsfællesskabstid vare overgivne til en Repræsentation, der udgjorde en Heelhed for disse Landsdele ligeoverfor Fællesskabet i Anliggender — det vil Deres Majestæt have i Minde.

Da altsaa denne Ordning ikke har ført til Ulemper, medens Følelsen af Lighed i de politiske Forhold har styrket den i det borgerlige Liv lavere Stillede ligeoverfor den af Skjæbnen Begunstigede, har givet Thronen det bredeste Grundlag at hvile paa ligeoverfor ydre og indre Anfægtelser, saa haabe vi, at Deres Majestæt, førend De ophøier til Grundlov det nævnte Forslag, vil tage denne Sag under fornyet Overveielse, og ikke skyder mange af Deres troe Undersaatters Kjærlighed bort, ved at berøve dem en i 17 Aar nydt og ikke misbrugt Ret.

Vi troe, at Deres Majestæt, der kun vil Lovligheden, saa meget mindre kan ville give Forslaget Lovskraft, som det, efter vor Mening, ikke er kommen tilveie paa lovlig Maade. Monarchiets (senest Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs) Forfatning for de fælles Anliggender, der løber jevnside med Kongerigets Forfatning for dets særlige Anliggender, kan ikke have havt nogen Ret til at behandle Sager, som ikke vare fælles for flere Landsdele, allermindst Ret til at behandle selve Kongerigets Forfatning, om og under det Paaskud, at det skete for at angive de Vilkaar, under hvilke den selv vilde træde tilside; thi den kan ikke indsætte Kongeriget i Fællesskabsrettigheder og dens egen Anerkjendelse og Virksomhed gaaer ud fra, at den gjør Kongeriget deelagtigt i et vist Fællesskab; men Rigsdagen kan ikke, saalænge § 6 af Indskrækningsloven af 1855 bestaaer, og saalænge § 2 af samme Lov ikke er hævet og ændret, behandle de Dele af det forelagte Forslag, som omfatte de ved § 6 udelukkede Anliggender.

At dette forholder sig saaledes, vil næppe Nogen modsige; men da har den hele Forhandling, hvortil Ministeriet nu støtter sig, været ulovlig, og Udbyttet vil, til Trods for den parlamentariske Form, den har iklædt sig, være en Magthandling.

N. F. S. Grundtvig. A. F. Tscherning.

Efter at jeg har allerunderdanigst forelagt Hans Majestæt Kongen den med D'Herrers meget ærede Skrivelse til mig af 25de d. M. fremsendte Afskrift af et Andragende til Kongen, har Hans Majestæt allernaadigst paalagt mig at meddele, at Han ikke kan gaae ind paa Andragendets Indhold og derfor heller ikke ved denne Leilighed skulde ønske at see D'Herrer til Audients.

Bernstorff i Hans Majestæts Cabinetssecretariat den 26de Juli 1866.

J. P. Trap.

Til

Hr. Oberst Tscherning

og

Hr. Pastor N. F. S. Grundtvig.

D. 1. August 1866.

Til Vælgerne i Holbæks Amts 2den Valgkreds.

Førend de ærede Vælgere læse disse Linier, ville de sandsynligviis have seet af de offentlige Tidender, at jeg har nedlagt mit Kald som Folkethingsmand for Kredsen. Det kan ikke have overrasket dem, eftersom jeg paa Valgdagen erklærede, da jeg havde den Ære at udvikle for dem Grundene, hvorfor jeg agtede vedblivende at sige Nei ved Afstemningen over det Forslag til den nye Grundlov, til hvis Behandling Valgene foretoges, at ville træde tilbage fra at være Medlem af Rigsdagen, saasart jeg havde Vished for, at det omtalte Forslag vilde blive ophøiet til Lov. Jeg vilde træde af, saavel paa Grund af Lovens Beskaffenhed, som paa Grund af den Maade, paa hvilken den er bleven til. Mine Indsigelser mod begge Dele kjende de ærede Vælgere fra tidligere offentlige Udtalelser i Repræsentationerne og udenfor samme, jeg skal derfor ikke gjentage dem nu, da jeg tager Af-

sked fra en Valgkreds, der for henved 17 Aar siden for første Gang bærede mig med Valg til Folkethinget og siden har viist mig den samme Ære, saa ofte jeg har været stillet til Valg i Kredsen. Det Hverv, de saaledes have betroet mig, har jeg røgtet af yderste Evne, især har jeg søgt at forsvare den Grundlov af 5 Juny 1849, hvis politiske Lighedsret udgjorde den brede Grundvold, hvorpaa Statsmagt og Frihed vare lige fast byggede. Statsmagten har nu skudt dette Grundlag bort under sine Fødder og sat Ulighedens istedet; det skal, siges der, være mere konservativt, og Frihedens Apostle have vendt tilbage bag 1848 for at fremdrage stænderske Levninger og Formue som Grundhensyn til Absolutismen i Kofte og Vadmæl, dette vor forvildede Indbildningskrafts selvskabte Skyggebillede. Grundloven af 5 Juny 1849 er ved disse forenede Bestræbelser sunken i Gruus, den er offret til Ære for Grundloven af 18 November 1863 for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, af hvilken er udsprungen den Grundlov, som er traadt i Kraft 28 July 1866. Da jeg ikke indseer, hvilke Veie der skal gaaes, for at denne Forandring kan føre til Gavn, saa har jeg trukket mig tilbage fra Deeltagelse i Afbenyttelsen af dette nye constitutionelle Maskineri, og idet jeg træder tilbage, takker jeg af Hjærtets Grund de Vælgere, som i saa mange Aar have skjænket mig deres Tillid og Velvillie. (See 1ste Deel, pag. 53, Noten.)

(August 1866.)

Velbaarne

Hr. Oberst Tscherning!

Med dyb Sorg have vi seet, at den Retning, vore politiske Forhold ved Grundlovsforandringen have taget, har bevæget Dem til at træde tilbage fra Deres offentlige politiske Virksomhed, der var saa velgjørende i alle Retninger, især for Statens Bestaaen, for den rette Vurdering af Kongemagtens Stilling og for det menige Folks

Ret. Vor Sorg forstørres, naar vi see, hvormeget De savnes i vor lovgivende Forsamling. Var det muligt, De kunde bestemme Dem til at gjenoptage Deres offentlige Virksomhed, da vilde De sikkert glæde Mange og yde det hele Fædreland og det menige Folk en uvurdeerlig Tjeneste.

Men, hvorledes Gud end vil styre det fremdeles med Hensyn hertil, saa bringe vi Dem herved, Hr. Oberst! i Forbindelse med Udtalelse af vor oprigtigt følte Sorg over Deres Tilbagetræden, en varm og hjærtelig Tak for den sjeldne Trofasthed og Udholdenhed, hvormed De nu i næsten en Menneskealder har arbeidet paa at udfrie Bondestanden af Resterne af Fortidens Trældom, at bevare for det menige Folk den politiske og borgerlige Ligestillelse, som skjænkedes det ved Grundloven af 5 Juni 1849, at skaffe Almuen Ret til at maatte vurderes efter den i Mennesket af Skaberen nedlagte Værdighed og ikke efter tilfældigt Vedhæng af jordisk Gods eller nedarvet Stilling.

Maatte vor oprigtige Tak og Paaskjønnelse være Dem et ringe Vederlag for den Haan, Frihedens og det menige Folks Fjender have villet kaste paa Dem, da vilde det hjærteligt glæde os.

Allerærbødigst
(332 Underskrifter.)

Høivelbaarne

Hr. Oberst Tscherning, Ridder af Dannebrog!

Ved et den 22de dennes afholdt Møde i 5te Juni-Folkeforeningen for Holbæk Amts 2den Valgkreds, blev det overdraget Bestyrelsen for nævnte Afdeling at tilskrive Deres Høivelbaarenhed Efternævnte:

Hvor gjerne man end havde ønsket, at Deres Høivelbaarenhed endnu i mange Aar kunde og vilde have repræsenteret denne Kreds paa Rigsdagen, saa veed man

efter Hr. Oberstens bestemt udtalte Mening, at det ikke kan nytte at stille Opfordring til Deres Høivelbaarenhed i den Retning. Vi beklage høiligen dette. Det synes nu, som om den vigtigste Deel af Deres mangeaarige Virksomhed for det Almenes Vel i Almindelighed og for den lavere stillede Befolknings Vel i Særdeleshed nu vil være afsluttet. Vi føle derfor en dyb og inderlig Trang til at beklage os over Savnet af Deres djærve og mandige Optræden i den lovgivende Forsamling.

Deres Høivelbaarenhed modtage derfor vor hjærtelige Tak for alt, hvad De har udrettet, hvilket er baade stort og ædelt; vore bedste Ønsker følge Dem, at den Almægtige endnu i mange Aar vil skjænke Dem god Sundhed og lykkelige Dage til Glæde og Velsignelse for Dem selv og Deres høitagede Familie.

Kundby og Hoed den 29de September 1866.

Deres meget forbundne og ærbødige

Niels Pedersen,	Jørgen Jørgensen,
Kredsformand.	Næstformand.

D. 30. Decbr. 1866.

S. T.

Hr. Lieutenant M. Gjørup, Redacteur af „Enhver Sit“!

Høistærede har sendt mig først Nr. 112 af „Enhver Sit“ og senere i året Skrivelse af 21de dennes henledet min Opmærksomhed paa Artiklen: „Hvortil har det ført“, idet De tillige har yttret Ønsket om, at høre min Mening om, hvorvidt Bestræbelserne for at befæste Foreningen af store og smaae Bønder gjennem 10 Octoberforeningen, for af denne Forening at danne Kjernen til et politisk Partie, der skulde bekjempe de saakaldte „Doctrinaire“, er lykkedes. Hr. Lieutenanten bemærker ved

denne Leilighed, og jeg tilstaaer med Grund, at jeg fra Begyndelsen betragtede denne Forening med en vis Mistroe, men De haaber, at Kjendsgjerning efterhaanden vil lade denne Mistroe forsvinde.

Førend jeg nærmere gaaer ind paa denne Sag, maae jeg gjøre Hr. Lieutenanten opmærksom paa, at jeg af Deeltagelse i politisk Virksomhed kun har beholdt den tilbage, fra Tid til anden at faae indrykket nogle Artikler i et kun lidet udbredt, i det Væsentlige ikke politisk Blad; jeg staaer saaledes ganske udenfor alle Partiebevægelser og kjender dem kun meget ufuldstændig. Jeg bør ogsaa indledningsviis fremhæve den Særhed hos mig, at jeg sætter politisk Character og Retsindighed hos Folkerepræsentanter over Forstandsevner, ja selv over Indsigt; kun forsaavidt hine Egenskaber i fremtrædende Grad fremkaldes og styrkes ved den saakaldte uafhængige Samfundsstilling, kun forsaavidt tillægger jeg den nogensomhelst politisk Betydning. Den i en Række af Aar prøvede Sergeant-Paalidelighed og Hæderlighed indgyder mig større Sikkerhed for Characteren end den største Formue eller Gods. For at forkorte mit Svar henviser jeg iøvrigt til „Nørrej. Tid.“ Nr. 83 „Menigmandspartiets Stilling og Fremtid“. Denne Artikkell forekommer mig at anvise det Jordsmon, hvorpaa de Partier maatte kunne mødes, som vil hævde for Statsmagten den rette Stilling ligeoverfor Statsvæsenet og dets Forgreninger, bekjempe Embedsvæsenet som politisk Partie (som Laug, som Doctrinaire) og fremkalde en Udvikling, der hævder den for Aarhundredets største politiske Grundprincip, for den politiske Lighed, berettigede og for Rigets og især Samfundets rolige Fremtid nødvendige Plads. Havde 10 Octoberforeningen alvorligt havt for Øie, at bekjempe de Udskeielser fra sund politisk Menneskeforstand, som have ledsaget, om ikke fremkaldt, de Begivenheder, som have ført til det danske Monarchies Undergang og forberedt Kongerigets Opløsning eller

Underkastelse, hvilke Udskeielser vel maae forstaaes ved, hvad 10 Octoberforeningen kalder Doctrinairisme, saa havde denne Forening maattet stille sig Skulder mod Skulder med os, som alt længe og uforsagt havde be- kjempet denne Mangel paa Evne til at erkjende Virkelig- heden og dømme om Magtforholdene. — Jeg har ikke bemærket, at 10 Octoberforeningen, som politisk Partie, har sat Foden paa det Jordsmon, hvor disse Kjempere stod, og hvor ovenomtalte Artikkel søger at stille dem frem. Efter disse Formbemærkninger gaaer jeg over til Besvarelsen af det stillede Spørgsmaal. Jeg har endnu ikke seet nogen Kjendsgjerning, der har kunnet bringe den Mistroe til at forsvinde, som jeg fra Begyndelsen nærede mod 10 Octoberforeningen. Den har maaskee havt et vist Held med at hverve Tilgang fra Menigmands- partiet, men dermed er ikke skeet noget Betegnende for Partiets politiske Betydning.

Det doctrinaire Partie, som 10 Octoberforeningen bekjemper, har vundet sine Seire ved sin Talrighed, for- bunden med den Snuhed, hvormed det skjulte sine For- maal og urigtigen fremstillede sine Midler.

Hele Grundvolden for 10 Octoberforeningens Byg- ning forekommer mig at hvile paa den urigtige Op- fattelse, at Eiendomsomfang giver Adgang til politiske Forrettigheder.

Eiendom og Besiddelse ere efter min Mening bor- gerlige, ikke politiske Egenskaber. Landet er Befolk- ningens Sameie, dens gennem Staten sikrede Fodfæste. Derfra udgaaer den lige politiske Statsborgerret, hvilken netop er nødvendig for at værges imod, at den for det beqvemme Samfundslivs Skyld ulige Brugsfordeling af Jordsmon og anden Besiddelse, i daglig Brug kaldt Eiendomsret, udarter til Undertrykningsmidler, ja ud- arter i den Grad, at Eiendomsbegrebet ogsaa overføres paa Personer og fremkalder Trældom, saaledes som dette er skeet tidligere hos os, da borgerlige Besiddere gjorde

sig til Herrer i den politiske Stat. At dele Landboerne i politiske Partier efter større og mindre Besiddere er at anerkjende et farligt politisk Princip, der i sin naturlige og følgerette Udvikling maae føre til de store Besidderes Begunstigelse og de mindres Undertrykkelse. Enhver politisk Forbindelse, som gaaer ud fra Ideen af en Sammenstøbning af disse to Elementer, maae jeg betragte enten som dødfødt, fordi de indre Modsætninger, hvoraf den lider, berøve den den ydre Handlekraft, eller med Mistænksomhed, fordi de skjulte og for en Tid undertrykte Modsætninger ville føre Skade med for den ene, maaskee for begge. I vigtige Øieblikke vil let en af Parternes Selvforsvar blot neutralisere Modsætninger i de tvende Besiddelsesformer, mindre Landbesiddere og større Landbesiddere, dem, der væsentlig erhverve ved Selvvirksomhed, og dem, som erhverve som Arbeidsherrer, for hvem den førstnævnte Klasse nylig var og tildeels endnu er Tyende; gennem Fæste, Jordleie, og Hoveri (Dagværk) deles Landbefolkningen i to Leire, og tildeles de politiske Rettigheder, som ved vor nye Forfatning, fra dette Standpunct, saa kunne disse naturlige Modsætninger ikke ærligviis danne eet politisk Partie. Det bør derfor undgaaes at knytte de politiske Rettigheder til dette eller hiint Samfundsforhold. Er det skeet, da maae Følgerne af Misgrebet bæres, og de politiske Partier føie sig efter Samfundsforsjellighederne, Stænder, Gilder osv., men vi kunne derfor godt have vigtige politiske Fællesformaal, naar de, idet de forfølge dem, ere sig saavel Modsætningen som Foreningsformaalet bevidst. Dette er ikke Tilfældet med 10 Octoberforeningen, den skjuler Modsætningerne, skyder deres Udjevning, Bortrydningen af det privilegerede i Besiddelsen, tilside og stiller sig kun Skinformaal, saasom: Antiskandinavisme, Antidoc-trinairisme etc., hvis Opnaaelse de lægge tilside, naar det meest gjælder om at naae dem.

Kamp mod Doctrinairismen angaves som et af Foreningens Formaal. Men nu er Opretholdelsen af en Fællesforfatning uden Fællesskab og uden Fællesanliggender saa doctrinairt, saameget Ideen sat over Virkeligheden som noget i Verden. Foreningen stillede sig neutralt overfor dette de Doctrinaires Mesterstykke. Der hang politiske Forrettigheder for de større Besiddere paa Krogen som Madding, og de store Besiddere bed paa Krogen, sættende Standsinteresser over deres opstillede politiske Formaal. Det var 10 Octoberforeningens Ministerium, som til Gunst for Kjøbstadboere og Storbessiddere gav de Doctrinaire Seiren og selv blev doctrinairt.

For dem, som betragte den doctrinaire Politik, for at benytte Hr. Lieutenantens egen Benævnelsesmaade, som en Hovedaarsag til Monarchiets Fald, og blandt dem tør jeg henregne Dem, Høistærede, efter Deres Brev, maae Udskydelsen af Holsten-Lauenborg, gennem Forfatningen af 18 Novbr. 1863 med Alt, hvad dertil hører, Forsvarsforbund mellem det udsondrede Danmark-Slesvig med Sverrig-Norge, Tvangen udøvet mod Kongen i selve Thronbestigelsens Øieblik etc., fremstille sig som noget af det meest fremtrædende Doctrinaire; men denne Forfatning af 1863 er gennemført ved de Mænds Stemmer, som fortrinligviis ere bragte ind i Ministeriet ved 10 Octoberforeningens Medvirken, under dens Tilblivelsesproces. De betydeligste af disse Mænd have efter deres Indtrædelse i Ministeriet gaaet Haand i Haand med de Doctrinaire; der findes iblandt Ministrene Medlemmer af den doctrinaire Hovedforening, Mænd, der sandsynligviis samtidig ere Medlemmer af 10 Octoberforeningen og saaledes godtgjøre i Gjærningen, hvor nær politisk beslægtet 10 Octoberforeningen maae være med Lehmanns Folkeforening. Grev Friis har udentvivel haft det i sin Haand, at bringe Forfatningssagen i rette Tid fra Rigsraadet til Rigsdagen, men han gjorde det ikke; saavidt

jeg har kunnet skjønne, fordi han ikke i Rigsdagen ventede tilstrækkelig Tilstemning for Valgforrettigheder til Standsfæller. Men hvor Standsformaal er fremherskende ved politiske Bestræbelser, der er min Mistænksomhed stadig tilstede. Jeg har i mit politiske Liv stadig be-
kjempet dem, men stadig mødt Modstand fra de store Besiddere, der ikke ville opgive dem, i hvert Tilfælde have dem overhaands betalt. Saalænge en slig Tilstand varer, saa venter jeg ikke noget Godt af en saa unaturlig Forbindelse som 10 Octoberforeningen. De vil, Høistærede, maaskee skyde Ministeriet fra dem, som ikke vedkommende 10 Octoberforeningen, men disse Ministre ere jo dog i Virkeligheden 10 Octoberforeningens Mænd. den har i hvert Tilfælde ikke fralagt sig hverken disse Mænd eller deres Grundsætninger. Ogsaa en slig Fremfærd indgyder mig Mistillid. Det er kommet mig for Øre, som hidrørende fra mere Indviede, at 10 Octoberforeningen kræver Tilslutning for at kunne tvinge Ministeriet til at følge et vist Spor eller vige; men saa spørger jeg: hvilket er det Spor, der skal følges? 10 Octoberforeningen giver i den Henseende ingen Oplysning, ingen fremtidig Sikkerhed til dem, som have holdt paa den politiske Lighed, og hvis Modstand 10 Octoberforeningen saa væsentlig har bidraget til at bryde.

D. 30. Januar 1868,

Etatsraad, Høiesteretsadvocat O. Müller!

1) Paa Spørgsmaal om mine Udtalelser efter Casino-mødet d. 20., Aften, efter at jeg havde gjendrevet Stiftsprovst Tryde. — Stiftsprovsten bestred især vedvarende den sidste af de foreslaaede 5 Beslutninger; den gik ud paa, at Danmarks Velfærd fordrede, at Kongen uopholdelig omgav Thronen med Mænd, hvis Indsigt, Energi og Fædrelandskjærlighed kunde give Regjeringen Kraft og Nationen Tillid. Som en af dem, der i alt Væsentligt havde

bifaldet Beslutningernes Fremlæggelse, havde jeg jo godt indseet, at den sidste kunde og let maatte forstaaes som en Opfordring ikke alene til en Vexling af System, men ogsaa af Mænd til at forsvare det, og saa gik mit Forslag mod Tryde ud paa at vise, at en Fordring af denne Art ikke traadte Nogen for nær. Da jeg talte senere, søgte jeg at vise, at det var især Forandringen fra collegial Regjering til ministeriel Regjering, som for Øieblikket var nødvendig, og at Personalforandringens større eller mindre Nødvendighed fremtraadte som en Selvfølge af denne Forandring og Begivenhederne.

2) Ved min stærke Stemme var det lykkedes mig under Mødets Gang, at bidrage væsentlig til, at skaffe de Talere, som ikke behagede Forsamlingen, foruden Francke troer jeg nok Goldschmidt, Ro til at udtale, hvad de vilde. Den Vane, som Forsamlingen saaledes havde faaet til at høre mig, hjalp til at jeg blev hørt, da en stor Deel af de Tilstedeværende opfordrede til endnu samme Aften at gaae til Kongen, og jeg raabte: dertil var det for seent, det var bedst at gaae hjem og sove først. Da dette syntes at have fundet Bifald, troer jeg nok, at Ploug foreslog at give Møde næste Formiddag ved Raadhuset.

3) De nye Ministre bleve først formelig indsatte ved Rescript af 24de ds., men Moltke, Bardenfleth og Bluhme, hvis Virkekreds var afstukket iforveien, tiltraadte umiddelbart deres Virksomhed. Moltke traadte ogsaa strax saaledes i Forbindelse med Zahrtmann, at han umiddelbart kunde sørge for Søværnets hurtige Deelagtighed i Forsvaret, blandt andet ved efter Tilskyndelse fra mig at sende en Brig til Als Sund. Monrad kunde ikke tiltræde Bestyrelsen af et Ministerium, som først skulde dannes.

Jeg forlod Slottet efter Kongens mundtlige Udnævnelse og da en kort Samling var holdt med mine Colleger. Kl. 5 $\frac{1}{2}$ gik jeg hjem for at spise til Middag

— — — — og skyndte mig til Amalienborg, hvor Generaladjutant Schöler havde taget alle Forholdsregler til Aflevering, og tog umiddelbar fat, for i Forening med Major Flensborg, Chef for Commandocomptoiret, at sætte mig ind i Forretningerne. Den næste Dag satte jeg mig i Forbindelse med den anden Deel af Krigsministeriet, Generalcommissariatscollegiet, hvilket daværende Oberst (nu General) Hansen fik Ledelsen af som Overintendant. Krigsministeriet blev nemlig nydannet ved min Udnævnelse. Der findes alt den 23de Ordre, udstedte i Krigsministerens Navn. Om Bluhme var med os andre den 22de hos Kongen, husker jeg ikke. Knuth og C. Plessen vare der ikke. (See 2den Deel, pag. 270 f.).

Der savnes Klarhed over, hvorledes Fabricius har kunnet indfinde sig saa betimelig i Slesvig, Aftenen den 23de, at Beseler, medtagende Prindsen fra Noer, kunde indfinde sig tids nok i Kiel for at oprøre Jægercorpset og med dette være i Rendsborg tidlig Formiddagen den 24de. Det lod sig kun gjøre ved Hjælp af Coureerpas, et saadant, hed det dengang, han havde faaet efter Tilskyndelse fra Udenrigsministeriet til Danneskjold. — Denne erklærede, om jeg erindrer ret, at Francke havde haft et saadant, men det var taget tilbage. — Med hvem reiste han? — Hvem fik Coureerpas i de Dage? — —

New Zealand d. 28. Februar 1868.

— — — — Vi have det i det Hele taget ret godt; det kunde gaae mig meget bedre, men det kunde ogsaa have gaaet mig meget værre. Held har været blandet med Uheld, Dumheder med rigtige Beregninger, Sløsevornhed med Paapasselighed, Besværligheder med Nydelser, Livets Skaal har haft en passende Blanding af Bittert og Sødt. Jeg haaber, at mine to Sønner inden lang Tid ville være komne saa vidt, at de kunne betragtes som nogenlunde trygt etablerede. Derimod huer

Livet dog baade min Kone og min ældste herværende Datter bedre i Danmark end her, og naar mine Sønners Sager ere nogenlunde i Orden, tænke vi derfor stærkt paa at vende tilbage. Det forekommer mig, at min Kones Helbred er betydelig bedre her end i Danmark; jeg selv har ikke havt en Times Ildebefindende, siden jeg forlod Danmark, en Prikken i den venstre Haand, der foruroligede mig som en Forløber for Apoplexi, er aldeles forsvunden. Jeg er bleven stærk, — en 30 engelske Miles Ridt paa een Dag generer mig ikke, — men meget mager. — Hvor Skræddermester Lund vil blive forundret. En 3 Timer af Dagen optages af de to Døttres Undervisning, Resten af mangehaande forskjellige Sysler, blandt Andet f. Ex. Fiskeri. For egentlig Studeren ere Vanskelighederne større, end jeg havde ventet. — — — Hvorledes vil Livet i Danmark smage? Ja det er et Spørgsmaal. Det skræmmer mig næsten. Men jeg erindrer, hvad Tscherning sagde 1848: „Selv om Staten gaaer til Grunde, er der en Befolkning, et borgerligt Samfund.“ I mange Henseender har De, kjære Ven, seet rigtigere end vi andre; det undrer mig, som om det nu bliver overseet. Mange Mænd, hvis hele Fortjeneste bestaaer i altid at følge med Strømmen, synes derimod fremdeles at nyde Agtelse og Tillid. Hvor Danmark og de danske Forhold see besynderlige ud, naar man seer dem herfra! Det er, som mange Ting blive klarere ved Afstanden, derved at den kun lader os see de store Omrids. Jeg troer vel ikke, at jeg vil kunne gjøre megen Gavn, jeg er forberedt paa at møde megen Uvillie; men det er mig kjært, at Deres Brev berettiger mig til at fastholde den Overbevisning, at i det Mindste tre Personer*) ville med Venskab og Velvillie tage imod Deres hengivne

D. G. Monrad.

*) Brevet er foruden til Tscherning ogsaa adresseret til Dr. G. Winther og Hustru.

Kjøbenhavn d. 28. Marts 1868.

Høivelbaarne

Hr. General Harbou!

Idet jeg gjentager min forbindtligste Tak for de tilsendte Piecer, er jeg saa fri at knytte et Par Bemærkninger til „Thronfølgen i Danmark“.

Den første angaaer mig selv, der er den, der standse den den 22de Marts Aften, da jeg traadte ind i det nye Ministerium, kun yderst løst og saare ufuldstændigt forberedte Expedition til Eckernførde. Grundene vare: At for at samle 16 til 1800 Mand Fodfolk, skulde samtlige i Kjøbenhavn værende 12 Batailloner afgive alt det Mandskab, de havde til Tjeneste, og for ikke at desorganisere Cadrerne skulde der dannes Marschbatailloner. Hver Bat. afgav 1 Comp., og 4 Comp. dannede 1 Bat. Denne nye usammenhængende Organisme bestod af det foregaaende Aars Rekruter og skulde sendes afsted uden blot taalelig Forsyning i nogen Retning.

Med al mulig Anstrengelse havde denne Styrke naaet sit Bestemmelsessted, Eckernførde (maaskee Frederiksort), førend den 24de, maaskee endog først op ad Dagen. Men alt fra den 20de vidstes det ved Generaladjutanturen, at Opstanden var forberedt, en provisorisk Regjering betænkt, og i Dagens Løb. den 22de var en mistænkelig Person (Fabricius) pludselig afreist til Holsten.

I Kiel og Rendsborg var, om jeg mindes ret, to Aars Mandskab indkaldt, altsaa en ikke ringe Styrke tilstede, og Ophidselsen saa stor, at der lod sig forudsee en Deel Modstand.

Den mindste Slappe vilde have været høist skadelig. Derfor foretrak jeg at gaae den sikke Vei. — 2000 Mand danske Tropper 8 Dage tidligere i Rendsborg, og de holstenske førte til Grændsen i et Landdistrict, havde

sandsynligvis forhindret Udbruddet og skaffet Tid til at udfolde fornøden Kraft.

Om Ministeriet har taget Deel i den Beslutning, ikke at sende en hovedkulds Expedition til Eckernførde, erindrer jeg ikke, men jeg veed, at jeg var imod den, da jeg ret fik at see, hvorledes Sagerne stode, og hvad vi raadede over. (See 2den Deel, pag. 270 f.).

Som almindelig Bemærkning om Arvesagen. —

Dette Spørgsmaal var i fuld Gang, førend Chr. VIII. døde. — Det hed, at Louis Philip støttede hans Bestræbelser. —

Det viste sig snart, at den Mening, at der bestod en forskjellig Arvefølge i Danmark og i Hertugdømmerne, naar Mandstammen var uddød, var meget udbredt. Det blev ogsaa snart tydeligt, at Rusland stod paa den mandlige Arvegang. Da Prinds Frederik blev formælet i Rusland, vilde Keiseren ikke udtale sig om Arvefølgen i Danmark, førend en Søn var født. Disse Hensyn ledede ved Grundlovsbestemmelser. — Naturligviis ogsaa Hensynet til en Forbindelse med Sverrig. — Prinds Ferdinand talte iøvrigt meget tidlig til mig om Prinds Christian af Glücksborgs Candidatur, den var altsaa paa Omtale i den kongelige Familie, sandsynligen fra den gamle Enkedronning.

Keiser Nicolaus' Forslag af Oldenborgerne var et ligefrem Udtryk af en holsten-lauenborgsk Arveopfattelse i Modsætning til Kongelovens. Det var ogsaa fra russisk Side, at Ideen udgik om at lade Oldenborgerne falde. Hans Optræden i Berlin bragte Meyendorff til at fraaade Combinationen. — De fra flere Magters Side udgaaede Tilskyndelser til Ministerskifte hidrørte fra Ønsket om, at formaae det danske Ministerium til at opgive sin Modstand mod en Gjenforening med Forbundet. Det var denne Gjenforening, som laae Magterne, især Østerrig og Rusland paa Sinde. Det maae iøvrigt ikke oversees, at efter Statscoupet i Frankrig, Januar 1853,

forandrede meget sig. Keiseren, især den prindsnapoleonske Klikke, var skandinavisk, den nye Arvefølge i Danmark blev derfor angrebet fra flere Sider, som alene foregaaet i russisk Interesse. England havde i 1848 begunstiget de preussiske Storstatsideer og disse været redebøn til at see Danmark miste Holsten og en Deel af Slesvig. Frankrig var efter 1853 skandinavisk-national, og derfor ikke utilbøieligt til at see Danmark udsondret fra Tydskland, om det end skulde skee ved Opoffrelse af Holsten.

Det var en Feil ved Familierenonciationen, at man søgte at præjudicere Arvespørgsmaalets simple og endelige Afgjørelse. Raadgiverne i denne Sag skabte Forlegenheder, de søgte at opretholde en eventuel Arveforskjel mellem Danmark-Slesvig paa den ene Side, Holsten paa den anden. Ved deres Forsøg paa at construere en Arvefølgeret fra tidligere Afledning i Prinds Christians og Prindsesse Louises Børn opnaaede de kun, at lægge en Vægt paa Arvefølgespørgsmaalet, som svækkede Betydningen af Afgjørelsen ved Magternes Overeenskomst og Repræsentationens Valg, og de udelukkede Prinds Christians Børn af et muligt 2det Ægteskab, som Rusland havde været villigt til at gaae ind paa. Det var for at undgaae Skinnet af at lade bestaae forskjellig Arvefølge i Holsten og Danmark og følge Ruslands Indskydelse om at lade Prinds Christian, en oldenborgsk Prinds, blive den nye Souche, at Ministeriet maatte modstaae de nationale Bestræbelser. Havde den fransk-engelske Krig med Rusland ikke fundet Sted saasnart efter Arveafgjørelsen, saa var Arvefølgesagen nok bleven flyttet over paa dette Omraade ved Hjælp af en Tillægsact fra Rusland. Der er vist endnu i Scheeles Tid gjort Spørgsmaal fra Rusland, hvorfor Arvefølgen var bleven saa besynderlig indskrænket ved denne endelige Afgjørelse.

Sagen mod Wegener blev kun anlagt for at fralægge det Bluhmeske Ministerium ethvert Skin af Conivents med Wegener og Partie. — Desværre var Fr. VII. ikke ganske fri for at have hørt paa Wegener og opfordret ham til at udgive sit Skrift.

Statsretlig er Kong Christian IX. valgt og anerkjendt som Konge og Stamfader for en ny Kongerække i det danske Monarchie med Arvegang i Mandsstammen. Denne Act burde have fundet Anerkjendelse i det tyske Forbund; men knyttet til eller støttet paa Renonciationer vilde det forbeholde Retsinstantsen. Rigsdagens Indsigelser gjorde heri stor Skade, de spildte Tiden.

Venskabeligt hengiven
A. F. Tscherning.

Kjøbenhavn d. 4. April 1868.

Ifølge Folkethingets Beslutning i Dagsmødet ere til lønnede Statsrevisorer med Hensyn til Statsregnskabet for Finantsaaret 1867—68 valgte Hr. Folkethingsmand B. Christensen og Hr. Obersten.

Ved at meddele dem dette, udbeder jeg mig Deres behagelige Svar, om De modtager det paa Dem faldne Valg.

Bregendahl.

D. Dessau.

Til
Hr. Oberst A. F. Tscherning.

D. 5. April 1868.

Folkethingets Formand!

I Skrivelse af 4de dennes meddeler Hr. Formanden mig, at Folkethinget har valgt mig til en af Rigsdagens lønnede Statsrevisorer, og opfordrer mig til at erklære, om jeg modtager dette Valg.

I hvormeget det end smigrer mig, at mine tidligere Colleger have bæret mig med deres Valg til denne Tillidspost, saa har jeg dog ikke heraf kunnet lade mig friste til at modtage den. De samme Grunde, som have holdt mig tilbage fra at lade mig stille til Valg til Rigsdagen, have i en væsentlig Grad ogsaa bestemt mig til ikke at modtage Valget til Rigsdagens Statsrevisor.

Statsrevisoratet bør, efter mine fra tidligere Tid bekjendte Anskuelser, efterhaanden bringes til at indtage en stedse voxende Betydning, som et af Rigsdagens vigtigste Controlmidler med Statsstyrelsen, et Controlmiddel, hvis Betydning maa voxer, altsom Staten overanstrenger sine Kræfter i Statslivets Tjeneste. Den, der udgaaende fra en saadan Betragtning overtager et saa vigtigt Hverv, maae ikke alene i Øieblikket tillægge sig den fornødne Evne og Kraft til at arbeide sig frem mod sit Formaal, men han maae ogsaa have sandsynlig Udsigt til at kunne fortsætte sin Virksomhed i et ikke for kort Tidsmaal, om Rigsdagen vedblivende skjænker ham sin Tillid. Dette Sidste kan en Mand ikke, der nærmer sig 73 Aar. Denne Betragtning haaber jeg, man vil anerkjende som god Grund for, at jeg ikke kan modtage et saa hædrende Tilbud.

Fra den Stund, da Tscherning traadte ud af Rigsdagen, tog han kun en meget ringe Deel i de offentlige Sager. Vel søgte En og Anden ham jevnlig for at hente Raad og Veiledning for deres eget Vedkommende, saaledes ikke ret længe før Tschernings Død Krüger-Bevtoft, til hvem Tscherning skrev et langt Brev, kort før

Krüger mødte i den tyske Rigsdag; Indholdet af dette Brev kjendes imidlertid ikke. De Udtalelser, som Tscherning ønskede skulde komme det menige Folk tilgode, lod han altid komme frem i „Nørrejylland Tidende“.

Tscherning modtog gjentagne Gange adskillige indtrængende Opfordringer til paany at træde ind i Rigsdagen, saaledes da Monrad var kommen tilbage fra Ny Zeeland; Biskoppen var selv tilbøielig til at lade sig vælge ind i Repræsentationen, dog kun paa den Betingelse, at Tscherning ogsaa vilde træde ind; men denne viste disse Opfordringer tilbage med den største Bestemthed, deels paa Grund af sin høie Alder, deels fordi han følte sig alt for ene og uden Tilslutning i Forsamlingen i de sidste Aar, hvori han virkede som Folkerepræsentant.

Kjøbenhavn d. 3. April 1868.

S. T.

Hr. Skoleforstander L. Bjørnbak!

Idet jeg takker Dem for den Plads, De har skjænket mine Bemærkninger om Valgmenighedsforslaget, og idet jeg erkjender den venskabelige Maade, hvorpaa De har fremsat Deres Indsigelser, beder jeg om yderligere Plads for nogle Oplysninger, som jeg skylder Dem.

De beklager Dem over det af mig brugte Udtryk „løst henkastet“ om Deres Udtalelse: „Hvem begraver den ene Frihedslov i Landstinget efter den anden? de samme Folk, som ved Grundlovsforslaget gjøre en Bonde med Hensyn til Landstinget til $\frac{1}{100}$ eller $\frac{1}{300}$ Deel af en Herremand eller Kjøbstadmand.“

Anvendt paa Valgmenighedsloven, som desværre endnu ikke er vel begravet, er det, jeg benyttede ovenanførte Udtryk om en Udtalelse, som De, Høistærede, nu erklærer for „alvorlig og vel overveiet“.

Dersom De nu maae indrømme, at dette Lovforslag er baaret frem og støttet af de Mænd, som have virket meest og meest indgribende for at fremkalde og gennemføre hine Grundlovsforandringer, saa maae det dog indrømmes, at om ogsaa nogle af de Landstingsmedlemmer,

der have udtalt sig mod Frimenigheds- eller Valgmenighedsforslaget, høre til dem, der have deeltaget i at fremme Grundlovsforandringerne, saa kan det næppe være Udtrykket af en alvorlig Overveielse, at bringe Modstanden mod Valgmenighedslovsforslaget og Gjennemførelsen af hine Grundlovsforandringer i Forbindelse paa den Maade, De, Høistærede, har gjort. Men saaledes forholder det sig jo.

At Hall, at de Medlemmer af Menigmandspartiet, som uden Fællesmonarchie og uden Fællesanliggender deeltog i, som Medlemmer af Rigsraadet, at lovgive om Anliggender, der angik Kongeriget alene, at det nærnærende Ministerium: Friis, Rosenørn-Theilmann, Estrup og Fonnesbech, først som Medlemmer af Rigsraadet, senere som Ministre, at disse ere de Hovedskyldige med Hensyn til Grundlovsforandringen, især den ved samme brugte Fremgangsmaade, derom antager jeg, vi ere enige, men nu er det dette Ministerium, som har forelagt Valgmenighedslovsforslaget, opslidt een Undervisningsminister og bragt den anden i Tøiet for dets Gjennemførelse. Flere af de Medlemmer af Menigmandspartiet, navnlig af Landboalmuen, som hjalp Grundlovsbehandlingen ind paa Toforfatningsveien, ere nidkjære for Valgmenighedslovens Gjennemførelse, Ingen er dette mere end Hall, der forud for Grundlovsforhandlingen, ved sine snilde og forføreriske Ord fristede Bluhme bort fra den simple Fortolkning af hans ligefremme Ord: „Rigsraadets Myndighed er betinget af den constitutionelle Forbindelse mellem Kongeriget og Hertugdømmet Slesvig, hører den op, saa tilkommer der ikke mere Rigsraadet for Danmark og Slesvig nogen Myndighed“.

Dette har De, Høistærede, næppe draget frem for Deres Syn, idet hiin Udtalelse flød fra Deres Pennespids.

Det var gennem en sofistisk og overspidsfindig Fortolkning af Fællesforfatning, Fællesanliggender osv.,

at Toforfatningerne lode sig indføre i det særlige Kongerige, det er gennem en ikke meget bedre Opfattelse eller rettere Anvendelse af Lovgivningsmagtens Altformaaenhed og Fortolkning af Grundlovens § 75 (80), at Rigsdagen, den fra fuldstændig Troesfrihed udgaaede verdslige Rigsdag, lader sig friste til at paatage sig en folkekirkelig Synodes Skikkelse og deeltage i Tilveiebringelsen af Anordninger for Folkekirkens indre Anliggender.

I begge Tilfælde er det den samme uoverlagte Iver for Formaålet og Hensynsløshed ved Valget af Midler og Veie, der have raadet.

De siger, Høistærede, „Kirkeforholdene ere Lovens (Valgmenighedslovens) Object (Gjenstand), dette er ikke forsvundet, som Monarchiet (Fællesmonarchiet) var. Heri troer jeg netop Feiltagelsen ligger. I Statskirken var, ligeoverfor den enevældige Konge, den aandelige og legemlige Kirke paa lige Maade tilstede, de udgjorde et Fællesskab, men da ved Forfatningsomdannelsen 1848—49 Statsenevælden forgrenede sig, Statskirken blev Folkekirke, Kongen forblev i Forbindelse med denne som evangelisk-luthersk Kirke (Kirkens aandelige Deel), medens han blev Deel af den lovgivende Magt, i Forbindelse med en Repræsentation, der ikke alene ikke var forpligtet til at være evangelisk-luthersk, men derimod til at paasee, at dennes i Talrighed langt overveiende Medlemmer ikke fik noget borgerligt eller politisk Fortrin for nogen anderledes Troende: da dette var foregaaet, saa var ærligviis Folkekirkens indre Forhold tabte som Object (Gjenstand) for Lovgivningsmagten, medens dens ydre Forhold maatte ansees som frigjorte fra enhversomhelst forpligtende Indflydelse fra Kirkemyndighederne.

Kun ved at opfatte Sagen saaledes faaer Folkekirken den Frihed, det er den Selvbestemmelsesret, som skal ersatte den, hvad den har tabt ved at ophøre at være Statskirke. Folkekirken er et aandeligt Troes-

samfund, det maae have samme Ret som ethvert andet Troessamfund, dets Udviklings- og Virksomhedsformer maae gaae frem af dets eget Skjød og bestemmes ved dets egen Villie. Den, som ikke vil underkaste sig de heraf følgende Betingelser, udsondrer sig af Samfundet; deri bestaaer den Enkeltes Frihed i den af Grundloven beskyttede frie danske Stat. Det maae Enhver kunne gjøre uden mindste Meen for sin borgerlige eller politiske Stilling; i denne Henseende skylder Lovgivningsmagten Beskyttelse og Sikkerhed; men griber denne ind og paabyder Kirkesamfundet visse Forholdsregler i Strid med dets inden de lovlige Grændser fastsatte Samfundsregler, saa er dette en Magthandling i Strid med Kirkesamfundets retmæssige Frihed.

Det maae jo ikke tabes af Sigte, at her i Landet kan Enhver, med Undtagelse af Kongen, udsondre sig fra det folkekirkelige Samfund. Naar Kongen gjør det, opgiver han Thronen, men netop heri ligger Nødvendigheden for Kongen til vedblivende at have en stor og fremtrædende, en afgjørende Indflydelse paa alle indre folkekirkelige Spørgsmaal.

De vil af det Anførte see, at med „Kirken selv“ mener jeg ikke „Præsterne“, men den kirkelige Organisation, der lovlig bestaaer og ikke er gaaet ud af Verden, fordi Grundloven har indskrænket dens Omraade til det egentlig Kirkelige. Paa Sogneinddelingens Omraade var det Geistlige og Verdslige saaledes indblandet mellem hinanden, at Grændsen mellem Sogn (verdslig) og Menighed (geistlig) ikke var at finde; men efterat Lovene om Sognebaandets Løsning og om borgerligt Ægteskab osv. vare givne, vare Vanskelighederne theoretisk bortryddede. Lovene kunne i disse Retninger gjøres bedre og fuldstændigere, de behøve ikke at gjøre meer, Resten kan og bør gjøres ved kongelige Kirkeanordninger, saaledes som Exemplet er givet i Anordningen af 2 Octbr. 1862.

Paa lignende Maade kunne alle Valgmenighedslovens For-
dringer fyldestgjøres, om Kirken finder det tjenligt.

Lovgivningsmagten bør holde sig inden snevre Grændser ligeoverfor Kirken. Dens Magt over Kirken ligger i det Herredom, den har gjennem den Understøttelse, Kirken modtager af Staten. Paa den bør den lægge sin Haand og saa klart og saa fast, at enhver Tvetydighed forsvinder.

Naar De, Høistærede, søger et Bevis for, at jeg skulde være stemt for Frimenigheder i mine Ord, — „For mig maae Folkekirken udstykkes i saamange Menigheder, som man lyster, naar Kirken selv billiger det,“ — saa er det at lægge formeget i dem; jeg viser kun enhver nærmere Undersøgelse af en Gjenstand fra mig, hvis Betydning og Vigtighed ligger udenfor min Forestillingskreds. Det har forekommet mig, som bestod der en Modsigelse mellem Protestantismens Grundbegreb og Kirke i den snevrere Forstand, hvori det almindeligviis bruges; jeg forstaaer derfor godt, at den ivrige Søger efter Aabenbarings Sandheder kan komme i Strid med kirkelige Lærdomme, men om det ikke snarere maae føre ham til at udsondre sig af Kirken end til at danne afvigende Menigheder i Kirken selv, er mig ikke klart, derfor viser jeg denne Side af Sagen fra mig og over til Kirken, der bedst maae vide, hvad der hører til dens Tarv.

De mener, Høistærede, at der ikke findes nogen-
somhelst Grundlovsregel eller anden Lovregel, der til-
lægger Kongen Anordningsmagten i de egentlig kirkelige Sager.

Af Forordninger og andre tilsvarende Bestemmelser findes mange, som tillægge Kongen Anordningsret i kirke-
lige Sager. I den danske evangelisk-lutherske Kirke er Kongen den øverste kirkelige Magt. Men udenfor Grændsen af den evangelisk-lutherske Kirkebekjendelse kan Kongen ikke komme uden i Henhold til en Grund-

lovsforandring, og dersom Folkekirkesamfundet opgiver denne Bekjendelse, saa opgiver det Adkomst til Understøttelse af Staten.

Det staaer saaledes i Kongens Magt at udnævne saamange til Præster i Folkekirken, som han finder tjenligt, men da han ikke raader over Lønningsmidler, kan han kun gennem Lovbestemmelser tillægge dem Løn af Statens eller Borgernes Midler. Kongen kan anordne om Kirkebygningens Brug, naar Trediemands Ret ikke derved krænkes. Han kan tage Bestemmelser om den præstelige Undervisning, Embedsprøver, Vielses- og Kaldelsesformer osv.

Grændserne for, hvad der kan skee ad Anordningens Vei, og hvad kun kan skee ved Lov, er endnu ikke draget nøie, det er netop det, som Loven skal afgjøre gennem den tilsagte Kirkeforfatning. De, som i 1848—49 have haft med Affattelsen af Grundloven at gjøre, maae vide, at Hensigten var, ikke i nogen Henseende at træde den aandelige Kirke for nær eller at blande sig i dennes Anliggender. Nu, fra Rigsdagens Side, at give Medhold til et Ministerium, som i misforstaaet Iver søger at fyldestgjøre en Deel høittalende kirkeligsindede Mænd paa det kirkelige Omraade, forekommer mig, om ikke et Brud paa Tro og Love, saa dog et stort Misgreb. Lad Ministeriet have Mod til at raade Kongen at gaae videre paa den eengang, navnlig under 2 Octbr. 1862 betraadte Vei. Den er anvist og betraadt af Mænd, hvis Spor nok er værd at følge i Sager af denne Art.

Det har stedse og overalt skabt store Forlegenheder, hvor Repræsentationer have givet sig af med de egentlige kirkelige Sager; hvorfor da gaae ind herpaa? Naar det første Skridt er gjort, veed Ingen, hvor der lader sig standse. De tilraader, Hr. Bjørnbak, at betræde denne Vei, fordi den er den nemmeste. Men, gaaer De da over anden Mands Jord, fordi det er det nemmeste? Nei, De gaaer heller en Omvei, fordi det er

det retteste. Enhver Lovgivningsact i virkelig folkekirkelige Sager fører Kirken nærmere tilbage til en Statskirke, og en saadan staaer i skarp Modsætning til de i Grundloven nedlagte Troesfriheds- og Kirkefrihedsgrundsætninger. Rigsdagen troer at tjene Frihedens Sag, og førend den ret veed deraf, kommer den til at tjene kirkelige Ivrrere, som kræve Frihed, til de svømme ovenpaa, og derpaa, gjorde stridbare i Kampen fremad, optræde med Hovmod og Intolerance. Naar Rigsdagen lader sig friste til at give sig af med Kirketvist og Troessager, saa frister den de Kirkelige og Troesniddkjære til at udvikle sig som politiske Partier, men tiltrods for al den Styrke, det til en Tid kan give til politiske Bevægelser, saa vil det tilsidst vise sig farligt for Friheden. I det nærværende Tilfælde er der desuden, som ovenfor antydet, ingen Nødvendighed forhaanden. Den Trang, der er tilstede, kan afhjælpes uden nogen Lov, ja uden nogen almindelig Anordning. Hvi skulde en Deel Sogneboere, som ønske en egen Sjølesørger, uden at volde Staten mindste Udgift, mindste Afbræk i middelbare eller umiddelbare Indtægter, ikke kunne faae en saadan udnævnt, naar de bede derom, saagodt som en Skibsbesætning kan blive forsynet med sin egen Præst? Den Tid er desuden ikke saa fjern, da private Mænd udøvede en næsten afgjørende Indflydelse paa Kaldelsen af statslønnede Præster, og ikke saa ganske faa hæderlige Præster sidde i Embede, som skyldte deres Kaldelse til deres af Staten betalte Embede til det private Forslag, at det jo maa kunne ansees gjørligt, at anerkjende Valget af en Præst, der indtræder i et af Staten ubetalt Præsteembede. Ved Udnævnelsen af Personelcapellaner tages jo endnu stadigt Hensyn til det private Forslag. Her kræves altsaa intet Nyt af de geistlige Myndigheder paa Valgmenighedernes Vegne, Intet, hvortil behøves den mindste Stump Lov.

Lad iøvrigt Enhver, som ivrer for kirkelig Frihed, det være Frihed for Kirken eller Frihed i Kirken, give som Pant for sine Ønskers Oprigtighed sin Understøttelse til, at Tiende og øvrige præstelige Lønningsmidler, ligesom Bispetienden, inddrages i Statskassen under adskillige Indtægter, og at Tilsynet med og Regnskabet over Indvaanernes borgerlige, Statssamfundet vedkommende Begivenheder bringes ind under de borgerlige Myndigheders Tilsyn, naar dette først er skeet, kommer den fornødne Frihed nok af sig selv.

Det vilde glæde mig meget, om disse Linier bragte os til bedre at forstaae hinanden i denne Sag.

Ærbødigst og venskabeligst
A. F. Tscherning.

Viby d. 22. April 1868.

Velbaarne

Hr. Oberst Tscherning!

Det gjør mig ondt, at De røber nogen Misfornøielse med, at jeg ikke har optaget Deres indlagte Brev. Det forekommer mig i Formen at være af for privat Natur til at kunne optages, og De havde jo ikke givet mig nogen Bemyndigelse til at foretage Forandring deri. At jeg ikke saa hurtigt, som De ønskede, har svaret, ligger i, at mine Forretninger aldeles ikke tillader mig at skrive saa hurtigt og saameget, som jeg gjerne vilde. Vi gjør os færdige til Examen i mine Skoler, min Søn er bleven confirmeret, her er Eftermiddagsbesøg, der trække ud til Midnat, af Gratulanter m. v., saa jeg først om en 8 Dage faaer Pusterum. — Ifølge Deres ærede Begjæring sender jeg Brevet tilbage med den Erklæring, at jeg naturligvis gjerne optager det, saasnart det betages Formen af et Brev til mig. Om jeg end skriver Endeel i „Aarh. Amtst.“, saa hverken er jeg eller vil

være navngiven Redacteur. Betræffende Deres sidste Ærede af 20de ds., saa er jeg Dem særdeles taknemmelig for den velvillige Uleilighed, De gjør Dem, for at sætte mig ind i Sagen og Deres Betragtning af den. Deres Udtalelse er saa omfattende og omstændelige, at jeg af ovenberørte Grunde, som og fordi jeg maa have Tid til alvorlig Drøftelse deraf, ikke tør yttre mig derom her i Aften.

Jeg skal senere enten mundtlig eller skriftlig tillade mig at uleilige Deres Velbaarenhed med et Svar og forbliver som altid Deres med særdeles Høiagtelse forbindtlige og hengivne

L. Bjørnbak.

D. 13. Juni 1869.

Til

Jørgen Olsen, Staurby, paa flere Mænds Vegne!

I Skrivelse af 7de denne Maaned til Doctor Winther og mig have en Deel Herrer opfordret os til at tiltræde og sætte os i Spidsen for en Forening af frisindet folkelig Art. Da Doctor Winther er fraværende, saa maae jeg indskrænke mig til at svare personlig og sende Brevet ufortøvet til Doctor Winther, som da nok vil svare Dem personlig.

Ved tidligere Leilighed, da Mænd fra Deres Egn opfordrede mig til at stille mig som Candidat ved næste Folkethingsvalg, gjorde jeg Rede for, hvorfor jeg maatte holde mig tilbage fra ethvert Forsøg paa igjen at indtræde i Rigsdagen. Tildeels de samme Grunde, som ledede mig, idet jeg tog denne Beslutning, leder mig, idet jeg erklærer, at jeg ikke kan gaae ind paa den for mig iøvrigt saa smigrende Opfordring, at tiltræde Ledelsen af en Forening, som den paatænkte, i hvor enig jeg iøvrigt maatte være med Dem om det Nyttige i dens Dannelse. Var jeg først bleven een af de ledende Mænd i Foreningen, saa maatte jeg ansee det for Pligt ogsaa

at yde mine Kræfter til at gjøre dens Grundsætninger gjældende i Lovgivningen gjennem Rigsdagen, men denne Forpligtelse vil jeg ikke overtage hverken middelbart eller umiddelbart.

Efter dette Svar er det maaskee ikke rigtigt, at jeg omtaler Foreningens tilsigtede Program, men da jeg vilde ansee mig forpligtet til at udtale mig mod en⁵Deel deraf, om det forelægges Offentligheden, saa anseer jeg mig forpligtet til her at sige min Mening derom.

Mine Indsigelser gjælde Ophævelsen af Tienden. Har De „Nørrej. Tid.“ fra Nytaar, saa vil De i Nr. 1, 19 og 20 finde mine Udtalelser imod Afløsningen af Tiende. De gaae ud fra, at Tiende siden Lov af 8 Jan. 1810 ikke længer er en Afgift, men en privilegeret Hefelse af samme Art som enhver anden Pantegjæld, der kun kan afløses ved Betaling. Hvem der senere har afløst sin Tiende, det er, forvandlet den til fast Ydelse, er selv Skyld deri.

Derimod har jeg foreslaaet, at forandre den frivillige Gave til Præsterne, C. III. (1539 see „Nørrej. Tid.“ Nr. 1, 3 Sp.), har tilskyndet de for Tiende frigjorte Jordegodsbesiddere til at gaae over til et fast Paalæg, indført lidt efter lidt. Videre troer jeg ikke, noget besindigt Program bør gaae, denne Materie vedkommende. Derimod forekommer det mig, at Foreningen burde optage en Bestemmelse om ikke at ville modsætte sig enhver anden Skatteforhøielse end en Indkomstskat (efter samme Grundsætninger, som der bestaae i Kjøbenhavn siden 1861) og om at kræve Godtgjørelse for Frikjørsler.

Om Fæstevæsenet bør De, forekommer det mig, kræve Ophævelse af den jorddrotlige Bestyrelse ved Fæstestedernes Overgang til Fæstefamilierne i Selveie eller Arvefæste, under stadigt Hensyn til Statens særlige Lovgivningssædvane angaaende Fæstegodset og deraf fly-

dende forringede og usikre Indtægtsværdie for Jordrotterne.

Om Statsborgernes politiske Stilling vilde jeg tilraade, at udtale i Programmet Modstand mod enhver yderligere Indskrænkning af Valgretten og Virken for, at Finantsloven kommer til i Finantsaarets Løb at være herskende i alle Indtægts- og Udgiftssager, og at Landsthinget indskrænkes til kun at have Ret til at antage eller forkaste Finantsloven, ikke til at rette den.

Jeg skal endnu tilføie, at dengang jeg raadede B. Christensen til at stifte Bondevennernes Selskab, der i sine Velmagtsdage kom til at udøve en saa stor og, som det meer erkjendes, gavnlig Virksomhed, satte jeg som Betingelse for min Tiltrædelse, at der samledes mindst 3000 Medlemmer, og at hver bidrog mindst 1 £ aarlig til Løn for en Secretair. Uden en duelig, taalelig lønnet Secretair, gaaer enhver saadan Forening istaae.

D. 9. Januar 1870.

Skolelærer Bjørnsen i Viby!

Maa jeg først ønske Dem til Lykke med Udfaldet af Deres Fæstemøde og dernæst komme til den egentlige Gjenstand for dette Brev.

I „Berlingske Tidende“ af i Gaar Aftes læser jeg i en Beretning om dette Møde: „Før man gik fra hverandre, blev der efter Opfordring af Bjørnbak fra Fjellerød nedsat et Udvalg til at virke for en Mindegave til Tscherning.“

„Aarhus Amtstidende“ omtaler ikke denne Tildragelse, det er saaledes muligt, at Beretningen beroer paa en Misforstaaelse, isaafald falde efterstaaende Bemærkninger bort af sig selv; men skulde den være rigtig, saa beder jeg Dem, Høistærede, at anmode Udvalget om, foreløbig ikke at foretage sig Noget i denne Sag; der-

næst beder jeg Dem lade mig vide, gennem hvem jeg kan skrive til Udvalget med Begjæring om, at opgive det hele Foretagende, men derimod at anvende al deres Indflydelse paa at samle Midler til at faae Mindestenen for 5 Juny Grundloven og dens Giver opreist paa Himmelbjerget, som jo alt er besluttet for flere Aar siden. Paa Monumentet kan de da indhugge Navnene paa de Ministre, som i Kongens Navn forelagde Forslaget til Grundloven for den grundlovgivende Rigsdag, og paa dem, som have forelagt Loven til Underskrift. Er der Plads, kan indhugges i Stenen Henvisning til eller Indholdet af 5 Juny Grundlovens § 35, 36, 39 og 1ste Afd. af § 40. Det er ved disse §§, at Folket er ophørt at være deelt i Folk, fødte udenfor Bondestanden, og Bønder. Dette store politiske Udfrielsesmiddel.

De nærmere Grunde for mit Ønske, ikke at blive bæret med en Mindegave, er det her ikke Stedet at udvikle. De fatter dem vel uden Udvikling.

D. 9. Januar 1870.

S. T.

Hr. Skoleforstander Th. Bjørnbak!
(Fjellerød pr. Aalborg.)

Deres Hr. Broder har, haaber jeg, forberedet Dem paa Indholdet af denne Skrivelse. Da jeg af de offentlige Tidender erfarede, at der var tagen Forholdsregler for at samle Bidrag til en Mindegave til mig, men var uvidende om, hvem jeg kunde henvende mig til for at forhindre, at dette Forslag nød yderligere Fremme, skrev jeg til ham med Bøn om, foreløbig at formaae Udvalget til Sagens Fremme, til at stille dets Virksomhed i Beroe, samt om at lade mig vide, hvem jeg directe kunde henvende mig til i denne Sag. Han har derpaa nævnt mig Dem som Udvalgets Formand; den første Begjæring, haaber jeg, han ligesaa godt har opfyldt, saa at det ikke

kommer Dem uventet, naar jeg igjennem Dem, Hr. Bjørnbak, henvender mig til Udvalget, der har taget Samlingen af Bidrag til en Mindegave til mig i sin Haand, med indstændig Bøn om, at opgive dette Foretagende.

Jeg skjønner i høieste Maade paa mine Medborgeres Agtelse og føler mig støttet i min, iøvrigt nu kun indskrænkede Virksomhed i Almeenhedens Tjeneste, jeg er derfor ingenlunde forblevet ligegyldig ved den Udtalelse af Erkjendtlighed, som har fundet Sted ved Fæstemødet i Aarhus den 6te i denne Maaned; men jeg ønsker, at Forsamlingen vil blive staaende herved.

Jeg har flere Gange i mit Liv havt Anledning til at unddrage mig Udmærkelser, som have været mig tiltænkte; dersom jeg nu ikke handlede paa lignende Maade, vilde de tidligere Vægringer komme til at staae i et falskt Lys, som om jeg ikke havde sat behørig Priis paa den Paaskjønnelse, hvorpaa de Vedkommende agtede at give mig et synligt Tegn. I denne Betragtning haaber jeg, det ærede Udvalg vil give mig Ret og see tilstrækkelig Grund til, at jeg nu beder det om ikke at gjøre nogen Indsamling, for gjennem en Gave at fastholde Erindringen om den gunstige Stemning, som var tilstede paa Mødet den 6te og der gav sig tilkjende gjennem den Beslutning, jeg ved denne Skrivelse beder Udvalget ikke at bringe til Udførelse.

For at vise Udvalget, hvor stor Betydning jeg tillægger den udtalte velvillige Stemning imod mig, vover jeg at benytte den til efterstaaende Tilskyndelse.

Det væsentligste Fremskridt, det danske Stats- og Borgersamfund har gjort i dette Aarhundrede, er, at det lovbunden er ophørt at være deelt i „Bønder“ og „Folk udenfor Bondestanden“, og at samtidig hermed Stænderinddelingen som Grundlag for politisk Udvikling er hørt op. Det er Grundloven af 5 Juny, som har begrundet denne saa væsentlige Omdannelse af det danske Samfund; ved den er Bondebefolkningen først bleven lige-

stillet med den øvrige Deel af Folket. Til Erindringen herom er den opfordret til at opreise et Mindesmærke, et anseeligt Mindesmærke for Grundloven af 5 Juny 1849 og dens Giver, Kong Fr. VII.

Et saadant Mindesmærke er jo ogsaa paa Tale i Jylland. Det er paatænkt at opreise det paa Himmelbjerget, og den Idee har været henkastet, at lade det bestaae i, at bringe den bekjendte store Granitblok, der ligger ved Jyllands Sydgrændse op paa Himmelbjerget. Det er et storartet Foretagende, den danske Bondebefolkning værdigt, til Minde om dens Gjenopstandelse til borgerlig og politisk Lighed efter mange hundrede Aars Tilsidesættelse. Om dette Foretagende bør Samlingerne, ogsaa dem, der er tilsigtet til min Ære, dreie sig, indtil Maalet er naaet.

Naar det betænkes, at Jylland har over 135,000 Tdr. Hartkorn, deelt paa Steder over 1 Td. Hartkorn, saa vil det indsees, at Magten til at udføre et saadant Værk er tilstede, naar Villien kun er der. En Mark aarlig paa hver Tønde Gaardmandshartkorn giver 22,500 Rd. aarlig, regnes hertil, hvad mangan Mand vil give, som ikke har saadant Hartkorn, saa vil der næsten kunne regnes 25,000 Rd. aarlig, naar Bondealmuen i sand politisk Selvfølelse slutter sig sammen om dette smukke og store Værk. En saa ringe Udskrivning for hver især i nogle Aar vil sikkre det hele Forehavende en hurtig Fremgang, og naar det er lykkedes at stille Fr. VII's Grundlovssteen paa Himmelbjerget, saa vide Bønderne og mindes for lang Tid, hvad Villieskraft kan udrette.

Fra L. Bjørnbak i Viby.

Viby d. 11. Januar 1870.

Foranlediget ved Deres meget ærede af 9. dennes skal jeg efterkomme Deres Begjæring at sige Dem, hvem den berørte Comitee bestaaer af, eller dog hvem dens Formand er, det er min Broder Th. Bjørnbak, Skoleforstander i Fjellerød. — Grunden til, at „Aarhus Amtstidende“ ikke omtalte Sagen, var simpelt den, at jeg fandt det upassende at udbasune den Ting paa Sagens nærværende Standpunct. Da jeg nu erfarer, at De, som mindst skulde have vidst det, dog har faaet det at vide, skal jeg sige, at Planen er at indsamle en Sum, som skulde af Dem bestemmes til hvilket Øiemed, De finder bedst passende. Troer De saa ikke at kunne lade Sagen have sin Gjænge? Jeg beder Dem gjøre det.

Fra Th. Bjørnbak i Fjellerød.

D. 23. Januar 1870.

Allerede inden jeg modtog d. H. høitærede Skrivelse af 20. dennes var jeg af min Broder underrettet om, at Bladene havde sladret af Skole, og at Obersten, herved underrettet om vort Forehavende, paa det Bestemtteste undslog sig for at modtage det tiltænkte Erkjendtlighedsbeviis. Sagen var oprindelig sat i Bevægelse ved et forberedende Møde af Fæstere her paa Skolen, idet en Fæstebonde, Niels Thorup, traadte frem og udtalte som sin Mening, at den smukkeste Maade at ende Dagens Forhandling paa, var at erindre den Mand, som havde talt og skrevet saa meget Oplysende om Fæsteforholdene, og som vedblev som hidtil under sin fremrykkende Alder at være Bondens og Frihedens fuldtro

Ven, hvorfor han foreslog at indbyde til et Erkjendtlighedsbeviis for Oberst Tscherning, for at det dog kunde sees, at Bonden i denne Afkrog af Landet ogsaa kunde skjønne paa, hvorfra det Gode kommer. Den talrige Forsamling blev øieblikkelig som begeistret og udbrød i Bifaldsraab. Strax blev nedsat et Udvalg til at virke for Sagen.

S. T.

Skolebestyrer Th. Bjørnbak, Fjellerød!

Deres Brev af 23 f. M., for hvilket jeg takker paa det forbindtligste, har, som De af den lange Henstand med dette Svar seer, givet mig meget Hovedbrud. Det forekom mig saa naturligt, at De, Høistærede, efter min Opfordring udtalte min særdeles Paaskjønnelse af den Ære, man havde tiltænkt mig, og i Forbindelse hermed anførte mine Grunde til at bede Vedkommende ikke at sætte Beslutningen iværk, og min Opfordring til at samle alle Kræfter om Opstillingen paa Himmelbjerget af Monumentet til Erindring om Grundloven af 5. Juni og dens Giver, F. VII. Det forekommer mig unaturligt, om jeg af egen Tilskyndelse traadte frem med dette Forslag, tagende som Udgangspunct en mig tiltænkt Æresbevisning, hvilken jeg dog kun veed noget officielt om gennem Avisberetninger. Skulde jeg, som De, Høistærede, anseer for det Bedste i Monumentsagen, fremtræde umiddelbart, saa seer jeg ingen anden Udvei end at benytte Deres sidste Skrivelse til mig som Udgangspunct og støtte min Henvendelse til det jydsk Folk til et Uddrag af denne. Dog førend jeg skrider hertil, udbeder jeg mig Deres Bemyndigelse til at benytte Indholdet af Deres Brev paa denne Maade.

Februar 1870.

Kjøbenhavn d. 6. August 1870.

Høivelbaarne

Hr. Generalmajor Harbou!

Maa jeg paa det forbindligste takke Dem for det tilsendte Skrift: „Nogle Erindringer og Betragtninger etc.“ Jeg har læst det med stor Interesse. — Til Bevis herfor udsøger jeg blandt flere et Par Puncter, hvortil jeg tillader mig et Par Bemærkninger.

Generalen tillægger Blokaden en langt større Betydning, end den nogensinde har haft, men især større, end den nogensinde fra vor Side var lige overfor Tydskland. Dettes Indland er for stort mod dets Kyststrækninger. To af dets Hovedfloder, Rhinen og Donauen, udmunde gjennem fremmede Lande, det er væsentligen agerbrugende, for tilvant til anden Industri, til at det i det Hele kan lide stærkt af en Blokade, rettet imod dets egne Havne og Kyster. Alt i 1848 vare dets Indlandsforbindelser meget udviklede, over Holland, Belgien, Frankrig, Italien og Ruslands Østersølande kunde det drive sin Handel, uden større Opoffrelser. Enkelte Omsætningsstæder lede ved Blokaden i et Øieblik, men selv dette udjevner sig mere, end det i første Øieblik formodes. Capitalerne bevæges nu saa let, at de søge Fortjenesten, hvor Omsætningen foregaaer. Dertil kommer, at det bebyrdende ved Blokaden rammer den fredelige Magt i samme Grad som den krigsførende, den er derfor et slet Krigsmiddel i den lille Magts Haand. Det ringe Udbytte, vi fik i 1848 af de opbragte Skibe, viser til en vis Grad dette Forhold i sit rette Lys. Wrangel tog Pant for dem i Jylland, og Rusland hjalp Preussen til at faae Pantet indløst med de opbragte Skibe.

Det andet Punct, jeg vilde bringe til Omtale, hører til Side 109: De taler her om Buchanans Henstilling til den danske Regjering, om dens Tilslutning til Vestmag-

terne i Anledning af Krigen med Rusland. Forstaaer jeg ret, saa udpeges Bluhme som tilbøielig til at gaae med Vestmagterne? Veed De, Høistærede, om Rusland var ladet uvidende af Bluhme om hans Optræden?

110 omtaler De, Herr General, Ministerkrisen December 1854 og sætter den i Forbindelse med den ydre Politik. Dette er ganske vist en Feiltagelse. Jeg har haft Anledning til af Bluhmes Mund snart efter Ministeriets Afgang, at høre denne besynderlige Tildragelse beskrive; han har fortalt den flere Gange; herefter hænger Sagen ganske anderledes sammen. Den tilsvarende Beretning er kommet frem i Sponnecks Overværelse, og han indrømmer Rigtigheden, saa vidt jeg forstaaer ham. Aarsagen laa i Ørsteds Misforstaaelse af forskjellige Begivenheder og hans Opfarendhed, Criminils Modstand mod at gaae ind paa Forandringer i Forf. 26. Juli 1854 og nogle Misforstaaelser mellem Kongen og Hansen, hvem han ret gjerne saae udtræde af Ministeriet. Der findes vistnok Optegnelser om det Forefaldne fra flere af de Paagjældendes Haand. At Kongen ikke ønskede at skifte Ministerium, sees jo nok, som at han lod underhandle 3 Dage med Bluhme, Sponeck og Tillisch om Dannelsen af et nyt Ministerium; at han ikke tænkte paa at fremkalde en Vestmagtsalliance fremgaaer jo af Scheeles Valg til at danne et nyt Ministerium, af Henvendelsen til W. Moltke og til Bang. De har næppe heller Ret i den Formening, at Tilsidesættelsen af Kvinde-linien kom udenfra — den hidrørte fra Rusland paa den oldenborgske Families Vegne — det, som kom ind uden Fordring fra Ruslands Side, var Udelukkelsen af Kong Christian d. IXdes Børn af muligt andet Ægteskab.

Med megen Høiagtelse ærbødigst

A. F. Tscherning.

Bordeaux, d. 15. Januar 1872.

(Det sidste Brev fra Fru Danner til Tscherning.)

Deres Velbaarenhedsvenlige Brev har jeg med stor Glæde modtaget og med ikke mindre Interesse har jeg læst de henkastede smaa Træk af Livet i Hjemmet, hvilke stedse tiltaler os saameget, naar vi ere fjernt fra vor Arne! De vil tillade mig ved disse Linier at gjøre en lille Meddelelse om min Reise, da De er saa god at interessere Dem for at følge mig i Tankerne. — — Jeg har haft et høist behageligt Ophold i Paris; thi for mig bestaaer det Tiltalende i, at naar jeg eengang har Venner, da stedse at finde dem tro og kjærlige, denne Lykke har Forsynet skjænket mig, og de faa Mennesker, som jeg betragter som saadanne, have i Regelen været trofaste! Efter 3 Dages Ophold her agter jeg at gaae/til Ebros Bredder; om Spanien vil svare til min Forventning, veed jeg ei, men i een Henseende vil jeg have en stor Interesse af at see Sevilla og Cadix, thi som Obersten maaske erindrer, tilbragte min inderlig elskede Konge eengang en lille Tid paa disse Steder, og tidt og ofte har han med sit glade Smil fortalt mig om sit Ophold der, jeg vil da i Erindringen tænke mig ham hos mig og saaledes ligesom fremtrylle hans Nærværelse for mit indre Blik! — Jeg maa dog ei glemme at fortælle Dem, at jeg under Opholdet i Paris, en Dag tog til Versailles, for at see Nationalforsamlingen, som holdes i Theatrets Locale. — Hvor forskjelligt fra Voltaires vittige Skuespil og det glimrende Hof var ikke denne Samling af Mænd, der i Væsen og Manerer saa aldeles lignede vor Rigsdag hjemme! Det var næsten comisk at tænke, hvor liden Forskjel der efter min Meening fandtes! Jeg saa Thiers et Øieblik at komme paa Talerstolen for at sige et Par Ord til Formanden. — — — —

Kjøbenhavn d. 5. Februar 1873.

Deres Excellence

Hr. Krigsminister Thomsen*), Cm. af Dbr., Dbm. p. p.!

Af Deres Excellences smigrende Brev af 3die Januar seer jeg, at Hr. Ministeren endog har tænkt paa at besøge mig, uagtet Deres Tid har været saa stærkt optagen; er der Noget, hvorom De muligen ønskede en Samtale, da er det naturligere, at jeg, som ikke har bundne Forretninger, kommer til Dem. Jeg kan det saa meget lettere, som jeg i Reglen kommer til Staden Mandag, Onsdag og Fredag og opholder mig hos Hr. Doct. Winther fra Kl. 10 Formiddag til Kl. 8 Aften.

Det er klart, at Krigsministeren maa bære sin Tro paa de fremlagte Forsvarsplaner til Skue for den hele ydre Verden, og det er rigtigt, at naar der bliver givet Varsel, 12 à 14 Dage, førend Fjenden kommer, saa tør der sikkert ventes paa et Forsvar af Kjøbenhavn af adskillige Uger, mod en ret anseelig Fjende, ved Hjælp af de forlangte Forsvarsmidler, og meer loves jo eiheller. Et længere Forsvar af Staten ved Hjælp af denne Fæstning gives kun Udsigt til ved Hjælpemagters Mellemkomst, hvorpaa saa mange baabe, men Ingen veed, hvorfra den skal eller vil komme nu meer end tidligere, saalidt som Nogen tør sikkre imod, at Angriber og Forsvarer ikke enes om, for at undgaae Blodsudgydelse, at deele Byttet. Men medens Krigsministeren ikke kan andet end lade den ydre Verden søge Trøst og Sikkerhed i

*) I den lille Piece: „Om Danmarks Forsvar. Udtalelser fra Aarene 1872—73 af Oberst A. F. Tscherning. Kjøbenhavn 1875“, Pag. 25 findes Concepten til følgende Brev. Da imidlertid det til Ministeren virkelig afsendte Brev paa flere Puncter divergerer fra Conceptens Ord, aftrykkes det her efter Originalen.

disse Forhaabninger, saa kunde han og burde maaskee henlede sine Medministres Opmærksomhed paa, at selv vort stærkest udviklede Forsvarsvæsen kun bliver relativt meget svagt og let kan komme til at tjene vor mægtige Fjende mod vore Venner, som Krigshistorien har viist; vort eget Exempel 1807 og Preussen 1812, da dets Hær maatte gaae med Napoleon I. mod Rusland. Frankrigs Nederlag 1870 havde væsentlig sin Grund i, at Krigsministeren ikke havde gjort sine Collegaer, maaskee ikke selv var, opmærksom paa Frankrigs daværende relative Svaghed, men lod dem handle i deres Styrkes Ruus. Regjeringen kom, naar den saae Svagheden, maaskee til at gjøre alvorlige Skridt for at faae anerkjendt en Neutralitet som Belgiens og Schweitzs. Den saakaldte bevæbnede Neutralitet har stedse viist sig fuld af Vanskeligheder, vi have selv prøvet den, men især har den viist sig fuld af Sorger for Preussen fra 1796 indtil den førte til Krig i 1806. Det skulde synes, som om det nærværende Øieblik maatte være gunstigt for at indlede slige Underhandlinger. De maatte vistnok begyndes med Preussen. Det har jo tilstrækkeligt Herredom vesten for Storebelt, og Øen Sjælland har kun sær Betydning for det, naar der var Fare for, at den befæstet og stærkt rustet faldt i en anden Stormagts Hænder. Ved Hjælp af Preussen fandt Planen lettest Indgang hos England og Rusland; Østerrig ligger næsten udenfor Spørgsmaalet, og Frankrig vilde røbe fjendske Hensigter mod Tydskland, om det gjorde Indvendinger, men det vil den franske Regjering ugjerne i dette Øieblik. Selv om der ved en slig Neutralitets-Erklæring ikke vindes nogen stor Sikkerhed, saa vindes et Standpunct, hvorfra Statsstyrelsen tør være sig Rigets Svaghed bekendt. Underhandlinger om denne Sag skaffe os en bedre Indsigt i vore Forhold til fremmede Magter, end vi opnaae ad anden Vei. Trække de forskjellige Magter sig tilbage, saa viser det, at de have Hensigter paa

Danmark, der vil medføre Delingen, om Kongen ikke tager Initiativet og slutter sig fast til en Magt, der vil og kan værge om ham og Riget som Heelhed, i den Grad af Afhængighed, som et saadant Forhold nuomstunder medfører.

Skal Underhandlinger af denne Art iøvrigt indledes med Haab om Held, da skeer det bedst, ved at en tilsyneladende privat, dygtig, hæderlig, taus Mand, høist accrediteret hos vore egne Gesandter (disses Skinsyge kan endog være til Hinder) gaaer fra Hof til Hof og sonderer Terrainet, førend de offentlige Underhandlinger begynde. For ikke at misforstaaes: Det maa ikke være en eller anden Fædrelandsven af Spidsmusearten.

Jeg haaber ikke, gjennem en saadan Neutralitetserklæring, at komme til en fuldstændig Afvæbning; selv ved den bedst tilsikrede Neutralitet kræves en vel anført Militsvagt paa Grændser og Kyster i urolige Tider, i det Hele ere Vaabenøvelser skikkede til at opretholde disciplinariske Vaner; dertil ere mange personlige Interesser knyttede til den bestaaende nedarvede Hærordning, formange Tilværelser knyttede til denne som til de andre Grene af Statstjenesten; de øvrige Erhvervsgrene ere ganske vist, noget paa Grund heraf, for lidt udviklede; den til en større Udvikling nødvendige Capital maa gradeviis bringes tilveie og ledes over i andre Befrugtingscanaler. Men vil Neutralitetserklæringen lykkes, vil Statsudgifterne og Kravene til Befolkningen altid blive noget formindskede og nye Erhvervsilder aabnes. Dog, det er paatide at afbryde med denne Materie og gaae over til en anden, som jeg ikke bør lade uberørt, naar jeg skriver til Deres Excellence om disse Ting, nemlig det foreslaaede Fæstningsvæsens Værd som Grundlag for Forsvaret, naar der endelig skal gaaes denne Vei.

Deres Excellence har smigret mig med at kalde Dem min Elev fra 1848; skjøndt det nu, efter Naturens Orden, gaaer i dette Tilfælde som i alle lignende, at Eleven

voxer Læreren over Hovedet, saa frister denne velvillige Udtalelse mig til at forelægge Ministeren nogle Betragtninger over Danmarks Forsvarsvæsen fra tidligere Aar. Det er en Sag nemlig, som har været Gjenstand for min Eftertanke i mange Aar; ved Begivenhederne i 1848 fik Ideerne herom en mere bestemt Skikkelse, ja i flere Retninger en begyndt Udførelse. Grundbetragtningen er, at Danmark er et Amphibie, Storebelt er dets Svaghed, en Verdensvei mellem Rigets tvende Dele, Halvøen med Fyen og den sjællandske Øgruppe; denne Svaghed maae beseires ved at gjøre Storebelt til Middelpunct for Forsvaret, støttet til ikke store, men meget stærke Befæstninger. Hele Halvøen gik naturligviis paa hiin Tid ind i Forsvarssystemet. Øerne paa Halvøens Østkyst, navnlig Als og Fyen, gik naturligviis ind i Planen. Als var et Forværk, Befæstningen om Lillebelt: Snoghøi, Middelfart-Kongebro, Fænø var et Hovedpunct; paa Fyen skulde henlægges Hærens og Flaadens Hovedbeholdninger; ved Rye eller dog i den Egn skulde oprettes en Barakkeleir til Øvelser og Troppeamlinger; Helgenæs, Kyeholm og et Punct i Nærheden af Nexelhøi eller Dragsholm befæstes. Jeg antog, at der lod sig føre en Tunnel under Storebelt, maaskee Sprogø stærkt befæstet. Dette lider nu en Deel Afændring. Tabet af Als kræver maaskee et Fort i Egnen af Faaborg, og medens Lillebelt skal befæstes, saa antager jeg, at Hindsholmen vil være bedst skikket til at afgive Hovedfæstningen, optage Tøihuse og andre Beholdninger og have Flaadeleiet i Canalen mellem Hindsholmen og Romsøen. Helgenæs, Kyeholm og Egnen ved Dragsholm naturligviis befæstes som i det Forrige. Odsherred (maa) være Tilflugtsstedet for den sjællandske Øegruppes Væbning; Barakkeleiren i Egnen af Rye vedbeholdes; derimod skulde Kjøbenhavn gjøres til aaben Plads og alt Skibsværft, Tøihuus etc. flyttes. Disse Forsvarsmidler vare beregnede

paa et, om jeg maa kalde det, Geuserforsvar, blandet Land- og Søforsvar. Jeg skylder iøvrigt at tilføie, jeg lovede mig ikke meget deraf dengang, hvor dog de omgivende Forhold vare mindre ugunstige; først Krigen 1848 viste, hvor forladt Danmark var, dog ere Omstændighederne senere blevne langt værre; det opstaaede tractatløse, krigsberedte Storstatssystem, det tydske Keiserdoms Kyster, der omgive os fra Stendrup til Kolberg, har gjort vor Stilling langt slettere, saa jeg ingenlunde meddeler disse Ideer, fordi jeg seer en Frelse i deres Gjennemførelse, men de bære dog Præg af at sigte til at holde Riget sammen. Jeg foretager dem som et Tankeexperiment til Deres Excellences Overveielse, i Modsætning til den Løsning af Forsvarsopgaven, der er forelagt Rigsdagen, hvilken, seet fra det militaire Standpunct, tillad, jeg udtaler det med rene Ord, forekommer mig aldeles forkasteligt.

Naar jeg nu har plaget Deres Excellence med Gjennemlæsningen af dette lange Brev, saa har jeg ingen anden Undskyldning end Sagens Vigtighed og min Overbevisning om, at De efter at være kommen til at dele det politiske Ansvar, har Indsigt og god Villie nok til at see ud over det reent militaire Hensyn og være rede til at medvirke til at fremkalde en for Riget heldigere Løsning af den stillede Opgave: Rigets udelte Bestaaen, end den, De selv erkjender kan søges gennem de yderste Anstrengelser for et Forsvarsvæsen, af hvilket Ingen synes at haabe Meer og Andet end at falde med Ære.

Med særdeles Høiagtelse Hr. Ministerens
ærbødige

A. F. Tscherning.

Kjøbenhavn, d. 11. November 1873.

Geheimeconferentsraad Wegener!

Til forskjellige Tider i mit Liv er bleven mig meddelt fra troværdig Kilde nogle Enkeltheder om et Par Tildragelser, som jeg har tænkt dog maaske fortjente at opbevares. Da dette dog kun skeer ufuldstændigt ved, at jeg skriver dem op og gemmer dem mellem andre Papirer, saa har jeg foretrukket at meddele dem til Herr Conferentsraaden. Sandsynligviis har De fuldstændigere Oplysninger om de samme Begivenheder, end disse mundtlige Overleveringer paa anden, tredie Haand, men Historiens Optegnelser ligner Mosaiken, ligesom der et ganske lille Stenstykke, passet ind paa rette Sted, fuldstændiggjør Farveovergangene, saaledes kan Meddelelsen om et enkelt Punct kaste Lys i Historien. I Betragtning heraf har jeg haabet, at Conferentsraaden ikke vil misforstaae min Hensigt, idet jeg meddeler disse Fortællinger, der vel i sig selv ikke have stor Betydning. Den første Meddelelse angaaer Begivenhederne ved Kronprinds Frederiks Indtræden i Spidsen for Statsraadet 1784. Afdøde Oberst Abrahamson har fortalt mig den som hidrørende fra hans Fader, der havde staaet i nøie, venskabelig Forbindelse med en af de handlende Personer, Lægen Bodendich. Jeg skal nu gjengive den saa nøiagtig, som jeg kan efter Forløb af over 40 Aar.

Omvæltningen 1772 havde naturligviis efterladt Misnøie hos adskillige betydelige Personer; de ventede kun paa en gunstig Leilighed til at gjøre Ende paa det Regimente som, benyttende Kong C. VIIdes Sindssvaghed, havde tiltaget sig Magten. Kronprindsens Indtræden i den voxne Alder blev anseet som det rette Tidspunct hertil; det gjaldt imidlertid om at faae ham indviet i Planen, og, om jeg maa bruge det Udtryk, afrettet til at udføre den, uden derved at vække ringeste Opmærk-

somhed. Prindsens afgjorte Hang til at give sig af med Soldatervæsenet i alle dets Enkeltheder kom imidlertid Planen tilgode, det afdrog hans Omgivelsers Opmærksomhed fra alle Planer i andre Retninger, hvortil hans Meddelagtighed behøvedes. Paa den anden Side blev det en Hindring for enhver Nærmelse fra andre Sider. Herved faldt de, der drev Værket, paa at formaae Prindsens Læge, ovennævnte Bodendich, til at vinde og forberede Prindsen. Det blev foregivet, at Prindsen havde et begyndende Anfald af en snigende Feber, der yttrede sig, naar han om Aftenen gik til Sengs, hvorfor Lægen sad ene hos ham paa den Tid.

Da Alt var forberedt, Dagen valgt og betroede Officerer paa Vagt paa Slottet, en Officer (Höegh) opstillet ved Indgangen fra Arveprinds Frederiks og Enkedronning Juliane Maries Værelser til Kongens med Ordre til, naar Statsraadet var sat, da ikke at tillade Nogensomhelst, end ikke Arveprindsen eller Enkedronningen, at gaae igjennem til Kongens Værelser eller til Statsraadet, der stødte op til disse; da Alt saaledes var forberedt og Statsraadet sat under Arveprindsens Forsæde, traadte Kronprindsen ind i Statsraadet med et Aktstykke i Haanden, som han oplæste i Kongens Navn. Det indeholdt en Ordre til Kronprindsen om at tage Forsæde i Statsraadet og omdanne dette. Aftalen var, at dersom Statsraaderne toge denne Ordre for gyldig, og Alt saaledes var gaaet i Ro, skulde det nye Statsraad sammenkaldes og ufortøvet tage Sæde; blev der gjort Indvendinger, skulde Kronprindsen vinke ved Vinduet med et hvidt Lommetørklæde; de betroede Officerer ile til og Planen gennemføres med Magt. Det kom imidlertid ikke saa vidt, idet følgende eiendommelige Tildragelse traadte imellem og afgjorde Sagen. Arveprindsen erklærede sig strax villig til at underkaste sig Kongens Ordre, men een af Statsraaderne (Steemann) opfordrede pligtmæssig Formanden til at udbede sig Meddelelse af

Ordren. Kronprindsen var alt paa Veie til at gjøre Brug af sit hvide Tørklæde, da Døren fra Kongens Værelse pludselig gik op, og Kongen traadte frem i Døren, seende sig om, og udraabte, idet han fik Øie paa Prindsen: „Fritz! Kleiner Friedrich, was machst Du da!“ Prindsen beholdt sin Fatning, meddelte Kongen Indholdet af det overbragte Budskab, og spurgte: „Er det ikke saaledes Deres Majestæts Villie?“ Herover brast Kongen ud i en høi Latter og udraabte: „Ja! freilich Friedrich! freilich!“ trak sig øieblikkelig tilbage og slog Døren i. For den saaledes udtalte kongelige Villie bøiede Statsraadet sig og trak sig øieblikkelig tilbage.

Arveprindsen bragte strax personlig Budskab om det Passerede til Enkedronningen; hun vilde ikke finde sig i denne Afgjørelse, og sendte Prindsen tilbage, for at søge Kongen, og gjøre Modstand. Men Høegh formeente Prindsen Gjennemgang. Da Prindsen atter kom til Enkedronningen, blev hun meget opbragt, satte sig selv i Bevægelse, befalende Prindsen at følge sig. Da Dronningen kom til Høegh, nægtede han ogsaa hende Gjennemgang, hvorpaa hun, idet hun befalede ham at give Plads, tildelte ham et vældigt Ørefigen. Høegh lod sig imidlertid ikke bringe ud af Fatning, men vedblev at sparre Døren, og Dronningen, som nu erkjendte Slaget for tabt, gik tilbage, afventende nærmere Meddelelse.

Den anden Tildragelse angaaer Prinds Frederik Wilhelms Forlovelse med den russiske Prindsesse Marie; den er meddelt mig af afdøde Admiral Zahrtmann.

Som bekjendt var Prindsen paa et Togt paa en Fregat under den daværende Capitain Zahrtmann, for at faae lidt Idee om Søvæsenet. Fregatten kom til Constantinopel, hvor den russiske Minister ved Samtale med Zahrtmann blev opmærksom paa Prindsens sandsynlige Adkomst til den hessiske, men især til den danske Throne. Gesandten forhørte sig hos sit Hof, om det ikke i Prindsen fandt et passende Parti for een af de

russiske Keiserprindsesser. Zahrtmann bragte Ideen herom hjem til Kongen, Frieriet fandt Opmuntring, og Forbindelsen afsluttedes. Kong Chr. VIII., der ivrig beskæftigede sig med at holde Rigets Landsdele sammen ved Hjælp af en fælleds Arving, saae heri den ønskeligste Løsning af denne vanskelige Opgave; stillet, som han var, mellem begjerlige Søstre og Svogere, selv Tvivler om Rigsdelenes Arveenhed, antog han nu Hovedvanskeligheden overvundet; desværre glippede den ved den russiske Prindsesses Død uden Livsarvinger.

Denne Tildragelse har jo kun ringe Vigtighed, for saa vidt der aldrig fra Kong Chr. VIII's og Omgivelsers Side har været givet nogen Art Forventning til Augustenborgerne om at indstille dem som Fællesarvinger og affinde sig med den hessiske Arveadkomst. Har dette været Tilfældet, saa har det russiske Giftermaal og dermed sammenhængende Brevvexling med den russiske Keiser om hans Bistand ved Prinds Frederiks Optræden som Arving for hele Monarchiet sikkert bidraget til at forbitte Augustenborgerne, hvis Particularisme fik en Støtte i selve Regjeringens Bestræbelser for at vinde Rusland, bag hvilke Bestræbelser laae skjult en Anerkjendelse af fremmede Arverettigheder og Miskjendelsen af Inddragningen af Holsten under Fællesregjeringen 1806.

Jeg skulde ikke have omtalt denne Sag, naar jeg ikke af egen Erfaring vidste, at der i Hertugen af Augustenborgs Omgivelser i sin Tid næredes Ønsker og Forhaabninger om en Udkaaring af Hertugen til Rigsarving, og at den Mening var tilstede hos flere af dem, at Kong Chr. VIII ikke var fremmed for disse Forhaabninger. Hvorvidt dette Sidste har været saa, har jeg ikke været istand til at erfare. Hvor Talen var om Arvefølgeudsigter, trak Hertugen sig tilbage i sit legitimistiske Dogma, ifølge hvilket det var ham paalagt af Guds Styrelse, at være Arving til Hertugdømmerne, naar den oldenborgske Linie i Danmark var uddød i Mandstammen.

At Ideer af denne Art beskjæftigede forskjellige af de Mænd, som stode Augustenborgerne nær, veed jeg desuden fra Meddelelser fra L. Skau, der underhandlede herom med saadanne Mænd (Pastor Meier Ulkebøl?). De haabede ved dette Middel at holde Riget sammen paa en fredelig Maade. Da Skau neppe foretog sig Noget af denne Art uden at meddele det til Etatsraad Flor, saa antager jeg, at han maa kunne give nærmere Oplysning. Jeg veed det ogsaa fra en Teglbrænder Dithmer paa Gravensten, der var nøie bekjendt saavel med Hertugen som med hans Omgivelser, og som ivrigen ønskede denne Løsning af en Opgave, Landenes Sammenhold efter den lige Mandsstammes Uddøen, der daglig fremstillede sig som vanskeligere for ham ved i de Omgivelser, hvori han levede, at see, hvorledes Udsondringsfrygt og Udsondringsforventninger daglig traadte meer og meer for Lyset.

I Efteraaret 1874, nogle Maaneder efter Tschernings Død, da Rigsdagen kom sammen, indbragte Exellencerne Fenger og Hall, samt Procurator Alberti og I. A. Hansen til denne et Forslag om en forhøiet Pension, 2000 Kroner aarlig, til Tschernings Enke. Dette Forslag var i Overensstemmelse med et tidligere Tilsagn af Finantsministeren og blev eenstemmig vedtaget af Thingene som en særlig Aerkjendelse af Tschernings Fortjenester.

Rettelser.

Til 2den Deel.

- Pag. 64, Lin. 20: „Af Sonnlth: (et Blad). Der fortælles“, — læs:
„Om Aftenen hos Sonneithner. Her fortaltes“,
Pag. 100, Lin. 24: havde han — læs: havde
Pag. 125, Lin. 21: Damerne læs: Dommerne
-

Til 3die Deel.

- Pag. 62, Lin. 27: Til Oven! læs: Til Owen!
Pag. 123, Lin. 1: Æra læs: Ære
-
-

